ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ

ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਤੇ ਕੋਸ਼

ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ

ਪਸਨੀਕੇਸ਼ਨ ਵਿਊਰੋ
ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦਾ

ਅਤਿ ਸਨੇਹ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ
ਪਿਆਰੇ ਵੀਰ ਪ੍ਰੋ. ਸਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਜਥੇਦਾਰ ਕੀ ਅਕਸ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਕੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ
ਕੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੇਜ
ਦਿਖੇ, ਕਕਸਾਂ ਦੇ ਧਰੀ ਕਕਸੀਧਰ ਪਿਤਾ
ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਕੁੱਝੀ ਪ੍ਰਆਭਿਲ
ਹਿਤ।

[illegible]
10/1/94

SIKHBOOKCLUB.COM

SIKHBOOKCLUB.COM

ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ
ਪਾਠ, ਤੁਕ-ਤਤਕਰਾ, ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਅਤੇ ਕੋਸ਼

ਲੇਖਕ
ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ

SIKHBOOKCLUB.COM

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

©
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

KABIT SAWAYYE BHAI GURDAS
(Text, Line-Index, Concordance cum Dictionary)
ONKAR SINGH
IS BN 81-7380-001-4

1993
ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : 900
ਕੀਮਤ : 220-00 ਰੁਪਏ

SIKHBOOKCLUB.COM

ਸਰਦਾਰ ਹਰਿਭਜ ਸਿੰਘ ਐਮ.ਏ., ਐਲ.ਐਲ.ਐਮ., ਰਜਿਸਟਰਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ
ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈ/ਸ. ਫੈਰੀ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ ਲੇ ਛਾਪੀ ।

ਵਿਸ਼ਾ-ਸੂਚੀ

1.	ਦੋ ਸ਼ਬਦ	ਡਾ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁਆਰ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ	(i)
2.	ਭੂਮਿਕਾ	ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ	(iii)
3.	ਸੰਪਾਦਕ ਵਲੋਂ	ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ	(ix)
4.	ਕਬਿਤ ਸਵੈਯੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ (ਪਾਠ)		1
5.	ਤੁਕ-ਤਤਕਰਾ		172
6.	ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਅਤੇ ਕੋਸ਼		249

SIKHBOOKCLUB.COM

SIKHBOOKCLUB.COM

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਇਕ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਪਾਠ ਸਮੱਗਰੀ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਇਹ ਵਿਭਾਗ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਨੁਵਾਦਾਂ, ਕੋਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਹਿਤਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਉਥੇ ਉਸੇ ਲੜੀ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਤੋਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਵਿਭਾਗ ਸ. ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ 'ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ' ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਪਾਠ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛਾਪ ਕੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਜ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਅਧਿਐਨ' ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਲਖਾਇਕ ਹੈ, ਉਥੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜਿਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਦੋ ਪੱਧਰਾਂ ਉਤੇ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਦੂਜਾ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ। ਇਥੇ ਇੰਨਾ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਥੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਿਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਲੈ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਥੇ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜਿਸ ਭਾਂਤ ਦੇ ਕਾਵਿ ਰੂਪਾਂ, ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਸਹਾਈ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ 'ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ' ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਹੋਰਾਂ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ । ਇਹ 'ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ' ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਪੱਧੋਂ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਰਚਨਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਸਮਝਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਵਸ਼ ਸਫ਼ਲ ਹੋਣਗੇ, ਅਜਿਹਾ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ।

ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁਆਰ (ਡਾ.)
ਪਰੋ-ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ

SIKHBOOKCLUB.COM

ਭੂਮਿਕਾ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਤ੍ਰ-ਸਾਧਿਅਮ ਹਨ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵੈਯੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ-ਵਿਗਿਆਨ (Theology) ਦੇ ਮੂਲ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ, ਸਿੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਨ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਸਵੈਯੇ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਥੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੀ, ਭੂਮਿਕਾ ਨਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੈ।

ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵਿਧੀਵਤ ਅਧਿਐਨ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲੇਖਕ ਅਕਸਰ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਈਸਾਈ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ, ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮੀ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜੇ ਤਕ 'ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ' ਦੀ ਗ਼ਲ ਨਹੀਂ ਭੁਤੀ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲਿਖਤਾਂ ਜਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਿੱਖ ਲੇਖਕ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੁਧ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰ ਸਕਣੀ ਕਠਿਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਧੀਵਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਸਿਖਿਅਤ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਵਿਚ, ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਜ਼ਾਹਰਾ ਜ਼ਹੂਰ ਹੋਣ ਦੇ ਪ੍ਰਥਮ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਰਪੱਕਤਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵੀ ਸਨ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕੁੰਜੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਅਣਗੌਲੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਸ. ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਪੰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਥੀਆਲੋਜ਼ੀ (Theology) ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ

ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਬਦ ਧਰਮ ਮੀਮਾਂਸਾ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੀ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਬਿਬੇਕ ਗਿਆਨ ਜਾਂ ਅਕੱਥ ਦੀ ਕਥਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚਿੰਤਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਆਈ ਹੈ। ਅਫਲਾਤੂਨ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ (Theology) ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ "ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ" ਅਤੇ "ਬਾਬਾਣੀਆ ਕਹਾਣੀਆ" ਨੂੰ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੀਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇਆਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸਨਾਤਨੀ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆਦਾਇਕ ਬਿੰਬ ਜਾਂ ਮਿਥਿਹ ਸਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲੇ ਵੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਫਲਾਤੂਨ ਦੇ ਚੇਲੇ ਅਰਸਤੂ ਨੇ ਜੋ ਤਿੰਨ ਵਿਗਿਆਨ ਗਿਣੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਇਕ ਹੈ। ਅਰਸਤੂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਗਣਿਤ ਵਿਗਿਆਨ, ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਗਿਣਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤੀਕਰਣ ਦਾ ਅਰਸਤੂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਪੁਸ਼ਟੀ-ਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਨ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚਲੇ ਬਿਬੇਕ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਰੋਕਾਰ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ "ਸਚੇ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ" ਅਤੇ "ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ" ਪਰਵਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਰਸਤੂ ਵਾਂਗ ਤ੍ਰੈ ਪਖੀ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੀਆਂ ਹੀ ਪਰਤਾਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਏਕੱਰੂਭਾਵੀ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪਰਵਾਨਤ ਦਾਵੀ ਹੋਣ ਚੋ ਨਾਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਰੋਕਾਰਾ ਦਾ ਵਰਣਨ, ਆਪਣੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ, ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੀ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਵਿੱਤ੍ਰ-ਪੁਸਤਕੀ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੋਸ਼ਗਤ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਵੀ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ, ਉਸਦਾ ਸੁਭਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਾਨਵ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚੋਂ ਇਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤਕਤਾ ਤਕ ਗੁਰਮਤਿ ਪਹੁੰਚ, ਸਰੋਤਕ ਦਖਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਈ ਸ਼ਬਦ-ਪਹੁੰਚ ਹੈ। ਨਿਤਨੇਮੀ-ਰਹਿਤ ਮਾਨਵ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਭੰਬਟ, ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਭੌਰੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਅਚੇਤ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੁਚੇਤ ਸਿਰੜ ਸਦਕਾ, ਸੁਹਪਰੂ ਜਾਂ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਅਤਿ, ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਚੇਸ਼ਟਾਵਾਂ ਦੀ ਭਟਕਨਾਂ ਦੇ ਅਤਿ ਵਜੋਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਪਾਠ ਤੇ ਵੀਚਾਰ, ਮਾਨਵ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਰਸਲੀਨ ਕਰਨ ਤਕ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

ਜੈਸੇ ਦੀਪ ਦੀਪਤ ਪਤੰਗ ਲੋਟਪੋਟ ਹੋਤ
ਕਬਹੂੰ ਕੈ ਜਾਰਾ ਮੈ ਪਰਤ ਜਰ ਜਾਇ ਹੈ।
ਜੈਸੇ ਖਗ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਚੋਗ ਚੁਗਿ ਆਵੈ ਉਡਿ,
ਕਾਹੂ ਦਿਨ ਫਾਸੀ ਫਸੈ ਬਹੁਰਯੋ ਨ ਆਇ ਹੈ।
ਜੈਸੇ ਅਲ ਕਮਲ ਕਮਲ ਪ੍ਰਤਿ ਧੰਜੈ ਨਿਤ,
ਕਬਹੂੰ ਕਮਲ ਦਲ ਸੰਪਟ ਸਮਾਇ ਹੈ।

ਤੈਸੋ ਗੁਰਬਾਨੀ ਅਵਗਾਹਨ ਕਰਜ਼ ਚਿਤ,
ਕਬਹੂੰ ਮਗਨ ਹੈ ਸਬਦਿ ਉਰਝਾਇ ਹੈ। (੫੯੦)

ਇਸਨੂੰ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦਾ ਲੋਕਯਾਨਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਇਥੇ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਚਿਤ ਬਿੰਬਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਂ ਬਿੰਬ ਗੂੜ੍ਹ ਨੂੰ ਸਰਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮਾਧਿਅਮ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਉਸਾਰੂ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸ਼ਾਮਲ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 1499 ਈ. ਵਿਚ "ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਪਰਵੇਸ਼" ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ 1699 ਈ. ਵਿਚ "ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਣਾ" ਵਿਵਹਾਰਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਹੀ ਲੜੀ ਦੇ ਦੋ ਸਿਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਸ੍ਰੁਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤਕ ਦੀਦਾਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵਾਸਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਤਿ ਸਰੋਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਰੋਕਾਰ ਦਾ ਮਾਨਵ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਵੀ ਸਤਿ ਹੈ। ਫਰਕ ਏਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਵ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਸ਼ਰਧਾ, ਸਮਰਪਣ ਅਤੇ ਸ਼ਰਣ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਵਰਦਾਨ ਜਾਂ ਕਿਰਪਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਹ ਬਣੇਗਾ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਬੰਦੇ ਜਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਤਕ ਕਿਰਪਾ ਰਾਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇਗਾ ਅਤੇ ਬੰਦਾ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤਕ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਸਮਰਪਣ ਰਾਹੀਂ ਪਹੁੰਚਗਾ। ਇਹ "ਨਾਲਿ ਖਸਮ ਚਲੈ ਅਰਦਾਸ" ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਸ ਉਚ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ (661), ਉਹ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਯਤਨ ਮਾਨਵ-ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਵ-ਜਨਮ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਮਾਨਵ-ਜਨਮ ਘਾਲ ਨਾਲ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (580)। ਘਾਲ ਦਾ ਅਰਥ ਅਭਿਆਸ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ (590)। ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਰਹਿਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ (568)। ਇਸੇ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ (616)। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਜਦੋਂ ਮਾਨਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (608)। ਸੋ ਧਰਮ ਇਕ ਤਰਾਂ ਦਾ ਉਸਾਰੂ ਸੁਝਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲਾਭ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਝਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਥਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (603)। ਸੁਝਾ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਮਲ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਣ ਹੀ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਹਨ। ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਹਕ ਹੀ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਲ ਰੁਚਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਅਜਿਹੇ ਗੁਣ ਹਨ ਜੋ "ਲਿਵ" ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੁੜੀ ਹੋਈ "ਲਿਵ" ਧਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ "ਲਿਵ" ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਹੈ, ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਹੈ। ਲਿਵ ਵਾਲਾ ਹੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਉਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ (563)। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਗਾਇਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਾਹੁਣੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਮਾਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਵਾਸਤੇ ਗਹਿਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖਕੇ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ

ਪ੍ਰਗਟ ਸਿਖਿਆ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ :

ਤੈਸੇ ਗੁਰਬਾਨੀ ਲਿਖ ਪੋਥੀ ਬਾਂਧਿ ਰਾਖੀਅਤ,
ਮਿਲ ਗੁਰਸਿਖ ਪਤਿ ਸੁਨਿ ਲਿਵ ਲਾਈਐ । (ਪਉੜੀ)

ਇਸ ਸੈਕੰਤਕ ਸੰਬੰਧ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਸਦ-ਸਮਕਾਲੀਨਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਧਰਮ ਅਪ੍ਰਸੰਗਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਲੰਭ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਂ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਸੰਭਵ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰ, ਤਰਕ ਸੰਗਤਤਾ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪਹੁੰਚ ਵਿਚ ਵਧ ਰਿਹਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਬੰਧਨਾਂ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਵਿਗਿਆਨਕ ਸਰੰਕਾਰਾਂ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਧਰਮ, ਖੁਰਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁਦਈ ਲਗਣ ਲਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਮ ਦਾ ਠੀਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੇ ਬੌਧਕ ਆਧਾਰਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਰੰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਾਭੌਤਿਕ ਸਰੰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਕਲਪਨਿਕ ਜਾਂ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਉਲਾਰ ਜਾਂ ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। "ਦੀਜੈ ਬੁਧ ਬਿਬੇਕਾ...", "ਛਿਅ ਘਰ ਛਿਅ ਗੁਰ ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ...", "ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ" ਅਤੇ "ਬੰਦ ਕਤੇਬ ਕਹਹੁ ਮਤ ਝੂਠੇ..." ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸਦਾ ਸਜ਼ਰੇ ਅਤੇ ਸਦ-ਕਾਲੀਨ ਸਰੋਕਾਰ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਚਾਰਕ ਵੀ ਹਨ।

ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਹੂਲਤ ਮੁੱਖੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਉਲਾਰ ਦੇ ਬੌਲਬਾਲੇ ਵਿਚੋਂ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਰੁਧ ਵਿਦਰੋਹ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾ ਵਾਪਰ ਚੁਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਿਤ (Enlighten) ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਸੋਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਮਾਂਚਕ (Romantic) ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਕੋਲਿਤਰੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਦ-ਸੰਧ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨ ਬਣ ਸਕੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਤ ਨਿਸ਼ਚਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਯਤਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਸੂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਸਨ। ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਅਪੌਰਬਯ ਕਿਰਤ ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ (Revolution) ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁੱਤਾਂ ਦੀ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਪੂਜਾ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਸੀਮ ਤੋਂ ਸੀਮਿਤ ਹੋ ਗਏ। ਦੇਵਤੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਦਰ ਮੀਂਹ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਅਗਨੀ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਯੱਗਾਂ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਰਜਾਪਤੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਿੱਤ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ, ਕਿੰਨਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਸੰਧ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ? ਇਹ ਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੀ ਆਮਦ ਤਕ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਖੜੋਤਮੁੱਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰਾਪ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸਤਿਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਸਿਖ ਸਾਹਮਣੇ ਚਿੰਤਨ ਆਇਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਤਾਜ਼ਗੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਿਚ ਮੱਢੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਰਤੱਵ ਦੀ ਪਾਲਨਾਂ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ-ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਗੁਰੂ-ਚਰਨਾਂ

ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਦਿਅਕ ਮਾਹਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਖ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਵਜੋਂ ਪਰਪੱਕ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਵਾਸਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਮੰਦੀ ਜਥੇਦਾਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋਏ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਦਾ ਅਮਲੀ ਤਜਰਬਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਸੀ, ਉਹ ਅਦੁੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨੀ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਤਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਚਰਚਾ ਨਾਲ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਵਾਸਤੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਮੂੰਤ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਸ ਕੰਮਲ ਅਤੇ ਸਦਾ ਸੱਜਰੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾ ਦੀ ਨਿਕਟਤਾ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ-ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ-ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ-ਰਹਿਤ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਕਬਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਲਿਪੀਆਂਤ੍ਰਿੰਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਣਾ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਸੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ :

1. ਬੋਲੀ ਬੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਜਾ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਬਿਨਾ ਜਮਝਣੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਹੂਲਤ ਆਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।
2. ਸਵੈਯਾਂ ਦਾ ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਅਤੇ ਟੂਕ ਤਤਕਰਾ ਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਤੇ ਗਵਾਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਤੋਂ ਇਹ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹੇ।
3. ਸਵੈਯਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵੀ ਇਕ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੋ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਸ਼ੱਕੀਆ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਘਾਟ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਮੂਲ ਪਾਠ, ਟੂਕ ਤਤਕਰਾ, ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਅਤੇ ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਏ.ਸੀ.ਡੀ. ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਮੋਰੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸ. ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਤਕ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਮਾਂ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਸ. ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਲਿਉਂ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਦੀ ਕਾਪੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਢੇਰ ਖਰੜਿਆਂ ਨੂੰ ਫਾਚਿਆ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਸ. ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਅਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਿਆਂ, 'ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਤ੍ਰਿਕਾ' ਦੇ ਜੂਨ ਅੰਕ ਨੂੰ "ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ" ਵਜੋਂ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਸ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕ ਰੂਪ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਮੂਲ ਪਾਠ, ਟੂਕ ਤਤਕਰਾ, ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਅਤੇ ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਪੱਖ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹੀ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਭਾਗ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮੂਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ "ਸੂਤ ਸਾਹਿਤ ਉਤਪਾਦਨ" ਨਿਭ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿਚ ਸ. ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਦਫ਼ਤਰੀ ਕੰਮ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ, ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ, ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ

ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ । ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਨਵੀਂ ਪਈ ਪਿਰਤ ਦੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ । ਇਸ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਸ੍ਰ. ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਫ਼ਖ਼ਰ ਹੀ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ । ਇਹ ਕੰਮ ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿਹਤ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇ ਕੇ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਪਰ ਕਦੇ ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਸੇਵਾ ਦਾ ਫ਼ਲ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇਵੇਗਾ । ਡਾ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁਆਰ ਪਰੋ-ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਸਾਹਿਬ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਗ੍ਯ ਹਨ । ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਈ ਹੈ । ਵਿਭਾਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਰੌਲਾਸ਼ੋਰੀ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਿਚ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਅਤੇ ਡਾ. ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਚੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀਂ ਨਿਸ਼ੰਗ ਰਾਇ ਮੇਰੇ ਤਕ ਪੁੱਜਦੀ ਕਰ ਚੇਣਗੇ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਸੂੱਤ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਨੂੰ ਸੁਆਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤਤਪਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਾਂ ।

ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਤੇ ਮੁਖੀ
ਜ਼ੋਨ, ਡਰੈਲਟੀ ਆਫ਼ ਰਿਲੀਜਨ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

SIKHBOOKCLUB.COM

ਲੇਖਕ ਵਲੋਂ

ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੇ ਮੂਲ ਸਰੋਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ 'ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ' ਪਰਵਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਖਾਣਿਦਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 1708 ਈ. ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ।[1]

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਮੂਲ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗੌਣ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੌਣ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਥਮਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਏ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸੂਤਰ ਰੂਪ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਤਮਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਠਿਨਾਈ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਂਝ ਵੀ ਹਰ ਉੱਭਰਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਤੇ ਪਰਿਪੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਲੇਖਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ, ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ, ਸਿੱਖ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਆਦਿ ਦਾ ਤਰਕ-ਮਈ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਇਕ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਉਲੀਕਣ ਦੇ ਯਤਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ, "ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਸ਼ੀ ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਨੇ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੰਜ਼ੀਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੇਂਟਪਾਲ ਤੇ ਸੇਂਟਪੀਟਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਹਦੀਸਾਂ ਅਬੂ ਹਰੈਰਾ ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅੰਬਾ ਨੇ ਲਿਖੀਆਂ। ਜੋ ਮਾਣ ਤੇ ਸਥਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹੋ ਹੀ ਮਾਣ ਤੇ ਸਥਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।[2]

ਪਰ ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਇਸ ਸੀਮਾਂ ਤੋਂ ਅਗੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਵਿਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਖ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਸ਼ਵਾਰਥੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀਅਤਾ ਪਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਸੀਮਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਜੀਵਨ ਤੇ ਸ਼ਖਸੀਅਤ

ਮੱਧ ਕਾਲੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਸਮੱਗਰੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਭੱਬ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਜਨਮ ਮਿਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵੱਖ ਵੱਖਰਾ ਮੱਤ ਹੈ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਜਨਮ 1600 ਤੋਂ 1610 ਬਿ. (1543 ਤੋਂ 1553 ਈ) ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਇਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।[3] ਪ੍ਰੋ. ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਨੇ 1615 ਬਿ. (1558 ਈ.) ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।[4] ਡਾ. ਰੰਧਾ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਆਦਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ 1608 ਬਿ. (ਸੰਨ 1551 ਈ.)

ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।[6] ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਈਸ਼ਰ ਦਾਸ ਸੀ।[6] ਆਪਦੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਸਨ ਜੋ ਪਿੰਡ 'ਬਾਸਰਕੀ ਗਿਲਾਂ' (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ 'ਬਾਸਰਕੀ' ਤੋਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆ ਕੇ ਵਸੇ ਉਦੋਂ ਆਪਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਵੀ ਆਪਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਥੇ ਆ ਗਏ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਚਪਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਅਤੇ ਇਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਛੱਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਮੁੱਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਵੱਧਦੀ ਗਈ।[7] 1574 ਈ. ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਆਗਰੇ, ਲਖਨਊ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਆਦਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿੱਤ ਦੌਰੇ ਤੇ ਗਏ।[8] ਇਸ ਦੌਰੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਓਦੋਂ ਹੀ ਆਪ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਪਾਸ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਆ ਕੇ ਟਿਕ ਗਏ।[9]

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਉਸਰ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੇੜਿਉਂ ਹੋਕੇ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵਾਚਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਦੋਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਸੱਚ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨਿਗਾਹਾਂ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਆਦੀ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਸਮਸ੍ਰਹ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਕਾ ਭਰਾ ਤੇ ਉਸਦੇ ਥੰਗੀ ਸਾਥੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਲਾਲਚੀ, ਈਰਖਾਲੂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੇਠਾ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਦੀਦੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਜਾਣ ਕੇ ਹੰਕਾਰੀ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਵਲੋਂ 'ਮੀਣਾ' ਕਹਿਕੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।[10]

ਬਾਹਰੋਂ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹਾਕਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ 'ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ' ਕਹਿਕੇ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਸੀ।[11] ਇਵੇਂ ਇਹ ਸਮਾਂ ਅਤਿਅੰਤ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ਮਈ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਲੋਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹੇ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਨੇ ਭਰਪੂਰ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ' ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :

"ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੇ ਭੇਨ ਹੁਲਾਸ ॥ ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ॥

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰਾਸਿ ੨ ਅੰਸੂ ੪੦, ਪੰਨਾ ੧੮੦੬)

ਉਪਰੋਕਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਦਵਤਾ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ : "ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕੰਮ ਸਨ : ਇਕ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸੰਕਲਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਤੇ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖਣੀ। ਦੂਸਰਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਚਮੁੱਚ ਕੁੰਜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।[12] ਇਉਂ ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਵਰਗੀਆਂ

ਅਹਿਮ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਠੀਆਂ ਤੇਜਸਵੀ ਕਿਰਨਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾ ਚੁੰਧਿਆ ਉਠੀਆ । ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਤੇ ਚੰਦੂ ਆਦਿ ਦੀ ਮਿਲੀ ਭੁਗਤ ਨਾਲ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਧੀਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ (1606 ਈ:) ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿਤ ਵਧਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀ ਈਰਖਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ।[13]

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਉਪਰੰਤ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਪ੍ਰਤੀ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧਰੇ ਹੋ ਗਈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਅਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ ਸੀ, ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਗਿਆ ।[14]

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਬੁਲਾਵੇ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ਼ੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ।[15]

ਇਨ੍ਹਾ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਪਰਸਪਰ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਚੌਕੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਜੋ ਅੱਜ ਤੱਕ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦਾ ਪੱਕਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੋਗ ਪਿੱਛੋਂ ਰੋਜ਼ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ।[16]

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਵੀ ਆਪ ਬਾਹਰ ਕਾਬਲ, ਕਾਂਸ਼ੀ, ਬਨਾਰਸ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਿਆਂ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ । ਡਾ. ਕੰਡਾ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ''ਕਾਬਲ ਤੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਬਲ ਤੇ ਫਿਰ ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ । ਓਥੇ ਕਾਬਲ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਇਹ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਆਪਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵੀ ਬਣਵਾਇਆ ।[17]

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕੀਤੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਵੇਰਵਾ ਲਿਖਦਿਆਂ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਪੰਕਤੀ ''ਜੋ ਗੁਰ ਸਾਂਗ ਵਰਤਦਾ ਸਿੱਖ ਸਿਦਕ ਨਾ ਹਾਰੇ ।'' ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਕ ਸਾਖੀ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਣ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਿੱਖ ਸਿਦਕ ਨਾ ਹਾਰੇ' ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਿਆਂ ਨਿਰਆਧਾਰ ਤੇ ਮਨਕਲਪਿਤ ਦੱਸਿਆ । ਗਹੁ ਨਾਲ ਵਾਚਿਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ।

ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੁਢਾਪੇ ਤੱਕ ਦਾ ਹਰ ਪਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਛੱਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ, ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਮਲ, ਵਿਆਖਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਲ ਰੁਚਿਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜੋੜਨੀਆਂ ਸਾਰਥਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਚਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਾਣ ਆਪਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ । ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਮਸੁਰ ਹੈ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਅਨਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ । ਇਸੇ ਅਣਥਕ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਈ

ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।[18] ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਿਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਾਇਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਦੀ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।'[19] ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੇ 'ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ' ਦੇ ਮੂਲ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। (ਵਿਸਤਾਰ ਅਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਵਿੱਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤਕਰੀਬਨ 78 ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਭੋਗ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ 11 ਅਸੂ ਸੰਮਤ 1686 (ਸਤੰਬਰ 1629 ਈ.) ਨੂੰ ਪਰਮ ਜੋਤ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਏ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦਾ ਇਹੀ ਸੰਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।[20] ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ 8 ਸੰਮਤ 1694 ਬਿ. (1637 ਈ) ਮੰਨਿਆ ਹੈ।[21] ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਇਸ ਸੰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਸਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।[22]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਢਾਡੀ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਦ—ਹਜ਼ੂਰੀ ਆਪਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਉਚੱਤਮ ਗੁਣ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਦੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੀਦਾਰੇ ਆਪਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਨਿਮਰਤਾ, ਪਿਆਰ, ਸੱਚ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ, ਅਤੇ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਮਹਾਂਕਵੀ, ਮਹਾਂਵਿਦਵਾਨ, ਅਤੇ ਇਖਲਾਕ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਸਨ।[23] ਇਹ ਤੱਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਉਪਲੱਬਧ ਅੰਦਰ-ਲੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ।

ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨਾ ਕੇਵਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਆ-ਖਿਆਕਾਰ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ ਸਗੋਂ ਉਹ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਜਨ-ਗਿਆਨ ਦੇ ਇਕ ਚਲਦੇ ਵਿਰਦੇ ਮਹਾਂਕੋਸ਼ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਥਾਹ ਭੰਡਾਰ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟੱਤਾ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਦਾ ਅਮੁੱਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸੀ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਸੀ, ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਅਧਿਐਨ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਨੀਝ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਬਿੰਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ। ਸਚਮੁੱਚ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਉਹ ਮਹਾਨ ਸਾਹਿੱਤਕਾਰ ਸਨ।

ਰਚਨਾ

ਲਗਪਗ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਮੱਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਅਮੋਲ ਰਚਨਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਿਰਦਈ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ' ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ, "ਆਪਨੇ ਵੇਦਾਂਤ ਅਤੇ ਨਿਆਇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਤਰਜ਼ਮਾ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਅਤੇ ਛੰਦਾਬੰਦੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀ ਸਕਿਆ। ਕੁੱਝ ਸਾਲ ਹੋਏ ਰਿਖੀਕੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲ ਮਹਾਂ ਮੰਡਲ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਨਿਰਮਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸੁਧੈਨ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਟੀਕਾ, ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਹਿਤ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਤਰਜ਼ਮਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ।[25] ਪਰ ਹੁਣ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਲਿਖਤ ਇਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਉਪਲਬੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਰਚਨਾ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ ਉਹ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ :

1. ਵਾਰਾਂ (ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 40 ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
2. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ 6 ਸਲੋਕ ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਂਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚੁਆਰਾ ਰਚਿਤ "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ

ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੀ ਰਾਸਿ 7, ਅੰਸੂ 3, ਅੰਕ 45 ਦੇ ਬਾਅਦ ਲਿਖੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।[26]

3. ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ (ਬ੍ਰਜ ਵਿਚ) ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ 675 ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਵਾਰਾਂ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੱਧ-ਕਾਲੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਦੇਣ ਹਨ। ਆਪ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਤਨੀ ਠੰਠ ਤੇ ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਏਨੀ ਰਚਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।[27] ਡਾ. ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ, "ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਟਕਸਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਨੇੜੇ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਉਤਮ ਰੂਪ ਦਰਸਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹਿੰਦੀ, ਬ੍ਰਜ, ਲਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣਾ ਨਿਆਰਾ ਤੇ ਅੱਡਰਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਸਵਤੰਤਰ ਭਾਸ਼ਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।[28]

ਵਿਸ਼ੇ ਪੱਖੋਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਆਸ਼ਾ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਅਨੁਸਾਰ, "ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੀ ਮਨੋਹਰ ਔਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਆਖਣਾ ਕੁਛ ਅਤਿ ਉਕਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਉ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਰਹਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵੱਖਕੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਸੱਚੀ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਏਹ ਬਾਣੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਰੂਪ ਹੈ।[29] ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੈ।[30]

ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੰਮਤੀ ਨਹੀਂ। ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜਿਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 39 ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਖਰੜਿਆਂ ਵਿਚ 40 ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ 40ਵੀਂ ਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਰੂਪਾਂਤਕ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਤਮਕ ਪਖੋਂ ਬਾਕੀ ਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਸਤਾਰ ਲਈ ਵੇਖੋ ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ (31)।

ਸਲੋਕ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ)

ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਸ਼ਟੁਪ ਛੰਦ ਵਿਚ ਰਚੇ ਇਹ ਛੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਲੋਕ ਭਾ. ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ' ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਲੋਕ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰੇ ਸਮੇਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਸਮੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੀ ਉਚਿੱਤਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਪ੍ਰਥਾਇ ਉਚਾਰੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਵਿਦਵਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਪੰਡਿਤ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਏ। ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਡਿਤ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੋਈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਲੌਕ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਗਏ।[31]

ਕਬਿਤ ਸਵੈਯੇ

ਵਾਰਾਂ ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਚਨਾ 'ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ' ਹਨ। ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ 675 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 1940 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਛੱਪੀਆਂ ਜੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 556 ਹੀ ਸੀ। (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 100 ਕੁ ਸਾਲ

ਪੁਰਾਣੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਨਾਲ ਪਾਠ ਸੰਪਾਦਨ ਵੇਲੇ ਮਿਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।) 'ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 6' ਦੇ ਕਰਤਾ ਸੋਹਣ ਕਵਿ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 556 ਹੀ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।[33] ਪਰੰਤੂ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪਏ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜੇ ਵਿਚ 569 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਦਰਜ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਸਮੇਂ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਬਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਭਰਿਆ ਕਿ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 556 ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 1940 ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਕ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ 556 ਕਬਿੱਤਾਂ ਤੋਂ ਅਗੇ 673 ਤੱਕ ਸਵੈਯੇ ਅੰਕਿਤ ਸਨ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਪੋਥੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ 21 ਕਬਿਤ ਸਵੈਯੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 15 ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ 556 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ 4 ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਖਰੜੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਚੌ ਐਸੇ ਸਨ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖਾਂਦੇ। ਇਉਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਰਖਕੇ 119 ਪਦਾਂ ਨੂੰ 'ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ : ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ' ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਕਤੂਬਰ 1940 ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਸਕੰਧ ਦੇ 556 ਸਵੈਯੇ ਰਲਾ ਕੇ ਕੁਲ ਜੋੜ 675 ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਬਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

"ਸਵੈਯਾ ਨੰ: 371 ਤੇ 563; 405 ਤੇ 604; 414 ਤੇ 605; 410, 367 ਤੇ 606; 507 ਤੇ 639; 522 ਤੇ 641; 534 ਤੇ 608; 535 ਤੇ 609; 556 ਤੇ 671 ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪਦਾਂ ਵਿਚ 648 ਕਬਿੱਤ, 3 ਸਵੈਯੇ, 8 ਦੋਹਰੇ, 8 ਸੋਰਠੇ ਅਤੇ 8 ਛੰਦ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕ ਰੂਪ ਕਬਿੱਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 'ਕਬਿਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ' ਦਾ ਨਾਂ ਵਧੇਰੇ ਉਚਿੱਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।[34]

ਇਹ ਕਬਿੱਤ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਥੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਰਾਂ ਪੌੜੂ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਇਸਦੀ ਪੁੜਤਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ-ਸਾਹਿਬ ਦੇ "ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ...ਐਸੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਸੂਰਜ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਾਲ ਚਮਕਿਆ, ਜਿਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਬੜਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੰਤਵ ਬੜਾ ਸੰਤੁਲਿਤ ਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਸੀ ਤੇ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਰਚਨਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁਤ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਚਨਾ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬਨ੍ਹਿਆ ਹੈ।[35] ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ. ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਬਾਹਰੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਪੱਤਰ, "ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ" ਵਿਚ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦਸ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਰਚਨਾ 'ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ' ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ।[36]

ਮੁੱਢਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਇਹ ਰਚਨਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛਲੀ ਹੈ। ਕਾਸ਼ੀ, ਆਗਰੇ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆ ਗਈ ਸੀ।[37] ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਇਸੇ ਮੱਤ ਦੀ ਪੁੜਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਜੱਗੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੱਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਥਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਰਚਨਾ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।[38]

ਇਹੀ ਮੱਤ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਵਜੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਿਆਂ ਸਮੇਂ ਗ਼ੈਰ ਪੰਜਾਬੀ-ਭਾਸ਼ੀਆ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਯੋਗੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਵਿਵੇਚਨ

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਆਮ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਤੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦਾਗ਼ ਉਤਨੇ ਮਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ ਜਿਤਨੀਆਂ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਵਾਰਾਂ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਬੰਧਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਭਲੀਭਾਂਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਗਗਨ ਮੰਡਲਾਂ ਦੇ ਜੋ ਦੀਦਾਰੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਹਨ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਜੋ ਨਿਖਾਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਅਦੁੱਤੀ ਤੇ ਅਕੱਥਨੀਯ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਬਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਤੇ ਬਿਰਹਾ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਆਂ ਗੁਹਜ ਰਮਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਅਨੁਸਾਰ "ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਦੇ ਸੰਵੇਦਨਾਤਮਕ ਪੱਖ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਕਬਿੱਤਾਂ' ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਬਿਰਹੋ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸਫਲ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਬਿਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ।[39] ਪ੍ਰੋ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਲੇਖ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :

Kabit Swayyas are the poetical dissertation in the fundamental principles of Sikhism and present a most scholarly treatment of the subject.

(ਕਬਿਤ ਸਵੈਯੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਕਾਵਿਕ ਖੋਜ-ਨਿਬੰਧ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਅਤਿਅੰਤ ਵਿਦਵਤਾਪੂਰਨ ਅਧਿਐਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।)[40]

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਜੁਗਤ ਰਾਹੀਂ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹੋ ਜੁਗਤ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਸਦੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਦੇ ਭੇਤੀ ਹਨ। ਇਸ ਜੁਗਤ ਬਾਰੇ ਹੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣਾ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਨੋਰਥ ਹੈ।

ਹਰ ਸੰਸਥਾਪਿਤ ਧਰਮ ਦਾ ਮੁੱਢ ਕਿਸੇ ਵਿਅੱਕਤੀਗਤ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਰਾਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਮਦ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੱਝਾ। ਛੱਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਥਾਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਇਸ ਸਥਾਪਤੀ ਵਲ ਅਹਿਮ ਕਦਮ ਸਨ।

ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੱਚ ਦਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਵੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਵੀ ਇਸ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਲੱਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਪਿਰਤ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰ ਪਈ। ਪਹਿਲੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ

ਮਿਹਰਬਾਨ ਆਦਿ ਵਲੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਰਾਵਿ ਦੀ ਰਚਨਾ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਅਤੇ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਸਾਹਿਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਏ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੌਰਾਣਿਕ ਰੰਗਣ ਦੇ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰੀ ਦੀ ਪੱਧਰ ਲੇਖਕ ਜਿਡੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਵਤੋ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਚਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਕਤੀ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਉਪਜ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੇ ਤਾਂ ਵਿਲੱਖਣ ਸਿੱਧਾਂਤਕ ਜੁਗਤ ਰਾਹੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਨਵ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਜਾਂ ਸਮਨਵੈ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇਲਹਾਮੀ (Revealed) ਧਰਮ ਹੈ। ਇਲਹਾਮੀ ਧਰਮ ਸੁਤੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ 'ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ' ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਜੋ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਹੋਇਆ ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸੰਕੇਤ ਹਨ :

ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ ॥
(ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ. ੭੬੩)

ਪੂਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ। ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥
(ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ. ੬੨੮)

SIKHBOOKCLUB.COM

ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲ ਨਿਖੇੜਨ ਦੇ ਯਤਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ, ਈਸਾਈ ਧਰਮ, ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੀ ਅਵਿਗਿਆਨਕ ਪਹੁੰਚ ਬਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਾਦਵਿਵੇਂ ਉਠਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਧਰਮੀ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਹੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਯੋਗ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਣਾ ਕਠਿਨ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਧਰਮ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਝੂਠ, ਭਰਮ ਤੇ ਫ਼ਲਾਵਿਆਂ ਦੇ ਪਰਦੇ ਹੇਠ ਸੱਚ ਛਿਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਸਮਾਜ "ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੀ" ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਮਾਰਕਸ ਵਰਗੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਫ਼ੀਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ[41] ਅਤੇ ਸਲੀਮ ਰਸ਼ਦੀ ਵਰਗੀ ਧਰਮ ਬਾਰੇ "ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਕੀਤ" ਵਰਗੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖਣ ਵਲ ਰੁਚਿੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।[42]

ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵੇਕ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਖਾਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਸਥਿਰ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਰਚਿਤ ਆਪਣੇ ਕਵਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਪੂਰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ। ਇਸ ਪੂਰਨਤਾ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਜਨਮ 'ਬਰੀਆ' ਹੈ। ਇਹ ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਮੀ (Semetic) ਧਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।[43] ਨਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਨਿਰਾ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਐਲਾਨਿਆ।[44] ਸਗੋਂ ਪੂਰਨਤਾ ਲਈ 'ਹਰਿਨਾਮ' ਜਪਣ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਉਸਰ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸੋਚ ਨੇ ਇਸ ਅਉਸਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਲਕੀਅਤ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਦੀ ਬਜਾਇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਨਿਰਜੀਵ ਰੀਤਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਗੁਰੂ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੋਂ ਓਂ '' ਤੱਕ ਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਮੂਲ ਧੁਰਾ 'ਸ਼ਬਦ' ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜੁਗਤਿ 'ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟਿ' ਵਿਚ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਜੁਗਤ ਸੁਰਤਿ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਾਣ ਤੇ ਤਿੱਖਾ ਕਰਦਿਆਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਉਚ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨਤਾ ਲਈ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਜਗਿਆਸੂ ਵਾਸਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ;

ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਨ ਭਾਈ ॥

(ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ. ੪੪੨)

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਥੂਲ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹੈ।[45] ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਇਸ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਜੁਗਤੀਆਂ, ਤਰਕਾਂ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ, ਲੌਕਿਕ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਿਕ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਕੇਵਲ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਸੰਕੇਤ ਮਾਤਰ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਾ ਦਾ ਸਾਖਿਆਤ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਵਧੇਰੇ ਕੀਤਾ ਹੈ;

ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਇਕ ਹੈ ਸਚਾ ਸਾਹੁ ਜਗਤ ਬਣਜਾਰਾ।

(ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ੧/੧੭)

ਕਬਿਤ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਕੈ ਅਲਖ ਅਲਖ ਅਬਿਗਤ ਗਤਿ, ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਹੈ।
ਸਰਗੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਰਸ ਕੈ ਧਿਆਨ ਰੂਪ, ਅਕੂਲ ਅਕਾਲ ਗੁਰ ਸਿਖਨੁ ਦਿਖਾਏ ਹੈ।
ਨਿਰਗੁਨ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਬਦ ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ, ਸਬਦਬੇਧੀ ਗੁਰ ਸਿਖਨੁ ਸੁਨਾਏ ਹੈ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ, ਗੁਰੁਸਿਖ ਮਧੁਕਰ ਗਤਿ ਲਪਟਾਏ ਹੈ॥

(ਕਬਿੱਤ ੩੬)

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਬੀਜ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੱਡ ਆਕਾਰੀ ਬ੍ਰਿਖ ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਲੁਪਤ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬ੍ਰਿਖ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਫਿਰ ਛਲ ਰੂਪੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਨੂੰ ਇਉਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ :

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਬ੍ਰਿਖ ਬਿਥਾਰ ਧਾਰ, ਮੂਲਕੰਦ ਸਾਖਾ ਪਤ੍ਰ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।
ਤਾਮੈ ਨਿਜ ਰੂਪ ਗੁਰਸਿਖ ਛਲ ਕੈ ਪ੍ਰਗਾਸ, ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਅਉ ਸ੍ਵਾਦ ਉਪਕਾਰ ਹੈ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਰਸਿਕ ਹੁਇ, ਚਖੇ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਾਰ ਕੋ ਉਧਾਰ ਹੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਮਹਾਤਮ ਅਕਥ ਕਥਾ, ਨੈਤ ਨੈਤ ਨੇਤ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

(ਕਬਿੱਤ ੩੮)

ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਰੂਪ ਕੇਵਲ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਆਦਿ—ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟਿ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰਨ ਭਾਂਤ ਚੇਤੰਨ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੂਰਤ ਤਥਾ ਸਰੂਪ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ :

ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ।

(ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ੨੪/੧੧)

ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਫਲ ਅੰਦਰਲੇ ਬੀਜ ਵਿਚ ਦਰਖਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੁਗੰਧੀ ਚੰਦਨ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਗਨੀ ਆਪਣੇ ਅਦਿੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਕੜ ਅੰਦਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ :

ਜੈਸੇ ਫਲ ਸੈ ਬਿਰਖ ਬਿਰਖ ਸੈ ਹੋਤ ਫਲ, ਅੰਤਰੁਤਿ ਜਾਤਿ ਕਛੂ ਕਹਨੁ ਨ ਆਵੈ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਬਾਸੁ ਬਾਵਨ ਮੈ ਬਾਵਨ ਹੈ ਬਾਸੁ ਬਿਖੈ, ਬਿਸਮ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੋਊ ਮਰਮੁ ਨ ਪਾਵੈ ਜੀ ।
ਕਾਸਟਿ ਮੈ ਅਗਨਿ ਅਗਨਿ ਮੈ ਕਾਸਟਿ ਹੈ, ਅੰਤਿ ਅਸਚਰਜੁ ਹੈ ਕਬੋਤੁਕ ਕਹਾਵੈ ਜੀ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮੈ ਸਬਦ ਸਬਦ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈ, ਨਿਰਗੁਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਮਝਾਵੈ ਜੀ ।

(ਕਬਿੱਤ ਪ੩੪)

ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀਅਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।[46] ਇਸੇ ਲਈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਫੈਜਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਤਾਤਪਰਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਵਤਰਿਤ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਹੈ :

ਰੋਮ ਰੋਮ ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਜਾਸੁ, ਮਾਨਸ ਅਕ੍ਰਿਤਾਰ ਧਾਰਿ ਦਰਸ ਦਿਖਾਏ ਹੈ ।
ਜਾਕੇ ਓਅੰਕਾਰ ਕੇ ਅਕਾਰ ਹੈ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਸੁਮੁਖ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰ ਸਿਖਨੁ ਸੁਨਾਏ ਹੈ ।
ਜਗ ਭੋਗ ਨਈਬੇਦ ਜਗਤ ਭਗਤ ਜਾਹਿ, ਅਸਨ ਬਸਨ ਗੁਰਸਿਖਨ ਲਡਾਏ ਹੈ ।
ਨਿਗਮ ਸੋਧਾਦਿ ਕਥਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਰਿ, ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰਸਿਖਨੁ ਲਖਾਏ ਹੈ ।

(ਕਬਿੱਤ ੩੫)

SIKHBOOKCLUB.COM

ਗੁਰਮੁੱਖ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖੀ ਆਦਰਸ਼ 'ਪੂਰਨਤਾ' ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁਖਾ ਜੀਵਨ ਇਸ ਲਈ 'ਬਰੀਆ' ਹੈ । ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਪਾਤਰ ਗੁਰਮੁੱਖ ਹੈ । ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਅਨੁਸਾਰ, "ਇਹ ਇਕ ਧਰਮੀ ਸਮਾਜਿਕ ਪਦਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਦਵੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰਬ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਰਤੱਵ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਹੀ 'ਗੁਰਮੁੱਖਤਾ' ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਗੁਰਮੁੱਖ ਹੈ ।[47] ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਚੀਆਂ ਸੁੱਚੀਆਂ ਧਰਮੀ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਧੁਰਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਮੁੱਖ ਦਾ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਕੋਈ ਪਰਲੋਕ ਦਾ ਅਜ਼ੂਬਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।[48] ਕੇਵਲ ਮੁਰਗਾਬੀ ਵਾਂਗ ਜਲ ਵਿਚ ਖੰਭਾਂ ਨੂੰ ਭਿਜਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕੰਵਲ ਵਾਂਗ ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਬਣਾਈ ਰਖਣ ਦੀ ਆਵਸ਼ਕਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਵਿਵੇਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਕਰਮ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਆਉਣੀ ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ
ਪੂਰਨ ਪਰਮਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਹੈ ।

(ਕਬਿੱਤ ਪ੩.੧)

ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਦੀ ਸਮਸੁਰਤਾ ਲਈ ਸਦਗੁਣ ਧਾਰਨੀ ਹੋਕੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਰਾਹੀਂ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ :

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗੁ ਸਬਦਸੁਰਤਿ ਲਿਵ, ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰਬਾਤਮ ਕੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਰਿਦੈ ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ, ਬਿਹਸਿ ਮਿਲਨ ਸਮ ਦਰਸ ਧਿਆਨੀਐ ।
ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਿਵਾਸ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਦਾਸਾਨ ਮਤਿ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਮੁਖ ਬੈਨਤੀ ਬਖਾਨੀਐ ।
ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਾਨ ਗਿਆਨ ਗੁਰ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਅਗੂਝਾਗ, ਆਤਮ ਅਵੈਤ ਪਰਮਾਤਮ ਨਿਧਾਨੀਐ ।
(ਕਬਿੱਤ ੧੩੭)

ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰਮੁੱਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਦਾ ਨਿਖਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਸਦਾ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਚਿੱਤਰ ਖਿਚਦੇ ਹਨ :

ਨਿਹਕਾਮ ਨਿਹਕੂਪ ਨਿਰਲੋਭ ਨਿਰਮੋਹ ਨਿਹਮੋਚ ਨਿਹਟੇਵ ਨਿਰਦੋਖ ਵਾਸੀ ਹੈ ।
ਨਿਰਲੇਪ ਨਿਰਬਾਨ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਬੈਰ ਨਿਰਬਿਘਨਾਇ ਨਿਰਾਲੰਬ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹੈ ।
ਨਿਰਾਹਾਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਨਿਰੈਕਾਰ ਨਿਰਬਿਕਾਰ ਨਿਹਚਲ ਨਿਜਭ੍ਰਾਂਤਿ ਨਿਰਭੈ ਨਿਰਾਸੀ ਹੈ ।
ਨਿਹਕਰਮ ਨਿਹਭਰਮ ਨਿਹਸਰਮ ਨਿਹਸ੍ਵਾਦ ਨਿਰਬਿਖਵਾਦ ਨਿਰੰਜਨ ਸੁੰਨਿ ਮੈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੈ ।
(ਕਬਿੱਤ ੧੬੮)

ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਗੁਰਮੁੱਖ ਦਾ ਹਰ ਕਰਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਉਠਣਾ, ਬੈਠਣਾ, ਵੇਖਣਾ, ਚਲਣਾ, ਸੁਨਣਾ ਸਭ ਸਕਾਰਥੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ :

ਸਫਲ ਜਨਮ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੁਇ ਜਨਮ ਜੋਤਿਓ ਚਰਨ ਸਫਲ ਗੁਰ ਮਾਰਗ ਰਵਨ ਕੈ ।
ਲੋਚਨ ਸਫਲ ਗੁਰ ਦਰਸਾ ਵਲੋਕਨ ਕੈ ਮਸਤਕ ਸਫਲ ਰਜ ਪਦ ਗਵਨ ਕੈ ।
ਹਸਤ ਸਫਲ ਨਮ ਸਤਗੁਰ ਬਾਣੀ ਲਿਖੇ ਸੁਰਤਿ ਸਫਲ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸ੍ਰਵਨ ਕੈ ।
ਸੰਗਤਿ ਸਫਲ ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧ ਸੰਗਮ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਗੰਮਿਤਾ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਤ੍ਰਿਭੁਵਨ ਕੈ ।
(ਕਬਿੱਤ ੯੧)

ਅਜਿਹੇ ਸਹਿਜ ਧਾਰਨੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਨਾਲ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਉਠਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਲਾਹੀ ਨੂਰ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :

ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਏਕ ਪੈਡਾ ਜਾਇ ਚਲ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋਟਿ ਪੈਡਾ ਆਗੈ ਹੋਇ ਲੇਤ ਹੈ ।
ਏਕ ਬਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਨ ਮਾਤ੍ਰ ਸਿਮਰਨ ਤਾਹਿ ਬਾਰੰਬਾਰ ਗੁਰਹੇਤ ਹੈ ।
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਕਉਡੀ ਅਗੂਝਾਗਿ ਰਾਖੈ ਤਾਹਿ ਗੁਰ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦੇਤ ਹੈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਦਇਆਨਿਧਿ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਹੈ ।
(ਕਬਿੱਤ ੧੧੧)

ਸਾਧਨਾ ਮਾਰਗ

'ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ' ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮਾਰਗ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਜ ਯੋਗ, ਮੰਤਰ ਯੋਗ, ਕਰਮ ਯੋਗ, ਹਠ ਯੋਗ, ਗਿਆਨ ਯੋਗ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਯੋਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਹਾਸਲ ਹੈ ।[49] ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਤਮ ਸਥਾਨ ਭਗਤੀ ਯੋਗ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਯੋਗ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤਿ ਦੀ ਸਹੀ ਢੁੰਡ ਹੈ । ਇਹ ਜਗਿਆਸਾ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਕੋ ਹੀ ਸਮੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।[50]

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਸਾਧਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, "ਨਾਨਕ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਆਪੈ ਦੂਜਾ ।"[51] ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ

ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਗੇ ਸਮਰਪਣ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਭਗਤੀ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੜਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਨਿਰੋਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਉਪਰ ਉਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ "ਗੁਰਮਤਿ-ਭਗਤੀ ਵਿਗਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਗਾਸ ਇਕਾਂਤ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਕਰਮਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਹੱਸਦਿਆਂ ਖੇਡਦਿਆਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਲ ਤੋਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਲ ਗੁਰਮੁੱਖ ਚਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਹੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਮੁੱਖਤਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਗਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਗ ਗੁਰਮਤਿ ਭਗਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਭਾਗ ਹੈ।"[52]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਇਸ ਆਧਾਰ ਸ਼ਿਲਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਧਾਰਮਿਕ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦਾਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ, ਜਪ, ਤਪ, ਤੀਰਥ, ਬਰਤ, ਹੋਮ, ਜੱਗ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਨਹੀਂ ਪਰਵਾਨਿਆ, ਉੱਤਮਤਾ ਕੇਵਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਅੰਬਾਖੜੀਆਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ, ਗੁਆਂਢੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਟੋਭੇ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਕੀ ਸਮਾਨਤਾ, ਦੀਵੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮੀਂਹ ਦੇ ਤੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਚੰਦਨ ਵਰਗੀ ਭਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਭਲਾ ਢਾਕ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਇਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਜਾਂ ਸਾਧਨ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ :

ਆਂਬਨ ਕੀ ਸਾਧ ਕਰ ਮਿਟਤ ਆਂਬਲੀ ਖਾਏ, ਪਿਤਾ ਕੋ ਪਿਆਰੁ ਨ ਪਰੋਸੀ ਪਹਿ ਪਾਈਐ।
ਸਾਗਰ ਕੀ ਨਿਧਿ ਕਰ ਪਾਈਅਤ ਪੋਖਰ ਸੋ ਦਿਨਕਰਿ ਸਰਿ ਦੀਪ ਜੋਤਿ ਨ ਪੂਜਾਈਐ।
ਇੰਦ੍ਰ ਬਰਖਾ ਸਮਾਨ ਪੁਜਸ ਨ ਕੂਪ ਜਲ, ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਨ ਪਲਾਸ ਮਹਿਕਾਈਐ।
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਦਇਆਲ ਕੀ ਦਇਆ ਨ ਆਨ ਦੇਵ ਸੋ ਜਉ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਉਦੈ ਅਸਤ ਲਉ ਧਾਈਐ।
(ਕਵਿੱਤ ੪੭੨)

ਜੇ ਉਕਤ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਅਬਿਗਤ, ਅਭਰਥ, ਅਲਖ, ਅਗਮ, ਅਦਰਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ? ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ? ਇਸਦਾ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਵਿਚ ਅਭੇਦਤਾ ਤੇ ਲੀਨਤਾ ਹੀ ਹੈ :

ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਕਰ ਆਵਤ ਅੰਤਰਿ ਗਤਿ, ਅਕਥ ਕਥਾ ਸੁਕਹਿ ਕੈਸੇ ਕੈ ਸੁਨਾਈਐ।
ਅਲਖ ਅਪਾਰ ਕਿਧੌ ਪਾਈਅਤਿ ਪਾਰੁ ਕੈਸੇ ਦਰਸੁ ਅਦਰਸੁ ਕੋ ਕੈਸੇ ਕੋ ਦਿਖਾਈਐ।
ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਅਗਹੁ ਗਹੀਐ ਧੌ ਭੈਸੇ, ਨਿਰਲੰਭੁ ਕਉਨ ਅਵਲੰਬ ਠਹਿਰਾਈਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲੈ ਸੋਈ ਜਾਨੈ ਜਾਮੈ ਓਤੈ ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਜਲ ਬੂੰਦ ਹੁਇ ਸਮਾਈਐ।
(ਕਵਿੱਤ ੨੫੭)

ਜਦੋਂ ਸਾਧਨਾ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਸਾਧਕ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ 'ਨਿਰਾਲੀ ਚਾਲ' ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੁਨਿਆਵੀ ਬੋਲ ਉਸ ਤੋਂ ਬੋਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀਆਂ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ ਵਿਸਮਾਦ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ :

ਬਿਨੁ ਰਸ ਰਸਨਾ ਬਕਤ ਹੀ ਬਹੁਤ ਬਾਤੈ, ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਸਿ ਭਏ ਮੌਨਿ ਬ੍ਰਤ ਲੀਨ ਹੈ।
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਕੈ ਮਗੰਨ, ਅੰਤਰਿ ਧਿਆਨ ਦ੍ਰਿਗ ਦ੍ਰਤੀਆ ਨ ਚੀਨ ਹੈ।

ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਦ ਲਿਵ, ਦੁਤੀਆ ਸਬਦ ਸੁਵਨੰਤਰਿ ਨ ਕੀਨ ਹੈ।
ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਜਗ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਭਏ, ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਅਉ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਗੰਮਿਤਾ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ।
(ਕਬਿੱਤ ੬੫)

ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬਿਰਹੋਂ ਕੁੱਠੀ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਤੜਫਦੀ ਹੈ, ਤਰਲੇ ਮੱਛੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫੜਫੜਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਕੂਕਦੀ ਹੈ, ਪੁਕਾਰਦੀ ਹੈ :

ਕਬ ਲਾਗੈ ਮਸਤਕਿ ਚਰਨਨ ਰਜ, ਦਰਸੁ ਦਇਆ ਦ੍ਰਿਗੁਨ ਕਬ ਦੇਖਉ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਨਉ ਕਬ ਸ੍ਰਵਨਨ, ਕਬ ਰਸਨਾ ਬੇਨਤੀ ਬਿਸੇਖਉ।
ਕਬ ਕਰ ਕਰਉ ਡੰਡਉਤ ਬੰਦਨਾ, ਪਗਨ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਦਿ ਪੁਨ ਰੇਖਉ।
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ, ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਜੀਵਨਪਦ ਲੇਖਉ॥
(ਕਬਿੱਤ ੪੦੧)

ਜਦੋਂ ਬਿਰਹਾ ਦੀ ਸਿੱਖਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਸੁਰਤੀ ਸਬਦ ਦੇ ਮੇਲ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਹਜ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੁੱਧ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮ ਜੋਤ ਦੇ ਦੀਦਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਅੰਤਰਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਸਰਬ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਰਮੇ ਹੋਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :

ਸਬਦਸੁਰਤਿ ਅਵਗਾਹਨ ਬਿਮਲ ਮਤਿ, ਸਬਦਸੁਰਤਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ।
ਸਬਦਸੁਰਤਿ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕੋ ਦਿਬਿ ਜੋਤਿ, ਸਬਦਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸ ਹੈ।
ਸਬਦਸੁਰਤਿ ਪਰਮਾਰਥ ਪਰਮਪਦ, ਸਬਦਸੁਰਤਿ ਸੁਖ ਸਹਜ ਨਿਵਾਸ ਹੈ।
ਸਬਦਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਰਸਿਕ ਹੁਇ, ਸਬਦਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ।
(ਕਬਿੱਤ ੬੨)

ਜਿਵੇਂ ਲਗਾਤਾਰ ਸੂਤ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਆਖਰ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਿਆਜ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ, ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਕੁਰਦਿਆਂ ਕੁਰਦਿਆਂ ਆਖਰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਵੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਦੇ ਤਾਰੂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰਨ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ :

ਪੇਖਤ ਪੇਖਤ ਜੈਸੇ ਰਤਨ ਪਾਰਖੂ ਹੋਤ, ਸੁਨਤ ਸੁਨਤ ਜੈਸੇ ਪੰਡਿਤ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ।
ਸੂਘਤ ਸੂਘਤ ਸੋਧਾ ਜੈਸੇ ਤਉ ਸੁਬਾਸੀ ਹੋਤ, ਗਾਵਤ ਗਾਵਤ ਜੈਸੇ ਗਾਇਨ ਗੁਨੀਨ ਹੈ।
ਲਿਖਤ ਲਿਖਤ ਲੇਖ ਜੈਸੇ ਤਉ ਲੇਖਕ ਹੋਤ, ਚਾਖਤ ਚਾਖਤ ਜੈਸੇ ਭੋਗੀ ਰਸੁ ਭੀਨ ਹੈ।
ਚਲਤ ਚਲਤ ਜੈਸੇ ਪਹੂਚੈ ਠਿਕਾਨੇ ਜਾਇ, ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਗੁਰਸਬਦੁ ਲਿਵਲੀਨ ਹੈ॥
(ਕਬਿੱਤ ੫੮੮)

ਇਸ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਬਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਚੰਪਤੀ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਧਾਨ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ :

ਸਫਲ ਜਨਮ, ਧੰਨ ਆਜ ਕੋ ਦਿਵਸ ਹੈਨਿ, ਪਹਿਰ ਮਹੂਰਤ ਘਰੀ ਔ ਪਲ ਪਾਏ ਹੈ।
ਸਫਲ ਸਿੰਗਾਰ ਚਾਰ ਸਿਹਜਾ ਸੰਜੋਗ ਭੋਗ, ਆਂਗਨ ਮੰਦਰ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸੁਹਾਏ ਹੈ।
ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸੋਭਾ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਛਤਿ, ਆਨਦ ਸਹਿਜ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਬਢਾਏ ਹੈ।
ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ ਮੋਖ ਨਿਹਕਾਮ ਨਾਮੁ, ਪ੍ਰੇਮ ਰਸਰਸਿਕ ਹੈ ਲਾਲ ਮੇਰੇ ਆਏ ਹੈ।
(ਕਬਿੱਤ ੬੫੨)

ਕੀਰਤਨ-ਭਗਤੀ

ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪਾਂਧੀ ਬਣਿਆਂ 'ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ' ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਨਾਲ ਪੰਧ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਸੁਖਾਲਾ ਤਹਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ :

ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਾਲ ਜਿਤੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਏ ਜੀਉ ।

(ਮਾਝ ਮ. ੫, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ. ੧੩੧)

ਗੁਰਮਤਿ ਨੇ 'ਕੀਰਤਨ' ਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀਅਤਾ ਬਖਸ਼ਦਿਆਂ, 'ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਧਾਨਾ' ਕਿਹਾ ਹੈ । ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਸਦਾ ਵਸੰਆ' ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਉਸਾਰ ਕੇ ਸਮੁੱਚੀ ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਿੱਜੀ ਮੁਕਤੀ ਵਲੋਂ ਮੋੜ ਕੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪੁਨਰ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਵਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।[53]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਜੁਗਤੀ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨਦਿਆ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਇਉਂ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ :

ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਖਾ ਮਿਲਾਪ, ਗਗਨ ਘਟਾ ਘਮੰਡ ਜੁਗਤਿ ਕੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਕੀਰਤਨ ਗੁਰੁ ਸਬਦ ਕੈ, ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਗਰਜਣ ਉਨਮਾਨੀਐ ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ, ਦਾਮਨੀ ਚਮਤਕਾਰ ਉਨਮਨ ਮਾਨੀਐ ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਿਵ ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ, ਬਰਖਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨੀਐ ॥

(ਕਬਿੱਤ ੧੨੮)

ਹੋਰਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਮਾਰਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੀਰਤਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿਕਟਤਾ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ :

ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਦੇਵ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਅਤਿ, ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਨ ਪਾਈਐ ।
ਪਾਈਐ ਨ ਜਗ ਭੋਗ ਪਾਈਐ ਨ ਰਾਜ ਜੋਗ, ਨਾਦ ਬਾਦ ਬੇਦ ਕੈ ਅਗਹੁ ਨਾ ਗਹਾਈਐ ।
ਤੀਰਥ ਪੁਰਬ ਦੇਵ ਦੇਵ ਸੇਵਕੈ ਨ ਪਾਈਐ, ਕਰਮ ਧਰਮ ਬ੍ਰਤ ਨੇਮ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ।
ਨਿਹਫਲ ਅਨਿਕ ਪੂਕਾਰ ਕੈ ਅਚਾਰ ਸਭੈ, ਸਾਵਧਾਨ ਸਾਧਸੰਗ ਹੂਇ ਸਬਦ ਗਾਈਐ ॥

(ਕਬਿੱਤ ੩੦੪)

ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹ 'ਬਰੀਆ' ਅਜਾਈਂ ਨ ਚਲੀ ਜਾਹੇ ਇਸੇ ਲਈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਚੇਤੰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਕਤ ਪੁਨ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਤ ਸਾਧਸੰਗੁ, ਨਿਸ ਦਿਨ ਕੀਰਤਨ ਸਮੈ ਚਲਿ ਜਾਈਐ ।
ਕਤ ਪੁਨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਹੂਇ ਪੁਰਸਪਰ, ਭਾਵਨੀ ਭਗਤ ਭਾਇ ਸੇਵਾ ਲਿਵਲਾਈਐ ।
ਕਤ ਪੁਨ ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਸੰਗੀਤ ਗੀਤ, ਸੁੰਗੁਰ ਸਬਦੁ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਧੁਨਿ ਗਾਈਐ ।
ਕਤ ਪੁਨ ਕਰਿ ਕਿਰਤਾਸ ਲੇਖ ਮਸੁਵਾਨੀ, ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਬਦ ਲਿਖਿ ਨਿਜਪਦੁ ਪਾਈਐ ।

(ਕਬਿੱਤ ੫੦੦)

ਸੋ ਉਪਰੋਕਤ ਜੁਗਤ ਰਾਹੀਂ ਹੀ 'ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣਾ' ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਢਲੇ ਤੱਤਾਂ ਵਜੋਂ ਪਰਵਾਨਿਆ ਹੈ ।

ਸਤਿ ਸੰਗਤ

ਭਗਤੀ ਦੇ ਕਰਮ ਖੇਤਰ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਗਤਿ ਚੋ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਭਗਤੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ ।[55]

ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਦੋ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਸਦਾਚਾਰ ਨੂੰ ਨਿੱਜ ਨਾਲੋਂ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਜੋੜਿਆ ਤਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਅਰਥ ਹੀ ਬਦਲ ਗਏ । ਭਾਰਤੀ ਕੁ ਖੰਡ ਤੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਆਈ ਜਿਸ ਦੇ ਬੜੇ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲੇ ।

ਭਾਰਤੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋਈ ਪਰ ਸਿੱਧਾਂਤ ਆਦਰਸ਼ ਰੂਪ

ਬਣ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚਾ ਰਿਹਾ। ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਤੇ ਅਮਲ ਦੀ ਸਮਸੁਰਤਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਥਮ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਦਾਸੀਆਂ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹੇ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਕੇ ਸੰਗਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੁਸ਼ਟਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਇਉਂ ਸੰਗਤ ਜਾਂ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਜਿਤਨੀ ਉੱਚਤਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਤਨੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਹੈ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਿੱਖੀ ਨੇ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵਰਤਦਾ ਬੂਝਹੁ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰਿ ॥
(ਸਲੋਕ ਮ. ੪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ. ੧੩੧੪)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ :

ਸਭ ਸੰਗਤ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ. ੧ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ. ੭੨)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਆਦਰਸ਼ਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਰਾਹੀਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਇਹ ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ' ਬਣਾਕੇ ਫਿਰ 'ਫਿਰ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ' ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ। ਇਹ 'ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ' ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਸਮਾਜ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਰੋਏ ਸਮਾਜ ਰਾਹੀਂ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਬਣਾਉਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਜੁਗਤਿ ਹੈ। ਇਸ ਆਦਰਸ਼ਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁੱਖ ਪਰਵਾਨਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਮੁੱਖ ਦੇ ਚਲਣ ਲਈ 'ਗਾਡੀ ਰਾਹ' ਬਣਾਇਆ। ਮਨਮੁੱਖ ਇਸ ਰਾਹ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ। ਮਨਮੁੱਖ ਦਾ ਰਸਤਾ ਮਨਮੱਤ ਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁੱਖ ਦਾ ਰਸਤਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜੁਗਤਿ 'ਸਚਿਆਰ ਮਨੁੱਖ' ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ। 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ' ਹੋਣਾ ਹੀ ਧਰਮ ਦੀ ਮੂਲ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। 'ਸਚਿਆਰ ਮਨੁੱਖ' ਬਣਨ ਲਈ ਸਤਿਸੰਗਤ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੀ ਸਹੀ ਮਾਧਿਅਮ ਹੈ। ਇਸੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਠੀਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ 'ਸੰਸਾਰੀ', 'ਨਿਰੰਕਾਰੀ' ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਪਥ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਕ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਅਨੁਕੂਲ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਵੀ ਸਦਾ ਲੋੜ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਅਨੁਸਾਰ, "ਅਸਲ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕਿਤਨਾ ਵਾ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਪਥ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਦੂਜੇ ਸੰਤਾਂ ਜਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ, ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਖਾਰ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਸਤਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।[55]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਅਦੁੱਤੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ, ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਇਆ। ਆਪ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਾਧਸੰਗਤ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨਦਿਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੰਗਤ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੰਤ, ਸਾਧ ਤੋਂ ਵਖਰਿਆਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੱਤੇ, ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਮਿਲਾਪ ਨਾਲ ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ :

ਇਕੁ ਸਿਖੁ ਦੁਇ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪੰਜੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ।
ਨਉ ਅੰਗ ਨੀਲ ਅਨੀਲ ਸੁੰਨ ਅਵਤਾਰ ਮਹੇਸਰੁ ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਅਸੰਖ ਸੰਖ ਮੁਕਤੇ ਮੁਕਤੇਸਰੁ ।
ਨਗਰਿ ਨਗਰਿ ਸੈ ਸਹੰਸ ਸਿਖ ਦੇਸ ਦੇਸ ਲਖੇਸਰੁ ।

ਦਿਕਦੂੰ ਬਿਰਖਹੁੰ ਲਖ ਫਲ ਫਲ ਬੀਅ ਲੁਮੇਸੁਰ ।
ਭੰਗ ਭੁਗਤਿ ਰਜੇਸੁਰਾਂ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਜੋਗੇਸੁ ।

(ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ੧੩/੧੯)

ਜਿਵੇਂ ਹਲਦੀ ਤੇ ਚੂਨਾ, ਪਾਨ ਤੇ ਕੱਥਾ ਮਿਲਕੇ ਸੁਰਖ ਰੂਪ ਧਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਾਮਨ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਘਿਉ ਖੰਡ ਮੈਦਾ ਮਿਲਕੇ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ ਪਦਾਰਥ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੀਆ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਮਿਲਕੇ 'ਅਰਗਜਾ ਧੂਪ' ਬਣਦੀ ਹੈ ਇਵੇਂ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਿਲ ਬੈਠਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸੰਗਤ ਵਿਚ 'ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ' ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਕਥਨੀਯ ਹੈ :

ਹਰਦੀ ਅਉ ਚੂਨਾ ਮਿਲਿ ਅਰੁਨ ਬਰਨ ਜੈਸੇ, ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੈ ਤੈਸੋਈ ਰਸ ਰੂਪ ਹੈ ।
ਦੂਧ ਮੈ ਜਾਵਨੂ ਮਿਲੈ ਦਧਿ ਕੈ ਬਖਾਨੀਅਤ, ਖਾਂਡ ਘ੍ਰਿਤ ਚੂਨ ਮਿਲਿ ਬਿੰਜਨ ਅਨੂਪ ਹੈ ।
ਕੁਸਮ ਸੁਗੰਧ ਮਿਲਿ ਤਿਲ ਸੋ ਫਲੇਲ ਹੋਤ, ਸਕਲ ਸੁਗੰਧ ਮਿਲਿ ਅਰਗਜਾ ਧੂਪ ਹੈ ।
ਦੋਇ ਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪੰਜ ਪਰਮੇਸਰ ਹੈ, ਦਸ ਬੀਸ ਤੀਸ ਮਿਲੇ ਅਬਿਗਤਿ ਊਪ ਹੈ ।

(ਕਬਿੱਤ ੧੨੨)

ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੈਤਿਕ ਗੁਣਾ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣਕੇ 'ਸਚਿਆਰ' ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦਾ ਹੈ :

ਜੈਸੇ ਤਉ ਗੋਬੰਸ ਤਿਨ ਖਾਇ ਦੂਹੈ ਗੋਰਸ ਦੈ, ਗੋਰਸ ਅਉਟਾਏ ਦਧਿ ਮਾਖਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ।
ਊਖ ਮੈ ਪਿਊਖ ਤਨ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕੈ ਪਰਾਏ, ਰਸ ਕੈ ਅਉਟਾਏ ਖਾਂਡ ਮਿਸਰੀ ਮਿਠਾਸ ਹੈ ।
ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਸਨਬੰਧ ਕੈ ਬਨਾਸਪਤੀ, ਢਾਕ ਅਉ ਪਲਾਸ ਜੈਸੇ ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਹੈ ।
ਸਾਧੂਸੰਗਿ ਮਿਲਤ ਸੰਸਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੋਤ, ਗੁਰਮਤਿ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੈ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ।

(ਕਬਿੱਤ ੧੨੯)

ਜਿਵੇਂ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਸਿੱਪੀ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਸਾਗਰ ਦੇ ਥਲੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੁਕਤਾਹਲ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਟੁੱਭੀਆਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਦੇ ਰਸੀਲੇ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਪੀ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧਸੰਗਤ ਸਚਖੰਡ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :

ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮੈ ਸਾਚੁ ਖੰਡ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ।

(ਕਬਿੱਤ ੧੨੫.੧)

'ਧਰਮਸਾਲ' ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੁੜਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੰਸ ਵਾਂਗ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀ ਚੁੱਗ ਚੁੱਗ ਕੇ ਵਿਗਸਣਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਿਅਕਤੀ ਮਿਲਕੇ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ ਭੋਜਨ ਛੱਡ ਕੇ ਆਨੰਦਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪੱਛੀ ਛਲਦਾਰ ਰੁੱਖ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਮਿੱਠੇ ਫਲ ਛੱਕਕੇ ਖੇਤੇ ਵਿਚ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਬਦ ਰਸ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਹੋਣਾ ਹੈ :

ਜੈਸੇ ਤੋਂ ਮਰਾਲ ਮਾਲ ਬੈਠਤ ਹੈ ਮਾਨਸਰ, ਮੁਕਤਾ ਅਮੋਲ ਖਾਇ ਖਾਇ ਬਿਗਸਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤੋਂ ਸੁਜਨ ਮਿਲ ਬੈਠਤ ਹੈ ਪਾਕਸਾਲ, ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿੰਜਨਾਦਿ ਰਸ ਖਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਦ੍ਰੁਮ ਡਾਢਾ ਮਿਲ ਬੈਠਤ ਅਨੇਕ ਪੰਛੀ, ਖਾਇ ਫਲ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕੈ ਸੁਹਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਿਲ ਬੈਠਤ ਧਰਮਸਾਲ, ਸਹਜ ਸਬਦ ਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਘਾਤ ਹੈ ।

(ਕਬਿੱਤ ੫੫੯)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਇਸ ਅਨੂਪਮ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਧਸੰਗਤ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਕੁਟੰਬ,

ਕਾਰਨ ਅਨੇਕਾਂ ਦੁੱਖ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਵੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਇਕ ਪਲ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁਜ ਸਕਦਾ :

ਅਗਨਿ ਜਰਤ ਜਲ ਬੂਡਤ ਸਰਪ ਗ੍ਰਸਹਿ
ਸਸਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਰੋਮ ਰੋਮ ਭਰਿ ਘਾਤ ਹੈ ।
ਬਿਰਥਾ ਅਨੇਕ ਅਪਦਾ ਅਧੀਨ ਦੀਨੇ ਗਤਿ,
ਭੂਖਮ ਅੰ ਸੀਤ ਬਰਖ ਮਾਹਿ ਨਿਸ ਪ੍ਰਾਤ ਹੈ ।
ਗੋ, ਦ੍ਵਿਜ, ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਬੈਸ ਕੋਟਿ ਹਤਯਾ,
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਨੇਕ ਦੁਖ ਦੇਖ ਥਸ ਗਾਤ ਹੈ ।
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋਰ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਸੋਧ
ਪੀਯ ਕੇ ਬਿਛੋਹ ਪਲ ਏਕ ਨ ਪੁਜਾਤ ਹੈ ॥

(ਕਬਿੱਤ ੫੭੨)

ਇਉਂ ਇਸ ਬਿਰਹਾ ਦੇ ਦਰਦ ਵਿਚੋਂ ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਤੇ ਸਹਜ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ

ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਕੋਸ਼ਗਤ ਅਰਥ ਹੈ ਛੁਟਕਾਰਾ ਜਾਂ ਰਿਹਾਈ ।[57] ਸ੍ਰੀਮਦ ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਬਦ 'ਮੁਮੁਖਸ਼ਮਿ', ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਵਿਚ ਨਿਰਵਾਣ, ਈਸਾਈ ਮੱਤ ਵਿਚ ਸਾਲਵੇਸ਼ਨ (Salvation) ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ 'ਨਿਜਾਤ' ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।[58]

ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਜਾਂ ਮੋਕਸ਼ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪਰਮ ਉਦੇਸ਼ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਮਰਨ ਮਗਰੋਂ ਆਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇ ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਤੇ ਮੋਕਸ਼ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਮੋਕਸ਼' ਨੂੰ 'ਪਰਮ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ' ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੋਕਸ਼ ਦਾ ਸਾਧਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੋਕਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਬਾਨ-ਪ੍ਰਸਤ ਆਸ਼ਰਮ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ।

ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ 'ਨਿਰਵਾਣ' ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪਰਮ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ । ਨਿਰਵਾਣ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਨਿਰਵਹ' ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਮੰਨਕੇ ਇਸਦੇ ਅਰਥ 'ਬੁੱਝਣਾ', ਠੰਡਾ ਜਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਦੁੱਖਾਂ ਰੂਪੀ ਭੇਲ ਖਤਮ ਹੋਣ ਨਾਲ ਦੀਵੇ ਦੇ ਬੁੱਝਣ ਨੂੰ ਨਿਰਵਾਣ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਡਾ. ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਅਨੁਸਾਰ, "ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹਰ ਧਰਮੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਮੋਕਸ਼ ਜਾਂ ਮੁਕਤੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਨਿਰਵਾਣ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।[59]

ਈਸਾਈ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਤੇ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਅਤੇ ਅਖੈ ਜੀਵਨ ਪਾਉਣਾ ਮੁਕਤੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਬਿਨਾਂ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਅਰ ਪਾਪ ਦਾ ਫਲ ਮੌਤ ਹੈ । ਪੈਗੰਬਰ ਈਸਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜੋ ਉਸ ਤੇ ਈਮਾਨ ਲਿਆਉਣਗੇ ਉਹ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ ।[60]

ਇਸਲਾਮ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ 'ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ਼' ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਮਾਜ਼, ਰੋਜ਼ੇ ਆਦਿ ਪੰਜ ਨਿਯਮਾਂ ਤੇ ਪੱਕੇ ਰਹਿਣਾ, ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਖਣਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਆਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬਹਿਸ਼ਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ ।[61]

ਮਿੱਤਰ, ਪੁੱਤਰ, ਇਸ਼ਟ, ਸੁੱਖ ਆਨੰਦ ਸਭੋ ਕੁੱਝ ਸਾਧਸੰਗਤ ਹੈ :

ਨਿਜ ਘਰ ਮੇਰੋ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਾਰਦਮੁਨਿ, ਦਰਸਨ ਸਾਧਸੰਗ ਮੇਰੋ ਨਿਜ ਰੂਪ ਹੈ।
ਸਾਧੁਸੰਗਿ ਮੇਰੋ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਉ ਕੁਟੰਬ ਸਖਾ, ਸਾਧਸੰਗੁ ਮੇਰੋ ਸੁਤੁ ਸੋਸ਼ਟੁ ਅਨੂਪੁ ਹੈ।
ਸਾਧੁਸੰਗਿ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨੁ ਪ੍ਰਾਨ ਜੀਵਨ ਮੈ, ਸਾਧਸੰਗ ਨਿਜੁ ਪਦ ਸੇਵਾ ਦੀਪ ਧੂਪ ਹੈ।
ਸਾਧਸੰਗਿ ਰੰਗ ਰਸ ਭੋਗ ਸੁਖ ਸਹਜ ਮੈ, ਸਾਧਸੰਗ ਸੋਭਾ ਅਤਿ ਉਪਮਾ ਅਉ ਊਪ ਹੈ।

(ਕਬਿੱਤ ੩੦੩)

ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਵਜੋਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਜਿਆ ਗਿਆ 'ਸੰਗਤਿ' ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਚੌਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਿਕ ਉਨਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਉਨਤੀ ਲਈ ਵੀ ਭਰੱਕੀ ਦਾ ਰਾਹ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਮਸ੍ਰ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹੇ।

ਬਿਰਹਾ

ਬਿਰਹਾ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਨੇ 'ਸੁਲਤਾਨ' ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ :

ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਬਿਰਹਾ ਨਹੀ ਸੋ ਪਿੰਜਰੁ ਲੈ ਜਾਰਿ ॥

(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਕੀ ਵਾਰ ਸਲੋਕ ਮ: ੨ ਪੰਨਾ ੮੯)

ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮਿਠੀ ਮਿਠੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਈ ਰਖਣਾ ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੁਭਾਅ ਹੈ। ਬਿਰਹਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਿਰਹਾ ਪੀੜ ਨਾਲ ਭਰੰਗਿਤ ਹੋਈ ਆਤਮਾ ਵਿਚੋਂ ਅਨੰਦ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਨੇ ਵੀ ਬਿਰਹਾ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਅਮਲ ਦੀ ਚੂਲ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾ ਵਿਚ ਪਰਧਾਨ ਸੁਰ ਬਿਰਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ, "ਆਪਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨਾਲ ਅਥਾਹ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਦਰਸ ਬਿਨਾਂ ਬਿਰਹੋਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਹੋਏ ਬਿਲਲਾ ਉਠਦੇ ਹਨ। ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਬਿਆਨ ਗਜ਼ਬ ਦਾ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਾਂਗਾਂ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ। ਆਪ ਗੁਰ-ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਕੇ ਅਕਹਿ ਰਸ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ਅਰ ਵਿਛੜਕੇ ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ ਤੜਫਦੇ ਹਨ। ਕਿਵੇਂ ਹੋਠ ਲਿਖੇ ਕਬਿਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਪੀਹੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਲਪ ਵਿਲਪ ਕੇ ਪਿਉ ਪਿਉ ਕਰਦਾ ਵਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਮਿਲਾਉਣੀ ਅਨੂਪਮ ਹੈ :[56]

ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਾਨਕ ਬਨੇ ਬਚਿਤ੍ਰ
ਪਾਵਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਆਜ ਮੋਰੈ ਆਏ ਹੈ।
ਪਰਮ ਦਇਆਲ ਲਾਲ ਲੋਚਨ ਬਿਸਾਲ ਮੁਖ,
ਬਚਨ ਰਸਾਲ ਮਧੁ ਮਧੁਰ ਪੀਆਏ ਹੈ।
ਸੋਭਿਤ ਸਿਜਾਸਨ ਬਿਲਾਸਨ ਦੈ ਅੰਕਮਾਲ,
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਿਸਮ ਹੁਇ ਸਹਜ ਸਮਾਏ ਹੈ।
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਸਬਦ ਸੁਨਿ ਅਖੀਆ ਉਘਰਿ ਗਈ,
ਭਈ ਜਲ ਮੀਨ ਗਤਿ ਬਿਰਹ ਜਗਾਏ ਹੈ ॥

(ਕਬਿੱਤ ੨੦੫)

ਬਿਰਹਾ ਦੀ ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਖਿਚਦੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਨੀ ਦਾ ਸਾੜ, ਜਲ ਦੇ ਡੁੱਬਣ ਦੀ ਪੀੜਾ, ਸੱਪ ਦਾ ਡੰਗ, ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜ਼ਖਮ, ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ, ਅਤਿ ਦੀ ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ, ਗਊ ਹੱਤਿਆ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੱਤਿਆ, ਬੰਸ ਹੱਤਿਆ ਅਤੇ ਕੂੜਾ ਹੱਤਿਆਵਾਂ

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਇਸ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਾਧਨਾ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਆਨ-ਮਈ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਨਮ ਵਿਖੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੀ ਜੁਗਤ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਰ ਹਸੰਦਿਆਂ, ਖੇਡੰਦਿਆਂ, ਪੈਨੰਦਿਆਂ ਖਾਵੰਦਿਆਂ 'ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਪ੍ਰਧਾਨ' ਵਿਚ ਹੀ 'ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੱਰਥ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ :

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੇਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥
ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ॥

(ਸਲੋਕ ਮ: ੫, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ. ੫੨੨)

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਇਉਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਪੂਛ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ ॥ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ ॥
ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਊਸੁ ਸੋਗੁ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ ॥
ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥ ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥
ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ ॥
ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ॥ ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ॥

(ਗਉੜੀ ਮ. ੫, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ. ੨੭੫)

ਇਸੇ ਗੁਰਮਤਿ ਜੁਗਤਿ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਮਲ ਫੂਲ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਹੀ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤ ਹੈ :

ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਜਗਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ ਜਾਨੀ
ਸਲਿਲ ਕਮਲ ਗਤਿ ਮਾਇਆ ਮੈ ਉਦਾਸੀ ਹੈ ॥

(ਕਬਿੱਤ ੨੮੮/੪)

ਸਿੰਬਲ, ਬਾਂਸ, ਕੰਚਨ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਿੰਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਘਾੜਦੇ ਹਨ :

ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਸਿੰਬਲ ਸਫਲ ਭਏ,
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਬਾਂਸ ਮੈ ਸੁਗੰਧ ਹੈ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਕੰਚਨ ਭਏ ਮਨੂਰ,
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਪਰਖਤ ਅੰਧ ਹੈ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਕਾਲਕੂਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੁਇ
ਕਾਲ ਮੈ ਅਕਾਲ ਭਏ ਅਸਥਿਰ ਕੰਧ ਹੈ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਭਏ,
ਮਾਇਆ ਮੈ ਉਦਾਸ ਬਾਬ ਬੰਧ ਨਿਰਬੰਧ ਹੈ।।

(ਕਬਿੱਤ ੨੭)

ਅਜਿਹੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਅਤਿਹਕਰਣ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲਾਲਚ ਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

ਜੀਵਨ ਕੀ ਆਸਾ ਅਰੁ ਮਰਨ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਮਿਟੀ
ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਗੁਰਮਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ॥

(ਕਬਿੱਤ ੨੮੧/੨)

ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਪਹੁੰਚ ਮਾਰਗ 'ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ' ਹੀ ਪਰਵਾਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ 'ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ' ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਫੋਕਟ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਕੀਮਤਾਂ ਹਠ ਜੋਗ, ਤਿਆਗ, ਸੰਨਿਆਸ ਆਦਿ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਜੁਗਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਮਸ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ।

ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਚਾਰਾਤਮਿਕ ਪੱਖ

ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧਰਮ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਆਚਾਰ ਵਿਵਹਾਰ ਹੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਜਦ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਕਰਤੱਵ ਤੋਂ ਡਿਗਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵੀ ਖੇਰੂੰ ਖੇਰੂੰ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਅਕਸਰ ਯੁੱਗ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।[62]

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਮਦ ਵੇਲੇ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕੁੱਝ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਉਲੇਖ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ।[63] ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਵਲ ਭਰਪੂਰ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਹਨ।[64]

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਨਰੋਏ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਵੀ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਪੁਰੋਹਿਤ ਜਮਾਤ ਨੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਸਤੁੱਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ। ਸਮਾਜ ਦੀ ਇਸ ਚੱਤੁਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਘੜਾਏ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਵਿਹਲੜ ਰਹਿ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰ ਸਕਣ। ਭਾਰਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀਆਂ ਅਧਿਕਤਰ ਕਦਰਾਂ—ਕੀਮਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਭਾਂਜਵਾਦ, ਸੰਸਾਰ ਤੱਜਣ ਅਤੇ ਪਰਨਿਰਭਰਤਾ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ, "ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਨੂੰ ਕਰਮੀ, ਕਰਮ ਨੂੰ ਬੰਧਨ, ਬੰਧਨ ਨੂੰ ਅਵਿਦਿਆ, ਅਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਤੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਨਰਕ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਨੂੰ ਨਰਕਧਾਰੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਲੰਮੀ ਕੜੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਨਵਿਰਤੀ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਮੂਲ ਸੋਮਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਨਵਿਰਿਤ ਹੋ ਕੇ, ਇਕਾਂਤਵਾਸੀ ਹੋਕੇ ਕਠਿਨ ਤਪੱਸਿਆ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ।[65]

ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਨਵਿਰਤੀ ਮਾਰਗ ਦੀ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਤੇ ਪਰਵਿਰਤੀ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਯੋਗ ਦਰਸਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰਦੇਵ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਹਨ :

ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਈ ॥
ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਤੋਹੀ ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥
(ਧਨਾਸਰੀ ਮ. ੯ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ. ੬੯੪)

ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੀ ਜਦੋਂ ਖਾਲਸ ਰੂਪ ਸੰਭਾਵਤ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੂਰਨਤਾ 'ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸਾ' ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਜਮਮਈ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ :

ਰੇ ਮਨ ਐਸੋ ਕਰਿ ਸੰਨਿਆਸਾ ॥
ਬਨਸੇ ਸਦਨ ਸਭੈ ਕਰਿ ਸਮਝੁ ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਤ ਕੀ ਸਟਾ ਜੋਗ ਕੋ ਮਜਨੁ ਨੇਮ ਕੋ ਨਖਨ ਬਢਾਓ ॥
ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਆਤਮ ਉਪਦੇਸਹੁ ਨਾਮ ਬਿਕੁਤ ਲਗਾਓ ॥
ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੋਤਿ ॥
ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਸਦਾ ਨਿਰਬਾਹਿਬੋ ਹੂੰਬੋ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤ ॥੨੧॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੰਕਾਰ ਲੋਭ ਹਠ ਮੋਹ ਨ ਮਨ ਸਿਉ ਲਯਾਵੈ ॥
ਤਬ ਹੀ ਆਤਮ ਤਤ ਕੋ ਦਰਸੈ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕਹ ਪਾਵੈ ॥੨॥

(ਰਾਮਕਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ)

ਇਹ ਪਰਮ ਪੂਰਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਆਚਾਰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲੰਡੀਂਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਧਾਰ ਪੂਰਨ ਭਾਂਤ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਛੱਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਸਿੱਖੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੇੜਿਓਂ ਹੋ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਛਿਲਕੇ ਸਮੇਤ ਚੋਲਾਂ ਨੂੰ ਬੀਜਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਈ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਖਾਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਛਿਲਕੇ ਸਮੇਤ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਘੁਣ ਲਗਣ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ । ਛਿਲਕਾ ਉਤਰਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਉਸਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਉਸਦਾ ਭੋਜਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਦਿਵੇਂ ਹੀ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਗੁਰਸਿੱਖ ਲਈ ਚਾਵਲ ਦੇ ਛਿਲਕੇ ਦੀ ਨਿਆਈ ਹੈ । ਉਸ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਹੈ । ਬੁਰਾਈਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੱਥ ਕੇ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਕੰਵਲ ਵਾਂਗ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਅਸਲੀ ਬੈਰਾਗੀ ਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਬਣਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਤਾਂ ਆਧਾਰ ਸਿਰਜਣ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ;

ਤੁਸ ਮੈ ਤੇਂਦਲ ਬੋਦੋ ਨਿਪਜੈ ਸਹੰਸ੍ਰ ਗੁਨੋ, ਦੇਹ ਧਾਰਿ ਕਰਤ ਹੈ ਪਰਉਪਕਾਰ ਜੀ ।
ਤੁਸ ਮੈ ਤੰਦੁਲ ਨਿਰਬਿਘਨ ਲਾਗੋ ਨ ਘੁਨੁ, ਰਾਖੈ ਰਹੈ ਚਿਰੰਕਾਲ ਹੋਤ ਨ ਬਿਕਾਰ ਜੀ ।
ਭੁਖ ਸੋ ਨਿਕਸਿ ਹੋਇ ਭਗਤ ਮਲੀਨ ਰੂਪ, ਸ੍ਵਾਦ ਕਰਤਾਇ ਰਾਖੈ ਰਹੈ ਨ ਸੰਸਾਰ ਜੀ ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਗੁਰਸਿਖ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈ ਬੈਰਾਗੀ, ਗ੍ਰਿਹ ਤਜਿ ਬਨ ਖੰਡ ਹੋਤ ਨ ਉਧਾਰ ਜੀ ॥

(ਕਬਿੱਤ ੧੨੧)

ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਆਸ਼ਰਮ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਤੇ ਕਸਵੱਟੀ ਹੈ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਨੈਤਿਕ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰਿਕ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦੀ । ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਕਿਸ ਸੀਮਾਂ ਤੱਕ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਹਨ, ਮਨੁੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪੈਣ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਜਿੱਤ ਤੇ ਹਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਸਾਈਂ ਦਾ ਪਹਿਲਵਾਨੜਾ ਬਣ, ਪਿੜ ਵਿਚ ਉਤਰਿਆਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਨਾ ਕਿ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਕੇਵਲ ਨਿਹਾਰਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ । ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਖਿਮਾਂ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਆਦਿ ਸਦ-ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪਰਪੱਕਤਾ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸੋ ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਨਾਥਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਆਦਿ ਨੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਨੂੰ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਸਿਰਮੌਰ ਗਰਦਾਨਿਆ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਤਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਦੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਮਹਾਨ ਹੈ, ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਸੁਮੇਰ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ, ਬ੍ਰਿਛਾ ਵਿਚੋਂ ਚੰਦਨ ਤੇ ਧਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੋਨਾ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਪੰਛੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਸ, ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ, ਰਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਅਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰਸ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਹੈ ਉਵੇਂ ਹੀ ਗਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ, ਧਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਧਰਮ ਹੈ :

ਜੈਸੇ ਸਰਿ ਸਰਿਤਾ ਸਕਲ ਮੈ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਬਡੋ, ਮੇਰ ਮੈ ਸੁਮੇਰ ਬਡੋ ਜਗਤ ਬਖਾਨ ਹੈ ।
ਤਰਵਰ ਬਿਖੈ ਜੈਸੇ ਚੰਦਨ ਬਿਰਖੁ ਬਡੋ, ਧਾਤ ਮੈ ਕਨਕ ਅਤਿ ਉਤਮ ਕੋ ਮਾਨਿ ਹੈ ।

ਪੰਛੀਅਨ ਮੈ ਹੰਸੁ ਮ੍ਰਿਗ ਰਾਜਨ ਮੈ ਸਾਰਦੂਲ, ਰਾਗਨ ਮੈ ਸਿਰੀ-ਰਾਗੁ ਪਾਰਸ ਪਖਾਨ ਹੈ।
ਗਿਆਨਨ ਮੈ ਗਿਆਨੁ ਅਰੁ ਧਿਆਨਨ ਮੈ ਧਿਆਨ ਗੁਰ, ਸਕਲ ਧਰਮ ਮੈ ਗ੍ਰਿਹਸਰੁ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ।
(ਕਬਿੱਤ ੩੭੬)

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਉਮਰ ਸੌ ਕ ਸਾਲ ਮੰਨ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ, ਗ੍ਰਿਹਸਰ, ਬਾਨਪ੍ਰਸਰ ਅਤੇ ਸੰਨਿਆਸ।[66] ਹਿੰਦੂ ਵਿਧੀ ਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਵੇਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਵੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚਾਰ ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਛਿੱਡਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ ਪਰੰਪਰਾ ਨੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਜਿੱਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਵਰਣਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਵਰਤੇ ਦਰਖਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਹਨ :

ਜੈਸੇ ਮਛ ਕਛ ਬਗ ਹੰਸ ਮੁਕਤਾ ਪਾਖਾਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਗਾਸ ਉਦਧਿ ਸੈ ਜਾਨੀਐ।
ਜੈਸੇ ਤਾਰੇ ਤਾਰੀ ਤਉ ਆਰਸੀ ਸਨਾਹ ਸਸਤ੍ਰ, ਲੋਹ ਏਕਸੇ ਅਨੇਕ ਰਚਨਾ ਬਖਾਨੀਐ।
ਭਾਂਜਨ ਬਿਬਿਧ ਜੈਸੇ ਹੋਤ ਏਕ ਮਿਰਤਕਾ ਸੈ, ਖੀਰ ਨੀਰ ਭੇਜਨਾਦਿ ਅਉਖਦ ਸਮਾਨੀਐ।
ਤੈਸੇ ਦਰਸਨ ਬਹੁ ਬਰਨ ਆਸ੍ਰਮ ਧ੍ਰਮ ਸਕਲ ਗ੍ਰਿਹਸਰੁ ਕੀ ਸਾਖਾ ਉਨਮਾਨੀਐ।
(ਕਬਿੱਤ ੩੭੫)

ਜਿਵੇਂ ਪੰਛੀ ਸਵੇਰੇ ਦਰਖਤ ਤੋਂ ਉੱਡਕੇ ਭਾਵੇਂ ਜਿਤਨਾ ਮਰਜੀ ਦੂਰ ਚਲਾ ਜਾਏ, ਕੀੜੀ ਖੁੱਡ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜਿਥੇ ਮਰਜੀ ਫਿਰੇ ਬਾਲਕ ਰੁੱਠਕੇ ਜਿਥੇ ਮਰਜੀ ਜਾਏ ਪਰ ਆਖਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਤੇ ਆ ਕੇ ਹੀ ਸੁਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਉਂ ਹੀ ਤਿਆਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਵੀ ਭੱਟਕ ਕੇ ਮੁੜ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਤਕਦੇ ਹਨ :

ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੈ ਖਗ ਜਾਤ ਉਡਿ ਬਿਰਖ ਸੈ, ਬਹੁਰਿ ਆਇ ਬੈਠਤ ਬਿਰਖ ਹੀ ਮੈ ਆਇਕੇ।
ਚੀਟੀ ਚੀਟਾ ਬਿਲ ਸੈ ਨਿਕਸਿ ਧਰ ਗਵਨ ਕੈ, ਬਹੁਰਿਓ ਪੈਸਤ ਜੈਸੇ ਬਿਲ ਹੀ ਮੈ ਜਾਇਕੈ।
ਲਰਕੈ ਲਰਿਕਾ ਰੂਠਿ ਜਾਤ ਤਾਤ ਮਾਤ ਸਨ, ਭੂਖ ਲਾਗੈ ਤਿਆਗੈ ਹਠ ਆਵੈ ਪਛੁਤਾਇ ਕੈ।
ਤੈਸੇ ਗ੍ਰਿਹ ਤਿਆਗਿ ਭਾਗਿ ਜਾਤ ਉਦਾਸ ਬਾਸ ਆਸਰੋ ਤਕਤ ਪੁਨਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੌ ਧਾਇਕੈ।
(ਕਬਿੱਤ ੫੪੮)

ਸੋ ਇਉਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਕਤ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ (Theology) ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਕਾਲੀਨ ਅਤੇ ਸਭ ਸਮਿਆਂ ਲਈ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਫੁਲਤਾ ਵਿਚ ਬਾਧਕ ਹੋ ਸਕਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁੱਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਹਰ ਧਰਮ ਦੀ ਇਕ ਬਾਹਰੀ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨੈਤਿਕ ਤੇ ਆਚਰਣਿਕ ਪੱਖ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ। ਆਚਾਰ ਤੇ ਧਰਮ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਓਤਪ੍ਰੋਤ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਧਰਮ ਨੇ ਸੁੱਚੇ ਆਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, "ਧਰਮ ਤੇ ਆਚਾਰ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਇਕੋ ਭਾਵ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਭਾਵ ਹੈ ਜਾਤੀ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਾਧਾ। ਜੋ ਮਤਿ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦਾ ਅਤੀ ਲੰਡੀਂਦਾ ਸਾਧਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਚਾਰ ਦੀ ਕੰਧ ਵੀ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਉਤੇ ਹੀ ਉਸਾਰਨਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਆਸਤਕ ਮੱਤਾਂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਬੁੱਧ, ਈਸਾਈ, ਮੁਸਲਿਮ, ਸਿੱਖ ਵਿਚ ਆਚਾਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਧਰਮ ਹੈ।[67]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਰਹਤ ਮਰਯਾਦਾ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ (Theology) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁੱਝ ਸੰਕਲਪ ਸੰਕੋਚ ਮਾਤਰ ਹੇਠਾ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨਿਮਰਤਾ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨੂੰ ਸਭ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਦਾ 'ਭੁੱਤ' ਪਰਵਾਨਿਆ :

ਮਿਠਤੁ ਨੀਵੀ ਨਾਨਕਾ ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਤਤੁ ॥

(ਸਿਰੀ ਮਹਲਾ ਰਾਗ ੧ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ. ੪੭੦)

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਉਲਝਣਾਂ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਅਭਾਵ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਉਲਝਣਾਂ ਨਿਮਰ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸੁਲਝਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਮਾਜਿਕ ਪਖੋਂ ਨਿਮਰਤਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਦਾਚਾਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਨਿਮਰ ਮਨੁੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪਾਤਰ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸੋਮਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਹੈਵਰੀ ਸਿਜਵਿਕ ਰੰਮਨ ਅਨੁਸਾਰ, "ਸਮਾਜਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਤੇ ਗੁਣ ਬਦਲੇ ਸੁਖ ਆਰਾਮ ਦੀ ਮੰਗ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਨਿਮਰਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਤੋਂ ਅਜੇ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮਿਆਰ ਤੋਂ ਪਰਖਦੇ ਹਨ।[68] ਧਰਮ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਧਰਮੀ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨਾ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਪੱਖੋਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਨਿਮਰਤਾ ਬੌਧਿਕ ਸੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਗੁਣ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਸੁਗੰਧੀ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਗਰੂਕ ਸਨ। ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੰਖੋ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਪਖੋਂ ਧਿਆਨਯੋਗ ਹਨ, "ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਇਕ ਆਸਤਕ ਤੇ ਆਸਤਕ ਵੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਆਚਾਰ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਹੀ ਅੰਗ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਚਰਣ ਦੇ ਉਹ ਗੁਣ ਪਰਧਾਨ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਲਈ ਲੱਜ਼ਾ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਚ ਪਰਧਾਨਤਾ ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਦੀ ਹੈ।"[69]

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਲਝਣਾਂ ਭਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੇ ਭਗਤੇ ਵੇਲੇ ਇਕ ਚਿਤ ਨਿਮਰਤਾ ਧਾਰ ਕੇ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਵੇ ਤਾਂ ਮਸਲਾ ਸੁਲਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਕਾਰਨ ਉਚਾਈ ਤੇ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰ ਸਕਦਾ ਇਵੇਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ ਜਲ ਨਿਮਰਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੰਕਾਰ ਭਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਟਿੱਕ ਸਕਦਾ। ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਪੈਰ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਛੰਹੇ ਜਲ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਨਿਮਰਤਾ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮਸਤਕ ਝੁਕਾਉਂਦਾ ਹੈ :

ਹਾਰਿ ਮਾਨੀ ਭਗਤੰ ਮਿਟਸ ਰੋਸ ਮਾਰੇ ਸੈ ਰਸਾਇਨ ਹੁਇ,
ਪੋਟ ਡਾਰੇ ਲਾਗਤ ਨ ਡੰਡੂ ਜਗ ਜਾਨੀਐ।
ਹਉਮੈ ਅਭਿਮਾਨ ਅਸਥਾਨ ਉ੍ਚੇ ਨਾਹਿ ਜਲੁ, ਨਿਮਤ ਨਵਨ ਬਲ ਜਲੁ ਪਹਿਚਾਨੀਐ।
ਅੰਗ ਸਰਬੰਗ ਤਰਹਰ ਹੋਤ ਹੈ ਚਰਨ, ਤਾਂਤੇ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਚਰਨ ਰੇਨ ਮਾਨੀਐ।
ਤੈਸੇ ਹਰਿ ਭਗਤ ਜਗਤ ਮੈ ਨਿਮਰੀਭੂਤ, ਜਗ ਪਗ ਲਗਿ ਮਸਤਕਿ ਪਰਵਾਨੀਐ।

(ਕਬਿੱਤ ੨੮੮)

'ਨਿਵੈ ਸੁ ਗਉਰਾ ਹੋਇ' ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦਿਆਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਧਰਤੀ, ਚੀਚੀ ਉਂਗਲੀ, ਮੱਖੀ, ਕੀੜੀ, ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ, ਨਾਮਾ, ਬਿਦਰ ਤੇ ਕਬੀਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਨੀਵਿਆਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉੱਚੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ :

ਜੈਸੇ ਪਾਂਚੋ ਤਤ ਬਿਖੈ ਬਸੁਧਾ ਨਵਨ ਮਨ, ਤਾਂ ਮੈ ਉਤਪਤ ਹੁਇ ਸਮਾਤ ਸਭ ਤਾਹੀ ਮੈ ।
ਜੈਸੇ ਪਾਂਚੋ ਆਂਗੁਰੀ ਮੈ ਸੂਖਮ ਕਨੂੰਗੁਆ ਹੈ, ਕੰਚਨ, ਖਚਤ ਨਗ ਸੋਭਤ ਹੈ ਵਾਹੀ ਮੈ ।
ਜੈਸੇ ਨੀਚ ਜੋਨ ਗਨੀਅਤ ਅਤਿ ਮਾਖੀ ਕ੍ਰਿਮ, ਹੀਰ ਚੀਰ ਮਧੁ ਉਪਜਤ ਸੁਖ ਜਾਹੀ ਮੈ ।
ਤੈਸੇ ਰਵਿਦਾਸ ਨਾਮਾ ਬਿਦਰ ਕਬੀਰ ਭਏ, ਹੀਨ ਜਾਤਿ ਉਚ ਪਦ ਪਾਏ ਸਭ ਕਾਹੀ ਮੈ ।

(ਕਬਿੱਤ ੬੭੨)

ਤਾਣ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਮਾਣ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਵਿਦਵਤਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਅਤਿ ਨਿਮਰਤਾ ਤੇ ਦਾਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਗੇ ਸਮਰਪਿਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ? ਇਸ ਦਾ ਅਤਿਅੰਤ ਸੁੰਦਰ ਚਿਤਰਣ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਤੋਸੋ ਨ ਨਾਥੁ ਅਨਾਥ ਨ ਮੋਸਰਿ, ਤੋਸੋ ਨ ਦਾਨੀ ਨ ਮੋਸੋ ਭਿਖਾਰੀ ।
ਮੋਸੋ ਨ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੋਸਰਿ, ਮੋਸੋ ਅਗਿਆਨੁ ਨ ਤੋਸੋ ਬਿਚਾਰੀ ।
ਮੋਸੋ ਨ ਪਤਿਤ ਨ ਪਾਵਨਿ ਤੋਸਰਿ, ਮੋਸੋ ਬਿਕਾਰੀ ਨ ਤੋਸੋ ਉਪਕਾਰੀ ।
ਮੋਰੋ ਹੈ ਅਵਗੁਨ ਤੂ ਗੁਨ ਸਾਗਰ, ਜਾਤ ਰਸਾਤਲ ਓਟ ਤਿਹਾਰੀ ।

(ਕਬਿੱਤ ੫੨੮)

SIKHBOOKCLUB.COM

ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਿਆਗ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਦੀਰਘ ਰੋਗ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਸਦੇ ਕੈਂਸਰ ਰੂਪੀ ਕੀਟਾਣੂ ਧਰਮ ਦੇ ਜਾਹੋ ਜਲਾਲ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਰਾਮਾਤਾਂ, ਰਿੱਧੀਆਂ, ਸਿੱਧੀਆਂ, ਵਰ, ਸਰਾਪ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਇਸਦਾ ਰਾਹ ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਤੱਤ-ਵਸਤੂ ਦਾ ਖੁਰ ਜਾਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਉਮੈ ਤੇ ਅਭਿਆਨ ਭਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ :

ਹਉਮੈ ਅਭਿਮਾਨ ਅਸਥਾਨ ਉਚੇ ਨਾਹਿ ਜਲੁ,
ਨਿਮਤ ਨਵਨ ਥਲ ਜਲੁ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।

(ਕਬਿੱਤ ੨੮੮/੨)

ਹਉਮੈ ਨਿਵਾਰਣ ਲਈ ਇਕੋ ਇਕ ਰਾਹ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਹੀ ਹੈ । ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦਿਆਂ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨਧੂੜ ਹੋਣ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਤੇ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਨੂੰ ਉਲੰਘ ਕੇ ਸਵੈ-ਸਰੂਪ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ :

ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਹਉਮੈ ਖੋਇ ਹੋਇ ਰੇਨ,
ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ ਪਾਰਿ ਆਪਾ ਆਪ ਚੀਨੇ ਹੈ ।

(ਕਬਿੱਤ ੨੪੩)

ਇਉਂ ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਿਆਗ ਆਦਰਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵਲ ਵੱਧਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ

ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਧਰਮ ਸਾਧਨਾ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ 'ਵਰ ਤੇ ਸਰਾਪ' ਦੇ ਖ਼ਯਾਲੇ

ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ ਜੋ ਹਉਮੈ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਬਿਰਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਗਰਦਾਨ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸਰਵ-ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਧਰਮ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ 'ਮੈਂ' ਵਾਲੀ ਹੰਕਾਰੀ ਬਿਰਤੀ ਕਰਕੇ ਨਿਮਰਤਾ ਦਾ ਮਨਫ਼ੀ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਹੰਕਾਰ ਅੰਧਕਾਰ ਵਾਂਗ ਹੈ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਹੰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਂ ਆਪਣੇਪਨ ਵਿਚ ਜੀਣਾ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਜੀਵਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।[70]" ਸੋ ਨਿਮਰਤਾ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਧਰਮੋਪਕਾਰੀ ਬਿਰਤੀ ਅਧੀਨ ਨਿਰਸਵਾਰਥ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਕਲਿਆਣ ਨੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਈਸਾਈ ਮੱਤ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਇਸ ਤੇ ਰਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਈਸਾਈਅਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਸਾਏ ਸੰਕਲਪ 'ਨਿਮਰਤਾ' ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ 'ਸੇਵਾ' ਆਵਸ਼ਕ ਕਰਮ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਉਚੇ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਧਰਮਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅੰਦਰ ਇਸ ਦਾ ਅਤਿ ਅਧਿਕ ਮਹੱਤਵ ਹੈ।[71] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਪਰਵਾਨਿਆ :

ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ਤਾਂ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣ ਪਾਈਐ ॥

(ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ. ੧ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ. ੨੬)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਾਲ ਸਮਸ੍ਰੁਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ 'ਕਲਮਲ' ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ :

ਸੇਵਾ ਕਰੈਜਨ ਸਰਬਾਤਮ ਨਿਰੰਜਨ ਭਏ,
ਮਾਇਆ ਮੈ ਉਦਾਸ ਕਲਿਮਲ ਨਿਰਮਲ ਹੈ।

(ਕਬਿੱਤ ੨੬੫/੪)

ਸੇਵਾ ਦੀ ਇਹ ਖੇਡ ਔਖੀ ਹੈ। ਸਰਵਣ ਪੁੱਤਰ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਇਸ ਪਿੜ ਵਿਚ ਉਤਰਦਾ ਹੈ :

ਜੈਸੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੋਰੀ ਸੇਵਾ ਸਰਵਨ ਕੀਤੀ, ਸਿਖ ਬਿਰਲੌਂਹੀ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਠਹਿਰਾਵਈ।

(ਕਬਿੱਤ ੧੦੩.੧)

ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਫਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹਨ :

ਪੰਚ ਬਾਰ ਗੰਗ ਜਾਇ ਬਾਰ ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਗ ਨਾਇ, ਤੈਸਾ ਪੁੰਨ ਏਕ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕਉ ਨਵਾਏ ਕਾ।
ਸਿਖ ਕਉ ਪਿਲਾਇ ਪਾਨੀ ਭਾਉਕਰ ਕੁਰਖੇਤ, ਅਸੁਮੇਧ ਜਗ ਫਲ ਸਿਖ ਕਉ ਜਿਵਾਏ ਕਾ।
ਜੈਸੇ ਸਤ ਮੰਦਰ ਕੰਚਨ ਕੇ ਉਸਾਰ ਦੀਨੇ, ਤੈਸਾ ਪੁੰਨ ਸਿਖ ਕਉ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਸਿਖਾਏ ਕਾ।
ਜੈਸੇ ਬੀਸ ਬਾਰ ਦਰਸਨ ਸਾਧ ਕੀਆ ਕਾਹੂ, ਤੈਸਾ ਫਲ ਸਿਖ ਕਉ ਚਾਪ ਪਗ ਸੁਆਏ ਕਾ।

(ਕਬਿੱਤ ੬੭੩)

ਪੂਜਾ ਦਾ ਥਾਨ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਰੋਏ ਸਮਾਜ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਅਧੀਨ ਕਿਰਤ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ

ਸਮਾਜ ਦੇ ਚਤੁਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਬਣਾਏ ਕਿ ਉਹ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀਆਂ ਦੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਦੇ ਨਾਂ ਅਧੀਨ ਹੜੱਪਦਿਆ ਵਿਹਲੜ ਰਹਿ ਕੇ ਆਨੰਦ ਤੇ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣ ਸਕਣ । ਇਹ ਰਾਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ :

ਘਾਲ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ਨਾਨਕ ਰਾਹ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ।

(ਸਲੋਕ ਮ. ੧, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ. ੧੨੪੫)

ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਪੂਰੀ ਅੰਤਾਂ ਦੇ ਸੁਚੇਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਧਨ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਚਾ ਪਾਰਾ ਖਾਣ ਵਾਂਗ ਗਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ :

ਜੈਸੇ ਕਾਚੈ ਪਾਰੈ ਖਾਤ ਉਪਜੈ ਬਿਕਾਰ ਗਾਤਿ, ਰੋਮ ਰੋਮ ਕੈ ਪਿਰਾਤਿ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਈਐ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਲਸਨ ਖਾਏ ਮੋਨਿ ਕੈ ਸਭਾ ਮੈ ਬੈਠੇ, ਪ੍ਰਗਟੈ ਦੁਰਗੰਧ ਨਾਹਿ ਦੁਰਤਿ ਦੁਰਾਈਐ ।
ਜੈਸੇ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨਿ ਸੰਗਮ ਕੈ ਮਾਖੀ ਲੀਲੈ, ਹੋਤ ਉਕਲੇਦ ਖੇਦੁ ਸੰਕਟੁ ਸਹਾਈਐ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਪਰਚੇ ਪਿੰਡ ਸਿਖਨ ਕੀ ਭਿਖਿਆ ਖਾਏ, ਅੰਤਕਾਲ ਭਾਰੀ ਸੰਦਿ ਜਮਲੋਕ ਜਾਈਐ ।

(ਕਬਿੱਤ ੫੧੭)

ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਧਨ

ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਸੱਚ ਦੁੱਧ ਵਾਂਗ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਭਾਂਡਾ ਵੀ ਸੁੱਚਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।[੨੪] ਪਰਾਏ ਧਨ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ 'ਗਊ ਤੇ ਸੂਰ' ਖਾਣ ਤੁੱਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ । 'ਪਰ ਤਨ' ਤੋਂ ਵੀ ਵਰਜਿਆ ਹੈ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਰੜਾ ਕੁ ਜ਼ਿੰਨੀ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾਲ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਿਆ ਸਰੀਰ ਮੁਰਝਾ ਕੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਚੰਗਿਆੜੀ ਨਾਲ ਜਰੋੜਾ ਰੂੰਈ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਖਿਨ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਾਂਜੀ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਬੂੰਦ ਨਾਲ ਹੀ ਦੁੱਧ ਫੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਪਰਾਏ ਧਨ ਤੇ ਪਰਾਏ ਤਨ ਨਾਲ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

ਜੈਸੇ ਬਿਖੁ ਤਨਕ ਹੀ ਖਾਤ ਮਰਿ ਜਾਤਿ ਭਾਤ, ਗਾਤਿ ਮੁਰਝਾਤ ਪੂਤਿਪਾਲੀ ਬਰਖਨ ਕੀ ।
ਮਹਿਖੀ ਦੁਹਾਇ ਦੂਧ ਰਾਖੀਐ ਭਾਜਨ ਭਰਿ, ਪਰਤਿ ਕਾਂਜੀ ਕੀ ਬੂੰਦ ਬਾਦਿ ਨ ਰਖਨ ਕੀ ।
ਜੈਸੇ ਕੋਟਿ ਭਾਰਿ ਰੂਲਿ ਰੈਚਕ ਚਿਨਗ ਪਰੇ, ਹੋਤ ਭਸਮਾਤ ਛਿਨ ਮੈ ਅਕਰਖਨ ਕੀ ।
ਤੈਸੇ ਪਰ ਤਨ ਧਨ ਦੂਖਨਾ ਬਿਕਾਰ ਕੀਏ, ਹਰੈ ਨਿਧਿ ਸੁਕ੍ਰਤ ਸਹਜ ਹਰਖਨ ਕੀ ।

(ਕਬਿੱਤ ੫੦੬)

ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਰਹਿਤ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਬਿਬੇਕਹੀਨ ਕਟੜਤਾ, ਹਠਧਰਮੀ ਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਰਹਿਤ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ । ਬਾਹਰਲੀ ਰਹਿਤ ਭੇ ਮੁੱਖ ਦੀ ਕਹਿਣੀ ਨਾਲ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਕਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਭਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਦਰ ਤੇ ਪਰਵਾਨ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋਈਦਾ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਹਿਣੀ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਿਆਂ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋ ਜਾਏ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਕੇਤ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਛੱਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸਿੱਖੀ ਢਰਤੌਂ-ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲੋੜਿਓਂ ਹੀ ਕੈ ਨਿਰਖਿਆ ਤੇ ਪਰਖਿਆ । ਅਨ-ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਨਾਲ ਵੀ ਆਪ ਧਰਮ ਦੇ ਇਸ ਵਿਵੇਕਹੀਨ ਪੱਖ ਤੋਂ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚੇਤੰਨ ਸਨ,ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਕੇਵਲ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਹੋਕੇ ਰਸਾਤਲਗਾਮੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੈ ਇਸਨਾਨ ਕਰਿ,
ਜਿਹਵਾ ਜਪਤ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਜੈਸੇ ਜਾਨਹੀ ॥
ਤ੍ਰਿਲਕ ਲਿਲਾਰ, ਪਾਇ ਪਰਤ ਪਰਸਪਰ,
ਸਬਦ ਸੁਨਾਇ ਗਾਇ ਸੁਨ ਉਨਮਾਨ ਹੀ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਭਜਨ ਭਜਨ ਦੁਰਮਤ ਕਹੈ,
ਗਯਾਨ ਧਯਾਨ ਗੁਰਸਿਖ ਪੰਥ ਪਰਵਾਨ ਹੀ ॥
ਦੇਖਤ ਸੁਨਤ ਐ ਕਹਤ ਸਬ ਕੌਉ ਭਲੋ,
ਰਹਤ ਅੰਤਰਿਗਤ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਨਹੀ ॥

(ਕਬਿੱਤ ੬੧੩)

ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾਇਆਂ ਹੀ 'ਪੂਰਨਤਾ' ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਐਵੇਂ ਗਲਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਰੜੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤਿਆਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ :

ਪੂਛਤ ਪਥਿਕ ਤਿਹ ਮਾਰਗ ਨ ਧਾਰੈ ਪਗ
ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌ ਦੇਸ ਕੈਸੇ ਬਾਤਨ ਕੌ ਜਾਈਐ ।
ਪੂਛ੍ਹ ਹੈ ਬੈਦ ਖਾਤ ਅਉਖਦ ਨ ਸੈਜਮ ਸੈ,
ਕੈਸੇ ਮਿਟੈ ਰੋਗ ਸੁਖ ਸਹਜ ਸਮਾਈਐ ।
ਪੂਛਤ ਸੁਹਾਗਨ ਕਰਮ ਹੈ ਦੁਹਾਗਨਿ ਕੌ,
ਰਿਦੈ ਬਿਬਿਚਾਰ ਕਤ ਜਿਹਜਾ ਬੁਲਾਈਐ ।
ਗਾਏ ਸੁਨੇ ਆਖੇ ਮੀਚੈ ਪਾਈਐ ਨ ਪਰਮਪਦੁ,
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਗਹਿ ਜਉ ਲਉ ਨ ਕਮਾਈਐ ॥

(ਕਬਿੱਤ ੪੩੬)

ਇਉਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੀੜੀਆਂ ਗੀਢਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ । ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ (Theology) ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਉਸ ਧਰਮ ਦੇ ਸੱਤਿ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸੱਤਿ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਰਪੂਰ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ।

ਸਰੂਪਾਤਮਕ ਪੱਖ

ਲਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਸੰਕੋਚਾਤਮਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

ਬੋਲੀ ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਦੋ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ । ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ । ਵਾਰਾਂ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਭਾਸ਼ਾ "ਬ੍ਰਜ" ਵਿਚ ਹਨ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਗੁਲਸੀਦਾਸ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਾਮ ਚਰਿਤ੍ਰ ਮਾਨਸ ਵਰਗੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਕਾਵਿ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ

ਬ੍ਰਜ ਵਰਗੀ ਸਾਹਿਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਸਮਝਕੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਛੰਦ, ਅਲੰਕਾਰ, ਮੁਹਾਵਰੇ, ਉਪਮਾਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਮਿਥਿਹਾਸਿਕ ਤੇ ਪੌਰਾਣਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਸਮਕਾਲੀਨ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਥਾਨ ਬਣਾਇਆ। ਡਾ. ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖਦੇ ਹਨ "ਉਤਰ ਮੱਧਕਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਚਾਰੀਯ ਕਵੀ ਭਿਖਾਰੀ ਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੇ 'ਕਾਵਿ ਨਿਰਣਯ' ਨਾਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਬ੍ਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਸੂਰ ਕੋਸ਼ੈ ਮੰਡਨ, ਬਿਹਾਰੀ ਕਾਲੀਦਾਸ ਬ੍ਰਹਮ,
ਚਿਤਾ ਮਨੀ ਮਤਿਰਾਮ ਭੂਸਨ ਸੁਜਾਨਿਏ।
ਲੀਲਾਧਰ ਸੈਲਾਪਤਿ ਨਿਪਟ ਨੇਵਾਜ਼ ਨਿਧਿ,
ਨੀਲਕੰਠ ਮਿਸ਼ਰ ਸੁਖਦੇਵ ਦੇਵ ਮਾਨਿਯੇ।
ਆਲਮ ਰਹੀਮ ਰਘੁਨਾਥ ਸੁੰਦਰਾਦਿਕ,
ਅਨੇਕ ਸੁਮਤਿ ਭਏ ਕਹਾਂ ਲੌ ਬਖਾਨਿਯੇ।

ਕਾਸ਼ ! ਆਚਾਰਯ ਭਿਖਾਰੀ ਦਾਸ ਗੁਰਮੁਖੀ ਤੋਂ ਪਰਿਚਿਤ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਰਚਿਤ 'ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ' ਦੀ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿਚ ਲਿਪੀ-ਬੱਧ ਉਤਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮਰੱਥ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਮੁਤਤਕਾਰ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਅਵੱਸ਼ ਕਰਦੇ :

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਗਿਆਤਾ ਗੁਰਬਾਨੀ ਕੇ ਬਿਖਿਆਤਾ,
ਭਗਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਦਾਤਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨਿਯੇ।[73]

ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਕਬਿੱਤਾਂ' ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਥਾਂ ਬ੍ਰਜ ਹੀ ਸੀ। ਡਾ. ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਬਾਹਰੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪਠਨ-ਪਾਠਨ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਵੀ ਕਰਦੇ ਆਏ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਹਿਤਿਕ ਬੋਲੀ ਪ੍ਰੌੜ੍ਹ ਹੁੰਦੀ ਗਈ।[74]

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਮੇਂ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਢਾਲਿਆ। ਇਵੇਂ ਕਰਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਤਤਸਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕੇ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਰਕ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤਦਭਵ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਰਾਸ਼ੇ ਗਏ। ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਜਨ-ਜੀਵਨ ਦਾ ਗਹਿਰਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਨ-ਸਧਾਰਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਆਮ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਖਲੀ (273.3), ਉਖਾਰੀ (383.3), ਅਹੀਰ (555.2), ਕਮੁੰਭ (136.2) ਕੁਠਾਰੀ (349.1), ਖੜ (201.1), ਗਾਂਡਾ (109.1), ਘੋਸਲਾ (184.1), ਘੋਘਾ (486.4), ਚਇਲੀ (219.2), ਜਾਵਨ (174.1), ਤੇਲੀ (578.1), ਤੁਸ (121.1), ਪੈਂਡਾ (111.1), ਮਸੁਵਾਨੀ (500.4), ਰੇਹਰੀ (273.2) ਲੇਖਨਿ (210.3) ਆਦਿ।

ਸ਼ੈਲੀ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਰਬ ਪੱਖੀ ਗਿਆਨ ਹੈਰਾਨਕੁਨ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ, "ਆਪਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਕਵੀਆਂ ਤੁਲਸੀਦਾਸ, ਸੂਰਦਾਸ ਰਸਖਾਨ ਅਤੇ ਅਬਦੁਲ ਰਹੀਮ ਖਾਨ ਖਾਨਾ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਿਹੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।"[75]

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਵਿਚ ਖ਼ਿਆਲ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਵਿਲੱਖਣ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ (style) ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ । ਕਬਿੱਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਖ਼ਿਆਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੀ ਤੇ ਤੀਜੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਖ਼ਿਆਲ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਸਿੱਖਰ ਵੱਲ ਲਿਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਉਸ ਖ਼ਿਆਲ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸਿਧ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਨਿਰਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤਰਕ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ। ਜੇ ਇਕ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਪਾਠਕ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੂਸਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਤੀਸਰੀ, ਫਿਰ ਚੌਥੀ । ਇਉਂ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਪਾਠਕ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਯੁੱਗ ਬੋਧ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਚੇਤਨਾ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਪੌਰਾਣਿਕ ਭੱਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਅਥਾਹ ਹੈ । ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਪੌਰਾਣਿਕ ਭੱਤਾਂ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੇ ਨਿਮਨ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਪੌਰਾਣਿਕ ਸੰਕੇਤ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ

ਅਖਿਲੇਸ (ਕੁਬੇਰ), ਅਜੁਧਿਆ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਅਰਕਸੁਤ, ਅਵੰਤਿਕਾ, ਅਸੁਮੇਧ, ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ, ਇਸਿ, ਸਨਕਾਦਿ, ਸਨੀਚਰ, (ਸੂਰਜ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ), ਸਰਵਨ, ਸਿਵ, ਸੋਸ, ਸੁਕਦੇਵ, ਸੁਦਾਮਾ, ਸੁਰਸਤੀ, ਸੁਰਸਰਿ (ਗੰਗਾ), ਸੁਮੇਰ, ਸੁਰਗ, ਸੁਰਸਰਿ (ਸਰਸ੍ਵਤੀ), ਹੋਮ, ਕੰਸ, ਕਲਪਤਰ (ਕਲਪਬਿਛ), ਕਾਂਸੀ, ਕਾਂਤੀ (ਕਾਂਚੀ), ਕਾਮਦੇਵ, ਕਾਮਧੇਨੁ, ਕੁਰਖੇਤ, ਕੋਕੁ, ਕੰਦਾਰ (ਕੇਦਾਰਨਾਥ) ਗਇਆ, ਗਜਰਾਜ, ਗੰਧ੍ਰਬ, ਗਨੇਸ, ਗਵਰਿ (ਗੌਰੀ, ਪਾਰਬਤੀ), ਗਜਿੰਦ, ਗੰਦਾਵਰੀ, ਗੋਮਤੀ, ਚਕ੍ਰਪਾਨਿ (ਵਿਸ਼ਨੂ), ਚੰਚਲਾ (ਲਛਮੀ), ਜਗਦੀਸਹ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਜੀ) ਜਗਿ, ਜਮਦੂਤ, ਜਮੁ, ਜਮੁਨਾ, ਜਮੁਪਰ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ, ਦੁਆਰਾਵਤੀ, ਦੇਵਪੁਰੀ, ਦੌਪਤੀ, ਧਰਮਰਾਇ, ਨਰਕ, ਨਰਬਦਾ, ਨਾਰਦਾਦਿਕ, ਨੀਲ, ਪਰਲੌਕ, ਪਾਰਸ, ਪੁਰਾਨ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਪ੍ਰਯਾਗ, ਬਿਆਸ (ਮੁਨੀ), ਬਿਖ (ਕਾਲਕੂਟ), ਬ੍ਰਹਮਾ, ਭਭੀਖਣ, ਭ੍ਰਤਲ (ਮਾਤਲੌਕ), ਮਹਾਂਭਾਰਥ, ਮਥੁਰਾ, ਮੰਦਰਾਚਲ, ਮਰਜੰਸ (ਜਮਰਾਜ), ਮਾਇਆ (ਮਾਇਆਪੁਰੀ), ਮਾਨਸਰ, ਮੁਨੀਸਰਹਿ (ਦੁਰਬਾਸਾ ਮੁਨੀ), ਰਵਿ, ਰਵਿਸੁਤ, ਰਾਹੁ ।

ਪਰਿਵਾਰਕ ਰਿਸ਼ਤੇ

ਸਸੁਰ, ਸਸੁਰਾਰ, ਸਾਰੀ (ਸਾਲੀ), ਸਾਰੋ (ਸਾਲਾ), ਕੁਲਾਬਧੂ, ਜੇਠ, ਦਦਸਾਰ (ਦਾਦਕਾਘਰ), ਦੇਵਰ, ਨਨਸਾਰ (ਨਾਨਕਾਘਰ), ਨੰਹਰ (ਪੋਕਾਘਰ), ਪਿਤ, ਪਿਤਾਮਾ (ਬਾਬਾ), ਪਰਪਿਤਾਮਾ (ਪਭਬਾਬਾ), ਪਰਮਾਤਾ (ਨਾਨੀ), ਬਨਿਤਾ (ਪਤਨੀ), ਬ੍ਰਿਧਮਾਤਾ (ਪਤਨਾਨੀ), ਭਰਤਾਰੁ (ਪਤੀ), ਭ੍ਰਾਤਾ, ਮਾਸੀ, ਮਾਤਾ, ਮਾਮੀ, ਮਾਮੂ (ਮਾਮਾ), ਮੌਸਾ (ਮਾਸੜ) ।

ਕਿੱਤੇ

ਅਹੀਰ, ਸੁਨਾਰ, ਸੈਨਿਕ, ਸੋਧਾ (ਗਾਂਧੀ), ਕਲਾਲ, ਕੁਮਹਾਰ, ਕਿਰਸਾਨ, ਖੋਜੀ, ਗਵਾਲਾ, ਜਉਹਰੀ, ਜੁਲਾਹਾ, ਠਠੇਰੇ, ਡੋਮੇਲੀ, ਤੇਲੀ, ਧੰਬੀ, ਨਾਈ, ਬਿਆਪਾਰੀ, ਬੈਦ, ਮਾਲੀ, ਮੁਨੀਮ, ਰਾਗੀ, ਲੁਹਾਰ ।

ਜੀਵ-ਜੰਤੂ

ਉਲੂ, ਅਸ੍ (ਘੋੜਾ), ਅਹਿ (ਸਪ), ਅਜਪਾ (ਬਕਰੀ), ਸਾਰਦੂਲ (ਬੱਬਰਸ਼ੇਰ), ਸਿੰਘ, ਸੀਚਾਨੈ (ਬਾਜ ਵਰਗਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ) ਸੂਆ (ਤੋਤਾ), ਸੂਕਰੀ (ਸੂਰੀ), ਹੰਸ, ਹਸਤੀ, ਕਛਪ, ਜਾਗ, ਕ੍ਰੌਜ, ਕੋਕਲਾ (ਕੋਇਲ), ਖਗਪਤ (ਗਰੜ), ਗਉ, ਗਜ, ਗਜਰਾਜ, ਗਰਧਬ, ਗਿਰਗਿਟ (ਕਿਰਲਾ),

ਗੌਖੰਸ (ਗਊਆਂ ਦੀ ਔਲਾਦ), ਗ੍ਰਾਹਿ (ਮਗਰਮੱਛ), ਘੁਨ, ਘੱਘਾ, ਚਕਈ, ਚਕੋਰ, ਚਾੜ੍ਹਿਕ, ਚੀਟੀ, ਚੀਤਾ, ਚੀਲ (ਇਲ੍ਹ), ਜੰਬੁਕ (ਗਿਦੜ), ਜੌਕ, ਤਮਚੜ (ਜੁਗਨੂੰ), ਤੁਮਚੜ (ਕੁੱਕੜ), ਦਾਦਰ (ਡੱਡੂ), ਪਤੰਗ ਪਰਮਹੰਸ, ਬਗ, ਬਛੜਾ, ਬਾਇਸ (ਕਾਂ), ਬਾਸਕਨਾਗ, ਬਾਘ, ਬਿਲਾਓ (ਬਿਲਾ), ਭ੍ਰਿੰਗੀ, ਮਹਿਖੀ (ਮੱਝ), ਮਕਰੀ, ਮੱਛ, ਮੱਛਰ, ਮਧੂਕਰ (ਭੌਰਾ), ਮਸੱਲਾ (ਸੁੰਦਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਚਿੜੀ), ਮਰਕਟ (ਬਾਂਦਰ), ਮਾਖੀ, ਮ੍ਰਿਗ, ਮੀਨ, ਮੂਸਾ (ਚੂਹਾ), ਮੋਰ ।

ਨਾਧ-ਤੌਲ

ਚਾਵਰ, ਟਾਂਕ, ਪਈਸੇ, ਮਣ, ਮਾਸਾ, ਰਤੀ ।

ਬਨਾਸਪਤੀ

ਅੰਬ, ਅਰਿੰਡ, ਆਕ, ਸਣ, ਸਿੰਬਲ, ਕਸੁੰਭ ਕਦਲੀ (ਕੇਲਾ), ਕਮਲ, ਕਮਾਦ, ਚੰਦਨ, ਚੰਪਕਬੇਲ, ਚੰਬੇਲੀ, ਜਵਾਸੈ, ਢਾਕ, ਤਮਾਲ (ਤਾੜ), ਥੋਹਰਿ, ਨਾਗਬੇਲ, ਪਲਾਸ, ਬਟਿ (ਬੋੜ੍ਹ), ਬਾਂਸ, ਬਾਦਨਚੰਦਨ, ਬਿਬੂਹ (ਕਿਕਰ) ।

ਤਿਉਹਾਰ

ਏਕਾਦਸੀ, ਚਤੁਰਦਸੀ, ਜਨਮਅਸ਼ਟਮੀ, ਦਵਾਦਸੀ, ਰਾਮਨਉਮੀ ।

ਮਨਪਰਚਾਵੇ ਦੇ ਸਾਧਨ

ਗੁੜੀ, ਲਟੂਆ ।

ਗਹਿਣੇ

ਆਰਸੀ, ਸੀਸਫੂਲ, ਹਾਰ, ਕੰਠਸਰੀ, ਕਰਨਫੂਲ, ਚਚਰਚਰੀ, ਚੌਕਫੂਲ, ਛਦਪੀਠ, ਬਸੇਰ, ਬਾਰੀ ।

ਨਿਤ-ਵਹਤੋਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ

ਉਖਲੀ, ਅਉਖਦ, ਅਗਨ, ਅੰਬਰ (ਕਪੜਾ), ਸਾਬਨ, ਸੁਪਾਰੀ, ਸੂਤ੍ਰ, ਕਉਡੀ, ਕੰਚਨ, ਕਰਪੂਰ, ਕਾਸਟ, ਕਾਬਾ, ਕੁਠਾਰੀ, ਕੋਇਲਾ, ਕੰਹਲ੍ਹੂ, ਖਲ, ਖਾਂਡ, ਗਾਗਰ, ਗੁਰ, ਗੋਹੂੰ, ਗੋਰਸ, ਘਟਿਕਾ (ਘੜਾ), ਘ੍ਰਿਤ, ਚਲਨੀ (ਛਾਣਨੀ), ਚੂਨ (ਆਟਾ), ਚੂਨਾ, ਜਲ, ਜਾਮਨ, ਤਾਰੀ (ਚਾਬੀ), ਤਾਰੋ (ਜੰਦਰਾ), ਤਿਲ, ਤੁਸ, ਤੁਲਾਂ, ਦਧਿ (ਦਹੀਂ), ਦਰਪਨ, ਦੀਪਕ, ਦੂਧ, ਪਨਹੀ, ਪਾਨ ਮਉਆ, ਮਸਵਾਨੀ, ਮਸੁ, ਮਜੀਠ, ਮਥਨੀਆ, ਮਧੁ, ਮਨੂਰ, ਮਿਸਰੀ, ਮਿਠਾਈ, ਮੂਰੀ, ਲਉਂਗ, ਲਸਨ, ਲਾਇਚੀ, ਲੌਸਟ (ਲੋਹਾ), ਲੋਨ (ਲੂਣ) ।

ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ

ਕਬਿੱਤ, ਮੱਧ-ਕਾਲੀਨ ਬ੍ਰਜ ਕਾਵਿ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਛੰਦ ਹੈ । ਡਾ. ਨਿਰਮਲ ਕੌਸ਼ਿਕ ਅਨੁਸਾਰ, "ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੁਦੀਰਘ ਪਰੰਪਰਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੁਕਤਕ ਛੰਦ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਾਰਜ ਲਈ ਅਤਿਅੰਤ ਅਨੁਕੂਲ ਸੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ।"[76]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਲੋਂ ਰਚੇ ਉਪਲੱਬਧ 'ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ' ਦੀ ਗਿਣਤੀ 675 ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੱਠ ਦੋਹਰੇ, ਅੱਠ ਸੋਰਠੇ, ਅੱਠ ਛੰਤ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸਵੈਯੇ ਹਨ ।

ਕਬਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਵਿ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਧਨਾਕਸ਼ਰੀ ਕਬਿੱਤ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਾਵਿ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਨੁਸਾਰ 'ਧਨਾਕਸ਼ਰੀ ਛੰਦ' ਦੇ ਹਰ ਚਰਣ ਵਿਚ ਇਕੱਤੀ ਵਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੋਲਾਂ ਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਵਰਣਾਂ ਉਪਰੰਤ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਛੰਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਇਸ ਨਿਯਮ ਦਾ ਸੁਚਾਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਰਬਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਨਾਲ ਹੀ

ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਲੈਆਤਮਿਕ ਆਰੋਹ-ਅਵਰੋਹ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਵਾਲਾ ਪਰਵਾਹ ਬਣਾਈ ਰਖਣ ਲਈ ਉਪਯੁਕਤ ਵਰਣਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਤਥਾ ਗਠਨ ਵੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਆਭਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰਖਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਏ ਹਨ ।[77]

ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੁੱਝ ਵਰਣਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਘੱਟ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਇਸਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀ ਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਦਾ ਨਾ ਮਿਲਣਾ ਵੀ ਹੈ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਤਾਰੇ ਕਰਦਿਆਂ ਵਰਣਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਾਧ ਘਾਟ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ । ਦੂਸਰਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਮਹਾਂਕਵੀਆਂ ਵਾਂਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਛੰਦ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਕੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਕੂਲ ਉਸ ਨੂੰ ਢਾਲ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ।

ਮਹਾਂਕਵੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਲੰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਸ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਬਾਵਿ ਸੁਹਜ' ਉਪਜਾਉਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਮੁੱਖ ਆਦਰਸ਼ ਤਾਂ ਭਾਵ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਨਾਲ ਜਨ ਸਾਧਾਰਣ ਨੂੰ ਸਮਸ੍ਰਥ ਕਰਨਾ ਸੀ । ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਸ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

ਅਲੰਕਾਰ

ਕਾਵਿ ਅਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅਲੰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਜਾਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਗਹਿਣੇ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਨਿਖਾਰ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਇਵੇਂ ਹੀ ਅਲੰਕਾਰ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਡਾ. ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ, 'ਸ਼ਬਦ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ' ਅਤੇ ਅਰਥ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਉਪਮਾ' 'ਰੂਪਕ' ਅਤੇ 'ਅਨਉਕਤੀ' ਦੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ 'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ' ਅਲੰਕਾਰ ਉਪਰ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਹਾਸਲ ਹੈ । ਸੰਪੂਰਨ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਇਕ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਿਲਣ ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ', 'ਰੂਪਕ' ਜਾਂ 'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ' ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾ ਝਲਕਦੀ ਹੋਵੇ ।[78]

ਹੇਠਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਬਦ ਅਲੰਕਾਰ ਦੀ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਪੇਸ਼ ਹੈ :—

ਨਿਹਕਾਮ ਨਿਹਕ੍ਰੋਧ ਨਿਰਲੰਭ ਨਿਰਮੋਹ
ਨਿਹਮੇਵ ਨਿਹਟੇਵ, ਨਿਰਦੋਖ ਵਾਸੀ ਹੈ ।
ਨਿਰਲੇਪ, ਨਿਰਬਾਨ, ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਬੈਰ
ਨਿਰਬਿਘਨ ਨਿਰਾਲੰਬ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹੈ ।
ਨਿਰਾਹਾਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਬਿਕਾਰ
ਨਿਹਚਲ ਨਿਹਭ੍ਰਾਂਤਿ ਨਿਰਭੈ ਨਿਰਾਸੀ ਹੈ ।
ਨਿਹਕਰਮ, ਨਿਹਭਰਮ ਨਿਹਸਰਮ ਨਿਹਸ੍ਵਾਦ
ਨਿਰਬਿਵਾਦ ਨਿਰੰਜਨ ਸੁੰਨਿ ਮੈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੈ ।

(ਕਬਿੱਤ ੧੬੮)

ਇਸ ਸਵੈਯੇ ਦੇ ਅਧਿਕਤਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ 'ਨਿ' ਅਗੇਤਰ ਨਾਲ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗੀਤਾਤਮਿਕ ਝਨਕਾਰ ਜਿਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਤੀਅੰਤ ਮਧੁਰ ਲਗਦੀ ਹੈ ।

ਇਵੇਂ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਲੰਕਾਰ ਦੀ ਵੀ ਇਕ ਫੈਨਗੀ ਵੇਖੋ :

ਜੈਸੇ ਧੋਬੀ ਸਾਬਨ ਲਗਾਇ ਪੀਟੇ ਪਾਖਰ ਸੋ
ਨਿਰਮਲ ਕਰਤ ਹੈ ਬਸਨ ਮਲੀਨ ਕਉ ।

ਜੈਸੇ ਰਹੈ ਸੁਨਾਰ ਬਾਰੰਬਾਰ ਗਾਰ ਹਾਰ ਫਾਰ
ਕਰਤ ਅਸੁਧ ਸੁਧ ਕੰਚਨ ਕੁਲੀਨ ਕਉ ।
ਜੈਸੇ ਰਹੈ ਪਵਨ ਝਕਝੋਰਤ ਬਿਰਖ ਮਿਲ
ਮਲਯ ਗੰਧ ਕਰਤ ਹੈ ਚੰਦਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ਕਉ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਿਖਨ ਦਿਖਾਇਕੈ ਬ੍ਰਿਖਾ ਬਿਬੇਕ
ਮਾਯਾ ਮਲ ਕਾਟਿ ਕਰੈ ਨਿਜ ਪਦ ਲੀਨ ਕਉ ।

(ਕਬਿੱਤ ੬੧੪)

ਰਸ

'ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸ਼' ਹੋਣ ਕਾਰਨ 'ਆਨੰਦਿਤ' ਹੋਣਾ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹਰ ਕਰਮ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਯਤਨ ਹੈ । ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ 'ਕਾਵਿ ਰਸ' ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਨੇ 'ਸਾਹਿਤਯ ਦਰਪਣ' ਵਿਚ ਰਸ, ਅਲੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਕਾਵਿ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਰਸ ਨੂੰ ਕਾਵਿ ਦੀ ਆਤਮਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ।[੧]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਰਸ ਪਾਠਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਘੜਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ 'ਵਿਯੋਗ' ਅਤਿਅੰਤ ਪ੍ਰਬਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹਨ । ਇਸ ਦੀ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਵੰਨਗੀ ਦੇਖੋ :—

ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਾਨਕ ਬਨੇ ਬਚਿਤ੍ਰ
ਪਾਵਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਆਜ ਮੋਰੈ ਆਏ ਹੈ ।
ਪਰਮ ਦਇਆਲ ਲਾਲ ਲੋਚਨ ਬਿਸਾਲ ਮੁਖ
ਬਚਨ ਰਸਾਲ ਮਧੁ ਮਧੁਰ ਪੀਆਏ ਹੈ ।
ਸੰਚਿਤ ਸਿਜਾਸਨ ਬਿਲਾਸਨ ਦੈ ਅੰਕਮਾਲ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਿਸਮ ਹੁਇ ਸਹਜ ਸਮਾਏ ਹੈ ।
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਸਬਦ ਸੁਨਿ ਅਖੀਆ ਉਘਰਿ ਗਈ
ਭਈ ਜਲ ਮੀਨ ਗਤਿ ਬਿਰਹ ਜਗਾਏ ਹੈ ।

(ਕਬਿੱਤ ੨੦੫)

ਇਉਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਸਰੂਪਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਇਕ ਅਤਿਅੰਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਸ਼ੈਲੀ, ਪੌਰਾਣਿਕ ਸੰਕੇਤ ਅਲੰਕਾਰ ਚਿਤ੍ਰਣਾਂ ਤੇ ਉਪਮਾਵਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਪੱਖ ਨਾਲ ਅਤਿ ਨੇੜਲਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ।

ਸੰਪਾਦਕੀ ਤਕਨੀਕ

ਪਾਠ ਸੰਪਾਦਨ

ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਤੇ ਸ੍ਰੋਤ

ਜਨਵਰੀ 1991 ਵਿਚ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪੱਖੋਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਲਈ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ 'ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ' ਨੂੰ ਹੀ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਲਈ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਕਿ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਲਈ ਖੋਜ-ਸੰਦ ਵਜੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਸੰਪਾਦਨ, ਭੁੱਲ ਰਤਕਰਾ, ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਅਤੇ ਕੋਸ਼

ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੰਮ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਤਜ਼ਰਬਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕੰਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਏ. ਸੀ. ਡੀ. ਵਲੋਂ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇ ਡੀਨ, ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੁਯੋਗ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ।

ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ 'ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ' ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਹ ਨਿਰੋਲ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਕਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪੁੱਜਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਸੰਘਰਸ਼ਮਈ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮਹੱਤਾ ਵਾਲਾ ਸਿੱਧਾਤਕ ਵਿਆਖਿਆ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਕੋਈ ਵੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀ ਉਪਲੱਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹਵਾਲਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ।

ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ ਪਰ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਕੀਮਤੀ ਉਤਾਰੇ 'ਸਿਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ' ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸ. ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਸਿਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜਿਆਂ ਦੀ ਛਾਪੀ ਗਈ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕੀਮਤੀ ਖਰੜੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਤਿਆਚਾਰੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਵੇਲੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੰਸਕਰਣ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ । 675 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ 556 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਸਕਰਣ ਵੱਖਰੇ ਛਪੇ ਹੋਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ 119 ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਕਤੂਬਰ 1940 ਵਿਚ ਛਾਪੇ ਗਏ ਸਨ ।

ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਦੇ ਛਪੇ 556 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਸੰਸਕਰਣਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਵਲੋਂ ਪਾਠ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਦੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਵੀ ਜੋ 556 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਮਈ 1956 ਨੂੰ ਛਾਪੇ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ ਦੀ ਕੋਈ ਸੂਚਨਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ।

ਦੂਸਰੇ ਭਾਗ ਦੇ 119 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਬੰਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ । ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਖੋਜ ਲਈ 'ਪੰਚਵਟੀ' ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਜਿਥੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਸਾਂਭੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਵਿਖੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੋਥੀ ਦੀ ਭਾਲ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ਜਿਥੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜੇ ਸਾਂਭੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਇਹ ਪੋਥੀ ਲਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੱਜਣਾਂ ਵਲੋਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੋਥੀ ਸ਼ਾਇਦ 1947 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਫਸਾਦਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ 'ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ' ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ।

ਇੰਨਾਂ 119 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਭਾਈ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪੰਡਤ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਟੀਕੇ ਸਹਿਤ ਵੀ ਛਾਪਿਆ ਹੈ । ਇਥੇ ਵੀ ਪਾਠ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ

ਮਿਲਦਾ ।

ਸੋ ਦੂਸਰੇ ਭਾਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੁਝ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਉਪਲੱਬਧ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਅਕਤੂਬਰ 1940 ਵਾਲੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੰਡਤ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਜੋ ਪਾਠ ਅੰਤਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੁਟ ਨੋਟਾਂ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਦੇ ਪਾਠ ਸੰਪਾਦਨ ਲਈ ਚਾਰ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀਆਂ ਅਤੇ ਇਕ ਸੌ ਸਾਲਾ ਪੁਰਾਣੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਗ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

'ਲ' ਪੋਥੀ

ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੰਸਕਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਉਪਲੱਬਧ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਛਾਪ ਸੰਮਤ ਨਾਨਕ ਜੀ 427 (ਸੰਨ 1896) ਵਿਚ ਮੁਨਸ਼ੀ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ । ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੇ, 'ਵਿਸ਼ੇਸ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਭਾਗ' ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ । ਇਸ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦਾ ਨੰਬਰ Q –:332x J 46,2, 153 C6 ਅੰਕਿਤ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਛਾਪੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਵੀ ਹਨ । ਤਕਰੀਬਨ 100 ਕੁ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਲਨਾਤਮਿਕ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੰਸਕਰਣ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਛਪੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਦੀ ਫੋਟੋ ਚਿੱਤਰ ਨੰਬਰ '1' ਤੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

'ਅ' ਪੋਥੀ

ਇਹ ਪੋਥੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸਥਾਪਿਤ 'ਸਿਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ' ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ । 1984 ਵੇਲੇ 'ਸਿਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ' ਦੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪੋਥੀ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਨੂੰ ਅਰਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਨੰਬਰ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਲੋਂ 1968 ACC ਅੰਕਿਤ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਪੱਤਰਿਆਂ ਦਾ ਆਕਾਰ 16 x 12 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਪੱਤਰੇ 677 ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਪੰਨੇ ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 8 ਪੰਕਤੀਆਂ ਹਨ । ਆਰੰਭ ਤੋਂ 402 ਪੰਨੇ ਤੱਕ 39 ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ । 403 ਤੋਂ 658 ਤੱਕ 556 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਹਨ । ਪੰਨਾ 659 ਤੋਂ 677 ਤੱਕ ਫਿਰ ਵਾਰ 'ਸੱਚੇ ਤਖਤ ਰਚਾਇਆ,.....' ਵਾਲੀ ਅੰਕਿਤ ਹੈ । ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੇ ਮੋਟਾ ਹਾਸ਼ੀਆ ਲੱਗਾ ਹੈ । ਲਿਖਤ ਸ਼ੁਧ ਤੇ ਸਾਫ ਹੈ । ਇਹ ਪੋਥੀ ਦਸਵੰਮੀ ਲਿਖਣ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਅੱਧਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਜਿਲਦ ਵਾਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਕਾਗਜ਼ ਸਿਆਲਕੋਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਲਿਖਤ ਵਾਲਾ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਨਕਲ ਕਰਤਾ ਕੌਣ ਹੈ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਲਿਖਣ ਸਮਾਂ ਅੰਕਿਤ ਹੈ । ਨਿਜੀ ਸੰਪਰਕ ਨਾਲ ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਡਾ. ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਇਸਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਛਾਪ 200 ਕੁ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਪਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਅ' ਪੋਥੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਫੋਟੋ ਚਿਤਰ ਨੰ: '2' ਤੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

'ਪ' ਪੋਥੀ

ਇਹ ਪੋਥੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜਿਆਂ ਵਾਲੀ

ਸ਼ਾਖਾ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਉਸ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਨੰਬਰ 9 ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੱਤਰਿਆਂ ਦਾ ਆਕਾਰ 17 x 15 ਸੈ: ਮੀ: ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ 21 ਪੰਨੇ ਲੁਪਤ ਹਨ। 22 ਪੰਨੇ ਤੇ ਅੱਠਵੀਂ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 400 ਪੰਨੇ ਤੇ 39ਵੀਂ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪੰਨੇ ਤੋਂ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 609 ਪੰਨੇ ਤੱਕ ਤਰਤੀਬਵਾਰ 556 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਪੰਨੇ ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 9 ਲਾਈਨਾਂ ਹਨ। ਲਿਖਾਈ ਪੁਰਾਣੀ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੁਧ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਪਾਠ ਕਾਫ਼ੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੇ ਸੁੰਦਰ ਹਾਸ਼ੀਆ ਰੰਗੀਨ ਲਕੀਰਾ ਫਾਲਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਲਦ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਾਗਜ਼ ਦੇਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੋਥੀ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਮਾਹਰ ਸ: ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਲੋਂ ਛਾਪੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ 17ਵੀਂ ਸਦੀ ਬਿਕਰਮੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।[80] ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਪ' ਪੋਥੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਫ਼ੋਟੋ ਚਿੱਤਰ ਨੰ. 3 ਤੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ।

'ਯ' ਪੋਥੀ

ਇਹ ਪੋਥੀ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੱਗਰੀ ਸ਼ਾਖਾ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਇਸ ਉਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦਾ ਨੰਬਰ 11563 (ਹੱਥ ਲਿਖਤ) ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਪੋਥੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਸ: ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕੀਤੇ ਨਿੱਜੀ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ।

ਇਸ ਪੋਥੀ ਦਾ ਆਕਾਰ 17 x 12 ਸੈ: ਮੀ: ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪੰਨੇ ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 9 ਲਾਈਨਾਂ ਹਨ। ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੇ ਡਬਲ ਹਾਸ਼ੀਆ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰ: 1 ਤੋਂ 311 ਤੱਕ 40 ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ। ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 1 ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 196 ਪੰਨੇ ਤੱਕ 556 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ। ਲਿਖਾਈ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਸਾਫ ਹੈ ਜਿਲਦ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਖੀਰਲੇ ਪੰਨੇ ਉਤੇ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹਸਤਾਖਰ ਹਨ। ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ, "ਸਿਹਰਦਾਸ ਅਰ ਮਸਤਰਾਮ ਦੋਨੋ ਕੋ ਪ੍ਰਨਾਮ। ਪੋਥੀ ਸੰਪੂਰਨ ਭਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਾ" ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਦਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਸ: ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਹਸਤਾਖਰ ਹਨ ਅਤੇ ਥੱਲੇ ਮਿਤੀ 28/3/81 ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਵਿਚ ਪਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਯ' ਪੋਥੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੋਥੀ ਵਿਖਾਈ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨਤਾ, ਤੇ ਲਿਖਾਵਟ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ 150 ਕੁ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਪੁਰਾਣੀ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਫੋਟੋ ਚਿੱਤਰ ਨੰਬਰ 4 ਤੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ।

'ਆਧਾਰ' ਪੋਥੀ

ਇਹ ਪੋਥੀ ਸੈਂਟਰਲ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਰੈਫਰੈਂਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਾਖਾ ਦਾ ਨੰਬਰ 562 ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ 214 ਪੱਤਰੇ ਤੱਕ 40 ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ। 214 ਤੋਂ 341 ਪੰਨੇ ਤੱਕ 556 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਪੰਨੇ ਤੇ ਲਗਭਗ 11 ਪੰਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੇ ਸੁੰਦਰ ਮੋਟਾ ਰੰਗੀਨ ਹਾਸ਼ੀਆ ਹੈ। ਕਾਗਜ਼ ਫਯੀਆ ਸਿਆਲਕੋਟੀ ਹੈ। ਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਅਤੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦੇ ਅੰਕ

ਲਾਲ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਤ ਪੱਤਰਿਆਂ ਦਾ ਆਕਾਰ $26\frac{1}{2} \times 18\frac{1}{2}$ ਸੈ: ਮੀ: ਹੈ। ਲਿਖਤ ਪੁਰਾਣੀ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਪੋਥੀ ਵੀ ਦਮਦਮੀ ਲਿਖਣ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਜਾਂ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਪੋਥੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਮਾਹਰ ਸ: ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਲੋਂ ਛਪੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ 16ਵੀਂ ਸਦੀ ਬਿਕਰਮੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।[61] ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਪਾਦਨ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਪਾਠ ਸੰਪਾਦਨਾ ਲਈ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ 'ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ' ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਫੋਟੋ ਚਿਤਰ ਨੰਬਰ 5 ਤੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਪਾਠ ਸੰਪਾਦਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਲਿਖੇ ਤਕਨੀਕੀ ਨੁਕਤੇ ਧਿਆਨ ਯੋਗ ਹਨ :

(1) ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੁਪਤ ਪਾਠ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿਨ੍ਹ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ :—

'ਅ' ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਲੁਪਤ ਪਾਠ ਲਈ ਚਿੰਨ੍ਹ +
'ਪ' ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਲੁਪਤ ਪਾਠ ਲਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ‡
'ਯ' ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਲੁਪਤ ਪਾਠ ਲਈ ਚਿੰਨ੍ਹ *
'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਲੁਪਤ ਪਾਠ ਲਈ ਚਿੰਨ੍ਹ †

'ਆਧਾਰ' ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਲੁਪਤ ਪਾਠ ਨੂੰ ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ [ ] ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪੈਰ ਟਿਪਣੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(2) ਪਾਠ ਅੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਰ ਟਿਪਣੀਆਂ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਾਠਾਂਤਰਾਂ ਲਈ ਅੰਕ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਲਗਾ ਕੇ ਪੈਰ ਟਿਪਣੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਪਾਠਾਂਤਰਾਂ ਲਈ ਪੈਰ ਟਿਪਣੀ ਅੰਕ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੇ ਅਖੀਰ ਚੋਹਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(3) ਸੰਪਾਦਿਤ ਪਾਠ ਵਿਚ ਛਾਪੇ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਕਾਰਨ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ' ੍ ' (ਹਲੰਤ) ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

(ੳ) ਕਈ ਥਾਈਂ ਪੈਰ ਵਾਲਾ 'ਚ' ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਅਖਰ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿਚ ਹਲੰਤ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਪੂਰਾ ਅੱਖਰ ਪਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ 'ਅਸ੍ਚਰਜ' ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਥੇ ਪੈਰ ਵਾਲੇ 'ਚ' ਦੀ ਥਾਂ ' ੍ ' ਪਾ ਕੇ ਅੱਗੇ 'ਚ' ਪੂਰਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(ਅ) ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂ ਅੱਧੇ 'ਯ' ਦੀ ਥਾਂ ਪੈਰ ਵਿਚ ' ੍ ' ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(4) ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕੋ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੂਪ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ।

(5) ਪਾਠ ਸੰਪਾਦਨ ਵੇਲੇ 'ਿ' ਸਿਹਾਰੀ ਅਤੇ ' ੁ' ਔਂਕੜ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰ ਜਿਥੇ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਰ ਟਿਪਣੀਆਂ ਵਿਚ ਨਿਰਦਿਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(6) 'ਲ' ਪੋਥੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੰਸਕਰਣ ਅਤੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਥਾਈਂ ਅੱਧਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਧਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਨਾਂਮਾਤਰ ਹੈ। ਉਕਤ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅੰਧਕ ਕੌਲੋਂ ਲਗਾਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

(7) 'ਨ' ਅਤੇ 'ਣ' ਦੇ ਪਾਠਾਂਤਰ ਨਾਲ ਵੀ ਜਿਥੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਉਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(8) ਪਦ ਛੇਦ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਪਾਠਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਸਕੇ।

(9) ਪਾਠ ਸੰਪਾਦਨ ਵੇਲੇ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਵਲੋਂ ਪਾਠ ਸ਼ੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਥੇ ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਹੀ ਪਾਠ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਲੱਭੀਂਦੀ ਪੈਰ ਟਿਪਣੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(10) ਆਧਾਰ ਪੋਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ 'ਕਾਵਿ-ਬੰਦ' ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਲੱਗੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਭਿੰਨਤਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੀ ਥਾਂਈਂ ਦੁਹਰੇ ਅੰਕ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਭੁਾਂਤੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਤਰਤੀਬ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਕੋਈ ਪੰਕਤੀ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭਣ ਲੱਗਿਆਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ।

(11) 'ਯ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਸਿਹਾਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ '◌ੰ' ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਪਰ ਪਾਠ ਸੰਪਾਦਨ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਸੱਤਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਉਤੇ ਕੰਨੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'O' ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਪਾਠ ਸੰਪਾਦਨ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਕੰਨਾ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਕੁਝ ਤਤਕਰਾ

ਖੋਜ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਸੂਤ ਫਜੋਂ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਤਤਕਰਿਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਮਹੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਤੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕੁੱਝ ਤਤਕਰੇ ਤੋਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦਾ ਕੁੱਝ-ਤਤਕਰਾ ਅਕਾਲੀ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਹੰਗ ਨੇ ਸੰਨ 1929 ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪਰਚੇਸੀ ਮਾਲਵਾ ਪ੍ਰੈਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਮੁੱਢਲਾ ਯਤਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੁਣ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਸਕਰਣ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਤਤਕਰਾ ਤਾਂ ਸ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ 1963 ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਪਰ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਤਤਕਰਾ ਹੁਣ ਤਕ ਕਿਸੇ ਵਲੋਂ ਵੀ ਸੰਪਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰਮਤਿ ਖੋਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਅੱਤਅੰਤ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਤਤਕਰੇ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਗੁਰਮੁੱਖੀ ਵਰਣ-ਮਾਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਕਤ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਾਤਰਾਂ ਯੁਕਤ ਵਾਲੀਆਂ। ਬਿੰਦੀ ਅਤੇ ਟਿੱਪੀ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨ-ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਰੂ

ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੁੱਤ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਅੱਖਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਥਾਨ-ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਅੰਤ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਤਰਤੀਬ ਬਹੁਤ ਸੁਖੈਨ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੰਕਤੀ ਦੇ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਕੋਸ਼

ਇਹ ਇਸ ਖੋਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਅਹਿਮ ਭਾਗ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕਵਿੱਤ ਸਵੈਯਿਆਂ ਦੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਟੀਕੇ ਤਾਂ ਭਾਵੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਤੁਕਰੀਬਨ ਸਾਰਿਆਂ ਟੀਕਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਵ ਅਰਥ ਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਟੀਕਾਕਾਰ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਰਥਾਂ ਬਾਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਵਿਚ ਕੁੰਭੀਆਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੰਦਰਭ ਇਕ ਥਾਂ ਆ ਜਾਣ ਨਾਲ ਖੋਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸੌਖ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਨਾਲ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਭਾਸ਼ਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਿਆਨ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏਗਾ ਅਤੇ ਧਰਮ, ਇਤਿਹਾਸ, ਸਮਾਜ ਪੌਰਾਣਿਕ ਤਤ ਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ, ਸਾਹਿਤ, ਬਨਾਸਪਤੀ ਅਤੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਅਤੇ ਯੁੱਗਬੋਧ ਸੰਬੰਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਵੀ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕੇਗਾ।

ਖੋਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਇਸ ਭਾਗ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਯੋਜਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਤੁਕ ਤੁਕਰੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਥਾਨ-ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਿਉਂਤਪਤੀ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਛਪਾਈ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਗੁਰਮੁੱਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਉਪ੍ਰੰਤ ਉਸ ਦੇ ਅਰਥ ਭੇਦ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਉਪ੍ਰੰਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਕਿਤਨੀ ਵਾਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਉਸਤਤ
ਉਸਤਿਤ
ਉਸਤੁਤਿ
(ਸੰ. ਸ੍ਤੁਤਿ)
ਸਿਫਤ, ਸ਼ਲਾਘਾ, ਤਾਰੀਫ, ਵਡਿਆਈ
੨੬੪.੧/੮੨.੨; ੫੫੬.੪; ੫੬੫.੪; ੬੭੧.੪;/੧੦੭.੨

ਇਸ ਵਿਚ '੨੬੪' ਦਾ ਅੰਕ ਕਵਿੱਤ, ਸਵੈਯੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਕਾਵਿ-ਬੰਦ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ। '੧' ਪੰਕਤੀ ਦਾ ਅੰਕ ਹੈ। '/' ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਆਏ ਦੂਸਰੇ ਰੂਪ 'ਉਸਤਿਤਿ' ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰਿਆਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ':' ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉਸ ਅੰਦਰਾਜ਼ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰਾਜ਼ ਪਤ੍ਰ.ਤ੍ਰੈ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਥੇ .ਤ੍ਰੈ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦ ਤੀਸਰੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਆਉਣ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂ ਇਸ ਖੋਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸੰਖੇਪ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਉਰਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :—

ਅ. — ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ
ਸੰ. — ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ
ਫ਼ਾ. — ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ

ਧੰਨਵਾਦ

ਇਸ ਖੋਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਦਿਸ ਵਿਸ਼ੇ-ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਰਪਰਸਤੀ ਹਰ ਕਦਮ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆ ਗੁਰੂ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਮੁੱਖੀ ਤੇ ਡੀਨ ਫੈਕਲਟੀ ਆਫ਼ ਰਿਲੀਜਨ ਦੀ ਸੁਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇਹ ਖੋਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਭਾਗ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਹੋਰ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਮੈਂ ਸਦਾ ਰਿਣੀ ਰਹਾਂਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਤਨੀ ਵਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਯੋਗ ਸਮਝਿਆ । ਡਾ. ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਮੁੱਖੀ, ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ ਦਾ ਅਹਿਸਾਨ ਵੀ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਵਿਚ ਸਾਂਭਿਆ ਰਹੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਥਾਹ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਇਸ ਖੋਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਛਾਪਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਦਿੱਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਖੋਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮੈਂ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਇਹ ਖੋਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਮੈਂ ਖੋਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ 'ਖੋਜ ਮਾਧਿਅਮ' ਵਜੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਸਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਤੇ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਦਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਤਨੀ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਨੇ ਬਖਸ਼ੀ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਯਤਨ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲਈ ਰੋਮ ਰੋਮ ਕਰਕੇ ਉਸ ਕਰਤਾ-ਪੁਰਖ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ।

ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ

SIKHBOOKCLUB.COM

SIKHBOOKCLUB.COM

ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ

1. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ (ਡਾ.), ਸਿੱਖ ਰਹੱਸਵਾਦ, ਅਨੁਭੂਤੀ ਅਤੇ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, 1987, ਪੰਨਾ 9
2. "ਦੋ ਸ਼ਬਦ", ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, 1969
3. ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ : ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ, ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, 1950, ਪੰਨਾ 26
4. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, 1961, ਪੰਨਾ 5
5. (ੳ) Bhai Gurdas, the illustrious son of Datar Chand and Sukhdevi was born at Govindwal now is the district of Amritsar, Punjab on Monday the 2nd Kartik in the Bikram year 1608, corresponding with English date about the middle of October 1551 A.D. (TheKhalsa, Lahore, May 25, 1930)-ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ (ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, 1982) ਦੇ ਪੰਨਾ 49 ਤੋਂ ਉਧਰਿਤ

   (ਅ) 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ' ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਚਨਾ, (ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜਾ)

   (ੲ) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਰਚਨਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, 1984, ਪੰਨਾ 10
6. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਈਸਰ ਭਲੇ ਦਾ ਬੇਟਾ ॥
   ਈਸਰ ਬਿਸਨ ਦਾਸ ਭਲੇ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਆਹਾ ਖਤ੍ਰੇਟਾ ॥
   ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ, ਬੰਸਾਵਲੀਨਾਮਾ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਕਾ, (ਸੰਪਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ) ਪਰਖ, ਜਿਲਦ 2, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, 1972, ਚਰਣ ਪੰਜਵਾਂ/100
7. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰੋ.), ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਚਨਾ, (ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜਾ)
8. ਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ), ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ; ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ, ਪੰਨਾ 32
9. —ਉਹੀ—ਪੰਨਾ 34
10. 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਭੱਲੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨ;, ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਸਤੰਬਰ-ਅਕਤੂਬਰ, 1968 ਪੰਨਾ 5,- ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ, ਦੇ ਪੰਨਾ 14 ਤੋਂ ਉਧਰਿਤ
11. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ (ਡਾ.), ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ, ਪੰਜ ਚਰਿਆ, ਨਿਸਬਤ ਰੋਡ, ਲਾਹੌਰ, 1942 ਪੰਨਾ 8
12. ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ : ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ, ਪੰਨਾ 42
13. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ (ਡਾ.), ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, 1986, ਪੰਨਾ 21.

14-15. During the absence of Guru Hargobind Bhai Gurdas was appointed to all the spritual duties of Akal Takhat. (The Khalsa, Lahore, July 13, 1930)—ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ, ਦੇ ਪੰਨਾ 64 ਤੋਂ ਉੱਧਰਿਤ

16. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰੋ.) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਚਨਾ, (ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜਾ)

17. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ (ਡਾ.), ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹੀਨਾ, ਸਿੱਖ ਹਿਸਟਰੀ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, 1954, ਪੰਨਾ 51—ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਮਰ ਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬੋਲੀ (ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, 1988 ਦੇ ਪੰਨਾ 18 ਤੋਂ ਉਧਰਿਤ

18. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ (ਡਾ.), ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਰਚਨਾ, ਪੰਨਾ 11

19 (ੳ) ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰੋ.) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਚਨਾ, (ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜਾ)

(ਅ) ਲਗਪਗ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਆਪਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਕੇਵਲ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਗਰੂਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਗੁਰਦਾਸ ਦਰਸ਼ਨ' ਜਨਕ ਪੁਸਤਕ ਭੰਡਾਰ, ਸੰਗਰੂਰ, ਪੈਪਸੂ, 1950, ਦੇ ਪੰਨਾ 17 ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ "ਆਪ ਗ੍ਰਿਹਿਸਤੀ ਸਨ। ਆਪਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਵਿਖੇ ਇਕ ਕੁਝੰਗੀ ਭੀ ਹੋਇਆ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ।"

20. (ੳ) ਓਸੇ ਸਮੇਂ 11 ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ 1686 ਬਿਕ: ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚੋਲਾ ਤਿਆਗੀ। ਇਹ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਮਹਾਂਰਿਖੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬਿਆਸ ਵਾਂਗੂ ਅਦੁੱਤੀ ਪੁਰਖ ਸੀ।"

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਹਿੱਸਾ ੧, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, 1970, ਪੰਨਾ 493

(ਅ) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਚਨਾ, (ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜਾ)

21. ਮਹਾਂਕੋਸ਼, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, 1960, ਪੰਨਾ 311

22. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਰਚਨਾ, ਪੰਨਾ 25

23. ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੂਪ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਹਿੰਦ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ ਲਿਮਿਟਿਡ, ਕੋਰਟ ਰੋਡ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, 1952, ਪਨਾ 28

24. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, ਪੰਨਾ 32

25. (ੳ) —ਉਹੀ—ਪੰਨਾ 83

(ਅ) ਡਾ. ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਬਾਹਰੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਕੁਝ ਦੋਹੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ 1947 ਈ. ਵਿਚ ਹੋਏ ਫਸਾਦਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ 'ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ' ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਗਣ ਦੇ ਦੇ ਕਾਰਣ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ।" "ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਥੈਲੀ", ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਚਨਾ, (ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, 1983) ਪੰਨਾ 149

26. ਭਾਈ ਦੁਰਦਾਸ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ, ਪੰਨਾ 38

27. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਡਾ.) ',ਮਹਾਂਕਵੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਚਨਾ, (ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, 1983,) ਪੰਨਾ 80

28. ਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ (ਡਾ.), "ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਸਥਾਨ", ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਚਨਾ, (ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, 1983) ਪੰਨਾ 89

29. ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਧਾਕਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, ਪੰਜਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ, 1988, ਪੰਨਾ 86

30. ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, 1952, ਵਾਰ 1/17 ਤੋਂ 49 ਤਕ

31. (ੳ) ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ 40ਵੀਂ ਵਾਰ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ 40 ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਹੀ ਛਾਪਿਆ ਹੈ।

(ਅ) ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸਦੇ ਭਾਵ ਤੇ ਰੂਪਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਸਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਰਚਨਾ' ਪੰਨਾ 36

(ਏ) ਡਾ. ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਜੱਗੀ ਵਲੋਂ ਜੋ 'ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ' ਦਾ ਪਾਠ ਸੰਪਾਦਿਤ ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ 40 ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, 1987

32. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਟੀਕਾ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ : ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ' ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਵੇਲੇ ਉਸਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਪੰਨਾ 68 ਤੋਂ 72 ਤਕ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਸਗਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਸ ਜਪਨਹਾਰੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

33. (ੳ) ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਪੂਨ ਕਹਾ ਸੁਣਾਈ। ਸੁਨਹੁ ਸ੍ਰਵਨ ਦੇ ਬਚ ਮਮ ਭਾਈ।
ਵਾਰ ਚਾਲੀਸ ਰਚੋ ਤੁਮ ਪੂਰੀ। ਜਾਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਇ ਕ੍ਰਮ ਦੂਰੀ।
ਕਵਿਤ ਰਚੋ ਪੰਜ ਸੈ ਛਿਪੰਜਾ। ਜਾਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਮਿਟੈ ਮਨ ਝੰਡਾ।
ਸੋਹਣ ਕਵਿ, ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 6 ਅਧਿਆਇ 4, ਪੰਨਾ 86

(ਅ) ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ 311

34. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ (ਡਾ.), ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਰਚਨਾ, ਪੰਨਾ 30

35. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ (ਡਾ.), "ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ". ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ (ਸੰਪਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 1973, ਪੰਨਾ 340

37. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਚਨਾ, ਪੰਨਾ 152

38. (ੳ) ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ : ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ, ਪੰਨਾ 13

(ਅ) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਚਨਾ (ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਖਰੜਾ)

(ਏ) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ, ਰੇਡੀਓ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਵਾਰਤਾ ਮਿਤੀ 29. 5. 1992

39. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ—ਵਸਤੂ, ਰੇਡੀਓ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਵਾਰਤਾ ਮਿਤੀ 29. 5. 1992

40. ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ (ਡਾ.) "Life of Bhai Gurdas' The Khalsa Lahore, May 25, 1930—ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ, ਪੰਨਾ 96 ਤੋਂ ਉਧਰਿਤ
41. "Religion is the sigh of the oppressed creature, the feeling of a heartless world and the soul of soulless circumstances. It is the opium of the people....."
K. Marx, The early Texts, ed. D. McLellan (Oxford, 1971) pp. 115 f.
42. Salman Rushdiee, Satanic Verses.
43. ਸਾਰੇ ਸਾਮੀ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਦਮ ਤੇ ਹੱਵਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਆਖੇ ਵਰਜਿਤ ਫਲ ਖਾਣ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਵਜੋਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ।
44. ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਬੋਧੀ ਬ੍ਰਿਛ ਹੇਠਾਂ ਜੋ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਉਸਨੂੰ ਚਾਰ ਮਹਾਨ ਸਚਾਈਆਂ ਅਥਵਾ 'ਚਾਰ ਆਰੀਆ ਸੱਤ' ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸਚਾਈ "ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹਨ" ਹੈ।
ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਥ ਗੁਪਤਾ (ਡਾ.), ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਟੈਕਸਟ-ਬੁੱਕ ਬੋਰਡ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, 1974, ਪੰਨਾ 100.
45. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ (ਡਾ.), ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ, ਰੋਜ਼ੀਓ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਵਾਰਤਾ 29.5.1992
46. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ (ਡਾ.), ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਨਵਯੁੱਗ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, ਦਿੱਲੀ, 1969. ਪੰਨਾ 324
47. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਰਚਨਾ, ਪੰਨਾ 73
48. —ਉਹੀ—
49. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ (ਡਾ.), ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਵੇਚਨ, ਪੰਨਾ 98
50. —ਉਹੀ—
51. ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੧, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੭੫
52. ਸੰਪਾਦਕੀ, ਭਗਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ, ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਤ੍ਰਿਕਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, 1981.
53. ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਵੇਚਨ, ਪੰਨਾ 102
54. —ਉਹੀ—
55. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ, ਰੋਜ਼ੀਓ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਵਾਰਤਾ ਮਿਤੀ 29.5.1991
56. ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰੋ.), ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਪੰਨਾ 734
57. ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ (ਭਾ.), ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਪੰਨਾ 734
58. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਕਾ, "ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ", ਸਿੱਖ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ, (ਸੰਪਾ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 1975, ਪੰਨਾ 147
59. ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ 734-35
60. —ਉਹੀ—

61. ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਵਿਚਾਰ ਦਰਪਣ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, 1989, ਪੰਨਾ 324

62. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ (ਡਾ.), ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਚਨਾ, ਪੰਨਾ 63

63. (ੳ) ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥

(ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੧, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੪੫)

(ਅ) "ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ———————"

(ਆਸਾ ਮ: ੧, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ. ੩੬੧)

ਕੂੜ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥

64. ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ 1/17, 19, 21 ਅਤੇ 30

65. "ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਤਿਬੱਧਤਾ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਤੀ ਵਖਿਆਨ ਮਾਲਾ ਸਾਲ 1987-88 ਵਿਖੇ ਕੀਤਾ ਦੂਸਰਾ ਲੈਕਚਰ

66. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਕੇਤ ਕੋਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਦੂਸਰਾ ਸੰਸਕਰਣ, 1987, ਪੰਨਾ 158

67. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਇਕ ਅਧਿਐਨ, ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ, 1975, ਪੰਨਾ 68

68. ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, "ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ," (ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਐਮ. ਫਿਲ. ਖੋਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ 1978-69) ਪੰਨਾ 68

69. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਇਕ ਅਧਿਐਨ, ਪੰਨਾ 68

70. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਰਚਨਾ, ਪੰਨਾ 70

71. —ਉਹੀ—

72. ਭਾਂਡਾ ਧੋਇ ਬੈਸਿ ਧੂਪੁ ਦੇਵਹੁ
ਤਉ ਦੂਧੈ ਕਉ ਜਾਵਹੁ

(ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੭੨੮)

73. ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਸਹਿਤ ਨਾਗਰੀ ਲਿਪੀਅੰਤਰਣ, ਭੁਵਨ ਵਾਣੀ ਵਰਸਟ, ਮੋਸਮ ਬਾਗ (ਸੀਤਾਪੁਰ ਰੋਡ), ਲਖਨਊ, 1991, ਪੰਨਾ 55

74. "ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਸੈਲੀ", ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਚਨਾ, (ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ), ਪੰਨਾ 151

75. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਪੰਨਾ 81

76. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਅੋਰ ਕ੍ਰਿਤਿਤਵ, ਸੂਰਯ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਨਈ ਸੜਕ, ਦਿਲੀ, 1984, ਪੰਨਾ 113

77. ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਡਾ.), ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਸਹਿਤ ਨਾਗਰੀ ਲਿਪੀਅੰਤਰਣ, ਪੰਨਾ 55

78. —ਉਹੀ— ਪੰਨਾ 50

79. ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ (ਡਾ.), ਭਾਰਤੀ ਕਾਵਿ ਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰ, ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ ਲੁਧਿਆਣਾ, 1985, ਪੰਨਾ 160

SIKHBOOKCLUB.COM

80, ਪੰਜਾਬੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ, ਭਾਗ ਦੂਜਾ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, 1963, ਸੀ. ਨੰ. 122, ਪੰਨਾ 253

86, ਪੰਜਾਬੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, 1961. ਸੀ. ਨੰ. 46, ਪੰਨਾ 311

SIKHBOOKCLUB.COM

SIKHBOOKCLUB.COM

SIKHBOOKCLUB.COM

ਚਿੱਤਰ ਨੰਬਰ 1 ('ਲ' ਪੋਥੀ)

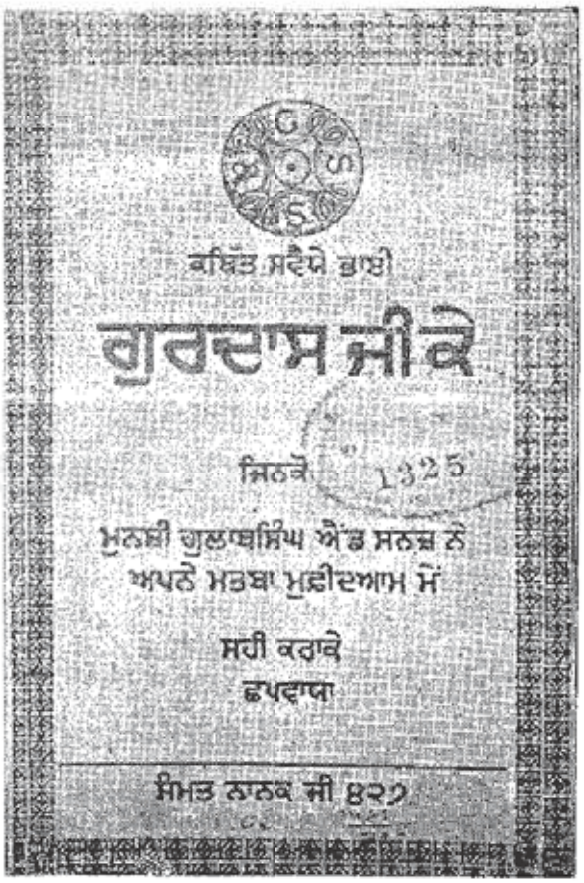

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੇ, 'ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਭਾਗ'
ਨੰ. Q—:332 x J 46,2, 153 C6

ਚਿੱਤਰ ਨੰਬਰ 2 ('ਅ' ਪੋਥੀ)

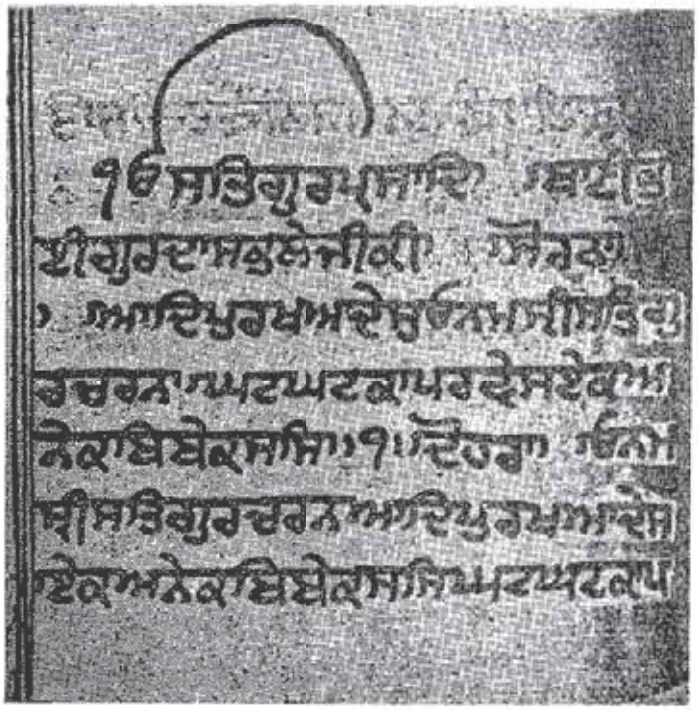

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸਥਾਪਿਤ
'ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ' ਨੰ: 1968 ACC

ਚਿਤਰ ਨੰਬਰ 3 ('ਪ' ਪੰਥੀ)

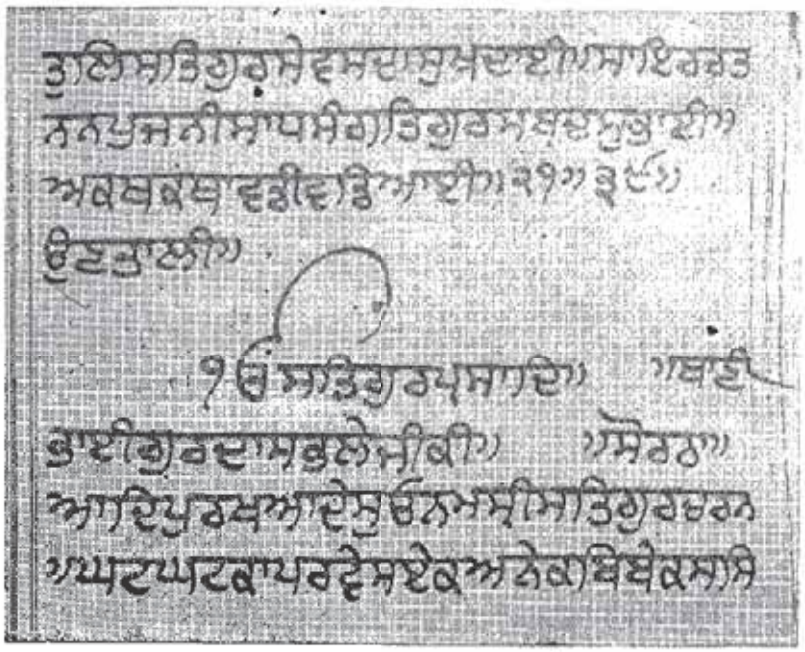

SIKHBOOKCLUB.COM

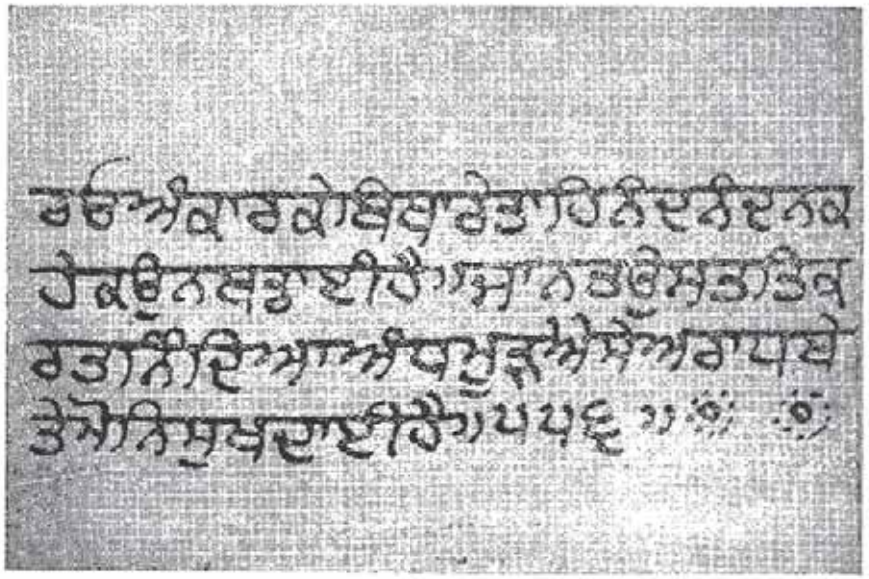

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ
(ਹੱਥਲਿਖਤ ਖਰੜੇ) ਨੰ: 9

ਚਿੱਤਰ ਨੰਬਰ 4 ('ਧ' ਪੋਥੀ)

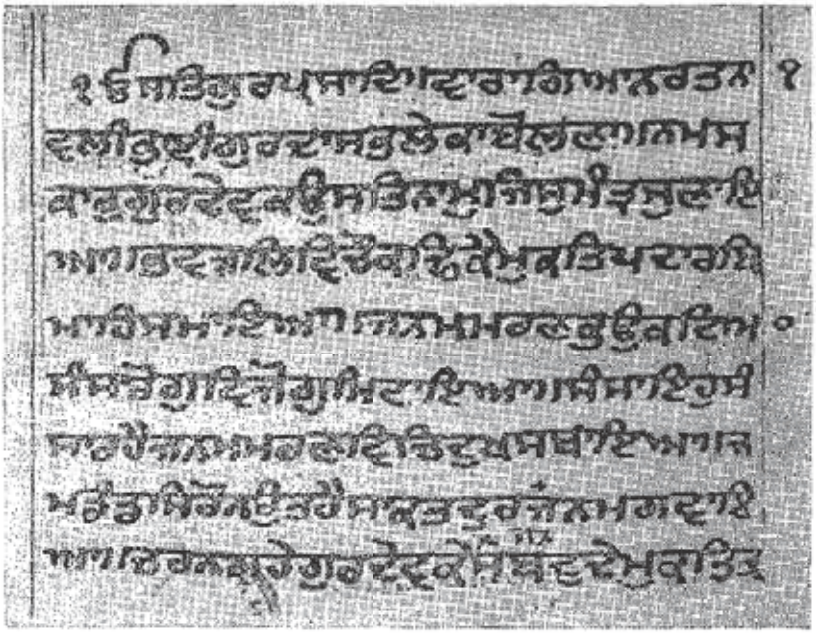

SIKHBOOKCLUB.COM

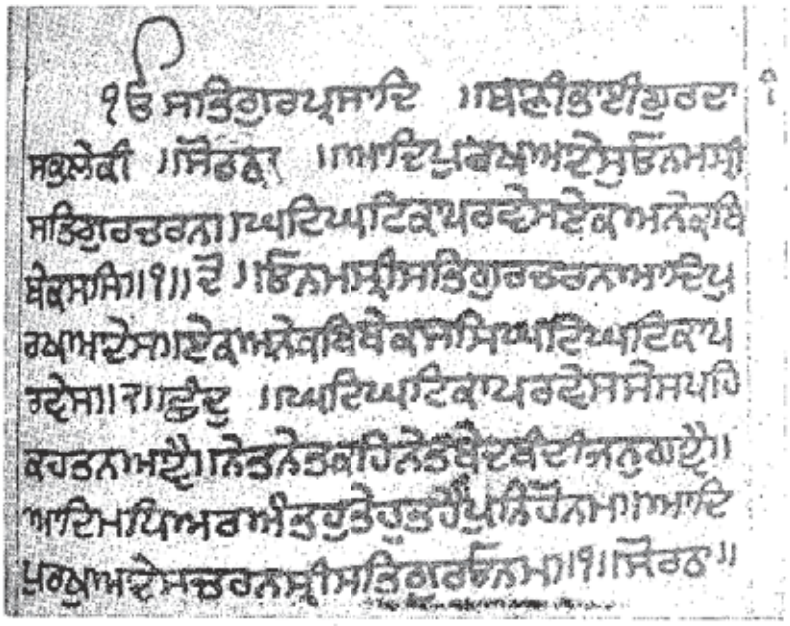

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਭਾਗ ਨੰ: 115613 (ਹੱਥ ਲਿਖਤ)

ਚਿੱਤਰ ਨੰਬਰ 5 ('ਅਧਾਰ' ਪੱਥੀ)

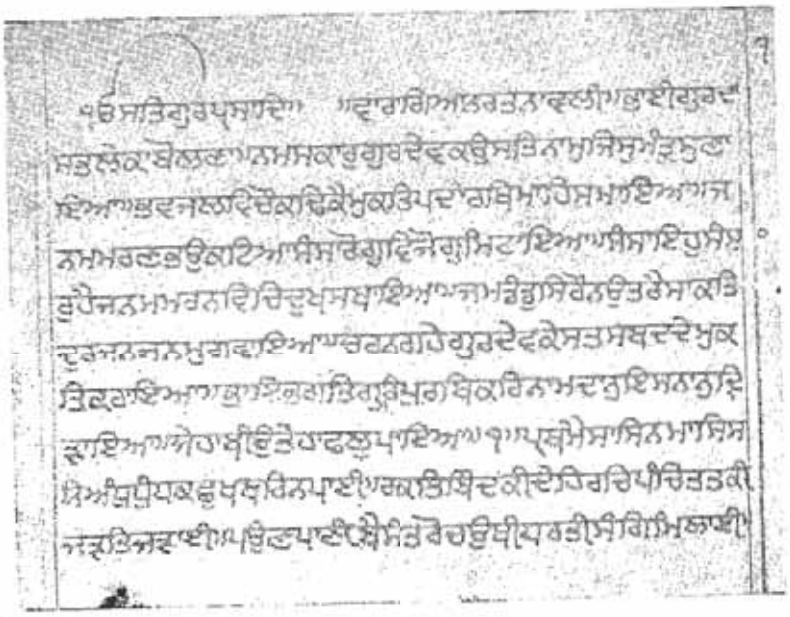

SIKHBOOKCLUB.COM

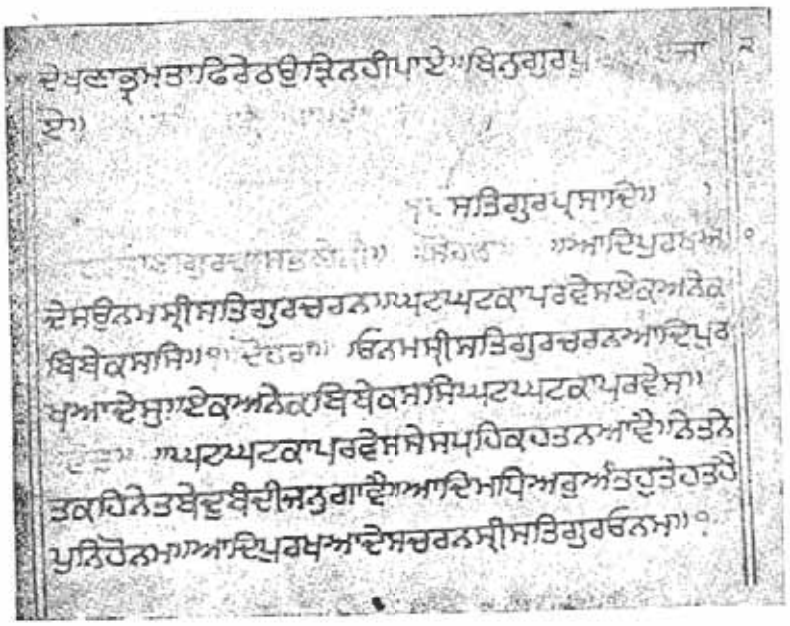

ਸੈਂਟਰਲ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬਰੇਰੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਕੈਟਰੇਂਸ ਸੈਕਸ਼ਨ, ਨੰ: 562

SIKHBOOKCLUB.COM

੧ ੐ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਬਾਣੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਭਲੇ[1] ਕੀ ॥

ਸੋਰਠਾ : ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸ ਓਨਮ[2] ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ॥
ਘਟ ਘਟ ਕਾ ਪਰਵੇਸ ਏਕ ਅਨੇਕ ਬਿਬੇਕ ਸਸਿ ॥

ਦਹਰਾ : ਓਨਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ॥
ਏਕ ਅਨੇਕ ਬਿਬੇਕ ਸਸਿ ਘਟ ਘਟ ਕਾ ਪਰਵੇਸ ॥

ਛੰਦ[3] : ਘਟ ਘਟ ਕਾ ਪਰਵੇਸ ਸੋਸ ਪਹਿ ਕਹਤ ਨ ਆਵੈ ॥
ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਹਿ ਨੇਤ ਬੇਦ ਬੈਦੀਜਨ੍ ਗਾਵੈ ॥
ਆਦਿ ਮਧਿ ਅਰੁ ਅਤ੍ ਹੁਤੇ ਹੁਤ[4] ਹੈ ਪੁਨਿ ਹੋਨਮ ॥
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸ ਚਰਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਓਨਮ ॥੧॥

ਸੋਰਠਾ : ਅਬਿਗਤਿ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਅਨੰਤ ਗੁਰ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ॥

ਦੋਹਰਾ : ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਅਨੰਤ ਕ਼ਰ‡ ਅਬਿਗਤ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕਦੇਵ ॥

ਛੰਦ[5] : ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇਵ ਦੇਵੀ ਸਭ[6] ਧਿਆਵਹਿ[7] ॥
ਨਾਦ ਬਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਰਾਗ ਰਾਗਨਿ[8] ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ[9] ॥
ਸੁਨ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸਪਰੰਪਰ ॥
ਅਬਿਗਤਿ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਅਗਮ ਅਗਮਿਤਿ ਅਪਰੰਪਰ ॥ ੨ ॥

ਸੋਰਠਾ : ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਮਿਲ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ।
ਅਦਭੁਤ ਅਤਹਿ ਅਨੂਪ ਪਰਮ ਤਤੁ ਤਤਹਿ ਮਿਲਿਓ[10] ॥

ਦੋਹਰਾ : ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ॥
ਪਰਮ ਤਤ ਤਤਹਿ ਮਿਲਿਓ[10] ਅਦਭੁਤ ਅਤ ਹੀ ਅਨੂਪ ॥

ਛੰਦ[11] : ਅਦਭੁਤ ਅਤਿ ਹੀ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਪਾਰਸ ਕੋ ਪਾਰਸ ॥
ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਮਿਲਿ ਅੰਗ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਸੰਗ ਉਧਾਰਸ ॥
ਅਕਲ ਕਲਾ ਭਰਪੂਰਿ ਸੂਰ ਜਗਿ ਓਤਿਪੋਤਿ[12] ਮਹਿ ॥
ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਜੋਤਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ‡ ਮਹਿ ॥ ੩ ॥

---

[1]ਭੁਲੇ ਜੀ (ਪ, ਅ) [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਉਨਮ' ਹੈ। [3]ਛੰਤੁ (ਪ, ਅ) [4]ਹਤ (ਅ) [5]ਛੰਤ (ਪ, ਅ, ਯ) [6]ਸਬ (ਪ, ਅ) [7]ਧਪਾਵਹਿ (ਲ) [8]ਰਾਗਨੀ (ਪ, ਅ, ਯ) [9]ਗਾਵਹਿ (ਲ) [10]ਮਿਲਯੋ (ਲ) [11]ਛੰਤ (ਪ, ਅ, ਯ, ਲ) [12]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਓਤਿਪਤਿ' ਹੈ। +ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਅ' ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ 'ਛੁਟੇ' ਪਾਠ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ‡ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਪ' ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ 'ਛੁਟੇ' ਪਾਠ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੋਰਠਾ : ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ[1] ਨਿਵਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਅਨਹਦ[2]ਸਬਦ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸ[3] ਮਿਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਏ ॥

ਦੋਹਰਾ : ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਵਾਸ ॥
ਮਿਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥

ਛੰਦ[4] : ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸ ਤਾਸ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਪਾਵੈ ॥
ਕਾਮ ਨਾਮ ਨਿਹਿਕਾਮ ਪਰਮਪਦ ਸਹਜ ਸਮਾਵੈ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਧਿ ਸੁਗੰਧ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਠਿਜ ਆਸਨ ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਵਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੁਖ ਬਚਨ ਪ੍ਰਗਾਸਨ ॥ ੪ ॥

ਸੋਰਠਾ : ਬ੍ਰਹਮਾਸਨ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਗੁਰ ਭਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ[5] ਮਿਲਿ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਮਤਾ ਰਾਮ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਏ ॥

ਦੋਹਰਾ : ਗੁਰ ਭਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਹਮਾਸਨ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਮਤਾ ਰਾਮ ॥

ਛੰਦ[6] : ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਮਤਾ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਓ ॥
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰੁ ਗਿਆਨ[7] ਧਿਆਨ[8] ਗੁਰ ਗੁਰੂ ਕਹਾਇਓ ॥
ਦੀਪ ਜੋਤਿ ਮਿਲਿ ਦੀਪ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗ ਅੰਤਰਿ ਉਰ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਮਤਾ ਰਾਮ ਸੰਧ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲਿ ਭਏ ਗੁਰ ॥ ੫ ॥

ਸੋਰਠਾ : ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਬਿਸਮਾਦ ਫਲ ਦ੍ਰੁਮ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧ ਗਤਿ ॥
ਆਦਿ ਪਰਮ ਪਰਮਾਦਿ ਅੰਤ ਅਨੰਤ ਨ ਜਾਨੀਐ ।

ਦੋਹਰਾ : ਫਲ ਦ੍ਰੁਮ ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਗਤਿ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਬਿਸਮਾਦਿ ॥
ਅੰਤ ਅਨੰਤ ਨ ਜਾਨੀਐ ਆਦ ਪਰਮ ਪਰਮਾਦਿ ॥

ਛੰਦ[9] : ਆਦਿ ਪਰਮ ਪਰਮਾਦਿ ਨਾਦ ਮਿਲਿ ਨਾਦ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ॥
ਸਲਿਲਹਿ ਸਲਿਲ ਸਮਾਇ ਨਾਦ[10] ਸਰਤਾ ਸਾਗਰ ਸੁਨਿ ॥
ਨਰਪਤਿ ਸੁਤ ਨ੍ਰਿਪ ਹੋਤ ਜੋਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਨ ਗੁਰਜਨ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[11] ਭਏ ਗੁਰੁ ਤੇ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ॥ ੬ ॥

ਸੋਰਠਾ : ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਆਪਾ[12] ਆਪ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੁਇ ॥
ਨਾਮ ਦੋਇ ਪ੍ਰਭ ਏਕ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਬਖਾਨੀਐ ॥

ਦੋਹਰਾ : ਆਪਾ[13] ਆਪ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੁਇ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ॥
ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਬਖਾਨੀਅੰ ਨਾਮ ਦੋਇ ਪ੍ਰਭ ਏਕ ॥

ਛੰਦ[14] : ਨਾਮ ਦੋਇ ਪ੍ਰਭ ਏਕ ਟੇਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਠਹਰਾਈ ॥
ਆਦਿ ਭਏ ਗੁਰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਆ[15] ਗੋਬਿੰਦ ਬੜਾਈ ॥
ਹਰਿ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਰਚਨ ਰਚਿ ਥਾਪਿ[16] ਉਥਾਪਨ[17] ॥
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁਇ ਆਪਾ ਆਪਨ ॥ ੭ ॥

---

[1]ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ (ਅ) [2]ਅਨਹੋਦ (ਪ) [3]ਪਰਗਾਸ (ਪ, ਅ) [4]ਛੰਤ (ਪ, ਅ) [5]ਸੰਗ (ਯ) [6]ਛੰਤ (ਅ) [7]ਗਿਆਨ (ਲ) [8]ਧਿਆਨ (ਲ) [9]ਛੰਤ (ਪ, ਅ) [10]ਕੇਵਲ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਨਾਦ' ਹੈ ਬਾਕੀ ਸਭ ਵਿਚ 'ਨਾਮ' ਹੈ । [11]ਪਰਸਾਦਿ (ਪ, ਅ, ਯ, ਲ) [12]ਕੇਵਲ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਆਪਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਹੈ । [13]ਆਪ (ਯ) [14]ਛੰਤ (ਪ, ਅ, ਧ) [15]ਦੂਤੀਆ (ਪ,ਅ,ਸ) [16]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਥਪ' ਹੈ [17]ਉਥਾਪਨ (ਯ, ਲ)

ਸੋਰਠਾ : ਬਿਸਮਾਦਹਿ ਬਿਸਮਾਦ ਅਸਚਰਜਹਿ[1] ਅਸਚਰਜ[2] ਗਤਿ ॥
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਦਿ ਅਦਭੁਤ ਪਰਮਦਭੁਤ[3] ਭਏ ॥

ਦੋਹਰਾ : ਅਸਚਰਜਹਿ ਅਸਚਰਜ ਗਤਿ ਬਿਸਮਾਦਹਿ ਬਿਸਮਾਦ ॥
ਅਦਭੁਤ ਪਰਮਦਭੁਤ ਭਏ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਦਿ ॥

ਛੰਦ[4] : ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਦਿ ਸ੍ਵਾਦਰਸ[5] ਗੰਧ ਅਗੋਚਰ ॥
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਸਪਰਸ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ[6] ਸਬਦ ਮਨੋਚਰ ॥
ਲੰਗ ਬੇਦ ਗਤਿ ਗਿਆਨ[7] ਲਖੈ ਨਹੀਂ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ॥
ਨੇਤ ਨੇਤ [ਕਰਿ][8] ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮ[9] ਸਤਿਗੁ[10] ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ੮ ॥

---

[1]ਅਸੁਚਰਜਹਿ (ਪ, ਅ) [2]ਅਸਚਰਜ (ਧ, ਲ) [3]ਪਰਮਾਦਭੁਤ (ਪ) [4]ਛੰਤ (ਪ. ਅ) [5]ਸ੍ਵਾਦਸ (ਅ) [6]ਗਘਾਨ (ਲ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [8]ਨਮਸਿ (ਯ) [9]ਸਤਿਗੁਰ (ਲ) ਅ'ਯ' ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਛੁਟੈ ਪਾਠ ਲਵੋ ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਬਿਤ[1]. ਦਰਸਨ ਦੇਖਤ ਹੀ* ਸੁਧਿ ਕੀ ਨ ਸੁਧਿ ਰਹੀ
ਬੁਧਿ ਕੀ ਨ ਬੁਧਿ ਰਹੀ ਮਤਿ ਮੈ ਨ ਮਤਿ ਹੈ ।
ਸੁਰਤਿ ਮੈ ਨ ਸੁਰਤਿ ਅਉ ਧਿਆਨ[2] ਮੈ ਨ ਧਿਆਨੁ[2] ਰਹਿਓ[3]
ਗਿਆਨ[4] ਮੈ ਨ ਗਿਆਨ[4] ਰਹਿਓ[3] ਗਤਿ ਮੈ ਨ ਗਤਿ ਹੈ ।
ਧੀਰਜੁ ਕੋ ਧੀਰਜੁ ਗਰਬ ਕੋ[5] ਗਰਬੁ ਗਇਓ[6]
ਰਤਿ ਮੈ ਨ ਰਤਿ ਰਹੀ ਪਤਿ ਰਤਿ ਪਤਿ ਮੈ[7] ॥
ਅਦਭੁਤ ਪਰਮਦਭੁਤ ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ
ਅਸ੍ਚਰਜੈ[8] ਅਸਚਰਜ[9] ਅਤਿ ਅਤਿ ਮੈ[10] ॥ ॥ ੯ ॥

ਦਸਮ ਸਥਾਨ ਕੋ ਸਮਾਨਿ ਕਉਨ ਭਨੈਨ[11] ਕਹਿਓ[12]
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਸੁ ਤਉ [13] ਅਨਤ[14] ਨ ਪਾਵਈ[15] ।
ਉਨਮਨੀ[16] ਜੋਤਿ ਪਰੈਤਰ ਦੀਜੈ ਕਉਨ ਜੋਤਿ
ਦਇਆ[17] ਕੈ ਦਿਖਾਵੈ ਜਾਹੀ ਤਾਹੀ[18] ਬਨਿ ਆਵਈ ।
ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਸਮਸਰਿ ਨਾਦ ਬਾਦ ਕਉਨ[19]
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸੁਨਾਵੈ ਜਾਹਿ ਸੋਈ ਲਿਵ ਲਾਵਈ ।
ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਚੁਲਿ ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ
ਅਪਿਓ[20] ਪੀਆਵੈ ਜਾਹਿ ਤਾਹੀ ਮੈ ਸਮਾਵਈ ॥ ੧੦ ॥

ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੈ ਬੀਸ ਇਕਈਸ[21] ਈਸ
ਇਤ[22] ਤੇ ਉਲੰਘਿ ਉਤ ਜਾਇ ਨ ਹਰਾਵਈ ।
ਚਰਮ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਮੂਦ ਪੈਖੈ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕੈ
ਜਗਮਜ ਜੋਤਿ ਉਨਮਨੀ[23] ਸੂਧ ਪਾਵਈ ।
ਸੁਰਤਿ ਸੰਕੋਚਤ ਹੀ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲਿ
ਨਾਦ ਬਾਦ ਪਰੈ ਅਨਹਤ ਲਿਵ ਲਾਵਈ ।
ਬਚਨ ਬਿਸਰਜਤ ਅਨਰਸ ਰਹਿਤ ਹੁਇ
ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਅਪਿਓ[24] ਪੀਆਵਈ ॥ ੧੧ ॥

ਜਉ ਲਉ ਅਨਰਸ [25]ਬੰਸ ਤਉ ਲਉ[25] ਨਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ
ਜਉ ਲਉ ਆਨ ਧਿਆਨ[5] ਆਪਾ ਆਪੁ ਨਹੀ ਦੇਖੀਐ ।

---

[1]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਤੇ 'ਅ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਵਯੇ' ਹੈ, ਪਰ ਬਾਕੀ ਵਿਚ ਕਬਿਤ ਹੈ ਜੋ ਪਿੰਗਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । [2]ਧਯਾਨ (ਲ) [3]ਰਹਯੋ (ਲ) [4]ਗਯਾਨ (ਲ) [5]ਕੋ ਨ (ਯ) [6]ਗਯੋ (ਲ) [7]ਹੈ (ਲ) [8]ਅਸਚਰਜੈ (ਲ) [9]ਅਸ੍ਚਰਜ (ਯ,ਲ) [10]ਹੈ (ਯ,ਲ) [11]ਭਉ (ਲ) [12]ਕਹਉ (ਪ,ਅ,ਯ) [13]ਭਉ (ਪ,ਅ,ਯ, ਲ) [14]ਅਨੰਤ [15]ਧਾਵਈ (ਪ,ਯ) [16]ਉਨਮਨੀ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [17]ਦਯਾ(ਲ) [18]ਤਹੀ (ਪ) [19]ਕਉਨ (ਪ,ਯ, ਅ) [20]ਅਪਿਉ (ਲ) [21]ਕੋਫਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਇਕੀਸ' ਹੈ । [22]ਇਕ (ਯ) [23]ਉਨਿਮਨੀ [24]ਅਪੀਉ (ਪ,ਅ,ਯ) [25]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਸੰਤ ਉਤ' ਹੈ ।

ਜਉ ਲਉ ਆਨ ਗਿਆਨ[1] ਤਉ ਲਉ ਨਹੀ ਅਧਿਆਤਮ[2] ਗਿਆਨ
ਜਉ ਲਉ ਨਾਦ ਬਾਦ ਨ ਅਨਾਹਦ ਬਿਸੇਖੀਐ ।
ਜਉ ਲਉ ਅਹੰਬੁਧਿ ਸੁਧਿ ਹੋਇ ਨ ਅੰਤਰਿ ਗਤਿ
ਜਉ ਲਉ ਨ ਲਖਾਵੈ ਤਉ ਲਉ ਅਲਖ ਨ ਲੇਖੀਐ ।
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ[3] ਧਿਆਨ[4]
ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕਮੇਕ ਏਕ ਏਕ[5] ਭੇਖੀਐ ॥ ੧੨॥

ਨਾਨਾ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਬਹੁ ਬਿੰਜਨਾਦਿ ਸ੍ਵਾਦ
ਸੀਚਤ ਸਰਬ ਰਸ ਰਸਨਾ ਕਹਾਈ ਹੈ ।
ਫ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਰੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ
ਗਿਆਨ[6] ਧਿਆਨ[7] ਸਿਮਰਨ ਅਮਿਤ ਬਡਾਈ ਹੈ ।
ਸਕਲ ਸੁਰਤਿ[8] ਆਪਰਸ ਅਉ ਰਾਗ ਨਾਦ
ਬੁਧਿ ਬਲ ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਪਾਈ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਤ ਸਫਲ ਹੁਇ
ਬੋਲਤ ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਸੁੰਨ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ ॥ ੧੩ ॥

ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਸਿ ਹੁਇ ਪਤੰਗ ਸੰਗਮ [ਨ][9] ਜਾਨੈ
ਬਿਰਹ ਬਿਛੋਹ ਮੀਨ ਹੁਇ ਨ ਮਰਿ ਜਾਨੈ ਹੈ ।
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਜੋਤਿ ਮੈ ਨ ਹੁਇ ਜੰਤੀ ਸਰੂਪ
ਚਰਨ ਬਿਮੁਖ ਹੋਇ ਪ੍ਰਾਨ ਠਹਰਾਨੈ ਹੈ ।
ਮਿਲਿ ਬਿਛਰਤ ਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਬਿਰਹ ਜਾਨੀ
ਮੀਨ ਅਉ ਪਤੰਗ ਮੋਹਿ ਦੇਖਤ ਲਜਾਨੈ ਹੈ ।
ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਧੈਨਿ ਹੈ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ
ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਦੇਹ ਨਰਕ ਨ[10] ਮਾਨੈ[11] ਹੈ ॥ ੧੪ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਅਤਿ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਕਹਤ ਨ ਆਵਈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਗੰਧ ਪਰਮਦਭੁਤ
ਸੀਤਲ ਕੋਮਲ[12] ਪਰਸਤ ਬਨਿ ਆਵਈ ;
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧ ਮਿਲਿ[13] ਅਲਖ[14] ਲਖਾਵਈ ।
[ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਔਗਣ ਅੰਗਿ ਕੋਟ ਸੰਭ੍ਰਮ
ਮਾਇਆ ਛੈ ਚਿਖਾਵੈ ਸੋ ਤ ਅਨਤ ਨ ਧਾਵਈ[15]] ॥੧੫॥

---

[1]ਗਿਆਨ ਗਿਆਨ (ਲ) [2]ਅਧ੍ਯਾਤਮ (ਪ, ਅ, ਬ) ਅਧਯਾਤਮ (ਲ) [3]ਗਯਾਨ (ਲ) [4]ਧਯਾਨ (ਲ) [5]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਏਕ' ਹੈ [6]ਗਿਯਾਨ (ਲ) [7]ਧਿਯਾਨ (ਲ) [8]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੁਗੰਧ' ਹੈ । [9]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ ਪਰ 'ਯ ਤੇ ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹੈ । [10] ਬਨ (ਲ) [11]ਜਮਾਨੈ (ਅ) [12]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਮਿਲ' ਹੈ । [13]ਮਿਲੈ (ਅ,ਪ,ਲ,ਯ) [14]ਅਲਖਨ [15]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਤੇ 'ਅ' ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ ।

ਉਲਟਿ ਪਵਨ ਮਨ ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਗਤਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਚੇ ਪਰਮਪਦ ਪਾਏ ਹੈ ।
ਸੂਰਸਰ ਸੋਖਿ ਪੋਖਿ ਸੋਮਸਰ ਪੂਰਨ ਕੈ
ਬੰਧਨ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਪੀਅ[1] ਪੀਆਏ ਹੈ ।
ਅਜਰਹਿ ਜਾਰਿ ਮਾਰਿ ਅਮਰਹਿ ਭ੍ਰਾਤਿ ਛਾਡਿ[2]
ਅਸਥਿਰ ਕੰਧ ਹੰਸ ਅਨਤ ਨ ਧਾਏ ਹੈ ।
ਆਦੈ ਆਦਿ ਨਾਦੈ ਨਾਦ ਸਲਲੈ ਸਲਿਲ[3] ਮਿਲਿ
ਬ੍ਰਹਮੈ ਬ੍ਰਹਮ ਮਿਲਿ ਸਹਜ ਸਮਾਏ ਹੈ ॥ ੧੬ ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਨਿਰਮੋਲ ਪਾਏ
ਸਫਲ ਜਨਮ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨ ਕੈ ।
ਲੋਚਨ ਅਮੋਲ ਗੁਰ ਦਰਸ ਅਮੋਲ ਦੇਖੇ[4]
ਸ੍ਰਵਨ ਅਮੋਲ ਗੁਰ ਬਚਨ ਧਰਨ ਕੈ ।
ਨਾਸਕਾ[5] ਅਮੋਲ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਬਾਸਨਾ ਕੈ
ਰਸਨਾ ਅਮੋਲ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਨ ਕੈ ॥
ਹਸਤ ਅਮੋਲ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਕੈ ਸਫਲ
ਚਰਨ ਅਮੋਲ ਪਰਦਛਨਾ ਕਰਨ ਕੈ ॥ ੧੭ ॥

ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਦਿਬਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ[6] ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਈ
ਕਰੁਨਾ ਕਟਾਛ ਦਿਬਿ ਦੇਹ ਪਰਵਾਨ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲੇ
ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਰਸਨਾ[7] ਕੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ[8] ਹੈ ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਹਸਤ
ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਨਾਮ ਸਫਲ ਸੁ ਗਿਆਨ ਹੈ ।
ਅੰਗ ਅੰਗ ਬਿਸਮ ਸ੍ਰਬੰਗ ਮੈ ਸਮਾਇ[9] ਭਏ
ਮਨ ਮਨਸਾ ਥਕਤ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ ਹੈ ॥ ੧੮ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ[10] ਅਤਿ ਅਸਚਰਜ[11] ਮੈ
ਹੇਰਤ ਹਿਰਾਨੇ[12] ਆਨ ਧਿਆਨ[13] ਬਿਸਰਾਨੇ[14] ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਗੰਧ ਰਸ ਬਿਸਮ ਹੁਇ
ਅਨਰਸ[15] ਬਾਸਨਾ ਬਿਲਾਸ ਨ ਹਿਤਾਨੇ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਅਦਭੁਤ ਅਸਥਾਨ
ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ ਅਸਥਲ ਨ ਲੁਭਾਨੇ ਹੈ ।
{ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਦੇਖ
ਆਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਭ ਨਿਰਸ ਕਰਿ ਜਾਨੇ ਹੈ[16]}॥੧੯॥

---

[1]ਅਪੀ (ਯ) ਅਪਿਅ (ਲ) [2]ਛੋਡ (ਲ) [3]ਸਲਲਿ (ਪ,ਅ,ਯ) [4]ਦੇਖੈ (ਪ) [5]ਨਾਸਕ (ਪ) [6]ਦ੍ਰਿਸ੍ਟ [7]ਰਸਨ (ਲ) [8]ਧਿਆਨ (ਲ) [9]ਸਨਾਇ (ਲ) [10]ਸੁਖਫਲ (ਲ) [11]ਅਸ੍ਚਰਜ (ਪ, ਅ, ਯ) [12]ਹਿਰਾਨੇ (ਪ), ਹਿਰਨ (ਅ) [13]ਧਿਆਨ (ਲ) [14]ਬਿਸਮਾਨੇ (ਯ) [15]ਅਨਰਸ (ਪ) [16]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ, 'ਪ', 'ਯ' ਤੇ 'ਲ' ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਪਾਠ ਲਿਆ ਹੈ। 'ਅ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗੁਰਮੁਖ ਸਖ ਫਲ ਅਨਹਦ ਲਿਵਲੀਨ ਆਨ ਨਾਦ ਬਾਦ ਸਕਲ ਬਿਸਰਾਨੇ ਹੈ' ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਦਇਆ[1] ਕੈ ਦਿਖਾਵੈ ਜਾਹਿ
ਭਾਹਿ ਆਨ ਰੂਪ ਰੰਗ ਦੇਖੈ ਨਾਹੀ[2] ਭਾਵਦੀ[3]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਮਇਆ[4] ਕੈ ਚਖਾਵੈ ਜਾਹਿ
ਭਾਹਿ ਅਨਰਸ ਨਹੀਂ[5] ਰਸਨਾ ਹਿਤਾਵਹੀ[6]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਅਗਹੁ ਗਹਾਵੈ ਜਾਹਿ
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਪਰਸਨ ਕਉ ਨ ਧਾਵਦੀ[6]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਅਲਖ ਲਖਾਵੈ ਜਾਹਿ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੰਦ ਵਾਹੀ[7] ਬਨਿ[8] ਆਵਦੀ[9] ॥ ੨੦ ॥

ਸਿਧ ਨਾਥ ਜੋਗੀ ਜੋਗ[10] ਧਿਆਨ[11] ਮੈਂ ਨ ਆਨ ਸਕੇ
ਬੇਦ ਪਾਠ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਨ ਜਾਨੈ ਹੈ।
ਅਧਿਾਤਮ[12] ਗਿਆਨ ਕੈ ਨ ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਪਾਏ
ਜਗ[13] ਭੇਗ ਮੈ ਨ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਪਹਿਚਾਨੈ ਹੈ।
ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕੈ ਸੇਖਾਦਿਕ ਨ ਸੰਖ[14] ਜਾਨੀ
ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਨਾਰਦਾਦਕ ਹਿਰਾਨੈ ਹੈ।
ਨਾਨਾ ਅਵਤਾਰ ਕੈ ਅਪਾਰ ਕੈ ਨ ਪਾਰ ਪਾਇਓ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰਸਿਖ ਮਨ ਮਾਨੈ[15] ਹੈ ॥ ੨੧ ॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਰਿਦੈ ਨਿਮ੍ਰਤਾ[16] ਨਿਵਾਸ ਜਾਸੁ
ਧਿਆਨ[11] ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕੈ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਉਨਮਾਨ ਗਿਆਨ[17]
ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਸਰਬਾਤਮ ਕੈ ਸਮ ਹੈ।
ਹਉਮੈ ਤਿਆਗਿ[18] ਤ੍ਰਿਆਗੀ[19] ਬਿਸਮਾਦ ਕੈ ਬੈਰਾਗੀ ਭਏ
ਮਨ ਉਨਮਨ[20] ਲਿਵ ਗੰਮਿਤਾ ਅਗੰਮ[21] ਹੈ।
ਸੂਖਮ ਅਸਥੂਲ ਮੂਲ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕ ਮੇਕ
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮ ਹੈ ॥ ੨੨ ॥

ਦਰਸਨ ਜੋਤਿ ਨ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੁਇ[22] ਪਤੰਗ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮ੍ਰਿਗ ਜੁਗਤਿ[23] ਨ ਜਾਨੀ[24] ਹੈ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਨ*† ਮਧੁਪ[25] ਗਤਿ
ਬਿਰਹ ਬਿਓਗ[26] ਹੁਇ ਨ ਮੀਨ ਮਰਿਜਾਨੈ ਹੈ।
ਏਕ ਏਕ ਟੇਕ ਨ ਟਰਤ ਹੈ ਤ੍ਰਿਗਦ[27] ਜੋਨਿ
ਚਾਤੁਰ ਚਤੁਰ ਗੁਨ ਹੋਇ ਨ ਹਿਰਾਨੈ ਹੈ।

---

[1]ਦਯਾ (ਲ) [2]ਨਹੀ (ਪ,ਯ) ਨਹਿ (ਲ) [3]ਭਾਵਹੀ (ਪ, ਅ) [4]ਮਾਇਆ (ਯ) ਮਯਾ (ਲ) [5]ਹਿਤਾਵਹੀ (ਲ)। [6]ਧਾਵਹੀ (ਪ,ਅ) [7]ਕਹਤ (ਪ) [8]ਨਿ (ਪ) [9]ਆਵਹੀ (ਅ) [10]ਜਗ (ਯ) [11]ਧਿਆਨ (ਲ) [12]ਅਧਯਾਤਮ (ਲ) [13]ਜੱਗ (ਲ) [14]ਸੇਖਯਾ (ਲ) [15]ਭਾਨੈ (ਯ) [16]ਨਿਮ੍ਰਤ (ਲ) [17]ਗਿਆਨ (ਹ) [18]ਤਿਯਾਗ (ਲ) [19]ਤਿਯਾਗੀ (ਲ) [20]ਉਨਮਨ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [21]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਗਮ' ਹੈ। [22]ਹੋਇ (ਯ) [23]ਸੁਰਤਿ (ਯ) [24]ਜਾਨੈ (ਯ,ਲ) [25]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਸਧੁਰਧ ਹੈ। 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਮਧੁ ਭਜਰਿ' ਹੈ। [26]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਿਓਗੀ' ਹੈ। [27]ਤ੍ਰਿਗਧ (ਯ)

†ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਛੁਟੇ ਪਾਠ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਾਹਨ ਕਠੋਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਮੈ
ਸੁਨਿ ਮਮ ਨਾਮ ਜਮ ਨਰਕ ਲਜਾਨੇ ਹੈ ॥ ੨੩ ॥

ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਚੰਚਲ ਅਚਲ ਭਏ
ਮਹਾ ਮਲ ਮੂੜ ਧਾਰੀ ਨਿਰਮਲ ਕੀਨੇ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜੋਨਿ ਕੋ ਅਜੋਨਿ ਭਏ
ਕਾਲ ਸੋ[1] ਅਕਾਲ ਕੋ ਅਮਰ ਪਦ ਚੀਨੇ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਹਉਮੈ ਖੋਇ ਹੋਇ ਰੰਨ
ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ ਪਾਰਿ ਆਪਾ ਆਪ ਚੀਨੇ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਦ੍ਰਿਤਿ ਕਰਿ ਬਰਨ ਅਬਰਨ ਭਏ
ਭੈ ਭ੍ਰਮ ਨਿਵਾਰਿ ਡਾਰਿ ਨਿਰਭੈ[2] ਕੋ ਲੀਨੇ ਹੈ ॥ ੨੪ ॥

ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਅਧਮ ਅਸਾਧ ਸਾਧ
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜੰਤ ਸੰਤ ਨਾਮ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਅਬਿਬੇਕੀ ਹੂਦਿ ਬਿਬੇਕੀ
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਅਗਿਆਨੀ[3] ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ[4]
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਸਹਜ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਭਏ
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਨਿਹਚਲ ਧਾਮ ਹੈ ॥ ੨੫ ॥

SIKHBOOKCLUB.COM

ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਬੈਰ ਨਿਰਬੈਰ ਭਏ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਸਰਬ ਮੈ ਜਾਨੇ ਹੈ ॥
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਭੇਦ ਨਿਰਭੇਦ ਭਏ
ਦੁਬਿਧਾ ਬਿਧਿ[5] ਨਿਖੇਧ[5] ਖੇਦ ਬਿਨਸਾਨੇ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਬਾਇਸ ਪਰਮਹੰਸ
ਗਿਆਨ[7] ਅੰਸ ਬੰਸ ਨਿਰਗੰਧ ਗੰਧ ਠਾਨੇ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਕਰਮ ਭਰਮ ਖੋਏ
ਆਸਾ ਮੈ ਨਿਰਾਸ ਹੂਇ ਬਿਸ੍ਵਾਸ[8] ਉਰ ਆਨੇ ਹੈ ॥ ੨੬ ॥

ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਸਿੰਬਲ[9] ਸਫਲ ਭਏ
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਬਾਂਸ ਮੈ ਸੁਗੰਧ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਕੰਚਨ ਭਏ ਮਨੂਰ
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਪਰਖਤ[10] ਅੰਧ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਕਾਲਕੂਟ[11] ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੂਇ
ਕਾਲ ਮੈ ਅਕਾਲ ਭਏ ਅਸਥਿਰੁ ਕੰਧ ਹੈ ।

---

[1]ਸੋ (ਲ) [2]ਨ੍ਰਿਭੈ (ਲ) [3]ਅਗੀਆਨੀ (ਲ) [4]ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ (ਲ) [5]ਵਿਬਿਧਿ (ਪ) ਵਿਧਾ (ਲ) [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਨਿਖੇਦ' ਹੈ। [7]ਗਯਾਨ (ਲ) [8]ਵਿਸ਼ਵਾਸ (ਮ,ਅ,ਯ) [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੇਬਲ' ਹੈ। [10]ਪਰਖਤੇ (ਪ) [11]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਾਲਕੂਟ' ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਭਏ
ਮਾਇਆ[1] ਮੈ ਉਦਾਸ ਬਾਸ ਬੰਧ ਨਿਰਬੰਧ ਹੈ ॥ ੨੭ ॥

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ
ਸਸਿ ਘਰਿ ਸੂਰਿ ਪੂਰ[2] ਨਿਜ ਘਰਿ ਆਏ ਹੈ।
ਉਲਟਿ[3] ਪਵਨ ਮਨ ਮੌਨ[4] ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਉਲੰਘਿ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਸਮਾਏ ਹੈ ।
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਚਤੁਰਥ ਪਦ ਗੰਮਿਤਾ ਕੈ
ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ* ਅਮੀਅ ਚੁਆਏ ਹੈ ।
ਚਕਈ ਚਕੋਰ ਮੋਰ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਅਨੰਦਮਈ[5]
ਕਦਲੀ ਕਮਲ ਬਿਮਲ ਜਲ ਛਾਏ ਹੈ ॥ ੨੮ ॥

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ
ਪੰਚ ਪਰਪੰਚ ਮਿਟੇ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨੇ ਹੈ ।
ਭਾਗੇ ਭੈ ਭਰਮ ਭ੍ਰੰਚ ਕਾਲ ਅਉ ਕਰਮ ਖੇਦ
ਲੱਗ ਬੇਦ ਉਲੰਘਿ ਉਦੋਤ ਗੁਰ ਗਿਆਨੇ[6] ਹੈ ।
ਮਾਇਆ[7] ਅਉ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਧਾਰਿ
ਅਨਹਦ ਰੁਨਝੁਨ ਬਾਜਤ ਨੀਸਾਨੇ ਹੈ ।
ਉਨਮਨ[8] ਮਗਨ ਗਗਨ ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ
ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨੇ ਹੈ ॥ ੨੯ ॥

SIKHBOOKCLUB.COM

ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ[9] ਹੁਇ ਪਾਇਓ[10] ਨ ਸਹਜ ਘਰੁ
ਬਨ ਬਨਵਾਸ ਨ ਓਦਾਸ[11] ਫਲ ਪਾਇਓ[10] ਹੈ ।
ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਨ[9] ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਚਾਰੀ[12]
ਸਿਧਾਸਨ ਕੈ ਨ ਨਿਜ ਆਸਨ ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ[13] ਹੈ ।
ਜੋਗ ਧਿਆਨੁ[14] ਧਾਵਨ ਕੈ ਨਾਥਨ ਦੇਖੇ[15] ਨ‡* ਨਾਥ
ਜਗਿ[16] ਭੰਗ ਪੂਜਾ ਕੈ ਨ ਅਗਹੁ ਗਹਾਇਓ[17] ਹੈ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸੇਵਕੈ ਨ ਅਹੰਮੇਵ ਟੇਵ ਟਾਰੀ
ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਗੁਰਦੇਵ ਸਮਝਾਇਓ[18] ਹੈ ॥ ੩੦ ॥

ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਚਤੁਰਥ ਗੁਨ ਗੰਮਿਤਾ ਕੈ
ਪੰਚ ਤਤ ਉਲੰਘਿ ਪਰਮ ਤਤ ਵਾਸੀ ਹੈ ।
ਖਟ ਰਸ ਤਿਅਗਿ[19] ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ
ਪੂਰ ਸੂਰਿ ਸਪਤ ਅਨਹਦ[20] ਅਭਿਆਸੀ[21] ਹੈ।

---

[1]ਮਾਯਾ (ਲ) [2]ਪੂਰਨ (ਪ) [3]ਉਲਟਿ (ਯ,ਲ) [4]ਮੌਨਕੀ (ਯ) [5]ਆਨੰਦ ਮਈ (ਅ,ਯ) [6]ਗਯਾਨੇ (ਲ)ਸ਼ੇ[1] [7]ਮਾਯਾ (ਲ) [8]ਉਨਮਨਾ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [9]ਗ੍ਰਿਸਤ (ਪ,ਅ) [10]ਪਾਯੋ (ਲ) [11]ਉਦਾਸ (ਪ;ਅ,ਯ,ਲ) [12]ਵਿਚਾਰੀ (ਲ) [13]ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ (ਲ) [14]ਧਯਾਨ (ਲ) [15]ਦੇਖੈ (ਯ) [16]ਜਗਯ (ਲ) [17]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗਹਾਇ' ਹੈ। [18]ਸਮਝਾਯੋ (ਲ) [19]ਤਯਾਗ (ਲ) [20]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਨਾਹਦ' ਹੈ । [21]ਅਭਯਾਸੀ (ਲ)

ਅਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਭੇਦ ਨਾਥਨ ਕੋ ਨਾਥ ਭਏ
ਦਸਮ ਸਥਲ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਬਿਲਾਸੀ ਹੈ ।
ਓਨਮਨ[1] ਮਗਨ ਗਗਨ ਹੁਇ ਨਿਝਰੁ ਝਰੈ
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਗੁਰੂ ਪਰਚੋ[2] ਉਦਾਸੀ ਹੈ ॥ ੩੧ ॥

ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰਿ ਅਬਰਨ ਹੁਇ ਬਰਨ ਬਿਖੈ
ਪਾਂਚ ਪਰਪੰਚ ਨ ਦਰਸ ਅਦਰਸ ਹੈ ।
ਪਰਮ ਪਾਰਸ[3] ਗੁਰ ਪਰਸਿ ਪਾਰਸ ਭਏ
ਕਨਿਕ ਅਨਿਕ ਧਾਤੁ ਆਪਾ ਅਪਰਸ[4] ਹੈ ।
ਨਵਦੁਆਰ[5] ਦੁਆਰ[6] ਪਾਰਿਬ੍ਰਹਮਾਸਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਮੈਂ
ਨਿਝਰ ਝਰਨਿ ਰੁਚਤ ਨ ਅਨਰਸ ਹੈ ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਬੀਸ ਇਕਈਸ[7] ਈਸ
ਅਨਹਦ ਗਦ ਗਦ ਅਭਰ ਭਰਸ ਹੈ ।' ੩੨ ॥

ਚਰਨ ਕਮਲ ਭਜਿ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਏ
ਦਰਸ ਦਰਸ ਸਮਦਰਸ ਦਿਖਾਏ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਨਹਦ ਲਿਵਲੀਨ ਭਏ
ਓਨਮਨ[8] ਮਗਨ ਗਗਨ ਪੁਰ ਛਾਏ ਹੈ ।
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਸਿ ਹੁਇ ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਭਏ
ਅਤਿ ਅਸ੍ਚਰਜ[9] ਮੈਂ ਹੋਰਤ ਹਿਰਾਏ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਕਹਤ ਨ ਆਏ ਹੈ ॥ ੩੩ ॥

ਦੁਰਮਤਿ ਮੋਟਿ ਗੁਰਮਤਿ ਹਿਰਦੈ ਪ੍ਰਗਾਸੀ
ਖੋਏ ਹੈ[10] ਅਗਿਆਨ[11] ਜਾਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ[12] ਹੈ ।
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਆਨ ਧਿਆਨ[13] ਬਿਸਮਰਨ[14] ਕੋ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮੋਨਿ ਬ੍ਰਤ ਪਰਵਾਨੇ[15] ਹੈ ।
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਰਸਿਕ ਹੁਇ ਅਨਰਸ ਰਹਤ ਹੁਇ
ਜੋਤੀ ਮੈਂ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਸੋਹੰ ਸੁਰਤਾਨੇ ਹੈ ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਬੀਸ ਇਕਈਸ ਈਸ
ਪੂਰਨ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਏਕ ਹੀਜੇ ਆਨੈ[16] ਹੈ ॥ ੩੪ ॥

ਰੋਮ ਰੋਮ ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਜਾਸੁ
ਮਾਨਸ ਅਉਤਾਰ ਧਾਰਿ ਦਰਸ ਦਿਖਾਏ ਹੈ ।
ਜਾਕੋ[17] ਓਅੰਕਾਰ ਕੋ ਅਕਾਰ ਹੈ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਸਬਦ ਗੁਰ ਸਿਖਨੁ ਸੁਨਾਏ ਹੈ ।

---

[1]ਉਨਮਨ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [2]ਪਰਚੈ (ਲ) [3]ਪਰਸ (ਅ) [4]ਆਪਰਸ (ਅ) [5]ਨਵਦ੍ਵਾ (ਲ) [6]ਇਹ ਪਾਠ ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਅਤੇ 'ਅ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹੈ । [7]ਇਕੀਸ (ਯ) [8]ਉਨਮਨ (ਪ,ਅ.ਯ,ਲ) [9]ਅਸਚਰਜ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [10]ਕੋ (ਲ) [11]ਅਗਿਆਨ (ਲ) [12]ਗਿਆਨੇ (ਯ) ਗਯਾਨੇ (ਲ) [13]ਧਯਾਨ (ਲ) [14]ਬਿਸਿਮਰਨ (ਯ,ਲ) [15]ਪ੍ਰਵਾਨ (ਪ) [16]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਨ ਹੀ ਹੈ । ਕੁਲਨਾ ਪੋਥੀ 'ਯ' ਤੇ 'ਲ' ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਹੀਜੇ' ਹੈ । [17]ਜਾਕੈ (ਅ)

ਜਗ[1] ਭੋਗ ਨਦੀਬੋਦ[2] ਜਗਤ ਭਗਤ ਜਾਹਿ
ਅਸਨ ਬਸਨ ਗੁਰਸਿਖਨ ਲਡਾਏ ਹੈ ।
ਨਿਗਮ ਸੇਖਾਦਿ[3] ਕਥਤ[4] ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਰਿ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ* ਗੁਰਸਿਖਨੁ ਲਖਾਏ ਹੈ ॥ ੩੫ ॥

ਨਿਰਗੁਨ[5] ਸਰਗੁਨ[6] ਕੈ ਅਲਖ ਅਬਿਗਤ ਗਤਿ[7]
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਹੈ ।
ਸਰਗੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਰਸ ਕੈ ਧਿਆਨ ਰੂਪ
ਅਕੂਲ[8] ਅਕਾਲ ਗੁਰਸਿਖਨੁ ਦਿਖਾਏ ਹੈ ।
ਨਿਰਗੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਬਦ ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ
ਸਬਦਬੇਧੀ[9] ਗੁਰ ਸਿਖਨੁ ਸੁਨਾਏ ਹੈ ।
ਚਰਨ ਕਮਲ [ਮਕਰੰਦ][10] ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ
ਗੁਰੁਸਿਖ ਮਧੁਕਰ ਗਤਿ ਲਪਟਾਏ ਹੈ ।। ੩੬ ॥

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਬੋਲ ਹੁਇ[11] ਚੰਬੇਲੀ ਗਤਿ
ਮੂਲ ਸਾਖਾ ਪਤ੍ਰ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਥਾਰ ਹੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਪੁਹਪ ਸੁਬਾਸ ਨਿਜ ਰੂਪ ਤਾਸੋ,
ਪ੍ਰਗਟ ਹੁਇ ਕਰਤ ਸੰਸਾਰ ਕੋ ਉਧਾਰ ਹੈ ।
ਤਿਲ ਮਿਲਿ ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਕਰਿ
ਆਪਾ ਖੋਇ ਹੋਇ ਹੈ ਫੂਲੇਲ ਮਹਕਾਰ[12] ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਮੈ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਰੀਤਿ
ਸੰਸਾਰੀ ਹੁਇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ ॥ ੩੭ ॥

ਪੂਰਮ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਬਿਰਖ ਬਿਥਾਰ ਧਾਰ
ਮੂਲਕੰਦ ਸਾਖਾ ਪਤ੍ਰ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ।
ਮੈਤਾ ਨਿਜ ਰੂਪ ਗੁਰਸਿਖ ਫਲ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸ
ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਅਰੁ ਸ੍ਵਾਦ ਉਪਕਾਰ ਹੈ ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਰਸਿਕ ਹੁਇ
ਚਾਖੈ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਤ[13] ਸੰਸਾਰ ਕੋ ਉਧਾਰ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਮਹਾਤਮ ਅਕਥ ਕਥਾ
ਨੇਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ।। ੩੮ ।।

ਬਰਨ ਬਰਨ ਬਹੁ ਬਰਨ ਗੋਬੈਸ ਜੈਸੇ
ਏਕੈ[14] ਹੀ ਬਰਨ ਦੁਹੇ[15] ਦੂਧ ਜਗ ਜਾਨੀਐ[16] ।

---

[1]ਜਗਿ (ਪ,ਅ,ਧ) ਜਗਾਖ (ਲ) [2]ਅਦੀਵੇਦ (ਲ) [3]ਸੇਖਾਦਿਕ (ਅ,ਹ,ਲ) [4]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਕਰ' ਹੈ। 'ਪ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਕਥਕਤ' ਹੈ। [5]'ਲ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਨਿਗੁਨ' ਹੈ। [6]'ਲ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸ੍ਰਗੁਨ' ਹੈ। [7]ਰੂਪ (ਲ) [8]ਅਕਲ (ਲ) [9]ਖੇਦੀ (ਲ) [10]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [11] ਹੋਇ (ਘ) [12]ਮਹਹਕਾਰ (ਲ) [13] ਰਰਨਾਮਤ (ਪ,ਅ) [14]ਏਕ (ਅ,ਲ) [15]ਦੂਹੈ (ਪ) [16]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜਾਨੀ ਹੈ' ਹੈ।

ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਫਲ ਫੂਲ ਕੈ ਬਨਾਸਪਤੀ
ਏਕੈ ਰੂਪ ਅਗਨਿ ਸਰਬ ਮੈ ਸਮਾਨੀਐ ।
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਪਾਨ ਚੂਨਾ ਅਉ ਸੁਪਾਰੀ ਕਾਥਾ[1]
ਆਪਾ ਖੋਇ ਮਿਲਤ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਠਾਨੀਐ ।
ਲੋਗਨ ਮੈ ਲੰਗਾਚਾਰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੰਕਾਰ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਉਨਮਨ ਉਨਮਾਨੀਐ ॥ ੩੯ ॥

ਸੀਂਚਤ ਸਲਿਲ ਬਹੁ ਬਰਨ ਬਨਾਸਪਤੀ
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਏਕੈ ਚੰਦਨ ਬਖਾਨੀਐ ।
ਪਰਬਤ ਬਿਖੈ[2] ਊਤਪਤ ਹੁਇ ਅਸਟ ਧਾਤੁ
ਪਾਰਸ ਪਰਸਿ ਏਕੈ[3] ਕੰਚਨ ਕੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਨਿਸ ਅੰਧਕਾਰ ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ ਚਮਤਕਾਰ
ਦਿਨ ਦਿਨਕਰ ਜੰਤਿ ਏਕੈ ਪਰਵਾਨੀਐ[4] ।
ਲੋਗਨ ਮੈ ਲੰਗਾਚਾਰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੰਕਾਰ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਉਨਮਨ ਉਨਮਾਨੀਐ ॥ ੪੦ ॥

ਜੈਸੇ ਕੁਲਾਬਧੂ ਗੁਰਜਨ ਮੈ ਘੂਘਟ ਪਟ
ਸਿਹਜਾ ਸੰਜੋਗ ਸਮੈ ਅੰਤਰੁ ਨ ਪ੍ਰੀਅ[5] ਸੋ ।
ਜੈਸੇ ਮਨਿ[6] ਅਛਤ ਕੁਟੰਬ ਹੀ ਸਹਿਤ ਅਹਿ
ਬੰਕਤ ਨ ਸ੍ਰਧੋ ਬਿਲ ਪੈਸਤ ਹੁਇ ਜੀਅ ਸੋ ।
ਮਾਤਾ[7] ਪਿਤਾ ਅਛਤ ਨ ਬੋਲੈ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਸੋ,
ਪਾਛੇ ਕੈ ਦੇ ਸਰਬਸੁ ਮੋਹ ਸੁਤ ਤ੍ਰੀਅ[8] ਸੋ ।
ਲੋਗਨ ਮੈ ਲੰਗਾਚਾਰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੰਕਾਰ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਉਨਮਨ ਮਨੑ ਹੀਅ[9] ਸੋ ॥ ੪੧ ॥

ਜੋਗ ਬਿਖੈ[10] ਭੰਗ ਅਰੁ ਭੰਗ ਬਿਖੈ ਜੋਗ ਜੁਤਿ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਜੋਗ ਭੋਗ ਸੋ ਅਤੀਤ ਹੈ ।
ਗਿਆਨ ਬਿਖੈ ਧਿਆਨ ਅਰੁ* ਧਿਆਨ ਬਿਖੈ ਬੋਧੇ ਗਿਆਨ
ਗੁਰਮਤਿ[11] ਗਤਿ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕੈ ਅਜੀਤ ਹੈ ।
ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਭਗਤਿ ਅਰੁ ਭਗਤਿ ਕੈ[12] ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ
ਅਲਖ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੀਤਿ ਹੈ ।
ਨਿਰਗੁਨ[13] ਸਰਗੁਨ[14] ਬਿਖੈ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਰਿਦੈ
ਬਿਸ੍ਰਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਪਾਰਿ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੈ ॥੪੨॥

ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਦਿਬਿ ਦੇਹ ਦਿਬਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹੁਇ
ਦਿਬਿ ਜੰਤਿ ਕੋ ਧਿਆਨੁ[15] ਦਿਬਿ ਦ੍ਰਿਸਟਾਤ[16] ਕੈ ।

---

[1]ਕਾਥ (ਲ) [2]ਵਿਖੈ (ਲ) [3]ਇਕ (ਯ) । [4]ਪ੍ਰਵਾਨੀਐ (ਯ, ਲ) [5]ਪੀਅ (ਪ, ਯ, ਲ) [6]ਮਨ (ਪ, ਅ) ਮਣਿ (ਲ) [7]ਮਾਤ (ਪ, ਯ, ਲ) [8]ਤ੍ਰੀਅ (ਪ, ਯ, ਲ) [9]ਹੀਐ (ਪ) [10]ਵਿਖੈ (ਲ) [11]ਗੁਰਮੁਖਿ (ਪ) [12]ਕੈ (ਪ) [13]'ਲ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਨਿਰੁਗੁਨ ਹੈ। [14]'ਲ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸ੍ਰਗੁਨ' ਹੈ। [15]ਧਿਆਨ (ਲ) [16]ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਤ (ਅ, ਯ, ਲ)

ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁਇ ਗੁਰਮਤਿ
ਅਨਹਦ ਗੰਮਿ ਉਨਮਨੀ ਕੋ[1] ਮਤਾਤ ਕੈ ।
ਗਿਆਨ[2] ਧਿਆਨ ਕਰਨੀ ਕੈ ਉਪਜਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦਸੁ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਨਿਜ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਕੈ ।
ਚਰਨ[3] ਕਮਲ ਦਲ ਸੰਪਟ ਮਧੁਪ ਗਤਿ,
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਮਧ[4] ਪਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਸਾਂਤਿ ਕੈ ॥੪੩॥

ਸੂਆ ਗਹਿ ਨਲਿਨੀ ਕਉ ਉਲਟਿ ਗਹਾਵੈ ਆਪੁ
ਹਾਥ ਸੋ ਛਡਾਏ ਡਾਡੈ ਪਰ ਬਸਿ ਆਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਬਾਰੰਬਾਰ ਟੇਰਿ ਟੇਰਿ ਕਹੇ [5]ਪਟੇ ਪਟੋ[5]
ਆਪਨੋ ਹੀ ਨਾਓ[6] ਸੀਖਿ ਆਪ ਹੀ ਪੜਾਵਈ[7] ।
ਰਘੁਬੰਸੀ ਰਾਮ ਨਾਮੁ [8]ਗਾਲ ਜਾਮਨੀ ਸੁ ਭਾਖਾ[8]
ਸੰਗਤਿ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ ਬੁਧਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਚਰਨ ਸਰਨਿ ਸਾਧ ਸੰਗ ਮਿਲੇ
ਆਪਾ ਆਪੁ ਚੀਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਪਾਵਈ ॥੪੪॥

ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਮੋ[9] ਦਰਸ[10] ਦਰਸ ਮੋ[11] ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦ੍ਰਿਗ,[12]
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਦਰਸ ਗੁਰ ਧਿਆਨ[13] ਹੈ ।
ਸਬਦ ਮੋ[14] ਸੁਰਤਿ ਸੁਰਤਿ ਮੋ[14] ਸਬਦ ਧੁਨਿ
ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਅਗਮਿਤਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨ[2] ਹੈ ।
ਗਿਆਨ[2] ਧਿਆਨ[13] ਕਰਨੀ ਕੈ* ਪ੍ਰਗਟਤ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ
ਗੁਰਮਤਿ ਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਨਿਰਬਾਨ ਹੈ ।
ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਬੀਸ ਕੋ ਬਰਤਮਾਨ[15]
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਇਕਈਸ ਮੋ ਨਿਧਾਨ ਹੈ ॥੪੫॥

ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਹੁਇ ਇਕਤੁ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਭਏ
ਸਹਜ ਸਿੰਘਾਸਨ ਕੈ ਅਬਿ ਨਿਹਚਲ ਰਾਜ ਹੈ ।
ਸਤ[16] ਅਰੁ[17] ਸੰਤੋਖ ਦਇਆ[18] ਧਰਮ ਅਰਥ ਮੋਲਿ,
ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਕੀਏ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਜ ਹੈ ।
ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਅਰੁ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਸਭਾ
ਸਿਵ ਨਗਰੀ ਸੁਬਾਸ ਕੋਟਿ ਛਬਿ ਛਾਜ ਹੈ ।
ਰਾਜਨੀਤਿ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਜਾ ਕੈ ਸੁਖੋ[19] ਸੁਖ
ਪੂਰਨ ਮਨੋਰਥ ਸਫਲ ਸਭ[20] ਕਾਜ ਹੈ ॥੪੬॥

---

[1]ਕੋ (ਪ, ਅ, ਯ, ਲ,) [2]ਗਿਆਨ (ਲ) [3]ਕਰਨ (ਲ) [4]ਮਧੁ (ਪ, ਅ) [5]ਪਟੋ ਪਟੋ (ਯ) ਪਠੋ ਪਠੋ (ਲ) [6]ਨ ਓ (ਪ, ਅ, ਯ, ਲ) [7]ਪੜਾਵਹੀ (ਅ) [8]ਆਦਾਲ ਪੋਥੀ ਤੇ 'ਅ' 'ਪ' ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਨ ਜਾਪਨੀ ਭਾਖਾ' ਹੈ । 'ਯ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਜਾਮਨੀ ਕੁਰਕ ਭਾਖਾ' ਹੈ । 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗਾਲ ਜਾਮਨੀ ਸੁ ਭਾਖਾ' ਹੈ । [9]ਮਹਿ (ਲ) [10]ਦਰ (ਅ) [11]ਮਹਿ (ਅ) [12]ਦ੍ਰਿਸ (ਲ) [13]ਧਿਜਾਨ (ਲ) [14]ਮਹਿ (ਲ) [15]ਬ੍ਰਤਮਾਨ (ਯ) [16]ਅਤ ਧ੍ (ਲ) [17]ਅੱ (ਲ) [18]ਦਯਾ (ਲ) [19]ਸੁਖੈਨ (ਲ) [20]ਅਭ (ਯ)

ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਹੁਇ ਇਕਤ੍ਰ
ਗੰਮਿਤਾ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਤ੍ਰਿਭਵਨ[1] ਸੁਧਿ ਪਾਈ ਹੈ ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਕਥਾ
ਅੰਤਰਿ ਦਿਸੈਤਰ[2] ਨਿਰੰਤਰੀ[3] ਜਤਾਈ ਹੈ ।
ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਗਤਿ
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ[4] ਮਿਲੇ ਸੰਹੈ ਲਿਵਲਾਈ ਹੈ ।
ਦਰਪਨ ਦਰਸ ਅਉ[5] ਜੋਤ ਧਨਿ ਜੋਤੀ ਬਿਧਿ
ਓਤਿਪੋਤਿ ਸੂਤ ਏਕੈ[6] ਦੁਬਿਧਾ ਮਿਟਾਈ ਹੈ ॥੪੭॥

ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਹੁਇ[7] ਟਿਕਤ੍ਰ ਤਨ
ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਗਤਿ ਅਲਖ ਲਖਾਈ ਹੈ ।
ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ[8] ਕਰਮ ਮਨ ਬਚਨ ਕੈ
ਬਚਨ ਕਰਮ ਮਨ ਉਨਮਨੀ ਛਾਈ ਹੈ ।
ਗਿਆਨੀ[9] ਧਿਆਨੀ[10] ਕਰਨੀ ਜਿਉ ਗੁਰ ਮਹੂਆ ਕਮਾਦਿ,
ਨਿਝਰ ਅਧਾਰ ਧਾਰ ਭਾਠੀ ਕੈ[11] ਚੁਆਈ ਹੈ ।
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਪੂਰਨ ਹੁਇ[12]
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਸਹਜ ਸਮਾਈ ਹੈ ॥੪੮॥

ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਰਖ ਬਲੀ ਫਲ ਫੂਲ ਮੂਲ ਸਾਖਾ
ਰਚਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ।
ਬਰਨ ਬਰਨ ਫਲ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸ੍ਵਾਦਰਸ[13]
ਬਰਨ ਬਰਨ+ ਫੂਲ ਬਾਸਨਾ ਬਿਥਾਰ ਹੈ ।
ਬਰਨ ਬਰਨ ਮੂਲ ਬਰਨ ਬਰਨ [ਸਾਖਾ][14]
ਬਰਨ ਬਰਨ ਪਤ੍ਰ[15] ਸੁਗਨ ਅਚਾਰ ਹੈ ।
ਬਿਬਿਧਿ ਬਨਾਸਪਤਿ ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ ਜੈਸੇ
ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਬਿਖੈ ਏਕੈ ਏਕੰਕਾਰ ਹੈ ।੪੯॥

ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ[16]‡+ ਧਿਆਨ[17] ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ[16] ਧਿਆਨ[16] ਸੁਧਿ ਪਾਈ ਹੈ ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ[19] ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੇਵਕ ਹੁਇ,
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਹਕਾਮ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਹੈ ।

---

[1]ਤ੍ਰਿਭੁਨ (ਯ) [2]ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਦਿਸਤਰ' ਹੈ ਜੋ ਸ਼ੁਧ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ, ਤੁਲਨਾ ਪੰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਦਿਸੈਤਰ ਹੈ । [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਨਰੰਤ੍ਰੀ' ਹੈ । [4]ਸਿਧਿ (ਪ) [5]ਅਉ (ਪ, ਅ, ਯ, ਲ) [6]ਇਕੈ (ਪ) [7]ਹੂਈ (ਲ) [8]ਕ੍ਰਮ (ਪ,ਅ,ਨ) [9]ਗ੍ਯ ਜਾਨੀ (ਲ) [10]ਧਯਾਨੀ [11]ਕੈ (ਲ) [12]ਹੋਇ (ਪ, ਅ, ਯ, ਲ) [13]ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸ੍ਵਾਰਤਾ' ਹੈ । ਤੁਲਨਾ ਪੰਥੀ 'ਪ' ਤੇ 'ਯ' ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸ੍ਵਾਦਰਸ' ਹੈ । [14]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ [15]ਪਤ੍ਰ (ਲ) [16]ਗ੍ਰਯ ਨ (ਲ) [17]ਸਾਧ (ਲ) [18]'ਯ' ਤੇ 'ਲ' ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਹੈ । ਬਾਕੀਆਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਹੈ । [19]ਮਿਲੈ (ਲ)

ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਕਰਨੀ ਸੁ ਗਿਆਨ[1] ਧਿਆਨ[2]
ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਸਹਜ ਸਮਾਈ ਹੈ ।।੫੦।।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ[2] ਲਿਵ,
ਏਕੰਕਾਰ ਕੈ ਆਕਾਰ[3] ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਲਿਵ
ਨਿਰੰਕਾਰ ਓਅੰਕਾਰ ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਥਾਰ[4] ਹੈ ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੇਵ[5] ਸੇਵਕ ਹੁਇ
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਅਚਾਰ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ[6] ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਪਰਮਦਭੁਤ[7] ਗਤਿ
ਨੇਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ।।੫੧।।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ
ਅੰਗ ਅੰਗ ਬਿਸਮ ਸੁਖੰਗ ਮੈ ਸਮਾਏ ਹੈ ।
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਕੋ[8] ਮਦੰਨ
ਰਸਨਾ ਥਕਤ ਭਈ ਕਹਿਤ ਨ ਆਏ ਹੈ ।
ਜਗਮਗ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋਤਿ ਅਤਿ ਅਸ੍ਚਰਜ[9] ਮੈ
ਲੋਚਨ ਚਕਤ[10] ਭਏ ਹੇਰਤ ਹਿਰਾਏ ਹੈ ।
ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਪ੍ਰੇਮ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ
ਸ੍ਵਨ ਸੁਰਤਿ ਬਿਲੈ ਬਿਲੈ ਬਿਲਾਏ ਹੈ ।।੫੨।।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ
ਪੂਰਨ ਪਰਮਪਦ[11] ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਹੈ ।
ਲੋਚਨ ਮੈ ਦ੍ਰਿਸਟਿ[12] ਦਰਸ ਰਸ ਗੰਧ ਸੰਧਿ
ਸ੍ਵਨ ਸਬਦ ਸ੍ਰੁਤਿ[13] ਗੰਧ ਰਸ ਪਾਏ ਹੈ ।
ਰਸਨਾ ਮੈ ਰਸ ਗੰਧ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮੇਲ
ਨਾਸ ਬਾਸੁ ਰਸ ਸ੍ਰੁਤਿ ਸਬਦ ਲਖਾਏ ਹੈ ।
ਰੋਮ ਰੋਮ ਰਸਨਾ ਸ੍ਵਨ ਦ੍ਰਿਗ ਨਾਸਾ ਕੋਟਿ
ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪਿੰਡ[14] ਪ੍ਰਾਨ ਮੈ ਜਤਾਏ ਹੈ ।।੫੩।।

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਆਪ ਆਪਨ ਹੀ ਆਪਿ ਸਾਜਿ,
ਆਪਨੁ ਰਚਿਓ ਹੈ ਨਾਉ[15] ਆਪ ਹੀ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ।
ਆਦਿ ਗੁਰ ਦੁਤੀਆ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਕੈ ਕਹਾਇਓ[16]
ਗੁਰਮੁਖ ਰਚਨਾ ਅਕਾਰ ਓਅੰਕਾਰ ਕੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦ ਬੇਦ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਭੇਦ,
ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੀਲਾਧਾਰੀ ਅਨਿਕ ਅਉਤਾਰ ਕੈ ।

---

[1]ਗਿਯਾਨ (ਅ) [2]ਧਿਯਾਨ(ਲ),[3]ਅਬਾਰ (ਪ, ਅ, ਧ, ਰ) [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਿਸਥਾਰ' ਹੈ । [5]ਸੇਵ ਸੇਵ (ਪ) [6]ਗੁਰਸਿਖ (ਧ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਰਮਦਭੁਤ' ਹੈ । [8]ਕੋ (ਲ) [9]ਅਸ੍ਚਰਜ (ਪ, ਅ, ਧ, ਲ) (ਪ) [10]ਕਤ [11]ਪਰਮਦਪਦ (ਪ) [12]ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ (ਲ) [13]ਸ੍ਰੁਤਿ (ਪ, ਅ, ਧ, ਲ) [14]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਿੰਨ' ਹੈ । [15]ਨਾਮ (ਧ) [16]ਕਰਾਓ (ਅ)

ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਅਉ[1] ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਏਕਮੇਕ
ਓਤਿਪੋਤਿ ਸੂਤੁ ਗਤਿ ਅੰਬਰ ਉਚਾਰ ਕੈ ॥੫੬॥

ਜੈਸੇ ਬੀਜ ਬੰਦੇ ਹੋਤ ਬਿਰਖ[2] ਬਿਥਾਰ ਗੁਰ,
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਰੰਕਾਰ ਏਕੰਕਾਰ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਏਕ ਬਿਰਖ[3] ਸੋ ਹੋਤ ਹੈ ਅਨੇਕ ਫਲ
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਅਕਾਰ ਹੈ ।
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਗੁਰ ਸਬਦ ਗਿਆਨ ਗੁਰ
ਨਿਰਗੁਨ[3] ਸਰਗੁਨ[4] ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰ ਹੈ ।
ਗਿਆਨ[5] ਧਿਆਨ[6] ਬ੍ਰਹਮ ਸਥਾਨ ਸਾਵਧਾਨ ਸਾਧ
ਸੰਗਤਿ [ਪ੍ਰਸੰਗ][7] ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਓਧਾਰ[8] ਹੈ ॥੫੫॥

ਫਲ ਫੂਲ[9] ਮੂਲ ਫਲ ਮੂਲ ਫਲ ਫਲ ਮੂਲ
ਆਦਿ ਪਰਮਾਦਿ[10] ਅਰੁ ਅੰਤ ਕੈ ਅਨੰਤ ਹੈ ।
ਪਿਤ ਸੁਤ ਸੂਤ ਪਿਤ ਸਤ ਪਿਤ ਪਿਤ ਸੂਤ,
ਓਤਪੋਤਿ[11] ਗਤਿ ਅਤਿ ਗੂਤ ਮੂਲ ਮੰਤ ਹੈ ।
ਪਥਿਕ ਬਸੇਰਾ[12] ਕੋ[13] ਨਿਬੇਰਾ ਜਿਉ ਨਿਕਸਿ ਬੈਠ
ਇਤ ਉਤ ਵਾਰ ਪਾਰ ਸਰਿਤਾ ਸਿਧਤ ਹੈ ।
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ
ਅਬਿਗਤ ਗਤਿ ਸਿਮਰਤ ਸਿਖ ਸੰਤ ਹੈ ॥੫੬॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਗਹੈ ਜਮਪੁਰਿ ਪੰਥ ਮੇਟੈ
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗ ਪੰਚ ਦੂਤ ਸੰਗ ਤਿਆਗੈ[14] ਹੈ ।
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਕਰਮ ਭਰਮ ਖੰਏ
ਦਰਸ ਅਕਾਲ ਕਾਲ ਕੰਟਕ ਭੈ ਭਾਗੈ ਹੈ ।
ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ ਵੇਸ ਬਜ੍ਰ[15] ਕਪਾਟ ਖੁਲੈ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮੁਦਛਤ ਮਨ ਜਾਗੈ ਹੈ ।
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ[16] ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਪਾਏ
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨ[5] ਲਿਵ ਲਾਗੈ ਹੈ ॥੫੭॥

ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥ ਸੁਖ ਚਾਹਤ ਸਕਲ ਪੰਥ
ਸਕਲ ਦਰਸ ਗੁਰ ਦਰਸ ਅਧੀਨ ਹੈ ।
ਸੁਰ ਸੁਰਸਰਿ[17] ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨ ਚਾਹੈ[18]
ਬੇਦ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਬਦ ਲਿਵਲੀਨ ਹੈ ।

---

[1]ਅਉ (ਪ, ਅ, ਯ, ਲ) [2]ਬ੍ਰਿਖ (ਧ) [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਨਿਰਗੁਨ ਹੈ । [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਸ੍ਰਗੁਨ ਹੈ । [5]ਗਯਾਨ (ਲ) [6]ਧਯਾਨ (ਲ) [7]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [8]ਉਧਾਰ (ਪ, ਅ, ਯ, ਲ) [9]ਮੂਲ (ਅ, ਲ,) [10]ਪ੍ਰਮਾਦਿ (ਯ) [11]ਉਤਪਤਿ (ਪ, ਅ, ਯ, ਲ) [12]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਸੇਰਾ' ਹੈ । [13]ਕੋ (ਯ,ਲ) [14]ਤਯਾਗੈ (ਲ) [15]ਬਜਰ (ਪ, ਅ, ਯ, ਲ) [16]ਕਟਾਛਯੋ (ਝ) [17]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੁਰ ਸਰਬ' ਹੈ । [18]ਚਹ (ਲ)

ਸਰਬ[1] ਗਿਆਨ ਗੁਰੁ ਗਿਆਨ[2] ਅਵਗਾਹਨ ਮੈ
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਲ ਮੀਨ ਹੈ।
ਜੋਗੀ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਮੈ ਭੋਗੀ ਭੁੰਗ, ਭੁਗਤਿ[3] ਮੈ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜਪਦ ਕੁਲ ਅਕੁਲੀਨ ਹੈ ॥੫੮॥

ਉਲਟਿ ਪਵਨ ਮਨ ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਗਤਿ
ਸੁਖਮਨਾ ਸੰਗਮ ਕੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸਥਾਨ ਹੈ।
ਸਾਗਰ ਸਲਿਲ ਗਹਿ[4] ਗਗਨ ਘਟਾ ਘਮੰਡ
ਉਨਮਨ ਮਗਨ ਲਗਨ ਗੁਰ ਗਿਆਨ[2] ਹੈ।
ਜੰਤਿ ਮੈ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਦਾਮਨੀ ਚਮਤਕਾਰ
ਗੜਜਤ[5] ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਨੀਸਾਨ ਹੈ।
ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਬਰਖਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ
ਸੇਵਕ ਸਕਲ[6] ਫਲ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਹੈ ॥੫੯॥

ਲੰਗਨ ਮੈ ਲੋਗਾਚਾਰ ਬੇਦਨ ਮੈ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰ
ਲੰਗ [ਬੇਦ][7] ਬੀਸ ਇਕਈਸ ਗੁਰ ਗਿਆਨ[2] ਹੈ।
ਜੋਗ[8] ਮੈ ਨ ਜੋਗ ਭੋਗ[9] ਮੈ ਨ ਖਾਨ ਪਾਨ
ਜੋਗ ਭੁੰਗਾਤੀਤ[10] ਉਨਮਨ ਉਨਮਾਨ[11] ਹੈ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗਿਆਨ[2]
ਗਿਆਨ[2] ਧਿਆਨ[12] ਲਖ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਹੈ।
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਸੁਮ ਸਾਧਨਾਧ੍ਰਾਤਮ[13] ਕ੍ਰਮ
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਸਰਬੱਤਿਮ ਨਿਧਾਨ[14] ਹੈ ॥੬੦॥

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਧਾਵਤ ਬਰਜਿ ਰਾਖੇ
ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ ਮਨ ਉਨਮਨ ਭੀਨ ਹੈ।
ਸਾਗਰ ਲਹਰਿ ਗਤਿ ਆਤਮ ਤਰੰਗ ਰੰਗ‡
ਪਰਮੁਦਕੁੜ ਪਰਮਾਰਥ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ।
ਗੁਰਉਪਦੇਸ ਨਿਰਮੋਲਕ ਰਤਨ[15] ਧਨ
ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰ ਗਿਆਨ[2] ਲਿਵਲੀਨ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ
ਸੋਹੰ ਹੰਸੋ ਏਕਾਮੇਕ[16] ਆਪਾ ਆਪੁ ਚੀਨ ਹੈ ॥੬੧॥

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਵਗਾਹਨ ਖਿਮਲ ਮਤਿ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨ[2] ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸ[17] ਹੈ।

---

[1]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਬਦ' ਹੈ। [2]ਗਯਾਨ [3]ਭੁਗਤ (ਪ) [4]ਗਹਿਰ (ਯ) [5]ਗਰਜ (ਪ) [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਫਲ' ਹੈ। [7]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [8]ਜੋਗਨ (ਯ) [9]ਭੁੰਗ ਭੋਗ (ਲ) [10]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭੋਜਤੀਤ' ਹੈ। 'ਭੋਗ ਭੋਜਾਤੀਤ' (ਯ)। [11]ਮਾਨ (ਯ) [12]ਧਯਾਨ (ਲ) [13]ਸਾਧਨਾਧਯਾਤਮ (ਲ) [14]ਨਿਦਾਨ (ਅ) [15]ਭਨ (ਲ) [16]ਏਕਮੇਕ (ਲ) [17]ਪ੍ਰਕਾਸ (ਲ)

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕੈ ਦ੍ਰਿਬਿ ਜੋਤਿ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸ[1] ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਪਰਮਾਰਥ ਪਰਮਪਦ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸੁਖ ਸਹਜ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਰਸਿਕ ਹੁਇ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ ॥੬੨॥

ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੈਧਿ ਮਿਲੌ
ਘਟ[2] ਘਟਿ ਕਾਸ ਜਲ ਅੰਤਰਿ ਧਿਆਨ[3] ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੈਧਿ ਮਿਲੌ
ਜੋਤ ਧੁਨਿ ਜੋਤੀ ਉਨਮਨ ਉਨਮਾਨ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ[4] ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ
ਤਨ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਗਤਿ ਗੰਮਿਤਾ ਗਿਆਨ[5] ਹੈ ।
ਏਕ ਅਉ ਅਨੇਕ ਮੇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ
ਸੋਤ[6] ਸਰਤਾ ਸਮੁੰਦ[7] ਆਤਮ ਸਮਾਨ ਹੈ ॥੬੩॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ
ਪਰਮਦਭੁਤ[8] ਗਤਿ ਅਲਖ ਲਖਾਏ ਹੈ ।
ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ[3] ਦਿਬ[9] ਜੋਤ ਕੋ ਉਦੰਤ ਭਇਓ[10]
ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਰੂਪ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਦਿਖਾਏ ਹੈ ।
ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰ ਗਿਆਨ[5] ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਭਇਓ[10]
ਗੰਮਿਤਾ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਗਤਿ ਜਤਨ ਜਤਾਏ ਹੈ ।
ਆਤਮ[11] ਤਰੰਗ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਮਧ ਧਾਨ ਮਤ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੰਦ ਹੋਰਤ ਹਿਰਾਏ ਹੈ ॥੬੪॥

ਬਿਨੁ ਰਸ ਰਸਨਾ ਬਕਤ ਹੀ ਬਹੁਤ ਬਾਤੈ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਸਿ ਭਏ ਮੋਨਿਬ੍ਰਤ ਲੀਨ ਹੈ ।
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਕੈ ਮਦੋਨ[12]
ਅੰਤਰਿ ਧਿਆਨ[3] ਦ੍ਰਿਗ ਦੁਰੀਆ ਨ ਚੀਨ ਹੈ ।
ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਸਹਜ* ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਦ ਲਿਵ
ਦੁਰੀਆ ਸਬਦ ਸ੍ਵਨੰਤਰਿ ਨ ਕੀਨ ਹੈ ।
ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਜਗ ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਭਏ
ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਅਉ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਗੰਮਿਤਾ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ ॥੬੫॥

ਸਕਲ ਸੁਗੰਧਤਾ ਮਿਲਤ ਅਰਗਜਾ ਹੋਤ
ਕੋਟਿ ਅਰਗਜਾ ਮਿਲਿ ਬਿਸਮ ਸੁਬਾਸ ਕੈ ॥

---

[1]ਅਭਯਾਸ (ਲ) [2]ਘਾਟ (ਅ) [3]ਧਯਾਨ (ਲ) [4]ਕ੍ਰਮ (ਲ) [5]ਗਯਾਨ (ਲ) [6]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਮਾਤ੍ਰ ਸੋਤ੍ਰ ਹੈ । ਸ੍ਰੋਤ੍ਰ (ਪ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਮੁਦ' ਹੈ । [8]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਅਤੇ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਰਮਦਭੁਤ ਭੂਤ' ਅੰਕਿਤ ਹੈ । [9]ਦਿਬਯ (ਲ) [10]ਭਯੋ (ਲ) [11]ਅਰਮ (ਪ) [12]ਮਨੰਦ (ਪ,ਅ)

ਸਕਲ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਕਮਲਾ[1] ਬਿਖੈ ਸਮਾਤ
ਹੋਰਤ ਹਿਰਾਤ ਕੰਟਿ ਕਮਲਾ ਪ੍ਰਗਾਸ ਕੈ ।
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਮਿਲਿ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਭਏ
ਕੋਟਿਕ ਨਿਧਾਨ ਹੁਇ ਚਕਿਤ[2] ਬਿਲਾਸ ਕੈ ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ
ਗੁਰਸਿਖ ਮਧੁਕਰ ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸ[3] ਕੈ ॥੬੬॥

ਰਤਨ ਪਾਰਖ ਮਿਲਿ ਰਤਨ ਪਰੀਖਾ ਹੋਤ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਾਟ ਸਾਟ ਰਤਨ ਬਿਉਹਾਰ ਹੈ ।
ਮਾਨਕ ਹੀਰਾ ਅਮੋਲ ਮਨਿ ਮਕਤਾਹਲ ਕੈ
ਗਾਹਕ ਚਾਹਕ[4] ਲਾਭ ਲਛਤਿ[5] ਅਪਾਰ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਵਗਾਹਨ ਬਿਸਾਹਨ ਕੈ
ਪਰਮ[6] ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਗੁਰਦੁਆਰ[6] ਹੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ[7] ਮਿਲਿ ਸੰਗਮ ਸਮਾਗਮ ਕੈ
ਮਾਇਆ ਮੈ ਉਦਾਸ ਭਵ ਤਰਤ[8] ਸੰਸਾਰ ਹੈ ॥੬੭॥

ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ
ਨਿਜ ਘਰਿ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਹੈ ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ
ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ[9] ਜਾਗੀ ਹੈ ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਦੁਰਮਤਿ ਭਾਗੀ ਹੈ ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ
ਮਾਇਆ[10] ਮੈ ਉਦਾਸ ਬਾਸ ਬਿਰਲੋ ਬੈਰਾਗੀ ਹੈ ॥੬੮॥

ਜੈਸੇ ਨਾਉ ਬੂਡਤ ਸੋ ਜੋਈ ਨਿਕਸੈ[11] ਸੋਈ ਭਲੋ
ਬੂਡਿ ਗਏ ਪਾਛੈ ਪਛਤਾਇਓ[12] ਰਹਿ ਜਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਘਰ ਲਾਗੇ ਆਗਿ ਜੋਈ ਬਚੈ ਸੋਈ ਭਲੋ
ਜਰਿ ਬੁਝੇ ਪਾਛੈ[13] ਕਛੁ ਬਸੁ ਨ ਬਸਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਚੋਰ ਲਾਗੇ ਜਾਗੋ[14] ਜੋਈ ਰਹੈ ਸੋਈ ਭਲੋ
ਸੋਇ ਗਏ ਰੀਤੋ ਘਰ ਦੇਖੰ ਉਠਿ ਪ੍ਰਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਅੰਤ ਕਾਲ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਆਵੈ
ਪਾਵੈ ਮੋਖ ਪਦਵੀ ਨਾਤਰੂ[15] ਬਿਲਲਾਤ ਹੈ ॥੬੯॥

---

[1]ਕਮਲ (ਲ) [2]'ਪ', 'ਅ' ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਤੇ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਚਕ੍ਰਤ ਹੈ। [3]ਅਭਜਾਸ (ਲ) [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਲੁਭਤਿ' ਹੈ। [5]ਆਧਾਰ ਤੇ 'ਅ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪ੍ਰੇਮ' ਹੈ। [6]ਗੁਰਦ੍ਵਾਰ (ਲ) [7]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਾਧ' ਹੈ। [8]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਤਾਰਤ' ਹੈ। [9]'ਯ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜੋਤਿ ਰਿਦੈ' ਹੈ। [10]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਤੇ 'ਅ' 'ਪ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਾਇ' ਹੈ। [11]ਬਚੈ (ਲ) [12]ਪਛਤਾਇ (ਯ) ਪਛਤਾਯੋ (ਲ) [13]ਪਾਡ (ਪ) [14]ਜਾਗੋ (ਅ,ਪ) [15]ਨਰਤ (ਯ,ਲ)

ਅੰਤ ਕਾਲ ਏਕ ਘਰੀ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕੈ[1] ਸਤੀ ਹੋਇ
ਧੰਨਿ[2] ਧੰਨਿ ਕਹਤ ਹੈ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਜੀ ।
ਅੰਤ ਕਾਲ ਏਕ ਘਰੀ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕੈ* ਜੌਧਾ ਜੂਝੈ[3]
ਦਿਤ ਉਤ ਜਤ ਕਤ ਹੋਤ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਜੀ ।
ਅੰਤ ਕਾਲ ਏਕ ਘਰੀ ਨਿਗ੍ਰਹ[4] ਕੈ ਚੋਰੁ ਮਰੈ
ਫਾਸੀ ਕੈ ਸੂਰੀ ਚਢਾਏ ਜਗ ਮੈ ਧਿਕਾਰ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਕੈ ਅਸਾਧ ਸਾਧ
ਸੰਗਤਿ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ ਮਾਨਸ ਅਉਤਾਰ[5] ਜੀ ॥੭੦॥

ਆਦਿ ਕੈ ਅਨਾਦਿ ਅਰੁ ਅੰਤਿ ਕੈ ਅਨੰਤ ਅੰਤਿ
ਪਾਰ ਕੈ ਅਪਾਰ ਨ ਅਥਾਹ ਥਾਹ ਪਾਈ ਹੈ ।
ਮਿਤਿ ਕੈ ਅਮਿਤਿ ਅਰੁ ਸੰਖ[6] ਕੈ ਅਸੰਖ ਪੁਨਿ
ਲੇਖ ਕੈ ਅਲੇਖ, ਨਹੀਂ' ਤੋਲ ਕੈ ਤੁਲਾਈ[7] ਹੈ ।
ਅਰਧ ਉਰਧ ਪਰਜੰਤ ਕੈ ਅਪਾਰ ਜੋਤ
ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਨ ਮੋਲ ਕੈ ਮੁਲਾਈ ਹੈ ।
ਪਰਮਦਕ੍ਰੁਤ[8] ਅਸ੍ਚਰਜ[9] ਬਿਸਮ ਅਤਿ
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਡਾਈ ਹੈ ॥੭੧॥

ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਤੀਰਥ ਪੁਰਬ ਕੋਟਿ
ਦੇਵੀ[10] ਦੇਵ ਸੇਵ ਗੁਰ ਚਰਨਿ ਸਰਨ ਹੈ ।
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਕਾਮਨਾ ਸਕਲ[11] ਫਲ
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਅਵਤਾਰ ਅਮਰਨ ਹੈ[12] ।
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਨਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ
ਭਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਹੈ ।
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ
ਹਰਨ ਭਰਨ [ਗਤਿ][13] ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਹੈ ॥੭੨॥

ਗੁਰਸਿਖ ਏਕਮੇਕ ਰੋਮ ਮਹਿਮਾ ਅਨੰਤ
ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਨਿਧਾਨ ਹੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਏਕਮੇਕ ਬੋਲ ਕੋ ਨ ਤੋਲ ਮੋਲ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਬਦ ਅਗਮਿਤਿ ਗਿਆਨ[14] ਧਿਆਨ[15] ਹੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਏਕਮੇਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤਾਰੈ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕਟਾਛ[16] ਕ੍ਰਿਪਾ[17] ਕੋ ਨ ਪਰਮਾਨ ਹੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਏਕਮੇਕ ਪਲ ਸੰਗ ਰੰਗ ਰਸ
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਰਬਾਨ ਹੈ ॥੭੩॥

---

[1]ਕੈ (ਪ) [2]ਧੰਨਯ(ਲ) [3]ਝੂਝੈ (ਪ) [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗ੍ਰਹ' ਹੈ । [5]ਅੰਤਾਰ (ਲ) [6]ਸੰਖਾ (ਪ,ਅ) [7]ਤੁਲਾਈ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [8]ਪਰਮਤ ਕ੍ਰੁਤ (ਪ,ਅ) [9]ਅਸਚਰਜ (ਅ,ਯ) [10]ਦੇਬੀ (ਪ) [11]ਸਫਲ (ਲ) [12]ਕੈ (ਯ) [13]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [14]ਗਜਾਨ (ਲ) [15]ਧਯਾਨ (ਲ) [16]ਕਟਾਛਯ (ਲ) [17]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕ੍ਰਿਪਾਨ' ਅੰਕਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਬਰਨ ਬਰਨ ਬਹੁ ਬਰਨ ਘਟਾ ਘਮੰਡ
ਬਸੁਧਾ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਬਰਖਾ ਅਨੰਦ ਕੈ ।
ਬਰਨ ਬਰਨ ਹੁਇ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਬਨਾਸਪਤੀ
ਬਰਨ ਬਰਨ ਫਲ[1] ਫੂਲ ਮੂਲਕੰਦ ਕੈ ।
ਬਰਨ ਬਰਨ ਖਗ ਬਿਬਿਧ ਭਾਖਾ ਪ੍ਰਗਾਸ
ਕੁਸਮ ਸੁਗੰਧ ਪਉਨ ਗਉਨ ਸੀਤ ਮੰਦ ਕੈ ।
ਰਵਨ ਗਵਨ ਜਲ ਥਲ ਤ੍ਰਿਨ[2] ਸੰਭਾ ਨਿਧਿ
ਸਫਲ ਹੁਇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਕੈ ॥੭੪॥

ਚੀਟੀ ਕੈ ਉਦਰ ਬਿਖੈ ਹਸਤੀ ਸਮਾਇ ਕੈਸੇ
ਅਤੁਲ ਪਹਾਰ[3] ਭਾਰ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਨ ਉਠਾਵਦੀ ।
ਮਾਛਰ[4] ਕੈ ਡੰਗ[5] ਨ ਮਰਤ ਹੈ ਬਾਸਕ ਨਾਗੁ
ਮਕਰੀ ਨ ਚੀਤੈ ਜੀਤੈ ਸਰਿ ਨ[6] ਪੂਜਾਵਈ ।
ਭਮਚਰ ਉੜਤ[7] ਨ ਪਹੂਚੈ[8] ਆਕਾਸ[9] ਬਾਸ
ਮੂਸਾ ਤਉ ਨ ਪੈਰਤ ਸਮੁੰਦ[10] ਪਾਰ ਪਾਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਿਅ[11] ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਗਰ ਜਿਉ ਬੂੰਦ ਹੁਇ ਸਮਾਵਈ ॥੭੫॥

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਵਗਾਹਨ ਕੈ ਸਾਧ ਸੰਗਿ
ਆਤਮ ਤਰੰਗ ਗੰਗ[12] ਸਾਗਰ ਲਹਰਿ ਹੈ ।
ਅਗਮ ਅਥਾਹ ਆਹਿ ਅਪਰ[13] ਅਪਾਰ ਅਤਿ
ਰਤਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਨਿਧਿ ਪੂਰਨ ਗਹਰਿ ਹੈ ।
ਹੰਸ ਮਰਜੀਵਾ [ਗੁਨ][14] ਗਾਹਕ ਚਾਹਕ ਸੰਤ
ਨਿਸ ਦਿਨ ਘਟਿਕਾ ਮਹੂਰਤ ਪਹਰ ਹੈ ।
ਸ੍ਵਾਂਤ ਬੂੰਦ ਬਰਖਾ ਜਿਉ ਗਵਨ ਘਟਾ ਘਮੰਡ
ਹੰਤ ਮੁਕਤਾਹਲ ਅਉ ਨਰ ਨਰਹਰ ਹੈ ॥੭੬॥

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਜੋਤਿ ਕੈ ਉਦੰਤ ਭਇਓ[15]
ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਅਉ[16] ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਅੰਤਰਿ ਦਿਖਾਏ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਗੁਰਮਤਿ ਕੈ ਪ੍ਰਗਾਸ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਅਲਖ ਲਖਾਏ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਰਸਿਕ ਹੁਇ ਅਪੀਅ[17] ਪੀਆਏ ਹੈ ।

---

[1]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਵਲੰ ਫਲ' ਹੈ । [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਤ੍ਰਿਭਵਨ' ਹੈ । [3]ਪਾਹਾਰ (ਪ) [4]ਮਛਰ (ਪ) [5]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭੰਗ ਕੈ' ਹੈ । [6]ਸਰਨਿ (ਅ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਉਡੰਤ' ਹੈ । [8]ਪਹੂਚੈ (ਪ,ਅ,ਮ,ਲ) [9]ਅਕਾਸ (ਪ,ਅ,ਬ) [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ (ਸਮੁਦ) ਹੈ । [11]ਪ੍ਰਿਆ (ਪ,ਅ) [12]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਰੰਗ ਰੰਗ' ਅੰਕਿਤ ਹੈ । [13]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਸਰ' ਹੈ । 'ਅਮਰ' (ਪ) [14]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [15]ਭਯੋ (ਲ) [16]ਅੰ (ਲ) [17]ਅਪਿਅ (ਲ)

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸੋਹੰ ਸੋ ਅਜਪਾ ਜਾਪ
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਸਮਾਏ ਹੈ ॥੭੭॥

ਆਧਿ ਕੈ ਬਿਆਧਿ ਕੈ ਉਪਾਧਿ ਕੈ ਤ੍ਰਿਦੋਖ ਹੁਤੇ
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧ ਗੁਰ ਬੈਦ ਪੈ ਲੈ ਆਏ ਹੈ ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਟਾਛ[1] ਪੇਖ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੇਟੇ
ਜੰਨ ਜਮ ਭੈ ਨਿਵਾਰੇ ਅਭੈ ਪਦ ਪਾਏ ਹੈ ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਜ[2] ਲੋਪਨ ਕੈ
ਦੀਖਿਆ[3] ਸੀਖਿਆ[4] ਯੰਜਮ ਕੈ ਅਉਖਦ[5] ਖਵਾਏ ਹੈ ।
ਕਰਮ ਭਰਮ ਖੰਏ ਧਾਵਤ ਬਰਜਿ ਰਾਖੈ
ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ ਸੁਖ ਸਹਜ ਸਮਾਏ ਹੈ ॥੭੮॥

ਬੋਹਿਥਿ ਪ੍ਰਵੇਸ ਭਏ ਨਿਰਭੈ[6] ਹੁਇ ਪਾਰਗਮੀ[7]
ਬੋਹਿਥ ਸਮੀਪ ਬੂਡਿ ਮਰਤ ਅਭਾਗੇ ਹੈ ।
ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਦ੍ਰੁ ਗੰਧ[8] ਸੋ+ਂ ਸੁਗੰਧ ਹੋਹਿ[9]
ਦੁਰੰਤਰ ਤਰ ਗੰਧ ਮਾਤੁਰ ਨ ਲਾਗੇ ਹੈ ।
ਸਿਹਜਾ ਸੰਜੋਗ ਭੰਗ ਨਾਰਿ ਗਰਹਾਰਿ[10] ਹੋਤ
ਪੁਰਖ[11] ਬਿਦੇਸਿ ਕੁਲਦੀਪਕ ਨ ਜਾਗੇ ਹੈ ।
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸਿਮਰਨ ਗਿਆਨ[12] ਧਿਆਨ[13]
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖਫਲ ਪਲ ਅਨੁਰਾਗੇ ਹੈ ॥੭੯॥

ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੋ ਮਹਾਤਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ
ਅਤਿ ਅਸਚਰਜ[14] ਮੈ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮ ਹੈ ।
ਕੋਮਲ ਕੋਮਲਤਾ ਅਉ ਸੀਤਲ ਸੀਤਲਤਾ ਕੋ[15]
ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸੁ ਤਾਸੁ ਦੁਰਭਿਆ ਨ ਸਮ ਹੈ ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਨਿਜਆਸਨ ਸਿੰਘਾਸਨ
[16]ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਮਾਦ[16] ਰਸ ਗੰਮਿਤਾ[17] ਅਗਮ[18] ਹੈ ।
ਰੂਪ ਕੋ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਮਨ ਮਨਸਾ ਥਕਤ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ ਹੈ ॥੮੦॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨ ਸਬਦ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨਮੋ ਨਮ ਹੈ ।
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਅਰੁ ਸਬਦ ਗਿਆਨ ਲਿਵ
ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਠਟ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ।

---

[1]ਕਟਾਛ (ਯ) [2]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਤੇ 'ਅ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਰਸ' ਹੈ । [3]ਦੀਖਜਾ (ਲ) ਦੀਖਆ (ਯ) [4]ਸੀਖਜਾ (ਲ) [5]ਅਉਖਧ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [6]ਨ੍ਰਿਭੈ (ਲ) [7]ਪਾਰਗ੍ਰਾਮੀ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [8]ਦ੍ਰ_ਮਗੰਧ (ਪ,ਅ,ਯ) ਦੁਰਗੰਧ (ਲ) [9]ਹੁੰਦਿ (ਲ) [10]ਗਰ (ਯ) [11]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪੁਰਖਾ' ਹੈ । [12]ਗਜਾਨ (ਲ) [13]ਧਯਾਨ (ਲ) [14]ਅਸਚਰਜਮੈਂ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [15]ਤਾਕੈ (ਯ) । [16]ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਮ (ਪ) [17]ਗੰਮਜਤਾ (ਲ) [18]ਅਗੰਮ (ਯ)

SIKHBOOKCLUB.COM

ਨਿਰਗੁਨ[1] ਸਰਗੁਨ[2] ਕੁਸਮਾਦਲੀ ਸੁਗੰਧ ਸੰਧਿ
ਏਕ ਅਉ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਗੰਮਿਤਾ ਅਗਮ[3] ਹੈ।
ਪਰਮਦਭੁਤ[4] ਅਚਰਜੈ[5] ਅਸਚਰਜਮੈ[6]
ਅਕਥ ਕਥਾ ਅਲਖ ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ ਹੈ ॥੮੧॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਧਿਆਨ[7] ਗਿਆਨ[8] ਅੰਜਮ ਕੈ
ਮਿਤ੍ ਸਤ੍ਰਤਾ ਨਿਵਾਰੀ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ॥
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਆਦਿ ਕਉ ਆਦੇਸ[9]
ਉਸਤਤਿ[10] ਨਿੰਦਾ ਮੇਟਿ ਗੰਮਿਤਾ ਅਗਮ[3] ਹੈ।
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗਹੇ ਧਾਵਤ ਬਰਜਿ ਰਾਖੇ
ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਥਕਤ ਸਫਲ ਜਨਮ ਹੈ।
ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ[11] ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਗਤਿ
ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਨਿਹਕਰਮ ਕਰਮ ਹੈ ॥੮੨॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਸੇਵ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਗਤਿ
ਸਾਵਧਾਨ ਸਾਧ ਸੰਗ[12] ਸਿਮਰਨ ਮਾਤ੍ ਕੈ।
ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਰੀਤਿ ਪਾਰਸ ਕਰੈ ਮਨੂਰ
ਬਾਂਸੁ ਮੈ ਸੁਬਾਸੁ ਦੈ ਕੁਪਾਤ੍ਰਹਿ[13] ਸੁਪਾਤ੍ ਕੈ।
ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਕਰਿ ਪਾਵਨ ਪਵਿਤ੍ ਕੀਨੇ
ਪਾਰਸ ਮਨੂਰ ਬਾਂਸ ਬਾਸੈ ਦ੍ਰ੍ਮ ਜਾਤ੍ ਕੈ।
ਸਰਿਤਾ ਸਮੁੰਦ[14] ਸਾਧ ਸੰਗਿ[15] ਤ੍ਰਿਖਾਵਤ ਜੀਅ
ਕ੍ਰਿਪਾਜਲੁ ਦੀਜੈ ਮੰਹਿ ਕੰਠ ਛੇਦ ਚਾਤ੍ਰੰਕੈ ॥੮੩॥

ਬੀਸਕੇ ਬਰਤਮਾਨ ਭਏ ਨ ਸੁਬਾਸੁ ਬਾਂਸੁ
ਹੋਮ ਨ ਭਏ ਮਨੂਰ ਲੌਗ ਬੇਦ ਗਿਆਨ[16] ਹੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਇਕਦੀਸ ਕੋ[17] ਬਰਤਮਾਨ,
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਬਾਂਸ‡ ਬਾਸੈ ਦ੍ਰ੍ਮ ਆਨ ਹੈ।
ਕੈਚਨ ਮਨੂਰ ਹੋਇ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਭੇਟਿ
ਪਾਰਸ ਮਨੂਰ ਕਰੈ ਅਉਰ ਠਉਰ ਮਾਨ ਹੈ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧ ਸੰਗ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਰੀਤਿ,
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੈ ਗੁਰਸਿਖ ਜਾਨਿ ਹੈ ॥੮੪॥

ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਭਏ ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ
ਮਨ ਉਨਮਨ[18] ਲਿਵ ਸਹਜ ਸਮਾਏ ਹੈ।

---

[1]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਨ੍ਰਿਗੁਨ' ਹੈ। [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸ੍ਰਗੁਨ' ਹੈ। [3]ਅਗੰਮ (ਯ) [4]ਪਰਮਦਭੁਤ (ਅ) [5]ਅਸ੍ਚਰਜੈ (ਯ) [6]ਅਸਚਰਜਮੈ (ਅ, ਬ, ਲ) [7]ਧਯਾਨ (ਲ) [8]ਗਯਾਨ (ਲ) [9]ਅਦੇਸ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਦੇ ਪਾਠ 'ਅਸ੍ਤੁਤਿ' ਅੰਕਿਤ ਹੈ। [11]ਸੰਗ੍ਤਿ (ਪ) [12]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੰਗ੍ਤਿ' ਹੈ। [13]ਕੁਪਤ੍ਰਿਹਿ (ਪ) [14]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਮੁੰਦ੍' ਹੈ। [15]ਸੰਗ੍ਤ (ਲ) [16]ਗ੍ਯਾਨ (ਲ) [17]ਕੋ (ਯ, ਲ) [18]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਉਨਮਨ ਹੈ।

ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਰੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ
ਪਰਮਦਕ੍ਰੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਉਪਜਾਏ ਹੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗ ਰੰਗ ਹੁਇ[1] ਤੰਬੋਲ ਰਸ
ਪਾਰਸ ਪਰਸਿ ਧਾਤੁ ਕੰਚਨ ਦਿਖਾਏ ਹੈ ।
ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਸੰਧ ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਤਾਸ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਕਹਤ ਨ ਆਏ ਹੈ ॥੮੫॥

ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਪੂਰਨ ਹੁਇ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਕਹਤ ਨ ਆਏ ਹੈ ।
ਗਿਆਨ[2] ਧਿਆਨ[3] ਸਿਆਨ[4] ਸਿਮਰਨ [ਬਿਸਮਰਨ][5] ਕੈ
ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਬਿਸਮਾਦ ਬਿਸਮਾਏ ਹੈ ।
ਆਦਿ ਪਰਮਾਦਿ[6] ਅਰੁ ਅੰਤ ਕੈ ਅਨੰਤ ਭਏ
ਥਾਹ ਕੈ ਅਥਾਹ ਨ ਅਪਾਰ ਪਾਰ ਪਾਏ ਹੈ ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਬੀਸ ਇਕਈਸ ਈਸ
ਸੰਹੈ ਸੋਈ ਦੀਪਕ ਸੋ ਦੀਪਕ ਜਗਾਇ[7] ਹੈ ।।੮੬॥

ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਚਲਿ ਜਾਇ ਸਿਖ
ਤਾ[8] ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਜਗਤੁ ਚਲਿ ਆਵਈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਿਆ[9] ਸਤਿ[10] ਸਤਿ[10] ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਸਿਖ[11]
ਆਗਿਆ[9] ਤਾਹਿ ਸਕਲ[12] ਸੰਸਾਰਹਿ ਹਿਤਾਵਈ ।
ਸਤਿਗੁਰ[13] ਸੇਵਾ ਭਾਇ ਪ੍ਰਾਨ ਪੂਜਾ ਕਰੈ ਸਿਖ
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਅਗ੍ਰਭਾਗਿ* ਲਿਵ ਲਾਵਈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸੀਖਿਆ[14] ਦੀਖਿਆ[15] ਹਿਰਦੇ[16] ਪ੍ਰਵੇਸ ਜਾਹਿ
ਤਾਕੀ ਸੀਖ ਸੁਨਤ ਪਰਮਪਦ ਪਾਵਈ ।।੮੭॥

ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗ ਰੰਗ ਮੈਂ[17] ਰੰਗੀਲੇ ਭਏ
ਬਾਰਨੀ ਬਿਗੰਧ[18] ਗੰਗ ਸੰਗ ਮਿਲਿ[19] ਗੰਗ ਹੈ ।
ਸੁਰਸੁਰੀ[20] ਸੰਗਮੁ[21] ਹੁਇ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਲਿਵ
ਸਾਗਰ ਅਥਾਹ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗ ਸੰਗਿ ਹੈ ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਨਿਹਚਲ ਚਿਤ
ਦਰਸਨ ਸੰਭ੍ਰਾ ਨਿਧਿ ਲਹਰਿ ਤਰੰਗ ਹੈ ।
ਅਨਹਦਸਬਦ ਕੈ ਸਰਬਿ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ
ਗਿਆਨ[2] ਅੰਸ ਹੰਸ ਗਤਿ ਸੁਮਤਿ ਸੂਥੰਗ ਹੈ ॥੮੮॥

---

[1]ਹੋਇ (ਪ, ਅ, ਯ) [2]ਗਯਾਨ (ਲ) [3]ਧਯਾਨ (ਲ) [4]ਸ੍ਯਾਨ (ਲ) [5]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [6]ਪ੍ਰਮਾਦਿ (ਲ) [7]ਜਗਾਏ (ਯ,ਲ) [8]ਤਾਸ (ਯ) [9]ਆਗ੍ਯਾ (ਲ) [10]ਸਤ੍ਯ [11]ਸਿਖ੍ਯ (ਲ) [12]ਸਕ੍ਯਲ (ਯ) [13]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਸਾਧਿ ਗੁਰ ਹੈ । [14]ਸੀਖ੍ਯਾ (ਲ) [15]ਦੀਖ੍ਯਾ (ਲ) [16]ਹਿਰਦੈ (ਪ,ਅ,ਲ) ਝਿਦੈ (ਯ) [17]ਮਹਿ (ਯ) [18]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਤੇ 'ਅ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬ੍ਰਿਗੰਧ' ਹੈ । [19]ਮਿਲੇ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [20]ਸੁਰਸਿਰੀ (ਪ,ਅ) [21]ਸੰਜਮ (ਲ)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਹੁਇ ਦੁਬਿਧਾ ਭਰਮ ਖੋਏ[1]
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗਹੇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਆਏ ਹੈ ।
ਦਰਸ ਦਰਸਿ ਦਿਬਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਈ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਟਾਛ ਕੈ ਅਮਰਪਦ ਪਾਏ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਨਹਦ ਨਿਝਰ ਝਰਨ
ਸਿਮਰਨ ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਵ ਉਨਮਨ ਛਾਏ ਹੈ ।
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਹੁਇ ਇਕਤ੍ਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ
ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਉਪਜਾਏ ਹੈ ॥੮੯॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪਾ ਖੋਇ ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਗਤਿ
ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਗੋਹ ਸਮਤ ਸੁਭਾਉ ਹੈ ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਸਮ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਅਰੁ
ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਸੰਪਤਿ ਬਿਪਤਿ ਚਿੰਤਾ ਚਾਉ ਹੈ ।
ਬਨ ਗ੍ਰਹ[2] ਜੋਗ ਭੋਗ ਲੋਗ[3] ਬੇਦ ਗਿਆਨ[3] ਧਿਆਨ[4]
ਸੁਖ ਦੁਖ ਸੋਗਾਨੰਦ[5] ਮਿਤ੍ਰ[6] ਸਤ੍ਰ ਤਾਉ[7] ਹੈ ।
ਲੋਸਟ ਕਨਿਕ ਬਿਖੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਅਗਨ ਜਲ
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਉਨਮਨ ਅਨੁਰਾਉ ਹੈ ॥੯੦॥

ਸਫਲ ਜਨਮ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੁਇ ਜਨਮ ਜੀਤਿਓ[8]
ਚਰਨ ਸਫਲ ਗੁਰ ਮਾਰਗ ਰਵਨ ਕੈ ।
ਲੋਚਨ ਸਫਲ ਗੁਰ ਦਰਸਾ ਵਲੋਕਨ[9] ਕੇ
ਮਸਤਕ ਸਫਲ ਰਜ ਪਦ[10] ਗਵਨ ਕੈ ।
ਹਸਤ ਸਫਲ ਨਮ ਸਤਗੁਰ ਬਾਨੀ ਲਿਖੇ
ਸੁਰਤਿ[11] ਸਫਲ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸ੍ਰਵਨ ਕੈ ।
ਸੰਗਤਿ ਸਫਲ ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧ+ ਸੰਗਮ ਕੈ
ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਗੰਮਿਤਾ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਤ੍ਰਿਭਵਨ[12] ਕੈ ॥੯੧॥

ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸੁਖ ਸੰਪਟ[13] ਸਮਾਨੇ ਹੈ ।
ਭੇਜਲ ਭਇਆਨਕ[14] ਲਹਰਿ ਨਾ ਬਿਆਪਿ[15] ਸਕੈ
ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰਿ ਏਕ ਟੇਕ ਠਹਰਾਨੇ ਹੈ ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਬਰਜਿ ਬਿਸਰਜਤ
ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਉਰ ਆਨੇ ਹੈ ।
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਜਗਜੀਵਨ ਜੀਵਨ ਮੂਲ
ਆਪਾ ਖੋਇ ਹੋਇ+ ਅਪਰੰਪਰ ਪਰਾਨੇ ਹੈ ॥੯੨॥

---

[1]ਖੋਇ (ਪ,ਅ,ਲ) [2]ਗ੍ਰਿਹ (ਪ,ਅ,ਯ) [3]ਗਯਾਨ [4]ਧਿਯਾਨ (ਲ) [5]ਸੋਗ ਅਨੰਦ (ਪ,ਅ,ਯ) ਸਹਜ ਅਨੰਦ (ਲ) [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਿਤ' ਹੈ । [7]ਭਾਉ (ਲ) [8]ਜੀਤਯੋ (ਲ) [9]ਬਿਲੋਕਨ (ਲ) [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਦਜ' ਹੈ । [11]ਸ੍ਰੁਤਿ (ਯ) [12]ਤ੍ਰਿਭਨ (ਯ) [13]ਸੰਪੂ (ਯ) [14]ਭੈਆਨਕ (ਪ,ਅ,ਯ) ਭਯਾਨਕ (ਲ) [15]ਬਿਯਾਪ (ਲ)

ਸਰਿਤਾ ਸਰੋਵਰ ਸਲਿਲ ਮਿਲ ਏਕ ਭਏ
ਏਕ ਸੈ ਅਨੇਕ ਹੋਤ ਕੈਸੇ ਨਿਰਵਾਰੋ ਜੀ ।
ਪਾਨ ਚੂਨਾ ਕਾਥਾ ਸੁਪਾਰੀ ਖਾਏ ਸੁਰੰਗ ਭਏ
ਬਹੁਰਿ ਨ ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਬਿਸਥਾਰੋ ਜੀ ।
ਪਾਰਸ ਪਰਸਿ ਹੋਤ ਕਨਿਕ ਅਨਿਕ ਧਾਤੁ
ਕਨਿਕ ਸੋ ਅਨਿਕ ਨ+ ਹੋਤ ਗੰਤਾਚਾਰੋ ਜੀ।
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਕੈ ਸੁਬਾਸਨਾ ਬਨਾਸਪਤੀ
ਭਗਤ ਜਗਤ ਪਤਿ ਬਿਸਮ ਬੀਚਾਰੋ[1] ਜੀ ॥੬॥

ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਮਿਲਿ ਸੁਰੰਗ ਤੰਬੋਲ ਰਸ
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗ ਰੰਗ+ ਮੈ ਰੰਗੀਲੇ ਹੈ ।
ਖਾਂਡ ਘ੍ਰਿਤ ਚੂਨ[2] ਜਲ ਮਿਲੇ ਬਿੰਜਨਾਦਿ ਸ੍ਵਾਦ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੈ ਰਸਿਕ ਰਸੀਲੇ ਹੈ ।
ਸਕਲ ਸੁਗੰਧ ਸਨਬੰਧ ਅਰਗਜਾ ਹੋਇ[3]
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਬਾਸਨਾ ਬਸੀਲੇ ਹੈ ।
ਪਾਰਸ ਪਰਸਿ ਜੈਸੇ ਕਨਿਕ ਅਨਿਕ ਧਾਤੁ
ਦਿਬਿ[4] ਦੇਹ ਮਨ ਉਨਮਨ ਉਨਮੀਲੇ ਹੈ ॥੭॥

ਪਵਨ ਗਵਨ ਜੈਸੇ ਗੁਡੀਆ ਉਡਤ ਰਹੈ
ਪਵਨ ਰਹਤ ਗੁਡੀ[5] ਉਡਿ ਨ ਸਕਤ ਹੈ ।
ਭੋਰੀ ਕੀ ਮਰੋਰਿ ਜੈਸੇ ਲਟੂਆ ਫਿਰਤ ਰਹੈ
ਤਾਉ ਹਾਉ ਮਿਟੈ ਗਿਰਿ ਪਰੈ ਹ੍ਵੈ ਥਕਤ ਹੈ ।
ਕੰਚਨ ਅਸੁਧ ਜਿਉ ਕੁਠਾਰੀ ਠਹਰਾਤ ਨਹੀਂ[6]
ਸੁਧ ਭਏ ਨਿਹਚਲ ਛਬਿ ਕੈ ਛਕਤ ਹੈ ।
ਦੁਰਮਤਿ ਦੁਬਿਧਾ[7] ਭ੍ਰਮਤ ਚਤੁਰ ਕੁੰਟ
ਗੁਰਮਤਿ[8] ਏਕ ਟੇਕ ਮੰਨਿ ਨ ਬਕਤ ਹੈ ॥੮॥

ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਪੂਰਨ ਹੰਇ[9]
ਪਰਮਦਭੁਤ ਗਤਿ ਆਤਮ[10] ਤਰੰਗ ਹੈ ।
ਇਤ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁਰਤਿ[11] ਸਬਦ ਬਿਸਰਜਤ
ਉਤ ਤੇ ਬਿਸਮ ਅਸ੍ਚਰਜ[12] ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ।
ਦੇਖੈ ਸੁ ਦਿਖਾਵੈ ਕੌਸੇ ਸੁਨੈ ਸੁ[13] ਸੁਨਾਵੈ ਕੌਸੇ
ਚਾਖੈ ਸੋ ਬਤਾਵੈ[14] ਕੈਸੇ ਰਾਗ ਰਸ ਰੰਗ ਹੈ ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਅੰਗ ਅੰਗ ਥਕਤ ਹੂਇ
ਹੇਰਤ ਹਿਰਾਨੀ ਬੂੰਦ ਸਾਗਰ [15]ਸਮੈਗ ਹੈ ॥੯॥

---

[1]ਬਿਚਾਰੋ (ਯ, ਲ) [2]ਚੂੰਨ (ਯ) [3]ਹੋਏ (ਲ) [4]ਵਿਥਰ (ਲ) [5]ਗੂਡੀ (ਅ) [6]ਨਾਹੀ (ਲ) [7]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਤੇ 'ਅ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਦ੍ਰ_ਬਧਾ' ਹੈ। [8]ਗੁਰਮੁਖਿ (ਯ) [9]ਹੋਇ (ਅ) [10]ਆਸ (ਪ) [11]ਕੇਵਲ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੁਰਤਿ' ਹੈ ਬਾਕੀ ਸਭ ਵਿਚ 'ਸ੍_ਤਿ' ਹੈ। [12]ਅਸਚਰਜ (ਅ, ਯ, ਲ) [13]ਕੋ (ਲ) [14]ਬਤਾਵੈ (ਪ) [15]ਅੰਗ (ਯ)

ਸਾਧਸੰਗ ਗੀਤ ਮਿਲਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਾਗਰ ਮਿਲੇ
ਗਿਆਨ[1] ਧਿਆਨ[2] ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਲਿਵ ਲੀਨ ਹੈ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਮਧੁਕਰ ਗਤਿ
ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚਕੋਰ ਗੁਰ ਧਿਆਨ[2] ਰਸ ਭੀਨ ਹੈ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮੁਕਤਾਹਲ ਅਹਾਰ ਹੰਸ
ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮਾਰਥ ਬਿਮਲ ਜਲ ਮੀਨ ਹੈ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਟਾਛ[3] ਅਸਰਾਪਦ[4] ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਕਮਲਾ* ਕਲਪਤਰ[5] ਕਾਮਧੇਨਾਧੀਨ ਹੈ ॥੬੭॥

ਏਕ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ[6] ਕੋ ਬਿਥਾਰ ਕੀ ਅਪਾਰ ਕਥਾ
ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ[6] ਕੋ ਨਾਇਕੁ[7] ਕੈਸੇ ਜਾਨੀਐ।
ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਅਉ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਹੈ
ਸੂਖਮ ਸਥੂਲ ਮੂਲ ਕੈਸੇ[8] ਪਹਿਚਾਨੀਐ।
ਨਿਰਗੁਨ[9] ਅਦ੍ਰਿਸਟ[10] ਸ੍ਰਿਸਟਿ[11] ਮੈ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਂਤ
ਅਲਖ ਲਖਿਓ[12] ਨ ਜਾਇ ਕੈਸੇ ਉਰਿ ਆਨੀਐ।
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰਬਾਤਮ ਕੈ ਮਾਨੀਐ ॥੬੮॥

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸਰਬਮਈ
ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਪਰਪੂਰਨ ਕੈ ਜਾਨੀਐ।
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਲਿਵ ਏਕ ਅਉ ਅਨੇਕ ਮੋਕ
ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਏਕੈ ਉਰ ਆਨੀਐ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਰੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ
ਪੇਖਤਾ ਬਕਤਾ ਸੁੰਤਾ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨੀਐ।
ਸੂਖਮ ਸਥੂਲ ਮੂਲ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਠਟ
ਨਟਵਟ ਸਿਅਰਨ ਮੰਤ੍ਰ ਮਨੁ ਮਾਨੀਐ ॥੬੯॥

ਨਹੀ[1] ਦਦਸਾਰ[13] ਪਿਤ[14] ਪਿਤਾਮਾ ਪਰਪਿਤਾਮਾ[15]
ਸੁਜਨ[16] ਕੁਟੰਬ ਸੁਤ ਬਾਧਵ[17] ਨ ਭ੍ਰਾਤਾ ਹੈ।
[ਨਹੀ][18] ਨਨਸਾਰ ਮਾਤਾ ਪਰਮਾਤਾ ਬਿਰਧਿ ਪਰਮਾਤ[19]
ਮਾਮੂ ਮਾਮੀ ਮਾਸੀ ਅੰ ਮੌਸਾ ਬਿਬਿਧ ਬਿਖਾੜਾ[20] ਹੈ।
ਨਹੀ ਸਮੁਰਾਰ ਸਾਸੁ ਸੁਸਰਾ ਸਾਰੰ ਅਉ ਸਾਰੀ
ਨਹੀ ਬਿਰਤੀਸੁਰ [ਮੈਂ][21] ਜਾਚਿਕ ਨ ਦਾਤਾ ਹੈ।

---

[1]ਗਜਾਨ (ਲ) [2]ਧਜਾਨ (ਲ) [3]ਕਟਾਛ (ਲ) [4]ਅਸਰਧਦ (ਯ) [5]'ਅ', 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਮਲਧਤਰ' ਹੈ। [6]ਬ੍ਰਹਮੰਡ (ਪ, ਯ, ਲ) [7]ਨਾਯਕ (ਲ) [8]ਕੈਸੇ ਕੈ (ਅ) [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਨ੍ਰਿਗੁਨ' ਹੈ। [10]ਅਦ੍ਰਿਸ੍ਟ (ਲ) [11]ਦ੍ਰਿਸਟ (ਲ) [12]ਲਖਿਜੈ (ਲ) [13]ਦਦਾਸਾਰ (ਯ) [14]ਪਿਤਾ (ਯ, ਲ) [15]ਪਰੰਪਿਤਾਮਾ (ਅ) [16]ਸਜਨ (ਯ, ਲ) [17]ਬਾਧਾਵ (ਪ) [18]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [19]ਪ੍ਰਮਾਤਾ (ਲ) [20]ਬਿਖਜਾੜਾ (ਲ) ਬ੍ਰਿਖਾੜਾ (ਯ) [21]'ਅ', 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ।

ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਧਾਮ ਕਾਹੂ[1] ਮੈਂ ਨ ਦੇਖਿਓ[2]
ਜੈਸਾ[3] ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗਤ ਕੋ ਨਾਤਾ ਹੈ ।੧੦੦॥

ਜੈਸੇ ਮਾਤਾ[4] ਪਿਤਾ ਪਾਲਤ[5] ਅਨੇਕ ਸੁਤ
ਅਨਕ ਸੁਤਨ ਪੈ ਨ ਤੈਸੇ ਹੁੰਦਿ[6] ਆਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਮਾਤਾ[4] ਪਿਤਾ ਚਿਤ ਚਾਹਤ ਹੈ* ਸੁਤਨ ਕਉ
ਤੈਸੇ ਨ ਸੁਤਨ ਚਿਤ ਚਾਹ ਉਪਜਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਮਾਤਾ[4] ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਸੁਖ ਦੁਖ ਸੰਗਾਨੰਦ
ਦੁਖ[7] ਸੁਖ ਮੈਂ ਨ ਤੈਸੇ ਸੁਤ ਠਹਰਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਸਿਖਨੁ ਲੁਡਾਵੈ ਗੁਰ
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਗੁਰਸਿਖ ਨ ਹਿਤਾਵਈ ।।੧੦੧।।

ਜੈਸੇ [8]ਕਛਪ ਧਰਿ ਧਿਆਨ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰੈ
ਤੈਸੇ ਮਾਤਾ[4] ਪਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਤੁ ਨ ਲਗਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਕੁੰਜ ਪਰਪਕ ਕਰੈ
ਤੈਸੇ[9] ਸਿਮਰਨਿ ਸੁਤ ਪੈ ਨ ਬਨਿ ਆਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਗਊ ਬਛਰਾ ਕਉ ਦੁਗਧ ਪੀਆਇ ਪੋਖੈ
ਤੈਸੇ ਬਛਰਾ ਨ ਗਊ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਿਤੁ ਲਾਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਗਿਆਨ[10] ਧਿਆਨ[11] ਸਿਮਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਪ੍ਰਤਿ[12]
ਤੈਸੇ ਕੈਸੇ ਸਿਖ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਠਹਿਰਾਵਈ ।।੧੦੨।।

ਜੈਸੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੋਰੀ ਸੇਵਾ ਸਰਵਨ ਕੀਨੀ
ਸਿਖ ਬਿਰਲੋਈ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਠਹਿਰਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਲਛਮਨ ਰਘੁਪਤਿ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਮੈਂ
ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕਾਹੂ[13] ਗੁਰਭਾਈ ਬਨਿ ਆਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਜਲ ਬਰਨ ਬਰਨ ਸਰਬੰਗ ਰੰਗ
ਬਿਰਲੋ ਬਿਬੇਕੀ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਮਾਵਈ ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਬੀਸ, ਇਕਈਸ ਈਸ
ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਕਾਹੂ[13] ਅਲਖ ਲਖਾਵਈ ।।੧੦੩।।

ਲੋਚਨ ਧਿਆਨ ਸਮ ਲੌਸਟ[14] ਕਨਿਕ ਤਾਕੈ
ਸੁਵਨੁ[15] ਉਸਤਤਿ[16] ਨਿੰਦਾ ਸਮਸਰਿ ਜਾਨੀਐ ।
ਨਾਸਕਾ ਸੁਗੰਧ ਬਿਰਗੰਧ[17] ਸਮਤੂਲਿ ਤਾਕੈ
ਰਿਦੈ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਸਮਸਰਿ[18] ਉਨਮਾਨੀਐ ।

---

[1]ਕਾਹੂੰ (ਘ, ਲ) [2]ਦੇਖਜੈ (ਲ) [3]ਜੈਸੇ (ਪ) [4]ਮਾਤ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [5]ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਤ (ਯ,ਲ) [6]ਹੁਇ (ਲ) [7]ਦੁਖਸੁਖ (ਲ) [8]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਸਛਥ' ਹੈ । [9]ਤੈਸਹੁੰ (ਲ) [10]ਗਜਾਨ (ਲ) [11]ਧਜਾਨ (ਲ) [12]ਪ੍ਰੀਤਿ (ਲ) [13]ਕਹੂ (ਪ) ਕਾਹੂੰ (ਲ) [14]ਲੌਚਨ (ਯ) [15]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸ੍ਰਵਨੁ ਸੁਤ' ਹੈ । [16]ਉਸਤਤਿ (ਪ, ਅ, ਯ, ਲ) [17]ਬਿਰਗੰਧ (ਪ) ਬਿਨਗੰਧ (ਯ) [18]ਸਮਰਿ (ਪ)

ਰਸਨ[1] ਸੁਆਦ ਬਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮਾਨਿ ਤਾਕੈ
ਕਰ ਸਪਰਸ ਜਲ ਅਗੰਨਿ ਸਮਾਨੀਐ ।
ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮਸਰਿ ਬਿਆਪੈ[2] ਨ ਹਰਖ ਸੋਗੁ
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨੀਐ[3] ॥੧੦੪॥

ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗਹੇ ਨਿਜਘਰਿ[4] ਮੈ ਨਿਵਾਸ
ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬਕਤ ਅਨਤ ਨ ਧਾਵਈ ।
ਦਰਸਨ ਮਾਤ੍ਰ ਆਨ ਧਿਆਨ[5] ਮੈ ਰਹਤ ਹੋਇ
ਸਿਮਰਨ ਆਨ ਸਿਮਰਨ ਬਿਸਰਾਵਈ ।
ਸਬਦ[6] ਸੁਰਤਿ ਮੱਨਿਬ੍ਰਤ [ਕਉ][7] ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅਕਥ ਕਥਾ ਨ ਕਹਿ ਆਵਈ ।
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ
ਪਰਮਦਭੁਤ ਗਤਿ ਅਤਿ ਬਿਸਮਾਵਈ ॥੧੦੫॥

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਆਪਾ ਖੋਇ ਗੁਰਦਾਸੁ ਹੋਇ
ਬਨੈ ਬਰਤਮਾਨਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਕੈ ।
ਹੋਨਹਾਰ ਹੋਈ ਜੋਈ ਜੋਈ ਸੋਈ ਸੋਈ ਭਲੋ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ[8] ਧਿਆਨ[5] ਪਰਵੇਸ ਕੈ ।
ਨਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਚਾਇ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਰਸਿਕ ਹੁਇ[9] ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਵੇਸ ਕੈ ।
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ[8] ਧਿਆਨ[5]
ਪੂਰਨ ਸਰਬਮਈ ਆਦਿ ਕਉ ਅਦੇਸ ਕੈ ॥੧੦੬॥

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਆਪਾ ਖੋਇ ਗੁਰਦਾਸੁ ਹੋਇ
ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਸੁਧਿ ਨ ਕਰਤ ਮੋਹ ਦ੍ਰੋਹ ਕੀ ।
ਸ੍ਰਵਨ ਉਸਤੁਤਿ ਨਿੰਦਾ ਸਮਤੁਲ[10] ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ
ਲੋਚਨ ਧਿਆਨ[5] ਲਿਵ ਕੈਚਨ ਅਉ[11] ਲੋਹ ਕੀ ।
ਨਾਸਕਾ ਸੁਗੰਧ ਬਿਰਗੰਧ ਸਮਸਰਿ ਤਾਕੈ
ਜਿਹਬਾ ਸਮਾਨਿ ਬਿਖੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨ ਬੋਹ ਕੀ ।
ਕਰ ਚਰ ਕਰਮ ਅਕਰਮ ਅਪਥ ਪਥ
ਕਿਰਤਿ ਬਿਰਤਿ ਸਮ ਉਕਤਿ ਨ ਦ੍ਰੋਹਕੀ[12] ॥੧੦੭॥

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਆਪਾ ਖੋਇ ਗੁਰਦਾਸੁ ਹੋਇ
ਸਰਬ ਮੈ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ ।
ਕਾਸਟ ਅਗਨਿ ਮਾਲਾ ਸੂਤ੍ਰ ਗੋਰਸ ਜੋਖੈਸ[13]
ਏਕ ਅਉ ਅਨੇਕ ਕੋ ਬਿਬੇਕੁ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।

---

[1]ਰਸਨਾ (ਪ, ਧ) [2]ਬਜਾਪੈ (ਲ) [3]ਗਜਾਨੀਐ (ਲ) [4]ਮਹਿ (ਯ) [5]ਧਯਾਨ (ਲ) [6]ਸਰਬ (ਪ,ਅ,ਲ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਕਉ' ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [8]ਗਯਾਨ (ਲ) [9]ਹੂੰ ਇ (ਪ) [10]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ 'ਧ' ਤੇ 'ਅ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਸਮਤੁ ਹੈ। [11]ਅੰ (ਲ) [12]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਚੌਹਕੀ' ਹੈ। [13]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗੋਖਿਸ' ਹੈ।

ਲੋਚਨ ਸ੍ਰਵਨ ਮੁਖ ਨਾਸਕਾ ਅਨੇਕ ਸੋਤ੍ਰ
ਦੇਖੈ ਸੁਨੈ ਬੋਲੈ ਮਨ ਮੌਕ ਉਰ ਆਨੀਐ[1]।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੈ ਸੋਹੰ ਸੋਈ ਓਤਿਪੋਤਿ
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਤ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਜਾਨੀਐ ॥੧੦੮॥

ਗਾਂਡਾ ਮੈ ਮਿਠਾਸੁ ਤਾਸ ਛਿਲਕਾ ਨ ਲੀਓ ਜਾਇ
ਦਾਰਮ ਅਉ ਦਾਖ ਬਿਖੈ ਬੀਜੁ ਗਹਿ ਡਾਰੀਐ।
ਆਂਬ ਖਿਰਨੀ ਛਹਾਰਾ ਮਾਝ ਗੁਠਲੀ ਕਠੋਰ
ਖਰਬੂਜਾ[2] ਅਉ ਕਲੀਦਾ[3] ਸਜਲ ਬਿਕਾਰੀਐ।
ਮਧੁਮਾਖੀ ਮੈ ਮਲੀਨ ਸਮੈ ਪਾਇ ਸਫਲ ਹੁਇ
ਰਸ ਬਸ ਭਏ ਨਹੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਿਵਾਰੀਐ।
ਸ੍ਰੀਗੁਰ[4] ਸਬਦ ਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਧਾਨ
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧ[5] ਸੈਗਿ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰੀਐ ॥੧੦੯॥

ਸਲਿਲ ਮੈ ਧਰਨਿ ਧਰਨਿ [ਮੈ][6] ਸਲਿਲ ਜੈਸੇ
ਕੂਪ ਅਨਰੂਪ ਕੈ ਬਿਮਲ ਜਲ ਛਾਏ ਹੈ।
ਤਾਹੀ ਜਲ ਮਾਟੀ ਕੈ ਬਨਾਈ ਘਟਿਕਾ ਅਨੇਕ
ਏਕੈ ਜਲੁ ਘਟ ਘਟ ਘਟਿਕਾ ਸਮਾਏ ਹੈ।
ਜਾਹੀ ਜਾਹੀ ਘਟਿਕਾ ਮੈ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕੈ ਦੇਖੀਅਤ[7]
ਪੇਖੀਅਤ[8] ਆਪਾ ਆਪੁ ਆਨ[9] ਨ ਦਿਖਾਏ ਹੈ।
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਏਕੰਕਾਰ ਕੈ ਅਕਾਰ
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਏਕ ਟੇਕ[10] ਠਹਰਾਏ ਹੈ ॥੧੧੦॥

ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਏਕ ਪੈਡਾ[11] ਜਾਇ ਚਲ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੋਟਿ ਪੈਡਾ ਆਗੈ ਹੋਇ ਲੇਤ ਹੈ।
ਏਕ ਬਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ[12] ਸਿਮਰਨ ਮਾਤ੍ਰ
ਸਿਮਰਨ ਤਾਹਿ ਬਾਰੰਬਾਰ ਗੁਰਹੇਤ ਹੈ।
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਕਉਡੀ ਅਗ੍ਰਭਾਗਿ ਰਾਖੈ
ਤਾਹਿ ਗੁਰ ਸਰਬ[13] ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦੇਤ ਹੈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਦਇਆ[14] ਨਿਧਿ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ
ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮੋ[15] ਨੇਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਹੈ ॥੧੧੧॥

ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਧਾਨ ਪੂਰਨ ਹੁਇ
ਊਨਮਨ ਉਨਮਤ[16] ਖਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ।
ਆਤਮ ਤਰੰਗ ਬਹੁ ਰੰਗ[17] ਅੰਗ ਅੰਗ ਛਬਿ
ਅਨਿਕ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਉਪ ਕੈ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ।

---

[1]ਠਾਨੀਐ (ਲ) [2]ਖਬੂਜਾ (ਪ) [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਲਲੀਦਾ' ਹੈ। [4]ਸ੍ਰੀਗੁਆਂ (ਲ) [5]ਸੰਧਿ (ਪ)
[6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [7]ਦੇਖਿਅਤ (ਲ) [8]ਪੇਖਿਅਤ (ਲ) [9]ਆਨਾ (ਪ)
[10]ਏਕ (ਅ, ਲ) ਟੇਕ ਦੇਵ, ਪ, ਯ) [11]ਪੈਡ (ਪ, ਅ, ਲ) [12]ਮੰਤ੍ਰਾ (ਅ) [13]ਸ੍ਰਬ (ਯ) [14]ਦਯਾ (ਲ)
[15]'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਨਮੋ' ਪਾਠ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਹੈ। [16]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਤ' ਹੈ। [17]ਗੰਗ (ਅ)

ਸੁਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਬਹੁ ਬਿਬਿਧਿ ਸੁਰਸ[1] ਸਰਬ
ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਬਹੁ ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਹੈ ।
ਪਰਮਦਭੁਤ ਬ੍ਰਹਮਾਸਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਮੈ
ਸੋਭਾ ਸਭਾ[2] ਮੰਡਲ ਅਖੰਡਲ ਬਿਲਾਸ ਹੈ ॥੧੧੨॥

ਬਿਬਾਵੰਤੈ[3] ਜੰਤੈ ਜੈਸੇ ਬੈਦ ਉਪਚਾਰੁ ਕਰੈ
ਬਿਥਾ[4] ਬ੍ਰਿਤਾਂਤੁ ਸੁਨਿ ਹਰੈ ਦੁਖ ਰੋਗ ਕਉ ।
ਜੈਸੇ ਮਾਤਾ[5] ਪਿਤਾ ਹਿਤ ਚਿਤ ਕੈ ਮਿਲਤ ਸੁਤੈ
ਖਾਨ ਪਾਨ ਪੁੰਖਿ ਭੋਖਿ ਹਰਤ ਹੈ ਸੋਗ ਕਉ ।
ਬਿਰਹਨੀ[6] ਬਨਿਤਾ ਕਉ ਜੈਸੇ ਭਰਤਾਰੁ ਮਿਲੈ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਕੈ ਹਰਤ ਬਿਰਹ ਬਿਓਗ ਕਉ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਬਿਬੇਕੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤ
ਮਿਲਤ ਸਲਿਲ ਗਤਿ ਸਹਜ ਸੰਜੋਗ ਕਉ ॥੧੧੩॥

ਬਿਬਾਵੰਤੈ ਬੈਦ ਰੂਪ ਜਾਚਿਕ ਦਾਤਾਰ ਗਤਿ
ਗਾਹਕੈ ਬਿਆਪਾਰੀ[7] ਹੋਇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਕਉ ।
ਨਾਰਿ ਭਰਤਾਰਿ ਬਿਧਿ ਮਿਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰਤਾਈ ਰੂਪ
ਸੁਜਨ ਕੁਟੰਬ ਸਖਾ ਭਾਇ ਚਾਇ ਸੂਤ ਕਉ ।
ਲੰਗਨ ਮੈ ਲੰਗਾਚਾਰ ਬੇਦ ਕੈ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰ
ਗਿਆਨ[8] ਗੁਰ ਏਕੰਕਾਰ ਅਵਧੂਤ ਅਵਧੂਤ ਕਉ ।
ਬਿਰਲੌ[9] ਬਿਬੇਕੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤਿ
ਮਿਲਤ ਸਲਿਲ ਗਤਿ ਰੰਗ† ਸੁਭੰਗ ਭੂਤ ਕਉ ॥੧੧੪

ਦਰਸਨ ਧਿਆਨ[10] ਦਿਬਿ ਦੇਹ ਕੈ ਬਿਦੇਹ ਭਏ
ਦ੍ਰਿਗ ਦ੍ਰਿਬ[11] ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਬਿਖੈ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਚੀਨ ਹੈ ।
ਅਧਿਆਤਮ[12] ਕਰਮ ਕਰਿ ਆਤਮ ਪ੍ਰਵੇਸ
ਪਰਮਾਤਮ ਪ੍ਰਵੇਸ ਸਰਬਾਤਮ[13] ਲਿਉਲੀਨ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਗਿਆਨ ਪਰਵਾਨ ਹੁਇ ਨਿਧਾਨ ਪਾਏ
ਪਰਮਾਰਥ ਸਬਦਾਰਥ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ ।
ਤਤੈ ਮਿਲੈ ਤਤ ਜੰਤੀ ਜੰਤਿ ਕੈ ਪਰਮ ਜੋਤਿ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਸਿ ਭਏ ਜੈਸੇ ਜਲ ਮੀਨ ਹੈ ॥੧੧੫॥

ਅਧਿਆਤਮ[12] ਕਰਮ ਪਰਮਾਤਮ[14] ਪਰਮਪਦ
ਤਰੁ ਮਿਲਿ ਤਤਹਿ ਪਰਮਤਤ ਵਾਸੀ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕਮੇਕ
ਜੰਤ੍ਰ ਧੁਨਿ ਰਾਗ ਨਾਦ ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸੀ[15] ਹੈ ।

---

[1]ਸੁਰਤ (ਲ) [2]ਸਭ (ਯ,ਲ) [3]ਬਜਬਾਵੰਤੈ (ਲ) [4]ਬਿਜਥ (ਲ) [5]ਮਾਤ (ਪ) [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬ੍ਰਿਹਨੀ' ਹੈ । [7]ਬਿਜਾਪਾਰੀ [8]ਗਜਾਨ (ਲ) [9]ਬਿਰਲਉ (ਯ) [10]ਧਜਾਨ (ਲ) [11]ਦਿਬ (ਯ,ਲ) [12]ਅਧਜਾਤਮ (ਲ) [13]ਸਰਬਆਤਮ (ਪ) [14]ਪ੍ਰਮਾਤਮ (ਲ) [15]ਅਭਜਾਸੀ (ਲ)

ਦਰਸ ਧਿਆਨ[1] ਉਨਮਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਤਿ ਅਲਖ ਬਿਲਾਸੀ ਹੈ ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਟਾਛ[2] ਦਿਬਿ[3] ਦੇਹ ਕੈ ਬਿਦੇਹ ਭਏ
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਕੋਊ ਬਿਰਲੈ ਉਦਾਸੀ ਹੈ ॥੧੧੬॥

ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਜਾਗਤ ਨ ਦੇਖੀਅਤ[4]
ਤਾਰਕਾ ਮੰਡਲ ਪਰਭਾਤਿ ਨ ਦਿਖਾਈਐ ।
ਤਰਫਰ ਛਾਇਆ[5] ਲਘੁ ਦੀਰਘੁ ਚਪਲ ਥਲ
ਤੀਰਥ ਪੂਰਬ ਜਾਤ੍ਰਾ[6] ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਾਈਐ ।
ਨਦੀ ਨਾਵ ਕੋ ਸੰਜੋਗ ਲੰਗ ਬਹਰਿਓ[7] ਨ ਮਿਲੈ
ਗੰਧ੍ਰਬ[8] ਨਗਰ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਲਾਈਐ[9] ।
ਤੈਸੇ ਮਾਇਆ[10] ਮੋਹ ਧ੍ਰੋਹ[11] ਕੁਟੰਬ ਸਨੇਹ ਦੇਹ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ॥੧੧੭॥

ਨੈਹਰ ਕੁਆਰਿ ਕੰਨਿਆ ਲਾਡਿਲੀ ਕੈ ਮਾਨੀਅਤਿ[12]
ਬਿਆਹੇ[13] ਸਸੁਰਾਰ ਜਾਇ ਗੁਨਨੁ ਕੈ ਮਾਨੀਐ ।
ਬਨਜ ਬਿਉਹਾਰ ਲਗਿ ਜਾਤ ਹੈ ਬਿਦੇਸਿ ਪ੍ਰਾਨੀ
ਕਹੀਏ ਸਪੂਤੁ ਲਾਭ ਲਭਤ ਕੈ ਆਨੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਭਉ[14] ਸੈਗ੍ਰਾਮ ਸਮੈ ਪਰਦਲ ਮੈ ਅਕੇਲੋ ਜਾਇ
ਜੋਤਿ ਆਵੈ ਸੋਈ ਸੂਰੋ ਸੁਭਟ ਬਖਾਨੀਐ ।
ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਪਾਇ ਚਰਨਿ ਸਰਨਿ ਗੁਰ
ਸਾਧਸੰਗਤਿ[15] ਮਿਲੈ ਗੁਰਦੁਆਰਿ[16] ਪਹਿਚਾਨੀਐ ॥੧੧੮॥

ਨੈਹਰ ਕੁਟੰਬ ਤਜਿ ਬਿਆਹੇ[17] ਸਸੁਰਾਰਿ ਜਾਇ
ਗੁਨਨੁ ਕੈ ਕੁਲਾਬਧੂ ਬਿਰਦ[18] ਕਹਾਵਦੀ ।
ਪੂਰਨ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਅਉ ਗੁਰਜਨ ਸੇਵ ਭਾਇ
ਗ੍ਰਿਹ[19] ਮੈ ਗ੍ਰਿਹੇਸੁਰਿ ਸੁਜਸੁ[20] ਪ੍ਰਗਟਾਵਦੀ ।
ਅੰਤਕਾਲਿ ਜਾਇ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਸਹਗਾਮਨੀ ਹੁਇ
ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ‡ ਬਿਖੈ ਊਚ ਪਦ ਪਾਵਦੀ ।
ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਰਗ ਭੈ ਭਾਇ ਨਿਰਬਾਹੁ ਕਰੈ
ਧੰਨ[21] ਗੁਰਸਿਖ[22] ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਠਹਰਾਵਦੀ ॥੧੧੯॥

ਜੈਸੇ ਨ੍ਰਿਪ ਧਾਮ ਭਾਮ ਏਕ ਸੋ ਅਧਿਕ ਏਕ
ਨਾਇਕ ਅਨੇਕ ਰਾਜਾ ਸਬਨੂ[23] ਲਭਾਵਦੀ ।
ਜਨਮਤ ਜਾਕੈ ਸੁਤੁ[24] ਵਾਹੀ ਕੈ ਸੁਹਾਗੁ ਭਾਗੁ
ਸਕਲ[25] ਰਾਨੀ ਮੈ ਪਟਰਾਨੀ[26] ਸੋ ਕਹਾਵਦੀ ।

---

[1]ਧਜਾਨ (ਲ) [2]ਕਟਾਛ੍ਹ (ਲ) [3]ਦਿਬਜ (ਲ) [4]ਦੇਖਿਜਤ (ਲ) [5]ਛਾਯਾ (ਲ) [6]ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਤੋ 'ਅ' ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜਾਤਾ' ਹੈ । [7]ਬਹੁਰਜੋ (ਲ) [8]ਗੰਧਰਬ (ਲ) [9]ਬਿਲਾਵੀ ਹੈ (ਪ) [10]ਮਾਯਾ (ਲ) [11]ਧੋਹ (ਲ) [12]ਮਾਨਿਯਤ (ਲ) [13]ਬਯਾਹੇ (ਲ) [14]ਭੋ (ਯ) [15]ਸਾਧਸੰਗਿ (ਲ) [16]ਗੁਰਦ੍ਵਾਰ (ਲ) [17]ਬਿਆਹੈ (ਪ) ਬਯਾਹੇ (ਲ) [18]ਬਿਰਧ (ਲ) [19]ਗ੍ਰਹ (ਲ) [20]ਜਸੁ (ਯ) [21]ਧਨਜ (ਲ) [22]ਗੁਰੂਸਿਖਜ (ਲ) [23]ਸਭਨ (ਯ) [24]ਸ੍ਵ (ਪ) [25]ਸਗਲ (ਯ) [26]ਪਟਾਰਾਨੀ (ਪ)

ਅਸਨ ਬਸਨ ਸਿਹਜਾਸਨ ਸੰਜੋਗੀ ਸਬੈ
ਰਾਜ ਅਧਿਕਾਰੁ ਤਉ ਸਪੂਤੀ ਗ੍ਰਿਹ[1] ਆਵਈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸਬੈ ਗੁਰੂ ਚਰਨਿ ਸਰਨਿ ਲਿਵ
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਨਿਜੁਪਦੁ ਪਾਵਈ ॥੧੨੦॥

ਤੁਸ ਮੈ ਭੰਦੁਲ ਬੋਏ ਨਿਪਜੈ ਸਹੰਸ੍ਰ[2] ਗੁਨੌ
ਦੇਹ ਧਾਰਿ ਕਰਤ[3] ਹੈ ਪਰਉਪਕਾਰ ਜੀ ।
ਤੁਸ ਮੈ ਭੰਦੁਲ ਨਿਰਬਿਘਨ ਲਾਗੈ ਨ ਘੁਨੁ
ਰਾਖੇ ਰਹੈ ਚਿਰੰਕਾਲ ਹੋਤ ਨ ਬਿਕਾਰ ਜੀ ।
[4]ਭੁਖ ਸੈ[5] ਨਿਕਸਿ ਹੋਇ ਭਗਨ ਮਲੀਨ ਰੂਪ
ਸ੍ਵਾਦ ਭਰਵਾਇ ਰਾਖੇ ਰਹੈ ਨ ਸੰਸਾਰ ਜੀ ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਗੁਰਸਿਖ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈ ਬੈਰਾਗੀ
ਗ੍ਰਿਹ[1] ਤਜਿ ਬਨ ਖੰਡ ਹੋਤ ਨ ਉਧਾਰ ਜੀ ॥੧੨੧॥

ਹਰਦੀ ਅਉ[6] ਚੂਨਾ ਮਿਲਿ ਅਰੁਨ ਬਰਨ ਜੈਸੇ
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੈ ਤੰਬੋਲ [6]ਰਸ ਰੂਪ[6] ਹੈ ।
ਦੂਧ ਮੈ ਜਾਵਨੂ[7] ਮਿਲੈ ਦਧਿ ਕੈ ਬਖਾਨੀਅਤ[8]
ਖਾਂਡ ਘ੍ਰਿਤ ਚੂਨ ਮਿਲਿ ਬਿੰਜਨ ਅਨੂਪ ਹੈ ।
ਕੁਸਮ ਸੁਗੰਧ ਮਿਲਿ ਤਿਲ ਸੈ ਫੁਲੇਲ ਹੋਤ
ਸਕਲ ਸੁਗੰਧ ਮਿਲਿ ਅਰਗਜਾ ਧੂਪ ਹੈ ।
ਚੋਇ ਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪੰਚ ਪਰਮੇਸਰ[9] ਹੈ
ਦਸ* ਬੀਸ ਤੀਸ ਮਿਲੇ ਅਬਿਗਤਿ ਊਪ ਹੈ ॥੧੨੨॥

ਏਕ ਹੀ ਗੋਰਸ ਮੈ ਅਨੇਕ ਰਸ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸ
ਦਹਿਓ ਮਹਿਓ ਮਾਖਨੁ ਅਉ ਘ੍ਰਿਤ ਉਨਮਾਨੀਐ[10]
ਏਕ ਹੀ ਊਖਾਰੀ ਮੈ[11] ਮਿਠਾਸ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਗੁੜੁ
ਖਾਂਡੁ ਮਿਸਰੀ ਅਉ ਕਲੀਕੰਦ[12] ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।
ਏਕ ਹੀ ਰੋਹੂ ਸੈ ਹੋਤ ਨਾਨਾ ਬਿੰਜਨਾਦ ਸ੍ਵਾਦ
ਭੂਨੈ ਭੀਜੇ ਪੀਸੇ ਅਉ ਉਸੇਈ[13] ਬਿਬਿਧਾਨੀਐ ।
ਪਾਵਕ ਸਲਿਲ ਏਕ ਏਕਹਿ ਗੁਨ ਅਨੇਕ
ਪੰਚ ਕੈ ਪੰਚਾਮ੍ਰਤ[14] ਸਾਧਸੰਗੁ ਜਾਨੀਐ ॥੧੨੩॥

ਖਾਂਡ ਘ੍ਰਿਤ[15] ਚੂਨ[16] ਜਲ ਪਾਵਕ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ
ਪੰਚ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰਗਟ ਪੰਚਾਮ੍ਰਤ[17] ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ।
ਮ੍ਰਿਗਮਦ ਗਉਰਾ[18] ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਕੁਸਮ ਦਲ
ਸਕਲ ਸੁਗੰਧ ਕੈ ਅਰਗਜਾ ਸੋਬਾਸ[19] ਹੈ ।

---

[1]ਗ੍ਰੁਹ (ਲ) [2]ਸਹੰਸ (ਯ) [3]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਾਂਤ' ਹੈ । [4]ਤੁਸਮੈ (ਯ, ਲ) [5]ਐ (ਲ)
[6]'ਪ' 'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਰੂਪ' ਹੈ । [7]ਜ਼ਾਮਨ (ਲ) [8]ਬਖਾਨਿਯਤ (ਲ) [9]ਪ੍ਰਮੇਸਰ (ਪ,ਅ,ਲ)
[10]ਅਨੂਮਾਨੀਐ (ਲ) [11]ਸੈ (ਪ, ਲ) [12]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਲਾਕੰਦ' ਹੈ । [13]ਊਸੇਏ (ਅ)
[14]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪੰਚਮ੍ਰਤ' ਹੈ । [15]ਘ੍ਰਿਤ (ਅ) [16]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਚੂਨਾ' ਹੈ ।
[17]ਪੰਚਾਇਤ (ਲ) [18]ਗੌਰਾ (ਲ) [19]ਸੁਬਾਸ (ਲ)

ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਪਾਨ ਚੂਨਾ ਅਉ[1] ਸੁਪਾਰੀ ਕਾਥਾ
ਆਪਾ ਖੋਇ ਮਿਲਤ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਤਾਸ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਐਸੋ
ਸਾਵਧਾਨ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ॥੧੨੪॥

ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੈ ਸਾਚੁਖੰਡ
ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ।
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਸਰਗੁਨ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ
ਪੂਜਾ [ਫੂਲ][2] ਫਲ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ ।
ਨਿੰਰਕਾਰ ਚਾਰ ਪਰਮਾਰਥ ਪਰਮਪਦ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਵਗਾਹਨ ਅਭਿਆਸ[3] ਹੈ ।
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦਾਇਕ ਭਗਤਿ ਭਾਇ
[ਕਾਮ][4] ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ॥੧੨੫॥

ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਭੂਮਿ
ਚਿਤ ਚਿਤ੍ਰਵਤ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਉਦਾਰ ਹੈ ।
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲੇ ਹਾਟ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੈ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਾਭ ਰਤਨ ਬਿਉਹਾਰ[5] ਹੈ ।
ਸਾਧੂਸੰਗਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਥਾਨ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ
ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਪਰਮਾਰਥ[6] ਆਚਾਰ ਹੈ ।
ਸਫਲ ਸੁਖੇਤ ਹੋਤ ਬਨਤ ਅਮਿਤਿ ਲਾਭ
ਸੇਵਕ ਸਹਾਈ ਬਰਦਾਈ ਉਪਕਾਰ ਹੈ ॥੧੨੬॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ
ਕਾਲ ਮੈਂ[7] ਅਕਾਲ ਕਾਲ ਬਿਆਲ[8] ਬਿਖੁ ਮਾਰੀਐ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ
ਕੁਲ ਅਕੁਲੀਨ ਭਏ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀਐ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਨਿਜ ਆਸਨ ਕੀ ਤਾਰੀਐ[9] ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਪਰਮਪਦ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਅਬਿਗਤ ਗਤਿ ਨਿਆਰੀ[10] ਹੈ ॥੧੨੭॥

ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਖਾ ਮਿਲਾਪ
ਗਗਨ ਘਟਾ ਘਮੰਡ ਜੁਗੁਤਿ ਕੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਕੀਰਤਨ ਗੁਰ ਸਬਦ ਕੈ
ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਗਰਜਤ ਉਨਮਾਨੀਐ ।

---

[1]ਅੰ(ਲ) [2]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ ਪਰ 'ਪ' ਤੇ 'ਫ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹੈ । [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਭਿਆਸੋ' ਹੈ । [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [5]ਬਿਹਾਰ (ਪ)
[6]ਧਰਮਾਰਥ (ਧ, ਲ) [7]ਸੈ (ਪ) [8]ਢਯਾਲ (ਘ) ਬਿਆਲ (ਲ) [9]ਤਾਰੀ ਹੈ (ਪ, ਅ, ਲ) [10]ਨਯਾਰੀ (ਲ)

ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ
ਦਾਮਨੀ ਚਮਤਕਾਰ ਉਨਮਨ ਮਾਨੀਐ ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਿਵ ਨਿਝਰ [ਅਪਾਰ][1] ਧਾਰ
ਬਰਖਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨੀਐ ॥੧੨੮॥

ਜੈਸੇ [ਜਉ][2] ਗੌਬੰਸ ਤਿਨ ਖਾਇ ਦੁਹੇ ਗੌਰਸ ਦੇ
ਗੌਰਸ†* ਅਉਟਾਏ[3] ਦਧਿ ਮਾਖਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ।
ਊਖ ਮੈ ਪਿਊਖ[4] ਤਨ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕੈ ਪਰਾਏ
ਰਸ[5] ਕੇ ਅਉਟਾਏ[3] ਖਾਂਡ[6] ਮਿਸਰੀ ਮਿਠਾਸ ਹੈ ।
ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਸਨਬੰਧ ਕੈ ਬਨਾਸਪਤੀ
[7]ਢਾਕ ਅਉ ਪਲਾਸ[7] ਜੈਸੇ ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਹੈ ।
ਸਾਧੂਸੈਂਗਿ ਮਿਲਤ ਸੰਸਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੋਤ
ਗੁਰਮਤਿ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ॥੧੨੯॥

ਕੋਟਨਿ ਕੁਟਾਨਿ ਮਿਸਟਾਨਿ ਪਾਨ ਸੁਧਾਰਸ
ਪੂਜਸਿ[8] ਨ ਸਾਧ ਮੁਖ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕਉ ।
ਸੀਤਲ ਸੁਗੰਧ ਚੰਦ ਚੰਦਨ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ
ਪੂਜਸਿ ਨ ਸਾਧ ਮਤਿ ਨਿਮ੍ਰਤਾ[9] ਸਚਨ ਕਉ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਕਾਮਧੇਨ ਅਉ[10] ਕਲਪਤਰ
ਪੂਜਸਿ ਨ ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ[11] ਕੋ ਰਚਨ ਕਉ ।
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਫਲ ਸਕਲ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ
ਪੂਜਸਿ ਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੋ ਖਚਨ ਖਉ ॥੧੩੦॥

ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਰੂਪ ਰੰਗ ਅੰਗ ਅੰਗ ਛਬਿ
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਸੁਾਦ ਰਸ ਬਿੰਜਨਾਦ ਕੈ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਰਸਿ
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਕੈ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ[12] ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ[13] ਸੁਧਾ
ਕੋਟਿਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਗਿਆਨ[14] ਧਿਆਨ[15] ਕਰਮਾਦਿ ਕੈ ।
ਸਗਲ[16] ਪਦਾਰਥ ਹੁਇ ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਗੁਨ
ਪੂਜਸਿ ਨ ਧ'ਮ[17] ਉਪਕਾਰ ਬਿਸਮਾਦਿ ਕੈ ॥੧੩੧॥

ਅਜਯਾ ਅਧੀਨ ਤਾਕੈ[18] ਪ੍ਰਥਮ ਪਰਿੜ੍ਹ ਭਈ
ਗਰਥ ਕੈ ਸਿੰਘ ਦੇਹ ਮਹਾ ਅਪਵਿੜ੍ਹ ਹੈ ।
ਮੱਨਿ ਬ੍ਰਤ ਗਹੇ ਜੈਸੇ ਊਖ ਮੈ ਪਯੂਖ ਰਸ
ਬਾਸ ਬਕਬਾਨੀ ਕੈ ਸੁਗੰਧਤਾ ਨ ਸਿੜ੍ਹ ਹੈ ।

---

[1]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [3]ਅੰਟਾਏ (ਲ) [4]ਪਯੂਖ (ਲ) [5]ਰਸ ਰਸ (ਯ) [6]ਖੰਡ (ਲ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਢਾਕ ਅਉ ਲਾਸ' ਹੈ। [8]ਸੁਜਸ (ਲ) [9]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ (ਲ) [10]ਅੰ (ਲ) [11]ਕਟਾਛ (ਲ) [12]ਕੋ (ਪ) [13]ਨਿਧੋ (ਲ) [14]ਗਯਾਨ (ਲ) [15]ਧਯਾਨ (ਲ) [16]ਸਕਲ (ਲ) [17]ਸਾਧ (ਯ, ਅ) [18]ਤਾਰੇ (ਯ, ਲ)

ਮੂਲ ਹੁਇ ਮਜੀਠ[1] ਰੰਗ ਸੰਗ[2] ਸੰਘਾੜੀ ਭਏ
ਫੂਲ ਹੁਇ ਕੁਸੁੰਭ ਰੰਗ ਚੰਚਲ ਚਰਿਤ੍ਰ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਦਾਦਰ ਅਉ[3] ਮੀਨ ਗਤਿ
ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਮੋਹ ਦੁਹ ਕੋ ਬਚਿਤ੍ਰ ਹੈ ॥੧੩੨॥

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ[4] ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ
ਪੂਰਨ ਭਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਜਲੁ ਆਪਾ ਖੋਇ ਬਰਨ ਬਰਨ ਮਿਲੈ
ਤੈਸੇ ਹੀ ਬਿਬੇਕੀ ਪਰਮਾਤਮ ਪ੍ਰਵੇਸ[5] ਹੈ[6] ।
ਪਾਰਸ ਪਰਸਿ ਜੈਸੇ ਕਨਿਕ ਅਨਿਕ ਧਾਤੁ
ਚੰਦਨ ਬਨਾਸਪਤੀ ਬਾਸਨਾ ਅਵੇਸ ਹੈ ।
ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਮ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤਿ ਓਤਿਪੋਤਿ[7]
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਆਦਿ ਕਉ ਅਦੇਸ ਹੈ ॥੧੩੩॥

ਜੈਸੇ ਕਰਪੂਰ ਮੈ ਉਤਭ[8] ਕੋ ਸੁਭਾਉ ਤਾਤੇ
ਅਉਰ[9] ਬਾਸਨਾ ਨ ਤਾਕੇ ਆਗੈ ਠਹਾਰਵਦੀ ।
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਕੈ ਸੁਬਾਸਨਾ ਬਨਸਪਤੀ
ਤਾਹੀ ਤੇ ਸੁਗੰਧਤਾ ਸਕਲ ਮੈ ਸਮਾਵਦੀ ।
ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਿਲਤ ਸੁਬੈਗ ਸੰਗ ਰੰਗੁ ਰਾਖੈ
ਅਗਨ ਜਰਾਇ ਸਬ[10] ਰੰਗਨੁ ਮਿਟਾਵਦੀ ।
ਜੈਸੇ ਰਵਿ ਸਸਿ ਸਿਵ ਸਕਤ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ
ਸੰਜੋਗੀ ਬਿਓਗੀ ਦ੍ਰਿਸਟਾਤੁ ਕੈ ਦਿਖਾਵਦੀ ॥੧੩੪॥

ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਬਦ
ਗਿਆਨ[11] ਸਸਤ੍ਰ ਸਨਾਹ ਪੰਚ ਦੂਤ ਬਸਿ ਆਏ ਹੈ ।
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਚਰਨ ਰੇਨ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਰਨਿ ਧੋਨ
ਕਰਮ ਭਰਮ ਕਟਿ[12] ਅਛੈ ਪਦ ਪਾਏ ਹੈ ।
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਬਚਨ ਲੇਖ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸੇਵਕ ਭੇਖ
ਅਛਲ ਅਲੇਖ ਪ੍ਰਭੁ ਅਲਖ ਲਖਾਏ ਹੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗ ਗੋਸਟਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਿਰੈਤਰੀ ਕੈ ਸਹਜ ਸਮਾਏ ਹੈ ॥੧੩੫॥

ਜੈਸੇ ਤਉ ਮਜੀਨ ਬਸੁਧਾ ਸੈ ਖੰਦਿ ਕਾਢੀਅਤ[13]
ਅੰਬਰ ਸੁਰੰਗ ਭਏ ਸੰਗੁ ਨ ਤਜਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਕਸੁੰਭ ਤਜਿ ਮੂਲ ਫੂਲ ਆਨੀਅਤ[14]
ਜਾਨੀਅਤ ਸੰਗੁ ਛਾਡਿ ਤਾਹੀ[15] ਭਜਤ ਹੈ ।
ਅਰਧ ਉਰਧ ਮੁਖ ਸਲਿਲ ਸੂਚੀ ਸੁਭਾਉ
ਤਾਤੇ ਸੀਤ ਤਪਤਿ ਮਲ ਅਮਲ ਸਜਤ ਹੈ ।

---

[1]ਮੰਜੀਠ (ਲ) [2]ਸੰਗਮ (ਪ, ਯ) [3]ਅੱ (ਲ) [4]ਧਯਾਨ (ਲ) [5]ਪ੍ਰਵੈਸ (ਪ) [6]ਕੈ (ਯ) [7]ਉਰਿਪੋਤਿ (ਪ)
[8]ਉਤਨ (ਯ, ਲ) [9]ਅੱਰ (ਲ) [10]ਸਭ (ਲ) [11]ਗਯਨ (ਲ) [12]ਕਾਟਿ (ਯ) [13]ਕਾਢਿਅਤ (ਯ)
[14]ਆਨਿਯਤ (ਲ) [15]ਤਾਹੀ ਤੇ (ਯ, ਪ)

ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਉਚ ਨੀਚ ਨੀਚ ਉਚ
ਜੀਤ ਹਾਰ ਹਾਰ ਜੀਤ ਲਜਾ ਨ ਲਜਤ ਹੈ ॥੧੩੬॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰਬਾਤਮ ਕੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਰਿਦੈ ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ
ਬਿਹਸਿ ਮਿਲਨ ਸਮਦਰਸ ਧਿਆਨੀਐ ।
ਨਿਮ੍ਰਤਾ[1] ਨਿਵਾਸ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਦਾਸਾਨ ਮਤਿ
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਮੁਖ ਬੇਨਤੀ ਬਖਾਨੀਐ ।
ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਾਨ ਗਿਆਨ[2] ਗੁਰ ਆਗਿਆਕਾਰੀ[3] ਅਗੁਤਾਗ
ਆਤਮ ਅਵੇਖ ਪਰਮਾਤਮ ਨਿਪਾਨੀਐ ॥੧੩੭॥

ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ[3] ਧਿਆਨ[4]
ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਸੁਨਿ ਸਤਿ ਕਰਿ [5]ਮਾਨੀ ਹੈ[5] ।
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਸਮਦਰਸੀ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨੀ
ਸਬਦ ਗਿਆਨ ਗੁਰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਹਚਲ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਰਿਦੈ
ਮਾਨੈ ਮਨ ਮਾਨੇ ਉਨਮਨ ਉਨਮਾਨੀ ਹੈ ।
ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ ਅਸ੍ਚਰਜੈ ਅਸ੍ਚਰਜਮੈ[6]
ਅਦਭ੍ਰੁਤ ਪਰਮਦਭ੍ਰੁਤ ਗਤਿ ਠਾਨੀ ਹੈ ॥੧੩੮॥

ਪੂਰਨ ਪਰਮਜੋਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿਰੂਪ
ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿਨਾਮ ਹੈ ।
ਪੂਰਨ ਜੁਗਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਗੁਰਮਤਿ*[7] ਰਿਦੈ
ਪੂਰਨ[8] ਸੇਵ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਹੈ ।
ਪੂਰਨ ਪੂਜਾ ਪਦਾਰਬਿੰਦ[9] ਮਧਕਰ ਮਨ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਪੂਰਨ ਹੁਇ ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਹੈ ।
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ[10] ਪਰਮ ਨਿਧਿ
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਬਿਸਮ ਸਥਲ ਧਾਮ ਹੈ ॥੧੩੯॥

ਦਰਸਨ ਜੋਤਿ ਕੈ ਉਦੰਤ ਅਸਚਰਜਮੈ
ਡਾਮੈ ਤਿਲ ਛਬਿ ਪਰਮਦਭ੍ਰੁਤ ਛਕਿ ਹੈ ।
ਦੇਖਬੋ ਕਉ[11] ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਸੁਨਬੇ ਕਉ[11] ਸੁਰਤਿ ਹੈ
ਕਹਿਬੇ ਕਉ[11] ਜਿਹਬਾ ਨ ਗਿਆਨ[2] ਮੈ ਉਕਤਿ ਹੈ।
ਸੋਭਾ ਕੋਟਿ ਸੋਭ ਲੋਭ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ ਲੰਟਪੰਟ
ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਕੋਟਿ ਓਟਿ ਲੈ ਛਿਪਤਿ ਹੈ ।

---

[1]ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ (ਲ) [2]ਗਜਾਨ (ਲ) [3]ਆਗਯਾਕਾਰੀ (ਲ) [4]ਧਜਾਨ (ਲ) [5]ਮਾਨੀਐ (ਯ) [6]ਅਸਚਰਜਮੈ (ਪ) ਅਸ੍ਚਰ (ਅ) [7]ਗੁਰਸਤਿ (ਲ) [8]ਪੂਰਨ ਸ੍ਰ (ਧ, ਲ) [9]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਦਾਰਥਬਿੰਦ' ਹੈ । [10]ਕੁਥਨ (ਲ) [11]ਕੈ (ਲ)

ਅੰਗ ਅੰਗ ਪੈਖ ਮਨ ਮਨਸਾ ਥਕਤ ਭਈ
ਨੇਤ ਨੇਤ ਨਮੋ ਨਮੋ ਅਤਿ ਹੂ ਤੇ ਅਤਿ ਹੈ ।੧੪੦।

ਛਬਿ ਕੈ ਅਨੇਕ ਛਬਿ ਸੋਭਾ ਕੈ ਅਨੇਕ ਸੋਭਾ
ਜੋਤਿ ਕੈ ਅਨੇਕ ਜੋਤਿ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮ ਹੈ ।
ਅਸਤੁਤਿ ਉਪਮਾ ਮਹਤਮ[1] ਮਹਿਮਾ ਅਨੇਕ
ਏਕ ਤਿਲ ਕਥਾ ਅਤਿ ਅਗਮ ਅਗਮ ਹੈ ।
ਬੁਧਿ ਬਲ ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਜਉ ਅਨੇਕ ਮਿਲੇ[2]
ਏਕ ਤਿਲ ਆਦਿ ਬਿਸਮਾਦਿ ਕੈ ਬਿਸਮ ਹੈ ।
ਏਕ[3] ਤਿਲ ਕੈ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਨਿਹਕਾਂਤਿ ਭਈ
ਅਬਗਤਿ ਗਤਿ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ॥੧੪੧॥

ਦਰਸਨ ਜੋਤਿ ਕੋ ਉਦੋਤ ਅਸਚਰਜਮੈ
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ[4] ਕੈ ਬਿਸਮ ਕੋਟਿ ਧਿਆਨ[6] ਹੈ ।
ਮੰਦ[6] ਮੁਸਕਾਨਿ[7] ਬਾਨਿ ਪਰਮਦਭੁਤਿ ਗਤਿ
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕੈ ਥਕਤ ਕੋਟਿ ਗਿਆਨ[8] ਹੈ ।
ਏਕ ਉਪਕਾਰ ਕੈ ਬਿਥਾਰ ਕੈ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ
ਕੋਟਿ ਉਪਕਾਰ ਸਿਮਰਨ ਉਨਮਾਨ ਹੈ ।
ਦਇਆਨਿਧਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਸੁਖਨਿਧਿ ਸੰਭਾਨਿਧਿ
ਮਹਿਮਾ ਨਿਧਾਨ ਗੰਮਿਤਾ ਨ ਕਾਹੂ ਆਨ ਹੈ ॥੧੪੨॥

ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਆਦਿ ਬਾਦਿ ਪਰਮਾਦਿ ਬਿਖੈ
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਅੰਤ ਬਿਸਮ ਅਨੰਤ ਮੈਂ ।
ਕੋਟਿ ਪਾਹਾਰਾ ਪਾਰਵਾਰੁ[9] ਨ ਅਪਾਰ ਪਾਵੈ
ਥਾਹ ਕੋਟਿ ਥਕਤ ਅਥਾਹ ਅਪਰੰਪਰ ਮੈਂ ।
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਤਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ
ਗੰਮਿਤਾ ਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਿਮਰਨ ਮਤਿ ਮੈਂ[10] ।
ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਅਪਰੰਪਰ ਦੇਵਾਧਿ ਦੇਵ
ਐਸੇ ਗੁਰਦੇਵ ਸੰਵ ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਤ ਮੈਂ ॥੧੪੩॥

ਆਦਿ ਪਰਮਾਦਿ ਬਿਸਮਾਦਿ ਗੁਰਦੇ ਨਮਹ
ਪ੍ਰਗਟ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤਿ ਰਾਖੀ ।
ਮਿਲਿ ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਇਕ ਬਰਨ ਹੁਇ ਸਾਧਸੰਗ
ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਕੀਰਤਨ[11] ਸਬਦ ਸਾਖੀ ।
ਨਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਨਿਜਧਾਮ ਗੁਰਸਿਖ ਸ੍ਰਵਨ
ਧੁਨਿ ਗੁਰਸਿਖ ਸੁਮਤਿ ਅਲਖ ਲਾਖੀ ।
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ[12] ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਜਾਹਿ ਲੇ
ਤਾਹਿ ਅਵਗਾਹਿ ਪ੍ਰਿਅ[13] ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਾਖੀ ॥੧੪੪॥

---

[1]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਹਾਤ ਹੈ । [2]ਮਿਲੈ (ਪ) [3]ਇਕ (ਯ) [4]ਕਟਾਛਯ (ਏ) [5]ਧਜਨ (ਲ)
[6]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਨ' ਹੈ । [7]ਸੁਧਕਾਨਿ (ਅ) [8]ਗਜਾਨ (ਲ) [9]ਪਾਰਾਵਾਰੂ (ਪ, ਯ, ਲ)
[10]ਕੈ (ਅ) [11]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿ ਪਾਠ 'ਕਾਰਤਨ' ਹੈ । [12]ਕਟਾਛਯ (ਲ) [13]ਪ੍ਰਿਯ (ਲ)

ਸਬਦ [ਕੀ][1] ਸੁਰਤਿ ਅਸਿਫੁਰਤਿ ਹੁਇ ਤੁਰਤ ਹੀ
ਜੁਰਤਿ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗੁ ਮੁਰਤ ਨਾਹੀ ।
ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਤੀਤਿ[2] ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਿਤ ਚੀਤ ਕਰਿ
ਜੀਤਿ ਮਨ ਜਗਤ ਮਨ ਦੁਰਤ ਨਾਹੀ ।
ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਨਿਹਕਰਮ ਹੁਇ ਕਰਮ ਕਰਿ
ਆਸਾ ਨਿਰਾਸ ਹੁਇ ਝਰਤ ਨਾਹੀ
ਗਿਆਨ[3] ਗੁਰ ਧਿਆਨ[4] ਉਰ ਮਾਨਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ
ਜਗਤ[5] ਮਹਿ ਭਗਤਿ [ਮਤਿ][6] ਛਰਤ[7] ਨਾਹੀ ॥੧੪੫॥

ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਗਿਆਨ[3] ਗਿਆਨ[3] ਅਛਗਾਹਨ ਕੌ
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਧਿਆਨ[4] ਧਿਆਨ[4] ਉਰ ਧਾਰਹੀ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਸਿਮਰਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਉਨਮਾਨ ਬਾਰੰਬਾਰ ਹੀ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਸੁਰਤਿ[8] ਸਬਦ ਅਉ[9] ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕੈ
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਰਾਗ ਨਾਦ ਝੁਨਕਾਰ ਹੀ
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਗੁਰ ਸਬਦ ਕਉ[10]
ਨੇਤ ਨੇਤ ਨਮੋ ਨਮੋ ਕੈ ਨਮਸਕਾਰ ਹੀ ॥੧੪੬॥

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਨ ਅਕੂਲੀਨ ਭਏ
ਚਤਰ ਬਰਨ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਾਨੀਐ[11] ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਨ ਜਲ ਮੀਨ ਗਤਿ[12]
ਗੁਹਜ ਗਵਨ[13] ਜਲ ਪਾਨ ਉਨਮਾਨੀਐ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਨ ਪਰਬੀਨ ਭਏ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਏਕੈ ਏਕ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਵ ਪਗ ਰੀਨ ਭਏ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਉਰ ਆਨੀਐ ॥੧੪੭॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਨ[4] ਕੈ ਪਤਿਸਟਾ ਸੁਖੰਬਾਰ[14] ਲੌ
ਅਨਿਕ ਪਟੰਬਰ ਕੀ ਸੋਭਾ ਨ ਸੁਹਾਵਈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਗਿਆਨ[3] ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ
ਨਾਨਾ[15] ਬਿੰਜਨਾਦਿ[16] ਸ੍ਵਾਦ ਲਾਲਸਾ ਮਿਟਾਵਈ ।
ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਿਅ[17] ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮਾਰਥ ਕੈ
ਸਰਖ ਨਿਧਾਨ ਕੀ ਦਿਛਾ [ਠ][18] ਉਪਜਾਵਈ ।
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਕਿੰਚਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਛ[19]
ਮੰਨ ਮਨਸਾ ਖਕਤ ਅਨੰਤ ਨ ਧਾਵਈ ॥੧੪੮॥

---

[1]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [2]ਪ੍ਰਤੀਤ (ਅ) [3]ਗਜਾਨ (ਲ) [4]ਧਜਾਨ (ਲ) [5]ਜਗ (ਯ) [6]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਢਰਤ' ਹੈ। [8]ਸ੍_ਤਿ (ਧ, ਪ) ਸੁਤਿ (ਅ) [9]ਐ (ਲ) [10]ਕੈ (ਲ) [11]ਜਾਈਐ (ਯ) [12]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਤਿ' ਹੈ। [13]ਗਵਰ (ਅ) [14]ਮਖੰਬਰ (ਪ, ਧ, ਲ) [15]ਨਾਨ (ਪ) [16]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਿੰਦਨਾਦ' ਹੈ। [17]ਪ੍ਰਿਯ (ਲ) [18]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [19]ਕਟਾਛਯ (ਲ)

SIKHBOOKCLUB.COM

ਧੰਨਿ[1] ਧੰਨਿ[1] ਗੁਰਸਿਖ[2] ਸੁਨਿ ਗੁਰਸਿਖ ਭਏ
ਗੁਰਸਿਖ[2] ਮਨਿ ਗੁਰਸਿਖ[2] ਮਨ ਮਾਨੇ ਹੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਭਾਇ ਗੁਰਸਿਖ ਭਾਉ ਚਾਉ ਰਿਦੈ
ਗੁਰਸਿਖ ਜਾਨਿ ਗੁਰਸਿਖ ਜਗ[3] ਜਾਨੇ ਹੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੈ ਗੁਰਸਿਖ ਪੂਰਨ ਹੁਇ
ਗੁਰਸਿਖ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਪਹਚਾਨੇ ਹੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਗੁਰਸਿਖ ਸਿਖ ਗੁਰ
ਸੋਹੰ ਸੋਈ ਬੀਸ ਇਕਵੀਸ ਉਰਿ ਆਨੇ ਹੈ ॥੧੪੯॥

ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਸਤਿ ਰਿਦੈ
ਭਿਦੈ[1] ਨ ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਹੈ ।
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸਰਬਮਈ
ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕ ਮੇਕ ਸਕਲ ਕੇ ਮੀਤ ਹੈ ।
ਨਿਰਬੈਹ[5] ਨਿਰਲੇਪ[6] ਨਿਰਾਧਾਰ ਨਿਰਲੰਭ
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਬਿਕਾਰ ਨਿਹਚੁਲ ਚੀਤ ਹੈ ।
ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮੋਲ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰਾਹਾਰ[7]
ਨਿਰਮੋਹ ਨਿਰਭੇਦ ਅਛਲ ਅਜੀਤ ਹੈ ॥੧੫੦॥

ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਬਦੁ ਸਤਿ
ਸਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਨੀਐ ।
ਦਰਸਨ ਧਿਆਨ ਸਤਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਤਿ
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰ ਮਾਨੀਐ ।
ਦਰਸ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ ਸਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ[8]
ਸੰਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮਥਾਨ ਪ੍ਰੇਮ* ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ[9] ਧਿਆਨ
ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਉਨਮਨ ਉਨਮਾਨੀਐ ॥੧੫੧॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇਖੇ[10] ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕੋ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਕੋ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੁਤਿ ਸ੍ਰਵਨ ਕੋ
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕਹਿ ਬੈਨਤੀ ਬਿਸਮ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਰਸਗੰਧ[11] ਸੰਧਿ
ਪ੍ਰੇਸਰਸ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਗਮਾਗਮ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਸਰਬ ਮੈ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਨਮੋ[12] ਨਮ ਹੈ ॥੧੫੨॥

---

[1]ਧੰਨਜ (ਲ) [2]ਗੁਰਸਿਖਜ (ਲ) [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜਾਗ' ਹੈ । [4]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ 'ਅ' ਤੇ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਰਿਦੈ' ਹੈ । [5]ਨਿਰਵੈਰ (ਯ, ਲ) [6]ਨਿਲੇਪ (ਪ) [7]ਨਿਰਹਾਰ (ਪ) [8]ਗਜਾਨ (ਲ) [9]ਗਿਆਨ ਪ੍ਰੇਮ (ਲ) [10]ਦੇਖੇ (ਪ, ਯ) [11]ਗੰਧ (ਯ) [12]ਨਮੋ ਨਮੋ (ਪ)

ਦਰਸ ਆਦਰਸ ਦਰਸ ਅਸਚਰਜਮੈਂ
ਹੇਰਤ ਹਿਰਾਨੈ ਦ੍ਰਿਗ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਗਮ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਅਗੋਚਰ ਸਬਦ ਪਰਮਦਭੁਤ[1]
ਅਕਥ ਕਥਾ ਕੈ ਸ੍ਰੁਤਿ[2] ਸੁਵਨ ਬਿਸਮ ਹੈ ।
ਸ੍ਵਾਦ ਰਸ ਰਹਿਤ ਅਪੀਅ ਪਿਆ[3] ਪ੍ਰੇਮਰਸ
ਰਸਨਾ ਥਕਤ ਨੈਤ ਨੈਤ ਨਮੋ ਨਮ ਹੈ ।
ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਅਬਿਗਤਿ ਨ ਗਹਨ ਗਤਿ
ਸੂਖਮ ਸਥੂਲ ਮੂਲ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ॥੧੫੩॥

ਖੁਲੇ ਸੋ ਬੰਧਨ ਬਿਖੈ ਭਲੋ ਹੀ[4] ਸੀਚਾਨੋਂ[5] ਜਾਤੋ[6]
ਜੀਵ ਘਾਤ ਕਰੈ ਨ ਬਿਕਾਰੁ ਹੋਇ ਆਵਈ ।
ਖੁਲੇ [ਸੋ][7] ਬੰਧਨ ਬਿਖੈ ਚਕਈ ਭਲੀ[8] ਜਾਤੇ
ਰਾਮ ਰੋਖ ਮੋਟਿ ਨਿਸਿ ਪ੍ਰਿ[9] ਸੰਗੁ ਪਾਵਈ ।
ਖੁਲੇ ਸੋ ਬੰਧਨ ਬਿਖੈ ਭਲੋ ਹੈ ਸੂਆ ਪ੍ਰਸਿਧ
ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਈ ।
ਮੋਖ ਪਦਵੀ ਸੋ ਤੈਸੇ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਭਲੋ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਧਿਆਵਈ ॥੧੫੪॥

ਜੈਸੇ ਸੂਆ ਉਡਤ ਫਿਰਤ ਬਨ ਬਨ ਪ੍ਰਤਿ[10]
ਜੈਸੇ ਈ ਬਿਰਖ ਬੈਠੇ[11] ਤੈਸੋ ਫਲੁ ਚਾਖਈ ।
ਪਰਬਸਿ ਹੋਇ ਜੈਸੀ ਜੈਸੀ ਐ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ
ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ ਤੈਸੀ ਭਾਖਾ ਲੈ ਸਭਾਖਈ ।
ਤੈਸੇ ਚਿਤ ਚੰਚਲ ਚਪਲ ਜਲ ਕੋ ਸੁਭਾਉ
ਜੈਸੇ ਰੰਗ ਸੰਗ ਮਿਲੈ ਤੈਸੋ ਰੰਗ ਰਾਖਈ ।
ਅਧਮ ਅਸਾਧ ਜੈਸੇ ਬਾਰੁਨੀ ਬਿਨਾਸ ਕਾਲ†
ਸਾਧਸੰਗ ਗੰਗ[12] ਮਿਲਿ ਸੁਜਨ ਭਿਲਾਖਈ ॥੧੫੫॥

ਜੈਸੇ ਜੈਸੇ ਰੰਗ ਸੰਗਿ ਮਿਲਤ ਸੇਤਾਂਬਰ ਹੁਇ
ਤੈਸੋ ਤੈਸੋ ਰੰਗ ਅੰਗ ਅੰਗ‡ ਲਪਟਾਇ ਹੈ ।
ਭਗਵਤ ਕਥਾ ਅਰਧਨ ਕਉ ਧਾਰਨੀਕ[13]
ਲਿਖਤ ਕ੍ਰਿਤਾਸ ਪੜ੍[14] ਬੰਧ ਮੋਖਦਾਇ ਹੈ ।
ਸੀਤ ਗ੍ਰੀਖਮਾਦਿ ਬਰਖਾ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ[15] ਬਰਖ ਮੈ
ਤਿਸਿ ਦਿਨ ਹੋਇ ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਦਿਖਾਇ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਚਿਤ ਚੰਚਲ ਚਪਲ ਪਉਨ[16] ਗਉਨ ਗਤਿ
ਸੰਗਮ ਸੁਗੰਧ ਬਿਰਗੰਧ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ਹੈ ॥੧੫੬॥

---

[1]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਰਮਛੁਤ' ਹੈ । [2]ਸ੍ਰਤਿ (ਲ) [3]ਪਿਅ (ਯ, ਲ) [4]ਹੈ (ਪ) ਹੋ (ਲ) [5]ਸੀਚਾਨੇ (ਲ) [6]ਜਾਤੈ (ਯ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [8]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਭਲੋ ਹੈ । [9]ਪ੍ਰਿਯ (ਝ) [10]ਪ੍ਰਿਤ (ਪ) [11]ਬੈਠੈ (ਪ) [12]ਰੰਗ (ਲ) [13]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਧਾਰਨਕ' ਹੈ । [14]ਪ੍ਰਤ (ਯ) [15]ਜ਼ਿਬਿਧਿ (ਲ) [16]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਉਨ' ਹੈ ।

ਚਤੁਰ ਪਹਰ ਦਿਨ ਜਗਤਿ ਚਤੁਰ ਜੁਗ
ਨਿਸਿ ਮਹਾ ਪਰਲੌ[1] ਸਮਾਨਿ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੈ ।
ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਨੀਚ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਸੰਸਾਰ ਗਤਿ
ਲੰਗ ਬੇਦ ਗਿਆਨ ਉਨਮਾਨ[2] ਆਸ਼ਕਤਿ ਹੈ ।
ਰਜਿ[3] ਤਮਿ ਸਤਿ ਗੁਨ ਅਉਗੁਨ ਸਿਮ੍ਰਤ ਚਿਤ[4]
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਬਿਰਲੌਈ ਗੁਰਮਤਿ ਹੈ ।
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਸਾਰ ਚਉਪਰ ਕੌ ਖੋਲ੍ਹ ਜਗ
ਸਾਧਸੰਗਿ ਜੁਗਲ ਹੋਇ ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਹੈ ॥੧੫੭॥

ਜੈਸੇ ਰੰਗ ਸੰਗ ਮਿਲਤ ਸਲਿਲ ਮਿਲ
ਹੋਇ ਤੈਸੋ ਤੈਸੋ ਰੰਗ ਜਗਤ ਮੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਮਿਲਿ ਪਵਨ ਸੁਗੰਧ ਸੰਗਿ
ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਸ੍ਰੁਤ੍ਰ ਬ੍ਰਿਗੰਧ[5]† ਉਨਮਾਨੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਜੈਸੇ ਪਾਕ ਸਾਕ ਬਿੰਜਨ ਮਿਲਤ ਘ੍ਰਿਤ
ਤੈਸੇ ਤੈਸੇ ਸ੍ਵਾਦ ਰਸੁ ਰਸਨਾ ਕੈ ਮਾਨੀਐ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ
ਸੂਰੀ ਅਉ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਖਾਏ ਤੇ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ॥੧੫੮॥

ਬਾਲਕ ਕਿਸੋਰ[6] ਜੌਬਨਾਦਿ ਅਉ ਜਰਾ[7] ਬਿਵਸਥਾ
ਏਕ ਹੀ ਜਨਮ ਹੋਤ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਤ੍ਰਿਥਿ ਵਾਰ[8] ਪਛ ਮਾਸੁ ਰੁਤਿ[9]
ਚਤੁਰ ਮਾਸਾ[10] ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਬਰਖ ਬਿਥਾਰ ਹੈ ।
ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਪਨ[11] ਅਉ* ਸਖੱਪਤਿ ਅਵਸਥਾ ਕੋ
ਤੁਰੀਆ ਪ੍ਰਗਾਸ ਗੁਰ ਗਿਆਨ[12] ਉਪਕਾਰ ਹੈ ।
ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਸਾਧਸੰਗ ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਸੰਤ[13]
ਭਗਤ ਬਿਬੇਕੀ ਜਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰ ਹੈ ॥੧੫੯॥

ਜੈਸੇ ਚਕਈ ਮੁਦਿਤ ਪੰਖਿ [14]ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਨਿਮਿ
ਸਿਖਿ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦੇਖਿ[14] ਕੂਪ ਮੈ ਪਰਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਕਾਚ ਮੰਦਰ ਮੈ ਮਾਨਸ ਅਨੰਦਮਈ[15]
ਸ੍ਵਾਨ ਪੇਖਿ ਆਪਾ[16] ਆਪੁ ਭ੍ਰੂਜਿ[17] ਕੈ ਮਰਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਰਵਿਸੁਤਿ[18] ਜਮ ਰੂਪ ਅਉ ਧਰਮਰਾਇ
ਧਰਮ ਅਧਰਮ ਕੈ ਭਾਉ ਕੁ ਕਰਤ ਹੈ ।

---

[1]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਹਹਲੈ' ਹੈ । [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਉਨਮਨ' ਹੈ । [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਤਜ' ਹੈ । [4]ਚਿਤ ਚਿਤ (ਅ) [5]'ਅ' 'ਲ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਥਿਰਧ ਹੈ । [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਿਸੋਰ' ਹੈ । [7]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜਵਰਾ' ਹੈ । [8]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਵਾਪਾਰ' ਹੈ । [9]ਰਤਿ (ਪ) [10]ਮਾਸ (ਯ, ਲ) [11]ਸੁਫਨ (ਲ) [12]ਗ੍ਰਯਾਨ (ਲ) [13]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਸੰਗ' ਹੈ । [14]'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ 'ਬਿੰਬ ਸੂਰ ਹੀਕੋਂ ਦੇਖ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸਿੰਘ' ਹੈ । [15]ਮਾਨੰ ਦਮਈ (ਪ) [16]ਅਪਾ (ਪ) ਆਪ (ਯ) [17]ਭੂਲ (ਲ) [18]ਰਵਿਸੁ_ਤਿ (ਪ)

ਤੈਸੇ ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਕੈ ਅਸਾਧ ਸਾਧ
ਆਪਾ ਆਪੁ ਚੀਨਤ [ਨ][1] ਚੀਨਤ ਚਰਤ ਹੈ ॥੧੬੦॥

ਜੈਸੇ ਤਉ[2] ਸਲਿਲ ਮਿਲਿ ਬਰਨ ਬਰਨ ਬਿਖੈ
ਜਾਹੀ ਜਾਹੀ ਰੰਗ ਮਿਲੈ ਸੋਈ ਹ੍ਵੈ ਦਿਖਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਘ੍ਰਿਤ ਜਾਹੀ ਜਾਹੀ ਪਾਕ ਸਾਕ ਸੰਗ ਮਿਲੈ
ਤੈਸੇ ਤੈਸੇ ਸ੍ਵਾਦ ਰਸ ਰਸਨਾ ਚਖਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਾਗੀ ਏਕ ਹ੍ਵੈ ਅਨੇਕ ਭਾਤਿ ਭੇਖ ਧਾਰੈ
ਜੋਈ ਜੋਈ* ਸ੍ਵਾਂਗੁ ਕਾਛੈ ਸੋਈ ਤਉ ਕਹਾਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਚਿਤ ਚੰਚਲ ਚਪਲ ਸੰਗ ਦੇਖੁ ਲੇਪ[3]
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹ੍ਵੈਹਿ ਏਕ ਟੇਕ ਠਹਿਰਾਵਈ ॥੧੬੧॥

ਸਾਗਰ ਮਥਤ ਜੈਸੇ ਨਿਕਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਖੁ
ਪਰਉਪਕਾਰ ਨ ਬਿਕਾਰ ਸਮਸਰਿ ਹੈ ।
ਬਿਖੁ ਅਚਵਤ ਹੋਤ [4]ਰਤਨ [5]ਬਿਨਾਸ ਕਾਲ[4]
ਅਚਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੂਏ[6] ਜੀਵਤ ਅਮਰ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤਾਰੇ ਤਾਰੀ ਏਕ ਲੋਸਟ ਸੋ[7] ਪ੍ਰਗਟ ਹ੍ਵੈ
ਬੈਹ[8] ਮੋਖ ਪਦਵੀ ਸੰਸਾਰ ਬਿਸਥਰ[9] ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸਨ ਅਉ[10] ਮਜੀਠ ਗਤਿ
ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਟੇਵਸੋ ਨ ਟਰਿ ਹੈ ॥੧੬੨॥

ਬਰਖਾ ਸੰਜੋਗੁ ਮੁਕਤਾਹਲ ਓਰਾ ਪ੍ਰਗਾਸ
ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਉ ਬਿਕਾਰੀ ਤਉ† ਕਹਾਵਈ ।
ਓਰਾ ਬਰਖਤ ਜੈਸੇ ਧਾਨ ਪਾਸ ਕੈ ਬਿਨਾਸੁ
ਮੁਕਤਾ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਸਭਾ ਸੰਭਾ[11] ਪਾਵਈ ।
ਓਰਾ ਤਉ ਬਿਕਾਰ ਧਾਰਿ ਦੇਖਤ ਬਿਲਾਦਿ ਜਾਦਿ
ਪਰਉਪਕਾਰ[12] ਮੁਕਤਾ ਜਿਉ ਠਹਰਾਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ[13] ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ
ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਦੁਰੈ ਨ ਦੁਰਾਵਈ ॥੧੬੩॥

ਲਜਾ ਕੁਲ ਅੰਕਸੁ ਅਉ ਗੁਰਜਨ ਸੀਲ ਡੀਲ
ਕੁਲਾਬਧੂ ਬ੍ਰਤ ਕੈ ਪ੍ਰਤਿਬ੍ਰਤ[14] ਕਹਾਵਈ ।
ਦੁਸਟ ਸਭਾ ਸੰਜੋਗ ਅਧਮ ਅਸਾਧ ਸੰਗੁ
ਬਹੁ ਬਿਬਿਚਾਰ[15] ਧਾਰਿ ਗਨਕਾ ਬੁਲਾਵਈ ।
ਕੁਲਾਬਧੂ ਸੁਤ ਕੈ ਬਖਾਨੀਅਤ ਗੋਤ੍ਰਾਚਾਰ
ਗਨਿਕਾ ਸੁਆਠ[16] ਪਿਤਾ ਨਾਮੁ ਕੈ ਬਤਾਵਈ ।

---

[1]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [2]ਐ (ਯ) [3]ਨੇਖ (ਲ) [4]ਬਿਨਾ ਸੰਭਾਲ (ਲ) [5]ਰਤਨ ਜਨਮ (ਪ) [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮੁਏ' ਹੈ । [7]ਸੋ (ਲ) [8]ਬੰਦ (ਲ) [9]ਬਿਸਥਾਰ (ਲ) [10]ਸਨਉ (ਅ) [11]ਸੰਭ (ਲ) [12]ਪਰਉਪਕਾਰੀ (ਪ, ਲ) [13]ਸਜਤ (ਲ) [14]ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ (ਪ) [15]ਬਿਚਾਰਿ (ਯ) ਬਿਵਿਚਾਰ (ਲ) [16]ਸੁਆਠ (ਪ)

ਦੁਰਮਤਿ ਲਾਗਿ ਜੈਸੋ ਕਾਗੁ ਬਨ ਬਨ ਫਿਰੈ
ਗੁਰਮਤਿ ਹੰਸੁ ਏਕ ਟੇਕ ਜਸੁ ਪਾਵਦੀ ॥੧੬੭॥

ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਧਾਰਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ
ਗੁਰ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਬਿਬਿਧਿ[1] ਬਿਧਾਨੀ ਹੈ ।
ਸਾਧੁਸੰਗਿ ਪਦਵੀ ਭਗਤਿ ਅਉ ਬਿਬੇਕੀ ਜਨ
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਸਾਧੂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ[2] ਹੈ ।
ਅਧਮ ਅਸਾਧ ਸੰਗ ਚੋਰ ਜਾਰ ਅਉ ਜੂਆਰੀ
ਠਗ ਬਟਵਾਰਾ ਮਤਵਾਰਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ ।
ਅਪੁਨੈ ਅਪੁਨੈ ਰੰਗ ਸੰਗ ਸੁਖੁ ਮਾਨੈ ਬਿਸੁ
ਗੁਰਮਤਿ ਗਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਹਿਚਾਨੀ ਹੈ ॥੧੬੮॥

ਜੈਸੇ ਤਉ[3] ਅਸਟਧਾਤੁ[4] ਡਾਰੀਅਤ ਨਾਉ ਬਿਖੈ
ਪਾਰਿ ਪਰੈ ਡਾਹਿ ਤਉ[5] ਦੁਹੂ ਪਾਰ ਸੋਹੀ ਹੈ ।
ਸੋਹੀ ਧਾਤੁ ਅਗਨਿ ਮੈ ਹਤ ਹੈ ਅਨਿਕ ਰੂਪ
ਤਉ ਜੋਈ ਸੋਈ ਪੈ ਨ ਘਾਟ ਠਾਟ ਹੋਈ ਹੈ ।
ਸੋਹੀ ਧਾਤੁ ਪਾਰਸਿ ਪਰਸ ਪ੍ਰਭਿ ਕੰਚਨ ਹ੍ਵੈ
ਮੋਲਕੈ ਅਮੋਲਾਨੂਪ ਰੂਪ ਅਵਲੋਈ ਹੈ ।
ਪਰਮ ਪਾਰਸ ਗੁਰ ਪਰਸਿ ਪਾਰਸ ਹੋਤ
ਸੰਗਤਿ ਹ੍ਵਹਿ[6] ਸਾਧਸੰਗ ਸਤਸੰਗ ਪੈਹੀ ਹੈ ॥੧੬੯॥

ਜੈਸੇ ਘਰ ਲਾਗੇ ਆਗਿ ਭਾਗਿ ਨਿਕਸਤ ਖਾਨ
ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਰੋਸੀ ਧਾਇ ਜਰਤ ਬੁਝਾਵਦੀ[7] ।
ਗੌਧਨ ਹਰਤ ਜੈਸੇ ਕਰਤ ਪੂਕਾਰ[8] ਗੋਪ
ਗਾਉ ਮੈ ਗੁਹਾਰ[9] ਲਾਗਿ ਤੁਰਤ ਛੁਡਾਵਦੀ ।
ਬੂਝਤ ਅਥਾਹ ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਿਖੈ[10]
ਪੰਖਤ ਪੈਰਊਆ[11] ਵਾਰ ਪਾਰ ਲੈ ਲਗਾਵਦੀ[12] ।
ਤੈਸੇ ਅੰਤ ਕਾਲ[13] ਜਮ ਜਾਲ ਕਾਲ ਬਿਆਲ ਗ੍ਰਸੇ
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧ [14]ਸੰਤ ਸੰਕਟ[11] ਮਿਟਾਵਹੀ ॥੧੭੦॥

ਨਿਹਕਾਮ ਨਿਹਕ੍ਰੋਧ ਨਿਰਲੋਭ[15] ਨਿਰਮੋਹ
ਨਿਹਮੇਵ[16] ਨਿਹਟੇਵ, ਨਿਰਦੁੰਖ ਵਾਸੀ ਹੈ ।
ਨਿਰਲੇਪ, ਨਿਰਖਾਨ, ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਬੈਰ[17]
ਨਿਰਬਿਘਨਾਇ[18] ਨਿਰਾਲੰਬ[19] ਅਬਿਨਾਸੀ ਹੈ ।
ਨਿਰਾਹਾਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਬਿਕਾਰ
ਨਿਹਚਲ ਨਿਹਭ੍ਰਾਂਤਿ ਨਿਰਭੈ ਨਿਰਾਸੀ ਹੈ ।

---

[1]ਬਿਬਧ (ਲ) [2]ਭਗਤਿ ਗਿਆਨੀ (ਯ) [3]'ਆ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਤੈ' ਹੈ । [4]ਅਸਟਧਾਤੁ (ਪ, ਅ) ਅਸ੍ਟਧਾਤ (ਯ) [5]ਤਉ (ਖ) [6]ਹੁੰਦਿ (ਲ) [7]ਬੁਝਾਵਨੀ (ਪ,ਅ) [8]ਉਪਕਾਰ (ਯ) ਪੁਕਾਰ (ਪ,ਲ) [9]ਗੁਹਰ (ਪ) [10]ਵਿਖੈ (ਲ) [11]ਪੈਰ ਉਰਾ (ਲ) [12]ਲਗਾਵਹੀ (ਪ, ਅ) [13]ਕਾਲ ਸਮੈ (ਅ) [14]ਸੰਞ ਸੰਤ ਸ੍ (ਲ) [15]ਨ੍ਲੋਭ (ਲ) [16]ਨਿਰੰਮੇਵ (ਯ) [17]ਨਿਰਵੈਰ (ਝ) [18]ਨਿਰਵਿਘਾਨਾ (ਪ) [19]ਨਿਰਾਲੰਭ (ਪ, ਯ)

ਨਿਹਕਰਮ, ਨਿਹਭਰਮ ਨਿਹਸਰਮ ਨਿਹਸ੍ਵਾਦ
ਨਿਰਬਿਵਾਦ ਨਿਰੰਜਨ ਸੁੰਨਿ ਮੈ ਸੈਨਿਆਸੀ ਹੈ ॥੧੬੮॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧਸੰਗਿ
ਪਰਮਦਭੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸੇ ਹੈ ।
ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਮੈ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਜਿਉ ਤਰੰਗ ਗੰਗ[1]
ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਮੈ ਅਨੇਕ ਰਸ ਹੁਇ ਬਿਲਾਸੇ ਹੈ ।
ਪ੍ਰੇਮ ਗੰਧ ਸੰਧਿ[2] ਮੈ ਸੁਗੰਧ ਸਨਬੰਧ[3] ਕੋਟਿ
ਪ੍ਰੇਮ ਸ੍ਰ_ਤਿ[4] ਅਨਿਕ ਅਨਾਹਦ ਉਲਾਸੇ ਹੈ ।
ਪ੍ਰੇਮ ਅਸਪਰਸ ਕੋਮਲਤਾ ਸੀਤਲਤਾ ਕੈ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸੇ ਹੈ ॥੧੬੯॥

ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਸਮਸਰਿ ਪੂਜਿਸਿ ਨ ਕੋਊ ਰੰਗ
ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਪੂਜਿਸਿ ਨ ਅਨਰਸ ਸਮਾਨਿ ਕੈ।
ਪ੍ਰੇਮ ਗੰਧ ਪੂਜਿਸਿ ਨ ਆਨ ਕੋਊਐ ਸੁਗੰਧ
ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਪੂਜਸਿ[5] ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਨ ਆਨ ਕੈ ।
ਪ੍ਰੇਮ ਭੋਲੁ ਭੁਲਿ ਨ ਪੂਜਸਿ ਤੋਲੁ ਭੁਲਾਧਾਰ
ਮੋਲ ਪ੍ਰੇਮ[6] ਪੂਜਸਿ ਨ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਕੈ ।
ਏਕ ਬੋਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਪੂਜਸਿ ਨਹੀ ਬੋਲ ਕੋਊ
ਗਿਆਨ[7] ਉਨਮਾਨ ਅਸ ਥਕਤ ਕੋਟਾਨਿ ਕੈ ॥੧੭੦॥

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਸ
ਆਨਦ ਸਹਜ ਸੁਖ ਬਿਸਮ ਕੋਟਾਨਿ ਹੈ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਸੋਭ ਲੋਭ ਕੈ ਲਭਿਤ ਹੋਇ
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਛਬਿ ਛੰਬਿ ਕੈ ਲੁਭਾਨਿ[8] ਹੈ ।
ਕੋਮਲਤਾ ਕੋਟਿ ਲੋਟਪੋਟ[9] ਹੁਇ ਕੋਮਲਤਾ ਕੈ
ਸੀਤਲਤਾ ਕੋਟਿ ਓਟ[10] ਚਾਹਤ[11] ਹਿਰਾਨਿ ਹੈ ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋਟਾਨਿ ਅਨਹਦ ਗਦ ਗਦ ਹੋਤ
ਮਨ ਮਧੁਕਰ ਤਿਹ ਸੰਪਟ ਸਮਾਨਿ ਹੈ ॥੧੭੧॥

ਸੋਵਤ ਪੈ ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ ਚਿਤੁ ਦੇਖਿਓ ਚਾਹੈ
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਬਿਧੈ ਉਨਮਨੀ[12] ਜੋਤਿ ਹੈ ।
ਸੁਰਧਾਨ ਸ੍ਵਾਦ ਮਤਵਾਰਾ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਿਉ
ਨਿਝਰ ਅਧਾਰ ਧਾਰ ਅਨਭੈ ਉਚੋਤੁ ਹੈ ।
ਬਾਲਕ ਪੈ ਨਾਦ ਬਾਚ[13] ਸਬਦ ਬਿਧਾਨ ਚਾਹੈ
ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ ਰੁਨਝੁਨ ਸ੍ਰ_ਤਿ[14] ਸੋਤ[15] ਹੈ ।

---

[1]ਰੰਗ (ਲ) [2]ਜਿਧਿ (ਪ) [3]ਸਮਬੰਧ (ਲ) [4]ਸੁਰਤਿ (ਲ) [5]ਪੂਜਸਿਨ (ਪ) [6]ਪ੍ਰੇਮਭੋਲ [7]ਗਯਾਨ (ਲ) [8]ਲੁਭਾਨ (ਯ) [9]'ਅ' ਤੋਂ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੋਟਪਟ' ਹੈ । [10]ਉਟ (ਪ) [11]ਚਹਤ (ਪ) [12]ਉਨਮਾਨੀ (ਪ, ਅ) [13]ਦਾਦ (ਲ) [14]ਸੁਰਤਿ (ਲ) [15]ਸ੍ਰੋਤ (ਪ)

SIKHBOOKCLUB.COM

ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਸੋਈ ਜਾਨੈ ਜਾਮੋ[1] ਬੀਤੈ
ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਜਿਉ ਤਰੋਵਰ ਨ ਗੰਜ ਹੈ ॥੧੭੨॥

ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਸੋਈ ਜਾਨੈ ਜਾਮੈ ਬੀਤੇ[2]
ਮਦਨ ਮਦੋਨ ਮਤਿਵਾਰੋ ਜਗ ਜਾਨੀਐ ।
ਘੂਰਮ ਹੁਇ ਘਾਇਲ ਸੋ ਘੂਮਤ ਅਗੁਨ ਦ੍ਰਿਗ
ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰੁਤਾ ਨਿਲਜ ਲਜਾ[3] ਹੂ ਲਜਾਨੀਐ ।
ਰਸਨਾ ਰਸੀਲੀ ਕਥਾ ਅਕਥ ਕੋ ਮੰਠਬ੍ਰਤ
ਅਨਰਸ ਰਹਿਤ[4] ਉਦਰ[5] ਬਖਾਨੀਐ ।
ਸੁਰਤਿ ਸੰਕੋਚ ਸਮਸਰਿ ਅਸਤੁਤਿ ਨਿੰਦਾ
ਪਗ[6] ਡਗਮਗ ਜਤ ਕਤ ਬਿਸਮਾਨੀਐ ॥੧੭੩॥

ਤਨਕ ਹੀ ਜਾਵਨ[7] ਕੋ ਦੂਧ ਦਧ ਹੋਤ ਜੈਸੇ
ਤਨਕ ਹੀ ਕਾਂਜੀ ਪਰੈ[8] ਦੂਧ ਫਾਟਿ ਜਾਤ ਹੈ ।
ਤਨਕ ਹੀ ਬੀਜ ਭੰਏ ਬਿਰਖ ਬਿਥਾਰ ਹੋਇ
ਤਨਕ ਹੀ ਚਿਨਗ ਪਰੇ ਭੁਸਮ ਹੁਇ[9] ਸਮਾਤ ਹੈ ।
ਤਨਵ ਹੀ ਖਾਏ ਬਿਖੁ ਹੋਤ ਹੈ ਬਿਨਾਸ ਕਾਲ
ਤਨਕ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੈ ਅਮਰੁ ਹੋਇ[10] ਗਾਤ ਹੈ ।
ਸੰਗਤਿ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਗਨਿਕਾ ਬਿਵਾਹਿਤਾ ਜਿਉ
ਤਨਕ ਮੈ ਉਪਕਾਰ ਅਉ ਬਿਕਾਰ ਘਾਤ ਹੈ ॥੧੭੪॥

ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ
ਸੋਈ ਤਉ ਅਸਾਧਿ ਸੰਗਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਬਿਕਾਰ ਹੈ ।
ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ
ਸੋਈ ਭਉ[11] ਅਸਾਧ ਸੰਗਿ ਬਾਦੁ ਅਹੰਕਾਰ ਹੈ ।
ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਅਸਨ ਬਸਨ ਕੋ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ
ਸੋਈ ਤਉ ਅਸਾਧ ਸੰਗਿ ਬਿਖਮ ਅਹਾਰ ਹੈ ।
ਦੁਰਮਤਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਹੁਇ ਅਸਾਧ ਸੰਗਿ
ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰ ਹੈ ।੧੭੫।

ਗੁਰਮਤਿ ਚਰਮ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਿਬਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ[12] ਹੁਇ
ਦੁਰਮਤਿ ਲੋਚਨ ਅਛਤ ਅੰਧ ਕੰਧ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਰਤਿ ਕੋ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲੈ
ਦੁਰਮਤਿ ਕਠਿਨ ਕਪਾਟ ਸਨਬੰਧ ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ
ਦੁਰਮਤਿ ਮੁਖਿ ਦੁਰਬਚਨ ਦੁ_ਗੰਧ[13] ਹੈ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਨ ਹਰਖ ਸੋਗ
ਦੁਰਮਤਿ ਬਿਗ੍ਰਹ[14] ਬਿਰੋਧ ਕ੍ਰੋਧ ਸੰਧਿ ਹੈ ॥੧੭੬॥

---

[1]ਜਾਮੋ (ਲ) [2]ਬੀਤੈ (ਪ, ਅ) [3]ਕੇ ਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜਾ' ਹੈ। [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜਗਤ' ਹੈ। [5]ਦ੍ਰੁਤ (ਪ, ਅ, ਲ) [6]'ਅ' 'ਪ' ਤੋਂ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਖ' ਹੈ। [7]ਜਾਮਨ (ਲ) [8]ਪਰੈ (ਫ, ਲ) [9]ਹੋਇ (ਲ) [10]ਹੁਇ (ਪ, ਅ, ਲ) [11]ਭਟ (ਲ) [12]'ਦ੍ਰਸ੍ਟ (ਲ) [13]'ਅ' ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਦ੍ਰਿਗੰਧ' ਹੈ। [14]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬ੍ਰਿਗਹ' ਹੈ।

ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗਤਿ ਅਸਾਧ ਸਾਧ
ਕਾਮ ਚੋਸਟਾ ਸੰਜੋਗ ਜਤ ਸਤਵੰਤ ਹੈ ।
ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ ਬਿਰੋਧ ਬਿਧੋ ਸਹਜ ਸੰਤੋਖ ਮੋਖ
ਲੋਭ ਲਹਰੈਤਰ ਧਰਮ ਧੀਰ ਜੰਤ ਹੈ ।
ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਦੁੰਹ ਕੈ ਅਰਥ ਪਰਮਾਰਥ[1] ਸੈ
ਅਹੰਮੇਵ ਟੇਵ ਦਇਆ ਦੁਵੀਭੂਤ ਸੰਤ ਹੈ ।
ਦੁਕ੍ਰਿਤ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰੁਤਾ ਸੁਭਾਵ
ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਉ ਬਿਕਾਰ ਮੂਲ ਮੰਤ ਹੈ ।।੧੭੭।।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਥਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਬਸੈ
ਤਾ ਪਾਛੈ ਕਰਤ ਆਗਿਆ ਮਇਆ+ [ਕੈ][2] ਮਨਾਵਈ ।
ਆਗਿਆ ਮਾਨਿ ਗਿਆਨ ਗੁਰ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਢਾਨ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਿ ਫਲ ਨਿਜਪਦ ਪਾਵਈ ।
ਨਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਿਵ
ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਕਥਾ ਕਹਤ ਨ ਆਵਈ ।
ਜੈਸੋ ਜੈਸੋ ਭਾਉ ਕਰਿ ਪੂਜਤ ਪਦਾਰਬਿੰਦ
ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਕੈ[3] ਮਨੋਰਥ ਪੁਜਾਵਈ ।।੧੭੮।।

ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਿਅ[4] ਭੋਟਤ ਅਧਾਨ ਨਿਰਮਾਨ ਹੋਤ
ਬਾਂਛਤ ਬਿਧਾਨ ਖਾਨ ਪਾਨ ਅਗੁਭਾਗਿ ਹੈ ।
ਜਨਮਤ ਸੁਤ[5] ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਸੰਜਮੁ ਕਰੈ
ਸੁਤ ਹਿਤ ਰਸ ਕਸ ਸਕਲ ਤਿਆਗਿ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਕਾਮਨਾ ਪੁਜਾਇ
ਨਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ ਅਨਤ ਨ ਲਾਗਿ ਹੈ ।
ਨਿਸਿ ਅੰਧਕਾਰ ਭਵਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰ ਬਿਖੈ[6]
ਪੰਚ ਤਸਕਰ ਜੀਤਿ ਸਿਖ ਹੀ ਸੁਜਾਗਿ ਹੈ ।।੧੭੯।।

ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਬਾਲਕ ਸਿਖ
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਜ ਮਹਿਮਾ ਅਪਾਰ ਹੈ ।
ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿਕ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਨ ਲੰਮਿਤਾ ਹੈ
ਨਿਗਮ ਸੋਖਾਦਿ[7] ਨੇਤ ਨੇਤ ਕੈ ਉਚਾਰ ਹੈ ।
ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਤ੍ਰਿਕਾਲ[8] ਤ੍ਰਿਭੁਵਨ ਚਾਹੈ
ਜੋਗ ਭੋਗ ਸੁਰਸਰ ਸਰਧਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ।
ਪੂਜਨ ਕੋ ਪੂਜ ਅਰੁ ਪਾਵਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੈ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰ ਬਿਮਲ ਬਿਥਾਰ ਹੈ ।।੧੮੦।।

---

[1]ਪ੍ਰਮਾਰਥ (ਯ, ਲ) [2]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੱਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [3]ਕੇ (ਪ, ਅ) [4]ਪ੍ਰਿਆ (ਪ, ਅ)
[5]ਸੂਤ (ਯ) [6]ਬਿਖ (ਲ) [7]ਸੋਖਾਦਿਕ (ਯ) ਸੋਖਾਦਿ (ਲ) [8]ਤ੍ਰਿਕਾਰ (ਲ)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਿ ਫਲ ਚਾਖਤ [ਭਈ][1] ਉਲਟੀ
ਤਨ ਸਨਾਤਨ ਮਨ ਉਨਮਨ ਮਾਨੈ ਹੈ ।
ਦੁਰਮਤਿ ਉਲਟਿ ਭਈ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ
ਦੁਰਜਨ ਸੁਰਜਨ ਕਰਿ ਪਹਿਚਾਨੈ ਹੈ ।
ਸੰਸਾਰੀ ਸੋ ਉਲਟਿ ਪਲਟਿ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਭਏ
ਬਗ ਬੰਸ ਹੰਸ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨੈ[2] ਹੈ ।
ਕਾਰਨ ਅਧੀਨ ਦੀਨ ਕਾਰਨ ਕਰਨ[3] ਭਏ
ਹਰਨ ਭਰਨ ਭੇਦ ਅਲਖ ਲਖਾਨੈ ਹੈ ॥੧੮੧॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਚਾਖਤ ਉਲਟੀ ਭਈ
ਜੋਨਿ ਕੋ ਅਜੋਨਿ ਭਏ ਕੁਲ ਅਕੁਲੀਨ ਹੈ ।
ਜੋੜਨ ਤੋ ਸੰਤ ਅਉ ਬਿਨਾਸੀ ਅਬਿਨਾਸੀ ਭਏ
ਅਧਮ+ ਅਸਾਧ ਭਏ ਸਾਧ[4] ਪਰਬੀਨ[5] ਹੈ ।
ਲਾਲਚੀ ਲਲੁਜਨ ਤੇ[6] ਪਾਵਨ ਕੋ ਪੂਜ ਕੀਨੇ
ਅੰਜਨ ਜਗਤ ਮੈਂ ਨਿਰੰਜਨਈ ਦੀਨ ਹੈ ।
ਕਾਟਿ ਮਾਇਆ ਫਾਸੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈਂ ਉਦਾਸੀ ਕੀਨੇ
ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸੀ ਪ੍ਰਿਆ[7] ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਭੀਨ[8] ਹੈ ॥੧੮੨॥

ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਅਸਚਰਜੰਮੈ[9]
ਦਰਸਨੀ ਹੋਰ ਖਟ ਦਰਸ ਅਤੀਤ ਹੈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ
ਸੇਵਕੁ ਨ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਕੀ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ
ਆਨ ਭੇਖ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀ ਨ ਸਿਖਨ[10] ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ[11] ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪੰਗਤਿ ਸੁਖ
ਹੰਸ ਬੰਸ ਮਾਨਸਰਿ ਅਨਤ ਨ ਚੀਤ ਹੈ ॥੧੮੩॥

ਘੋਸਲਾ ਮੈਂ ਅੰਡਾ ਤਜਿ ਉਡਤ ਅਕਾਸਚਾਰੀ
ਸੰਧਿਆ ਸਮੈ ਅੰਡਾ ਹੇਤਿ ਚੋਂਚਿ ਫਿਰਿ ਆਵਈ ।
ਤਿਰੀਆ[12] ਤਿਆਗਿ ਸੁਤ ਜਾਤ ਬਨ ਖੰਡ ਬਿਖੈ
ਸੁਤ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਗ੍ਰਿਹ ਆਇ ਸੁਖ ਪਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਜਲ ਕੁੰਡ[13] ਕਰਿ ਛਾਤੀਅਤ ਜਲਚਹੀ
ਜਬ ਚਾਹੈ[14] ਤਬ ਗਹਿ ਲੇਤ ਮਨਿ ਭਾਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਚਿਤ ਚੰਚਲ ਕੁਮਤ ਹੈ ਚਤੁਰਕੁੰਟ
ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਹਿਥ ਬਿਹੰਗ ਠਹਰਾਵਈ ॥੧੮੪॥

---

[1]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [2]ਗਜਾਨੈ (ਲ) [3]ਕਰੰਨ (ਪ, ਅ, ਯ) [4]ਸਾਖ (ਲ) [5]ਪ੍ਰਬੀਨ (ਲ) [6]ਭਏ (ਪ) ਤੇ (ਯ) [7]ਪ੍ਰਿਅ (ਪ, ਯ, ਲ) [8]ਭੀਨੇ (ਯ, ਲ) [9]ਅਸ੍ਚਰਜਮੈਂ (ਯ) [10]ਸ੍ਰਿਖਨ (ਯ, ਲ) [11]ਤ੍ਰਿਕਪਾ (ਯ) [12]ਤ੍ਰਿਭੀਆ (ਲ) [13]ਕੁੰਭ (ਲ) [14]ਚਾਹੇ (ਪ, ਯ)

ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਮੈ ਨ ਪਾਈਐ ਬਰਨ ਭੇਸੈ
ਖਟ ਦਰਸਨ ਮੈ ਨ ਦਰਸਨ ਜੋਤਿ ਹੈ ।
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਮਾਨਿ ਧਾਨ
ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਮੈ ਨ ਸਬਦ ਉਦੋਤ ਹੈ ।
ਨਾਨਾ ਬਿੰਜਨਾਦਿ ਸ੍ਵਾਦ ਅੰਤਰਿ ਨ ਪ੍ਰੇਮਰਸ
ਸਕਲ ਸੁਗੰਧ ਮੈ ਨ ਗੰਧਿ ਸੰਧਿ ਹੋਤ ਹੈ ।
ਉਸਨ ਸੀਤਲਤਾ ਸਪਰਸ ਅਪਰਸ ਨ
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਕੁਲਿ ਉਤਪੋਤ ਹੈ ॥੧੮੫॥

ਲਿਖਨੁ ਪੜਨੁ ਭਉ ਲਉ ਜਾਨੈ ਦਿਸੰਤਰ ਜਉ ਲਉ
ਕਹਤ ਮੁਨਜ ਹੈ ਬਿਦੇਸ ਕੋ[1] ਸੰਦੇਸ[2] ਕੈ ।
ਦੇਖਤ ਅਉ ਦੇਖੀਅਤ ਦਿਤ ਉਤ ਦੌਇ ਹੋਇ
ਭੇਟਤ ਪਰਸਪਰ[3] ਬਿਰਹ ਅਵੇਸ ਕੈ ।
ਖੋਇ[4] ਖੋਇ[4] ਖੋਜੀ ਹੋਇ ਖੋਜਤ ਚਤੁਰ ਕੂੰਟ
ਮ੍ਰਿਗ ਮਦ ਜੁਗਤਿ ਨ[5] ਜਾਨਤ ਪ੍ਰਦੇਸ ਕੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਅੰਤਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ
ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੇਵ ਸੇਵਕ ਨਿਰੰਤਰਿ ਆਦੇਸ[6] ਕੈ[7] ॥੧੮੬॥

ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤਿ ਇਕਅੰਗੀ ਹੋਇ
ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚਕੋਰ ਘਨ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਨੂ ਹੋਤ ਹੈ ।
ਚਕਈ ਅਉ ਸੂਰ ਜਲਿ ਮੀਨ ਜਿਉ ਕਮਲ ਅਲਿ
ਕਾਸਟ ਅਗਨਿ ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਦ ਕੋ ਉਦੋਤ ਹੈ ।
ਪਿਤ ਸੁਤ ਹਿਤ ਅਰੁ ਭਾਮਨੀ ਭਤਾਰ ਗਤਿ
ਮਾਇਆ ਅਉ ਸੰਸਾਰ ਦੁਆਰ ਮਿਟਤ ਨ ਛੋਤਿ ਹੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਸਾਚੋ
ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸੁਖਦਾਈ ਓਤਿਪੋਤਿ ਹੈ ॥੧੮੭॥

ਲੋਗਨ ਮੈ ਲੋਗਾਚਾਰ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਿਆਰ[8]
ਮਿਥਨ ਬਿਉਹਾਰ ਦੁਖਦਾਈ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।
ਬੇਦ ਮਿਰਜਾਦਾ ਮੈ ਕਹਤ ਹੈ ਕਥਾ ਅਨੇਕ
ਸੁਨੀਐ ਨ ਭੇਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨ ਮੈ ਨ ਮਾਨੀਐ ।
ਗਿਆਨ ਉਨਮਾਨ ਮੈ ਨ ਜਗਤ ਭਗਤ ਬਿਖੈ
ਰਾਗਨਾਦ [9]ਬਾਦਿ ਆਦਿ[9] ਅੰਤਿ ਹੂ ਨ ਜਾਨੀਐ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਜੈਸੋ
ਭੈਸੋ ਨ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਬਿਖੈ ਅਉਰ ਉਰ[10] ਆਨੀਐ ॥੧੮੮॥

---

[1]ਕੈ (ਅ, ਯ, ਲ) [2]ਸਦੇਸ (ਪ, ਅ) [3]ਪਰਸਪਾਰ (ਅ) [4]ਖੋਜਿ (ਅ) [5]ਨ ਹੋਇ (ਪ) [6]ਅਦੇਸ (ਪ, ਅ, ਲ)
[7]ਹੈ (ਅ) [8]ਪਜਾਰ (ਲ) [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਾਤ ਅੰਤ' ਹੈ। [10]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਉਰ' ਹੈ। ਠਉਰ (ਪ)।

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤਿ ਪੂਰਨ ਭ੍ਰਿਪਾ ਜਹੁ ਕਰੈ
ਹਰੈ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਰਿਦੈ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ[1] ਨਿਵਾਸ ਹੈ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਨ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਦੁਬਿਧਾ ਬਿਨਾਸ ਹੈ।
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਪੂਰਨ ਹੁਇ
ਬਿਸ੍ਰਮ ਬਿਸਵਾਸ[2] ਬਿਖੈ ਅਨਭੈ ਅਭ੍ਯਾਸ ਹੈ।
ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਚਾਇ ਚਿੰਤਾ ਮੈਂ ਅਤੀਤ ਚੀਤ
ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਦਾਸ ਹੈ ॥੧੮੯॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧਸੰਗਿ
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਚੀਤ ਆਸਾ ਮੈਂ ਨਿਰਾਸ ਹੈ।
ਨਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ[3] ਰਿਦੈ
ਬਹਤੈ ਬਰਤਮਾਨ ਗਿਆਨ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ।
ਸ੍ਰੁਖਮ ਸਬਲ[4] ਏਕ ਅਉ[5] ਅਨੇਕਮੇਕ
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਸਵਾਸ[6] ਹੈ।
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਲਿਵ ਆਪਾ ਖੋਇ ਹੁਇ[7] ਰੇਨ
ਸਤਿਗੁਰ ਸਤ ਗੁਰਮਤਿ† ਗੁਰਦਾਸ ਹੈ ॥੧੯੦॥

ਹਉਮੈ ਅਭਿਮਾਨ ਕੋ ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਵਗਿਆ ਗੁਰ
ਨਿੰਦਾ ਗੁਰਦਾਸਨ ਕੋ ਨਾਮ ਗੁਰਦਾਸ ਹੈ।
ਮਹੁਰਾ ਕਹਾਵੈ ਮੀਠਾ ਗਈ ਸੋ ਕਹਾਵੈ ਆਈ
ਰੂਠੀ ਕਉ ਕਹਤ ਰੁਠੀ[8] ਹੋਤ ਉਪਹਾਸ ਹੈ।
ਬਾਂਝ ਕਹਾਵੈ ਸਪੂਤੀ ਦੁਹਾਗਨਿ ਸੁਹਾਗਨਿ ਕੁਰੀਤਿ[9]
ਸ੍ਰੁਰੀਤਿ ਕਾਟਿਓ ਨਕਟਾ ਕੋ ਨਾਸ ਹੈ।
ਬਾਵਰੋ ਕਹਾਵੈ ਭੋਰੋ ਆਂਧਰੋ ਕਹੈ ਸੁਜਾਖੋ
ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਜੈਸੇ ਬਾਸੁ ਨ ਸੁਬਾਸ[10] ਹੈ ॥੧੯੧॥

ਗੁਰਸਿਖ ਏਕ ਮੋਕ ਰੋਮ ਨ ਪੂਜਸਿ ਕੋਟਿ
ਹੋਮ ਜਗ ਭੰਗ ਨਈਬੇਦ ਪੂਜਾਚਾਰ ਹੈ।
ਜੋਗ ਧਿਆਨ[11] ਗਿਆਨ[12] ਅਧਿਆਤਮ[13] ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧ[14]
ਜਾਪ ਤਪ ਸੰਜਮਾਦਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਅਉ ਸਾਅੰਗੀਤ
ਸ੍ਰੁਰਸਰ ਦੇਵ ਸਬਲ ਮਾਇਆ ਬਿਸਥਾਰ ਹੈ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਸੰਖ ਜਾਕੋ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਚਰਨ[15] ਨੇਤ ਨੇਤ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ॥੧੯੨॥

---

[1]ਨਿਮਰਤਾ (ਪ) [2]ਬਿਸ੍ਵਾਸ (ਧ, ਲ) [3]ਸੁਭਾਵ (ਕ) [4]ਸਬੂਲ ਮੂਲ (ਧ) [5]ਅੰ (ਲ) [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਵਾਵਾਸ' ਹੈ। [7]ਹੋਇ (ਪ, ਅ, ਧ, ਲ) [8]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਟੂਠੀ' ਹੈ। [9]ਭਰੀਤਿ (ਲ) [10]ਕੈਬਾਸ (ਲ) [11]ਧਯਾਨ (ਲ) [12]ਗਯਾਨ (ਲ) [13]ਅਧਯਾਤਮ (ਲ) [14]ਨਿਧੋ (ਅ, ਧ, ਲ) [15]ਚਰ (ਪ)

ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਜ ਗੁਰਸਿਖ ਮਾਥੈ ਲਾਗੀ
ਬਾਛਤ ਸਕਲ ਗੁਰਸਿਖ ਪਗ ਰੇਨ ਹੈ ।
ਕੰਟਨਿ ਕੰਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਕਮਲਾ ਕਲਪਤਰ
ਪਾਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਕਾਮਧੇਨ ਹੈ ।
ਸੁਰਿ ਨਰ ਨਾਥ ਮੁਨਿ ਤ੍ਰਿਭੁਵਨ[1] ਅਉ ਤ੍ਰਿਕਾਲ
ਲੰਗ ਬੇਦ ਗਿਆਨ ਉਨਮਾਨ ਜੋਨ ਕੋਨ ਹੈ ।
ਕੰਟਨਿ ਕੰਟਾਨਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਸੰਖ ਜਾਕੈ
ਨਮੋ ਨਮੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਦੇਨ ਹੈ ।।੧੯੩।।

ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਅਤਿ
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤ ਭਾਇ ਚਾਇ ਕੈ ਚਲੀਲੇ ਹੈ ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ ਅਤਿ ਅਸਚਰਜਮੈ[2]
ਬਚਨ ਤੁੰਬੋਲ ਸੰਗ ਰੰਗ[3] ਹ੍ਵੈ ਰੰਗੀਲੇ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲੀਨ ਜਲ ਮੀਠ ਗਤਿ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੈ ਰਸਿਕ ਰਸੀਲੇ ਹੈ ।
ਸੋਭਾ ਨਿਧਿ ਸੰਭ ਕੋਟਿ ਓਟ ਲੰਭ ਕੈ ਲੁਭਿਤ
ਕੋਟਿ ਛਬਿ ਛਾਹ ਛਿਪੈ ਛਬਿ ਕੈ ਛਬੀਲੇ ਹੈ ।।੧੯੪।।

ਗੁਰਸਿਖ ਏਕਮੇਕ ਰੋਮ[4] ਕੀ ਅਕਥ ਕਥਾ
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਪਾਵਈ ।
ਏਕ ਓਅੰਕਾਰ ਕੇ ਬਿਥਾਰ[5] ਕੋ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਮਾਵਈ ।
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਸਾਧਸੰਗ ਮੈ ਨਿਵਾਸ
ਦਾਸਨ[6] ਦਾਸਾਨ ਮਤਿ ਆਪਾ ਨ ਜਤਾਵਈ ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰ ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ
ਓਤਿਪੋਤਿ ਜੋਤਿ ਵਾਕੀ† ਵਾਹੀ ਬਨਿ ਆਵਈ ।।੧੯੫।।

ਪਵਨਹਿ ਪਵਨ ਮਿਲਤ ਨਹੀ ਪੋਖੀਅਤ
ਸਲਿਲੈ ਸਲਿਲ ਮਿਲਤ ਨਾ[7] ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।
ਜੋਤੀ ਮਿਲੈ[8] ਜੋਤਿ ਹੋਤ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕੈਸੇ ਕਰਿ
ਭੁਸਮਹਿ ਭੁਸਮ ਸਮਾਨੀ ਕੈਸੇ ਜਾਨੀਐ ।
ਕੈਸੇ ਪੰਚਤਤ ਮੇਲੁ ਖੇਲੁ ਹੋਤ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਨ
ਬਿਛੁਰਤ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਨ ਕੈਸੇ ਉਨਮਾਨੀਐ ।
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਤਿ ਬਿਸਮ ਅਸਚਰਜਮੈ[9]
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਅਗਮਿਤਿ[10] ਕੋਸੇ ਉਰ ਆਨੀਐ ।।੧੯੬।।

---

[1]ਤ੍ਰਿਭਵਨੈ (ਪ) [2]ਅਸ੍ਚਰਜਮੈ (ਧ) [3]ਸੰਗ (ਲ) [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸ੍' ਹੈ। [5]'ਪ' 'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਬਿਥਾਰੇ ਹੈ। [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਦਸਨ' ਹੈ। [7]ਨਾਹਿ (ਧ) ਨਹੀ (ਲ) [8]ਮਿਲੈ (ਪ,ਅ) [9]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਸ੍ਚਰਜਮੈ ਹੈ। [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਗਮਿਤ' ਹੈ।

ਚਾਰਕੁੰਟ ਸਾਤਦੀਪ ਮੈਂ ਨ ਨਵਖੰਡ ਬਿਖੈ
ਦਹਦਿਸਾ[1] ਦੇਖੀਐ ਨ ਬਨ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਨੀਐ ।
ਲੋਗ ਬੇਦ ਗਿਆਨ[2] ਉਨਮਾਨ ਕੈ ਨ ਦੇਖਿਓ[3] ਸੁਨਿਓ
ਸੁਰਗ ਪਇਆਲ ਮ੍ਰਿਤਮੰਡਲ[4] ਨ ਮਾਨੀਐ ।
ਭੂਤ ਅਉ ਭਵਿਖ ਨ ਬਰਤਮਾਨ ਚਾਰੇਜੁਗ
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਖਟ ਦਰਸ ਨ ਧਿਆਨੀਐ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸੈਗਤਿ ਮਿਲਾਪ·ਕੈ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਜੈਸੋ
ਤੈਸੋ ਅਉਰ ਠਉਰ ਸੁਨੀਐ ਨ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ॥੧੯੭॥

ਉਖ ਮੈਂ ਪਿਉਖ[4] ਰਸ ਰਸਨਾ ਰਹਿਤ ਹੋਇ
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਤਾਸ ਨਾਸਕਾ ਨ ਹੋਤ ਹੈ ।
ਨਾਦ ਬਾਦ ਸੁਰਤਿ ਬਿਹੂਨ ਬਿਸਮਾਦ ਗਤਿ
ਬਿਬਿਧਿ ਬਰਨ[5] ਬਿਨੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੋ ਜੋਤਿ ਹੈ ।
ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਨ ਸਪਰਸ ਉਸਨ ਸੀਤ
ਕਰ ਚਰਨ[6] ਹੀਨ ਧਰ[7] ਅਉਖਚੀ ਉਦੋਤ ਹੈ ।
ਜਾਹਿ ਪੰਚ ਦੋਖ ਨਿਰਦੋਖ ਮੋਖ ਪਾਵੈ ਕੈਸੇ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜ ਸੈਭੋਖ ਹੁਇ ਅਛੋਤ ਹੈ ॥੧੯੮॥

ਨਿਹਫਲ ਜਿਹਬਾ ਹੈ ਸਬਦ ਸੁਆਦਿ ਹੀਨ
ਨਿਹਫਲ ਸੁਰਤਿ[8] ਨ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਹੈ ।
ਨਿਹਫਲ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ[+] ਆਪਾ ਆਪੁ ਦੇਖੀਅਤਿ[9]
ਨਿਹਫਲ[10] ਸ੍ਵਾਸੈ[11] ਨਹੀ ਬਾਸੁ ਪਰਮਾਦੁ ਹੈ ।
ਨਿਹਫਲ ਕਰ ਗੁਰ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਬਿਨੁ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਬਿਹੂਨ ਪਗ ਬਾਦਿ[12] ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਗ ਅੰਗ ਪੰਗ ਸਰਬੰਗ ਲਿਵ
ਸਬਦਾ[13] ਸੁਰਤਿ ਸਾਧਸੈਗਤਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੈ ॥੧੯੯॥

ਪਸੁਆ[14] ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ ਅੰਤਰਿ ਅੰਤਰੁ ਇਹੈ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕੈ ਬਿਬੇਕ ਅਬਿਬੇਕ ਹੈ ।
ਪਸੁ ਹਰਿਹਾਉ ਕਹਿਓ ਸੁਨਿਓ ਅਨਸੁਨਿਓ ਕਰੈ
ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਉਪਦੇਸ ਰਿਦੈ ਟੇਕ ਹੈ ।
ਪਸੂਆ ਸਬਦ ਹੀਨ ਜਿਹਬਾ ਨ ਬੋਲਿ ਸਕੈ
ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਬੈਲੈ ਬਚਨ ਅਨੇਕ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸੁਨਿ ਸਮਝਿ ਬੋਲੈ ਬਿਬੇਕੀ
ਠਾਕੁਰ ਅਚੇਤ ਪਸੁ ਪੂਤ ਹੂ ਮੈ ਏਕ ਹੈ ॥੨੦੦॥

---

[1]ਦਿਸੀ (ਯ,ਲ) [2]ਗਜਾਨ (ਲ) [3]ਦੇਖਜੋ (ਲ) [4]ਪਯੂਖ (ਲ) [5]ਦਰਨ (ਲ) [6]ਚਰ (ਯ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧ ਥ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਰ' ਹੈ । [8]ਸ੍ਰ_ਤਿ (ਯ) [9]ਦੇਖੀਅ (ਪ) [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਫਲ' ਹੈ । [11]ਸੁਆਸ (ਲ) [12]ਬਾਪ (ਲ) [13]ਦ੍ਰਿਸਟਿ (ਲ) [14]ਪਸੂਆਦ (ਲ)

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਹੀਨ ਪਸੂਆ ਪਵਿਤ੍ਰ ਦੇਹ
ਖੜ ਖਾਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੰ ਸੁਆਉ[1] ਹੈ ।
ਗੰਬਰ ਗੰਮੂਤ੍ਰ ਸੂਤ੍ਰ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਭਏ
ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਨਿਖਧ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਪਿਆਉ ਹੈ ।
ਬਚਨ[2] ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਸਾਧਨ ਕੈ ਸਾਧ ਭਏ
ਅਧਮ ਅਸਾਧ ਖਲ ਬਚਨ ਦੁਰਾਉ ਹੈ ।
ਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਰਸਿਕ ਰਸਾਇਨ ਹੁਇ
ਮਾਨਸ ਬਿਖੈ ਧਰ ਬਿਖਮ ਬਿਖੁ ਤਾਉ ਹੈ ॥੨੦੧॥

ਪਸੁ ਖੜਿ ਖਾਤ ਖਲ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ[3] ਹੀਨ
ਮੋਨਿ ਕੈ ਮਹਾਭਮੁ ਪੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜੀ ।
ਨਾਨਾ ਮਿਸਟਾਨ [ਖਾਨ][4] ਪਾਨ ਮਾਨਸ ਮੁਖ
ਰਸਨਾ ਰਸੀਲੀ ਹੋਇ ਸੋਈ ਭਲੀ ਤਾਂਹਿ ਜੀ ।
ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਫਲ
ਬਚਨ ਬਿਹੂਨ ਪਸੁ[5] ਪਰਮਿਤਿ ਆਹਿ ਜੀ ।
ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਗਤਿ ਬਚਨ ਬਿਬੇਕਹੀਨ
ਬਿਖਧਰ[6] ਬਿਖਮ ਚਕਤ ਚਿਤ੍ਰ ਚਾਹਿ ਜੀ ॥੨੦੨॥

ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਬਿਰਹਾ[7] ਬਿਆਪੈ ਦ੍ਰਿਗਨ ਹੁਇ
ਸ੍ਰਵਨ ਬਿਰਹੁ ਬਿਆਪੈ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕੈ ।
ਸੰਗਮ ਸਮਾਗਮ[8] ਬਿਰਹੁ ਬਿਆਪੈ[9] ਜਿਹਬਾ ਕੈ
ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਅੰਕਮਾਲ ਕੀ ਰਚਨ ਕੈ ।
ਸਿਹਜਾ ਗਵਨ ਬਿਰਹਾ ਬਿਆਪੈ ਚਰਨ ਹੁਇ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਿਰਹ ਸ੍ਰਬੰਗ[10] ਹੁਇ ਸਚਨ ਕੈ ।
ਰੋਮ ਰੋਮ ਬਿਰਹ ਬ੍ਰਿਥਾ ਕੈ ਬਿਹਬਲ ਭਈ
ਸਸਾ[11] ਜਿਉ ਬਹੀਰ ਪੀਰ ਪ੍ਰਬਲ ਤਚਨ ਕੈ ॥੨੦੩॥

ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਦਨ ਅਨੂਪ ਰੂਪ
ਅਤਿ ਅਸਚਰਜਮੈ[12] ਨਾਇਕ[13] ਕਹਾਈ ਹੈ ।
ਲੋਚਨ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਮੈ ਤਨਕ ਤਾਰਕਾ[14] ਸਿਆਮ[15]
ਤਾਕੋ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਤਿਲ ਬਨਿਤਾ ਬਨਾਈ ਹੈ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਛਬਿ ਤਿਲ ਛਿਪਤ ਛਾਹਾ[16]
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਸੋਭ ਲੋਭ ਲਲਚਾਈ ਹੈ ।
ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਨਾਇਕ ਕੀ ਨਾਇਕਾ ਭਈ
ਤਿਲ ਕੋ ਤਿਲਕ ਸਰਬ ਨਾਇਕਾ ਮਿਟਾਈ ਹੈ ॥੨੦੪॥

---

[1]ਸੁਆਓ (ਲ) [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਚਰਨ' ਹੈ । [3]ਸੁਨੀਯਤਿ (ਲ) [4]'ਆ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [5]ਪਸੂ (ਅ) [6]ਬਿਖਦਰ (ਲ) [7]ਬ੍ਰਿਹਾ (ਯ, ਲ) [8]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਮਾਰ' ਹੈ । [9]ਬਿਯਾਪੈ (ਲ) [10]'ਪ' 'ਲ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸ੍ਰਬਗ' ਹੈ । [11]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੰਸਾ' ਹੈ । [12]ਅਸਚਰਜਮੈ (ਯ, ਲ) [13]ਨਾਇਕਾ (ਯ, ਪ, ਲ) [14]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਤਰਕ' ਹੈ । [15]ਸਿਯਾਮ (ਲ) [16]ਛਾਹੇ (ਲ)

ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਾਨਕ ਬਨੈ ਬਚਿਤ੍ਰ
ਪਾਵਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਆਜ ਮੋਰੈ[1] ਆਏ ਹੈ ।
ਪਰਮ ਦਇਆਲ ਲਾਲ ਲੋਚਨ ਬਿਸਾਲ ਮੁਖ
ਬਚਨ ਰਸਾਲ ਮਧੁ ਮਧੁਰ ਪੀਆਏ ਹੈ ।
ਸੋਭਿਤ ਸਿਜਾਸਨ[2] ਬਿਲਾਸਨ ਦੇ ਅੰਕਮਾਲ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਿਸਮ ਹੁਇ ਸਹਜ ਸਮਾਏ ਹੈ ।
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਸਬਦ ਸੁਨਿ ਅਖੀਆ ਉਘਰਿ ਗਈ
ਭਈ ਜਲ ਮੀਨ ਗਤਿ ਬਿਰਹ ਜਗਾਏ ਹੈ ॥੨੦੫॥

ਦੇਖਬੇ ਕਉ[3] ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇਬੋ ਚਹੁ
ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਿਅ[4] ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੀਐ ਦਿਖਾਈਐ[5] ।
ਕਹਿਬੇ ਕਉ ਸੁਰਤਿ[6] ਹੈ ਨ [ਸੁਵਨ ਸੁਨਬੇ ਕਉ]⁷
ਕੈਸੇ ਗੁਨਨਿਧਿ ਗੁਨ ਸੁਨੀਐ ਸੁਨਾਈਐ ।
ਮਨ ਮੈ ਨ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਮੈ ਨ ਮਨ
ਨਿਹਚਲ ਹੁਇ[8] ਨ ਉਨਮਨ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ।
ਅੰਗ ਅੰਗ ਭੰਗ ਰੰਗ ਰੂਪ ਕੁਲਹੀਨ ਦੀਨ
ਕੈਸੇ ਬਹੁਨਾਇਕ[9] ਕੀ ਨਾਇਕਾ ਕਹਾਈਐ ॥੨੦੬॥

ਬਿਰਹ ਬਿਓਗ ਰੋਗੁ ਦੁਖਿਤ ਹੁਇ ਬਿਰਹਨੀ
ਕਹਤ ਸੰਦੇਸ ਪਥਿਕਨ[10] ਪੈ ਉਸਾਸ ਭੇ ।
ਦੇਖਹ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਪਰੇਵਾ
ਪਰ[11] ਕਰ ਨਾਰਿ ਦੇਖਿ ਟਟਤ[12] ਅਕਾਸ ਭੇ ।
ਤੁਮ ਤਉ[13] ਚਤੁਰਦਸ ਬਿਦਿਆ[14] ਕੇ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਿਅ[15]
ਤ੍ਰਿਅ ਨ ਛਡਾਵਹੁ ਬਿਰਹ ਰਿਪ ਤ੍ਰਾਸ ਭੇ ।
ਚਰਨ ਬਿਮੁਖ ਦੁਖ ਤਾਰਿਕਾ[16] ਚਮਤਕਾਰ
ਹੋਰਤ ਹਿਰਾਹਿ ਰਵਿ ਦਰਸ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭੇ ॥੨੦੭॥

ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਤਾਹਿ ਦੇਖਿ ਅਉ[17] ਦਿਖਾਵੈ ਆਪ
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਮਿਲਿ ਸੋਭਾ ਦੈ ਸੁਹਾਵਣੀ
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ[18] ਮੁਖ ਬਚਨ ਸੁਨਾਵੈ[19] ਤਾਹਿ
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਉਪਜਾਵਣੀ
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਦਹਦਿਸਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ ਤਾਹਿ
ਸੋਈ ਬਹੁਨਾਇਕ ਕੀ ਨਾਇਕਾ ਕਹਾਵਣੀ ।
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਸਿਹਜਾਸਨਿ ਮਿਲਾਵ ਤਾਹਿ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਸ ਕਰਿ ਅਪੀਉ[20] ਪੀਆਵਣੀ ॥੨੦੮॥

---

[1]ਮੋਰੈ (ਲ) [2]ਸਿਹਜਾਸਨ (ਯ, ਲ) [3]ਕੰ (ਲ) [4]ਪ੍ਰਆ (ਲ) [5]ਦੇਖਾਈਐ (ਪ) [6]ਸੁਰਾਤਿ (ਲ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ' ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [8]ਹੋਇ (ਯ) [9]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਨਾਇਕਾ' ਹੈ । [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਥਿਕ' ਹੈ । [11]ਪਰ (ਲ) [12]ਟੁਟਤ (ਪ) [13]ਭੁ (ਲ) [14]ਬਿਦਯਾ (ਲ) [15]ਪ੍ਰਆ (ਲ) [16]ਤਾਰਿਕ (ਯ, ਲ) [17]ਅੰ (ਲ) [18]ਵਾਵੈ (ਲ) [19]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੁਹਾਵੈ' ਹੈ । [20]ਅਪਿਉ (ਯ, ਲ)

ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਤਾਹਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕੋ ਸੁਹਾਵੈ
ਸੋਈ ਸੁੰਦਰੀ ਕਹਾਵੈ ਛਬਿ ਕੋ ਛਬੀਲੀ ਹੈ ।
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਤਾਹਿ ਬਾਨਕ ਬਧੂ ਬਨਾਵੈ
ਸੋਈ ਬਨਤਾ ਕਹਾਵੈ ਰੰਗ ਮੈ ਰੰਗੀਲੀ ਹੈ ।
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਤਾਕੀ ਸਬੈ ਕਾਮਨਾ ਪੁਜਾਵੈ
ਸੋਈ ਕਾਮਨੀ[1] ਕਹਾਵੈ ਸੋਲ ਕੈ ਸੁਸੀਲੀ ਹੈ ।
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਤਾਹਿ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਲੈ ਪੀਆਵੈ
ਸੋਈ ਪ੍ਰੇਮਨੀ ਕਹਾਵੈ ਰਸਕ ਰਸੀਲੀ ਹੈ ॥੨੦੮॥

ਬਿਰਹ[2] ਬਿਓਗ ਸੋਗ ਸੋਤ ਰੂਪ ਹੁਇ ਕ੍ਰਿਤਾਸ[3]
ਸਭ†* [ਟ੍ਰਕ][4] ਟ੍ਰਕ ਭਏ ਪਾਤੀ ਲਿਖੀਐ ਬਿਦੇਸ ਤੇ ।
ਬਿਰਹ ਅਗਨਿ ਸੋ ਸਵਾਨੀ[5] ਮਾਸੁ ਕ੍ਰਿਸਨ ਹੁਇ
ਬਿਰਹਨੀ ਭੇਖ ਲੇਖ ਬਿਖਮ ਪੈਦੇਸ ਤੇ ।
ਬਿਰਹ ਬਿਓਗ ਰੋਗ ਲੇਖਨਿ ਕੀ ਛਾਤੀ[6] ਫਾਟੀ
ਰੁਦਨ ਕਰਤ ਲਿਖੈ ਆਤਮ ਅਵੇਸ[7] ਤੇ ।
ਬਿਰਹ[8] ਉਸਾਸਨ ਪ੍ਰਗਾਸਨ ਦੁਖਿਤ ਗਤਿ
ਬਿਰਹਨੀ ਕੈਸੇ ਜੀਐ ਬਿਰਹ ਪਰਵੇਸ[9] ਤੈ ॥੨੧੦॥

ਪੂਰਬ[10] ਸੰਜੋਗ ਮਿਲਿ ਸੁਜਨ ਸਗਾਈ ਹੋਤ
ਸਿਮਰਤ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਵਨ ਸੰਦੇਸ ਕੋ ।
ਬਿਧਿ ਸੋ ਬਿਵਾਹੇ ਮਿਲਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ
ਬਿਦਿਮਾਨ ਧਿਆਨ ਰਸ ਰੂਪ ਰੰਗ ਭੇਸ ਕੋ ।
ਰੈਨ ਸੈਨ ਸਮੈ ਸ੍ਰ੍ਰਿ[11] ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ
ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਪਰਮਾਤਮ[12] ਪ੍ਰਵੇਸ ਕੋ ।
ਗਿਆਨ[13] ਧਿਆਨ[14] ਸਿਮਰਨ[15] ਉਲੰਘਿ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਇ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਸਿ ਹੋਤ ਬਿਸ੍ਵਾ ਅਵੇਸ ਕੋ ॥੨੧੧॥

ਏਕ ਸੋ ਅਧਿਕ ਏਕ ਨਾਇਕਾ ਅਨੇਕ ਜਾਕੈ
ਦੀਨ ਕੋ ਦਇਆਲ[16] ਹੁਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰੀ ਹੈ ।
ਸਜਨੀ ਰਜਨੀ ਸਸਿ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅਉਸਰ[17] ਮੈ
ਅਬਲੇ[18] ਅਧੀਨ ਗਤਿ ਬੇਨਤੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ ।
ਜੋਈ ਜੋਈ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਸੋਈ ਸੋਈ ਮਾਨਿ ਜਾਨਿ
ਹਾਥ ਜੋਰੈ ਅਗੁਭਾਗਿ ਹੋਇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੈ ।
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਚਾਇਕੈ ਚਟੋਲੈ ਭਜਉ
ਸਫਲ ਜਨਮੁ[19] ਧੰਨਿ ਆਜ ਮੇਰੀ ਬਾਰੀ ਹੈ ॥੨੧੨॥

---

[1]ਕਾਮਨਾ (ਲ) [2]ਬਿਹ (ਲ) [3]'ਆ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕ੍ਰਿਤਨੋ' ਹੈ । [4]ਇਹ ਪਾਠ 'ਅ' ਤੋ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ' ਲੁਪਤ ਹੈ । [5]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਵਾਨ' ਹੈ । [6]ਛਾਟੀ (ਲ) [7]ਆਵੇਸ (ਯ) ਅਸੇਵ (ਲ) [8]ਬ੍ਰਿਹ (ਲ) [9]ਪ੍ਰਵੇਸ (ਪ,ਯ) [10]ਪੂਰਬ (ਅ,ਲ) [11]ਸ੍ਰੋਤ (ਲ) [12]ਪ੍ਰਮਾਤਮ (ਯ,ਲ) [13]ਗ੍ਰਯਾਨ (ਲ) [14]ਧਯਾਨ (ਲ) [15]ਕ੍ਰੋਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਿਰਮਨ' ਹੈ । [16]ਦਿਆਲ (ਲ) [17]ਕ੍ਰੋਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਉਰਸ' ਹੈ । [18]ਅਬਲੈ (ਲ) [19]ਜਨਮ (ਯ)

ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਮੈ ਤਨਕੰ ਤਾਰਕਾ ਸਿਆਮ[1]
ਤਾਕੋ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬੁ ਤਿਲੁ ਤਿਲਕੁ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਕੋ ।
ਬਨਿਤਾ ਬਦਨ ਪਰਿ ਪ੍ਰਗਟ ਬਨਾਇ ਰਾਖਿਓ
ਕਾਮਦੇਵ ਕੋਟਿ ਲੋਟਪੋਟ ਅਵਿਲੋਕ ਕੋ ।
ਕੰਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਰੂਪ[2] ਕੀ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਛਬਿ[2]
ਸਕਲ ਸਿੰਗਾਰੁ ਕੋ ਸਿੰਗਾਰੁ ਸ੍ਰਬ[3] ਥੋਕ ਕੋ ।
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਿਲਕੀ ਅਤੁਲ ਸੋਭਾ
ਸੁਰਸਤੀ ਕੰਟ ਮਾਨ ਭੈਗ ਧਿਆਨ ਕੈਕ ਕੋ ॥੨੧੩॥

ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਖਟ ਦਰਸਨ ਦੇਖੈ[3]
ਸਕਲ ਦਰਸ ਸਮ ਦਰਸ ਵਿਖਾਏ ਹੈ ।
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਬਦ ਪੰਚ[4] ਸਬਦ ਗਿਆਨ ਗੰਮਿ
ਸਰਬ ਸਬਦ ਅਨਹਦ ਸਮਝਾਏ ਹੈ ।
ਮੰਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਕੈ ਅਛੇਸ ਰਿਚੈ
ਆਦਿ ਕਉ ਆਦੇਸ ਕੈ ਬ੍ਰਹਮ ਬ੍ਰਹਮਾਏ ਹੈ ।
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਿਮਰਨ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਰਸਿਕ ਹ੍ਵਇ[5]
ਏਕ ਅਉ ਅਨੇਕ ਕੋ ਬਿਬੇਕ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਹੈ ॥੨੧੪॥

ਸਤਿ ਬਿਨੁ ਸੰਜਮੁ ਨ ਪਤਿ ਬਿਨੁ ਪੂਜਾ ਹੋਇ
ਸਚ ਬਿਨੁ ਸੋਚ ਨ ਜਨੇਊ ਜਤਹੀਨ ਹੈ ।
ਬਿਨੁ ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਗਿਆਨ ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਧਿਆਨ
ਭਾਉ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਕਥਨੀ ਭੈ ਭੀਨ ਹੈ ।
ਸਾਂਤਿ ਨ ਸੰਤੋਖ ਬਿਨੁ ਸੁਖੁ ਨ ਸਹਜ ਬਿਨੁ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ ।
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਬਿਨੁ ਹਿਰਦੈ ਨ ਏਕ ਟੇਕ
ਬਿਨੁ ਸਾਧਸੰਗਤ ਨ ਰੰਗ ਲਿਵ ਲੀਨ ਹੈ ॥੨੧੫॥

ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹ੍ਵਇ
ਚਰਨ ਕਮਲ ਤਾਹਿ ਜਗ ਮਧੁਕਰ ਹੈ।
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗਦ ਗਦ ਹ੍ਵਇ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਤਾਹਿ ਜਗਤ ਉਧਰਿ[6] ਹੈ ।
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ[7] ਗੁਰ ਦਇਆ ਨਿਧਾਨ
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦੋਖ ਦੂਖ ਹਰਿ ਹੈ ।
ਸੋ ਗੁਰ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਦਾਸਾਨ ਦਾਸ
ਤਾਸ ਨ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਸਮਸਰਿ ਹੈ ॥੨੧੬॥

---

[1]ਸ੍ਯਾਮ (ਯ) [2]ਸਰਬ (ਲ) [3]ਦੇਖੇ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [4]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਤੇ 'ਅ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਬਦ ਪੰਚ' ਚੁਹਰੀ ਵਾਰੀ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ । [5]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਹੋਇ' ਹੈ । [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਉਧਾਰਿ' ਹੈ । [7]ਕ੍ਰਿਪਾਕੈ (ਲ)

ਜਬ ਤੇ[1] ਪਰਮ ਗੁਰ ਚਰਨ ਪਰਸਿ ਆਏ
ਚਰਨ ਪਰਸਿ ਲਿਵ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਹੈ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਕੋ
ਚਾਹਤ ਚਰਨ ਰੇਨ[2] ਸਕਲ ਅਕਾਰ[3] ਹੈ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖ ਸੈਪਟ ਸਹਜ ਘਰਿ
ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ ਪਰਮਾਰਥ ਈਚਾਰ ਹੈ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੁੱਧਿ
ਨੈਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨਮੋ[4] ਕੈ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ॥੨੧੭॥

ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਜਬ ਤੇ[5] ਰਿਦੈ ਬਸਾਏ
ਤਬ ਤੇ ਅਸਥਿਰਿ ਚਿਤਿ ਅਨਤ ਨ ਧਾਵਹੀ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਕੋ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਸਰ ਪਦ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਹੀ।
ਚਰਨ ਕਮਲ [6]ਸੁਖ ਮਨ ਮੈ ਨਿਵਾਸ ਕੀਓ[6]
ਆਨੇ [6]ਸੁਖ ਤਿਆਗ ਹਰਿ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਹੀ[6]।
ਚਰਨ ਕਮਲ [7]ਮਕਰੰਦ ਵਾਸਨਾ ਨਿਵਾਸ
ਆਨ ਵਾਸ ਫੀਕੀ ਭਈ ਹਿਰਦੈ ਨ ਭਾਵਈ[7] ॥੨੧੮॥

ਬਾਰੀ ਬਹੁਨਾਇਕ ਕੀ ਨਾਇਕਾ ਪਿਆਰੀ ਕੇਰੀ
ਘੋਰੀ ਆਨਿ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁਇ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਨੈਨ ਛਾਇਕੈ।
ਪ੍ਰੇਮਨੀ ਪੜਿਬੂੜਾ ਚਇਲੀ[8] ਪ੍ਰਿਆ[9] ਅਗਮ ਕੀ
ਨਿੰਦ੍ਰਾ† ਕੋ ਨਿਰਾਦਰੁ[10] ਕੈ ਸੋਈ ਨ ਭੈ ਭਾਇ ਕੈ।
ਸਖੀ[11] ਹੁਤੀ ਸੋਚ ਥੀ ਭਈ ਗਈ ਸੁਖਦਾਇਕ ਪੈ
ਜਹਾ ਕੇ ਤਹੀ ਲੈ[12] ਰਾਖੇ ਸੰਗਮ ਸੁਲਾਇ ਕੈ।
ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਮੈ ਨ ਮਿਤ੍ਰਹਿ ਮਿਲਨ ਦੀਨੀ
ਜਮ ਰੂਪ ਜਾਮਨੀ ਨ ਨਿਬਰੈ ਬਿਹਾਇ ਕੈ ॥੨੧੯॥

ਰੂਪ ਹੀਨ ਕੁਲ ਹੀਨ ਗੁਨ ਹੀਨ ਗਿਆਨ ਹੀਨ
ਸੋਭਾ ਹੀਨ ਭਾਗ ਹੀਨ ਤਪ ਹੀਨ ਬਾਵਰੀ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ[13] ਦਰਸ ਹੀਨ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਹੀਨ
ਬੁਧਿ ਬਲ ਹੀਨ ਸੂਧੇ ਹਸਤ ਨ ਪਾਵਰੀ।
ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੀਨ ਰੀਤਿ ਹੀਨ ਭਾਇ ਭੈ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੀਨ
ਚਿਤ ਹੀਨ ਬਿਤ ਹੀਨ ਸਹਜ ਸੁਭਾਵਰੀ।
ਅੰਗ ਅੰਗਹੀਨ ਦੀਨਾਧੀਨ ਪਰਾਚੀਨ[14] ਲਗਿ
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਰਾਵਰੀ ॥੨੨੦॥

---

[1]ਤੁ (ਪ) [2]ਰਜ (ਲ) [3]ਆਕਾਰ (ਪ, ਅ) ਮਕਰੰਦ (ਲ) [4]ਨਮੋ ਨਮੋ (ਲ) [5]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਚੈ' ਹੈ। [6]'ਪ' 'ਅ' ਤੇ 'ਲ' ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਦਿਨੁ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਮਵਾਰ 'ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਜਬ ਤੇ ਧਿਆਨ ਧਾਰੇ, ਆਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਰਬੰਗ ਬਿਸਰਾਵਹੀ। [7]ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਮਧਮ ਅੰ ਕਮਲ ਗੁਰਿ ਮਨ ਮਨਸਾ ਬਕਤ ਨਿਜ ਜ਼ਿਹ ਅ·ਵਈ ਹੈ। [8]ਚਇਲੀ (ਯ, ਲ) [9]ਪ੍ਰਿਅ (ਯ, ਲ) [10]ਨਿਹਾਦ੍ (ਯ) [11]ਸਕੀ (ਲ) [12]ਲੈ (ਅ, ਪ, ਯ, ਲ) [13]ਦ੍ਰਿਸਟਿ (ਯ, ਲ) [14]ਪਰਚੰਡ (ਲ)

ਜਨਨੀ ਸੁਤਹਿ ਬਿਖੁ ਦੇਤ ਹੋਤੁ ਕਉਨ ਰਾਖੈ
ਘਰੁ ਮੂਸੈ ਪਾਹਰੂਆ ਕਹੋ ਕੈਸੇ ਰਾਖੀਐ ।
ਕਰੀਆ ਜਉ ਬੋਰੈ[1] ਨਾਵ ਕਹੋ ਕੈਸੇ ਪਾਵੈ ਪਾਰੁ
ਅਗੁਆ ਉਝਾਟ ਪਾਰੈ[2] ਕਾਪੈ ਦੋਨੁ ਭਾਖੀਐ ।
ਖੇਤੈ ਜਉ ਖਾਇ ਬਾਰਿ ਕਉਨ ਧਾਇ[3] ਰਾਖਨਹਾਰੁ
ਚਕ੍ਵੈ ਕਰੈ* ਅਨਿਆਉ ਪੂਛੈ[4] ਕਉਨੁ ਸਾਖੀਐ[5] ।
ਰੋਗੀਐ ਜਉ ਬੈਦੁ[6] ਮਾਰੈ ਮਿਤ੍ਰੁ ਜਉ ਕਮਾਵੈ ਦ੍ਰੋਹੁ
ਗੁਰ ਨ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਕਾ ਪੈ ਅਭੁਲਖੀਐ ॥੨੨੧॥

ਮਨ ਮਧੁਕਰਿ ਗਤਿ ਭ੍ਰਮਤ ਚਤੁਰ ਕੂਟ
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਸੰਮਾਈਐ[7] ।
ਸੀਤਲ ਸੁਗੰਧ ਅਤਿ ਕੰਮਲ ਅਨੂਪ ਰੂਪ
ਮਧੁ ਮਕਰੰਦ ਤਸ ਅਨਤ ਨ ਧਾਈਐ ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਉਨਮਨ ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ
ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ ਰੁਨਝੁਨ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੀਸ ਇਕਈਸ ਸੋਹੇ ਸੋਈ ਜਾਨੈ[8]
ਆਪਾ[9] ਅਪਰੰਪਰ ਪਰਮਪਦੁ[10] ਪਾਈਐ ॥੨੨੨॥

ਮਨ ਮ੍ਰਿਗ ਮ੍ਰਿਗਮਦ ਅਛਤ ਅਤਿਰਗਤਿ
ਕੁਲਿਓ ਭ੍ਰਮ ਖੋਜਤ ਫਿਰਤ ਬਨ ਮਾਹੀ ਜੀ ।
ਦਾਦਰ ਸਰੰਜ ਗਤਿ ਏਕੈ ਸਰਵਰ ਬਿਖੈ
ਅੰਤਰਿ ਦਿਸੰਤਰ ਹੁਇ ਸਮਝੈ[11] ਨਾਹੀ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਬਿਖਿਆਧਰ[12] ਤਜੈ ਨ ਬਿਖਿ ਬਿਖਮ[13] ਕਉ
ਅਹਿਨਿਸਿ ਬਾਵਨ ਬਿਰਖ ਲਪਟਾਹੀ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਨਰਪਤਿ[14] ਸੁਪਨੰਤਰ ਭੇਖਾਰੀ ਹੁੰਇ*
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਗਤ ਮੈ ਭਰਮ ਮਿਟਾਹੀ ਜੀ ॥੨੨੩॥

ਬਾਇ ਹੁਇ ਬਘੂਲਾ ਬਾਇ ਮੰਡਲ ਫਿਰੈ ਰੁਚਿ ਕਹਾ
ਬਾਸਨਾ ਕੀ ਆਗਿ[15] ਜਾਗਿ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਨੀਐ ।
ਕੂਪ ਜਲੁ ਗਰੋ ਬਾਧੋ ਨਿਕਸੈ ਨ ਹੁਇ ਸਮੁੰਦੁ
ਚੀਲ ਹੁਇ ਉਡੈ ਨ ਖਗਪਤਿ ਉਨਮਾਨੀਐ ।
ਮੂਸਾ[16] ਬਿਲ ਖੋਦ ਨ ਜੋਗੀਸੁਰ ਗੁਫਾ ਕਹਾਵੈ
ਸਰਪ ਹੁਇ ਚਿਰੰਜੀਵ ਬਿਖੁ ਨ ਬਲਾਨੀਐ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ* ਚੀਤ ਹੁਇਤ੍ਰ ਅਤੀਤ‡*
ਹਉਮੈ ਖੋਇ ਹੋਇ ਰੇਨ ਕਾਮਧੇਨ ਮਾਨੀਐ ॥੨੨੪॥

---

[1]ਨਾਉ (ਅ) [2]ਪਰੈ (ਲ) [3]ਧੰ (ਯ) ਆਇ (ਲ) [4]ਪੁਛੈ (ਪ) [5]ਸਾਖੀਅ (ਲ) [6]ਵੈਦ (ਯ)
[7]ਸਮਾਈਐ (ਅ, ਪ, ਧ, ਲ) [8]ਜਾਨਾ (ਅ) [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਆਪ' ਹੈ। [10]ਪਰੰਮਪਦ (ਧ)
[11]ਸਮਝਤ (ਧ, ਲ) [12]ਵਿਖ ਧਰ (ਲ) [13]ਵਿਖਮ ਵਿਖ (ਲ) [14]ਨਿਰਪਤ (ਅ, ਪ) [15]ਆਗਿ (ਲ)
[16]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮੂਸ' ਹੈ।

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ
ਆਤਮ ਅਵੇਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮ[1] ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ ।
ਤਤੈ ਮਿਲਿ ਤਤ ਸ੍ਵਾਤਬੂੰਦ ਮੁਕਤਾਹਲ ਹੁਇ
ਪਾਰਸ[2] ਕੈ ਪਾਰਸ ਪਰਸਪਰ ਕੀਨ ਹੈ ।
ਜੋਤ[3] ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਜੈਸੇ ਦੀਪਕੈ ਦਿਪਤ ਦੀਪ
ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧੀਅਤ ਆਪੈ ਆਪਾ[4] ਚੀਨ ਹੈ ।
ਚੰਦਨ ਬਨਾਸਪਤੀ ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਗਤਿ
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਜਨ ਕੁਲ ਅਕੁਲੀਨ ਹੈ ॥੨੨੫॥

ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਰਿਦੈ ਸਤਿਰੂਪ ਦੇਖੈ ਦ੍ਰਿਗ
ਸਤਿਨਾਮ ਜਿਹਬਾ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਪਾਏ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਸਤਿ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਰਤਿ ਨਾਦ[5]
ਨਾਸਕਾ ਸੁਗੰਧਿ ਸਤਿ ਆਘ੍ਰਨ ਅਘਾਏ ਹੈ ।
ਸੰਤ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਹਸਤ[6] ਅਵਲੰਬ ਸਤਿ
ਪਾਰਸ ਪਰਸਿ ਹੁੰਇ ਪਾਰਸ ਦਿਖਾਏ ਹੈ ।
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਅਲਖ ਲਖਾਏ ਹੈ ॥੨੨੬॥

ਆਤਮ[7] ਤ੍ਰਿਬਿਧੀ ਜਤ੍ਰ ਕਤ੍ਰ ਸੋ†[8] ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਨਿਹਚਲ ਮਨ ਮਾਨੈ[9] ਹੈ ।
ਜਗਜੀਵਨ[10] ਜਗ ਜਗ[11] ਜਗਜੀਵਨ ਮੈਂ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਉਨ ਆਨੈ ਹੈ ।
ਸੁਖਮ ਸਥੂਲ ਮੂਲ ਏਕ ਹੀ[12] ਅਨੇਕ ਮੇਕ-
ਗੌਰਸ ਗੋਬੰਸ ਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਹਿਚਾਨੈ ਹੈ ।
ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਚਿਤ੍ਰ ਮੈਂ ਚਿਤੇਰੋ
ਜੰਤ੍ਰ ਧੁਨਿ ਜੰਤ੍ਰੀ ਜਨ ਕੈ ਜਨਕ ਜਾਨੈ ਹੈ ॥੨੨੭॥

ਨਾਇਕ ਹੈ ਏਕੁ ਅਰੁ ਨਾਇਕਾ ਅਸਟ ਤਾਕੈ
ਏਕ ਏਕ* ਨਾਇਕਾ ਕੈ* ਪਾਂਚ ਪਾਂਚ ਪੂਤ ਹੈ ।
ਏਕ ਏਕ ਪੂਤ ਗ੍ਰਿਹ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਨਾਤੀ
ਏਕੈ ਏਕੈ ਨਾਤੀ ਦੋਇ ਪਤਨੀ[13] ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੈ ।
ਤਾਹੂ ਤੇ ਅਨੇਕ ਪੂਨਿ ਏਕੈ ਏਕੈ ਪਾਂਚ[14] ਪ੍ਰਾਂਚ
ਤਾਤੇ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਸੁਤ ਸੰਤਤਿ ਸੰਭੂਤ ਹੈ ।
ਤਾਤੇ[15] ਆਠ ਆਠ ਸੁਤਾ ਸੁਤਾ ਸੁਤਾ ਆਠ ਸੁਤ
ਐਸੇ ਪਰਵਾਰੁ[16] ਕੈਸੇ ਹੋਇ ਏਕ ਸੂਤ ਹੈ ॥੨੨੮॥

---

[1]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਰਾਤਮ' ਹੈ । [2]ਪਤਸ (ਯ) [3]ਜੋਤਿ (ਲ) [4]ਆਪ (ਪ) [5]ਨਾਸ (ਯ) [6]ਸਹਤ (ਲ) [7]'ਅ' ਯਾ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਆਤਮਾ' ਹੈ । [8]ਮੈਂ (ਯ) [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਾਨ' ਹੈ । [10]ਜੁਗ ਜੁਗ ਜੀਵਨ (ਲ) [11]ਇਹ ਪਾਠ ਕੇਵਲ 'ਯ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹੈ ਜੋ ਅਰਥ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ । [12]ਵੀ (ਅ) [13]ਪਤਨੀ (ਪ,ਅ) [14]ਪੰਚ [15]ਤਾਕੈ (ਯ) [16]ਪ੍ਰਵਾਰ (ਅ)

ਏਕ ਮਨੁ ਆਠ ਖੰਡ ਖੰਡ ਪਾਂਚ ਟੂਕ
ਟੂਕ ਟੂਕ ਚਾਰਿ ਫਾਰ ਫਾਰ ਦੌਇ ਫਾਰ ਹੈ ।
ਤਾਹੂ ਤੇ ਪਈਸੇ ਅਉ ਪਈਸਾ ਏਕ ਪਾਂਚ ਟਾਂਕ
ਟਾਂਕ ਟਾਂਕ ਮਾਸੇ ਚਾਰਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ।
ਮਾਸਾ ਏਕ ਆਠ ਰਤੀ ਰਤੀ ਆਠ [1]ਚਾਵਰ ਕੀ
ਹਾਟ ਹਾਟ ਕਨੁ ਕਨੁ ਭੌਲ ਭੁਲਾਧਾਰ[2] ਹੈ ।
ਪੂਰ ਪੂਰ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਬਿਖੈ
ਬਸਿ ਆਵੈ ਕੋਸੇ ਜਾਕੋ ਏਤੇ ਬਿਸਥਾਰ ਹੈ ॥੨੨੯॥

ਖਗਪਤਿ ਪ੍ਰਬਲ[3] ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ ਪਰਮਹੰਸ
ਚਾਤੁਰ ਚਤੁਰ ਮੁਖ ਚੰਚਲਾ[5] ਚਪਲ ਹੈ ।
ਭੁਜਬਲੀ ਅਸਟ ਭੁਜਾ ਤਾਕੇ ਚਾਲੀਸ ਕਰ
ਏਕ ਸਉ ਅਰ† ਸਾਠਿ ਪਾਉ ਚਾਲ ਚਲਾ ਚਲ ਹੈ ।
ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਪਨ ਅਹਿਨਿਸਿ ਦਹਦਿਸ ਧਾਵੈ
ਤ੍ਰਿਭੁਵਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੌਇ ਆਵੈ ਏਕ ਪਲ ਹੈ ।
ਪਿੰਜਰੀ ਮੈ ਅਛਤ ਉਡਤ ਪਹੂਚੈ ਨ[6] ਕੱਖੂ
ਪੂਰ ਪੂਰ ਪੂਰ* ਗਿਰ ਤਰ ਥਲ[6] ਜਲ[7] ਹੈ ॥੨੩੦॥

ਜੈਸੇ ਪੰਛੀ ਉਡਤ ਫਿਰਤ ਹੈ ਅਕਾਸਚਾਰੀ[8]
ਜਾਰਿ ਡਾਰਿ ਪਿੰਜਰੀ ਮੈ ਰਾਖੀਅਤਿ ਆਨਿ ਕੈ ।
ਜੈਸੇ ਗਜਰਾਜ ਗਹਬਰ ਬਨ ਮੈ ਮਦੰਨ[9]
ਬਸਿ ਹੁਇ ਮਹਾਵਤ ਕੈ ਆਕਸਹਿ ਮਾਨਿ ਕੈ ।
ਜੈਸੇ ਬਿਖਿਆਧਰ ਬਿਖਮ ਬਿਲ ਮੈ ਪਤਾਲ[10]
ਗਹੇ ਸਾਪਹੇਰਾ ਤਾਹਿ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੀ ਕਾਨਿ ਕੈ ।
ਤੈਸੇ ਤ੍ਰਿਭੁਵਨ ਪ੍ਰਤਿ ਭ੍ਰਮਤ ਚੰਚਲ ਚਿਤ
ਨਿਹਚਲ ਹੋਤ ਮਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਕੈ ॥੨੩੧॥

ਰਚਨਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਸਮ ਬਚਿਤ੍ਰਪਨ
ਏਕ ਮੈ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ।
ਲੰਚਨ ਮੈ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸ੍ਰਵਨ ਮੈ ਸੁਰਤਿ ਸੁਖੀ
ਨਾਸਕਾ ਸੁਬਾਸ ਰਸ ਰਸਨਾ ਉਚਾਰ ਹੈ ।
ਅੰਤਰ ਹੀ ਅੰਤਰ ਨਿਰੰਤਰੀਨ ਸੰਤ੍ਰਨ[11] ਮੈ
ਕਾਹੂ ਕੀ ਨ ਕੱਹੂ ਜਾਨੈ ਬਿਖਮ ਬੀਚਾਰ[12] ਹੈ ।
ਅਗਮ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਜਾਨੀਐ ਚਿਤੇਰੇ ਕੈਸੇ
ਨੇਤ ਨੇਤ ਨੈਤ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮਸਕਾਰਿ ਹੈ ॥੨੩੨॥

---

[1]ਕੋਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਚਾਵਰੀ' ਹੈ। [2]ਕੋਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭੌਲਾਧਾਰ' ਹੈ।
[3]ਪਰਬਲ (ਲ) [4]ਚੰਚਲ (ਯ) ਚਪਲ (ਲ) [5]ਨ ਪਹੂਚੈ (ਯ) [6]ਥਜਲ (ਮ) [7]ਜਲ ਥਲ [8]ਆਕਾਸਚਾਰੀ (ਅ,ਪ)
[9]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਦਨੰ' ਹੈ। 'ਮਦੰ' 'ਪ'। [10]ਪਾਤਾਲ (ਅ,ਪ,ਯ,ਲ) [11]ਸੋਤ੍ਰ (ਯ)
ਸ੍ਰੋਤ੍ਰਨ (ਲ) [12]ਬਿਚਾਰ (ਲ)

ਮਾਇਆ ਛਾਇਆ ਪੰਚਦੂਤ ਭੂਤ ਉਦਮਾਦ ਠਟ
ਘਟ ਘਟ ਘਟਿਕਾ ਮੈ ਸਾਗਰ ਅਨੇਕ ਹੈ ।
ਅਉਧ ਪਲ ਘਟਿਕਾ ਜੁਗਾਦਿ ਪਰਜੰਤ ਆਸਾ
ਲਹਰਿ ਤਰੰਗ ਮੈ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕੀ ਟੇਕ ਹੈ ।
ਮਨ ਮਨਸਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਧਾਵਤ ਚਤੁਰਕੁੰਟ[1]
ਛਿਨਕ ਮੈ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਜਾਵਦੇਕ ਹੈ ।
ਆਧਿ ਕੈ ਬਿਆਧਿ ਕੈ ਉਪਾਧਿ ਕੈ ਅਸਾਧ ਮਨ
ਸਾਧਿਬੇ ਕਉ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਏਕ ਹੈ ॥੨੭੭॥

ਜੈਸੋ ਮਨੁ ਲਾਗਤ ਹੈ ਲੇਖਕ ਕੌ ਲੇਖੈ ਬਿਖੈ
ਹਰਿ ਜਸੁ ਲਿਖਤ ਨ ਤੈਸੋ ਠਹਿਰਾਵਈ ।
ਜੈਸੋ ਮਨੁ ਬਨਜੁ ਬਿਉਹਾਰ[2] ਕੋ ਬਿਥਾਰ ਬਿਖੈ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਵਗਾਹਨੁ ਨ ਭਾਵਈ ।
ਜੈਸੋ ਮਨੁ ਕਨਿਕ ਅਉ ਕਾਮਨੀ ਸਨੇਹ ਬਿਖੈ
ਸਾਧਸੰਗ ਤੈਸੋ ਨੇਹੁ ਪਲੁ ਨ ਲਗਾਵਈ ।
ਮਾਇਆ ਬੰਧ ਧੰਧ ਬਿਖੈ ਆਵਧ ਬਿਹਾਇ ਜਾਇ
ਗੁਰਉਪਦੇਸ ਹੀਨ ਪਾਛੈ[3] ਪਛੁਤਾਵਈ ।੨੭੪॥

ਜੈਸੋ ਮਨੁ ਧਾਵੈ ਪਰ ਤਨ ਧਨ ਦੂਖਨਾ[4] ਲਉ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਰਨਿ ਸਾਧਸੰਗ ਲਉ ਨ ਆਵਈ ।
ਜੈਸੋ ਮਨੁ ਲਾਗੈ ਪਰਾਧੀਨ [ਹੀਨ][5] ਚੀਨਤਾ ਮੈ
ਸਾਧਸੰਗੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਨ ਲਗਾਵਈ ।
ਜੈਸੋ ਮਨੁ ਕਿਰਤਿ ਬਿਤ੍ਰਿਤਿ ਮੈ ਮਗਨੁ ਹੋਇ[6]
ਸਾਧਸੰਗੁ ਕੀਰਤਨ ਮੈ ਨ ਠਹਿਰਾਵਈ[7] ।
ਕੂਕਰ ਜਿਉ ਚਉਚ ਕਾਢਿ[8] ਚਾਕੀ ਚਾਟਿਬੇ ਕਉ ਜਾਇ
ਜਾਕੋ ਮੀਠੀ ਲਾਗੀ ਦੇਖੈ ਤਾਹੀ ਪਾਛੈ ਧਾਵਈ ॥੨੭੫॥

ਸਰਵਰ ਮੈ ਨ ਜਾਨੀ ਦਾਦਰ ਕਮਲ ਗਤਿ
ਮ੍ਰਿਗੁ ਮ੍ਰਿਗਮਦ ਗਤਿ ਅੰਤਰਿ ਨ ਜਾਨੀ ਹੈ ।
ਮਨਿ ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨੀ ਅਹਿ [ਬਿਖੂ][9] ਬਿਖਮ ਕੈ
ਸਾਗਰ ਮੈ ਸੰਖ ਨਿਧਿ ਹੀਨ ਖਰ ਖਾਨੀ ਹੈ ।
ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਜੈਸੇ ਬਾਸ ਨਿਰਗੰਧ ਕੰਧ
ਉਲੂਐ ਅਲਖ ਦਿਨ ਦਿਨਕਰ ਧਿਆਨੀ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਬਾਝ ਬਧੂ ਸਮ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪੁਰਖ ਭੇਟ
ਨਿਹਚਲ ਸੋਬਲ ਜਿਉ ਹਉਮੈ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ ॥੨੭੬॥

---

[1]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਚਤੁਰਕੁੰਡ' ਹੈ । [2]ਵਿਹਾਰ (ਲ) [3]ਪਾਛੈ (ਅ, ਪ, ਧ, ਲ) [4]ਦੂਖਨ (ਯ, ਲ)
[5]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [6]ਹੋਤ (ਲ) [7]ਹਰਾਵਈ (ਪ) [8]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ
ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਢਿ' ਹੈ । [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ ।

ਬਰਖਾ ਚਕ੍ਰਮਾਸ ਭਿਦੈ ਨ ਪਖਾਨ ਸਿਲਾ
ਨਿਪਜੈ ਨ ਧਾਨ ਪਾਨ ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕੈ ।
ਉਦਿਤ ਬਸੰਤ ਪਰਫੁਲਿਤ ਬਨਾਸਪਤੀ
ਮਉਲੈ ਨ ਕਰੀਰੁ ਆਦਿ ਬੈਸ ਕੈ ਸੁਭਾਵ ਕੈ ।
ਸਿਹਜਾ ਸੰਜੋਗ[1] ਭੋਗ ਨਿਹਫਲ ਬਾਝ ਬਧੂ
ਹੁਇ[2] ਨ ਆਧਾਨ ਦੁਖੰ ਦੁਬਿਧਾ ਦੁਰਾਵ[3] ਕੈ ।
ਤੈਸੇ ਮਮ ਕਾਗ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਰਾਲ ਸਭਾ
ਰਹਿਓ ਨਿਰਾਹਾਰ ਮੁਕਤਾਹਲ ਅਧਿਆਵ[4] ਕੈ ॥੨੩੭॥

ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਜੈਸੇ ਚੋਕਲੀ ਨਿਵਾਵੈ ਸੀਸੁ
ਤਾਕੈ ਬਸਿ ਹੋਇ ਜਲੁ [5]ਬੰਧਨ ਮੈਂ[5] ਆਵਈ ।
ਡਾਰਿ ਚੋਤ ਖੇਤ ਹੁਇ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ[6] ਸਫਲ ਤਾਤੇ
ਆਪਿ ਨਿਹਫਲ ਪਾਛੈ ਬੰਝ ਉਕੜਾਵਈ ।
ਅਰਧ ਉਰਧ ਹੁਇ ਅਨੁਕ੍ਰਮ ਕੈ
ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਉ† ਬਿਕਾਰ[7] ਨ ਮਿਟਾਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ
ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਸੁਖ ਦੁਖ ਪਾਵਈ ॥੨੩੮॥

ਜੈਸੇ ਭਉ ਕੁਚੀਲ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਅਤੀਤ ਮਾਖੀ
ਰਾਖੀ ਨ ਰਹਿਤ ਜਾਇ ਬੈਠੈ ਇਛਾਚਾਰੀ ਹੈ ।
ਪੁਨਿ ਜਉ ਅਹਾਰ ਸਨਬੰਧ ਪਰਵੇਸੁ ਕਰੈ
ਜਰੈ ਨ ਅਜਰ ਉਕਲੇਦੁ ਖੇਦੁ ਭਾਰੀ ਹੈ ।
ਬਧਿਕ ਬਿਧਾਨ ਜਿਉ ਉਦਿਆਨ ਮੈਂ ਟਾਟੀ ਦਿਖਾਇ[8]
ਕਰੈ ਜੀਵਘਾਤ ਅਪਰਾਧ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ।
ਹਿਰਦੈ ਬਿਲਾਉ ਅਰੁ ਨੈਨ ਬਗ ਧਿਆਨੀ ਪ੍ਰਾਨੀ[9]
ਕਪਟ ਸਨੇਹੀ ਦੋਹੀ ਅੰਤਿ ਹੁਇ ਦੁਖਾਰੀ ਹੈ ।੨੩੯॥

ਗਉਮੁਖ ਬਾਘੁ ਜੈਸੇ ਬਸੈ ਮ੍ਰਿਗਮਾਲ ਬਿਖੈ
ਕੈਗਨ[10] ਪਹਿਰਿ ਜਿਉ ਬਿਲਈਆ ਖਗ ਮੋਹਈ ।
ਜੈਸੇ ਬਗ ਧਿਆਨ ਧਾਰਿ ਕਰਤ ਅਹਾਰ ਮੀਨ
ਗਨਿਕਾ ਸਿੰਗਾਰ ਸਾਜਿ ਬਿਖਿਚਾਰ ਜੋਹਈ ।
ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੈ ਭੁਖਧਾਰੀ ਜਿਉ ਸਘਾਤੀ ਹੋਇ
ਅੰਤਿ ਫਾਸੀ ਡਾਰਿ ਮਾਰੈ ਦੋਹ ਕਰ ਦੋਹਈ ।
ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਕੈ ਮਿਲਤ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੈਂ
ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਬਾਂਸੁ ਗਠੀਲੋ ਨ ਬੈਹਈ ।।੨੪੦॥

---

[1]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਜੋਗ' ਹੈ ।[2] ਹੋਇ (ਅ, ਪ, ਯ, ਲ) [3]ਦੁਹਾਇ (ਮ) [4]ਅਧਿਅਵ (ਲ)
[5]ਬੰਦ ਮੈਨ (ਲ) [6]ਪ੍ਰ (ਪ) [7]ਅਬਿਕਾਰ [8]ਦਿਖਾਇ (ਪ) [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਾਣੀ' ਹੈ ।
[10]ਕੰਗਨ (ਯ, ਲ)

ਆਦਿ ਹੀ ਅਧਾਨ[1] ਬਿਖੈ ਹੋਇ ਨਿਰਮਾਨ ਪ੍ਰਾਨੀ
ਮਾਸ ਦਸ ਗਨਤ ਹੀ ਗਨਤ ਬਿਹਾਤ ਹੈ ।
ਜਨਮਤ ਸੁਤ ਸੂਬ[2] ਕੁਟੰਬ ਅਨੰਦਮਈ
ਬਾਲਬੁਧਿ ਗਨਤ ਬਿਤੀਤ ਨਿਸਿ ਪ੍ਰਾਤ ਹੈ ।
ਪਦਤ ਬਿਵਾਹੀਅਤ ਜੌਬਨ ਮੈ ਭੋਗ ਬਿਖੈ
ਬਨਜ ਬਿਉਹਾਰ ਕੇ ਬਿਥਾਰ ਲਪਟਾਤ ਹੈ ।
ਬਢਤਾ[3] ਬਿਆਜ ਕਾਜ ਗਨਤ ਅਵਧ ਬੀਤੀ
ਗੁਰਉਪਦੇਸ ਬਿਨੁ ਜਮਪੁਰ[4] ਜਾਤ ਹੈ ॥੨੪੧॥

ਜੈਸੇ ਚਕਈ ਚਕਵਾ ਬੰਧਿਕ ਦਿਕੜੂ ਕੀਨੇ
ਪਿੰਜਰੀ ਮੈ ਬਸੇ ਨਿਸਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਾਨੈ ਹੈ ।
ਕਹਤ ਪਰਸਪਰ ਕੌਟਿ ਸੁਰਜਨ ਵਾਰਉ
ਓਟ ਚੁਰਜਨ ਪਰ ਜਾਹਿ ਗਹਿ ਆਨੇ ਹੈ ।
ਸਿਮਰਨ ਮਾੜੂ[5] ਕੋਟਿ ਆਪਦਾ ਸੰਪਦਾ ਕੁੱਟਿ
ਸੰਪਦਾ ਆਪਦਾ[6] ਕੱਟਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸਰਾਨੇ ਹੈ ।
ਸਤਿਰੂਪ ਸ੍ਰਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ
ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਨੇ ਹੈ ॥੨੪੨॥

ਪੁਨਿ ਕਤ ਪੰਚਤਤ ਮੇਲੁ ਖੇਲੁ ਹੋਇ ਕੈਸੇ
ਭੂਮਤ ਅਨੇਕ ਜੌਨਿ ਕੁਟੰਬ ਸੰਜੋਗ ਹੈ ।
ਪੁਨਿ ਕਤ ਮਾਨਸ ਜਨੰਮ[7] ਨਿਰਮੋਲਕ[8] ਹੁਇ
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਰਸਕਸ[9] ਭੋਗ ਹੈ ।
ਪੁਨਿ ਕਤ ਸਾਧਸੰਗੁ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਿਮਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸਧੁ[10] ਪ੍ਰਜੋਗ[11] ਹੈ ।
ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖਫਲ ਚਾਖ
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਹੁੰਇ ਲੋਗ ਮੈ ਅਲੰਗ ਹੈ ॥੨੪੩॥

ਰਚਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਸਮ ਬਚਿਤ੍ਰਪਨ
ਚਿਤ੍ਰਹਿ ਚਿਤੈ ਚਿਤੈਂ† ਚਿਤੇਰਾ ਉਰ ਆਨੀਐਂ[12] ।
ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕਮੇਕ
ਸੁਨਿ ਧੁਨਿ ਜੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰਧਾਰੀ ਉਨਮਾਨੀਐਂ ।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ
ਕਰੁਨਾਨਿਧਾਨ ਸੁਖਦਾਈ ਪਹਿਚਾਨੀਐਂ ।
ਕਬਤਾ ਬਕਤਾ ਸ੍ਰੋਤਾ ਦਾਤਾ ਕੁਗਤਾ[13]
ਸ੍ਰਬਗਿ ਪੂਰਨਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਸਾਧਸੰਗਿ[14] ਜਾਨੀਐ ॥੨੪੪॥

---

[1]ਆਧਾਨਿ (ਯ) [2]ਜਬ (ਅ,ਪ ਯ,ਲ) [3]ਬਿਢਤਾ (ਪ,ਅ,ਯ) [4]ਜਪਪੁਰ (ਲ) [5]ਮੰਤ੍ਰ (ਲ) [6]ਅਪਦ (ਪ) [7]ਜਨਮ (ਯ) [8]ਨਿਰਮੋਲ (ਯ,ਲ) [9]ਰਸਕਰ (ਲ) [10]ਸੁ (ਲ) [11]ਪਜੋਗ (ਪ) [12]ਆਨੀਏ (ਲ) [13]ਗੋਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੁਗਤ' ਹੈ । [14]ਗੰਗ (ਲ)

ਲੋਚਨ ਸ੍ਰਵਨ ਮੁਖ ਨਾਸਕਾ ਹਸਤ ਪਗ
ਚਿਹਨ ਅਨੇਕ ਮਨ[1] ਮੋਕ ਜੈਸੇ ਜਾਨੀਐ ।
ਅੰਗ ਅੰਗ ਪ੍ਰਸਟ ਤ੍ਰਿਪਟਮਾਨ ਹੋਤ ਜੈਸੇ
ਏਕ ਮੁਖ ਸ੍ਵਾਦ ਰਸ ਅਰਪਤ ਮਾਨੀਐ[2] ।
ਮੂਲ ਏਕ ਸਾਖਾ ਪਰਸਾਖਾ ਜਲ ਜ੍ਯਿਉ ਅਨੇਕ
ਬ੍ਰਹਮਬਿਬੇਕ ਜਾਵਦੇਕਿ[3] ਉਰ ਆਨੀਐ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਰਪਨ ਦੇਖੀਅਤ ਆਪਾ ਆਪੁ
ਆਤਮ ਅਵੇਸ ਪਰਮਾਤਮ ਗ੍ਯਿਆਨੀਐ ॥੨੪੫॥

ਜਤ ਸਤ[4] ਸਿੰਘਾਸਨ ਸਹਜ ਸੰਤੋਖ ਮੰਤ੍ਰੀ
ਧਰਮ ਧੀਰਜ ਧੁਜਾ ਅਬਿਚਲ ਰਾਜ ਹੈ ।
ਸਿਵਨਗਰੀ ਨਿਵਾਸ ਦਇਆ ਦੁਲਹਨੀ[5] ਮਿਲੀ
ਭਾਗ ਤਉ ਭੰਡਾਰੀ ਭਾਉ ਭੁੰਜਨ ਸਕਾਜ[6] ਹੈ ।
ਅਰਥ ਬੀਚਾਰ ਪਰਮਾਰਥ ਕੈ ਰਾਜਨੀਤਿ
ਛਤ੍ਰਪਤਿ[7] ਛਿਮਾ ਛਤ੍ਰ ਛਾਇਆ ਛਾਂਹ ਛਾਜ ਹੈ ।
ਆਨਦ ਸਮੂਹ ਸੁਖ ਸਾਂਤਿ ਪਰਜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ ਬਾਜ ਹੈ ॥੨੪੬॥

ਪਾਂਚੋਮੁੰਦ੍ਰਾ ਚਕ੍ਰਖਟ ਭੇਦਿ ਚਕ੍ਰਵੈ ਕਹਾਏ
ਉਲੰਘਿ[8] ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਜਾਨੇ ਹੈ ।
ਨਵਘਰ ਜੋਤਿ ਨਿਜਆਸਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਮੈ
ਨਗਰ ਅਗਮਪੁਰ ਜਾਇ ਠਹਰਾਨੇ ਹੈ ।
ਆਨਸਰ ਤ੍ਰਿਆਗਿ ਮਾਨਸਰ ਨਿਹਚਲ ਹੰਸੁ
ਪਰਮਨਿਧਾਨ ਬਿਸਮਾਹਿ ਬਿਸਮਾਨੇ ਹੈ ।
ਉਨਮਨ ਮਗਨ ਗਗਨ ਅਨਹਦਧੁਨਿ
ਬਾਜਤ ਨੀਸਾਨ ਗ੍ਰਿਆਨ[9] ਧ੍ਰਿਆਨ[10] ਬਿਸਰਾਨੇ ਹੈ ॥੨੪੭॥

ਅਵਘਟਿ ਉਤਰਿ ਸਰੋਵਰਿ ਮਜਨੁ ਕਰੈ
ਜਪਤ ਅਜਪਾਜਾਪੁ ਅਨਭੈ ਅਭ੍ਯਾਸੀ ਹੈ ।
ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਬਰਖਾ ਅਕਾਸ ਬਾਸ
ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਅਨਹਦ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹੈ ।
ਆਤਮ ਅਵੇਸ ਪਰਮਾਤਮ ਪ੍ਰਵੇਸ ਕੈ
ਅਧ੍ਯਾਤਮ[11] ਗ੍ਰਿਆਨ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਦਾਸੀ ਹੈ ।
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਜਗਜੀਵਨ[12] ਜੁਗਤਿ ਜਾਨੀ
ਸਲਿਲ ਕਮਲਗਤਿ ਮਾਇਆ ਮੈ ਉਦਾਸੀ ਹੈ ॥੨੪੮॥

---

[1]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਭੋ 'ਅ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮੋਕ' ਹੈ । [2]ਆਨੀਐ (ਲ) [3]ਜਾਵਦੇਕ (ਲ) [4]ਕਤ (ਲ) [5]ਦੁਹਲਨੀ (ਲ) [6]ਸਕਾਜ (ਯ) [7]ਛਤ੍ਰਪਤੀ (ਲ) [8]ਉਲੰਗਿ [9]ਗਜਨ (ਲ) [10]ਧ੍ਯਾਨ (ਲ) [11]ਅਧ੍ਯਾਤਮ (ਲ) [12]ਜੋਵਨ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜਗਜੀਵ' ਹੈ ।

ਚਰਨਕਮਲ* ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਕੰਚਨ ਭਏ ਮਨੂਰ
ਕੰਚਨ ਪਾਰਸ ਭਏ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਕੈ ।
ਬਾਇਸ ਭਏ ਹੈ ਹੰਸ ਹੰਸ ਤੇ ਪਰਮਹੰਸ
ਚਰਨਕਮਲ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਸੁਰਸ ਕੈ ।
ਸੋਬਲ[1] ਸਕਲ ਫਲ ਸਕਲ ਸੁਗੰਧ ਬਾਸੁ
ਸੂਕਰੀ ਸੋ[2] ਕਾਮਧੇਨ ਕਰੁਨਾ[3] ਬਰਸ ਕੈ ।
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਚਰਨ ਰਜੁ[4] ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧ ਬੰਧ
ਲੰਗ ਬੇਦ ਗਿਆਨ ਕੋਟਿ ਬਿਸਮ ਨਮਸ ਕੈ ।।੨੪੬।।

ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਅਸਚਰਜ[5]* ਅਸਚਰਜਮੈ
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਬਿਸਮਾਦਿ ਬਿਸਮਾਦ ਹੈ ।
ਅਦਭੁਤ ਪਰਮਦਭੁਤ[6] ਹੁਇ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ
ਗਦਗਦ ਹੋਤ ਕੋਟਿ ਅਨਹਦਨਾਦ ਹੈ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਉਨਮਨੀ ਗਨੀ ਜਾਤ ਨਹੀ
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲਾਦਿ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧਸੰਗਿ
ਅੰਤ ਕੈ ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਭੂ[7] ਆਦਿ ਪਰਮਾਦਿ ਹੈ ।।੨੫੦।।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧਸੰਗ
ਉਲਟਿ ਪਵਨ ਮਨ ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਹੈ ।
ਸੋਹੰ ਸੋ ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਚੀਠੀਅਤ ਆਪਾ[8] ਆਪ
ਉਨਮਨੀ[9] ਜੰਤਿ ਕੋ ਉਦੰਤ ਹੁਇ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ ।
ਅਨਹਦਨਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਰੁਨਝੁਨ ਸੁਨਿ
ਨਿਝਰ ਝਰਨਿ ਬਰਖਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਹੈ ।
ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਅਸਚਰਜਮੈ
ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ [ਬਾਸ][10] ਬ੍ਰਹਮ ਸਥਲ ਹੈ ।।੨੫੧।।

ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਸਮਦਰਸ ਧਿਆਨ ਧਾਰਿ
ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰਿ ਏਕ ਟੇਕ ਗਹਿ ਲੀਜੀਐ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਸਤੁਤਿ ਨਿੰਦਾ ਛਾਡਿ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰਿ ਮੋਨਿ ਬ੍ਰਤ ਕੀਜੀਐ ।
ਜਗਜੀਵਨ [ਮੈ][11] ਜਗ ਜਗ ਜਗਜੀਵਨ ਕੋ
ਜਾਨੀਐ ਜੀਵਨ ਮੂਲ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਜੀਜੀਐ ।
ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕ ਅਉ ਅਨੇਕ ਏਕ ਸਰਬ ਮੈ
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਪ੍ਰੇਮਰਸੁ ਪੀਜੀਐ ।।੨੫੨।।

---

[1]ਸਥਲ (ਲ) [2]ਮੈ (ਧ) [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਰੂਨ ਹੈ । [4]'ਅ' 'ਲ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜੁ' ਹੈ । [5]ਅਸ੍ਚਰਜ (ਅ) [6]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਰਮਭੁਤ' ਹੈ । [7]'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪ੍ਰਭੂੰ' ਹੈ । [8]ਆਪ (ਪ) [9]ਉਨਮਾਨੀ (ਪ) [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [11]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ' ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ ।

ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਕਤ ਆਵਤ ਅੰਤਰਿ ਗਤਿ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਸੁਕਹਿ ਕੈਸੇ ਕੈ ਸੁਨਾਈਐ ।
ਅਲਖ ਅਪਾਰ ਕਿਧੌ[1] ਪਾਈਅਤਿ ਪਾਰੁ ਕੈਸੇ
ਦਰਸੁ ਅਦਰਸੁ ਕੋ ਕੈਸੇ ਕੈ ਦਿਖਾਈਐ ।
ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਅਗਹੁ ਗਹੀਐ ਧੌ[1] ਕੈਸੇ
ਨਿਰਲੰਬੁ ਕਉਨ ਅਵਲੰਬ ਠਹਿਰਾਈਐ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲੈ ਸੋਦੀ ਜਾਨੈ ਜਾਮੈ ਬੀਤੈ
ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਜਲ ਬੂੰਦ ਹੁਦਿ ਸਮਾਈਐ ।।੨੫੭।।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਬਿਬੇਕ ਹੈ ।
ਰੂਪ ਕੈ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਅੰਤ ਅਸਚਰਜਮੈ
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ ਟਰਤ ਨ ਏਕ[2] ਹੈ ।
ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਕੀਰਤਨ ਸਮੈ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗਿਆਨ[3] ਗੋਸਟਿ ਅਨੇਕ ਹੈ ।
ਭਾਵਨੀ ਕੈ ਭਾਇ ਚਾਦਿ ਚਾਹ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਕੀ
ਆਸ ਪ੍ਰਿਆ ਸਦੀਵ ਅੰਗ ਅੰਗ ਜਾਵਦੇਕ ਹੈ ।।੨੫੪।।

ਹੋਮ ਜਗ ਨਦੀਬੇਦ[4] ਕੈ[5] ਪੂਜਾ ਅਨੇਕ
ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਅਨੇਕ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕੈ ।
ਜਲ ਥਲ ਗਿਰ ਤਰ ਤੀਰਥ ਭਵਨ ਭ੍ਰਮ
ਹਿਮਾਚਲ[6] ਧਾਰਾ ਅਗ੍ਰ ਅਰਪਨ ਪ੍ਰਾਨ ਕੈ ।
ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਸਾਅੰਗੀਤ[7] ਬੇਦ ਪਾਠ ਬਹੁ
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧਿ ਕੋਟਿ ਜੋਗ[8] ਧਿਆਨ ਕੈ ।
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਪਰਿ
ਵਾਰਿ ਡਾਰਉ ਨਿਗਹ ਹਠ ਜਤਨ ਕੋਟਾਨਿ ਕੈ ।।੨੫੫।।

ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸਮਸਰਿ ਨ ਪੁਜਸ ਮਧੁ
ਕਰਕ ਸਬਦਿ ਸਰਿ[9] ਬਿਖੁ ਨ ਬਿਖਮ ਹੈ ।
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸੀਤਲਤਾ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ
ਕਰਕ ਸਬਦ ਸਤਪਤ ਕਟ ਕਮ ਹੈ ।
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕੈ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਰੁ ਸੰਤੋਖ ਸਾਂਤਿ
ਕਰਕ ਸਬਦ ਅਸੰਤੋਖ ਦੋਖ ਸੁਮ[10] ਹੈ ।
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਲਗਿ ਅਗਮ ਸੁਗਮ ਹੁੰਦਿ
ਕਰਕ ਸਬਦ ਲਗਿ ਸੁਗਮ ਅਗਮ ਹੈ ।।੨੫੬।।

---

[1]ਕਿਧੌ (ਲ) [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਏਕ' ਹੈ। [3]ਗਿਯਾਨ (ਲ) [4]ਵੇਦ (ਲ) [5]ਆਚਕੈ (ਲ) [6]ਹਿਮਾਚਲ ਅਚਲ (ਬ) [7]'ਪ' ਕੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਾਅਗੀਤ' ਹੈ। [8]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜੋਗੁ' ਹੈ। [9]ਸਮਸਰ (ਲ) [10]ਚੋਖ (ਲ)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ
ਭਾਨ ਗਿਆਨ ਜੋਤਿ ਕੋ ਉਦੋਤ ਪ੍ਰਗਟਾਇਓ ਹੈ ।
ਨਾਭ ਸਰਵਰ ਬਿਖੈ ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲ ਦਲ
ਹੋਇ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਬਿਮਲ ਜਲ ਛਾਇਓ ਹੈ ।
ਮਧੁ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਪੂਰਨ ਕੈ
ਮਨੁ ਮਧੁਕਰ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਸਮਾਇਓ ਹੈ ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਮੋਦ[1] ਅਮੋਦ ਲਿਵ
ਉਨਮਨ ਹੁਇ ਮਨੋਦ ਅਨਤ ਨ ਧਾਇਓ ਹੈ ॥੨੫੭॥

ਜੈਸੇ ਕਾਚੋ ਪਾਰੋ[2] ਮਹਾ ਬਿਖਮ ਖਾਇਓ ਨ ਜਾਇ
ਮਾਰੇ[3] ਨਿਹਕਲੰਕ ਹੁਇ ਕਲੋਕਨ ਮਿਟਾਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਮਨ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰਿ ਮਾਰਿ ਹਉਮੈ ਮੇਟਿ
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੁਇ ਬਿਕਾਰਨ ਘਟਾਵਈ ।
ਸਾਧੁਸੰਗਿ ਅਧਮੁ ਅਸਾਧੁ ਹੁਇ ਮਿਲਤ
ਚੂਨਾ ਜਿਉ ਤੰਬੋਲ ਰਸੁ[4] ਰੰਗੁ ਪ੍ਰਗਟਾਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਚੰਚਲ ਚਿਤ ਭ੍ਰਮਤ ਚਤੁਰਕੁੰਟ
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਸਮਾਵਈ ॥੨੫੮॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਹੁਇ ਧਾਵਤ ਬਰਜਿ ਰਾਖੇ
ਸਹਜ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਧਾਮ ਨਿਹਚਲ ਬਾਸੁ ਹੈ ।
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਰਜ ਰੂਪ ਕੈ ਅਨੂਪ ਉਪ
ਦਰਸ ਦਰਸਿ ਸਮਦਰਸਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਬਜਰ[5] ਕਪਾਟ ਖੁਲੇ
ਅਨਹਦਨਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਕੋ ਬਿਸਵਾਸੁ[6] ਹੈ ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੀ ਅਲੇਖ ਲੇਖ ਕੇ ਅਲੇਖ ਭਏ
ਪਰਦਛਨਾ ਕੈ ਸੁਖ ਦਾਸਨ[7] ਕੇ ਦਾਸ ਹੈ ॥੨੫੯॥

ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧ ਰੂਪ ਰੰਗ ਅੰਗ ਅੰਗ ਛਬਿ
ਦੇਹ ਕੈ ਬਿਦੇਹ ਅਉ ਸੰਸਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੈ ।
ਦਰਸ ਦਰਸਿ ਸਮਦਰਸ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀ ਹੈ ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਲੇਖ ਕੈ ਅਲੇਖ[8]
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਕੈ ਬਿਕਾਰੀ ਉਪਕਾਰੀ ਹੈ ।
ਪਰਦਛਨਾ[9] ਕੈ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਪਰਿਕ੍ਰਿਮਾਦਿ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਅਗ੍ਰਭਾਗਿ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੈ ॥੨੬੦॥

---

[1]ਮੋਦ ਔ (ਲ) [2]ਪਾਚੋ (ਲ) [3]ਮਾਰੇ ਤੇ (ਪ) [4]ਰਸ ਸਾਥ (ਲ) [5]ਬਜ੍ਰ (ਲ) [6]ਬਿਸ੍ਵਾਸ (ਅ,ਲ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਦਾਸਦ' ਹੈ । [8]ਅਲਖ (ਪ) [9]ਪ੍ਰਦਛਨਾ (ਲ)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਹੁਇ ਭ੍ਰਮਨ ਕੋ ਭ੍ਰਮੁ ਖੋਇਓ
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਏਕ ਟੇਕ[1] ਧਾਰੀ ਹੈ ।
ਦਰਸ ਦਰਸ ਸਮਦਰਸ ਧਿਆਨ ਧਾਰਿ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕੈ ਸੰਸਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਸੇਵਕ ਹੈ[2]
ਮਾਨਿ ਗੁਰ ਆਗਿਆ[3] ਸਭਿ ਜਗੁ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੈ ।
ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ
ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਗਤਿ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੈ ॥੨੬੧॥

ਪਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕਹੈ ਸੁ ਥੋਰੀ
ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ਬਾਦਿ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਹੈ ।
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸਰਬਮਈ
ਨਿੰਦਾ[4] ਕਰੀਐ ਸੁ ਕਾਕੀ ਨਮੋ ਨਮੋ ਹੰਤ ਹੈ ।
ਤਾਹੀ ਤੇ ਬਿਵਰਜਤ ਅਸੁਭਤਿ[5] ਨਿੰਦਾ ਚੰਉ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰਿ ਮੋਨਿ ਬ੍ਰਤ[6] ਲੰਤ ਹੈ ।
ਬਾਲ ਬੁਧਿ [ਸੁਧਿ][7] ਕਰਿ ਦੇਹ ਕੋ ਬਿਛੋਹ ਭਏ
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਬਿਸਮ ਸੁਚੇਤ ਹੈ ॥੨੬੨॥

ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਅਤਿ
ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਪਰਸਪਰ[8] ਬਿਸਮ ਸਥਾਨ[9] ਹੈ ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਕੈ ਦਰਸ ਕੈ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹਰੀ
ਹੇਰਤ ਹਿਰਾਤ ਸੁਧਿ ਰਹਤ ਨ ਧਿਆਨ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਕੈ ਸੁਰਤਿ ਸੁਰਤਿ ਕੈ ਸਬਦ ਹਰੇ
ਕਹਤ ਸੁਨਤ ਗਤਿ ਰਹਤ ਨ ਗਿਆਨ ਹੈ ।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਤਨ ਮਨ ਬਿਸਮਰਨ ਹੁਇ
ਦੇਹ ਕੋ ਬਿਦੇਹ ਉਨਮਤ ਮਧੁ ਪਾਨ ਹੈ ॥੨੬੩॥

ਜੈਸੇ ਲਗ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀਨ ਪਤਤ ਅਉਰ ਕਉ[*] ਅਉਰ
ਪਿਤਾ ਪੂਤ [ਪੂਤ][10] ਪਿਤਾ ਸਮਸਰਿ ਜਾਨੀਐ ।
ਸੁਰਤਿ ਬਿਹੂਨ ਜੈਸੇ ਬਾਵਰੋ[11] ਬਖਾਨੀਅਤ
ਅਉਰ ਕਹੇ ਅਉਰ ਕਛੁ ਹਿਰਦੈ ਮੈ ਆਨੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਗੁੰਗ ਸਭਾ ਮਧਿ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤ ਬਾਤ
ਬੋਲਤ ਹਸਾਇ ਹੈਂਇ ਬਚਨ ਬਿਧਾਨੀਐ ।
ਗਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਮੈ ਮਨਮੁਖ ਥਕਤ ਹੁਇ
ਲਗਨ ਸਗਨ ਮਾਨੈ ਕੈਸੇ ਮਨ ਮਾਨੀਐ ॥ ੨੬੪॥

---

[1]ਅਰ (ਲ) [2]ਹੈ (ਲ) [3]ਆਗਜਾ (ਲ) [4]ਨਿੰਦਿਆ (ਯ) ਨਿੰਦ (ਲ) [5]ਉਸਤਤਿ (ਲ) [6]ਵ੍ਰਤਾ (ਲ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [8]ਅ, ਪ ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਰਮਪਰ' ਹੈ । [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਥਾਨਨ' ਹੈ । [10]ਇਹ ਪਾਠ ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਲੁਪਤ ਹੈ ।

ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਛਬਿ ਰੂਪ ਰੰਗ ਸੋਭਾ ਨਿਧਿ
ਕੋਟਨਿ ਕੰਟਾਨਿ ਕੰਟਿ ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਕੈ[1] ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਰਾਜਭੋਗ ਪ੍ਰਭਤਾ[2] ਪ੍ਰਤਾਪੁ
ਕੋਟਨਿ ਕੰਟਾਨਿ ਸੁਖ ਅਨੰਦ[3] ਉਦੋਤ ਕੈ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਰਾਗ ਨਾਦਿ ਬਾਦ ਗਿਆਨ[4] ਗੁਨ
ਕੋਟਨਿ ਕੰਟਾਨਿ ਜੋਗ ਭੋਗ ਓਤਿਪੋਤਿ ਕੈ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਤਿਲ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ
ਨਮੋ ਨਮੋ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਸਬਦ ਸ੍ਰੋਤ ਕੈ ॥੨੬੫॥

ਅਹਿਨਿਸਿ ਭ੍ਰਮਤ ਭ੍ਰਮਰ ਕੁਮਦਨੀ ਕੋ ਸਾਸ
ਮਿਲਿ ਬਿਛਰਤ ਸੋਗ ਹਰਖ ਬਿਆਪਹੀ ।
ਰਵਿ ਸਸਿ ਉਲੰਘਿ ਸਰਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਹੀ
ਚਰਨਕਮਲ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਮਿਲਾਪਹੀ ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਨਿਜ ਆਸਨ ਸੁਬਾਸਨ ਕੈ
ਮਧੁ ਮਕਰੰਦ ਰਸੁ ਲੁਭਿਤ ਅਜਾਪਹੀ ।
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਹੁਇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ
ਉਨਮਨ ਮਗਨ ਅਨਾਹਦ[5] ਅਲਾਪਹੀ ॥੨੬੬॥

ਰਵਿ ਸਸਿ ਦਰਸ[6] ਕਮਲ ਕੁਮਦਨੀ ਹਿਤ
ਭ੍ਰਮਤ ਭ੍ਰਮਰ ਮਨੁ ਸੰਜੋਗੀ ਬਿਓਗੀ[7] ਹੈ ।
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਗੁਰੁ ਚਰਨਕਮਲ ਰਸ
ਮਧੁ ਮਕਰੰਦ ਰੋਗ ਰਹਤ ਅਰੋਗੀ ਹੈ ।
ਨਿਹਚਲ ਮਕਰੰਦ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਸਹਜ ਧੁਨਿ
ਸਬਦ ਅਨਾਹਦ ਕੈ ਲੱਗ ਮੈ ਅਲੱਗੀ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ
ਜੋਗ ਭੋਗ ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ ਪ੍ਰਜੋਗੀ ਹੈ ॥੨੬੭॥

ਜੈਸੇ ਦਰਪਨ ਬਿਖੈ ਬਦਨੁ ਬਿਲੋਕੀਅਤ
ਐਸੇ ਸਰਗੁਨ ਸਾਖੀ ਕੂਤ ਗੁਰ ਧਿਆਨ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਜੰਤ੍ਰ ਧੁਨਿ ਬਿਖੈ ਬਾਜਤ ਬਜੈਤ੍ਰੀ[8] ਕੋ ਮਨੁ
ਤੈਸੇ ਘਟ ਘਟ ਗੁਰ ਸਬਦ ਗਿਆਨ ਹੈ ।
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਜਤ੍ਰ ਕਤ੍ਰ ਸੋ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮ[9] ਨਿਧਾਨ ਹੈ ।
ਉਨਮਨ ਮਗਨ ਗਗਨ ਅਨਹਦਧੁਨਿ
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਨਿਰਾਲੰਬ ਨਿਰਬਾਨ ਹੈ ॥੨੬੮॥

---

[1]ਹੈ (ਪ) [2]ਪ੍ਰਭੂ (ਲ) [3]ਆਨੰਦ (ਪ) [4]ਗਯਾਨ [5]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਨਹਦ' ਹੈ । [6]ਭਰਸ (ਲ)
[7]ਬਿਓਗੀ (ਅ) [8]ਜੈਤ੍ਰੀ (ਪ,ਅ,ਯ,ਲ) [9]ਦਰਸ (ਲ)

ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਧਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਮਿਲਿ
ਅਤਿ ਅਸਚਰਜਮੈ[1] ਹੋਰਤ ਹਿਰਾਏ ਹੈ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਗਿਆਨ[2] ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ
ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਤਮ ਨ ਅਲਖ ਲਖਾਏ ਹੈ ।
ਤ੍ਰਿਲ ਕੀ ਅਤੂਲ ਸੋਭਾ ਤੁਲਤ[3] ਨ ਤੁਲਾਧਾਰ
ਪਾਰ ਕੋ ਅਪਾਰ ਨ ਅਨੰਤ [ਅਤਿ][4] ਪਾਏ ਹੈ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਚੰਦ੍ ਭਾਨ ਜੋਤਿ ਕੋ ਉਦੋਤ੍
ਹੋਤ ਬਲਿ† ਬਲਿਹਾਰ ਬਾਰੰਬਾਰ[5] ਨ ਅਘਾਏ ਹੈ ॥੨੬੯॥

ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਜਾਕੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਅਕ੍ਰਭਾਗਿ
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਤ੍ਰਾਸ ਕਹਾ ਧੌ ਸਮਾਵਈ ।
ਜਾਰੈ ਏਕ ਤ੍ਰਿਲਕੋ ਮਹਾਤ੍ਰਮੁ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤਿ ਕੈਸੇ ਕਹਿ ਆਵਈ ।
ਜਾਕੈ ਓਅਕਿਾਰ ਕੇ ਬਿਥਾਰ ਕੀ ਅਪਾਰ ਗਤਿ
ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਏਕ ਜੀਹ ਕੈਸੇ ਗਾਵਈ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਕਥ ਕਥਾ
ਨੇਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨਮੋ ਨਮੋ ਕੈ[6] ਆਵਈ ॥੨੭੦॥

ਚਰਨਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰੰਸ ਲੁਭਿਤ ਹ੍ਵਹਿ
ਮਨ ਮਧੁਕਰ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਸਮਾਨੇ ਹੈ ।
ਪਰਮ ਸੁਗੰਧ ਅਤਿ ਕੋਮਲ ਸੀਤਲਤਾ ਕੈ
ਬਿਮਲ[7] ਸਬਲ ਨਿਹਚਲ ਨ ਡੁਲਾਨੇ ਹੈ ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਅਤਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਲਿਵ
ਅਨਹਦ ਰੁਨਝੁਨ ਧੁਨਿ ਉਰ ਗਾਨੇ ਹੈ ।
ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ
ਆਨ ਗਿਆਨ[8] ਧਿਆਨ[9] ਸਿਮਰਨ ਬਿਸਰਾਨੇ ਹੈ ॥੨੭੧॥

ਰਜ ਤਮ ਸਤ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ
ਹਾਰਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਬਾਨ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਨਿਹਕ੍ਰਾਂਤਿ ਹੈ ।
ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਨਿਹਕਰਮ ਕਰਮ ਗਤਿ
ਆਸਾ ਤੈ ਨਿਰਾਸ ਤੁਏ ਕ੍ਰਾਂਤ ਨਿਹਕ੍ਰਾਂਤਿ ਹੈ ।
ਸ੍ਵਾਦ ਨਿਹਸ੍ਵਾਦ ਅਰੁ ਬਾਦ ਨਿਹਬਾਦ ਭਏ
ਅਸਪ੍ਰੋਹ[9] ਨਿਸਪ੍ਰੋਹ [10]ਗੋਹ ਦੋਹ[10] ਪਾਂਤਿ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਸਿਖ
ਮਾਇਆ ਮੈ ਉਦਾਸ ਬਾਸ ਏਕਾਕੀ ਇਕਾਂਤਿ ਹੈ ॥੨੭੨॥

---

[1]ਅਸਚਰਮੈ (ਅ) [2]ਗਯਾਨ (ਲ) [3]ਤੁਲ (ਘ, ਲ) [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ ।
[5]ਬਰੰਬ ਰ (ਅ) [6]ਯਰ (ਘ, ਲ) [7]ਬਿਸਮ (ਅ, ਪ) ਬਿਖਮ (ਲ) [8]ਧਯਾਨ (ਲ) [9]ਅਸੰਪ੍ਰੋਹ (ਪ, ਲ)
[10]ਫੋਹਗੋਹ (ਅ, ਧ, ਲ)

ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਤ੍ਰਿਲ ਬੰਦੇ ਧੁਰਿ ਮਿਲਿ ਬੂਟ ਬਾਧੈ
ਏਕ ਸੋ ਅਨੇਕ ਹੋਤ ਪ੍ਰਗਟ ਸੰਸਾਰ ਮੈ ।
ਕੱਉ ਲੈ ਚਬਾਦਿ ਕੱਉ ਖਾਲ[1] ਕਾਢੈ ਰੇਵਰੀ ਕੈ
ਕੱਉ ਕਰੈ ਤ੍ਰਿਲਵਾ ਮਿਲਾਇ ਗੁਰ ਬਾਰਿ ਮੈ ।
ਕੱਉ[2] ਉਖਲੀ ਡਾਰਿ ਕੂਟਿ ਤ੍ਰਿਲਕੁਟ ਕਰੈ ਕੱਉ
ਕੋਲੂ ਪੀਰੈ[3] ਦੀਪ† ਦਿਪਤ ਅੰਧਾਰ[4] ਮੈ ।
ਜਾਕੈ ਏਕ ਤ੍ਰਿਲ ਕੋ ਬੀਚਾਰੁ ਨ ਕਹਤ ਆਵੈ
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਕਤ ਆਵਤ ਬੀਚਾਰ ਮੈ ॥੨੭੩॥

ਰਚਨਾ ਚਰਿਤ੍ਰ[5] ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਸਮ ਬਚਿਤ੍ਰਪਨ
ਏਕ ਚੀਟੀ ਕੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਹਤ ਨ ਆਵਹੀ ।
ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਚੀਟੀ ਕੋ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਦੇਖੋ
ਸਹਸ ਅਨੇਕ ਏਕ ਬਿਲ ਮੈ ਸਮਾਵਹੀ ।
ਅਗ੍ਰਭਾਗੀ ਪਾਛੈ ਏਕੈ ਮਾਰਗ ਚਲਤ ਜਾਤ
ਪਾਵਤ ਮਿਠਾਸ ਬਾਸੁ ਤਹੀਂ[6] ਮਿਲਿ ਧਾਵਹੀ ।
ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਮਿਲਿ ਤਾਤਕਾਲ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਰੂਪ ਹੁਇ ਦਿਖਾਵੈ
ਚੀਟੀ ਚੀਟੀ†* ਚਿਤ੍ਰ ਅਲਖ ਚਿਤੇਰੈ ਕਤ ਪਾਵਹੀ ॥੨੭੪॥

ਰਚਨਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਸਮ ਬਚਿਤ੍ਰਪਨ
ਘਟ ਘਟ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕ ਹੁਇ[7] ਦਿਖਾਏ ਹੈ ।
ਉਤ ਤੇ ਲਿਖਤ ਇਤ ਪਢਤ ਅਤਿਰਗਤਿ
ਇਤਹੂ ਤੇ ਲਿਖਿ ਪ੍ਰਤਿ ਉਤਰ ਪਠਾਏ ਹੈ ।
ਉਤ ਤੇ ਸਬਦ ਰਾਗ ਨਾਦ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਨੁ ਕਰਿ
ਇਤ ਸੁਨਿ ਸਮਝਿ ਕੈ ਉਤ ਸਮਝਾਏ ਹੈ ।
ਰਤਨ ਪਰੀਖਿਆ[8] ਪੋਖਿ ਪਰਮਿਤਿ ਕੈ ਸੁਨਾਵੈ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਅਲਖ ਲਖਾਏ ਹੈ ॥੨੭੫॥

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਦੀਨੋ
ਸਾਚੁ ਉਪਦੇਸੁ ਰਿਦੈ ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲੀਨ ਜਲ ਮੀਨ ਭਏ
ਪੂਰਨ ਸਰਬਮਦੀ ਪੈ ਘ੍ਰਿਤ[9] ਜੁਗਤਿ ਹੈ ।
ਸਾਚੁ ਰਿਦੈ ਸਾਚੁ ਦੇਖੈ ਸੁਨੈ ਬੋਲੈ [10]ਗੰਧ ਰਸ[10]
ਸਪੂਰਨ[11] ਪਰਸਪਰ[12] ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਹੈ ।
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰੁਮ ਸਾਖਾ ਪਤ੍ਰ ਫੂਲ ਫਲ
ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕਮੇਕ ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਹੈ ॥੨੭੬॥

---

[1]ਖਲ੍ਹ (ਪ) [2]ਕੋਊ (ਲ) [3]ਪਗਰਿ (ਲ) [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅੰਧਾਅੰਧਾਰ' ਹੈ । [5]ਚਿਰਤ੍ਰ (ਅ)
[6]ਤਾਹੀ (ਲ) [7]ਸੁਦਿ (ਲ) [8]ਪ੍ਰੀਖਯਾ (ਲ) [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਘਿਤ' ਹੈ । [10]ਗੰਧਰਥ (ਪ)
[11]ਪੂਰਨ [12]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਰਸਪਰਸ' ਹੈ।

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਪਰਮਜੋਤਿ
ਓਤਿਪੋਤਿ ਸੂਤ੍ਰ[1] ਗਤਿ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕ ਹੈ ।
ਲੋਚਨ ਸ੍ਰਵਨ ਸੋ੍ਰਤ[2] ਏਕ ਹੀ ਦਰਸ ਸਬਦ
ਵਾਰ ਪਾਰ ਕੂਲ ਗਤਿ ਸਰਿਤਾ ਬਿਬੇਕ ਹੈ ।
ਚੰਦਨ ਬਨਾਸਪਤੀ ਕਨਿਕ ਅਨਿਕ ਧਾਤੁ
ਪਾਰਸ ਪਰਸਿ ਜਾਨੀਅਤ ਜਾਵਦੇਕ ਹੈ ।
ਗਿਆਨ ਗਰ ਅੰਜਨ ਨਿਰੰਜਨ ਅੰਜਨ ਬਿਧੈ
ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰਿ ਗੁਰਮਤਿ ਏਕ ਟੇਕ ਹੈ ॥੨੭੭॥

ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਲਿਵ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਚਲ ਭਈ
ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਸ੍ਰੁਤਿ ਸ੍ਰਵਨ ਅਚਲ ਹੈ ।
ਜਿਮਰਨ ਮਾਤ੍ਰ ਸੁਧਾ ਜਿਹਬਾ ਅਚੁਲ ਭਈ
ਗੁਰਮਤਿ ਅਚਲ ਉਨਮਨ ਅਸਥਲ ਹੈ ।
ਨਾਸਕਾ ਸੁਬਾਸੁ ਕਰ ਕੋਮਲ ਸੀਤਲਤਾ ਕੈ
ਪ੍ਰਜਾ ਪਰਨਾਮ[3] ਪਰਸ[4] ਚਰਨਕਮਲ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਚਰ ਅਚਰ ਹੁਇ ਅੰਗ ਅੰਗ
ਪੰਗ ਸਰਬੰਗ ਬ੍ਰੰਦ[5] ਸਾਗਰ ਸਲਲ ਹੈ ॥੨੭੮॥

ਦਰਸਨ ਸੋਭਾ ਦ੍ਰਿਗ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਗਿਆਨ ਗੰਮਿ
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ[6] ਅਤੀਤ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਪਰੈ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦ ਪਰੈ
ਜਾਸ ਬਾਸੁ ਅਲਖ ਸੁਬਾਸੁ ਨਾਸ[7] ਰੀਤ ਹੈ ।
ਰਸ ਰਸਨਾ ਰਹਿਤ ਰਸਨਾ ਰਹਿਤ [ਰਸ][8]
ਕਰ ਅਸਪਰਸ[9] ਪਰਸਨ ਕਰਾਜੀਤ ਹੈ ।
ਚਰਨ ਗਵਨ ਗੰਮਿ ਗਵਨ ਚਰਨ ਗੰਮਿ
ਆਸ[10] ਪਿਆਸ ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ॥੨੭੯॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਧੁਰਤਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮਰੈ
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਜਗਜੀਵਨ ਕੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਅੰਤਰਿ ਨਿਰੰਤਰਿ[11] ਅੰਤਰ ਪਟ ਘਟਿ ਗਏ
ਅੰਤਰਜਾਮੀ[12] ਅੰਤਰਿ ਗਤਿ ਉਨਮਾਨੀਐ ।
ਬ੍ਰਹਮਮਈ[13] ਹੈ ਮਾਇਆ ਮਾਇਆਮਈ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।
ਪਿੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ‡ ਪਿੰਡ ਓਤਿਪੋਤਿ
ਜੋਤੀ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਗੋਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਐ ॥੨੮੦॥

---

[1]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸ੍ਰ੍ਰ' ਹੈ । [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੋਤ੍ਰ' ਹੈ । [3]ਪ੍ਰਨਾਸ (ਲ) [4]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਾਸ' ਹੈ । [5]'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬ੍ਰਿਦ ਹੈ । [6]ਅ,ਪ, ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਰਸਨ' ਹੈ । [7]ਬਾਸਨਾ (ਲ) [8]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ' ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [9]ਆਸ-ਪਰਸ (ਅ) [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਆਸ' ਹੈ । [11]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਨਿਤਰਿ' ਹੈ । [12]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਅੰਤਰਜਾਮੀ' ਪਾਠ ਦੋ ਵਾਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । [13]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬ੍ਰਹਮਈ' ਹੈ ।

ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਧਾਵਤ ਬਰਜਿ ਰਾਖੈ
ਨਿਹਚਲ ਚਿਤ ਸੁਖ ਸਹਜ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ।
ਜੀਵਨ ਕੀ ਆਸਾ ਅਰੁ ਮਰਨ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਮਿਟੀ
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਕੈ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ।
ਆਪਾ ਖੋਇ ਹੋਨਹਾਰੁ ਹੋਇ ਸੇਵੀ ਭਲੋ ਮਾਨੈ
ਸੇਵਾ[1] ਸਰਬਾਤਮ ਕੈ ਦਾਸਨ ਕੇ[2] ਦਾਸ ਹੈ ।
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਦਰਸ ਸਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ
ਪੂਰਨ ਸਰਬਮਈ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ ॥੨੮੧॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਕੀਨੇ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਦਮ ਨਿਰੁਦਮ ਊਕਤਿ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਹੁਇ ਦੁਬਿਧਾ ਭ੍ਰਮ[3] ਖੋਏ
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗਹੇ ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ[4] ਹੈ
ਦਰਸਨ ਪਰਸਤ[5] ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਰਹਤ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਹੈ ।
ਰਚਨਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਸਮ ਬਚਿਤ੍ਰਪਨ
ਚਿਤ੍ਰ ਮੈ ਚਿਤੇਰਾ ਕੋ ਬਸੇਰਾ ਸਤਿ ਸਤਿ ਹੈ ॥੨੮੨॥

ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਵਨ ਕਪਾਟ ਖੁਲੇ
ਨਾਦੈ ਮਿਲਿ ਨਾਦ ਅਨਹਦ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ ।
ਗਾਵਤ ਸਬਦ ਰਸੁ ਰਸਨਾ ਰਸਾਇਨ ਕੈ
ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ[6] ਭਾਠੀ ਕੈ ਚੁਆਈ ਹੈ ।
ਹਿਰਦੈ ਨਿਵਾਸ ਗੁਰਸਬਦ ਨਿਧਾਨ ਗਿਆਨ
ਧਾਵਤ ਬਰਜਿ ਉਨਮਨਿ ਸੁਧਿ ਪਾਈ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਅਵੇਸ ਪਰਮਾਰਥ ਪ੍ਰਵੇਹ ਧਾਰਿ
ਦਿਬ ਦੇਹ ਦਿਬਿ ਜੋਤਿ[7] ਪ੍ਰਗਟਾਈ[8] ਹੈ ॥੨੮੩॥

ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਅਤਿ
ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਪਰਸਪਰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ।
ਦਰਸ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਰੰਗ ਅੰਗ ਅੰਗ ਛਬਿ
ਹੇਰਤ ਹਿਰਾਨੇ ਦ੍ਰਿਗ ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਨਿਧਾਨ ਅਨਹਦ ਰੁਨਝੁਨ ਧੁਨਿ
ਸੁਨਤ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਹਰਨ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਰੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ
ਪਰਮਦਭੁਤ ਗਤਿ ਪੂਰਨ ਬਿਲਾਸ ਹੈ ॥੨੮੪॥

---

[1]ਸਿਵ (ਲ) [2]ਭੈ (ਲ) [3]ਭ੍ਰਮ (ਲ) [4]ਸਾਰਤਿ (ਪ) [5]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਦਰਸਤ' ਹੈ ।
[6]'ਅ' 'ਲ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਾਸ' ਹੈ । [7]ਜੋਤ ਰਿਦੈ (ਯ) [8]ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਖਾਈ (ਲ)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ[1] ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਅਤਿ
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਕੋ ਪਰਸਪਰ ਹੈ ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਜ ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਵਾਸਿ
ਸੀਤਲਤਾ ਕੋਮਲ[2] ਪੂਜਾ ਕੋਟਾਨਿ[3] ਸਮਸਰਿ ਹੈ ।
ਰੂਪ ਕੋ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਅਤਿ ਅਸਚਰਜਮੈ
ਨਾਨਾ ਬਿਸਮਾਦ ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਨ ਘਟਤਰ[4] ਹੈ ।
ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਧਾਨ[5]
ਪਰਮਦਕ੍ਰੁਤ ਗਤਿ ਆਨ ਨਹੀ ਸਮਸਰਿ ਹੈ ।੨੮੫॥

ਨਵਨ ਗਵਨ ਜਲ ਸੀਤਲ ਅਮਲ ਜੈਸੇ
ਅਗਨਿ ਉਰਧ ਮੁਖ ਤਪਤ ਮਲੀਨ ਹੈ ।
ਬਰਨ ਬਰਨ ਮਿਲਿ ਸ੍ਰਲਿਲ ਬਰਨ ਸੋਇ
ਸਿਆਮ ਅਗਨਿ ਸੁਬ[6] ਬਰਨ ਛਬਿ ਛੀਨ ਹੈ ।
ਜਲ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਪਾਲਕ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਬਨਾਸਪਤੀ
ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਦਗਧ ਕਰਤ ਸੁਖ ਹੀਨ ਹੈ ।
ਤੈਸੇਂ[7] ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸੰਗਮ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ
ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਸੁਖ ਦੁਖ ਹੀਨ[8] ਹੈ ॥੨੮੬॥

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਮੇਵ ਕੋ ਅਸਾਧ
ਸਾਧ ਸਤ ਧਰਮ ਦਇਆ ਰਿਦ ਸੰਤੋਖ ਕੋ ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਧਸੰਗ ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ
ਦੁਰਮਤਿ ਕੋ ਅਸਾਧ ਸੰਗ ਦੁਖ ਦੋਖ ਕੋ ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਬਿਨੁ
ਮੋਖ ਪਦ ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਿਤ ਚੋਖ ਕੋ ।
ਗਿਆਨ ਅੰਸ਼† ਚਿਤ ਹੰਸ ਗਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੰਸ ਬਿਖੈ
ਦੁਕ੍ਰਿਤ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਖੀਰ ਨੀਰ[9] ਸੋਖ ਪੰਖ ਕੋ ॥੨੮੭॥

ਹਾਰਿ ਮਾਨੀ ਭਗਤੋ ਮਿਟਤ, ਰੋਸ ਮਾਰੇ ਸੋ ਰਸਾਇਨ ਹੁਇ[10]
ਪੰਟ ਭਾਰੇ ਲਾਗਤ ਨ ਡੈਡੂ ਜਗ ਜਾਨੀਐ ।
ਹਉਮੈ ਅਭਿਮਾਨ ਅਸਥਾਨ ਊਚੇ ਨਾਹਿ ਜਲੁ
ਨਿਮਤ[11] ਨਵਨ ਬਲ ਜਲੁ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।
ਅੰਗ ਸਰਥੰਗ ਤਰ ਹਰ ਹੇਤ ਹੈ ਚਰਨ
ਤਾਤੇ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਚਰਨ ਰੇਨ ਮਾਨੀਐ ।
ਤੈਸੇ ਹਰਿ ਭਗਤ ਜਗਤ ਮੈ ਨਿੰਮਰੀਭੂਤ
ਜਗ ਪਗ ਲਗਿ ਮਸਤਕਿ ਪਰਵਾਨੀਐ ॥੨੮੮॥

---

[1]ਕੋ (ਲ) [2]ਕੋਮਲਤਾ [3]ਕੋਟਨਿ (ਪ,ਯ) [4]ਪਟੈਤਰ (ਯ,ਪ) [5]ਨ (ਲ) [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸ੍ਰ' ਹੈ । [7]'ਯ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਤੈਸੇ ਹੈ । [8]ਕੇਵਲ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਹੀਨ' ਹੈ । ਬਾਕੀ ਸਭ ਵਿਚ 'ਦੀਨ' ਹੈ । [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਨੀਨ' ਹੈ । [10]ਹੁਏ (ਲ) [11]ਨਿੰਮ੍ਰਿਤ (ਯ) ।

ਪੂਜੀਐ ਨ ਸੀਸੁ ਈਸੁ ਊਚੋ ਦੋਹੀ ਮੈ ਕਹਾਵੈ[1]
ਪੂਜੀਐ ਨ ਲੋਚਨ [ਦ੍ਰਿਸਟਿ][2] ਦ੍ਰਿਸਟਾਂਤ ਕੈ ।
ਪਜੀਐ ਨ ਸ੍ਰਵਨ[3] ਸੁਰਤਿ ਸਨਬੰਧ ਕਰਿ
ਪੂਜੀਐ ਨ ਨਾਸਕਾ ਸੁਬਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਕ੍ਵਾਂਰ ਕੈ ।
ਪੂਜੀਐ ਨ ਮੁਖ ਸ੍ਵਾਦ ਸਬਦ ਸੰਜੁਗਤ ਕੋ
ਪੂਜੀਐ ਨ ਹਸਤ ਸਕਲ[4] ਅੰਗ ਪਾਂਤ ਕੈ ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗੰਧ ਰਸ ਰਹਿਤ ਹੁਇ
ਪੂਜੀਐ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਨਵਨ ਮਹਾਂਤ ਕੈ ॥੨੮੯॥

ਨਵਨ ਗਵਨ ਜਲ ਨਿਰਮਲ ਸੀਤਲ ਹੈ
ਨਵਨ ਬਸੁੰਧਰਾ[5] ਸਤਬ ਰਸ ਰਾਸਿ ਹੈ ।
ਉਰਧ ਤੁਪਸਿਆ ਕੈ ਸ੍ਰੀ[6] ਖੰਡ ਬਾਸੁ ਬੰਹੈ ਬਨ
ਨਵਨ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਹੇਤ ਰਤਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ।
ਨਵਨ ਗਵਨ ਪਗ ਪੂਜੀਅਤ ਜਗਤ ਮੈ
ਚਾਹੈ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਚਰਨ ਰਜ ਡਾਸ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ[7] ਹਰਿ ਭਗਤ ਜਗਤ ਮੈ ਨਿੰਮਰੀਭੂਤ
ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ ਬਿਸ੍ਰਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ ॥੨੯੦॥

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਨ ਜਲ ਮੀਨ ਗਤਿ
ਸੁਖਮਨਾ ਸੰਗਮ ਹੁਇ ਉਲਟਿ ਪਵਨ ਕੈ
ਬਿਸ੍ਰਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਇਖੈ ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸ[8] ਰਸ
ਪ੍ਰੇਮ ਮਧੁ ਅਪੀਉ ਪੀਐ[9] ਗੁਹਜੁ ਗਵਨ ਕੈ ।
ਸਬਦ ਕੈ ਅਨਹਦ ਸੁਰਤਿ ਕੈ ਉਨਮਨੀ
ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਨਿਝਰ ਧਾਰ ਸਹਜ ਰਵਨ ਕੈ ।
ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਉਲੰਘਿ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਸੰਜੋਗ ਭੰਗ
ਦਸਮ ਸਥਲ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਭਵਨ ਕੈ ॥੨੯੧॥

ਜੈਸੇ ਜਲ ਜਲਜ ਅਉ ਜਲ ਦੁਧ ਸੀਲ ਮੀਨ
ਚਕਈ ਕਮਲ ਦਿਨਕਰਿ ਪ੍ਰਿਤਿ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ।
ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਅਲਿ ਕਮਲ ਚਕੋਰ ਸਸਿ
ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਘਨ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਸੁਚੀਤ ਹੈ ।
ਨਾਰਿ[10] ਅਉ ਭਤਾਰੁ ਸੁਤ ਮਾਤ ਜਲ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ
ਖੁਧਿਆਰਥੀ[11] ਭੋਜਨ ਦਾਰਿਦ੍ ਧਨ ਮੀਤ ਹੈ ।
ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਦ੍ਰੋਹ ਦੁਖਦਾਈ ਨ ਸਹਾਈ ਹੋਤ
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਹੈ ॥੨੯੨॥

---

[1]ਕਹੁ ਵ (ਲ) [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਸ੍ਰਵਨ' ਪਾਠ ਦੂਹਰੀ ਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਰਾਕਲ' ਹੈ । [5]ਬਸੁੰਧ੍ਰਾ (ਯ) [6]ਮੀ (ਅ, ਲ)
[7]ਤੈਸੇਹੀ (ਪ) [8]ਅਭਿਜਾਸ (ਲ) [9]ਪੀਵੈ (ਲ) [10]ਨਾਰੀ (ਲ) [11]ਖੁਧਜਾਰਥੀ (ਲ)

ਚਰਨਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੂਇ
ਅੰਗ ਅੰਗ ਬਿਸਮ ਸੂਬੰਗ ਮੈ ਸਮਾਨੇ ਹੈ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਸੰਗ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਦ ਹੂਇ ਹਿਰਾਨੇ ਹੈ।
ਕਾਮ ਨਿਹੁਕਾਮ ਕੁੰਧਾਕੁੰਧ[1] ਨਿਰਲੋਭ ਲੰਭ
ਮੋਹ ਨਿਰਮੋਹ* ਅਹੰਮੇਵ ਹੂ ਲਜਾਨੇ ਹੈ।
ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ ਅਸਚਰਜੈ [2]ਅਸਚਰਜਮੈਂ
ਅਦਕ੍ਰੁਤ[2] ਪਰਮਦਕ੍ਰੁਤ ਅਸਥਾਨੇ ਹੈ ॥੨੯੩॥

ਦਰਸਨ ਜੋਤਿ ਕੋ[3] ਉਦੋਤ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਮੈ
ਕੋਟਿਕ ਉਸਤਤ ਛਬਿ ਤਿਲ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ।
ਕਿੰਚਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੋਟਿਕ ਕਮਲਾ ਕਲਪਤਰ
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਮਧੁ ਕੋਟਿਕ ਬਿਲਾਸੁ ਹੈ।
ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਨਿ ਬਾਨਿ ਖਾਨਿ ਹੈ ਕੋਟਾਨਿ ਸਸਿ
ਸੋਭਾ[4] ਕੋਟਿ ਲੋਟਪੋਟ ਕ੍ਰਮਦਨੀ ਤਾਸੁ ਹੈ।
ਮਨ ਮਧੁਕਰ ਮਕਰੰਦ ਰਸ[5] ਲੁਭਿਤ ਹੂਇ
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਿਵ ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ ॥੨੯੪॥

ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਰਜ ਮਜਨ[6]† ਮਲੀਨ ਮਨ†
ਦਰਪਨ ਗਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਹਚਲ ਹੈ।
ਗ੍ਯਾਨ[7] ਗੁਰ ਅੰਜਨ ਦੈ ਚਪਲ ਖੰਜਨ ਦ੍ਰਿਗ
ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਧ੍ਯਾਨ[8] ਜਲ ਥਲ ਹੈ।
ਭੰਜਨ[9] ਭੈ ਭ੍ਰਮ ਅਰਿ ਗੰਜਨ ਕਰਮ ਕਾਲ
ਪਾਂਚ[10] ਪਰਪੰਚ ਬਲਬੰਚ ਨਿਰਦਲ ਹੈ।
ਸੇਵਾ ਕਰੰਜਨ ਸਰਬਾਤਮ ਨਿਰੰਜਨ ਭਏ
ਮਾਇਆ ਮੈਂ* ਉਦਾਸ ਕਲਿਮਲ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ।੨੯੫॥

ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਛਤ ਰਵਿ ਰਾਹ ਨ ਸਕਤ ਗ੍ਰਸਿ
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਗੋਚਰੁ ਹੂਇ ਸੂਰਜਗ੍ਰਹਨ ਹੈ।
ਪਛਮ ਉਦੋਤ ਹੋਤ ਚੰਦ੍ਰਮੈ ਨਮਸਕਾਰ
ਪੂਰਬ ਸੰਜੋਗ ਸਸਿ ਕੋਤ ਖੇਤ ਹਨਿ ਹੈ।
ਕਾਸਟ[11] ਮੈ ਅਗਨਿ ਮਗਨ ਪਿਰੰਕਾਲ ਰਹੈ
ਅਗਨਿ ਮੈ ਕਾਸਟ ਪਰਤ ਹੀ ਦਹਨ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਸਿਵ ਸਕਤ ਅਨਾਦ ਸਾਧ ਸੰਗਮ ਕੈ
ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ* ਦੁਸਹ ਸਹਨ ਹੈ॥੨੯੬॥

---

[1]'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੋਧਾਕ੍ਰੁਧ' ਹੈ। [2]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਸਚਰਮੈਂ ਅਨਕ੍ਰੁਤ' ਹੈ। 'ਅਸਚਰਜ' (ਪ, ਅ,) [3]ਤੇ (ਅ, ਪ, ਲ, ਯ) [4]ਸੋਭ (ਲ) [5]ਰਸੰ (ਪ) [6]ਮੰਜਨ (ਲ) [7]ਗ੍ਯਾਨ (ਲ) [8]ਧਿਯਾਨ (ਲ) [9]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭੁੰਜ' ਹੈ। [10]ਪੰਚ (ਯ) [11]ਕਾਸ੍ਟ (ਲ)

ਸਾਧੁ ਕੀ ਸੁਜਨਤਾਈ ਪਾਹਨ ਕੀ ਰੇਖ ਪ੍ਰੀਤਿ
ਬੈਰ ਜਲ ਰੇਖ ਹੁਇ ਬਿਸੇਖ ਸਾਧ ਸੰਗ ਮੈਂ।
ਦੁਰਜਨਤਾ ਅਸਾਧ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਲ ਰੇਖ ਅਰੁ
ਬੈਰੁ ਤਉ ਪਖਾਨ ਰੇਖ ਸੋਖ ਅਗਿ ਅੰਗ ਮੈਂ।
ਕਾਸਟ ਅਗਨਿ ਗਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਪਰੀਤਿ
ਸੁਰਸਰੀ ਜਲ ਬਾਰੁਨੀ ਸਰੂਪ [ਜਲ][1] ਗੰਗ ਮੈਂ।
ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਅਜਯਾ ਸਰਪ ਗਤਿ
ਉਪਕਾਰੀ ਅਉ ਬਿਕਾਰੀ ਢੋਗ ਹੀ ਕੁਢੰਗ[2] ਮੈਂ।।੨੯੭।।

ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗਤਿ ਅਸਾਧ ਸਾਧ
ਕਾਸਟ ਅਗਨਿ ਗਤਿ ਟੇਵ ਨ ਟਰਤ ਹੈ।
ਅਜਯਾ ਸਰਪ ਜਲ ਗੰਗ ਬਾਰੁਨੀ ਬਿਧਾਨ
ਸਨ ਅਉ ਮਜੀਠ ਖਲ ਪੰਡਿਤ ਲਰਤ ਹੈ।
ਕੰਟਕ ਪੁਹਪ ਸੈਲ ਘਟਿਕਾ ਸਨਾਹ ਸਸਤ੍ਰ
ਹੰਸ ਕਾਗ ਬਗ ਬਿਆਧ ਮ੍ਰਿਗ ਹੋਇ ਨਿਬਰਤ ਹੈ।
ਲੱਸਟ ਕਨਿਕ ਸੀਪ ਸੰਖ ਮਧੁ ਕਾਲਕੂਟ
ਸੁਖ ਦੁਖਦਾਇਕ ਸੰਸਾਰ ਬਿਚਰਤ[3] ਹੈ ।੨੯੮।।

ਦਾਦਰ ਸਰੋਜ ਬਾਸ ਬਾਵਨ ਮਰਾਲ ਬਗ
ਪਾਰਸ ਪਾਖਾਨ ਬਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਜੋਗ[4] ਹੈ।
ਮ੍ਰਿਗ ਮ੍ਰਿਗਮਦ ਅਹਿਮਨਿ ਮਧੁਮਾਖੀ ਸਾਖੀ
ਬਾਝ ਬਧੂ ਨਾਹ ਨੇਹੁ[5] ਨਿਹਫਲ ਭੋਗ ਹੈ।
ਦਿਨਕਰ ਜੋਤਿ ਉਲੂ ਬਰਖੈ[6] ਸਮੈ ਜਵਾਸੁ
ਅਸਨ ਬਸਨ ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤ ਰੋਗ ਹੈ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਮਤਿ ਬੀਜ ਜਮਤ[7] ਨ ਕਾਲਰ ਮੈਂ
ਅੰਕੁਰ ਉਦੋਤ ਹੋਤ ਨਾਹਿਨ ਬਿਓਗ ਹੈ।੨੯੯।।

ਸੰਗਮ ਸੰਜੋਗ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਕਉ ਪਤੰਗੁ ਜਾਨੈ
ਬਿਰਹ ਬਿਓਗ ਸੰਗ ਮੀਨ ਭਲ ਜਾਨਈ।
ਇਕ ਟਕ ਦੀਪਕ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਾਨ ਪਰਹਰੈ
ਸਲਿਲ ਬਿਓਗ ਮੀਨ ਜੀਵਨ ਨ ਮਾਨਈ।
ਚਰਨਕਮਲ[8] ਮਿਲਿ ਬਿਛਰੈ ਮਧੁਪ ਮਨੁ
ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜਨਮੁ ਅਗਿਆਨਈ।
ਨਿਹਫਲ ਜੀਵਨ ਮਰਨ ਗੁਰ ਬਿਮੁਖ ਹੁਇ
ਪ੍ਰੇਮ ਅਰੁ ਬਿਰਹ ਨ ਦੂਉ ਉਰ ਆਨਈ ।।੩੦੦।

---

[1]'ਅ' ਤੋਂ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੂਚ' ਹੈ। [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਿਚਾਰਤ' ਹੈ। [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੰਜੋਗ' ਦੂਹਰੀ ਵਾਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। [5]ਨੇਹੁ (ਲ) [6]ਬਰਖਾ (ਅ,ਪ,ਯ,ਲ) [7]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਮਤ' ਹੈ। [8]ਚਰਨ ਖਵਲ (ਲ)

ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ ਦੇਖੈ ਅਉ ਦਿਖਾਵੈ ਸੋਈ
ਸਰਬ ਦਰਸ ਏਕ ਦਰਸਕੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਕਹਤ ਸੁਨਤ ਸੋਈ
ਸਰਬ ਸਬਦ ਏਕ ਸਬਦ ਕੈ ਮਾਨੀਐ ।
ਕਾਰਨ[1] ਕਰਨ ਕਰਤਗਿ ਸਰਬਗਿ ਸੋਈ
ਕਰਮ ਕ੍ਰਤੂਤਿ[2] ਕਰਤਾਰੂ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨੁ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕਮੇਕ
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਏਕੈ ਉਰਿ ਆਨੀਐ ॥੩੦੧॥

ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ[3] ਮਾਇਆ ਮੋਹੈ[4] ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ
ਸਾਧਸੰਗ ਰੰਗ ਮੈ ਬਿਮੋਹਤ[5] ਮਗਨ ਹੈ ।
ਜਾਕੈ ਓਅੰਕਾਰ ਕੈ ਅਕਾਰ[6] ਹੈ ਠਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਕੀਰਤਨ ਸਮੈ ਸਾਧਸੰਗ ਸੋ ਲਗਨ ਹੈ ।
ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਜਾਕੇ
ਅਗੁਭਾਗ ਸਾਧ ਸੰਗ ਗੁਨਨੁ ਅਹਨ ਹੈ ।
ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਸਾਧ ਮਹਿਮਾ ਅਧਾਰ ਬਿਖੈ
ਅਤਿ ਲਿਵ ਲੀਨ ਜਲ ਮੀਨ ਅਭਗਨ ਹੈ ॥੩੦੨॥

ਨਿਜਘਰ ਮੇਰੋ ਸਾਧਸੈਗਤਿ ਨਾਰਦਮੁਨਿ
ਦਰਸਨ ਸਾਧਸੈਗ ਮੇਰੋ ਨਿਜ ਰੂਪ ਹੈ ।
ਸਾਧਸੈਗਿ ਮੇਰੋ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਉ ਕੁਟੰਬ ਸਖਾ
ਸਾਧਸੈਗਿ ਮੇਰੋ ਸੁਤੁ ਸੋਭਾ ਅਨੂਪ ਹੈ ।
ਸਾਧਸੈਗ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨੁ ਪ੍ਰਾਨ ਜੀਵਨ ਮੈ
ਸਾਧਸੈਗਿ ਨਿਜੁ ਪਦ ਸੇਵਾ ਦੀਪ ਧੂਪ ਹੈ ।
ਸਾਧਸੈਗਿ ਰੰਗ[7] ਰਸ ਭੰਗ ਸੁਖ ਸਹਜ ਮੈ
ਸਾਧਸੈਗਿ ਸੋਭਾ ਅਤਿ ਉਪਮਾ ਅਉ ਊਪ ਹੈ ॥੩੦੩॥

ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਦੇਵ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਅਤਿ
ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਨਿਗ੍ਰਹ ਨ ਪਾਈਐ ।
ਪਾਈਐ ਨ ਜਗ ਭੰਗ ਪਾਈਐ ਨ ਰਾਜ ਜੋਗ
ਨਾਦ ਬਾਦ ਬੇਦ ਕੈ[8] ਅਗਹੁ ਨਾ ਗਹਾਈਐ ।
ਤੀਰਥ ਪੁਰਖ ਦੇਵ ਦੇਵ[9] ਸੋਢਕੈ ਨ ਪਾਈਐ
ਕਰਮ ਧਰਮ ਬ੍ਰਤ ਨੇਮ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ।
ਨਿਹਫਲ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੈ ਅਚਾਰ ਸਬੈ
ਸਾਵਧਾਨ ਸਾਧਸੈਗ ਹੁਇ ਸਬਦ ਗਾਈਐ ॥੩੦੪॥

---

[1]ਰਾਗਨ (ਲ) [2]ਕ ਰਤੂਤ [3]ਕਟਾਛਤ (ਲ) [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮੋਹ' ਹੈ । [5]ਬਿਮੋਹਿ (ਫ਼) [6]ਆਕਾਰ (ਅ) ਆਰ (ਪ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗੰਗ' ਹੈ । [8]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੇਨ' ਹੈ । [9]ਦੇਵ ਦੇਵ (ਅ)

ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਜੇਵਰੀ ਦੇਖੇ ਸੇਵਰੀ ਜਾਨੈ
ਦੂਸਰੋ ਨ ਦੇਖੈ ਪਾਵੈ ਕਹੇ ਕੈਸੇ ਜਾਨੀਐ ।
ਨਾਲ[1] ਬਿਖੈ ਬਾਤ ਕੀਏ ਸੁਨੀਅਤ ਕਾਨ ਦੀਏ
ਬਕਤਾ ਅਉ ਸ੍ਰੋਤਾ ਬਿਨੁ ਕਾਪੈ ਉਨਮਾਨੀਐ ।
ਪਘੁਲਾ ਕੋ ਮੂਲ ਬਿਖੈ ਜੈਸੇ ਜਲ ਪਾਨ ਕੀਜੈ
ਲੀਜੀਐ ਜਤਨ ਕਰਿ ਪੀਏ ਮਨ ਮਾਨੀਐ ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਗੁਹਜ ਕਥਾ ਬਿਨੰਦ
ਗਿਆਨ[2] ਧਿਆਨ[3] ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਿਸਮ ਬਿਧਾਨੀਐ ॥੩੦੫॥

ਨਵਨ ਗਵਨ ਜਲ ਸੀਤਲ ਅਮਲ ਜੈਸੇ
ਅਗਨਿ ਉਰਧ ਮੁਖ ਤਪਤ ਮਲੀਨ ਹੈ ।
ਸਫਲ ਹੁਇ ਆਂਬ ਝਕੋ ਰਹਤ ਹੈ ਚਿਰੈਕਾਲ
ਨਿਵੈ ਨ ਅਰੜ[4] ਤਾਂਤੇ ਆਰਬਲਾ ਛੀਨ ਹੈ ।
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਜੈਸੇ ਬਾਸੀਐ ਬਨਾਸਪਤੀ
ਬਾਸੁ ਤਉ ਬਡਾਈ ਬੂਝਿਓ ਸੰਗ ਲਿਵਲੀਨ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਅਹੰਬੁਧਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ[5] ਕੈ
ਸਨ ਅਉ ਮਜੀਠ ਗਤਿ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੀਨ ਹੈ ॥੩੦੬॥

ਸਕਲ ਬਨਾਸਪਤੀ ਬਿਖੈ ਦ੍ਰੁਮ ਦੀਰਘ ਦੁਇ
ਨਿਹਫਲ ਭਏ ਬੂਡੇ ਬਹੁਤ ਬਡਾਈ ਕੈ ।
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸਨਾ ਕੈ ਸੋ'ਬੁਲ ਸੁਬਾਸ[6] ਹੋਤ
ਬਾਂਸੁ ਨਿਰਗੰਧ ਬਹੁ ਗਾਂਠਨੁ ਦਿਠਾਈ[7] ਕੈ ।
ਸੋ'ਬਲ ਕੇ ਫਲ ਤੂਲ ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਛਾਇਆ ਤਾਕੈ
ਬਾਂਸੁ ਤਉ ਬਰਨ ਦੇਖੀ ਜਾਰਤ ਬੁਰਾਈ ਕੈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਹੋਤ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ
ਤ੍ਰਿਸਟੈ ਨ ਗੁਰ ਗੋਪਿ ਦੁਹੂ ਗੁਰਭਾਈ ਕੈ ॥੩੦੭॥

ਬਿਰਖ ਬਲੀ ਮਿਲਾਪ ਸਫਲ ਸਘਨ ਛਾਇਆ
ਬਾਸੁ ਤਉ ਬਰਨ ਦੇਖੀ ਮਿਲੇ ਜਰੈ ਜਾਰਿ ਹੈ ।
ਸਫਲ ਹੁਇ ਤਰਹਰ ਝੁਕਤਿ ਸਕਲ ਤਰ
ਬਾਂਸੁ ਤਉ ਬਡਾਈ ਬੂਡਿਓ ਆਪਾ ਨ ਸੰਮਾਰਿ ਹੈ ।
ਸਕਲ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸੁਧਿ ਰਿਦੈ ਮੰਨਿ ਗਹੇ
ਬਾਂਸੁ ਤਉ ਰੀਤੋ ਗਠੀਲੋ ਬਾਜੋ ਧਾਰ ਮਾਰਿ ਹੈ ।
ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਹੀ ਅਛਤ ਨਿਰਗੰਧ ਰਹੇ
ਗੁਰਸਿਖ ਦੇਖੀ[8] ਬਸੁ ਪ੍ਰਾਨੀ ਨ[9] ਉਧਾਰਿ ਹੈ ॥੩੦੮॥

---

[1]ਕੇਵਲ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਨਾਲ' ਹੈ ਬਾਕੀ ਸਭ ਵਿਚ 'ਲਲ' ਹੈ । [2]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਬਾਨ' ਹੈ । [3]ਧਜਾਨ (ਲ) [4]ਅਰਿੜ (ਲ) [5]ਨਿਮਰਤਾ (ਲ) [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੁਬਾਸ' ਹੈ । [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਢਿਕਾਈ ਹੈ । [8]ਦੇਸੈ (ਲ) [9]ਨਹਿ (ਲ)

ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ[1] ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਐਸੋ
ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਪਰਸਿਪਰ ਪਗ ਲਪਟਾਵਹੀ ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਰੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ[2] ਧਿਆਨ[3] ਲਿਵ ਲਾਵਹੀ ।
ਏਕ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਲਾਵਤ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਏਕ ਗੁਰਪੂਰਬ ਕੈ ਸਿਖਨੁ ਬੁਲਾਵਹੀ ।
ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਬਾਛੈ ਤਿਨਕੋ ਉਚਿਸਟ[4] ਕਉ
ਸਾਧਨ ਕੀ ਦੂਖਨਾ ਕਵਨ ਫਲ ਪਾਵਹੀ ॥੩੦੬॥

ਜੈਸੇ ਬੋਝ ਭਰੀ ਨਾਵ ਆਗੂਰੀ[5] ਦੁਇ[6] ਬਾਹਰਿ ਹੁਇ
ਪਾਰ ਪਹੈ ਪੂਰ[7] ਸਬੈ ਕੁਸਲ ਬਿਹਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਏਕਾਹਾਰੀ ਏਕ ਘਰੀ ਪਾਕਸਾਲਾ ਬੈਠਿ
ਭੁੰਜਨ ਕੈ ਬਿੰਜਨ ਦਿ ਸ੍ਵਾਦਿ ਕੋ ਅਘਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਰਾਜਦੁਆਰੇ ਜਾਇ ਕਰਤ ਜੁਹਾਰ ਜਨ
ਏਕ ਘਰੀ ਪਾਛੈ ਦੇਸ ਭੁਗਤਾ ਹੁਇ ਖਾਤ ਹੈ ।
ਆਠ ਹੀ ਪਹਰ ਸਾਠਿ ਘਰੀ [ਮੈ][8] ਜਉ ਏਕ ਘਰੀ
ਸਾਧ ਸਮਾਗਮੁ ਕਰੈ ਨਿਜ ਘਰ ਜਾਤ ਹੈ ।।੩੧੮।।

ਕਾਰਤਕ ਜੈਸੇ[9] ਦੀਪਮਾਲਕਾ ਰਜਨੀ ਸਮੈ
ਦੀਪ ਜੋਤਿ ਕੋ ਉਦੋਤ ਹੋਤ ਹੀ ਬਿਲਾਤ ਹੈ ।
ਬਰਖਾ ਸਮੈ ਜੈਸੇ ਭਉ ਬੁਦਬੁਦਾ[10] ਕੋ[11] ਪ੍ਰਗਾਸ
ਤਾਸ ਨਾਮ ਪਲਕ ਮੈ ਨ ਭਉ[12] ਠਹਿਰਾਤ ਹੈ ।
ਗ੍ਰੀਖਮ ਸਮੈ ਜੈਸੇ ਭਉ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਚਰਿਤ੍ਰ
ਝਾਈ ਸੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤ ਉਪਜਿ ਸਮਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਛਾਇਆ ਬਿਰਖ ਚਪਲ ਛਲ
ਛਲੈ ਛੈਲ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਚਰਨ ਲਪਟਾਤ ਹੈ ॥੩੧੯॥

ਜੈਸੇ ਭਉ ਬਸਨ ਅੰਗ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਹੁਇ[13] ਮਲੀਨ
ਸਲਿਲ ਸਾਬੁਨ ਮਿਲਿ ਨਿਰਮਲ ਹੋਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਭਉ ਸਰੰਵਰ ਸਿਵਾਲ ਕੈ ਅਛਾਦਿਓ ਜਲੁ
ਭੁੰਲਿ ਪੀਏ ਨਿਰਮਲ ਦੇਖੀਐ ਅਛੋਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਨਿਸ ਅੰਧਕਾਰ ਤਾਰਕਾ ਚਮਤਕਾਰ
ਹੋਤ ਉਜੀਆਰੇ ਦਿਨਕਰ ਕੇ ਉਦੋਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਕ੍ਰਮ ਹੋਤ ਹੈ ਮਲੀਨ ਮਤਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ[14]† ਧਿਆਨ[15]† ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਹੈ ॥੩੧੨॥

---

[1]ਸਿਖ ਸੰਧ (ਲ) [2]ਗਜਾਨ (ਲ) [3]ਧਜਾਨ (ਲ) [4]ਉਚਿਸ੍ਟ (ਲ) [5]ਅਗੂਰੀ (ਪ) [6]ਦੂਦਿ (ਪ) [7]ਪੁਰ (ਅ,ਲ) [8]ਕੇਵਲ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਵਿਚੋਂ ਲੁਪਤ ਹੈ। [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੈਸੇ' ਹੈ। [10]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬੁਦਬੁਦ' ਹੈ। [11]ਕੋ (ਅ,ਪ,ਹ) [12]ਭੂ ਉ (ਪ) [13]'ਲ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਹੋਇ' ਹੈ। [14]ਗਜਾਨ (ਲ) [15]ਧਜਾਨ (ਲ)

ਅੰਤਰ ਅਛਿਤ ਹੀ ਦਿਸੰਤਰਿ ਗਵਨ ਕਰੈ
ਪਾਛੈ ਪਰੇ[1] ਪਹੁਚੈ ਨ ਪਾਦਿਕੁ ਜਉ ਧਾਵਈ।
ਪਹੁਚੈ ਨ ਰਥੁ ਪਹੁਚੈ ਨ ਗਜਰਾਜੁ ਬਾਜੁ
ਪਹੁਚੈ ਨ ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਫਾਦਤ[2] ਉਡ੍ਹਾਵਈ[3]।
ਪਹੁਚੈ ਨ ਪਵਨ ਗਵਨ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਪ੍ਰਿਤ
ਅਰਧ ਉਰਧ ਅੰਤਰੀਛ ਹੁਇ ਨ ਪਾਵਈ।
ਪੰਚ ਦੂਤ ਭੂਤ ਲਗਿ ਅਧਮੁ ਅਸਾਧੁ ਮਨੁ
ਗਹੈ ਗੁਰ ਗਿਆਨ[4] ਸਾਧਸੰਗਿ ਬਸਿ ਆਵਈ ॥੩੧੩॥

ਆਂਧਰੇ ਕਉ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕਰ ਚਰ ਟੇਕ
ਬਹਰੈ ਚਰਨ ਕਰ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦ ਹੈ।
ਗੂੰਗੈ ਟੇਕ[5] ਚਰ ਕਰ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ
ਲ੍ਹੂਲ੍ਹ ਟੇਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦ ਸ੍ਰ_ਤਿ[6] ਪਦ ਹੈ।
ਪਾਗੁਰੇ ਕਉ ਟੇਕ[7] ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ[8] ਕਰ ਟੇਕ
ਏਕ ਏਕ ਅੰਗਹੀਨ ਦੀਨਤਾ ਅਛਦ ਹੈ।
ਅੰਧ ਗੁੰਗ[9] ਸੁੰਨ ਪੰਗ ਲ੍ਹੂੰਜ ਦੁਖ ਪੁੰਜ ਮਮ[10]
ਅੰਤਰ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪਰਬੀਨ ਸਦ ਹੈ ॥੩੧੪॥

ਆਂਧਰੇ[11] ਕਉ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕਰ ਚਰ ਟੇਕ
ਅੰਧ ਗੁੰਗ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕਰ ਚਰ ਹੈ।
ਅੰਧੇ ਗੁੰਗ ਸੁੰਨ ਕਰ ਚਰ ਅਵਲੰਬ ਟੇਕ
ਅੰਧ ਗੁੰਗ ਸੁੰਨ ਪੰਗ ਟੇਕ ਏਕ ਕਰ ਹੈ।
ਅੰਧ ਗੁੰਗ ਸੁੰਨ ਪੰਗ ਲ੍ਹੂੰਜ[12] ਦੁਖ ਪੁੰਜ ਮਮ
ਸਰਬੰਗ ਹੀਨ ਦੀਨ ਦੁਖਤ ਅਧਰ ਹੈ।
ਅੰਤਰ ਕੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨੈ ਅੰਤਰਗਤਿ
ਕੈਸੇ ਨਿਰਬਾਹੁ[13] ਕਰੈ ਸਰੈ ਨਰਹਰ ਹੈ ॥੩੧੫॥

ਚਕਈ ਚਕੋਰ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਭ੍ਰਿੰਗ ਅਉ ਪਤੰਗ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਇਕਅੰਗੀ[14] ਬਹੁਰੰਗੀ ਦ੍ਰਿਖਦਾਈ ਹੈ।
ਏਕ ਏਕ ਟੇਕ ਯੈ[15] ਟਰਤ ਨ ਮਰਤ ਸਬੈ
ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਕੀ[16] ਚਾਲ ਚਲੀ[17] ਆਈ ਹੈ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ[18] ਐਸੋ
ਲੰਗ ਪਰਲੋਗ ਸੁਖਦਾਇਕ ਸਹਾਈ ਹੈ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਨਿ† ਦੁਰਮਤਿ ਨ† ਮਿਟਤ ਜਾਕੀ[19]
ਅਹਿ ਮਿਲਿ ਚੰਦਨ ਜਿਉ ਬਿਖੁ ਨ ਮਿਟਾਈ ਹੈ ॥੩੧੬॥

---

[1]ਪਰ (ਪ) [2]ਫਾਂਧਤ (ਲ) [3]ਉਡ੍ਹਾਵਹੀ (ਅ) [4]ਗਜਾਨ (ਲ) [5]ਟੇਕ (ਪ) [6]ਸੁਰਤਿ (ਯ) [7]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਟੇਕ' ਹੈ। [8]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸ੍ਰ_ਤਿ' ਹੈ। [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗੂਰ' ਹੈ। [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਮ' ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ 'ਮ' ਹੈ। [11]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਆਂਧ' ਹੈ। [12]ਲ੍ਹੂਜ (ਲ) [13]ਨ੍ਹਿਬਾਹ (ਲ) [14]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅੰਗਹੀ' ਹੈ। [14]ਮੈ (ਪ) [16]ਕੀ ਸ੍ਰ (ਲ) [17]ਚਲੀ ਜਗ (ਲ) [18]ਪ੍ਰਤਾ (ਛ) [19]ਜਾਕੀ ਜੈਸੀ (ਲ)

ਮੀਨ ਕਉ ਨ ਸੁਰਤਿ ਜਲ ਕਉ[1] ਸਬਦ ਗਿਆਨੁ[2]
ਦੁਬਿਧਾ ਮਿਟਾਇ ਨ ਸਕਤ ਜਲੁ ਮੀਨ ਕੀ
ਸਰ ਸਰਿਤਾ ਅਥਾਹ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਸੈ
ਗੁਸੈ ਲੋਹ ਰਾਖਿ ਨ ਸਕਤ ਮਤਿ ਹੀਨ[3] ਕੀ।
ਜਲੁ ਬਿਨੁ ਤਰਫਿ ਤਜਤ[4] ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਾਨ ਮੀਨ
ਜਾਨਤ ਨ ਪੀਰ ਨੀਰ ਦੀਨਤਾਈ ਦੀਨ ਕੀ।
ਦੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮੀਨ ਕੁਲ ਦ੍ਰਿੜ
ਗੁਰਸਿਖ ਬੰਸ ਧ੍ਰਿਗੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਧੀਨ ਕੀ ॥੩੧੭॥

ਦੀਪਕ ਪੈ ਆਵਤ ਪਤੰਗ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲੀਤਿ ਲਗਿ
ਦੀ ਕਹਿ ਮਹਾ ਬਿਪਰੀਤਿ ਮਿਲੇ ਜਾਰਿ ਹੈ।
ਅਲਿ ਚਲਿ ਆਵਤ ਕਮਲ ਪੈ ਸਨੇਹ ਕਰਿ
ਕਮਲ ਸੰਪਟ[5] ਬਾਂਧਿ ਪ੍ਰਾਨ† ਪਰਹਾਰਿ ਹੈ।
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਜਲ ਮੀਨ ਲਿਵਲੀਨ ਗਤਿ
ਬਿਛ੍ਰਤ ਰਾਖਿ ਨ ਸਕਤ ਗਹਿ ਡਾਰਿ ਹੈ।
ਦੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ* ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕੈ* ਮਰੈ ਨ ਟਰੈ
ਗੁਰਸਿਖ ਸੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕ੍ਰਿਉ ਬਿਸਾਰਿ[6] ਹੈ ॥੩੧੮॥

ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਦਿਬਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਹੀਨ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਦਰਸ ਧਿਆਨ[7] ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਗੰਮਿਤਾ
ਬਾਂਸਨਾ ਕਮਲ ਅਲਿ ਭ੍ਰਮਤ ਨ ਰਾਖਿ ਸਕੈ
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਅਨਤ ਨ ਰੰਮਿਤਾ।
ਮੀਨ ਜਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਅੰਤਿ ਨ ਸਹਾਈ ਚੰਤ
ਗੁਰ ਸੁਖ[8] ਸਾਗਰ ਹੈ ਦਿਤ ਉਤ ਸੰਮਿਤਾ।
ਏਕ ਏਕ ਟੇਕ ਸੈ ਟਰਤ ਨ ਮਰਤ ਸਬੈ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸ੍ਰਬੈਗੀ {ਸੰਗੀ}[9] ਮਹਾਤਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ॥੩੧੯॥

ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਮਿਲਿ ਜਰਤ ਨ ਰਾਖਿ ਸਕੈ
ਜਰੈ ਮਰੈ[10] ਆਗੈ[11] ਨ ਪਰਮਪਦ ਪਾਏ ਹੈ।
ਮਧੁਪ ਕਮਲ ਮਿਲਿ ਭ੍ਰਮਤ ਨ ਰਾਖਿ ਸਕੈ
ਸੰਪਟ ਮੈ ਮੂਏ ਸੈ ਨ ਸਹਜ ਸਮਾਏ ਹੈ।
ਜਲ ਮਿਲਿ ਮੀਨ ਕੀ ਨ ਦੁਬਿਧਾ ਮਿਟਾਇ ਸਕੀ
ਬਿਛੁਰਿ ਮਰਤ ਹਰਿ ਲੋਕ ਨ ਪਠਾਏ ਹੈ।
ਦਿਤ ਉਤ ਸੰਗਮ ਸਹਾਈ[12] ਸੁਖਦਾਈ[13] ਗੁਰ
ਗਿਆਨ[2] ਧਿਆਨ[7] ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਆਏ ਹੈ ॥੩੨੦॥

---

[1]ਕਉ ਨ (ਲ) [2]ਗਯਾਨ (ਲ) [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਹੀਰ' ਹੈ। [4]ਤਜਾਤ (ਲ) [5]ਸੰਪਟ ਮੈ (ਲ)
[6]ਬਿਸਰਾਤਿ (ਘ) [7]ਧਿਯਾਨ (ਲ) [8]ਮੁਖ (ਦ) [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ' ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ।
[10]ਮਰੈ (ਪ) [11]ਅਗੈ (ਪ) [12]ਸਹਾਈ (ਪ) [13]ਦੁਖਦਾਈ (ਅ)

ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਅਲਿ ਕਮਲ ਸਲਿਲ ਮੀਨ
ਚਕਈ ਚਕੋਰ ਮ੍ਰਿਗ ਰਵਿ ਸਸਿ ਨਾਦ ਹੈ ।
ਪ੍ਰੀਤਿ ਇਕਅੰਗੀ ਬਹੁਰੰਗੀ ਨਹੀ ਸੰਗੀ ਕੋਊ
ਸਬੈ ਦੁਖਦਾਈ ਨ ਸਹਾਈ ਅੰਤਿ ਆਦਿ ਹੈ ।
ਜੀਵਤ ਨ ਸਾਧਸੰਗ ਮੂਏ ਨ ਪਰਮਗਤਿ
[1]ਗਿਆਨ [2]ਧਿਆਨ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੈ ।
ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਪਾਇ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਦਇਆ ਨਿਧਾਨ
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਸੁਖਫਲ ਬਿਸਮਾਦ[3] ਹੈ ।।੩੨੧।।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਕੁਰ ਧਿਆਨ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹੈ
ਲਹੈ* ਨਿਜੁਘਰੁ ਅਰੁ ਸਹਜ ਨਿਵਾਸ ਜੀ ।
ਸਬਦ[4] ਬਿਬੇਕ ਏਕ ਟੇਕ ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸ ਜੀ ।
ਚਰਨਕਮਲ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ[5] ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਸਿ ਭਏ ਬਿਸਮ* ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਜੀ ।
ਗਿਆਨ[1] ਧਿਆਨ[2] ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੀਤ[6] ਚੀਤਿ
ਬਨ ਗ੍ਰਿਹ ਸਮਸਰਿ ਮਾਇਆ ਮੈ ਉਦਾਸ ਜੀ ।।੩੨੨।।

ਮਾਰਬੋ[7] ਕੋ[8] ਕ੍ਰਾਸੁ ਦੇਖਿ ਚੋਰ ਨ ਤਜਤ ਚੌਰੀ
ਬਟਵਾਰਾ ਬਟਵਾਗੀ ਸੰਗਿ ਹੁਇ ਤਕਤ ਹੈ ।
ਬੇਸ੍ਵਾਰਤੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਭਏ ਮਨ ਮੈ ਨ ਸੰਕਾ ਮਾਨੈ
ਜੁਆਰੀ ਨ ਸਰਬਸੁ ਹਾਰੇ ਸੌ[9] ਥਕਤ ਹੈ ।
ਅਮਲੀ ਨ ਅਮਲ ਤਜਤ[10] ਜਿਉ ਧਿਕਾਰ ਕੀਏ
ਦੋਖ ਦੁਖ ਲੋਗ ਬੇਦ ਸੁਨਤ ਛਕਤ ਹੈ ।
ਅਧਮ ਅਸਾਧ ਸੰਗ ਛਾਡਤ ਨ ਅੰਗੀਕਾਰ[11]
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗ ਛਾਡਿ ਕਿਉ ਸਕਤ ਹੈ ।।੩੨੩।।

ਦਸਕ ਦੈ ਦੋਖ ਦੁਖੁ ਅਪਜਸ ਲੈ ਅਸਾਧ
ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਮੁਖ ਸਿਆਮਤਾ ਲਗਾਵਹੀ ।
ਚੋਰ ਜਾਰ ਅਉ ਜੁਆਰ ਮਦਪਾਨੀ ਦੁਰਿਤ ਸੌ
ਕਲਹ ਕਲੇਸ ਭੇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਕਉ ਧਾਵਹੀ[12] ।
ਮਤਿ ਪਤਿ ਮਾਨ ਹਾਨਿ ਕਾਨਿ ਮੈ ਕਨੌਡੀ ਸਭਾ
ਨਾਕ ਕਾਨ ਖੰਡ ਛੰਡ ਹੋਤ ਨ ਲਜਾਵਹੀ ।
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦਾਇਕ ਸੈਗਤਿ ਸਾਧ
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧੂਜਨੰ ਕਿਉ ਨ ਚਲਿ ਆਵਹੀ ।।੩੨੪।।

---

[1]ਗਯਾਨ (ਲ) [2]ਧ੍ਯਾਨ (ਲ) [3]ਬਿਸਮਾਵੈ (ਅ) [4]ਸਬਦ ਸੁ [5]ਚਰਨਾਮ (ਪ) [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪ੍ਰੀਤਿ' ਹੈ । [7]ਮਾਰੇਬੇ (ਪ) [8]ਕਉ (ਪ,ਲ) [9]ਸੰਨ (ਯ) [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਤਜਤਜਿ' ਹੈ । [11]ਅੰਗੀਕ ਕੀ (ਪ,ਯ,ਲ) [12]ਭਾਵਹੀ (ਲ)

ਜੈਸੇ ਤਉ ਅਕਾਸਮਾਤ[1] ਬਾਦਰ ਉਦੰਤ ਹੋਤ
ਗਗਨ ਘਟਾ ਘਮੰਡ ਕਰੜ ਬਿਥਾਰ ਜੀ ।
ਤਾਹੀ ਤੇ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਘਨ ਗਰਜਤ ਅਤਿ
ਚੰਚਲ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾਮਨੀ ਚਮਤਕਾਰ ਜੀ ।
ਬਰਖਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਮੁਕਤਾ ਕਪੂਰ ਤਾਤੇ
ਅਉਖਧੀ ਉਪਾਰਜਨਾ[2] ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੀ ।
ਦਿਬਿ ਦੇਹ ਸਾਧ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰਹਿਤ ਜਗ
ਪ੍ਰਗਟਤ ਕਰਥੇ ਕਉ ਪਰਉਪਕਾਰ ਜੀ ॥੩੨੫॥

ਸਫਲ ਬਿਰਖ ਫਲ ਦੇਤ ਜਿਉ ਪਾਖਾਨ ਮਾਰੇ
ਸਿਰਿ ਕਰਫਤ ਸਹਿ[3] ਗਹਿ ਪਾਰਿ ਪਾਰਿ ਹੈ ।
ਸਾਗਰ ਮੈ ਕਾਢਿ ਮੁਖੁ ਫੇਰੀਅਤ ਸੀਪ ਕੋ ਜਿਉ
ਦੇਤ ਮੁਕਤਾਹਲ ਅਵਗਿਆ ਨ ਬੀਚਾਰਿ[4] ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਖਨਵਾਰਾ ਖਾਨਿ ਖਨਤ ਹਨਤ ਘਨ
ਮਾਨਕ ਹੀਰਾ ਅਮੋਲ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ ।
ਊਖ ਮੈ ਪਿਊਖ[5] ਜਿਉ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੋਤ ਕੌਲੂ ਪਚੈ
ਅਵਗੁਨ ਕੀਏ [ਗੁਨ][6] ਸਾਧਨ ਕੈ ਦੁਆਰ ਹੈ ॥੩੨੬॥

ਸਾਧੁਸੰਗਿ ਦਰਸਨ ਕੋ ਹੈ ਨਿਤਨੇਮੁ ਜਾਕੈ
ਸੋਈ ਦਰਸਨੀ ਸਮਦਰਸ ਧਿਆਨੀ ਹੈ ।
ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਏਕ ਟੇਕ ਜਾਕੈ ਮਨਿ ਬਸੈ
ਮਾਨਿ ਗੁਰਗਿਆਨ ਸੋਈ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੈ ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਰੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ
ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮ ਉਨਮਨ ਉਨਮਾਨੀ ਹੈ ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧਸੰਗ ਇਕਰੰਗ ਜੋਈ
ਸੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਬਾਨੀ ਹੈ ॥੩੨੭॥

ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਧਿਆਨੀ ਸਬਦ ਗਿਆਨ ਗਿਆਨੀ[7]
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਦ੍ਰਿੜ ਮਾਇਆ ਮੈ ਉਦਸੀ ਹੈ ।
ਹਉਮੈ ਤਿਆਗਿ ਤਿਆਗੀ ਬਿਸਮਾਦ ਹੈ ਬੈਰਾਗੀ ਭਏ
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤਿ ਚੀਤ ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸੀ ਹੈ ।
ਦੁਬਿਧਾ ਅਪਰਸ ਅਉ ਸਾਧ ਇੰਦ੍ਰੀ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕੈ
ਆਤਮ ਪੂਜਾ ਬਿਬੇਕੀ ਸੁੰਨ ਮੈ ਸੰਨਿਆਸੀ[8] ਹੈ ।
ਸਹਜਸੁਭਾਇ ਕਰਿ ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਭਏ
ਸੇਵਾ ਸਰਬਾਤਮ ਕੈ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸੀ ਹੈ ॥੩੨੮ ॥

---

[1]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਕਾਸਮਾਤ' ਹੈ। [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਉਪਾਰਜਾ' ਹੈ। [3]ਸਹੈ (ਯ) [4]ਬੀਚਾਰ (ਯ) [5]ਕੇਵਲ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਿਊਖ' ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਵਿਚ 'ਪਯੂਖ' ਹੈ। [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [7]ਗਯਾਨੀ (ਲ) [8]ਸੁੰਨਿਆਸੀ (ਪ)

ਜੈਸੇ ਜਲ ਅੰਤਰਿ ਜੁਗੰਤਰ ਬਸੈ ਪਾਖਾਨ[1]
ਭਿਦੈ ਨ ਰਿਦੈ ਕਠੋਰ ਬੂਡੈ ਬਜ੍ਰ ਭਾਰ ਕੈ ।
ਅਠਸਠਿਤੀਰਥ ਮਜਨ ਕਰੈ ਤੁੰਬਰੀ ਤਉ
ਮਿਟਤ ਨ ਕਰਵਾਈ ਭੰਦੇ ਵਾਰ ਪਾਰ ਕੈ ।
ਅਹਿਨਿਸਿ ਅਹਿ ਲਪਟਾਨੰ ਰਹੈ ਚੰਦਨਹਿ
ਤਜਤ[2] ਨ ਬਿਖੁ ਤਉ ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰ ਕੈ
ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਦੇਹ ਨਿਹਫਲ ਜਗਤ ਮੈ
ਸੰਤਨ ਕੋ ਹੈ[3] ਦੇਖੀ ਦੁਬਿਧਾ ਬਿਕਾਰ ਕੈ ॥੩੨੯॥

ਜੈਸੇ ਨਿਰਮਲ ਦਰਪਨ ਮੈ ਨ ਚਿਤ੍ਰ ਕਛੁ
ਸਕਲ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਦੇਖਤ ਦਿਖਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਬਰਨ ਅਭੀਤ ਰੀਤ
ਸਕਲ ਬਰਨ ਮਿਲਿ ਬਰਨ ਬਨਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਬਸੁੰਧਰਾ ਸੁਆਦ ਬਾਸਨਾ ਰਹਿਤ
ਅਉਖਦੀ ਅਨੇਕ ਰਸ ਗੰਧ ਉਪਜਾਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਗਤਿ
ਜੈਸੋ ਜੈਸੋ ਭਾਉ ਤੈਸੀ ਕਾਮਨਾ ਪੁਜਾਵਈ ॥੩੩੦॥

ਸੁਖ ਦੁਖ ਹਾਨਿ ਮ੍ਰਿਤ[4] ਪੂਰਬ[5] ਲਿਖਤ ਲੇਖ
ਜੋਤੁ ਕੈ ਨ ਬਸਿ ਕਛੁ ਜੈਤ੍ਰੀ ਜਗਦੀਸ ਹੈ ।
ਭੁੰਗਤ ਬਿਵਸਿ ਮੋਢ ਕਰਮ ਕਿਰਤ ਗਤਿ
ਜਸਿ ਕਰਤੋ ਸਿਲੇਪ ਕਾਰਨ ਕੋ ਈਸ ਹੈ ।
ਕਰਤਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਿਧੋ ਕਰਮ ਕਿਧੋ ਹੈ ਜੀਉ
ਘਾਟਿ[6] ਬਾਢਿ ਕਉਨ ਕਉਨ ਮਤੁ ਬਿਸ੍ਵਾਬੀਸ ਹੈ ।
ਅਸਤੁਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕਹਾ ਬਿਆਪਤ ਹਰਖ ਸੋਗ
ਹੋਨਹਾਰ ਕਹੋ ਕਹਾ ਗਾਰਿ ਅਉ ਅਸੀਸ ਹੈ ॥੩੩੯॥

ਮਾਨਸਰ ਪਰ ਜਉ ਬੈਠਾਈਐ ਲੇ ਜਾਇ ਬਗ
ਮੁਕਤਾ ਅਮੋਲ ਤਜਿ ਮੀਠ ਬੀਨਿ ਖਾਤ ਹੈ ।
ਅਸਥਨ ਪਾਨ ਕਰਬੇ ਕਉ ਜਉ ਲਗਾਈਐ ਜੋਕ
ਪੀਅਤਨ ਪੈ ਲੈ ਲੋਹੂ ਅਚਏ ਅਘਾਤ ਹੈ ।
ਪਰਮਸੁਗੰਧ ਪਰਿ ਮਾਖੀ ਨ ਰਹਤ ਰਾਧੀ
ਮਹਾਦੁਰਗੰਧ ਪਰਿ ਬੈਰਿ ਚਲਿ ਜਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਗਜ ਮਜਨ ਕੋ ਡਾਰਤ ਹੈ ਛਾਰੁ ਸਿਰਿ
ਸੰਤਨ ਕੈ ਦੇਖੀ ਸੰਤ ਸੰਗੁ ਨ ਸੁਹਾਤ ਹੈ ॥੩੩੨॥

---

[1]ਪਖਾਨ (ਲ) [2]ਤਜਨ (ਲ) [3]ਅਹੈ (ਲ) [4]ਕੇਵਲ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮ੍ਰਿਤ' ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਵਿਚ 'ਮਿਤ੍ਰ' ਹੈ। [5]ਪੂਰਬ (ਅ, ਪ, ਯ) [6]ਘਟਿ (ਪ)

ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਏਕ ਟੇਕ ਦੁਤੀਆ ਨਾ ਸ਼ਤਿ
ਸਿਵ ਨ ਸਕਤ ਗਤਿ ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸੀ ਹੈ ।
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਜੀਤ ਹਾਰ ਨ ਹਰਖ ਸੋਗ
ਸੰਜੋਗ[1] ਬਿਓਗ ਮੋਟਿ ਸਹਜ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ ।
ਚਤੁਰਬਰਨ ਇਕ ਬਰਨ ਹੁਇ ਸਾਧਸੰਗ
ਪੰਚ ਪਰਪੰਚ ਤਿਆਗਿ ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸੀ ਹੈ ।
ਖਟਦਰਸਨ ਪਰੈ ਪਾਰ ਹੁਇ ਸਪਤਸਰ
ਨਵਦੁਆਰ ਉਲੰਘਿ ਦਸਮਸ੍ਥੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ ॥੩੩॥

ਨਦੀ ਨਾਵ ਕੋ ਸੰਜੋਗ[2] ਸੁਜਨ ਕੁਟੰਬ ਲੰਜ
[3]ਮੇਲਿਓ ਹੋਇਗੋ[3] ਸੋਈ ਮਿਲੈ ਆਗੈ ਮਾਇ ਨ ।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਸੰਗਿ ਨ ਚਲਤ ਚਲੈ
ਅਰਪੈ [ਦੀਜੈ][4] ਧਰਮਸਾਲਾ ਪਹੁਚਾਇਕੈ ।
ਆਠੰਜਾਮ ਸਾਠੰਘਰੀ[5] ਨਿਹਫਲ ਮਾਇਆ ਮੋਹ
ਸਫਲ ਪਲਕ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਮਾਇਕੈ ।
ਮਲ ਮੂਤ੍ ਧਾਰੀ ਅਉ ਬਿਕਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੋਤ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗ ਲਿਵ ਲਾਇਕੈ ॥੩੪॥

ਹਉਮੈ ਅਭਿਮਾਨ ਅਸਥਾਨ ਭਜਿ ਬੰਝ ਬਨ
ਚਰਨਕਮਲ ਗੁਰ ਸੰਪਟ ਸਮਾਏ ਹੈ ।
ਅਤਿ ਹੀ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਹੋਰਤ ਹਿਰਾਨੇ ਦ੍ਰਿਗ
ਅਨਹਦ ਗੁੰਜਤ ਸ੍ਰਵਨ ਹੂ ਸਿਰਾਏ ਹੈ ।
ਰਸਨਾ ਬਿਸਮ ਅਤਿ ਮਧੁ ਮਕਰੰਦ ਰਸ
ਨਾਸਿਕਾ ਚਕਤ[6] ਹੀ ਸੁਬਾਸੁ ਮਹਕਾਏ ਹੈ ।
ਕੋਮਲਤਾ ਸੀਤਲਤਾ ਪੰਗ ਸਰਬੰਗ ਭਏ
ਮਨਮਧੁਕਰ[7] ਪੁਨਿ ਅਨਤ ਨਾ ਧਾਏ ਹੈ ॥੩੫॥

ਬਾਂਸਨਾ ਕੋ ਬਾਸੁ[8] ਦੂਤ ਸੰਗਤਿ ਬਿਨਾਸ ਕਾਲ
ਚਰਨਕਮਲ ਗੁਰ ਏਕ ਟੇਕ ਪਾਈ ਹੈ ।
ਭੈਜਲ ਭਇਆਨਕ[9] ਲਹਰਿ ਨ ਬਿਆਪਿ[10] ਸਕੈ
ਨਿਜਘਰ ਸੰਪਟ ਕੈ ਦੁਬਿਧਾ ਮਿਟਾਈ ਹੈ ।
ਆਨ ਗਿਆਨ[11] ਧਿਆਨ[12] ਸਿਮਰਨ ਬਿਸਮਰਨ ਕੋ
ਪ੍ਰੇਮਰਸਿ ਬਸਿ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਨ ਪਾਈ ਹੈ ।
ਦੁਤੀਆ ਨਾਸ੍ਤਿ[13] ਏਕ ਟੇਕ ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਉਨਮਨ[11] ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ ॥੩੬॥

---

[1]ਸੋਸੋ (ਲ) [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਜੋਗ' ਹੈ । [3]ਇਹ ਪਾਠ ਕੇਵਲ 'ਯ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਸਭ ਵਿਚ 'ਹੋਇਗੋ ਜੋਦੀਓ' ਹੈ । [4]'ਯ' ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਾਕੀ ਸਭ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [5]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਾਠੀਘਰੀ' ਹੈ । [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਚਤ' ਹੈ । [7]ਅਧੁਕ (ਪ) [8]ਬਾਸ (ਪ) ਪਾਸਨ (ਅ, ਲ) [9]ਭੈਆਨਕ (ਅ, ਯ) [10]ਬਿਆਪੈ (ਤ) [11]ਗਜਾਨ (ਤ) [12]ਧਿਜਾਨ (ਲ) [13]ਨਸਤਿ (ਲ) [14]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਉਨ' ਹੈ ।

ਚਰਨਕਮਲ ਰਜ ਮਸਤਕਿ ਲੇਪਨ[1] ਕੈ
ਭਰਮ† ਕਰਮ ਲੇਖ ਸਿਆਮਤਾ ਮਿਟਾਈ ਹੈ ।
ਚਰਨਕਮਲ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਮਲੀਨ ਮੰਨ
ਕਰਿ ਨਿਰਮਲ ਦੂਤ ਦੁਬਿਧਾ ਮਿਟਾਈ ਹੈ ।
ਚਰਨਕਮਲ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਸਹਜ ਘਰਿ
ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ ਏਕ ਟੇਕ ਠਹਰਾਈ ਹੈ ।
ਚਰਨਕਮਲ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਅਉ ਸਕਲ[2] ਫਲਦਾਈ ਹੈ ॥੩੩੭॥

ਚਰਨਕਮਲ ਰਜ ਮਜਨ[3] ਕੋ ਦਿਬਿ[4] ਦੇਹ
ਮਹਾ ਮਲਮੂਤ੍ਰਧਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕੀਨੇ ਹੈ ।
ਚਰਨਕਮਲ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਭੀਤ ਚੀਤ ਆਪਾ ਆਪ ਚੀਨੇ ਹੈ ।
ਚਰਨਕਮਲ ਨਿਜ ਆਸਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਕੋ
ਤ੍ਰਿਭੁਵਨ ਅਉ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਗੰਮਿਤਾ ਪ੍ਰਬੀਨੇ[5] ਹੈ ।
ਚਰਨਕਮਲ ਰਸ ਗੰਧ ਰੂਪ ਸੀਤਲਤਾ
ਦੁਤੀਆ ਨਾਸਤਿ ਏਕ ਟੇਕ ਲਿਵ ਲੀਨੇ ਹੈ ॥੩੩੮॥

ਚਰਨਕਮਲ ਰਜ ਮਜਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤਿ
ਪੂਰਬ[6] ਤੀਰਥ ਕੋਟਿ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਹੈ ।
ਚਰਨਕਮਲ ਰਜ ਮਜਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤਿ
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਹੁਇ ਪੂਜਤ ਚਰਨ ਹੈ ।
ਚਰਨਕਮਲ ਰਜ ਮਜਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤਿ
ਕਾਰਨ ਅਧੀਨ ਹੁਤੇ† ਕੀਨ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਹੈ ।
ਚਰਨਕਮਲ ਰਜ ਮਜਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤਿ
ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਭਏ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਹੈ ।੩੩੯॥

ਮਾਨਸਰ ਹੰਸ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਰਮਹੰਸ
ਧਰਮਧੁਜਾ ਧਰਮਸਾਲਾ[7] ਚਲਿ ਆਵਹੀ ।
ਉਤ ਮੁਕਤਾਹਲ[8] ਅਹਾਰ ਦੁਤੀਆ ਨਾਸਤਿ[9]
ਇਤ ਗੁਰਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲਾਵਹੀ ।
ਉਤ ਖੀਰ ਨੀਰ ਨਿਰਵਾਰੋ ਕੈ ਬਖਾਨੀਅਤ
ਇਤ ਗੁਰਮਤਿ ਚੁਰਮਤਿ ਸਮਝਾਵਹੀ ।
ਉਤ ਬਗ ਹੰਸ ਬੰਸ ਦੁਬਿਧਾ [ਨ][10] ਮੇਂਟਿ ਸਕੈ
ਇਤ ਕਾਗ ਪਾਗਿ ਸਮਰੂਪ ਕੈ ਮਿਲਾਵਹੀ ॥੩੪੦॥

---

[1]ਲੇਪਨਾ (ਪ) [2]ਸਫਲ (ਲ) [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਨਜ' ਹੈ। [4]ਵਿ (ਲ) [5]'ਆ' ਅਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪ੍ਰਬੀਨ' ਹੈ। [6]ਪਰਥ (ਪ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਾਲਾ' ਹੈ। [8]ਮੁਕਤਾਹਲ (ਅ) [9]ਨਸਤਿ (ਤ) [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਾਤਪੁ ਛਿਨ
ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਨ ਪਾਵਹੀ ।
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ[1] ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਅਉ ਨਾਦ ਬਾਦ
ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਹੂ ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਰਿ ਗਾਵਹੀ ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਅਉ ਸਕਲ ਫਲ
ਸੁਰਗ ਸਮੂਹ ਸੁਖ ਧਿਆਨ[2] ਧਰਿ ਧਿਆਵਹੀ ।
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਵਧਾਨ ਜਾਨਿ[3]
ਗੁਰਸਿਖ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲਾਵਹੀ ॥੩੪੧॥

ਰਚਨਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਸਮ ਬਚਿਤ੍ਰਪਨ
ਕਾਹੂ ਸੋ ਨ ਕੱਉ ਕੀਨੋ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕ ਹੈ ।
ਨਿਪਟ ਕਪਟ ਘਟ ਘਟ ਨਟ ਵਟ ਨਟ
ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਅਟਪਟ ਜਾਵਦੇਕ ਹੈ ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਦਰਸਨ ਸੋ ਦਰਸੁ
ਬਚਨ ਸੋ ਬਚਨ ਨ ਸੁਰਤਿ ਸਮੇਕ ਹੈ ।
ਰੂਪ ਰੇਖ ਲੇਖ ਭੇਖ ਨਾਦ ਬਾਦ ਨਾਨਾ[4] ਬਿਧਿ
ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਬੰਧ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਹੈ ॥੩੪੨॥

ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਧਿਆਨ
ਸਤਿਨਾਮੁ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਅਨਾਹਦ[5] ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਸਤਿ ਗੰਮਿਤਾ ਅਗੰਮ[6] ਹੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗ ਬ੍ਰਹਮਸਥਾਨ ਸਤਿ
ਕੀਰਤਨ ਸਮੈ ਹੁਦਿ ਸਾਵਧਾਨ ਸਮ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਚਾਉ ਸਤਿ
ਸਹਜ ਸੁਭਾਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਮੋ ਨਮ ਹੈ । ੩੪੩।

ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਨਿਰਾਹਾਰ ਨਿਰਬਿਕਾਰ
ਅਜੋਨੀ ਅਕਾਲ ਅਪਰੰਪਰ ਅਭੇਵ ਹੈ ।
ਨਿਰਮੋਹ ਨਿਰਬੈਰ ਨਿਰਲੇਪ ਨਿਰਦੋਖ
ਨਿਰਭੈ ਨਿਰੰਜਨ ਅਰਹ ਪਰ ਅਤੇਵ ਹੈ ।
ਅਬਿਗਤਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਅਗਾਧਿ ਬੰਧਿ
ਅਚੁਤ ਅਲਖ ਅਤਿ ਅਛਲ ਅਛੇਵ[7] ਹੈ ।
ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ ਅਸਚਰਜੈ[8] ਅਸਚਰਜਮੈ
ਅਦਭੁਤ ਪਰਮਦਭੁਤ ਗੁਰਦੇਵ ਹੈ ॥੩੪੪॥

---

[1]ਸਿਮ੍ਰਿਤ (ਲ) [2]ਯਕਾਨ (ਲ) [3]ਜਨਿ (ਪ) [4]ਨਾਨ (ਪ) [5]ਅਨਹਦ (ਲ) [6]ਅਗਮ (ਉ,ਨ) [7]ਅਛੇਦ (ਸ)
[8]'ਪ' 'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਸਚਰਜ' ਹੈ ।

ਕਾਰਤਕ[1] ਮਾਸ ਰੁਤਿ ਸਰਦ ਪੂਰਨਮਾਸੀ
ਆਠਜਾਮ ਸਾਠਿਘਰੀ ਆਜੁ ਤੇਰੀ ਬਾਰੀ ਹੈ ।
ਅਉਸਰ ਅਛੀਚ ਬਹੁਨਾਇਕ ਕੀ ਨਾਇਕਾ ਹੁਇ
ਰੂਪ ਗੁਨ ਜੋਬਨ ਸਿੰਗਾਰ[2] ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ।
ਚਾਤਿਰ ਚਤੁਰ ਪਾਠ ਸੇਵਕ ਸਹੇਲੀ ਸਾਠਿ
ਸੰਪਦਾ ਸਮਗ੍ਰੀ ਸੁਖ ਸਹਜ ਸਚਾਰੀ ਹੈ ।
ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਸੁਭ ਲਗਨ ਸੰਜੋਗ ਭੋਗ
ਜੀਵਨ ਜਨਮ ਧੰਨਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ॥੩੪੫॥

ਦਿਨਕਰ ਕਿਰਨਿ ਸੁਹਾਤ ਸੁਖਦਾਈ ਅੰਗ
ਰਚਤ ਸਿੰਗਾਰ ਅਭਰਨ ਸਖੀ ਆਇਕੈ[3] ।
ਪ੍ਰਥਮ ਉਬਟਨਾ ਕੈ ਸੀਸ ਮੈ ਮਲਉਨੀ ਮੇਲਿ
ਮਜਨ ਉਸਨ ਜਲ ਨਿਰਮਲ ਭਾਇਕੈ ।
ਕੁਸਮ ਅਵੇਸ ਕੇਸ ਬਾਸਤ ਫੁਲੇਲ ਮੇਲ
ਅੰਗ ਅਰਗਜਾ ਲੇਪ ਹੋਤ[4] ਉਪਜਾਇਕੈ ।
ਚੀਰ ਚਾਰ ਦਰਪਨ ਮਧਿ ਆਪਾ ਆਪੁ ਚੀਨਿ
ਬੈਠੀ ਪਰਜੰਕ[5] ਪਰਿ ਧਾਵਰੀ ਨ ਧਾਇਕੈ ॥੩੪੬॥

ਕਕਹੀ ਦੇ[6] ਮਾਗ ਉਰਝਾਏ ਸੁਰਝਾਏ ਕੇਸ,
ਕੁੰਕਮ[7] ਚੰਦਨ ਕੋ[††] ਤਿਲਕ ਦੇ ਲਲਾਰ ਮੈ ।
ਅੰਜਨ ਖੰਜਨ ਦ੍ਰਿਗ ਬੇਸਰਿ ਕਰਨਫੂਲ,
ਬਾਹੀ ਸੀਸ ਫੂਲ ਦੇ ਤਮੋਲਰਸ ਮੁਖ ਦੁਆਰ ਮੈ ।
ਕੰਠਸਰੀ ਕਪੋਤ ਮਰਕਤ ਅਉ ਮੁਕਤਾਹਲ
ਬਰਨ ਬਰਨ ਫੂਲ ਸੋਭਾ ਉਰ ਹਾਰ ਮੈ ।
ਚਚਰਚਰੀ ਕੰਕਨ ਮੁੰਦ੍ਰਿਕਾ ਮਿਹਦੀ ਬਨੀ
ਅੰਗੀਆ ਅਨੂਪ ਫੁਦ੍ਹੀਠਿ ਕਟ ਧਾਰ ਮੈ ॥੩੪੭॥

ਸੋਭਿਤ ਸਰਦ ਨਿਸਿ ਦਾਮਨਗ ਜੋਤਿ ਸਸਿ
ਪ੍ਰਥਮ ਸਹੇਲੀ ਕਹੈ ਪ੍ਰੇਮਰਸੁ ਚਾਖੀਐ ।
ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਤੇਰੈ ਆਏ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ
ਮਿਲੀਐ ਨਿਰੰਤਰ ਕੈ ਹੁਇ ਅੰਤਰੁ ਨ‡ ਰਾਖੀਐ[8] ।
ਚਰਨਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ
ਮਨ ਮਧੁਕਰ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਭਿਲਾਖੀਐ ।
ਜੋਈ ਲਜਾਇ[9] ਪਾਈਐ ਨ ਪੁਨਿ ਪਦਮ ਦੈ
ਪਲਕ ਅਮੋਲ ਪ੍ਰਿਅ [10]ਸੰਗ ਮੁਖ[10] ਸਾਖੀਐ[11] ॥੩੪੮॥

---

[1]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਰਤਕ' ਹੈ । [2]ਸ਼ਿੰਘਾਰ (ਲ) [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਦੇ ਪਾਠ 'ਆਇਐ' ਹੈ । [4]ਹੋਤ ਹੋਤ (ਯ) [5]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਪਰਜੰ ਹੈ । [6]ਕੈ (ਯ) [7]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੁਮ ਕੁਮ' ਹੈ । [8]ਕੀਐ (ਪ) [9]ਪਤ ਜਾਇ (ਲ) [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੰਗਮ ਸੁਖ' ਹੈ । [11]ਸਾਖੀਐ (ਅ,ਪ) ।

ਕੰਚਨ ਅਸੁਧ ਜੈਸੇ ਭ੍ਰਮਤ ਕੁਠਾਰੀ ਬਿਖੈ
ਸੁਧ ਭਏ ਭ੍ਰਮੜ ਨ ਪਾਵਕ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਕਰ ਕੰਕਨ ਅਨੇਕ ਸੋ ਪ੍ਰਗਟ ਧੁਨਿ
ਏਕੈ ਏਕ ਟੇਕ ਪੁਨਿ ਧੁਨਿ ਕੋ ਬਿਨਾਸ ਹੈ ।
ਖੁਧਿਆ ਕੈ ਬਾਲਕ ਬਿਲਲਾਤ ਅਕੁਲਾਤ ਅਤ
ਅਸਥਨ ਪਾਨ ਕਰਿ ਸਹਜਿ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਮਾਇਆ ਭ੍ਰਮਤ ਭ੍ਰਮਤ† ਚਤੁਰ ਕੁੰਟ ਧਾਵੈ
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਨਿਹਚਲ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪਦ* ਬਾਸ ਹੈ ॥੩੪੯॥

ਜੈਸੇ ਦੀਪ ਦਿਪਤ ਭਵਨ ਉਜੀਆਰੋ ਹੋਤ
ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪ੍ਰਗਟਿ ਦਿਖਾਤ ਹੈ ।
ਓੜਿਧੋਤ ਜੋਤਿ ਹੋਤ ਕਾਰਜ ਬਾਛਤ ਸਿਧਿ
ਆਨਦ[1] ਬਿਨੋਦ ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਬਿਹਾਤ ਹੈ ।
ਲਾਲਚ ਲੁਭਾਇ ਰਸੁ ਲੁਭਤ ਨਾਨਾ ਪਤੰਗ
ਬੁਝਤ ਹੀ ਅੰਧਕਾਰ ਭਏ ਅਕੁਲਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਬਿਦਿਆਨਿ ਜਾਨੀਐ ਨ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਂਤ[2]
ਅੰਤਰੀਛ ਭਏ ਪਾਛੇ ਲੰਗ ਪਛੁਤਾਤ ਹੈ ॥੩੫੦॥

ਜੈਸੇ ਦੀਪ ਦਿਪਤ ਮਹਾਤਮੈ ਨ ਜਾਨੈ[3] ਕੋਊ
ਬੁਝਤ ਹੀ ਅੰਧਕਾਰ ਭਟਕਤ ਰਾਂਡ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਦ੍ਰੁਮ ਆਗਨਿ ਅਛਿਤ ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨੈ
ਕਾਟਤ[4] ਹੀ ਛਾਂਹਿ ਬੈਠੇਬੋ[5] ਕਉ[6] ਬਿਲਲਾਤ ਹੈ।
ਜੈਸੇ ਰਾਜਨੀਤਿ ਬਿਖੈ ਚੈਨ ਹੁਇ ਚਤੁਰਕੁੰਟ
ਛਤ੍ਰ ਢਾਲਾ ਚਾਲ ਭਏ ਜੰਤ੍ਰ ਕੰਤ੍ਰ ਜਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧ ਸੰਗਮ ਜੁਗਤਿ ਜਗ
ਅੰਤਰੀਛ ਭਏ ਪਾਛੇ ਲੰਗ ਪਛੁਤਾਤ ਹੈ । ੩੫੧॥

ਜਉ[7] ਜਾਨੈ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਗਨ ਕੋ ਦੇਖੀਅਤ
ਲੋਚਨ ਅਛਤ ਅੰਧ ਕਾਹੇ ਤੇ[8] ਨ ਪੰਖਹੀ ।
ਜਉ ਜਾਨੈ ਸਬਦੁਰਸ ਰਸਨਾ ਬਖਾਨੀਅਤ
ਜਿਹਬਾ ਅਛਤ ਕਤ ਗੂੰਗ ਨ ਸਰੇਖ ਹੀ ।
ਜਉਪੈ ਜਾਨੈ ਰਾਗ ਨਾਦ ਸੁਨੀਅਤ ਸ੍ਰਵਨ ਕੋ
ਸ੍ਰਵਨ ਸਹਤ ਕਿਉ[9] ਬਹਰੋ ਬਿਸੇਖ ਹੀ ।
ਨੈਨ ਜਿਹਬਾ[10] ਸ੍ਰਵਨ ਕੋ ਨ ਕਛੂਐ ਬਸਾਇ
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਸੋ ਅਲਖ ਅਲੇਖ[11] ਹੀ ॥੩੫੨॥

---

[1]ਅਨਦ (ਲ) [2]ਮਹਤ (ਲ) [3]ਜਾਨੈਐ (ਅ) [4]ਕਟਤ (ਲ) [5]ਬੈਠਬੇ (ਪ, ਅ) [6]ਕੋ (ਯ) [7]ਜਉਪੈ (ਪ)
[8]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਤ' ਹੈ । [9]ਕਿਹੁ ਨ (ਪ) [10]ਜਿਹਵਾ (ਲ) [11]ਅਲੇਖ ਲੇਖ ਲੇਖ ।

ਜਨਨੀ ਜਤਨ ਕਰਿ ਜੁਗਵੈ ਜਠਰ ਰਾਖੈ
ਤਾਤੇ ਪਿੰਡ ਪੂਰਨ ਹੁਇ[1] ਸੁਤ ਜਨਮਤ ਹੈ ।
ਬਹੁਰਿਓ ਅਖਾਦਿ ਖਾਦਿ ਸੰਜਮ ਸਹਿਤਿ ਰਹੈ
ਤਾਹੀ ਤੇ ਪੈ ਪੀਅਤ ਅਰੰਗਪਨ[2] ਪਤ ਹੈ ।
ਮਲਮੂਤ੍ਰ ਧਾਰ ਕੋ ਬਿਚਾਰ[3] ਨ ਬਿਚਾਰੈ ਚਿਤ
ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਬਾਲੁ ਤਉ ਤਨ ਗਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਅਰਭਕੁ ਰੂਪ ਸਿਖ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਮਧਿ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਦਇਆਲ ਕੀ ਦਇਆ ਕੈ ਸਨ ਗਤ ਹੈ ॥੩੫੩॥

ਜੈਸੇ ਤਉ[4] ਜਨਨੀ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਉ[5] ਸੰਜਮੁ ਕਰੈ
ਤਾਤੇ ਸੁਤ ਰਹੈ ਨਿਰਬਿਘਨ ਅਰੋਗ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਰਾਜਨੀਤਿ ਰੀਤ ਚਕ੍ਰਵੈ ਚੇਤੰਨ ਰੂਪ
ਤਾਤੇ ਨਿਹਚਿੰਤ ਨਿਰਭੈ ਬਸਤ ਲੋਗ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਕਰੀਆ ਸਮੁੰਦ੍ ਬੋਹਥ ਮੈ ਸਾਵਧਾਨ
ਤਾਤੇ ਪਾਰਿ ਪਹੁਚਤ ਪਥਿਕ ਅਸੋਗ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ[6] ਧਿਆਨ[7] ਲਿਵ
ਤਾਤੇ ਨਿਰਦੋਖ ਸਿਖ ਨਿਜਪਦ ਜੋਗ ਜੀ ॥੩੫੪॥

ਜਨਨੀ ਸੁਤਹਿ ਜਉ ਧਿਕਾਰ ਮਾਰਿ ਪਿਆਰੁ ਕਰੈ
ਪਿਆਰ ਝਿਰਕਾਰੁ[8] ਦੇਖਿ ਸਕਤ ਨ ਆਨ ਕੋ ।
ਜਨਨੀ ਕੋ ਪਿਆਰੁ ਅਉ ਧਿਕਾਰ ਉਪਕਾਰ ਹੋਤ
ਆਨ ਕੋ ਧਿਕਾਰ ਪਿਆਰ ਹੈ ਬਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਨ[9] ਕੋ ।
ਜੈਸੇ ਜਲ ਅਗਨਿ ਮੈ ਪਰੈ ਬੂਡ ਮਰੈ ਜਰੈ
ਤੈਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾ[10] ਕੂੰਪ ਆਨਿ ਬਨਿਤਾ ਅਗਿਆਨ ਕੋ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖਨ ਕਉ[11] ਜੁਗਵਤ ਜਤਨ ਕੈ
ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਬਿਆਪੈ[12] ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮਨਿਧਾਨ ਕੋ ॥੩੫੫॥

ਜੈਸੇ ਕਰ ਗਹਤ ਸਰਪ ਸੁਤ ਪੋਖਿ ਮਾਤਾ
ਕਹੈ ਨ[13] ਪੁਕਾਰ ਫੁਸਲਾਇ ਉਰ ਮੰਡ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਬੋਦ ਰੰਗੀ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹੈ ਨ‡ [ਬਿਚਾਰ][14] ਬ੍ਰਿਥਾ
ਸੰਜਮ ਕੈ ਅਉਖਦ ਖਵਾਇ ਰੋਗ ਭੰਡ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਕੂਲਿ ਚੂਕਿ ਚਟੀਆ ਕੀ ਨ ਖੀਚਾਰੈ ਧਾਧਾ
ਕਹਿ ਕਹਿ ਸੀਖਿਆ ਮੂਰਖਤ ਮਤਿ ਖੰਡ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਪੋਖਿ ਅਉਗੁਨ ਕਹੈ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਹੂ
ਪੂਰਨ ਬਿਬੇਕ ਸਮਝਾਵਤ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੈ ॥੩੫੬॥

---

[1]ਹੋਇ (ਅ) [2]ਅਰੰਗਪਾਨ (ਲ) [3]ਵੀਚਾਰ (ਪ, ਅ) [4]ਤੋ (ਯ) [5]ਕੋ (ਅ, ਪ, ਯ) [6]ਗਜ਼ਾਨ (ਲ) [7]ਧਜ਼ਾਨ (ਲ) [8]ਝਿਕਾਰ (ਪ) [9]ਪਰਆਨ (ਲ) [10]ਕ੍ਰੂਪ (ਯ) [11]ਕੁਉ (ਲ) [12]ਬਧਾਪੈ (ਲ) [13]ਨ ਬ੍ਰਿਥਾਰ (ਪ) [14]'ਆ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ ।

ਜੈਸੇ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਪੰਖਿ ਤੋਖਿ ਭਾਲਕਹਿ
ਅਸਥਨ ਪਾਨ ਬਾਨਿ ਜਨਨੀ ਮਿਟਾਵਈ ।
ਮਿਸਰੀ ਮਿਲਾਇ ਜੈਸੇ ਅਉਖਦ[1] ਖਵਾਵੈ ਬੈਦੁ
ਮੀਠੋ ਕਰਿ ਖਾਤ ਰੋਗੀ ਰੋਗਹਿ ਘਟਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਜਲੁ ਸੀਚਿ[2] ਸੀਚਿ[3] ਧਾਨਹਿ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਪਾਲੈ
ਪਰਪਕ ਭਏ ਕਾਟਿ[4] ਘਰ ਮੈ ਲੈ ਆਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਕਾਮਨਾ ਪੁਜਾਇ ਨਿਹਕਾਮ ਕਰਿ
ਨਿਜਪਦ ਨਾਮੁ ਧਾਮੁ ਸਿਖੈ* ਪਹੁਚਾਵਈ ।੨੫੨।

ਗਿਆਨ[4] ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਤ ਰਾਖਤ ਜਨਨੀ ਪ੍ਰਿਤ
ਅਵਗੁਨ ਗੁਨੰ[5] ਮਾਤਾ[6] ਚਿਤ ਮੈ ਨ ਚੇਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਭਰਤਾਰਿ ਭਾਰਿ ਨਾਰਿ ਉਰਹਾਰਿ ਮਾਨੈ
ਤਾਤੇ ਲਾਲੁ ਲਲਨਾ ਕੈ ਮਾਨੁ ਮਨਿ ਲੇਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਚਟੀਆ ਸਭੀਤ ਸਕੁਚਤ ਪਾਹਾ ਪੰਖਿ
ਤਾਤੇ ਕੂਲਿ ਚੁਕਿ ਪਾਹਾ ਛਾਡਤ ਨ ਹੇਤ ਹੈ ।
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਸਿਖਿ
ਤਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜਮਦੂਤਹਿ ਨ ਦੇਤ ਹੈ ।।੨੫੮।।

ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਕਾਮ ਕਟਕ ਹੁਇ ਕਾਮਾਰਥੀ
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕ੍ਰੋਧੀਵੰਤ ਆਹਿ ਜੀ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਲੋਭ ਲੰਡੀ ਹੁਇ ਲਾਲਚੁ ਕਰੈ
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਮੋਹ ਮੋਹੈ ਅਵਗਾਹਿ ਜੀ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਅਹੰਕਾਰ ਅਹੰਕਾਰੀ ਹੁਇ
ਰੂਪ ਰਿਪ ਸੰਪੈ ਸੁਖ ਬਲ ਛਲ ਚਾਹਿ ਜੀ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖਨ ਕੋ ਰੋਮਹਿ ਨ ਚਾਂਪ ਸਕੈ
ਜਾਂਪੈ[7] ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਸਤ੍ਰਨ ਸਨਾਹਿ ਜੀ ।।੨੫੯।।

ਜੈਸੇ ਤਉ ਸੁਮੇਰ ਊਚ ਅਚਲ ਅਗਮ ਅਤਿ
ਪਾਵਕ ਪਵਨ ਜਲ ਬਿਆਪ ਨ ਸਕਤਿ ਹੈ ।
ਪਾਵਕ ਪ੍ਰਗਾਸ ਤਾਸ ਬਾਨੀ ਚਉਗੁਨੀ ਚਤ੍ਰ
ਪਉਨ ਗੌਨ[8] ਧੂਰਿ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਚਮਕਤਿ ਹੈ ।
ਸੰਗਮ ਸਲਲ ਮਲੁ ਧੰਇ ਨਿਰਮਲ ਕਰੈ
ਹਰੈ ਦੁਖ ਦੇਖ ਸੁਨਿ ਸੁਜਸ ਬਕਤਿ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਜੋਗੀ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਚੀਤ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਬਦ ਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਤਿ ਹੈ ।।੨੬੦।।

---

[1]ਅਉਖਧਿ (ਲ) [2]ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ (ਯ) [3]ਕਟਿ (ਯ,ਲ) [4]ਗਯਾਨ (ਲ) [5]ਗਨ ਪੋਖ [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਾਤਾਮਾ' ਹੈ । [7]ਜਾਮੈ (ਲ) [8]ਗਉਨ (ਲ)

ਜੈਸੇ ਸੁਕਦੇਵ ਕੋ ਜਨਮ ਸਮੈ ਜਾਕੋ ਜਾਕੋ
ਜਨਮੁ ਭਇਓ[1] ਤੇ ਸਕਲ ਸਿਧਿ ਜਾਨੀਐ ।
ਸ੍ਵਾਂਤਬੂੰਦ ਜੋਈ ਜੋਈ ਪਰਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਬਿਖੈ
ਸੀਪ ਕੈ ਸੰਜੋਗ ਮੁਕਤਾਹਲ ਬਖਾਨੀਐ ।
ਬਾਵਨ ਸੁਗੰਧ ਸਨਬੰਧ ਪਉਨ ਗਉਨ ਕਰੈ
ਲਾਗੈ ਜਾਹੀ ਜਾਹੀ ਦ੍ਰੁਮ ਚੰਦਨ ਸਮਾਨੀਐ ।
ਤੈਸੇ† ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗ ਜੋ ਜੋ ਜਾਗਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋਗ
ਸਬਦੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੋਖ ਪਦ ਪਰਵਾਨੀਐ ॥੩੬੧॥

ਤੀਰਥ ਜਾਕ੍ਰਾ ਸਮੈ ਨ ਏਕ ਸੌ[2] ਆਵਤ ਸਬੈ
ਕਾਹੂ ਸਾਧ ਪਾਛੈ ਪਾਪ ਸਬਨ ਕੋ[3] ਜਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸੈਨਾ ਸਮਸਰਿ ਨ ਸਕਲ ਹੋਤ
ਏਕ ਏਕ ਪਾਛੈ ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਰੇ ਖਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਜਲ ਬਿਮਲ ਬੋਹਿਥ ਬਸੈ
ਏਕ ਏਕ ਮੈਂ[4] ਅਨੇਕ ਪਾਰਿ[5] ਪਹੁਚਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਖਾ ਅਨਿਕ ਸੰਸਾਰ ਦੁਆਰ[6]
ਸਨਮੁਖ ਓਟ ਗਹੇ ਕੰਟ[7] ਬਿਆਸਾਤ ਹੈ ॥੩੬੨॥

ਭਾਂਜਨ ਕੈ ਜੈਸੇ ਕੋਊ ਦੀਪਕੈ[8] ਦੁਰਾਇ ਰਾਖੈ
ਮੰਦਰ ਮੈ ਅਛਤ ਹੀ ਦੂਸਰੋ ਨਾ ਜਾਨਈ ।
ਜਉਪੈ[9] ਰਖਵਈਆ ਪੁਨਿ ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਗਾਸ ਕਰੈ
ਹਰੈ ਤਮ ਤਿਮਰ ਉਦੋਤ ਜੋਤ ਠਾਨਈ ।
ਸਕਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿਹਿ[10] ਪੇਖਿਐ[11] ਪ੍ਰਤਛਿ ਰੂਪ
ਦੀਪਕ ਦਿਪਈਆ ਤਤਖਨ[12] ਪਹਿਚਾਨਈ ।
ਤੈਸੇ ਅਢਘਟ ਘਟ ਗੁਪਤ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਉਨਮਾਨੀ ਉਨਮਾਨਈ ॥੩੬੩॥

ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤ[13] ਜੰਤ ਅਉਖਦ[14] ਹਿਤਾਇ ਰਿਦੈ
ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਲੁ ਬਿਮੁਖ ਹੋਇ ਸਹਜਿ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਆਨ ਧਾਤ ਮੈ ਤਨਕ ਹੀ ਕਲੰਕ ਡਾਰੇ
ਅਨਕ ਬਰਨ ਮੇਟਿ ਕਨਕਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਕੋਟਿ ਭਾਰਿ ਕਰ ਕਾਸਟਿ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ਸੋ
ਰੈਚਕ ਹੀ ਆਂਚ ਦੇਤ ਭੁਸਮ ਉਦਾਸ ਹੈ ।
[ਤੈਸੇ][15] ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਉਰ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵੇਸ ਭਏ
ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਦੂਖਨ ਬਿਨਾਸ ਹੈ ॥੩੬੪॥

---

[1]ਭਯੋ (ਲ) [2]ਜੈਸੇ (ਲ) [3]ਕੈਸੇ (ਪ) [4]ਪੈ (ਯ) [5]ਪਾਰ ਪਾਰ (ਅ) [6]ਦ੍ਰ_ਆਰ (ਪ) [7]ਖਟ (ਲ)
[8]ਦੀਕੈ (ਲ) [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜਉਪੈ' ਹੈ । [10]ਗ੍ਰਿਮ [11]ਪੇਖੀਐ (ਅ,ਪ,ਯ,ਲ) [12]ਤਤਖਿਹ (ਲ)
[13]ਬ੍ਰਿਥਾਰਵੰਤ (ਲ) [14]ਅਉਖਧੀ [15]'ਸ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ ।

ਜੋਗੋ ਅਨੀ ਬਾਨ ਕੀ ਰਹਤ ਟੂਟਿ ਦੇਹੀ ਬਿਖੈ
ਚੁੰਬਕ[1] ਦਿਖਾਏ ਤਤਕਾਲ ਨਿਕਸਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਜੋਕ ਤੋਂਬਰੀ ਲਗਾਈਅਤ ਰੋਗੀ[2] ਤਨ
ਔਚ ਲੇਤ ਰੁਧਰ ਬ੍ਰਿਥਾ[3] ਸ੍ਰਮੁ ਖਸਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਜੁਵਤਿਨ[4] ਪ੍ਰਤਿ ਮਰਦਨ ਕਰੈ ਦਾਈ
ਗਰਭ ਸਥੈਰਨ ਹੁਇ ਪੀੜਾ ਨ ਗੁਸਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਪਾਰੋ ਦੂਤ ਕੂਤ ਬਿਭਰਮ ਹੁਇ ਭਾਗਿ ਜਾਤਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਤ ਜੋਤ ਰਸਨਾ ਰਸਤ ਹੈ ॥੩੬ਪ।

ਜੈਸੇ ਤਰੁ ਸਫਲ ਬਨ ਬਿਖੈ ਬਿਰਖਾ[5] ਬਿਬਿਧਿ
ਜਾਕੋ ਫਲੁ ਮੀਠੋ ਖਗ ਤਾਪੈਂ[6] ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਪਰਬਤ ਬਿਖੈ ਦੇਖੀਐ ਪਾਖਾਨ ਬਹੁ
ਜਾਮੈ ਤੈ ਹੀਰਾ ਪੰਜੀ ਖੋਜ ਖਨਵਾਰਾ ਲਲਚਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਜਲਧਿ ਮਧਿ ਬਸਤ ਅਨੰਤ ਜੰਤ
ਮੁਕਤਾ ਅਮੋਲ ਜਾਮੈ ਹੰਸ ਖੋਜ ਖਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ†ਗੁਰ ਚਰਨ[7] ਸਰਨਿ ਹੈ ਅਸੰਖ ਸਿਖ
ਜਾਮੈ ਗੁਰ ਗਿਆਨ[8] ਤਾਹਿ ਲੌਕ ਲਪਟਾਤ ਹੈ । ੩੬੬।

ਜੈਸੇ ਸਸਿ ਜੋਤਿ ਹੋਤ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਤਾਸ
ਚਿਤਵਤ ਚਕ੍ਰਤ ਚਕੋਰ ਧਿਆਨ[9] ਧਾਰ ਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਅਧਿਕਾਰ[10] ਬਿਖੈ ਦੀਪਹੀ ਦਿਪਤ ਦੇਖਿ
ਅਨਿਕ ਪਤੰਗ ਓਤਿਪੋਤਿ* ਹੁਇ ਕੁੰਜਾਰ ਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਜਾਨ ਕਾਜ[11] ਭਾਂਜਨ ਮੈ
ਰਾਖਤ ਹੀ ਚੀਟੀ ਕੋਟਿ[12] ਲੁੰਭ* ਲੁਭਤ ਅਪਾਰ ਹੀ ।
ਤੈਸੇ ਪਰਮਨਿਧਾਨ ਗੁਰ ਗਿਆਨ[9] ਪਰਵਾਨ ਜਾਮੈ
ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਤਾਸ ਚਰਨ ਨਮਸਕਾਰ ਹੀ ।੩੬੭।

ਜੋਤੇ ਫੂਲ ਫੂਲੇ[13] ਤੇਤੇ ਫਲ ਨ ਲਾਗੈ ਦ੍ਰੁਮ
ਲਾਗਤ ਜਿਤੋਕਿ ਪਰਪਕ ਨ ਸਕਲ ਹੈ ।
ਜੋਤੇ ਸੁਤ ਜਨਮਤ ਜੀਅਤ ਰਹੈ ਨ ਤੇਤੇ
ਜੀਅਤ ਹੈ ਜੇਤੇ ਤੈਤੇ ਕੁਲ ਨ ਕਮਲ ਹੈ ।
ਦਲ ਮਿਲ ਜਾਤਿ ਜੋਤੇ ਸੁਭਟ ਨ ਹੰਹਿ ਤੇਤੇ
ਜੋਤਕ ਸੁਭਟ ਜੁਝਿ ਮਰਤ ਨ ਬਲ ਹੈ ।
[14]ਆਤਸੀ ਜੁਗਤਿ[14] ਗੁਰਸਿਖ ਸਖ ਹੀ ਕਹਾਵੈ
ਪਾਵਕ ਪ੍ਰਗਾਸ ਕਏ ਬਿਰਲੇ ਅਚਲ ਹੈ ॥੩੬੮॥

---

[1]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਚੁਬਿਕ' ਹੈ । [2]ਗੋਂਗੀ (ਪ) [3]ਵਿਥ੍ਰਥਾ (ਲ) [4]ਕੇਵਲ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜੁਵਤਿਨ' ਹੈ ਬਾਕੀ ਸਭ ਥਿਚ 'ਜੁਅਤਨ' ਹੈ । [5]ਬਿਰਖ (ਪ) [6]ਤਾਮੈ (ਅ) [7]ਸਰਨ (ਲ) [8]ਗ੍ਰਜਾਨ (ਲ) [9]ਧਿਯਾਨ (ਲ) [10]'ਪ' 'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅੰਧ' ਹੈ । [11]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਢਾਨ' ਹੈ । [12]ਕੇਵਲ 'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੋ' ਹੈ । [13]ਫਲੇ (ਲ) [14]ਆਰ ਸੰਜੁਗਤ (ਲ)

ਜੈਸੇ ਅਹਿ ਅਗਨਿ ਕਉ ਬਾਲਕ ਬਿਲੋਕ ਧਾਵੈ
ਗਹਿ ਗਹਿ ਰਾਖੈ ਮਾਤਾ ਸੁਤ ਬਿਲਲਾਤ ਹੈ ।
ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤ ਜੰਤ ਜੈਸੇ ਚਾਹਤ ਅਖਾਦਿ ਖਾਦਿ
ਜਤਨ ਕੈ ਬੈਦ[1] ਜੁਗਵਤ ਨ ਸੁਹਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਪੰਥ ਅਪੰਥ ਬਿਬੇਕਹਿ ਨ ਬੂਝੈ ਅੰਧ
ਕਟਿ ਗਹੇ ਅਟਪਟੀ ਚਾਲ ਚਲਿਓ ਜਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਕਾਮਨਾ ਕਰਤ ਕਨਿਕ ਅਉ ਕਾਮਨੀ ਕੀ
ਰਾਖੈ ਨਿਰਲੇਪ ਗੁਰਸਿਖ ਅਕੁਲਾਤ ਹੈ ॥੩੬੯॥

ਜੈਸੇ ਮਾਤਾ[2] ਪਿਤਾ ਅਨੇਕ ਉਪਜਾਤ ਸੁਤ
ਪੂੰਜੀ ਦੈ ਦੈ ਬਨਜ ਬਿਉਹਾਰਹਿ ਲਗਾਵਹੀ ।
ਕਿਰਤ ਬਿਰਤ ਕਰਿ ਕਉ ਮੂਲਿ ਖੰਵੈ ਰੰਵੈ
ਕਉ ਲਾਭ ਲਭਤਿ ਕੈ ਚਉਗੁਨੋ ਬਢਾਵਹੀ ।
ਜੇਤੋ ਜੈਸੋ ਜੋਈ ਕੁਲਾ ਧਰਮ ਹੈ ਕਰਮ ਕਹੈ[3]
ਤੈਸੋ ਤੈਸੋ ਜਸੁ ਅਪਜਸੁ ਪ੍ਰਗਟਾਵਹੀ ।
ਤੈਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮਦਰਸੀ ਪੁਰੁਖ ਗਤ,
ਸਿਖ ਸਾਖਾ ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਰਖ ਫਲ ਪਾਵਹੀ ॥੩੭੦॥

ਜੈਸੇ ਨਰਪਤਿ[4] ਬਹੁ ਬਨਤਾ[5] ਬਿਵਾਹ ਕਰੈ
ਜਾਕੈ[6] ਜਨਮਤ ਸੁਤ ਵਾਹੀ ਗ੍ਰਿਹਿ ਰਾਜ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਦਧਿ ਮਧਿ ਚਹੂੰ[7] ਓਰ ਮੈ ਬੋਹਥ ਚਲੈ
ਜੇਈ ਧਾਰ ਪਹੁਚੈ ਪੂਰਨ ਸਭ[8] ਕਾਜ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ+ ਖਾਨਿ ਖਨਤ ਅਨੰਤ ਖਨਵਾਰਾ ਖੋਜੀ
ਹੀਰਾ ਹਾਥਿ ਚੜੈ ਜਾਕੈ ਤਾਕੈ ਬਾਜੁ ਬਾਜ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਨਵਤਨ ਅਉ ਪੁਰਾਤਨਾਦਿ[9]
ਜਾ ਪਰਿ ਕਟਾਛਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਾਕੈ ਛਬਿ ਛਾਜ ਹੈ ॥੩੭੧॥

ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਬਰਖ ਪਨਾਰੇ[10] ਬਹਿ ਚਲੈ ਜਲੁ
ਬਹੁਰਿਓ ਉਮਗਿ ਬਹੈ ਬੀਥੀ ਬੀਥੀ ਆਇਕੈ ।
ਤਾਤੇ ਨੇਰਾ ਨੇਰਾ ਭਰਿ ਚਲਤ ਚਤੁਰਕੁੰਟ
ਸਰਿਤਾ [ਸਰਿਤਾ][11] ਪ੍ਰਤਿ ਮਿਲਤ ਹੈ ਜਾਇਕੈ ।
ਸਰਿਤਾ ਸਕਲ ਜਲ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਿ
ਸੈਗਮ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਹੋਤ ਸਮਤ ਸਮਾਇਕੈ ।
ਜਾਮੇ ਜੋਜੀਐ ਸਮਾਈ ਤੈਸੀਐ ਮਹਿਮਾ ਬਡਾਈ
ਓਛੇ ਅਉ ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਬੂਝੀਐ ਬੁਲਾਇਕੈ ॥੩੭੨॥

---

[1]ਬਦ (ਲ) [2]ਮਾਤ (ਪ) [3]ਕਰੈ (ਪ) [4]ਨ੍ਰਪਤਿ (ਅ) [5]ਬਨਿਤ (ਅ) [6]ਗਾਕੈ (ਲ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਚਹ' ਹੈ। [8]ਸੂਧ (ਯ, ਲ) [9]ਪੁਰਾਤਨ (ਖ, ਯ, ਲ) [10]ਪਰ੍ਹਨਾਲੇ (ਲ) [11]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ।

ਜੈਸੇ ਹੀਰਾ ਹਾਥ ਮੈਂ ਤਨਕ ਸੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤ
ਮੋਲ ਕੀਏ ਦਮਕਨ ਭਰਤ ਭੰਡਾਰ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਬਰ ਬਾਧੇ ਹੁੰਡੀ ਲਾਗਤ ਨ ਭਾਰ ਕਛੂ[1]
ਆਗੈ ਜਾਇ ਪਾਈਅਤ[2] ਲਛਮੀ ਅਪਾਰ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਬਟਿ ਬੀਜ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਸਰੂਪ ਹੋਤ
ਬੋਏ ਸੈ ਬਿਬਿਧਿ ਕਰੈ ਬਿਰਖਾ ਬਿਸਥਾਰ[3] ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਬਚਨ ਸਚਨ ਗੁਰਸਿਖਨ ਮੈਂ
ਜਾਨੀਐ ਮਹਾਤਮ ਗਏ ਹੀ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜੀ ॥੩੭॥

ਜੈਸੇ ਮਦ ਪੀਅਤ ਨ ਜਾਨੀਐ ਮਰੰਮ ਤਾਕੋ
ਪਾਛੈ ਮਤਵਾਰੋ ਹੋਇ ਛਕੈ ਛਕ ਜਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਨਾਰਿ ਭੇਟਤ ਭਤਾਰਹਿ ਨ ਭੇਦੁ ਜਾਨੈ
ਉਦਿਤ ਅਧਾਨ ਆਨ ਚਿਹਨਿ ਦਿਖਾਤ ਹੈ ।
ਕਰਿ ਪਰਿ ਮਾਨਕੁ ਨ ਲਾਗਤ ਹੈ ਭਾਰੀ ਭੋਲ
ਮੋਲ ਸੈਖਿਆ[4] ਦਮਕਨ[5] ਹੋਰਤ ਹਿਰਾਤਿ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਮਾਨੈ ਸਿਖ
ਜਾਨੈ ਮਹਿਮਾ ਜਉ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਸਮਾਤ ਹੈ ॥੩੮॥

ਜੈਸੇ ਮਛ ਕਛ ਬਗ ਹੰਸ ਮੁਕਤਾ ਪਖਾਨ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਗਾਸ ਉਦਧਿ ਸੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਤਾਰੋ ਤਾਰੀ ਭਉ ਆਰਸੀ ਸਨਾਹ ਸਸਤ੍ਰ
ਲੋਹ ਏਕ ਸੋ ਅਨੇਕ ਰਚਨਾ ਬਖਾਨੀਐ ।
ਭਾਂਜਨ ਬਿਬਿਧਿ ਜੈਸੇ ਹੋਤ ਏਕ ਮਿਰਤਕਾ[6] ਸੋ
ਖੀਰ ਨੀਰ ਬਿੰਜਨਾਦਿ ਅਉਖਦ[7] ਸਮਾਨੀਐ ।
ਤੈਸੇ ਦਰਸਨ ਬਹੁ ਬਰਨ ਆਸ੍ਰਮ ਧ੍ਰਮ
ਸਕਲ ਗ੍ਰਿਹਸਤੁ ਕੀ ਸਾਖਾ ਉਨਮਾਨੀਐ ॥੩੯॥

ਜੈਸੇ ਸਰਿ ਸਰਿਤਾ ਸਕਲ ਮੈਂ ਸਮੁੰਦ੍[8] ਬਡੋ
ਮੇਰ ਮੈਂ ਸੁਮੇਰ ਬਡੋ ਜਗਤੁ ਬਖਾਨ ਹੈ ।
ਤਰਵਰ ਬਿਖੈ[9] ਜੈਸੇ ਚੰਦਨ ਬਿਰਖੁ ਬਡੋ
ਧਾਤ ਮੈਂ ਕਨਕ ਅਤਿ ਉਤਮ ਕੋ ਮਾਨਿ ਹੈ ।
ਪੰਛੀਅਨ ਮੈਂ ਹੰਸੁ ਮ੍ਰਿਗ ਰਾਜਨ ਮੈਂ ਸਾਰਦੂਲ
ਰਾਗਨ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀਰਾਗੁ ਪਾਰਸ ਪਖਾਨ ਹੈ ।
ਗਿਆਨਨ ਮੈਂ ਗਿਆਨੁ ਅਰੁ ਧਿਆਨਨ[10] ਮੈਂ ਧਿਆਨ[11] ਗੁਰ
ਸਕਲ ਧਰਮ ਮੈਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੁ ਪ੍ਰਧਾਨੁ[12] ਹੈ ॥੪੭॥

---

[1]ਕਛੂ (ਯ,ਲ) [2]ਪਾਈਯਤ (ਲ) [3]ਬਿਥਾਰ (ਲ) [4]ਸੈਖ (ਲ) [5]ਆਦਕਨ [6]ਮ੍ਰਿਤਕਾ (ਲ) [7]ਅਉਖਧਿ [8]ਸਮੁੰਦਰ (ਲ) [9]ਇਹ ਪਾਠ ਕੇਵਲ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਵਿਚ 'ਬਿਰਖ' ਹੈ। [10]ਧਯਾਨਨ (ਲ) [11]ਧਯਾਨ (ਲ) [12]ਪਰਵਾਨ (ਯ)

ਤੀਰਥ ਮਜਨ ਕਰਬੇ ਕੋ[1] ਹੈ‡ ਇਹੈ ਗੁਨਾਉ
ਨਿਰਮਲ ਤਨ ਤ੍ਰਿਖਾ ਤਪਤਿ ਨਿਵਾਰੀਐ ।
ਦਰਪਨ ਦੀਪ ਕਰ ਗਹੇ ਕੋ ਇਹੈ ਗੁਨਾਉ
ਪੋਖਤ ਚਿਹਨ ਮਗ ਸੁਰਤਿ ਸੰਮਾਰੀਐ[2] ।
ਭੋਟਤ ਭਤਾਰ ਨਾਰਿ ਕੋ ਇਹੈ ਗੁਨਾਉ
ਸ੍ਵਾਂਤਬੂੰਦ ਸੀਪ ਗਤਿ ਲੈ ਗੁਰਭ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੀਐ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨਿ ਸਰਨਿ ਕੋ ਇਹੈ ਗੁਨਾਉ
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਕਰਿ ਹਾਰੁ ਉਰਿਧਾਰੀਐ ॥੩੭॥

ਜੈਸੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨ ਬੀਚਾਰਤ [ਬਿਕਾਰ][3] ਸੁਤ
ਪੋਖਤ ਸਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹਸਤ ਬਿਹਸਾਇਕੈ ।
ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤ ਮੰਤ ਬੈਦਹਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ[4] ਕਹੈ
ਪਰਖ ਪਰੀਖਾ ਉਪਚਾਰਤ ਰਸਾਇਕੈ ।
ਚਟੀਆ ਅਨੇਕ ਜੈਸੇ ਏਕ ਚਟਿਸਾਰ ਬਿਖੈ
ਬਿਦਿਆਵੰਤ ਕਰੈ ਪਾਧਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੈ ਪੜਾਇਕੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖਨ ਕੋ ਅਉਗੁਨੁ ਅਵਗਿਆ ਮੇਟੈ
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਸੈ ਸਹਜ ਸਮਝਾਇਕੈ[5] ॥੩੮॥

ਜੈਸੇ ਤਉ ਕਰਤ ਸੁਤ ਅਨਿਕ ਇਆਨਪਨ
ਤਉ ਨ ਜਨਨੀ ਅਉਗਨ ਉਰਿ ਧਾਰਿਓ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਰਨਿ ਸੂਰਿ ਪੂਰਨ ਪਰਤਗਿਆ[6] ਰਾਧੈ
ਅਨਿਕ ਅਵਗਿਆ ਕੀਏ ਮਾਰਿ ਨ ਬਿਡਾਰਿਓ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਰਿਤਾ ਜਲੁ ਕਾਸਟਹਿ[7] ਨ ਬੋਰਤ
ਕਰਤ ਚਿਤ ਲਾਜ ਅਪਨੰਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਿਓ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਪਰਮ ਗੁਰ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਗਤਿ
ਸਿਖਨ ਕੋ [8]ਕਿਰਤੁ ਕਰਮੁ[8] ਕਛੂ[9] ਨਾ ਬਿਚਾਰਿਓ ਹੈ ॥੩੯॥

ਜੋਈ ਕੁਲਾ ਧਰਮ ਕਰਮ ਕੋ ਸੁਚਾਰ ਚਾਰ
ਸੋਈ ਪਰਵਾਰਿ ਬਿਖੈ ਸ੍ਰੇਸਟ ਬਖਾਨੀਐ ।
ਬਨਜੁ ਬਿਉਹਾਰ ਸਾਚੋ ਸਾਹ ਸਨਮੁਖ ਸਦਾ
ਸੋਈ ਤਉ ਬਨਉਟਾ ਨਿਹਕਪਟ ਕੋ ਮਾਨੀਐ ।
ਸੁਆਮ ਕਾਮ ਸਾਵਧਾਨ ਮਾਨਤ ਨਰੇਸ ਆਨ
ਸੋਈ ਸ੍ਵਾਮ ਕਾਰਜੀ[9] ਪ੍ਰਮਿਹਿ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਰਿਦਿ ਅੰਤਰਿ ਹੈ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸੋਈ ਸਿਖ ਜਗ ਜਾਨੀਐ ॥੪੦॥

---

[1]ਕਉ (ਯ) [2]ਸਮਾਰੀਐ (ਪ,ਅ,ਯ) [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਟੁਪਤ ਹੈ । [4]ਬ੍ਰਿਥਾਂਤ (ਪ) [5]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਮਾਇਕੈ' ਹੈ । [6]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪ੍ਰਤਿਗਿਆਨ' ਹੈ । [7]ਕਾਸ੍ਰਹਿ (ਲ) [8]ਕਰਮੁ ਕਿਰਤੁ (ਯ) [9]ਕਰ (ਪ)

ਜਲ ਕੌ ਧਰਨ[1] ਅਰੁ ਧਰਨ ਕੌ ਜੈਸੇ ਜਲੁ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੈ ਪਰਸਪਰ ਸੰਗਮੁ ਸਮਾਰਿ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਜਲ ਸੋਚ ਕੈ ਤਮਾਲਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀਅਤ
ਬੋਰਤ ਨ ਕਾਸਟਹਿ ਜ੍ਵਾਲਾ ਮੈ ਨ ਜਾਰਿ ਹੈ ।
ਲੌਸਟ ਕੈ ਜੜਿ ਗੜਿ ਬੰਹਥਿ ਬਨਾਈਅਤ
ਲੋਸਟਹਿ ਸਾਜਤ ਅਪਾਰ ਪਾਰ ਪਾਰ ਹੈ ।
ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਜਾਨੀਜੈ ਜਨੁ ਜਨ ਕੈ ਜਾਨੀਜੈ ਪ੍ਰਭ
ਤਾਤੇ ਜਨ ਕੌ ਨ ਗੁਨ ਅਉਗੁਨ[2] ਬੀਚਾਰਿ ਹੈ ॥੩੮੧॥

ਬਿਆਹ ਸਮੈ ਜੈਸੇ ਦੁਹੂੰ[3] ਓਰ ਗਾਈਅਤਿ[4] ਗੀਤ
ਏਕੈ ਹੁਇ ਲਭਤਿ ਏਕੈ ਹਾਨਿ ਕਾਨਿ ਜਾਨੀਐ ।
ਦੁਹੂੰ ਦਲ ਬਿਖੈ ਜੈਸੇ ਬਾਜਤ ਨੀਸਾਨ ਤਾਨ
ਕਾਹੂ ਕਉ ਜੋ ਕਾਹੂ ਕਉ [ਪਰਾਜੈ][5] ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਦੁਹੂੰ ਕੂਲਿ ਸਰਿਤਾ[6] ਮੈ ਭਰਿ ਨਾਉ ਚਲੈ
ਕੋਉ ਮਾਝਿਧਾਰਿ ਕੋਉ ਪਾਰਿ ਪਰਢਾਨੀਐ ।
ਧਰਮ ਅਧਰਮ ਕਰਮ ਕੈ ਅਸਾਧ ਸਾਧ
ਊਚ ਨੀਚ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਸਿਧ ਊਨਮਾਨੀਐ ॥੩੮੨॥

ਪਾਹਨ ਕੀ ਰੇਖ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਨਿਰਬਾਹੁ ਕਰੈ
ਟਰੈ ਨ ਸਨੇਹੁ ਸਾਧ ਬਿਗੂਹੁ ਅਸਾਧ ਕੋ ।
ਜੈਸੇ ਜਲ ਮੈ ਲਕੀਰ ਧੀਰ ਨ ਧਰਤਿ ਭਤ
ਅਧਮ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਉ ਬਿਰੂਧ ਜੁਧ ਸਾਧ ਕੋ ।
ਥੋਹਰਿ[7] ਉਖਾਰੀ ਉਪਕਾਰੀ ਅਉ ਇਕਾਰੀ[8]
ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਵ ਸਾਧ ਅਧਮ ਉਪਾਧ ਕੋ
ਗੁੰਜਾਫਲ ਮਾਨਕ ਸੰਸਾਰਿ ਭੁਲਾਧਾਰਿ ਬਿਖੈ
ਭੋਲਿ ਕੈ ਸਮਾਨਿ ਮੋਲ ਅਲਪ ਅਗਾਧਿ ਕੋ ॥੩੮੩॥

ਜੈਸੇ ਕੁਲਾਬਧੂ[9] ਅੰਗ ਰਚਤਿ ਸੀਗਾਰ ਥੋੜਿ[10]
ਭੇਦੀ ਗਨਿਕਾ ਰਚਤ ਸਕਲ ਸਿੰਗਾਰ[11] ਜੀ ।
ਕੁਲਾਬਧੂ ਸਿਹਜਾ ਸਮੈ ਰਮੈ ਭਤਾਰ ਏਕ
ਬੇਸ੍ਵਾ ਤਉ ਅਨੇਕ ਸੌ ਕਰਤ ਬਿਬਚਾਰ[12] ਜੀ ।
ਕੁਲਾਬਧੂ ਸੰਗਮੁ ਸੁਜਸ ਨਿਰਦੋਖ ਮੋਖ
ਬੇਸ੍ਵਾ ਪਰਸਤ ਅਪਜਸ ਹੁਇ ਬਿਕਾਰ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖਨ ਕਉ ਧਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਾਇਆ
ਸੋਈ ਦੁਖਦਾਇਕ ਹੁਇ ਦਹਤਿ ਸੰਸਾਰ ਜੀ ॥੩੮੪॥

---

[1]'ਆ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਧਾਰਨ' ਹੈ । [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਉਗੁਨਨ' ਹੈ । [3]ਦਹੂ (ਯ) [4]ਗਾਈਤ (ਪ) [5]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ' ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [6]ਸਰਿਤਾ (ਲ) [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਥੋਰਹਿ' ਹੈ । [8]ਬਿਕਾਰੀ ਜਨ (ਲ) [9]ਕਲਬਧੂ (ਲ) [10]ਥੋੜਿਸ (ਯ) [11]ਸੀਗਾਰੂ (ਯ) [12]ਬਿਭਚਾਰ (ਲ)

ਸੋਈ ਲੋਹਾ ਬਿਸੂ[1] ਬਿਖੈ ਬਿਖਿਧਿ ਬੰਧਨ ਰੂਪ
ਸੋਈ ਤਉ ਕੰਚਨ ਜੋਤਿ ਪਾਰਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ।
ਸੋਈ ਤਉ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਅਤਿ ਸੰਜਤ ਪਤਿਬ੍ਰਿਤਾ[2] ਕਉ
ਸੋਈ ਅਭਰਨੁ ਗਨਿਕਾ ਰਚਤ ਅੰਗ ਹੈ ।
ਸੋਈ ਸ੍ਵਾਂਤਬੂੰਦ ਮਿਲ ਸਾਗਰ ਮੁਕਤਾਫਲ
ਸੋਈ ਸ੍ਵਾਂਤਬੂੰਦ ਬਿਖ ਭੋਟਤ ਭੁਅੰਗ[3] ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਮਾਇਆ ਕਿਰਤ ਬਿਰਤ ਹੈ ਬਿਕਾਰ ਜਗ
ਪਰਉਪਕਾਰ ਗੁਰਸਿਖਨ ਸੁਬੰਗ ਹੈ ॥੩੮੫॥

ਕਉਆ ਜਉ ਮਰਾਲ ਸਭਾ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ਮਾਨਸਰ
ਦੁਚਿਤ ਉਦਾਸ ਬਾਸ ਆਸ ਦੁਰਗੰਧ ਕੀ ।
ਸ੍ਵਾਨ[4] ਜਿਉ ਬੈਠਾਈਐ ਸੁਭਗ ਪ੍ਰਜੰਗ[5] ਪਾਰ[6]
ਤਿਆਗਿ ਜਾਇ ਚਾਕੀ ਚਾਟੈ ਹੀਨ ਮਤ ਅੰਧ ਕੀ ।
ਗਰਧਬ ਅੰਗ ਅਰਗਜਾ ਜਉ[7] ਲੇਪਨ ਕੀਜੈ
ਲੋਟਤ ਭਸਮ[8] ਸੰਗਿ ਹੈ ਕੁਟੇਵ ਕੰਧ ਕੀ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚੀਤਿ
ਮਨਸਾ ਉਪਾਧ ਅਪਰਾਧ ਸਨਬੰਧ ਕੀ ॥੩੮੬॥

ਨਿਰਾਧਾਰ ਕੋ ਅਧਾਰੁ ਆਸਰੋ ਨਿਰਾਸਨ ਕੋ
ਨਾਥੁ ਹੈ ਅਨਾਥਨ ਕੋ ਦੀਨ ਕੋ ਦਇਆਲੁ ਹੈ ।
ਅਸਰਨਿ ਸਰਨਿ ਅਉ ਨਿਰਧਨ ਕੋ ਹੈ ਧਨ
ਟੇਕ ਅੰਧਰਨ ਕੀ ਅਉ ਕ੍ਰਿਪਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੈ ।
ਅਕ੍ਰਿਤਘਨ ਕੋ ਦਾਤਾਰ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਭ
ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ ਪ੍ਰਤਗਿਆ[9] ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੁ ਹੈ ।
ਅਵਗੁਨ ਹਰਨ ਕਰਨ ਕਰਤਗਿਆ[10] ਸ੍ਵਾਮੀ
ਸੰਗੀ ਸਰਬੰਗਿ ਰਸ ਰਸਕਿ ਰਸਾਲੁ ਹੈ ॥੩੮੭॥

ਕੰਦਿਲਾ ਸੀਤਲ ਕਰ ਕਰਤ ਸਿਆਮ ਗਹੇ[11]
ਪਰਸ ਤਪਤ ਪਰਦਗਧ ਕਰਤ ਹੈ ।
ਕੂਕਰ ਕੋ ਚਾਟਤ[12] ਕਲੇਵਰਹਿ ਲਾਗੈ ਫੀਕ
ਕਾਟਤ ਸਰੀਰ ਪੀਰ ਧੀਰ ਨ ਧਰਤ ਹੈ ।
ਫੂਟਤ ਜਿਉ ਗਾਗਰਿ ਪਰਤ ਹੀ ਪਖਾਨ ਪਰਿ
ਪਾਹਨ[13] ਪਰਤਿ[14] ਪੁਨਿ ਗਾਗਰਿ ਹਰਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤ ਹੂ ਬਿਰੋਧ ਬੁਰੋ
ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ[15] ਦੁਖ ਦੋਖ ਨ ਟਰਤ[16] ਹੈ ॥੩੮੮॥

---

[1]ਬਿਸੂ (ਲ) [2]ਪ੍ਰਤਿਬ੍ਰਿਤਾ (ਪ) [3]ਭੁਜੰਗ (ਲ) [4]ਸੁਵਾਨ (ਅ, ਪ) [5]ਪ੍ਰਜੇਤ (ਲ) [6]ਪ੍ਰ (ਅ) [7]ਜੋ (ਧ) [8]ਭਸੰਮ (ਅ, ਪ) [9]ਪ੍ਰਤਗਯ (ਲ) [10]ਕਰਤਗਯ (ਲ) [11]ਗਹੈ (ਪ) [12]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਾਟਤ' ਹੈ । [13]ਭਾਹਨ (ਲ) [14]ਪਰਤ (ਲ) [15]ਪ੍ਰਲੋਕ (ਪ) [16]ਛੁਟਤ (ਅ)

ਛੜੂ ਕੇ ਬਦਲੇ ਜੈਸੇ ਬੈਠੇ ਛਤਰਾ ਕੀ ਛਾਂਹ
ਹੀਰਾ ਅਮੋਲਕ ਬਦਲੇ ਫਟਕੂ ਕਉ ਪਾਈਐ ।
ਜੈਸੇ ਮਨ ਕੰਚਨ ਕੇ ਬਦਲੇ ਕਾਚੁ ਗੁੰਜਾਫਲੁ
ਕਾਬਰੀ ਪਟੰਬਰ ਕੇ ਬਦਲੇ ਓਢਾਈਐ ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਕੇ ਬਦਲੇ ਕਰੀਫਲ
ਕੇਸਰ ਕਪੂਰ ਜਿਉ ਕਚੂਰ ਲੈ ਲਗਾਈਐ ।
ਛੋਟਤ ਅਸਾਧ ਸੁਖ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸੁਖਮ ਹੋਤ
ਸਾਗਰ ਅਥਾਹ ਜੈਸੇ ਬੇਲੀ ਮੈ ਸਮਾਈਐ ॥੩੮੯॥

ਕੰਚਨ[1] ਕਲਸ ਜੈਸੇ ਬਾਕੇ ਭਏ ਸੂਧੇ ਹੋਇ
ਮਾਟੀ ਕੇ ਕਲਸੁ ਫੂਟੈ ਜੁਰੈ ਨ ਜਤਨ ਸੈ ।
ਬਸਨ ਮਲੀਨ ਧੋਏ ਨਿਰਮਲ ਹੋਤ ਜੈਸੇ
ਊਜਰੀ ਨ ਹੋਤ ਕਾਰੀ ਕਾਂਬਰੀ ਪੜਨ ਸੈ ।
ਜੈਸੇ ਲਕੁਟੀ ਅਗਨਿ ਸੇਕਤ ਹੀ ਸੂਧੀ ਹੋਇ
ਸ੍ਵਾਨ ਪੂਛਿ ਪਟੰਤਰੋ ਪੂਗਟ ਮਨ ਤਨ ਸੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖਨ ਸੁਭਾਉ ਜਲ ਮੈ ਨ ਗਤਿ
ਸਾਕਤ ਸੁਭਾਵ ਲਾਖ ਪਾਹੁਨ ਗਤਨ ਸੈ ॥੩੯੦॥

ਕੋਊ ਬੇਚੈ ਗੜਿ ਗੜਿ ਸਸਤ੍ਰ ਧਨਖ ਬਾਨ
ਕੋਊ ਬੇਚੈ ਗੜਿ ਗੜਿ ਬਿਬਿਧਿ ਸਨਾਹ ਜੀ ।
ਕੋਊ ਬੇਚੈ ਗੋਰਸ ਦੁਗਧ ਦਧ ਘ੍ਰਿਤ ਨਿਤ
ਕੋਊ ਬੇਚੈ ਬਾਰੁਨੀ ਬਿਖਮ ਸਮ ਚਾਹ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਬਿਕਾਰੀ ਉਪਕਾਰੀ ਹੈ ਅਸਾਧ ਸਾਧ
ਬਿਖਿਆ[2] ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਨ ਦੇਖੇ ਅਵਗਾਹ ਜੀ ।
ਆਤਮਾ[3] ਅਚੇਤ ਪੰਛੀ ਧਾਵਤ ਚਤੁਰਕੁੰਟ
ਜੈਸੇ ਦੀ ਬਿਰਖ ਬੈਠੇ[4] ਚਾਖੇ ਫਲ ਰਾਹ ਜੀ ॥੩੯੧॥

ਜੈਸੇ ਏਕ ਜਨਨੀ ਕੈ ਹੋਤ ਹੈ ਅਨੇਕ ਸੁਤ
ਸਬਹੀ ਮੈ ਅਧਿਕ ਪਿਆਰੋ ਸੁਤ ਗੌਦ[5] ਕੋ ।
ਸਿਆਨੋ ਸੁਤ ਬਨਜ ਬਿਉਹਾਰ ਕੋ ਬੀਚਾਰ ਬਿਖੈ
ਗੌਦ ਮੈ ਅਚੇਤੁ ਹੋਤੁ ਸੈਪੈ ਨ ਸਹੋਦ ਕੋ ।
ਪਲਨਾ ਸੁਵਾਇ ਮਾਇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਕਾਜਿ ਲਾਗੋ ਜਾਇ
ਸੁਨਿ ਸੁਤ ਰੁਦਨ ਪੈ ਪੀਆਵੈ ਮਨ ਮੋਦ ਕੋ ।
ਆਪਾ ਖੋਇ ਜੋਈ ਗੁਰ ਚਰਨਿ ਸਰਨਿ ਗਹੈ
ਰਹੈ ਨਿਰਦੋਖ[6] ਮੋਖ ਅਨੰਦ ਬਿਨੰਦ ਕੋ ॥੩੯੨॥

---

[1]ਕੰਚਨ ਕੇ (ਲ) [2]ਫੋਟਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਿਖਆ' ਹੈ । [3]ਆਤਮ (ਪ, ਲ) [4]ਬੈਠੇ ਤੈਸੇ [5]ਫੋਟਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗੋ' ਹੈ । [6]ਨਿ੍ਦੋਖ (ਅ) ।

ਕਰਤ ਨ ਦਿਛਾ ਕਛੁ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰੁਤਾ[1] ਨ ਜਾਨੈ
ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਸੁਧਿ ਨਾਹਿ ਬਾਲਕ ਅਚੇਤ ਕਉ ।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਲੀਏ ਮਾਤਾ ਪਾਛੈ ਲਾਗੀ ਡੋਲੈ
ਬੋਲੈ ਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਤ ਹੇਤ ਕਉ ।
ਬਾਲਕੈ ਅਸੀਸ ਦੇਨਹਾਰੀ [2]ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ ਲਾਗੈ
ਗਾਰਿ ਦੇਨਹਾਰੀ ਬਲਿਹਾਰੀ ਡਾਰੀ[3] ਸੇਤ ਕਉ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸਮਦਰਸੀ ਅਨੰਦਮਈ[3]
ਜੈਸੇ ਜਗੁ ਮਾਨੈ ਤੈਸੇ ਲਾਗੈ ਫਲੁ ਖੇਤ ਕਉ ॥੩੯੭॥

ਜੈਸੇ ਦਰਪਨਿ ਦਿਬਿ ਸੂਰ ਸਨਮੁਖ ਰਾਖੈ
ਪਾਵਕ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੋਤ ਕਿਰਨ ਚਾਰਿਤ੍ਰ ਕੈ ।
ਜੈਸੇ ਮੇਘ ਬਰਖਤ ਹੀ ਬਸੁੰਧਰਾ[4] ਬਿਰਾਜੈ
ਬਿਬਿਧਿ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸਫਲ ਸੁਮਿਤ੍ਰ ਕੈ ।
ਭੇਟਤ ਭੁਤਾਰਿ ਨਾਰਿ ਸੋਭਤ ਸਿੰਗਾਰਿ ਚਾਰਿ
ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਸੁਤ ਉਦਿਤਿ ਬਚਿਤ੍ਰ ਕੈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਿ ਪਰਸਿ ਬਿਗਸਤ ਸਿਖ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਿਧਾਨ ਗਿਆਨ[5] ਪਾਵਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੈ ॥੩੯੪॥

ਜੈਸੇ ਕੁਲਾਬਧੂ ਬੁਧਿਵੰਤ ਸਸੁਰਾਰ[6] ਬਿਖੈ
ਸਾਵਧਾਨ ਚੇਤਨ ਰਹੈ ਅਚਾਰ ਚਾਰ ਕੈ ।
ਸਸੁਰ[7] ਦੇਵਰ ਜੇਠ ਸਕਲ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ
ਖਾਨ ਪਾਨ ਗਿਆਨ[5] ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਪਰਵਾਰਿ ਕੈ ।
ਮਾਧੁਰ ਬਚਨ ਗੁਰਜਨ ਸੋ ਲਜਾਵਾਨ[8]
ਸਿਹਜਾ ਸਮੈ ਰਸ ਪ੍ਰੇਮ[9] ਪੂਰਨ ਭਤਾਰ ਕੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸਰਬਾਤਮ ਪੂਜਾ[10] ਪ੍ਰਬੀਨ
ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ ਗੁਰਮੂਰਤਿ ਅਪਾਰ ਕੈ ॥੩੯੫॥

ਤੀਰਥ ਪੂਰਬ ਦੇਵ ਜਾਤ੍ਰਾ ਜਾਤ ਹੈ ਜਗਤੁ
ਪੂਰਬ ਤੀਰਥ ਸੁਰ ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਕੈ ।
ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਬਿਬਿਧ ਫਲ
ਬਾਂਛਤ ਹੈ ਸਾਧ ਰਜ ਕੋਟਿ ਗਿਆਨ[5] ਧਿਆਨ[11] ਕੈ ॥
ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਅਸੰਖ ਸਿਖ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਬਚਨ ਮਿਲੇ ਰਾਮਰਸ ਆਨਿ ਕੈ ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਅਪਰੰਪਰ ਪੁਰਖ ਲਿਵ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਵਧਾਨ ਕੈ ॥੩੯੬॥

---

[1]ਸਤਰਾ (ਲ) [2]ਬਲਿਹਾਰੀ ਜਾਤ ਬਾਰੀ ਬਾਹੀ ਵਾਰੀ ਛੋਰ ਡਾ ਤੇ ਮਾਤਾ (ਲ) [3]ਆਨੰਦਮਈ (ਪ,ਅ) [4]ਬਸੁਧਰ (ਪ) [5]ਗਯਾਨ (ਲ) [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਸੁਰ' ਹੈ । [7]ਸਸੁਰਾ (ਪ) [8]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਲਜਾਵਨ ਲਵੰਡਨ' ਹੈ । ਲਜਾ ਲਵਾਨਿ (ਯ) ਲਜਾ ਲਵੰਨਿ (ਅ) 'ਪ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਲਜਾਵਾਨਿ' ਹੈ ਜੋ ਅਰਥ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਸਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [9]ਸਪ੍ਰੇਮ (ਅ ਪ) [10]ਪੂਰਨ (ਲ) [5]ਗਯਾਨ (ਲ) [11]ਧਯਾਨ (ਲ)

ਦ੍ਰਿਗਨ ਕਉ ਜਿਹਬਾ ਸ੍ਰਵਨ ਜਉ ਮਿਲਹਿ[1]
ਜੈਸੇ ਦੇਖੈ ਤੈਸੋ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹੀ ।
ਸ੍ਰਵਨ ਜਿਹਬਾ ਅਉ ਲੋਚਨ ਮਿਲੰ ਦਿਆਲ
ਜੈਸੇ ਸੁਨੈ ਤੈਸੇ ਦੇਖਿ ਕਹਿ ਸਮਝਾਵਹੀ ।
ਜਿਹਬਾ ਕਉ ਲੋਚਨ ਸ੍ਰਵਨ ਜਉ ਮਿਲਹਿ ਚੋਵ
ਜੈਸੋ ਕਹੈ ਤੈਸੇ[2] ਸੁਨਿ ਦੇਖਿ ਅਉ ਦਿਖਾਵਹੀ ।
ਨੈਨ ਜੀਹ ਸ੍ਰਵਨ ਸ੍ਰਵਨ ਲੋਚਨ ਜੀਹ
ਜਿਹਬਾ ਨ ਸ੍ਰਵਨ ਲੋਚਨ ਲਲਚਾਵਹੀ ॥੩੯੭॥

ਆਪਨੈ[3] ਸੁਅੰਨਿ ਜੈਸੇ ਲਾਗਤ ਪਿਆਰੋ ਜੀਅ
ਜਾਨੀਐ ਵੈਸੋ ਈ ਪਿਆਰੋ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਕਉ ।
ਆਪਨੋ ਦਰਬੁ ਜੈਸੇ[4] ਰਾਖੀਐ ਜਤਨ ਕਰਿ
ਵੈਸੋ ਈ ਸਮਝਿ ਸਭ ਕਾਹੂ ਕੋ ਬਿਉਹਾਰ ਕਉ ।
ਅਸਭੂਤਿ ਨਿੰਦਾ ਸੁਨਿ ਬਿਆਪਤ ਹਰਖ ਸੋਗ
ਵੈਸੀਐ ਲਗੰਤ ਜਗ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਉ ।
ਤੈਸੇ ਕੁਲ ਧਰਮੁ ਕਰਮ ਜੈਸੋ ਜੈਸੋ ਕਾਕੋ
ਉਰਮ ਕੋ ਮਾਨਿ ਜਾਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਥਾਰ[5] ਕਉ ॥੩੯੮॥

ਜੈਸੇ ਨੈਨ ਬੈਨ ਪੰਖ ਸੁੰਦਰ ਸੁਬੰਗ ਮੋਰ
ਤਾਕੇ ਪਗ ਉਰ ਦੇਖਿ ਚੋਖ ਨ ਬੀਚਾਰੀਐ ।
ਸੰਦਲ ਸੁਗੰਧ ਅਤਿ ਕੋਮਲ ਕਮਲ ਜੈਸੇ
ਕੰਟਕਿ[6] ਬਿਲੋਕ ਨ ਅਉਗਨ ਉਰਧਾਰੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਮਿਸਟਿ ਗੁਨਾਦਿ ਸ੍ਵਾਦ
ਬੀਜ ਕਰਵਾਈ ਕੋ ਬੁਰਾਈ ਨ ਸਮਾਰੀਐ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਦਾਨ ਸਬਹੂ[7] ਸੋ ਮਾਗਿ ਲੀਜੈ
ਬੰਦਨਾ ਸਕਲ ਭੂਤ ਨਿੰਦਾ ਨ ਤਕਾਰੀਐ ॥੩੯੯॥

ਸ੍ਰਵੈਯਾ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਦਰਸ ਕਤ ਸਜਨੀ
ਕਤ ਵੈ ਨੈਨ ਬੈਨ ਮਨ ਮੋਹਨ[8] ।
ਕਤ ਵੈ ਦਸਨ ਹਸਨ ਸੋਭਾ ਨਿਧਿ
ਕਤ ਵੈ ਗਵਨ ਭਵਨ ਬਨ ਸੋਹਨ[9] ।
ਕਤ ਵੈ ਰਾਗ ਰੰਗ ਸੁਖ ਸਾਗਰ
ਕਤ ਵੈ ਦਇਆ ਮਇਆ ਦੁਖ ਜੋਹਨ[10] ।
ਕਤ ਵੈ ਜੋਗ ਭੋਗ ਰਸ ਲੀਲਾ
ਕਤ ਵੈ ਸੰਤ ਸਭਾ ਛਬਿ ਗੋਹਨ[11] ॥੪੦੦॥

---

[1]ਮਿਲੈਹਿ (ਪ) [2]ਤੈਸੇ (ਲ) [3]ਅਪਨੈ (ਪ) [4]ਜੈਸੇ (ਲ) [5]ਵਿਥਾਰ (ਪ) ਬਿਸਥਾਰ (ਲ) [6]ਖੰਟਕ (ਲ)
[7]ਸਬਹੂ (ਪ,ਯ) ਸਬਹੂੰ (ਲ) [8]ਮੋਹਨ (ਲ) [9]ਸੋਹਾਨ (ਲ) [10]ਵੋਹਨ (ਪ) [11]ਗੋਹਨ (ਯ)

ਕਬ ਲਾਗੌ ਮਸਤੁਕਿ ਚਰਨਨ ਰਜ
ਦਰਸੁ ਦਇਆ[1] ਦ੍ਰਿਗਨ ਕਬ ਦੇਖਉ ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਨਉ ਕਬ ਸ੍ਰਵਨਨ
ਕਬ ਰਸਨਾ ਬੰਨਤੀ ਬਿਸੇਖਉ ।
ਕਬ ਕਰ ਕਰਉ ਡੰਡਉਤ ਬੰਦਨਾ
ਪਗਨ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾਦਿ ਪੁਨ ਰੇਖਉ ।
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤ ਪ੍ਰਤਛਿ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ
ਗਿਆਨ[2] ਧਿਆਨ[3] ਜੀਵਨਪਦ ਲੇਖਉ ॥੪੦੧॥

ਕਬਿਤ ਬਿਰਖੈ[4] ਬਇਆਰ ਲਾਗੌ ਜੈਸੇ ਹਹਰਾਤਿ ਧਾਤਿ
ਪੰਛੀ ਨ ਧੀਰਜ ਕਰਿ ਠਉਰ ਠਹਰਾਤ ਹੈ ।
ਸਰਦਹ ਘਾਮ ਲਾਗੌ ਬਾਰਜ ਬਿਲਖ ਮੁਖ
ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਹੈਤ ਜਲ ਜੰਤ ਅਕੁਲਾਤ ਹੈ ।
ਸਾਰਦੂਲ ਦੇਖੈ ਮ੍ਰਿਗਮਾਲ ਸੁਕਚਿਤ[5] ਬਨ
ਵਾਸ ਮੈ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ ਆਸ੍ਰਮ ਸੁਹਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਆਗੇ ਸ੍ਵਾਂਗਿ ਭਏ ਭੈ[6] ਚਕਤਿ[7] ਸਿਖ
ਦੂਖਤਿ ਉਦਾਸ ਬਾਸ ਅਤਿ ਬਿਲਲਾਤ ਹੈ ॥੪੦੨॥

ਓਲਾ[8] ਬਰਖਨ[9] ਕਰਖਨ[10] ਦਾਮਨੀ ਬਜਾਗਿ[11]
ਸਾਗਰ ਲਹਰਿ ਬਨ ਜਰਤ ਅਗਨਿ ਹੈ ।
ਰਾਜੀ ਬਿਰਾਜੀ ਕੂਕੈਪਕਾ ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਲ
ਬੰਦ ਸਾਲ[12] ਸਾਸਨਾ ਸੰਕਟ ਮੈ ਮਗਨੁ ਹੈ ।
ਆਪਦਾ ਅਧੀਨ ਦੀਨ ਦੂਖਨਾ ਦਰਿਦ੍ਰ ਛਿਦ੍ਰ
ਕ੍ਰਮਤਿ ਉਦਾਸ ਰਿਨ ਦਾਸਨਿ ਨਗਨ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ[13] ਕੌ ਅਦ੍ਰਿਸਟ੍ਰ ਜਉ ਆਇ ਲਾਗੌ
ਜਗ ਮੈ ਭਗਤਨ ਕੈ ਰੋਸ ਨ[14] ਭਗਨ ਹੈ ॥੪੦੩॥

ਜੈਸੇ ਚੀਟੀ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਕੈ ਬਿਰਖ ਚੜੈ
ਪੰਛੀ ਉਡਿ ਜਾਇ ਬੈਸੇ ਨਿਕਟਿ ਹੀ ਫਲ ਕੈ ।
ਜੈਸੇ ਗਾਡੀ ਚਲੀ ਜਾਤਿ ਲੀਕਨ ਮਹਿ[15] ਧੀਰਜ ਸੋ
ਘੋਰੈ ਦਉਰਿ[16] ਜਾਇ ਬਾਏ ਦਾਹਨੇ ਸਥਲ ਕੈ ।
ਜੈਸੇ ਕੋਸ ਭੁਰਿ ਚਲਿ ਸਕੀਐ ਨ ਪਾਇਨ ਕੈ
ਆਤਮਾ ਚਤੁਰਕੁੰਟ ਧਾਇ ਆਵੈ ਪਲ ਕੈ ।
ਤੈਸੇ ਲੋਗ ਬੇਦ ਭੇਦ ਗਿਆਨ[2] ਉਨਮਾਨ ਪਛ
ਗੰਮ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨ ਅਸਥਲ ਕੈ ॥੪੦੪॥

---

[1]ਦਇਆਲ (ਲ) [2]ਗਯਾਨ (ਲ) [3]ਧ੍ਯਾਨ (ਲ) [4]ਖ੍ਰਿਖੈ (ਲ) [5]ਕੇਵਲ 'ਜ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੁਕਚਿਤ' ਹੈ ਬਾਕੀ ਸਭ ਵਿਚ 'ਦਲਚਿਤ' ਹੈ । [6]ਹੈ (ਯ) [7]ਚਕ੍ਰਿਤ (ਅ) [8]ਓਰਾ (ਅ) [9]ਬਰਖਤ (ਅ) [10]ਕ੍ਰਖਤ (ਅ) [11]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਜਾਜ' ਹੈ । [12]ਤ੍ਰੰਦਸਾਲਾ (ਪ, ਲ) [13]ਸ੍ਰਿਸਟਿ (ਪ) [14]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੋ' ਹੈ । [15]ਮੈ (ਅ, ਪ, ਲ) [16]ਢੌਰ (ਲ)

ਜੈਸੇ ਬਨਰਾਇ ਪਰਫੂਲਤ ਫਲ ਨਮਿਤਿ
ਲਾਗਤ ਹੀ ਫਲ ਪਤ੍ਰ ਪੁਹੁਪ ਬਿਲਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤ੍ਰੀਆ[1] ਰਚਤ ਸਿੰਗਾਰ ਭਰਤਾਰ ਹੇਤਿ
ਭੇਟਤ ਭਰਤਾਰ[2] ਉਰ ਹਾਰ ਨ ਸਮਾਤ ਹੈ ।
ਬਾਲਕ ਅਚੇਤ ਜੈਸੇ ਕਰਤ ਲੀਲਾ ਅਨੇਕ
ਸੁਚਿਤ[3] ਚਿਤੰਨ[4] ਭਏ ਸਭੈ ਬਿਸਰਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਖਟ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸ੍ਰਮ ਗਿਆਨ[5] ਕਾਜ
ਗਿਆਨ[5] ਭਾਨ ਊਚੇ ਉਡ ਕਰਮ ਉਡਾਤਿ ਹੈ ॥੪੦੫॥

ਜੈਸੇ ਹਸ[6] ਬੋਲਤ ਹੀ ਡਾਕਨ ਹਰੈ ਕਰੇਜੋ
ਬਾਲਕ ਤਾਹੀ ਲੈ ਧਾਵੈ ਜਾਨੈ ਗੋਦਿ ਲੇਤ ਹੈ ।
ਰੋਵਤ ਸੁਤਹਿ ਜੈਸੇ ਅਉਖਦ ਪੀਆਵੈ ਮਾਤਾ
ਬਾਲਕੁ ਜਾਨਤ ਮੋਹਿ ਕਾਲਕੂਟਿ ਦੇਤ ਹੈ ।
ਹਰਨ ਭਰਨ ਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨੀਐ ਨ
ਬਾਲਕ ਜੁਗਤਿ ਮਤਿ ਜਗਤ[7] ਅਚੇਤ ਹੈ ।
ਅਕਲ ਕਲਾ ਅਲਖ ਅਤਿ ਹੀ ਅਗਾਧ ਬੋਧ
ਆਪ ਹੀ ਜਾਨਤ ਆਪ ਨੇਤ ਨੇਤ [ਨੇਤ][8] ਹੈ ॥੪੦੬॥

ਦੈਤ ਸੁਤ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਟਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਿ ਭਏ
ਦੇਵ ਸੁਤ ਜਗ ਮੈ ਸਨੀਚਰ ਬਖਾਨੀਐ ।
ਮਧੁਪੁਰ ਬਾਸੀ ਕੰਸ ਅਧਮ ਅਸੁਰ ਭਏ
ਲੰਕਾ ਬਾਸੀ ਸੇਵਕ ਭਭੀਖਨ[9] ਪਛਾਨੀਐ ।
ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰ ਬਿਖੈ ਬਿਖਿਆ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਈ
ਅਹਿ ਮਸਤਕਿ ਮਨ ਉਦੈ ਊਨਮਾਨੀਐ ।
ਬਰਨ ਸਥਾਨ ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਜਤਨ ਪਰੈ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਬਿਸਮ ਨ ਜਾਨੀਐ ॥੪੦੭॥

ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਚਿਤਵਤ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਭੇ ਚੁਰਾਈ
ਅਜੋਨੀ ਅਰਾਧੇ ਜੋਨਿ ਸੈਕਟਿ ਕਟਾਏ ਹੈ ।
ਜਪਤ ਅਕਾਲ ਕਾਲ ਕੰਟਕ ਕਲੇਸ ਨਾਸੇ
ਨਿਰਭੈ ਭਜਨ ਭ੍ਰਮ ਭੈ ਦਲ ਭਜਾਏ ਹੈ ।
ਸਿਮਰਤ ਨਾਥ ਨਿਰਵੈਰ ਬੈਰ ਭਾਉ[10] ਤ੍ਰਿਆਗਿਓ
ਭਾਗਿਓ ਭੇਦੁ[11] ਖੇਦੁ ਨਿਰਭੇਦ ਗੁਨ ਗਾਏ ਹੈ ।
ਅਕੁਲ ਅਚਲ ਗਹੇ ਕੁਲ ਨ ਬਿਚਾਰੇ ਕੋਊ
ਅਟਲ ਸਰਨਿ ਆਵਾਗਵਨ ਮਿਟਾਏ ਹੈ ॥੪੦੮॥

---

[1]ਤ੍ਰਿਯਾ (ਲ) [2]ਭਤਾਰ (ਯ) [3]ਸੁ (ਪ) [4]ਚਿਤਨ (ਪ, ਅ) [5]ਗਜਾਨ (ਲ) [6]ਹੰਸ (ਯ) [7]ਜਗਤ (ਲ)
[8]ਕੋਸ਼ਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [9]ਬਿਭੀਖਨ (ਲ) [10]ਭਉ (ਅ) [11]ਭੇਡੁ (ਪ)

ਬਾਛੈ ਨ ਸੁਵਰਗ ਬਾਸ ਮਾਨੈ ਨ ਨਰਕ ਤ੍ਰਾਸ
ਆਸਾ ਨ ਕਰਤ ਚਿਤ ਹੋਨਹਾਰ ਹੋਇ ਹੈ।
ਸੰਪਤ ਨ ਹਰਖ ਬਿਪਤ ਮੈ ਨ ਸੋਗ ਤਾਹਿ
ਸੁਖ ਦੁਖ ਸਮਸਰਿ ਬਿਹਸ ਨ ਰੋਇ ਹੈ।
ਜਨਮ[1] ਜੀਵਨ ਮ੍ਰਿਤ ਮੁਕਤਿ ਨ ਭੇਦ ਖੇਦ
ਗੰਮਿਤਾ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਅਵਲੋਇ ਹੈ।
ਗਿਆਨ[2] ਗੁਰ ਅੰਜਨ ਕੈ ਚੀਨਤ ਨਿਰੰਜਨਹਿ
ਬਿਰਲੋ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤ ਮੈ ਕੋਇ ਹੈ ॥੪੦੯॥

ਜੈਸੇ ਤਉ[3] ਮਿਠਾਈ ਰਾਖੀਐ ਛਿਪਾਇ ਜਤਨ ਕੈ
ਚੀਟੀ ਚਲਿ ਜਾਇ ਚੀਨਿ ਤਾਹਿ ਲਪਟਾਤ ਹੈ।
ਦੀਪਕ ਜਗਾਇ ਜੈਸੇ ਰਾਖੀਐ ਦੁਰਾਇ ਗ੍ਰਿਹਿ[4]
ਪ੍ਰਗਟ ਪਤੰਗ ਤਾਮੈ ਸਹਜਿ ਸਮਾਤਿ ਹੈ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਬਿਮਲ ਜਲ ਕਮਲ ਇਕਾਂਤ ਬਸੈ
ਮਧੁਕਰ ਮਧੁ ਅਚਵਨ ਤਹ ਜਾਤ ਹੈ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਹ ਘਟ ਪ੍ਰਗਟਤ[5] ਪ੍ਰੇਮ
ਸਕਲ ਸੰਸਾਰੁ ਤਿਹਿ ਦੁਆਰ ਬਿਲਲਾਂਤ ਹੈ ।੪੧੦॥

ਬਾਜਤ ਨੀਸਾਨ ਸੁਨੀਅਤ ਚਹੁੰਓਰ ਜੈਸੇ
ਉਚਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਾਨ ਚੁਰੈ ਨ ਚੁਰਾਏ ਸੈ।
ਦੀਪਕ ਸੈ ਦਾਵਾ ਭਏ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰੁ ਜਾਨੈ
ਘਟਕਾ ਮੈ ਸਿੰਧ ਜੈਸੇ ਛਿਪੈ ਨ ਛਿਪਾਏ ਸੈ।
ਜੈਸੇ ਚਕਵੈ ਨ ਛਾਨੈ ਰਹਤ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸੈ
ਦੇਸ ਮੈ ਦੁਹਾਈ ਫੇਰੇ ਮਿਟੈ ਨ ਮਿਟਾਏ ਸੈ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਜਾਸੁ
ਗੁਪਤ ਨ ਰਹੈ ਮੰਨਿ ਬ੍ਰਤ ਉਪਜਾਏ ਸੈ ॥੪੧੧॥

ਜਉਪੈ ਦੇਖਿ ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਪਛਮ ਨੋ ਤਾਕੈ
ਜੀਵਨ[6] ਜਨਮੁ ਕੁਲ ਲਾਛਨ ਲਗਾਵਈ।
ਜਉਪੈ ਨਾਦ ਬਾਦ ਸੁਨਿ ਮ੍ਰਿਗ ਆਨ ਗਿਆਨ[2] ਰਾਚੈ
ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖ ਹੁਇ ਸਬਦਬੇਧੀ ਨ ਕਹਾਵਈ।
ਜਉਪੈ ਜਲ ਸੈ ਨਿਕਸ ਮੀਨ ਸਰਜੀਵ[7] ਰਹੈ
ਸਹੈ ਦੁਖ ਦੂਖਨਿ ਬਿਰਹੁ ਬਿਲਖਾਵਈ।
ਸੋਦਾ ਗੁਰ ਗਿਆਨ[2] ਧਿਆਨ[8] ਤਜੈ ਭਜੈ ਦੁਬਿਧਾ ਕਉ
ਸੰਗਤ ਮੈ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਨ ਪਾਵਈ ॥੪੧੨॥

---

[1]ਜਨਮੇ (ਲ) [2]ਗਯਾਨ (ਲ) [3]ਤੋ (ਯ) [4]ਗ੍ਰੰਹ (ਲ) [5]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੱਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪ੍ਰਗਟ' ਹੈ।
[6]ਜੀਭਨ (ਲ) [7]ਸਰਜੀਤ (ਯ) [8]ਧਿਯਾਨ (ਲ)

ਜੈਸੇ ਏਕ ਚੀਟੀ ਪਾਛੈ ਕੋਟ ਚੀਟੀ ਚਲੀ ਜਾਤਿ
ਇਕ[1] ਟਕ ਪਗ ਭਗ ਮਗਿ ਸਾਵਧਾਨ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਕੂੰਜ ਪਾਤਿ ਭਲੀਭਾਂਤਿ ਸਾਂਤਿ‡ ਸਹਜ ਮੈ
ਉਡਤ ਅਕਾਸਚਾਰੀ ਆਗੈ ਅਗਵਾਨ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗਮਾਲ ਚਾਲ ਚਲਤ ਟਲਤ ਨਾਹਿ
ਜਤ੍ਰਤਤ੍ਰ ਅਗੁਡਾਗੀ ਰਮਤ ਤਤ ਧਿਆਨ[2] ਹੈ ।
ਕੀਟੀ ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਸਨਮੁਖ ਪਾਛੈ ਲਾਗੇ ਜਾਂਹਿ
ਪ੍ਰਾਨੀ ਗੁਰ ਪੰਥ ਛਾਡ ਚਲਤ ਅਗਿਆਨ ਹੈ ॥੪੧੩॥

ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਿਅ[3] ਸੰਗ੍ਰਮ ਸੁਜਸੁ ਨਾਇਕਾ ਬਖਾਨੈ
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਜਨੀ ਸਗ੍ਰਜ ਬਿਗ੍ਰਸਾਤ ਹੈ ।
ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਿਸਮ ਹੁਇ
ਸੋਭਾ ਚੇਤ ਮੋਨਿ ਗਹੈ ਮਨ ਮੁਸਕਾਤ ਹੈ ।
ਪੂਰਨ ਅਧਾਨ ਪਰਜੂਤ ਸਮੈ ਰੁਦਨ ਸੋ
ਗੁਰਜਨ ਮੁਦਿਤ[4] ਹੁਇ ਤਾਹੀ ਲਪਟਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਾਸ ਜਾਸੁ
ਬੋਲਤ ਬੋਰਾਗ ਮੌਨਿ ਸਬਦੁ ਸੁਹਾਤ ਹੈ ॥੪੧੪॥

ਜੈਸੇ ਕਾਛੀ ਫਲ ਹੋਤ ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਰਖ ਰੋਪੈ
ਨਿਹਫਲ ਰਹੈ ਬਿਰਖੈ ਨ ਕਾਹੂ[5] ਕਾਜ ਹੈ ।
ਸੰਤਤਿ ਨਮਿਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਅਨਿਕ ਬਿਵਾਹ ਕਰੈ
ਸੰਤਤਿ ਬਿਹੂਨ ਬਨਿਤਾ ਨ ਗ੍ਰਿਹ ਛਾਜ ਹੈ ।
ਬਿਦਿਆ ਦਾਨ ਜਾਨ ਜੈਸੇ ਪਾਧਾ ਚਟਸਾਰ ਜੋਰੈ
ਬਿਦਿਆ ਹੀਨ ਦੀਨ ਖਲ ਨਾਮ[6] ਉਪਗਾਜ ਹੈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਸਾਖਾ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ਸੁਗਿਆਨ[7] ਨਮਿਤ
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧ੍ਰਿਗ ਜਨਮ ਕਉ ਲਾਜ ਹੈ ॥੪੧੫॥

ਸੁਰਸਰੀ ਸੁਰਸਤੀ ਜਮਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ
ਗਇਆ ਪ੍ਰਾਗ[8] ਸੇਤ ਕੁਰਖੇਤ ਮਾਨਸਤ ਹੈ ।
ਕਾਸੀ ਕਾਤੀ ਦੁਆਰਾਵਤੀ ਮਾਇਆ ਮਥੁਰਾ ਅਜੁਧਿਆ[9]
ਗੋਮਤੀ ਆਵੈਤਕਾ ਕੇਦਾਰ ਹਿਮਧਰ ਹੈ ।
ਨਰਬਦਾ ਬਿਬਿਧਿ ਬਨ ਦੇਵਸਥਲ ਕਵਲਾਸ
ਨੀਲ ਮੰਦਰਾਚਲ ਸੁਮੇਰ ਗਿਰਵਰ ਹੈ ।
ਤੀਰਥ ਅਰਥ ਸਤ ਧਰਮ ਦਇਆ ਸੰਤੋਖ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਚਰਨ[10] ਰਜ ਤੁਲ ਨ ਸਗਰ ਹੈ ॥੪੧੬॥

---

[1]ਏਕ (ਪ) [2]ਧਜਾਨ (ਲ) [3]ਪ੍ਰਿਆ (ਪ) [4]ਮੁਦਤਿ (ਪ,ਯ) [5]ਕਾਹੂੰ (ਪ) [6]ਠਾਮ (ਲ) [7]ਗਯਾਨ (ਲ)
[8]ਪ੍ਰਾਜ (ਯ) [9]ਅਜੁਧਯਾ (ਲ) [10]ਚਰਨ ਸਰਨ (ਯ)

ਜੈਸੇ ਕੁਆਰ ਕੰਨਿਆ ਮਿਲਿ ਖੇਲਤ ਅਨੇਕ ਸਖੀ
ਸਕਲ ਕੋ ਏਕੈ ਦਿਨ ਹੋਤ ਨ ਬਿਵਾਹ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਬੀਰ ਖੇਤ ਬਿਖੈ ਜਾਤ ਹੈ ਸੁਭਟ ਜੋਤੇ
ਸਬੈ ਨ ਮਰਤ ਤੋਤੇ ਸਸਤ੍ਰੂਨ[1] ਸਨਾਹ ਜੀ ।
ਬਾਵਨ ਸਮੀਪ ਜੈਸੇ ਬਿਬਿਧਿ ਬਨਾਸਪਤੀ
ਏਕੈ ਬੇਰ ਚੰਦਨ ਕਰਤ ਹੈ ਨ ਤਾਹਿ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਜਾਕੂ ਹੈ ਜਗਤ
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਪਦ ਚਾਹਿਤ ਹੈ ਜਾਹਿ ਜੀ ॥੪੧੭॥

ਜੈਸੇ ਕੁਆਰ ਗਾਇਨ ਚਰਾਵਤ ਜਰਨ ਬਨ
ਖੇਤ ਨ ਪਰਤ ਸਬੈ ਚਰਤ ਅਘਾਇਕੈ ।
ਜੈਸੇ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਸਰੂਪ ਰਾਜਨੀਤ ਬਿਖੈ
ਤਾਕੇ ਦੇਸ ਪਰਜਾ ਬਸਤ ਸੁਖ ਪਾਇਕੈ ।
ਜੈਸੇ ਹੋਤ ਖੇਵਟ ਚੇਤੰਨਿ ਸਾਵਧਾਨ ਜਾਮੈ
ਲਾਗੈ ਨਿਰਬਿਘਨ ਬੋਹਥ ਪਾਰਿ ਜਾਇਕੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਊਨਮਨ[2] ਮਗਨ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤ
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਕਰੈ ਸਿਖ ਸਮਝਾਇਕੈ ॥੪੧੮॥

ਜੈਸੇ ਘਾਉ ਘਾਇਲ ਕੋ ਜਰਨ ਕੋ ਨੀਕੋ ਹੋਤ
ਪੀਰ ਮਿਟਿ ਜਾਇ ਲੀਕ ਮਿਟਤ ਨ ਪੇਖੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਫਾਟੇ ਅੰਬਰੰ ਸੀਆਇ ਪੁਨਿ ਓਢੀਅਤ
ਨਾਗੋ ਤਉ ਨ ਹੋਇ ਤਉ* ਬੇਗਰੀ ਪਛੇਖੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਟੂਟੈ[3] ਬਾਸਨੂ ਸਵਾਰ ਚੋਤ ਹੈ ਠਨੰਰੋ
ਗਿਰਤ ਨ ਪਾਨੀ ਪੈ ਗਠੀਲੋ ਭੁੰਖ ਭੇਖੀਐ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨਿ ਬਿਮੁਖ[4] ਦੁਖ ਦੇਖਿ ਪੁਨਿ
ਸਰਨ ਗਹੇ ਪੁਨੀਤ ਪੈ ਕਲੰਕੁ [ਲੇਖ][5] ਲੇਖੀਐ ॥੪੧੯॥

ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਦ੍ਰਿਗਨ ਦਰਸ ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨੀ
ਸੁਨ ਸੁਨ ਸਬਦੁ ਮਹਾਤਮ ਨ ਜਾਨਿਓ ਹੈ ।
ਗਾਇ ਗਾਇ ਗੰਮਿਤਾ ਗੁਨ ਗਨ ਗੁਨ ਨਿਧਾਨ
ਹਸਿ ਹਸਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਨ ਪਛਾਨਿਓ ਹੈ ।
ਰੋਇ ਰੋਇ ਬਿਰਹਾ ਬਿਓਗ[6] ਕੋ ਨ ਸੋਗ ਜਾਨਿਓ
ਮਨ ਗਹਿ ਗਹਿ ਮਨੁ ਮੁਘਦੂ[7] ਨ ਮਾਨਿਓ ਹੈ ।
ਲੱਗ ਬੇਦ ਗਿਆਨ ਉਨਮਾਨ ਕੋ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕਿਓ
ਜਨਮ ਜੀਵਨੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਬਿਮੁਖ ਬਿਹਾਨਿਓ ਹੈ ॥੪੨੦॥

---

[1]ਸਤ੍ਰੂਨ (ਲ) [2]ਊਨਪਨ (ਏ) [3]ਟੂਟੈ (ਅ, ਪ, ਯ, ਲ) [4]ਬਿਮੁਖ ਹੋਇ [5]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [6]ਬਿਓਗ (ਪ) [7]ਮੁਘਦ (ਲ)

ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਮਨਿ ਕੋ ਚਮਤਕਾਰ ਵਾਰਉ
ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ ਕੋਟ ਕੋਟਨਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਜੀ ।
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਭਾਗਿ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਛਬਿ
ਜਗਿਮਗਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੁਜਸ ਨਿਵਾਸ ਜੀ ।
ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਮਨੰਰਥ ਕੋ
ਤੀਰਥ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟ ਬਾਛਤ ਹੈ ਤਾਸ[1] ਜੀ ।
ਮਸਤਕਿ ਦਰਸਨ ਸੋਭਾ ਕੋ ਮਹਾਤਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਚਰਨ ਰਜ ਮਾਤ੍ ਲਾਗੈ ਜਾਸ ਜੀ ॥੪੨੧॥

ਸਵੈਯਾ[2] ਧਰ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪਤੰਗ ਚਰਾਚਰ
ਜੋਨਿ ਅਨੇਕ ਬਿਧੋ ਕ੍ਰਮ ਆਇਓ ।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਧਾਇ ਰਸਾਤਲ ਭੂਤਲ
ਢੋਵਪੁਰੀ ਪ੍ਰਤ ਲਉ ਬਹੁ ਧਾਇਓ ।
ਜੋਗ ਹੁ ਭੋਗ ਦੁਖਾਦਿ ਸੁਖਾਦਿਕ
ਧਰਮ ਅਧਰਮ [ਸੁ][3] ਕਰਮ ਕਮਾਇਓ ।
ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸਰਨਾਗਤ ਆਇ
ਗੁਰੂਮੁਖ ਦੇਖਿ ਗਰੂ ਸੁਖ ਪਾਇਓ ॥੪੨੨॥

ਕਵਿਤ[4] ਚਾਹਿ ਚਾਹਿ ਚੰਦ੍ ਮੁਖ ਚਾਇਕੈ ਚਕੋਰ ਚਖਿ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਰਨ ਅਚਵਤ ਨ ਅਘਾਨੇ ਹੈ ।
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਸ੍ਰਵਨ ਮ੍ਰਿਗ
ਅਨੰਦ[5] ਉਦੋਤ ਕਰਿ ਸਾਂਤਿ ਨ ਸਮਾਨੇ ਹੈ ।
ਰਸਕ ਰਸਾਲ ਜਸੁ ਜੰਪਤ ਬਾਸੁਰ ਨਿਸ
ਚਾਤ੍ਰਕ ਜੁਗਤ ਜਿਹਬਾ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ ਹੈ ।
ਦੇਖਤ ਸੁਨਤ ਅਰੁ ਗਾਵਤ ਪਾਵਤ ਸੁਖ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ [6]ਬਸ ਮਨ[6] ਮਗਨ ਹਿਰਾਨੇ ਹੈ ॥੪੨੩॥

ਸਲਿਲ ਨਿਵਾਸ ਜੈਸੇ ਮੀਨ ਕੀ ਨ ਘਟੈ ਰੁਚ
ਦੀਪਕ ਪ੍ਰਗਾਸ ਘਟੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਪਤੰਗ ਕੀ ।
ਕੁਸਮ[6] ਸੁਬਾਸ ਜੈਸੋ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਮਧੁਪ ਕਉ
ਉਡਤ ਅਕਾਸ ਆਸ ਘਟੈ ਨ ਬਿਹੰਗ ਕੀ ।
ਘਟਾ ਘਨਘੋਰ ਮੋਰ ਚਾਤ੍ਰਕ ਰਿਦੈ ਉਲਾਸ
ਨਾਦ ਬਾਦ ਸੁਨਿ ਰਤਿ ਘਟੈ ਨ ਕੁਰੰਗ ਕੀ ।
ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਰਸਕ ਰਸਾਲ ਸੰਤ
ਘਟਤ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਅੰਗ ਅੰਗ ਕੀ ॥੪੨੪॥

---

[1]ਪਾਸ (ਲ) [2]ਸ੍ਰੀ ਮਾ (ਧ) [3]ਕੇਵਲ ਆਦਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪ ਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [4]ਆਨੰਦ (ਧ,ਲ) [5]ਅ, ਪ ਤੇ ਆਦਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਿਅਮਨ' ਹੈ । [6]ਰਸੰਮ (ਲ)

ਸਲਿਲ ਸੁਭਾਵ ਦੇਖੋ ਬੰਰਤ ਨ ਕਾਸਟਹਿ
ਲਾਜ ਗਹੈ ਕਹੈ ਅਪਨੇਈ[1] ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਿਓ ਹੈ ।
ਜੁਗਵਤ ਕਾਸਟ ਰਿਦੈਤਰਿ [ਬੈਸੰਤਰਹਿ][2]
ਬੈਸੰਤਰ ਅੰਤਰਿ ਲੈ ਕਾਸਟਿ ਪ੍ਰਜਾਰਿਓ[3] ਹੈ ।
ਅਗਰਹਿ[4] ਜਲ ਬੋਰਿ ਕਾਢੈ ਬਾਢੈ* ਮੋਲ ਤਾਕੋ
ਪਾਵਕ ਪ੍ਰਦਗਧ ਕੈ ਅਧਿਕ ਅਉਟਾਰਿਓ[5] ਹੈ ।
ਤਉ ਤਾਕੋ ਰੁਧਰੁ ਚੁਇ ਚੰਆ ਹੋਇ ਸਲਲ ਮਿਲ
ਅਉਗਨਹਿ[6] ਗੁਨ ਮਾਨੈ ਬਿਰਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਹੈ ॥੪੨੫॥

ਸਲਿਲ ਸੁਭਾਵ ਜੈਸੇ ਨਿਵਨ ਗਵਨ ਗੁਨ
ਸੀਚੀਅਤ ਉਪਬਨ ਬਿਹਵਾ ਲਗਾਇਕੈ ।
ਜਲਿ ਮਿਲਿ ਬਿਰਖਹਿ ਕਰਤ ਊਰਧ ਭੁਪ
ਸਾਖਾ ਨਏ ਸਫਲ ਹੁਇ ਝਖ[7] ਰਹੈ ਆਇਕੈ ।
ਪਾਹਨ ਹਨਤ ਛਲਦਾਈ ਕਾਟੇ ਹੋਇ ਨਉਕਾ
ਲੰਸਟ ਕੈ ਛੇਚੇ ਭੇਦੇ ਬੰਧਨ [8]ਬਹਾਇ ਕੈ[8] ।
ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸੁਤ ਸਤ੍ਰੁ ਗਹਿ ਪਾਰਿ ਪਰੇ
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਦੋਖੀ ਤਾਰੈ ਸਮਝਾਇਕੈ ॥੪੨੬॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਕਰਿ ਭੈ ਭਵਨ
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਚਾਇਕੈ ਚਈਲੇ ਹੈ ।
ਸੰਗਮ ਸੰਜੋਗ ਭੋਗ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੈ ਰਸਕ ਰਸੀਲੇ ਹੈ ।
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਏਕ ਅਉ ਅਨੇਕ ਲਿਵ
ਬਿਮਲ ਬੈਰਾਗ [ਛਬਿ][9] ਛਬਿ ਕੈ ਛਬੀਲੇ ਹੈ ।
ਪਰਮਦਭੁਤ ਗਤਿ[10] ਅਤਿ ਅਸਚਰਜਮੈ
ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਉਨਮਨ ਉਨਮੀਲੇ ਹੈ । ੪੨੭॥

ਜਉ ਲਉ ਕਰਿ ਕਾਮਨਾ ਕਾਮਾਰਥੀ ਕਰਮ ਕੀਨੇ
ਪੂਰਨ ਮਨੋਰਥ ਭਇਓ[11] ਨ ਕਾਹੂ ਕਾ। ਕੋ ।
ਜਬੈ ਲਉ ਕਰਿ ਆਸਾ ਆਸਵੰਤ ਹੁਇ ਆਸਰੋ ਗਹਿਓ
ਬਹਿਓ ਫਿਰਿਓ ਠਉਰ ਪਾਇਓ ਨ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਕੋ ।
ਜਉ ਲਉ ਮਮਤਾ ਮਮਤ ਮੂੰਡ ਬੋਝ ਲੀਨੋ
ਦੀਨੋ ਭੰਡ ਖੰਡ ਖੰਡ ਖੋਦ ਠਾਮ ਠਾਮ ਕੋ ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਨਿਹਕਾਮ ਅਉ ਨਿਰਾਸ ਭਏ
ਨਿਮ੍ਰਤਾ[12] ਸਹਜ ਸੁਖ ਨਿਜਪਦ ਠਾਮ ਕੋ ॥੪੨੮॥

---

[1]ਹੀ (ਯ) [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [3]ਪਰਜਾਰਿਓ (ਯ) ਪ੍ਰਚਾਰਿਓ (ਲ) [4]ਆਠ ਰਹਿ (ਅ) [5]ਅਉਟਾਵਿਓ (ਅ) [6]ਅਉਗਨਿ [7]ਝੁਖ (ਪ) [8]ਬੈਠਾਇਕੈ (ਯ) [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ'। [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭਗਤ' ਹੈ। [11]ਭਯੋ (ਲ) [12]ਨਿਮ੍ਰਤ (ਪ,ਅ)

ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਜ
ਲੁਭਤ ਹੁਇ ਮਨ ਮਧੁਕਰ ਲਪਟਾਨੇ ਹੈ ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਸਕਿ ਹੁਇ
ਅਤਿ ਊਨਮਤਿ ਆਨ ਗਿਆਨ[1] ਬਿਸਰਾਨੇ ਹੈ ।
ਸਹਜ ਸਨੇਹ ਗੇਹ ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਰੂਪ
ਸ੍ਵਾਂਤਬੂੰਦ ਗਤਿ ਸੀਪ ਸੰਪਟ ਸਮਾਨੇ ਹੈ ।
ਚਰਨ ਸਰਨ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਕਟਾਛ ਕਰਿ
ਮੁਕਤਾ ਮਹਾਂਤ[2] ਹੁਇ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਠਾਨੇ ਹੈ। ੪੨॥

ਰੋਮ ਰੋਮ ਕੋਟਿ ਮੁਖ ਮੁਖ ਰਸਨਾ ਅਨੰਤ
ਅਨਕ ਮਨੰਤਰ ਲਉ ਕਹਤ ਨ ਆਵਈ ।
ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਭਾਰ ਡਾਰ ਤੁਲਾਧਾਰ ਬਿਖੈ
ਤੋਲੀਐ ਜਉ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਤੋਲ ਨ ਸਮਾਵਈ ।
ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਅਉ ਸਾਗਰ ਸਮੂਹ ਸੁਖ
ਬਿਬਿਧਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸੋਲ ਮਹਿਮਾ ਨ ਪਾਵਈ ।
ਸਸਭ ਨ ਪਰੈ ਕਰੈ ਗਉਨ ਕਉਨ ਭਉਨ[3] ਮਨ
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਨਾਵਈ ॥੪੩॥

ਲੋਚਨ ਪਤੰਗ ਦੀਪ ਦਰਸ ਦੇਖਨ ਗਏ
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਿ ਪੁਨ ਉਤਰ ਨ ਆਨੇ ਹੈ ।
ਨਾਦ ਬਾਦ ਸੁਨਬੇ ਕਉ ਸ੍ਰਵਨ ਹਰਿਨ ਗਏ
ਸੁਨਿ ਧੁਨਿ ਥਕਤ ਭਏ ਨ ਬਹੁਰਾਨੇ[4] ਹੈ ।
ਚਰਨਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸਿ ਰਸਕਿ ਹੁਇ
ਮਨ ਮਧੁਕਰ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਸਮਾਨੇ ਹੈ ।
ਰੂਪ ਗੁਨ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਪੂਰਨ ਪਰਮਪਦ
ਆਨ ਗਿਆਨ[5] ਧਿਆਨ[6] ਰਸ ਭਰਮ ਭੁਲਾਨੇ ਹੈ ॥੪੪॥

ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਆਨ ਧਿਆਨ[6] ਹਾਨਿ ਕੈ ਪਤੰਗ ਬਿਧਿ
ਪਾਛੈ ਕੈ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਦੀਪਕ ਦਿਖਾਏ ਹੈ ।
ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਆਨ ਗਿਆਨ[6] ਸੁਰਤਿ ਖਸਰਜਿ ਕੈ
ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਮ੍ਰਿਗ ਜੁਗਤਿ ਸੁਨਾਏ ਹੈ ।
ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਬਚਨ ਰਚਨ ਹਰਿ ਗੁੰਗ ਸਾਜਿ
ਪਾਛੈ ਕੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਅਪਿਓ ਪੀਆਏ ਹੈ ।
ਪੇਖ ਸੁਨ ਅਚਵਤ ਹੀ ਭਏ ਬਿਸਮ ਅਤਿ
ਪਰਮਦਭੁਤ ਅਸ੍ਚਰਜ[7] ਸਮਾਏ ਹੈ ॥੪੫॥

---

[1]ਤ੍ਰਿਆਗ (ਲ) [2]ਮਤਾਤ (ਲ) [3]ਕੇਵਲ ਆਦਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭਉ' ਹੈ । [4]ਠਉਰਾਨੇ (ਧ) [5]ਗ੍ਰਗਾਨ (ਲ)
[6]ਧ੍ਰਗਾਨ (ਲ) [7]ਅਸਚਰਜ (ਜ,ਲ)

ਜਾਤਿ ਸਿਹਜਾਸਨ ਜਉ ਕਾਮਨੀ ਜਾਮਨੀ ਸਸੈ
ਗੁਰਜਨ ਸੁਜਨ ਕੀ ਬਾਤ ਨ ਸੁਹਾਤ ਹੈ।
ਹਿਮ ਕਰਿ ਉਦਿਤ ਮੁਦਤਿ ਹੈ ਚਕੋਰ ਚਿਤਿ
ਇਕ ਟਕ ਧਿਆਨ[1] ਕੋ ਸਮਾਚਰ ਨ ਗਾਤ ਹੈ।
ਜੈਸੇ ਮਧੁਕਰਿ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਤ ਹੈ
ਬਿਸਮਤ ਕਮਲ ਦਲ ਸੈਪਟ ਸਮਾਤ ਹੈ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰ ਨਿ ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਸਿਖ
ਦਰਸ ਪਰਸ[2] ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਮੁਸਕਾਤਿ ਹੈ ॥੪੩੭॥

ਆਵਤ ਹੈ ਜਾਕੈ ਭੀਖ ਮਾਗਨਿ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀਨ[3]
ਦੇਖਤ ਅਧੀਨਹਿ ਨਿਰਾਸੋ ਨ ਬਿਡਾਰ ਹੈ।
ਬੋਲਤ ਹੈ ਜਾਕੈ ਦੁਆਰ ਆਸਾ ਕੈ ਬਿਡਾਰ ਸ੍ਵਾਨ
ਅੰਤ ਕਰੁਨਾ ਕੈ ਤੋਰਿ ਟੂਕਿ ਡਾਹਿ ਡਾਰਿ ਹੈ।
ਪਾਇਨ ਕੀ ਪਨਹੀ ਰਹਤ ਪਰਹਰੀ [ਪਗੀ][4]
ਤਾਹੂ ਕਾਹੂ ਕਾਜਿ ਉਠਿ ਚਲਤ ਸਮਾਰਿ ਹੈ।
ਛਾਡਿ ਅਹੰਕਾਰ ਛਾਰ ਹੋਇ ਗੁਰਮਾਰਗ ਮੈ
ਕਬਹੂ ਕੈ ਦਇਆ ਕੈ ਦਇਆਲ[5] ਪਗਿ ਧਾਰਿ ਹੈ ॥੪੩੮॥

ਦ੍ਰੌਪਤੀ ਕੁਪੀਨ ਮਾਤ੍ਰ ਦਈ ਜਉ[6] ਮੁਨੀਸਰਹਿ[7]
ਤਾਤੇ ਸਭਾ ਮਧਿ ਬਹਿਓ ਬਸਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜੀ।
ਤਨਕ ਤੰਦੁਲ ਜਗਦੀਸਹਿ ਦਏ ਸੁਦਾਮਾ
ਤਾਂਤੇ ਪਾਏ ਚਤੁਰ[8] ਪਦਾਰਥ ਅਥਾਹ ਜੀ।
ਦੁਖਤ ਗਜਿੰਦ ਅਰਬਿੰਦ ਗਹਿ ਭੇਟ ਰਾਖੈ
ਤਾਕੈ ਕਾਜੈ ਚਕ੍ਰਪਾਨਿ ਆਨਿ ਗ੍ਰਸੇ[9] ਗ੍ਰਾਹ ਜੀ।
ਕਹਾਂ ਕੌਉ ਕਰੈ ਕਛੂ ਹੋਤ ਨ ਕਾਹੂ ਕੇ ਕੀਏ
ਜਾਕੀ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਿ ਲੇਹਿ ਸਬੈ ਸੁਖ ਤਾਹਿ ਜੀ ॥੪੩੫॥

ਸਰਵਨ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੀ ਭਿਸੋਖ
ਤਾਤੇ ਗਾਈਅਤ ਜਸ ਜਗਤ ਮੈ ਤਾਹੂ ਕੋ।
ਜਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦਿ ਆਦਿ ਅੰਤ ਲਉ ਅਵਿਗਿਆ[10] ਕੀਨੀ
ਤਾਤ ਘਾਤ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭ ਰਾਖਿਓ ਪ੍ਰਨੁ ਵਾਹੂ ਕੋ।
ਦੁਆਦਸ ਬਰਖ ਸੁਕ ਜਨਨੀ ਦੁਖਤ ਕਤੀ
ਸਿਧਿ ਭਏ ਤਤ ਖਨਿ ਜਨਮੁ ਹੈ ਜਾਹੂ ਕੋ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਸਮ ਜਾਨੀਐ ਨ ਜਾਇ ਕਛੂ
ਪਹੁਚੈ ਨ ਗਿਆਨ[11] ਉਨਮਾਨੂ ਆਨ ਕਾਹੂ ਕੋ ॥੪੩੬॥

---

[1]ਧਯਾਨ (ਲ) [2]ਪ੍ਰਸ (ਧ) [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਦਿਨ' ਹੈ। [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [5]ਦਿਆਲ (ਯ) [6]ਜੁ (ਯ) [7]ਮਨੀਸਰਹਿ (ਪ) [8]ਚਤੁਰ (ਯ, ਲ) [9]ਗ੍ਰਿਸੇ (ਅ) [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਵਿਗਿ' ਹੈ। [11]ਗਯਾਨ (ਲ)

ਖਾਂਡ ਖਾਂਡ ਕਹੈ ਜਿਹਬਾ ਨ ਸ੍ਵਾਦੁ ਮੀਠੋ ਆਵੈ
ਅਗਨਿ ਅਗਨਿ ਕਹੈ ਸੀਤ ਨ ਬਿਨਾਸ ਹੈ ।
ਬੇਦ ਬੇਦ ਕਹੈ ਰੰਗ ਮਿਟਤ ਨ ਕਾਹੂ ਕੋ
ਦਰਬ[1] ਦਰਬ[1] ਕਹੈ ਕੋਉ ਦਰਬਹਿ[2] ਨ ਬਿਲਾਸ ਹੈ ।
[3]ਚੰਦਨ ਚੰਦਨ[3] ਕਹਤ ਪ੍ਰਗਟੈ ਨ ਸੁਗਾਸੁ ਬਾਸੁ
ਚੰਦੁ ਚੰਦੁ‡ ਕਹੈ ਓਜੀਆਰੋ ਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗਿਆਨ ਗੋਸਟਿ ਕਹਤ ਨ ਰਹਤ ਧਾਵੈ
ਕਰਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਾਨ ਉਦਤਿ ਅਕਾਸ ਹੈ[4] ॥੪੩੭॥

ਹਸਤ ਹਸਤ ਪ੍ਰਭੂ ਹਸਿ ਹਸਿ ਕੈ ਹਸਾਇ
ਰੋਵਤ ਰੋਵਤ ਪ੍ਰਭੂ ਰੋਇ[5] ਅਉ ਰੁਵਾਇ ਕੈ ।
ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ
ਚਾਲਤ ਚਾਲਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਹਦਿਸ ਧਾਇ ਕੈ ।
ਲੰਗ ਪ੍ਰਭੂ ਲੰਗਾਚਾਰ ਬੇਦ ਪ੍ਰਭੂ ਬੇਦ ਬਿਧਿ
ਜੋਗੀ ਭੋਗੀ ਜੋਗ ਭੋਗ ਜੁਗਤਿ ਜੁਗਾਇ ਕੈ ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਭ੍ਰਮ ਕਾਹੂ ਨ ਮਿਟਾਇ ਜਾਕਿਓ[6]
ਨਿਹਚਲ ਭਏ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਮਾਇ ਕੈ ॥੪੩੮॥

ਪੂਛਤ ਪਥਕਿ ਤਿਹ ਮਾਰਗ ਨ ਧਾਰੈ ਪਗਿ
ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋ ਦੇਸ ਕੈਸੇ ਬਾਤਨੁ ਕੋ ਜਾਈਐ ।
ਪੂਛਤ ਹੈ ਬੈਦ ਖਾਤ ਅਉਖਦ[7] ਨ ਸੰਜਮ ਸੌ
ਕੈਸੇ ਮਿਟੈ ਰੰਗ ਸੁਖ ਸਹਜ ਸਮਾਈਐ ।
ਪੂਛਤ ਸੁਹਾਗਨ ਕਰਮ ਹੈ ਦੁਹਾਗਨਿ ਕੈ
ਰਿਦੈ ਬਿਬਿਚਾਰ[8] ਕਤ ਸਿਹਜਾ ਬੁਲਾਈਐ ।
ਗਾਏ ਸੁਨੇ ਆਂਖੇ ਮੀਚੈ ਪਾਈਐ ਨ ਪਰਮਪਦੁ
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਗਹਿ ਜਰੈ ਲਰੈ ਨ ਕਮਾਈਐ ॥੪੩੯॥

ਖੰਜੀ ਖੰਜਿ ਦੇਖਿ ਚਲਿਓ ਜਾਇ ਪਹੁਚੇ ਨਿਕੰਨੇ[9]
ਆਲਸ ਬਿਲੰਬ ਕੀਏ ਖੰਜਿ ਮਿਟ ਜਾਤ ਹੈ ।
ਜਿਹਨਾ ਸਸੈ ਰਸੈ ਭਰਤਾਰ ਬਰ ਨਾਰਿ ਸੋਈ
ਕਰੈ ਜਰੁ ਅਗਿਆਨ ਮਾਨੁ ਪ੍ਰਗਟਤ ਪਾਤ[10] ਹੈ ।
ਬਰਖਤ ਮੇਘ ਜਲ ਚਾਤ੍ਰਕ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਏ
ਮੰਨ ਗਹੇ ਬਰਖ ਬਿਤੀਤੇ ਬਿਲਲਾਤ ਹੈ ।
ਸਿਖ ਸੋਈ ਸੁਨਿ ਗੁਰਸਬਦ ਰਹਤ ਹਹੈ
ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਕੀਏ ਪਾਛੇ ਪਛੁਤਾਤ ਹੈ ॥੪੪੦॥

---

[1]ਦ੍ਰਬ (ਲ) [2]ਦ੍ਰਬੈਨ (ਲ) [3]ਚੰਦਨ ਚੰਦੁ (ਪ) [4]ਤੇ (ਯ) [5]ਰੋਵੈ (ਯ) [6]ਜਕਿਉ (ਪ, ਅ) [7]ਅਉਖਧਿ (ਲ)
[8]ਬਿਚਾਰ (ਲ) [9]ਟਿਕਾਨੇ (ਪ) [10]ਭਾਖ (ਲ)

ਜੈਸੇ[1] ਬਛੁਰਾ ਬਿਛੁਰ ਪਰੈ ਆਨ ਗਾਇ ਥਨ
ਦੁਗਧ ਨ ਪਾਨ ਕਰੈ ਮਾਰਤ ਹੈ ਲਾਤ ਕੀ ।
ਜੈਸੇ ਮਾਨਸਰ ਤਿਆਗਿ ਹੰਸ ਆਨਸਰ ਜਾਤ
ਖਾਤ ਨ ਮੁਕਤਾਫਲ[2] ਭੁਗਤ ਜੁਗਾਤ ਕੀ ।
ਜੈਸੇ ਰਾਜਦੁਆਰ ਤਜਿ ਆਨ ਦੁਆਰ ਜਾਤ ਜਨ
ਹੋਤ ਮਾਨੁ ਭੰਗੁ ਮਹਿਮਾ ਨ ਕਾਹੂ ਬਾਤ ਕੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਆਨ ਦੇਵ ਕੀ ਸਰਨ[3] ਜਾਹਿ[4]
ਰਹਿਓ ਨ ਪਰਤ ਰਾਖਿ ਸਕਤ ਨ ਪਾਤ ਕੀ ॥੪੪੧॥

ਜੈਸੇ ਘਨਘੋਰ ਮੋਰ ਚਾਤ੍ਰਕ ਸਨੇਹ ਗਤਿ
ਬਰਖਤ ਮੋਹ ਅਸਨੇਹ ਕੈ ਵਿਖਾਵਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਕਮਲ ਜਲ ਅੰਤਰਿ ਦਿਸੰਤਰਿ ਹੁਇ
ਮਧੁਕਰ ਦਿਨਕਰ ਹੋਤ ਉਪਜਾਵਹੀ ।
ਦਾਦਰ ਨਿਰਾਦਰ ਹੁਇ ਜੀਅਤਿ ਪਵਨ[5] ਭਖਿ
ਜਲ ਤਜਿ ਮਾਰਤ ਨ ਪ੍ਰੇਮਹਿ ਲਜਾਵਹੀ ।
ਕਪਟ ਸਨੇਹੀ ਤੈਸੇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕੁ ਹੈ
ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਨ ਜਲ ਹੋਤ ਠਹਰਾਵਹੀ ॥੪੪੨॥

ਪੂਰਖ ਨਿਪੁੰਸਕ ਨ ਜਾਨੈ ਬਨਿਤਾ ਬਿਲਾਸ
ਬਾਂਝ ਕਹਾ ਜਾਨੈ ਸੁਖ ਸੰਤਤ ਸਨੇਹ ਕਉ ।
ਗਨਿਕਾ ਸੰਤਾਨ ਕੋ* ਬਖਾਨ ਕਹਾ ਗੋਤਚਾਰ
ਨਾਹ ਉਪਚਾਰ ਕਛੁ ਕੁਸਟੀ ਕੀ ਦੇਹ ਕਉ ।
ਆਂਧਰੋ ਨ ਜਾਨੈ ਰੂਪ ਰੰਗ ਨ ਦਸਨ ਛਬਿ
ਜਾਨਤ ਨ ਬਹਰੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਸਪ੍ਰੇਤ[6] ਕਉ ।
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਨ ਜਾਨੈ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ
ਜੈਸੇ ਤਉ ਜਵਾਸੋ ਨਹੀ ਚਾਹਤ ਹੈ ਮੋਹ ਕਉ ॥੪੪੩॥

ਜੈਸੇ ਭੂਲਿ ਬਛੁਰਾ ਪਰਤ[7] ਆਨ ਗੂਹਿ ਥਨ
ਬਹੁਰਿਓ ਮਿਲਤ ਮਾਤ ਬਾਤ ਨ ਸੰਮਾਰ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਆਨਸਰ ਕ੍ਰਮ ਆਵੈ ਮਾਨਸਰ ਹੰਸ
ਦੋਤ ਮੁਕਤਾ ਅਮੋਲ ਦੋਖ ਨ ਬੀਚਾਰਿ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਨ੍ਰਿਪ[8] ਸੇਵਕ ਜਉ ਆਨ ਦੁਆਰ ਹਾਰ ਆਵੈ
ਚਉਗੁਨੋ ਬਢਾਵੈ ਨ ਅਵਗਿਆ[9] ਉਰਧਾਰ ਹੈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਅਸਰਨਿ ਸਰਨਿ ਦਇਆਲ ਦੇਵ
ਸਿਖਨ ਕੋ ਭੂਲਿਬੋ ਭਗਤਿ ਮੈ ਬਿਆਰ[10] ਹੈ ॥੪੪੪॥

---

[1]ਜੈਸੇ (ਲ) [2]ਮੁਕਤਾਫਲ (ਅ,ਲ) [3]ਸਰੰਨ (ਪ) [4]ਜਾਇ (ਪ) ਜਾਇ (ਯ) [5]ਭਵਨ (ਯ) [6]ਅਸੰਪ੍ਰੇਹ (ਲ)
[7]ਪਰਪਰਤ (ਅ) [8]ਨਿਪ (ਅ) [9]ਅਵਗਜਾ (ਲ) [10]ਖਿਹਾਰ (ਲ)

ਬਾਂਝ ਬਧੂ ਪੁਰਖੁ ਨਿਪੁੰਸਕ ਨ ਸੰਤਤ ਹੁਇ
ਸਲਲ ਬਿਲੋਏ ਕੰਤ ਮਾਖਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ।
ਫਨ ਗਹਿ ਦੁਗਧ ਪੀਆਏ ਨ ਮਿਟਤ ਬਿਖੁ
ਮੂਰੀ ਖਾਏ ਮੁਖ ਸੈ ਨ ਪ੍ਰਗਟੈ ਸੁਬਾਸ ਹੈ ।
ਮਾਨਸਰ ਪਰ ਬੈਠੇ ਬਾਇਸੁ ਉਦਾਸ ਬਾਸ
ਅਰਗਜਾ ਲੇਪੁ ਖਰ ਭਸਮ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ।
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਨ ਜਾਨੈ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ
ਕਠਨ ਕੁਟੇਵ ਨ ਮਿਟਤ ਦੇਵਦਾਸ ਹੈ ॥੪੪੫॥

ਜੈਸੇ ਤਉ ਗਗਨ ਘਟਾ ਘਮੰਡ ਬਿਲੰਕੀਅਤਿ
ਗਰਜਿ ਗਰਜਿ ਬਿਨੁ ਬਰਖਾ ਬਿਲਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਹਿਮਾਚਲਿ[1] ਕਠੋਰ ਅਉ ਸੀਤਲ ਅਤਿ
ਸਕੀਐ ਨ ਖਾਦਿ ਤ੍ਰਿਖਾ ਨ ਮਿਟਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਉਸੁ ਪਰਤ[2] ਕਰਤ ਹੈ ਸਜਲ ਦੇਹੀ
ਰਾਖੀਐ ਚਿਰੰਕਾਲ [ਨ][3] ਠਉਰ ਠਹਰਾਤਿ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ[4] ਤ੍ਰਿਬਿਧੀ ਚਪਲ ਫਲ
ਸਤਿਗੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਿਸ ਪ੍ਰਾਤ ਹੈ ॥੪੪੬॥

ਬੈਸਨੋ ਅਨੰਨਿ ਬ੍ਰਹਮੰਨਿ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਾ
ਗੀਤਾ ਭਾਗਵਤ[5] ਸੁੰਤਾ ਏਕਾਕੀ[6] ਕਹਾਵਹੀ ।
ਤੀਰਥ ਧਰਮ ਦੇਵ ਜਾਤ੍ਰਾ ਕਉ ਪੰਡਿਤ ਪੂਛਿ
ਕਰਤ ਗਵਨ ਸੁ ਮਹੂਰਤ ਸੋਧਾਵਹੀ ।
ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਸਿ ਗਰਧਬ ਸ੍ਵਾਨ ਸਗਨੁ ਕੈ
ਸੰਕਾ ਉਪਰਾਜਿ ਬਹੁਰਿ ਘਰਿ ਆਵਹੀ ।
ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਗਹਿ ਰਹਿ ਸਕਤ ਨ ਏਕਾ ਟੇਕ
ਦੁਬਧਾ ਅਛਿਤ ਨ ਪਰੰਮ[7]ਪਦੁ ਪਾਵਹੀ ॥੪੪੭॥

ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ[8] ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਐਸੋ
ਪਤਬ੍ਰਤ ਏਕ ਟੇਕ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀ ਹੈ ।
ਪੂਛਤ ਨ ਜੋਤਕ ਅਉ ਬੇਦ ਬਿਤਿ ਵਾਰ[9] ਕਛੂ[10]
ਗ੍ਰਿਹ ਅਉ ਨਖਤ੍ਰ ਕੀ ਨ ਸੰਕਾ ਉਰਧਾਰੀ ਹੈ ।
ਜਾਨਤ ਨ ਸਗਨ ਲਗਨ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ
ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਨੇਹੁ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੈ ।
ਸਿਖ ਸੈਤ ਬਾਲਕ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਹੁਇ
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀ ਹੈ ॥੪੪੮॥

---

[1]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਹਮਾਚੁਲ' ਹੈ। [2]ਪ੍ਰਤ (ਹ) [3]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [4]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਟੇਵ' ਹੈ। [5]ਭਗਵਾਨ (ਲ) [6]ਏਕਾ ਏਕੀ (ਪ) [7]ਪਰਮਪਦ (ਲ) [8]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸੰਗਤ ਕੋ' ਹੈ। [9]ਵਾਰ (ਲ) [10]ਕਛ (ਪ,ਯ,ਲ)

ਨਾਰ ਕੋ ਭਤਾਰ ਕੋ ਸਨੇਹ ਪਤਬ੍ਰਤਾ[1] ਹੁਇ
ਗੁਰਸਿਖ ਏਕ ਟੇਕ ਪਤਬ੍ਰਤ[2] ਲੀਨ ਹੈ।
ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਅਉ ਸੰਬਾਦ ਪਤਬ੍ਰਤਾ[3] ਹੁਇ
ਬਿਨੁ ਗੁਰਸਬਦ ਨ ਕਾਨ ਸਿਖ ਦੀਨ ਹੈ।
ਰੂਪ ਰੰਗ ਅੰਗ ਸਰਬੰਗਾ[4] ਹੋਰੇ ਪਤਬ੍ਰਤਿ[5]
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਨ੍ਹ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਹੈ।
ਸੁਜਨ ਕੁਟੰਬ ਗ੍ਰੀਹਿ ਗਉਨ ਕਰੈ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ
ਆਨਦੇਵ ਸਥਾਨ ਜੈਸੇ ਜਲਿ ਬਿਨੁ ਮੀਨ ਹੈ ॥੪੪੯॥

ਐਸੀ ਨਾਇਕਾ ਸੋਂ† ਕੁਆਰ ਪਾੜੁ ਹੋਂ† ਸੁਪਾੜੁ† ਭਲੀ
ਆਸ ਪਿਆਸੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਏਕੈ ਕਾਹ ਦੇਤ ਹੈ।
ਐਸੀ ਨਾਇਕਾ ਸੈ ਦੀਨਤਾ ਕੈ ਦੁਹਾਗਨ ਭਲੀ
ਪਤਿ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਿਅ ਪਾਇ ਲਾਇ ਲੇਤ ਹੈ।
ਐਸੀ ਨਾਇਕਾ ਸੈ ਭਲੋ ਬਿਰਹ ਬਿਓਗ ਸੰਗ‡
ਲਗਨ ਸਗਨ ਸੰਧੇ ਸਰਧਾ ਸਨੇਹ ਹੈ।
ਐਸੀ ਨਾਇਕਾ ਮਾਤ ਗਰਭ ਹੀ[6] ਗਲੀ ਭਲੀ
ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਦੁਬਿਧਾ[7] ਜਿਉ ਰਾਹ ਕੇਤ ਹੈ ॥੪੫੦॥

ਜੈਸੇ ਜਲ ਕੂਪ ਨਿਕਸਤ[8] ਜਤਨ ਕੀਏ
ਸੀਚੀਅਤ ਖੇਤ[9] ਚੰਕੈ ਪਹੁਚਤ ਨ ਆਨ ਕਉ।
ਪਥਿਕ ਪਪੀਹਾ ਪਿਆਸੇ ਆਸ ਲਗਿ[10] ਢਿਗ ਬੈਠਿ
ਬਿਨੁ ਗੁਨੁ ਭਾਂਜਨ[11] ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਕਤ ਪ੍ਰਾਨ ਕਉ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਸਕਲ ਦੇਵ ਟੇਵ ਸੈ ਟਰਤ ਨਾਹਿ
ਸੇਵਾ ਕੀਏ ਦੇਤ ਫਲ ਕਾਮਨਾ ਸਮਾਨਿ ਕਉ।
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਬਰਖਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਿਤਿ
ਬਰਖ ਹਰਖਿ ਦੇਤ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਕਉ ॥੪੫੧॥

ਜੈਸੇ ਉਲੂ ਦਿਨ ਸਸੈ ਕਾਹੂਅੈ ਨ ਦੇਖਿਓ ਭਾਵੈ
ਤੈਸੇ ਸਾਧਸੈਗਤਿ ਮੈ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕੈ।
ਜੈਸੇ ਕਉਆ ਬਿਦਿਆਮਾਨ[12] ਬੋਲਤ ਨ ਕਾਹੂ ਭਾਵੈ
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਜਉ ਬੋਲੈ ਅਹੰਮੇਵ ਕੈ।
ਕਟਤ ਚਟਤ ਸ੍ਵਾਨ[13] ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਪ੍ਰੀਤਿ[14] ਜੈਸੇ
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਸੁਹਾਇ ਨ ਕ੍ਰਟੇਵ ਕੈ।
ਜੈਸੇ[15] ਮਰਾਲ ਮਾਲ ਸੋਭਤ ਨ ਬਗੁ ਠਗੁ
ਬਾਢੀਐ ਪਕਰਿ ਕਰਿ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕੈ ॥੪੫੨॥

---

[1]ਪਤਬ੍ਰਤਾ (ਅ) [2]ਪਤਿਬ੍ਰਤ (ਯ) [3]ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ (ਲ) [4]ਸ੍ਰਬੰਗ ਸੰਗ (ਯ) [5]ਪ੍ਰਤਿਬ੍ਰਤਾ (ਪ) [6]ਹੀਐ (ਯ)
[7]ਦੁਬਿਦਾ (ਲ) [8]ਨਿਕਸਤ ਹੈ (ਲ) [9]ਖਤ (ਪ) [10]ਲਾਗਿ (ਪ) [11]ਕੋਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭਜਨ' ਹੈ। [12]ਬਿਦਿਅਮਾਨ (ਪ) [13]ਸ੍ਵਾਨ (ਲ) [14]ਬਿਪਰੀਤ (ਲ) [15]ਜੈਸੇ ਕੈ (ਲ)

ਜੈਸੇ ਏਕੁ ਆਦਿਤ[1] ਉਦੋਤਿ ਜੋਤਿ ਕਉ ਨ ਜਾਨੈ
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕੈ† ਨ ਸੂਝੈ ਸਾਧਸੰਗ ਮੈ ।
ਮਰਕਟ[2] ਮਨ ਮਾਨਿਕ ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨੈ
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ* ਨ ਸਬਦੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈ ।
ਜੈਸੈ ਤਉ ਫਨਿੰਦ੍ ਪੈ ਪਾਠ ਮਹਾਰਮੈ ਨ ਜਾਨੈ
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅੰਗ ਮੈ ।
ਬਿਨੁ ਹੰਸ ਬੈਸ ਬਗ ਠਗ ਨ ਸਕਤ ਟਿਕ
ਅਗਮ ਅਗਾਹਿ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਤਰੰਗ ਮੈ ।।੪੫੩।।

ਜੈਸੇ ਤਉ ਨਗਰ ਏਕ ਹੋਤ ਹੈ ਅਨੇਕ ਹਾਟੈ
ਗਾਹਕ ਅਸੇਖ ਆਵੈ ਬੇਚਨ ਅਰੁ ਲੈਨ ਕਉ ।
ਜਾਪੈ ਕਛੂ ਬੇਚੈ[3] ਅਰੁ ਬਨਜੁ ਨ ਮਾਗੈ ਪਾਵੈ
ਆਨ ਪੈ ਬਿਸਾਹੈ ਜਾਦਿ ਦੇਖੈ ਸੁਖ ਨੈਨ ਕਉ ।
ਜਾਕੀ ਹਾਟ ਸਕਲ ਸਮਗ੍ਰੀ[4] ਪਾਵੈ ਅਉ ਬਿਕਾਵੈ
ਬੇਚਤ* ਬਿਸਾਹਤ ਚਾਹਤ ਚਿਤ ਚੈਨ ਕਉ ।
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਜਾਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੈ† ਸਾਹ
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਜਾਕੈ ਲੈਨ ਅਰੁ ਦੈਨ ਕਉ ।।੪੫੪।।

ਬਨਜ ਬਿਉਹਾਰ ਬਿਖੈ ਰਤਨ ਪਾਰਖ ਹੋਇ
ਰਤਨ ਜਨਮ ਕੀ ਪਰੀਖਿਆ ਨਹੀ ਪਾਈ ਹੈ ।
ਲੇਖੇ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਸੇ ਲੇਖਕਿ ਲਿਖਾਤੀ ਭਏ
ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ[5] ਅਸੰਕਾ ਨ* ਮਿਟਾਈ ਹੈ ।
ਬੀਰ ਬਿਦਿਆ[6] ਮਹਾਬਲੀ ਭਏ ਹੈ ਧਨਖਧਾਰੀ
ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਸਕੀ ਨ ਸਹਜਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ ।
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਕਲੀ ਕਾਲ
ਮਾਇਆ ਮੈ ਉਦਾਸੀ ਗੁਰਸਿਖਨ[7] ਜਤਾਈ ਹੈ ।।੪੫੫।।

ਜੈਸੇ ਆਨ ਬਿਰਖ ਸਫਲ[8] ਹੋਤ ਸਮੈ ਪਾਇ[9]
ਸ੍ਵਬਦਾ[10] ਫਲੰਤੇ[11] ਸਦਾ ਫਲ[12] ਸੁ ਸ੍ਵਾਦਿ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਕੂਪ ਜਲ ਨਿਕਸਤ ਹੈ ਜਤਨ ਕੀਏ
ਗੰਗਾ ਜਲ ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਵਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੈ ।
ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਅਗਨਿ ਤੂਲ ਤੇਲ ਮੈਲ[13] ਦੀਪ ਦਿਪੈ
ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸਸੀਅਰ ਬਿਸਮਾਦ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਕੀਏ ਫਲੁ ਦੇਤ ਜੋਤ
ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਨ ਸਾਸਨ ਜਮਾਦ ਹੈ ।।੪੫੬।।

---

[1]ਅਦਿਤ (ਯ) [2]ਜੈਸੇ ਮਰਕਟ (ਯ) [3]ਬੇਚੇ (ਅ, ਖ, ਲ) [4]ਸਮਗਰੀ (ਲ) [5]ਕੀਨ [6]ਬਿਚਜਾ (ਲ)
[7]ਗੁਰਸਿਖਨ ਕਉ (ਪ) [8]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਫਲ' ਹੈ । [9]ਮਾਇ (ਯ) [10]ਅਬਦਾ (ਅ, ਪ)
ਸਭਦਾ (ਯ, ਲ) [11]ਫਲ ਤੇ ਕਲਪ (ਯ) [12]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਫਲ' ਹੈ । [13]ਮਿਲ (ਯ)

ਪੰਚ ਪਰਪੰਚ ਕੈ ਭਏ ਹੈ ਮਹਾਂਭਾਰਥ ਸੰ
ਪੰਚ ਮਾਰਿ ਕਾਹੂਅੈ ਨ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀ ਹੈ ।
ਗ੍ਰਿਹ ਤਜਿ ਨਵਿਨਾਥ ਸਿਧਿ ਜੋਗੀਸੁਰ ਹੁਦਿ ਨ
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ[1] ਨਿਜਆਸਨ ਮੈ ਤਾਰੀ ਹੈ ।
ਬੇਦ ਪਾਠ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਤ ਪਰਬੋਧੈ[2] ਜਗੁ
ਸਕੈ ਨ ਸਮੋਧ ਮਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨ ਹਾਰੀ ਹੈ ।
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਸਾਧਸੰਗ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀ ਹੈ ॥੪੫੭॥

ਪੂਰਨਬ੍ਰਹਮ ਸਮ ਦੇਖਿ ਸਮਦਰਸੀ ਹੁਦਿ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰ ਹਾਰਿ ਮੰਨਿਧਾਰੀ ਹੈ ।
ਹੋਨਹਾਰ ਹੋਦਿ ਤਾਤੇ ਆਸਾ ਤੇ ਨਿਰਾਸ ਭਏ
ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਪ੍ਰਭ ਜਾਨਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ਹੈ ।
ਸੂਖਮ ਸਬੂਲ ਓਅੰਕਾਰ ਕੈ ਅਕਾਰ ਹੂਇ
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧ ਭਏ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਹੈ ।
ਬਟ ਬੀਜ ਕੈ ਬਿਥਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕੈ[3] ਮਾਇਆ ਛਾਇਆ
ਗੁਰਮੁਖ ਏਕ ਟੇਕ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀ ਹੈ ॥੪੫੮॥

ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਕਲ ਦ੍ਰੁਮ ਆਪਨੀ ਆਪਨੀ ਭਾਂਤਿ
ਚੰਦਨ ਚੰਦਨ ਕਰੈ ਸਰਬ ਤੁਮਾਲ ਕਉ ।
ਤਾਂਬਾ ਹੀ ਸੈ ਹੋਤ ਜੈਸੇ ਕੰਚਨ ਕਲੰਕੁ ਡਾਰੈ
ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਧਾਤੁ ਸਕਲ ਉਜਾਲ ਕਉ ॥੪੫੯॥
ਸਰਿਤਾ ਅਨੇਕ ਜੈਸੇ ਬਿਬਿਧਿ ਪ੍ਰਵਾਹ ਗਤਿ
ਸੁਰਸਰੀ ਸੰਗਮ ਸਮ ਜਲਨ[4] ਸੁਢਾਲ ਕਉ ।
ਭੰਸੇ ਹੀ ਸਕਲ ਦੇਵ ਟੇਵ[5] ਸੈ ਟਰਤ ਨਾਹਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਅਸਰਨ ਸਰਨਿ ਅਕਾਲ ਕਉ ।

ਗਿਰਗਟ ਕੈ ਰੰਗ ਕਮਲ ਸਮੋਹ[6] ਬਹੁ
ਬਨੁ ਬਨੁ ਭੰਲੈ ਭਉਆ ਕਹਾ ਧਉ ਸਵਾਨ ਹੈ ।
ਘਰ ਘਰ ਫਿਰਤ ਮੰਜਾਰ ਅਹਾਰ ਪਾਵੈ
ਬੇਸ੍ਵਾ ਬਿਸਨੀ ਅਨੇਕ ਜਤੀ ਨ ਸਮਾਨ ਹੈ ।
ਸਰ ਸਰ ਭ੍ਰਮਤ ਨ ਮਿਲਤ ਮਰਾਲ ਮਾਲ
ਜੀਵ ਘਾਤ ਕਰਤ ਨ ਮੰਨੀ ਬਗੁ ਧਿਆਨ ਹੈ ।
ਬਿਨੁ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਹੂਇ
ਮਾਖੀ ਤ੍ਯਾਗਿ[7] ਚੰਦਨ ਦੁਰਗੰਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ॥੪੬੦॥

---

[1]ਅਤੀਤ ਚੀਤਿ (ਪ) [2]ਪ੍ਰਬੋਧੈ (ਲ) [3]ਕੋ (ਲ) [4]ਜਲ (ਯ) [5]ਦੇਵ (ਯ) [6]ਕੰਵਲ 'ਲ' ਪੰਥੀ, ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਮੋਹ' ਹੈ ਬਾਕੀ ਸਭ ਵਿਚ 'ਸਨੇਹ' ਹੈ । [7]ਤ੍ਯਾਗਿ (ਲ)

ਆਨ ਹਾਟਕੋ ਹਟੂਆ ਲੇਤ ਹੈ ਘਟਾਇ ਮੋਲ
ਦੇਤ ਹੈ ਚੜਾਇ ਭਹਕਤ ਜੈਈ ਆਵੇ ਜੀ ।
ਤਿਨ ਸੈ ਬਨਜ ਕੀਏ ਬਿੜਤਾ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋਊ
ਟੋਟਾ[1] ਕੋ ਬਨਜ ਪੋਖਿ ਪੋਖਿ ਪਛੁਤਾਵੈ ਜੀ ।
ਕਾਠ ਕੀ [2]ਹੈ ਏਕੈ ਬਾਰਿ ਬਹੁਰਿਓ ਨ ਜਾਇ ਕੋਊ[2]
ਕਪਟ ਬਿਉਹਾਰ ਕੀਏ ਆਪਹਿ† ਲਖਾਵੈ ਜੀ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹ ਗੁਨ ਬੋਚਿ ਅਵਗੁਨ ਲੇਤ
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸੁਜਸ[3] ਜਗਤ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ਜੀ ।੪੬੧॥

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਸਰਿ ਦ੍ਰਤੀਆ ਨਾਸਤਿ
ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਅਨੇਕ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ਬਨਿ ਆਵਈ ।
ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨਬ੍ਰਹਮੁ ਦੇਖੈ ਸੁਨੈ ਬੋਲੈ
ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਮੈ ਕਾਹੇ ਨ ਪ੍ਰਗਟਿ ਹੁਇ ਦਿਖਾਵਈ ।
ਘਰ ਘਰ ਘਰਨਿ ਅਨੇਕ ਏਕ ਰੂਪ ਹੁਤੇ
ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਸਕਲ ਦੇਵਸਥਲ ਹੁਇ ਨ ਸੁਹਾਵਈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨਬ੍ਰਹਮ ਸਾਵਧਾਨ ਸੋਈ
ਏਕਜੋਤਿ ਮੂਰਤਿ ਜੁਗਲ ਹੁਇ ਪੁਜਾਵਈ ।੪੬੨॥

ਮਾਨਸਰ ਤ੍ਰਿਆਗਿ ਆਨਸਰ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ਹੰਸੁ
ਖਾਇ ਜਲਜੰਤ ਹੰਸ ਬੰਸਹਿ ਲਜਾਵਈ ।
ਸਲਿਲ ਬਿਛੋਹ ਭਏ ਜੀਅਤ[4] ਰਹੈ ਜਉ ਮੀਨ
ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਕੈ ਸਨੇਹੀ ਨ ਕਹਾਵਈ ।
ਬਿਨੁ ਘਨ ਬੂੰਦ ਜਉ ਅਨਤ ਜਲ ਪਾਨ ਕਰੈ
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਸੰਤਾਨ ਬਿਖੈ ਲਛਨੁ[5] ਲਗਾਵਈ ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਲਿ ਗੁਰਸਿਖ ਮੋਖ[6]† ਹੁਇ
ਆਨਦੇਵ ਸੇਵਕ ਹੁਇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਵਈ ।੪੬੩॥

ਜਉ ਕੋਊ ਮਵਾਸ[7] ਸਾਧਿ ਭੂਮੀਆ ਮਿਲਾਵੈ ਆਨਿ
ਤਾਪਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਤ ਨਿਰਖ[8] ਨਰਿੰਦ[9] ਜੀ ।
ਜਉ ਕੋਊ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਭ੍ਰਿਤਿ ਭਾਗਿ ਭੂਮੀਆ ਪੈ ਜਾਇ
ਧਾਇ ਮਾਰੈ ਭੂਮੀਆ ਸਹਿਤ ਹੀ ਰਜਿੰਦ ਜੀ ।
ਆਨ[10] ਕੋ ਸੇਵਕ ਰਾਜਦੁਆਰ ਜਾਇ ਸੋਭਾ ਪਾਵੈ
ਸੇਵਕ ਨਰੇਸ ਆਨ ਦੁਆਰ ਜਾਤ ਨਿੰਦ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਆਨ ਅਨਤ ਸਰਨਿ ਗੁਰ
ਆਨ ਨ ਸਮਰਥ ਗੁਰਸਿਖ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਦ ਜੀ ।੪੬੪॥

---

[1]ਤੋਟਾ (ਜ) [2]ਹਾਂਡੀ ਜੈਸੇ ਚਢੇ ਏਕੈ ਬਾਰਿ (ਲ) 'ਹਾਂਡੀ ਹੈ ਏਕੈ ਬਾਰਿ ਬਹੁਰਿਓ ਨ ਜਾਇ (ਪ) [3]ਜਸੁ (ਅ)
[4]ਜੀਅਤ ਨ (ਲ) [5]ਲਗਨਾ' (ਲ) [6]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਤੇ 'ਪ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬੇਮੁਖ' ਹੈ । [7]ਮਵਾਸਾ (ਅ,ਪ)
[8]ਨ੍ਰਿਧਨ (ਯ) [9]ਨਰਿੰਦ (ਪ) [10]ਅਨ (ਪ)

ਜੈਸੇ ਉਪਬਨ ਆਂਬ ਸੋਂਬਲ ਹੈ ਉਚ ਨੀਚ
ਨਿਹਫਲ ਸਫਲ ਪ੍ਰਗਟ ਪਹਚਾਨੀਐ ।
ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਜੈਸੇ ਬਾਂਸ[1] ਅਉ ਬਨਾਸਪਤੀ
ਗੰਧ ਨਿਰਗੰਧ ਸਿਵ ਸਕਤਿ ਕੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਸੀਪ ਸੰਖ ਦੋਊ ਜੈਸੇ ਰਹਤ ਸਮੁੰਦ੍ ਬਿਖੈ
ਸ੍ਵਾਤਬੂੰਦ ਸੰਤਤਿ ਨ ਸਮਝ[2] ਬਿਧਾਨੀਐ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਦੇਵ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕਨ ਭੇਦ[3]
ਅਹੰਬੁਧਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਅਮਾਨ ਜਗ ਮਾਨੀਐ ॥੪੬੫॥

ਜੈਸੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਪਰ[4] ਪੁਰਖੈ ਨ ਦੇਖਿਓ ਚਾਹੈ
ਪੂਰਨ ਪੜਬ੍ਰਤਾ ਕੈ ਪੁਤ ਹੀ ਕੈ ਧਿਆਨ ਹੈ ।
ਸਰ ਸਰਿਤਾ ਸਮੁੰਦ੍[5] ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਨ ਚਾਹੈ ਕਾਹੂ
ਆਸ ਘਨ ਬੂੰਦ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਨ[6] ਗਿਆਨ[7] ਹੈ ।
ਦਿਨਕਰ ਓਰ ਭੋਰ ਚਾਹਤ ਨਹੀ ਚਕੋਰ
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਹਿਮ ਕਰ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਰਹਤਿ ਪੈ
ਸਹਜ ਸੁਭਾਵ ਨ ਅਵਗਿਆ ਅਭਮਾਨੁ ਹੈ ॥੪੬੬॥

ਦੋਇ ਦਰਪਨ ਦੇਖੈ ਏਕ ਸੈ ਅਨੇਕ ਰੂਪ
ਦੋਇ ਨਾਵ ਪਾਵ ਧਰੈ ਪਹੁਚੈ ਨ ਪਾਰਿ ਹੈ ।
ਦੋਇ ਦਿਸਾ ਗਤੇ ਜਹਾਏ[8] ਸੈ ਹਾਥ ਪਾਉ[9] ਟੂਟੈ
ਦੁਰਾਹੇ ਦੁਚਿਤ ਹੋਇ ਭੂਲਿ ਪਗੁ ਧਾਰਿ ਹੈ ।
ਦੋਇ ਭ੍ਰਮ ਤਾਕੋ ਜਾਉ ਪਰਜਾ ਨ[10] ਸੁਖੀ ਹੋਤ
ਦੋਇ ਪੁਰਖਨ ਕੀ ਨ ਕੁਲਾਬਧੂ ਨਾਰਿ ਹੈ ।
ਗੁਰਸਿਖ ਹੋਇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਟੇਵ[11] ਗਹੈ
ਸਹੀ ਜਮ ਡੰਡ ਧ੍ਰਿਗ ਜੀਵਨੁ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ॥੪੬੭॥

ਜੈਸੇ ਤਉ ਬਿਰਖ ਮੂਲ ਸੀਚੀਐ ਸਲਿਲ ਤਾਤੇ
ਸਾਖਾ ਸਾਖਾ ਪਤ੍ ਪਤ੍ ਕਰਿ ਹਰਿਓ ਹੋਇ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ[12] ਸਤਿ ਸਾਵਧਾਨ
ਸਕਲ ਕੁਟੰਬ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਿ ਧੰਨਿ ਸੋਇ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਮੁਖ ਦੁਆਰ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਭੁੰਜਨ ਕੈ
ਅੰਗ ਅੰਗ ਤੁਸਟ ਪੁਸਟਿ ਅਵਿਲੰਇ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਏਕ ਟੇਕ ਜਾਹਿ ਤਾਹਿ
ਸੁਰਿ ਨਰ ਬਰੰਬ੍ਰ ਹ ਕੰਟ ਮਧੇ ਕੰਇ ਹੈ ॥੪੬੮॥

---

[1]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਾਲ' ਹੈ । [2]ਪਸਮਤ (ਯ) [3]ਭੇਦ ਪਾਵੈ.(ਯ) [4]ਪਰਾ (ਪ) [5]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਮੁਦ੍' ਹੈ । [6]ਗੁਰ (ਪ) ਹੀ (ਲ) [7]ਗੁਨਾਨ (ਲ) [8]ਜੋਹ (ਯ) ਜਹ (ਲ) [9]ਗਾਉ (ਪ, ਅ) [10]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਨਤ' ਹੈ । [11]ਦੇਵ (ਯ) [12]ਪ੍ਰਿਥੁਬ੍ਰਿ (ਪ)

ਸੋਈ ਪਾਰੋ ਖਾਤ ਗਾਤਿ ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਕਾਰ ਹੋਤ
ਸੋਈ ਪਾਰੋ ਖਾਤ ਗਾਤ ਹੋਇ[1] ਉਪਚਾਰ ਹੈ ।
ਸੋਈ ਪਾਰੋ ਪਰਸਤ ਕੰਚਨਹਿ ਸੋਖ ਲੇਤ
ਸੋਈ ਪਾਰੋ ਪਰਸ ਤਾਂਬੋ ਕਨਿਕ ਧਾਰਿ ਹੈ ।
ਸੋਈ ਪਾਰੋ[2] ਅਗਹੂ ਨ ਹਾਥਨ ਕੈ ਗਹਿਓ ਜਾਇ
ਸੋਈ ਪਾਰੋ ਗੁਟਕਾ ਹੁਇ ਸਿਧ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ।
ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਪਾਇ ਜੈਸੀਐ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ
ਤੈਸੀ ਪਾਵੈ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ॥੪੬੮॥

ਕੂਆ ਕੋ ਮੋਤਕੁ ਨਿਧਿ ਜਾਨੈ ਕਹਾ ਸਾਗਰ ਕੀ
ਸ੍ਵਾਂਤਬੂੰਦ ਮਹਿਮਾ ਨ ਸੰਖ ਜੀਅ ਜਾਨਈ ।
ਦਿਨਕਰਿ ਜੋਤਿ ਕੋ ਉਦੋਤ ਕਹਾ ਜਾਨੈ ਉਲੂ
ਸੋ[3]ਬਲ ਸੈ ਕਹਾ ਖਾਇ ਸੂਆ ਹਿਤ ਠਾਨਈ ।
ਬਾਦਿਸ ਨ ਜਾਨਤ ਮਰਾਲ ਮਾਲ ਸੰਗਤਿ
ਮਰਕਟ ਮਾਨਕੁ ਹੀਰਾ ਨ ਪਹਿਚਾਨਈ ।
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਨ ਜਾਨੈ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ
ਗੂੰਗੇ ਬਹਰੇ ਨ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਮਨੁ[3] ਮਾਨਈ ॥੪੭੦॥

ਜੈਸੇ ਘਾਮ ਭੀਖਨ[4] ਤਪਤਿ ਅਤਿ ਬਿਖਮ
ਬੈਸੰਤਰਿ ਬਿਹੂਨ ਸਿਧਿ ਕਰਿਤ ਨ ਕ੍ਰਾਸ ਕਉ ।
ਜੈਸੇ ਨਿਸ ਓਸ ਕੋ ਸਜਲ ਹੋਤ ਮੇਰ ਤਿਨ
ਬਿਨੁ ਜਲ ਪਾਨ ਨ ਨਿਵਾਰਤ ਪਿਆਸ[5] ਕਉ ।
ਜੈਸੇ ਹੀ ਗ੍ਰਿਖਮ ਰੁਤ ਪ੍ਰਗਟੈ ਪ੍ਰਸੇਦ[6] ਅੰਗ
ਮਿਟਤ ਨ ਢੂਕੇ ਬਿਨੁ ਪਵਨੁ ਪ੍ਰਗਾਸ ਕਉ ।
ਤੈਸੇ ਆਵਾਗੌਨ ਨ ਮਿਟਤ[7] ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ
ਗੁਰਮੁਖ ਪਾਵੈ ਨਿਜਪਦ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਕਉ ॥੪੭੧॥

ਆਂਬਨ ਕੀ ਸਾਧ[8] ਕਤ ਮਿਟਤ ਆਂਬਲੀ ਖਾਏ
ਪਿਤਾ ਕੋ ਪਿਆਰੁ ਨ ਪਰੰਸੀ ਪਹਿ ਪਾਈਐ ।
ਸਾਗਰ ਕੀ ਨਿਧਿ ਕਤ ਪਾਈਅਤ ਪੋਖਰ ਮੈ
ਦਿਨਕਰਿ ਸਰਿ ਦੀਪ ਜੋਤਿ ਨ ਪੁਜਾਈਐ ।
ਇੰਦ੍ਰ ਬਰਖਾ ਸਮਾਨ ਪੁਸਪ ਨ ਕੂਪ ਜਲ
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਨ ਪਲਾਸ ਮਹਿਕਾਈਐ ।
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਦਇਆਲ ਕੀ ਦਇਆ ਨ ਆਨ ਦੇਵ ਮੈ ਜਉ
ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਉਦੈ ਅਸਤ ਲਉ[9] ਧਾਈਐ ॥੪੭੨॥

---

[1]ਹੋਤ (ਅ, ਪ, ਯ, ਲ) [2]ਪਾਰਹੁ (ਪ) [3]ਕਹਿ (ਲ) [4]ਭੀਛਨ (ਲ) [5]ਪਜਾਸ [6]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਸੇਸ' ਹੈ । [7]'ਅ' ਕੇ ਆਧਾਰ ਪਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮੁਦਤ' ਹੈ । [8]ਸਧ (ਯ) ਸਾਧ (ਪ) [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਓ' ਹੈ ।

ਜਿਤਤ ਅਕਾਸ ਤੇ ਪਰਤ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਜਉ
ਗਹੈ ਆਸਰੋ ਪਵਨ ਕਵਨਹਿ ਕਾਜਿ ਹੈ ।
ਦਰਤ ਬੈਸੰਤਰ ਜਉ ਧਾਇ ਧਾਇ ਧੂਮ ਗਹੈ
ਨਿਕਸਿਓ ਨ ਜਾਇ ਖਲ ਬੁਧ ਉਪਰਾਜ ਹੈ ।
ਸਾਗਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਬੂੜਤ ਜਉ ਫੇਨ ਗਹੈ
ਅਨਿਬਾ ਬੀਚਾਰ ਪਾਰ ਜੈਬੇ ਕੋ ਨ ਸਾਜ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਆਵਾਗਵਨ ਦੁਖਤ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਰਨਿ ਨ ਮੋਖ ਪਦੁ ਰਾਜ ਹੈ ॥੪੭੩॥

ਜੈਸੇ ਰੂਪ ਰੰਗ ਬਿਧਿ ਪੂਛੈ ਅੰਧੁ ਅੰਧ ਪ੍ਰਤਿ[1]
ਆਪ ਹੀ ਨ ਦੇਖੈ ਜਾਹਿ ਕੈਸੇ ਕੈ ਦਿਖਾਵਈ ।
ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ* ਪੂਛੈ ਬਹਰੋ ਜਉ ਬਹਰਾ ਪੈ
ਸਮਝੈ ਨ ਆਪ ਤਾਂਹਿ ਕੈਸੇ ਸਮਝਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਗੂੰਗ ਗੂੰਗ ਪਹਿ ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਪੂਛੈ
ਚਾਹੇ ਬੋਲਿ ਨ ਸਕਤ ਕੈਸੇ ਸਬਦੁ ਸੁਨਾਵਈ ।
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਖੋਜੈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ[2] ਧਿਆਨ[3]
ਅਨਿਬਾ ਅਗਿਆਨ ਮਤ ਆਨ ਪੈ ਨ ਪਾਵਈ ॥੪੭੪॥

ਅੰਬਰ ਬੇਚਨ ਜਾਇ ਦੇਸ ਦਿਗੰਬਰਨ ਕੋ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਨ ਹੋਇ ਲਾਭ ਸਹਸੈ ਹੈ ਮੂਲਿ ਕੋ ।
ਰਤਨ ਪਰੀਖਿਆ[4] ਸੀਖਿਆ[5] ਚਾਹੈ ਜਉ ਆਧਨ ਪੈ
ਰੈਕਨ ਪੈ ਰਾਜੁ ਮਾਗੈ ਮਿਖਿਆ ਭ੍ਰਮ ਭੂਲਿ ਕੋ ।
ਗੂੰਗਾ ਪੈ ਪੜਨ ਜਾਇ ਜੋਤਕ ਬੇਦਕ ਬਿਦਿਆ
ਬਹਰਾ ਪੈ ਰਾਗ ਨਾਦ ਅਨਿਬਾ ਅਭੂਲਿ ਕੋ[6] ।
ਤੈਸੇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਦੇਖ ਮੋਟਿ ਮੋਖ ਚਾਹੈ
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਦੁਖ ਸਹੈ ਜਮਸੂਲ ਕੋ ॥੪੭੫॥

ਬੀਜ ਬੋਏ ਕਾਲਰ ਮੈ ਨਿਪਜੈ ਨ ਧਾਨ ਪਾਨ
ਮੂਲ ਖੋਇ ਰੋਵੈ ਪੁਨ ਰਾਜੁ ਡੰਡ ਲਾਗਈ ।
ਸਲਿਲ ਬਿਲੋਏ[7] ਜੈਸੇ ਨਿਕਸਤ ਨਾਹਿ ਘ੍ਰਿਤ
ਮਟੁਕੀ[8] ਮਥਨੀਆ ਹੂ ਫੋਰਿ ਤੋਰਿ ਭਾਗਈ ।
ਭੂਤਨ ਪੈ ਪੂਤ ਮਾਗੈ ਹੋਤ ਨ ਸਪੂਤੀ ਕੋਊ
ਜੀਅ ਕੋ ਪਰਤ ਸੰਸੋ ਤਿਆਗੈ[9] ਹੂ ਨ ਤਿਆਗਈ[10] ।
ਬਿਨੁ ਗੁਰਦੇਵ ਆਨ ਸੇਵ ਦੁਖਦਾਇਕ ਹੈ
ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸੋਕਿ ਜਾਹਿ ਅਨਰਾਗਈ ॥੪੭੬॥

---

[1]'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪ੍ਰਿਤ' ਹੈ । [2]ਗਿਆਨ (ਲ) [3]ਧਯਾਨ (ਲ) [4]ਪਰੀਖਯਾ (ਲ) [5]ਸੀਖਯਾ(ਲ)
[6]ਕੈ (ਯ) [7]ਬਿਲੋਵੈ (ਪ) [8]ਮਟੂ (ਪ) [9]ਤਯਾਗੈ (ਲ) [10]ਤਯਾਗਈ (ਲ)

ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ ਤਨ[1] ਜੰਬੁਕ ਅਧੀਨ ਹੋਤ
ਖਗ ਪਤ ਸੁਤ ਜਾਇ ਜੁਹਾਰਤ ਕਾਗ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਰਾਹ ਕੇਤ ਬਸ ਗ੍ਰਿਹਨ ਮੈ ਸੁਰਿਤਰ
ਸੋਭ ਨ ਅਰਕ ਬਨ ਰਵਿ ਸਸਿ ਲਾਗਿ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਕਾਮਧੇਨ ਸੁਤ ਸੁਕਰੀ ਸਥਨ ਪਾਨ
ਐਰਾਪਤ ਸੁਤ ਗਰਧਬ ਅਗ੍ਰਭਾਗ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸੁਤ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਹੁਇ
ਨਿਹਫਲ ਜਨਮੁ ਜਿਉ ਬੰਸ ਮੈ ਬਜਾਗਿ ਹੈ ॥੪੭੭॥

ਜਉ ਪੈ ਤੂੰਬਰੀ ਨ ਬੂਡੇ ਸਰਤਾ[3] ਪਰਵਾਹ ਬਿਖੈ
ਬਿਖ ਮੈ ਤਉ ਨ ਤਜਤ ਹੈ ਮਨ ਤੇ ।
ਜਉ ਪੈ ਲਪਟੈ ਪਾਖਾਨ ਪਾਵਕ ਨ ਜਰੈ ਸੂਤ੍ਰ
ਜਲ ਮੈ ਲੈ ਬੋਰਿਤ ਰਿਦੈ ਕਠੋਰਪਨ ਤੇ ।
ਜਉ ਪੈ ਗੁਡੀ ਉਡੀ[4] ਦੇਖੀਅਤ ਹੈ ਅਕਾਸਚਾਰੀ
ਬਰਖਤ ਮੇਹ ਬਾਚੀਐ ਨ ਬਾਲਕਨ[5] ਤੇ ।
ਤੈਸੇ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਭਾਉ ਦੁਤੀਆ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਖੇਲ
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖਫਲ ਨਾਹਿ ਕ੍ਰਿਤਘਨਿ ਤੇ ॥੪੭੮॥

ਕਉਡਾ ਪੈਸਾ ਰੁਪਈਯਾ ਸੁਨਈਆ[6] ਕੋ ਬਨਜੁ ਕਰੈ
ਰਤਨ ਪਾਰਖੁ ਹੋਇ ਜਉਹਰੀ ਕਹਾਵਈ ।
ਜਉਹਰੀ[7] ਕਹਾਇ ਪੁਨ ਕਉਡਾ ਕੋ ਬਨਜੁ ਕਰੈ
ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ[8] ਮੈ ਪਤਸਿਟਾ ਘਟਾਵਈ ।
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਗੁਰਦੇਵ ਕੋ ਸੇਵਕੁ ਹੁਇ
ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਬਿਖੈ ਊਚ ਪਦ ਪਾਵਈ ।
ਛਾਡਿ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕੁ ਹੁਇ
ਨਿਹਫਲ ਜਨਮੁ ਕਪੂਤ ਹੁਇ ਹਸਾਵਈ ॥੪੭੯॥

ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਕੈ ਪਤਬ੍ਰਤ ਕਰੈ[9] ਜਉ ਨਾਰਿ
ਤਾਹਿ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਚਾਹਤ ਭਤ ਰ ਹੈ ।
ਅਭਰਨ ਸਿੰਗਾਰ ਚਾਰ ਸਿਹਜਾ ਸੰਜੋਗ ਭੋਗ
ਸਕਲ[10] ਕੁਟੰਬ ਹੀ ਮੈ ਤਾਕੋ ਜੈ ਜੈਕਾਰੁ ਹੈ ।
ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਸੁਖ ਮੰਗਲ ਸੁਹਾਗ ਭਾਗ
ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਛਬਿ ਸੋਭਤ ਸੁਚਾਰੁ ਹੈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖਨ ਕਉ ਰਾਖਤ ਗ੍ਰਿਸਤਿ ਮੈ ਸਾਵਧਾਨ
ਆਨਦੇਵ ਸੇਵ ਭਾਉ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰ ਹੈ ॥੪੮੦॥

---

[1]ਸੁਤਨ (ਪ) [2]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮੈ ਬੇਸਵਾ' ਹੈ । [3]ਸਰਤ (ਪ) [4]ਉਡੀਅਤ (ਲ) [5]ਬਾਲਕੰਨ (ਯ) [6]ਸੁਨਈਯਾ (ਯ) ਸੁਨਈ (ਪ) [7]ਜਉਰੀ (ਲ) [8]ਪ੍ਰਵਾਨ (ਲ) [9]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਰੈ' ਹੈ । [10]ਸਗਲ (ਪ)

ਜੈਸੇ ਤਉ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਮੈ ਸਾਵਧਾਨ
ਭਾਹੀ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹੇਸੁਰ[1] ਹੁਇ ਨਾਇਕਾ ਕਹਾਵਈ ।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਧਾਮ ਕਾਮਨਾ ਪੂਜਾਵੈ
ਸੋਭਤਿ ਸਿੰਗਾਰ ਚਾਰਿ ਸਿਹਜਾ ਸਮਾਵਈ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖਨ ਕਉ ਰਾਖਤ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮੈ
ਸੰਪਦਾ ਸਮੂਹ[2] ਸੁਖ ਲੁਡੇ ਤੇ ਲਡਾਵਈ ।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਧਾਮ ਕਾਮਨਾ ਪਵਿਤ੍ਰ
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਾ[3] ਭਾਉ ਚੁਤੀਆ ਮਿਟਾਵਈ ॥੪੮੧॥

ਲੋਗ ਬੇਦ ਗਿਆਨ[4] ਉਪਦੇਸ ਹੈ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਕਉ
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੇਵਾ ਅਧਿਕਾਰਿ ਹੈ ।
ਨਾਮ ਇਸਨਾਨ ਦਾਨ ਸੰਜਮ ਨ ਜਾਪ ਤਾਪ
ਤੀਰਥ ਬਰਤ[5] ਪੂਜਾ ਨੇਮ ਨਾ ਤਕਾਰ ਹੈ ।
ਹੋਮ ਜਗ ਭੋਗ ਨਈਬੇਦ ਨਹੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸੇਵ
ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਨ ਸੰਬਾਦ ਆਨ ਦੁਆਰ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖਨ ਮੈ ਏਕ ਟੇਕ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਆਨ ਗਿਆਨ[6] ਧਿਆਨ[6] ਸਿਮਰਨ ਬਿਬਚਾਰ ਹੈ ॥੪੮੨॥

ਜੈਸੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਕਉ ਪਵਿਤ੍ਰ ਘਰਿ ਵਾਤ ਨਾਤ
ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਧਾਮ ਲੋਗਚਾਰ[7] ਹੈ ।
ਤਾਤ ਮਾਤ ਭ੍ਰਾਤ ਸੁਤ ਸੁਜਨ ਕੁਟੰਬ ਸਖਾ
ਸੇਵਾ ਗੁਰਜਨ ਸੁਖ ਅਭਰਨ[8] ਸਿੰਗਾਰ ਹੈ ।
ਕਿਰਤ ਬਿਰਤ ਪਰਸੂਤ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰਧਾਰੀ
ਸਕਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੱਦੀ [9]ਬਿਬਿਧਿ ਅਚਾਰ[9] ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖਨ ਕਉ* ਲੇਪੁ ਨ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮੈ
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜਨਮੁ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ॥੪੮੩॥

ਆਦਿਤ ਅਉ ਸੋਮ ਭੌਮ ਬੁਧ ਹ੍ਵੈ[10] ਬ੍ਰਹਸਪਤ
ਸੁਕਰ ਸਨੀਚਰ ਸਾਤੈ ਬਾਰ ਬਾਂਟ ਲੀਨੇ ਹੈ ।
ਥਿਤਿ ਪੰਛ ਮਾਸ ਰੁਤਿ ਲੋਗਨ ਮੈ ਲੋਗਚਾਰ[11]
ਏਕ ਏਕੈਕਾਰ ਕਉ ਨ ਕੋਊ ਦਿਨ ਦੀਨੇ ਹੈ ।
ਜਨਮ ਅਸਟਮੀ[12] ਰਾਮਨਉਮੀ ਏਕਾਦਸੀ ਭਈ
ਦੁਆਦਸੀ ਚਤੁਰਦਸੀ ਜਨਮੁ ਏ ਕੀਨੇ ਹੈ ।
ਪਰਜਾ ਉਪਾਰਜਨ ਕੋ ਨ ਕੋਊ ਪਾਵੈ ਦਿਨ
ਅਜੋਨੀ ਜਨਮੁ ਦਿਨੁ ਕਹੈ ਕੌਸੇ ਚੀਨੇ ਹੈ ॥੪੮੪॥

---

[1]ਗ੍ਰਿਹੇਸੁਰੀ (ਲ) [2]ਸੰਮੂਹ (ਅ) [3]ਸੇਵ (ਪ) [4]ਗਯਾਨ (ਲ) [5]ਬ੍ਰਤ (ਪ) ਬ੍ਰਤ (ਲ) [6]ਧਯਾਨ (ਲ)
[7]ਲੋਕਚਾਰ (ਯ) [8]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭਰਮ' ਹੈ। [9]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਿਥਿਚਾਰ' ਹੈ। [10]ਹ੍ਵ (ਅ, ਲ, ਯ) [11]ਲੋਗਾਚਾਰ (ਪ, ਲ) [12]ਅਸ੍ਟਮੀ (ਲ)

ਜਾਕੋ ਨਾਮੁ ਹੈ ਅਜੋਨੀ ਕੈਸੇ ਕੈ ਜਨਮੁ ਲੈ
ਕਹਾ[1] ਜਾਨ ਬ੍ਰਤ ਜਨਮਾਸਟਮੀ ਕੋ ਕੀਨੋ ਹੈ ।
ਜਾਕੋ ਜਗਜੀਵਨ ਅਕਾਲ ਅਬਿਨਾਸੀ ਨਾਮੁ
ਕੈਸੇ ਕੈ ਬਧਿਕ ਮਾਰਿਓ ਅਪਜਸੁ ਲੀਨੋ ਹੈ ।
ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਦੋਖ ਮੋਖਪਦੁ ਜਾਕੇ ਨਾਮਿ
ਗੋਪੀਨਾਥ ਕੈਸੇ ਹੁਇ ਬਿਰਹ ਦੁਖ ਦੀਨੋ ਹੈ ।
ਪਾਹਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਕੇ ਅੰਧ ਕੰਧ ਹੈ ਪੂਜਾਰੀ
ਅੰਤਰਿ ਅਗਿਆਨ[2] ਮਤ ਗਿਆਨ[3] ਗੁਰ ਹੀਨੋ ਹੈ ॥੪੮॥

ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਗਾਸ ਨਾਸ ਉਡਗਨ ਅਗਨਿਤ[4] ਜਉ[5]
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਗੁਰਦੇਵ ਕੋ ਧਿਆਨ ਕੈ ।
ਹਾਟ ਬਾਟ ਘਾਟ ਠਾਠੁ ਘਟੈ ਘਟੈ ਨਿਸ ਦਿਨੁ
ਤੈਸੋ ਲੌਗ ਬੇਦ ਭੇਦ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਕੈ ।
ਚੌਰ ਜਾਰ ਅਉ ਜੁਆਰ ਮੋਹ ਦੁਹੂ ਅੰਧਕਾਰ
ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੈ ਸੋਭਾ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਕੈ ।
ਆਨ ਸਰ ਮੇਡੁਕ ਸਿਵਾਲ ਘੋਘਾ ਮਾਨਸਰ
ਪੂਰਨਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਕੈ ॥੪੯॥

ਨਿਸ ਦਿਨ ਅੰਤਰ ਜਿਉ ਅੰਤਰੁ ਬਖਾਨੀਅਤ
ਤੈਸੇ ਆਨ ਦੇਵ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਜਾਨੀਐ ।
ਨਿਸ[6] ਅੰਧਕਾਰ ਬਹੁ ਜਾਰਕਾ ਚਮਿਤਕਾਰ
ਦਿਨੁ ਦਿਨੁਕਰ ਏਕੰਕਾਰ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।
ਨਿਸ ਅੰਧਿਆਰੀ ਮੈ ਬਿਕਾਰੀ ਹੈ ਬਿਕਾਰ ਹੋਤੁ
ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੈ ਨੇਹੁ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਉਨਮਾਨੀਐ ।
ਰੈਨ ਸੈਨ ਸਮੈ ਠਗ ਚੌਰ ਜਾਰ[7] ਹੋਇ ਅਨੀਤ
ਰਾਜੁਨੀਤਿ [ਰੀਤਿ][7] ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਾਸੁਰ ਬਖਾਨੀਐ ॥੪੮॥

ਨਿਸ[8] ਦੁਰਿਮਤਿ ਹੁਇ ਅਧਰਮੁ ਕਰਮੁ ਹੋਤੁ[9]
ਗੁਰਮਤਿ ਬਾਸੁਰ[10] ਸੁ ਧਰਮ ਕਰਮ ਹੈ ।
ਦਿਨਕਰਿ ਜੋਤਿ [ਕੋ][11] ਉਦੋਤ ਸਭ ਕਿਛੁ ਸੂਝੈ
ਨਿਸ ਅੰਧਿਆਰੀ ਭੂਲੇ ਭ੍ਰਮਤ ਭਰਮ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਦਿਬਿ ਦੇਹ ਦ੍ਰਿਸਟਿ [ਹੁਇ][12]
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਹੁਇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਚਰਮ ਹੈ ।
ਸੰਸਾਰੀ ਸੰਜਾਰੀ ਨੇਗਿ ਅੰਧ ਅੰਧ ਕੰਧ ਲਾਗੀ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਧ ਪਰਮਾਰਥ ਮਰਮੁ ਹੈ ॥੪੯॥

---

[1]ਫਹ (ਲ) [2]ਅਗਜਾਨ (ਲ) [3]ਗਜਾਨ (ਲ) [4]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਗਨਿ' ਹੈ [5]ਨਿਰ (ਅ) [6]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜੌਰ' ਹੈ । [7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ' ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [8]ਨਿਸਦਿਨ (ਪ) [9]ਹਤੁ (ਅ) [10]ਬਾਸੁਰੋ (ਅ) [11]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [12]ਇਹ ਪਾਠ ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਲੁਪਤ ਹੈ ।

ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਿਲਿ ਬਹੁ ਬਰਨ ਬਨਾਸਪਤੀ
ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਬਨ ਚੰਦਨ ਕਰਤ ਹੈ।
[ਜੈਸੇ][1] ਅਗਨਿ ਅਗਨਿ ਧਾਤੁ ਜੋਈ ਸੋਈ ਦੇਖੀਅਤਿ
ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਜੋਤਿ ਕੰਚਨ ਧਰਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਮਿਟਤ ਨਹੀਂ ਕੁਟੇਵ
ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਸੇਵ ਭੈਜਲ ਤਰਤ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਮਹਾਰਸ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ
ਨੇਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨਮੋ ਨਮੋ ਉਚਰਤ ਹੈ ॥੪੮੯॥

ਪ੍ਰਗਟਿ ਸੰਸਾਰ ਬਿਬਿਚਾਰ ਕਰੈ ਗਹਿਕਾ ਪੈ
ਤਾਹਿ ਲੋਗ ਬੇਦ ਅਰੁ ਗਿਆਨ ਕੀ ਨ ਕਾਨਿ ਹੈ ।
ਕੁਲਾਬਧੂ ਛਾਡਿ ਭਰਤਾਰ ਆਨ ਦੁਆਰ ਜਾਇ
ਲਾਛਨੁ ਲਗਾਵੈ ਕੁਲ ਅੰਕੁਸ ਨ ਮਾਨਿ ਹੈ ।
ਕਪਟ ਸਨੇਹੀ ਬਗ ਧਿਆਨ[2] ਆਨ ਸਰ[3] ਫਿਰੈ
ਮਾਨਸਰ ਛਾਡੈ ਹੰਸੁ ਬੰਸੁ ਮੈ ਅਗਿਆਨ ਹੈ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਮੁਖ ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ
ਪਰ ਤਨ ਧਨ ਲੇਪ ਨਿਰਲੇਪੁ ਧਿਆਨ ਹੈ ॥੪੯੦॥

ਪਾਨ ਕਪੂਰ ਲਉਂਗ ਚਰ ਕਾਗੈ ਆਗੈ ਰਾਖੈ
ਬਿਸਟਾ ਬਿਗੰਧ ਖਾਤ ਅਧਿਕ ਸਿਯਾਨ[4] ਕੈ ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਸ੍ਨਾਨ ਜਉ ਪੈ ਗੰਗਾ ਦਿਸ੍ਨਾਨੁ ਕਰੈ
ਟਰੈ ਨ ਕੁਟੇਵ ਦੇਵ ਹੋਤ ਨ ਅਗਿਆਨ[5] ਕੈ ।
ਸਾਧਹਿ ਪੈ ਪਾਨ ਮਿਸਟਾਨ ਮਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੈ
ਉਗਲਤ ਕਾਲਕੂਟ ਹਉਮੈਂ[6] ਅਭਿਮਾਨ ਕੈ ।
ਤੈਸੇ ਮਾਨਸਰ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਰਾਲ ਸਭਾ
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਤਕਤ ਬਗੁ ਧਿਆਨ ਕੈ ॥੪੯੧॥

ਚਕਈ ਚਕੋਰ ਅਹਿਨਿਸਿ ਸਸਿ ਭਾਨ ਧਿਆਨ
ਜਾਹੀ ਜਾਹੀ ਰੰਗ ਰਚਿਓ ਤਾਹੀ ਤਾਹੀ ਚਾਹੈ ਜੀ ।
ਮੀਨ ਅਉ ਪਤੰਗ ਜਲ ਪਾਵਕ ਪ੍ਰਸੰਗਿ ਹੋਤ
ਟਾਰੀ ਨ ਟਰਤ ਟੇਵ ਓਰ ਨਿਰਬਾਹੈ ਜੀ ।
ਮਾਨਸਰ ਆਨ ਸਰ ਹੰਸੁ ਬਗੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰੀਤਿ
ਉਤਮ ਅਉ ਨੀਚ ਨ ਸਮਾਨ[7] ਸਮਝਾ ਹੈ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਦੇਵ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਨ ਭੇਦ
ਸਮਸਰ ਹੋਤ ਨ ਸਮੁੰਦ੍ ਸਰਤਾ ਹੈ ਜੀ ॥੪੯੨॥

---

[1]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [2]ਧਯਾਨ (ਲ) [3]ਸਗ (ਪ) [4]ਸਿਆਨ (ਯ) [5]ਅਗਯਾਨ (ਲ)
[6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਦਿਚ ਪਾਠ 'ਹੋਮੈਂ' ਹੈ । [7]ਸਮਾਨ (ਅ)

ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਾਇ ਪੇਖੈ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬੁ ਚਕਈ ਜਿਉ ਨਿਸ
ਗੁਰਮਤਿ ਆਪਾ ਆਪ ਚੀਨ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।
ਬੈਰ ਭਾਇ ਪੇਖਿ ਪਰਛਾਹੀ ਕੂਪੰਤਰਿ ਪਰੈ
ਸਿਖੁ ਦੁਰਮਤਿ ਲਗਿ ਦੁਬਿਧਾ ਕੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਗਉ ਸੁਤ ਅਨੇਕ ਏਕ ਸੰਗ ਹਿਲਿ ਮਿਲਿ ਰਹੈ
ਸ੍ਵਾਨ ਆਨ ਦੇਖਤ ਬਿਰੁਧ ਜੂਧ ਠਾਨੀਐ ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਮੁਖ ਚੰਦਨ ਅਉ ਬਾਂਸ ਬਿਧਿ
ਬਰਨ ਕੈ ਦੁਖੀ ਬਿਕਾਰੀ ਉਪਕਾਰੀ ਉਨਮਾਨੀਐ ॥੪੯॥

ਜਉ ਕੋਊ ਬੁਲਾਵੈ ਕਹਿ ਸ੍ਵਾਨ ਮ੍ਰਿਗ ਸਰਪ ਕੈ
ਸੁਨਤ ਰਿਸਾਇ ਧਾਇ ਗਾਰਿ ਮਾਰਿ ਦੀਜੀਐ ॥
ਸ੍ਵਾਨ ਸ੍ਵਾਮ[1] ਕਾਮ ਲਾਗਿ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਰਹੈ
ਨਾਦਹਿ[2] ਸੁਨਾਇ ਮ੍ਰਿਗ ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨਿ ਕੀਜੀਐ ।
ਧੁੰਨ ਮੰਡ੍ਰ ਪੜੈ ਸਰਪ ਅਰਪ ਦੇਤ ਰਨ ਮਨ
ਦੰਤ ਹੰਤ ਹੰਤ ਗੰਤ ਲਾਜ ਗਹਿ ਲੀਜੀਐ ।
ਮੋਹ ਨ ਭਗਤ ਭਾਵ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ[3] ਹੀਨਿ
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਬਿਨੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜਗੁ ਜੀਜੀਐ ॥੪੯॥

ਜੈਸੇ ਘਰਿ ਲਾਗੈ ਆਗਿ ਜਾਗਿ ਕੂਆ ਖੋਦਿਓ ਚਾਹੈ
ਕਾਰਜੁ ਨ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ਰੋਇ ਪਛੁਤਾਈਐ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸਮੈ ਸੀਖਿਓ ਚਾਹੈ ਬੀਰ ਬਿਦਿਆ
ਅਨਿਬਾ ਉਦਮ ਜੋਤ ਪਦਵੀ ਨ ਪਾਈਐ ।
ਜੈਸੇ ਨਿਸਿ ਸੋਵਤ ਸੰਘਾਤੀ ਚਲਿ ਜਾਤ ਪਾਛੈ
ਭੁੰਰ ਭਏ ਭਾਰ* ਬਾਧ ਚਲੇ ਕਤ ਜਾਈਐ ।
ਤੈਸੇ ਮਾਇਆ ਧੰਧ ਅੰਧ ਅਵਿਧ ਬਿਹਾਇ ਜਾਇ
ਅੰਤਕਾਲ ਕੈਸੇ ਹਰਿਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ॥੪੯॥

ਜੈਸੇ ਤਉ ਚਪਲ ਜਲ ਅੰਤਰਿ ਨ ਦੇਖੀਅਤਿ
ਪੂਰਨੁ ਪ੍ਰਗਾਸ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਰਵਿ ਸਸਿ ਕੋ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਮਲੀਨ ਦਰਪਨ[4] ਮੈ ਨ ਦੇਖੀਅਤਿ
ਨਿਰਮਲ ਬਦਨ ਸਰੂਪ ਉਰਬਸ ਕੋ ।
ਜੈਸੇ ਬਿਨ[5] ਦੀਪ ਨ ਸਮੀਪ ਕੋ ਬਿਲੋਕੀਅਤੁ
ਰੁਦਨ ਭਾਇਆਨ ਅੰਧਕਾਰ ਤ੍ਰਾਸ ਜੁਸ ਕੋ ।
ਤੈਸੇ ਮਾਇਆ ਭਰਮ ਅਧਮ[6] ਅਛਾਦਿਓ[7] ਮਨੁ
ਸਤਿਗੁਰ ਧਿਆਨ ਸੁਖ ਨਾਨ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਕੋ ॥੪੯॥

---

[1]ਸ੍ਵਾਨ (ਲ) [2]ਨਾਢਹਿ (ਪ) [3]ਗੁਨ ਸੁਰਤਿ (ਅ) [4]ਦੂਪਨ (ਲ) [5]ਬਿਨ (ਲ) [6]ਅਧਰਮ (ਪ,ਅ,ਲ)
[7]ਛਾਦਿਓ (ਯ)

ਜੈਸੇ ਏਕ ਸਮੈ ਦ੍ਰੁਮ ਸਫਲ ਸਪਤ੍ਰ ਪੁਨ
ਏਕ ਸਮੈ ਫੂਲ ਫਲ ਪਤ੍ਰ ਗਿਰਜਾਤ ਹੈ ।
ਸਰਿਤਾ ਸਲਿਲਿ ਜੈਸੇ ਕਬਹੂੰ ਸਮਾਨ ਬਹੈ
ਕਬਹੂੰ ਅਥਾਹ ਅਤ[1] ਪ੍ਰਬਲਿ ਦਿਖਾਤ ਹੈ ।
ਏਕ ਸਮੈ ਜੈਸੇ ਹੀਰਾ ਹੋਤ ਜੀਰਨਾਂਬਰ[2] ਮੈ
ਏਕ ਸਮੈ ਕੰਚਨ ਜਰੈ ਜਗਮਗਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਰਾਜੁਕੁਆਰ ਜੋਗੀਸੁਰ ਹੈ
ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਭਾਰੀ ਜੋਗ ਜੁਗਤ ਜੁਗਾਤ ਹੈ ॥੪੯੭॥

ਅਸਨ ਬਸਨ ਸੰਗ ਲੀਨੈ ਅਉ ਬਚਨ ਕੀਨੈ
ਜਨਮ ਲੈ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਅਰਾਧਿ ਹੈ ।
ਏਹਾਂ ਆਏ ਦਾਤਾ ਬਿਸਰਾਏ ਦਾਸੀ[3] ਲਪਟਾਏ
ਪੰਚ ਦੂਤ ਭੂਤ* ਭ੍ਰਮ ਭ੍ਰਮਤ ਅਸਾਧਿ ਹੈ ।
ਸਾਚੁ ਮਰਨੁ ਬਿਸਾਰ ਜੀਵਨ ਮਿਥਿਆ ਸੰਸਾਰ
ਸਮਝੈ ਨ ਜੋਤ ਹਾਰੁ ਸੁਪਨ ਸਮਾਧਿ ਹੈ ।
ਅਉਸਰ ਹੁਇ ਹੈ ਬਿਤੀਤਿ ਲੀਜੀਏ ਜਨਮੁ[4] ਜੀਤਿ
ਕੀਜੀਐ[5] ਸਾਧਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਿ* ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਹੈ ॥੪੯੮॥

ਸਫਲ ਜਨੰਮੁ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਲਿਵ
ਸਫਲ ਦ੍ਰਿਸਟ ਗੁਰ ਦਰਸੁ ਅਲੰਈਐ ।
ਸਫਲ ਸੁਰਤਿ[6] ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਨਤ ਨਿਤ
ਜਿਹਬਾ ਸਫਲ ਗੁਨਨਿਧਿ ਗੁਨ ਗੋਈਐ ।
ਸਫਲ ਹਸਤ ਗੁਰ ਚਰਨ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਨਾਮ
ਸਫਲ ਚਰਨ ਪਰਦਛਨਾ ਕੈ ਪੋਈਐ ।
ਸੰਗਮ ਸਫਲ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਹਜ ਘਰ
ਹਿਰਦਾ ਸਫਲ ਗੁਰਮਤਿ ਕੈ ਸਮੋਈਐ ॥੪੯੯॥

ਕਤ ਪੁਨ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਤ ਸਾਧਸੰਗੁ
ਨਿਸ ਦਿਨ ਕੀਰਤਨ ਸਮੈ[7] ਚਲਿ ਜਾਈਐ ।
ਕਤ ਪੁਨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਹੁਇ ਪਰਸਪਰ
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਸੇਵਾ ਲਿਵਲਾਈਐ ।
ਕਤ ਪੁਨ[8] ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ[9] ਸੰਗੀਤ ਰੀਤ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਬਦੁ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪੁਨਿ ਗਾਈਐ ।
ਕਤ ਪੁਨਿ ਕਰਿ ਕਿਰਤਾਸ ਲੇਖ ਮਸੁਵਾਨੀ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਸਬਦ ਲਿਖਿ ਨਿਜਪਦੁ ਪਾਈਐ ॥੫੦੦॥

---

[1]ਅਰ (ਲ) [2]ਕੇਵਲ 'ਯ' ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਜੀਰਨਾਂਬਰ' ਹੈ । ਬਾਕੀ ਸਭ ਵਿਚ 'ਚੀਰਨਾਂਬਰ' ਹੈ । [3]ਦਾਸਨ (ਲ)
[4]ਜਨੰਮ (ਅ, ਪ, ਧ, ਲ) [5]ਕੀਜੈ (ਲ) [6]ਸ੍ਰ_ਤਿ [7]ਸੁਸਮੈ (ਲ) [8]ਪੁੰਨ (ਯ) [9]ਬਾਦਸੁ (ਲ)

ਜੈਸੇ ਤਉ ਪਲਾਸ ਪੜੁ[1] ਨਾਗਬੇਲ ਮੇਲ ਭਏ
ਪਹੁਚਤ ਕਰਿ ਨਰਪਤ ਜਗ ਜਾਨੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਕੁਚੀਲ ਨੀਲ ਬਰਨ ਬਰਨੁ ਬਿਖੈ
ਹੀਰ ਚੀਰ ਸੰਗਿ ਨਿਰਦੋਖ ਉਨਮਾਨੀਐ ।
ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਾ ਸਮੈ ਮਹਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰ[2] ਸੰਖ
ਪਰਮ* ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਗ ਭੋਗ ਬਿਖੈ ਆਨੀਐ ।
ਤੈਸੇ ਮਮ ਕਾਗ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਰਾਲ ਮਾਲ
ਮਾਰ ਨ ਉਠਾਵਤ ਗਾਵਤ ਗੁਰ[3]ਬਾਨੀਐ[4] ॥੫੦੧॥

ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਮੀਨ ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨੈ ਪੁਨਿ
ਜਲ ਬਿਨੁ ਤਲਫ ਤਲਫ ਮਰਿ ਜਾਤਿ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਬਨ ਬਸਤ ਮਹਾਤਮੈ ਨ ਜਾਨੈ ਪੁਨਿ
ਪਰ ਬਸ ਭਏ ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਅਕੁਲਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਮ ਕੈ ਸੁਖਹਿ ਨ ਜਾਨੈ ਤ੍ਰਿਆ
ਬਿਛੁਰਤ ਬਿਰਹ ਬਿਥਾ ਕੈ ਬਿਲਲਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਆਤਮਾ ਅਚੇਤ
ਅੰਤਰ ਪਰਤ ਸਿਮਰਤ ਪਛੁਤਾਤ ਹੈ ॥੫੦੨॥

ਭਗਤਵਛਲ ਸੁਨਿ ਹੋਤ ਹੌ ਨਿਰਾਸ ਰਿਦੈ
ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਸੁਨਿ ਆਸਾ ਉਰ ਧਾਰਿ ਹੌਂ ।
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸੁਨਿ ਕੰਪਤ ਹੌਂ[5] ਅੰਤਰਿਗਤਿ
ਦੀਨ ਕੋ ਦਇਆਲ[6] ਸੁਨਿ ਭੈ ਭ੍ਰਮ ਟਾਰਿ[7] ਹੌਂ ।
ਜਲਧਰ ਸੰਗਮ ਕੈ ਅਢਲ ਸੋਂਬਲ ਦ੍ਰੁਮ
ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਸਨਬੰਧ ਮੈਲਾਗਰ[8] ਹੌਂ ।
ਅਪਨੀ ਕਰਨੀ ਕਰਿ ਨਰਕ ਹੂੰ ਨ ਪਾਵਉ ਠਉਰ
ਤੁਮਰੋ ਬਿਰਦੁ ਕਰਿ ਆਸਰੋ ਸਮਾਰ ਹੌਂ ॥੫੦੩॥

ਜਉ ਹਮ ਅਧਮ ਕਰਮ ਕੈ ਪਤਿਤ ਭਏ
ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟਾਇਓ ਹੈ ।
ਜਉ ਭਏ ਦੁਖਤਿ ਅਰੁ ਦੀਨ ਪਰਚੀਨ[9] ਲਗਿ*
ਦੀਨ* ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਬਿਰਦੁ ਬਿਰਦਾਇਓ ਹੈ ।
ਜਉ ਗ੍ਰੀ ਅਤ੍ਰ ਸੁਤ ਨਰਕ ਨਿਵਾਸੀ ਭਏ
ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ ਜਗਤ ਜਸੁ ਗਾਇਓ ਹੈ ।
ਗੁਨ ਕੀਏ ਗੁਨ ਸਬ ਕੋਉ ਕਰੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ
ਅਵਗੁਨ ਕੀਏ ਗੁਨ ਭਹੀ ਬਨਿ ਆਇਓ ਹੈ ॥੫੦੪॥

---

[1]ਪੜੁ [2]ਅਵਿਤ੍ਰ (ਹ) [3]ਗੁਨ (ਪ) [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਖਾਨੀਐ' ਹੈ। [5]ਹੌ (ਪ, ਅ)
[6]ਦਿਯਾਲ (ਲ) [7]ਰਹੌ (ਲ) [8]ਅਲਗਾ (ਯ) [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਪਰਛੀਨ' ਹੈ।

ਜੈਸੇ ਤਉ ਅਰੋਗ ਭੋਗ ਭੋਗਵੈ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਬ੍ਰਿਥਾਵੈਤ ਖਾਨਿ ਪਾਨ ਰਿਦੈ ਨ ਹਿਤਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਮਹਖੀ[1] ਸਹਨਸੀਲ ਕੈ ਧੀਰਜੁ ਧੁਜਾ
ਅਜਿਆ ਮੈ ਤਨਕ ਕਲੇਜੈ ਨ ਸਮਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਜਉਹਰੀ ਬਿਸਾਹੈ[2] ਵੇਚੇ ਹੀਰਾ ਮਾਨਕਾਦਿ
ਰੰਕ ਪੈ ਨ ਰਾਖਿਓ ਪਰੈ ਜੋਗ ਨ ਜੁਗਾਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਪਰਚੈ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਪਰਚ ਅਪਰਚੇ ਦੁਸਹ ਦੁਖ ਪਾਵਈ ॥੫੦੫॥

ਜੈਸੇ ਬਿਖ ਤਨਕ ਹੀ ਖਾਤ ਮਰਿ ਜਾਤਿ ਭਾਤ[3]
ਗਾਤਿ ਮੁਰਝਾਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀ ਬਰਖਨ ਕੀ ।
ਮਹਿਖੀ ਦੁਹਾਇ ਦੂਧ ਰਾਖੀਐ ਭਾਂਜਨ ਭਰਿ
ਪਰਤਿ ਕਾਂਜੀ ਕੀ ਬੂੰਦ ਬਾਦਿ ਨ ਰਖਨ[4] ਕੀ ।
ਜੈਸੇ ਕੋਟਿ ਭਾਰਿ ਤੂਲਿ ਹੰਚਕ ਚਿਨਗ[5] ਪਰੇ
ਹੋਤ ਭਸਮਾਤ ਛਿਨ ਮੈ ਅਕਰਖਨ ਕੀ ।
ਤੈਸੇ ਪਰ ਤਨ ਧਨ[6] ਦੂਖਨਾ ਬਿਕਾਰ ਕੀਏ
ਹਰੈ ਨਿਧਿ ਸੁਕ੍ਰਤ ਸਹਜ ਹਰਖਨ ਕੀ ॥੫੦੬॥

ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਬਸਿ[7] ਬਾਂਸ ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨੀ
ਆਨ ਦ੍ਰੁਮ ਦੂਰਹੁ ਭਏ ਬਾਸਨ ਕੈ ਬੰਹੇ ਹੈ ।
ਦਾਦਰ ਸਰੋਵਰ ਮੈ ਜਾਨੀ ਨ ਕਮਲ ਗਤਿ
ਮਧੁਕਰ ਮਨ[8] ਮਕਰੰਦ ਕੈ ਬਿਮੋਹੇ ਹੈ ।
ਤੀਰਥ ਬਸਤ ਬਗੁ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਨਿਓ ਕਛੂ
ਸਰਧਾ ਕੈ ਜਾਤ੍ਰਾ ਹੇਤ ਜਾਤ੍ਰੀ ਜਨ ਸੋਹੇ ਹੈ ।
ਨਿਕਟਿ ਬਸਤ ਮਮ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਹੀਨ
ਦੂਰੰਤਰਿ ਸਿਖਿ ਉਰ ਅੰਤਰਿ ਲੈ ਪੋਹੇ ਹੈ ॥੫੦੭॥

ਜੈਸੇ ਪਰ ਦਾਰਾ ਕੋ ਦਰਸੁ ਦ੍ਰਿਗ ਦੇਖਿਓ ਚਾਹੈ
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਦਰਸੁਨ ਦੇਖਤ ਹੈ [ਨ][9] ਚਾਹ ਕੈ ।
ਜੈਸੇ ਪਰਨਿੰਦਾ ਸੁਨੈ ਸਾਵਧਾਨ ਸੁਰਤਿ ਕੈ
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸ਼ਬਦੁ ਸੁਨੈ ਨ ਉਤਸਾਹ ਕੈ ।
ਜੈਸੇ ਪਰ ਦਰਬ ਹਰਨ ਕਉ ਚਰਨ ਧਾਵੈ
ਤੈਸੇ ਕੀਰਤਨ [10]ਸਾਧਸੰਗਤਿ[10] ਨ ਉਮਾਹ ਕੈ ।
ਉਲੂ ਕਾਗ[11] ਨਾਗਿ[12] ਧਿਆਨ[13] ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਉ ਨ ਜਾਨੈ
ਉਚ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ਨਹੀ ਨੀਚ ਪਦੁ ਗਾਹ ਕੈ ॥੫੦੮॥

---

[1]ਮਮਹਖੀ (ਪ) [2]ਬਿਸਾਵੈ (ਲ) [3]ਭਾਤਕਾਲ (ਪ) [4]ਰਖਾਨ (ਲ) [5]ਭਨਭਾ (ਵ) [6]ਪਰਧਨ (ਪ)
[7]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਿ' ਹੈ। [8]ਮਨਰਸ (ਯ) [9]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ। [10]ਮਾਧਸੰਗ (ਲ) [11]ਹਾਗ (ਯ) [12]ਨਾਦ (ਯ) [13]ਧਿਜਾਨ (ਲ)

ਜੈਸੇ ਰੈਨਿ ਸਮੈ ਸਭ ਲੋਗ ਮੈ ਸੰਜੋਗ[1] ਭੋਗ
ਚਕਈ ਬਿਓਗ ਸੋਗ ਭਾਗਹੀਨੁ ਜਾਨੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਦਿਨਕਰਿ ਕੈ ਉਦੋਤਿ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗ
ਉਲੂ ਅੰਧ ਕੰਧ ਪਰਖੀਨ ਉਨਮਾਨੀਐ ।
ਸਰਦਰ ਸਰਿਤਾ ਸਮੁੰਦ੍ ਜਲ ਪੂਰਨ ਹੈ
ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ ਚਾਤ੍ਰਕ ਰਹਤ ਬਕਬਾਨੀਐ ।
ਤੈਸੇ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੈਂਗਿ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰੁ ਤਰਿਓ
ਮੋਹਿ ਅਪਰਾਧੀ ਅਪਰਾਧਨੁ ਬਿਹਾਨੀਐ ॥੫੦੬॥

ਜੈਸੇ ਫਲ ਫੂਲਹਿ ਲੈ ਜਾਇ ਬਨਰਾਇ ਪ੍ਰਤਿ
ਕਰੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਬਨਿ ਆਵੈ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਮੁਕਤਾਹਲ ਸਮੁੰਦ੍ਰਹਿ ਦਿਖਾਵੈ ਜਾਇ
ਬਾਰ ਬਾਰ ਹੀ ਸਰਾਹੈ ਸੰਭਾ ਤਉ ਨ ਪਾਵੈ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਕਨੀ ਕੰਚਨ ਸੁਮੇਰ ਸਨਮੁਖ ਰਾਖਿ
ਮਨ ਮੈ ਗਰਬੁ ਕਰੈ ਬਾਵਰੋ ਕਹਾਵੈ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ[2] ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਠਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇ ਰੀਝਾਇਓ[3] ਚਾਹੈ
ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈਸੇ ਕੈ ਰੀਝਾਵੈ ਜੀ ॥੫੧੦॥

ਜੈਸੇ ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਅਉ ਧਾਨ ਪਾਨ ਬੰਚਨ ਕਉ
ਪੂਰਬਿ ਦਿਸਾ ਲੈ ਜਾਇ ਕੈਸੇ ਬਨਿ ਆਵੈ ਜੀ ।
ਪਛਮ ਦਿਸਾ ਦਾਖ ਦਾਰਮ ਲੈ ਜਾਇ ਜੈਸੇ
ਮ੍ਰਿਗ ਮਦ ਕੋਸੁਰ ਲੈ ਉਤਰਹਿ ਧਾਵੈ ਜੀ ।
ਦਖਨ ਦਿਸਾ ਲੈ ਜਾਇ ਲਾਇਚੀ[4] ਲਵੰਗ ਲਾਦਿ
ਬਾਦਿ ਆਸਾ ਉਦਮ ਹੈ ਬਿਜ਼ਤੌ ਨ ਪਾਵੈ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਨ ਨਿਧਿ ਗੁਰ ਸਾਗਰ ਕੈ ਬਿਦਿਮਾਨ
ਗਿਆਨ ਗੁਨ ਪ੍ਰਗਟਿ ਕੈ ਬਾਵਰੋ ਕਹਾਵੈ ਜੀ ॥੫੧੧॥

ਚਲਨੀ ਮੈ ਜੈਸੇ ਦੋਖੀਅਤ ਹੈ ਅਨੇਕ ਛਿਦ੍
ਕਰੈ ਕਰਵਾ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕੈਸੇ ਬਨਿ ਆਵੈ ਜੀ ।
ਬਿਰਖ ਬਿਬੂਰ[5] ਭੁਰਪੂਰ ਬਹੁ ਸੂਰਨ ਪੈ
ਕਮਲੈ ਕਟੀਲੋ ਕਹੈ ਕਾਹੂ ਨ ਸੁਹਾਵੈ[6] ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਉਪਹਾਸੁ ਕਰੈ ਬਾਇਸੁ ਮਰਾਲ ਪ੍ਰਤਿ
ਛਾਡਿ ਮੁਕਤਾਹਲ ਦ੍ਰ੍ਗੰਧ ਲਿਵ ਲਾਵੈ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਹਉ ਮਹਾ ਅਪਰਾਧੀ ਅਪਰਾਧਿ ਭ੍ਰਿਓ[7]
ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਕੋ ਬਿਕਾਰ ਮੋਹਿ ਭਾਵੈ ਜੀ ॥੫੧੨॥

---

[1]ਜੋਗ (ਧ) [2]ਤੈਸੇ ਗੁਰ (ਪ) [3]ਰੀਝਾਇ (ਲ) [4]ਲਾਇਜੀ (ਅ) [5]ਬਿਬੂਰ (ਲ) [6]ਸੁਖਾਵੈ (ਯ, ਲ)
[7]ਕੋਸ਼ਕਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭਇਓ' ਹੈ ।

ਆਪਦਾ[1] ਅਧੀਨ ਜੈਸੇ ਦੁਖਤ ਦੁਹਾਗਨ ਕਉ
ਸਹਜਿ ਸੁਹਾਗ ਨ ਸੁਹਾਗਨ ਕੋ ਭਾਵਈ ।
ਬਿਰਹਨੀ ਬਿਰਹ ਦਿਓਗ ਮੈ ਸੰਜੋਗਨਿ ਕੋ
ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਗਾਰਿ ਅਧਿਕਾਰੁ ਨ ਸੁਹਾਵਈ ।
ਜੈਸੇ ਤਨ ਮਾਂਝਿ ਬਾਂਝਿ ਰੋਗ ਸੋਗ ਸੈਸੇ ਸ੍ਰਮ
ਸਉਤ ਕੋ ਸੁਤਹਿ ਪੋਖਿ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਵਈ ।
ਤੈਸੇ ਪਰ ਤਨ ਧਨ ਦੂਖਨ ਤ੍ਰਿਦੋਖ ਮਮ
ਸਾਧਨ ਕੋ ਸੁਕ੍ਰਤ ਨ ਹਿਰਦੈ ਹਿਤਾਵਈ ॥੫੧੩॥

ਜਲ ਸੈ ਨਿਕਾਸਿ ਮੀਨੁ ਰਾਖੀਐ ਪਟੈਬਰਿ[2] ਮੈ
ਬਿਨੁ ਜਲ ਤਲਫ ਤਜਤ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈ ।
ਬਨ ਸੈ ਪਕਰ ਪੰਛੀ ਪਿੰਜਰੀ ਮੈ ਰਾਖੀਐ ਤਉ
ਬਿਨੁ ਬਨ ਮਨ* ਓਨਮਨੈ ਉਨਮਾਨ[3] ਹੈ ।
ਭਾਮਨੀ[4] ਭਤਾਰਿ ਬਿਛੁਰਤ ਅਤਿ ਛੀਨ ਦੀਨ
ਬਿਲਖ ਬਦਨ ਤਾਹਿ ਭਵਨ[5] ਭਇਆਨ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਬਿਛੁਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੇ
ਜੀਵਨ ਜਤਨ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਨ ਆਨ ਹੈ ॥੫੧੪॥

ਜੈਸੇ ਟੂਟੇ ਨਾਗਬੇਲ ਸੈ ਬਿਦੇਸ ਜਾਤਿ
ਸਲਲਿ ਸੰਜੋਗ ਚਿਰੰਕਾਲ ਜੁਗਵਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਕੂੰਜ ਬਚਰਾ ਤਿਆਗ ਦਿਸੰਤਰਿ ਜਾਤਿ
ਸਿਮਰਨ ਚਿਤਿ ਨਿਰਬਿਘਨ ਰਹਤ ਹੈ ।
ਗੰਗੋਦਿਕ ਜੈਸੇ ਭਰਿ ਭਾਂਜਨ ਲੈ ਜਾਤਿ ਜਾਤ੍ਰੀ
ਸੁਜਸੁ ਅਧਾਰ ਨਿਰਮਲ ਨਿਬਹਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਅੰਤਰਿ ਸਿਖ
ਸਬਦੁ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਧਿਆਨ ਕੈ ਜੀਅਤ ਹੈ ।੫੧੫॥

ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਪਵਨੁ ਕਵਨ ਗੁਨ ਚੰਦਨ ਸੈ
ਬਿਨੁ ਮਲਿਆਗਰ ਪਵਨ ਕਤ ਬਾਸਿ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਬੈਦ ਅਵਖਦ ਗੁਨ ਗੋਪਿ ਹੋਤ
ਅਵਖਦ[6] ਬਿਨੁ ਬੈਦ ਰੰਗਹਿ ਨ ਗ੍ਰਾਸ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਬੋਹਿਥ ਨ ਪਾਰਿ[7] ਪਰੈ ਖੇਵਟ‡ ਸੈ
ਖੇਵਟ‡ ਬਿਹੂੰਨ ਕਤ ਬੋਹਿਥ ਬਿਸ੍ਵਾਸੁ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਨਾਮੁ ਬਿਨੁ ਗੀਮ ਨ ਪਰਮਪਦੁ
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਨਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ।੫੧੬॥

---

[1]ਅਪਦਾ (ਪ, ਯ) [2]'ਅ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾ ਠ 'ਪਟੰਬਰਿ' ਹੈ । [3]ਉਮਾਨ (ਪ) [4]ਭਾਮਨੀ (ਧ) [5]ਭਾਵਨ (ਅ) [6]ਅਵਖੇ (ਪ) [7]ਪਰ (ਪ)

ਜੈਸੇ ਕਾਚੈ ਪਾਚੈ ਖਾਤ ਉਪਜੈ ਬਿਕਾਰ ਗਾਤਿ
ਰੋਮ ਰੋਮ ਕੈ ਪਿਰਾਤਿ ਮਹਾ ਦੁਖ ਪਾਈਐ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਲਸਨ ਖਾਏ ਮੱਨਿ ਕੈ ਸਭਾ ਮੈ ਬੈਠੇ
ਪ੍ਰਗਟੈ ਦੁਰਗੰਧ ਨਾਹਿ ਦੁਰਤਿ ਦੁਰਾਈਐ ।
ਜੈਸੇ[1] ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨਿ ਸੰਗਮ ਕੈ ਮਾਖੀ ਲੀਲੇ
ਹੋਤ ਉਕਲੇਦ ਖੇਦੁ ਸੰਕਟੁ ਸਹਾਈਐ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਪਰਚੇ ਪਿੰਡ ਸਿਖਨ ਕੀ ਭਿਖਿਆ[2] ਖਾਏ
ਅੰਤਕਾਲ ਭਾਰੀ ਹੋਇ ਜਮਲੋਕ ਜਾਈਐ ॥੫੧੭॥

ਜੈਸੇ ਸੋਘ ਬਰਖਤ [ਹਰਖਤਿ][3] ਹੈ ਕ੍ਰਿਸਾਨਿ
ਬਿਲਖ ਬਦਨ ਲੰਧਾ ਲੰਨ ਗਰਿ ਜਾਤਿ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਪਰਫੁਲਤ ਹੁਦਿ ਸਕਲ ਬਨਾਸਪਤੀ
ਸੁਕਤ ਜਵਾਸੋ ਆਕ ਮੂਲ ਮੁਰਝਾਤ[4] ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਖੇਤ ਸਰਵਰ ਪੂਰਨ ਕਿਰਖ ਜਲ
ਉਚ ਥਲ ਕਾਲੁਰ ਨ ਜਲ ਛਲਨਾਤ[5] ਹੈ ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਗੁਰਸਿਖ ਰਿਦੈ
ਸਾਕਤ ਸਕਤਿ ਮਤਿ ਸੁਨਿ ਸਕੁਚਾਤ[6] ਹੈ ॥੫੧੮॥

ਜੈਸੇ ਰਾਜਾ ਰਵਤ ਅਨੇਕ ਰਵਨੀ ਸਹੇਤ[7]
ਸਕਲ ਸਪੂਤੀ[8] ਏਕ ਬਾਂਝ ਨ ਸੰਤਾਨ ਹੈ ।
ਸੀਚਤ ਸਲਿਲ ਜੈਸੇ ਸਫਲ ਸਕਲ[9] ਦ੍ਰੁਮ
ਨਿਹਫਲ ਸੋਂਬਲ ਸਲਿਲ ਨਿਰਬਾਨਿ ਹੈ ।
ਦਾਦਰ ਕਮਲ ਜੈਸੇ ਏਕ ਸਰਵਰ ਬਿਖੈ,
ਉਤਮ ਅਉ ਨੀਚ ਕੀਚ ਦਿਨਕਰਿ ਧਿਆਨ[10] ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਹੈ ਸਕਲ ਜਗੁ
ਚੰਦਨ ਬਨਾਸਪਤੀ ਬਾਂਸ ਉਨਮਾਨ ਹੈ ॥੫੧੯॥

ਜੈਸੇ ਬਛੁਰਾ ਬਿਲਲਾਤ ਮਾਤ ਮਿਲਵੋ[11] ਕਉ
ਬੰਧਨ ਕੈ ਬਸਿ ਕਛੂ ਬਸੁ ਨ ਬਸਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਬਿਗਾਰੀ ਚਾਹੈ ਭਵਨ ਗਵਨ ਕੀਓ
ਪਰ ਬਸਿ ਪਰੇ ਚਿਤਵਤ ਹੀ ਬਿਹਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਬਿਰਹਨੀ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਮ ਸਨੇਹੁ ਚਾਹੈ
ਲਾਜ ਕੁਲ ਅੰਕਸ ਕੈ ਦੁਰਬਲ ਗਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਸੁਖ ਚਾਹੈ[12] ਸਿਖੁ
ਆਗਿਆ ਬਧ ਰਹਤ ਬਿਦੇਸ ਅਕੁਲਾਤ ਹੈ ॥੫੨੦॥

---

[1]ਜੈਸੇ ਤਉ (ਪ) [2]ਭਿਖਿਆ [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [4]ਉਰਝਾਤ (ਲ)
[5]ਠਹਰਾਤ (ਯ, ਲ) [6]ਸੁਕਚਾਤ (ਲ) [7]ਹੇਤ (ਲ) [8]ਪੂਤੀ (ਯ) [9]ਸਕਲ ਜਲ (ਯ) [10]ਧਜਾਨ (ਲ)
[11]ਮਿਲੇਬੋ [12]ਚਾਹੀ (ਲ)

ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਅਪਵਾਦ ਬਾਦ
ਬਲਛਲ ਬੰਚ ਪਰਪੰਚ ਹੀ ਕਮਾਣ ਹੈ ।
ਮਿਤ੍ਰ ਗੁਰ ਸ੍ਵਾਮ ਦ੍ਰੋਹ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੱਭ ਮੋਹ
ਗੌਬਧ ਬਧੂ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਬੰਸ ਬਿਪ੍ ਘਾਤ ਹੈ ।
ਰੋਗ ਸੋਗ ਹੁਇ ਬਿਓਗ ਆਪਦਾ ਦਰਿਦ੍ ਛਿਦ੍
ਜਨਮ੍ ਮਰਨ ਜਮਲੋਕ ਬਿਲਲਾਤ ਹੈ ।
ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਬਿਸਿਖ ਬਿਖਿਆਦੀ[1] ਕੋਟਿ ਦੋਖੀ ਦੀਨ
ਅਧਮ ਅਸੰਖ ਮਮ ਰੋਮ ਨ ਪੁਜਾਤ ਹੈ ।੫੨੧॥

ਬੇਸ੍ਵਾ ਕੇ ਸਿੰਗਾਰ ਬਿਬਿਚਾਰ ਕੌ ਨ ਪਾਰੁ ਪਾਈਐ
ਬਿਨੁ ਭਰਤਾਰ ਕਾਕੀ ਨਾਰ ਕੈ ਬੁਲਾਈਐ ।
ਬਗੁ ਸੇਤ ਜੀਵ ਘਾਤ ਕਰਿ ਖਾਤ ਕੇਤੇ ਕੋ
ਮੌਨਿ ਗਹਿ ਧ੍ਯਾਨ[2] ਧਰੇ ਜੁਗਤ ਨ ਪਾਈਐ ।
ਭਾਂਡ ਕੀ ਭੜਾਈ ਬੁਰਵਾਈ ਨ ਕਹਤ ਆਵੈ
ਅਤਿ ਹੀ ਢਿਠਾਈ ਸੁਕਚਤ ਨ ਲਜਾਈਐ ।
ਤੈਸੇ ਪਰ ਤਨ ਧਨ ਦੂਖਨ ਤ੍ਰਿਦੋਖ ਮਮ
ਅਧਮ ਅਨੇਕ ਏਕ ਰੋਮ ਨ ਪੁਜਾਈਐ ॥੫੨੨॥

ਜੈਸੇ ਚੋਰ ਚਾਹੀਐ ਚੜਾਇਓ ਸੂਲੀ ਚਉਬਟਾ ਮੈ
ਚੁਹਟੀ ਲਗਾਇ ਛਾਡੀਐ ਤਉ ਕਹਾ ਮਾਰ ਹੈ ।
ਖੱਟਸਾਰੀਓ ਨਿਕਾਰਿਓ ਚਾਹੀਐ ਨਗਰ ਹੂੰ ਸੈ
ਤਾਕੀ ਓਰ ਮੋਰ ਮੁਖ ਬੈਠੇ ਕਹਾ ਆਰ ਹੈ ।
ਮਹਾਂ ਬਜ੍ ਭਾਰੁ ਡਾਰਿਓ ਚਾਹੀਐ ਜਉ ਹਾਥੀ ਪਰ
ਤਾਹਿ ਸਿਰ ਛਾਰ ਕੈ ਉਡਾਏ ਕਹਾਂ ਭਾਰ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਪਤਤਿ ਪਤਿ ਕੋਟ ਨ ਪਾਸੰਗ ਭਰਿ
ਮੋਹਿ ਜਮਡੰਡ ਅਉ ਨਰਕ ਉਪਕਾਰ ਹੈ ।੫੨੩॥

ਜਉ[3] ਪੈ ਚੋਰੁ ਚੋਰੀ ਕੈ ਬਤਾਵੈ ਹੰਸ ਮਾਨਸਰ
ਛੂਟਿ ਕੈ ਨ ਜਾਇ ਘਰਿ ਸੂਹੀ ਚਾਂਡਿ ਮਾਰੀਐ ।
ਬਾਟ ਮਾਰ ਬਟਵਾਰੇ ਬਗੁ ਮੀਨ ਜਉ ਖਤਾਵੈ
ਜੜਖਨ ਭਾਤਕਾਲ ਮੂੰਡ ਕਾਟਿ ਡਾਰੀਐ ।
ਜਉ ਪੈ ਪਰਦਾਰਾ ਭੁਜਿ ਮ੍ਰਿਗਨ ਬਤਾਵੈ
ਬਿਟੁਕਾਨ ਨਾਕ ਖੰਡ ਡੰਡ ਨਗਰ ਨਿਕਾਰੀਐ ।
ਚੋਰੀ ਬਟਵਾਰੀ ਪਰਨਾਰੀ ਕੈ ਤ੍ਰਿਦੋਖ ਮਮ
ਨਰਕ ਅਰਕਸੁਤ ਡੰਡ ਦੇਤ ਹਾਰੀਐ ॥੫੨੪॥

---

[1]ਬਿਖਿਆਪਦੀ (ਪ) ਬਿਖਾਦੀ (ਲ) [2]ਧ੍ਯਾਨ (ਲ) [3]ਕੇਵਲ ਆਦਾਰ ਪੌਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਚਉ' ਹੈ।

ਜਾਤ ਹੈ ਜਗਤ ਜੈਸੇ ਜੋਰਥ ਜਾੜ੍ਹਾ ਨਮਿਤ
ਮਾਝ ਹੀ ਬਸਤ ਬਗ ਮਹਿਮਾ ਨ‡ ਜਾਨੀ ਹੈ ।
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਾਸਕਰਿ[1] ਜਗਮਗ ਜੋਤ
ਉਲੂ ਅੰਧ ਕੰਧ ਬੁਰੀ ਕਰਨੀ ਕਮਾਨੀ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਬਸੰਤ ਸਮੈ ਸਫਲ ਬਨਾਸਪਤੀ
ਨਿਹਫਲ ਸੋ'ਬਲ ਬਡਾਈ ਉਰ ਆਨੀ ਹੈ[2] ।
ਮੋਹ[3] ਗੁਰ ਸਾਗਰ ਮੈ ਚਾਖਿਓ ਨਹੀ ਪ੍ਰੇਮਰਸੁ
ਰਿਖਾਵੈਰ ਚਾੜ੍ਹਕਿ ਜੁਗਤ ਬਕਬਾਨੀ ਹੈ ।।੫੨੫।।

ਜੈਸੇ ਗਜਰਾਜ ਗਾਜਿ ਮਾਰਤ ਮਨੁਖ ਸਿਰਿ
ਡਾਰਤ[4] ਹੈ ਫਾਰ ਤਾਹਿ ਕਹਤ ਅਰੋਗ ਜੀ ।
ਸੂਆ ਜਿਉ ਪਿੰਜਹ ਮੈ ਕਹਤ ਬਨਾਦਿ ਬਾਤੈ
ਪੰਖ ਸੁਨ ਕਹੈ ਤਾਹਿ ਰਾਜ ਗ੍ਰਿਹਿ ਜੋਗ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਮਾਇਆ ਮਦੋਨ ਪਾਪ ਕਰੈ
ਤਾਹਿ ਕਹੈ ਸੁਖੀਆ ਰਮਤ ਰਸ ਭੋਗ ਜੀ ।
ਜਤੀ ਸਤੀ ਅਉ ਸੰਤੋਖੀ ਸਾਧਨ[5] ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ
ਉਲਟੀਓ ਗਿਆਨ[6] ਧਿਆਨ[7] ਹੈ ਅਗਿਆਨ ਲੋਗ ਜੀ ।।੫੨੬।।

ਸਵੈਯਾ[8] ਜਉ ਗਰਬੈ ਬਹੁ ਬੂੰਦ ਚਿਤੰਤਰਿ
ਸਨਮੁਖ ਸਿੰਧ ਸੋਭ[9] ਨਹੀ[1] ਪਾਵੈ ।
ਜਉ ਬਹੁ ਉੜੈ ਖਗ ਧਾਰ ਮਹਾ ਬਲ
ਪੰਖ ਅਕਾਸ ਰਿਦੈ ਸੁਕਚਾਵੈ ।
ਜਿਉ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਿਲੋਕਤ
ਗੂਲਰ ਜੰਤ ਉਡੰਤ ਲਜਾਵੈ ।
ਤੂੰ ਕਰਤਾ[10] ਹਮ ਕੀਏ ਤਿਹਾਰੇ ਜੀ
ਤੋ ਪਹਿ ਬੋਲਨ ਕਿਉ ਬਨਿ ਆਵੈ ।।੫੨੭।।

ਤੋਸੋ ਨ ਨਾਥੁ ਅਨਾਥ ਨ ਮੋਸਰਿ
ਤੋਸੋ ਨ ਦਾਨੀ[11] ਨ ਮੋਸੋ ਭਿਖਾਰੀ ।
ਮੋਸੋ ਨ* ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੋਸਰਿ
ਮੋਸੋ ਅਗਿਆਨੁ ਨ ਤੋਸੋ ਬਿਚਾਰੀ ।
ਮੋਸੋ ਨ* ਪਤਿ ਨ ਪਾਵਨਿ ਤੋਸਰਿ
ਮੋਸੋ ਬਿਕਾਰੀ ਨ ਤੋਸੋ ਉਪਕਾਰੀ ।
ਮੋਰੇ ਹੈ ਅਵਗੁਨ ਤੂ ਗੁਨ[12] ਸਾਗਰ
ਜਾਤ ਰਸਾਤਲ ਓਟ ਤਿਹਾਰੀ ।।੫੨੮।।

---

[1]ਭਾਖਕਰਿ (ਲ) [2]ਐ (ਯ) [3]ਤੈਸੇ ਮੋਹ (ਪ) [4]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਡਾਰਜ' ਹੈ। [5]ਸਾਧ (ਯ) [6]ਗਯਾਨ (ਲ) [7]ਧਯਾਨ (ਲ) [8]ਸ੍ਵੈਯਾ (ਯ) [9]ਸੋਭਾ (ਲ) [10]ਕਰਤ (ਪ) [11]'ਅ' 'ਪ' ਤੋ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਦਾਨ' ਹੈ। [12]ਗਨ (ਪ)

ਕਵਿਤੁ[1] ਉਲਟਿ ਪਵਨ ਮਨ ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਗਤਿ
ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਪਾਰ ਅਗਮ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ।
ਤਹ ਨ ਪਾਵਕ ਪਵਨ ਜਲ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਅਕਾਸ
ਨਾਹਿ ਸਸਿ ਸੂਰ ਉਤਪਤਿ ਨ ਬਿਨਾਸ ਹੈ ।
ਨਾਹਿ ਪਰਕ੍ਰਿਤਿ ਬਿਰਤਿ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਨ ਗਿਆਨ[2]
ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਨਹਿ[3] ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ ।
ਸ੍ਵਾਮੀ ਨਾ[4] ਸੇਵਕ ਉਨਮਾਨ ਅਨਹਦ ਪਰੈ
ਨਿਰਾਲੰਬ ਸੁੰਨ ਮੈ ਨ ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ ॥੫੨੯॥

ਜੈਸੇ ਅਹਿਨਿਸਿ ਮਦਿ ਰਹਤ ਭਾਂਜਨ ਬਿਖੈ
ਜਾਨਤ ਨ ਮਰਮੁ ਕਿਤਹੂ ਕਵਨ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਬੋਲੀ ਭਰਿ ਭਰਿ ਬਾਂਟਿ ਦੀਜੀਅਤ ਸਭਾ
ਪਾਵਤ ਨ ਭੇਦੁ ਕਛੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬੀਚਾਰੀ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਦਿਨਪ੍ਰਿਤ ਸਦੁ ਬੈਠਤ ਕਲਾਲ ਬੈਠੰ
ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਦੀ ਦਰਬ ਹਿਤਿਕਾਰੀ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਬਦੁ ਕੋ ਲਿਖਿ ਪੜਿ ਗਾਵਤ ਹੈ
ਬਿਰਲੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸੁ ਪਦੁ ਅਧਿਕਾਰੀ[5] ਹੈ ॥੫੩੦॥

ਤਿਨੁ ਤਿਨੁ ਮੇਲਿ ਜੈਸੇ ਛਾਨਿ ਛਾਈਅਤ ਪੁਨ
ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਤਾਸ ਜਸਮ ਕਰਤ ਹੈ ।
ਸਿੰਧ ਕੋ ਕਨਾਰ ਬਾਲੂ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਾਲਕ ਰਚਤ ਜੈਸੇ
ਲਹਰਿ ਉਮਗਿ ਭਏ ਧੀਰ ਨ ਧਰਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਬਨ ਬਿਖੈ[6] ਮਿਲ ਬੈਠਤ ਅਨੇਕ ਮ੍ਰਿਗ
ਏਕ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ ਗਾਜੇ ਰਹਿਓ ਨ ਧਰਤ ਹੈ ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦੁ ਅਰੁ ਸੁਰਤਿ ਧਿਆਨ[7] ਗਿਆਨ[8]
ਪ੍ਰਗਟੇ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸਗਲ ਰਹਤ ਹੈ ॥੫੩੧॥

ਚੰਦਨ ਕੀ ਬਾਰਿ ਜੈਸੇ ਦੀਜੀਅਤ ਬਬੂਰੁ ਦ੍ਰੁਮ
ਕੰਚਨ ਸੰਪਟ ਮਧਿ ਕਾਚੁ ਗਹਿ ਰਾਖੀਅੰ ॥
ਜੈਸੇ ਹੰਸ ਪਾਸਿ ਬੈਠਿ ਬਾਇਸੁ ਗਰਬ ਕਰੈ
ਮ੍ਰਿਗ ਪਤਿ ਤੁਵਨੁ ਮੈ ਜੰਬਕ[9] ਭਲਾਖੀਅੰ ।
ਜੈਸੇ ਗਰਧਬ ਗਜ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਹਾਸ ਕਰੈ
ਚਕਵੇ ਕੋ ਚੋਰ ਝਾੜੈ ਦੂਧ ਮਦ[9] ਮਾਖੀਅੰ ।
ਸਾਧਨ ਦੁਰਾਦਿਬੈ ਅਸਾਧ ਅਪਰਾਧ ਕਰੈ
ਉਲਟੀਓ ਚਾਲ ਕਲੀਕਾਲ ਭ੍ਰਮ ਭਾਖੀਅੰ ॥੫੩੨॥

---

[1]ਕਵਿਤ (ਲ) [2]ਗਯਾਨ (ਲ) [3]ਨਾਹਿ (ਯ) ਮਹਿ (ਲ) [4]ਨ (ਪ,ਅ) [5]ਹਿਤਕਾਰੀ (ਮ) [6]ਵਿਖੈ (ਯ)
[7]ਧਯਾਨ (ਲ) [8]ਜੰਕੁਕ (ਲ) [9]ਮਧ (ਲ) ਮਾਚ (ਪ)

ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਲੋਚਨ ਬਿਲੋਕੀਐ ਨ ਰੂਪ ਰੇਗਿ
ਸ੍ਰਵਨ ਬਿਹੂਨ ਰਾਗ ਨਾਦ ਨ* ਸੁਨੀਜੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਜਿਹਬਾ ਨ ਉਚਰੈ ਬਚਨ ਅਰ
ਨਾਸਕਾ ਬਿਹੂੰਨ ਬਾਸ ਵਾਸਨਾ ਨ ਲੀਜੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਕਰ ਕਰਿ ਸਕੈ ਨ ਕਿਰਤ ਕੁਮ
ਚਰਨ ਬਿਹੂੰਨ ਭਉਨ ਗਉਨ[1] ਕਤ ਕੀਜੀਐ ।
ਅਸਨ[2] ਬਸਨ ਬਿਨੁ ਧੀਰਜੁ ਨ ਧਰੈ ਚੇਹ
ਬਿਨੁ ਗੁਰਸਬਦ ਨ ਪ੍ਰੇਮਰਸੁ ਪੀਜੀਐ ।।ਪੜ੍ਹ।।

ਜੈਸੇ ਫਲ ਸੋ ਬਿਰਖ ਬਿਰਖੁ ਸੋ ਹੋਤ ਫਲ
ਅਤਿਕੁਤਿ ਗਤਿ ਕਛੂ ਕਹਨੁ ਨ ਆਵੈ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਬਾਸੁ ਬਾਦਨ ਮੈ ਬਾਦਨ‡ ਹੈ ਬਾਸੁ ਬਿਖੇ
ਬਿਸਮ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੋਊ ਮਰਮੁ ਨ ਪਾਵੈ ਜੀ ।
ਕਾਸਟਿ[3] ਮੈ ਅਗਨਿ ਅਗਨਿ ਮੈ ਕਾਸਟਿ ਹੈ
ਅਤਿ ਅਸਚਰਜੁ ਹੈ ਕਉਤਕ ਕਹਾਵੈ ਜੀ ।
ਸਤਿਗੁਰ[4] ਮੈ ਸਬਦ ਸਬਦ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈ
ਨਿਰਗੁਨ[5] ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਮਝਾਵੈ ਜੀ ।।ਪੜ੍ਹ।।

ਜੈਸੇ ਤਿਲਿ ਬਾਸੁ ਬਾਸੁ ਲੀਜੀਅਤਿ ਕੁਸਮ ਸੋ
ਤਾਂਤੇ ਹੋਤ ਹੈ ਫੂਲੇਲਿ ਜਤਨ ਕੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ[6] ਅਉਟਾਇ ਦੂਧ ਜਾਵਨ ਜਮਾਇ ਮਥਿ
ਮੰਜਸੁ ਸਹਤਿ ਘ੍ਰਿਤਿ ਪ੍ਰਗਟਿ[7] ਕੈ ਮਾਨੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਕੂਆ ਖੋਦ ਕੈ ਬਸੁਧਾ ਧਸਾਇ ਕੋਰੀ
ਲਾਜੁ ਕੈ ਬਹਾਇ ਡੋਲਿ ਕਾਢਿ ਜਲੁ ਆਨੀਐ ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਤੈਸੇ ਭਾਵਨੀ[8] ਭਗਤਿ ਭਾਇ
ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।।ਪੜ੍ਹ।।

ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਰਿਤਾ ਜਲੁ ਕਾਸਟਹਿ[9] ਨ ਬੰਰਤ
ਕਰਤ ਚਿਤ ਲਾਜ ਅਪਨੋਈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਿਓ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਕਰਤ ਸੁਤ ਅਨਿਕ ਦਿਆਨਪਨ
ਤਉ ਨ ਜਨਨੀ ਅਵਗੁਨ ਉਰਧਾਰਿਓ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਤੰਨ ਸੂਰ ਪੂਰਨ ਪਰਤਗਿਆ[10] ਥਾਪੈ
ਲਖ ਅਪਰਾਧ ਛੀਏ ਮਾਰਿ ਨ ਬਿਡਾਰਿਓ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਪਰਮ ਗੁਰ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਗਤਿ
ਸਿਖਨ ਕੋ ਕਿਰਤ ਕਰਮੁ ਕਛੂ[11] ਨ ਬੀਚਾਰਿਓ ਹੈ ।।ਪੜ੍ਹ।।

---

[1]ਗ਼ਵਨ (ਅ) [2]'ਅ' 'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੱਥੀ ਪੱਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਆਸਨ' ਹੈ। [3]ਜੈਸੇ ਕਾਸਟਿ (ਪ) [4]ਤੈਸੇ ਸਤਿਗੁਰ (ਪ) [5]ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਨ (ਪ) [6]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੱਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਤ' ਹੈ। [7]ਪ੍ਰਗਟਾਇ (ਲ) [8]'ਪ' ਤੇ ਆਧਾਰ ਪੱਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭਾਵਨ' ਹੈ। [9]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੱਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਾਸਟਿ' ਹੈ। [10]ਪ੍ਰਤਗਿਆ (ਲ) [11]ਕਛੂ (ਯ,ਲ)

ਜੈਸੇ ਜਲ ਧੋਏ ਬਿਨੁ[1] ਅੰਬਰ ਮਲੀਨ ਹੋਤ
ਬਿਨੁ ਤੇਲ ਮੇਲੇ ਜੈਸੇ ਕੇਸ ਹੂੰ ਭਇਆਨ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਮਾਂਜੇ ਦਰਪਨ ਜੋਤਿਹੀਨ ਹੋਤ
ਬਰਖਾ ਬਿਹੂੰਨ ਜੈਸੇ ਖੇਤ ਮੈ ਨ ਧਾਨ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ[2] ਬਿਨੁ ਦੀਪਕੁ ਭਵਨੁ ਅੰਧਕਾਰ ਹੋਤ
ਲੋਨੈ ਘ੍ਰਿਤਿ ਬਿਨੁ ਜੈਸੇ ਭੋਜਨ ਸਮਾਨ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਬਿਨੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ
ਮਿਟਤ ਨ ਭੈ ਭਰਮ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਹੈ ॥੫੬੭॥

ਜੈਸੇ ਮਾਂਝ ਬੈਠੇ ਬਿਨੁ ਬੋਹਿਥਾ ਨ ਪਾਰ ਪਰੈ
ਪਾਰਸ ਪਰਸੈ ਬਿਨੁ ਧਾਤ ਨ ਕਨਿਕ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਗੀਗਾ ਨ ਪਾਵਨ ਆਨ ਜਲੁ ਹੈ
ਨਾਰ ਨ ਭਤਾਰਿ ਬਿਨੁ ਸੁਤ ਨ ਅਨਿਕ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਬੀਜਿ[3] ਬੋਏ ਨਿਪਜੈ ਨ ਧਾਨੁ[4] ਧਾਰਾ
ਸੀਪ ਸ੍ਵਾਂਤਬੂੰਦ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਾ ਨ ਮਾਨਕ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨਿ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਭੇਟੇ ਬਿਨੁ*
ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੇਟਿ ਜਨ ਨ ਜਨ ਕਹੈ ॥੫੭੮॥

ਜੈਸੇ ਭਉ ਕਹੈ ਮੱਜਾਰ ਕਰਉ ਨ ਅਹਾਰ ਮਾਸ
ਮੂਸਾ ਦੇਖਿ ਪਾਛੈ ਚਉਰੇ ਧੀਰ ਨ ਧਰਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਕਉਆ ਰੀਸ ਕੈ ਮਰਾਲ[5] ਸਭਾ ਜਾਇ ਬੈਠੇ
ਛਾਡਿ ਮੁਕਤਾਹਲ[6] ਦੁਰਗੰਧ ਸਿਮਰਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਮੋਨਿ ਗਹਿ[7] ਸਿਆਰ ਕਰਤ ਅਨੇਕ ਜਤਨ
ਸੁਨਤ ਸਿਆਰ ਭਾਖਿਆ ਰਹਿਓ ਨ ਪਰਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਧਨ ਦੂਖ ਨਾ ਤ੍ਰਿਦੋਖ ਮਨ
ਕਹਤ ਕੈ ਛਾਡਿਓ ਚਾਹੈ ਟੇਵ ਨ ਟਰਤ ਹੈ ॥੫੭੯॥

ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ[8] ਪੁਰਾਨ ਕੋਟਾਨਿ ਬਖਾਨ[9] ਬਹੁ
ਭਾਗਵਤ ਬੇਦ ਬਿਆਕਰਨ[10] ਗੀਤਾ ।
ਸੇਸ ਮਰਜੇਸ ਅਖਲੇਸ ਸੁਰ ਮਹੇਸ ਮੁਨ
ਜਗਤੁ ਅਰ ਭੁਗਤਿ ਸੁਰ ਨਰ ਅਤੀਤਾ ।
ਗਿਆਨ[11] ਅਰ ਧਿਆਨ[12] ਉਨਮਾਨ ਉਨਮਨ ਚੁਕਤਿ
ਰਾਗ ਨਾਦਿ ਦਿਜ ਮੁਰਮਤਿ ਨੀਤਾ ।
ਅਰਧ ਲਗ ਮਾਤ੍ਰ ਗੁਰਸਬਦ ਅਖਰ ਮੇਕ
ਅਗਮ ਅਤਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਮੀਤਾ ॥੫੪੦॥

---

[1]ਬਿਣਾ (ਲ) [2]ਜੈਸੇ (ਲ) [3]ਬੀਜੇ (ਅ, ਪ) [4]ਧਾਨ ਧਾਨ (ਪ) [5]ਮਾਰਾਲ (ਪ) [6]ਮੁਕਤਹਲ (ਪ)
[7]ਗਹੈ (ਯ) [8]ਮੋ ਨੇਮਾ ਛੰਦ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ (ਲ) [9]ਬਰਖਾਨ (ਲ) [10]ਬਯਾਕਰਨ (ਲ) [11]ਗਯਾਨ (ਲ)
[12]ਧਯਾਨ (ਲ)

ਦਰਸਨੁ[1] ਦੇਖਿਓ ਦੇਖਿਓ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰੁ ਕਹੈ
ਕਵਨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਉ[2] ਮਨ* ਦਰਸ ਸਮਾਈਐ ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਸੁਨਿਓ ਸੁਨਿਓ ਸਭ ਕੋਊ ਕਹੈ
ਕਵਨ ਸੁਰਤਿ ਸੁਨਿ ਅਨਤ ਨ ਧਾਈਐ ।
ਜੋ ਜੋਕਾਰ ਜਪਤ ਜਗਤ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਜੋਹ
ਕਵਨ ਜੁਗਤ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ।
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁਰਤਿ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਰਬੰਗ ਹੋਨ
ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਗੁਰ ਮੂਰ ਸਮਝਾਈਐ ॥੫੪੧॥

ਜੈਸੇ ਖਾਡ ਖਾਡ ਕਹੈ ਮੁਖਿ ਨਹੀ ਮੀਠਾ ਹੋਇ
ਜਬ ਲਗ ਜੀਭ ਸ੍ਵਾਦ ਖਾਂਡੁ ਨਹੀਂ ਖਾਈਐ ।
ਜੈਸੇ ਰਾਤ ਅਧੇਰੀ ਮੈ ਦੀਪਕ ਦੀਪਕ ਕਹੈ ।
ਤਿਮਰ ਨ ਜਾਈ ਜਬ ਲਗ ਨ ਜਗਾਈਐ ।
ਜੈਸੇ ਗਿਆਨ ਗਿਆਨ ਕਹੈ ਗਿਆਨ ਹੂੰ ਨ ਹੋਤ ਕਛੂ
ਜਬ ਲਗੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਅੰਤਰਿ ਨ ਪਾਈਐ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਕਹੈ† ਗੁਰਧਿਆਨ ਹੂ ਨ ਪਾਵਤ
ਤਬ ਲਗੁ[3] ਗੁਰਦਰਸ ਜਾਇ ਨ ਸਮਾਈਐ ॥੫੪੨॥

ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਿਰੰਚ ਬਿਆਸ[4]
ਨੇਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਸੁਕ ਸੇਖ ਜਸੁ ਗਾਇਓ ਹੈ ।
ਜਿਉ ਸਨਕਾਦਿ ਨਾਰਦਾਇਕ ਰਖੀਸੁਰਾਦਿ
ਸੁਰ ਨਰ ਨਾਥ ਜੋਗ ਧਿਆਨ[5] ਮੈ ਨ ਆਇਓ ਹੈ ।
ਗਿਰ ਤਰ ਤੀਰਥ ਗਵਨ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਬ੍ਰਤ
ਹੋਮ ਜਗ ਭੇਗ ਨਈਬੇਦ ਕੈ ਨ ਪਾਇਓ ਹੈ ।
ਅਸ ਵਡਭਾਗਿ ਮਾਇਆ ਮਧਿ ਗੁਰਸਿਖਨ ਕਉ
ਪੂਰਨਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਰੂਪ ਹੁਇ ਦਿਖਾਇਓ ਹੈ ॥੫੪੩॥

ਬਾਹਰ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬੁਝਤ ਜਲ ਸਰਤਾ ਕੈ
ਨਾਊ ਮੈ ਜਉ ਅਗਨਿ ਲਾਗੀ* ਕੈਸੈ ਕੈ ਬੁਝਾਈਐ ।
ਬਾਹਰ ਸੈ ਭਾਗਿ ਓਟ ਲੀਜੀਅਤ ਕੋਟ ਗੜ
ਗੜ ਮੈ ਜਉ ਲੂਟਿ ਲੀਜੈ ਕਹੋ ਕਤ ਜਾਈਐ ।
ਚੋਰਨ ਕੈ ਭ੍ਰਾਸ ਜਾਇ ਸਰਨਿ ਗਹੈ ਨਰਿੰਦ
ਮਾਰੈ ਮਹੀਪਤਿ ਜੀਉ ਕੈਸੇ ਕੈ ਬਚਾਈਐ ।
ਮਾਇਆ ਡਰ ਡਰਪਤ ਹਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰੈ ਜਾਵੈ
ਤਹਾ ਜਉ ਮਾਇਆ ਬਿਆਪੈ ਕਹਾ ਠਹਰਾਈਐ ॥੫੪੪॥

---

[1]ਕ੍ਰਿੱਤ, ਦਰਸਨ (ਲ) [2]'ਅ' 'ਪ' ਕੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਸਉ ਕਹੈ' ਹੈ । [3]ਜਉ ਲਉ (ਲ)
[4]ਬਿਯਾਸ (ਲ) [5]ਧਯਾਨ (ਲ)

ਸਰਪ ਕੈ ਗ੍ਰਾਸ ਸਰਨਿ ਗਹੈ ਖਗਪਤਿ ਜਾਇ*
ਤਹਾ ਜਉ ਸਰਪ ਗ੍ਰਾਸੈ[1] ਕਹੋ ਕੈਸੇ ਜੀਜੀਐ ।
ਜੰਬਕ ਸੈ ਭਾਗਿ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ ਕੀ ਸਰਨਿ ਗਹੈ
ਤਹਾਂ ਜਉ ਜੰਬਕ ਹਰੈ ਕਹੋ ਕਹਾਂ ਕੀਜੀਐ ।
ਦਾਰਿਦ੍ ਕੈ ਚਾਂਪੈ ਜਾਇ ਸਰਨਿ ਸਮੋਰ ਸਿੰਧ
ਤਹਾਂ ਜਉ ਦਾਰਿਦ੍ ਦਹੈ ਕਾਹਿ ਦੋਸੁ ਦੀਜੀਐ ।
ਕਰਮ ਭਰਮ ਕੈ ਸਰਨਿ ਗੁਰਦੇਵ ਗਹੈ
ਤਹਾਂ ਨ ਮਿਟੈ ਕਰਮੁ ਕਉਨ ਓਟ ਲੀਜੀਐ ॥੫੪੫॥

ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਕਲ ਨਿਧਿ ਪੂਰਨ ਸਮੁੰਦ੍ ਬਿਖੈ
ਹੰਸ ਮਰਜੀਵਾ ਨਿਹਚੈ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਪਾਵਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਪਰਬਤ ਹੀਰਾ ਮਾਨਕ ਪਾਰਸ ਸਿਧ
ਖਨਵਾਰਾ ਖਨਿ ਜਗਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਬਨ ਬਿਖੈ ਮਲਿਆਗਰ ਸੋਧਾ ਕਪੂਰ
ਸੋਧ ਕੈ ਸੁਬਾਸੀ ਸੁਬਾਸ ਬਿਹਸਾਵਹੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਬਾਨੀ ਬਿਖੈ ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਹੈ
ਜੋਈ ਜੋਈ ਖੋਜੈ ਸੋਈ ਸੋਈ ਨਿਪਜਾਵਹੀ ॥੫੪੬॥

ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਦੀਰਘ ਸਮਾਨਿ ਲਘੁ ਜਾਵਦੋਕ
ਜਨਨੀ ਭਗਨੀ* ਸੁਤਾ ਰੂਪ ਕੈ ਨਿਹਾਰੀਐ ।
ਪਰ ਦਰਬਾਂ ਸਹਿ ਗਊ ਮਾਸ ਤੁਲਿ [ਜਾਨਿ][2] ਰਿਦੈ
ਕੀਜੈ ਨ ਸਪਰਸੁ ਅਪਰਸ ਸਿਧਾਰੀਐ ।
ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤਿ ਓਤਿਪੋਤਿ
ਅਵਗੁਨੁ ਗੁਨੁ ਕਾਹੂ ਕੋ ਨ ਬੀਚਾਰੀਐ ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਮਨ ਧਾਵਤ ਬਰਜਿ
ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਦੂਖਨਾ ਨਿਵਾਰੀਐ ॥੫੪੭॥

ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੈ ਖਗ ਜਾਤ ਉਡਿ ਬਿਰਖ ਸੈ
ਬਹੁਰਿ ਆਇ ਬੈਠਤ ਬਿਰਖ ਹੀ ਮੈ ਆਇਕੈ ।
ਚੀਟੀ ਚੀਟਾ ਬਿਲ ਸੈ ਨਿਕਸਿ ਧਰ ਗਵਨ ਕੈ
ਬਹੁਰਿਓ ਪੈਸਤ ਜੈਸੇ ਬਿਲ ਹੀ ਮੈ ਜਾਇਕੈ ।
ਲਰਕੈ ਲਰਿਕਾ ਰੂਠਿ ਜਾਤ ਤਾਤ ਮਾਤ ਸਨ
ਭੂਖ ਲਾਗੈ ਤਿਆਗੈ ਹਠ ਆਵੈ ਪਛੁਤਾਇ ਕੈ ।
ਤੈਸੇ ਗ੍ਰਿਹ ਤਿਆਗਿ ਭਾਗਿ ਜਾਤ ਉਦਾਸ ਹ੍ਵੈ
ਆਸਰੈ[3] ਭਕਤ ਪੁਨਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕੋ ਧਾਇਕੈ ॥੫੪੮॥

---

[1]ਗ੍ਰਸੈ (ਲ) [2]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ । [3]ਕੇਵਲ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਕੋ' ਹੈ ।

ਕਾਹੂ ਦਸਾਕੇ ਪਵਨ ਗਵਨ ਕੈ ਬਰਖਾ ਹੈ
ਕਾਹੂ ਦਸਾਕੈ[1] ਪਵਨ ਬਾਦਰ ਬਿਲਾਤ ਹੈ ।
ਕਾਹੂ ਜਲ ਪਾਨ ਕੀਏ ਰਹਤ ਅਰੋਗ ਦੇਹੀ
ਕਾਹੂ ਜਲ ਪਾਨ ਬਿਆਧੈ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਿਲਲਾਤ ਹੈ ।
ਕਾਹੂ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਅਗਨਿ ਪਾਕ ਸਾਕ ਸਿਧਿ ਕਰੈ
ਕਾਹੂ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਅਗਨਿ ਭਵਨ ਜਰਾਤ ਹੈ ।
ਕਾਹੂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਹੁਇ
ਕਾਹੂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਜਮੁਪੁਰਿ ਜਾਤ ਹੈ ॥੫੪੯॥

ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੇ ਮੇਲ ਖੇਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਕੈ ਪਤੰਗੁ
ਦੀਪਕ ਪ੍ਰਗਾਸ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਹੂ ਸਮਾਵਈ ।
ਸਹਜ ਸੰਜੋਗ ਅਰੁ ਬਿਰਹ ਬਿਓਗ ਬਿਥੈ†
ਜਲ ਮਿਲਿ ਬਿਛੁਰਤ ਮੀਨ ਹੁਇ ਦਿਖਾਵਈ ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਬਕਤ ਚਕਤ ਹੋਇ
ਸਬਦਬੇਧੀ[2] ਕੁਰੰਗ ਜੁਗਤਿ ਜੜਾਵਈ ।
ਮਿਲਿ ਬਿਛੁਰਤ ਅਰੁ ਸਬਦ ਸੁਤਿ ਲਿਢ[3]
ਕਪਟ ਸਨੇਹ[4] ਸਨੇਹੀ ਨ ਕਹਾਵਈ ॥੫੫੦॥

ਦਰਸਨ ਦੀਪ ਦੇਖਿ ਹੋਇ ਨ ਮਿਲੈ ਪਤੰਗੁ
ਪਰਚਾ ਬਿਰੁੰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਨ ਕਹਾਵਈ ।
ਸੁਨਤ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਹੋਇ ਨ ਮਿਲਤ ਮ੍ਰਿਗ
ਸਬਦਸੁਰਤਿ ਹੀਨੁ ਜਨਮੁ ਲਜਾਵਈ ।
ਗੁਰ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਕੈ ਚਾਤ੍ਰਿਕੁ ਨ ਹੋਇ ਮਿਲੈ
ਰਿਦੈ ਨ ਬਿਸਵਾਸੁ ਗੁਰਦਾਸ ਹੁਇ ਨ ਹੰਸਾਵਈ ।
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ[5] ਧਿਆਨ[6]
ਏਕ ਟੇਕ ਸਿਖ ਜਲ ਮੀਨ ਹੁਇ ਦਿਖਾਵਈ ॥੫੫੧॥

ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਅਰੁ ਅਧਮ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਜਗੁ
ਆਪਨੈ[7] ਸੁਅੰਨੁ ਕਾਹੂ ਬੁਰੋ ਤਉ ਨ ਲਾਗਿ ਹੈ ।
ਸਭ ਕੋਊ ਬਨਜੁ ਕਰਤ ਲਾਭ ਲਭਤ ਕਉ
ਆਪਨੋ ਬਿਉਹਾਰੁ[8] ਭਲੋ ਜਾਨਿ ਅਨਰਾਗਿ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਦਿਸਟੈ ਚਾਹਤ ਸਭੈ
ਅਪਨੇ ਪਹਰੇ ਸਭ ਜਗਤੁ[9] ਸੁਜਾਗਿ ਹੈ ।
ਸੁਅੰਨੁ ਸਮਰਥ[10] ਕੁਏ ਬਨਜੁ ਬਿਕਾਨੈ ਜਾਨੈ
ਇਸਟ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਅੰਤਿਕਾਲਿ ਅਗੁਭਾਗਿ ਹੈ ॥੫੫੨॥

---

[1]ਦਸਾਕੇ (ਪ) [2]ਹੋਇ ਸਬਦ ਬੇਧੀ (ਅ,ਲ) [3]ਲਿਪ (ਭ) [4]ਸਨੇਹ ਕੈ (ਫ,ਲ) [5]ਗਿਆਨ (ਲ) [6]ਧਿਆਨ (ਲ)
[7]ਆਪਨੈ (ਪ,ਯ) [8]ਵਿਚਾਰ (ਲ) [9]ਜਗਤੁ (ਯ) [10]ਸਮਥ (ਫ,ਅ)

ਆਪਨੋ ਸੁਅੰਨੁ ਸਭ ਕਾਹੂਅੈ ਸੁੰਦਰ ਲਾਗੈ
ਸਫਲੁ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸੰਸਾਰ ਮੈ ਸਰਾਹੀਅੈ ।
ਆਪਨੋ ਬਨਜੁ ਬੁਰੋ ਲਾਗਤ ਨ ਕਾਹੂ ਰਿਦੈ
ਜਾਇ[1] ਜਗੁ ਭਲੋ ਕਹੈ ਸੋਈ ਤਉ ਬਿਸਾਹੀਅੈ ।
ਆਪਨੋ ਕਰਮੁ ਕੁਲਾ ਧਰਮ ਕਰਤ ਸਭੈ
ਉਭਮ ਕਰਮੁ ਲੰਗ ਬੇਦ ਅਵਗਾਹੀਅੈ ।
ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ਸਬ[2] ਕੋਊ ਕਹੈ
ਮਾਇਆ ਮੈ ਉਦਾਸੁ ਰਾਖੈ ਸੋਈ ਗੁਰ ਚਾਹੀਅੈ । ਪਪਤ॥

ਸ੍ਵੈਯਾ ਬੇਦ ਬਿਰੰਚਿ ਬਿਚਾਰੁ ਨ ਪਾਵਤ
ਚਕ੍ਰਿਤ ਸੇਖ ਸਿਵਾਦਿ ਭਏ ਹੈ ।
ਜੋਗ ਸਮਾਧਿ ਅਰਾਧਤ ਨਾਰਦ
ਸਾਰਦ ਸੁਕ੍ਰ ਸਨਾਤ ਨਏ ਹੈ ।
ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧਿ ਅਗੋਚਰ
ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨ ਜਾਪ ਜਏ ਹੈ ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸੁਮੇਵ ਸੁਸੰਗਤਿ
ਪੈਰੀ ਪਏ ਭਾਈ ਪੈਰੀ ਪਏ ਹੈ ॥੫੫੪॥

ਕਬਿਤੁ ਜੈਸੇ ਮਧੁਮਾਖੀ ਸੀਚਿ[3] ਸੀਚਿ[3] ਕੈ ਇਕਤੁ ਕਰੈ
ਹਰੈ ਮਧੁ [4]ਆਇ ਤਾਕੇ[4] ਮੁਖਿ ਛਾਰੁ ਡਾਰਿ ਕੈ ।
ਜੈਸੇ ਬਛ ਹੇਤ ਗਊ ਸੰਚਤ ਹੈ ਖੀਰੁ ਤਾਹਿ
ਲੇਤ ਹੈ ਅਹੀਰੁ ਦੁਹਿ ਬਛੁਰੇ ਖਲਾਰੈ† * ਬਿਡਾਰ ਕੈ
ਜੈਸੇ ਧਰ[5] ਖੰਦਿ ਖੰਦਿ ਕਰਿ ਬਿਲ ਸਾਜੈ ਮੂਸਾ
ਪੈਸਤ ਸਰਪੁ ਧਾਇ ਖਾਇ ਤਾਹਿ ਮਾਰਿ ਕੈ ।
ਤੈਸੇ ਕੋਟ ਪਾਪ ਕਰਿ ਮਾਇਆ ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਮੂੜ
ਅੰਤਕਾਲਿ ਛਾਡਿ ਚਲੈ ਦੋਨੋ ਕਰਿ ਝਾਰਿ ਕੈ ॥੫੫੫॥

ਜੈਸੇ ਅਨਿਕ ਫਨੰਗ ਫਨਗੁ ਭਾਰ ਧਰਨ ਧਾਰੀ
ਤਾਹੀ[6] ਗਿਰਵਰਧਰ[7] ਕਹੈ ਕਉਨ ਬਡਾਈ ਹੈ ।
ਜਾਕੋ ਏਕ ਬਾਵਰੋ ਬਿਸੁ ਨਾਮੁ ਨਾਥੁ ਕਹਾਵੈ
ਤਾਹਿ ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ ਕਹੇ ਕਉਨ ਅਧਿਕਾਈ ਹੈ ।
ਅਨਿਕ ਅਕਾਰ[8] ਓਅੰਕਾਰ ਕੋ ਬਿਥਾਰੋ[9]
ਤਾਹਿ ਨੰਦ ਨੰਦਨ ਕਹੇ ਕਉਨ ਬਡਾਈ[10] ਹੈ ।
ਜਾਨਤ ਉਸਤਤਿ ਕਰਤ ਨਿੰਦਿਆ ਅੰਧ ਮੂੜ
ਐਸੇ ਅਰਾਧਬੇ ਤੇ ਮੰਨਿ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ ॥੫੫੬॥

---

[1]ਜਾਹਿ (ਧ, ਲ) [2]ਸਭ (ਧ, ਲ) [3]ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ (ਯ) ਸੀਚ ਸੀਚ (ਲ) [4-4]ਪ' ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਆਤ ਬਤਾਕੇ' ਹੈ, 'ਅ' ਵਿਚ 'ਆਥ ਤਾਕੈ' ਹੈ । [5]ਅਤਿ (ਲ) [6]ਤਾਹਿ [7]ਗਿਰਧਰ (ਲ) [8]ਆਕਾਰ (ਅ, ਪ) [9]ਬਿਥਾਰੋ (ਪ) [10]ਵੰਡਾਈ (ਯ)

ਕਵਿੱਤ ਜੈਸੇ ਤੋ[1] ਕੋਚਨੈ ਪਾਰੁ ਪਰਸਤ ਸੋਖ ਲੇਤ
ਅਗਨਿ ਮੈ ਡਾਰੈ ਪੁਨ[2] ਪਾਰੁ ਉਡ ਜਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਮਲ ਮੂਤ ਲਗਾ[3] ਅੰਬਰ ਮਲੀਨ ਹੋਤ
ਸਾਬਨ ਸਲਿਲ ਮਿਲਿ ਨਿਰਮਲ ਗਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਅਹਿ ਗ੍ਰਸੇ ਬਿਖ ਬਯਾਪਤ[4] ਸਗਲ ਅੰਗ[5]
ਮੰਤ੍ਰ ਕੈ ਬਿਖੈ ਬਿਕਾਰ ਸਭ ਸੁ ਬਿਲਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਮਾਯਾ[6] ਮੋਹ ਕੈ ਬਿਮੋਹਤ ਮਗਨ ਮਨ
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਮਾਯਾ[6] ਮੂਲ ਮੁਰਝਾਤ ਹੈ ॥੫੫੭॥

ਜੈਸੇ ਪਾਟ ਚਾਕੀ ਕੈ ਨ[7] ਮੂੰਡ ਕੈ ਉਠਾਏ ਜਾਤ
ਕਲਾ ਕੀਏ ਲੀਏ ਜਾਤ ਐਂਚਤ ਅਚਿੰਤ ਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਗਜ ਕੇਹਰ ਨ ਬਲ ਕੀਏ ਬਸ ਹੋਤ
ਜਤਨ ਕੈ ਆਨੀਅਤ ਸਮਤ ਸਮਤ ਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਸਹਿਤਾ ਪ੍ਰਬਲ ਦੇਖਤ ਭਯਾਨ ਰੂਪ
ਕਰਦਮ[8] ਚੜ੍ਹ[9] ਪਾਰ ਉਤਰੈ ਤੁਰਤ ਹੀ ।
ਤੈਸੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਬਹੁ ਬਿਖਮ ਸੰਸਾਰ ਬਿਖੈ
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਜਲ ਜਲ ਜਾਇ ਕਤ ਹੀ ॥੫੫੮॥

ਜੈਸੇ ਤੋ[10] ਮਰਾਲ ਮਾਲ ਬੈਠਤ ਹੈ ਮਾਨਸਰ
ਮੁਕਤਾ ਅਮੋਲ ਖਾਇ ਖਾਇ ਬਿਗਸਾਤ ਹੈਂ ।
ਜੈਸੇ ਤੋ[10] ਸੁਜਨ ਮਿਲ[11] ਬੈਠਤ ਹੈਂ ਪਾਕਸਾਲ
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿੰਜਨਾਦਿ ਰਸ ਖਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਦ੍ਰਮ ਛਾਯਾ ਮਿਲ[11] ਬੈਠਤ ਅਨੇਕ ਪੰਛੀ
ਖਾਇ ਫਲ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕੈ ਸੁਹਾਤ ਹੈਂ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਿਲ[11] ਬੈਠਤ ਧਰਮਸਾਲ
ਸਹਜ ਸਬਦਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਘਾਤ ਹੈਂ ॥੫੫੯॥

ਜੈਸੇ ਬਨਤਾ[12] ਬਚਿਤ੍ਰ ਅਭਰਨ ਸਿੰਗਾਰ ਸਜਿ
ਭੇਟਤ[13] ਭਤਾਰ ਚਿਤ ਬਿਮਲ ਅਨੰਦ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਸਰੁਵਰ[14] ਪਰਿਫੁਲਤ ਕਮਲ ਦਲ
ਮਧੁਕਰ ਮੁਦਤ ਮਗਨ ਮਕਰੰਦ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਚਿਤ ਚਾਹਤ ਚਕੋਰ ਦੇਖ[15] ਧਯਾਨ[16] ਧਰੈ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਰਨ ਅਚਵਤ ਹਿਤ ਚੰਦ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗਾਯਬੋ[17] ਸੁਨਾਯਬੋ[18] ਸੁਸਬਦ ਸੈਗਤ ਸੋਂ
ਮਾਨੋ[19] ਦਾਨ ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਪਾਪ ਮੂਲ ਕੰਦ ਹੈ ॥੫੬੦॥

---

[1]ਤੋ [2]ਪੁਨਿ [3]ਭਰਿਆ [4]ਬਿਆਪਤ [5]ਅੰਸਿ [6]ਅਵਿਆ [7]ਨਾ [8]"ਸੁਧ ਪਾਠ 'ਕਿਰਦਮੋ' ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 'ਕਰਦਮ' ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਾ ਉਸਾਰੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।" ਉਧਰਿਤ : ਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ) (ਟੀਕਾਕਾਰ ਤੇ ਸੰਪਾ)., ਕਵਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ : ਚੁਣਵਾਂ ਸਟੀਕ, ਪਹਿਲਾ ਸੰਸ; ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, 1940, ਪੰਨਾ 2. [9]ਚੜ੍ਹ [10]ਤਰੈ [11]ਮਿਲਿ [12]ਕਨਿਤਾ [13]ਭੇਤਤ [14]ਸਰਵਰੁ [15]ਦੇਖਿ [16]ਧਿਆਨ [17]ਗਾਇਬੋ [18]ਸੁਨਾਇਬੋ [19]ਅਨੋ

ਜੈਸੇ ਕਿਰਤਾਸ ਗਰ ਜਾਤ ਜਲ ਬੂੰਦ ਪਰੀ
ਘ੍ਰਿਤ ਸਨਬੰਧ ਜਲ ਮਧ ਸਾਵਧਾਨ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਕੋਟ[1] ਭਾਰਤੂਲ ਤਨਕ ਚਿਨਗ ਜਰੈ
ਤੇਲ ਮੋਲ ਦੀਪਕ ਮੈਂ ਬਾਤੀ ਬਿਦਮਾਨ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਲੌਹੰ ਬੂਡ ਜਾਤ ਸਲਲ[2] ਮੈਂ ਡਾਰਤ ਹੀ
ਕਾਸਟ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੰਗ ਸਾਗਰ ਨ ਮਾਨ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਜਸ ਕਾਲ ਬਜਾਲ[3] ਸਗਲ ਸੰਸਾਰ ਗ੍ਰਾਸੈ
ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟਤ ਹੀ ਦਾਸਨ ਦਸਾਨ ਹੈ ॥੫੬੧॥

ਜੈਸੇ ਖਾਂਡ ਚੂਨ ਘ੍ਰਿਤ ਹੋਤ ਘਰ ਬਿਖੈ ਪੈ
ਪਾਹੁਨਾ ਕੋ ਆਏ ਪੂਰੀ ਕੈ ਖੁਵਾਇ ਖਾਈਐ ।
ਜੈਸੇ ਚੀਰ ਹਾਰ ਮੁਕਤਾ ਕਨਕ ਆਭਰਨ ਪੈ
ਬਜਾਹੁ[4] ਕਾਜ ਸਾਜਿ ਤਨ ਸੁਜਨ ਦਿਖਾਈਐ ।
ਜੈਸੇ ਹੀਰਾ ਮਾਨਿਕ ਅਮੋਲ ਹੋਤ ਹਾਟ ਹੀ ਮੈਂ
ਗਾਹਕੈ ਦਿਖਾਇ ਬਿਰਤਾ ਬਿਸੇਖ ਪਾਈਐ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਬਾਨੀ[5] ਲਿਖ ਪੋਥੀ ਬਾਂਧਿ ਰਾਖੀਅਤ
ਮਿਲ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪੜਿ ਸੁਨਿ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ॥੫੬੨॥

ਜੈਸੇ ਨਰਪਤਿ ਬਨਿਤਾ ਅਨੇਕ ਬਜਾਹਤ[6] ਹੈ
ਜਾਕੇ ਸੁਤ ਜਨਮ ਹੂੰ ਤਾਂਹੀ ਗ੍ਰਿਹ ਰਾਜ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਦਧ[7] ਬੋਹਥ ਬਹਾਇ ਦੇਤ ਚਹੂੰ ਓਰ
ਜੋਈ ਪਾਰ ਪਹੁੰਚੈ ਪੂਰਨ ਸਭ ਕਾਜ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਖਾਨ ਖਨਤ ਅਨੰਤ ਖਨਵਾਰੋ ਖੰਜੈ
ਹੀਰਾ ਹਾਥ ਆਵੈ ਜਾਂਕੈ ਤਾਂਕੇ ਬਾਜੁ ਬਾਜ[8] ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਨਵਰਨ ਅਉ ਪੁਰਾਤਨ ਪੈ
ਜਾਂ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਛ ਤਾਂਕੈ ਛਬਿ ਛਾਜ ਹੈ ॥੫੬੩॥

ਜੈਸੇ ਬੀਰਾਰਾਧੀ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਆਨ ਕਹੂ[9]
ਖੁਵਾਵਤ ਮੰਗਾਇ ਮਾਂਗੈ ਆਪ ਨਾਹੀ ਖਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਦ੍ਰੁਮ ਸਫਲ[10] ਫਲਤ ਫਲ ਖਾਤ ਨਾਂਹਿ
ਪਥਕ[11] ਪਥੇਰੂ ਤੋਰ ਤੋਰ[12] ਲੈ ਜਾਤ ਹੈਂ ।
ਜੈਸੇ ਤੋ[13] ਸਮੁੰਦ[14] ਨਿਧਿ ਪੂਰਨ ਸਕਲ ਬਿਧ[15]
ਹੋਸ ਮਰਜੀਵਾ ਹੋਰ[16] ਕਾਢਤ ਸੁਗਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਨਿਹਕਾਮ ਸਾਧ ਸੋਭਤ ਸੰਸਾਰ ਬਿਖੈ
ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ਸੁੰਦਰ[17] ਸੁਗਾਤ ਹੈ ॥੫੬੪॥

---

[1]ਕੋਟਿ [2]ਸਲਿਲ [3]ਕ੍ਰਿਆਲ [4]ਬਿਆਹੁ [5]ਗੁਰਬਾਣੀ [6]ਬਿਆਹਤ [7]ਦਧਿ [8]ਬਾਜਿ [9]ਕਉ [10]ਸਫੁਲ
[11]ਪੰਥਕ [12][ਤੋਰ] [13]ਤਉ [14]ਸਮੁੰਦਰ [15]ਬਿਧਿ [16]ਹੋਰਿ [17]ਸੁੰਦਰੁ

ਜੈਸੇ ਦੀਪ ਜੋਤ[1] ਲਿਵ ਲਾਗੈ ਚਲੈ[2] ਜਾਤ ਸੁਖ
ਗਹੇ ਕਰ ਦੁਚਿਤੁ ਹੈ[3] ਭਟਕਾ ਸੋ[4] ਭੇਟ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਦਧ ਕੂਲ ਬੈਠ ਮੁਕਤਾ ਚੁਨਤ ਹੰਸ
ਪੋਰਤ ਨ ਪਾਵੈ ਪਾਰ ਲਹਰ ਲਪੇਟ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਨਿਖ[5] ਅਗਨਿ ਕੈ ਮਧਾਜ[6] ਭਾਵ ਸਿਧ ਹੋਤ
ਨਿਕਟ ਬਿਕਟ ਦੁਖ ਸਹਸਾ ਨ ਮੇਟ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਬਦ ਸਨੇਹ ਕੈ ਪਰਮਪਦ
ਮੂਰਤ[7] ਸਮੀਪ ਸਿੰਘ ਸਾਪ ਕੀ ਅਖੇਟ ਹੈ ॥੫੬੫॥

ਸੁਾਮਿ ਕਾਜ ਲਾਗ ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਸੇਵਕ ਜੈਸੇ
ਨਰਪਤਿ ਨਿਰਖ[8] ਸਨੇਹ ਉਪਜਾਵਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਪੂਤ ਚੋਚਲਾ ਕਰਤ ਪਿਤਾ ਬਿਦਜਮਾਨ[9]
ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ[10] ਆਨੰਦ ਬਢਾਵਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਪਾਕਸਾਲਾ ਮਧਿ ਬਿੰਜਨ ਪਰੰਸੈ ਨਾਰਿ
ਪਤਿ ਖਾਤ[11] ਪਜਾਰ[12] ਕੈ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਵਹੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਸੁਨਤ ਸ੍ਰੋਤਾ ਸਾਵਧਾਨ
ਗਾਵੈ ਰੀਝ ਗਾਯਨ[13] ਸਹਜ[14] ਲਿਵ ਲਾਵਹੀ ॥੫੬੬॥

ਜੈਸੇ ਪੋਖੈ ਸਜਾਮ[15] ਘਟਾ ਗਗਨ ਘਮੰਡ ਘੋਰ
ਮੋਰ ਔ[16] ਪਪੀਹਾ ਸੁਭ ਸਬਦ ਸੁਨਾਵਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਭੂ[17] ਬਸੰਤ ਸਮੈ ਮੰਲਤ ਅਨੇਕ ਆਂਬ
ਕੋਕਲਾ ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਬਚਨ ਸੁਨਾਵਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਪਰਫੂਲਤ ਕਮਲ ਸਰੁਵਰੁ[18] ਵਿਖੈ
ਮਧੁਪ ਗੁੰਜਾਰਤ ਅਨੰਦ ਉਪਜਾਵਹੀ ।
ਤੈਸੇ ਪੋਖ[19] ਸ੍ਰੋਤਾ ਸਾਵਧਾਨਹ ਗਾਇਨ ਗਾਵੈ
ਪ੍ਰਗਟੈ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਹੀ ॥੫੬੭॥

ਜੈਸੇ ਅਹਿ ਨਿਸ ਅੰਧਿਆਰੀ ਮਨਿ[20] ਕਾਢ ਰਾਖੈ
ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੈ ਦੁਰਾਵੈ ਪੁਨ[21] ਕਾਹੂ ਨ ਦਿਖਾਵਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਬਰ ਨਾਰ[22] ਕਰ[23] ਸਿਹਜਾ ਸੈਜੰਗ ਭੋਗ
ਹੋਤ ਪਰਭਾਤ[24] ਤਨ ਛਾਦਨ ਛੁਪਾਵਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਅਲ[25] ਕਮਲ ਸੰਪਟ ਅਚਵਤ ਮਧ
ਭੌਰ ਭਏ ਜਾਤ ਉਡ ਨਾਤੋ ਨ ਜਨਾਵਹੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਉਨ ਬੈਠਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋਗ
ਸਭ ਸੁਧਾ[26] ਰਸ[27] ਚਾਖ[28] ਸੁਖ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੀ ॥੫੬੮॥

---

[1]ਜੋਤ [2]ਚਲੈ [3]ਹੁਇ [4]ਸੋ [5]ਨਿਰਿਖ [6]ਮਧਿ [7]ਮੂਰਤਿ [8]ਨਿਰਖਿ [9]ਬਿਦਿਮਾਨ [10]ਠ [11]ਖਾਰ
[12]ਪਿਆਰ [13]ਗਾਇਨ [14]ਸਹਜਿ [15]ਸਿਆਮ [16]ਅਉ [17]ਭਉ [18]ਸਰਵਰੁ [19]ਪੋਖਿ [20]ਮਨਿ [21]ਪੁਨਿ
[22]ਨਾਰਿ [23]ਅਰਿ [24]ਪ੍ਰਭਾਤ [25]ਅਲਿ [26]ਸੁਭਾ [27]ਰਸੁ [28]ਚਾਖਿ

ਸਿਹਜਾ ਸੰਜੋਗ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਖੇਲ ਜੈਸੇ
ਪਾਛੈ ਬਧੂ ਜਨਨ ਸੈ ਗਰਭ ਸਮਾਵਹੀ ।
ਪੂਰਨ[1] ਅਧਾਨ ਭਏ ਸੰਚੈ ਗੁਰਜਨ ਬਿਖੈ
ਜਾਗੈ ਪਰਸੂਤ ਸਮੈ ਸਭਨ ਜਗਾਵਹੀ ।
ਜਨਮਤ ਸੁਤ ਖਾਨ ਪਾਨ ਮੈ ਸੰਜਮ ਕਰੈ
ਭਾਂਤੈ ਸੁਤ ਸੰਮੁਥ[2] ਹ੍ਵੈ[3] ਸੁਖਹ ਦਿਖਾਵਹੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਭੇਟਤ ਭੈ ਭਾਇ ਸਿਖ ਸੰਦਾ ਕਰੈ
ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਸ਼ਬਦ[4] ਕਮਾਵਹੀ ॥੫੬੮॥

ਜੈਸੇ ਅਨੁਚਰ ਨਰਪਤ[5] ਕੀ ਪਢਾਨੈ[6] ਭਾਖਾ
ਬੋਲਤ ਬਚਨ ਖਿਨ ਬੂਝ[7] ਬਿਨ[8] ਦੇਖ ਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਜੌਹਰੀ ਪਰਖ ਜਾਨਤ ਹੈ ਰਤਨ ਕੀ
ਦੇਖਤ ਹੀ ਕਹੈ ਖਰੋ ਖੋਟੋ[9] ਰੂਪ ਰੇਖ ਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਖੀਰ ਨੀਰ ਕੋ ਨਿਬੇਰੋ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਹੰਸ
ਰਾਖੀਐ ਮਿਲਾਇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕੋ ਸਰੇਖ ਹੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਬਦ ਸੁਨਤ ਪਹਿਚਾਨੈ ਸਿਖ
ਆਨ ਬਾਨੀ ਕਿਤਮੀ ਨ ਗਨਤ ਹੈ ਲੇਖ ਹੀ ॥੫੭੦॥

ਬਾਯਸ[9] ਉਡਹ[10] ਬਲ ਜਾਉ ਬੇਗ ਮਿਲੈ ਪੀਯ[11]
ਮਿਟੈ ਦੁਖ ਰੈਗ ਸੋਗ ਬਿਰਹ ਬਿਯੋਗ ਕੋ ।
ਅਵਧ ਬਿਕਟ ਕਟੈ ਕਪਟ ਅੰਤਰ ਪਟ
ਦੇਖਉ ਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਸਹਜ ਸੰਜੋਗ ਕੋ ।
ਲਾਲ ਨ ਆਵਤ ਸ਼ੁਭ ਲਗਨ ਸਗਨ ਭਲੇ
ਹੋਇ ਨ ਬਿਲੰਬ ਕਛੁ ਭੇਦ ਬੇਦ ਲੋਕ[12] ਕੋ ।
ਅਤਿਹਿ ਆਤੁਰ ਭਈ ਅਧਿਕ ਅੰਸੋਰ ਲਾਗੀ
ਧੀਰਜ ਨ ਧਰੈ ਖੰਜੋ ਧਾਰਿ ਭੇਖ ਜੋਗ ਕੋ ॥੫੭੧॥

ਅਗਨਿ ਜਰਤ, ਜਲ ਬੂਡਤ, ਸਰਪ ਗੁਸਹਿ
ਸਸਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਰੋਮ ਰੋਮ ਕਰਿ ਘਾਤ ਹੈ ।
ਬਿਰਥਾ ਅਨੇਕ ਅਪਦਾ ਅਧੀਨ ਦੀਨ ਗਤਿ
ਗ੍ਰੀਖਮ ਔ ਸੀਤ[13] ਬਰਖ ਮਾਹਿ ਨਿਸ ਪ੍ਰਾਤ ਹੈ ।
ਗੋ, ਦ੍ਵਿਜ, ਬਧੂ, ਬਿਸ੍ਵਾਸ, ਬੰਸ, ਕੱਟਿ ਹੜਜਾ[14]
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਨੇਕ ਦੁਖ ਦੋਖ ਬਸ ਗਾਤ ਹੈ ।
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋਰ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਸੋਧ
ਪੀਯ[15] ਕੋ ਬਿਛੋਹ ਪਲ ਏਕ ਨ ਪ੍ਰਜਾਤ ਹੈ ॥੫੭੨॥

---

[1]ਪੂਲਨ [2]ਸਮਰਥ [3]ਹੁਇ [4]ਸਬਕ [5]ਨਰਪਤਿ [6]ਬੂਝਿ [7]ਬਿਨ [8]ਖੋਟੋ [9]ਬਾਇਸ [10]ਉਡਰ [11]ਪੀਅ
[12]ਲੋਗ [13]ਜੀਤ [14]ਹੜਿਆ [15]ਪੀਅ

ਪੂਰਨਿ ਸਰਦ ਸਸਿ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਕਹੈ
ਮੋਰੇ ਜਾਨੈ ਬਰ ਬੈਸੰਤਰ ਕੀ ਊਕ ਹੈ ।
ਅਗਨ[1] ਅਗਨ ਤਨ ਮਧਜ[2] ਚਿਨਗਾਰੀ ਡਾਡੈ
ਬਿਰਹ ਉਸਾਸ ਮਾਨੋ ਫੈਨਗ ਕੀ ਫੂਕ ਹੈ ।
ਪਰਸਤ ਪਾਵਕ ਪਖਾਨ ਫੂਟ ਟੂਟ[3] ਜਾਤ
ਛਾਤੀ ਅਤਿ ਬਰਜਨ ਹੋਇ[4] ਦੰਦਿ ਟੂਕ ਹੈ ।
ਪੀਯ[5] ਕੇ ਸਿਧਾਰੇ ਭਾਰੀ ਜੀਵਨ ਮਰਨ ਭਏ
ਜਨਮ ਲਜਾਯੋ ਪ੍ਰੇਮ-ਨੇਮ ਚਿਤ ਚੂਕ[6] ਹੈ ।।੫੭੩।।

ਬਿਨ ਪ੍ਰਿਯ[7] ਸਿਹਜਾ ਭਵਨ ਆਨ ਰੁਪ ਰੰਗ
ਦੇਖੀਐ ਸਕਲ ਜਮਦੂਤ ਭੈ ਭਯਾਨ ਹੈ ।
ਬਿਨ[8] ਪ੍ਰਿਯ ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਗਜਾਨ[9] ਆਨ ਕਥਾ
ਲਾਗੈ ਤਨ ਛੀਛਨ ਦੁਸਹ ਉਰ ਬਾਨ ਹੈ ।
ਬਿਨ[8] ਪ੍ਰਿਯ ਅਸਨ ਬਸਨ ਅੰਗ ਅੰਗ ਸੁਖ
ਬਿਖਯਾ[10] ਬਿਖਮੁ ਔ ਬੈਸੰਤਰ ਸਮਾਨ ਹੈ ।
ਬਿਨ[8] ਪ੍ਰਿਯ ਮਾਨੋ ਮੀਨ ਸਲਲ[11] ਅੰਤਰਗਤ[12]
ਜੀਵਨ ਜਤਨ ਬਿਨ[8] ਪ੍ਰੀਤਮ ਨ ਆਨ ਹੈ[13] ।।੫੭੪।।

ਪਾਇ ਲਾਗਾ[14] ਲਾਗਾ[14] ਦੂਤੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਤ ਹਤੀ
ਮਾਨ ਮਤੀ ਹੋਇ ਕਾਹੂ ਮੁਖ ਨ ਲਗਾਵਤੀ ।।
ਸਜਨੀ ਸਕਲ ਕਹਿ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਨਿਤ
ਸੀਖ ਦੇਤਿ ਹੂਤੀ ਪ੍ਰਤਿ ਉਤਰ ਨਸਾਵਤੀ ।
ਆਪਨ ਮਨਾਇ ਪ੍ਰਿਆ ਟੇਰਤ ਹੈ ਪ੍ਰਿਆ ਪ੍ਰਿਆ
ਸੁਨ ਸੁਨ ਮੋਨ ਗਹਿ ਨਾਯਕਾ[15] ਕਹਾਵਤੀ ।
ਬਿਰਹ ਬਿਛੋਹ ਲਗ ਪੂਛਤ ਨ ਬਾਤ ਕੋਊ
ਬ੍ਰਿਥਾ ਨਾ ਸੁਨਤ ਠਾਢੀ ਦ੍ਵਾਰਿ ਬਿਲਲਾਵਤੀ ।।੫੭੫।।

ਯਾਹੀ ਮਸੜਕ ਪੰਖ[16] ਰੀਝਤ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ
ਹਾਥ ਆਪਨੈ ਬਨਾਇ ਤਿਲਕ ਦਿਖਾਵਤੇ[17] ।
ਯਾਹੀ ਮਸੜਕ ਧਾਰਿ ਹਸਤ ਕਮਲ ਪ੍ਰਿਯ
ਪ੍ਰੇਮ ਕਥਿ ਕਥਿ[18] ਕਹਿ ਮਾਨਨ[19] ਮਨਾਵਤੇ ।
ਯਾਹੀ ਮਸੜਕ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਕਰਿ ਭਾਗਤੀ ਹੌ
ਧਾਇ ਧਾਇ ਹੇਤ ਕਰਿ ਉਰਹਿ ਲਗਾਵਤੇ ।
ਸੋਈ ਮਸੜਕ ਧੁਨਿ ਧੁਨਿ ਪੁਨ ਰੋਇ ਉਠੌ[20]
ਸੁਪਨੇ[20] ਹੂ ਨਾਥ ਨਾਹਿ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵਤੇ ।।੫੭੬।।

---

[1]ਅਗਨਿ [2]ਮਧਿ [3]ਟੂਟ [4]ਹੁਇ [5]ਪੀਅ [6]ਢੂਕ [7]ਪ੍ਰੀਅ [8]ਬਿਨੁ [9]ਗਿਆਨ [10]ਬਿਖਿਆ [11]ਸਲਿਲ
[12]ਗਤਿ [13][ਹੈ] [14]ਲਾਗਿ [15]ਨਾਦਿਕਾ [16]ਪੇਖਿ [17]ਸੁਹਾਵਤੇ [18]ਕਹਿ [19]ਮਾਨਨਿ [20]ਸੁਪਨੈ

ਜੈਸੇ ਤੋ[1] ਪ੍ਰਸੂਤ ਸਮੈ ਸਤ੍ਰ[2] ਕਰਿ ਪ੍ਰਿਅ[3]
ਜਨਮਤ ਸੁਤ ਪੁਨ[4] ਰਚਤ ਸਿੰਗਾਰੈ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਬੰਦਸਾਲਾ ਬਿਖੈ ਭੂਪਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ
ਛੂਟਤ ਹੀ ਵਾਹੀ ਸ੍ਵਾਮਿ ਕਾਮਹਿ ਸਮ੍ਹਾਰੈ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਹਰ ਹਾਇ ਗਾਇ ਸਾਸਨਾ ਸਹਤ[5] ਨਿਤ
ਕਬਹੂੰ ਨ ਸਮਝੈ ਕੁਟੇਵਹਿ ਨ ਡਾਰੈ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਦੁਖ ਦੇਖ ਪਾਪੀ ਪਾਪਹਿ ਤੁਜਾਗਜੈ[6] ਚਾਹੈ
ਸੰਕਟ ਮਿਟਤ ਪੁਨ[4] ਪਾਪਹਿ ਬੀਚਾਰੈ ਜੀ ॥੫੭੭॥

ਜੈਸੇ ਬੈਲ ਤੇਲੀ ਕੋ ਜਾਨਤ ਕਈ ਕੋਸ ਚਲਜੈ[7]
ਨੈਨ ਉਘਰਤ[8] ਵਾਹੀ ਠੌਰ[9] ਹੀ ਠਿਕਾਨੋ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਜੇਵਰੀ ਬਟਤ[10] ਆਧਰੈ ਅਚਿੰਤ ਚਿੰਤ
ਖਾਤ ਜਾਤ ਬਛਰੋ ਟਟੋਰੇ ਪਛੁਤਾਨੋ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਲੌ[11] ਧਾਵੈ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ
ਆਵਤ ਨ ਸਾਂਤਿ ਭ੍ਰਮ ਭ੍ਰਮਤ ਹਿਰਾਨੋ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨੰਤਰੂ[12] ਦਿਸੰਤਰ ਬਿਹਾਯ[13] ਗਈ
ਪਹੁੰਚ ਨ ਸਕਜੈ[14] ਤਹਾਂ[15] ਜਹਾਂ ਮੱਹਿ ਜਾਨੋ ਹੈ ॥੫੭੮॥

ਸੁਤਨ ਕੋ ਪਿਤਾ ਅਰ[16] ਭ੍ਰਾਤਨ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤਾ ਭਏ
ਭਾਮਨ[17] ਭਤਾਰ ਹੋਤ[18] ਜਨਨੀ ਕੋ ਬਾਰੇ ਹੈ' ।
ਬਾਲਕ ਕੋ ਬਾਲ ਬੁਧਿ, ਤਰੁਨ ਸੋ ਤਰੁਨਾਈ
ਬ੍ਰਿਧ ਸੋ ਬ੍ਰਿਧ ਬਿਵਸਥਾ ਬਿਸਥਾਰੇ ਹੈ' ।
ਦ੍ਰਿਸਟ ਕੋ ਰੂਪ ਰੰਗ, ਸੁਰਤ ਕੋ ਨਾਦ ਬਾਦ
ਨਾਸਕਾ ਸੁਗੰਧਿ, ਰਸ ਰਸਨਾ ਉਚਾਰੇ ਹੈ' ।
ਘਟਿ ਅਵਘਟਿ ਨਟ ਵਟ ਅਦਭੁਤ ਗਤਿ
ਪੂਰਨ ਸਕਲ ਭੂਤ, ਸਭ ਹੀ ਤੈ ਨਜਾਰੇ[19] ਹੈ ॥੫੭੯॥

ਜੈਸੇ ਤਿਲ ਪੀੜ ਤੇਲ ਕਾਢੀਅਤ ਕਸਟ ਕੋ
ਤਾਂਤੇ ਹੋਇ ਦੀਪਕ ਜਰਾਏ ਉਜਿਯਾਰੋ[20] ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਕਰਿ ਕਾਟੀਐ ਅਜਾ ਕੋ ਤਨ
ਤਾਂਕੀ ਤਾਤ ਬਾਜੈ ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਸੋ[21] ਪਜਾਰੋ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਉਟਾਯ[22] ਦਰਪਨ ਕੀਜੈ ਲੌਸ[23] ਸੋਤੋ
ਤਾਤੇ ਕਰ ਗਹਿ ਮੁਖ ਦੇਖਤ ਸੰਸਾਰੋ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਦ੍ਰਯ ਕ੍ਰਯ ਸੁਧ ਸਾਧਨਾ ਕੋ ਸਾਧ ਭਏ
ਤਾਹੀ ਤੇ ਜਗਤ ਕੋ ਕਰਤ ਨਿਸਤਾਰੋ ਜੀ ॥੫੮੦॥

---

[1]ਤਉ [2]ਸਤ੍ਰ [3]ਤੂਲਨਾ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਾਨੈ ਪ੍ਰਿਅ' ਹੈ । [4]ਪੁਨਿ [5]ਸਹਸ [6]ਤਿਆਗਿ [7]ਚਲਿਓ
[8]ਉਘਾਰਤ [9]ਠਾਉ [10]ਬਟਤ [11]ਲਉ [12]ਸੁਪਨੰਤਰਿ [13]ਖਿਹਾਇ [14]ਅਕਿਓ [15]ਭਾਹਾਂ [16]ਅਮੁ
[17]ਭਾਮਨਿ [18]ਹੋਤ [19]ਨਿਆਰੇ [20]ਉਜਿਆਰੇ [21]ਸੋ [21]ਉਟਾਇ [23]ਲੌਸਟ

ਜੈਸੇ ਅੰਨਾਦਿ ਆਦਿ ਅੰਤ ਪਰਯੰਤ ਹੋਤ
ਸਗਲ ਸੰਸਾਰ ਕੋ ਆਧਾਰ ਭਯੋ[1] ਤਾਂਹੀ ਮੈਂ ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਕਪਾਸ ਤ੍ਰਾਸ ਦੇਤ ਨ ਉਦਾਸ ਕਾਢੈ
ਜਗਤ ਕੀ ਓਟ ਭਏ ਅੰਬਰ ਦਿਵਾਹੀ ਸੋਂ ।
ਜੈਸੇ ਆਪਾ ਖੋਇ ਜਲ ਮਿਲੈ[2] ਸਭਿ ਬਰਨ ਮੌਂ
ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਨਸ ਤ੍ਰਿਪਤ ਗਤ ਯਾਹੀ ਸੌਂ ।
ਤੈਸੇ ਮਨ ਸਾਧਿ ਸਾਧਿ[3] ਸਾਧਨਾ ਕੋ ਸਾਧ ਭਏ
ਯਾਹੀ ਤੇ ਸਕਲ ਕੌ ਉਧਾਰ, ਅਵਗਾਹੀ ਸੋ ॥੫੮੧॥

ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਚਲੇ ਨਿਰਬਿਘਨ ਪਹੂਚੈ ਘਰ
ਬਿਛਰੈ ਕੁਰਤ ਏਟਵਾਰੋ ਮਾਰ ਡਾਰ ਹੈਂ ।
ਜੈਸੇ ਬਾਰ ਦੀਏ ਖੇਤ ਛੁਵਤ ਨ ਮ੍ਰਿਗ ਨਰ
ਛੋਡੀ ਭਏ ਮ੍ਰਿਗ ਪੰਖੀ[4] ਖੇਤਹਿ ਉਜਾਰ ਹੈਂ ।
ਪਿੰਜਰਾ ਮੈਂ ਸੁਆ ਜੈਸੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲੇਤ ਹੋਤ
ਨਿਕਸਤਿ ਖਿਨ ਤਾਂਹਿ ਗੁਸਤ ਮੰਜਾਰ ਹੈ ।
ਸਾਧਸੰਗ[5] ਮਿਲਿ ਮਨ ਪਹੂਚੈ[6] ਸਹਜ ਘਰਿ
ਬਿਚਰਤ ਪੰਚੋ ਦੂਤ ਪ੍ਰਾਨ ਪਰਿਹਾਰ ਹੈਂ ॥੫੮੨॥

ਜੈਸੇ ਤਾਤ ਮਾਤ ਗ੍ਰਿਹ ਜਨਮਤ ਸੁਤ ਘਨੇ
ਸਕਲ ਨ ਹੋਤ ਸਮਸਰ ਗੁਨ ਗਥ[7] ਜੀ ।
ਚਟੀਆ ਅਨੇਕ ਜੈਸੇ ਆਵੈਂ ਚਟਸਾਲ ਬਿਖੈ
ਪੜਤ ਨ ਏਕਸੇ ਸਰਬ[8] ਹਰ ਕਥ[9] ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਨਦੀ ਨਾਵ ਮਿਲਿ ਬੈਠਤ ਅਨੇਕ ਪੰਥੀ
ਹੋਤ ਨ ਸਮਾਨ ਸਭੈ ਚਲਤ ਹੈਂ ਪਥ[10] ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਚਰਨ ਸ਼ਰਨ[11] ਹੈਂ ਅਨੇਕ ਸਿਖ
ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਮਰਥ[12] ਜੀ[13] ॥੫੮੩॥

ਜੈਸੇ ਜਨਮਤ ਕੰਨਜਾ[14] ਦੀਜੀਐ ਦਹੇਜ ਘਨੋ[15]
ਤਾਕੈ ਸੁਤ ਆਗੈ ਬਜਾਹੇ[16] ਬਹੁ ਪੁਨ[17] ਲੀਜੀਐ ।।
ਜੈਸੇ ਦਾਮ ਲਾਈਅਤ ਪ੍ਰਥਮ[18] ਬਨਜ ਬਿਖੈ
ਪਾਛੈ ਲਾਭ ਹੋਤ[19] ਮਨ ਸਕੁਚ ਨ ਕੀਜੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਗਊ ਸੇਵਾ ਕੈ ਸਹੇਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀਅਤ
ਸਕਲ ਅਖਾਦ ਵਾਕੋ ਦੂਧ ਦੁਹਿ ਪੀਜੀਐ ।
ਤੈਸੇ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਅਰਪ ਸਰਨ[20] ਗੁਰ
ਦੀਖਜਾ[21] ਦਾਨ ਲੈ ਅਮਰ ਸਚ ਸਦ ਜੀਜੀਐ ॥੫੮੪॥

---

[1]ਭਇਓ [2]ਮਿਲੈ [3]ਸਾਧ [4]ਮੂਲ ਪਾਠ 'ਪੰਥੀ' ਸੀ, 'ਪੰਖੀ' ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਉਕਾਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਉਚਰਿਤ : ਘੀਰ ਸਿੰਘ (ਡਾ.) ਕਬਿਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ [5]ਸੰਗੁ [6]ਪਹੂਚੈ [7]ਗਥਿ [8][ਸਰਬ] [9]ਕਥਿ [10]ਪਥਿ [11]ਸ਼ਰਨਿ [12]ਸਮਰਥਿ [13]ਹੈ [14]ਕੰਠਿਆ [15]ਘਨੋ [16]ਵਿਆਹੇ [17]ਪੁਨਿ [18]ਪ੍ਰਥਮ [19]ਹੋਤ [20]ਸਰਨਿ [21]ਦੀਖਿਆ

ਜੈਸੇ ਲਾਖ ਕੋਰਿ ਲਿਖਤ ਨ ਕਨ ਭਾਰ ਲਾਗੈ
ਜਾਨਤ ਸੁ ਸੂਮ ਹੋਇ[1] ਜਾਕੈ ਗਨ ਰਾਖੀਐ ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਹੈ ਪਾਈਐ ਨ ਅਮਰ ਪਦ
ਜੌ[2] ਲੌ[3] ਜਿਹ੍ਵਾ[4] ਕੈ ਸੁਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨ ਚਾਖੀਐ ।
ਬੰਦੀਜਨ ਕੀ ਅਸੀਸ ਭੂਪਤ ਨ ਹੋਇ ਕੌਊ
ਸਿੰਘਾਸਨ ਬੈਠੇ ਜੈਸੇ ਚਕ੍ਰਵੈ ਨ ਭਾਖੀਐ ।
ਤੈਸੇ ਲਿਖੇ ਸੁਨੇ ਕਹੇ ਪਾਈਐ ਨਾ ਗੁਰਮਤਿ
ਜੌ[2] ਲੌ[3] ਗੁਰਸਬਦ ਕੀ ਸੁਜੁਕਤ[5] ਨ ਲਾਖੀਐ ॥੫੮੫॥

ਜੈਸੇ ਤਉ ਚੁੰਪਕ ਬੇਲ[6] ਬਿਬਧ[7] ਬਿਥਾਰ ਚਾਰੁ
ਬਾਸਨਾ ਪ੍ਰਗਟ[8] ਹੋਤ[9] ਫੂਲ ਹੀ ਮੈ ਜਾਦਿਕੈ ॥
ਜੈਸੇ ਦ੍ਰਮ ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦੇਖੀਐ ਪ੍ਰਸਿਧ[10]
ਸੁਾਦ ਰਸ ਹੋਤ ਫਲ ਹੀ ਮੈ ਪੂਨ ਆਦਿਕੈ ।
ਜੈਸੇ ਗੁਰ ਗਜਾਨ[11] ਰਾਗ ਨਾਦ ਹਿਰਦੈ ਬਸਤ .
ਕਰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ ਤਾਸ ਰਸਨਾ ਰਸਾਇਕੈ ।।
ਤੈਸੇ ਘਟ ਘਟ ਬਿਖੈ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ
ਜਾਨੀਐ ਪ੍ਰਤਜਛ[12] ਸਹਾਂਪੁਰਖ ਸਨਾਇਕੈ ॥੫੮੬॥

ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤ ਜੰਤ ਪੂਛੈ ਬੈਦ ਬੈਦ ਪ੍ਰਤਿ
ਜੌ[2] ਲੌ[3] ਨ ਮਿਟਤ ਰੋਗ ਤੌ[13] ਲੌ[3] ਬਿਲਲਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਭੀਖ ਮਾਂਗਤ ਭਿਖਾਰੀ ਘਰਿ ਘਰਿ ਡੋਲੈ
ਤੌ[13] ਲੌ[3] ਨਹੀਂ ਆਵੈ ਚੈਨ ਜੌ[2] ਲੌ[3] ਨ ਅਘਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਬਿਰਹਨੀ ਸੌਨ[14] ਸਗਨ ਲਗਨ ਸੋਧੈ
ਜੌ[2] ਲੌ[3] ਨ ਭਤਾਰ ਭੇਟੈ ਤੌ[13] ਲੌ[3] ਅਕੁਲਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਖੋਜੀ ਖੋਜੈ ਅਲ[15] ਕਮਲ ਕਮਲ ਗਤਿ
ਜੌ[2] ਲੌ[3] ਨ ਪਰਮ ਪਦ ਸੰਪਟ[16] ਸਮਾਤ ਹੈ ॥੫੮੭॥

ਪੋਖਤ ਪੋਖਤ ਜੈਸੇ ਰਤਨ ਪਾਰਖੂ[17] ਹੰਤ
ਸੁਨਤ ਸੁਨਤ ਜੈਸੇ ਪੰਡਿਤ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ ।
ਸ੍ਰੁਘਤ ਸ੍ਰੁਘਤ ਸੋਧਾ ਜੈਸੇ ਤਉ ਸੁਬਾਸੀ ਹੋਤ
ਗਾਵਤ ਗਾਵਤ ਜੈਸੇ ਗਾਇਨ ਗੁਨੀਨ ਹੈ।
ਲਿਖਤ ਲਿਖਤ ਲੇਖ ਜੈਸੇ ਤਉ ਲੇਖਕ ਹੋਤ
ਚਾਖਤ ਚਾਖਤ ਜੈਸੇ ਭੋਗੀ ਰਸੁ ਭੀਨ ਹੈ ।
ਚਲਤ ਚਲਤ ਜੈਸੇ ਪਹੁਚੈ ਠਿਕਾਨੈ[18] ਜਾਇ
ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਗੁਰਸਬਦ ਲਿਵਲੀਨ ਹੈ ॥੫੮੮॥

ਜੈਸੇ ਅਲ[15] ਕਮਲ ਕਮਲ ਬਾਸ ਲੋਭ ਫਿਰੈ
ਕਾਹੂੰ[19] ਏਕ ਪਦਮ ਕੈ ਸੰਪਟ ਸਮਾਤ ਹੈ ।

---

[1]ਹੁਇ [2]ਜਉ [3]ਲਉ [4]ਜਿਹ੍ਵਾ [5]ਸੁਜੁਗਤਿ [6]ਬੇਲਿ [7]ਬਿਬਿਧਿ [8]ਪ੍ਰਗਟਿ [9]ਹੋਂਤੁ [10]ਪ੍ਰਸਿਧਿ [11]ਗ੍ਰਿਆਨ
[12]ਪ੍ਰਤਛ [13]ਤਉ [14]ਸਉਨ [15] ਅਲਿ [16]ਸੰਪਤ [17]ਪਾਰੂਖ [18]ਠਿਕਾਨੇ [19]ਕਾਹੂ

ਜੈਸੇ ਪੰਛੀ ਬਿਰਖ[1] ਬਿਰਖ ਫਲ ਖਾਤ ਫਿਰੈ
ਬਰਹਨੇ ਬਿਰਖ ਬੈਠੇ ਰਜਨੀ ਬਿਹਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਭੋ[2] ਬ੍ਰਜਾਪਾਰੀ[3] ਹਾਟਿ ਹਾਟਿ ਕੈ ਦੇਖਤ ਫਿਰੈ
ਬਿਰਲੈ[4] ਕੀ ਹਾਟਿ ਬੈਠ ਬਨਜ ਲੇ[5] ਜਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਸਬਦਗੁਰ ਰਤਨ ਖੰਜਤ ਖੰਜੀ
ਕੰਟਿ ਮਧੇ ਕਾਹੂ ਸੰਗ[6] ਰੰਗ[7] ਲਪਟਾਤ ਹੈ ॥੫੮॥

ਜੈਸੇ ਦੀਪ ਦੀਪੜ ਪਤੰਗ ਲੰਟਪੰਟ ਹੋਤ
ਕਬਹੂੰ[8] ਕੈ ਜਾਰਾ ਮੈ ਪਰਤ ਜਰ ਜਾਇ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਖਗ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਚੋਗ ਚੁਗਿ ਆਵੈ ਉਡਿ[9]
ਕਾਹੂ ਦਿਨ ਫਾਸੀ ਫਾਸੈ ਬਹੁਰਜੋ[10] ਨ ਆਇ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਅਲ[11] ਕਮਲ ਕਮਲ ਪ੍ਰਤਿ ਖੰਜੇ ਨਿਤ
ਕਬਹੂੰ[8] ਕਮਲ ਦਲ ਸੰਪਟ ਸਮਾਇ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਬਾਨੀ[12] ਅਢਗਾਹਨ ਕਰਤ ਚਿਤ
ਕਬਹੂੰ[8] ਮਗਨ ਹ੍ਵੈ[13] ਸਬਦ ਉਰਝਾਇ ਹੈ ॥੫੯॥

ਜੈਸੇ ਪੰਸਤੀ ਸੁਨਤ ਕਹਤ[14] ਪੰਸਤ ਬੁਰੋ
ਤਾਂਕੇ ਬਸਿ ਭਯੋ[15] ਛਾਡਜੋ[16] ਚਾਹੈ ਪੈ ਨ ਛੂਟਈ ।
ਜੈਸੇ ਜੂਆ ਖੇਲ ਬਿਤ ਹਾਰ ਬਿਲਖੈ ਜੁਆਰੀ
ਭਉ[17] ਪਰ ਜੁਆਰਨ ਕੀ ਸੰਗਤ[18] ਨ ਟੂਟਈ ।
ਜੈਸੇ ਚੋਰ ਚੋਰੀ ਜਾਤ ਹ੍ਰਿਦੈ ਸਹਕਤ, ਪੁਨ[19]
ਤਜਤ ਨ ਚੋਰੀ ਜੌ[20] ਲੌ[21] ਸੀਸ ਹੀ ਨ[22] ਛੂਟਈ ।
ਤੈਸੇ ਸਭ ਕਹਤ ਸੁਨਤ ਮਾਯਾ[23] ਦੁਖਦਾਈ
ਕਾਹੂ ਪੈ ਨ ਜੀਤੀ ਪਰੈ ਮਾਯਾ ਜਗ[24] ਲੂਟਈ ॥੫੯॥

ਤਰੁਵਰੁ[25] ਗਿਰੇ[26] ਪਾਤ[27] ਬਹੁਰੋ[28] ਨ ਜੰਰੈ ਜਾਤ
ਐਸੋ ਤਾਤ ਮਾਤ ਸੁਤ ਭ੍ਰਾਤ ਮੋਹ ਮਾਯਾ[29] ਕੋ ।
ਜੈਸੇ ਬੁਦਬੁਦਾ ਓਰਾ ਪੇਖਤ[30] ਬਿਲਾਇ ਜਾਇ
ਐਸੋ ਜਾਨ ਤਜਾਗਹੁ[31] ਭਰੰਸੋ[32] ਭ੍ਰਮ[33] ਕਾਯਾ[34] ਕੋ ।
ਤ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ ਜਰਿ ਬ੍ਰਿਛਤ[35] ਨ ਬਾਹ ਲਾਗੈ
ਐਸੋ ਆਵਾ[36] ਔਹਿ[37] ਜੈਸੇ ਨੇਹੁ ਦ੍ਰ੍ਮ ਛਾਯਾ[38] ਕੋ ।
ਜਨਮ ਜੀਵਨ ਅੰਤਕਾਲ ਕੋ[39] ਸੰਗਾਤੀ ਰਾਚਹੁ
ਸਫਲ ਔਸਰ[40] ਜਗ ਤਬ ਹੀ ਤੋਂ[41] ਆਯਾ[42] ਕੋ ॥੫੯॥

---

[1]ਬਿਰਨ [2]ਤਉ [3]ਬਿਆਪਾਰੀ [4]ਬਿਰਲੈ [5]ਲੈ [6]ਸੰਗਿ [7]ਰੰਗਿ [8]ਕਬਹੂ [9]ਉ੍ਰਡਿ [10]ਬਹੁਰਿ [11]ਅਲਿ [12]ਗੁਰਬਾਨੀ [13]ਹੁਇ [14]ਕਹਿਤ [15]ਭਇਓ [16]ਛਾਡਿਓ [17]ਭਉ [18]ਸੰਗਤਿ [19]ਪੁਨਿ [20]ਜਉ [21]ਲਉ [22][ਨ] [23]ਮਾਇਆ [24]ਜਗੁ [25]ਤਰਵਰੁ [26]ਗਿਰੈ [27]ਪਾਕੁ [28]ਬਹੁਰਿਓ [29]ਮਾਇਆ [30]ਪੇਖਤਿ [31]ਤਿਆਗਹੁ [32]ਤੁਰੰਸੇ [33]ਕ੍ਰਮ [34]ਛਾਇਆ [35]ਬ੍ਰਿਛਤਿ [36]ਇਥੇ 'ਆਯਾ' ਪਾਠ ਚਾਹੀਦੇ ਹੈ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਨਾਲ 'ਆਸ' ਦਾ ਆਵਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਓਦਰਿਤ : ਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ) ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ। [37]ਅਉਧ [38]ਛਾਇਆ [39]ਕੈ [40]ਅਉਸਰ [41]ਤਉ [42]ਆਇਆ

ਕੋਊ ਹਰ ਜੋਰੈ, ਬੋਰੇ, ਕੋਊ ਰਾਖੈ, ਲੂਨੈ ਕੋਊ
ਜਾਨੀਐ ਨ ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਅੰਤ ਕੌਨ ਖਾਇਯੋ ।
ਕੋਊ ਗਡੈ, ਚਿਨੈ ਕੋਊ, ਕੋਊ ਲੀਪੈ, ਪੋਚੈ ਕੋਊ
ਸਮਝ ਨ ਪਰੈ ਕੌਨ ਬਸੈ ਗ੍ਰਿਹ ਆਇਯੋ
ਕੋਊ ਚੁਨੈ ਲੰਡੈ ਕੋਊ ਕੋਊ ਕਾਤੈ ਬੁਨੈ ਕੋਊ
ਬੂਝੀਐ[2] ਨ ਓਢੈ ਕੋਨ ਅੰਗ ਸੋ ਬਨਾਇਯੋ ।
ਤੈਸੇ ਆਪਾ[3] ਕਾਛ ਕਾਛ ਕਾਮਨੀ ਸਗਲ ਬਾਛੈ
ਕਵਨ ਸੁਹਾਗਨਿ ਹੈ[4] ਸਿਹਜਾ ਸਮਾਇਯੋ ॥੫੬॥

ਜੋਈ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂਹਿ ਸੋਵਤ ਜਗਾਵੈ ਜਾਇ
ਜਾਗਤ ਬਿਹਾਵੈ ਜਾਹਿ ਤਾਂਹਿ ਨ ਬੁਲਾਵਈ ।
ਜੋਈ ਪ੍ਰਭੁ[5] ਭਾਵੈ ਤਾਂਹਿ ਮਾਨਾਂ ਮਨਾਵੈ ਧਾਇ[6]
ਸੇਵਕ ਸਰੂਪ[7] ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਨ ਭਾਵਈ ।
ਜੋਈ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵੈ ਤਾਂਹਿ ਰੀਝਕੈ ਰਿਝਾਵੈ ਆਪਾ[8]
ਕਾਢਿ ਕਾਢਿ ਆਵੈ ਤਾਂਹਿ ਪਗ ਨ ਲਗਾਵਈ ।
ਜੋਈ ਪ੍ਰਭੁ[9] ਭਾਵੈ ਤਾਂਹਿ ਸਬੈ ਬਨ ਆਵੈ, ਤਾਕੀ
ਮਹਿਮਾ ਅਪਾਰ ਨ ਕਹਤ ਬਨ ਆਵਈ ॥੫੭॥

ਜੈਸੇ ਤੋ[9] ਸਮੁੰਦ ਬਿਖੈ ਬੋਹਥੋ[10] ਬਹਾਇ ਦੀਜੈ
ਕੀਜੈ ਨ ਭਰੋਸੋ ਜੋ[11] ਲੋ[12] ਪਹੁਚੈ ਨ ਪਾਰ ਕੋ ।
ਜੈਸੇ ਤੋ[13] ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਖੇਤ ਹੋਤੁ ਕਰਿ ਜੋਤੈ ਬੋਵੈ
ਮਾਨਤ ਕੁਸਲ ਆਨ ਪੈਠੇ ਗ੍ਰਿਹ ਦ੍ਵਾਰ ਕੋ ।
ਜੈਸੇ ਪਿਰ[14] ਸੰਗਮ ਕੈ ਹੋਤ[15] ਗਰ ਹਾਰ ਨਾਰਿ
ਕਰਤ ਹੈ ਪ੍ਰੀਤ[16] ਪੋਖਿ ਸੁਤ ਕੋ ਲਿਲਾਰ ਕੋ ।
ਤੈਸੇ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕਰੀਐ ਨ ਕਾਹੂ ਕੇਰੀ
ਜਾਨੀਐ ਧੌ[17] ਕੈਸੇ[18] ਦਿਨ ਆਵੈ ਅੰਤਕਾਰ[19] ਕੋ ॥੫੮॥

ਜੈਸੇ ਚੂਨੋ ਖਾਂਡ ਸ੍ਰੋਤ ਏਕਸੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤ
ਪਾਈਐ ਤੋ[20] ਸ੍ਵਾਦ ਰਸ ਰਸਨਾ ਕੋ ਚਾਖੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਪੀਤ ਬਰਨ ਹੀ ਹੇਮ ਅਰ[21] ਪੀਤਰ ਹੈ[22]
ਜਾਨੀਐ ਮਹਤ ਪਾਰਖਦ ਅਗੂ ਭਾਖੀਐ
ਜੈਸੇ ਕਉਆ ਕੋਕਿਲਾ ਹੈ ਦੋਨੋ ਖਗ ਸ੍ਯਾਮ[23] ਤਨ
ਬੂਝੀਐ ਅਸੁਭ ਸੁਭ ਸਬਦ ਸੁ ਭਾਖੀਐ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਚਿਹਨ ਕੋ ਸਮਾਨ ਹੋਤ[24]
ਕਰਨੀ ਕਰਤੂਤ ਲਗ[25] ਲਛਨ ਕੋ ਲਾਖੀਐ ॥੫੯॥

---

[1]ਕੋਊ [2]ਬੂਝੀਐ [3]ਆਪ [4]ਹੁਇ [5]ਪ੍ਰਭੂ [6]ਧਾਰਿ [7]ਸਰੂਪ [8]ਆਪਿ [9]ਤਉ [10]ਬੋਹਿਥੋ [11]ਜਉ [12]ਲਉ [13]ਤਉ [14]ਪ੍ਰਿਅ [15]ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਹੋਤ' ਹੈ 'ਹੁੰਤ' ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਊਕਾਈ ਹੈ। ਊਦਹਿਤ : ਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ) ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਚੂਸਤਾ ਸਕੰਧ। [16]ਪ੍ਰੀਤਿ [17]ਜੋ [18]ਕੈਸੇ [19]ਅੰਤਿਵਾਰ [20]ਤਉ [21]ਅਰੁ [22]ਹੁਇ [23]ਸ੍ਯਾਮ [24]ਹੁੰਤ [25]ਛ ਗਿ

ਜੈਸੇ ਕਰਪੂਰ ਲੋਨ ਏਕਸੇ ਦਿਖਾਈ ਚੋਭ
ਕੇਸਰ ਕਸੁੰਭ ਸਮਸਰ ਅਰੁਨਾਈ ਕੈ ।
ਰੂਪੋ[1] ਕਾਂਸੀ ਚੰਨੋ ਜੈਸੇ ਉਜਲ ਬਰਨ ਹੋਤ
ਕਾਜਰ ਔ[2] ਚੋਆ ਹੈ[3] ਸਮਾਨ ਸਜਾਮਤਾਈ[4] ਕੈ ।
ਇੰਦਰਾਇਨ ਫਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਪੀਤ ਸਮ
ਹੀਰਾ ਔ[2] ਫਟਕ ਸਮਰੂਪ ਹੈ ਦਿਖਾਈ ਕੈ ।
ਤੈਸੇ ਖਲ ਦਿਸ[5] ਮੈਂ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸਮ ਦੇਹ
ਬੂਝਤ ਬਿਬੇਕੀ ਜਲ ਜੁਗਤਿ ਸਮਾਈ ਕੈ ॥੫੬੭॥

ਕਾਲਰ ਮੈਂ[4] ਬੋਏ ਬੀਜ ਉਪਜੈ ਨ ਧਾਨ ਧਾਨ
ਖੇਤ ਮੈਂ[4] ਡਾਰੇ ਸੁ ਤਾਂਤੇ ਅਧਿਕ ਅਨਾਜ ਹੈ ।
ਕਾਲਰ ਸੋ ਕਰਤ ਸਬਾਰ ਜਸ ਸਾ ਉਸੁ ਭੋ[6]
ਪਾਵਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤਪ ਤੇਜ ਉਪਰਾਜ ਹੈ ।
ਜਸਤ ਸੰਯੁਕਤ ਹ੍ਵੈ[7] ਮਿਲਤ ਹੈ ਸੀਤ ਜਲ
ਅਚਵਤ ਸਾਂਤਿ ਸੁਖ ਤ੍ਰਿਖਾ ਭ੍ਰਮ ਭਾਜ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਅਚੇਤ ਸੰਗਤ ਸੁਭਾਵ ਹੋਤ
ਸਕਿਤ[8] ਸਕਿਤ[8] ਗਤ ਸਿਵ ਸਿਵ ਸਾਜ ਹੈ ।੫੬੮।

ਕੇਹਰਿ ਅਹਾਰ ਮਾਸ, ਸੁਰਹੀ ਅਧਾਰ ਘਾਸ
ਮਧੁਪ ਕਮਲ ਬਾਸ ਲੇਤ ਸੁਖ ਮਾਨ ਹੀ ।
ਮੀਨਹਿ ਨਿਵਾਸ ਨੀਰ, ਬਾਲਕ ਅਹਾਰ ਖੀਰ
ਸਰਪਹ ਸਖਾ ਸਮੀਰ ਜੀਵਨ ਕੈ[9] ਜਾਨਹੀ ।
ਚੰਦਹਿ ਚਾਹੈ ਚਕੋਰ ਘਨਹਰ ਘਟਾ ਮੋਰ
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਬੂੰਦਨਸ੍ਵਾਂਤਿ ਧਰਤ ਧਿਆਨ ਹੀ ।
ਪੰਡਿਤ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰਿ, ਲੋਕਨ ਮੈ ਲੰਕਾਚਾਰ
ਮਾਯਾ[10] ਮੋਹ ਮੈ ਸੰਸਾਰ, ਗਜਾਨਿ[11] ਗੁਰ ਗਜਾਨ ਹੀ[11] ॥੫੬੯॥

ਜੈਸੇ ਪੀਤ ਸ੍ਵੇਤ[3] ਸਜਾਮ[12] ਅਰਨ[13] ਵਰਨ ਰੂਪ
ਅਗੂਭਾਗ ਰਾਖੈ ਆਂਧਰੋ ਨ ਕਛੂ ਦੇਖ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਔ[14] ਨਾਦ ਬਾਦ ਆਨ ਗੁਨ
ਗਾਵਤ ਬਜਾਵਤ ਨ ਬਹਰੋ ਪਰੇਖ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਰਸ ਭੋਗ ਬਹੂ ਬਿੰਜਨ ਪਰੋਸੈ ਆਗੈ
ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤ ਜੋਤ ਨਾਹਿ ਰੁਚਿਤ ਬਿਸੇਖ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਦਰਸ, ਬਚਨ, ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ[15] ਨਿਧ[16]
ਮਹਿਮਾਂ ਨ ਜਾਨੀ ਮੋਹਿ ਅਧਮ ਅਭੇਖ ਹੈ ॥੬੦੦॥

---

[1]ਰੂਪੋ [2]ਅਉ [3][ਹੈ] [4]ਸਿਆਮਤਾਈ [5]ਦ੍ਰਿਸਟਿ [6]ਭਉ [7]ਹ੍ਵਇ [8]ਸਕਤਿ [9]ਕੋ [10]ਮਾਇ [11]ਗਿਆਨ
[12]ਸਿਆਮ [13]ਅਰੁਨ [14]ਅਉ [15]ਨਮ [16]ਨਿਧਿ

ਕਵਨ ਭੁਕਤਿ ਕਰਿ[1] ਭੁਕਤਵਛਲ[2] ਭਏ
ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਭਏ ਕੌਨ[3] ਪਤਿਤਾਈ ਕੈ ।
ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਭਏ ਸੁ ਕੌਨ[3] ਦੀਨਤਾ ਕੈ
ਗਰਬ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਭਏ ਕਵਨ ਬਡਾਈ ਕੈ ।
ਕਵਨ ਸੇਵਾ ਕੈ[4] ਨਾਥ ਸੇਵਕ ਸਹਾਈ ਭਏ
ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰਣ[5] ਹੈ ਕੌਨ[3] ਅਸੁਰਾਈ ਕੈ ।
ਭਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਅਘ ਦੀਨਤਾ ਗਰਬ ਸੇਵਾ
ਜਾਨੈਂ[6] ਨ ਬਿਰਦ ਮਿਲੈਂ[7] ਕਵਨ ਕਮਾਈ ਕੈ ॥੬੦੧॥

ਕੌਨ[8] ਗੁਨ ਗਾਇਕੈ ਰੀਝਾਈਐ ਗੁਨ ਨਿਧਾਨ
ਕਵਨ ਮੋਹਨ ਜਗ ਮੋਹਨ ਬਿਮੋਹੀਐ ।
ਕੌਨ[9] ਸੁਖ ਦੈਕੈ ਸੁਖਸਾਗਰ ਸਰਣ[10] ਗਹੌਂ
ਭੁਖਨ ਕਵਨ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਮਨ ਮੋਹੀਐ ।
ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ[11] ਨਾਯਕ ਕੀ ਨਾਯਕਾ ਹ੍ਵੈ[12]
ਕੈਸੇ, ਅੰਤ੍ਰਜਾਮੀ[13] ਕੌਨ[9] ਉਕਤ ਕੈ ਬੋਹੀਐ ।
ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਹੈ ਸਰਬਸੁ ਬਿਸ੍ਵ ਜਾਕੈ ਬਸੁ
ਕੈਸੇ ਬਸੁ ਆਵੈ ਜਾਂਕੀ ਸੋਭਾ ਲਗ[14] ਸੋਹੀਐ ॥੬੦੨॥

ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਿਲ[15] ਦ੍ਰੁਮ ਸਫਲ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਚੰਦਨ ਮਿਲਤ ਸਬ[16] ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਮਿਲ ਪਾਵਕ ਢਰਤ ਪੁਨ[17] ਸੋਈ ਧਾਤ
ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਰੂਪ ਕੰਚਨ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੈ ।
ਅਵਰ ਨਖਤ੍ਰ ਬਰਖਤ ਜਲ ਜਲਮਈ
ਸ੍ਵਾਂਤਿਬੂੰਦ ਸਿੰਧ[18] ਮਿਲ[15] ਮੁਕਤਾ ਬਿਗਾਸ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਪਰਵਿਰਤਿ ਔ[19] ਨਿਵਿਰਤ ਜੋ ਸ੍ਵਭਾਵ ਦੋਊ
ਗੁਰ ਮਿਲ[15] ਸੰਸਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਅਭਿਆਸੁ[20] ਹੈ ॥੬੦੩॥

ਜੈਸੇ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਤ ਸਿੰਗਾਰ ਨਾਰਿ
ਭੇਟਤ ਭਤਾਰ ਉਰ[21] ਹਾਰ ਨ ਸੁਹਾਤ ਹੈ ।
ਬਾਲਕ ਅਚੇਤ ਜੈਸੇ ਕਰਤ ਅਨੇਕ ਲੀਲਾ
ਸੁਰਤ ਸਮਾਰ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਬਿਸਰਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਿਯਾ ਸੰਗਮ ਸੁਜਸ ਨਾਯਕਾ[22] ਬਖਾਨੈਂ
ਸੁਨ[23] ਸੁਨ[23] ਸਜਨੀ ਸਕਲ ਬਿਗਸਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਖਟ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸ੍ਰਮ ਗਜਾਨ[24] ਕਾਜ
ਗਜਾਨ[24] ਭਾਨੁ ਉਦੈ ਉਡਿ ਕਰਮ ਉਡਾਤ ਹੈ ॥੬੦੪॥

---

[1]ਘਰ [2]ਤੁਗਿ ਵਛਲ [3]ਕਉਨ [4]ਕੇ [5]ਸੰਘਾਰਨ [6]ਜਾਨਉ [7]ਮਿਲਉ [8]ਕਵਨ [9]ਕਉਨ [10]ਸਰਨ [11]ਕੋਟ [12]ਹੁਇ [13]ਅੰਤਰਜਾਮੀ [14]ਜਹਿ [15]ਮਿਲਿ [16]ਸਭ [17]ਪੁਨਿ [18]ਇਹ ਪਾਠ ਅਸ਼ੁਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਸਿੱਧ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਦਰਿਤ : ਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ), ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਚੂਸਰਾ ਸਕੰਧ । [19]ਅਉ [20]ਅਭਿਆਸੁ [21]ਉਰਿ [22]ਨਾਇਕਾ [23]ਸੁਨਿ [24]ਗਿਆਨ

ਜੈਸੇ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਪ੍ਰਿਆ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਿਸਮ ਹੋਇ
ਸੋਭਾ ਦੇਤ ਮੌਨ ਗਹੇ, ਮਨ ਮੁਸਕਾਤ ਹੈ ।
ਪੂਰਨ ਅਧਾਨ[1] ਪਰਸੂਤ ਸਮੈ ਰੋਦਤ ਹੈ
ਗੁਰਜਨ ਮੁਦਤ ਹ੍ਵੈ[2], ਤਾਹੀ ਲਪਟਾਤ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਮਾਨਵਤੀ ਮਾਨ ਤਜਾਗਿ[3] ਕੈ ਅਮਾਨ ਹੋਇ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਪਾਇ ਚੁਪ ਹ੍ਵੈਲਸਤ ਗਾਤ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ ਜਾਸ
ਬੰਛਤ, ਬੈਰਾਗ, ਮੌਨ ਗਹੇ[4], ਏਹੁ ਸੁਹਾਤ ਹੈ[5] ॥੬੦੫॥

ਜੈਸੇ ਅੰਧਕਾਰ ਬਿਖੈ ਦਿਪਤ ਦੀਪਕ ਦੇਖ[6]
ਅਨਿਕ ਪਤੰਗ ਓਤਪੋਤ[7] ਹ੍ਵੈ ਗੁੰਜਾਰ[8] ਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਮਿਸਟਾਂਨ ਪਾਨ ਜਾਨ ਕਾਨ ਭੋਜਨ ਮੈਂ
ਰਾਖਤ ਹੀ ਚੀਟੀ ਲੰਛ ਲੁਭਤ ਅਪਾਰ ਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਦੁ ਸੈਰਭ ਕਮਲ ਓਰ ਧਾਇ ਜਾਇ
ਮਧੁਪ ਸਮੂਹ ਸੁਭ ਸਬਦ ਉਚਾਰਹੀ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰ ਗਯਾਨ[9] ਪਰਵਾਨ ਜਾਮੈ
ਸਗਲ ਸੰਸਾਰ ਤਾ ਚਰਨ ਨਮਸਕਾਰ ਹੀ[10] ॥੬੦੬॥

ਰੂਪ ਕੋ ਜੋ ਰੀਝੈ ਰੂਪਵੰਤ ਹੀ ਰਿਝਾਇ ਲੇਹਿ
ਬਲ ਕੋ ਜੁ ਮਿਲੈ ਬਲਵੰਤ ਗਹਿ ਰਾਖਈ ।
ਦਰਬ ਕੋ ਜੋ ਪਾਈਐ ਦਰਬੇਸ੍ਵਰ ਲੇਜਾਹਿ[11] ਤਾਹਿ
ਕਬਿਤਾ ਕੋ ਪਾਈਐ ਕਬੀਸ੍ਵਰ ਅਭਿਲਾਖ[12] ਹੀ[13] ।
ਜੋਗ ਕੋ ਜੋ[14] ਪਾਈਐ ਜੋਗੀ ਜਟਾ ਮੈ ਦੁਰਾਇ[15] ਰਾਖੈ
ਭੋਗ ਕੋ ਜੋ[14] ਪਾਈਐ [16]ਭੁੰਗ ਭੁੰਗੀ[16] ਰਸ ਚਾਖ ਹੀ ।
ਨਿਗ੍ਰਹ ਜਤਨ ਪਾਨ ਪਰਤ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਮਾਨ
ਪ੍ਰਾਨ ਪਤਿ ਏਕ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਖ ਹੀ ॥੬੦੭॥

ਜੈਸੇ ਫਲ ਭੋ ਬਿਰਖ ਬਿਰਖ ਤੇ ਹੋਤ ਫਲ
ਅਦਭੁਤ ਗਤਿ ਕਛੂ ਕਹਤ ਨ ਆਵੈ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਬਾਸ ਬਾਵਨ ਮੈ ਬਾਵਨ ਹੈ ਬਾਸ ਬਿਖੈ
ਬਿਸਮ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੋਊ ਮਰਮ ਨ ਪਾਵੈ ਜੀ ।
ਕਾਸ੍ਟ[17] ਮੈ ਅਗ੍ਨਿ ਅਤ[18] ਅਗ੍ਨਿ ਮੈ ਕਾਸ੍ਟ[17] ਜੈਸੇ
ਅਤਿ ਅਸਚਰਜਮਯ ਕੌਤਕ ਕਹਾਵੈ ਜੀ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿ ਸਬਦ ਸਬਦ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈ
ਨਿਗੁਨ ਸਗੁਨ ਗਯਾਨ[19] ਧਯਾਨ[20] ਸਮਝਾਵੈ ਜੀ ॥੬੦੮॥

---

[1]ਅਧਾਨ [2]ਹ੍ਵਹਿ [3]ਤਿਆਗੀ [4]ਗਹੈ [5][ਹੈ] [6]ਦੇਖਿ [7]ਓਤਿਪੋਤਿ [8]ਉਜਾਰ [9]ਗਿਆਨ [10]ਜੀ [11]ਜਾਕੋ
[12]ਅਭਿਲਾਖੀ [13][ਹੀ] [14]ਜੁ [15]ਦਰਾਇ [16]ਭੁੰਗ ਭੁੰਗੀ [17]ਕਾਸਟ [18]ਅਰੁ [19]ਗਿਆਨ [20]ਧਿਆਨ

ਜੈਸੇ ਤਿਲ ਬਾਸ ਬਾਸ ਲੀਜੀਅਤ ਕੁਸਮ ਤੇ
ਤਾਂਤੇ ਹੋਤ ਹੈ ਫੁਲੇਲ ਜਤਨ ਕੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਤੋਂ[1] ਅਉਟਾਇ ਦੂਧ ਜਾਮਨ ਜਮਾਇ ਮਥ
ਸੰਜਮ ਸਹਤ ਘ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ਮਾਨੀਐ ।
ਜੈਸੇ ਕੂਆ ਖੋਦ ਕਰਿ ਬਸੁਧਾ ਧਸਾਇ ਕੋਠੀ
ਲਾਜ ਕਉ ਬਹਾਇ ਡੰਲ ਕਾਚਿ ਜਲ ਆਨੀਐ ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਤੈਸੇ ਭਾਵਨੀ[2] ਭਕਤ ਭਾਇ
ਘਟ ਘਟ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ।।੬੦੯।।

ਜੈਸੇ ਧਰ ਧਨੁਖ ਚਲਾਈਅਤ ਬਾਨ ਤਾਨ
ਚਲਜੋ[3] ਜਾਇ ਤਿਤਹੀ ਕਉ ਜਿਤਹੀ ਚਲਾਈਐ ।
ਜੈਸੇ ਅਸ੍ਵ ਚਾਬੁਕ ਲਗਾਏ ਤਨ ਤੇਜ ਕਰਿ
ਦੌਰਜੋ[4] ਜਾਇ ਆਤੁਰ ਹੁਇ ਹਿਤ ਹੀ ਦਉਰਾਈਐ ।
ਜੋਸੀ[5] ਦਾਸੀ ਨਾਇਕਾ ਕੈ ਅਗੁਭਾਗ ਨਾਂਢੀ ਰਹੈ[6]
ਧਾਵੈ ਤਿਤਹੀ ਡਾਹਿ ਜਿਤਹੀ ਪਠਾਈਐ ।
ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਾਨੀ[7] ਕਿਰਤ ਸੰਜੋਗ ਲਗ[8] ਭ੍ਰਮੈ ਭ੍ਰਮ[9]
ਜਤ ਜਤ ਖਾਨ ਪਾਨ ਤਹੀ ਜਾਇ ਖਾਈਐ ।।੬੧੦।।

ਜੈਸੇ ਖਰ ਬੋਲ ਸੁਨ ਸਗੁਨੀਆ ਮਾਨ ਲੇਤ
ਗੁਨ[10] ਅਵਗੁਨ ਤਾਂਕੋ ਕਛੂ ਨ ਬਿਚਾਰਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਦ ਸੁਨਿ ਸਹੈ ਸਨਮੁਖ ਬਾਨ
ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਤ ਬਧਿਕ ਬਿਰਦੁ ਨ ਸਮਾਰਹੀ ।
ਸੁਨਤ ਜੁਝਾਊ ਜੈਸੇ ਜੂਝੈ ਜੋਧਾ ਜੁਧ ਸਮੈ
ਢਾਡੀ ਕੋ ਨ ਬਰਨ ਚਿਹਨ ਉਰ ਧਾਰਹੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਬਦ ਸੁਨਾਇ[11] ਗਾਇ ਸਿਖ ਠਗੋ
ਭੇਖਧਾਰੀ ਜਾਨਿ ਮੋਹਿ ਮਾਰਿ ਨ ਬਿਡਾਰਹੀ ।।੬੧੧।।

ਰਿਧ, ਸਿਧ, ਨਿਧ, ਸੁਧਾ, ਪਾਰਸ, ਕਲਪਤਰੂ
ਕਾਮਧੇਨੁ,[12] ਚਿੰਤਾਮਨਿ, ਲਛਮੀ ਸੁਮੇਰ ਕੀ ।
ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ, ਸੁਭਾਵ,[13] ਸੀਲ ਰੂਪ, ਗੁਨ
ਭੁਕਤ, ਜੁਕਤ, ਮਤ[14] ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਕੀ ।
ਜ੍ਵਾਲ[15] ਜੋਤਿ, ਜੈਜੈਕਾਰ, ਕੀਰਤਿ, ਪ੍ਰਤਾਪ, ਛਬਿ
ਤੇਜ, ਤਪ, ਕਾਂਤਿ, ਬਿਭੈ[16] ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਸੇਵ ਕੀ ।
ਅਨੰਦ, ਸਹਜ ਸੁਖ ਸਕਲ, ਪ੍ਰਕਾਸ ਕੋਟਿ
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਾਹਿ ਗੁਰਦੇਵ ਕੀ ।।੬੧੨।।

---

[1]ਤਉ [2]ਹਾਵਨੀ [3]ਚਲਿਓ [4]ਦੌਰਿਓ [5]ਜੈਸੇ [6]ਰਹੈ [7]ਪ੍ਰਾਣੀ [8]ਲਗਿ [9]ਭ੍ਰਮਿ [10]ਗਨ [11]ਸੁਣਾਇ
[12]ਕਾਮਧੇਨ [13]ਸੁਭਾਵ [14]ਮਤਿ [15]ਜਵਾਲਾ [16]ਬਿਭ

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੈ ਇਸਨਾਨ ਕਰਿ
ਜਿਹਵਾ ਜਪਤ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਜੈਸੇ ਜਾਨਹੀ।
ਤਿਲਕ ਲਿਲਾਰ, ਪਾਇ ਪਰਤ ਪਰਸਪਰ
ਸਬਦ ਸੁਨਾਇ ਗਾਇ ਸੁਨ ਉਨਮਾਨ ਹੀ।
ਗੁਰਮਤਿ[1] ਭਜਨ ਤਜਨ ਦੁਰਮਤ ਕਹੈ
ਗਜਾਨ[2] ਧਜਾਨ[3] ਗੁਰਸਿਖ ਪਿਖ ਪਰਵਾਨ ਹੀ
ਦੇਖਤ ਸੁਨਤ ਔ[4] ਕਹਤ ਸਭ ਕੋਊ ਭਲੋ
ਰਹਤ ਅਤਿਰਿਗਤ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਨਹੀ ॥੬੧੩॥

ਜੈਸੇ ਧੋਬੀ ਸਾਬਨ ਲਗਾਇ ਪੀਟੈ ਪਾਖਰ ਸੋ
ਨਿਰਮਲ ਕਰਤ[5] ਹੈ ਬਸਨ ਮਲੀਨ ਕਉ।
ਜੈਸੇ ਭਉ ਸੁਨਾਰ ਬਾਰੰਬਾਰ ਗਾਰ ਗਾਰ ਢਾਰ
ਕਰਤ ਅਸੁਧ ਸੁਧ ਕੰਚਨ ਕੁਲੀਨ ਕਉ।
ਜੈਸੇ ਤਉ ਪਵਨ ਝਕਝੋਰਤ ਬਿਰਖ ਮਿਲ[6]
ਮਲਯ ਗੰਧ ਕਰਤ ਹੈ ਚੰਦਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ਕਉ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਿਖਨ ਦਿਖਾਇਕੈ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਿਬੇਕ
ਮਾਯਾ[7] ਮਲ ਕਾਟਿ ਕਰੈ ਨਿਜ ਪਦ ਚੀਨ ਕਉ ॥੬੧੪॥

ਪਾਤਰ ਮੈ ਜੈਸੇ ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ ਪਰੋਸੀਅਤ[8]
ਭੋਜਨ ਕੋ ਡਾਰੀਅਤ[9] ਪਾਵੈ ਨਾਹਿ ਠਾਮ ਕੋ।
ਜੈਸੇ ਹੀ ਤਮੋਲ ਰਸ ਰਸਨਾ ਰਸਾਇ ਖਾਇ
ਡਾਰੀਐ ਉਗਾਰ ਨਾਹਿ ਰਹੈ ਆਢ ਦਾਮ ਕੋ
ਫੂਲਨ ਕੋ[10] ਹਾਰ ਉਰ[11] ਧਾਰ ਬਾਸ[12] ਲੀਜੈ ਜੈਸੇ
ਪਾਛੈ ਡਾਰ ਦੀਜੈ ਕਹੈ 'ਹੈ ਨ ਕਾਹੂ ਕਾਮ ਕੋ'।
ਜੈਸੇ ਕੇਸ ਨਖ ਥਾਨ ਛ੍ਰਿਸਟ ਨ ਸੁਹਾਤ ਕਾਹੂ
ਪ੍ਰਿਯ ਬਿਛੁਰਤ ਸੋਈ ਸੂਤ ਭਯੋ ਬਾਮ ਕੋ ॥੬੧੫॥

ਜੈਸੇ ਅਸ੍ਵਨੀ ਸੁਤਹ ਛਾਡਿ ਅਧਿਕਾਰਿ ਮਧ
ਜਾਤਿ, ਪੁਨ[13] ਆਵਤ ਹੈ ਸੁਰਤ ਸਨੇਹ ਕੋ।
ਜੈਸੇ ਨਿੰਦ੍ਰਾਵੈਤ ਸੁਪਨੰਤਰ[14] ਦਿਸੰਤਰ[15] ਮੈ
ਬੰਲਤ ਘਟੈਤਹ,[16] ਚੈਤੰਨ ਗਤਿ ਲੇਹ ਕੋ।
ਜੈਸੇ ਭਉ ਪਰੇਦਾ ਬ੍ਰਿਯਾ ਤਯਾਗ[17] ਹੁਇ ਅਕਾਸਚਾਰੀ
ਦੇਖਿ ਪਰ੍ਵਰ ਗਿਰੈ ਤਨ ਬੂੰਦ ਮੇਹ ਕੋ।
ਤੈਸੇ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਭਗਤ ਜਗਤ ਬਿਖੈ
ਦੇਖਕੈ ਸਨੇਹੀ ਹੋਤ ਬਿਸਮ ਬਿਛੋਹ ਕੋ ॥੬੧੬॥

---

[1]ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ [2]ਗਿਆਨ [3]ਧਿਆਨ [4]ਅਉ [5]ਕਹਤ [6]ਮਿਲਿ [7]ਮਾਇਆ [8]ਪਰੋਸੀਅਤੁ [9]ਡਾਰੀਅਤੁ [10]ਕੇ
[11]ਉਰਿ [12]ਧਾਸੁ [13]ਪੁਨਿ [14]ਸੁਪਨੰਤਰਿ [15]ਦਿਸੰਤਰਿ [16]ਘਟੈਤਰਿ [17]ਤਿਆਗ

ਜੈਸੇ ਜੋਧਾ ਜੁਧ ਸਮੈ ਸਸਤ੍ਰ ਸਨਾਹਿ ਸਾਜਿ
ਲੈਭ ਮੋਹ ਤਜਾਗਿ[1] ਬੀਰ ਖੇਤ ਬਿਖੈ ਜਾਤ ਹੈ ।
ਸੁਨਤ ਜੁਝਾਊ ਘੋਰ ਮੋਰ ਗਤਿ ਬਿਗਸਾਤ
ਪੇਖਤ ਸੂਭਟ ਘਟ ਅੰਗ ਨ ਸਮਾਤ ਹੈ ।
ਕਰਤ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸ੍ਵਾਮਿ ਕਾਮ ਲਾਗਿ ਜੂਝ ਮਰੈ
ਕੈ ਤਉ ਰਨਜੀਤ[2] ਬੀਤੀ ਕਹਤ ਜੁ ਗਾਤ ਹੈ ।
ਐਸੇ ਹੀ ਭਗਤ ਮਤ ਭੇਟਤ ਜਗਤ ਪਤਿ
ਮੋਨਿ ਔ ਸਬਦ ਗਦ ਗਦ ਮੁਸਕਾਤ ਹੈ ॥੬੧੭॥

ਜੈਸੇ ਤਉ ਨਰਿੰਦ ਚੜਿ ਬੈਠਤ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ
ਚਾਰੋਂ[3] ਖੂਟ ਸੌ ਦਰਬ ਦੇਤ ਆਨਿ ਆਨਿ ਕੈ ।
ਕਾਹੂ ਕਉ ਰਿਸਾਇ ਆਗਜਾ[4] ਕਰਤ ਜਉ ਮਾਰਬੇ ਕੀ
ਤਾਤਕਾਲ ਮਾਰਿ[5] ਡਾਰੀਅਤ[6] ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਨ[7] ਕੈ ।
ਕਾਹੂ ਕਉ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ[8] ਦਿਖਾਵਤ[9] ਹੈ ਲਾਖ ਕੋਟਿ
ਤੁਰਤ ਭੰਡਾਰੀ ਗਨ[10] ਦੈਤਿ ਆਨ ਮਾਨਿਕੈ ।
ਤੈਸੇ ਦੇਤ ਲੇਤ ਹੋਤ[11] ਨੋਤ[12] ਕੈ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨੀ[13]
ਲੇਪ ਨ ਲਿਪਤ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ[14] ਸ੍ਯਾਨ[15] ਕੈ ॥੬੧੮॥

ਅਨਭੈ ਭਵਨ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਦ੍ਵਾਰ
ਚਾਰੋਂ[16] ਬਸੁ, ਚਾਰੋ ਕੁੰਟ ਰਾਜਤ ਰਾਜਾਨ ਹੈ ।
ਜਾਗ੍ਰਤ ਸ੍ਵਪਨ, ਦਿਨ ਰੈਨ, ਉਠ[17] ਬੈਠ[18] ਚਲਿ
ਸ੍ਮਿਰਨ, ਸ੍ਵਾਨ, ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਪਰਵਾਨ ਹੈ ।
ਜੋਈ ਜੋਈ ਆਵੈ ਸੋਈ ਭਾਵੈ ਪਾਵੈ ਨਾਮੁ ਨਿਰ[19]
ਭਗਤਿਵਛਲ ਮਾਨੋ ਬਾਂਤ ਨੀਸਾਨ ਹੈ ।
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਸਾਮ ਰਾਜ ਸੁਖ ਭੋਗਵਤ
ਅਦਭੁਤ ਛਬਿ ਅਤਿ ਹੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ ॥੬੧੯॥

ਲੋਚਨ ਬਿਲੋਕ[20] ਰੂਪ ਰੰਗ ਅੰਗ ਅੰਗ ਛਬਿ
ਸਹਜ ਬਿਨੋਦ ਮੋਦ ਕਉਤਕ ਦਿਖਾਵਹੀ ।
ਸ੍ਵਾਨ ਸੁਜਸ ਰਸ ਰਸਿਕ ਰਸਾਲ ਗੁਨ
ਸੁਨ[21] ਸੁਨ[21] ਸੁਰਤਿ ਸੰਦੇਸ ਪਹੁਚਾਵਹੀ ।
ਰਸਨਾ ਸਬਦ ਰਾਗ ਨਾਦ ਸ੍ਵਾਦੁ ਬਿਨਤੀ ਕੈ
ਨਾਸਕਾ[22] ਸੁਗੰਧਿ ਸਨਬੰਧ ਸਮਝਾਵਹੀ ।
ਸਰਿਤਾ ਅਨੇਕ ਮਾਨੋ ਸੰਗਮ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਗਤਿ
ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰੇਮ, ਨੇਮੁ[23] ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਪਾਵਹੀ ॥੬੨੦॥

---

[1]ਤਿਆਗ [2]ਰਣਜੀਤ [3]ਚਾਰੈ [4]ਆਗ੍ਯਿਆ [5]ਮਾਰ [6]ਡਾਰੀਅਤੁ [7]ਹਾਨਿ [8]ਹੁਇ [9]ਇਥੇ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਦਿਵਾਵਤ' ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਹੈ। ਉਦਰਿਤ : ਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ), ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ । ਕੁਲਨ ਪੰਥੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਠ ਦਿਵਾਵਤ ਹੈ [10]ਗਣ [11]ਹੋਤ [12]ਨੋਤਿ [13]ਗ੍ਯਾਨੀ [14]ਗ੍ਯਾਨ [15]ਧ੍ਯਾਨ [16]ਚਾਰੋ [17]ਉਠਿ [18]ਬੈਠਿ [19]ਨਰਿ [20]ਲਿਲੋਕਿ [21]ਸੁਨਿ [22]ਨਾਸਿਕਾ [23]ਨੇਮ

ਲੱਚਨ ਕ੍ਰਿਪਨ ਅਵਲੰਕਤ[1] ਅਨੂਪ ਰੂਪ
ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਜਾਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ[2] ਨ ਆਈ ਹੈ ।
ਸ੍ਰਵਨ ਦਾਰਿਦ੍ਰੀ ਮੁਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਪ੍ਰਿਯ
ਅਚਵਤਿ[3] ਸੁਰਤ[4] ਪਿਆਸ ਨ ਮਿਟਾਈ ਹੈ ।
ਰਸਨਾ ਰਟਤ ਗੁਨ ਗੁਰੂ ਅਗੁਨੀਵ ਗੂਝ
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਜੁਗਤਿ ਗਤਿ ਮਤਿ ਨ ਅਘਾਈ ਹੈ ।
ਪੇਖਤ ਸੁਨਤਿ ਸਿਮਰਤਿ ਬਿਸਮਾਦ ਰਸਿ
ਰਸਿਕ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਪ੍ਰੇਮ ਤ੍ਰਿਸਨਾ[5] ਬਢਾਈ ਹੈ ॥੬੨੧॥

ਦ੍ਰਿਗਨ ਮੈ ਦੇਖਤ ਹੌ ਦ੍ਰਿਗ ਹੂ ਜੌ ਦੇਖਜੋ[6] ਚਾਹੈ
ਪਰਮ ਅਨੂਪ[7] ਰੂਪ ਸੁੰਦਰ ਦਿਖਾਈਐ ।
ਸ੍ਰਵਨ ਮੈ ਸੁਨਤ ਜੁ ਸ੍ਰਵਨ ਹੂੰ ਸੁਨਜੋ[8] ਚਾਹੈ
ਅਨਹਦਸਬਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁਇ ਸੁਨਾਈਐ ।
ਰਸਨਾ ਮੈ ਰਟਤ ਜੁ ਰਸਨਾ ਹੂੰ ਰਸੇ ਚਾਹੈ
ਪ੍ਰੇਮਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚੁਆਇਕੈ ਚਖਾਈਐ ।
ਮਨ ਮਹਿ ਬਸਹੁ ਮਲਿ ਮਜਾ ਕੀਜੈ ਮਹਾਰਾਜ
ਧਾਵਤ ਬਰਜ ਉਨਮਨ ਲਿਵਲਾਈਐ ।੬੨੨।

ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਮੈ ਕਹਾਧਉ ਜਾਦਿ ਖੁਧਜਾ[9] ਮੈ ਕਹਾਧਉ ਖਾਦਿ
ਤ੍ਰਿਖਾ ਮੈ ਕਹਾ ਜਰਾਦਿ ਕਹਾ ਜਲ ਪਾਨ ਹੈ ।
ਹਸਨ ਰੋਵਨ ਕਹਾ, ਕਹਾ ਪੁਨ ਚਿੰਤਾ ਚਾਉ
ਕਹਾਂ ਭਯ, ਭਾਉ, ਭੀਰ[10], ਕਹਾਧਉ ਭਯਾਨ ਹੈ ।
ਹਿਚਕੀ, ਡਕਾਰ ਔ[11] ਖੰਘਾਰ, ਜੰਮਹਾਈ, ਛੀਕ
ਅਪਸਰ ਗਾਤ, ਖੁਜਲਾਤ ਕਹਾ ਆਨ ਹੈ ।
ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੱਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਮੇਵ ਟੇਵ ਕਹਾਂ
ਸਤ ਔ[3] ਸੰਤੋਖ ਦਯਾ[12] ਧਰਮ ਨ ਜਾਨ ਹੈ ॥੬੨੩॥

ਪੰਚਤਤ[13] ਮੇਲ[14] ਪਿੰਡ ਲੱਕ ਬੇਦ ਕਹੈ, ਪਾਂਚੋ
ਤਤ[13] ਕਹੌ ਕਾਹੇ ਭਾਂਤਿ ਰਚਤ ਭੇ ਆਦਿ ਹੀ ।
ਕਾਹੇ ਸੋ ਧਰਨ ਧਾਰੀ ਧੀਰਜ ਕੈਸੋ ਬਿਧਾਰੋ
ਕਾਹੇ ਸਜੇ[15] ਗੜ੍ਹਜੋ[16] ਅਕਾਸ ਨਾਦ ਬਿਨ ਪਾਦ ਹੀ ।
ਕਾਹੇ ਸੋ[1] ਸਲਲ[17] ਸਾਜੋ, ਸੀਤਲ ਪਵਨ ਬਾਜੋ
ਅਗਨ[18] ਤੁਪਤ ਕਾਹੇ ਅਤਿ ਬਿਸਮਾਦ ਹੀ ।
ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਦੇਵ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਨਾਥ
ਉਨ ਕੀ ਭੀ ਓਹੀ ਜਾਨੈ ਬਕਨੋ ਹੈ ਬਾਦ ਜੀ[19]।੬੨੪॥

---

[1]ਅਵਲੰਕਿਤ [2]ਤ੍ਰਿਪਤ [3]ਅਚਵਤ [4]ਸ੍ਰੁਰਤਿ [5]ਤ੍ਰਿਸਨ [6]ਦੇਖਿਓ [7]ਅਨੂਪ [8]ਸੁਨਿਓ [9]ਖੁਧਿਆ
[10]ਭੁਰਿ [11]ਅਰੂ [12]ਦਇਆ [13]ਭੂਤ [14]ਮੇਲਿ [15]ਸਿਉ [16]ਗੜਿਓ [17]ਸਲਿਲ [18]ਅਗਨਿ [19]ਹੀ

ਜੈਸੇ ਜਲ ਸਿੰਚ ਸਿੰਚ ਕਾਸਟ ਸਮਥ ਕੀਨੋ
ਜਲ ਸਨਬੰਧ ਪੁਨ[1] ਬੰਹਿਥਾ ਵਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ ।
ਪਵਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੋਈ ਕਾਸਟ ਸੁਖੰਡ ਹੋਤ
ਮਲਯਾਗਿਰ ਬਾਸਨਾ ਸੁ ਮੰਡ ਪਰਗਾਸ ਹੈ ।
ਪਾਵਕ ਪਰਸ ਭਸਮੀ ਕਰਤ ਦੇਹ ਗੇਹ
ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਬਿਨਾਸ ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਤ੍ਰਿਬਿਧ ਸਕਲ ਸਿਵ
ਸਾਧਸੰਗ ਭੇਟਤ ਹੀ ਸਾਧ ਕੋ[2] ਅਭਾਸ[3] ਹੈ ॥੬੨੫॥

ਕਵਨ ਅੰਜਨ ਕਰਿ ਲੋਚਨ ਬਿਲੋਕੀਅਤ[4]
ਕਵਨ ਕੁੰਡਲ ਕਰਿ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨੀਜੀਐ ।
ਕਵਨ ਤੰਮੋਲ[5] ਕਰਿ ਰਸਨਾ ਸੁਜਸੁ ਰਸੈ
ਕੌਨ[6] ਕਰਿ ਕੰਕਨ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਜੀਐ ।
ਕਵਨ ਕੁਸਮਹਾਰ ਕਰਿ ਉਰ ਧਾਰੀਅਤ[7]
ਕੌਨ[6] ਅੰਗੀਆ ਸੁ ਕਰ ਅੰਕਮਾਲ ਦੀਜੀਐ ।
ਕਉਨ ਹੀਰ ਚੀਰ ਲਪਟਾਇਕੈ ਲਪੇਟ ਲੀਜੈ
ਕਵਨ ਸੰਜੋਗ ਪ੍ਰਿਯਾ ਪ੍ਰੇਮਰਸੁ ਪੀਜੀਐ ॥੬੨੬॥

ਗਵਰਿ ਮਹੇਸ ਔ[8] ਗਨੇਸ ਸੈ ਸਹਸਰਸੁ
ਪੂਜਾ ਕਰ[9] ਬੇਨਤੀ ਬਖਾਨਜੋ[10] ਹਿਤ[11] ਚੀਤ ਹੂੰ[12] ।
ਪੰਡਿਤ ਜੋਤਿਕ ਸੋਧਿ ਸਗੁਨ[13] ਲਗਨ ਗ੍ਰਹ[14]
ਸੁਭਾ ਦਿਨ ਸਾਹਾ ਲਿਖ ਦੇਹੁ[15] ਬੇਦ ਨੀਤ ਹੂੰ[12] ।
ਸਗਲ ਕੁਟੰਬ ਸਖੀ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹੁ ਮਿਲ[16]
ਚਾੜਹੁ ਤਿਲਕ ਤੇਲ ਮਾਥੇ[17] ਰਸ ਰੀਤਿ ਹੂੰ[11] ।
ਬੇਦੀ ਰਚਿ ਗਾਂਠ ਜੋਰ ਦੀਜੀਐ ਅਸੀਸ ਮੋਹਿ
ਸਿਹਜਾ ਸੰਜੋਗ ਮੈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਪ੍ਰੀਤ[18] ਰੀਤ[19] ਹੂੰ[12] ॥੬੨੭॥

ਸੀਸ ਗੁਰ ਚਰਨ, ਕਰਨ ਉਪਦੇਸ ਦੀਖਜਾ[20]
ਲੋਚਨ ਦਰਸ ਅਵਲੋਕ[21] ਸੁਖ ਪਾਈਐ ।
ਰਸਨਾ ਸਬਦਗੁਰ ਹਸਤ ਸੇਵਾ ਡੰਡੌਤ
ਹਿਦੈ ਗੁਰ ਗਯਾਨ[22] ਉਨਮਨ ਲਿਵਲਾਈਐ ।
ਚਰਨ ਗਵਨ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਰਕ੍ਰਮਾ ਲਉ
ਦਾਸਨ ਦਾਸਾਨ ਮਤਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਸਮਾਈਐ ।
ਸੰਤ[23] ਰੇਨ[24] ਮਜਨ, ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਭੰਜਨ ਦੰ
ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਪੰਜ[25] ਪ੍ਰਗਟਾਈਐ ॥੬੨੮॥

---

[1]ਪੁਨਿ [2]ਕਉ [3]ਅਭਿਆਸ [4]ਬਿਲੋਕੀਅਤੁ [5]ਤੰਬੋਲ [6]ਕਉਨ [7]ਧਾਰੀਅਤੁ [8]ਅਉ [9]ਕਰਿ [10]ਬਖਾਨਿਓ
[11]ਹਿਤੁ [12]ਹੂਇ [13]ਸਗਨ [14]ਗ੍ਰਿਹਿ [15]ਦੇਹੁ [16]ਮਿਲਿ [17]ਮਾਥੈ [18]ਪ੍ਰੀਤਿ [19]ਰੀਤਿ [20]ਦੀਖਿਆ
[21]ਅਵਿਲੋਕ [22]ਗਿਆਨ [23]ਸੰਤੁ [24]ਰੇਨੁ [25]ਪੁੰਜ

ਜੈਸੇ ਮੇਘ ਬਰਖਾ ਸੁਬ੍ਰਤੁ[1] ਬਰਖੈ ਸਮਾਨ
ਊਚ ਤਜ ਨੀਚੈ ਥਲ ਗਵਨ ਕੈ ਜਾਤ[2] ਹੈ ।
ਤੀਰਥ ਪਰਬ ਜੈਸੇ ਜਾਤ ਹੈ ਜਗਤ ਚਲ[3]
ਜਾਤ੍ਰਾ ਹੋਤ[4] ਦੋਤ[5] ਦਾਨ ਅਤਿ ਬਿਗਸਾਤ[6] ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸੰਭਤ ਹੈ ਬੈਠਿਓ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੈ
ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਦਰਬ ਆਵ[7] ਦਿਨ ਰਾਤ[8] ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ ਸਾਧ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਬਿਖੈ
ਅਸਨ ਬਸਨ ਚਲ[9] ਆਵਤ ਜੁਗਾਤ[10] ਹੈ ॥੬੮੨॥

ਜੈਸੇ ਬਾਨ ਧਨੁਖ ਸਹਿਤ ਹੈਂ[11] ਨਿਜ ਬਸ[12]
ਛੂਟਤਿ ਨ ਆਵੈ ਫੁਨ[13] ਜਤਨ ਸੈ ਹਾਥ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਬਾਘ ਬੰਦਸਾਲਾ ਬਿਖੈ ਬਾਧਜੋ[14] ਰਹੈ, ਪੁਨ[15]
ਖੁਲੈ ਤਉ ਨ ਆਵੈ ਬਧ[16], ਬਸਹਿ ਨ ਸਾਥ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਦੀਪ ਦਿਪਤ ਨ ਜਾਨੀਐ ਭਵਨ ਬਿਖੈ
ਦਾਵਾਨਲ ਤਉ ਨ ਦੁਰਾਏ ਦੁਰੈ[17] ਨਾਥ ਜੀ ।
ਤੈਸੇ ਮੁਖ ਮਧ ਬਾਣੀ ਬਸਤ ਨ ਕੱਉ ਲਖੈ
ਬੋਲੀਐ ਬਿਚਾਰ, ਗੁਰਮਤਿ, ਗੁਨ ਗਾਥ ਜੀ ॥੬੭੦॥

ਜੈਸੇ ਮਾਲਾ ਮੇਰੁ ਪੋਈਅਤ[18] ਸਭ ਊਪਰ ਕੈ
ਸਿਮਰਨ ਸੰਖਜਾ[19] ਮੈ ਨ ਆਵਤ ਬਡਾਈ ਕੈ
ਜੈਸੇ ਬਿਰਖਨ ਬਿਖੈ ਪੇਖੀਐ ਸੇਬਲ ਊਚੋ
ਨਿਹਫਲ ਭਯੋ[20] ਸੋਊ ਅਤਿ ਅਧਿਕਾਈ ਕੈ ।
ਜੈਸੇ ਚੀਲ ਪੰਛੀਨ[21] ਮੈ ਉਡਤ ਅਕਾਸ਼ਚਾਰੀ
ਹੇਰੇ[22] ਮ੍ਰਿਤ ਪਿੰਜਰਨ ਉਚੈ ਮੜ ਪਾਈ ਕੈ ।
ਗਾਇਬੋ ਬਜਾਇਬੋ ਸੁਨਾਇਬੋ ਨ ਕਛੂ ਤੈਸੇ
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਬਿਨਾ ਧ੍ਰਿਗ ਚਤੁਰਾਈ ਕੈ ॥੬੭੧॥

ਜੈਸੇ ਪਾਂਚੋ ਤਤ[23] ਬਿਖੈ ਬਸੁਧਾ ਨਵਨ ਮਨ
ਤਾ ਮੈ ਉਤਪਤ ਹੁਇ ਸਮਾਤ ਸਭ ਤਾਹੀ ਮੈ ।
ਜੈਸੇ ਪਾਂਚੋ ਆਂਗੁਰੀ ਮੈ ਸੂਖਮ ਕਨੁੰਗੂਆ ਹੈ
ਕੰਚਨ ਖਚਤ ਨਗ ਸੋਭਤ ਹੈ ਵਾਹੀ ਮੈ ।
ਜੈਸੇ ਨੀਚ ਜੋਨ[24] ਗਨੀਅਤ ਅਤਿ ਮਾਖੀ ਕ੍ਰਿਮ
ਹੀਰ ਚੀਰ ਮਧੁ ਉਪਜਤ ਸੁਖ ਜਾਹੀ ਮੈ ।
ਤੈਸੇ ਰਵਿਦਾਸ ਨਾਮਾ ਬਿਦਰ ਕਬੀਰ ਭਏ
ਹੀਨ ਜਾਤਿ ਊਚ ਪਦ ਪਾਏ ਸਭ ਕਾਹੀ ਮੈ ॥੬੭੨॥

---

[1]ਸਰਬਤ੍ਰ [2]ਜਾਤਿ [3]ਚਲਿ [4]ਹੋਤੁ [5]ਦੋਤੁ [6]ਬਿਗਸਾਤਿ [7]ਆਵੈ [8]ਗਤਿ [9]ਚਲਿ [10]ਜੁਗਾਤਿ [11]ਹੁਇ
[12]ਬਸੁ [13]ਫੂਨਿ [14]ਬਾਧਿਓ [15]ਪੁਨਿ [16]ਬਸਿ [17]ਦੂਰੈ [18]ਪੋਈਅਤੁ [19]ਸੰਖਿਆ [20]ਭਇਓ [21]ਪੰਛਿਨ
[22]ਹੇਰੈ [23]ਤਤੁ [24]ਜੋਨਿ

ਜੈਸੇ ਰੋਗ ਹੋਗੀ ਕੋ ਦਿਖਾਈਐ ਨ ਔਦ ਪ੍ਰਤਿ
ਬਿਨ[1] ਉਪਚਾਰ ਛਿਨ[3] ਛਿਨ[2] ਹੂਇ[3] ਅਸਾਧ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਰਿਨ ਦਿਨ ਦਿਨ ਉਦਮ ਅਦਿਆਉ ਬਿਨ[1]
ਮੂਲ ਔ[4] ਬਿਆਜ ਬਢੈ, ਉਪਜੈ ਬਿਆਧ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਸਤ੍ਰ ਸਾਸਨਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮੁ[5] ਕਰਿ ਸਾਧੰ ਬਿਨ[1]
ਪਲ ਪਲ ਪ੍ਰਬਲ ਹੂਇ ਕਰਤ ਉਪਾਧ ਜੀ ।
ਜਤੇ[6] ਜਤੇ[6] ਭੀਮੈ ਕਾਮਰੀ ਤਤੇ[7] ਤਤੈ[7] ਭਾਰੀ ਹੋਤ ਜਾਤ
ਬਿਨ[1] ਸਤਿਗੁਰ ਉਰ[8] ਬਸੈ ਅਪਰਾਧ ਜੀ ।।੬੭੩।।

ਜੈਸੇ ਕੋਲਾ ਬਸਤ ਬਬੂਰ ਕੈ ਨਿਕਟ, ਤਾਹਿ
ਸਾਲਤ ਹੈ[1] ਸੂਰੈ[1], ਆਪਾ ਸਕੈ ਨ ਬਚਾਇ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਪਿੰਜਰੇ ਮੈ ਸੂਆ ਪੜਤ ਗਾਖਾ ਅਨੇਕ
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਰਤਿ ਖਿਲਾਈ ਅੰਤਿ ਖਾਇ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਜਲ ਅੰਤਰ ਮੁਦਤ ਮਨ ਹੋਤ ਮੀਨ
ਮਾਸ ਲਪਟਾਇ ਲੇਤ ਬਨਛੀ ਲਗਾਇ ਜੀ ।
ਬਿਨ[1] ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਧ ਮਿਲਤ ਅਸਾਧ ਸੰਗਿ
ਅੰਗ ਅੰਗ ਦੁਰਮਤਿ ਗਤਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ਜੀ ।।੬੭੪।।

ਕੋਟਿ ਪਰਕਾਰ ਨਾਰ ਸਾਜੈ ਜਉ ਸਿੰਗਾਰ ਚਾਰੁ
ਬਿਨੁ ਭਰਤਾਰ[9] ਭਟੈ ਸੁਤ ਨ ਖਿਲਾਇ ਹੈ ।
ਸਿੰਚੀਐ ਸਲਿਲ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਬਿਰਖ ਮੂਲ
ਫਲ[10] ਨ ਬਸੰਤ ਬਿਨ[11] ਤਾਸੁ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ਹੈ ।
ਜਾਵਨ ਸਮੈ[12] ਕਿਸਾਨ[13] ਖੇਤ ਜੋਤ ਬੀਜ ਬੋਵੈ
ਬਰਖਾ ਬਿਹੂਨ ਕਤ ਨਾਜ ਨਿਪਜਾਇ ਹੈ ।
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੇਖ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਭ੍ਰਮੈ ਭ੍ਰਮ[14]
ਬਿਨ ਗੁਰ ਉਰਿ ਗ੍ਯਾਨ ਦੀਪ ਨ ਜਗਾਇ ਹੈ ।।੬੭੫।।

ਜੈਸੇ ਨੀਰ ਖੀਰ ਅੰਨ ਭੋਜਨ ਖੁਵਾਇ[15] ਅੰਤਿ
ਗਰੋ ਕਾਟਿ ਮਾਰਤ ਹੈ ਅਜਾ ਸ੍ਵਾਨ[16] ਕਉ[17] ।
ਜੈਸੇ ਬਹੁ ਭਾਰ ਡਾਰੀਅਤ ਲਘੁ ਨੌਕਾ ਮਾਹਿ
ਬੂਡਤ ਹੈ ਮਾਝਧਾਰ ਪਾਰ ਨ ਗਵਨ ਕਉ ।
ਜੈਸੇ ਬੁਰ ਨਾਰਿ ਧਾਰਿ ਭਰਨ ਸਿੰਗਾਰ ਤਨਿ
ਆਪਿ ਆਮੈ[18] ਅਰਪਤ ਚਿੰਤਾ ਕੈ ਭਵਨ ਕਉ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਧਰਮ[19] ਕਰਮ ਕੈ ਅਧਰਮ ਨਰ
ਮਰਤ ਅਕਾਲ ਜਮਲੋਕਹਿ ਰਵਨ ਕਉ ।।੬੭੬।।

---

[1]ਬਿਨੁ [2]ਛਿਨੁ [3]ਹੋਇ [4]ਅਉ [5]ਸੰਗ੍ਰਾਮ [6]ਜਿਉ [7]ਤਿਉ [8]ਉਰਿ [9]ਭਰਤਾਰਿ [10]ਪਾਠ ਫੂਲ ਚ ਹੋਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਫੂਲਾਂ ਦੀ ਰੁਤ ਹੈ।' ਉਦਰਿਤ : ਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ) ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ । [11]ਬਿਨੁ [12]ਸਮੈ [13]ਕ੍ਰਿਸਾਨ [14]ਭ੍ਰਮਿ [15]ਖੁਆਇ [16]ਸ੍ਵਾਨ [17]'ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਦੋ ਅਖਰਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ, ਜੋ ਲਿਖਾਰੀ ਭੁੱਲ ਰਹਿ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ' । ਉਦਰਿਤ : ਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ), ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ । [18]ਆਪੈ [19]ਅਧਰਮਿ

ਜੈਸੇ ਪਾਕਸਾਲਾ ਬਾਲਾ ਬਿੰਜਨ ਅਨੇਕ ਰਚੈ
ਛੁਅਤ ਅਪਾਵਨ ਛਿਨਕ ਛੋਤ[1] ਲਾਗਾ[2] ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਤਨ ਸਾਜਤ ਸਿੰਗਾਰ ਨਾਰਿ ਆਨੰਦ ਕੈ
ਪੁਹਪਵੰਤੀ ਹ੍ਵੈ[3] ਪ੍ਰਿਯਾ[4] ਸਿਹਜਾ ਤਿਆਗ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਗੁਭਧਾਰ ਨਾਰਿ ਜਤਨ ਕਰਤ ਨਿਤ
ਮਲ ਮੈ ਗਰਭ ਛੇਦ ਖੇਦ ਨਿਹਭਾਗ[5] ਹੈ ।
ਤੈਸੇ ਸੀਲ ਸੈਜਮ ਜਨਮ ਪਰਜੰਤ ਕੀਜੈ
ਤਨਕ ਹੀ ਪਾਪ ਕੀਏ ਭੂਲ[6] ਮੈ ਬਜਾਰ[7] ਹੈ ॥੬੭੭॥

ਚੀਕਨੇ ਕਲਸ ਪਰ ਜੈਸੇ ਨਾ[8] ਟਿਕਤ ਬੂੰਦ
ਕਾਲਰ ਮੈਂ[9] ਪਰੇ ਨਾਜ ਨਿਪਜੈ ਨ ਖੇਤ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਧਰਿ ਪਰ ਤਰੁ ਸੇਬਲ ਅਛਲ ਅਰੁ
ਬਿਖਿਆ ਬਿਰਖ ਫਲੈ ਜਗੁ ਦੁਖ ਦੇਤ ਜੀ ।
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਬਾਂਸ ਬਾਸ ਬਾਸ ਬਾਸੀਐ ਨਾ[10]
ਪਵਨ ਗਵਨ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰਤਾ ਸਮੇਤ ਜੀ ॥
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਨ ਮੋ ਰਿਦੈ ਬਿਖੈ
ਜੈਸੇ ਮਾਨੋ ਸ੍ਵਾਂਤਿਬੂੰਦ ਅਹਿ ਮੁਖ ਲੇਤ ਜੀ ॥੬੭੮॥

ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਬਸਿ ਬਾਂਸ ਮਹਿਮਾਂ ਨ ਜਾਨੀ
ਆਨ ਦ੍ਰੁਮ[9] ਦੂਰ ਭਏ ਬਾਸਨਾ ਕੈ ਬੰਹੋ[10] ਹੈ ।
ਦਾਦਰ ਸਰੋਵਰ ਮੈਂ ਜਾਨੈ ਨ ਕਮਲ ਗੁਤਿ
ਮਕਰੰਦ ਕਰਿ ਮਧਕਰ[11] ਹੀ ਬਿਮੋਹੋ[12] ਹੈ ।
ਸੁਰਸਰੀ ਬਿਖੈ ਬਗ[13] ਜਾਨਜੋ[14] ਨ ਮਰਮ[15] ਕਛੂ[16]
ਆਵਤ ਹੈ ਜਾਤ੍ਰੀ ਜੈਕੂ[17] ਜਾਤ੍ਰਾ ਹੇਤ ਜੋਹੋ[18] ਹੈ ।
ਨਿਕਟ ਬਸਤ ਮਮ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਹੀਨ
ਦੂਰ ਹੀ ਚਿਸੰਤਰੁ ਉਰ[19] ਅੰਤਰ ਲੈ ਪੋਹੋ[20] ਹੈ ॥੬੭੯॥

ਨਾਹਿਨ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਚਿਤਵੈ ਕਿਉ ਚਿੰਤਾਮਣਿ[21]
ਲੋਨੋ ਹੈ ਨ ਲੋਇਨ ਜੋ ਲਾਲਨ ਬਿਲੰਕੀਐ ।
ਰਸਨਾ ਰਸੀਲੀ ਨਾਹਿ ਬੇਨਤੀ ਬਖਾਨਉ ਕੈਸੇ
ਸੁਰਤਿ ਨ ਸ੍ਰਵਨਨ ਬਚਨ ਮਧੋਕੀਐ ।
ਅੰਗ ਅੰਗਹੀਨ ਦੀਨ ਕੈਸੇ ਬਰ ਮਾਲ ਕਰਉ
ਮਸਤਕ ਨਾਹਿ ਭਾਗ ਪ੍ਰਿਯ ਪਗ ਧੋਕੀਐ ।
ਸੇਵਕ ਸੁਭਾਵ ਨਾਹਿ, ਪਹੁਚ ਨ ਸਕਉ ਸੇਵ
ਨਾਹਿਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰਭਤਾ[22] ਸਮੋਕੀਐ ॥੬੪੦॥

---

[1]ਛੋਤਿ [2]ਲਾਗਿ [3]ਹ੍ਵਹਿ [4]ਪ੍ਰਿਆ [5]ਨਿਹਭ ਗਿ [6]ਭੂਲਿ [7]ਬਜਾਗਿ [8]ਨ [9]ਦ੍ਰੁਮ [10]ਬੰਹੋ [11]ਮਧੁਕਰੁ [12] ਬਿਮੋਹੋ [13]ਬਗੁ [14]ਜਾਨਿਓ [15]ਮਰਮੁ [16]ਕਛੂ [17]'ਅੰਕ 507 ਵਿਚ 'ਜਾਤ੍ਰੀ ਜੈਕੂ' ਦਾ ਪਾਠ 'ਜਾਤ੍ਰੀ ਜਨ' ਹੈ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਦੇਖੇ ਵੀ ਪਾਠ 'ਜਾਤ੍ਰੀ ਨ ਨ' ਯਾ 'ਜਾਤ੍ਰੀ ਜੈਤ' ਹੋਵੇ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕਲਮ ਉਕਾਈ ਨੇ 'ਜਾਤ੍ਰੀ ਜੰਕੂ' ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ' । ਉਦਧਿਤ : ਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਭਾ.) ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ । [18]ਸੋਹੋ [19]ਊਰਿ [20]ਪੋਹੋ [21]ਚਿੰਤਾਮਨਿ [22]ਪ੍ਰਭੂਤਾ

ਬੇਸ੍ਵਾ ਕੇ ਸਿੰਗਾਰ ਬਿਚੁਚਾਰ ਕੋ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ
ਬਿਨ ਭਰਤਾਰ ਨਾਰਿ ਕਾਕੀ ਕੋ ਬੁਲਾਈਐ ।
ਬਗ ਸੇਤ ਗਾਤ ਜੀਵ ਘਾਤ ਕਰਿ ਖਾਤ ਕੈਤੇ
ਮੌਨ ਗਹੇ, ਧਜਾਨ[1] ਧਰੇ, ਜੁਗਤ ਨ[2] ਪਾਈਐ ।
ਭਾਂਡ ਕੀ ਭੁੰਡਾਈ ਬੁਰਵਾਈ ਨ ਕਹਿਤ ਆਵੈ
ਅਤਿ ਹੀ ਢਿਠਾਈ, ਸੁਕੁਚਤ ਨ ਲਜਾਈਐ ।
ਤੈਸੇ ਪਰ ਤਨ ਧਨ ਦੂਖਨਾ ਤ੍ਰਿਦੇਖ ਮਮ
ਪਤਿਤ ਅਨੇਕ ਏਕ ਰੰਮ ਨ ਪੁਜਾਈਐ ।।੬੪੧।।

ਜਾਕੈ ਨਾਇਕਾ ਅਨੇਕ ਏਕ ਸੋ ਅਧਿਕ ਏਕ
ਪੂਰਨ ਸੁਹਾਗ ਭਾਗ ਸਉਤੈ ਸਮ ਧਾਮ ਹੈ ।
ਮਾਨਨ ਹੁਇ ਮਾਨ ਭੰਗ ਬਿਛੁਰ ਬਿਦੇਸ ਰਹੀ
ਬਿਰਹ ਬਿਯੋਗ ਲਗ ਬਿਰਹਨੀ ਭਾਮ ਹੈ ।
ਸਿਥਲ ਸਮਾਨ ਝੀਯਾ ਸਕੈ ਨ ਰਿਝਾਇ ਪ੍ਰਿਯ
ਦਯੋ[3] ਹੈ ਦੁਹਾਗ ਵੈਂ[4] ਦੁਹਾਗਨ ਸਕਾਮ[5] ਹੈ ।
ਲੱਚਨ, ਸ੍ਰਵਨ, ਜੀਹ ਕਰ ਅੰਗ ਅੰਗਹੀਨ
ਪਰਿਸਯੋ[6] ਨ ਪੇਖਜੋ[7] ਸੁਨਜੋ[8] ਮੱਰੋ ਕਹਾ ਨਾਮ ਹੈ ।। ੬੪੨।

ਜੈਸੇ ਜਾਰ ਚੋਰ ਓਰ ਹੋਰਤਿ ਨ ਆਹਿ ਕੋਊ
ਚੋਰ ਜਾਰ ਜਾਨਤ ਸਕਲਭੂਤ ਹੋਰਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਦਿਨ ਸਮੈ ਆਵਾਗਵਨ ਭਵਨ ਬਿਖੈ
ਤਾਹੀ ਗ੍ਰਿਹ ਪੈਸਤ ਸੰਕਾਤ ਹੈ ਅੰਧੋਰ ਹੀ ।
ਜੈਸੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਕਉ ਦੇਖੀਐ ਧਰਮਗਾਦਿ
ਪਾਪੀ ਕਉ ਭਇਆਨ ਜਮ ਭ੍ਰਾਹ ਭ੍ਰਾਹ ਟੋਰਹੀ ।
ਤੈਸੇ ਨਿਰਵੈਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਪਨ ਰੂਪ
ਤੈਸੇ ਹੀ ਦਿਖਾਵੈ ਮੁਖ ਜੈਸੇ ਜੈਸੇ ਫੇਰਹੀ ।।੬੪੩।

ਜੈਸੇ ਦਰਪਨ ਸੁਧੋ ਸੁਧ ਮੁਖ[9] ਦੇਖੀਅਤ
ਉਲਟ ਕੈ ਦੇਖੈ ਮੁਖ[10] ਦੇਖੀਐ ਭਇਆਨ ਸੋ ।
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਤਾਹੀ ਰਸਨਾ ਸੈ ਪਜਾਰੋ[11] ਲਾਗੋ
ਕੋਰਕ ਸਬਦ[12] ਸੁਨ[13] ਲਾਗੋ ਉਰ ਖਾਨ ਸੋ ।
ਜੈਸੇ ਦਾਨੰ ਖਾਤ ਗਾਤ ਪੁਸ੍ਟ[14] ਮਿਸ੍ਟ[15] ਸ੍ਵਾਦ ਮੁਖ
ਪੋਸਤ ਕੈ ਪੀਏ ਦੁਖ ਬਜਾਪਤ[16], ਮਸਾਨ ਸੋ ।
ਤੈਸੇ ਤ੍ਰਿਤ ਨਿੰਦਕ ਸ੍ਵਭਾਵ ਚਕਈ ਚਕੋਰ
ਸਤਿਗੁਰ ਸਮਤ[17] ਸਹਨਸੀਲ ਭਾਨੁ[18] ਸੋ ।।੬੪੪।।

---

[1]ਧਿਆਨ [2]ਜੁਗਤਿ [3]ਦਇਓ [4]ਹੁਇ [5]ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਸਨਾਮ'=ਨਾਮ ਸਮੇਤ'। ਉਚਰਿਤ : ਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਭਾ) ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ। ਕੁਲਨਾ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਠ ਸਨਾਮ ਹੈ। [6]ਪਰਸਿਓ [7]ਪੇਖਿਓ [8]ਸੁਨਿਓ [9]ਮੁਖੀ [10]ਦੁਖ [11]ਪਿਆਰੋ [12]ਕਹਨ [13]ਸੁਨਿ [14]ਪੁਸਟ [15]ਮਿਸਟ [16]ਬਿਆਪਤ [17]ਸੰਮਤ [18]ਭਾਨ

ਜੈਸੇ ਤਉ ਪਪੀਹਾ ਪ੍ਰਿਅ[1] ਪ੍ਰਿਅ[1] ਟੇਰ ਹੇਰੇ ਬੂੰਦ
ਫੈਸੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਦੀਪ ਦਿਪਤ ਪਤੰਗ ਪੇਖਿ ਜ੍ਵਾਰਾ ਜਰੈ
ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਿਆ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਪ੍ਰੇਮਨੀ ਸਮ੍ਹਾਰ[2] ਹੈ ।
ਜਲ ਸੈ ਨਿਕਸ ਜੈਸੇ ਮੀਨ ਮਰ ਜਾਤ[3] ਝਾਤ
ਬਿਰਹ ਬਿਯੋਗ ਬਿਰਹਨੀ ਬਪੁਹਾਰ ਹੈ ।
ਬਿਰਹਨੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਕੋ ਕਹਾਵੈ ।
ਕਰਨੀ ਕੋ ਐਸੀ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋਊ ਨਾਰ[4] ਹੈ ॥੬੪॥

ਅਨਿਤ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਰੂਪ ਸਮਸਰ ਨਾਂਹਿ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸਰ ।
ਧਰਮ ਅਰਥ ਕੋਟਿ ਕਾਮਨਾ ਕਟਾਛ ਪਰ
ਵਾਰ ਡਾਰਉ ਬਿਬਿਧ ਮੁਕਤ ਮੰਦਹਾਸੁ ਪਰ ।
ਸੁਰਗ ਅਨੰਤ ਕੋਟ ਕਿੰਚਤ ਸਮਾਗਮ ਕੈ
ਸੰਗਮ ਸਮੂਹ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਨ ਭੂਲ ਧਰ ।
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ[5] ਸਰ ਕਛੂ[6] ਪੂਜੈ ਨਾਂਹਿ
ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਸਰਬਸ[7] ਬਲਿਹਾਰ ਕਰ ॥੬੫॥

ਅਛਲ ਅਛੇਦ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਕੈ ਬਸ ਬਿਸ੍ਵ ਬਲ
ਤੈ ਜੁ ਰਸ ਬਸ ਕੀਏ ਕਵਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੈ ।
ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਨ ਧਜਾਨ[8] ਪਾਵੈ
ਤੇਰੋ ਧਜਾਨ[8] ਧਾਰੈ ਆਲੀ ਕਵਨ ਸਿੰਗਾਰ ਕੈ ।
ਨਿਗਮ ਅਸੈਖ ਸੇਖ ਜੋਪਤ ਹੈ ਜਾਕੋ ਜਸੁ
ਤੇਰੋ ਜਸ[9] ਗਾਵਤ ਕਵਨ ਉਪਕਾਰ ਕੈ ।
ਸੁਰ ਨਰ ਨਾਥ ਜਾਹਿ ਖੋਜਤ ਨ ਖੋਜ ਪਾਵੈ
ਖੋਜਤ ਫਿਰਹ ਤੋਹਿ ਕਵਨ ਪਿਆਰ ਕੈ ॥੬੬॥

ਕੈਸੇ[10] ਕੈ ਅਗਹ ਗਹਿਓ, ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਛਲ ਛਲਿਓ
ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਭੇਦ ਬੇਦਜੋ[11] ਅਲਖ ਲਖਾਜੋ[12] ਹੈ ।
ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਪੇਖ ਪੇਖਜੋ,[13] ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਗੰਜ ਗੰਜਜੋ[14]
ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਪਜੋ[15] ਪੀਓ ਅਜਰ ਜਰਾਯੋ[16] ਹੈ ।
ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਜਾਪ ਜਪਯੋ[17], ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਥਾਪ ਥਪਜੋ[19]
ਪਰਸਿਓ ਅਪਰਸ, ਅਗਮ ਸੁਗਮਾਯੋ[19] ਹੈ ।
ਅਦਭੁਤ ਗਤ ਅਸਚਰਜ ਬਿਸਮ ਅਤਿ
ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਪਾਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਠਹਿਰਾਇਓ ਹੈ ॥੬੭॥

---

[1]ਪੀਅ [2]ਸ੍ਮਾਰ [3]ਜਾਤਿ [4]ਨਾਰਿ [5]ਪ੍ਰਤਾਪੁ [6]ਕਛੂ [7]ਸਰਬਸੁ [8]ਧਿਆਨ [9]ਜਸੁ [10]ਕੈਸ [11]ਭੇਦਿਓ
[12]ਲਖਾਇਓ [13]ਪੇਖਿਓ [14]ਗੰਜਿਓ [15]ਅਪਿਓ [16]ਜਰਾਇਓ [17]ਜਪਿਓ [18]ਥਪਿਓ [19]ਸੁਗਮਾਇਓ

ਕਹਿਯੋ[1] ਕਹਾਕੁ ਜਸ ਰੰਮ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਬਿਖੈ
ਐਸੋ ਕੌਨ ਤਪਸਿਆ ਕਠਨ ਭੋਹਿ ਕੀਨੀ ਹੈ ।
ਜਾਤੋ ਗੁਨ ਰੂਪ ਔ[2] ਕਰਮ ਕੈ ਸਕਲ ਕਲਾ
ਸੋਸਟ ਹ੍ਵੈ[3] ਸਰਬ ਨਾਇਕਾ ਕੀ ਛਬਿ ਛੀਨੀ ਹੈ ।
ਜਗਤ ਕੀ ਜੀਵਨ ਜਗਤ ਪਤ[4] ਚਿੰਤਾਮਨ[5]
ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਇ ਚਿਤਵਤ ਹਿਰ ਲੀਨੀ ਹੈ ।
ਕੌਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਨਾਯਕ ਕੀ ਨਾਯਕਾ ਭਈ
ਸਕਲ ਭਵਨ ਕੀ ਸ੍ਰਿਯਾ ਝੁਮਹਿ ਦੀਨੀ ਹੈ ।।੬੪੯।।

ਰੂਪ ਕੋਟਿ ਰੂਪ ਪਰ, ਸੋਭਾ ਪਰ ਕੋਟਿ ਸੋਭਾ
ਚਤੁਰਾਈ ਕੋਟਿ ਚਤੁਰਾਈ ਪਰ ਵਾਰੀਐ ।
ਗਜਾਨ[6] ਗੁਨ ਕੋਟ ਗੁਨ ਗਜਾਨ[6] ਪਰ ਵਾਰ ਡਾਰੈ
ਕੋਟਿ ਭਾਗ ਭਾਗ ਪਰ ਧਰਿ ਬਲਿਹਾਰੀਐ ।
ਸੀਲ ਸੁਭ[7] ਲਛਨ ਕੋਟਾਨ[8] ਸੀਲ ਲਛਨ ਕੋ
ਲਜਾ ਕੋਟ[9] ਲਜਾ ਕੈ ਲਜਾਇਮਾਨ[10] ਮਾਰੀਐ ।
ਪ੍ਰੇਮਨ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰੇਮ ਅਉ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਕੈ
ਜਾਕਉ ਨਾਥ ਕਿਚਤ ਕਟਾਛ ਕੈ ਨਿਹਾਰੀਐ[11] ।।੬੫੦।।

ਕੋਟਨ[12] ਕੌਟਾਨਿ ਸੁਖ ਪੂਜੈ ਨ ਸਮਾਨਿ ਸੁਖ
ਆਨੰਦ ਕੋਟਾਨਿ ਕੁਲ[13] ਆਨੰਦ ਨ ਆਵਹੀ ।
ਸਹਜਿ ਕੋਟਾਨ[14] ਕੋਟਿ ਪੂਜੈ ਨ ਸਹਜ[15] ਸਰ[16]
ਮੰਗਲ ਕੌਟਾਨਿ ਸਮ ਮੰਗਲ ਨ ਪਾਵਹੀ ।
ਕੋਟਨ[12] ਕੌਟਾਨ[14] ਪਰਤਾਪ[17] ਨ ਪ੍ਰਤਾਪ[18] ਸਰ
ਕੌਟਨ[1] ਕੌਟਾਨ[3] ਛਬਿ ਛਬਿ ਨ ਪੁਜਾਵਹੀ ।
ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ ਮੋਖ ਕੌਟਨਿ[12] ਹੀ ਸਮ ਨਾਹਿ
ਅਉਸਰ ਅਭੀਚ ਨਾਹ ਸਿਹਜਾ[19] ਬੁਲਾਵਹੀ ।।੬੫੧।।

ਸਫਲ ਜਨਮ, ਧੰਨ ਆਜ ਕੋ ਦਿਵਸ ਰੈਨਿ
ਪਹਰ, ਮਹੂਰਤ, ਘਰੀ ਔ[20] ਪਲ ਪਾਏ ਹੈਂ ।
ਸਫਲ ਸਿੰਗਾਰ ਚਾਰ[21] ਸਿਹਜਾ ਸੈਜੋਗ ਭੋਗ[22]
ਆਂਗਨ[23] ਮੰਦਰ[24] ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸੁਹਾਏ ਹੈਂ ।
ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸੋਭਾ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਛਬਿ
ਆਨਦ ਸਹਜਿ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਬਢਾਏ ਹੈਂ ।
ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ ਮੋਖ ਨਿਹਕਾਮ ਨਾਮੁ
ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਰਸਿਕ ਹ੍ਵੈ[25] ਲਾਲ ਮੇਰੇ ਆਏ ਹੈਂ ।।੬੫੨।।

---

[1]ਕਹਿ ਧਉ [2]ਅਉ [3]ਤੁਹਿ [4]ਪਤਿ [5]ਜੋ ਤਾਮਨਿ [6]ਗਿਆਨ [7]ਸੁਧ [8]ਕੋਟ ਨਿ [9]ਕੋਟਿ [10]ਲਜ ਵਿਅਨ
[11]ਨਿਹਾਰੀਐ [12]ਕੋਟਿਨ [13]ਭੁਲਿ [14]ਕੋਟਾਨਿ [15]ਸਹਜਿ [16]ਸਰਿ [17]ਪਰਤਾਪ [18]ਪ੍ਰਤਾਪੁ [19]ਨਾਹਿ
[20]ਅਉ [21]ਚਾਰੁ [22]ਭੋਗੁ [23]ਅਜਨ [24]ਮੰਦਰ [25]ਹੁਇ ।

ਨਿਸ ਨ ਘਟੈ, ਨ ਲਟੈ ਸਸੀਅਰ ਦੀਪਜੋਤਿ
ਕੁਸਮ ਬਾਸ ਹੂੰ ਨ ਮਿਟੈ ਔ[1] ਸੁ ਟੇਵ ਸੇਵ ਕੀ ।
ਸਹਜ ਕਥਾ ਨ ਘਟੈ, ਸੂਵਨ[2] ਸੁਰਤਿ[3] ਮਤਿ[4]
ਰਸਨਾ ਪਰਸ ਰਸ ਰਸਿਕ ਸਮੇਵ ਕੀ ।
ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਨ ਪਰੈ ਅਰ[5] ਕਰੈ ਨ ਆਰਸ ਪ੍ਰਵੇਸ
ਰਿਦੈ, ਬਰੀਆ ਸੈਜੋਗ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਕੀ ।
ਚਾਉ ਚਿਤੁ[6] ਚਉਗੁਨੋ ਬਢੈ, ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ
ਦਯਾ[7] ਦਸ ਗੁਨੀ ਉਪਜੈ ਦਯਾਲ[8] ਦੇਵ ਕੀ ॥੬੫੭॥

ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਨਿਸ ਨਿਸ ਪਰਮਾਨ ਹੋਇ
ਪਲ ਪਲ ਮਾਸ ਪਰਯੰਤ ਹੂੰ[9] ਬਿਥਾਰੀ ਹੈ ।
ਬਰਖ ਬਰੁਖ ਪਰਯੰਤ ਘਟਿਕਾ ਬਿਹਾਇ
ਜੁਗ ਜੁਗ ਸਮ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ।
ਕਲਾ ਕਲਾ ਕੋਟਿ ਗੁਨ[10] ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸਸਿ
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪ[11] ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ।
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਪ੍ਰਿਯਾ[12] ਸੇਵਾ ਸਨਮੁਖ ਰਹੈ
ਆਰਸੁ[13] ਨ ਆਵੈ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਆਜ ਮੋਰੀ ਬਾਰੀ ਹੈ ॥੬੫੮॥

ਜੈਸੀਐ ਸਰਦ ਨਿਸ, ਤੈਸੇ ਈ ਪੂਰਨ ਸਸਿ
ਵੈਸੇ ਈ ਕੁਸਮ ਦਲ ਸਿਹਜਾ ਸੁਵਾਰੀ[14] ਹੈ ।
ਜੈਸੀ ਏ ਜੋਬਨ ਬੈਸ, ਤੈਸੇ ਈ ਅਨੂਪ ਰੂਪ
ਵੈਸੇ ਈ ਸਿੰਗਾਰ ਚਾਰੁ ਗੁਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਈ ਛਬੀਲੇ ਨੈਨ ਤੈਸੇ ਈ ਰਸੀਲੇ ਬੈਨ
ਸੰਭ੍ਰਮ ਪਰਸਪਰ ਮਹਿਮਾ ਅਪਾਰੀ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਈ ਪ੍ਰਬੀਨ ਪ੍ਰਿਯ[15] ਪਤਿਆਰੇ[16] ਪ੍ਰੇਮ ਰਸਿਕ ਹੈਂ
ਵੈਸੇ ਈ ਬਚਿਤ੍ਰ ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮਨੀ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ॥੬੫੯॥

ਜਾ ਦਿਨ ਜਗਤ ਮਨ ਟਹਿਲ ਕਹੀ ਰਿਸਾਇ[17]
ਗਜਾਨ[18] ਧਜਾਨ[19] ਕੋਟ[20] ਜੋਗ ਜਗ ਨ ਸਮਾਨ ਹੈ ।
ਜਾ ਦਿਨ ਭਈ ਪਨਿਹਾਰੀ ਜਗਨ ਨਾਥ ਜੀ ਕੀ
ਤਾ ਸਮ ਨ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਕੋਟਨ[21] ਕੋਟਾਨ ਹੈ ।
ਜਾ ਦਿਨ ਪਿਸਨਹਾਰੀ ਭਈ ਜਗਜੀਵਨ ਕੀ
ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ ਮੋਖ ਦਾਸਨ ਦਾਸਾਨ ਹੈ ।
ਛਿਰਕਾਰੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ਪੀਸਨਹਾਰੀ ਕੋ ਜੋ ਸੁਖ
ਪ੍ਰੇਮਨੀ[22] ਪਿਆਰੀ ਕੋ ਅਕਥ ਉਨਮਾਨ ਹੈ ॥੬੬੦॥

---

[1]ਅਉ [2]ਸੁਵਨਿ [3]ਸੁਰਤਿ [4]ਮਤਿ [5]ਅਰੁ [6]ਚਿਤ [7]ਦਇਆ [8]ਦਇਆਲ [9]ਹੂਇ [10]ਗਨ [11]ਪ੍ਰਤਾਪੁ [12]ਪ੍ਰਿਆ [13]ਆਰੁਜ [14]ਸਵ ਰੀ [15]ਪ੍ਰਿਅ [16]ਪਿਆਰੇ [17]ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਰਸਾਇ' ਹੈ, ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਉਕਾਈ ਨੇ 'ਰਿਸਾਇ' ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸ਼ੁਧ ਹੈ'। ਉਦਾਹਰਣ : ਵਾਂਙ ਸਿੰਘ (ਭਾ.) [18]ਗਿਆਨ [19]ਧਿਆਨ [20]ਕੋਟਿ [21]ਕੋਟਿਨ [22]ਪੇਮਨੀ।

ਘਰੀ ਘਰੀ ਟੇਰਿ ਘਰੀਆਰ ਸੁਨਾਇ ਸੈਦੋਸੋ
ਪਹਿਰ ਪਹਿਰ ਪੁਨ[1] ਪੁਨ[2] ਸਮਝਾਇ ਹੈ ।
ਜੈਸੇ ਜੈਸੇ ਜਲ ਭਰਿ ਭਰਿ ਬੇਲੀ ਡੂਡਤ ਹੈ
ਪੂਰਨ ਹੁਇ ਪਾਪਨ ਕੀ ਨਾਵਹਿ ਹੁਰਾਇ ਹੈ ।
ਚਹੂੰ ਓਰ ਸੋਰ ਕੈ ਪਾਹਰੂਆ ਪੁਕਾਰ[3] ਹਾਰੇ
ਚਾਰੈ ਜਾਮ ਸੋਵਤੇ ਅਚੇਤ ਨ ਲਜਾਇ ਹੈ ।
ਤਮਚੂਰ ਸਬਦ ਸੁਨਤ ਹੀ ਉਘਾਰ ਆਂਧੈ
ਬਿਨ[4] ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਪਾਛੈ ਪਛੁਤਾਇ ਹੈ ॥੬੫੭॥

ਮਜਨ ਕੈ ਚੀਰ ਚਾਰ, ਅੰਜਨ, ਤਮੋਲ[5] ਰਸ
ਅਭਰਨ ਸਿੰਗਾਰ ਸਾਜ ਸਿਹਜਾ ਬਿਛਾਈ ਹੈ ।
ਕੁਸਮ ਸੁਗੰਧਿ ਅਰ[6] ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਮਾਂਝ[7]
ਦੀਪਕ ਦਿਪਤ ਜਗਮਗ ਜੋਤ ਛਾਈ ਹੈ ।
ਸੋਹੜ ਸੌਹੜ ਸਉਨ ਲਗਨ ਮਨਾਇ ਮਨ
ਬਾਛਤ ਬਿਧਾਨ ਚਿਰਕਾਰ ਬਾਰੀ ਆਈ ਹੈ ।
ਅਉਸਰ ਅਭੀਚ ਨੀਚ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਮੈ ਸੋਵਤ ਖੋਏ
ਨੈਨ ਉਘਰਤ ਅੰਤ ਪਾਛੈ ਪਛੁਤਾਈ ਹੈ ॥੬੫੮॥

ਕਰ ਅੰਜੁਲ[8] ਜਲ ਜੋਬਨ ਪ੍ਰਵੇਸੁ ਆਲੀ
ਮਾਨ ਤਜਿ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਪਤਿ ਰਤਿ ਮਾਨੀਐ ।
ਗੰਧਰਬ ਨਗਰ ਗਤ[9] ਰਜਨੀ ਬਿਹਾਤ ਜਾਤ
ਅੰਸੁਰ[10] ਅਭੀਚ ਅਤਿ ਦੁਲਭ ਕੈ ਜਾਨੀਐ ।
ਸਿਹਜਾ ਕੁਸਮ ਕੁਮਲਾਤ ਮੁਰਝਾਤ ਪੁਨ
ਪੁਨ[11] ਪਛੁਤਾਤ ਸਮੈ ਆਵਤ ਨ ਆਨੀਐ ।
ਸੋਈ[12] ਬਰ ਨਾਰਿ ਪ੍ਰਿਯ ਪਜਾਰ[13] ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਜਾਰੀ[14]
ਸਮਝ ਸਿਆਨੀ ਭੰਸੋ ਬੇਨਤੀ ਬਖਾਨੀਐ ।੬੫੯॥

ਮਾਨਨ ਨ ਕੀਜੈ ਮਾਨ, ਬਦੋ ਨ ਤੋਰੋ ਸਿਆਨ
ਮੋਰੋ ਕਹਜੋ[15] ਮਾਨ ਜਾਨ ਅੰਸੁਰ[16] ਅਭੀਚ ਕੋ ।
ਪ੍ਰਿਯਾ ਕੀ ਅਨੇਕ ਪਜਾਰੀ[17] ਚਿਰੰਕਾਲ ਆਈ ਬਾਰੀ
ਲੋਹੁ ਨ ਮੁਹਾਗ, ਸੈਗ ਛਾਡਿ ਹਠ ਨੀਚ ਕੋ ।
ਰਜਨੀ ਬਿਹਾਤ ਜਾਤ, ਜੋਬਨ ਸਿੰਗਾਰ ਗਾਤ
ਖੋਲਹੁ ਨ ਪ੍ਰੇਮਰਸ[18] ਮੋਹ ਸੁਖ ਬੀਚ ਕੋ ।
ਅਬਕੈ ਨ ਭੇਟੈ[19] ਨਾਥ, ਬਹੁਰਿਯੰ[20] ਨ ਆਵੈ ਹਾਥ
ਬਿਰਹਾ ਬਿਹਾਵੈ ਬਲਿ ਬਡੋ ਭਾਈ ਮੋਚ ਕੋ ।।੬੬੦॥

---

[1]ਪੂਨਿ [2]ਪੂਰਿ [3]ਪੁਕਰ [4]ਬਿਨੁ [5]ਤੰਬੋਲ [6]ਅਰਿ [7]ਮਾਂਝਿ [8]ਅੰਜੁਲਿ [9]ਗਤਿ [10]ਅਉਸਰ [11]ਪੂਨਿ
[12]ਸੋਈ [13]ਪਿਆਰ [14]ਪਿਆਰੀ [15]ਕਹਿਓ [16]ਅਉਸਰੁ [17]ਪਿਆਰੀ [18]ਪੇਮਰਸ [19]ਭੇਟੈ [20]ਬਹੁਰਿਓ

ਜਉ ਲਉ ਦੀਪ ਜੋਤ[1] ਹੋਤ[2] ਨਾਹਿਨ ਮਲੀਨ ਆਲੀ[3]
ਜਉ ਲਉ ਨਾਹਿ[4] ਸਿਹਜਾ ਕੁਸਮ ਕੁਮਲਾਤ ਹੈ ।
ਜਉ ਲਉ ਨ ਕਮਲਨ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਉਡਤ ਅਲ[5]
ਬਿਰਖ ਬਿਹੰਗਮ ਨ ਜਉ ਲਉ ਚੁਹਚੁਹਾਤ ਹੈ ।
ਜਉ ਲਉ ਭਾਸਕਰ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ ਨ ਅਕਾਸ ਬਿਖੈ
ਤਮਚੂਰ ਸੰਖ ਨਾਦ ਸਬਦ ਨ ਪ੍ਰਾਤ ਹੈ ।
ਤਉ ਲਉ ਕਾਮ ਕੇਲ ਕਾਮਨਾ ਸਕੂਲ[6] ਪੂਰਨ ਕੈ
ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਘਾਤ ਹੈ ॥੬੬੧॥

ਜੋਈ ਮਿਲੈ ਆਪਾ ਖੋਇ ਸੋਈ ਤਉ ਨਾਯਕਾ ਹੋਇ
ਮਾਨ ਕੀਏ ਮਾਨਮਤੀ ਪਾਈਐ ਨ ਮਾਨ ਜੀ ।
ਜੈਸੇ ਘਨਹਰ ਬਰਸੈ ਸਰਬਤਰ ਸਮ
ਊਚੇ ਨ ਚੜਤ ਜਲ ਬਸਤ ਨੀਚਾਨ ਜੀ ।
ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਜੈਸੇ ਬੂਡਜੋ[7] ਹੈ ਬਡਾਈ[8] ਬਾਂਸ
ਆਸ ਪਾਸ ਬਿਰਖ[9] ਸੁਬਾਸ ਪਰਵਾਨ ਜੀ ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਪ੍ਰਿਯ ਤੀਯ ਹੋਇ ਸਰਜੀਵਾ ਗਤਿ
ਪਾਵਤ ਪਰਮਗਤਿ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਜੀ ॥੬੬੨॥

ਸਿਹਜਾ ਸਮੈ ਅਗਯਾਨ[10] ਮਾਨ ਕੈ ਰਸਾਏ ਨਾਹਿ
ਤਨਕ ਹੀ ਮੈ ਰਿਸਾਇ ਉਤ ਕੋ ਸਿਧਾਰੇ ਹੈਂ ।
ਪਾਛੈ ਪਛਤਾਇ[11] ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰ ਕਰ ਮੀਜ
ਮੂੰਡ ਧੁਨ[12] ਧੁਨ[12] ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਧਿਕਾਰੇ ਹੈਂ ।
ਔਸੁਰ[13] ਨ ਪਾਵੈ[14], ਬਿਲਲਾਉ ਦੀਨ ਦੁਖਤ ਹ੍ਵੈ[15]
ਬਿਰਹ ਬਿਯੋਗ ਸੰਗ ਆਤਮ ਸੰਘਾਰੇ ਹੈਂ ।
ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੀਜੈ, ਲਾਲਨ ਮਨਾਇ ਦੀਜੈ
ਭੋ ਪਰ ਅਨੰਤ ਸਰਬੰਸ[16] ਬਲਿਹਾਰੇ ਹੈਂ ।੬੬੩॥

ਪ੍ਰੇਮਰਸੁ[17] ਅਉਸੁਰ[18] ਅਗਯਾਨ[19] ਮੈ ਨ ਆਗਯਾ[20] ਮਾਨੀ
ਮਾਨ ਕੈ ਮਾਨਨ ਅਪਨੈਈ ਮਾਨ ਖੋਯੋ[21] ਹੈ ।
ਤਾਂਤੇ ਰਿਸ ਮਾਨ[22] ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਹ੍ਵੈ ਜੁ[23] ਮਾਨੀ ਭਏ
ਮਾਨਤ ਨ ਮੇਰੇ ਮਾਨ[24] ਆਨਿ ਦੁਖ ਰੋਇਓ ਹੈ ।
ਲੋਕ[25] ਬੇਦ ਗ੍ਯਾਨ[26] ਦਤ[27] ਭੁਗਤ[28] ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਾਤੇ
ਲੂਨਤ ਸਹਸ ਗੁਨੋ ਜੈਸੇ ਬੀਜ ਖੋਯੋ[29] ਹੈ ।
ਦਾਸਨ ਦਾਸਾਨ ਗਤਿ ਬੇਨਤੀ ਕੈ ਪਾਇ ਲਾਗਉ
ਹੈ ਭੋਉ ਮਨਾਇ ਦੇ ਸਗਲ ਜਗ ਜੋਯੋ[30] ਹੈ ॥੬੬੪॥

---

[1]ਜੋਤਿ [2]ਹੋਤਿ [3]ਅਲੀ [4]ਨਾਹਿ [5]ਅਲਿ [6]ਸਕਲ [7]ਬੂਡਿਓ [8]ਬਡਾਈ [9]ਤਿਹਬ [10]ਅਗ੍ਰਿਆਨ
[11]ਮੀਜਿ [12]ਧੁਨਿ [13]ਅਉਸਰ [14]ਪਾਵੈ [15]ਹ੍ਵਹਿ [16]ਸਰਬੰਸੁ [17]ਰਸ [18]ਅਉਸਰ [19]ਅਗ੍ਰਿਆਨ
[20]ਆਗ੍ਰਿਆ [21]ਖੁਇਓ [22]ਮਾਨ [23]ਤੁ [24]ਕੈ [25]ਲੋਗ [26]ਗ੍ਰਿਆਨ [27]ਦ੍ਰਤ [28]ਭੁਗਤਿ [29]ਖੋਇਓ
[30]ਖੁਇਓ

ਫੁਰਕਤ ਲੋਚਨ ਅਧਰ ਭੁਜਾ, ਤਾਪੈ ਤਨ
ਮਨ ਮੈਂ ਅਉਸੇਰ ਕਬ ਲਾਲ ਗ੍ਰਿਹ ਆਵਹੀ।
ਨੈਨਨ ਸੋ ਨੈਨ ਅਰ[1] ਬੈਨਨ ਸੋ ਬੈਨ ਮਿਲੈ
ਰੈਨ ਸਮੈ ਚੈਨ ਕੋ ਸਿਹਜਾਸਨ ਬੁਲਾਵਹੀ।
ਕਰ ਗਹਿ ਕਰ ਉਰ ਉਰ ਸੋ ਲਗਾਇ ਪੁਨ
ਅੰਕ[2] ਅੰਕਮਾਲ ਕਰਿ ਸਹਿਜ ਸਮਾਵਹੀ।
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਆਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਆਲੀ
ਦਯਾ[3] ਕੈ ਦਯਾਲ[4] ਦੇਵ ਕਾਮਨਾ ਪੁਜਾਵਹੀ ॥੬੬੫।

ਲੋਚਨ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਦੇਖਿ ਮੁਰਛਾਤ ਭਏ
ਸੋਈ ਮੁਖ ਬਹਿਰਿਓ ਬਿਲੋਕ ਧਯਾਨ[5] ਧਾਰਿ ਹੈ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਵਨ ਬਿਮੋਹੇ ਆਲੀ
ਤਾਹੀ ਮੁਖ ਬੈਨ ਸੁਨ ਸੁਰਤ[6] ਸਮਾਰਿ ਹੈ।
ਜਾਪੈ ਬੇਨਤੀ ਬਖਾਨਿ ਜਿਹਬਾ ਥਕਤ ਭਈ
ਤਾਹੀ ਕੋ ਬੁਲਾਏ ਪੁਨ[7] ਬੇਨਤੀ ਉਚਾਰਿ ਹੈ।
ਜੈਸੋ ਮਦ ਪੀਏ ਗਯਾਨ[8] ਧਯਾਨ[5] ਬਿਸਰਨ ਹੋਇ
ਤਾਹੀ ਮਦ ਅਚਵਤ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ॥੬੬੬॥

ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਯ ਗਵਨ ਸ੍ਰਵਨ ਬਹਰੇ ਨ ਭਏ
ਕਾਹੇ ਕੀ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਪਤਿ ਬ੍ਰਤ ਪਾਯੋ ਹੈ।
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਿਯ[9] ਅਗੋਚਰ ਹੁਇ ਅੰਧਰੇ ਨ ਭਏ ਨੈਨ
ਕਾਹੇ ਕੀ ਪ੍ਰੇਮਨੀ ਪ੍ਰੇਮ[10] ਹੂੰ ਲਜਾਯੋ ਹੈ।
ਅਵਧਿ ਬਿਹਾਇ, ਧਾਇ ਧਾਇ ਬਿਰਹਾ ਬਿਆਪੈ
ਕਾਹੇ ਕੀ ਬਿਰਹਨੀ, ਬਿਰਹ ਬਿਲਖਾਯੋ ਹੈ।
ਸੁਨਤ ਬਿਦੇਸ ਕੋ ਸੰਦੇਸ ਨਾਹਿ ਫੂਟਜੋ[11] ਰਿਦਾ
ਕਉਨ ਕਉਨ ਗਨਉ ਚੂਕ ਉੱਤਰ ਨ ਆਯੋ ਹੈ ॥੬੬੭॥

ਬਿਰਹ ਦਾਵਾਨਲ ਪ੍ਰਗਟੀ ਨ ਤਨ ਬਨ ਬਿਖੈ
ਅਸਨ ਬਸਨ ਤਾਮੈ ਘ੍ਰਿਤ ਪਰਜਾਰਿ ਹੈ।
ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਕਾਸੈ ਧ੍ਰੂਮ ਅਤਿਹੀ ਦੁਸਹਾ ਦੁਖ
ਤਾਹੀ ਤੇ ਗਗਨ ਘਨ ਘਟਾ ਅੰਧਕਾਰ ਹੈ।
ਭੁਭਕ ਭਭੂਕੈ ਹ੍ਵੈ[12] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਜੋ[13] ਹੈ ਅਕਾਸ ਸਸਿ
ਤਾਰਕਾ ਮੰਡਲ ਚਿਨਗਾਰੀ ਚਮਕਾਰ ਹੈ।
ਕਾਸਿਉ[14] ਕਹਉ ਕੈਸੇ ਅੰਤਕਾਲ ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤ ਗਤਿ
ਮੋਹਿ ਦੁਖ ਸੋਈ ਸੁਖਦਾਈ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ॥੬੬੮॥

---

[1]ਅਰੁ [2]ਅੰਕਿ [3]ਦਇਆ [4]ਦਇਆਲ [5]ਧਿਆਨ [6]ਸੁਰਤਿ [7]ਪੁਨਿ [8]ਗਿਆਨ [9]ਪ੍ਰਿਅ [10]ਪਰੇਮ
[11]ਫੂਟਿਓ [12]ਹੈ [13]ਪ੍ਰਜ਼ਰਿਓ [14]ਕਾਸਿਓ

ਏਈ ਅਖੀਆਂ ਜੁ ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਥਮ ਅਨੂਪ ਰੂਪ
ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਿ[1] ਸਹਜ ਸਮਾਨੀ ਹੈ ।
ਏਈ ਅਖੀਆਂ ਜੁ ਲੀਲਾ ਲਾਲਨ ਕੀ ਇਕ ਟਕ
ਅਤਿ ਅਸਚਰਜ ਹ੍ਵੈ[2] ਹੋਰਤ ਹਿਰਾਨੀ ਹੈ ।
ਏਈ ਅਖੀਆਂ ਜੁ ਬਿਛੁਰਤ ਪ੍ਰਿਜ[3] ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ
ਬਿਰਹ ਬਿਯੋਗ[4] ਰੋਗ ਪੀਰਾ ਕੈ ਪਿਰਾਨੀ ਹੈ ।
ਨਾਸਕਾ ਸ੍ਵਾਨ ਰਸਨਾ ਮੈ ਅਗ੍ਰਭਾਗ ਹੁਤੀ
ਏਈ ਅਖੀਆਂ ਸਗਲ ਅੰਗ ਮੈਂ[5] ਬਿਰਾਨੀ ਹੈਂ ।।੬੬੯।।

ਇਕ ਟਕ ਧਜਾਨ[6] ਹੁਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਚਕੋਰ ਜਯਿ
ਪਲ ਨ ਲਗਤ ਝਪਨੈ[7] ਹੂੰ ਨ[8] ਦਿਖਾਈਐ ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਧੁਨਿ ਸ੍ਰੁਨਤਿ ਹੀ ਬਿਦ੍ਯਮਾਨ[9]
ਤਾ ਮੁਖ ਸੰਦੇਸੋ ਪਥਕਨ[10] ਪੈ.ਨ ਧਾਈਐ ।
ਸਿਹਜਾ ਸਮੇ ਨ ਉਰ[11] ਅੰਤਰ[12] ਸਮਾਤੇ[13] ਹਾਰ
ਅਨਿਕ ਪਹਾਰ ਓਟ ਭਏ, ਕੈਸੇ ਜਾਈਐ ।।
ਸਹਜ ਸੰਜੋਗ ਭੰਗ ਰਸ ਪਰਤਾਪ[14] ਹੁਤੇ
ਬਿਰਹ ਬਿਯੋਗ ਸੋਗ ਰੋਗ ਬਿਲਲਾਈਐ ।।੬੭੦।।

ਜਾਕੈ ਏਕ ਫਨ ਪੈ ਧਰਨ[15] ਹੈ ਸੋ ਧਰਨੀਧਰ
ਤਾਂਹਿ ਗਿਰਧਰ ਕਹੈ ਕੌਨ ਬਡਿਆਈ ਹੈ ।
ਜਾਕੈ ਏਕ ਬਾਵਰੋ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਬਿਸ੍ਵਨਾਥ[16]
ਤਾਂਹਿ ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ ਕਹੈ[17] ਕੌਨ[18] ਅਧਿਕਾਈ ਹੈ ।
ਸਗਲ ਅਕਾਰ ਓਂਕਾਰ ਕੇ ਬਿਥਾਰੋ ਜਿਨ[19]
ਤਾਂਹਿ ਨੰਦ ਨੰਦ ਕਹੈ ਕਉਨ ਠਕੁਰਾਈ[20] ਹੈ ।
ਉਸਤਤਿ ਜਾਨਿ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਤ ਅਗ੍ਯਾਨ[21] ਅੰਧ
ਐਸੇ ਹੀ ਅਰਾਧਨ ਤੇ ਮੋਨ[22] ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ ।।੬੭੧।।

ਨਖ ਸਿਖ ਲਉ ਸਗਲ ਅੰਗ ਰੋਮ ਰੋਮ ਕਰਿ
ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਸਿਖਨ ਕੇ ਚਰਨ ਪਰ ਵਾਰੀਐ ।
ਅਗਨਿ ਜਲਾਇ, ਫੂਨਿ ਪੀਸਨ ਪੀਸਾਇ ਤਾਂਹਿ
ਲੈ ਉਡੈ ਪਵਨ ਹੁਇ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀਐ ।
ਜਤ ਕਤ ਸਿਖ ਪਗ ਧਰੈ ਗੁਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਾਤ
ਤਾਹੂ ਤਾਹੂ ਮਾਰਗ ਮੈ ਭ੍ਰਮ ਕੈ[23] ਡਾਰੀਐ ।
ਤਿਹ ਪਦ ਪਾਦਕ ਚਰਨ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਰਹੈ
ਦਯਾ[24] ਕੈ ਦ੍ਰਸਾਲ[11] ਸੰਤ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੀਐ ।।੬੭੨।।

---

[1]ਕਰ [2]ਹੁਇ [3]ਪ੍ਰਿਅ [4]ਵਿਯੋਗ [5]ਮਹਾਨ [6]ਸ੍ਰਪਨੈ [7]ਹੂ [8]ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ [9]ਪਥਿਕ [10]ਉਰਿ
[11]ਅੰਤਰਿ [11]ਸਮਾਤੇ [13]ਪ੍ਰਤਾਪ [14]ਹਰਨਿ [15]ਬ੍ਰਿਠਨਾਥੈ [16]ਕਹੈ [17]ਤ੍ਰਉਨ [18]ਜਿਨਿ [19]ਠਕੁਰਾਈ
[20]ਅਗ੍ਯਾਨਿ [21]ਮੌਨਿ [22]ਕਰਿ [23]ਦਇਆ [24]ਦ੍ਰਿਆਲ

ਪੰਚ ਬਾਰ ਗੰਗ ਜਾਇ ਬਾਰ ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਗ ਨ੍ਹਾਇ[1]
ਤੈਸਾ ਪੁੰਨ ਏਕ ਗੁਰਸਿਖ ਕਉ ਨਵਾਏ[2] ਕਾ
ਸਿਖ ਕਉ ਪਿਲਾਇ ਪਾਨੀ ਭਾਉ ਕਰ[3] ਕੁਰਖੇਤ
ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਜਗ ਫਲ ਸਿਖ ਕਉ ਜਿਵਾਏ ਕਾ ।
ਜੈਸੇ ਸਤ ਮੰਦਰ[4] ਕੰਚਨ ਕੋ ਉਸਾਰ ਦੀਨੇ
ਤੈਸਾ ਪੁੰਨ ਸਿਖ ਕਉ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਸਿਖਾਏ ਕਾ ।
ਜੈਸੇ ਬੀਸ ਬਾਰ ਦਰਸਨ ਸਾਧ ਕੀਆ ਕਾਹੂ
ਤੈਸਾ ਫਲ ਸਿਖ ਕਉ ਚਾਪ ਪਗ ਸੁਆਏ ਕਾ ॥੬੭॥

ਜੈਸੇ ਤਉ ਅਨੇਕ ਰੋਗੀ ਆਵਤ ਹੈਂ ਬੈਦ ਗ੍ਰੁਹਿ
ਜੈਸੇ ਜੈਸੋ[5] ਰੋਗ ਤੈਸੋ ਅਉਖਧੁ[6] ਖੁਵਾਵਦੀ[7] ।
ਜੈਸੇ ਰਾਜ ਦ੍ਵਾਰ ਲੰਗ ਆਵਤ ਸੇਵਾ ਨਮਿਤ
ਜੋਈ ਜਾਹੀ[8] ਜੋਗ ਤੈਸੀ ਟਹਿਲ ਬਤਾਵਦੀ ।
ਜੈਸੇ ਦਾਤਾ ਪਾਸ ਜਨ ਅਰਥੀ ਅਨੇਕ ਆਵੈਂ[9]
ਜੋਈ ਜੋਈ ਜਾਚੈ ਦੇ ਦੇ ਦੁਖਨ ਮਿਟਾਵਦੀ ।
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਹਨ ਆਵਤ ਹੈਂ ਅਨੇਕ ਸਿਖ
ਜੈਸੋ ਜੈਸੋ ਭਾਉ ਤੈਸੀ ਕਾਮਨਾ ਪੂਜਾਵਦੀ ॥੬੭॥

ਰਾਗ ਜਾਤ ਰਾਗੀ ਜਾਨੈ, ਬੈਰਾਗੀ ਬੈਰਾਗੀ ਜਾਨੈ
ਤਿਆਗਹਿ ਤਿਆਗੀ ਜਾਨੈ, ਦੀਨ ਦਇਆ ਦਾਨ ਹੈ ।
ਜੋਗ ਜੁਗਤ[8] ਜੋਗੀ ਜਾਨੈ, ਭੋਗਰਸ ਭੋਗੀ ਜਾਨੈ
ਰੋਗ ਦੋਖ ਰੋਗੀ ਜਾਨੈ ਪ੍ਰਗਟ ਬਖਾਨ ਹੈ ।
ਫੂਲ ਰਾਖ ਮਾਲੀ ਜਾਨੈ, ਪਾਨਹਿ ਤੰਬੋਲੀ[9] ਜਾਨੈ
ਸਕਲ ਸੁਗੰਧਿਗਤਿ ਗਾਂਧੀ ਜਾਨਉ ਜਾਨ ਹੈ ।
ਰਤਨੈ ਜਉਹਾਰੀ ਜਾਨੈ, ਬਿਹਾਰੈ ਬਿਉਹਾਰੀ ਜਾਨੈ
ਆਤਮ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਉ[10] ਬਿਬੇਕੀ ਪਹਿਚਾਨ ਹੈ ॥੬੭॥

[1]ਨ੍ਹਾਇ [2]ਨ੍ਹਵਾਏ [3]ਕਰਿ [4]ਸੁੰਦਰ [5]ਜੈਸੋ ਜੈਸੋ [6]ਅਉਖਧ [7]ਖਵਾਵਦੀ [8]ਜੁਗਤਿ [9]ਤੰਮੋਲੀ [10]ਕਉ

ਚੁਕ ਤਤਕਰਾ

ਉਸਤਤਿ ਜਾਨਿ ਨਿੰਦਾ ਕਰਤ ਅਗਯਾਨ ਅੰਧ	...	੬੭੧.੪
ਉਸਨ ਸੀਤਲਤਾ ਸਪਰਸ ਅਪਰਸ ਨ	...	੧੮੫.੪
ਉਤ ਖੀਰ ਨੀਰ ਨਿਰਵਾਰੈ ਕੋ ਬਖਾਨੀਅਤ	...	੪੪੦.੩
ਉਤ ਤੇ ਸਬਦ ਰਾਗ ਨਾਦ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਨੁ ਕਰਿ	...	੨੭੫.੩
ਉਤ ਤੇ ਲਿਖਤ ਇਤ ਪਢਤ ਅੰਤਰ ਗਤਿ	...	੨੭੫ ੨
ਉਤ ਬਗ ਹੰਸ ਬੰਸ ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਮੇਟਿ ਸਕੈ	...	੩੬੦.੪
ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਅਰੁ ਅਧਮ ਤ੍ਰਿਬਿਧ ਜਗੁ	...	੫੫੨.੧
ਉਤਮ ਮਧਿਮ ਨੀਚ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਸੰਸਾਰ ਗਤਿ	...	੧੫੭ ੨
ਉਤ ਮੁਕਤਾਹਲ ਅਹਾਰ ਦੂਤੀਆ ਨਾਸਤਿ	...	੩੪੦.੨
ਉਦਿਤ ਬਸੰਤ ਪਰਫੁਲਿਤ ਬਨਾਸਪਤੀ	...	੨੩੭.੨
ਉਨਮਨ ਮਗਨ ਗਗਨ ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ	...	੨੬੮.੪
ਉਰਧ ਤਪਸਿਆ ਕੈ ਸੁੀ ਖੰਡ ਬਾਸੁ ਬੈਹੈ ਬਨ	...	੨੯੦.੨
ਉਲਟਿ ਪਵਨ ਮਨ ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰੰਚੇ ਪਰਮਪਦ ਪਾਏ ਹੈ।	... ...	੧੬.੧
ਉਲਟਿ ਪਵਨ ਮਨ ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਗਤਿ ਸੁਖਮਨਾ ਸੈਗਮ ਕੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸਥਾਨ ਹੈ	... ...	੫੯.੧
ਉਲਟਿ ਪਵਨ ਮਨ ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਗਤਿ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਪਾਰ ਅਗਮੁ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ।	... ...	੫੨੯.੧
ਉਲੂ ਕਾਗ ਨਾਗਿ ਧਿਆਨ ਧਾਨ ਪਾਨ ਕਉ ਨ ਜਾਨੈ	...	੫੦੮ ੪
ਉਖ ਮੈ ਪਿਉਖ ਜਿਉ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੋਤ ਕੇਲੂ ਪਤੈ	...	੩੨੬.੪
ਉਖ ਮੈ ਪਿਉਖ ਤਨ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕੋ ਪਰਾਏ	...	੧੨੬.੨
ਉਖ ਮੈ ਪਿਉਖ ਰਸ ਰਸਨਾ ਰਹਤ ਹੋਇ	...	੧੬੮.੧
ਓਤਿਪੋਤ ਜੋਤਿ ਹੋਤ ਕਾਰਜ ਬਾਂਛਿਤ ਸਿਧਿ	...	੩੫੦.੨
ਓਨਮ ਸੁੀ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ	...	੧.੩
ਓਰਾ ਭਉ ਬਿਕਾਰ ਧਾਰਿ ਚੋਖਤ ਬਿਲਾਇ ਜਾਇ	...	੧੬੩.੩
ਓਰਾ ਬਰਖਤ ਜੈਸੇ ਧਾਨ ਪਾਨ ਕਾ ਬਿਨਾਸੁ	...	੧੬੩.੨
ਓਲਾ ਬਰਖਨ ਕਰਖਨ ਦਾਮਨੀ ਬਜਾਗਿ	...	੪੦੩.੧
ਓਨਮਨ ਮਗਨ ਗਗਨ ਨਿਝਰੁ ਝਰੈ	...	੩੧.੪
ਓਨਮਨ ਮਗਨ ਗਗਨ ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ	...	੨੬.੪
ਓਨਮਨ ਜੋਤਿ ਪਟੰਤਰ ਦੀਜੈ ਕਉਨ ਜੋਤਿ	...	੧੦.੨
ਓਲਟਿ ਪਵਨ ਮਨ ਮੀਨ ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ ਪ੍ਰਸੰਗ	...	੨੮.੨

ਅਉਸਰ ਅਬੀਚ ਨੀਚ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਮੈ ਸੋਵਤ ਖੋਏ	...	੬੫੮.੪

ਅਉਸਰ ਅਛੋਚ ਬਹੁ ਨਾਇਕ ਕੀ ਨਾਇਕਾ ਹੁਇ	...	੩੪੫.੨
ਅਉਸਰ ਹੁਇ ਹੈ ਖਿਤੀਤਿ ਲੀਜੀਏ ਜਨਮੁ ਜੀਤਿ	...	੪੯੮.੪
ਅਉਧ ਪਲ ਘਟਿਕਾ ਜੁਗਾਦਿ ਪਰਜੰਤ ਆਸਾ	...	੨੩੩.੨
ਅਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਭੇਦ ਨਾਥਨ ਕੈ ਨਾਥ ਭਏ	...	੩੧.੩
ਅਸਤੁਤਿ ਉਪਮਾ ਮਹਾਭਮ ਮਹਿਮਾ ਅਨੇਕ	...	੧੪੧.੨
ਅਸਤੁਤਿ ਨਿੰਦਾ ਸੁਨਿ ਬਿਆਪਤ ਹਰਖ ਸੋਗ	...	੩੯੮.੩
ਅਸਤੁਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕਹਾ ਬਿਆਪਤ ਹਰਖ ਸੋਗ	...	੪੩੧.੪
ਅਸਥਨ ਪਾਨ ਕਰਬੋ ਕਉ ਜਉ ਲਗਾਈਐ ਜੋਰ	...	੩੩੨.੨
ਅਸਨ ਬਸਨ ਸੰਗ ਲੀਨੋ ਅਉ ਬਚਨ ਕੀਨੇ	...	੪੯੮.੧
ਅਸਨ ਬਸਨ ਸਿਹਜਾਸਨ ਸੰਜੋਗੀ ਸਥੈ	...	੧੨੦.੩
ਅਸਨ ਬਸਨ ਤਨ ਮਨ ਬਿਸਮਰਨ ਹੁਇ	...	੨੬੩.੪
ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਸੰਗਿ ਨ ਚਲਤ ਚਲੈ	...	੩੩੪.੨
ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਸਬਦ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ	...	੨੪੪.੩
ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਧਾਨ ਕਾਮਨਾ ਪੂਜਾਵੈ	...	੪੮੧.੨
ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਧਾਮ ਕਾਹੁ ਮੈ ਨ ਦੇਖਿਓ	...	੧੦੦.੪
ਅਸਨ ਬਸਨ ਧਨ ਧਾਮ ਕਾਮਨਾ ਪਰਿਓ	...	੪੮੧.੪
ਅਸਨ ਬਸਨ ਬਿਨੁ ਧੀਰਜੁ ਨ ਧਰੈ ਦੇਹ	...	੫੩੩.੪
ਅਸਨ ਬਸਨ ਲੀਏ ਮਾਤਾ ਪਾਛੈ ਲਾਗੀ ਡੋਲੈ	...	੩੯੩.੨
ਅਸਰਨਿ ਸਰਨਿ ਅਉ ਨਿਰਧਨ ਕੋ ਹੈ ਧਨ	...	੩੮੭.੨
ਅਸ ਵਡਭਾਗਿ ਮਾਇਆ ਮਧਿ ਗੁਰ ਸਿਖਨ ਕਉ	...	੫੪੩.੪
ਅਸੁਚਰਜਹਿ ਅਸੁਚਰਜ ਗਤਿ ਬਿਸਮਾਦਹਿ ਬਿਸਮਾਦ	...	੮.੩
ਅਹਿਨਿਸਿ ਅਹਿ ਲਪਟਾਨੋ ਰਹੈ ਚੰਦਨਹਿ	...	੩੨੯.੩
ਅਹਿਨਿਸਿ ਭ੍ਰਮਤ ਕਮਲ ਕੁਮਦਨੀ ਕੋ ਸਸਿ	...	੨੬੬.੧
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਸਮ ਜਾਨੀਐ ਨ ਜਾਇ ਕਛ	...	੪੩੬.੪
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਅੰਗ ਅੰਗ ਥਕਿਤ ਹੁਇ	...	੯੬.੪
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਸੋਈ ਜਾਨੈ ਜਾਮੈ ਬੀਤੈ	...	੧੭੨.੪
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਮੋਦ ਅਮੋਦ ਲਿਵ	...	੨੫੭.੪
ਅਕਲ ਕਲਾ ਅਲਖ ਅਤਿ ਹੀ ਅਗਾਧ ਬੋਧ	...	੪੦੬.੪
ਅਕਲ ਕਲਾ ਭਰਪੂਰ ਸੂਤ੍ਰ ਗਤਿ ਓਤਿਪੋਤਿ ਮਹਿ	...	੩.੭
ਅਕੁਲ ਅੰਚਲ ਗਹੈ ਕੁਲ ਨ ਬਿਚਾਰੈ ਕੋਊ	...	੪੦੮.੪
ਅਕ੍ਰਿਤਘਨ ਕੋ ਦਾਤਾਰ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਭੁ	...	੩੮੭.੩
ਅੰਗ ਅੰਗ ਹੀਨ ਦੀਨ ਕੈਸੇ ਬਰ ਮਾਲ ਕਰਉ	...	੬੪੦.੩
ਅਗ ਅੰਗਹੀਨ ਦੀਨਾ ਧੀਨ ਪਰਾਚੀਨ ਲਗ	...	੨੨੦.੪
ਅੰਗ ਅੰਗ ਪੁਸਟ ਭੁਸਟਮਾਨ ਹੋਤ ਜੈਸੇ	...	੨੪੫.੨
ਅੰਗ ਅੰਗ ਪੰਖ ਮਨ ਮਨਸਾ ਥਕਤ ਭਈ	...	੧੪੦.੪
ਅੰਗ ਅੰਗ ਬਿਸਮ ਸੂਬੰਗ ਮੈ ਸਮਾਇ ਭਏ	...	੧੮.੪
ਅੰਗ ਅੰਗ ਭੰਗ ਰੰਗ ਰੂਪ ਕੁਲਹੀਨ ਦੀਨ	...	੨੦੬.੪
ਅੰਗ ਸਰਬੰਗ ਤਰਹਰ ਹੋਤ ਹੈ ਚਰਨ	...	੨੮੮.੩

PUNJABIBOOKCLUB.COM

ਅਗਨ ਅਗਨ ਤਨ ਮਧਯ ਚਿਨਗਾਰੀ ਛਾਡੈ	...	੫੭੩.੨
ਅਗਨਿ ਜਰਤ ਜਲ ਬੂਡਤ ਸਰਪ ਗ੍ਰਸਹਿ	...	੫੭੨.੧
ਅਗਨਿ ਜਲਾਇ ਫੂਨਿ ਪੀਸਨ ਪੀਸਾਇ ਤਾਂਹਿ	...	੬੭੨.੨
ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਅਸੰਖ ਸਿਖ	...	੩੯੬.੩
ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਅਗਹੁ ਗਹੀਐ ਧੌ ਕੈਸੇ	...	੨੫੩.੩
ਅਗਮ ਅਥਾਹਿ ਆਹਿ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਅਤਿ	...	੭੬.੨
ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਅਨੰਤ ਗੁਰ ਅਬਿਗਤੁ ਅਲਖ ਅਭੇਵ	...	੨.੩
ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਸਾਧ ਮਹਿਮਾ ਅਪਾਰ ਬਿਧੈ	...	੩੦੨.੪
ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਦੇਵ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਅਤਿ	...	੭੦੪.੧
ਅਗਮ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਜਾਨੀਐ ਚਿਤੇਰੈ ਕੈਸੇ	...	੨੩੨.੪
ਅਗਰਹਿ ਜਲ ਬੋਰਿ ਕਾਦੈ ਬਾਢੈ ਮੋਲ ਤਾਕੈ	...	੪੨੫.੩
ਅਗੂਭਾਗੀ ਪਾਛੈ ਏਕੈ ਮਾਰਗ ਚਲਤ ਜਾਤ	...	੨੭੪.੩
ਅਛਲ ਅਛੇਦ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਕੈ ਬਸਿ ਬਿਸ੍ਵ ਬਲ	...	੬੪੭.੧
ਅਜਨ ਖੰਜਨ ਦ੍ਰਿਗ ਬੇਸਰਿ ਕਰੋਨਫੂਲ	...	੭੪੭.੨
ਅਜਯਾ ਅਧੀਨ ਤਾਕੈ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਭਈ	...	੧੩੨.੧
ਅਜਯਾ ਸਰਪ ਜਲ ਗੰਗ ਬਾਰੁਨੀ ਬਿਧਾਨ	...	੨੯੮.੨
ਅਜਰਹਿ ਜਾਰਿ ਮਾਰਿ ਅਮਰਹਿ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਛਾਡਿ	...	੧੬.੩
ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਮਜਨ ਕਰੈ ਭੇਬਰੀ ਤਉ	...	੩੨੯.੨
ਅੰਤ ਅਨੰਤ ਨ ਜਾਨੀਐ ਆਦ ਪਰਮ ਪਰਮਾਦਿ	...	੬.੪
ਅਤਿ ਕਾਲ ਏਕ ਘਰੀ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕੈ ਸਤੀ ਹੋਇ	...	੭੦.੧
ਅਤਿ ਕਾਲ ਏਕ ਘਰੀ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕੈ ਚੋਰੁ ਮਰੈ	...	੭੦.੩
ਅਤਿ ਕਾਲ ਏਕ ਘਰੀ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕੈ ਜੋਧਾ ਜੂਝੈ	...	੭੦.੨
ਅਤਿ ਕਾਲ ਜਾਇ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਸਹਗਾਮਿਨੀ ਹੁਇ	...	੧੧੬.੩
ਅੰਤਰ ਅਛਿਤ ਹੀ ਦਿਸੰਤਰਿ ਗਮਨ ਕਰੈ	...	੩੧੩.੧
ਅੰਤਰ ਹੀ ਅੰਤਰ ਨਿਰੰਤਰੀਨ ਸੋਤ੍ਰਨ ਮੈ	...	੨੩੨.੩
ਅੰਤਰ ਕੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨੈ ਅੰਤਰ ਗਤਿ	...	੩੧੫.੪
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸੁਨਿ ਕੰਪਤ ਹੋ ਅੰਤਰਿ ਗਤਿ	...	੫੦੩.੨
ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਦਿਬ ਜੋਤ ਕੋ ਉਦੋਤ ਭਇਓ	...	੬੪.੨
ਅੰਤਰਿ ਨਿਰੰਤਰਿ ਅੰਤਰ ਪਟ ਘਟਿ ਗਏ	...	੨੮੦.੨
ਅੰਤਿਹਿ ਆਤੁਰ ਭਈ ਅਧਿਕ ਅੰਸੇਰ ਲਾਗੀ	...	੫੭੧.੪
ਅਤਿ ਹੀ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਹੋਰਤ ਹਿਰਾਨੇ ਦ੍ਰਿਗ	...	੩੩੫.੨
ਅਦਭ੍ਰੁਤ ਅਤਹਿ ਅਨੂਪ ਪਰਮ ਤਤ੍ਰ ਤਤਹਿ ਮਿਲਿਓ	...	੩.੨
ਅਦਭ੍ਰੁਤ ਅਤਿ ਹੀ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਪਾਰਸ ਕੈ ਪਾਰਸ	...	੩.੫
ਅਦਭ੍ਰੁਤ ਗਤ ਅਸਚਰਜ ਬਿਸਮ ਅਤਿ	...	੬੪੮.੪
ਅਦਭ੍ਰੁਤ ਪਰਮਦਭ੍ਰੁਤ ਹੁਇ ਕੱਟਾਨਿ ਕੋਟਿ	...	੨੫੦.੨
ਅਦਭ੍ਰੁਤ ਪਰਮਦਭ੍ਰੁਤ ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ	...	੯.੪
ਅਦਭ੍ਰੁਤ ਪਰਮਦਭ੍ਰੁਤ ਭਏ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਦਿ	...	੮.੪
ਅੰਧ ਗੁੰਗ ਸੁੰਨ ਕਰ ਚਰ ਅਵਲੰਬ ਟੇਕ	...	੩੧੫.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਅੰਧ ਗੁੰਗ ਸੁੰਨ ਪੰਗ ਲੂੰਜ ਦੁਖ ਪੁੰਜ ਮਮ ਅੰਤਰ ਕੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪਰਬੀਨ ਸਦ ਹੈ ।	...	੩੧੪.੪
ਅੰਧ ਗੁੰਗ ਸੁੰਨ ਪੰਗ ਲੂੰਜ ਦੁਖ ਪੁੰਜ ਮਮ ਸਰਬੰਗ ਹੀਨ ਦੀਨ ਦੁਖਤ ਅਧਰ ਹੈ	...	੩੧੫.੩
ਅਧਮ ਅਸਾਧ ਸੰਗ ਚੋਰ ਜਾਰ ਅਉ ਜੂਆਰੀ	...	੧੬੫.੩
ਅਧਮ ਅਸਾਧ ਸੰਗ ਛਾਡਤ ਨ ਅੰਗੀਕਾਰ	...	੩੨੩.੪
ਅਧਮ ਅਸਾਧ ਜੈਸੇ ਬਾਰੁਨੀ ਬਿਨਾਸ ਕਾਲ	...	੧੫੫.੪
ਅਧਿਆਤਮ ਕਰਮ ਕਰਿ ਆਤਮ ਪ੍ਰਵੇਸ	...	੧੧੫.੩
ਅਧਿਆਤਮ ਕਰਮ ਪਰਮਾਤਮ ਪਰਮਪਦ	...	੧੧੬.੧
ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਗਿਆਨ ਕੈ ਨ ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਪਾਏ	...	੨੧.੨
ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਕੋ ਸਰਬਿ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ	...	੮੮.੪
ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਸਮਸਰਿ ਨਾਦ ਬਾਦ ਕਉਨ	...	੧੦.੩
ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਹੁਨਖੁਨ ਸੁਨਿ	...	੨੫੧.੩
ਅਨੰਦ ਸਹਜ ਸੂਧ ਸਕਲ ਪ੍ਰਕਾਸ ਕੋਟਿ	...	੬੧੨.੪
ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸ ਕੈ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਅਸਚਰਜਮੈ	...	੨੫੧.੪
ਅਨਭੈ ਭਵਨ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰ	...	੬੧੯.੧
ਅਨਿਕ ਅਕਾਰ ਓਅੰਕਾਰ ਕੋ ਬਿਥਾਰੋ	...	੫੫੬.੩
ਅਨਿਕ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਰੂਪ ਸਮਸਰ ਨਾਂਹਿ	...	੬੪੬.੧
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋਰ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਸੋਧ	...	੫੭੨.੪
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਫਲ ਫੂਲ ਕੈ ਬਨਾਸਪਤੀ	...	੩੬.੨
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਿ ਭੇਖ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਭ੍ਰਮੈ ਭ੍ਰਮ	...	੬੩੫.੪
ਅਪਨੀ ਕਰਨੀ ਕਰਿ ਨਰਕ ਹੂੰ ਨ ਪਾਵਉ ਠਉਰ	...	੫੦੩.੪
ਅਪੁਨੇ ਅਪੁਨੇ ਰੰਗ ਸੰਗ ਸੁਖ ਮਾਨੈ ਬਿਸੁ	...	੧੬੫.੪
ਅਬਕੈ ਨ ਭੇਟੈ ਨਾਥ ਬਹੁਰਿਯੋ ਨ ਆਵੈ ਹਾਥ	...	੬੬੦.੪
ਅਬਿਰ ਬੇਚਨ ਜਾਇ ਦੇਸ ਦਿਗੰਬਰਨ ਕੋ	...	੪੭੫.੧
ਅਬਿਗਤਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ	...	੩੪੪.੩
ਅਬਿਗਤਿ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਅਗਮ ਅਗਮਿਤਿ ਅਪਰੰਪਰ	...	੨.੮
ਅਬਿਗਤਿ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ਅਨੰਤ ਗੁਰ	...	੨.੧
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਤਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ	...	੧੪੩.੩
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਤਿ ਬਿਸਮ ਅਸਚਰਜਮੈਂ	...	੧੬੬.੪
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਕਤ ਆਵਤ ਅੰਤਰਿਗਤਿ	...	੨੫੩.੧
ਅਭਰਨ ਸਿੰਗਾਰ ਚਾਰ ਸਿਹਜਾ ਸੰਜੋਗ ਭੰਗ	...	੪੮੦.੨
ਅਮਲੀ ਨ ਅਮਲ ਤੁਜਤ ਜਿਉ ਧਿਕਾਰ ਕੀਏ	...	੩੨੩.੩
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਹੈ ਪਾਈਐ ਨ ਅਮਰਪਦ	...	੫੮੫.੨
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਟਾਛ ਅਮਰਾਪਦ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ	...	੬੭.੪
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਟਾਛ ਦਿਬਿ ਦੇਹ ਕੈ ਬਿਦੇਹ ਭਏ	...	੧੧੬.੪
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਟਾਛ ਪੇਖ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੇਟੇ	...	੭੮.੨
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋਟਾਨਿ ਅਨਹਦ ਗਦ ਗਦ ਹੋਤ	...	੧੭੧.੪

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਵਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਅਨਹਦਸਬਦ	...	੪.੧
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਵਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੁਖ ਬਚਨ ਪ੍ਰਗਾਸਨ	...	੪.੮
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਸਿਕ ਹੁਇ	...	੪੨੯.੨
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਵਾਸ	...	੪.੩
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਨਉ ਕਬ ਸ੍ਰਵਨਨ੍ਹ	...	੪੦੧.੨
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਵਨ ਬਿਮੋਹੇ ਆਲੀ	...	੬੬੬.੨
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਧੁਨਿ ਸੁਨਤਿ ਹੀ ਬਿਦਯਮਾਨ	...	੬੭੦.੨
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੀ ਅਲੇਖ ਲੇਖ ਕੈ ਅਲੇਖ ਭਏ	...	੨੫੯.੪
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਕੇ ਬਦਲੇ ਕਰੀਹਲ	...	੩੮੯.੩
ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ ਮੋਖ ਕਟਨਿ ਹੀ ਸਮ ਨਾਹਿ	...	੬੫੧.੪
ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ ਮੋਖ ਨਿਹਕਾਮ ਨਾਮੁ	...	੬੫੨.੪
ਅਰਥ ਬੀਚਾਰ ਪਰਮਾਰਥ ਕੈ ਹਾਜਨੀਤਿ	...	੨੪੬ ੩
ਅਰਧ ਉਰਧ ਹੁਇ ਅਨੁਕ੍ਰਮ ਕੈ	...	੨੩੮.੩
ਅਰਧ ਉਰਧ ਪਰਜੰਤ ਕੈ ਅਪਾਰ ਜੋਤ	...	੭੧.੩
ਅਰਧ ਉਰਧ ਮੁਖ ਸਲਿਲ ਸੁਚੀ ਸੁਭਾਉ	...	੧੩੬.੩
ਅਰਧ ਲਗ ਮਾਤ੍ਰ ਗੁਰ ਸਬਦ ਅਖਰ ਮੋਕ	...	੫੪੦.੪
ਅਲਖ ਅਪਾਰ ਕਿਧੌ ਪਾਈਅਤਿ ਪਾਰੁ ਕੈਸੇ	...	੨੫੩.੨
ਅਲਖ ਅਭੇਦ ਅਪਰੰਪਰ ਦੇਵਾਧਿ ਦੇਵ	...	੧੪੩.੪
ਅਲਿ ਚਲਿ ਆਵਤ ਕਮਲ ਪੈ ਸਨੇਹ ਕਰਿ	...	੩੧੮ ੨
ਅਵਗੁਨ ਹਰਨ ਕਰਨ ਕਰਤਗਿਆ ਸ੍ਵਾਮੀ	...	੪੮੭.੪
ਅਵਘਟਿ ਉਤਰਿ ਸਰੋਵਰ ਮਜਨੁ ਕਰੈ	...	੨੪੮ ੧
ਅਵਧ ਬਿਕਟ ਕਟੈ ਕਪਟ ਅਤਰ ਪਟ	...	੫੭੧.੨
ਅਵਧਿ ਬਿਹਾਇ ਧਾਇ ਧਾਇ ਬਿਰਹਾ ਬਿਆਪੈ	...	੬੬੭.੩
ਅਵਰ ਨਖਤ੍ਰ ਬਰਖਤ ਜਲ ਜਲਮਈ	...	੬੦੩.੩
ਆਗਿਆ ਮਾਨਿ ਗਿਆਨ ਗੁਰ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ	...	੧੭੮.੨
ਆਠ ਹੀ ਪਹਰ ਸਾਠਿ ਘਰੀ ਮੈ ਜਉ ਏਕ ਘਰੀ	...	੩੧੦.੪
ਆਠੋ ਜਾਮ ਸਾਠੋ ਘਰੀ ਨਿਹਫਲ ਮਾਇਆ ਮੋਹ	...	੩੩੪.੩
ਆਤਮ ਅਵੇਸ ਪਰਮਾਤਮ ਪ੍ਰਵੇਸ ਕੈ	...	੨੪੮.੩
ਆਤਮ ਤਰੰਗ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਮਧ ਪਾਨ ਮਤ	...	੬੯.੪
ਆਤਮ ਤਰੰਗ ਬਹੁ ਰੰਗ ਅੰਗ ਅੰਗ ਛਬਿ	...	੧੧੨.੨
ਆਤਮ ਤ੍ਰਿਬਿਧੀ ਜਤ੍ਰ ਕਤ੍ਰ ਸੋ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ	...	੨੨੭.੧
ਆਤਮਾ ਅਚੇਤ ਪੰਛੀ ਧਾਵਤ ਚਤੁਰ ਕੁੰਟ	...	੩੯੧.੪
ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਬਿਸਮਾਦ ਫਲ ਦ੍ਰ੍ਮ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧ ਗਤਿ	...	੬.੧
ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧਿ ਅਗੋਚਰ	...	੫੫੪.੩
ਆਦਿ ਹੀ ਅਧਾਨ ਬਿਖੈ ਹੋਇ ਨਿਰਮਾਨ ਪ੍ਰਾਨੀ	...	੨੪੧.੧
ਆਦਿ ਕੈ ਅਨਾਦਿ ਅਰੁ ਅੰਤ ਕੈ ਅਨੰਤ ਅੰਤਿ	...	੭੧.੧
ਆਦਿ ਗੁਰ ਦੁਤੀਆ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਕੈ ਕਹਾਇਓ	...	੫੪.੨
ਆਦਿਤ ਅਉ ਸੋਮ ਭੌਮ ਬੁਧ ਹ੍ਵੈ ਬ੍ਰਹਸਪਤ	...	੪੮੪.੧

ਆਦਿ ਪਰਮ ਪਰਮਾਦਿ ਅੰਤ ਅਨੰਤ ਨ ਜਾਨੀਐ	...	੬.੨
ਆਦਿ ਪਰਮ ਪਰਮਾਦਿ ਨਾਦ ਮਿਲਿ ਨਾਦ ਸਬਦ ਧੁਨਿ	...	੬.੫
ਆਦਿ ਪਰਮਾਦਿ ਅਰੁ ਅੰਤ ਕੋ ਅਨੰਤ ਭਏ	...	੮੬ ੩
ਆਦਿ ਪਰਮਾਦਿ ਬਿਸਮਾਦਿ ਗੁਰ ਏ ਨਮਹ	...	੧੪੪.੧
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸ ਓਨਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ	...	੧.੧
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸ ਚਰਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਓਨਮ	...	੧.੮
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਦਿ ਅਦਭੁਤ ਪਰਮਦਭੁਤ ਭਏ	...	੮.੨
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਦਿ ਸ੍ਵਾਦਰਸ ਗੰਧਿ ਅਗੋਚਰ	...	੮.੫
ਆਦਿ ਭਏ ਗੁਰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਅ ਗੰਬਿੰਦ ਬਡਾਈ	...	੭ ੬
ਆਦਿ ਮਧਿ ਅਰ ਅੰਤ ਹੁਤੇ ਹੁਤ ਹੈ ਪੁਨ ਹੋਨਮ	...	੧ ੭
ਆਦੈ ਆਦਿ ਨਾਦੈ ਨਾਦ ਸਲਲੈ ਸਲਿਲ ਮਿਲਿ	...	੧੬.੪
ਆਂਧਰੇ ਕਉ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕਰ ਚਰ ਟੇਕ ਅੰਧ ਗੁੰਗ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕਰ ਚਰ ਹੈ।	...	੩੧੫ ੧
ਆਂਧਰੇ ਕਉ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕਰ ਚਰ ਟੇਕ ਬਹਰੇ ਚਰਨ ਕਰ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦ ਹੈ।	..	੩੧੪.੧
ਆਂਧਰੋ ਨ ਜਾਨੈ ਰੂਪ ਰੰਗ ਨ ਦਸਨ ਛਬਿ	...	੪੪੩.੩
ਆਧਿ ਕੈ ਬਿਆਧਿ ਕੈ ਉਪਾਧਿ ਕੈ ਅਸਾਧ ਮਨ	...	੨੩੩.੪
ਆਧਿ ਕੈ ਬਿਆਧਿ ਕੈ ਉਪਾਧਿ ਕੈ ਤ੍ਰਿਦੋਖ ਹੁਤੇ	...	੭੮.੧
ਆਨ ਸਰ ਤਿਆਗਿ ਮਾਨਸਰ ਨਿਹਚਲ ਹੰਸੁ	...	੨੪੭.੩
ਆਨ ਸਰ ਮੋਛੁਕ ਸਿਵਾਲ ਘੱਘਾ ਮਾਨਸਰ	...	੪੮੬.੪
ਆਨ ਹਾਟ ਕੋ ਹਟ੍ਟਆ ਲੇਤ ਹੈ ਘਟਾਇ ਮੋਲ	...	੪੬੧.੧
ਆਨ ਕੰ ਸੇਵਕ ਰਾਜ ਦੁਆਰ ਜਾਇ ਸੋਭਾ ਪਾਵੈ	...	੪੬੪.੩
ਆਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਿਮਰਨ ਬਿਸਮਰਨ ਕੋ	...	੩੩੬.੩
ਆਨਦ ਸਮੂਹ ਸੁਖ ਸਾਂਤਿ ਪਰਜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ	...	੨੪੬.੪
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਨ ਜਾਨੈ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਕਰਨ ਕੁਟੇਵ ਨ ਮਿਟਤ ਦੇਵਦਾਸ ਹੈ।	...	੪੪੫ ੪
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਨ ਜਾਨੈ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਗੂੰਗੇ ਬਹਰੇ ਨ ਕਹਿ ਸੁਨਿ ਮਨੁ ਮਾਨਈ।	...	੪੭੦.੪
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਨ ਜਾਨੈ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਜੈਸੇ ਤਉ ਜਵਾਸੋ ਨਹੀ ਚਾਹਤ ਹੈ ਮੋਹ ਕਉ।	...	੪੪੩.੪
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਗੁਰਦੇਵ ਕੋ ਸੇਵਕੁ ਹੁਇ	...	੪੭੯.੩
ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਜਾਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੋ ਸਾਹ	...	੪੫੪.੪
ਆਪਦਾ ਅਧੀਨ ਜੈਸੇ ਦੁਖਤ ਦੁਹਾਗਨ ਕੋ	...	੫੧੩.੧
ਆਪਦਾ ਅਧੀਨ ਦੀਨ ਦੂਖਨਾ ਦਰਿਦ੍ਰ ਛਿਦ੍	...	੪੦੩.੩
ਆਪਨ ਮਨਾਇ ਪ੍ਰਿਆ ਟੋਰਤ ਹੈ ਪ੍ਰਿਆ ਪ੍ਰਿਆ	...	੫੭੫.੩
ਆਪਨੋ ਸੁਆਂਨਿ ਜੈਸੇ ਲਾਗਤ ਪਿਆਰੋ ਜੀਅ	...	੩੯੮.੧
ਆਪਨੋ ਸੁਅੰਨੁ ਸਭ ਕਾਹੂਐ ਮੰਦਰ ਲਾਗੈ	...	੫੫੩.੧
ਆਪਨੋ ਕਰਮੁ ਕੁਲਾ ਧਰਮੁ ਕਰਤ ਸਭੈ	...	੫੫੩.੩

ਆਪਨੋ ਦਰਬ ਜੈਸੇ ਰਾਖੀਐ ਜਤਨ ਕਰਿ ... ੩੯੮.੨
ਆਪਨੋ ਬਨਜੁ ਬੁਰੋ ਲਾਗਤ ਨ ਕਾਹੂ ਰਿਚੈ ... ੫੫੩.੨
ਆਪਾ ਆਪ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੋਇ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ... ੭.੩
ਆਪਾ ਖੋਇ ਹੋਨਹਾਰੁ ਹੋਇ ਸੋਈ ਭਲੋ ਮਾਨੈ ... ੨੮੧.੩
ਆਪਾ ਖੋਇ ਜੋਈ ਗੁਰ ਚਰਨਿ ਸਰਨਿ ਗਹੇ ... ੩੯੨.੪
ਆਂਬ ਖਿਰਨੀ ਛਹਾਰਾ ਮਾਂਝ ਗੁਠਲੀ ਕਠੋਰ ... ੧੦੯.੨
ਆਂਬਨ ਕੀ ਸਾਧ ਕਤ ਮਿਟਤ ਆਂਬਲੀ ਖਾਏ ... ੪੭੨.੧
ਆਰਸੀ ਜੁਗਤਿ ਗੁਰਸਿਖ ਸਬ ਹੀ ਕਹਾਵੈ ... ੩੬੮.੪
ਆਵਤ ਹੈ ਜਾਕੈ ਭੀਖ ਮਾਗਨਿ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀਨ ... ੪੩੪.੧
ਐਸੀ ਨਾਇਕਾ ਸੈ ਕੁਆਰ ਪਾਤ੍ ਹੀ ਸੁਪਾਤ੍ ਭਲੀ ... ੪੫੦.੧
ਐਸੀ ਨਾਇਕਾ ਸੈ ਦੀਨਤਾ ਕੈ ਦੁਹਾਗਨ ਭਲੀ ... ੪੫੦.੨
ਐਸੀ ਨਾਇਕਾ ਸੈ ਭਲੋ ਬਿਰਹ ਬਿਓਗ ਸੋਗ ... ੪੫੦.੩
ਐਸੀ ਨਾਇਕਾ ਮਾਤ ਗਾਤ੍ਰ ਹੀ ਗਲੀ ਭਲੀ ... ੪੫੦.੪
ਐਸੁਰ ਨ ਪਾਵੈ ਬਿਲਲਾਉ ਦੀਨ ਦੁਖੜ ਹੈ ... ੬੬੩.੩

ਇਕ ਟਕ ਦੀਪਕ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਾਨ ਪਰਹਰੈ ... ੩੦੦.੨
ਇਕ ਟਕ ਧਯਾਨ ਹੁਤੋ ਚੰਦ੍ਰਮੈ ਚਕੋਰ ਗਤਿ ... ੬੭੦.੧
ਇਤ ਉਤ ਸੰਗਮ ਸਹਾਈ ਸੁਖਦਾਈ ਗੁਰ ... ੩੨੦.੪
ਇਤ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦ ਬਿਸਰਜਤ ... ੯੬.੨
ਇੰਦਰਾਇਨ ਫਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਪੀਤ ਸਮ ... ੫੯੭.੩
ਇੰਦ੍ ਬਰਖਾ ਸਮਾਨ ਪੁਜਸ ਨ ਕੂਪ ਜਲ ... ੪੭੨.੩
ਈਹਾਂ ਆਏ ਦਾਤਾ ਬਿਸਰਾਏ ਦਾਸੀ ਲਪਟਾਏ ... ੪੯੮.੨
ਏਈ ਅਖੀਆਂ ਜੁ ਪੋਖਿ ਪ੍ਰਥਮ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ... ੬੬੯.੧
ਏਈ ਅਖੀਆਂ ਜੁ ਬਿਛੁਰਤ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ... ੬੬੯.੩
ਏਈ ਅਖੀਆਂ ਜੁ ਲੀਲਾ ਲਾਲਨ ਕੀ ਇਕ ਟਕ ... ੬੬੯.੨
ਏਕ ਉਪਕਾਰ ਕੈ ਬਿਥਾਰ ਕੋ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ... ੧੪੨ ੩
ਏਕ ਓਅੰਕਾਰ ਕੋ ਬਿਥਾਰ ਕੋ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ... ੧੯੫.੨
ਏਕ ਅਉ ਅਨੇਕ ਮੇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ... ੬੩.੪
ਟੇਕ ਅਨੇਕ ਬਿਬੇਕ ਸਸਿ ਘਟ ਘਟ ਕਾ ਪਰਵੇਸ ... ੧.੪
ਏਕ ਏਕ ਟੇਕ ਸੈ ਟਰਤ ਨ ਮਰਤ ਸਬੈ
ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਕੀ ਚਾਲ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ ... ੩੧੬.੨
ਏਕ ਏਕ ਟੇਕ ਸੈ ਟਰਤ ਨ ਮਰਤ ਸਬੈ
ਸੀਗੁਰ ਸ੍ਵੰਗੀ ਸੰਗੀ ਮਹਾਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ... ੩੧੯.੪
ਏਕ ਏਕ ਟੇਕ ਨ ਟਰਤ ਹੈ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ... ੨੩.੩
ਏਕ ਏਕ ਪ੍ਰਭ ਗ੍ਰਿਹ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਨਾਭੀ ... ੨੨੮.੨
ਏਕ ਸਮੈ ਜੈਸੇ ਹੀਰਾ ਹੋਤ ਜੀਰਨਾਂਬਰ ਮੈ ... ੪੯੭.੩
ਏਕ ਸੈ ਅਧਿਕ ਏਕ ਨਾਇਕਾ ਅਨੇਕ ਜਾਕੈ ... ੨੧੨.੧
ਏਕ ਹੀ ਉਖਾਰੀ ਮੈ ਮਿਠਾਸ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਗੁਰੁ ... ੧੨੩.੨
ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕ ਅਉ ਅਨੇਕ ਏਕ ਸਰਬ ਮੈ ... ੧੫੨ ੪

SIKHBOOKCLUB.COM

ਏਕ ਹੀ ਗੋਹੁ ਸੋ ਹੋਤ ਨਾਨਾ ਬਿੰਜਨਾਦ ਸ੍ਵਾਦ	...	੧੨੭.੩
ਏਕ ਹੀ ਗੋਰਸ ਮੈ ਅਨੇਕ ਰਸ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸ	...	੧੨੭.੧
ਏਕ ਤਿਲ ਕੋ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਨਿਹਕਾਂਤਿ ਭਏ	...	੧੪੧.੪
ਏਕ ਬਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਨ ਮਾਤ੍ਰ	...	੧੧੧.੨
ਏਕ ਬੰਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਪੁਜਸਿ ਨਹੀ ਬੰਲ ਕੋਊ	...	੧੭੦.੪
ਏਕ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਬਿਥਾਰ ਕੀ ਅਪਾਰ ਕਥਾ	...	੯੮.੧
ਏਕ ਮਨੁ ਆਠ ਖੰਡ ਖੰਡ ਖੰਡ ਪਾਂਚ ਟ੍ਰੂਕ	...	੨੨੯.੧
ਏਕ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਲਾਵਤ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦਿ	...	੩੦੬.੩
ਸੰਸਾਰੀ ਸੰਸਾਰੀ ਸੰਗਿ ਅੰਧ ਅੰਧ ਕੰਧ ਲਾਗੈ	...	੪੮੮.੪
ਸੰਸਾਰੀ ਸੋ ਉਲਟਿ ਪਲਟਿ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਭਏ	...	੧੮੧.੩
ਸਸੁਹ ਦੇਵਰ ਜੇਠ ਸਕਲ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ	...	੩੬੫.੨
ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਸੁਖ ਮੰਗਲ ਸੁਹਾਗ ਭਾਗ	...	੪੮੦.੩
ਸਹਜ ਸੰਜੋਗ ਅਰੁ ਬਿਰਹ ਬਿਓਗ ਬਿਧੈ	...	੫੫੦.੨
ਸਹਜ ਸੰਜੋਗ ਭੈਗ ਰਸ ਪਰਤਾਪ ਹੂਤੇ	...	੬੭੦.੪
ਸਹਜ ਸਨੇਹ ਗੋਹ ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਰੂਪ	...	੪੨੬.੩
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਉਨਮਨ ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ	...	੨੨੨.੩
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਅਤਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਲਿਵ	...	੨੭੧.੩
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਅਪਰੰਪਰ ਪੂਰਖ ਲਿਵ	...	੩੬੬.੪
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧ ਸੰਗ ਇਕ ਰੰਗ ਜੋਈ	...	੩੨੭.੪
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ	...	੧੨੮.੩
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮੈ ਸਾਚੁਖੰਡ	...	੧੨੫.੧
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਕਥਾ	...	੪੭.੨
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਸਧਾ ਮਿਲਾਪ	...	੧੨੮.੧
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਭੂਮਿ	...	੧੨੬.੧
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਕੀਰਤਨ ਗੁਰ ਸਬਦ ਕੈ	...	੧੨੮.੨
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਨਿਜਆਸਨ ਸਿੰਘਾਸਨ	...	੮੦ ੩.
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਨਿਜਆਸਨ ਸੁਬਾਸਨ ਕੈ	...	੨੬੬.੩
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਿਵ ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ	...	੧੨੮.੪
ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਚਾਇ ਚਿੰਤਾ ਮੈ ਅਤੀਤ ਚੀਤ	...	੧੮੯.੪
ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਰਿਦੈ ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ	...	੧੩੭ ੨
ਸਹਜ ਸੁਭਾਵ ਕਰ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਭਏ	...	੩੨੮.੪
ਸਹਜ ਕਥਾ ਨ ਘਟੈ ਸੂਵਨ ਸੁਰਤ ਮਤ	...	੬੫੩.੨
ਸਹਜਿ ਕੋਟਾਨ ਕੋਟਿ ਪੂਜੈ ਨ ਸਹਜ ਸਰ	...	੬੫੧.੨
ਸਕਲ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਕਮਲਾ ਬਿਖੈ ਸਮਾਤ	...	੬੬.੨
ਸਕਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪੇਖਿਐ ਪੂਤ੍ਰਛਿ ਰੂਪ	...	੩੬੩.੩
ਸਕਲ ਸੁਗੰਧ ਸਨਬੰਧ ਅਰਗਜਾ ਹੋਇ	...	੯੪ ੩
ਸਕਲ ਸੁਗੰਧਤਾ ਮਿਲਤ ਅਰਗਜਾ ਹੋਤ	...	੬੬.੧
ਸਕਲ ਸੁਰਤਿ ਅਸਪਰਸ ਅਉ ਰਾਗ ਨਾਦ	...	੧੩.੩

ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਅਉ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਸਭਾ	...	੪੬.੩
ਸਕਲ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸੁਧਿ ਰਿਦੈ ਮੋਨਿ ਗਰੇ	...	੩੦੮.੩
ਸਕਲ ਬਨਾਸਪਤੀ ਬਿਖੈ ਦ੍ਰੁਮ ਦੀਰਘ ਦੁਇ	...	੩੦੭.੧
ਸਖੀ ਹੁਤੀ ਸੋਤ ਥੀ ਭਈ ਗਈ ਸੁਖਦਾਇਕ ਪੈ	...	੨੧੬.੩
ਸੰਗਤਿ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਗਨਿਕਾ ਬਿਵਾਹਿਤਾ ਜਿਉ	...	੧੭੪.੪
ਸੰਗਤਿ ਸਫਲ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਾਧ ਸੰਗਮ ਕੈ	...	੯੧.੪
ਸੰਗਮ ਸੰਜੋਗ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਕਉ ਪਤੰਗੁ ਜਾਨੈ	...	੩੦੦.੧
ਸੰਗਮ ਸੰਜੋਗ ਭੋਗ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧ	...	੪੨੭.੨
ਸੰਗਮ ਸਫਲ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸਹਜ ਘਰ	. .	੪੯੬.੪
ਸੰਗਮ ਸਮਾਗਮ ਬਿਰਹੁ ਬਿਆਪੈ ਜਿਹਬਾ ਕੈ	...	੨੦੩.੨
ਸੰਗਮ ਸਲਲ ਮਲੁ ਧੋਇ ਨਿਰਮਲ ਕਰੈ	...	੩੬੦.੩
ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਚਲੈ ਨਿਰਬਿਘਨ ਪਹੂਚੈ ਘਰ	...	੫੮੨.੧
ਸਗਲ ਅਕਾਰ ਓਂਕਾਰ ਕੋ ਬਿਥਾਰੋ ਜਿਨ	...	੬੭੧.੩
ਸਗਲ ਕੁਟੈਬ ਸਖੀ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹੁ ਮਿਲ	...	੬੨੭.੩
ਸਗਲ ਪਦਾਰਥ ਹੁਇ ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਗੁਨ	...	੧੩੧.੪
ਸਜਨੀ ਸਕਲ ਕਹਿ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਨਿਤ	...	੫੭੫.੨
ਸਜਨੀ ਰਜਨੀ ਸਸਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਅਉਸਰ ਮੈ	...	੨੧੨.੨
ਸਤ ਅਉ ਸੰਤੋਖ ਦਇਆ ਧਰਮ ਅਰਥ ਮੋਲਿ	...	੪੬.੨
ਸੰਤ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਹਸਤ ਅਵਲੰਬ ਸਤਿ	...	੨੨੬.੩
ਸੰਤਤਿ ਨਮਿਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਅਨਿਕ ਬਿਵਾਹ ਕਰੈ	...	੪੧੫.੨
ਸੰਤ ਰੈਨ ਮਜਨ ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਭੋਜਨ ਦੈ	...	੬੨੮.੪
ਸਤਿਗੁਰ ਅਸਰਨਿ ਸਰਨਿ ਦਇਆਲ ਦੇਵ	...	੪੪੪.੪
ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸ ਤਾਸ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਪਾਵੈ	..	੪.੫
ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸ ਮਿਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਏ	...	੪.੨
ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਸਿਖ	...	੮੭.੨
ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਬਾਲਕ ਸਿਖ	..	੧੮੦.੧
ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਸਬਦੁ ਸਤਿ	...	੧੫੧.੧
ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿ, ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਸਤਿ ਰਿਦੈ	...	੧੫੦.੧
ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਅਨਾਹਦ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ	...	੩੪੩.੨
ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਮੂਲ ਮੰਤ੍	...	੧੮੩.੩
ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹ ਗੁਨ ਬੋਚਿ ਅਵਗੁਨ ਲੇਤ	...	੪੬੧.੪
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਸਾਖਾ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ਸੁਗਿਆਨ ਨਿਮਿਤ	...	੪੧੫.੪
ਸਤਿ ਗੁਰ ਸਿਖ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਥਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੋ ਬਸੈ	...	੧੭੮.੧
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖਨ ਕਉ ਰਾਖਤ ਗ੍ਰਿਸਤਿ ਮੈ ਸਾਵਧਾਨ	...	੪੮੦.੪
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖਨ ਕਉ ਰਾਖਤ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮੈ	...	੪੮੧.੩
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖਨ ਕੋ ਰੋਮਹਿ ਨ ਚਾਂਪ ਸਕੈ	...	੩੫੯.੪
ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਖਿਆ ਦੀਖਿਆ ਹਿਰਦੈ ਪ੍ਰਵੇਸ ਜਾਹੋ	...	੮੭.੪
ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਸੇਵਕ ਹੈ	...	੨੬੧.੩

ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਭਾਇ ਪ੍ਰਾਨ ਪੂਜਾ ਕਰੈ ਸਿਖ	...	੮੭.੩
ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਪੰਗਤਿ ਸੁਖ	...	੧੮੩.੪
ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨੁ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕਮੇਕ	...	੩੦੧.੪
ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਰ ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ਹੈ	...	੧੯੫.੪
ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਚਲਿ ਜਾਇ ਸਿਖ	...	੮੭.੧
ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ	...	੧੮੩.੨
ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਜ	...	੪੨੯.੧
ਸਤਿਗੁਰ ਦਇਆ ਨਿਧਿ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ	...	੧੧੧.੪
ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਅਸਚਰਜਮੈ	...	੧੮੩.੧
ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਕੈ	...	੮੨.੧
ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨ ਸਬਦ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ	...	੮੧.੧
ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਿ ਪਰਸਿ ਬਿਗਸਤ ਸਿਖ	...	੩੯੪.੪
ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਸੇਵ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਗਤਿ	...	੮੩.੧
ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇਵ ਦੇਵੀ ਸਭ ਧਿਆਵਹਿ	...	੨.੫
ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕਦੇਵ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ	...	੨.੨
ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਵਧਾਨ ਸੋਈ	...	੪੬੨.੪
ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿ ਸਬਦ ਸਬਦ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈ ਨਿਗੁਨ ਸਗੁਨ ਗਜਾਨ ਧਜਾਨ ਸਮਝਾਵੈ ਜੀ ।	...	੬੦੮.੪
ਸਤਿਗੁਰ ਮੈ ਸਬਦ ਸਬਦ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈ ਨਿਰਗੁਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਮਝਾਵੈ ਜੀ ।	...	੫੩੪.੪
ਸਤਿ ਬਿਨੁ ਸੰਜਮੁ ਨ ਪਤਿ ਬਿਨੁ ਪੂਜਾ ਹੋਇ	...	੨੧੫.੧
ਸਤਿ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ	...	੩੪੩.੧
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕਮੇਕ ਏਕ ਏਕ ਭੇਖੀਐ	...	੧੨.੪
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਏਕ ਟੇਕ ਸਿਖ ਜਲ ਮੀਨ ਹੁੰਇ ਦਿਖਾਵਈ	...	੪੫੧.੪
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਹੈ	...	੨੪੨.੪
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਸੁਨਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ਹੈ ।	...	੧੩੮.੧
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਉਨਮਨ ਉਨਮਾਨੀਐ ।	...	੧੫੧.੪
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੇਧਿ ਮਿਲੈ ਅਲਖ ਲਖਾਏ ਹੈ ।	...	੨੨੬.੪
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਪੂਰਨ ਸਰਬਮਈ ਆਦਿ ਕਉ ਅਦੇਸ ਕੈ ।	...	੧੦੬.੪
ਸਤਿਰੂਪ ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰਬਾਤਮ ਕੈ ਮਾਨੀਐ ।	...	੬੮.੪

ਸੰਦਲ ਸੁਗੰਧ ਅਤਿ ਕੋਮਲ ਕਮਲ ਜੈਸੇ	...	੩੯੯.੨
ਸੰਪਤ ਨ ਹਰਖ ਬਿਪਤ ਮੈ ਨ ਸੋਗ ਤਾਹਿ	...	੪੦੯.੨
ਸਫਲ ਸਿੰਗਾਰ ਚਾਰ ਸਿਹਜਾ ਸੰਜੋਗ ਭੋਗ	...	੬੫੨.੨
ਸਫਲ ਸੁਖੇਤ ਹੋਤ ਬਨਤ ਅਮਿਤਿ ਲਾਭ	...	੧੨੬.੪
ਸਫਲ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਨਤ ਨਿਤ	...	੪੯੬.੨
ਸਫਲ ਹਸਤ ਗੁਰ ਚਰਨ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਨਾਮ	...	੪੯੬.੩
ਸਫਲ ਹੁਟਿ ਆਂਬ ਝੂਕੈ ਰਹਤ ਹੈ ਚਿਰੰਕਾਲ	...	੩੦੬.੨
ਸਫਲ ਹੁਇ ਤਰਹਰ ਝੁਕਤਿ ਸਕਲ ਤਰ	...	੩੦੮.੨
ਸਫਲ ਜਨੰਮੁ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨ ਲਿਵ	...	੪੯੬.੧
ਸਫਲ ਜਨਮ ਗੁਰਮੁਖ ਹੁਇ ਜਨਮ ਜੀਤਿਓ	...	੯੧.੧
ਸਫਲ ਜਨਮ ਧੰਨ ਆਜ ਕੋ ਦਿਵਸ ਰੈਨਿ	...	੬੫੨.੧
ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਚਾਖ	...	੨੪੩.੪
ਸਫਲ ਬਿਰਖ ਫਲ ਦੇਤ ਜਿਉ ਪਾਖਾਨ ਮਾਰੇ	...	੩੨੬.੧
ਸਬਦ ਅਗੋਚਰ ਸਬਦ ਪਰਮਦਕੂਤ	...	੧੫੩.੨
ਸਬਦ ਅਵੇਸ ਪਰਮਾਰਥ ਪ੍ਰਵੇਸ ਧਾਰਿ	...	੨੮੩.੪
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਨਹਦ ਨਿਝਰ ਝਰਨ	...	੮੯.੩
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਨਹਦ ਲਿਵਲੀਨ ਭਏ	...	੩੩.੨
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਵਗਾਹਨ ਕੋ ਸਾਧਸੰਗਿ	...	੭੬.੧
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਵਗਾਹਨ ਬਿਸਾਹਨ ਕੋ	...	੬੭.੩
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਵਗਾਹਨ ਬਿਮਲ ਮਤਿ	...	੬੨.੧
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਆਪਾ ਖੋਇ ਗੁਰਦਾਸੁ ਹੋਇ ਬਰਤੈ ਬਰਤਮਾਨਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਕੋ ।	...	੧੦੬.੧
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਆ ਪਾ ਖੋਇ ਗੁਰਦਾਸੁ ਹੋਇ ਸਰਬ ਮੈ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ ।	...	੧੦੮.੧
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਆਪਾ ਖੋਇ ਗੁਰਦਾਸੁ ਹੋਇ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਸੁਧਿ ਨ ਕਰਤ ਮੋਹ ਦ੍ਰੋਹ ਕੀ ।	...	੧੦੭.੧
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕੋ ਦਿਬਿ ਜੋਤਿ	...	੬੨.੨
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸੁਨਿ ਸਮਝਿ ਬੋਲੈ ਬਿਬੇਕੀ	...	੨੦੦.੪
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਹੀਨ ਪਸੂਆ ਪਰਿਤ੍ਰ ਦੇਹ	...	੨੦੧.੧
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰੁ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਗੁਰੁ ਗੁਰੂ ਕਹਾਇਓ	...	੫.੬
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਪਰਮਾਰਥ ਪਰਮਪਦ	...	੬੨.੩
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਪਰੈ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦ ਪਰੈ	...	੨੭੬.੨
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮੁਕਤਾਹਲ ਆਹਰ ਹੰਸ	...	੬੭.੩
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮੋਨਿ ਬ੍ਰਤ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ	...	੧੦੫.੩
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਸਤ੍ਰੁਤਿ ਨਿੰਦਾ ਛਾਡਿ	...	੨੫੨.੨
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸੋਹੰ ਸੋ ਅਜਪਾ ਜਾਪ	...	੭੭.੪
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਕਹਤ ਸੁਨਤ ਸੋਦੀ	...	੩੦੧.੨
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੈ ਆਤਮ ਅਵੇਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ ।	...	੨੨੫.੧

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਸਸਿ ਘਰਿ ਸੂਰਿ ਪੂਰ ਨਿਜਘਰਿ ਆਏ ਹੈ ।	...	੨੮.੧
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਸੋਹੰ ਹੰਸੋ ਏਕਾਸੋਕ ਆਪਾ ਆਪੁ ਚੀਨ ਹੈ ।	...	੬੧.੪
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਜੰਤ੍ਰ ਧੁਨਿ ਜੰਤ੍ਰੀ ਉਨਮਨ ਉਨਮਾਨ ਹੈ ।	...	੬੩.੨
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਪੰਚ ਪਰਪੰਚ ਮਿਟੇ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨੇ ਹੈ ।	...	੨੯.੧
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਗੁਰਮਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸ	...	੭੭.੨
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਜੋਤਿ ਕੋ ਉਦੋਤ ਭਇਓ	...	੭੭.੧
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਥਕਿਤ ਚਕਿਤ ਹੋਇ	...	੫੫੦.੩
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਧਾਵਤ ਬਰਜਿ ਰਾਖੇ	...	੬੧.੧
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ	...	੭੭ ੩
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਰਸਿਕ ਹੁਇ	...	੬੨.੪
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲੇ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਕੋ ਬਿਸਵਾਸ ਹੈ ।	...	੨੫੯.੩
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲੇ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਰਸਨਾ ਕੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਹੈ ।	...	੧੮.੨
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲੀਨ ਅਕੁਲੀਨ ਭਏ	...	੧੪੭.੧
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲੀਨ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਮਿਲਿ	...	੧੮੯.੨
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲੀਨ ਜਲ ਮੀਨ ਗਤਿ ਸੁਖਸਨਾ ਸੰਗਮ ਹੁਇ ਉਲਟਿ ਪਵਨ ਕੈ ।	...	੨੯੧.੧
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲੀਨ ਜਲ ਮੀਨ ਗਤਿ ਗੁਹਜ ਗਵਨ ਜਲ ਧਾਨ ਉਨਮਾਨੀਐ ।	...	੧੪੭.੨
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲੀਨ ਜਲ ਮੀਨ ਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਰਸਿਕ ਰਸੀਲੇ ਹੈ ।	...	੧੬੪.੩
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲੀਨ ਜਲ ਮੀਨ ਭਏ	...	੨੭੬ ੨
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲੀਨ ਪਗ ਰੀਨ ਭਏ	...	੧੪੭.੪
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲੀਨ ਪਰਬੀਨ ਭਏ	...	੧੪੭.੩
ਸਬਦ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਅਸਿਫੁਰਤਿ ਹੁਇ ਤੁਰਤ ਹੀ	...	੧੪੫.੧
ਸਬਦ ਕੈ ਅਨਹਦ ਸੁਰਤਿ ਕੈ ਉਨਮਨੀ	...	੨੬੧ ੩
ਸਬਦ ਕੈ ਸੁਰਤਿ ਸੁਰਤਿ ਕੈ ਸਬਦ ਹਰੇ	...	੨੬੩.੩
ਸਬਦ ਗਿਆਨ ਪਰਵਾਨ ਹੁਇ ਨਿਧਾਨ ਪਾਏ	...	੧੧੫.੨
ਸਬਦ ਨਿਧਾਨ ਅਨਹਦ ਰੁਨਝੁਨ ਧੁਨਿ	...	੨੮੪.੩
ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਏਕ ਟੇਕ ਜਾਕੈ ਮਨਿ ਬਸੈ	...	੩੨੭.੨
ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਏਕ ਟੇਕ ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ	...	੩੨੨.੨
ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਸਤਿ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਰਤਿ ਨਾਦ	...	੨੨੬.੨
ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕ ਮੇਕ	...	੧੧੬.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁਇ ਗੁਰਮਤਿ	...	੪੩.੨
ਸਬਦ ਮੈ ਸੁਰਤਿ ਸੁਰਤਿ ਮੈ ਸਬਦ ਧੁਨਿ	...	੪੫ ੨
ਸਭ ਕੋਉ ਬਨਜੁ ਕਰਤ ਲਾਭ ਲਭਤ ਕਉ	...	੫੫੨.੨
ਸਮਝ ਨ ਪਰੈ ਜਰੈ ਗਉਨ ਕਉਨ ਭਉਨ ਮਨ	...	੪੩੦.੪
ਸਰ ਸਰ ਭੁਮਤ ਨ ਮਿਲਤ ਮਰਾਲ ਮਾਲ	...	੪੬੦.੩
ਸਰ ਸਰਿਤਾ ਅਥਾਹ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਸੈ	...	੩੧੭.੨
ਸਰ ਸਰਿਤਾ ਸਮੁੰਦ੍ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਨ ਚਾਹੈ ਕਾਹੂ	...	੪੬੬.੨
ਸਰਗੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਰਸ ਕੈ ਧਿਆਨ ਰੂਪ	...	੩੬.੨
ਸਰਪ ਕੈ ਤ੍ਰਾਸ ਸਰਨਿ ਗਹੈ ਖਗਪਤਿ ਜਾਇ	...	੫੪੫.੧
ਸਰਬ ਗਿਆਨ ਗੁਰੁ ਗਿਆਨ ਅਡਗਾਹਨ ਮੈ	...	੫੮.੩
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦਾਇਕ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ	...	੩੨੪.੪
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦਾਇਕ ਭਗਤਿ ਭਾਇ	...	੧੨੫.੪
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਫਲ ਸਕਲ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ	...	੧੩੦ ੪
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਮਿਲਿ ਧਰਮ ਨਿਧਾਨ ਭਏ	...	੬੬.੩
ਸਰਵਨ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੀ ਬਿਸੇਖ	...	੪੩੬.੧
ਸਰਵਰ ਸਰਿਤਾ ਸਮੁੰਦ੍ ਜਲ ਪੂਰਨ ਹੈ	...	੫੦੬.੩
ਸਰਵਰ ਘਾਮ ਲਾਗੀ ਬਾਰਜ ਬਿਲਖ ਮੁਖ	...	੪੦੨.੨
ਸਰਵਰ ਮੈ ਨ ਜਾਨੀ ਦਾਦਰ ਕਮਲ ਗਤਿ	...	੨੩੬.੧
ਸਰਿਤਾ ਅਨੇਕ ਜੈਸੇ ਬਿਬਿਧਿ ਪ੍ਰਵਾਹ ਗਤਿ	...	੪੫੬.੩
ਸਰਿਤਾ ਅਨੇਕ ਮਾਨੋ ਸੰਗਮ ਸਮੁੰਦ੍ ਗਤਿ	...	੬੨੦.੪
ਸਰਿਤਾ ਸਕਲ ਜਲ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਿ	...	੩੭੨.੩
ਸਰਿਤਾ ਸਮੁੰਦ੍ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ ਜੀਅ	...	੮੩.੪
ਸਰਿਤਾ ਸਰੰਵਰ ਸਲਿਲ ਮਿਲ ਏਕ ਭਏ	...	੯੩.੧
ਸਰਿਤਾ ਸਲਿਲ ਜੈਸੇ ਕਬਹੁੰ ਸਮਾਨ ਬਹੈ	...	੪੯੭.੨
ਸਲਿਲ ਸੁਭਾਵ ਜੈਸੇ ਨਿਵਨ ਗਵਨ ਗੁਨ	...	੪੨੬.੧
ਸਲਿਲ ਸੁਭਾਵ ਦੇਖੋ ਬੈਰਤ ਨ ਕਾਸਟਹਿ	...	੪੨੫.੧
ਸਲਿਲਹਿ ਸਲਿਲ ਸਮਾਇ ਨਾਦ ਸਰਤਾ ਸਾਗਰ ਸੁਨਿ	...	੬.੬
ਸਲਿਲ ਨਿਵਾਸ ਜੈਸੇ ਮੀਨ ਕੀ ਨ ਘਟੈ ਰੁਚਿ	...	੪੨੪.੧
ਸਲਿਲ ਬਲੋਇ ਜੈਸੇ ਨਿਕਸਤ ਨਾਹਿ ਘ੍ਰਿਤ	...	੪੭੬ ੨
ਸਲਿਲ ਬਿਛੋਹ ਭਏ ਜੀਅਤ ਰਹੈ ਜਉ ਮੀਨ	...	੪੬੩.੨
ਸਲਿਲ ਮੈ ਧਰਨਿ ਧਰਨਿ ਮੈਂ ਸਲਿਲ ਜੈਸੇ	...	੧੧੦.੧
ਸ ਗਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਬੂਡਤ ਜਉ ਡੋਨ ਗਹੈ	...	੪੭੩ ੩
ਸਾਗਰ ਸਲਿਲ ਗਹਿ ਗਗਨ ਘਟਾ ਘਮੰਡ	...	੫੯.੨
ਸਾਗਰ ਕੀ ਨਿਧਿ ਕਤ ਪਾਈਅਤ ਪੋਖਰ ਸੋ	...	੪੭੨.੨
ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰ ਬਿਖੈ ਬਿਖਿਆ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਈ	...	੪੦੭.੩
ਸਾਗਰ ਮਥਨ ਜੈਸੇ ਨਿਕਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਖੁ	...	੧੬੨.੧
ਸਾਗਰ ਮੈ ਕਾਢ ਮੁਖੁ ਫੋਰੀਅਤ ਸੀਪ ਕੋ ਜਿਉ	...	੩੨੬.੨
ਸਾਗਰ ਲਹਰਿ ਗਤਿ ਆਤਮ ਤਰੰਗ ਰੰਗ	...	੬੧.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਸਾਚੁ ਮਰਨੈ ਬਿਸਾਰ ਜੀਵਨ ਮਿਥਿਆ ਸੰਸਾਰ	...	੪੯੮.੩
ਸਾਚੁ ਰਿਦੈ ਸਾਚੁ ਦੇਖੈ ਸੁਨੈ ਬੋਲੈ ਗੰਧ ਰਸ	...	੨੭੬.੩
ਸਾਂਤਿ ਨ ਸੰਤੋਖ ਬਿਨੁ ਸੁਖੁ ਨ ਸਹਜ ਬਿਨੁ	...	੨੧੫.੩
ਸਾਧਸੰਗ ਗੰਗ ਮਿਲਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਾਗਰ ਮਿਲੇ	...	੯੭.੧
ਸਾਧਨ ਦੁਰਾਇਕੈ ਅਸਾਧ ਅਪਰਾਧ ਕਰੈ		੫੩੨.੪
ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਅਸਨ ਬਸਨ ਕੈ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦਿ	...	੧੭੫.੩
ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਅਧਮੁ ਅਸਾਧੁ ਹੁਇ ਮਿਲਤ	...	੨੫੮.੩
ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕੈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ	...	੧੭੫.੨
ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਜੀਵਨ ਮੈ	...	੩੦੩.੩
ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਦਰਸਨ ਕੋ ਹੈ ਨਿਤਨੇਮੁ ਜਾ ਕੋ	...	੩੨੭.੧
ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਕੈ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ	...	੧੭੫.੧
ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਪਦਵੀ ਭਗਤਿ ਅਉ ਬਿਬੇਕੀ ਜਨ	...	੧੬੫.੨
ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ	...	੮੨.੪
ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਥਾਨ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ	...	੧੨੬.੩
ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਮਿਲਤ ਸੰਸਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੋਤ	...	੧੨੯.੪
ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਮਨ ਪਹੂਚੈ ਸਹਜ ਘਰਿ	...	੫੮੨.੪
ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਮੋਰੋ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਉ ਕੁਟੰਬ ਸਖਾ	...	੩੦੩.੨
ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਰੰਗ ਰਸ ਭੰਗ ਸੁਖ ਸਹਜ ਮੈ	...	੩੦੩.੪
ਸਾਧੁ ਕੀ ਸੁਜਨਤਾਈ ਪਾਹਨ ਕੀ ਰੇਖ ਪ੍ਰੀਤਿ	...	੨੯੭.੧
ਸਾਪਹਿ ਪੈ ਧਾਨ ਮਿਸਟਾਨ ਮਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੈ	...	੪੯੧.੩
ਸਾਰਦੂਲ ਦੇਖੈ ਮ੍ਰਿਗਮਾਲ ਸੁਕਚਿਤ ਬਨ	...	੪੦੨.੩
ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਾ ਸਮੈ ਮਹਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਸੰਖ	...	੫੦੧.੩
ਸਾਵਨ ਸਮੈ ਕਿਸਾਨ ਖੇਤ ਜੋਤ ਬੀਜ ਬੋਵੈ	...	੬੩੫.੩
ਸਿਉ ਸਨਕਾਦਿ ਨਾਰਦਾਦਿਕ ਲਿਖੀਸੁਰਾਦਿ	...	੫੪੩.੨
ਸਿਆਨੇ ਸੁਤ ਬਨਜ ਬਿਉਹਾਰ ਕੋ ਬੀਚਾਰ ਬਿਖੈ	...	੩੯੨.੨
ਸਿਹਜਾ ਸੈਜੋਗ ਪ੍ਰਿਜ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਖੇਲ ਜੈਸੇ	...	੫੬੬.੧
ਸਿਹਜਾ ਸੰਜੋਗ ਭੰਗ ਨਾਰਿ ਗਰ ਹਾਰ ਹੋਤ	...	੭੯.੩
ਸਿਹਜਾ ਸੈਜੋਗ ਭੋਗ ਨਿਹਫਲ ਬਾਂਝ ਬਧੂ	...	੨੩੭.੩
ਸਿਹਜਾ ਸਮੈ ਅਗਜਾਨ ਮਾਨ ਕੋ ਰਸਾਏ ਨਾਹਿ	...	੬੬੩.੧
ਸਿਹਜਾ ਸਮੈ ਨ ਉਰ ਅੰਤਰ ਸਮਾਤੋ ਹਾਰ	...	੬੭੦.੩
ਸਿਹਜਾ ਸਮੈ ਰਮੈ ਭਰਤਾਰ ਬਰ ਨਾਰਿ ਸੰਦੀ	...	੪੪੦.੨
ਸਿਹਜਾ ਕੁਸਮ ਕੁਮਲਾਤ ਮੁਰਝਾਤ ਪ੍ਰਨ	...	੬੫੬.੩
ਸਿਹਜਾ ਗਹਨ ਖਿਰਹਾ ਬਿਆਪੈ ਚਰਨ ਹੁਇ	...	੨੦੩.੩
ਸਿਖ ਸੈਤ ਬਾਲਕ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਹੁਇ	...	੪੪੮.੪
ਸਿਖ ਸੰਦੀ ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਰਹਤ ਰਹੈ	...	੪੪੦.੪
ਸਿਖ ਕਉ ਪਿਲਾਇ ਪਾਨੀ ਭਾਉ ਕਰ ਕੁਰਖੇਤ	...	੬੭੩ ੨
ਸਿੰਚੀਐ ਸਲਿਲ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਬਿਰਖ ਮੂਲ	...	੬੩੫.੨
ਸਿਥਲ ਸਮਾਨ ਭ੍ਰੋਯਾ ਸਕੈ ਨ ਰਿਝਾਇ ਪ੍ਰਿਜ	...	੬੪੨.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਸਿੱਧ ਕੇ ਕਨਾਰੇ ਬਾਲੂ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਾਲਕ ਰਚਤ ਜੈਸੇ	...	੫੩੧.੨
ਸਿਧ ਨਾਥ ਜੋਗੀ ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਮੈ ਨ ਆਨ ਸਕੈ	...	੨੧.੧
ਸਿਮਰਤ ਨਾਥ ਨਿਰਵੈਰ ਵੈਰ ਭਾਉ ਤਿਆਗਿਓ	...	੪੦੮.੩
ਸਿਮਰਨ ਮਾਤ੍ਰ ਸੁਧਾ ਜਿਹਬਾ ਅਚਲ ਭਈ	...	੨੭੮.੨
ਸਿਮਰਨ ਮਾਤ੍ਰ ਕੋਟਿ ਆਪਦਾ ਸੰਪਦਾ ਕੋਟਿ	...	੨੪੨.੩
ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਿਸਮ ਹੁਇ	...	੪੧੪.੨
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ਕੋਟਾਨਿ ਬਖਾਨ ਬਹੁ	...	੫੪੦ ੧
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਅਉ ਸਾਅੰਗੀਤ	...	੧੯੨.੩
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਅਉ ਨਾਦ ਬਾਦ	..	੩੪੧.੨
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਮਾਨਿ ਮਾਨ	...	੧੮੫.੨
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਿਰੰਚ ਬਿਆਸ	...	੫੪੩.੧
ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਬਾਛੈ ਤਿਨ ਕੇ ਉਚਿਸਟ ਕਉ	...	੩੦੯.੪
ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਜਾਕੈ	...	੩੦੨.੩
ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿਕ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਨ ਗੰਮਿਤਾ ਹੈ	...	੧੮੦.੨
ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਨ ਧਯਾਨ ਪਾਵੈ	...	੬੪੭.੨
ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਮਨੋਰਥ ਕੈ	...	੪੨੧.੩
ਸਿਵ ਨਗਰੀ ਨਿਵਾਸ ਦਇਆ ਦੁਲਹਨੀ ਮਿਲੀ	...	੨੪੬.੨
ਸੀਸ ਗੁਰ ਚਰਨ ਕਰਨ ਉਪਦੇਸ ਦੀਖਜਾ	...	੬੨੮.੧
ਸੀਚਤ ਸਲਿਲ ਜੈਸੇ ਸਫਲ ਸਕਲ ਦ੍ਰੁਮ	...	੫੧੯.੨
ਸੀਚਤ ਸਲਿਲ ਬਹੁ ਬਰਨ ਬਨਾਸਪਤੀ	...	੪੦.੧
ਸੀਤ ਗ੍ਰੀਖਮਾਦਿ ਬਰਖਾ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਬਰਖ ਮੈ	...	੧੫੬.੩
ਸੀਤਲ ਸੁਗੰਧ ਅਤਿ ਕੋਮਲ ਅਨੂਪ ਰੂਪ	...	੨੨੨.੨
ਸੀਤਲ ਸੁਗੰਧ ਚੰਦ ਚੰਦਨ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ	...	੧੩੦.੨
ਸੀਪ ਸੰਖ ਦੋਊ ਜੈਸੇ ਰਹਿਤ ਸਮੁੰਦ੍ ਬਿਖੈ	...	੪੬੫ ੩
ਸੀਲ ਸੁਭ ਲਛਨ ਕੋਟਾਨ ਸੀਲ ਲਛਨ ਕੈ	...	੬੫੦.੩
ਸੁਅੰਨੁ ਸਮਰਥ ਭਏ ਬਨਜੁ ਬਿਕਾਨੋ ਜਾਨੈ	...	੫੫੨.੪
ਸੁਆਮ ਕਾਮ ਸਾਵਧਾਨ ਮਾਨਤ ਨਰੇਸ ਆਨ	...	੩੮੦.੩
ਸੁਖ ਦੁਖ ਹਾਨਿ ਮ੍ਰਿਤ ਪੂਰਬ ਲਿਖਤ ਲੇਖ	...	੩੩੧.੧
ਸੁਜਨ ਕੁਟੰਬ ਗ੍ਰਿਹਿ ਗਉਨ ਕਰੈ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ	...	੪੪੯.੪
ਸੁਤਨ ਕੇ ਪਿਤਾ ਅਰ ਭ੍ਰਾਤਨ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤਾ ਭਏ	...	੫੭੯.੧
ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਸੁਭ ਲਗਨ ਸੈਜੋਗ ਭੋਗ	...	੩੪੫.੪
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸਪਰੰਪਰ	...	੨.੭
ਸੁਨਤ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਹੋਇ ਨ ਮਿਲਤ ਮ੍ਰਿਗ	...	੫੫੧.੨
ਸੁਨਤ ਜੁਝਾਊ ਘੋਰ ਮੋਰ ਗਤਿ ਬਿਗਸਾਤ	...	੬੧੭.੨
ਸੁਨਤ ਜੁਝਾਊ ਜੈਸੇ ਜੂਝੈ ਜੋਧਾ ਜੁਧ ਸਮੈ	...	੬੧੧.੩
ਸੁਨਤ ਬਿਦੇਸ ਕੋ ਸੰਦੇਸ ਨਾਹਿ ਫੂਟਜੋ ਰਿਦਾ	...	੬੬੭.੪
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਸੂਚਨ ਮ੍ਰਿਗ	...	੪੨੩.੨
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪਾਇ ਰਸਾਤਲ ਭੂਤਲ	...	੪੨੨.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਿਯ ਗੋਦਨ ਸ੍ਵਦਨ ਬਹਰੇ ਨ ਭਏ	...	੬੬੭.੧
ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਜਾਗਤ ਨ ਦੇਖੀਅਤ	...	੧੧੭.੧
ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਜੌਦੀ ਦੈਖੈ ਸੌਦੀ ਜਾਨੈ	...	੩੦੫.੧
ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਾਨਕ ਬਨੈ ਬਚਿਤ੍ਰ	...	੨੦੫.੧
ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਮੈ ਨ ਮਿਤ੍ਰਹਿ ਮਿਲਨ ਦੀਨੀ	...	੨੧੯.੪
ਸੁਰਸਰੀ ਸੰਗਮ ਹੁਇ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਲਿਵ	...	੮੮.੨
ਸੁਰਸਰੀ ਸੁਰਸਤੀ ਜਮਨਾ ਗੰਦਾਵਰੀ	...	੪੧੬.੧
ਸੁਰਸਰੀ ਬਿਖੈ ਬਗ ਜਾਨਜੈ ਨ ਮਰਮ ਕਛੂ	...	੬੩੯.੩
ਸੁਰ ਸੁਰਸਰਿ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨ ਚਾਹੈ	...	੫੮.੨
ਸੁਰਤਿ ਸੰਕੋਚ ਸਮਸਰਿ ਅਸਤੁਤਿ ਨਿੰਦਾ	...	੧੭੩.੪
ਸੁਰਤਿ ਸੰਕੋਚਤ ਹੀ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲ	...	੧੧.੩
ਸੁਰਤਿ ਬਿਹੂਨ ਜੈਸੇ ਬਾਂਵਰੋ ਬਖਾਨੀਅਤ	...	੨੬੪.੨
ਸੁਰਤਿ ਮੈ ਨ ਸੁਰਤਿ ਅਉ ਧਿਆਨ ਮੈ ਨ ਧਿਆਨ ਰਹਿਓ	...	੯.੨
ਸੁਰ ਨਰ ਨਾਥ ਜਹਿ ਖੋਜਤ ਨ ਖੋਜ ਪਾਵੈ	...	੬੪੭.੪
ਸੁਰਾਪਾਨ ਸ੍ਵਾਦ ਮਤਵਾਰਾ ਪ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਿਉ	...	੧੭੨.੨
ਸੁਰਿ ਨਰ ਨਾਥ ਮੁਨਿ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਅਉ ਤ੍ਰਿਕਾਲ	...	੧੯੩.੩
ਸੂਆ ਗਹਿ ਨਲਿਨੀ ਕਉ ਉਲਟਿ ਗਹਾਵੈ ਆਪੁ	...	੪੪.੧
ਸੂਆ ਜਿਉ ਪਿੰਜਰ ਮੈ ਕਹਤ ਬਨਾਇ ਬਾਤੈ	...	੫੨੬.੨
ਸੂਖਮ ਅਸਥੂਲ ਮੂਲ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕ ਮੇਕ	...	੨੨.੪
ਸੂਖਮ ਸਥੂਲ ਓਅੰਕਾਰ ਕੈ ਅਕਾਰ ਹੁਇ	...	੪੫੮.੩
ਸੂਖਮ ਸਥੂਲ ਏਕ ਅਉ ਅਨੇਕ ਮੇਕ	...	੧੯੦.੩
ਸੂਖਮ ਸਥੂਲ ਮੂਲ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕ ਮੇਕ	...	੨੨੭.੩
ਸੂਖਮ ਸਥੂਲ ਮੂਲ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਠਟ	...	੬੯.੪
ਸੂੰਘਤ ਸੂੰਘਤ ਸੋਧਾ ਜੈਸੇ ਤਉ ਸੁਬਾਸੀ ਹੋਤ	...	੫੮੮.੨
ਸੂਰ ਸਰ ਸੋਖਿ ਪੋਖਿ ਸੋਮ ਸਰ ਪੂਰਨ ਕੈ	...	੧੬.੨
ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਗਾਸ ਨਾਸ ਉਡਗਨ ਅਗਨਿਤ ਜਿਉ	...	੪੮੬.੧
ਸੋਸ ਮਰਜੋਸ ਅਖਲੇਸ ਸੂਰ ਮਹੇਸ ਮੁਨ	...	੫੪੦.੨
ਸੋਬਲ ਸਕਲ ਫਲ ਸਕਲ ਸੁਗੰਧ ਬਾਸੁ	...	੨੪੯.੩
ਸੋਬਲ ਕੇ ਫਲ ਤੂਲ ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਛਾਇਆ ਤਾਕੈ	...	੩੦੭.੩
ਸੋਵਕ ਸੁਭਾਵ ਨਾਹਿ ਪਹੁਚ ਨ ਸਕਉ ਸੇਵ	...	੬੪੦.੪
ਸੋਵਾ ਕਰੰਜਨ ਸਰਬਾਤਮ ਨਿਰੰਜਨ ਭਏ	...	੨੯੫.੪
ਸੋਵਾ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਤਜੈ ਭਜੈ ਦੁਬਿਧਾ ਕਉ	...	੪੧੨.੪
ਸੋਈ ਸ੍ਵਾਂਤਿਬੂੰਦ ਮਿਲਿ ਸਾਗਰ ਮੁਕਤਾਫਲ	...	੩੮੫.੩
ਸੋਈ ਤਉ ਸਿੰਗਾਰ ਅਤਿ ਸੋਭਤ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਕਉ	...	੩੮੫.੨
ਸੋਈ ਧਾਤੁ ਅਗਨਿ ਮੈ ਹੁੰਡ ਹੈ ਅਨਿਕ ਰੂਪ	...	੧੬੬.੨
ਸੋਈ ਧਾਤੁ ਪਾਰਸਿ ਪਰਸ ਪੁਨਿ ਕੰਚਨ ਹੁਇ	...	੧੬੬.੩
ਸੋਈ ਪਾਰੋ ਅਗਹੁ ਨ ਹਾਥਨ ਕੈ ਗਹਿਓ ਜਾਇ	...	੪੬੯.੩
ਸੋਈ ਪਾਰੋ ਖਾਤ ਗਾਤਿ ਬਿਬਿਧ ਬਿਕਾਰ ਹੋਤ	...	੪੬੯.੧

ਸੋਈ ਪਾਰੁ ਪਰਸਤ ਕੋਚਨਹਿ ਸੋਖ ਲੋਤ	...	੪੬੯.੨
ਸੋਈ ਬਰ ਨਾਰਿ ਪ੍ਰਿਯ ਪਜਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਜਾਰੀ	...	੬੫੯.੪
ਸੋਈ ਮਸਤਕ ਧੁਨਿ ਧੁਨਿ ਪੁਨ ਰੌਦਿ ਉਠੰ'	...	੫੭੬.੪
ਸੋਈ ਲੋਹਾ ਬਿਸੁ ਬਿਧੈ ਬਿਬਿਧਿ ਬੰਧਨ ਰੂਪ	...	੩੮੫.੧
ਸੋਹੰ ਸੋ ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਚੀਨੀਅਤ ਆਪਾ ਆਪ	...	੨੫੧.੨
ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸਉਨ ਲਗਨ ਮਨਾਦਿ ਮਨ	...	੬੫੮ ੩
ਸੋਭਾ ਕੋਟਿ ਸੋਭ ਲੱਭ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ ਲੋਟਪੋਟ	...	੧੪੦.੩
ਸੋਭਾ ਨਿਧਿ ਸੋਭ ਕੋਟਿ ਓਟ ਲੱਭ ਕੈ ਲੁਭਿਤ	...	੧੯੪.੪
ਸੋਭਿਤ ਸਰਦ ਨਿਸਿ ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸਸਿ	...	੩੪੮.੧
ਸੋਭਿਤ ਸਿਜਾਸਨ ਬਿਲਾਸਨ ਦੈ ਅੰਕਮਾਲ	...	੨੦੫.੩
ਸੋਵਤ ਪੈ ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਦੇਖਿਓ ਚਾਹੈ	...	੧੭੨.੧
ਸੋਵਨ ਉਸਤੁਤਿ ਨਿੰਦਾ ਸਮ ਤੁਲ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ	...	੧੦੭.੨
ਸੋਵਨ ਸੁਜਸ ਹਸ ਰਸਿਕ ਰਸਾਲ ਗੁਨ	...	੬੨੦.੨
ਸੋਵਨ ਜਿਹਬਾ ਅਉ ਲੋਚਨ ਮਿਲੈ ਦਿਆਲ	...	੩੯੭.੨
ਸੋਵਨ ਦਾਰਿਦ੍ਰੀ ਸੁਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਪ੍ਰਿਯ	...	੬੨੧.੨
ਸੋਵਨ ਮੈ ਸੁਨਤ ਜੁ ਸੋਵਨ ਹੂੰ ਸੁਨਜੈ ਚਾਹੈ	...	੬੨੨.੨
ਸੋਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਨ ਸੋਵਨ ਕਪਾਟ ਖੁਲੈ	...	੨੮੩.੧
ਸੋਗੁਰ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ ਗਦ ਗਦ ਹੋਇ	...	੨੧੬.੨
ਸੋਗੁਰ ਸਬਦ ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ ਗਿਆਨ ਗੰਮਿ	...	੨੧੪.੨
ਸੋਗੁਰ ਸਬਦ ਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ	...	੧੦੬.੪
ਸੋਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸਿਮਰਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ	...	੭੬.੪
ਸੋਗੁਰ ਚਰਨ ਰਜ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧ ਬੋਧ	...	੨੪੬ ੪
ਸੋਗੁਰ ਚਰਨ ਰੇਨ ਸੋਗੁਰ ਸ਼ਰਨਿ ਧੋਨ	...	੧੩੫.੨
ਸੋਗੁਰ ਦਇਆਲ ਕੀ ਦਇਆ ਨ ਆਨ ਦੇਵ ਮੈ ਜਉ	...	੪੭੨.੪
ਸੋ ਗੁਰ ਦਰਸ ਸਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ	...	੨੮੧.੪
ਸੋਗੁਰ ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਸੋਗੁਰ ਸਬਦ ਗਿਆਨ	...	੧੩੫.੧
ਸੋਗੁਰ ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਖਟ ਦਰਸਨ ਦੇਖੈ	...	੨੧੪.੧
ਸੋਗੁਰ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਦਾਸਾਨ ਦਾਸ	...	੨੧੬.੪
ਸੋ ਗੁਰਦੇਵ ਸੁਮੇਵ ਸੁ ਸੰਗਤਿ	...	੫੫੪.੪
ਸੋਗੁਰ ਬਚਨ ਲੇਖ ਸੋ ਗੁਰ ਮੇਵਕ ਭੇਖ	...	੧੩੫ ੩
ਸੁਰਗ ਅਨੇਕ ਕੋਟ ਕੈਚਰ ਸਮਾਗਮ ਕੋ	...	੬੭੬.੩
ਸੋਂਭਬੂੰਦ ਜੋਈ ਜੋਈ ਪਰਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਬਿਖੈ	...	੩੬੧.੨
ਸੋਂਭਬੂੰਦ ਬਰਖਾ ਜਿਉ ਗਾਵਨ ਘਟਾ ਘਮੰਡ	...	੭੬.੪
ਸੋਦ ਨਿਹਸੋਦ ਅਰੁ ਬਾਦ ਨਿਹਬਾਦ ਭਏ	...	੨੭੨.੩
ਸੋਦ ਬਿਸਮਾਦ ਬਹੁ ਬਿਬਿਧਿ ਸੁਰਸ ਸਰਬ	...	੧੧੨.੩
ਸੋਦ ਰਸ ਰਹਿਤ ਅਪੋਅ ਪੀਆ ਪ੍ਰੇਮਰਸ	...	੧੫੩ ੩
ਸੋਨ ਸੋਮ ਕਾਮ ਲਾਗਿ ਜਾਮਨੀ ਜਾਗੁਤ ਰਹੈ	...	੪੯੪.੨
ਸੋਨ ਜਿਉ ਬੈਠਾਈਐ ਸੁਭਗ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰ	...	੩੮੬.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਸ੍ਵਾਮਿ ਕਾਜ ਲਾਗਿ ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਸੇਵਕੁ ਸੋਸੇ ... ੫੬੬.੧
ਸ੍ਵਾਮੀ ਨਾ ਸੇਵਕ ਉਨਮਾਨ ਅਨਹਦ ਪਰੈ ... ੫੨੬.੪

ਹਉਮੈ ਅਭਿਮਾਨ ਅਸਥਾਨ੍ਹਊਚੇ ਨਾਹਿ ਜਲੁ ... ੨੮੮.੨
ਹਉਮੈ ਅਭਿਮਾਨ ਅਸਥਾਨ ਤਜਿ ਬੰਝ ਬਨ ... ੩੩੫.੧
ਹਉਮੈ ਅਭਿਮਾਨ ਕੈ ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਵਗਿਆ ਗੁਰ ... ੧੯੧.੧
ਹਉਮੈ ਤਿਆਗਿ ਤਿਆਗੀ ਬਿਸਮਾਦ ਕੈ ਬੈਰਾਗੀ ਭਏ
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤਿ ਚੀਤ ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸੀ ਹੈ। ... ੩੨੮.੩
ਹਉਮੈ ਤਿਆਗਿ ਤਿਆਗੀ ਬਿਸਮਾਦ ਕੈ ਬੈਰਾਗੀ ਭਏ
ਮਨ ਉਨਮਨ ਲਿਵ ਗੰਮਿਤਾ ਅਗੰਮ ਹੈ। ... ੨੨.੩
ਹਸਤ ਅਮੋਲ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਕੈ ਸਫਲ ... ੧੭.੪
ਹਸਤ ਸਫਲ ਨਮ ਸਤਗੁਰ ਬਾਣੀ ਲਿਖੇ ... ੯੧.੩
ਹਸਤ ਹਸਤ ਪ੍ਰਭੈ ਹਸਿ ਹਸਿ ਕੈ ਹਸਾਇ ... ੪੩੮,੧
ਹਸਨ ਰੋਵਨ ਕਹਾ ਕਹਾ ਪੁਨ ਚੰਤਾ ਚਾਉ ... ੬੨੩.੨
ਹੰਸ ਮਰਜੀਵਾ ਗੁਨ ਗਾਹਕ ਚਾਹਕ ਸੰਤ ... ੭੬.੩
ਹਰਦੀ ਅਉ ਚੂਨਾ ਮਿਲ੍ਹਅਰੁਨ ਬਰਨ ਜੈਸੇ ... ੧੨੨.੧
ਹਰਨ ਭਰਨ ਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਨੀਐ'ਨ ... ੪੦੬.੩
ਹਰਿ ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਰਚਿ ਥਾਪ ਓਥਾਪਨ ... ੭.੭
ਹਾਟ ਬਾਟ ਘਾਟ ਠਾਠੁ ਘਟੈ ਘਟੈ ਨਿਸ ਦਿਨੁ ... ੪੮੬.੨
ਹਾਰਿ੍ਹਪਰਿਓ ਸਰਨਾਗਤ ਆਇ ... ੪੨੨.੪
ਹਾਰਿ੍ਹਮਾਨੀ ਝਗਰੋ ਮਿਟਤ ਰੰਸ ਮਾਰੇ ਸੋ ਰਸਾਇਨ ਹੁਇ ... ੨੮੮.੧
ਹਿਚਕੀ ਡਕਾਰ ਅੰ ਖੰਘਾਰ ਜੰਮਹਾਈ ਛੀਕ ... ੬੨੭.੩
ਹਿਮ ਕਰਿ ਉਦਿਤ ਮੁਦਤਿ ਹੈ ਚਕੋਰ ਚਿਤਿ ... ੪੩੭.੨
ਹਿਰਦੈ ਨਿਵਾਸ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨਿਧਾਨ ਗਿਆਨ ... ੨੮੭.੩
ਹਿਰਦੈ ਬਿਲਾਉ ਅਰੁ ਨੈਨ ਬਗ ਧਿਆਨੀ ਧ੍ਰਾਨੀ ... ੨੩੬.੪
ਹੋਨਹਾਰ ਹੋਇ ਤਾਂਤੇ ਆਸਾ ਤੇ ਨਿਰਾਸ ਭਏ ... ੪੫੮.੨
ਹੋਨਹਾਰ੍ਹਹੋਈ ਜੋਈ ਜੋਈ ਸੋਈ ਸੋਈ ਭਲੌ ... ੭੦੬.੨
ਹੋਮ੍ਹਜਗ੍ਹਨਈਬੇਦ ਆਦਿ ਕੈ ਪੂਜਾ ਅਨੇਕ ... ੨੫੫.੧
ਹੋਮ ਜਗ ਭੰਗ੍ਹਨਈਬੇਦ੍ਹਨਹੀ੍ਹਦੇਵੀ੍ਹਦੇਵ ਸੇਵ ... ੪੮੨.੩

ਕਉਡਾ ਪੈਸਾ ਰੁਪਈਆ ਸੁਨਈਆ ਕੋ ਬਨਜੁ ਕਰੈ ... ੪੭੬.੧
ਕਉਆ ਜਉ ਮਰਾਲ ਸਭ੍ਹਾਂ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ਮਾਨਸਰ ... ੩੮੬.੧
ਕਹਤ ਪਰਸਪਰ ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਜਨ ਵਾਰਉ ... ੨੪੨.੨
ਕਹਾ ਕੋਉ ਕਰੈ ਕਛੂ ਹੋਤ ਨ ਬਾਹੁ ਰੋ ਕੀਏ ... ੪੩੫.੪
ਕਹਿਧੋ ਕਹਾਕੂ ਰਮਾ ਰੰਮ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਬਿਖੈ ... ੬੪੬.੧
ਕਹਿਬੇ ਕਉ ਸੁਰਤਿ ਹੈ ਨ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨਬੇ ਕਉ ... ੨੦੬.੨
ਕਕਹੀ ਦੈ ਮਾਰ ਉਰਝਾਏ ਸੁਰਝਾਏ ਕੇਸ ... ੩੪੭.੧
ਕੰਚਨ ਅਸੁਧ ਜਿਉ ਕੁਠਾਰੀ੍ਹਠਹਰਾਤ ਨਹੀਂ ... ੯੫.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਕੰਚਨ ਅਸੁਧ ਜੈਸੇ ਭ੍ਰਮਤ ਕੁਠਾਰੀ ਬਿਖੇ	...	੩੪੯.੧
ਕੰਚਨ ਕਲਸ ਜੈਸੇ ਬਾਕੈ ਭਏ ਸੁਧੋ ਹੋਇ	...	੩੯੦.੧
ਕੰਚਨ ਮਨੂਰ ਹੋਇ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਭੇਟਿ	...	੮੪.੩
ਕੰਟਕ ਪੁਹਪ ਸੈਲ ਘਟਿਕਾ ਸਨਾਹ ਸਸਤ੍ਰ	...	੨੯੮.੩
ਕਟਤ ਚਟਤ ਸ੍ਵਾਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਪ੍ਰੀਤਿ ਜੈਸੇ	...	੪੫੨.੩
ਕੰਠਸਰੀ ਕਪੋਤਿ ਮਰਕਤ ਅਉ ਮੁਕਤਾਹਲ	...	੩੪੭.੩
ਕਤ ਪੁਨ ਕਰਿ ਕਿਰਤਾਸ ਲੇਖ ਮਸੁਵਾਨੀ	...	੫੦੦.੪
ਕਤ ਪੁਨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਹੁਇ ਪਰਸਪਰ	...	੫੦੦.੨
ਕਤ ਪੁਨ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਤ ਸਾਧ ਸੰਗੁ	...	੫੦੦.੧
ਕਤ ਪੁਨ ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਸੰਗੀਤ ਰੀਤ	...	੫੦੦.੩
ਕਤਵੈ ਜੋਗ ਭੈਗ ਰਸ ਲੀਲਾ	...	੪੦੦.੪
ਕਤਵੈ ਦਸਨ ਹਸਨ ਸੋਭਾ ਨਿਧਿ	...	੪੦੦ ੨
ਕਤਵੈ ਰਾਗ ਰੰਗ ਸੁਖ ਸਾਗਰ	...	੪੦੦.੩
ਕਥਤਾ ਬਕਤਾ ਸ੍ਰੋਤਾ ਦਾਤਾ ਭੁਗਤਾ ਸੁਬਗਿ	...	੨੪੪.੪
ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਕੈ ਮਿਲਤ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮੈ	...	੨੪੦.੪
ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਜੈਸੇ ਢੋਕਲੀ ਨਿਵਾਵੈ ਸੀਸੁ	...	੨੩੮.੧
ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਦੇਹ ਨਿਹਫਲ ਭਏ ਜਗਤ ਮੈ	...	੩੨੯.੪
ਕਪਟ ਸਨੇਹੀ ਤੈਸੇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕੁ ਹੈ	...	੪੪੨.੪
ਕਪਟ ਸਨੇਹੀ ਬਗ ਧਿਆਨ ਆਨ ਸਰ ਫਿਰੈ	...	੪੯੦.੩
ਕਬ ਕਰਉ ਡੰਡਉਤ ਬੰਦਨਾ	...	੪੦੧.੩
ਕਬ ਲਾਗੌ ਮਸਤਕਿ ਚਰਨਨ ਰਜ	...	੪੦੧.੧
ਕਰ ਅੰਜੁਲ ਜਲ ਜੋਬਨ ਪ੍ਰਵੇਸੁ ਆਲੀ	...	੬੫੯.੧
ਕਰ ਗਹਿ ਕਰ ਉਰ ਉਰ ਸੈ ਲਗਾਇ ਪੁਨ	...	੬੬੫.੩
ਕਰਚਰ ਕਰਮ ਅਕਰਮ ਅਪਬ ਪਥ	...	੧੦੭.੪
ਕਰਤ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸ੍ਵਾਮਿ ਕਾਮ ਲਾਗਿ ਜੂਝ ਮਰੈ	...	੬੧੭.੩
ਕਰਤ ਨ ਇਛਾ ਕਛੂ ਮਿਟ੍ ਸਤ੍ਰ_ਤਾ ਨ ਜਾਨੈ	...	੩੯੩.੧
ਕਰਤਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਿਧੌ ਕਰਮ ਕਿਧੌ ਹੈ ਜੀਉ	...	੩੩੧.੩
ਕਰਮ ਭਰਮ ਕੈ ਸਰਨਿ ਗੁਰਦੇਵ ਗਹੈ	...	੫੪੫.੪
ਕਰਮ ਭਰਮ ਖੰਏ ਧਾਵਤ ਬਰਜਿ ਰਾਖੇ	...	੭੮.੪
ਕਰਿ ਪਰਿ ਮਾਨਕੁ ਨ ਲਾਗਤ ਹੈ ਭਾਰੀ ਤੌਲ	...	੩੭੪.੩
ਕਰੀਆ ਜਉ ਬੌਰੈ ਨਾਵ ਕਹੋ ਕੈਸੇ ਪਾਵੈ ਪਾਰੁ	...	੨੨੧.੨
ਕਲਾ ਕਲਾ ਕੋਟਿ ਗੁਨ ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸਸਿ	...	੬੫੪.੩
ਕਵਨ ਅੰਜਨ ਕਰਿ ਲੋਚਨ ਬਿਲੋਕੀਅਤ	...	੬੨੬.੧
ਕਵਨ ਸੇਵਾ ਕੈ ਨਾਥ ਸੇਵਕ ਸਹਾਈ ਭਏ	...	੬੦੧.੩
ਕਵਨ ਕੁਸਮਹਾਰ ਕਰਿ ਉਰ ਧਾਰੀਅਤ	...	੬੨੬.੩
ਕਵਨ ਭੇਮੋਲ ਕਰਿ ਰਸਨਾ ਸੁਜਸੁ ਰਸੈ	...	੬੨੬.੨
ਕਵਨ ਭਕਤਿ ਕਰਿ ਭਕਤ ਵਛਲ ਭਏ	...	੬੦੧.੧
ਕਾਸਟ ਅਗਨਿ ਗਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਪਰੀਤਿ	...	੨੯੭.੩

ਕਾਸਟ ਅਗਨਿ ਮਾਲਾ ਸੂਤ੍ ਗੌਰਸ ਗੌਖੰਸ	...	੧੦੮.੨
ਕਾਸਟ ਮੈ ਅਗਨਿ ਮਗਨ ਚਿਰੰਕਾਲ ਰਹੈ	...	੨੯੬.੩
ਕਾਸਟਿ ਮੈ ਅਗਨਿ ਅਗਨਿ ਮੈ ਕਾਸਟਿ ਹੈ	...	੫੩੪.੩
ਕਾਸਿਓ ਕਹਉ ਕੈਸੇ ਅੰਤਕਾਲ ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤ ਗਤਿ	...	੬੬੮.੪
ਕਾਂਸੀ ਕਾੜੀ ਦੁਆਰਵਤੀਂ ਮਇਆ ਮਥੁਰਾ ਅਜੁਧਿਆ	...	੪੧੬.੨
ਕਾਸ੍ ਮੈ ਅਗਨਿ ਅਰ ਅਗਨਿ ਮੈ ਕਾਸ੍ ਜੈਸੇ	...	੬੦੦.੩
ਕਾਹੂ ਕਉ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹ੍ਵੈ ਦਿਖਾਵਤ ਹੈ ਲਾਖ ਕੋਟਿ	...	੬੧੮.੩
ਕਾਹ ਕਉ ਰਿਸਾਇ ਆਗਯਾ ਕਰਤ ਜਉ ਮਾਰਬੇ ਕੀ	...	੬੧੮.੨
ਕਾਹੂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਹੁਇ	...	੫੪੬.੪
ਕਾਹੂ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਅਗਨਿ ਪਾਕ ਸਾਕ ਸਿਧਿ ਕਰੈ	...	੫੪੬.੩
ਕਾਹੂ ਜਲ ਪਾਨ ਕੀਏ ਰਹਤ ਅਰੋਗ ਦੇਹੀ	...	੫੪੬.੨
ਕਾਹੂ ਦਸਾ ਕੈ ਪਵਨ ਗਵਨ ਕੋ ਬਰਖਾ ਹੈ	...	੫੪੬.੧
ਕਾਹੈਂ ਸੇ ਧਰਨ ਧਾਰੀ ਧੀਰਜ ਕੈਸੇ ਬਿਥਾਰੀ	...	੬੨੪.੨
ਕਾਹੇ ਸੋਂ ਸਲਲ ਸਾਜੇ ਸੀਤਲ ਪਵਨ ਬਾਜੇ	...	੬੨੪.੩
ਕਾਟਿ ਮਾਇਆ ਫਾਸੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈ ਉਦਾਸੀ ਕੀਠੇ	...	੧੮੨.੪
ਕਾਠ ਕੀ ਹੈ ਏਕੈ ਬਾਰਿ ਬਹੁਰਿਓ ਨ ਜਾਇ ਕੋਊ	...	੪੬੧.੩
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਮੇਵ ਕੈ ਅਸਾਧ	...	੨੮੭.੧
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਮੇਵ ਟੇਵ ਕਹਾਂ	...	੬੨੩.੪
ਕਾਮ ਨਾਮ ਨਿਹਿਕਾਮ ਪਰਮਪਦ ਸਹਜ ਸਮਾਵੈ	...	੪.੬
ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਾਕ੍ਰੋਧ ਨਿਰਲੋਭ ਲੋਭ	...	੨੯੩.੩
ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਨਿਹਕਰਮ ਹੁਇ ਕਰਮ ਕਰਿ	...	੧੪੫.੩
ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਨਿਹਕਰਮ ਕਰਮ ਗਤਿ	...	੨੭੨.੨
ਕਾਰਤਕ ਜੋਸੇ ਦੀਪਮਾਲਕਾ ਰਜਨੀ ਸਮੈ	...	੩੧੧.੧
ਕਾਰਤਕ ਮਾਸ ਰੁਤਿ ਸਰਦ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ	...	੩੪੫.੧
ਕਾਰਨ ਅਧੀਨ ਦੀਨ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਭਏ	...	੧੮੧.੪
ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਕਰਤਗਿ ਸਰਬਗਿ ਸੋਈ	...	੩੦੧.੩
ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਦੇਵ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਨਾਥ	...	੬੨੪.੪
ਕਾਰਨ ਮੈ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਚਿਤ੍ ਮੈ ਚਿਤੇਰੋ	...	੨੨੭.੪
ਕਾਲਰ ਸੈ ਕਰਤ ਸਬਾਰ ਜਸ ਸਾ ਉਸੁ ਤੋਂ	...	੫੯੮.੨
ਕਾਲਰ ਮੈ ਬੋਏ ਬੀਜ ਉਪਜੈ ਨ ਧਾਨ ਪਾਨ	...	੫੯੮.੧
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਜਾਹਿ ਲੈ	...	੧੪੪.੪
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਪਾਏ	...	੫੭.੪
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਰ ਦਇਆ ਨਿਧਾਨ	...	੨੧੬.੩
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤ੍ਰਿਲ ਕੀ ਅਤੁਲ ਸੋਭਾ	...	੨੧੩.੪
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ	...	੧੦੫.੪
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਦਨ ਅਨੂਪ ਰੂਪ	...	੨੦੪.੧
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਦ੍ਰਿਬਿ ਦੇਹ ਦ੍ਰਿਬਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹੁਇ	...	੪੩.੧
ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਮਾਇਆ ਮੋਹੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ	...	੩੦੨.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਕਿੰਚਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੋਟਿਕ ਕਮਲਾ ਕਲਪਤਰੁ	...	੨੯੪.੨
ਕਿਰਤ ਬਿਰਤ੍ਯਕਰਿ ਕੋਊ ਮੂਲਿ ਖੰਵੈ ਰੋਵੈ	...	੩੭੦.੨
ਕਿਰਤ ਬਿਰਤ ਪਰਸੂਤ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਧਾਰੀ	...	੪੮੩.੩
ਕੀਟੀ ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਸਨਮੁਖ ਪਾਛੇ ਲਾਗੇ ਜਾਹਿ	...	੪੧੩.੪
ਕੁਸਮ ਅਵੇਸ ਕੇਸ ਬਾਸਤ ਫੁਲੇਲ ਮੋਲ	...	੩੪੬.੩
ਕੁਸਮ ਸੁਗੰਧ ਮਿਲਿ ਤਿਲ ਸੈ ਫੁਲੇਲ ਹੋਤ	...	੧੨੨.੩
ਕੁਸਮ ਸੁਗੰਧਿ ਅਰ ਮੰਦਿਰ ਸੁੰਦਰ ਮਾਂਝ	...	੬੫੮.੨
ਕੁਸਮ ਸੁਬਾਸ ਜੈਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਮਧੁਪ ਕਉ	...	੪੨੪.੨
ਕੁਲਾਬਧੂ ਸੰਗਮੁ ਸੁਜਸ ਨਿਰਦੁੱਖ ਮੱਖ	...	੩੮੪.੩
ਕੁਲਾਬਧੂ ਸਿਹਜਾ ਸਮੈ ਰਮੈ ਭਤਾਰ ਏਕ	...	੩੮੪.੨
ਕੁਲਾਬਧੂ ਸੁਤ ਕੋ ਬਖਾਨੀਅਤ ਗੌਤ੍ਰਾਚਾਰ	...	੧੬੪.੩
ਕੁਲਾਬਧੂ ਛਾਡਿ ਭਰਤਾਰ ਆਨ ਦੁਆਰ ਜਾਇ	...	੪੯੦.੨
ਕੂਆ ਕੋ ਮੇਡਕੁ ਨਿਧਿ ਜਾਨ ਕਹਾ ਸਾਗਰ ਕੀ	...	੪੭੦.੧
ਕੂਕਰ ਕੋ ਚਾਟਤ ਕਲੇਵਰਹਿ ਲਾਗੀ ਛੂਤਿ	...	੩੮੮.੨
ਕੂਕਰ ਜਿਉ ਚਉਚ ਕਾਦਿ ਚਾਕੀ ਚਾਟਿਬੋ ਕਉ ਜਾਇ	...	੨੩੫.੪
ਕੂਪ ਜਲ ਗਰੈ ਬਾਧੇ ਨਿਕਸੈ ਨ ਹੁਇ ,ਸਮੁੰਦ੍	...	੨੨੪.੨
ਕੋਹਰਿ ਅਹਾਰ ਮਾਸ ਸੁਰਹੀ ਅਧਾਰ ਘਾਸ	...	੫੯੯.੧
ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਗਹ ਗਹਿਓ ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਛਲ ਛਲਿਓ	...	੬੪੮.੧
ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਜਾਪ ਜਪ ਜੈ ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਥਾਪ ਥਪ ਜੈ	...	੬੪੮.੩
ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਪੇਖ ਪੇਖ ਜੈ ਕੈਸੇ ਕੈ ਅਗੜ ਗੜ ਜੈ	...	੬੪੮.੨
ਕੋਸੇ ਪੰਚ ਤਤ ਮੋਲੁ ਖੋਲੁ ਹੋਤ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਨ	...	੧੯੬.੩
ਕੋਊ ਉਖਲੀ ਡਾਰਿ ਕੂਟ ਤਿਲਕੂਟ ਕਰੈ	...	੨੭੩.੩
ਕੋਊ ਹਰ ਜੋਰੈ ਬੰਦੈ ਕੋਊ ਰਾਖੈ ਲੁਨੈ ਕੋਊ	...	੫੯੩.੧
ਕੋਊ ਗਜੈ ਚਿਨੈ ਕੋਊ ਕੋਊ ਲੀਪੈ ਪੋਚੈ ਕੋਊ	...	੫੯੩.੨
ਕੋਊ ਚੁਨੈ ਲੋੜੈ ਕੋਊ ਕੋਊ ਕਾਤੈ ਬੁਨੈ ਕੋਊ	...	੫੯੩.੩
ਕੋਊ ਬੇਚੈ ਗੜਿ ਗੜਿ ਸਸਤ੍ਰ ਧਨਖ ਬਾਨ	...	੩੯੧.੨
ਕੋਊ ਬੇਚੈ ਗੋਰਸ ਦੁਗਧ ਦਧ ਘ੍ਰਿਤ ਨਿਤ	...	੩੯੧.੨
ਕੋਊ ਲੈ ਚਬਾਇ ਕੋਊ ਖਾਲ ਕਾਢੈ ਰੋਵਗੀ ਕੋ	...	੨੭੩.੨
ਕੋਇਲਾ ਸੀਤਲ ਕਰ ਕਰਤ ਸਿਆਮ ਗਹੇ	...	੩੮੮.੧
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਉਨਮਨੀ ਗਨੀ ਜਾਤ ਨਹਿ	...	੨੫੦.੩
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਅਸਚਰਜ ਆਸਚਰਜਮੈ	...	੨੫੦.੧
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਅਹੰਕਾਰ ਅਹੰਕਾਰੀ ਹੁਇ	...	੩੫੯.੩
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਆਦਿ ਬਾਦਿ ਪਰਮਾਦਿ ਬਿਖੈ	...	੧੪੩.੧
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਸੰਖ ਜਾਕੈ ਸ੍ਰੀਗੁਰ ਚਰਨ ਨੈਤ ਨੈਤ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ।	...	੧੯੨.੪
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਅਸੰਖ ਜਾਕੈ ਨਮੋ ਨਮੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਚੋਨ ਹੈ ।	...	੧੯੩.੪
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਸਿਮਰਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ	...	੧੪੬.੨

ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਸੁਖ ਪੂਜੈ ਨ ਸਮਾਨਿ ਸੁਖ	...	੬੫੧.੧
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦ ਅਉ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕੈ	...	੧੪੬.੩
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਸੋਭ ਲੋਭ ਕੈ ਲੁਭਿਤ ਹੋਇ	...	੧੭੧.੨
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਕਾਮ ਕਟਕ ਹੁਇ ਕਾਮਾਰਥੀ	...	੩੫੯.੧
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਕਾਮਧੇਨੁ ਅਉ ਕਲਪਤਰ	...	੧੩੦.੩
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਕਮਲਾ ਕਲਪਤਰੁ	...	੧੯੩.੨
ਕੋਟਨ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਰਸ	...	੧੩੧.੨
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਸੁਧਾ	...	੧੩੧.੩
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਗਿਆਨ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ	...	੨੬੯.੨
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਗਿਆਨ ਗਿਆਨ ਅਵਗਾਹਨ ਕੈ	...	੧੪੬.੧
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ ਜੋਤਿ ਕੋ ਊਦੋਰੁ	...	੨੬੯.੪
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਛਬਿ ਤਿਲ ਛਿਪਤ ਛਾਹ	...	੨੦੪.੩
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਛਬਿ ਰੂਪ ਰੰਗ ਸੋਭਾ ਨਿਧਿ	...	੨੬੫.੧
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਤਿਲ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ	...	੨੬੫.੪
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਧਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਮਿਲਿ	...	੨੬੯.੧
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਪਰਤਾਪ ਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਰ	...	੬੫੧.੩
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਗੁਰੁ ਸਬਦ ਕਉ	...	੧੪੬.੪
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਭਾਗਿ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਛਬਿ	...	੪੨੧.੨
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਮਨਿ ਕੋ ਚਮਤਕਾਰ ਵਾਰਉ	...	੪੨੧.੧
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਮਿਸਟਾਨਿ ਪਾਨ ਸੁਧਾਰਸ	...	੧੩੦.੧
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਗਿਆਨ ਗੁਨ	...	੨੬੫.੩
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਰਾਜ ਭਾਗ ਪ੍ਰਭਤਾ ਪ੍ਰਤਾਪੁ	...	੨੬੫.੨
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਰੂਪ ਕੀ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਛਬਿ	...	੨੧੩.੩
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਰੂਪ ਰੰਗ ਅੰਗ ਅੰਗ ਛਬਿ	...	੧੩੧.੧
ਕੋਟਨਿ ਕੋਟਾਨਿ ਲੋਭ ਲੋਭੀ ਹੋਇ ਲਾਲਚ ਕਰੇ	...	੩੫੯.੨
ਕੋਟਿ ਪਰਕਾਰ ਨਾਰ ਸਾਜੈ ਜਉ ਸਿੰਗਾਰ ਚਾਰੁ	...	੬੩੫.੧
ਕੋਟਿ ਪਾਰਾਵਾਰ ਪਾਰਵਾਰੁ ਨ ਅਪਾਰੁ ਪਾਵੈ	...	੧੪੩.੨
ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਨਾਇਕ ਕੀ ਨਾਇਕਾ ਭਈ	...	੨੦੪.੪
ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਨਾਯਕ ਕੀ ਨਾਯਕਾ ਭਈ	...	੬੪੯.੪
ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਭਾਰ ਭਾਰ ਤੁਲਾਧਾਰ ਬਿਖੈ	...	੪੩੦.੨
ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਕੋ ਨਾਯਕਾ ਕੀ ਨਾਯਕਾ ਹੈ	...	੬੦੨.੩
ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਜਾਕੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਅਗ੍ਰਭਾਗਿ	...	੨੭੦.੧
ਕੋਮਲ ਕੋਮਲਤਾ ਅਉ ਸੀਤਲ ਸੀਤਲਤਾ ਕੈ	...	੮੦.੨
ਕੋਮਲਤਾ ਸੀਤਲਤਾ ਪੰਗ ਸਰਬੈਗ ਭਏ	...	੩੩੫.੪
ਕੋਮਲਤਾ ਕੋਟਿ ਲੋਟਪੋਟ ਹੁਇ ਕੋਮਲਤਾ ਕੈ	...	੧੭੧.੩
ਕੋਨ ਸੁਖ ਚੋਕੈ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਸਰਣ ਗਹੈ	...	੬੦੨.੨
ਕੋਨ ਹੋਰ ਚੀਰ ਲਪਟਾਇਕੈ ਲਪੇਟ ਲੀਜੈ	...	੬੨੬.੪
ਕੋਨ ਗੁਨ ਗਾਇਕੈ ਰੀਝਾਦੀਐ ਐ ਗੁਨ ਨਿਧਾਨ	...	੬੦੨.੧

ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਕਿਸਿਖ ਕਿਖਿਆਦੀ ਕੋਟਿ ਚੋਖੀ ਦੀਨ	...	੫੨੧.੪
ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਪ੍ਰਿਯ ਭੀਜ ਹੋਇ ਮਰਜੀਵਾ ਗਤਿ	...	੬੬੨.੪
ਕ੍ਰੋਧ ਕੇ ਬਿਰੋਧ ਬਿਖੈ ਸਹਜ ਸੰਤੋਖ ਮੋਖ	...	੧੭੭.੨
ਖਗਪਤਿ ਪ੍ਰਬਲ ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ ਪਰਮਹੰਸ	...	੨੩੦.੧
ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪਤੰਗ ਚਰਾਚਰ	...	੪੨੨.੧
ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰੈ ਪਾਰ ਹੁਇ ਸਪਤਸਰ	...	੩੩੩.੪
ਖਟ ਰਸ ਤਿਆਗਿ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਏ	...	੩੧ ੨
ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਗਤਿ	...	੪੭ ੩
ਖਾਂਡ ਖਾਂਡ ਕਹੈ ਜਿਹਬਾ ਨ ਸ੍ਵਾਦੁ ਮੀਠੋ ਆਵੈ	...	੪੩੭.੧
ਖਾਂਡ ਘ੍ਰਿਤ ਚੂਨ ਜਲ ਪਾਵਕ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ	...	੧੨੪.੧
ਖਾਂਡ ਘ੍ਰਿਤ ਚੂਨ ਜਲ ਮਿਲੇ ਬਿੰਜਨਾਦਿ ਸ੍ਵਾਦ	...	੯੪ ੨
ਖੁਧਿਆ ਕੈ ਬਾਲਕ ਬਿਲਲਾਤ ਅਕੁਲਾਤ ਅਤ	...	੩੪੯.੩
ਖੁਲੇ ਸੋ ਬੰਧਨ ਬਿਖੈ ਚਕਦੀ ਭਲੀ ਜਾਂਤੇ	...	੧੫੪.੨
ਖੁਲੇ ਸੋ ਬੰਧਨ ਬਿਖੈ ਭਲੋ ਹੀ ਸੀਚਾਨੋ ਜਾਤੇ	...	੧੫੪.੧
ਖੁਲੇ ਸੋ ਬੰਧਨ ਬਿਖੈ ਭਲੋ ਹੈ ਸੁਆ ਪ੍ਰਸਿਧ	...	੧੫੪.੩
ਖੇਤੈ ਜਉ ਖਾਇ ਬਾਰਿ ਕਉਨ ਧਾਇ ਰਾਖਨਹਾਰੁ	...	੨੨੧.੩
ਖੋਇ ਖੋਇ ਖੋਜੀ ਹੋਇ ਖੋਜਤ ਚਤੁਰ ਕੁੰਟ	...	੧੮੬.੩
ਖੋਜੀ ਖੋਜਿ ਦੇਖਿ ਚਲਿਓ ਜਾਇ ਪਹੁਚੋ ਠਿਕਾਨੇ	...	੪੪੦.੧
ਖੋਟ ਸਾਰੀਓ ਨਿਕਾਰਿਓ ਚਾਹੀਐ ਨਗਜ ਹੂੰ ਸੈ	...	੫੨੩.੨
ਗਉ ਸੁਤ ਅਨੇਕ ਏਕ ਸੰਗ ਹਿਲਿ ਮਿਲਿ ਰਹੈ	...	੪੯੩.੩
ਗਉ ਮੁਖ ਬਾਘੁ ਜੈਸੇ ਬਸੈ ਮ੍ਰਿਗਮਾਲ ਬਿਖੈ	...	੨੪੦.੧
ਗੰਗੋਦਿਕ ਜੈਸੇ ਭਰਿ ਭਾਂਜਨ ਲੈ ਜਾਤਿ ਜਾਤ੍ਰੀ	...	੫੧੫.੩
ਗੰਧਰਬ ਨਗਰ ਗਤ ਰਜਨੀ ਬਿਹਾਤ ਜਾਤ	...	੬੫੯.੨
ਗਨਿਕਾ ਸੰਤਾਨ ਕੋ ਬਖਾਨ ਕਹਾ ਗੋਤਚਾਰ	...	੪੪੩.੨
ਗਜਾਨ ਗੁਨ ਕੌਟ ਗੁਨ ਗਜਾਨ ਪਰ ਵਾਰ ਡਾਰੈ	...	੬੫੦.੨
ਗਰਧਬ ਅੰਗ ਅਰਗਜਾ ਜਉ ਲੇਪਨ ਕੀਜੈ	...	੩੮੬.੩
ਗਵਰਿ ਮਹੇਸ ਔ ਗਨੇਸ ਸੇ ਸਹਸਰਸੁ	...	੬੨੭.੧
ਗਾਇ ਸੁਨੇ ਆਂਖੇ ਮੀਚੈ ਪਾਈਐ ਨ ਪਰਮਪਦੁ	...	੪੩੯.੪
ਗਾਇ ਗਾਇ ਗੰਮਿਤਾ ਗੁਨ ਗਨ ਗੁਨ ਨਿਧਾਨ	...	੪੨੦.੨
ਗਾਇਬੋ ਬਜਾਇਬੋ ਸੁਨਾਇਬੋ ਨ ਕਛੂ ਤੈਸੇ	...	੬੩੧.੪
ਗਾਂਡਾ ਮੈ ਮਿਠਾਸੁ ਤਾਸ ਛਿਲਕਾ ਲੀਓ ਨ ਜਾਇ	...	੧੦੯.੧
ਗਾਵਤ ਸਬਦ ਰਸੁ ਰਸਨਾ ਰਸਾਇਨ ਕੈ	...	੨੮੩.੨
ਗਿਆਨ ਉਨਮਾਨ ਮੈ ਨ ਜਗਤ ਭਗਤ ਬਿਖੈ	...	੧੮੮.੩
ਗਿਆਨ ਅੰਸ ਚਿਤ ਹੰਸ ਗਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੰਸ ਬਿਖੈ	...	੨੮੭.੪
ਗਿਆਨ ਅਰ ਧਿਆਨ ਉਨਮਾਨ ਉਨਮਨ ਉਕਤਿ	...	੫੪੦.੩
ਗਿਆਨ ਗੁਰ ਅੰਜਨ ਕੈ ਚੀਨਤ ਨਿਰੰਜਨਹਿ	...	੪੦੯.੪

SIKHBOOKCLUB.COM

ਗਿਆਨ ਗੁਰ ਅੰਜਨ ਦੈ ਚਪਲ ਖੰਜਨ ਦ੍ਰਿਗ	...	੨੬੫.੨
ਗਿਆਨ ਗੁਰ ਅੰਜਨ ਨਿਰੰਜਨ ਅੰਜਨ ਬਿਧੈ	...	੨੭੭.੪
ਗਿਆਨ ਗੁਰ ਧਿਆਨ ਉਰਮਾਨਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ	...	੧੪੫.੪
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸ੍ਰਿਆਨ ਸ੍ਰਿਮਰਨ ਬਿਸ੍ਰਮਰਨ ਕੈ	...	੮੬.੨
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸ੍ਰਿਮਰਨ ਉਲੰਘ ਇਕਤ੍ਰ ਹੁਇ	...	੨੧੧.੪
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸ੍ਰਿਮਰਨ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਰਸਿਕ ਹੁਇ	...	੨੧੪,੪
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕਰਨੀ ਕੈ ਉਪਜਤ ਪ੍ਰੇਮਰਸੁ	...	੪੩.੩
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕਰਨੀ ਕੈ ਪ੍ਰਗਟਤ ਪ੍ਰੇਮਰਸੁ	...	੪੫.੩
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਤ ਰਾਖਤ ਜਨਨੀ ਪ੍ਰਤਿ	...	੩੫੮.੧
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਚੀਤਿ	...	੩੨੨.੪
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਥਾਨ ਸਾਵਧਾਨ ਸਾਧ	...	੫੫.੪
ਗਿਆਨਨ ਮੈ ਗਿਆਨੁ ਅਰੁ ਧਿਆਨਨ ਮੈ ਧਿਆਨ ਗੁਰ	...	੩੭੬.੪
ਗਿਆਨ ਬਿਖੈ ਧਿਆਨ ਅਰੁ ਧਿਆਨ ਬਿਖੈ ਬੇਧੋ ਗਿਆਨ	...	੪੨.੨
ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਕਰਨੀ ਜਿਉ ਗੁਰ ਮਹੂਆ ਕਮਾਦਿ	...	੪੮.੩
ਗਿਰਗਟ ਕੈ ਰੰਗ ਕਮਲ ਸਮੇਹ ਬਹੁ	...	੪੬੦.੧
ਗਿਰਤ ਅਕਾਸ ਤੇ ਪਰਤ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਜਓ	...	੪੭੩.੧
ਗਿਰ ਤਰ ਤੀਰਥ ਗਵਨ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਬ੍ਰਤ	...	੫੪੩.੩
ਗੁੰਗਾ ਪੈ ਪੜਨ ਜਾਇ ਜੋਤਕ ਬੈਦਕ ਬਿਦਿਆ	...	੪੭੫.੩
ਗੁੰਜਾਫਲ ਮਾਨਕ ਸੰਸਾਰਿ ਤੁਲਾ ਧਾਰਿ ਬਿਖੈ	...	੩੮੩.੪
ਗੁਨ ਕੀਏ ਗੁਨ ਸਬ ਕੋਊ ਕਰੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ	...	੫੦੪.੪
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਸੁਨਿਓ ਸੁਨਿਓ ਸਭੁ ਕੋਊ ਕਹੈ	...	੫੪੧.੨
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਗੁਰਸਿਖ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈ ਬੈਰਾਗੀ	...	੧੨੧.੪
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਤੈਸੇ ਭਾਵਨੀ ਭਕਤ ਭਾਇ	...	੬੦੬.੪
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਤੈਸੇ ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ	...	੫੩੫.੪
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਨਿਹਕਾਮ ਅਰੁ ਨਿਰਾਸ ਭਏ	...	੪੨੮.੪
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਨਿਰਮੋਲਕ ਰਤਨ ਧਨ	...	੬੧ ੩
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਆਦਿ ਕਉ ਆਦੇਸ	...	੮੨.੨
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਕਰਿ ਭੈ ਭਵਨ	...	੪੨੭.੧
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਗੁਰਸਿਖ ਰਿਦੈ	...	੫੧੮.੪
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਨ ਮੋ ਰਿਦੈ ਭਿਦੈ	...	੬੩੮.੪
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਰਿਦਿ ਅੰਤਰਿ ਹੋ	...	੩੮੦.੪
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਲੇਖ ਕੈ ਅਲੇਖ	...	੨੬੦.੩
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਮਨ ਧਾਵਤ ਬਰਜ	...	੫੪੭.੪
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਰਿਦੈ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਿਵਾਸ ਜਾਸੁ	...	੨੨.੧
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਵੇਸ ਬਜ੍ਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲੇ	...	੫੭.੩
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੈ ਦਿਸਨਾਨ ਕਰਿ	...	੬੧੩.੧
ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਮਿਲਿ ਅੰਗ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਸੰਗ ਉਧਾਰਸ	...	੩.੬
ਗੁਰਸਿਖ ਏਕਮੇਕ ਢ੍ਰਿਸਟਿ ਢ੍ਰਿਸਟਿ ਡਾਰੈ	...	੭੩.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਗੁਰਸਿਖ ਏਕਮੇਕ ਪਲ ਸੰਗ ਰੰਗ ਰਸ ... ੭੩.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਏਕਮੇਕ ਬੰਲ ਕੋ ਨ ਭੰਲ ਮੰਲ ... ੭੩.੨
ਗੁਰਸਿਖ ਏਕਮੇਕ ਰੰਮ ਕੀ ਅਕਥ ਕਥਾ ... ੧੯੫.੧
ਗੁਰਸਿਖ ਏਕਮੇਕ ਰੰਮ ਨ ਪੂਜਸਿ ਕੰਟਿ ... ੧੯੨.੧
ਗੁਰਸਿਖ ਏਕਮੇਕ ਰੰਮ ਮਹਿਮਾ ਅਨੰਤ ... ੭੩.੧
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਅਤਿ
ਪ੍ਰਮ ਕੈ ਪਰਸਪਰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੈ । ... ੨੮੪.੧
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਅਤਿ
ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਪਰਸਪਰ ਬਿਸਮ ਸਥਾਨ ਹੈ । ... ੨੮੩.੧
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤਿ
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤ ਭਾਇ ਚਾਇ ਕੈ ਚਈਲੇ ਹੈ । ... ੧੯੪.੧
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਐਸੋ
ਪਤਬ੍ਰਤ ਏਕ ਟੇਕ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀ ਹੈ । ... ੪੪੮.੧
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਐਸੋ
ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਪਰਸਪਰ ਪਗ ਲਪਟਾਵਹੀ । ... ੩੦੯.੧
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਐਸੋ
ਲੌਗ ਪਰਲੌਗ ਸੁਖਦਾਇਕ ਸਹਾਈ ਹੈ । ... ੩੧੬.੩
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਸਾਚੋ ... ੧੮੭.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਛਿਨ ... ੩੪੧.੧
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਜੈਸੋ
ਤੈਸੋ ਅਉਰ ਠਉਰ ਸੁਨੀਐ ਨ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ... ੧੯੭.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਜੈਸੋ
ਤੈਸੋ ਨ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਬਿਖੈ ਅਉਰ ਉਰ ਆਨੀਐ । ... ੧੮੮.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲਿ ਸੰਗਮ ਸਮਾਗਮ ਕੈ ... ੬੭ ੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਅੰਤਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ... ੧੮੬.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ... ੫੦.੨
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਸੋਹੰ ਸੋਈ ਓਤਿਪੋਤਿ ... ੧੦੮.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੇਵ ਸੇਵਕ ਹੁਇ .. ੫੧.੩
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੇਵਕ ਹੁਇ ... ੫੦.੩
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਕਰਨੀ ਸੁ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ... ੫੦.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਗੁਹਜ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ... ੩੦੫.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਗੁਰਸਿਖ ਪੂਰਨ ਹੁਇ ... ੧੪੯.੩
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ ... ੫੦.੧
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਬੀਸ ਇਕਈਸ ਈਸ
ਅਨਹਦ ਗਦ ਗਦ ਅਭਰ ਭਰਸ ਹੈ । ... ੩੨.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਬੀਸ ਇਕਈਸ ਈਸ
ਇਤ ਰੇ ਉਲੰਘਿ ਉਤ ਜਾਇ ਠਹਰਾਵਈ । ... ੧੧.੧
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਬੀਸ ਇਕਈਸ ਈਸ
ਸੋਹੰ ਸੋਈ ਦੀਪਕ ਸੋ ਦੀਪਕ ਜਗਾਇ ਹੈ । ... ੮੬.੪

ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਬੀਸ ਇਕਵੀਸ ਈਸ ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਕਾਹੂ ਅਲਖ ਲਖਾਵਈ।	...	੧੦੩.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਬੀਸ ਇਕਵੀਸ ਈਸ ਪੂਰਨ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਏਕ ਹੀਯੇ ਆਨੇ ਹੈ।	...	੩੪.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸਬੈ ਗੁਰੂ ਚਰਨਿ ਸਰਨਿ ਲਿਵ	...	੧੨੦.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗ ਗੋਸਟਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਸੰਗ	...	੧੩੫.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਿ ਰੀਤਿ	...	੮੪.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗ ਬ੍ਰਹਮ ਸਥਾਨ ਸਤਿ	...	੩੪੩.੩
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗ ਰੰਗ ਹੁਇ ਤੰਬੱਲ ਰਸ	...	੮੫.੩
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗ ਰੰਗ ਮੈ ਰੰਗੀਲੇ ਭਏ	...	੮੮.੧
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧ ਰੂਪ ਰੰਗ ਅੰਗ ਅੰਗ ਛਬਿ	...	੨੬੦.੧
ਗੁਰਸਿਖ ਹੋਇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਟੇਵ ਗਹੈ	...	੪੬੭.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਪੂਹਪ ਸੁਬਾਸ ਨਿਜ ਰੂਪ ਤਾਮੈ	...	੩੭.੨
ਗੁਰਸਿਖ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਗੁਰਸਿਖ ਸਿਖ ਗੁਰ	...	੧੪੯.੪
ਗੁਰਸਿਖ ਭਾਇ ਗੁਰਸਿਖ ਭਾਉ ਚਾਉ ਰਿਚੈ	...	੧੪੯.੨
ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਅਉ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਏਕਮੇਕ	...	੫੪.੪
ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਬਖਾਨੀਐ ਨਾਮ ਦੋਇ ਪ੍ਰਭੂ ਏਕ	...	੭.੪
ਗੁਰ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਕੈ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਨ ਹੋਇ ਮਿਲੈ	...	੫੫੧.੩
ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ਸਬ ਕੋਊ ਕਹੈ	...	੫੫੩.੪
ਗੁਰ ਭਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲ ਬ੍ਰਹਮਾਸਨ ਬਿਸ੍ਰਾਮ	...	੫.੩
ਗੁਰਮਤਿ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਨ ਹਰਖ ਸੋਗ	...	੧੭੬.੪
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਏਕ ਟੇਕ ਦੂਤੀਆ ਨਾ ਸਤਿ	...	੩੩੩.੧
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰ ਅਗਿਆਨੀ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ	...	੨੫.੩
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਅਧਮ ਅਸਾਧੁ ਸਾਧੁ	...	੨੫.੧
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਅਬਿਬੇਕੀ ਹੁਇ ਬਿਬੇਕੀ	...	੨੫.੨
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਸਿੰਬਲ ਸਫਲ ਭਏ	...	੨੭.੧
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਹਉਮੈ ਖੋਇ ਹੋਇ ਰੇਨ	...	੨੪.੩
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਕੰਚਨ ਮਨੂਰ ਭਏ	...	੨੭.੨
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਕਰਮ ਭਰਮ ਖੋਇ	...	੨੬.੪
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਕਾਲਕੂਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੁਇ	...	੨੭.੩
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਚੰਚਲ ਅਚਲ ਭਏ	...	੨੪.੧
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਭਏ ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਨਿਹਚਲ ਧਾਮ ਹੈ।	...	੨੫.੪
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਭਏ ਮਾਇਆ ਮੈ ਉਦਾਸ ਬਾਸ ਬੰਧ ਨਿਰਬੰਧ ਹੈ।	...	੨੭.੪
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜੋਨਿ ਕੈ ਅਜੋਨਿ ਭਏ	...	੨੪.੨
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਬਰਨ ਅਬਰਨ ਭਏ	...	੨੪.੪
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਬਾਇਸ ਪਰਮਹੰਸ	...	੨੬.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਬੈਰ ਨਿਰਬੈਰ ਭਏ	...	੨੬.੧
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਭੇਦ ਨਿਰਭੇਦ ਭਏ	...	੨੬.੨
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਤ ਸਫਲ ਹੁਇ	...	੧੩.੪
ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਰਿਦੈ ਸਤਿਰੂਪ ਦੇਖੈ ਚ੍ਰਿਗ	...	੨੨੬.੧
ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਧਸੰਗ ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ	...	੨੮੭.੨
ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਨਿ ਦੁਰਮਤਿ ਨ ਮਿਟਤ ਜਾਕੀ	...	੩੧੬.੪
ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਰਤਿ ਕੈ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲੇ	...	੧੭੬.੨
ਗੁਰਮਤਿ ਚਰਮ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਿਬਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹੁਇ	...	੧੭੬.੧
ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਉਚ ਨੀਚ ਨੀਚ ਉਚ	...	੧੩੬.੪
ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਹਚਲ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਰਿਦੈ	...	੧੩੮.੩
ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ	...	੧੭੬.੩
ਗੁਰਮਤਿ ਭਜਨ ਭਜਨ ਦੁਰਮਤ ਕਹੈ	...	੬੧੩.੩
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਗ ਅੰਗ ਪੰਗ ਸਹਬੰਗ ਲਿਵ	...	੧੬੬.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪਾ ਖੋਇ ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਗਤਿ	...	੬੦.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਅਤਿ	...	੨੮੫.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਸੁਗੰਧ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਨਿਜ ਆਸਨ	...	੪.੭
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਪਰਮਦਭੁਤ ਗਤਿ	...	੫੧ ੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਲਿਵ	...	੫੧.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ ਲਿਵ	...	੫੧.੨
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲੈ ਸੋਈ ਜਾਨੈ ਜਾਮੈ ਬੀਤੈ	...	੨੫੩.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਉਨਮਾਨ ਗਿਆਨ	...	੨੨.੨
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਬਿਬੇਕ ਹੈ ।	...	੨੫੪.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਭਾਨ ਗਿਆਨ ਜੋਤਿ ਕੋ ਉਦੋਤ ਪ੍ਰਗਟਾਇਓ ਹੈ।	...	੨੫੭.੧
ਗੁਰਮੁਖ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮਰੈ	...	੨੮੦.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧਸੰਗਿ ਉਲਟਿ ਪਵਨ ਮਨ ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਹੈ ।	...	੨੫੧.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧਸੰਗਿ ਅੰਤ ਕੋ ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਆਦਿ ਪਰਮਾਦਿ ਹੈ ।	...	੨੫੦.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧੁਸੰਗਿ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਚੀਤ ਆਸਾ ਮੈ ਨਿਰਾਸ ਹੈ ।	...	੧੯੦.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧੁਸੰਗਿ ਪਰਮਦਭੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸੇ ਹੈ ।	...	੧੬੯.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗੁ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ	...	੧੩੭.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਕੀਆ ਮੈ ਅਕਾਲ ਕਾਲ ਬਿਆਲ ਬਿਖੁ ਮਾਰੀਐ ।	...	੧੨੭.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਕੁਲ ਅਕੁਲੀਨ ਭਏ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀਐ ।	...	੧੨੭.੨
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਪਰਮਪਦੁ	...	੧੨੭.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਅਗਹੁ ਗਹਾਵੈ ਜਾਹਿ	...	੨੦.੩
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਅੰਗਿ ਅੰਗਿ ਕੱਟਿ ਸੰਭਾ	...	੧੫.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਅਤਿ ਅਸਚਰਜਮੈ	...	੧੯.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਅਦਭੁਤ ਅਸਥਾਨ	...	੧੯.੩
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਅਲਖ ਲਖਾਵੈ ਜਾਹਿ	...	੨੦.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਦੇਖ	...	੧੯.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਅਤਿ	...	੧੫.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਕੀਨੇ	...	੨੮੨.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਗੰਧ ਪਰਮਦਭੁਤ	...	੧੫.੨
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਗੰਧ ਰਸ ਬਿਸਮ ਹੁਇ	...	੧੯.੨
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਗਿਆਨ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ	...	੧੪੮.੨
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਚਾਖਤ ਉਲਟਿ ਭਈ	...	੧੮੨.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਚਾਖਤ ਭਈ ਉਲਟਿ	...	੧੮੧.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਦਇਆ ਕੈ ਦਿਖਾਵੈ ਜਾਹਿ	...	੨੦.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਦਿਬਿ ਦੇਹ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹੁਇ	...	੪੮੮.੩
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਮਾਇਆ ਕੈ ਚਖਾਵੈ ਜਾਹਿ	...	੨੦.੨
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਮਹਾਤਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਕਹਤ ਨ ਆਏ ਹੈ ।	...	੩੩.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧ ਮਿਲਿ ਅਲਖ ਲਖਾਵਈ ।	...	੧੫.੩
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ ਜੋਗ ਭੋਗ ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ ਪ੍ਰਜੋਗੀ ਹੈ ।	...	੨੬੭.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨਮੋ ਨਮੋ ਉਚਰਤ ਹੈ ।	...	੪੮੯.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਚੀਤ ਹੁਇ ਅਤੀਤ	...	੨੨੪.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਰਪਨ ਦੇਖੀਅਤਿ ਆਪਾ ਆਪੁ	...	੨੪੫.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਨ ਕੈ ਪਤਿਸਟਾ ਸੁਖੰਬਾਰ ਲੈ	...	੧੪੮.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦ ਬੇਦ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਭੇਦ	...	੫੪.੩
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਇਕ ਈਸ ਕੋ ਵਰਤਮਾਨ	...	੮੪.੨
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਸੁਖ ਚਾਹਤ ਸਕਲ ਪੰਥ	...	੫੮.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਗਹੇ ਜਮਪੁਰਿ ਪੰਥ ਮੇਟੇ	...	੫੭.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਗੁਰ ਧਿਆਨ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹੈ	...	੩੨੨.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਚਰ ਅਚਰ ਹੁਇ ਅੰਗ ਅੰਗ	...	੨੭੮.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੁਤਿ ਸ੍ਰਵਨ ਕੈ	...	੧੫੨.੨
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਸਰਬ ਮੈ	...	੧੫੨.੪

SIKHBOOKCLUB.COM

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇਖੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕੈ	...	੧੫੨.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਰਸ ਗੰਧ ਸੰਧਿ	...	੧੫੨.੩
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਸਿਖ	...	੨੭੨.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੀਸ ਇਕਈਸ ਸੋਹੈ ਹੋਦੀ ਜਾਨੈ	...	੨੨੨.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਚਾਹਉ ਸਤਿ	...	੩੪੩.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ ਅੰਗ ਅੰਗ ਬਿਸਮ ਸੁਖੰਗ ਮੈ ਸਮਾਏ ਹੈ ।	...	੫੨.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ ਤਨ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਗਤਿ ਗੰਮਿਤਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ।	...	੬੩.੩
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ ਪਰਮਦਕ੍ਰਤ ਗਤਿ ਅਲਖ ਲਖਾਏ ਹੈ ।	...	੬੪.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਇਕਤ੍ਰ ਭਏ ਪੂਰਨ ਪਰਮਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਹੈ ।	...	੫੩.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਮੁਖ ਚੰਦਨ ਅਉ ਬਾਂਸ ਬਿਧਿ	...	੪੯੩.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਮੁਖ ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ	...	੪੯੦.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਹੁਇ ਦੁਬਿਧਾ ਭਰਮ ਖੋਏ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗਹੇ ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ ਹੈ।	...	੨੮੨.੨
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਹੁਇ ਦੁਬਿਧਾ ਭਰਮ ਖੋਏ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗਹੇ ਨਿਜਘਰਿ ਆਏ ਹੈ ।	...	੮੯.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਹੁਇ ਧਾਵਤ ਬਰਜਿ ਰਾਖੈ	...	੨੫੯.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਹੁਇ ਭ੍ਰਮਨ ਕੋ ਭ੍ਰਮੁ ਖੋਇਓ	...	੨੬੧.੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਭੈ ਭਾਇ ਨਿਰਬਾਹੁ ਕਰੈ	...	੧੧੯.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਮਹਾਤਮ ਅਕਥ ਕਥਾ	...	੩੮.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਮੈ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਰੀਤਿ	...	੩੭.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਮੈ ਮਨਮੁਖ ਥਕਤ ਹੁਇ	...	੨੬੪.੪
ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਮਤਾ ਰਾਮ ਸੰਧ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲਿ ਭਏ ਗੁਰ	...	੫.੮
ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਮਤਾ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਓ	...	੫.੫
ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਮਤਾ ਰਾਮ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਏ	...	੫.੨
ਗੂੰਗੈ ਟੇਕ ਚਰ ਕਰ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ	...	੩੧੪.੨
ਗੋਧਨ ਹਰਤ ਜੈਸੇ ਕਰਤ ਪੂਕਾਰ ਗੌਪ	...	੧੬੭.੨
ਗੋ ਦ੍ਵਿਜ ਬਧੂ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਬੰਸ ਕੋਟਿ ਹਤਜਾ	...	੫੭੨.੩
ਗੋਬਰ ਗੋ ਮੂਤ੍ਰ ਮੂਤ੍ਰ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਭਏ	...	੨੦੧.੨
ਗ੍ਰਿਹ ਤਜਿ ਨਵਿਨਾਥ ਸਿਧਿ ਜੋਗੀਸੁਰ ਹੁਇ ਨ	...	੪੫੭.੨
ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੁਇ ਪਾਇਓ ਨ ਸਹਜ ਘਰੁ	...	੩੦.੧
ਗ੍ਰੀਖਮ ਸਮੈ ਜੈਸੇ ਤਊ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਚਰਿਤ੍ਰ	...	੩੧੧.੩
ਘਟ ਘਟ ਕਾ ਪਰਵੇਸ ਏਕ ਅਨੇਕ ਬਿਬੇਕ ਸਸਿ	...	੧.੨
ਘਟ ਘਟ ਕਾ ਪਰਵੇਨ ਸੋਸ ਪਹਿ ਕਹਤ ਨ ਆਵੈ	...	੧.੫

ਘਟਾ ਘਨਘੋਰ ਮੋਰ ਚਾਤ੍ਰਕ ਰਿਦੈ ਉਲਾਸ ... ੪੨੪.੩
ਘਟਿ ਅਵਘਟਿ ਨਟ ਵਟ ਅਦਭੁਤ ਗਤਿ ... ੫੭੯.੪
ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਅਉ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਹੈ ... ੯੮.੨
ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤਿ ਓਤਿਪੋਤਿ
ਅਵਗੁਨੁ ਗੁਨੁ ਕਾਹੂ ਕੋ ਨ ਬੀਚਾਰੀਐ । ... ੫੪੭.੩
ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤਿ ਓਤਿਪੋਤਿ
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਆਦਿ ਕਉ ਅਦੇਸ ਹੈ । ... ੧੩੩.੪
ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇਖੈ ਸੁਨੈ ਬੋਲੈ ... ੪੬੨.੨
ਘਰ ਘਰ ਘਰਨਿ ਅਨੇਕ ਏਕ ਰੂਪ ਹੂਤੇ ... ੪੬੨.੩
ਘਰ ਘਰ ਫਿਰਤ ਮੰਜਾਰ ਅਹਾਰ ਪਾਵੈ ... ੪੬੦.੨
ਘਰੀ ਘਰੀ ਟੇਰਿ ਘਰੀਆਰ ਸੁਨਾਦਿ ਸੰਦੇਸੋ ... ੬੫੭.੧
ਘੂਰਮ ਹੁਦਿ ਘਾਇਲ ਸੋ ਘੂਮਤ ਅਰੂਨ ਦ੍ਰਿਗ ... ੧੭੩.੨
ਘੋਸਲਾ ਮੈ ਅੰਡਾ ਤਜਿ ਉਡਤ ਅਕਾਸਚਾਰੀ ... ੧੮੪.੧

ਚਹੂੰ ਓਰ ਸੋਰ ਕੋ ਪਾਹਰੂਆ ਪੁਕਾਰ ਹਾਰੇ ... ੬੫੭.੩
ਚਕਈ ਅਉ ਸੂਰ ਜਲਿ ਮੀਨ, ਜਿਉ ਕਮਲ ਅਲਿ ... ੧੮੭.੨
ਚਕਈ ਚਕੋਰ ਅਹਿਨਿਸਿ ਸਸਿ ਭਾਨ ਧਿਆਨ ... ੪੯੨.੧
ਚਕਈ ਚਕੋਰ ਮੋਰ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਅਨੰਦਮਈ ... ੨੮.੪
ਚਕਈ ਚਕੋਰ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਭ੍ਰਿੰਗ ਅਉ ਪਤੰਗ ... ੩੧੬.੧
ਚਚਰਚਰੀ ਕੰਕਨ ਮੁੰਦ੍ਰਿਕਾ ਮਹਦੀ ਬਨੀ ... ੩੪੭.੪
ਚਟੀਆ ਅਨੇਕ ਜੈਸੇ ਆਵੈ ਚਟਸਾਲ ਬਿਖੈ ... ੫੮੩.੨
ਚਟੀਆ ਅਨੇਕ ਜੈਸੇ ਏਕ ਚਟਿਸਾਰ ਬਿਖੈ ... ੩੭੮.੩
ਚਤੁਰ ਪਹਰ ਦਿਨ ਜਗਤਿ ਚਤੁਰ ਜੁਗ ... ੧੫੭.੧
ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਅਉ ਸਾਗਰ ਸਮੂਹ ਸੁਖ ... ੪੩੦.੩
ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਸੁਭਾਵ ਸੀਲ ਰੂਪ ਗੁਨ ... ੬੧੨.੨
ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਚਾਹੈ ... ੧੮੦.੩
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਇਕ ਬਰਨ ਹੂਦਿ ਸਾਧਸੰਗ ... ੩੭੩.੩
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਸਾਰ ਚਉਪਰ ਕੋ ਖੇਲੁ ਜਗ ... ੧੫੭.੪
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਪਾਨ ਚੁਨਾ ਅਉ ਸੁਪਾਰੀ ਕਾਬਾ
ਆਪਾ ਖੋਇ ਮਿਲਤ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਠਾਨੀਐ । ... ੩੯.੩
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਪਾਨ ਚੂਨਾ ਅਉ ਸੁਪਾਰੀ ਕਾਬਾ
ਆਪਾ ਖੋਇ ਮਿਲਤ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਤਾਸ ਹੈ । ... ੧੨੪ ੩
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਮਿਲਿ ਸੁਰੰਗ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ... ੯੪.੧
ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਮੈ ਨ ਪਾਈਐ ਬਰਨ ਤੈਸੇ ... ੧੮੫.੧
ਚੰਦਹਿ ਚਾਹੈ ਚਕੋਰ ਘਨਹਰ ਘਟਾ ਮੋਰ ... ੫੯੯.੩
ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਹੀ ਅਛਤ ਨਿਰਗੰਧ ਰਹੈ ... ੩੦੮.੪
ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਜੈਸੇ ਬਾਂਸ ਅਉ ਬਨਾਸਪਤੀ ... ੪੬੫.੨
ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਜੈਸੇ ਬਾਂਸ ਨਿਰਗੰਧ ਕੰਧ ... ੨੩੬.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਜੈਸੇ ਬੂਡਜੈ ਹੈ ਬੜਾਈ ਬਾਂਸ	...	੬੬੨.੩
ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਦ੍ਰੁ ਗੰਧ ਸੋ ਸੁਗੰਧ ਹੋਹਿ	...	੭੯.੨
ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਬਸਿ ਬਾਂਸ ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨੀ ਆਨ ਦ੍ਰੁਮ ਦੂਰਹੁ ਭਏ ਬਾਸਨ ਕੈ ਬੰਹੇ ਹੈ ।	...	५०੭.੧
ਚੰਦਨ ਸਮੀਪ ਬਸਿ ਬਾਂਸ ਮਹਿਮਾਂ ਨ ਜਾਨੀ ਆਨ ਦ੍ਰੁਮ ਦੂਰ ਭਏ ਬਾਸਨਾ ਕੈ ਬੰਹੇ ਹੈ ।	...	੬੩੯.੧
ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਸੰਧ ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਤਾਸ	...	੮੫.੪
ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਸਨਬੰਧ ਕੈ ਬਨਾਸਪਤੀ	...	੧੨੯.੩
ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਮਿਲਿ ਪਵਨ ਸੁਗੰਧ ਸੰਗਿ	...	੧੫੮.੨
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਕੈ ਸੁਬਾਸਨਾ ਬਨਾਸਪਤੀ ਤਾਹੀ ਤੇ ਸੁਗੰਧਤਾ ਸਕਲ ਮੈ ਸਮਾਵਈ ।	...	੧੩੪.੨
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਕੈ ਸੁਬਾਸਨਾ ਬਨਾਸਪਤੀ ਭਗਤ ਜਗਤ ਪਤਿ ਬਿਸਮ ਬੀਚਾਰੰ ਜੀ ।	...	੯੩.੪
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਜੈਸੇ ਬਾਸੀਐ ਬਨਾਸਪਤੀ	...	੩੦੬.੩
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸਨਾ ਕੈ ਸੋਬੁਲ ਸੁਬਾਸ ਹੋਤ	...	੩੦੭.੨
ਚੰਦਨ ਸੁਬਾਸ ਬਾਂਸ ਬਾਸ ਬਾਸ ਬਾਸੀਐ ਨਾ	...	੬੩੮.੩
ਚੰਦਨ ਕੀ ਬਾਰਿ ਜੈਸੇ ਦੀਜੀਅਤ ਬਥੂਰੁ ਦ੍ਰੁਮ	...	५३੨.੧
ਚੰਦਨ ਚੰਦਨ ਕਹਤ ਪ੍ਰਗਟੈ ਨ ਸੁਬਾਸੁ ਬਾਸੁ	...	੪੩੭.੩
ਚੰਦਨ ਬਨਾਸਪਤੀ ਕਨਿਕ ਅਨਿਕ ਧਾਤੁ	...	੨੭੭.੩
ਚੰਦਨ ਬਨਾਸਪਤੀ ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਗਤਿ	...	੨੨੫.੪
ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਛਤ ਰਵਿ ਰਾਹ ਨ ਸਕਤ ਗ੍ਰਸਿ	...	੨੯੬.੧
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਕਟਾਛ ਕਰਿ	...	੪੨੯.੪
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗਹੇ ਧਾਵਤ ਬਰਜਿ ਰਾਖੈ	...	੮੨.੩
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗਹੇ ਨਿਜਘਰਿ ਮੈਂ ਨਿਵਾਸ	...	੧੦੫.੧
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਏਕ ਪੈਂਡਾ ਜਾਇ ਚਲ	...	੧੧੧.੧
ਚਰਨਿ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗਿ ਧਰਿ	...	੨੫੫ ੪
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਕਰਮ ਭਰਮ ਖੰਏ	...	੫੭.੨
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਕਾਮਨਾ ਸਕਲ ਫਲ	...	੭੨.੨
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਤੀਰਥ ਪੁਟਬ ਕੋਟਿ	...	੭੨.੧
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਧ ਵਤ ਬਰਜਿ ਰਾਖੈ	...	੨੮੧.੧
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਨਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ	...	੭੨.੩
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਭਈ ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ	...	੮੫.੧
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ	...	੭੨.੪
ਚਰਨ ਸਰਠਿ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਹੁਇ ਇਕਤ੍ਰ ਗੰਮਿਤਾ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਸੁਧਿ ਪਾਈ ਹੈ ।	...	੪੭.੧
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਹੁਇ ਇਕਤ੍ਰ ਤਨ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਗਤਿ ਅਲਖ ਲਖਾਈ ਹੈ।	...	੪੮.੧
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਭਜ ਮੰਜਨ ਮਛੀਨ ਮਲ	...	੨੯੫.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਰਜ ਰੂਪ ਕੌ ਅਨੂਪ ਓਪ	...	੨੫੯.੨
ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਲਿਵ ਆਪਾ ਖੋਇ ਹੁਇ ਲੋਨ	...	੧੯੦.੪
ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਲਿ ਗੁਰਸਿਖ ਮੋਖ ਹੁਇ	...	੪੬੩.੪
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਕੰਚਨ ਭਏ ਮਨੂਰ	...	੨੪੯.੧
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਸਹਜ ਘਰਿ ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ ਏਕ ਟੇਕ ਠਹਰਾਈ ਹੈ ।	...	੩੩੭.੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਸਹਜ ਘਰਿ ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ ਪਰਮਾਰਥ ਬੀਚਾਰ ਹੈ ।	...	੨੧੭.੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖ ਮਨ ਮੈ ਨਿਵਾਸ ਕੀਓ	...	੨੧੮.੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੋ ਮਹਾਤਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ	...	੮੦.੧
ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਜਬ ਤੇ ਰਿਦੈ ਬਸਾਏ	...	੨੧੮.੧
ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਔਰ ਸਕਲ ਫਲਦਾਈ ਹੈ ।	...	੩੩੭.੪
ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਗੁਰਸਿਖ ਮਧੁਕਰ ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸ ਕੈ ।	...	੬੬.੪
ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨਮੋ ਕੈ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ।	...	੨੧੭.੪
ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤੁ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਚੀਤ ਆਪਾ ਆਪ ਚੀਨੈ ਹੈ ।	...	੩੩੮.੨
ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤੁ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਸਿ ਭਏ ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਜੀ	...	੩੨੨.੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤੁ ਮਲੀਨ ਮਨਿ	...	੩੩੭.੨
ਚਰਨ ਕਮਲ ਦਲ ਸੰਪਟ ਮਧੁਪ ਗਤਿ	...	੪੩.੪
ਚਰਨ ਕਮਲ ਨਿਜ ਆਸਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਕੈ	...	੩੩੮.੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਭਜਿ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਏ	...	੩੩.੧
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਕੈ ਚਾਹਤ ਚਰਨ ਰੇਨ ਸਕਲ ਅਕਾਰ ਹੈ	...	੨੧੭.੨
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਕੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਮਰਪਦ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਹੀ ।	...	੨੧੮.੨
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ	...	੩੬.੪
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਚ ਨਿਹਚਲ ਚਿਤ	...	੮੮.੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ	...	੧੮.੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਮਧੁਕਰ ਗਤਿ	...	੬੭.੨
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਮਧੁਪ ਗਤਿ	...	੨੩.੨
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਰਸਕਿ ਹੁਇ ਮਨ ਮਧੁਕਰ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਸਮਾਨੇ ਹੈ ।	...	੪੩੧.੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਰਸਿਕ ਹੁਇ ਚਾਖੈ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਸੰਸਾਰ ਕੌ ਉਧਾਰ ਹੈ ।	...	੩੮.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਬਿਸਮ ਸੂਥੰਗ ਮੈ ਸਮਾਨੇ ਹੈ ।	...	੨੯੩.੧
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਦੁਰਮਤਿ ਭਾਗੀ ਹੈ।	...	੬੮.੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਸਮਾਨੇ ਹੈ ।	...	੯੨.੧
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਜਾਗੀ ਹੈ	...	੬੮.੨
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਤਾਹਿ ਜਗ ਮਧੁਕਰ ਹੈ ।	...	੨੧੬.੧
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਹੈ ।	...	੬੮ ੧
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ ਮਨ ਮਧੁਕਰ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਸਮਾਨੇ ਹੈ ।	...	੨੭੧.੧
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ ਮਨ ਮਧੁਕਰ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਭਿਲਾਖੀਐ ।	...	੩੪੮.੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ ਮਾਇਆ ਮੈ ਉਦਾਸ ਬਾਸ ਬਿਰੱਲ ਬੈਰਾਗੀ ਹੈ ।	...	੬੮.੪
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਰਜ ਲੋਪਨ ਕੈ	...	੭੮.੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਵਾਸਨਾ ਨਿਵਾਸ	...	੨੧੮.੪
ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਿਲਿ ਬਿਛੁਰੇ ਮਧੁਪ ਮਨੁ	...	੩੦੦.੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਸ ਗੰਧ ਰੂਪ ਸੀਤਲਤਾ	...	੩੩੮.੪
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਜ ਗੁਰਸਿਖ ਮਾਥੈ ਲਾਗੀ	...	੧੯੩.੧
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਜ ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਰਾਸਿ	...	੨੮੫.੨
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਜ ਮਸਤਕਿ ਲੋਪਨ ਕੈ	...	੩੩੭.੧
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਜ ਮਜਨ ਕੈ ਦਿਬਿ ਦੇਹ	...	੩੩੮.੧
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਜ ਮਜਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤਿ ਕਾਰਨ ਅਧੀਨ ਹੁਤੇ ਕੀਨ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਹੈ ।	...	੩੩੯.੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਜ ਮਜਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤਿ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਹੁਇ ਪੂਜਤ ਚਰਨ ਹੈ ।	...	੩੩੯.੨
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਜ ਮਜਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤਿ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਭਏ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਹੈ ।	...	੩੩੯.੪
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਜ ਮਜਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤਿ ਪੂਰਬ ਤੀਰਥ ਕੋਟਿ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਹੈ ।	...	੩੩੯.੧
ਚਰਨ ਗਵਨ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਰਕ੍ਰਮਾ ਲਓ	...	੬੨੮.੩
ਚਰਨ ਗਵਨ ਗੰਮਿ ਗਵਨ ਚਰਨ ਗੰਮਿ	...	੨੭੯.੪
ਚਰਨ ਬਿਮੁਖ ਦੁਖ ਤਾਰਿਕਾ ਚਮਤਕਾਰ	...	੨੦੭.੪
ਚਰਮ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਮ੍ਰਿਦ ਪੇਖੈ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕੈ	...	੧੧.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਚਲਤ ਚਲਤ ਜੈਸੇ ਪਹੁਚੈ ਨਿਕਾਨੈ ਜਾਇ	...	੫੮੮.੪
ਚਲਨੀ ਮੈ ਜੈਸੇ ਦੋਖੀਅਤ ਹੈ ਅਨੇਕ ਛਿਦ੍ਰ	...	੫੧੨.੧
ਚਾਉ ਚਿਤ ਚਉਗੁਨੋ ਬਢੈ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ	...	੬੫੩.੪
ਚਾਹਿ ਚਾਹਿ ਚੰਦ ਮੁਖ ਚਾਇਕੈ ਚਕੋਰ ਚਖਿ	...	੪੨੩.੧
ਚਾਤਿਰ ਚਤੁਰ ਪਾਠ ਸੇਵਕ ਸਹੇਲੀ ਸਾਠਿ	...	੩੪੫.੩
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਿ ਅਖੀਆਂ ਉਘਰਿ ਗਈ	...	੨੦੫.੪
ਚਾਰ ਕੂੰਟ ਸਾਤਦੀਪ ਮੈ ਨ ਨਵਖੰਡ ਬਿਖੈ	...	੧੯੭.੧
ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਚਿਤਵਤ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਤੇ ਚੁਰਾਈ	...	੪੦੮.੧
ਚਿਰੰਕਾਲ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਨਿਰਮੋਲ ਪਾਏ	...	੧੭.੧
ਚੀਕਲੇ ਕਲਸ ਪਰ ਜੈਸੇ ਨ ਟਿਕਣ ਬੂੰਦ	...	੬੩੮.੧
ਚੀਟੀ ਕੈ ਉਦਰ ਬਿਖੈ ਹਸਤੀ ਸਮਾਇ ਕੈਸੇ	...	੭੫.੧
ਚੋਟੀ ਚੀਟਾ ਬਿਲ ਸੋ ਨਿਕਸਿ ਧਰ ਗਵਨ ਕੈ	...	੫੪੮.੨
ਚੀਰ ਚਾਰ ਦਰਪਨ ਮਧਿ ਆਪਾ ਆਪੁ ਚੀਨ	...	੩੪੬.੪
ਚੋਰ ਜਾਰ ਅਉ ਜੂਆਰ ਮਦਪਾਨੀ ਦੂਖ੍ਰਿਤ ਸੋ	...	੩੨੪.੨
ਚੋਰ ਜਾਰ ਅਉ ਜੂਆਰ ਮੋਹ ਦ੍ਰੋਹ ਅੰਧਕਾਰ	...	੪੮੬.੩
ਚੋਰਨ ਕੈ ਤ੍ਰਾਸ ਜਾਇ ਸਰਨਿ ਗਹੈ ਨਰਿੰਦ	...	੫੪੪.੩
ਚੋਰੀ ਬਟਵਾਰੀ ਪਰਨਾਰੀ ਕੈ ਤ੍ਰਿਦੋਖ ਮਮ	...	੫੨੪.੪
ਛਤ੍ਰ ਕੇ ਬਦਲੇ ਜੈਸੇ ਬੈਠੇ ਛਤਨਾ ਕੀ ਛਾਂਹ	...	੩੮੯.੧
ਛਬਿ ਕੈ ਅਨੇਕ ਛਬਿ ਸੋਭਾ ਕੈ ਅਨੇਕ ਸੋਭਾ	...	੧੪੧.੧
ਛਾਡਿ ਅਹੰਕਾਰ ਛਾਰ ਹੋਇ ਗੁਰਮਾਰਗ ਮੈ	...	੪੩੪.੪
ਛਾਡਿ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕੁ ਹੁਇ	...	੪੭੯.੪
ਛਿਰਕਾਰੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ਪੀਸਨਕਾਰੀ ਕੈ ਜੋ ਸੁਖ	...	੬੫੬.੪
ਜਉ ਹਮ ਅਧਮ ਕਰਮ ਕੈ ਪਤਤਿ ਭਏ	...	੫੦੪.੧
ਜਉਹਰੀ ਕਹਾਇ ਪੁਨ ਕਉਡਾ ਕੌ ਬਨਜੁ ਕਰੈ	...	੪੭੯.੨
ਜਉ ਕੰਉ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਭ੍ਰਿਤਿ ਭਾਗਿ ਭ੍ਰਮੀਆ ਪੈ ਜਾਇ	...	੪੬੪.੨
ਜਉ ਕੰਉ ਬੁਲਾਵੈ ਕਹਿ ਸ੍ਵਾਨ ਮ੍ਰਿਗ ਸਰਪ ਕੈ	...	੪੯੪.੧
ਜਉ ਕੰਉ ਮਵਾਸ ਸਾਹਿ ਭ੍ਰਮੀਆ ਮਿਲਾਵੈ ਆਨਿ	...	੪੬੪.੧
ਜਉ ਗਰਬੈ ਬਹੁ ਬੂੰਦ ਚਿਤੰਤਰਿ	...	੫੨੭.੧
ਜਉ ਗੁਸੇ ਅਰਕ ਸੂਤ ਨਰਕ ਨਿਵਾਸੀ ਭਏ	...	੫੦੪.੩
ਜਉ ਜਾਨੈ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਗਨ ਕੈ ਦੇਖੀਅਤ	...	੩੫੨.੧
ਜਉ ਜਾਨੈ ਸਕਦੂ ਰਸ ਰਸਨਾ ਬਖਾਨੀਅਤ	...	੩੫੨.੨
ਜਉ ਪੈ ਗੁਡੀ ਉਡੀ ਦੇਖੀਅਤ ਹੈ ਅਕਾਸਚਾਰੀ	...	੪੭੮.੩
ਜਉ ਪੈ ਚੰਗੁ ਚੰਗੀ ਕੈ ਬਤਾਵੈ ਹੰਸ ਮਾਨਸਰ	...	੫੨੪.੧
ਜਉ ਪੈ ਜਲ ਸੈ ਨਿਕਸ ਮੀਨ ਸਰਜੀਵ ਰਹੈ	...	੪੧੨.੩
ਜਉ ਪੈ ਜਾਨੈ ਰਾਗ ਨਾਦ ਸੁਨੀਅਤ ਸ੍ਰਵਨ ਕੈ	...	੩੫੨.੩
ਜਉ ਪੈ ਡੂੰਬਰੀ ਨ ਬ੍ਰਡੈ ਸਰਤਾ ਪਰਵਾਹ ਬਿਖੈ	...	੪੭੮.੧

ਜਉ ਪੈ ਦੇਖਿ ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਪਛਮ ਨੋ ਤਾਕੈ	...	੪੧੨.੧
ਜਉ ਪੈ ਨਾਦ ਬਾਦ ਸੁਨਿ ਮ੍ਰਿਗ ਆਨ ਗਿਆਨ ਰਾਚੈ	...	੪੧੨.੨
ਜਉ ਪੈ ਪਰਦਾਰਾ ਭਜਿ ਮ੍ਰਿਗਨ ਬਡਾਵੈ	...	੫੨੪.੩
ਜਉ ਪੈ ਰਖਵਈਆ ਪੁਨਿ ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਕਾਸ ਕਰੈ	...	੩੬੭.੨
ਜਉ ਪੈ ਲਪਟੈ ਪਾਖਾਣ ਪਾਵਕ ਨ ਜਰੈ ਸੂਤ੍	...	੪੭੮.੨
ਜਉ ਬਹੁ ਉਡੈ ਖਗ ਧਾਰ ਮਹਾ ਬਲ	...	੫੨੭.੨
ਜਉ ਭਏ ਦੂਖਤਿ ਅਰੁ ਦੀਨ ਪਰਚੀਨ ਲਗਿ	...	੫੦੪.੨
ਜਉ ਲਉ ਅਹੰਬੁਧਿ ਸੁਧਿ ਹੋਇ ਨ ਅੰਤਰਿ ਗਤਿ	...	੧੨.੩
ਜਉ ਲਉ ਅਨਰਸ ਬਸ ਭਉ ਲਉ ਨਹੀ ਪ੍ਰੇਮਰਸੁ	...	੧੨.੧
ਜਉ ਲਉ ਆਨ ਗਿਆਨ ਭਉ ਲਉ ਨਹੀਂ ਅਧਿਆਤਮ ਗਿਆਨ	...	੧੨.੨
ਜਉ ਲਉ ਕਰਿ ਆਸਾ ਆਸਵੰਤ ਹੁਇ ਆਸਰੋ ਗਹਿਓ	...	੪੨੮.੨
ਜਉ ਲਉ ਕਰਿ ਕਾਮਨਾ ਕਾਮਾਰਥੀ ਕਰਮ ਕੀਨੇ	...	੪੨੮.੧
ਜਉ ਲਉ ਦੀਪ ਜੋਤ ਹੈਤਿ ਨਾਹਿਨ ਮਲੀਨ ਆਲੀ	...	੬੬੧.੧
ਜਉ ਲਉ ਨ ਕਮਲਨ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਉਡਤ ਅਲ	...	੬੬੧.੨
ਜਉ ਲਉ ਭਾਸਕਰ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ ਨ ਆਕਾਸ ਬਿਖੈ	...	੬੬੧.੩
ਜਉ ਲਉ ਮਮਤਾ ਮਮਤ ਮੂੰਡ ਬੋਝ ਲੀਨੋ	...	੪੨੮.੩
ਜਸਤ ਸੰਯੁਕਤ ਹ੍ਵੈ ਮਿਲਤ ਹੈ ਸੀਤ ਜਲ	...	੫੯੮.੩
ਜਗਜੀਵਨ ਜਗ ਜਗ ਜਗਜੀਵਨ ਮੈ	...	੨੨੭.੨
ਜਗਜੀਵਨ ਮੈ ਜਗ, ਜਗ ਜਗਜੀਵਨ ਕੈ	...	੨੫੨.੩
ਜਗਤ ਕੀ ਜੀਵਨ ਜਗਤ ਪਤ ਚਿੰਤਾਮਨ	...	੬੪੯.੩
ਜਗ ਭੋਗ ਨਦੀਬੇਦ ਜਗਤ ਭਗਤ ਜਾਹਿ	...	੩੫.੩
ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਜੋਤਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਮਹਿ	...	੩.੮
ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਮਿਲ ਜੋਤਿ ਮਹਿ	...	੩.੧
ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸੋਭਾ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਛਬਿ	...	੬੫੨.੩
ਜਗਮਗ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋਤਿ ਅਤਿ ਅਸਚਰਜਮੋ	...	੫੨.੩
ਜਤ ਸਤ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸਹਜ ਸੰਤੋਖ ਮੰਡੀ	...	੨੪੬.੧
ਜਤ ਕਤ ਸਿਖ ਪਗ ਧਰੈ ਗੁਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਾਤ	...	੬੭੨.੩
ਜੰਤਨ ਤੇ ਸੰਤ ਅਉ ਬਿਨਾਸੀ ਅਬਿਨਾਸੀ ਭਏ	...	੧੮੨.੨
ਜਤੀ ਸਤੀ ਅਉ ਸੰਤੋਖੀ ਸਾਧਨ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ	...	੫੨੬.੪
ਜਨਨੀ ਸੁਤਹਿ ਜਉ ਧਿਕਾਰ ਮਾਰਿ ਪਿਆਰੁ ਕਰੈ	...	੩੫੫.੧
ਜਨਨੀ ਸੁਤਹਿ ਬਿਖੁ ਦੇਤ ਹੋਤੁ ਕਉਨ ਰਾਖੈ	...	੨੨੧.੧
ਜਨਨੀ ਕੋ ਪਿਆਰੁ ਅਉ ਧਿਕਾਰ ਉਪਕਾਰ ਹੇਤ	...	੩੫੫.੨
ਜਨਨੀ ਜਤਨ ਕਰਿ ਜੂਗਵੈ ਜਠਰ ਰਾਖੈ	...	੩੫੩.੧
ਜਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦਿ ਆਦਿ ਅੰਤ ਲਉ ਅਵਿਗਿਆ ਕੀਨੀ	...	੪੩੬.੨
ਜਨਮ ਅਸਟਮੀ ਰਾਮਨਉਮੀ ਏਕਾਦਸੀ ਭਏ	...	੪੮੪.੩
ਜਨਮ ਜੀਵਨ ਅੰਤ ਕਾਲ ਕੋ ਸੰਗਾਤੀ ਰਾਚਹੁ	...	੫੯੨ ੪
ਜਨਮ ਜੀਵਨ ਮ੍ਰਿਤ ਮੁਕਤਿ ਨ ਭੇਦ ਖੇਦ	...	੪੦੯.੩
ਜਨਮਤ ਸੁਤ ਸੂਥ ਕੁਟੰਬ ਅਨੰਦਮਈ	...	੨੪੧.੨

ਜਨਮਤ ਸੂਤ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਸੰਜਮੁ ਕਰੈ	...	੧੭੯.੨
ਜਨਮਤ ਸੂਤ ਖਾਨ ਪਾਨ ਮੋ ਸੰਜਮ ਕਰੈ	...	੫੬੯.੩
ਜਨਮਤ ਜਾਕੈ ਸੂਤ ਵਾਹੀ ਕੋ ਸੁਹਾਗੁ ਭਾਗੁ	...	੧੨੦.੨
ਜਨਮ ਮਰਨ ਸਮ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਅਰੁ	...	੯੦.੨
ਜਨਮ ਮਰਨ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਬਿਨੁ	...	੨੮੭ ੩
ਜਨਮ ਮਰਨ ਭ੍ਰਮ ਕਾਹੂ ਨ ਮਿਟਾਇ ਸਾਕਿਓ	...	੪੩੮.੪
ਜਪਤ ਅਕਾਲ ਕਾਲ ਕੰਟਕ ਕਲੇਸ ਨਾਸੈ	...	੪੦੮.੨
ਜੰਬਕ ਸੋ ਭਾਗਿ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ ਕੀ ਸਰਨਿ ਗਹੈ	...	੫੪੫.੨
ਜਬ ਤੇ ਪਰਮ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਆਏ	...	੨੧੭.੧
ਜਜੰ ਜਜੰ ਭੀਜੈ ਕਾਮਰੀ ਲਜੰ ਲਜੰ ਭਾਹੀ ਹੋਤ ਜਾਤ	...	੬੩੩.੪
ਜਰਤ ਬੈਸੰਤਰ ਜਉ ਧਾਇ ਧਾਇ ਧ੍ਰੂਮ ਗਹੈ	...	੪੭੩.੨
ਜਲ ਸੋ ਨਿਕਸ ਜੈਸੇ ਮੀਨ ਮਰ ਜਾਤ ਤਾਤ	...	੬੪੫.੩
ਜਲ ਸੋ ਨਿਕਾਸਿ ਮੀਨੁ ਰਾਖੀਐ ਪਟੰਬਰਿ ਮੋ	...	੫੧੪.੧
ਜਲ ਕੈ ਧਰਨ ਅਰੁ ਧਰਨ ਕੈ ਜੈਸੇ ਜਲੁ	...	੩੮੧.੧
ਜਲ ਥਲ ਗਿਰ ਤਰ ਤੀਰਥ ਭਵਨ ਕੂਅ	...	੨੫੫.੨
ਜਲਧਰ ਸੰਗਮ ਕੈ ਅਫਲ ਸੋਂਬਲ ਦ੍ਰੁਮ	...	੫੦੩.੨
ਜਲ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਪਾਲਕ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਬਨਾਸਪਤੀ	...	੨੮੬.੩
ਜਲ ਮਿਲਿ ਮੀਨ ਕੀਨ ਦੁਬਿਧਾ ਮਿਟਾਇ ਸਕੋ	...	੩੨੦ ੩
ਜਲਿ ਮਿਲਿ ਬਿਰਖਹਿ ਕਰਤ ਉਰਧ ਤਪ	...	੪੨੬.੨
ਜਲੁ ਬਿਨੁ ਤਰਫਿ ਤਜਤ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਾਨ ਮੀਨ	...	੩੧੭.੩
ਜਾਹਿ ਪੰਚ ਦੋਖ ਨਿਰਦੋਖ ਮੋਖ ਪਾਵੈ ਕੈਸੇ	...	੧੯੮.੪
ਜਾਹੀ ਜਾਹੀ ਘਟਿਕਾ ਮੋ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕੋ ਦੇਖੀਅਤ	...	੧੧੦.੩
ਜਾਕੀ ਹਾਟ ਸਕਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਪਾਵੈ ਅਉ ਬਿਕਾਵੈ	...	੪੫੪.੩
ਜਾਕੇ ਓਅੰਕਾਰ ਕੈ ਅਕਾਰ ਹੈ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀਮੁਖ ਸਬਦ ਗੁਰਸਿਖਨ੍ ਸੁਨਾਏ ਹੈ ।	...	੩੫.੨
ਜਾਕੇ ਓਅੰਕਾਰ ਕੈ ਅਕਾਰ ਹੈ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਰਤਨ ਸਮੈ ਸਾਧਸੰਗ ਸੋ ਲਗਨ ਹੈ ।	...	੩੦੨.੨
ਜਾਕੇ ਓਅੰਕਾਰ ਕੈ ਬਿਥਾਰ ਕੀ ਅਪਾਰ ਗਤਿ	...	੨੭੦.੩
ਜਾਕੇ ਏਕ ਤਿਲ ਕੋ ਬੀਚਾਰੁ ਨ ਕਹਤ ਆਵੈ	...	੨੭੩.੪
ਜਾਕੈ ਏਕ ਤਿਲ ਕੋ ਮਹਾਤਮੁ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ	...	੨੭੦.੨
ਜਾਕੈ ਏਕ ਫੁਨ ਪੈ ਧਰਨ ਹੈ ਸੋ ਧਰਨੀਧਰ	...	੬੭੧.੧
ਜਾਕੈ ਨਾਇਕਾ ਅਨੇਕ ਏਕ ਸੋ ਅਧਿਕ ਏਕ	...	੬੪੨.੧
ਜਾਕੋ ਏਕ ਬਾਢਹੈ ਕਹਾਢਤ ਹੈ ਬਿਸ੍ਨਾਥ	...	੬੭੧.੨
ਜਾਕੋ ਏਕ ਬਾਢਹੈ ਬਿਸੁ ਨਾਮ ਨਾਥ ਕਹਾਵੈ	...	੫੫੬.੨
ਜਾਕੋ ਜਗਜੀਵਨ ਅਕਾਲ ਅਬਿਨਾਸੀ ਨਾਮੁ	...	੪੮੫.੨
ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਪਨ ਅਉ ਸਖੋਪਤਿ ਅਵਸਥਾ ਕੈ	...	੧੫੯.੩
ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਪਨ ਅਹਿਨਿਸਿ ਦਹਦਿਸ ਧਾਵੈ	...	੨੩੦.੩
ਜਾਗ੍ਰਤ ਸ੍ਵਪਨ ਦਿਨ ਰੈਨ ਉਠ ਬੈਠ ਚਲਿ	...	੬੭੯.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਜਾਕੋ ਨਾਮੁ ਹੈ ਅਜੋਨੀ ਕੈਸੇ ਕੈ ਜਨਮੁ ਲੈ	...	੪੯੫.੧
ਜਾਤ ਹੈ ਜਗਤੁ ਜੈਸੇ ਤੀਰਥ ਜਾਤ੍ਰਾ ਨਮਿਤ	...	੫੨੫.੧
ਜਾਤਿ ਸਿਹਜਾਸਨ ਜਉ ਕਾਮਨੀ ਜਾਮਨੀ ਸਮੈ	...	੪੩੩.੧
ਜਾਤੇ ਗੁਨ ਰੂਪ ਅੰ ਕਰਮ ਕੈ ਸਕਲ ਕਲਾ	...	੬੪੯.੨
ਜਾ ਦਿਨ ਜਗਤ ਮਨ ਟਹਿਲ ਕਹੀ ਰਿਸਾਇ	...	੬੫੬.੧
ਜਾ ਦਿਨ ਪਿਸਨਹਾਰੀ ਭਈ ਜਗਜੀਵਨ ਕੀ	...	੬੫੬ ੩
ਜਾ ਦਿਨ ਭਈ ਪਨਿਹਾਰੀ ਜਗਨਨਾਥ ਜੀ ਕੀ	...	੬੫੬ ੨
ਜਾਨਤ ਉਸਤਤਿ ਕਰਤ ਨਿੰਦਿਆ ਅੰਧ ਮੂੜ	...	੫੫੫.੪
ਜਾਨਤ ਨ ਸਗਨ ਲਗਨ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ	...	੪੪੮ ੩
ਜਾਪੈ ਕਛੂ ਬੋਚੈ ਅਰੁ ਬਨਜ ਨ ਮਾਗੈ ਪਾਵੈ	...	੪੫੪.੨
ਜਾਪੈ ਬੋਨਤੀ ਬਖਾਨਿ ਜਿਹਬਾ ਥਕਤ ਭਈ	...	੬੬੬ ੩
ਜਾਮੈ ਜੈਸੀਐ ਸਮਾਈ ਤੈਸੀਐ ਮਹਿਮਾ ਬਡਾਈ	...	੩੭੨.੪
ਜਿਉ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਿਲੋਕ ਤ	...	੫੨੭.੩
ਜਿਹਬਾ ਕਉ ਲੋਚਨ ਸ੍ਰਵਨ ਜਉ ਮਿਲਹਿ ਦੇਵ	...	੩੯੭.੩
ਜੀਵਤ ਨ ਸਾਧਸੰਗ ਮੂਏ ਨ ਪਰਮਗਤਿ	...	੩੨੧ ੩
ਜੀਵਨ ਕੀ ਆਸਾ ਅਰੁ ਮਰਨ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਮਿਟੀ	...	੨੮੧.੨
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸਾਮ ਰਾਜ ਸੁਖ ਭੋਗਵਤ	...	੬੧੬.੪
ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ ਜਗਜੀਵਨ ਜੀਵਨ ਮੂਲ	...	੯੨.੪
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਜਗਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ ਜਾਨੀ	...	੨੪੮.੪
ਜੁਗਵਤ ਕਾਸਟ ਰਿਦੈਤਰਿ ਬੈਸੰਤਰਹਿ	...	੪੨੫.੨
ਜੇਤੇ ਸੁਤ ਜਨਮਤ ਜੀਅਤ ਰਹੈ ਨ ਤੈਤੇ	...	੩੬੮.੨
ਜੇਤੇ ਫੂਲ ਫੂਲੈ ਤੇਤੇ ਫਲ ਨ ਲਾਗੈ ਦ੍ਰੁਮ	...	੩੬੮.੧
ਜੈਸੀ ਐ ਸਰਦ ਨਿਸ ਤੈਸੇ ਈ ਪੂਰਨ ਸਸਿ	...	੬੫੫.੧
ਜੈਸੀ ਐ ਜੋਬਨ ਬੈਸ ਤੈਸੇ ਈ ਅਨੂਪ ਰੂਪ	...	੬੫੫.੨
ਜੈਸੇ ਉਪਹਾਸੁ ਕਰੈ ਬਾਇਸੁ ਮਜਾਲ ਪ੍ਰਤਿ	...	੫੧੨.੩
ਜੈਸੇ ਉਪਬਨ ਆਂਬ ਸੋਂਬਲ ਹੈ ਉਚ ਨੀਚ	...	੪੬੫.੧
ਜੈਸੇ ਉਲੂ ਅਦਿਤ ਉਦੋਤਿ ਜੋਤਿ ਕਉ ਨ ਜਾਨੈ	...	੪੫੩.੧
ਜੈਸੇ ਉਲੂ ਦਿਨ ਸਮੈ ਕਾਹੂਐ ਨ ਦੇਖਿਓ ਭਾਵੈ	...	੪੫੨.੧
ਜੈਸੇ ਓਸੁ ਪਰਤ ਕਰਤ ਹੈ ਸਜਲ ਦੇਹੀ	...	੪੪੬.੩
ਜੈਸੇ ਅਸੂ ਚਾਬੁਕ ਲਗਾਏ ਤਨ ਤੇਜ ਕਰਿ	...	੬੧੦.੨
ਜੈਸੇ ਆਸੂਨੀ ਸੁਤਹ ਫਾਡਿ ਅੰਧਕਾਰਿ ਮਧਿ	...	੬੧੬.੧
ਜੈਸੇ ਅਹਿ ਅਗਨਿ ਕਉ ਬਾਲਕ ਬਿਲੋਕ ਧਾਵੈ	...	੩੬੯.੧
ਜੈਸੇ ਅਹਿ ਗੁਸੇ ਬਿਖ ਬਜਾਪਤ ਸਗਲ ਅੰਗ	...	੫੫੭.੩
ਜੈਸੇ ਅਹਿ ਨਿਸ ਅੰਧਿਆਰੀ ਮਣਿ ਕਾਢ ਰਾਖੇ	...	੫੬੮.੧
ਜੈਸੇ ਅਹਿਨਿਸਿ ਮਦਿ ਰਹਤ ਭਾਂਜਨ ਬਿਖੈ	...	੫੩੦.੧
ਜੈਸੇ ਅਗਨਿ ਅਗਨਿ ਧਾਤੁ ਜੋਈ ਸੋਈ ਦੋਖੀਅਤਿ	...	੪੮੬.੨
ਜੈਸੇ ਅੰਧਕਾਰ ਬਿਖੈ ਦਿਪਤ ਦੀਪਕ ਦੇਖ	...	੬੦੬.੧
ਜੈਸੇ ਅੰਧਕਾਰ ਬਿਖੈ ਦੀਪਹੀ ਦਿਪਤ ਦੇਖਿ	...	੩੬੭.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਜੈਸੇ ਅਨਾਦਿ ਆਦਿ ਅੰਤ ਪਰਯੰਤ ਹੰਤ	...	੫੮੧.੧
ਜੈਸੇ ਅਨਿਕ ਫਨੰਗ ਫਨਗੁ ਭਾਰ ਧਰਨ ਧਾਰੀ	...	੫੫੬.੧
ਜੈਸੇ ਅਨੀ ਬਾਨ ਕੀ ਰਹਤ ਟੂਟਿ ਦੇਹੀ ਬਿਖੈ	...	੩੬੫.੧
ਜੈਸੇ ਅਨੁਚਰ ਨਰਪਤ ਕੀ ਪਛਾਨੈ ਭਾਖਾ	...	੫੭੦.੧
ਜੈਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਮਿਸਟਿ ਗੁਨਾਦਿ ਸੁਾਦ	...	੩੯੯.੩
ਜੈਸੇ ਅਲ ਕਮਲ ਸੰਪਟ ਅਚਵਤ ਮਧ	...	੫੬੮.੩
ਜੈਸੇ ਅਲ ਕਮਲ ਕਮਲ ਪ੍ਰਤਿ ਖੰਜੈ ਨਿਤ	...	੫੯੦ ੩
ਜੈਸੇ ਅਲ ਕਮਲ ਕਮਲ ਬਾਸ ਲੈਤ ਫਿਰੈ	...	੫੮੯.੧
ਜੈਸੇ ਆਨਸਰ ਕ੍ਰਮ ਆਵੈ ਮਾਨਸਰ ਹੰਸ	...	੪੪੪.੨
ਜੈਸੇ ਆਨ ਧਾਤ ਮੈ ਤਨਕ ਹੀ ਕਲੰਕ ਡਾਰੈ	...	੩੬੪.੨
ਜੈਸੇ ਆਨ ਬਿਰਖ ਸਫਲ ਹੋਤ ਸਮੈ ਪਾਇ	...	੪੫੬.੧
ਜੈਸੇ ਆਪਾ ਖੋਇ ਜਲ ਮਿਲੈ ਸਭਿ ਬਰਨ ਮੈਂ'	...	੫੮੧.੩
ਜੈਸੇ ਈ ਛਬੀਲੇ ਨੈਨ ਤੈਸੇ ਹੀ ਰਸੀਲੇ ਬੈਨ	...	੬੫੫,੩
ਜੈਸੇ ਈ ਪ੍ਰਬੀਨ ਪ੍ਰਿਯ ਪਯਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸਿਕ ਹੈ'	...	੬੫੫.੪
ਜੈਸੇ ਏਕ ਸਮੇ ਦ੍ਰ_ਮ ਸਫਲ ਸਪਤ੍ਰ ਪੁਨ	...	੪੬੭.੧
ਜੈਸੇ ਏਕ ਚੀਟੀ ਪਾਛੈ ਕੋਟ ਚੀਟੀ ਚਲੀ ਜਾਤਿ	...	੪੧੩.੧
ਜੈਸੇ ਏਕ ਜਨਨੀ ਕੈ ਹੋਤ ਹੈ ਅਨੇਕ ਸੁਤ	...	੩੬੨.੧
ਜੈਸੇ ਏਕ ਬਿਰਖ ਸੈ ਹੋਤ ਹੈਂ ਅਨੇਕ ਫਲ	...	੫੫.੨
ਜੈਸੇ ਏਕਾਹਾਰੀ ਏਕ ਘਰੀ ਪਾਕਸਾਲਾ ਬੈਠਿ	...	੩੧੦.੨
ਜੈਸੇ ਸਸਿ ਜੋਤਿ ਹੋਤ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਤਾਸ	...	੩੬੭.੧
ਜੈਸੇ ਸਤ ਮੰਦਰ ਕੰਚਨ ਕੋ ਉਸਾਰ ਦੀਨੋ	...	੬੭੩.੩
ਜੈਸੇ ਸਤ੍ਰ ਸਾਸਨਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮੁ ਕਰਿ ਸਾਧੇ ਬਿਨ	...	੬੩੩.੩
ਜੈਸੇ ਸਰਿ ਸਰਿਤਾ ਸਕਲ ਮੈ ਸਮੁੰਦ੍ ਬਡੋ	...	੩੭੬.੧
ਜੈਸੇ ਸਰਿਤਾ ਪ੍ਰਬਲ ਦੇਖਤ ਭਯਾਨ ਰੂਪ	...	੫੫੮.੩
ਜੈਸੇ ਸਰੁਵਰ ਪਰਿਫੂਲਤ ਕਮਲ ਦਲ	...	੫੬੦.੨
ਜੈਸੇ ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਪ੍ਰਿਆ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਿਸਮ ਹੋਇ	...	੬੦੫.੧
ਜੈਸੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਕ੍ਰੰਜ ਪਰਪਕ ਕਰੈ	...	੧੦੨.੨
ਜੈਸੇ ਸੁਕਦੇਵ ਕੋ ਜਨਮ ਸਮੈ ਜਾਕੋ ਜਾਕੋ	...	੩੬੧.੧
ਜੈਸੇ ਸੁਆ ਉਡਤ ਫਿਰਤ ਬਨ ਬਨ ਪ੍ਰਤਿ	...	੧੫੫.੧
ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਾਗੀ ਏਕੁ ਹੁਇ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਭੇਖ ਧਾਰੈ	...	੧੬੧.੩
ਜੈਸੇ ਹੰਸ ਪਾਸਿ ਬੈਠਿ ਬਾਇਸੁ ਗਰਬ ਕਰੈ	...	੫੩੨.੫
ਜੈਸੇ ਹਸ ਬੋਲਤ ਹੀ ਡਾਕਨਿ ਹਰੈ ਕਰੇਜੋ	...	੪੦੬.੧
ਜੈਸੇ ਹਰ ਹਾਦਿ ਗਾਦਿ ਸਾਸਨਾ ਸਹਤ ਨਿਤ	...	੫੭੭.੩
ਜੈਸੇ ਹੀ ਗ੍ਰੀਖਿਮ ਰੁਤ ਪ੍ਰਗਟੈ ਪ੍ਰਸੇਦ ਅੰਗ	...	੪੭੧.੩
ਜੈਸੇ ਹੀ ਡਮੋਲ ਰਸ ਰਸਨਾ ਰਸਾਦਿ ਖਾਦਿ	...	੬੧੫.੨
ਜੈਸੇ ਹੀਰਾ ਹਾਥ ਮੈ ਤਨਕ ਸੋ ਦਿਖਾਈ ਚੇਤ	...	੩੭੩.੧
ਜੈਸੇ ਹੀਰਾ ਮਾਨਿਕ ਅਮੋਲ ਹੋਤ ਹਾਟ ਹੀ ਮੈ	...	੫੬੨.੩
ਜੈਸੇ ਹੋਤ ਖੇਵਟ ਚੇਤੰਨਿ ਸਾਵਧਾਨ ਜਾਮੈ	...	੪੧੮.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਜੈਸੇ ਕਉਆ ਕੋਕਿਲਾ ਹੈ ਦੋਨੋ ਖਗ ਸਰਾਮ ਤਨ	...	੫੯੬.੩
ਜੈਸੇ ਕਉਆ ਬਿਦਿਆਮਾਨ ਬੋਲਤ ਨ ਕਾਹੂ ਭਾਵੈ	...	੪੫੨ ੨
ਜੈਸੇ ਕਉਆ ਰੀਸ ਕੈ ਮਰਾਲ ਸਭਾ ਜਾਇ ਬੈਠੇ	...	੫੩੯.੨
ਜੈਸੇ ਕਛਪ ਧਰਿ ਧਿਆਨ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰੈ	...	੧੦੨.੧
ਜੈਸੇ ਕਨੀ ਕੰਚਨ ਸੁਮੇਰ ਸਨਮੁਖ ਰਾਖਿ	...	੫੧੦.੩
ਜੈਸੇ ਕਰ ਕੰਕਨ ਅਨੇਕ ਸੈ ਪ੍ਰਗਟ ਧੁਨਿ	...	੭੪੯.੨
ਜੈਸੇ ਕਰ ਗਹਤ ਸਰਪ ਸੁਤ ਪੰਥਿ ਮਾਤਾ	...	੩੫੬.੧
ਜੈਸੇ ਕਰਪੂੰਰ ਮੈ ਉਡਤ ਕੌ ਸੁਭਾਉ ਤਾਤੇ	...	੧੩੪ ੧
ਜੈਸੇ ਕਰਪੂਰ ਲੌਨ ਏਕ ਸੇ ਦਿਖਾਈ ਦੋਤ	...	੫੯੭.੧
ਜੈਸੇ ਕਰੀਆ ਸਮੁੰਦ੍ ਬੋਹਥ ਮੈ ਸਾਵਧਾਨ	...	੩੫੪.੩
ਜੈਸੇ ਕਾਚ ਮੰਦਰ ਮੈ ਮਾਨਸ ਅਨੰਦਮਈ	...	੧੬੦.੨
ਜੈਸੇ ਕਾਚੋ ਪਾਰੋ ਖਾਤ ਉਪਜੈ ਬਿਕਾਰ ਗਾਤਿ	...	੫੧੭.੧
ਜੈਸੇ ਕਾਚੋ ਪਾਰੋ ਮਹਾ ਬਿਖਮ ਨ ਖਾਇਓ ਜਾਇ	...	੨੫੮.੧
ਜੈਸੇ ਕਾਛੀ ਫਲ ਹੋਤ ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਰਖ ਰੋਪੈ	...	੪੧੫.੧
ਜੈਸੇ ਕਾਮਧੇਨ ਸੁਤ ਸੁਕਰੀ ਸਥਨ ਪਾਨ	...	੪੭੭.੩
ਜੈਸੇ ਕਿਰਤਾਸ ਗਰ ਜਾਤ ਜਲ ਬੂੰਦ ਪਰੀ	...	੫੬੧ ੧
ਜੈਸੇ ਕੁਆਰ ਕੰਨਿਆ ਮਿਲਿ ਖੇਲਤ ਅਨੇਕ ਸਖੀ	...	੪੧੭.੧
ਜੈਸੇ ਕੁਲਾਬਧੂ ਅੰਗ ਰਚਤਿ ਸੀਗਾਰ ਖੱਤਿ	...	੩੮੪.੧
ਜੈਸੇ ਕੁਲਾਬਧੂ ਗੁਰਜਨ ਮੈ ਘੂੰਘਟਿ ਪਟ	...	੪੧ ੧
ਜੈਸੇ ਕੁਲਾਬਧੂ ਬੁਧਿਵੰਤ ਸਸੁਰਾਰ ਬਿਖੈ	...	੩੯੫.੧
ਜੈਸੇ ਕੂਆ ਖੋਦ ਕਰਿ ਬਸੁਧਾ ਧਸਾਇ ਕੋਠੀ	...	੬੦੯.੩
ਜੈਸੇ ਕੂਆ ਖੋਦ ਕੈ ਬਸੁਧਾ ਧਸਾਇ ਕੋਠੀ	...	੫੩੫.੩
ਜੈਸੇ ਕੂੰਜ ਪਾਤਿ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਮੈ	...	੪੧੩.੨
ਜੈਸੇ ਕੂੰਜ ਬਚਰਾ ਤਿਆਗ ਦਿਸੰਤਰਿ ਜਾਤਿ	...	੫੧੫.੨
ਜੈਸੇ ਕੂਪ ਜਲ ਨਿਕਸਤ ਹੈ ਜਤਨ ਕੀਏ	...	੪੫੬.੨
ਜੈਸੇ ਕੇਸ ਨਖ ਬਾਨ ਛ੍ਰਿਸਟ ਨ ਸੁਹਾਤ ਕਾਹੂ	...	੬੧੫.੪
ਜੈਸੇ ਕੇਲਾ ਬਸਤ ਬਥੂਰ ਕੈ ਨਿਕਟ ਤਾਂਹਿ	...	੬੩੪.੧
ਜੈਸੇ ਕੋਸ ਭਰਿ ਚਲਿ ਸਕੀਐ ਨ ਪਾਇਨ ਕੈ	...	੪੦੪.੩
ਜੈਸੇ ਕੋਟ ਭਾਰ ਤੂਲ ਤਨਕ ਚਿਨਗ ਜਰੈ	...	੫੬੧.੨
ਜੈਸੇ ਕੋਟਿ ਭਾਰਿ ਕਰ ਕਾਸਟਿ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ਮੈ	...	੩੬੪.੩
ਜੈਸੇ ਕੋਟਿ ਭਾਰਿ ਭੂਲਿ ਰੰਚਕ ਚਿਨਗ ਪਰੈ	...	੫੦੬.੩
ਜੈਸੇ ਖਗ ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ ਚੋਗ ਚੁਗਿ ਆਵੈ ਉਡਿ	...	੫੯੦.੨
ਜੈਸੇ ਖਨਵਾਰਾ ਖਾਨਿ ਖਨਤ ਹਨਤ ਘਨ	...	੩੨੬.੩
ਜੈਸੇ ਖਰ ਬੱਲ ਸੁਨ ਸਗੁਨੀਆ ਮਾਨ ਲੇਤ	...	੬੧੧.੧
ਜੈਸੇ ਖਾਂਡ ਖਾਂਡ ਕਹੈ ਮੁਖਿ ਨਹੀਂ ਮੀਠਾ ਹੋਇ	...	੫੪੨.੧
ਜੈਸੇ ਖਾਂਡ ਚੂਨ ਘ੍ਰਿਤ ਹੋਤ ਘਰ ਬਿਖੈ ਪੈ	...	੫੬੨.੧
ਜੈਸੇ ਖਾਨ ਖਨਤ ਅਨੰਤ ਖਨਵਾਰੋ ਖੱਜੈ	...	੫੬੩.੩
ਜੈਸੇ ਖਾਨਿ ਖਨਤ ਅਨੰਤ ਖਨਵਾਰਾ ਖੋਜੀ	...	੩੭੧.੩

ਜੈਸੇ ਖੀਰ ਨੀਰ ਕੋ ਨਿਬੇਰੋ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਹੰਸ	...	੫੭੦.੩
ਜੈਸੇ ਖੇਤ ਸਰਵਰ ਪੂਰਨ ਕਿਰਖ ਜਲ	...	੫੧੮.੩
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸੇਵਾ ਕੋ ਸਹੈਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀਅਤ	...	੫੮੪.੩
ਜੈਸੇ ਗਉ ਬਛਰਾ ਕਉ ਦੂਗਧ ਪੀਆਇ ਪੋਖੈ	...	੧੦੨.੩
ਜੈਸੇ ਗਜ ਕੋਹਰ ਨ ਬਲ ਕੀਏ ਬਸ ਹੋਤ	...	੫੫੮.੨
ਜੈਵੇ ਗਜ ਮਜਨ ਕੋ ਛਾਰਤ ਹੈ ਛਾਰੁ ਸਿਰਿ	...	੩੩੨.੪
ਜੈਸੇ ਗਜਰਾਜ ਗਹਬਰ ਬਨ ਮੈ ਮਦੌਨ	...	੨੩੧.੨
ਜੈਸੇ ਗਜਰਾਜ ਗਾਜਿ ਮਾਰਤ ਮਨੂਖ ਸਿਰਿ	...	੫੨੬.੧
ਜੈਸੇ ਗਰਹਬ ਗਜ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਹਾਸ ਕਰੈ	...	੫੩੨.੩
ਜੈਸੇ ਗਾਡੀ ਚਲੀ ਜਾਤਿ ਲੀਕਨ ਮਹਿ ਧੀਰਜ ਸੈ	...	੪੦੪.੨
ਜੈਸੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕਹੈ ਗਿਆਨ ਹੂੰ ਨ ਹੋਤ ਕਛੂ	...	੫੪੨.੩
ਜੈਸੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਿਮਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਪ੍ਰਤਿ	...	੧੦੨.੪
ਜੈਸੇ ਗੁਆਰ ਗਾਇਨ ਚਰਾਵਤ ਜਤਨ ਬਨ	...	੪੧੮.੧
ਜੈਸੇ ਗੁੰਗ ਸਭਾ ਮਧਿ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤ ਬਾਤ	...	੨੬੪.੩
ਜੈਸੇ ਗੁੰਗ ਗੁੰਗ ਪਹਿ ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਪੂਛੈ ਚਾਹੈ	...	੪੭੪.੩
ਜੈਸੇ ਗੁਰ ਗਜਾਨ ਰਾਗ ਨਾਦ ਹਿਰਦੈ ਬਸਤ	...	੫੮੬.੩
ਜੈਸੇ ਗੂਝ ਧਾਰ ਨਾਰਿ ਜਤਨ ਕਰਤ ਨਿਤ	...	੬੩੭.੩
ਜੈਸੇ ਘਨਹਰ ਬਰਸੈ ਸਰਬਤਰ ਸਮ	...	੬੬੨.੨
ਜੈਸੇ ਘਨਘੋਰ ਮੋਰ ਚਾਤ੍ਰਕ ਸਨੇਹ ਗਤਿ	...	੪੪੨.੧
ਜੈਸੇ ਘਰ ਲਾਗੇ ਆਗਿ ਜਾਗਿ ਕੂਆ ਖੋਦਿਓ ਚਾਹੈ	...	੪੯੫.੧
ਜੈਸੇ ਘਰ ਲਾਗੇ ਆਗਿ ਜੋਈ ਬਚੈ ਸੋਈ ਭਲੋ	...	੬੯.੨
ਜੈਸੇ ਘਰ ਲਾਗੇ ਆਗਿ ਭਾਗਿ ਨਿਕਸਤ ਖਾਨ	...	੧੬੭.੧
ਜੈਸੇ ਘਾਉ ਘਾਇਲ ਕੋ ਜਤਨ ਕੈ ਨੀਕੋ ਹੋਤ	...	੪੧੯.੧
ਜੈਸੇ ਘਾਮ ਭੀਖਨ ਭਪਤਿ ਅਤਿ ਬਿਖਮ	...	੪੭੧.੧
ਜੈਸੇ ਘ੍ਰਿਤ ਜਾਹੀ ਜਾਹੀ ਪਾਕ ਸਾਕ ਸੰਗ ਮਿਲੈ	...	੧੬੧.੨
ਜੈਸੇ ਚਕਈ ਚਕਵਾ ਬੈਧਿਕ ਇਕਤ੍ਰ ਕੀਨੈ	...	੨੪੨.੧
ਜੈਸੇ ਚਕਈ ਮੁਦਿਤ ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਨਿਸਿ	...	੧੬੦.੧
ਜੈਸੇ ਚਕ੍ਰਵੈ ਨ ਛਾਨੋ ਰਹਤ ਸਿੰਘਾਸਨ ਮੈ	...	੪੧੧.੩
ਜੈਸੇ ਚਟੀਆ ਸਭੀਤ ਸਕੁਚਤ ਪਾਧਾ ਪੇਖਿ	...	੩੫੮.੩
ਜੈਸੇ ਚਿਤ ਚਾਹਤ ਚਕੋਰ ਦੇਖ ਧਰਾਨ ਧਰੈ	...	੫੬੦.੩
ਜੈਸੇ ਚੀਟੀ ਕੁਮ ਕੁਮ ਕੋ ਬਿਰਖ ਚੜੈ	...	੪੦੪.੧
ਜੈਸੇ ਚੀਰ ਹਾਰ ਮੁਕਤਾ ਕਨਕ ਆਭਰਨ ਪੈ	...	੫੬੨.੨
ਜੈਸੇ ਚੀਲ ਪੰਛੀਨ ਮੈ ਉਡਤ ਅਕਾਸਚਾਰੀ	...	੬੩੧.੩
ਜੈਸੇ ਚੂਨੋ ਖਾਂਡ ਸ੍ਵੇਤ ਏਕ ਸੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤ	...	੫੯੬.੧
ਜੈਸੇ ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਅਉ ਧਾਨ ਪਾਨ ਬੇਚਨ ਕਉ	...	੫੧੧.੧
ਜੈਸੇ ਚੋਰ ਚਾਹੀਐ ਚੜਾਦਿਓ ਸੂਰੀ ਚਉਬਟਾ ਮੈ	...	੫੨੩.੧
ਜੈਸੇ ਚੋਰ ਚੋਰੀ ਜਾਤ ਹ੍ਰਿਦੈ ਸਹਕਤ ਪੁਨ	...	੫੯੧.੩
ਜੈਸੇ ਚੋਰ ਛਾਗੇ ਜਾਗੇ ਜੋਈ ਰਹੈ ਸੋਈ ਭਲੋ	...	੬੯.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਜੈਸੇ ਜਉਹਰੀ ਬਿਸਾਹੈ ਵੇਚੈ ਹੀਰਾ ਮਾਨਕਾਦਿ	...	੫੦੫.੩
ਜੈਸੇ ਜੰਤ੍ਰ ਧੁਨਿ ਬਿਖੈ ਬਾਜਤ ਬਜੈਂਤੀ ਕੋ ਮਨੁ	...	੨੬੮.੨
ਜੈਸੇ ਜਨਮਤ ਕੰਨਯਾ ਦੀਜੀਐ ਦਹੇਜ ਘਨੋ	...	੫੮੪.੧
ਜੈਸੇ ਜਲ ਅਗਨਿ ਮੈ ਪਰੈ ਬੂਡ ਮਰੈ ਜਰੈ	...	੩੫੫.੩
ਜੈਸੇ ਜਲ ਅੰਤਰ ਮੁਦਤ ਮਨ ਹੋਤ ਮੀਨ	...	੬੩੪.੩
ਜੈਸੇ ਜਲ ਅੰਤਰਿ ਜੁਗੰਤਰ ਬਸੈ ਪਾਖਾਨ	...	੩੨੯.੧
ਜੈਸੇ ਜਲ ਆਪਾ ਖੋਇ ਬਰਨ ਬਰਨ ਮਿਲੈ	...	੧੩੩.੨
ਜੈਸੇ ਜਲ ਸਿੰਚ ਸਿੰਚ ਕਾਸਟ ਸਮਥ ਕੀਨੇ	...	੬੨੫.੧
ਜੈਸੇ ਜਲ ਸੀਂਚ ਕੈ ਤਮਾਲਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀਅਤ	...	੩੮੧.੨
ਜੈਸੇ ਜਲ ਸੀਚਿ ਸੀਚਿ ਧਾਨਹਿ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਪਾਲੈ	...	੩੫੭.੩
ਜੈਸੇ ਜਲ ਕੁੰਭ ਕਰਿ ਛਾਡੀਅਤ ਜਲਚਰੀ	...	੧੮੪.੩
ਜੈਸੇ ਜਲ ਕੂਪ ਨਿਕਸਤ ਜਤਨ ਕੀਏ	...	੪੫੧.੧
ਜੈਸੇ ਜਲ ਜਲਜ ਅਉ ਜਲ ਦੁਧ ਸੀਲ ਮੀਨ	...	੨੯੨.੧
ਜੈਸੇ ਜਲ ਧੋਏ ਬਿਨੁ ਅੰਬਰ ਮਲੀਨ ਹੋਤ	...	੫੩੭.੧
ਜੈਸੇ ਜਲ ਬਰਨ ਬਹਨ ਸਰਬੰਗ ਰੰਗ	...	੧੦੩.੩
ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਧਿ ਮੀਨ ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨੈ ਪੁਨਿ	...	੫੦੨.੧
ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਿਲਤ ਸੂਬੰਗ ਸੰਗ ਰੰਗੁ ਰਾਖੈ	...	੧੩੪.੩
ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਿਲ ਦ੍ਰ_ਮ ਸਫਲ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ	...	੬੦੩.੧
ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਿਲਿ ਬਹੁ ਬਰਨ ਬਨਾਸਪਤੀ	...	੪੮੯.੧
ਜੈਸੇ ਜਲ ਮੈ ਲਕੀਰ ਧੀਰ ਨ ਧਰਤਿ ਤਤ	...	੩੮੩.੨
ਜੈਸੇ ਜਾਰ ਚੋਰ ਓਰ ਹੇਰਤਿ ਨ ਆਹਿ ਕੋਊ	...	੬੪੩.੧
ਜੈਸੇ ਜੁਵਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਮਰਦਨ ਕਰੈ ਦਾਈ	...	੩੬੫.੩
ਜੈਸੇ ਜੂਆ ਖੇਲ ਬਿਤ ਹਾਰ ਬਿਲਖੈ ਜੁਆਰੀ	...	੫੬੧.੨
ਜੈਸੇ ਜੋਵਰੀ ਬਟਤ ਆਂਧਰੋ ਅਚੈਤ ਚਿੰਤ	...	੫੭੮.੨
ਜੈਸੇ ਜੈਸੇ ਜਲ ਭਰਿ ਭਰਿ ਬੇਲੀ ਬੂਡਤ ਹੈ	...	੬੫੭.੨
ਜੈਸੇ ਜੈਸੇ ਪਾਕ ਸਾਕ ਬਿੰਜਨ ਮਿਲਤ ਘ੍ਰਿਤ	...	੧੫੮.੩
ਜੈਸੇ ਜੈਸੇ ਰੰਗ ਸੰਗਿ ਮਿਲਤ ਸੋਭਾਂਬਰ ਹੁਇ	...	੧੫੬.੧
ਜੈਸੇ ਜੋਕ ਤੋਂਬਰੀ ਲਗਾਈਅਤ ਰੋਗੀ ਤਨ	...	੩੬੫.੨
ਜੈਸੇ ਜੋਧਾ ਜੁੱਧ ਸਮੈ ਸਸਤ੍ਰ ਸਨਾਹਿ ਸਾਜਿ	...	੬੧੭.੧
ਜੈਸੇ ਜੌਹਰੀ ਪਰਖ ਜਾਨਤ ਹੈ ਰਤਨ ਕੀ	...	੫੭੦.੨
ਜੈਸੇ ਟੂਟੇ ਨਾਗਬੇਲ ਸੈ ਬਿਦੇਸ ਜਾਤਿ	...	੫੧੫.੧
ਜੈਸੇ ਟ੍ਰਟੈ ਬਾਸਨੁ ਸਵਾਰ ਚੋਰ ਹੈ ਠਠੇਰੋ	...	੪੧੯.੩
ਜੈਸੇ ਤਉ ਉਟਾਯ ਦਰਪਨ ਕੀਜੈ ਲੌਸ੍ਰ ਸੋਤੀ	...	੫੮੦.੩
ਜੈਸੇ ਤਉ ਅਉਟਾਇ ਦੂਧ ਜਾਵਨ ਜਮਾਇ ਮਖਿ	...	੫੩੫.੨
ਜੈਸੇ ਤਉ ਅਸਟਧਾਤੁ ਡਾਰੀਅਤ ਨਾਉ ਬਿਖੈ	...	੧੬੬.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਅਕਸਮਾਤ ਬਾਦਰ ਉਚੋਂਤ ਹੋਤ	...	੩੨੫.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਅਨੇਕ ਰੋਗੀ ਆਵਤ ਹੈਂ ਬੈਦ ਗ੍ਰਿਹਿ	...	੬੭੪.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਅਰੋਗ ਭੋਗ ਭੋਗਵੈ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ	...	੫੦੫.੧

ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਕਲ ਦ੍ਰਮ ਆਪਨੀ ਆਪਨੀ ਭਾਂਤਿ	...	੪੫੯.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਕਲ ਨਿਧਿ ਪੂਰਨ ਸਮੁੰਦ੍ ਬਿਖੈ	...	੫੪੬.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸਮੈ ਸੀਖਿਓ ਚਾਹੈ ਬੀਰ ਬਿਦਿਆ	...	੪੯੫.੨
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸਮੈ ਪਰਦਲ ਮੈ ਅਕੇਲੋ ਜਾਇ	...	੧੧੮.੩
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਫਲ ਬਨ ਬਿਖੈ ਬਿਰਖਾ ਬਿਬਿਧਿ	...	੩੬੬.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਮੁੰਦ੍ ਜਲ ਬਿਮਲ ਬੋਹਿਥ ਬਸੈ	...	੩੬੨.੩
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਰੰਨ ਸੂਰ ਪੂਰਨ ਪਰਤਗਿਆ ਰਾਖੈ	...	੫੩੬.੩
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਰਨਿ ਸੂਰਿ ਪੂਰਨ ਪਰਤਗਿਆ ਰਾਖੈ	...	੩੭੯.੨
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਰਿਤਾ ਜਲੁ ਕਾਸ਼ਟਹਿ ਨ ਬੇਰਤ	...	੩੭੯.੩, ੫੩੬.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਰੋਵਰ ਸਿਵਾਲ ਕੈ ਅਛਾਦਿਓ ਜਲੁ	...	੩੧੨.੨
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸਲਿਲ ਮਿਲਿ ਬਰਨ ਬਰਨ ਬਿਖੈ	...	੧੬੧.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸੁਨਾਰ ਬਾਰੰਬਾਰ ਗਾਰ ਗਾਰ ਢਾਰ	...	੬੧੪.੨
ਜੈਸੇ ਤਉ ਸੁਮੇਰ ਊਚ ਅਚਲ ਅਗਮ ਅਤਿ	...	੩੬੦.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਹਿਮਾਚਲਿ ਕਨੋਰ ਅਉ ਸੀਤਲ ਅਤਿ	...	੪੪੬.੨
ਜੈਸੇ ਤਉ ਕਸੁੰਭ ਤਜਿ ਮੂਲ ਫੂਲ ਆਨੀਅਤ	...	੧੩੬.੨
ਜੈਸੇ ਤਉ ਕਹੈ ਮੰਜਾਰ ਕਰਉ ਨ ਅਹਾਰ ਮਾਸ	...	੫੩੮.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਕਪਾਸ ਤ੍ਰਾਸ ਦੇਤ ਨ ਉਸਾਸ ਕਾਢੈ	...	੫੮੧.੨
ਜੈਸੇ ਤਉ ਕਮਲ ਜਲ ਅੰਤਰਿ ਦਿਸੰਤਰਿ ਹੁਇ	...	੪੪੨.੨
ਜੈਸੇ ਤਉ ਕਰਤ ਸੁਤ ਅਨਿਕ ਇਆਨਪਨ ਤਉ ਨ ਜਨਨੀ ਅਉਗਨ ਉਰਿਧਾਰਿਓ ਹੈ।	...	੩੭੯.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਕਰਤ ਸੁਤ ਅਨਿਕ ਇਆਨਪਨ ਤਉ ਨ ਜਨਨੀ ਅਵਗੁਨ ਉਰਧਾਰਿਓ ਹੈ।	...	੫੩੬.੨
ਜੈਸੇ ਤਉ ਕੁਚੀਲ ਨੀਲ ਬਰਨ ਬਰਨੁ ਬਿਖੈ	...	੫੦੧.੨
ਜੈਸੇ ਤਉ ਕੁਚੀਲ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਅਤੀਤ ਮਾਖੀ	...	੨੩੯.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਗਗਨ ਘਟਾ ਘਮੰਡ ਬਿਲੋਕੀਅਤਿ	...	੪੪੬.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਗੋਬੈਸ ਤ੍ਰਿਨ ਖਾਇ ਦੁਹੇ ਗੋਰਸ ਦੈ	...	੧੨੯.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਚੰਪਕ ਬੇਲ ਬਿਬਧ ਬਿਥਾਰ ਚਾਰੁ	...	੫੮੬.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਚਪਲ ਜਲ ਅੰਤਰਿ ਨ ਦੇਖੀਅਤਿ	...	੪੯੬.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਜਨਨੀ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਉ ਸੰਜਮੁ ਕਰੈ	...	੩੫੪.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਜਲਧਿ ਮਧਿ ਬਸਤ ਅਨੰਤ ਜੋਤ	...	੩੬੬.੩
ਜੈਸੇ ਤਉ ਨਗਰ ਏਕ ਹੋਤ ਹੈ ਅਨੇਕ ਹਾਟੈ	...	੪੫੪.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਨਰਿੰਦ ਚੜਿ ਬੈਠਤ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪਰ	...	੬੧੮.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਪ੍ਰਤਿਬ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈ ਸਾਵਧਾਨ	...	੪੮੧.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਪਪੀਹਾ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਿਅ ਟੇਰ ਹੇਰੇ ਬੂੰਦ	...	੬੪੫.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਪਰੇਵਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਤਜਾਂਗ ਹੁਇ ਅਕਾਸਚਾਰੀ	...	੬੧੬.੩
ਜੈਸੇ ਤਉ ਪਲਾਸ ਪਤ੍ਰ ਨਾਗਬੇਲ ਮੇਲ ਭਏ	...	੫੦੧.੧
ਜੈਸੇ ਤਉ ਪਵਨ ਝਕਝੋਰਤ ਬਿਰਖ ਮਿਲ	...	੬੧੪.੩
ਜੈਸੇ ਤਉ ਫਨਿੰਦ੍ ਪੈ ਪਾਨ ਮਹਾਤਮੈ ਨ ਜਾਨੈ	...	੪੫੩.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਜੈਸੇ ਰਉ ਬਸੰਤ ਸਮੈ ਸਫਲ ਬਨਾਸਪਤੀ ... ੫੨੫.੩
ਜੈਸੇ ਭਉ ਬਸਨ ਅੰਗ ਸੇਗ ਮਿਲਿ ਹੁਇ ਮਲੀਨ ... ੩੧੨.੧
ਜੈਸੇ ਭਉ ਬਸੁੰਧਰਾ ਸੁਆਦ ਬਾਸਨਾ ਰਹਿਤ ... ੩੩੦.੩
ਜੈਸੇ ਭਉ ਬਿਗਾਰੀ ਚਾਹੈ ਭਵਨ ਗਵਨ ਕੀਓ ... ੫੨੦.੨
ਜੈਸੇ ਭਉ ਬਿਮਲ ਜਲ ਕਮਲ ਦਿਕਾਂਤ ਬਸੈ ... ੪੧੦.੩
ਜੈਸੇ ਭਉ ਬਿਰਖ ਮੂਲ ਸੀਚੀਐ ਸਲਿਲ ਤਾਤੇ ... ੪੬੮.੧
ਜੈਸੇ ਭਉ ਮਜੀਠ ਬਸੁਧਾ ਸੈ ਖੰਦਿ ਕਾਢੀਅਤ ... ੧੩੬.੧
ਜੈਸੇ ਭਉ ਮਲੀਨ ਦਰਪਨ ਮੈ ਨ ਦੇਖੀਅਤਿ ... ੪੬੬.੨
ਜੈਸੇ ਭਉ ਮਿਠਾਈ ਰਾਖੀਐ ਛਿਪਾਇ ਜਤਨ ਕੈ ... ੪੧੦.੧
ਜੈਸੇ ਭਉ ਲਸਨ ਖਾਏ ਮੌਨਿ ਕੈ ਸਭਾ ਮੈ ਬੈਠੇ ... ੫੧੭.੨
ਜੈਸੇ ਰਨ ਸਾਜਤ ਸਿੰਗਾਰ ਨਾਰਿ ਆਨਦ ਕੈ ... ੬੩੭.੨
ਜੈਸੇ ਤਨ ਮਾਂਝਿ ਬਾਂਝਿ ਰੰਗ ਸੰਗ ਸੰਸੈ ਸੂਮ ... ੫੧੩.੩
ਜੈਸੇ ਤਾਤ ਮਾਤ ਕ੍ਰਿਹ ਜਨਮਤ ਸੁਤ ਘਨੇ ... ੫੮੩.੧
ਜੈਸੇ ਤਾਰੇ ਤਾਰੀ ਏਕ ਲੋਸਟ ਸੈ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁਇ ... ੧੬੨ ੩
ਜੈਸੇ ਤਾਰੇ ਤਾਰੀ ਭਉ ਆਰਸੀ ਸਨਾਹ ਸਸਤ੍ਰ ... ੩੭੫.੨
ਜੈਸੇ ਤਿਲ ਪੀਤ ਭੇਲ ਕਾਢੀਅਤ ਕਸਟ ਕੈ ... ੫੮੦ ੧
ਜੈਸੇ ਤਿਲ ਬਾਸ ਬਾਸ ਲੀਜੀਅਤ ਕੁਸਮ ਭੇ ... ੬੦੯.੧
ਜੈਸੇ ਤਿਲਿ ਬਾਸੁ ਬਾਸੁ ਲੀਜੀਅਤਿ ਕੁਸਮ ਸੋ ... ੫੩੫ ੧
ਜੈਸੇ ਤੈਂ ਅਉਟਾਇ ਦੂਧ ਜਾਮਨ ਜਮਾਇ ਮਥ ... ੬੦੯ ੨
ਜੈਸੇ ਤੈਂ ਸਮੁੰਦ੍ ਨਿਧਿ ਪੂਰਨ ਸਕਲ ਬਿਧ ... ੫੬੪.੩
ਜੈਸੇ ਤੈਂ ਸਮੁੰਦ੍ ਬਿਖੈ ਬੋਹਥੈ ਬਹਾਇ ਦੀਜੇ ... ੫੯੫.੧
ਜੈਸੇ ਤੈਂ ਸੁਜਨ ਮਿਲ ਬੈਠਤ ਹੈ ਪਾਕਸਾਲ ... ੫੫੯.੨
ਜੈਸੇ ਤੈਂ ਕੰਚਨੈ ਪਾਰੋ ਪਰਸਤ ਸੋਖ ਲੰਤ ... ੫੫੭.੧
ਜੈਸੇ ਤੈਂ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਖੇਤ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਜੋਤੈ ਬੋਵੈ ... ੫੯੫.੨
ਜੈਸੇ ਤੈਂ ਪ੍ਰਸੂਤ ਸਮੈ ਸਤ੍ਰ੍ ਕਰਿ ਪ੍ਰਿਐ ... ੫੭੭.੧
ਜੈਸ ਤੈਂ ਬਸੰਤ ਸਮੈ ਮੌਲਤ ਅਨੇਕ ਆਂਬ ... ੫੬੭.੨
ਜੈਸੇ ਤੈਂ ਬਜਾਪਾਰੀ ਹਾਟਿ ਹਾਟਿ ਕੈ ਦੇਖਤ ਫਿਰੈ ... ੫੮੯.੩
ਜੈਸੇ ਤੈਂ ਮਰਾਲ ਮਾਲ ਬੈਠਤ ਹੈ ਮਾਨਸਰ ... ੫੫੯.੧
ਜੈਸੇ ਤ੍ਰੀਆ ਰਚਤ ਸਿੰਗਾਰ ਭਰਤਾਰ ਹੇਤਿ ... ੪੦੫.੨
ਜੈਸੇ ਦਧ ਕੂਲ ਬੈਠ ਮੁਕਤਾ ਚੁਨਤ ਹੰਸ ... ੫੬੫.੨
ਜੈਸੇ ਦਧ ਬੋਹਥ ਬਹਾਇ ਦੇਤ ਚਹੂੰ ਓਰ ... ੫੬੭.੨
ਜੈਸੇ ਦਧਿ ਮਧਿ ਚਹੂੰ ਓਰ ਮੈ ਬੋਹਥ ਚਲੈ ... ੭੭੧.੨
ਜੈਸੇ ਦਰਪਨ ਸੂਧੈ ਸੁਧ ਮੁਖ ਦੇਖੀਅਤ ... ੬੪੪.੧
ਜੈਸੇ ਦਰਪਨ ਬਿਖੈ ਬਦਨ ਬਿਲੋਕੀਅਤ ... ੨੬੮.੧
ਜੈਸੇ ਦਰਪਨਿ ਦਿਖਿ ਸੂਰ ਸਨਮੁਖ ਰਾਖੈ ... ੭੬੪.੧
ਜੈਸੇ ਦਾਸੀ ਨਾਇਕਾ ਕੈ ਅਗੁਡਾਗ ਠਾਂਢੀ ਰਹੈ ... ੬੧੦.੭
ਜੈਸੇ ਦਾਤਾ ਪਾਸ ਜਨ ਅਰਥੀ ਅਨੇਕ ਆਵੈ ... ੬੭੪.੭

ਜੈਸੇ ਦਾਨੋ ਖਾਤ ਗਾਤ ਪੁਸ੍ਟ ਮਿਸ੍ਟ ਸ੍ਵਾਦ ਮੁਖ	...	੬੪੪.੩
ਜੈਸੇ ਦਾਮ ਲਾਈਅਤ ਪ੍ਰਥਮ ਬਨਜ ਬਿਖੈ	...	੫੮੪.੨
ਜੈਸੇ ਦਿਨ ਸਮੈ ਆਵਾਗਵਨ ਭਵਨ ਬਿਖੈ	...	੬੪੩.੨
ਜੈਸੇ ਦਿਨਕਰਿ ਕੈ ਉਦੇਤਿ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗ	...	੫੦੬ ੨
ਜੈਸੇ ਦਿਨਪ੍ਰਿਤ ਮਦੁ ਬੇਚੁਤ ਕਲਾਲ ਬੈਠੋ	...	੫੩੦.੩
ਜੈਸੇ ਦੀਪ ਜੋਤ ਲਿਵ ਲਾਗੈ ਚਲੋ ਜਾਤ ਸੁਖ	...	੫੬੫.੧
ਜੈਸੇ ਦੀਪ ਦਿਪਤ ਨ ਜਾਨੀਐ ਭਵਨ ਬਿਖੈ	...	੬੩੦.੩
ਜੈਸੇ ਦੀਪ ਦਿਪਤ ਪਤੰਗ ਪੇਖਿ ਜ੍ਵਾਰਾ ਜਰੈ	...	੬੪੫.੨
ਜੈਸੇ ਦੀਪ ਦਿਪਤ ਭਵਨ ਉਜੀਆਰੋ ਹੋਤ	...	੩੫੦.੧
ਜੈਸੇ ਦੀਪ ਦਿਪਤ ਮਹਾਤਮੈ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਊ	...	੩੫੧.੧
ਜੈਸੇ ਦੀਪ ਦੀਪਤ ਪਤੰਗ ਲੰਟਪੰਟ ਹੋਤ	...	੫੯੦.੧
ਜੈਸੇ ਦੂਹੂੰ ਕੂਲਿ ਸਰਿਤਾ ਮੈ ਭਰਿ ਨਾਉ ਚਲੈ	...	੩੮੨.੩
ਜੈਸੇ ਦ੍ਰੁਮ ਆਂਗਨ ਅਛਿਤ ਮਹਮਾ ਨ ਜਾਨੈ	...	੩੫੧.੨
ਜੈਸੇ ਦ੍ਰੁਮ ਸਫਲ ਫਲਤ ਫਲ ਖਾਤ ਨਾਹਿ	...	੫੬੪.੨
ਜੈਸੇ ਦ੍ਰੁਮ ਛਾਯਾ ਮਿਲ ਬੈਠਤ ਅਨੇਕ ਪੰਛੀ	...	੫੫੯.੩
ਜੈਸੇ ਦ੍ਰੁਮ ਦੀਰਘ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦੇਖੀਐ ਪ੍ਰਸਿਧ	...	੫੮੬.੨
ਜੈਸੇ ਧਰ ਖੋਦਿ ਖੋਦਿ ਕਰਿ ਬਿਲ ਸਾਜੈ ਮੂਸਾ	...	੫੫੫.੩
ਜੈਸੇ ਧਰ ਧਨੁਖ ਚਲਾਈਅਤ ਬਾਨ	...	੬੧੦.੧
ਜੈਸੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਕਉ ਦੇਖੀਐ ਧਰਮਰਾਇ	...	੬੪੩.੩
ਜੈਸੇ ਧਰਿ ਧਰ ਤਰੁ ਸੋਬਲ ਅਫਲ ਅਰੁ	...	੬੩੮.੨
ਜੈਸੇ ਧੋਬੀ ਸਾਬਨ ਲਗਾਇ ਪੀਟੈ ਪਾਥਰ ਸੈ	...	੬੧੪.੧
ਜੈਸੇ ਨਦੀ ਨਾਵ ਮਿਲਿ ਬੈਠਤ ਅਨੇਕ ਪੰਥੀ	...	੫੮੩.੩
ਜੈਸੇ ਨਰਪਤਿ ਸੁਪਨੰਤਰ ਭੇਖਾਰੀ ਹੋਇ	...	੨੨੩.੪
ਜੈਸੇ ਨਰਪਤਿ ਬਹੁ ਬਨਤਾ ਬਿਵਾਹ ਕਰੈ	...	੩੭੧.੧
ਜੈਸੇ ਨਰਪਤਿ ਬਨਿਤਾ ਅਨੇਕ ਬਜਾਹਤ ਹੈ	...	੫੬੩.੧
ਜੈਸੇ ਨਾਉ ਬੂਡਤ ਸੈ ਜੋਈ ਨਿਕਸੈ ਸੋਈ ਭਲੋ	...	੬੯.੧
ਜੈਸੇ ਨਾਰਿ ਭੇਟਤ ਭਤਾਰਹਿ ਨ ਭੇਦੁ ਜਾਨੈ	...	੩੭੪.੨
ਜੈਸੇ ਨਿਸ ਓਸ ਕੈ ਸਜਲ ਹੋਤ ਮੋਰ ਤਿਨ	...	੪੭੧.੨
ਜੈਸੇ ਨਿਸ ਅੰਧਕਾਰ ਤਾਰਕਾ ਚਮਤਕਾਰ	...	੩੧੨.੩
ਜੈਸੇ ਨਿਸਿ ਸੋਵਤ ਸੰਘਾਤੀ ਚਲਿ ਜਾਤਿ ਪਾਛੈ	...	੪੯੫.੩
ਜੈਸੇ ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਤਿਖਿ ਵਾਰ ਪਛ ਮਾਸੁ ਰੁਤਿ	...	੧੫੯.੨
ਜੈਸੇ ਨਿੰਦ੍ਰਾਵੰਤ ਸੁਪਨੰਤਰ ਦਿਸੰਤਰ ਮੈ	...	੬੧੬.੨
ਜੈਸੇ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਬਰਨ ਅਤੀਤ ਰੀਤ	...	੩੩੦.੨
ਜੈਸੇ ਨਿਰਮਲ ਦਰਪਨ ਮੈ ਨ ਚਿਤ੍ ਕਛੁ	...	੩੩੦.੧
ਜੈਸੇ ਨੀਚ ਜੋਨ ਗਨੀਅਤ ਅਤਿ ਮਾਖੀ ਕ੍ਰਿਮ	...	੬੩੨.੩
ਜੈਸੇ ਨੀਰ ਖੀਰ ਅੰਨ ਭੋਜਨ ਖੂਵਾਇ ਅੰਤਿ	...	੬੩੬.੧
ਜੈਸੇ ਨੈਨ ਬੈਨ ਪੰਖ ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰਬੰਗ ਮੋਰ	...	੩੯੯.੧
ਜੈਸੇ ਨ੍ਰਿਖ ਅਗਨਿ ਕੈ ਮਧਯ ਭਾਵ ਸਿਧ	...	੫੬੫.੩
ਜੈਸੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸੇਵਕ ਜਉ ਆਨ ਦੁਆਰ ਹਾਰ ਆਵੈ	...	੪੪੪.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਜੈਸੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸੈਨਾ ਸਮਸਰਿ ਨ ਸਕਲ ਹੋਤ ... ੩੬੨.੨
ਜੈਸੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਭਤ ਹੈ ਬੈਠਿਓ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੈ ... ੬੨੯.੩
ਜੈਸੇ ਨ੍ਰਿਪ ਧਾਮ ਭਾਮ ਏਕ ਸੈ ਅਧਿਕ ਏਕ ... ੧੨੦.੧
ਜੈਸੇ ਪੰਛੀ ਉਡਤ ਫਿਰਤ ਹੈ ਅਕਾਸਚਾਰੀ ... ੨੩੧.੧
ਜੈਸੇ ਪੰਛੀ ਬਿਰਖ ਬਿਰਖ ਫਲ ਖਾਤ ਫਿਰੈ ... ੫੮੯.੨
ਜੈਸੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਕਉ ਪਵਿਤ੍ਰ ਘਰਿ ਵਾਸ ਨ੍ਹਾਤ ... ੪੮੩.੧
ਜੈਸੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਸਤਿ ਸਾਵਧਾਨ ... ੪੬੮.੨
ਜੈਸੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਪਰ ਪੁਰਖੈ ਨ ਦੇਖਿਓ ਚਾਹੈ ... ੪੬੬.੧
ਜੈਸੇ ਪੰਥ ਅਪੰਥ ਬਿਬੇਕਹਿ ਨ ਬੂਝੈ ਅੰਧ ... ੩੬੯.੩
ਜੈਸੇ ਪਰ ਦਰਬ ਹਰਨ ਕਉ ਚਰਨ ਧਾਵੈ ... ੫੦੮.੩
ਜੈਸੇ ਪਰ ਦਾਰਾ ਕੋ ਦਰਸੁ ਦ੍ਰਿਗ ਦੇਖਿਓ ਚਾਹੈ ... ੫੦੮.੧
ਜੈਸੇ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਸੁਨੈ ਸਾਵਧਾਨ ਸੁਰਤਿ ਕੈ ... ੫੦੮.੨
ਜੈਸੇ ਪਰਫੁਲਤ ਹੁਇ ਸਕਲ ਬਨਾਸਪਤੀ ... ੫੧੮.੨
ਜੈਸੇ ਪਰਫੁਲਤ ਕਮਲ ਸਰੁਵਰੁ ਵਿਖੈ ... ੫੬੭.੩
ਜੈਸੇ ਪਰਬਤ ਹੀਰਾ ਮਾਨਕ ਪਾਰਸ ਸਿਧ ... ੫੪੬.੨
ਜੈਸੇ ਪਰਬਤ ਬਿਖੈ ਦੇਖੀਐ ਪ੍ਰਾਖਾਨ ਬਹੁ ... ੩੬੬.੨
ਜੈਸੇ ਪਾਕਸਾਲਾ ਬਾਲਾ ਬਿੰਜਨ ਅਨਕ ਰਚੈ ... ੬੩੭.੧
ਜੈਸੇ ਪਾਕਸਾਲਾ ਮਧਿ ਬਿੰਜਨ ਪਰੋਸੈ ਨਾਰਿ ... ੫੬੬.੩
ਜੈਸੇ ਪਾਂਚੋ ਆਂਗੁਰੀ ਮੈ ਸੂਖਮ ਕਨੁੰਗ੍ਰੀਆ ਹੈ ... ੬੩੨.੨
ਜੈਸੇ ਪਾਂਚੋ ਤਤ ਬਿਖੈ ਬਸੁਧਾ ਨਵਨ ਮਨ ... ੬੩੨.੧
ਜੈਸੇ ਪਾਟ ਚਾਕੀ ਕੇ ਨ ਮੂੰਡ ਕੇ ਉਠਾਏ ਜਾਤ ... ੫੫੮.੧
ਜੈਸੇ ਪਿੰਜਰੀ ਮੈ ਸੂਆ ਪੜਤ ਗਾਥਾ ਅਨੇਕ ... ੬੩੪.੨
ਜੈਸੇ ਪਿਰ ਸੰਗਮ ਕੈ ਹੋਤ ਗਰ ਹਾਰ ਨਾਰਿ ... ੫੯੫.੩
ਜੈਸੇ ਪੀਤ ਸ੍ਵੇਤ ਸਜਾਮ ਅਰਨ ਵਰਨ ਰੂਪ ... ੬੦੦.੧
ਜੈਸੇ ਪੀਤ ਬਰਨ ਹੀ ਹੇਮ ਅਰ ਪੀਤਰ ਹੈ ... ੫੯੬.੨
ਜੈਸੇ ਪੂਤ ਚੋਚਲਾ ਕਰਤ ਪਿਤ੍ਰਾ ਬਿਦਜ ਮਾਨ ... ੫੬੬.੨
ਜੈਸੇ ਪੋਖੈ ਸਜਾਮ ਘਟਾ ਗਗਨ ਘਮੰਡ ਘੋਰ ... ੫੬੭.੧
ਜੈਸੇ ਪੋਸਤੀ ਸੁਨਤ ਕਹਤ ਪੋਸਤ ਬੁਰੋ ... ੫੯੧.੧
ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਾਤ ਸਮੈ ਖਗ ਜਾਤ ਉਡਿ ਬਿਰਖ ਸੈ ... ੫੪੮.੧
ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਮ ਸੁਜਨੁ ਨਾਇਕਾ ਬਖਾਨੈ ... ੪੧੪.੧
ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਮ ਕੈ ਸੁਖਹਿ ਨ ਜਾਨੈ ਤ੍ਰਿਆ ... ੫੦੨.੩
ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਿਯਾ ਭੇਟਤ ਅਧਾਨ ਨਿਰਮਾਨ ਹੋਤ ... ੧੭੯.੧
ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਿਆ ਸੰਗਮ ਸੁਜਮ ਨਾਯਕਾ ਬਖਾਨੈ ... ੬੦੪.੩
ਜੈਸੇ ਫਲ ਸੈ ਬਿਰਖ ਬਿਰਖ ਸੈ ਹੋਤ ਫਲੁ ... ੫੩੪.੧
ਜੈਸੇ ਫਲ ਤੇ ਬਿਰਖ ਬਿਰਖ ਤੇ ਹੋਤ ਫਲ ... ੬੦੮.੧
ਜੈਸੇ ਫਲ ਫੂਲਹਿ ਲੈ ਜਾਇ ਬਨਰਾਇ ਪ੍ਰਤਿ ... ੫੧੦.੧
ਜੈਸੇ ਫਾਟੋ ਅੰਬਰੋ ਸੀਆਇ ਪੁਨਿ ਓਢੀਅਤ ... ੪੧੯.੨
ਜੈਸੇ ਬਹੁ ਭਾਰ ਡਾਰੀਅਤ ਲਘੁ ਨੌਕਾ ਮਾਹਿ ... ੬੩੬.੨
ਜੈਸੇ ਬਗ ਧਿਆਨ ਧਾਰਿ ਕਰਤ ਅਹਾਰ ਮੀਨ ... ੨੪੦.੨

ਜੈਸੇ ਬਛ ਹੋਤ ਗਊ ਸੰਚਤ ਹੈ ਖੀਰੁ ਤਾਹਿ	...	੫੫੫.੨
ਜੈਸੇ ਬਛੁਰਾ ਬਿਛੁਰ ਪਰੈ ਆਨ ਗਾਇ ਬਨ	...	੪੪੧.੧
ਜੈਸੇ ਬਛੁਰਾ ਬਿਲਲਾਤ ਮਾਤ ਮਿਲਬੇ ਕਉ	...	੫੨੦.੧
ਜੈਸੇ ਬਟਿ ਬੀਜ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਸਰੂਪ ਹੋਤ	...	੩੭੩.੩
ਜੈਸੇ ਬੰਦਸਾਲਾ ਬਿਖੈ ਭੂਪਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ	...	੫੭੭.੨
ਜੈਸੇ ਬਨਤਾ ਬਚਿਤ੍ਰ ਆਭਰਨ ਸਿੰਗਾਰ ਸਜਿ	...	੫੬੦.੧
ਜੈਸੇ ਬਨ ਬਸਤ ਮਹਾਤਮੈ ਨ ਜਾਨੈ ਪੁਨਿ	...	੫੦੨.੨
ਜੈਸੇ ਬਨ ਬਿਖੈ ਮਲਿਆਗਰ ਸੋਧਾ ਕਪੂਰ	...	੫੪੬.੩
ਜੈਸੇ ਬਨ ਬਿਖੈ ਮਿਲ ਬੈਠਤ ਅਨੇਕ ਮ੍ਰਿਗ	...	੫੩੧.੩
ਜੈਸੇ ਬਨਰਾਇ ਪਰਫੁਲਤ ਫਲ ਨਮਿਤਿ	...	੪੦੫.੧
ਜੈਸੇ ਬਰ ਨਾਰ ਕਰ ਸਿਹਜਾ ਸੰਜੋਗ ਭੋਗ	...	੫੬੮.੨
ਜੈਸੇ ਬਰ ਬਾਂਧੇ ਹੁੰਡੀ ਲਾਗਤ ਨ ਭਾਰ ਕਛੁ	...	੩੭੩.੨
ਜੈਸੇ ਬਾਸੁ ਬਾਵਨ ਮੈ ਬਾਵਨ ਹੈ ਬਾਸੁ ਬਿਖੈ	...	੫੩੪.੨, ੬੦੮.੨
ਜੈਸੇ ਬਾਘ ਬੰਦਸਾਲਾ ਬਿਖੈ ਬਾਧਜੋ ਰਹੈ ਪੁਨ	...	੬੩੦.੨
ਜੈਸੇ ਬਾਨ ਧਨੁਖ ਸਹਿਤ ਹੈ ਨਿਜ ਬਸ	...	੬੩੦.੧
ਜੈਸੇ ਬਾਰ ਦੀਏ ਖੇਤ ਛੁਵਤ ਨ ਮ੍ਰਿਗ ਨਰ	...	੫੮੨.੨
ਜੈਸੇ ਬਿਖਿਆਧਰ ਤਜੈ ਨ ਬਿਖਿ ਬਿਖਮ ਕਉ	...	੨੨੩.੩
ਜੈਸੇ ਬਿਖਿਆਧਰ ਬਿਖਮ ਬਿਲ ਮੈ ਪਤਾਲ	...	੨੩੧.੩
ਜੈਸੇ ਬਿਖੁ ਤਨਕ ਹੀ ਖਾਤ ਮਰਿ ਜਾਤਿ ਤਾਤ	...	੫੦੬.੧
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਕਰ ਕਰਿ ਸਕੈ ਨ ਕਿਰਤ ਕ੍ਰਮ	...	੫੩੩.੩
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਗੰਗਾ ਨ ਪਾਵਨ ਆਨ ਜਲੁ ਹੈ	...	੫੩੮.੨
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਜਿਹਬਾ ਨ ਉਚਰੈ ਬਚਨ ਅਰ	...	੫੩੩.੨
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਦੀਪਕੁ ਭਵਨੁ ਅੰਧਕਾਰ ਹੋਤ	...	੫੩੭.੩
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਦੀਪ ਨ ਸਮੀਪ ਕੋ ਬਿਲੋਕੀਅਤੁ	...	੪੯੬.੩
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਪਵਨੁ ਕਵਨ ਗੁਨ ਚੰਦਨ ਸੈ	...	੫੧੬.੧
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਬੀਜਿ ਬੋਏ ਨਿਪਜੈ ਨ ਧਾਨੁ ਧਾਰਾ	...	੫੩੮.੩
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਬੈਦ ਅਵਖਦ ਗੁਨ ਗੋਪਿ ਹੋਤ	...	੫੧੬.੨
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਬੋਹਿਥ ਨ ਪਾਰਿ ਪਰੈ ਖੇਵਟ ਸੈ	...	੫੧੬.੩
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਮਾਂਜੇ ਦਰਪਨ ਜੋਤਿ ਹੀਨ ਹੋਤ	...	੫੩੭.੨
ਜੈਸੇ ਬਿਨੁ ਲੋਚਨ ਬਿਲੋਕੀਐ ਨ ਰੂਪ ਰੰਗਿ	...	੫੩੩.੧
ਜੈਸੇ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਤ ਸਿੰਗਾਰ ਨਾਰਿ	...	੬੦੪.੧
ਜੈਸੇ ਬਿਰਹਨੀ ਸੋਨ ਸਗਨ ਲਗਨ ਸੋਧੈ	...	੫੮੭.੩
ਜੈਸੇ ਬਿਰਹਨੀ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਮ ਸਨੇਹੁ ਚਾਹੈ	...	੫੨੦.੩
ਜੈਸੇ ਬਿਰਖਨ ਬਿਖੈ ਪੇਖੀਐ ਸੇਬਲ ਊਚੋ	...	੬੩੧.੨
ਜੈਸੇ ਬੀਸ ਬਾਰ ਦਰਸਨ ਸਾਧ ਕੀਆ ਕਾਹੂ	...	੬੭੩.੪
ਜੈਸੇ ਬੀਜ ਬੋਏ ਹੋਤ ਬਿਰਖ ਬਿਥਾਰ ਗੁਰ	...	੫੫੧.੧
ਜੈਸੇ ਬੀਰ ਖੇਤ ਬਿਖੈ ਜਾਤ ਹੈ ਸੁਭਟ ਜੇਤੇ	...	੪੧੭.੨
ਜੈਸੇ ਬੀਰਾਰਾਧੀ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਆਨ ਕਹੁ	...	੫੬੪.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਜੈਸੇ ਬੁਦਬੁਦਾ ਓਰਾ ਪੰਖਤ ਬਿਲਾਦਿ ਜਾਇ	...	੫੯੨.੨
ਜੈਸੇ ਬੁਰ ਨਾਰਿ ਧਾਰਿ ਭਰਨ ਸਿੰਗਾਰ ਤਨਿ	...	੬੩੬.੩
ਜੈਸੇ ਬੇਲੀ ਭਰਿ ਭਰਿ ਬਾਂਟਿ ਦੀਜੀਅਤ ਸਭਾ	...	੫੩੦.੨
ਜੈਸੇ ਬੈਦ ਰੋਗੀ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹੈ ਨ ਬਿਥਾਰ ਬ੍ਰਿਥਾ	...	੩੫੬.੨
ਜੈਸੇ ਬੈਲ ਤੇਲੀ ਕੋ ਜਾਨਤ ਕਦੀ ਕੋਸ ਚਲਜੈ	...	੫੭੮.੧
ਜੈਸੇ ਬੋਝ ਭਰੀ ਨਾਵ ਆਂਗੁਰੀ ਦੁਇ ਬਾਹਰਿ ਹੁਇ	...	੩੧੦.੧
ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਿਥਾਵੈਤ ਜੈਤ ਅਉਖਦ ਹਿਤਾਇ ਰਿਦੈ	...	੩੬੪.੧
ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਿਥਾਵੈਤ ਜੈਤ ਪੂਛੈ ਬੈਦ ਬੈਦ ਪ੍ਰਤਿ	...	੫੮੭.੧
ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਿਥਾਵੈਤ ਜੈਤ ਬੈਦਹਿ ਬ੍ਰਿਤਾਤ ਕਹੈ	...	੩੭੮ ੧
ਜੈਸੇ ਭਰਤਾਰਿ ਭਾਰਿ ਨਾਰਿ ਉਰਹਾਰ ਮਾਨੈ	...	੩੫੮.੨
ਜੈਸੇ ਭੀਖ ਮਾਂਗਤ ਭਿਖਾਰੀ ਘਰਿ ਘਰਿ ਡੋਲੈ	...	੫੮੭.੨
ਜੈਸੇ ਭੂਲਿ ਚੂਕਿ ਚੁਟੀਆ ਕੀ ਨ ਬੀਚਾਰੈ ਪਾਧਾ	...	੩੫੬.੩
ਜੈਸੇ ਭੂਲਿ ਬਛੂਰਾ ਪਰਤ ਆਨ ਗਾਇ ਬਨ	...	੪੪੪.੧
ਜੈਸੇ ਮਹਖੀ ਸਹਨਸੀਲ ਕੈ ਧੀਰਜੁ ਧੁਜਾ	...	੫੦੫.੨
ਜੈਸੇ ਮਛ ਕਛ ਬਗ ਹੰਸ ਮੁਕਤਾ ਪਾਖਾਨ	...	੩੭੫.੧
ਜੈਸੇ ਮਦ ਪੀਅਤ ਨ ਜਾਨੀਐ ਮਰੰਮੁ ਤਾਕੈ	...	੩੭੪.੧
ਜੈਸੇ ਮਦ ਪੀਏ ਗਜਾਨ ਧਜਾਨ ਬਿਸਰਨ ਹੋਇ	..	੬੬੬.੪
ਜੈਸੇ ਮਧੁਕਰਿ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਤ ਹੈ	...	੪੩੩.੩
ਜੈਸੇ ਮਧੁ ਮਾਖੀ ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ ਕੈ ਇਕਤੁ ਕਰੈ	...	੫੫੫.੧
ਜੈਸੇ ਮਨ ਕੰਚਨ ਕੇ ਬਦਲੇ ਕਾਚੁ ਗੁੰਜਾਫਲੁ	...	੩੮੯ ੨
ਜੈਸੇ ਮਨਿ ਅਛਤ ਕੁਟੰਬ ਹੀ ਸਹਿਤ ਅਹਿ	...	੪੧.੨
ਜੈਸੇ ਮਨੁ ਕਿਰਤਿ ਬਿਰਤਿ ਮੈ ਮਗਨੁ ਹੋਇ	..	੨੩੫.੩
ਜੈਸੇ ਮਨੁ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਸਿਖਨੁ ਲੁਡਾਵੈ ਗੁਰੁ	...	੧੦੧.੪
ਜੈਸੇ ਮਨੁ ਲਾਗਤ ਹੈ ਲੇਖਕ ਕੋ ਲੇਖੇ ਬਿਖੈ	...	੨੩੪.੧
ਜੈਸੇ ਮਰਾਲ ਮਾਲ ਸੋਭਤ ਨ ਬਗੁ ਠਗੁ	...	੪੫੨.੪
ਜੈਸੇ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਲਗ ਅੰਬਰ ਮਲੀਨ ਹੋਤ	...	੫੫੭.੨
ਜੈਸੇ ਮਾਂਝ ਬੈਠੇ ਬਿਨੁ ਬੰਹਿਬਾ ਨ ਪਾਰ ਪਰੈ	...	੫੩੮.੧
ਜੈਸੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੇਰੀ ਸੇਵਾ ਸਰਵਨ ਕੀਨੀ	...	੧੦੩.੧
ਜੈਸੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਨੇਕ ਉਪਜਾਤ ਸੁਤ	...	੩੭੦.੧
ਜੈਸੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਸੁਖ ਦੁਖ ਸੋਗਾਨੰਦ	...	੧੦੧.੩
ਜੈਸੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਹਿਤ ਚਿਤ ਕੋ ਮਿਲਤ ਸੁਤੈ	...	੧੧੩.੨
ਜੈਸੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਚਿਤ ਚਾਹਤ ਹੈ ਸੁਤਨ ਕਉ	...	੧੦੧.੨
ਜੈਸੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨ ਬੀਚਾਰਤ ਬਿਕਾਰ ਸੁਤ	...	੩੭੮,੧
ਜੈਸੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪਾਲਤ ਅਨੇਕ ਸੁਤ	...	੧੦੧.੧
ਜੈਸੇ ਮਾਨਸਰ ਤਿਆਗਿ ਹੰਸ ਆਨਸਰ ਜਾਤ	...	੪੪੧.੨
ਜੈਸੇ ਮਾਨਵਤੀ ਮਾਨ ਤਜਾਗਿ ਕੈ ਅਮਾਨ ਹੋਇ	...	੬੦੫.੩
ਜੈਸੇ ਮਾਲਾ ਮੇਰੁ ਪ੍ਰੋਈਅਤ ਸਭ ਉਪਰ ਕੈ	...	੬੩੧.੧
ਜੈਸੇ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਜਾਨ ਕਾਜ ਭਾਂਜਨ ਮੈ	...	੩੬੭.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਜੈਸੇ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਜਾਨ ਕਾਨ ਭੁੰਜਨ ਮੈ	...	੬੦੬.੨
ਜੈਸੇ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਪੱਖਿ ਭੋਖਿ ਬਾਲਕਹਿ	...	੩੫੭.੧
ਜੈਸੇ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨਿ ਸੰਗਮ ਕੈ ਮਾਖੀ ਲੀਲੇ	...	੫੧੭.੩
ਜੈਸੇ ਮਿਲ ਪਾਵਕ ਚਰਤ ਪੁਨ ਸੋਈ ਧਾਤ	...	੬੦੩.੨
ਜੈਸੇ ਮੁਕਤਾਹਲ ਸਮੁੰਦ੍ਰਹਿ ਦਿਖਾਵੈ ਜਾਇ	...	੫੧੦.੨
ਜੈਸੇ ਮੁਖ ਦੁਆਰ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਭੰਜਨ ਕੈ	...	੪੬੮.੩
ਜੈਸੇ ਮੇਘ ਬਰਖਤ ਹਰਖਤਿ ਹੈ ਕ੍ਰਿਸਾਨਿ	...	੫੧੮.੧
ਜੈਸੇ ਮੇਘ ਬਰਖਤ ਹੀ ਬਸੁੰਧਰਾ ਬਿਰਾਜੈ	...	੩੯੪.੨
ਜੈਸੇ ਮੇਘ ਬਰਖਾ ਸੂਥਰੇ ਬਰਖੈ ਸਮਾਨ	...	੬੨੯.੧
ਜੈਸੇ ਮੋਨਿ ਗਹਿ ਸਿਆਰ ਕਰਤ ਅਨੇਕ ਜਤਨ	...	੫੩੯.੩
ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਲੈ ਧਾਵੈ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ	...	੫੭੮.੩
ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਦ ਸੁਨਿ ਸਹੈ ਸਨਮੁਖ ਬਾਨ	...	੬੧੧.੨
ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਲ ਚਾਲ ਚਲਤ ਟਲਤ ਨਾਹਿ	...	੪੧੩.੩
ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ ਤਨ ਜੰਬੁਕ ਅਧੀਨ ਹੋਤ	...	੪੭੭.੧
ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਦੁ ਸੌਰਭ ਕਮਲ ਓਰ ਧਾਇ ਜਾਇ	...	੬੦੬.੩
ਜੈਸੇ ਰਸ ਭੋਗ ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ ਪਰੋਸੈ ਆਗੈ	...	੬੦੦.੩
ਜੈਸੇ ਰੰਗ ਸੰਗ ਮਿਲਤ ਸਲਿਲ ਮਿਲ	...	੧੫੮.੧
ਜੈਸੇ ਰਵਿ ਸਸਿ ਸਿਵ ਸਕਤ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ	...	੧੩੪.੪
ਜੈਸੇ ਰਵਿਸੁਤਿ ਜਮ ਰੂਪ ਅਉ ਧਰਮਰਾਇ	...	੧੬੦.੩
ਜੈਸੇ ਰਾਹ ਕੇਤ ਬਸ ਗ੍ਰਿਹਨ ਮੈ ਸੁਰਿਤਰ	...	੪੭੭.੨
ਜੈਸੇ ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਔ ਨਾਦ ਬਾਦ ਆਨ ਗੁਨ	...	੬੦੦ ੨
ਜੈਸੇ ਰਾਜਦੁਆਰ ਜਾਇ ਕਰਤ ਜੁਹਾਰ ਜਨ	...	੩੧੦.੩
ਜੈਸੇ ਰਾਜਦੁਆਰ ਤਜਿ ਆਨ ਦੁਆਰ ਜਾਤ ਜਨ	...	੪੪੧.੩
ਜੈਸੇ ਰਾਜ ਦ੍ਵਾਰ ਲੋਗ ਆਵਤ ਸੇਵਾ ਨਮਿਤ	...	੬੭੪.੨
ਜੈਸੇ ਰਾਜਨੀਤਿ ਬਿਖੈ ਚੈਨ ਹੁਇ ਚਤੁਰ ਕੁੰਟ	...	੩੫੧.੩
ਜੈਸੇ ਰਾਜਨੀਤਿ ਰੀਤ ਚਕ੍ਰਵੈ ਚੇਤੰਨ ਰੂਪ	...	੩੫੪.੨
ਜੈਸੇ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਸਰੂਪ ਰਾਜਨੀਤ ਬਿਖੈ	...	੪੧੮.੨
ਜੈਸੇ ਰਾਜਾ ਰਵਤ ਅਨੇਕ ਰਵਨੀ ਸਹੇਤ	...	੫੧੬.੧
ਜੈਸੇ ਰਾਤ ਅੰਧੇਰੀ ਮੈ ਦੀਪਕ ਦੀਪਕ ਕਹੈ	...	੫੪੨.੨
ਜੈਸੇ ਰਿਨ ਦਿਨ ਦਿਨ ਉਦਮ ਅਦਿਆਉ ਬਿਨ	...	੬੩੩.੨
ਜੈਸੇ ਰੂਪ ਰੰਗ ਬਿਧਿ ਪੂਛੈ ਅੰਧੁ ਅੰਧ ਪ੍ਰਤਿ	...	੪੭੪.੧
ਜੈਸੇ ਰੈਨਿ ਸਮੈ ਸਭ ਲੋਗ ਮੈ ਸੰਜੋਗ ਭੋਗ	...	੫੦੬.੧
ਜੈਸੇ ਰੋਗ ਰੋਗੀ ਕੋ ਦਿਖਾਦੀਐ ਨ ਬੈਦ ਪ੍ਰਤਿ	...	੬੩੩.੧
ਜੈਸੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਕਰਿ ਕਾਟੀਐ ਅਜਾ ਕੋ ਤਨ	...	੫੮੦.੨
ਜੈਸੇ ਲਕੁਟੀ ਅਗਨਿ ਸੇਕਤ ਹੀ ਸੂਧੀ ਹੋਇ	...	੩੬੦.੩
ਜੈਸੇ ਲਗ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀਨ ਪੜਤ ਅਉਰ ਕਉ ਅਉਰ	...	੨੬੪.੧
ਜੈਸੇ ਲਛਮਨ ਰਘੁਪਤਿ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਮੈ	...	੧੦੩.੨
ਜੈਸੇ ਲਾਖ ਕੋਰਿ ਲਿਖਤ ਨ ਕਨ ਭਾਰ ਲਾਗੈ	...	੫੮੫ ੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਜੈਸੇ ਲੋਹੋ ਬੂੜ ਜਾਤ ਸਲਲ ਮੈ ਡਾਰਤ ਹੀ	...	੫੬੧.੩
ਜੈਸੇ ਜੈਸੇ ਜੋਈ ਕੁਲਾ ਧਰਮ ਹੈ ਕਰਮ ਕਰੈ	...	੩੭੦.੩
ਜੈਸੇ ਜੈਸੇ ਭਾਉ ਕਰਿ ਪੂਜਤ ਪਦਾਰਬਿੰਦ	...	੧੭੮.੪
ਜੈਸੇ ਮਨੁ ਕਨਿਕ ਅਉ ਕਾਮਨੀ ਸਨੇਹ ਬਿਖੈ	...	੨੩੪.੩
ਜੈਸੇ ਮਨੁ ਧਾਵੈ ਪਰ ਤਨ ਧਨ ਦੂਖਨਾ ਲਉ	...	੨੩੫.੧
ਜੈਸੇ ਮਨੁ ਬਨਜੁ ਬਿਉਹਾਰ ਕੇ ਬਿਥਾਰ ਬਿਖੈ	...	੨੩੪.੨
ਜੈਸੇ ਮਨੁ ਲਾਗੈ ਪਰਾਧੀਨ ਹੀਨ ਦੀਨਤਾ ਮੈ	...	੨੩੫.੨
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਜਪਤ ਜਗਤ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਜੀਹ	...	੫੪੧.੩
ਜੋਈ ਕੁਲਾ ਧਰਮ ਕਰਮ ਕੈ ਸੁਚਾਰ ਚਾਰ	...	੩੮੦.੧
ਜੋਈ ਜੋਈ ਆਗਿਆ ਹੋਇ ਸੋਈ ਸੋਈ ਮਾਨਿ ਜਾਨਿ	...	੨੧੨.੩
ਜੋਈ ਜੋਈ ਆਵੈ ਸੋਈ ਭਾਵੈ ਪਾਵੈ ਨਾਮੁ ਨਿਧ	...	੬੧੯.੩
ਜੋਈ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾਹਿ ਸਬੈ ਬਨ ਆਵੈ ਤਾਕੀ	...	੫੯੪.੪
ਜੋਈ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾਹਿ ਸੋਵਤ ਜਗਾਵੈ ਜਾਇ	...	੫੯੪.੧
ਜੋਈ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾਹਿ ਮਾਨਨਿ ਮਨਾਵੈ ਧਾਇ	...	੫੯੪.੨
ਜੋਈ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾਹਿ ਰੀਝ ਕੈ ਰਿਝਾਵੈ ਆਪਾ	...	੫੯੪.੩
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਸਿਹਜਾਸਨਿ ਮਿਲਾਵੈ ਤਾਹਿ	...	੨੦੮.੪
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਤਾਹਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕੈ ਸੁਹਾਵੈ	...	੨੦੯.੧
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਤਾਹਿ ਦੇਖਿ ਅਉ ਦਿਖਾਵੈ ਆਪ	...	੨੦੮.੧
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਤਾਹਿ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਲੈ ਪੀਆਵੈ	...	੨੦੯.੪
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਤਾਹਿ ਬਾਨਕ ਬਧੂ ਬਨਾਵੈ	...	੨੦੯.੨
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਤਾਕੀ ਸਬੈ ਕਾਮਨਾ ਪੁਜਾਵੈ	...	੨੦੯.੩
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਦਹ ਦਿਸਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ ਤਾਹਿ	...	੨੦੮.੩
ਜੋਈ ਪ੍ਰਿਅ ਭਾਵੈ ਮੁਖ ਬਚਨ ਸੁਨਾਵੈ ਤਾਹਿ	...	੨੦੮.੨
ਜੋਈ ਮਿਲੈ ਆਪਾ ਖੋਇ ਸੋਈ ਤਉ ਨਾਯਕਾ ਹੋਇ	...	੬੬੨.੧
ਜੋਈ ਲੋਜਾਇ ਪਾਈਐ ਨ ਖੁਨਿ ਪਦਮ ਦੈ	...	੩੪੮.੪
ਜੋਗ ਸਮਾਧਿ ਅਰਾਧਤ ਨਾਰਦ	...	੫੫੪.੨
ਜੋਗ ਹੂ ਭੋਗ ਦੁਖਾਦਿ ਸੁਖਾਦਿਕ	...	੪੨੨.੩
ਜੋਗਾ ਕੈ ਜੋ ਪਾਈਐ ਜੋਗੀ ਜਟਾ ਮੈ ਦੁਰਾਇ ਰਾਖੈ	...	੬੦੭.੩
ਜੋਗ ਜੁਗਤ ਜੋਗੀ ਜਾਨੈ ਭੋਗ ਰਸ ਭੋਗੀ ਜਾਨੈ	...	੬੭੫.੨
ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਗਿਆਨ ਅਧਿਾਤਮ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧ	...	੧੯੨.੨
ਜੋਗ ਧਿਆਨੁ ਧਾਰਨ ਕੈ ਨਾਥਨ ਦੇਖੈ ਨ ਨਾਥ	...	੩੦.੩
ਜੋਗ ਬਿਖੈ ਭੋਗ ਅਰੁ ਭੋਗ ਵਿਖੈ ਜੋਗ ਜਤਿ	...	੪੨.੧
ਜੋਗ ਮੈ ਨ ਜੋਗ ਭੋਗ ਮੈ ਖਾਨ ਪਾਨ	...	੬੦.੨
ਜੋਗੀ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਮੈ ਭੋਗੀ ਭੋਗ ਭੁਗਤਿ ਮੈ	...	੫੮.੪
ਜੋਤਿ ਮੈ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਦਾਮਨੀ ਚਮਤਕਾਰ	...	੫੯.੩
ਜੋਤੀ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਜੈਸੇ ਦੀਪਕੈ ਦਿਪਤ ਦੀਪ	...	੨੨੫.੩
ਜੋਤੀ ਮਿਲੇ ਜੋਤਿ ਹੋਤ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕੈਸੇ ਕਰਿ	...	੧੯੬.੨
ਜ੍ਵਾਲਾ ਜੋਤਿ ਜੈਜੈਕਾਰ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਛਬਿ	...	੬੧੨.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਛਾਹਿ ਚੋਤ ਖੇਤ ਹੁਇ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਸਫਲ ਤਾਤੇ ... ੨੩੮.੨
ਭੋਰੀ ਕੀ ਮਰੋਰਿ ਜੈਸੇ ਲਟੂਆ ਫਿਰਤ ਰਹੈ ... ੯੫.੨

ਤਉ ਲਉ ਕਾਮ ਕੇਲ ਕਾਮਨਾ ਸਕੂਲ ਪੂਰਨ ਕੈ ... ੬੬੧.੪
ਤਊ ਤਾਕੋ ਰੁਧਰੁ ਚੁਇ ਚੋਆ ਹੋਇ ਸਲਲ ਮਿਲ ... ੪੨੫.੪
ਤਹ ਨ ਪਾਵਕ ਪਵਨ ਜਲ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਅਕਾਸ ... ੫੨੯.੨
ਤਤੈ ਮਿਲਿ ਤਤ ਸ੍ਰਾਂਤ ਬੂਦ ਮੁਕਤਾਹਲ ਹੁਇ ... ੨੨੫ ੨
ਤਤੋ ਮਿਲੈ ਤਤ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਕੈ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ... ੧੧੫.੪
ਤਨਕ ਹੀ ਖਾਏ ਬਿਖੁ ਹੋਤ ਹੈ ਬਿਨਾਸ ਕਾਲ ... ੧੭੪.੩
ਤਨਕ ਹੀ ਜਾਵਨ ਕੈ ਦੂਧ ਦਧ ਹੋਤ ਜੈਸੇ ... ੧੭੪.੧
ਤਨਕ ਹੀ ਬੀਜ ਬੋਏ ਬਿਰਖ ਬਿਥਾਰ ਹੋਇ ... ੧੭੪.੨
ਤਨਕ ਤੰਦੁਲ ਜਗਦੀਸਹਿ ਦਏ ਸੁਦਾਮਾ ... ੪੩੫.੨
ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਹੈ ਸਰਬਸੁ ਬਿਸ੍ਵ ਜਾਕੈ ਬਸੁ ... ੬੦੨.੪
ਤਮਚਰ ਉਭੰਤ ਨ ਪਹੁਚੈ ਆਕਾਸ ਬਾਸ ... ੭੫.੩
ਤਮਚੂਰ ਸਬਦ ਸੁਨਤ ਹੀ ਉਘਾਰ ਆਖੈ ... ੬੫੭.੪
ਤਰਵਰ ਛਾਇਆ ਲਘੁ ਦੀਰਘੁ ਚਪਲ ਬਲ ... ੧੧੭.੨
ਤਰਵਰ ਬਿਖੈ ਜੈਸੇ ਚੰਦਨ ਬਿਰਖੁ ਬਡੋ ... ੩੭੬.੨
ਤਰੁਵਰੁ ਗਿਰੇ ਪਾਤ ਬਹੁਰੋ ਨ ਜੋਰੇ ਜਾਤ ... ੫੬੨.੧
ਤਾਹੀ ਜਲ ਮਾਟੀ ਕੈ ਬਨਾਈ ਘਟਿਕਾ ਅਨੇਕ ... ੧੧੦.੨
ਤਾਹੀ ਤੇ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਘਨ ਗਰਜਤ ਅਤਿ ... ੩੨੫.੨
ਤਾਹੀ ਤੇ ਬਿਵਰਜਤ ਅਸਤੁਤਿ ਨਿੰਦਾ ਦੋਊ ... ੨੬੨.੩
ਤਾਹੂ ਤੇ ਅਨੇਕ ਪੁਨਿ ਏਕੈ ਏਕੈ ਪਾਂਚ ਪਾਂਚ ... ੨੨੮.੩
ਤਾਹੂ ਤੇ ਪਈਸੇ ਅਉ ਪਈਸਾ ਏਕ ਪਾਂਚ ਟਾਂਕ ... ੨੨੬.੨
ਤਾਤ ਮਾਤ ਭ੍ਰਾਤ ਸੁਤ ਸੁਜਨ ਕੁਟੰਬ ਸਖਾ ... ੪੮੩.੨
ਤਾਤੇ ਆਠ ਆਠ ਸੁਤਾ ਸੁਤਾ ਸੁਤਾ ਆਠ ਸੁਤ ... ੨੨੮.੪
ਤਾਤੇ ਨੌਰਾ ਨੌਰਾ ਭਰਿ ਚਲਤ ਚਤਰ ਕੂੰਟ ... ੩੭੨.੨
ਤਾਂਤੇ ਰਿਸ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਹੂੰ ਜੁ ਮਾਨੀ ਭਏ ... ੬੬੪.੨
ਤਾਂਬਾ ਹੀ ਸੈ ਹੋਤ ਜੈਸੇ ਕੰਚਨ ਕਲੰਕੁ ਡਾਰੈ ... ੪੫੯.੨
ਤਾਮੈ ਨਿਜ ਰੂਪ ਗੁਰਸਿਖ ਫਲ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸ ... ੩੮.੨
ਤਿਹ ਪਦ ਪਾਦਕ ਚਰਨ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਰਹੈ ... ੬੭੨.੪
ਤਿਨ ਸੈ ਬਨਜ ਕੀਏ ਬਿਜ਼ਤਾ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋਊ ... ੪੬੧.੨
ਤਿਨੁ ਤਿਨੁ ਮੇਲਿ ਜੈਸੇ ਛਾਨਿ ਛਾਈਅਤ ਪੁਨ ... ੫੩੧.੧
ਤਿਰੀਆ ਤਿਆਗਿ ਸੁਤ ਜਾਤ ਬਨ ਖੰਡ ਬਿਖੈ ... ੧੮੪.੨
ਤਿਲਕ ਲਿਲਾਰ ਪਾਇ ਪਰਤ ਪਰਸਪਰ ... ੬੧੩.੨
ਤਿਲ ਕੀ ਅਤੁਲ ਸੋਭਾ ਭੁਲਤ ਨ ਭੂਲਾਧਾਰ ... ੨੬੬.੩
ਤਿਲ ਮਿਲਿ ਬਾਸਨਾ ਸੁਬਾਸ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਕਰਿ ... ੩੭.੩
ਤੀਰਥ ਅਰਥ ਸਤ ਧਰਮ ਦਇਆ ਸੰਤੋਖ ... ੪੧੬.੪
ਤੀਰਥ ਜਾਤ੍ਰਾ ਸਮੈ ਨ ਏਕ ਸੋ ਆਵਤ ਸਥੈ ... ੩੬੨.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਤੀਰਥ ਧਰਮ ਦੇਵ ਜਾਤ੍ਰਾ ਕਉ ਪੰਡਿਤ ਪੂਛਿ	...	੪੪੭ ੨
ਤੀਰਥ ਪਰਥ ਜੈਸੇ ਜਾਤ ਹੈ ਜਗਤ ਚਲ	...	੬੨੯.੨
ਤੀਰਥ ਪੁਰਥ ਦੇਵ ਜਾਤ੍ਰਾ ਜਾਤ ਹੈ ਜਗਤੁ	...	੩੯੬.੧
ਤੀਰਥ ਪੁਰਥ ਦੇਵ ਦੇਵ ਸੇਵਕੈ ਨ ਪਾਈਐ	...	੩੦੪.੩
ਤੀਰਥ ਬਸਤ ਬਗੁ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਨਿਓ ਕਛੂ	...	੫੦੭.੩
ਤੀਰਥ ਮਜਨ ਕਰਬੈ ਕੋ ਹੈ ਇਹੈ ਗੁਨਾਉ	...	੩੭੭.੧
ਤੁਸ ਮੈ ਤੰਦੁਲ ਨਿਰਬਿਘਨ ਨ ਲਾਗੈ ਘੁਨੁ	...	੧੨੧ ੨
ਤੁਸ ਮੈ ਤੰਦੁਲ ਬੋਦੋ ਨਿਪਜੈ ਸਹੰਸ੍ਰ ਗੁਨੋ	...	੧੨੧.੧
ਤੁਖ ਸੈ ਨਿਕਸਿ ਹੋਇ ਭਗਨ ਮਲੀਨ ਰੂਪ	...	੧੨੧.੩
ਤੁਮ ਤਉ ਚਤੁਰਦਸ ਬਿਦਿਆ ਕੇ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਿਅ	..	੨੦੭.੩
ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਹਮ ਕੀਏ ਤਿਹਾਰੇ ਜੀ	...	੫੨੭ ੪
ਤੈਸੇ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕਰੀਐ ਨ ਕਾਹੂ ਕੇਰੀ	...	੫੯੫.੪
ਤੈਸੇ ਅੰਤ ਕਾਲ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਆਵੈ	...	੬੯.੪
ਤੈਸੇ ਅੰਤ ਕਾਲ ਜਮ ਜਾਲ ਕਾਲ ਬਿਆਲ ਗ੍ਰਸੈ	...	੧੬੭.੪
ਤੈਸੇ ਅਪਨੇ ਅਪਨੈ ਇਸਟੈ ਚਾਹਤ ਸਭੈ	...	੫੫੨.੩
ਤੈਸੇ ਅਰਭਕ ਰੂਪ ਸਿਖ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਮਧਿ	...	੩੫੩.੪
ਤੈਸੇ ਅਵਘਟ ਘਟ ਗੁਪਤ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ	...	੩੬੩.੪
ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਅਚੇਤ ਸੰਗਤ ਸੁਭਾਵ ਹੈਤ	...	੫੯੮.੪
ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਤ੍ਰਿਬਿਧ ਸਕਲ ਸਿਵ	...	੬੨੫.੪
ਤੈਸੇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਕੀਏ ਫਲੁ ਦੇਤ ਜੋਤ	...	੪੫੬.੪
ਤੈਸੇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਤ੍ਰਿਬਿਧੀ ਚਪਲ ਫਲ	...	੪੪੬ ੪
ਤੈਸੇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਦੇਖ ਮੋਟਿ ਮੋਖ ਚਾਹੈ	...	੪੭੫ ੪
ਤੈਸੇ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਮਿਟਤ ਨਹੀ ਕੁਟੇਵ	...	੪੮੬.੩
ਤੈਸੇ ਆਪਾ ਕਾਛ ਕਾਛ ਕਾਮਨੀ ਸਗਲ ਬਾਛੈ	...	੫੬੩ ੪
ਤੈਸੇ ਆਵਾਗਵਨ ਦੁਖਤ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ	...	੪੭੩.੪
ਤੈਸੇ ਆਵਾਗੌਨ ਨ ਮਿਟਤ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ	...	੪੭੧.੪
ਤੈਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮਦਰਸੀ ਪੂਰੁਪ ਗਤ	...	੩੭੦.੪
ਤੈਸੇ ਸਭ ਕਹਤ ਸੁਨਤ ਮਾਯਾ ਦੁਖਦਾਈ	...	੫੬੧.੪
ਤੈਸੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਐਸੋ	...	੧੨੪.੪
ਤੈਸੇ ਸਿਵ ਸਕਤ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸੰਗਮ ਕੈ	...	੨੬੬.੪
ਤੈਸੇ ਸੀਲ ਸੰਜਮ ਜਨਮ ਪਰਜੰਤ ਕੀਜੈ	...	੬੩੭.੪
ਤੈਸੇ ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਮਾਇਆ ਮਦੋਨ ਪਾਪ ਕਰੈ	...	੫੨੬.੩
ਤੈਸੇ ਸੂਧਨੰਤਰ ਦਿਸੰਤਰ ਬਿਹਾਫ ਗਈ	...	੫੭੮.੪
ਤੈਸੇ ਹਉ ਮਹਾ ਅਪਰਾਧੀ ਅਪਰਾਧਿ ਭਰਿਓ	...	੫੧੨.੪
ਤੈਸੇ ਹਰਿ ਭਗਤ ਜਗਤ ਮੈ ਨਿੰਮਰੀਭੂਤ ਕਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ ਬਿਸ੍ਰਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ।	...	੨੬੦.੪
ਤੈਸੇ ਹਰਿ ਭਗਤ ਜਗਤ ਮੈ ਨਿੰਮਰੀਭੂਤ ਜਗ ਪਗ ਲਗਿ ਮਸਤਕਿ ਪਰਵਾਨੀਐ।	...	੨੬੮.੪

ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤ ਹੂ ਬਿਰੋਧ ਬੁਰੋ ... ੩੮੮.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਅਹੰਬੁਧਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਕੈ ... ੩੦੬.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ
ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਸੁਖ ਦੁਖ ਪਾਵਈ । ... ੨੩੮.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ
ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਰੈ ਨ ਦੁਰਾਵਈ । ... ੧੬੩.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ
ਮੂਰੀ ਅਉ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਖਾਦਿ ਤੇ ਪਹਿਚਾਨੀਐ । ... ੧੫੮.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚੀਤਿ ... ੩੮੬.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸੰਗਮ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ ... ੨੮੬.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸਨ ਅਉ ਮਜੀਠ ਗਤਿ ... ੧੬੨.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਹੋਤ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ... ੩੦੭.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਚਿਹਨ ਕੈ ਸਮਾਨ ਹੈਤ ... ੫੯੬.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਚਾਦਰ ਅਉ ਮੀਨ ਗਤਿ ... ੧੩੨.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਧਰਮ ਕਰਮ ਕੈ ਅਧਰਮ ਨਰ ... ੬੩੬.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਅਪਰਚੇ ਪਿੰਡ ਸਿਖਨ ਕੀ ਭਿਖਿਆ ਖਾਏ ... ੫੧੭.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਸਕਲ ਦੇਵ ਟੇਵ ਸੈ ਟਰਤ ਨਾਹਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਅਸਰਨ ਸਰਨਿ ਅਕਾਲ ਕਉ । ... ੪੫੯.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਸਕਲ ਦੇਵ ਟੇਵ ਸੈ ਟਰਤ ਨਾਹਿ
ਸੇਵਾ ਕੀਏ ਦੇਤ ਫਲ ਕਾਮਨਾ ਸਮਾਨਿ ਕਉ । ... ੪੫੧ ੩
ਤੈਸੇ ਹੀ ਸਬਦ ਗੁਰ ਰਤਨ ਖੰਜਤ ਖੰਜੀ ... ੫੮੯.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕੋ ਅਦ੍ਰਿਸਟ ਜਉ ਆਦਿ ਲਾਗੈ ... ੪੦੩.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਚੰਚਲ ਚਿਤ ਕ੍ਰਮਤ ਚਤੁਰ ਕੂਟ ... ੨੫੮.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰ ਗਜਾਨ ਪਰਵਾਨ ਜਾਮੈ ... ੬੦੬.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਪਤਤਿ ਪਤਿ ਕੋਟ ਨ ਪਾਸੰਗ ਭਰਿ ... ੫੨੩.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਪਰਮ ਗੁਰ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਗਤਿ
ਸਿਖਨ ਕੋ ਕਿਰਤ ਕਰਮੁ ਕਛੂ ਨ ਬੀਚਾਰਿਓ ਹੈ । ... ੫੩੬.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਪਰਮ ਗੁਰ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਗਤਿ
ਸਿਖਨ ਕੋ ਕਿਰਤੁ ਕਰਮ ਕਛੂ ਨ ਬਿਚਾਰਿਓ ਹੈ । ... ੩੭੯.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਬਿਕਾਰੀ ਉਪਕਾਰੀ ਹੈ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ... ੩੯੧.੩
ਤੈਸੇ ਹੀ ਬਿਬੇਕੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ... ੧੧੩.੪
ਤੈਸੇ ਹੀ ਭਗਤ ਮਤ ਭੇਟਤ ਜਗਤ ਪਤਿ ... ੬੧੭.੪
ਤੈਸੇ ਕਾਮਨਾ ਕਰਤ ਕਨਿਕ ਅਉ ਕਾਮਨੀ ਕੀ ... ੩੬੬੯.੪
ਤੈਸੇ ਕੁਲ ਧਰਮੁ ਕਰਮ ਜੈਸੇ ਜੈਸੇ ਕਾਕੈ ... ੩੯੮.੪
ਤੈਸੇ ਕੋਟ ਪਾਪ ਕਰਿ ਮਾਇਆ ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਮੂੜ ... ੫੫੫.੪
ਤੈਸੇ ਖਟ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸ੍ਰਮ ਗਿਆਨ ਕਾਜ ... ੬੦੪.੪
ਤੈਸੇ ਖਟ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸ੍ਰਮ ਗਿਆਨ ਕਾਜ ... ੪੦੫.੪
ਤੈਸੇ ਖਲ ਦਿਸ੍ਰ ਮੈ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਸਮ ਦੇਹ ... ੫੬੭.੪

ਤੈਸੇ ਪੰਜੀ ਪੰਜੈ ਅਲ ਕਮਲ ਕਮਲ ਗਤਿ ... ੫੮੭.੪
ਤੈਸੇ ਗਾਯਬੋ ਸੁਨਾਯਬੋ ਸੁ ਸਬਦ ਸੰਗਤ ਮੈ ... ੫੬੦.੪
ਤੈਸੇ ਗਿਆਨ ਜੋਸਟਿ ਕਹਤ ਨ ਰਹਤ ਪਾਵੈ ... ੪੩੭.੪
ਤੈਸੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਠਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇ ਰੀਝਾਵਿਓ ਚਾਹੈ ... ੫੧੦.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਨ ਨਿਧਿ ਗੁਰ ਸਾਗਰ ਕੈ ਬਿਦਿਮਾਨ ... ੫੧੧.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਉਨਮਨ ਮਗਨ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤ ... ੪੧੮.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਉਰ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਵੇਸ ਭਏ ... ੩੬੪.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਮਾਨੈ ਸਿਖ ... ੩੭੪.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਆਂਗ ਸ੍ਵਾਂਗਿ ਭਏ ਭੈ ਚਕਿਤ ਸਿਖ ... ੪੦੨.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸਨੇਹ ਕੈ ਪਰਮਪਦ ... ੫੬੫.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਨਤ ਸੂੰਤਾ ਸਾਵਧਾਨ ... ੫੬੬.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਨਤ ਪਹਿਚਾਨੈ ਸਿਖ ... ੫੭੦.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਨਾਇ ਗਾਇ ਸਿਖ ਠਗੋ ... ੬੧੧.੪
ਤੈਸੋ ਗੁਰ ਸਬਦੂ ਕੋ ਲਿਖਿ ਪੜਿ ਗਾਵਤ ਹੈ ... ੫੩੦.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਸਰਨ ਆਵਤ ਹੈਂ ਅਨੇਕ ਸਿਖ ... ੬੭੪.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਉਠ ਬੈਠਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋਗ ... ੫੬੮.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਆਨ ਅਨਤ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ... ੪੬੪.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ ਰਹਤਿ ਪੈ ... ੪੬੬.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਆਨ ਦੇਵ ਕੀ ਸਰਨ ਜਾਹਿ ... ੪੪੧.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗ ਜੋ ਜੋ ਜਾਗਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋਗ ... ੩੬੧.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸਮਦਰਸੀ ਅਨੰਦਮਈ ... ੩੮੩.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸਰਬਾਤਮ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਬੀਨ ... ੩੮੫.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਖਾ ਅਨਿਕ ਸੰਸਾਰ ਦੁਆਰ ... ੩੬੨.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧ ਸੰਗਮ ਜੁਗਤਿ ਜਗ ... ੩੫੧.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸੁਤ ਆਨ ਦੈਵ ਸੇਵਕ ਹੁਇ ... ੪੭੭.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਜੋਗੀ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤ ਚੀਤ ... ੩੬੦.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖਨ ਸੁਭਾਉ ਜਲ ਮੈਨ ਗਤਿ ... ੩੮੦.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖਨ ਕਉ ਜੁਗਵਤ ਜਤਨ ਕੈ ... ੩੫੫ ੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖਨ ਕਉ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਾਇਆ ... ੩੮੪.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖਨ ਕਉ ਲੇਪੁ ਨ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮੈ ... ੪੮੩.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖਨ ਕੈ ਅਉਗੁਨ ਅਵਗਿਆ ਮੇਟੈ ... ੩੭੮.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖਨ ਦਿਖਾਇਕੈ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਿਬੇਕ ... ੬੧੪.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖਨ ਮੈ ਏਕ ਟੇਕ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ... ੪੮੨.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਨਵਤਨ ਅਉ ਪੁਰਾਤਨ ਪੈ ... ੫੬੩.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਨਵਰਤਨ ਅਉ ਪੁਰਾਤਨਾਦਿ ... ੩੭੧.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਬਿਛੁਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੈ ... ੫੧੪.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਮਿਲ ਬੈਠਤ ਧਰਮਸਾਲ ... ੫੫੬.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਰਾਜੁਕੁਆਰ ਜੋਗੀਸੁਰ ਹੈ ... ੪੮੭.੪

ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਕਹੈ ਗੁਰ ਧਿਆਨ ਹੂ ਨ ਪਾਵਤ	...	੫੪੨.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਕਾਮਨਾ ਪੂਜਾਇ ਨਿਹਕਾਮ ਕਰਿ	...	੩੫੭.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਦਾਨ ਸਬਹੂ ਸੈ ਮਾਂਗਿ ਲੀਜੈ	...	੩੯੯.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨ ਹੈ ਅਨੇਕ ਸਿਖ	...	੫੮੩.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨ ਕਾਮਨਾ ਪੂਜਾਇ	...	੧੭੯.੩
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਅੰਤਰਿ ਸਿਖ	...	੫੧੫.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਆਤਮਾ ਅਚੇਤ	...	੫੦੨.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਸਾਧ ਸੰਗ ਮਿਲੇ	...	੪੪.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਸੁਖ ਚਾਹੈ ਸਿਖੁ	...	੫੨੦.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਹੈ ਅਸੰਖਿ ਸਿਖ	...	੩੬੬.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਹੈ ਸਕਲ ਜਗੁ	...	੫੧੯ ੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਚਲਿ ਮਾਤਿ ਸਿਖ	...	੪੩੩.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਜਾਤੁ ਹੈ ਜਗਤ	...	੪੧੭.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨਿ ਸਰਨਿ ਕੋ ਇਹੈ ਗੁਨਾਉ	...	੩੭੭.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨਿ ਸਰਨਿ ਗੁਰ ਭੇਟੇ ਬਿਨੁ	...	੫੩੮ ੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਚਰਨਿ ਬਿਮੁਖ ਦੁਖ ਦੇਖਿ ਪੁਨਿ	...	੪੧੯ ੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਦਰਸ ਬਚਨ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਨਿਧ	...	੬੦੦.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਦੇਵ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕਨ ਭੇਦ ਅਹੰ ਬੁਧਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਅਮਾਨ ਜਗ ਮਾਨੀਐ ।	...	੪੬੫.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਦੇਵ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕਨ ਭੇਦ ਸਮਸਰ ਹੋਤ ਨ ਸਮੁੰਦ ਸਰਤਾ ਹੈ ਜੀ ।	...	੪੯੨.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਗਤਿ	...	੩੩੦.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਏਕ ਟੇਕ ਜਾਹਿ ਤਾਹਿ	...	੪੬੮.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਨਾਮੁ ਬਿਨੁ ਗੰਮ ਨ ਪਰਮਪਦੁ	...	੫੧੬.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਪਰਚੈ ਪਵਿੜੁ ਹੈ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ	...	੫੦੫.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਲਿਵ	...	੩੫੪.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਬਚਨ ਸਚਨ ਗੁਰਸਿਖਨ ਮੈ	...	੩੭੩.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਬਾਨੀ ਅਵਗਾਹਨ ਕਰਤ ਚਿਤ	...	੫੯੦.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਬਾਨੀ ਬਿਖੈ ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਹੈ	...	੫੪੬.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਬਾਨੀ ਲਿਖ ਪੋਥੀ ਬਾਂਧਿ ਰਾਖੀਅਤ	...	੫੬੨.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰ ਭੇਟਤ ਭੈ ਭਾਇ ਸਿਖ ਸੇਵਾ ਕਰੈ	...	੫੬੯.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਮਤਿ ਬੀਜ ਜਮਤ ਨ ਕਾਲਰ ਮੈ	...	੨੯੬.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰੇਮ ਭੁਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ ਜਾਸ	...	੬੦੫.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਹ ਘਟ ਪ੍ਰਗਟਤ ਪ੍ਰੇਮ	...	੪੧੦.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਜਾਸੁ	...	੪੧੧.੪
ਤੈਸੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਾਸ ਜਾਸੁ	...	੪੧੪.੪
ਤੈਸੇ ਗ੍ਰਿਹ ਤਿਆਗਿ ਭਾਗਿ ਜਾਤ ਉਦਾਸ ਬਾਸ	...	੫੪੮.੪
ਤੈਸੇ ਘਟ ਘਟ ਬਿਖੈ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ	...	੫੮੬.੪

SIKHBOOKCLUB.COM

ਤੈਸੇ ਚਿਤ ਚੰਚਲ ਚਪਲ ਸੰਗ ਦੇਖੁ ਲੇਪ ... ੧੬੧.੪
ਤੈਸੇ ਦਿਤ ਚੰਚਲ ਚਪਲ ਜਲ ਕੋ ਸੁਭਾਉ ... ੧੫੫.੩
ਤੈਸੇ ਚਿਤ ਚੰਚਲ ਚਪਲ ਪਉਨ ਗਉਨ ਗਾਂਤ ... ੧੫੬.੪
ਤੈਸੇ ਚਿਤ ਚੰਚਲ ਭ੍ਰਮਤ ਹੈ ਚਤੁਰ ਕੁੰਟ ... ੧੮੪.੪
ਤੈਸੇ ਜਮ ਕਾਲ ਬਜਾਲ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰ ਗ੍ਰਾਸੈ ... ੫੬੧.੪
ਤੈਸੇ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਅਰਪ ਸਰਨ ਗੁਰ ... ੫੮੪.੪
ਤੈਸੇ ਤ੍ਰਿਭੁਵਨ ਪ੍ਰਿਤਿ ਭ੍ਰਮਤ ਚੰਚਲ ਚਿਤ ... ੨੩੧.੪
ਤੈਸੇ ਦਰਸਨ ਬਹੁ ਬਰਨ ਆਸ੍ਰਮ ਧ੍ਰਮ ... ੩੭੫.੪
ਤੈਸੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਬਹੁ ਬਿਖਮ ਸੰਸਾਰ ਬਿਖੈ ... ੫੫੮.੪
ਤੈਸੇ ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਕੈ ਅਸਾਧ ਸਾਧ
ਆਪਾ ਆਪੁ ਚੀਨਤ ਨ ਚੀਨਤ ਚਰਜ ਹੈ। ... ੧੬੦.੪
ਤੈਸੇ ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਕੈ ਅਸਾਧ ਸਾਧ
ਸੰਗਤਿ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ ਮਾਨਸ ਅਉਤਾਰ ਜੀ। ... ੭੦ ੪
ਤੈਸੇ ਦੂਖ ਦੋਖ ਪਾਪੀ ਪਾਪਹਿ ਤਜਾਗਜੈ ਚਾਹੈ ... ੫੭੭.੪
ਤੈਸੇ ਦੂਖ ਭੂਖ ਸੁਧ ਸਾਧਨਾ ਕੈ ਸਾਧ ਭਏ ... ੫੮੦.੪
ਤੈਸੇ ਦੇਤ ਲੇਤ ਹੇਤ ਨੇਤ ਕੈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ ... ੬੧੮.੪
ਤੈਸੇ ਨਿਹਕਾਮ ਸਾਧ ਸੋਭਤ ਸੰਸਾਰ ਬਿਖੈ ... ੫੬੪.੪
ਤੈਸੇ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ ਸਾਧ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਬਿਖੈ ... ੬੨੯.੪
ਤੈਸੇ ਨਿਰਵੈਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਪਨ ਰੂਪ ... ੬੪੩.੪
ਤੈਸੇ ਪਰ ਤਨ ਧਨ ਦੂਖਨ ਤ੍ਰਿਦੋਖ ਮਮ
ਅਧਮ ਅਨੇਕ ਏਕ ਰੋਮ ਨ ਪੁਜਾਈਐ। ... ੫੨੨.੪
ਤੈਸੇ ਪਰ ਤਨ ਧਨ ਦੂਖਨ ਤ੍ਰਿਦੋਖ ਮਮ
ਸਾਧਨ ਕੋ ਸੁਕ੍ਰਤ ਨ ਹਿਰਦੈ ਹਿਤਾਵਈ। ... ੫੧੩.੪
ਤੈਸੇ ਪਰ ਤਨ ਧਨ ਦੂਖਨ ਤ੍ਰਿਦੋਖ ਮਮ
ਪਤਿਤ ਅਨੇਕ ਏਕ ਰੋਮ ਨ ਪੁਜਾਈਐ। ... ੬੪੧.੪
ਤੈਸੇ ਪਰ ਤਨ ਧਨ ਦੂਖਨਾ ਬਿਕਾਰ ਕੀਏ ... ੫੦੬.੪
ਤੈਸੇ ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਧਨ ਦੂਖ ਨਾ ਤ੍ਰਿਦੋਖ ਮਨ ... ੫੩੯.੪
ਤੈਸੇ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਪਰਵਾਨ ਜਾਮੈ ... ੩੬੭.੪
ਤੈਸੇ ਪਰਵਿਰਤਿ ਔ ਨਿਵਿਰਤ ਜੋ ਸ੍ਵਭਾਵ ਚੋਉ ... ੬੦੩.੪
ਤੈਸੇ ਪਾਂਚੋ ਦੂਤ ਕੂਤ ਕਿਤੁਅ ਹੁਦਿ ਭਾਗਿ ਜਾਤਿ ... ੩੬੫.੪
ਤੈਸੇ ਪੇਖ ਸੁੰਭਾ ਸਾਵਧਾਨਹ ਗਾਇਨ ਗਾਵੈ ... ੫੬੭.੪
ਤੈਸੇ ਪੇਖਿ ਅਉਗਨ ਕਹੈ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਹੂ ... ੩੫੬.੪
ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਿਰਤ ਸੰਜੋਗ ਲਗ ਕ੍ਰਮੈ ਕ੍ਰਮ ... ੬੧੦.੪
ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ... ੭੫.੪
ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਰਸਕ ਰਸਾਲ ਮੰਤ ... ੪੨੪.੪
ਤੈਸੇ ਬਾਝ ਬਧੂ ਮਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰਖ ਭੇਟ ... ੨੩੬.੪
ਤੈਸੇ ਬਾਰੰਬਾਰ ਟੇਰਿ ਟੇਰਿ ਕਹੇ ਪਟੇ ਪਟੇ ... ੪੪.੨
ਤੈਸੇ ਬਿਦਿਮਾਨ ਜਾਨੀਐ ਨ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਤ ... ੩੫੦.੪

ਤੈਸੇ ਬਿਨੁ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ	...	੫੩੭.੪
ਤੈਸੇ ਭ੍ਰਿਤ ਨਿੰਦਕ ਸੁਭਾਵ ਚੁਕਦੀ ਚਕੱਰ	...	੬੪੪.੪
ਤੈਸੇ ਮਨ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰਿ ਮਾਰ ਹਉਮੈ ਮੋਟਿ	...	੨੫੮.੨
ਤੈਸੇ ਮਨ ਸਾਧਿ ਸਾਧਿ ਸਾਧਨਾ ਕੈ ਸਾਧ ਭਏ	...	੫੮੧.੪
ਤੈਸੇ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਭਗਤ ਜਗਤ ਬਿਖੈ	...	੬੧੬.੪
ਤੈਸੈ ਮਮ ਕਾਗ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਰਾਲ ਸਭਾ	...	੨੩੭.੪
ਤੈਸੇ ਮਮ ਕਾਗ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਰਾਲ ਮਾਲ	...	੫੦੧.੪
ਤੈਸੇ ਮਾਇਆ ਕਿਰਤ ਬਿਰਤ ਹੈ ਬਿਕਾਰ ਜਗ	...	੩੮੫.੪
ਤੈਸੇ ਮਾਇਆ ਧੰਧ ਅੰਧ ਅਵਿਧ ਬਿਹਾਇ ਜਾਇ	...	੪੯੫.੩
ਤੈਸੇ ਮਾਇਆ ਭਰਮ ਅਧਮ ਅਛਾਦਿਓ ਮਨੁ	...	੪੬੬.੪
ਤੈਸੇ ਮਾਇਆ ਭ੍ਰਮਤ ਭ੍ਰਮਤ ਚਤੁਰ ਕੁੰਟ ਧਾਵੈ	...	੩੪੬.੪
ਤੈਸੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਧੂੰਹ ਕੁਟੰਬ ਸਨੇਹ ਦੇਹ	...	੧੧੭.੪
ਤੈਸੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਭ੍ਰਮ ਹੋਤ ਹੈ ਮਲੀਨ ਮਤਿ	...	੩੧੨.੪
ਤੈਸੇ ਮਾਨਸਰ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਰਾਲ ਸਭਾ	...	੪੬੧.੪
ਤੈਸੇ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਕੈ ਬਿਮੋਹਤ ਮਹਾਨ ਮਨ	...	੫੫੭.੪
ਤੈਸੇ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰੁ ਤਰਿਓ	...	੫੦੬ ੪
ਤੈਸੇ ਮੁਖ ਮਧ ਬਾਣੀ ਬਸਤ ਨ ਕੋਊ ਲਖੈ	...	੬੩੦.੪
ਤੈਸੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਛਾਇਆ ਬਿਰਖ ਚਪਲ ਛਲ	...	੩੧੧.੪
ਤੈਸੇ ਰਵਿਦਾਸ ਨਾਮਾ ਬਿਦਰ ਕਬੀਰ ਭਏ	...	੬੩੨.੪
ਤੈਸੇ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਭਾਉ ਦੂਤੀਆ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਖੇਲ	...	੪੭੮.੪
ਤੈਸੇ ਲਿਖੇ ਸੁਨੇ ਕਹੇ ਪਾਈਐ ਨਾ ਗੁਰਮਤਿ	...	੫੮੫.੪
ਤੈਸੇ ਲੰਗ ਬੇਦ ਭੇਦ ਗਿਆਨ ਉਨਮਾਨ ਪਛ	...	੪੦੪.੪
ਤੋ ਸੌ ਨ ਨਾਥੁ ਅਨਾਥ ਨ ਮੋਸਰਿ	...	੫੨੮.੧
ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਉਲੰਘਿ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਸੰਜੋਗ ਭੰਗ	...	੨੯੧.੪
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਹੁਇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ	...	੨੬੬.੪
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਸ	...	੨੬੭.੨
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਚਤੁਰਥ ਗੁਨ ਗੰਮਿਤਾ ਕੈ	...	੩੧.੧
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਚਤੁਰਥ ਪਦ ਗੰਮਿਤਾ ਕੈ	...	੨੮.੩
ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਜੀਤ ਹਾਰ ਨ ਹਰਖ ਸੋਗ	...	੩੩੩.੨
ਤ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ ਜਰਿ ਬੂਝਤ ਨ ਖਾਰ ਲਾਗੈ	...	੫੯੨.੩
ਥਿਤਿ ਪੰਛ ਮਾਸ ਰੁਤਿ ਲੋਗਨ ਮੈ ਲੋਗਾਚਾਰ	...	੪੮੪.੨
ਥੋਹਰਿ ਉਖਾਰੀ ਉਪਕਾਰੀ ਅਉ ਬਿਕਾਰੀ	...	੩੮੩.੩
ਦਇਆਨਿਧਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਸੁਖਨਿਧਿ ਸੋਭਾਨਿਧਿ	...	੧੪੨ ੪
ਦਸਮ ਸਥਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਕਉਨ ਭਉਨ ਕਹਉ	...	੧੦.੧
ਦਖਨ ਦਿਸਾ ਲੈ ਜਾਇ ਲਾਇਚੀ ਲਵੰਗ ਲਾਚਿ	...	੫੧੧.੩
ਦਮਕ ਦੈ ਦੁੰਖ ਦੁਖੁ ਅਪਜਸ ਲੈ ਅਸਾਧ	...	੩੨੪.੧
ਦਰਸ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਹੈਰਾ ਅਰਿ ਅਰਿ ਛਬਿ	...	੨੮੪.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਦਰਸ ਆਦਰਸ ਦਰਸ ਅਸਚਰਜਮੈ	...	੧੫੩.੧
ਦਰਸ ਦਰਸਿ ਸਮਦਰਸ ਧਿਆਨ ਧਾਰਿ	...	੨੬੧.੨
ਦਰਸ ਦਰਸਿ ਸਮਦਰਸ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ	..	੨੬੦.੨
ਦਰਸ ਦਰਸਿ ਦਿਬਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਈ	...	੮੬.੨
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਉਨਮਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ	...	੧੧੬ ੩
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਅਰੁ ਸਬਦ ਗਿਆਨ ਲਿਵ	...	੮੧.੨
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਆਨ ਧਿਆਨ ਬਿਸਮਰਨ ਕੈ	...	੩੪.੨
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਸਮਦਰਸੀ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨੀ	...	੧੩੮.੨
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਸਰਗੁਨ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ	...	੧੨੫.੨
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਗੁਰ ਸਬਦ ਗਿਆਨ ਗੁਰ	...	੫੫.੩
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਜੋਤਿ ਮੈ ਨ ਹੁਇ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ	...	੧੪.੨
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਦਿਬਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਈ	...	੧੮.੧
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਧਿਆਨੀ ਸਬਦ ਗਿਆਨ ਗਿਆਨੀ	...	੩੨੮.੧
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਬਿਰਹਾ ਬਿਆਪੈ ਦ੍ਰਿਗਨ ਹੁਇ	...	੨੦੩.੧
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਲਿਵ ਏਕ ਅਉ ਅਨੇਕ ਮੇਕ	...	੯੯.੨
ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਲਿਵ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅਚਲ ਭਈ	...	੨੭੮.੧
ਦਰਸਨ ਸੋਭਾ ਦ੍ਰਿਗ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਗਿਆਨ ਗੋਮਿ	...	੨੭੯.੧
ਦਰਸਨ ਜੋਤਿ ਕੋ ਉਦੋਤ ਅਸਚਰਜਮੈ ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਕੈ ਬਿਸਮ ਕੋਟਿ ਧਿਆਨ ਹੈ ।	...	੧੪੨.੧
ਦਰਸਨ ਜੋਤਿ ਕੋ ਉਦੋਤ ਅਸਚਰਜ ਮੈ ਤਾਮੈ ਤਿਲ ਛਬਿ ਪਰਮਦਭੁਤ ਛਕਿ ਹੈ ।	...	੧੪੦.੧
ਦਰਸਨ ਜੋਤਿ ਕੋ ਉਦੋਤ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਮੈ	...	੨੯੪.੧
ਦਰਸਨ ਜੋਤਿ ਨ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੁਇ ਪਤੰਗ	...	੨੩.੧
ਦਰਸਨ ਦੀਪ ਦੇਖਿ ਹੋਇ ਨ ਮਿਲੈ ਪਤੰਗੁ	...	੫੫੧.੧
ਦਰਸਨ ਦੇਖਤ ਹੀ ਸੁਧਿ ਕੀ ਨ ਸੁਧਿ ਰਹੀ	...	੯.੧
ਦਰਸਨ ਦੇਖਿਓ ਦੇਖਿਓ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰੁ ਕਹੈ	...	੫੪੧.੧
ਦਰਸਨ ਧਿਆਨ ਸਤਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਤਿ	...	੧੫੧.੨
ਦਰਸਨ ਧਿਆਨ ਦਿਬਿ ਦੇਹ ਕੈ ਬਿਦੇਹ ਭਏ	...	੧੧੫.੧
ਦਰਸਨ ਪਰਸਤ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬਕਤ	...	੨੮੨.੩
ਦਰਸਨ ਮਾਤ੍ਰ ਆਨ ਧਿਆਨ ਸੈ ਰਹਤ ਹੋਇ	...	੧੦੫ ੨
ਦਰਸ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ ਸਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ	...	੧੫੧.੩
ਦਰਪਨ ਦਰਸ ਅਉ ਜੈਤ੍ਰ ਪੁਨਿ ਜੈਤ੍ਰੀ ਬਿਧਿ	...	੪੭.੪
ਦਰਪਨ ਦੀਪ ਕਰ ਗਹੈ ਕੋ ਦਿਹੈ ਸੁਨਾਇ	...	੩੭੭.੨
ਦਰਖ ਕੈ ਜੋ ਪਾਈਐ ਦਰਬੇਸੁਰ ਲੇ ਜਾਹਿ ਤਾਹਿ	...	੬੦੭.੨
ਦਲ ਮਿਲ ਜਾਤਿ ਜੇਤੋ ਸੁਭਟ ਨ ਹੋਹਿ ਤੇਤੋ	...	੩੬੮.੩
ਦਾਸਨ ਦਾਸਾਨ ਗਤਿ ਬੈਨਤੀ ਕੈ ਪਾਇ ਲਾਗਉ	...	੬੬੪.੪
ਦਾਦਰ ਸਰੰਜ ਗਤਿ ਏਕੈ ਸਰਵਰ ਬਿਖੈ	...	੨੨੩.੨
ਦਾਦਰ ਸਰੰਜ ਬਾਂਸ ਬਾਵਨ ਮਰਾਲ ਬਗ	...	੨੬੬.੧

ਦਾਦਰ ਸਰੋਵਰ ਮੈ ਜਾਨੀ ਨ ਕਮਲ ਗਤਿ	...	५०७.२
ਦਾਦਰ ਸਰੋਵਰ ਮੈ ਜਾਨੈ ਨ ਕਮਲ ਗਤਿ	...	६३९ २
ਦਾਦਰ ਕਮਲ ਜੈਸੇ ਏਕ ਸਰਵਰ ਬਿਖੈ	...	५१९.३
ਦਾਦਰ ਨਿਰਾਦਰ ਹੁਇ ਜੀਅਤਿ ਪਵਨ ਭਖਿ	...	४४२.३
ਦਾਰਿਦੁ ਕੈ ਚਾਂਪੈ ਜਾਇ ਸਰਨਿ ਸਮੇਰ ਸਿੰਧ	...	५४५.३
ਦਿਨਕਰ ਓਰ ਭੋਰ ਚਾਹਤ ਨਹੀ ਚਕੋਰ	...	४६६ ३
ਦਿਨਕਰ ਕਿਰਨਿ ਸੁਹਾਤ ਸੁਖਦਾਈ ਅੰਗ	...	३४६.१
ਦਿਨਕਰ ਜੋਤਿ ਉਲੂ ਬਰਖੈ ਸਮੈ ਜਵਾਸੇ	...	२९९.३
ਦਿਨਕਰਿ ਜੋਤਿ ਕੋ ਉਦੋਤ ਸਭ ਕਿਛ ਸੂਝੈ	...	४८८.२
ਦਿਨਕਰਿ ਜੋਤਿ ਕੋ ਉਦੋਤ ਕਹਾ ਜਾਨੈ ਉਲੂ	...	४७०.२
ਦਿਖਿ ਦੇਹ ਸਾਧ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰਹਿਤ ਜਗ	...	३२५ ४
ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਭਏ ਸੁ ਕੌਨ ਦੀਨਤਾ ਕੌ	...	६०१.२
ਦੀਪਕ ਸੈ ਦਾਝਾ ਭਏ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰੁ ਜਾਨੈ	...	४११ २
ਦੀਪਕ ਜਗਾਇ ਜੈਸੇ ਰਾਖੀਐ ਦੁਰਾਇ ਗ੍ਰਿਹਿ	...	४१० २
ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਅਲਿ ਕਮਲ ਸਲਿਲ ਮੀਨ	...	३२१ १
ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਅਲਿ ਕਮਲ ਚਕੋਰ ਸਸਿ	...	२९२.२
ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤਿ ਇਕਅੰਗੀ ਹੋਇ	...	१८७.१
ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਦਿਖਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਹੀਨ	...	३१९.१
ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਮਿਲਿ ਜਰਤ ਨ ਰਾਖ ਸਕੈ	...	३२० १
ਦੀਪਕ ਪੈ ਆਵਤ ਪਤੰਗ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰੀਤਿ ਲਗਿ	...	३१८.१
ਦੀਪ ਜੋਤਿ ਮਿਲਿ ਦੀਪ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗ ਅੰਤਰਿ ਉਰ	..	५.७
ਦੁਆਦਸ ਬਰਖ ਸੁਕ ਜਨਨੀ ਦੂਖਿਤ ਕਰੀ	...	४३६.३
ਦੂਹੂੰ ਦਲ ਬਿਖੈ ਜੈਸੇ ਬਾਜਤ ਨੀਸਾਨ ਤਾਨ	...	३८२.२
ਦ੍ਰਿਕ੍ਰਿਤ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰੁਤਾ ਸੁਭਾਵ	...	१७७.४
ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮਸਰਿ ਬਿਆਪੈ ਨ ਹਰਖ ਸੋਗੁ	...	१०४.४
ਦੁਖਤ ਗਜਿੰਦ ਅਰਬਿੰਦ ਗਹਿ ਭੇਟ ਰਾਖੈ	...	४३५.३
ਦੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕੈ ਮਰੈ ਨ ਟਰੈ	...	३९८.४
ਦੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮੀਨ ਕੁਲ ਦ੍ਰਿੜ	...	३९७.४
ਦੂਤੀਆ ਨਾਸਤਿ ਏਕ ਟੇਕ ਨਿਹਚਲ ਮਤਿ	...	३३६.४
ਦੁਬਿਧਾ ਅਪਰਸ ਅਉ ਸਾਧ ਇੰਦ੍ਰੀ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕੈ	...	३२८.३
ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰਿ ਅਬਰਨ ਹੁਇ ਬਰਨ ਬਿਖੈ	...	३२ १
ਦੁਰਜਨੜਾ ਅਸਾਧ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਲ ਰੇਖ ਅਰੁ	...	२९७.२
ਦੁਰਮਤਿ ਉਲਟ ਭਈ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ	...	१८९.२
ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਅਜਯਾ ਸਰਪ ਗਤਿ	...	२९७.४
ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗਤਿ ਅਸਾਸ ਸਾਧ ਕਾਸਟ ਅਗਨਿ ਗਤਿ ਟੇਵ ਨ ਟਰਤ ਹੈ।	...	२९८.१
ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗਤਿ ਅਸਾਧ ਸਾਧ ਕਾਮ ਚੋਸਟਾ ਸੰਜੋਗ ਜਤ ਸਤਵੰਤ ਹੈ।	...	१७७.१

ਦੁਰਮਤਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਹੁਇ ਅਸਾਧ ਸੋਗਿ	...	੧੭੫.੪
ਦੁਰਮਤਿ ਦੁਬਿਧਾ ਭ੍ਰਮਤ ਚਤੁਰ ਕੁੰਟ	...	੯੫.੪
ਦੁਰਮਤਿ ਮੇਟਿ ਗੁਰਮਤਿ ਹਿਰਦੈ ਪ੍ਰਗਾਸੀ	...	੩੪.੧
ਦੁਰਮਤਿ ਲਾਗਿ ਜੈਸੇ ਕਾਗੁ ਬਨ ਬਨ ਫਿਰੈ	...	੧੬੪ ੪
ਦੂਧ ਮੈ ਜਾਵਨੁ ਮਿਲੈ ਦਧਿ ਕੈ ਬਖਾਨੀਅਤ	...	੧੨੨.੨
ਦੇਖਹੁ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੰਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੈ ਪਰੇਵਾ	...	੨੦੭.੨
ਦੇਖਤ ਅਉ ਦੇਖੀਅਤ ਇਤ ਉਤ ਦੇਇ ਹੋਇ	...	੧੮੬.੨
ਦੇਖਤ ਸੁਨਤ ਅਰੁ ਗਾਵਤ ਪਾਵਤ ਸੁਖ	...	੪੨੩.੪
ਦੇਖਤ ਸੁਨਤ ਐਂ ਕਹਤ ਸਭ ਕੋਊ ਭਲੋਂ	...	੬੧੩.੪
ਦੇਖਬੇ ਕਉ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਸੁਨਬੇ ਕਉ ਸੁਰਤਿ ਹੈ	...	੧੪੦.੨
ਦੇਖਬੇ ਕਉ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇਬੇ ਕਉ	...	੨੦੬.੧
ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਦ੍ਰਿਗਨ ਦਰਸ ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨੀ	...	੪੨੦.੧
ਦੇਖੇ ਸੁ ਦਿਖਾਵੈ ਕੈਸੇ ਸੁਨੈ ਸੁ ਸੁਨਾਵੈ ਕੈਸੇ	...	੯੬.੩
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਅਉ ਸਕਲ ਫਲ	...	੩੪੧.੩
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸੇਵਕੈ ਨ ਅਠੰਮੇਵ ਟੇਵ ਟਾਰੀ	...	੩੦ ੪
ਦੈਤ ਸੁਤ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਟਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਿ ਭਏ	...	੪੦੭.੧
ਦੋਇ ਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪੰਚ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਹੈ	...	੧੨੨.੪
ਦੋਇ ਦਰਪਨ ਦੇਖੈ ਏਕ ਸੈ ਅਨੇਕ ਰੂਪ	...	੪੬੭.੧
ਦੋਇ ਦਿਸਾ ਗਹੇ ਗਹਾਏ ਸੈ ਹਾਥ ਪਾਉ' ਟੂਟੈ	...	੪੬੭.੨
ਦੋਇ ਭੂਪ ਤਾਕੈ ਗਾਉ ਪਰਜਾ ਨ ਸੁਖੀ ਹੋਤ	...	੪੬੭.੩
ਦ੍ਰਿਸਟ ਕੈ ਰੂਪ ਰੰਗ ਸੁਰਤ ਕੈ ਨਾਦ ਬਾਦ	...	੫੭੯.੩
ਦ੍ਰਿਸਟ ਪ੍ਰਿਯ ਅਗੋਚਰ ਹੁਇ ਅੰਧਰੇ ਨ ਭਏ ਨੈਨ	...	੬੬੭.੨
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗੰਧ ਰਸ ਰਹਿਤ ਹੁਇ	...	੨੮੬.੪
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਬਰਜਿ ਬਿਸਰਜਤ	...	੯੨.੩
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦੁ ਅਰਿ ਸੁਰਤਿ ਧਿਆਨ ਗਿਆਨ	...	੫੩੧.੪
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਦਰਸਨ ਸੋਂ ਦਰਸੁ	...	੩੪੨.੩
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁਰਤਿ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਰਬੰਗ ਹੀਨ	...	੫੪੧.੩
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਸਪਰਸ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਸਬਦ ਮਨੋਚਰ	...	੮.੬
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਰੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ ਪਰਮਦਭੁਤ ਗਤਿ ਪੂਰਨ ਬਿਲਾਸ ਹੈ ।	...	੨੮੪.੪
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਰੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ ਪਰਮਦਭੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਉਪਜਾਏ ਹੈ ।	...	੮੫.੨
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਰੁ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਲਿਵਲਾਵਨੀ ।	...	੩੦੯.੨
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਰੁ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ ਪੰਖਤਾ ਬਕਤਾ ਸ੍ਰੋਤਾ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨੀਐ	...	੯੯.੩
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਰੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮ ਉਨਮਨ ਉਨਮਾਨੀ ਹੈ ।	...	੩੨੭.੪

GURMATCLUB.COM

ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਅਰੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ	...	੧੩.੨
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਸਮਦਰਸ ਧਿਆਨ ਧਾਰਿ	...	੨੫੨.੧
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਹੀਨ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਹੀਨ	...	੨੨੦ ੨
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਕੋ ਦਰਸ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹਰੀ	...	੨੬੩.੨
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗਿਆਨ	...	੬੦.੩
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ ਅਤਿ ਅਸਚਰਜਮੈ	...	੧੯੪.੨
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲੈ	...	੬੩.੧
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ ਦੀਪਕ ਪਤੰਗ ਸੰਗ	...	੨੬੩.੨
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ ਦੇਖੈ ਅਉ ਦਿਖਾਵੈ ਸੋਈ	...	੩੦੧.੧
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਮੈ ਦਰਸ ਦਰਸ ਮੈ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦ੍ਰਿਗ	...	੪੫.੧
ਦ੍ਰਿਗਨ ਕਉ ਜਿਹਬਾ ਸੁਖਨ ਜਉ ਮਿਲਹਿ	...	੩੬੭.੧
ਦ੍ਰਿਗਨ ਮੈ ਦੇਖਤ ਹੌ ਦ੍ਰਿਗ ਹੂ ਜੋ ਦੇਖਜੈ ਚਾਹੈ	...	੬੨੨.੧
ਦ੍ਰ੍ਰਿਸਟ ਸਭਾ ਸੰਜੋਗ ਅਧਮ ਅਸਾਧ ਸੰਗ	...	੧੬੪.੨
ਦੂੰਪੜੀ ਕੁਪੀਨ ਮਾਤ੍ਰ ਦੇਦੀ ਜਉ ਮੁਨੀਸਰਹਿ	...	੪੩੫.੧
ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਗੁਰਸਿਖ ਸੁਨਿ ਗੁਰਸਿਖ ਭਏ	...	੧੪੯.੧
ਧਰਮ ਅਧਰਮ ਕਰਮ ਕੈ ਅਸਾਧ ਸਾਧ	...	੩੮੨.੪
ਧਰਮ ਅਰਥ ਕੋਟਿ ਕਾਮਨਾ ਕਟਾਛ ਪਰ	...	੬੪੬.੨
ਧੀਰਜੁ ਕੋ ਧੀਰਜੁ ਗਰਬ ਕੋ ਗਰਬ ਗਇਓ	...	੯.੩
ਧੁੰਨ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜੈ ਸਰਪ ਅਰਪ ਦੋਤ ਤਨ ਮਨ	...	੪੬੪.੩
ਨਹੀ ਸਸੁਰਾਰ ਸਾਸੁ ਸੁਸਰਾ ਸਾਰੈ ਅਉ ਸਾਰੀ	..	੧੦੦.੩
ਨਹੀਂ ਦਦਸਾਰ ਪਿਤ ਪਿਤਾਮਾ ਪਰਪਿਤਾਮਾ	..	੧੦੦.੧
ਨਹੀਂ ਨਨਸਾਰ ਮਾਤਾ ਪਰਮਾਤਾ ਬਿਰਧਿ ਪਰਮਾਤਾ	...	੧੦੦.੨
ਨਖ ਸਿਖ ਲਉ ਸਗਲ ਅਗ ਰੋਮ ਰੋਮ ਕਰਿ	...	੬੭੨.੧
ਨਦੀ ਨਾਵ ਕੋ ਸਜੋਗ ਸੁਜਨ ਕੁਟੰਬ ਲੰਗੁ	...	੩੩੪.੧
ਨਦੀ ਨਾਵ ਕੋ ਸੰਜੋਗ ਲੰਗ ਬਹੁਰਿਓ ਨ ਮਿਲੈ	...	੧੧੭ ੩
ਨਰਪਤਿ ਸੁਤ ਨ੍ਰਿਪ ਹੋਤ ਜੋਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਨ ਗਰਜਨ	...	੬.੭
ਨਰਬਦਾ ਬਿਬਿਧਿ ਬਨ ਦੇਵਸਥਲ ਕਵਲਾਸ	...	੪੧੬.੩
ਨਵਘਰ ਜੋਤਿ ਨਿਜ ਆਸਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਮੈ	...	੨੪੭.੨
ਨਵਦੁਆਰ ਦੁਆਰ ਪਾਰਿਬ੍ਰਹਮਾਸਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਮੈ	...	੩੨.੩
ਨਵਨ ਗਵਨ ਜਲ ਸੀਤਲ ਅਮਲ ਜੈਸੇ	...	੨੮੬.੧, ੩੦੬.੧
ਅਗਨਿ ਉਰਧ ਮੁਖ ਤਪਤ ਮਲੀਨ ਹੈ ।	...	
ਨਵਨ ਗਵਨ ਜਲ ਨਿਰਮਲ ਸੀਤਲ ਹੈ	...	੨੯੦.੧
ਨਵਨ ਗਵਨ ਪਗ ਪੂਜੀਅਤ ਜਗਤ ਮੈ	...	੨੯੦.੩
ਨਾਇਕੁ ਹੈ ਏਕੁ ਅਰੂ ਨਾਇਕਾ ਅਸਟ ਤਾਕੈ	...	੨੨੮.੧
ਨਾਸਕਾ ਅਮੋਲ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਬਾਸਨਾ ਕੋ	...	੧੭.੩
ਨਾਸਕਾ ਸੁਗੰਧ ਬਿਰਗੰਧ ਸਮਸਰਿ ਤਾਂਕੈ	...	੧੦੭.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਨਾਸਕਾ ਸੁਗੰਧ ਬਿਰਗੰਧ ਸਮਤੁਲਿ ਤਾਂ ਕੈ	...	੧੦੪.੨
ਨਾਸਕਾ ਸੁਬਾਸੁ ਕਰ ਕੋਮਲਤਾ ਸੀਤਲਤਾ ਕੈ	...	੨੭੮.੩
ਨਾਸਕਾ ਸੂਵਨ ਰਸਨਾ ਮੈ ਅਗੁਭਾਗ ਹੁਤੀ	...	੬੬੯.੪
ਨਾਹਿਨ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਚਿਤਵੈ ਕਿਉ ਚਿੰਤਾਮਣਿ	...	੬੪੦.੧
ਨਾਹਿ ਪਰਕਿਰਤਿ ਬਿਰਤਿ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਨ ਗਿਆਨ	...	੫੨੯.੩
ਨਾਦ ਬਾਦ ਸੁਨਬੇ ਕਉ ਸੂਵਨ ਹਰਿਨ ਗਏ	...	੪੩੧.੨
ਨਾਦ ਬਾਦ ਸੁਰਤਿ ਬਿਹੂਨ ਬਿਸਮਾਦ ਗਤਿ	...	੧੯੮.੨
ਨਾਦ ਬਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਰਾਗ ਰਾਗਨਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ	...	੨.੬
ਨਾਨਾ ਅਵਤਾਰ ਕੈ ਅਪਾਰ ਕੋ ਨ ਪਾਰ ਪਾਇਓ	...	੨੧.੪
ਨਾਨਾ ਬਿੰਜਨਾਦਿ ਸ੍ਵਾਦ ਅੰਤਰਿ ਨ ਪ੍ਰੇਮਰਸ	...	੧੮੫.੩
ਨਾਨਾ ਮਿਸਟਾਨ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਮਾਨਸ ਮੁਖ	...	੨੦੨.੨
ਨਾਨਾ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਬਹੁ ਬਿੰਜਨਾਦਿ ਸ੍ਵਾਦ	...	੧੩.੧
ਨਾਭ ਸਰਵਰ ਬਿਖੈ ਬੂਹਮ ਕਮਲ ਦਲ	...	੨੫੭.੨
ਨਾਮ ਇਸਨਾਨ ਦਾਨ ਸੰਜਮ ਨ ਜਾਪ ਤਾਪ	...	੪੮੨.੨
ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕੋ ਸੇਖਾਦਿਕ ਨ ਸੰਖ੍ਹ ਜਾਨੀ	...	੨੧.੩
ਨਾਮ ਦੋਇ ਪ੍ਰਭ ਏਕ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਬਖਾਨੀਐ	...	੭.੨
ਨਾਮ ਦੋਇ ਪ੍ਰਭ ਏਕ ਟੇਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਠਹਰਾਈ	...	੭.੫
ਨਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਿਵ	...	੧੭੮.੩
ਨਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਚਾਇ	...	੧੦੬.੩
ਨਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਧਾਮ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਰਿਦੈ	...	੧੯੦.੨
ਨਾਮ ਨਿਹਕਾਮ ਨਿਜ ਧਾਮ ਗੁਰਸਿਖ ਸੂਵਨ	...	੧੪੪.੩
ਨਾਰ ਕੈ ਭਤਾਰ ਕੈ ਸਨੇਹ ਪਤਬ੍ਰਤਾ ਹੂਇ	...	੪੪੯.੧
ਨਾਰਿ ਅਉ ਭਤਾਰੁ ਸੁਤ ਮਾਤ ਜਲ ਭ੍ਰਿਖਾਵੰਤ	...	੨੯੨.੩
ਨਾਰਿ ਭਰਤਾਰਿ ਬਿਧਿ ਮਿਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰਾਈ ਰੂਪ	...	੧੧੪.੨
ਨਾਲ ਬਿਖੈ ਬਾਤ ਕੀਏ ਸੁਨੀਅਤ ਕਾਨ ਦੀਏ	...	੩੦੫.੨
ਨਿਸ ਅੰਧਕਾਰ ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ ਚਮਤਕਾਰ	...	੪੦.੩
ਨਿਸ ਅੰਧਕਾਰ ਬਹੁ ਤਾਰਿਕਾ ਚਮਤਕਾਰ	...	੪੮੭.੨
ਨਿਸ ਅੰਧਿਆਰੀ ਮੈ ਬਿਕਾਰੀ ਹੈ ਬਿਕਾਰ ਹੋਤੁ	...	੪੮੭.੩
ਨਿਸ ਦਿਨ ਅੰਤਰ ਜਿਉ ਅੰਤਰੁ ਬਖਾਨੀਅਤ	...	੪੮੭.੧
ਨਿਸ ਦੁਰਿਮਤਿ ਹੁਇ ਅਧਰਮੁ ਕਰਮੁ ਹੋਤੁ	...	੪੮੮.੧
ਨਿਸ ਨ ਘਟੈ ਨ ਲਟੈ ਸਸੀਅਰ ਦੀਪ ਜੋਤਿ	...	੬੫੩.੧
ਨਿਸਿ ਅੰਧਕਾਰ ਭਵਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰ ਬਿਖੈ	...	੧੭੬.੧
ਨਿਹਕਰਮ ਨਿਹਭਰਮ ਨਿਹਸਰਮ ਨਿਹਸ੍ਵਾਚ	...	੧੬੮.੪
ਨਿਹਕਾਮ ਨਿਹਕ੍ਰੋਧ ਨਿਰਲੋਭ ਨਿਰਮੋਹ	...	੧੬੮.੧
ਨਿਹਚਲ ਮਕਰੰਦ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਸਹਜ ਧੁਨਿ	...	੨੬੭.੩
ਨਿਹਫਲ ਅਨਿਕ ਪੂਕਾਰ ਕੈ ਅਚਾਰ ਸਭੈ	...	੩੦੪.੪
ਨਿਹਫਲ ਕਰ ਗੁਰ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਬਿਨੁ	...	੧੬੬.੩
ਨਿਹਫਲ ਜਿਹਬਾ ਹੈ ਸਬਦ ਸੁਆਦਿ ਹੀਨ	...	੧੬੬.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਨਿਹਫਲ ਜੀਵਨ ਮਰਨ ਗੁਰ ਬਿਮੁਖ ਹੁਇ	...	੩੦੦.੪
ਨਿਹਫਲ ਚ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਆਪਾ ਆਪੁ ਦੇਖੀਅਤਿ	...	੧੯੯.੨
ਨਿਕਟ ਬਸਤ ਸਮ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਹੀਨ	...	੬੩੯.੪
ਨਿਕਟਿ ਬਸਤ ਸਮ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਹੀਨ	...	੫੦੭.੪
ਨਿਗਮ ਅਸੰਖ ਸੇਖ ਜੰਪਤ ਹੈ ਜਾਕੋ ਜਸੁ	...	੬੪੭.੩
ਨਿਗਮ ਸੋਧਾਦਿਕ ਕਥਤ ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਰਿ	...	੩੫.੪
ਨਿਗ੍ਰਹ ਜਤਨ ਪਾਨ ਪਰਤ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਮਾਨ	...	੬੦੭.੪
ਨਿਜ ਘਰ ਮੇਰੋ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਨਾਰਦਮੁਨਿ	...	੩੦੩.੧
ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ	...	੨੮੫.੪
ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਕੁਲਿ ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ	...	੧੦.੪
ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਬਰਖਾ ਅਕਾਸ ਬਾਸ	...	੨੪੮.੨
ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਬਰਖਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ	...	੫੯.੨
ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਨ ਪਰੈ ਅਰ ਕਰੈ ਨ ਆਰਸ ਪ੍ਰਵੇਸ	...	੬੫੩.੩
ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਮੈ ਕਹਾਯਉ ਜਾਇ ਖੁਧਜਾ ਸੈ ਕਹਾਯਉ ਖਾਇ	...	੬੨੩.੧
ਨਿਪਟ ਕਪਟ ਘਟ ਘਟ ਨਟ ਵਟ ਨਟ	...	੩੪੨.੨
ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਨਿਸ ਨਿਸ ਪਰਮਾਨ ਹੋਇ	...	੬੫੪.੧
ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਿਵਾਸ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਦਾਸਾਨ ਮਤਿ	...	੧੩੭.੩
ਨਿਰੰਕਾਰ ਚਾਰ ਪਰਮਾਰਥ ਪਰਮਪਦ	...	੧੨੫.੩
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਨਿਰਾਹਾਰ ਨਿਰਬਿਕਾਰ	...	੩੪੪.੧
ਨਿਰਗੁਨ ਅਦ੍ਰਿਸਟ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਮੈ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ	...	੯੮.੩
ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਅਬਿਗਤਿ ਨ ਗਹਨ ਗਤਿ	...	੧੫੩.੪
ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਕੁਸਮਾਵਲੀ ਸੁਗੰਧ ਸੈਧਿ	...	੮੧.੩
ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਕੈ ਅਲਖ ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ	...	੩੬.੧
ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਬਿਖੈ ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਰਿਦੈ	...	੪੨.੪
ਨਿਰਗੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਬਦ ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ	...	੩੬.੩
ਨਿਰਬੈਰ ਨਿਰਲੇਪ ਨਿਰਾਧਾਰ ਨਿਰਾਲੰਭ	...	੧੫੦.੩
ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਦੋਖ ਮੁਖ ਪਦੁ ਜਾਕੈ ਨਾਮਿ	...	੪੮੫.੩
ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮੋਲ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰਾਹਾਰ	...	੧੫੦.੪
ਨਿਰਮੋਹ ਨਿਰਬੈਰ ਨਿਰਲੇਪ ਨਿਰਦੋਖ	...	੩੪੪.੨
ਨਿਰਲੇਪ ਨਿਰਬਾਨ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਬੈਰ	...	੧੬੮.੨
ਨਿਰਾਹਾਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਰਬਿਕਾਰ	...	੧੬੮.੩
ਨਿਰਾਧਾਰ ਕੋ ਆਧਾਰੁ ਆਸਰੈ ਨਿਰਾਸਨ ਕੋ	...	੩੮੭.੧
ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਹਿ ਨੇਤ ਬੇਦੁ ਬੰਦੀਜਨੁ ਗਾਵੈ	...	੧.੬
ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਰਿ ਨਮੋ ਨਮੋ ਨਮ ਸਸਿ ਗੁਰਦੇਵਾ	...	੮.੮
ਨੈਹਰ ਕੁਆਰਿ ਕੰਨਿਆ ਲਾੜਿਲੀ ਕੈ ਮਾਨੀਅਤਿ	...	੧੧੮.੧
ਨੈਹਰ ਕੁਟੰਬ ਤਜਿ ਬਿਆਹੈ ਸਸੁਰਾਰਿ ਜਾਇ	...	੧੧੬.੧
ਨੈਨ ਜਿਹਬਾ ਸ੍ਰਵਨ ਕੋ ਨ ਕਛੂਐ ਬਸਾਇ	...	੩੫੨.੪
ਨੈਨ ਜੀਹ ਸ੍ਰਵਨ ਸ੍ਰਵਨ ਲੋਚਨ ਜੀਹ	...	੩੬੭.੪

ਨੈਨਨ ਸੋ ਨੈਨ ਅਰ ਬੈਨਨ ਸੋ ਬੈਨ ਮਿਲੈ	...	੬੬੫.੨
ਪਸੁ ਹਰਿਹਾਉ ਕਹਿਓ ਸੁਨਿਓ ਅਨਸੁਨਿਓ ਕਰੈ	...	੨੦੦.੨
ਪਸੂਆ ਸਬਦ ਹੀਨ ਜਿਹਬਾ ਨ ਬੋਲਿ ਸਕੈ	...	੨੦੦.੩
ਪਸੂਆ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ ਅੰਤਰਿ ਅੰਤਰੁ ਇਹੈ	...	੨੦੦.੧
ਪਸੂ ਖੜਿ ਖਾਤ ਖਲ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਹੀਨ	...	੨੦੨.੧
ਪਹੁਚੈ ਨ ਪਵਨ ਗਵਨ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਪ੍ਰਿਤਿ	...	੩੧੩.੩
ਪਹੁਚੈ ਨ ਰਥੁ ਪਹੁਚੈ ਨ ਗਜਰਾਜੁ ਬਾਜੁ	...	੩੧੩.੨
ਪਘੁਲਾ ਕੋ ਮੂਲ ਬਿਖੈ ਜੈਸੇ ਜਲ ਪਾਨ ਕੀਜੈ	...	੩੦੫.੩
ਪੰਚ ਤਤ ਮੇਲ ਪਿੰਡ ਬੇਦ ਕਹੈਂ ਪਾਂਚੈ	...	੬੨੪.੧
ਪੰਚ ਦੂਤ ਕੂੜ ਲਗਿ ਅਧਮੁ ਅਸਾਧੁ ਮਨੁ	...	੩੧੩ ੪
ਪੰਚ ਪਰਪੰਚ ਕੈ ਭਏ ਹੈ ਮਹਾਭਾਰਥ ਸੋ	...	੪੫੭.੧
ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੈ ਭੇਖਧਾਰੀ ਜਿਉਂ ਸਘਾਤੀ ਹੋਇ	...	੨੪੦.੩
ਪੰਚ ਬਾਰ ਗੰਗ ਜਾਇ ਬਾਰ ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਗ ਨਾਇ	...	੬੭੩.੧
ਪਛਮ ਉਦੋਤ ਹੋਤ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਨਮਸਕਾਰ	...	੨੬੬.੨
ਪਛਮ ਦਿਸਾ ਦਾਖ ਦਾਰਮ ਲੈ ਜਾਇ ਜੈਸੇ	...	੫੧੧.੨
ਪੰਛੀਅਨ ਮੈ ਹੰਸੁ ਮ੍ਰਿਗ ਰਾਜਨ ਮੈ ਸਾਰਦੂਲ	...	੩੭੬.੩
ਪੰਡਿਤ ਜੋਤਿਕ ਸੰਧਿ ਸਗੁਨ ਲਗਨ ਗ੍ਰਹ	...	੬੨੭.੨
ਪੰਡਿਤ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰਿ ਲੋਕਨ ਮੈ ਲੋਕਾਚਾਰ	...	੫੬੯.੪
ਪਢਤ ਬਿਵਾਹੀਅਤ ਜੋਬਨ ਮੈਂ ਭੰਗ ਬਿਖੈ	...	੨੪੧.੩
ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਕਰਿ ਪਾਵਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਨੇ	...	੮੩.੩
ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਰੀਤਿ ਪਾਰਸ ਕਰੈ ਮਨੂਰ	...	੮੩.੨
ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਗਹਿ ਰਹਿ ਸਕਤ ਨ ਏਕਾ ਟੇਕ	...	੪੪੭.੪
ਪਥਿਕ ਪਪੀਹਾ ਪਿਆਸੇ ਆਸ ਲਗਿ ਢਿਗ ਬੈਠਿ	...	੪੫੧.੨
ਪਥਿਕ ਬਸੇਰਾ ਕੋ ਨਿਬੇਰਾ ਜਿਉਂ ਨਿਕਸਿ ਬੈਠ	...	੫੬ ੩
ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੀਜੈ ਲਾਲਨ ਮਨਾਇ ਦੀਜੈ	...	੬੬੩.੪
ਪਰਸਤ ਪਾਵਕ ਪਖਾਨ ਫੂਟ ਟੂਟ ਜਾਤ	...	੫੭੩.੩
ਪਰਜਾ ਉਪਾਰਜਨ ਕੋ ਨ ਕੋਊ ਪਾਵੈ ਦਿਨ	...	੪੮੪.੪
ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਦੀਰਘ ਸਮਾਨਿ ਲਘੁ ਜਾਵਦੋਕ	...	੫੪੭.੧
ਪਰਦਛਨਾ ਕੈ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾਦਿ	...	੨੬੦.੪
ਪਰ ਦਰਬਾ ਸਹਿ ਗਊ ਮਾਸ ਭੁਲਿ ਜਾਨਿ ਰਿਦੈ	...	੫੪੭.੨
ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਅਪਵਾਦ ਬਾਦ	...	੫੨੧.੨
ਪਰਖਸਿ ਹੋਇ ਜੈਸੀ ਜੈਸੀ ਐ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ	...	੧੫੫.੨
ਪਰਖਤ ਬਿਖੈ ਉਤਪਤ ਹੁਇ ਅਸਟ ਧਾਤੁ	...	੪੦.੨
ਪਰਮ ਸੁਗੰਧ ਅਤਿ ਕੋਮਲ ਸੀਤਲਤਾ ਕੈ	...	੨੭੧.੨
ਪਰਮ ਸੁਗੰਧ ਧਰਿ ਮਾਖੀ ਨ ਰਹਤ ਰਾਖੀ	...	੩੩੨.੩
ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ	...	੩.੩
ਪਰਮ ਤਤ ਤਤਹਿ ਮਿਲਿਓ ਅਦਭੂਤ ਅਤਹੀ ਅਨੂਪ	...	੩.੪

ਪਰਮ ਦਇਆਲ ਲਾਲ ਲੰਚਨ ਬਿਸਾਲ ਮੁਖ	...	੨੦੫.੨
ਪਰਮਦਭੁਤ ਅਸਚਰਜੈ ਅਸੁਚਰਜਮੈ	...	੮੧.੪
ਪਰਮਦਭੁਤ ਅਸੁਚਰਜ ਬਿਸਮ ਅਤਿ	...	੭੧.੪
ਪਰਮਦਭੁਤ ਗਤਿ ਅਤਿ ਅਸਚਰਜਮੈ	...	੪੨੭.੪
ਪਰਮਦਭੁਤ ਬ੍ਰਹਮਾਸਨ ਸਿੰਘਾਸਨ ਮੈ	...	੧੧੨.੪
ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਕੋ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਭਇਓ	...	੬੪.੩
ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮਾਰਥ ਕੈ	...	੧੪੮.੩
ਪਰਮ ਪਾਰਸ ਗੁਰ ਪਰਸਿ ਪਾਰਸ ਹੋਤ	...	੧੬੬.੪
ਪਰਮ ਪਾਰਸ ਗੁਰ ਪਰਸਿ ਪਾਰਸ ਭਏ	...	੩੨.੨
ਪਲਨਾ ਸੁਵਾਦਿ ਹਾਦਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਕਾਜਿ ਲਾਗੈ ਜਾਦਿ	...	੩੯੨.੩
ਪਵਨਹਿ ਪਵਨ ਮਿਲਤ ਨਹੀ ਪੋਖੀਅਤ	...	੧੬੬.੧
ਪਵਨ ਗਵਨ ਜੈਸੇ ਗੁਡੀਆ ਉਡਤ ਰਹੈ	...	੬੫.੧
ਪਵਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੋਈ ਕਾਸਟ ਸ੍ਰੀਖੰਡ ਹੋਤ	...	੬੨੫.੨
ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਨ ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਚਾਰੀ	...	੩੦.੨
ਪਾਇਨ ਕੀ ਪਨਹੀ ਰਹਤ ਪਰਹਰੀ ਪਰੀ	...	੪੩੪.੩
ਪਾਇ ਲਾਗ ਲਾਗ ਦੂਤੀ ਬੋਨਤੀ ਕਰਤ ਹੁਤੀ	...	੫੭੫.੧
ਪਾਈਐ ਨ ਜਗ ਭੋਗ ਪਾਈਐ ਨ ਰਾਜ ਜੋਗ	...	੩੦੪.੨
ਪਾਹਨ ਹਨਤ ਫਲਦਾਈ ਕਾਟੇ ਹੋਇ ਨਉਕਾ	...	੪੨੬.੩
ਪਾਹਨ ਕਠੋਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਮੈ	...	੨੩.੪
ਪਾਹਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਕੋ ਅੰਧ ਕੰਧ ਹੈ ਪੂਜਾਰੀ	...	੪੮੫.੪
ਪਾਹਨ ਕੀ ਰੇਖ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਨਿਰਬਾਹੁ ਕਰੈ	...	੩੮੩.੧
ਪਾਗੁਰੇ ਕਉ ਟੇਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕਰ ਟੇਕ	...	੩੧੪.੩
ਪਾਂਚੋ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਚਕ੍ ਖਟ ਭੇਦਿ ਚਕ੍ਰਵੈ ਕਹਾਏ	...	੨੪੭.੧
ਪਾਛੈ ਪਛੁਤਾਇ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਕਰ ਮੀਜ	...	੬੬੩.੨
ਪਾਤਰ ਮੈ ਜੈਸੇ ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ ਪਰੋਸੀਅਤ	...	੬੧੫.੧
ਪਾਨ ਕਪੂਰ ਲਉਂਗ ਚਰ ਕਾਗੌ ਆਗੈ ਰਾਖੈ	...	੪੮੧.੧
ਪਾਨ ਚੂਨਾ ਕਾਥਾ ਸੁਪਾਰੀ ਖਾਏ ਸੁਰੰਗ ਭਏ	...	੯੩.੨
ਪਾਰਸ ਪਰਸਿ ਹੋਤ ਕਨਿਕ ਅਨਿਕ ਧਾਤੁ	...	੯੩.੩
ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਦਰਸ ਕਤ ਸਜਨੀ	...	੪੦੦.੧
ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਨ ਸਪਰਸ ਉਸਨ ਸੀਤ	...	੧੯੮.੩
ਪਾਰਸ ਪਰਸਿ ਜੈਸੇ ਕਨਿਕ ਅਣਿਕ ਧਾਤੁ ਚੰਦਨ ਬਨਾਸਪਤੀ ਬਾਸਨਾ ਅਵੇਸ ਹੈ ।	...	੧੩੩.੩
ਪਾਰਸ ਪਰਸਿ ਜੈਸੇ ਕਨਿਕ ਅਣਿਕ ਧਾਤੁ ਦਿਖਿ ਦੇਹ ਮਨ ਉਨਮਨ ਉਨਮੀਲੇ ਹੈ ।	...	੯੪.੪
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕਦੇਵ	...	੨.੪
ਪਾਵਕ ਸਲਿਲ ਏਕ ਏਕਹਿ ਗੁਨ ਅਨੇਕ	...	੧੨੩.੪
ਪਾਵਕ ਪਰਸ ਭਸਮੀ ਕਰਤ ਦੇਹ ਲੋਹ	...	੬੨੫.੩
ਪਾਵਕ ਪ੍ਰਗਾਸ ਰਾਸ ਬਾਨੀ ਚਉਗੁਨੀ ਚੜਤ	...	੩੬੦.੨

ਪਿੰਜਰਾ ਮੈ ਸੂਆ ਜੋਸੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲੇਤ ਹੋਤੁ	...	੫੮੨.੩
ਪਿੰਜਰੀ ਮੈ ਅਛਤ ਉਡਤ ਪਹੁਚੈ ਨ ਕੋਊ	...	੨੩੦.੪
ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਬੀਸ ਕੋ ਬਰਤਮਾਨ	...	੪੫.੪
ਪਿੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪਿੰਡ ਓਤਿਪੋਤਿ	...	੨੮੦.੪
ਪਿਤ ਸੁਤ ਸੁਤ ਪਿਤ ਸੁਤ ਪਿਤ ਪਿਤ ਸੁਤ	...	੫੬.੨
ਪਿਤ ਸੁਤ ਹਿਤ ਅਰੁ ਭਾਮਨੀ ਭਤਾਰ ਗਤਿ	...	੧੮੭.੩
ਪੀਯ ਕੇ ਸਿਧਾਰੇ ਭਾਰੀ ਜੀਵਨ ਮਰਨ ਭਏ	...	੫੭੩ ੪
ਪੁਨਿ ਕਤ ਸਾਧ ਸੈਗੁ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਗੁਰ	...	੨੪੩ ੩
ਪੁਨਿ ਕਤ ਪੰਚ ਤਤ ਮੇਲੁ ਖੇਲੁ ਹੋਇ ਕੈਸੇ	...	੨੪੩.੧
ਪੁਨਿ ਕਤ ਮਾਨਸ ਜਨੰਮ ਨਿਰਮੋਲਕ ਹੂਇ	...	੨੪੩.੨
ਪੁਨਿ ਜਉ ਅਹਾਰ ਸਨਬੰਧ ਪਰਵੇਸੁ ਕਰੈ	...	੨੩੯.੨
ਪੁਰਖ ਨਿਪੁੰਸਕ ਨ ਜਾਨੈ ਬਨਿਤਾ ਬਿਲਾਸ	...	੪੪੩.੧
ਪੁਰ ਪੁਰ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਬਿਖੈ	...	੨੨੯ ੪
ਪੂਰਬ ਸੰਜੋਗ ਮਿਲਿ ਸੁਜਨ ਸਗਾਈ ਹੋਤ	...	੨੧੧.੧
ਪੂਛਤ ਸੁਹਾਗਨ ਕਰਮ ਹੈ ਦੁਹਾਗਨਿ ਕੈ	...	੪੩੯.੩
ਪੂਛਤ ਹੈ ਬੈਦ ਖਾਤ ਅਉਖਦ ਨ ਸੰਜਮ ਸੈ	...	੪੩੯.੨
ਪੂਛਤ ਨ ਜੋਤਕ ਅਉ ਬੇਦ ਬਿਤਿ ਬਾਰ ਕਛੂ	...	੪੪੮.੨
ਪੂਛਤ ਪਥਕਿ ਤਿਹ ਮਾਰਗ ਨ ਧਾਰੈ ਪਗਿ	...	੪੩੯.੧
ਪੂਜਨ ਕੋ ਪੂਜ ਅਰੁ ਪਾਵਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੈ	...	੧੮੦.੪
ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਾਨ ਗਿਆਨ ਗੁਰ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਅਗੂਝਾਗ	...	੧੩੭.੪
ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ	...	੨੬੧.੪
ਪੂਜੀਐ ਨ ਸੀਸੁ ਈਸੁ ਉਚੋ ਦੇਹੀ ਮੈ ਕਹਾਵੈ	...	੨੮੯.੧
ਪੂਜੀਐ ਨ ਸੁਵਨ ਸੁਰਤਿ ਸਨਬੰਧ ਕਰਿ	...	੨੮੯.੨
ਪੂਜੀਐ ਨ ਮੁਖ ਸ੍ਵਾਦ ਸਬਦ ਸੰਜੁਗਤ ਕੈ	...	੨੮੯.੩
ਪੂਰਨ ਅਧਾਨ ਪਰਸੂਤ ਸਮੈ ਰੁਦਨ ਸੈ	...	੪੧੪.੩
ਪੂਰਨ ਅਧਾਨ ਪਰਸੂਤ ਸਮੈ ਰੋਦਤ ਹੈ	...	੬੦੫.੨
ਪੂਰਨ ਅਧਾਨ ਭਏ ਸੰਵੈ ਗੁਰਜਨ ਬਿਖੈ	...	੫੬੯.੨
ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਡੇਰੈ ਆਏ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ	...	੩੪੮.੨
ਪੂਰਨ ਜੁਗਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ	...	੧੩੯.੨
ਪੂਰਨ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਅਉ ਗੁਰਜਨ ਸੇਵਾ ਭਾਇ	...	੧੧੯.੨
ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿ ਰੂਪ	...	੧੩੯.੧
ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ	...	੨੭੧.੪
ਪੂਰਨ ਪੂਜਾ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਮਧਕਰ ਮਨ	...	੧੩੯.੩
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਾਸ ਕਰਿ ਜਗਮਗ ਜੋਤ	...	੫੨੫.੨
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਆਪ ਆਪਨ ਹੀ ਆਪਿ ਸਾਜਿ	...	੫੪.੧
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਵਧਾਨ ਜਾਨਿ	...	੩੪੧.੪
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਸਰਿ ਦੁਤੀਆ ਨਾਸਤਿ	...	੪੬੨.੧
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮ ਦੇਖਿ ਸਮਦਰਸੀ ਹੁਇ	...	੪੫੮.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਏਕੰਕਾਰ ਕੈ ਆਕਾਰ	...	੧੧੦.੪
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਸਾਧ ਸੰਗ ਮੈ ਨਿਵਾਸ	...	੧੬੫.੩
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਕਿੰਚਿਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਛ	...	੧੪੮.੪
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ	...	੫੬.੪
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਸ	...	੧੭੧.੧
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਸਾਧਸੰਗ	...	੪੫੭.੪
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਕਲੀ ਕਾਲ	...	੪੫੫.੪
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸਰਬਮਈ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕਮਕ ਸਕਲ ਕੇ ਮੀਤ ਹੈ ।	...	੧੫੦.੨
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸਰਬਮਈ ਨਿੰਦਾ ਕਰੀਐ ਸੁ ਕਾਕੀ ਨਮੋ ਨਮੋ ਹੈਤ ਹੈ ।	...	੨੬੨.੨
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਸਰਬਮਈ ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਪਰਪੂਰਨ ਕੈ ਜਾਨੀਐ ।	...	੯੯.੧
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਦੀਨੋ	...	੨੭੬.੧
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਉ ਕਰੈ	...	੧੮੯.੧
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਪਰਮਜੋਤਿ	...	੨੭੭.੧
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਨਿਧਿ	...	੧੩੯.੪
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਬਰਖਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਿਤਿ	...	੪੫੧.੪
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਬਿਰਖ ਬਿਥਾਰ ਧਾਰ	...	੩੮.੧
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਬੇਲ ਹੁਇ ਚੰਬੇਲੀ ਗਤਿ	...	੩੭.੧
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਅਕਥ ਕਥਾ	...	੨੭੦.੪
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕਹੈ ਸੁ ਥੋਰੀ	...	੨੬੨.੨
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰੁ ਮੁ ਸਾਖਾ ਪਤ੍ਰ ਫੂਲ ਫਲ	...	੨੭੬.੪
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ	...	੧੩੩.੧
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਆਪ ਆਪ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੁਇ	...	੭.੧
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁਇ ਆਪਾ ਆਪਨ	...	੭.੮
ਪੂਰਨਿ ਸਰਦ ਸਸਿ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰ ਕਹੈ	...	੫੭੩.੧
ਪੇਖ ਸੁਨ ਅਚਵਤ ਹੀ ਭਏ ਬਿਸਮ ਅਤਿ	...	੪੩੨.੪
ਪੇਖਤ ਸੁਨਤਿ ਸਿਮਰਤਿ ਬਿਸਮਾਦ ਰਸਿ	...	੬੨੧.੪
ਪੇਖਤ ਪੇਖਤ ਜੈਸੇ ਰਤਨ ਪਾਰੁਖੁ ਹੱਤ	...	੫੮੮.੧
ਪ੍ਰਗਟਿ ਸੰਸਾਰ ਬਿਬਿਚਾਰ ਕਹੈ ਗਨਿਕਾ ਪੈ	...	੪੯੦.੧
ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਆਨ ਗਿਆਨ ਸੁਰਤਿ ਬਿਸਰਜਿ ਕੈ	...	੪੩੨.੨
ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਆਨ ਧਿਆਨ ਹਾਨਿ ਕੈ ਪਤੰਗ ਬਿਧਿ	...	੪੩੨.੧
ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਚੀਟੀ ਕੈ ਮਿਲਾਪ ਕੈ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਦੇਖੋ	...	੨੭੪.੨
ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਤਿਲ ਬੋਏ ਧੂਰਿ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿਛ ਬਾਂਧੈ	...	੨੭੩.੧
ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਬਚਨ ਰਚਨ ਹਰਿ ਗੁੰਗ ਸਾਜਿ	...	੪੩੨.੩
ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਕਾਸੇ ਧੂਮ ਅਤਿ ਹੀ ਦੁਸਹਾ ਦੁਖ	...	੬੬੮.੨
ਪ੍ਰਥਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸੁਤ ਸਤ੍ਰ ਗਹਿ ਪਾਰਿ ਪਰੈ	...	੪੨੬.੪

SIKHBOOKCLUB.COM

ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਜਾਨੀਜੇ ਜਨ ਕੋ ਜਾਨੀਜੈ ਪ੍ਰਭ	...	੩੮੧.੪
ਪ੍ਰਥਮ ਉਬਟਨਾ ਕੋ ਸੀਸ ਮੈ ਮਲਉਨੀ ਮੇਲ	...	੩੪੬.੨
ਪ੍ਰਜਾ ਕੀ ਅਨੇਕ ਪਜਾਰੀ ਚਿਰੰਕਾਲ ਆਈ ਬਾਰੀ	...	੬੬੦.੨
ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੀ ਪੂਤਰੀ ਮੈ ਤਨਿਕ ਤਾਰਕਾ ਸਿਆਮ	...	੨੧੩.੧
ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋ ਮੇਲ ਖੇਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਕੋ ਪਤੰਗ	...	੩੫੦.੧
ਪ੍ਰੀਤਿ ਇਕਅੰਗੀ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਨਹੀ ਸੁੰਗੀ ਕੋਊ	...	੩੨੧.੨
ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੀਨ ਰੀਤਿ ਹੀਨ ਭਾਇ ਭੈ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੀਨ	...	੨੨੦.੩
ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਾਈ ਪੇਖੈ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਚਕਈ ਜਿਉ ਨਿਸ	...	੪੯੩.੧
ਪ੍ਰੇਮ ਅਸਪਰਸ ਕੋਮਲਤਾ ਸੀਤਲਤਾ ਕੋ	...	੧੬੯.੪
ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਭਗਤਿ ਅਰੁ ਭਗਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ	...	੪੨.੩
ਪ੍ਰੇਮ ਗੰਧ ਸੰਧਿ ਮੈ ਸੁਗੰਧ ਸਨਬੰਧ ਕੰਟਿ	...	੧੬੯.੩
ਪ੍ਰੇਮ ਗੰਧ ਪੁਜਿਸਿ ਨ ਆਨ ਕੋਊਐ ਸੁਗੰਧ	..	੧੭੦.੨
ਪ੍ਰੇਮ ਭੋਲੁ ਭੁਲਿ ਨ ਪੁਜਸਿ ਭੋਲੁ ਕੁਲਾਧਾਰ	...	੧੭੦ ੩
ਪ੍ਰੇਮਨ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਹੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਅਉ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਕੋ	...	੬੫੦.੪
ਪ੍ਰੇਮਨੀ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਚਇਲੀ ਪ੍ਰਿਆ ਆਗਮ ਕੀ	...	੨੧੬.੨
ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਦ ਲਿਵ	...	੬੫.੩
ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਤੀਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਹਿਤ ਚੀਤ ਕਰਿ	...	੧੪੫ ੨
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤ ਪ੍ਰਤਛਿ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ	...	੪੦੧.੪
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਮਦੌਨ ਅੰਤਰਿ ਧਿਆਨ ਦ੍ਰਿਗ ਦ੍ਰਤੀਆ ਨ ਚੀਨ ਹੈ ।	...	੬੫.੨
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਮਦੌਨ ਰਸਨਾ ਥਕਤ ਭਈ ਕਹਿਤ ਨ ਆਏ ਹੈ ।	...	੫੨.੨
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਪੂਰਨ ਹੁਇ ਉਨਮਨ ਉਨਮਤ ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਹੈ ।	...	੧੧੨.੧
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਪੂਰਨ ਹੁਇ ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੰਦ ਕਹਤ ਨ ਆਏ ਹੈ ।	...	੮੬.੧
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਪੂਰਨ ਹੁਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲੇ ਸਹਜ ਸਮਾਦੀ ਹੈ ।	...	੪੮.੪
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਪੂਰਨ ਹੁਇ ਪਰਮਦਭੂਤ ਗਤਿ ਆਤਮ ਤਰੰਗ ਹੈ ।	...	੯੬.੧
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਧਾਨ ਪਾਨ ਪੂਰਨ ਹੁਇ ਬਿਸਮ ਬਿਸਵਾਸ ਬਿਖੈ ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ।	...	੧੮੬.੩
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਆਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਆਲੀ	...	੬੬੫.੪
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਰ ਕਛੂ ਪੂਜੈ ਨਾਹਿ	...	੬੪੬.੪
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਸੋਈ ਜਾਨੈ ਜਾਮੈ ਬੀਤੈ	...	੧੭੩.੧
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਸਿ ਹੁਇ ਪਤੰਗ ਸੰਗਮ ਨ ਜਾਨੈ	...	੧੪.੧
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬਸਿ ਹੁਇ ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਭਏ	...	੩੩.੩
ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਰਸਿਕ ਹੁਇ ਅਨਰਸ ਰਹਤ ਹੁਇ	...	੩੪.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਅਉਸੁਰ ਅਗਯਾਨ ਮੈ ਨ ਆਗਯਾ ਮਾਨੀ	...	੬੬੪.੧
ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਸਮਸਰਿ ਪੂਜਸਿ ਨ ਕੋਊ ਰੰਗ	...	੧੭੦.੧
ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਮੈ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਜਿਉਂ ਤਰੰਗ ਗੰਗ	...	੧੬੯.੨
ਫਨ ਗਹਿ ਦੁਗਧ ਪੀਆਏ ਨ ਮਿਟਤ ਬਿਖੁ	...	੪੪੫.੨
ਫਰਕਤ ਲੰਚਨ ਅਧਰ ਭੁਜਾ ਤਾਪੈ ਤਨ	...	੬੬੫.੧
ਫਲ ਦ੍ਰੁਮ ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਗਤਿ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਬਿਸਮਾਦਿ	...	੬.੩
ਫਲ ਫੂਲ ਮੂਲ ਫਲ ਮੂਲ ਫਲ ਫਲ ਮੂਲ	...	੫੬.੧
ਫੂਟਤ ਜਿਉ ਗਾਗਰਿ ਪਰਤ ਹੀ ਪਖਾਨ ਪਰਿ	...	੩੮੮.੩
ਫੂਲਨ ਕੰ ਹਾਰ ਉਰ ਧਾਰ ਬਾਸ ਲੀਜੈ ਜੈਸੇ	...	੬੧੫.੩
ਫੂਲ ਰਾਖ ਮਾਲੀ ਜਾਨੈ ਪਾਨਹਿ ਤੰਬੋਲੀ ਜਾਨੈ	...	੬੭੫.੩
ਬਸਨ ਮਲੀਨ ਧੋਏ ਨਿਰਮਲ ਹੋਤ ਜੈਸੇ	...	੩੯੦.੨
ਬਹੁਰਿਓ ਅਖਾਦਿ ਖਾਦਿ ਸੰਜਮ ਸਹਿਤਿ ਰਹੈ	...	੩੫੩.੨
ਬਗ ਸੇਤ ਗਾਤ ਜੀਵ ਘਾਤ ਕਰਿ ਖਾਤ ਕੇਤੇ	...	੬੪੧.੨
ਬਗੁ ਸੇਤ ਜੀਵ ਘਾਤ ਕਰਿ ਖਾਤ ਕੇਤੇ ਕੰ	...	੫੨੨.੨
ਬਚਨ ਬਿਸਰਜਤ ਅਨਰਸ ਰਹਿਤ ਹੁਇ	...	੧੧.੪
ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕਮੇਕ	...	੨੪੪.੨
ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਸਾਧਨ ਕੈ ਸਾਧ ਭਏ	...	੨੦੧.੩
ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਫਲ	...	੨੦੨.੩
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲੇ ਹਾਟ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੈ	...	੧੨੬.੨
ਬਟ ਬੀਜ ਕੋ ਬਿਥਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਮਾਇਆ ਛਾਇਆ	...	੪੫੮.੪
ਬਦਤਾ ਬਿਆਜ ਕਾਜ ਗਨਤ ਅਵਧ ਬੀਤੀ	...	੨੪੧.੪
ਬੰਦੀਜਨ ਕੀ ਅਸੀਸ ਭੂਪਤ ਨ ਹੋਇ ਕੋਊ	...	੫੮੫.੩
ਬਧਿਕ ਬਿਧਾਨ ਜਿਉ ਉਦਿਆਨ ਮੈ ਟਾਟੀ ਦਿਖਾਇ	...	੨੩੬.੩
ਬਨ ਸੈ ਪਕਰ ਪੰਛੀ ਪਿੰਜਰੀ ਮੈ ਰਾਖੀਐ ਭਉ	...	੫੧੪.੨
ਬਨ ਗ੍ਰਹ ਜੋਗ ਭੋਗ ਲੋਗ ਬੇਦ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ	...	੯੦.੩
ਬਨਜ ਬਿਉਹਾਰ ਬਿਖੈ ਰਤਨ ਪਾਰਖ ਹੋਇ	...	੪੫੫.੧
ਬਨਜ ਬਿਉਹਾਰ ਲਗਿ ਜਾਤ ਹੈ ਬਿਦੇਸਿ ਪ੍ਰਾਨੀ	...	੧੧੮.੨
ਬਨਜੁ ਬਿਉਹਾਰ ਸਾਚੈ ਸਾਹ ਸਨਮੁਖ ਸਦਾ	...	੩੮੦.੨
ਬਨਿਤਾ ਬਦਨ ਪਰਿ ਪ੍ਰਗਟ ਬਨਾਇ ਰਾਖਿਓ	...	੨੧੩.੨
ਬਰਖਤ ਮੇਘ ਜਲ ਚਾਤ੍ਰਕ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਪੀਏ	...	੪੪੦.੩
ਬਰਖ ਬਰਖ ਪਰਯੰਤ ਘਟਿਕਾ ਬਿਹਾਇ	...	੬੫੪ ੨
ਬਰਖਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਮੁਕਤਾ ਕਪੂਰ ਤਾਰੇ	...	੪੨੫.੩
ਬਰਖਾ ਸੰਜੋਗੁ ਮੁਕਤਾਹਲ ਓਰਾ ਪ੍ਰਗਾਸ	...	੧੬੩.੧
ਬਰਖਾ ਸਮੈ ਜੈਸੇ ਤਉ ਬੁਦਬੁਦਾ ਕੈ ਪ੍ਰਗਾਸ	...	੩੧੧.੨
ਬਰਖਾ ਚਤੁਰ ਮਾਸ ਭਿਦੈ ਨ ਪਖਾਨ ਸਿਲਾ	...	੨੩੭.੧
ਬਰਨ ਸਥਾਨ ਲਘੁ ਦੀਰਘ ਜਤਨ ਪਰੈ	...	੪੦੭.੪

SIKHBOOKCLUB.COM

ਬਰਨ ਬਰਨ ਹੁਇ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਬਨਾਸਪਤੀ	...	੭੪.੨
ਬਰਨ ਬਰਨ ਖਗ ਬਿਬਿਧਿ ਭਾਖਾ ਪ੍ਰਗਾਸ	...	੭੪.੩
ਬਰਨ ਬਰਨ ਫਲ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸ੍ਵਾਦ ਰਸ	...	੪੯.੨
ਬਰਨ ਬਰਨ ਬਹੁ ਬਰਨ ਗੋਬੰਸ ਜੈਸੇ	...	੩੯.੧
ਬਰਨ ਬਰਨ ਬਹੁ ਬਰਨ ਘਟਾ ਘਮੰਡ	...	੭੪.੧
ਬਰਨ ਬਰਨ ਮਿਲਿ ਸਲਿਲ ਬਰਨ ਸੋਈ	...	੨੮੬.੨
ਬਰਨ ਬਰਨ ਮੂਲ ਬਰਨ ਬਰਨ ਸਾਖਾ	...	੪੯.੩
ਬਾਇਸ ਨ ਜਾਨਤ ਮਰਾਲ ਮਾਲ ਸੰਗਤਿ	...	੪੭੦.੩
ਬਾਇਸ ਭਏ ਹੈ ਹੰਸ ਹੰਸ ਤੇ ਪਰਮਹੰਸ	...	੨੪੯.੨
ਬਾਇ ਹੁਇ ਬਘੂਲਾ ਬਾਇ ਮੰਡਲ ਫਿਰੈ ਤਉ ਕਹਾ	..	੨੨੪.੧
ਬਾਸਨਾ ਕਮਲ ਅਲਿ ਭ੍ਰਮਤ ਨ ਰਾਖਿ ਸਕੈ	...	੩੧੯.੨
ਬਾਸਨਾ ਕੋ ਬਾਸੁ ਦੂਤ ਸੰਗਤਿ ਬਿਨਾਸ ਕਾਲ	...	੩੩੬.੧
ਬਾਹਰ ਸੈ ਭਾਗਿ ਓਟ ਲੀਜੀਅਤ ਕੋਟ ਗੜ੍ਹ	...	੫੪੪.੨
ਬਾਹਰ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬੂਝਤ ਜਲ ਸਰਤਾ ਕੈ	...	੫੪੪.੧
ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਸਿ ਗਰਧਬ ਸ੍ਵਾਨ ਸਗਨੁ ਕੈ	...	੪੪੭.੩
ਬਾਛੈ ਨ ਸ੍ਵ੍ਰਗ ਬਾਸ ਮਾਨੈ ਨ ਨਰਕ ਤ੍ਰਾਸ	...	੪੦੯.੧
ਬਾਜਤ ਨੀਸਾਨ ਸੁਨੀਅਤਿ ਚਹੂੰ ਓਰ ਜੈਸੇ	...	੪੧੧.੧
ਬਾਝ ਕਹਾਵੈ ਸਪੂਤੀ ਦੁਹਾਗਨਿ ਸੁਹਾਗਨਿ	...	੧੯੧.੩
ਬਾਂਝ ਬਧੂ ਪੁਰਖੁ ਨਿਪੁੰਸਕ ਨ ਸੰਤਤ ਹੁਇ	...	੪੪੫.੧
ਬਾਟ ਮਾਰ ਬਟਵਾਰੋ ਬਗੁ ਮੀਨ ਜਉ ਬਤਾਵੈ	...	੫੨੪.੨
ਬਾਯਸ ਉਡਹ ਬਲ ਜਾਉ ਬੇਗ ਮਿਲੌ ਪੀਯ	...	੫੭੧.੧
ਬਾਰ ਬਾਰ ਸ੍ਵਾਨ ਜਉਪੈ ਗੰਗਾ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੈ	...	੪੯੧.੨
ਬਾਰੀ ਬਹੁ ਨਾਇਕਾ ਕੀ ਨਾਇਕਾ ਪਿਆਰੀ ਕੇਰੀ	...	੨੧੯.੧
ਬਾਲਕ ਅਚੇਤ ਜੈਸੇ ਕਰਤ ਅਨੇਕ ਲੀਲਾ	...	੬੦੪.੨
ਬਾਲਕ ਅਚੇਤ ਜੈਸੇ ਕਰਤ ਲੀਲਾ ਅਨੇਕ	...	੪੦੫.੩
ਬਾਲਕ ਕਿਸ਼ੋਰ ਜੋਬਨਾਦਿ ਅਉ ਜਰਾ ਬਿਵਸਥਾ	...	੧੫੯.੧
ਬਾਲਕ ਕੈ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਤਰੁਨ ਸੈ ਤਰੁਨਾਈ	...	੫੭੯.੨
ਬਾਲਕ ਪੈ ਨਾਦ ਬਾਦ ਸਬਦ ਬਿਧਾਨ ਚਾਹੈ	...	੧੭੨.੩
ਬਾਲਕੈ ਅਸੀਸ ਦੈਨਹਾਰੀ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ ਲਾਗੈ	...	੩੯੩.੩
ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਸੁਧਿ ਕਰਿ ਦੇਹ ਕੈ ਬਿਦੇਹ ਭਏ	...	੨੬੨.੪
ਬਾਵਨ ਸਮੀਪ ਜੈਸੇ ਬਿਬਿਧਿ ਬਨਾਸਪਤੀ	...	੪੧੭.੩
ਬਾਵਨ ਸੁਗੰਧ ਸਨਬੰਧ ਪਉਨ ਗਉਨ ਕਰੈ	...	੩੬੧.੩
ਬਾਵਰੋ ਕਹਾਵੈ ਭੋਰੇ ਆਂਧਰੈ ਕਹੈ ਸੁਜਾਖੋ	...	੧੯੧.੪
ਬਿਆਹ ਸਮੈ ਜੈਸੇ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਗਾਈਅਤਿ ਗੀਤ	...	੩੮੨.੧
ਬਿਸਮ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਬਿਖੈ ਅਨਭੈ ਅਭਿਆਸ ਰਸ	...	੨੯੧.੨
ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਜਗ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਭਏ	...	੬੫.੪
ਬਿਸਮਾਦਹਿ ਬਿਸਮਾਦ ਅਸਚਰਜਹਿ ਅਸ੍ਚਰਜ ਗਤਿ	...	੮.੧
ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ ਅਸਚਰਜੈ ਅਸਚਰਜਮੈ ਅਦਭੁਤ ਪਰਮਦਭੁਤ ਅਸਥਾਨੇ ਹੈ ।	...	੨੯੩.੪

SIKHBOOKCLUB.COM

ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ ਅਸਚਰਜੈ ਅਸਚਰਜਮੈ ਅਦਭੂਤ ਪਰਮਦਭੂਤ ਗੁਰਦੇਵ ਹੈ.	...	੩੪੪.੪
ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ ਅਸਚਰਜੈ ਅਸਚਰਜਮੈ	...	੧੩੮.੪
ਬਿਖੁ ਅਚਵਤ ਹੋਤ ਰਤਨ ਬਿਨਾਸ ਕਾਲ	...	੧੬੨.੨
ਬਿਦਿਆ ਦਾਨ ਜਾਨ ਜੈਸੇ ਪਾਦਾ ਚਟਸਾਰ ਜੋਰੈ	...	੪੧੫.੩
ਬਿਧਿ ਸੋ ਬਿਵਾਹੋ ਮਿਲਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ	...	੨੧੧.੨
ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਧ ਮਿਲਤ ਅਸਾਧ ਸੋਗਿ	...	੬੩੪.੪
ਬਿਨ ਪ੍ਰਿਯ ਅਸਨ ਬਸਨ ਅੰਗ ਅੰਗ ਸੁਖ	...	੫੭੪.੩
ਬਿਨ ਪ੍ਰਿਯ ਸਿਹਜਾ ਭਵਨ ਆਨ ਰੂਪ ਰੰਗ	...	੫੭੪.੧
ਬਿਨ ਪ੍ਰਿਯ ਮਾਨੋ ਮੀਨ ਸਲਲ ਅਤਿਰਗਤ	...	੫੭੪.੪
ਬਿਨ ਪ੍ਰਿਯ ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਗਜਾਨ ਆਨ ਕਥਾ	...	੫੭੪.੨
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਖੋਜੈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ	...	੪੭੪.੪
ਬਿਨੁ ਹੰਸ ਬੰਸ ਬਗ ਠਗ ਨ ਸਕਤ ਟਿਕ	...	੪੫੩.੪
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਗਿਆਨ ਬਿਨੁ ਦਰਸ ਧਿਆਨ	...	੨੧੫.੨
ਬਿਨੁ ਗੁਰਦੇਵ ਆਨ ਸੇਵ ਦੁਖਦਾਇਕ ਹੈ	...	੪੭੬.੪
ਬਿਨੁ ਗੁਰਦੇਵ ਸੇਵ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵਕ ਹੁਇ	...	੪੬੦.੪
ਬਿਨੁ ਘਨ ਬੂੰਦ ਜਯੋ ਅਨਤ ਜਲ ਪਾਨ ਕਰੈ	...	੪੬੩ ੩
ਬਿਨੁ ਰਸ ਰਸਨਾ ਬਕਤ ਹੀ ਬਹੁਤ ਬਾਤੈ	...	੬੫.੧
ਬਿਬਿਧਿ ਬਨਾਸਪਤ ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ ਜੈਸੇ	...	੪੯.੪
ਬਿਬਿਧਿ ਬਿਰਖ ਬਲੀ ਫਲ ਫੂਲ ਮੂਲ ਸਾਖਾ	...	੪੯.੧
ਬਿਰਹ ਉਸਾਸਨ ਪ੍ਰਗਾਸਨ ਦੁਖਿਤ ਗਤਿ	...	੨੧੦.੪
ਬਿਰਹ ਅਗਨਿ ਸੋ ਸਵਾਨ ਮਾਸੁ ਕ੍ਰਿਸਨ ਹੁਇ	...	੨੧੦.੨
ਬਿਰਹ ਦਾਵਾਨਲ ਪ੍ਰਗਟੀ ਨ ਤਨ ਬਨ ਬਿਖੈ	...	੬੬੮.੧
ਬਿਰਹਨੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਕੈ ਕਹਾਵੈ	...	੬੪੫.੪
ਬਿਰਹਨੀ ਬਨਿਤਾ ਕਉ ਜੈਸੇ ਭਰਤਾਰੁ ਮਿਲੈ	...	੧੧੩.੩
ਬਿਰਹਨੀ ਬਿਰਹ ਬਿਓਗ ਮੈ ਸੰਜੋਗਨਿ ਕੋ	...	੫੧੩.੨
ਬਿਰਹ ਬਿਓਗ ਸੋਗ ਸੇਤ ਰੂਪ ਹੁਇ ਕ੍ਰਿਤਾਸ	...	੨੧੦.੧
ਬਿਰਹ ਬਿਓਗ ਰੋਗ ਲੇਖਨਿ ਕੀ ਛਾਤੀ ਫਟੀ	...	੨੧੦.੩
ਬਿਰਹ ਬਿਓਗ ਰੋਗੁ ਦੁਖਿਤ ਹੁਇ ਬਿਰਹਨੀ	...	੨੦੭.੧
ਬਿਰਹ ਬਿਛੋਹ ਲਗ ਪੂਛਤ ਨ ਬਾਤ ਕੋਊ	...	੫੭੫.੪
ਬਿਰਖ ਬਲੀ ਮਿਲਾਪ ਸਫਲ ਸਘਨ ਛਾਇਆ	...	੩੦੮.੧
ਬਿਰਖ ਬਿਬੂਰ ਭਰਪੂਰ ਬਹੂ ਸੁਰਨ ਸੋ	...	੫੧੨.੨
ਬਿਰਖੈ ਬਦਿਆਰ ਲਾਗੀ ਜੈਸੇ ਹਹਰਾਤਿ ਪਾਤਿ	...	੪੦੨.੧
ਬਿਰਥਾ ਅਨੇਕ ਅਪਦਾ ਅਧੀਨ ਦੀਨ ਗਤਿ	...	੫੭੨ ੨
ਬਿਰਲੋ ਬਿਬੇਕੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤਿ	...	੧੧੪.੪
ਬੀਸਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਭਏ ਨ ਸੁਬਾਸੁ ਬਾਂਸੁ	...	੮੪.੧
ਬੀਜ ਬੋਏ ਕਾਲਰ ਮੈ ਨਿਪਜੈ ਨ ਧਾਨ ਪਾਨ	...	੪੭੬.੧
ਬੀਰ ਬਿਦਿਆ ਮਹਾਂਬਲੀ ਭਏ ਹੈ ਧਨਖਧਾਰੀ	...	੪੫੫.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਬੁਧਿ ਬਲ ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਜਉ ਅਨੇਕ ਮਿਲੈ ... ੧੪੧.੩
ਬੂਡਤ ਅਥਾਹ ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਿਖੈ ... ੧੬੭.੩
ਬੂੰਦ ਸ੍ਵੈਦ ਬਰਖ ਪਨਾਰੇ ਬਹਿ ਚਲੈ ਜਲੁ ... ੩੭੨ ੧
ਬੈਸ੍ਵਾ ਕੋ ਸਿੰਗਾਰ ਬਿਬਿਚਾਰ ਕੋ ਨ ਪਾਰੁ ਪਾਈਐ ... ੫੨੨.੧
ਬੈਸ੍ਵਾ ਕੋ ਸਿੰਗਾਰ ਬਿਭਚਾਰ ਕੋ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ... ੬੪੧.੧
ਬੋਸ੍ਵਾਰਤੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਭਏ ਮਨ ਮੈ ਨ ਸੰਕਾ ਮਾਨੈ ... ੩੨੩.੨
ਬੇਦ ਪਾਠ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਤ ਪਰਬੰਧੈ ਜਗੁ ... ੪੫੭.੩
ਬੇਦ ਬਿਰੈਚਿ ਬਿਚਾਰੁ ਨ ਪਾਵਤ ... ੫੫੪.੧
ਬੇਦ ਮਿਰਜਾਦਾ ਮੈ ਕਹਤ ਹੈ ਕਥਾ ਅਨੇਕ ... ੧੮੮.੨
ਬੇਦੀ ਰਚਿ ਗਾਂਠ ਜੋਰ ਦੀਜੀਐ ਅਸੀਸ ਮੋਹਿ ... ੬੨੭.੪
ਬੈਸਨੋ ਅਨੰਨਿ ਬ੍ਰਹਮੰਨਿ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਾ ... ੪੪੭.੧
ਬੈਠਤ ਹੈ ਜਾਕੈ ਦ੍ਵਾਰ ਆਸਾ ਕੈ ਬਿਡਾਰ ਸ੍ਵਾਨ ... ੪੩੪.੨
ਬੈਨੇ ਬੈਨੇ ਪੂਛੈ ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ... ੪੩੮.੨
ਬੈਦ ਬੈਦ ਕਹੈ ਰੋਗ ਮਿਟਤ ਨ ਕਾਹੂ ਕੋ ... ੪੩੭ ੨
ਬੈਰ ਭਾਇ ਪੰਖਿ ਪਰਛਾਹੀ ਕੂਪੰਤਰਿ ਪਰੈ ... ੪੩੯.੨
ਬੋਹਿਥਿ ਪ੍ਰਵੇਸ ਭਏ ਨਿਰਭੈ ਹੁਇ ਪਾਰਗਾਮੀ ... ੭੯.੧
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ਏਕ ਅਉ ਅਨੇਕ ਲਿਵ ... ੪੨੭.੩
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਬਿਨੁ ਹਿਰਦੈ ਨ ਏਕ ਟੇਕ ... ੨੧੫.੪
ਬ੍ਰਹਮਮਈ ਹੈ ਮਾਇਆ ਮਾਇਆ ਮਈ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ... ੨੮੦.੩
ਬ੍ਰਹਮਾਸਨ ਬਿਸ੍ਵਮ ਗੁਰ ਭਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲਿ ... ੫.੧
ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤ ਜੰਤ ਜੈਸੇ ਚਾਹਤ ਅਖਾਦਿ ਖਾਦਿ ... ੩੬੯.੨
ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤੈ ਜੰਤੈ ਜੈਸੇ ਬੈਦ ਉਪਚਾਰੁ ਕਰੈ ... ੧੧੩.੧
ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤੈ ਬੈਦ ਰੂਪ ਜਾਚਿਕ ਦਾਤਾਰ ਗਤਿ ... ੧੧੪.੧

ਭਗਤ ਵਛਲ ਸੁਨਿ ਹੋਤ ਹੈ ਨਿਰਾਸ ਰਿਦੈ ... ੫੦੩ ੧
ਭਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਅਘ ਦੀਨਤਾ ਗਰਬ ਸੇਵਾ ... ੬੦੧.੪
ਭਗਵਤ ਕਥਾ ਅਰਾਧਨ ਕਉ ਧਾਰਨੀਕ ... ੧੫੬.੨
ਭੰਜਨ ਭੈ ਭ੍ਰਮ ਅਉ ਗੰਜਨ ਕਰਮ ਕਾਲ ... ੨੬੫.੩
ਭਭਕ ਭਭੂਕੇ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸਜੋ ਹੈ ਅਕਾਸ ਸਸਿ ... ੬੬੮.੩
ਭਾਗੋ ਭੈ ਭ੍ਰਮ ਭੰਦ ਕਾਲ ਅਉ ਕਰਮ ਬੇਦ ... ੨੬.੨
ਭਾਂਜਨ ਕੈ ਜੈਸੇ ਕੋਊ ਦੀਪਕੈ ਦੁਰਾਇ ਰਾਖੈ ... ੩੬੩ ੧
ਭਾਂਜਨ ਬਿਬਿਧਿ ਜੈਸੇ ਹੋਤ ਏਕ ਮਿਰਤਕਾ ਸੋ ... ੩੭੫.੩
ਭਾਂਤ ਕੀ ਭੰਡਾਈ ਬੁਰਵਾਈ ਨ ਕਹਤ ਆਵੈ ... ੫੨੨.੩
ਭਾਂਡ ਕੀ ਭੰਡਾਈ ਬੁਰਵਾਈ ਨ ਕਹਿਤ ਆਵੈ ... ੬੪੧.੩
ਭਾਮਨੀ ਭਤਾਰਿ ਬਿਛਰਤਿ ਅਤਿ ਛੀਨ ਦੀਨ ... ੫੧੪.੩
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਕਉੜੀ ਅਗ੍ਰ ਭਾਗਿ ਰਖੈ ... ੧੧੧.੩
ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਚਾਇਕੈ ਚਈਲੰ ਭਜਊ ... ੨੧੨.੪
ਭਾਵਨੀ ਭੈ ਭਾਇ ਚਾਇ ਚਾਹ ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ ਕੀ ... ੨੫੪.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਭੁਜ ਬਲੀ ਅਸਟ ਭੁਜਾ ਤਾਕੇ ਹੈ ਚਾਲੀਸ ਕਰ	...	੨੩੦.੨
ਭੂਤ ਅਉ ਭਵਿਖ ਨ ਬਰਤਮਾਨ ਚਾਰੋ ਜੁਗ	...	੧੯੭.੩
ਭੂਤਨ ਪੈ ਪੂਤ ਮਾਗੈ ਹੋਤ ਨ ਸਪੂਤੀ ਕੋਊ	...	੪੭੬.੩
ਭੇਟਤ ਅਸਾਧ ਸੁਖ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸੂਖਮ ਹੋਤ	...	੩੮੯.੪
ਭੇਟਤ ਭਤਾਰ ਨਾਰਿ ਸੋਭਤ ਸਿੰਗਾਰਿ ਚਾਰਿ	...	੩੯੪.੩
ਭੇਟਤ ਭਤਾਰ ਨਾਰਿ ਕੋ ਇਹੈ ਗੁਨਾਉ	...	੩੭੭.੩
ਭੈਜਲ ਭਇਆਨਕ ਲਹਰਿ ਨ ਬਿਆਪਿ ਸਕੈ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰਿ ਏਕ ਟੇਕ ਠਹਰਾਨੇ ਹੈ	...	੯੨.੨
ਭੈਜਲ ਭਇਆਨਕ ਲਹਿਰ ਨ ਬਿਆਪਿ ਸਕੈ ਨਿਜਘਰ ਸੰਪਟ ਕੈ ਦੁਬਿਧਾ ਮਿਟਾਈ ਹੈ ।	...	੩੩੬.੨
ਭੋਗਤ ਬਿਵਸਿ ਮੋਵ ਕਰਮ ਕਿਰਤ ਗਤਿ	...	੩੩੧.੨
ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਮਿਲਿ ਤਾਤਕਾਲ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਰੂਪ ਹੁਇ ਦਿਖਾਵੈ	...	੨੭੪.੪
ਮਸਤਕਿ ਦਰਸਨ ਸੋਭਾ ਕੋ ਮਹਾਤਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ	...	੪੨੧.੪
ਮਹਾਂ ਬਜ੍ਰ ਭਾਰੁ ਡਾਰਿਓ ਚਾਹੀਐ ਜਉ ਹਾਥੀ ਪਰ	...	੫੨੩.੩
ਮਹਿਖੀ ਦੁਹਾਇ ਦੂਧ ਰਾਖੀਐ ਭਾਂਜਨ ਭਰਿ	...	੫੦੬.੨
ਮਹੁਰਾ ਕਹਾਵੈ ਮੀਠਾ ਗਈ ਸੋ ਕਹਾਵੈ ਆਈ	...	੧੯੧.੨
ਮਜਨ ਕੈ ਚੀਰ ਚਾਰ ਅੰਜਨ ਤਮੋਲ ਰਸ	...	੬੫੮.੧
ਮਤਿ ਪਤਿ ਮਾਨ ਹਾਨਿ ਕਾਨਿ ਮੇ ਕਨੋਡੀ ਸਭਾ	...	੩੨੪.੩
ਮੰਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ ਪਰਵੇਸ ਕੈ ਅਵੇਸ ਰਿਦੈ	...	੨੧੪.੩
ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਨਿ ਬਾਨਿ ਖਾਨਿ ਹੈ ਕੋਟਾਨਿ ਸਸਿ	...	੨੯੪.੩
ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਨਿ ਬਾਨਿ ਪਰਮਦਭੁਤਿ ਗਤਿ	...	੧੪੨.੨
ਮਧੁਪ ਕਮਲ ਮਿਲਿ ਭ੍ਰਮਤ ਨ ਰਾਖਿ ਸਕੈ	...	੩੨੦.੨
ਮਧੁ ਪੁਰ ਬਾਸੀ ਕੰਸ ਅਧਮ ਅਸੁਰ ਭਏ	...	੪੦੭.੨
ਮਧੁ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰ ਪੂਰਨ ਕੈ	...	੨੫੭.੩
ਮਧੁ ਮਾਖੀ ਮੈ ਮਲੀਨ ਸਮੈ ਪਾਇ ਸਫਲ ਹੁਇ	...	੧੦੯.੩
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸਮਸਰਿ ਨ ਪੁਜਸ ਮਧੁ	...	੨੫੬.੧
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸੀਤਲਤਾ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ	...	੨੫੬.੨
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕੈ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਉ ਸੰਤੋਖ ਸਾਂਤਿ	...	੨੫੬.੩
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਗੁਰਜਨ ਸੈ ਲਜਾਵਾਨ	...	੩੯੫.੩
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਤਾਹੀ ਰਸਨਾ ਸੈ ਪਜਾਰੋ ਲਾਗੈ	...	੬੪੪.੨
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਲਗਿ ਅਗਮ ਸੁਗਮ ਹੋਇ	...	੨੫੬.੪
ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਕਰਮ ਮਨ ਬਚਨ ਕੈ	...	੪੮.੨
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਸ੍ਰਮ ਸਾਧਨਾ ਧ੍ਰਾਤਮ ਕ੍ਰਮ	...	੬੦.੪
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਹੁਇ ਇਕਤ੍ਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ	...	੮੯.੪
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਹੁਇ ਇਕਤ੍ਰ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਭਏ	...	੪੬.੧
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਕੈ ਪਤਬ੍ਰਤ ਕਰੈ ਜਉ ਨਾਰਿ	...	੪੮੦.੧
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਸਿਖਿ	...	੩੫੮.੪

SIKHBOOKCLUB.COM

ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਜਤੁ ਕਤੁ ਸੈ ਇਕਤੁ ਭਏ	...	੨੬੯.੩
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਜਲ ਮੀਨ ਲਿਵਲੀਨ ਗਤਿ	...	੩੧੮.੩
ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਪ੍ਰਿਯਾ ਸੇਵਾ ਸਨਮੁਖ ਰਹੈਂ	...	੬੫੪.੪
ਮਨ ਮਹਿ ਬਸਹੁ ਮਲਿ ਮਯਾ ਕੀਜੈ ਮਾਹਰਾਜ	...	੬੨੨.੪
ਮਨ ਮਧੁਕਰ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਲੁਭਿਤ ਹੁਇ	...	੨੬੪.੪
ਮਨ ਮਧੁਕਰਿ ਗਤਿ ਭ੍ਰਮਤ ਚਤੁਰ ਕੁੰਟ	..	੨੨੨ ੧
ਮਨ ਮਨਸਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਧਾਵਤ ਚਤੁਰ ਕੁੰਟ	...	੨੩੩.੩
ਮਨ ਮੈ ਨ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਮੈ ਨ ਮਨ	...	੨੦੬ ੩
ਮਨ ਮ੍ਰਿਗ ਮ੍ਰਿਗਮਦ ਅਛਤ ਅੰਤਰ ਗਤਿ	...	੨੨੩.੧
ਮਨਿ ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨੀ ਅਹਿ ਬਿਖੁ ਬਿਖਮ ਭੈ	...	੨੩੬.੨
ਮਹਕਟ ਮਨ ਮਾਨਿਕ ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨੈ	...	੪੫੩.੨
ਮਲਮੂਤ੍ਰ ਧਾਰਕੋ ਬਿਚਾਰ ਨ ਬਿਚਾਰੈ ਚਿਤ	...	੩੫੩.੩
ਮਲਮੂਤ੍ਰਧਾਰੀ ਅਉ ਬਿਕਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੋਤ	...	੩੩੪ ੪
ਮਾ ਏਆ ਅਉ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਪਾਰਿ	...	੨੯.੩
ਮਾਇਆ ਛਾਇਆ ਪੰਚਦੂਤ ਭੂਤ ਉਦਮਾਦ ਠਟ	...	੨੩੩.੧
ਮਾਇਆ ਡਰ ਡਰਪਤ ਹਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰੈ ਜਾਵੈ	...	੫੪੪.੪
ਮਾਇਆ ਬੈਧ ਧੰਧ ਬਿਖੈ ਆਵਧ ਬਿਹਾਇ ਜਾਇ	...	੨੩੪.੪
ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਦ੍ਰੋਹ ਕੈ ਅਰਥ ਪਰਮਾਰਥ ਸੈ	...	੧੭੭.੩
ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਦ੍ਰੋਹ ਦੁਖਦਾਈ ਨ ਸਹਾਈ ਹੋਤ	...	੨੯੨ ੪
ਮਾਸਾ ਏਕ ਆਠ ਰਤੀ ਰਤੀ ਆਠ ਚਾਵਰ ਕੀ	...	੨੨੯.੩
ਮਾਛਰ ਕੋ ਭ੍ਰਿਗ ਨ ਮਰਤ ਹੈ ਬਾਸਕ ਨਾਗੁ	...	੭੫.੨
ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਛਤ ਨ ਬੋਲੈ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਸੋ	...	੪੧.੩
ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਸਾਧਸੰਗ ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਸੰਤ	...	੧੫੯.੪
ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਗਤਿ ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਹੀਨ	...	੨੦੨.੪
ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਧਾਰਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਭਾਵ ਗਤਿ	...	੧੬੫.੧
ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਧੰਨਿ ਹੈ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ	...	੧੪.੪
ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਪਾਇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਦਇਆ ਨਿਧਾਨ	...	੩੨੧.੪
ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਪਾਇ ਚਰਨਿ ਸਰਨਿ ਗੁਰ	...	੧੧੮.੪
ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਪਾਇ ਜੈਸੀਐ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ	...	੪੬੯.੪
ਮਾਨਸਰ ਆਨ ਸਰ ਹੰਸੁ ਬਗੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰੀਤਿ	...	੪੯੨.੩
ਮਾਨਸਰ ਹੰਸ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਰਮ ਹੰਸ	...	੩੪੦.੧
ਮਾਨਸਰ ਤਿਆਗਿ ਆਨਸਰ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ਹੰਸੁ	...	੪੬੩.੧
ਮਾਨਸਰ ਪਰ ਜਉ ਬੈਠਾਈਐ ਲੈ ਜਾਇ ਬਗ	...	੩੩੨.੧
ਮਾਨਸਰ ਪਰ ਬੈਠੇ ਬਾਇਸੁ ਉਦਾਸ ਬਾਸ	...	੪੪੫.੩
ਮਾਨਕ ਹੀਰਾ ਅਮੋਲ ਮਨਿ ਮੁਕਤਾਹਲ ਕੈ	...	੬੭.੨
ਮਾਨਨ ਹੁਇ ਮਾਨ ਭੰਗ ਬਿਛੁਰ ਬਿਦੇਸ ਰਹੇ	...	੬੪੨.੨
ਮਾਨਨ ਨ ਕੀਜੈ ਮਾਨ ਬਢੈ ਨ ਤੇਰੋ ਸਿਆਨ	...	੬੬੦.੧
ਮਾਰਬੇ ਕੋ ਡ੍ਰਾਸੁ ਦੇਖ ਚੋਰ ਨ ਤਜਤ ਚੋਰੀ	...	੩੨੩.੧

ਮਿਸਰੀ ਮਿਲਾਇ ਜੈਸੇ ਅਉਖਦ ਖਵਾਵੈ ਬੈਦੁ	...	੩੬੭.੨
ਮਿਤਿ ਕੈ ਅਮਿਤਿ ਅਰੁ ਸੰਖੁ ਕੈ ਅਸੰਖ ਪੁਨਿ	...	੭੧.੨
ਮਿਤ੍ਰ ਗੁਰ ਸ੍ਰਮ ਦ੍ਰੋਹ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੱਭ ਮੋਹ	...	੫੨੧.੨
ਮਿਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਏ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸ	...	੪.੪
ਮਿਲਿ ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਇਕ ਬਰਨ ਹੁਇ ਸਾਧ ਸੰਗ	...	੧੪੪.੨
ਮਿਲਿ ਬਿਛੁਰਤ ਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਬਿਰਹ ਜਾਨੀ	...	੧੪.੩
ਮਿਲਿ ਬਿਛੁਰਤ ਅਰੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ	...	੫੫੦.੪
ਮੀਨ ਅਉ ਪਤੰਗ ਜਲ ਪਾਵਕ ਪ੍ਰਸੰਗਿ ਹੋਤ	...	੪੯੨.੨
ਮੀਨਹਿ ਨਿਵਾਸ ਨੀਰ ਬਾਲਕ ਅਧਾਰ ਖੀਰ	...	੫੯੯.੨
ਮੀਨ ਕਉ ਨ ਸੁਰਤਿ ਜਲ ਕਉ ਸਬਦ ਗਿਆਨੁ	...	੩੧੭.੧
ਮੀਨ ਜਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਅੰਤਿ ਨ ਸਹਾਈ ਹੋਤ	...	੩੧੯.੩
ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਬਿਬਿਧਿ ਫਲ	...	੩੯੬.੨
ਮੂਸਾ ਬਿਲ ਖੋਦ ਨ ਜੋਗੀਸੁਰ ਗੁਫਾ ਕਹਾਵੈ	...	੨੨੪.੩
ਮੂਲ ਏਕ ਸਾਖਾ ਪਰ ਸ੍ਰਾਖਾ ਜਲ ਜਿਉਂ ਅਨੇਕ	...	੨੪੫.੩
ਮੂਲ ਹੁਇ ਮਜੀਠ ਰੰਗ ਸੰਗ ਸੰਘਾਤੀ ਭਏ	...	੧੩੨.੩
ਮੋਸੋ ਨ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੋ ਸਰਿ	...	੫੨੮.੨
ਮੋਸੋ ਨ ਪਤਤਿ ਨ ਪਾਵਨਿ ਤੋ ਸਰਿ	...	੫੨੮.੩
ਮੋਹ ਗੁਰ ਸਾਗਰ ਮੈ ਚਾਖਿਓ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੇਮਰਸੁ	...	੫੨੫.੪
ਮੋਹ ਨ ਭਗਤ ਭਾਵ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਹੀਨਿ	...	੪੯੪.੪
ਮੋਖ ਪਦਵੀ ਸੋ ਤੈਸੇ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਭਲੋ	...	੧੫੪.੪
ਮੌਨਿ ਬ੍ਰਤ ਗਹੈ ਜੈਸੇ ਊਖ ਮੈ ਪਊਖ ਰਸ	...	੧੩੨.੨
ਮੋਰੋ ਹੈ ਅਵਗੁਨ ਤੂ ਗੁਨ ਸਾਗਰ	...	੫੨੮.੪
ਮ੍ਰਿਗਮਦ ਗਉਰਾ ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਕੁਸਮਦਲ	...	੧੨੪.੨
ਮ੍ਰਿਗ ਮ੍ਰਿਗਮਦ ਅਹਿਮਨਿ ਮਧੁਮਾਖੀ ਸਾਖੀ	...	੨੯੬.੨
ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਅਗਨਿ ਤ੍ਰਿਲ ਤੇਲ ਮੋਲ ਦੀਪ ਦਿਖੈ	...	੪੫੬.੩
ਯਾਹੀ ਮਸਤਕ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਕਹਿ ਭਾਗਤੀ ਥੀ	...	੫੭੬.੩
ਯਾਹੀ ਮਸਤਕ ਪੇਖਿ ਰੀਝਤ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ	...	੫੭੫.੧
ਯਾਹੀ ਮਸਤਕਿ ਧਾਰਿ ਹਸਤ ਕਮਲ ਪ੍ਰਿਯ	...	੫੭੬.੨
ਰਸਕ ਰਸਾਲ ਜਸੁ ਜੋਪਤ ਬਾਸੁਰ ਨਿਸ	...	੪੨੩.੪
ਰਸਨ ਸੁਆਦ ਬਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਮਾਨਿ ਤਾਕੈ	...	੧੦੪.੩
ਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਰਸਿਕ ਰਸਾਇਨ ਹੁਇ	...	੨੦੧.੪
ਰਸਨਾ ਸਬਦ ਗੁਰ ਹਸਤ ਸੇਵਾ ਡੰਡੌਤ	...	੬੨੮.੨
ਰਸਨਾ ਸਬਦੁ ਰਾਗ ਨਾਦ ਸ੍ਵਾਦੁ ਖਿਨਤ੍ਰੀ ਕੈ	...	੬੨੦.੩
ਰਸਨਾ ਬਿਸ੍ਰਮ ਅਤਿ ਮਧੁ ਮਕਰੰਦ ਰਸ	...	੩੩੫.੩
ਰਸਨਾ ਮੈ ਰਸਗੰਧ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮੋਲ	...	੫੩.੩
ਰਸਨਾ ਮੈ ਰਟਤ ਜੁ ਰਸਨਾ ਹੂੰ ਰਸੈ ਚਾਹੈ	...	੬੨੨.੩
ਰਸਨਾ ਰਸੀਲੀ ਕਥਾ ਅਕਥ ਕੈ ਮੌਨਬ੍ਰਤ	...	੧੭੩.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਰਸਨਾ ਰਸੀਲੀ ਨਾਹਿ ਬੋਲਨੀ ਬਖਾਨਉ ਕੈਸੇ	...	੬੪੦.੨
ਰਸਨਾ ਰਟਤ ਗੁਨ ਗੁਰੂ ਅਗੂਨੀਵ ਗੂੜ	...	੬੨੧.੩
ਰਸ ਰਸਨਾ ਰਹਿਤ ਰਸਨਾ ਰਹਿਤ ਰਸ	...	੨੬੯.੩
ਰਘੁਬੰਸੀ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਗਾਲ ਜਾਮਨੀ ਸੁ ਭਾਖਾ	...	੪੪ ੩
ਰਚਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਸਮ ਬਚਿਤ੍ਰਪਨ	...	੨੪੬.੧
ਰਚਨਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਸਮ ਬਚਿਤ੍ਰਪਨ ਏਕ ਚੀਟੀ ਕੋ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਹਤ ਨ ਆਵਹੀ।	...	੨੭੪.੧
ਰਚਨਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਸਮ ਬਚਿਤ੍ਰਪਨ ਏਕ ਮੈ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।	...	੨੩੨.੧
ਰਚਨਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਸਮ ਬਚਿਤ੍ਰਪਨ ਕਾਹੂ ਸੌ ਨ ਕੌਉ ਕੀਨੋ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕ ਹੈ।	...	੩੪੨.੧
ਰਚਨਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਸਮ ਬਚਿਤ੍ਰਪਨ ਘਟ ਘਟ ਏਕ ਹੀ ਅਨੇਕ ਹ੍ਵੈ ਦਿਖਾਏ ਹੈ।	...	੨੭੫.੧
ਰਚਨਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਿਸਮ ਬਚਿਤ੍ਰਪਨ ਚਿਤ੍ਰ ਮੈ ਚਿਤੇਰਾ ਕੋ ਬਸੇਰਾ ਸਤਿ ਸਤਿ ਹੈ।	...	੨੮੨.੪
ਰਜ ਭਮ ਸਭ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ	...	੨੭੨.੧
ਰਜਨੀ ਬਿਹਾਤ ਜਾਤ ਜੌਬਨ ਸਿੰਗਾਰ ਗਾਤ	...	੬੬੦.੩
ਰਜਿ ਤਮਿ ਸਤਿ ਗੁਨ ਅਉਗੁਨ ਸਿਮ੍ਰਤ ਚਿਤ	...	੧੫੭.੩
ਰਤਨ ਪਰੀਖਿਆ ਸੀਖਿਆ ਚਾਹੈ ਜਉ ਆਂਧਨ ਪੈ	...	੪੭੫.੨
ਰਤਨ ਪਰੀਖੁ ਪੋਖਿ ਪਰਮਿਤਿ ਕੈ ਸੁਨਾਵੈ	...	੨੭੫.੪
ਰਤਨ ਪਾਰਖ ਮਿਲਿ ਰਤਨ ਪਰੀਖਾ ਹੋਤ	...	੬੭ ੧
ਰਤਨੈ ਜਉਹਾਰੀ ਜਾਨੈ ਬਿਹਾਰੈ ਬਿਉਹਾਰੀ ਜਾਨੈ	...	੬੭੫.੪
ਰਵਨ ਗਵਨ ਜਲ ਥਲ ਤ੍ਰਿਨ ਸੱਭਾ ਨਿਧਿ	...	੭੪.੪
ਰਵਿ ਸਸਿ ਉਲੰਘ ਸਰਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗਹੀ	...	੨੬੬.੨
ਰਵਿ ਸਸਿ ਦਰਸ ਕਮਲ ਕੁਮਦਨੀ ਹਿਤ	...	੨੬੭.੧
ਰਾਗ ਜਾਤ ਰਾਗੀ ਜਾਨੈ ਬੈਰਾਗੀ ਬੈਰਾਗੀ ਜਾਨੈ	...	੬੭੫.੧
ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਅਉ ਸੰਬਾਦ ਪਤਬ੍ਰਤਿ ਹੁਇ	...	੪੪੯ ੨
ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਸਾਅੰਗੀਤ ਬੇਦ ਪਾਠ ਬਹੁ	...	੨੫੫.੩
ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਪੂਛੈ ਬਹਰੋ ਜਉ ਬਹਰਾ ਪੈ	...	੪੭੪.੨
ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਕੀਰਤਨ ਸਮੈ	...	੨੫੪ ੩
ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਬਿਸਮਾਦ ਪ੍ਰੇਮ ਧੁਨਿ ਸੁਨਿ	...	੫੨.੪
ਰਾਜਨੀਤਿ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਜਾ ਕੈ ਸੁਖੈ ਸੁਖ	...	੪੬.੪
ਰਾਜੀ ਬਿਰਾਜੀ ਭ੍ਰੂਕੰਪਕਾ ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਿਤਾ ਬਲ	...	੪੦੩.੨
ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਮਤਾ ਰਾਮ	...	੫.੪
ਰਾਮ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਏ ਗੁਰ ਤੇ ਗੁਰਅਰਜਨ	...	੬.੮
ਰਿਧ ਸਿਧ ਨਿਧ ਸੁਧਾ ਪਾਰਸ ਕਲਪਤ੍ਰੁ	...	੬੧੨.੧
ਰੂਪ ਹੀਨ ਕੁਲ ਹੀਨ ਗੁਨ ਹੀਨ ਸਿਆਨ ਹੀਨ	...	੨੨੦.੧
ਰੂਪ ਕੈ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਅਤਿ ਅਸਚਰਜੰਮੈ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਵ ਟਰਤ ਨ ਏਕ ਹੈ।	...	੨੫੪.੨

ਰੂਪ ਕੈ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਅਤਿ ਅਸਚਰਜਮੈ
ਨਾਨਾ ਬਿਸਮਾਦ ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਨ ਪਟਤਰ ਹੈ । ... ੨੮੫.੩
ਰੂਪ ਕੈ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਮਨ ਮਨਸਾ ਥਕਤ ... ੮੦.੪
ਰੂਪ ਕੈ ਜੋ ਰੀਝੈ ਰੂਪਵੰਤ ਹੀ ਰਿਝਾਇ ਲੇਹਿ ... ੬੦੭.੧
ਰੂਪ ਕੰਟਿ ਰੂਪ ਪਰ ਸੋਭਾ ਪਰ ਕੋਟਿ ਸੋਭਾ ... ੬੫੦.੧
ਰੂਪ ਗੁਨ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਪੂਰਨ ਪਰਮਪਦ ... ੪੩੧ ੪
ਰੂਪ ਰੰਗ ਅੰਗ ਸਰਬੰਗ ਹੋਰੇ ਪੜਬ੍ਰਤਿ ... ੪੪੬.੩
ਰੂਪ ਰੇਖ ਲੇਖ ਭੇਖ ਨਾਦ ਬਾਦ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ... ੩੪੨.੪
ਰੂਪੋ ਕਾਸੀ ਦੇਨੈ ਜੈਸੇ ਉਜਲ ਬਰਨ ਹੋਤ ... ੫੯੭.੨
ਰੈਨ ਸੈਨ ਸਮੈ ਸ੍ਰ_ਤਿ ਸਬਦ ਬਿਬੇਕ ਟੇਕ ... ੨੧੧.੩
ਰੈਨ ਸੈਨ ਸਮੈ ਠਗ ਚੋਰ ਜਾਰ ਹੋਇ ਅਨੀਤ ... ੪੮੭.੪
ਰੋਇ ਰੋਇ ਵਿਰਹਾ ਬਿਓਗ ਕੋ ਨ ਸੋਗ ਜਾਨਿਓ ... ੪੨੦.੩
ਰੋਗ ਸੋਗ ਹੁਇ ਬਿਓਗ ਆਪਦਾ ਦਰਿਦ੍ ਛਿਦ੍ ... ੫੨੧.੩
ਰੋਗੀਐ ਜਉ ਬੈਦੁ ਮਾਰੈ ਮਿਤ੍ ਜਉ ਕਮਾਵੈ ਦ੍ਰੋਹ ... ੨੨੧.੪
ਰੋਮ ਰੋਮ ਕੰਟ ਮੁਖ ਮੁਖ ਰਸਨਾ ਅਨੰਤ ... ੪੩੦.੧
ਰੋਮ ਰੋਮ ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਜਾਸੁ ... ੩੫.੧
ਰੋਮ ਰੋਮ ਬਿਰਹ ਬ੍ਰਿਥਾ ਕੈ ਬਿਹਬਲ ਭਈ ... ੨੦੩.੪
ਰੋਮ ਰੋਮ ਰਸਨਾ ਸ੍ਰਵਨ ਦ੍ਰਿਗ ਨਾਸਾ ਕੋਟਿ ... ੫੩.੪
ਰੋਵਤ ਸੁਤਹਿ ਜੈਸੇ ਅਉਖਦ ਪੀਆਵੈ ਮਾਤਾ ... ੪੦੬.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਲਜਾ ਕੁਲ ਅਕਿਸੁ ਅਉ ਗੁਰਜਨ ਸੀਲ ਡੀਲ ... ੧੬੪.੧
ਲਰਕੈ ਲਰਿਕਾ ਰੂਠਿ ਜਾਤ ਤਾਤ ਮਾਤ ਸਨ ... ੫੪੮.੩
ਲਾਲਚ ਲੁਭਾਇ ਰਸੁ ਲੁਭਿਤ ਨਾਨਾ ਪਤੰਗ ... ੩੫੦.੩
ਲਾਲਚੀ ਲਲੁਜਨ ਭੇ ਪਾਵਨ ਕੈ ਪੂਜ ਕੀਨੈ ... ੧੮੨.੩
ਲਾਲ ਨ ਆਵਤ ਸ਼ੁਭ ਲਗਨ ਸਗੁਨ ਭਲੋ ... ੫੭੧.੩
ਲਿਖਤ ਲਿਖਤ ਲੇਖ ਜੈਸੇ ਤਉ ਲੇਖਕ ਹੋਰ ... ੫੮੮.੩
ਲਿਖਨੁ ਪੜਨੁ ਤਉ ਲਉ ਜਾਨੈ ਦਿਸੰਤਰ ਜਉ ਲਉ ... ੧੮੬.੧
ਲੇਖੇ ਚਿਤ੍ ਗੁਪਤ ਸੋ ਲੇਖਕਿ ਲਿਖਾਰੀ ਭਏ ... ੪੫੫.੨
ਲੋਸਟ ਕਨਿਕ ਸੀਪ ਸੰਖ ਮਧੁ ਕਾਲਕੂਟ ... ੨੮੮.੪
ਲੋਸਟ ਕਨਿਕ ਬਿਖੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ੍ ਅਗਨ ਜਲ ... ੯੦.੪
ਲੌਸਟ ਕੈ ਜਰਿ ਗਰਿ ਬੰਹਖਿ ਬਨਾਈਅਤ ... ੩੮੧.੩
ਲੋਕ ਬੇਦ ਗਜਾਨ ਦਤ ਕ੍ਰਗਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਾਤੇ ... ੬੬੪.੩
ਲੋਗਨ ਮੈ ਲੋਗਾਚਾਰ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਿਆਰ ... ੧੮੮.੧
ਲੋਗਨ ਮੈ ਲੋਗਾਚਾਰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੰਕਾਰ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਉਨਮਨ ਉਨਮਾਨੀਐ । ... ੩੯.੪, ੪੦.੪
ਲੋਗਨ ਮੈ ਲੋਗਾਚਾਰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੰਕਾਰ
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਉਨਮਨ ਮਨ ਹੀਅ ਸੈ ... ੪੧.੪
ਲੋਗਨ ਮੈ ਲੋਗਾਚਾਰ ਬੇਦ ਕੈ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰ ... ੧੧੪.੩

ਲੌਗਨ ਮੈ ਲੌਗਾਚਾਰ ਬੇਦਨ ਮੈ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰ	...	੬੦.੧
ਲੌਗ ਪੂਛੈ ਲੌਗਾਚਾਰ ਬੇਦ ਪੂਛੈ ਬੇਦ ਬਿਧਿ	...	੪੩੮.੩
ਲੌਗ ਬੇਦ ਗਤਿ ਗਿਆਨ ਲਖੈ ਨਹੀਂ ਅਲਖ ਅਭੇਦਾ	...	੮.੭
ਲੌਗ ਬੇਦ ਗਿਆਨ ਉਨਮਾਨ ਕੈ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕਿਓ	...	੪੨੦.੪
ਲੌਗ ਬੇਦ ਗਿਆਨ ਉਨਮਾਨ ਕੈ ਨ ਦੇਖਿਓ ਸੁਨਿਓ	...	੧੯੭.੨
ਲੌਗ ਬੇਦ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ ਹੈ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਕਉ	...	੪੮੨.੧
ਲੌਚਨ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਦੇਖਿ ਮੁਰਛਾਤ ਭਏ	...	੬੬੬.੧
ਲੌਚਨ ਅਮੋਲ ਗੁਰ ਦਰਸ ਅਮੋਲ ਦੇਖੈ	...	੧੭.੨
ਲੌਚਨ ਸਫਲ ਗੁਰ ਦਰਸਾ ਵਲੌਕਨ ਕੈ	...	੯੧.੨
ਲੌਚਨ ਸ੍ਰਵਨ ਸ੍ਰੋਤ ਏਕ ਹੀ ਦਰਸ ਸਬਦ	...	੨੭੭.੨
ਲੌਚਨ ਸ੍ਰਵਨ ਜੋਹ ਕਰ ਅੰਗ ਅੰਗ ਹੀਨ	...	੬੪੨.੪
ਲੌਚਨ ਸ੍ਰਵਨ ਮੁਖ ਨਾਸਕਾ ਹਸਤ ਪਗ	...	੨੪੫.੧
ਲੌਚਨ ਸ੍ਰਵਨ ਮੁਖ ਨਾਸਿਕਾ ਅਨੇਕ ਸ੍ਰੋਤ	...	੧੦੮.੩
ਲੌਚਨ ਥੀ ਪੁਤਰੀ ਮੈ ਤਨਕ ਤਾਰਕਾ ਸਿਆਮ	...	੨੦੪.੨
ਲੌਚਨ ਕ੍ਰਿਪਨ ਅਵਲੌਕਤ ਅਨੂਪ ਰੂਪ	...	੬੨੧.੧
ਲੌਚਨ ਧਿਆਨ ਸਮ ਲੌਸਟ ਕਨਿਕ ਤਾਕੇ	...	੧੦੪.੧
ਲੌਚਨ ਪਤੰਗ ਦੀਪ ਦਰਸ ਦੇਖਨ ਗਏ	...	੪੩੧.੧
ਲੌਚਨ ਬਿਲੌਕ ਰੂਪ ਰੰਗ ਅੰਗ ਅੰਗ ਛਬਿ	...	੬੨੦.੧
ਲੌਚਨ ਮੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸ੍ਰਵਨ ਮੈ ਸੁਰਤਿ ਰਾਖੀ	...	੨੩੨.੨
ਲੌਚਨ ਮੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਰਸ ਰਸ ਗੌਧ ਸੈਧਿ	...	੫੩.੨
ਵਾਹੀ ਬਹੁ ਨਾਇਕਾ ਕੀ ਨਾਇਕਾ ਪਿਆਰੀ ਕੇਤੀ	...	੨੧੯.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ
ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਤੇ ਕੋਸ਼

SIKHBOOKCLUB.COM

SIKHBOOKCLUB.COM

ਉ

ਉਸਤਤ)— (ਸੰ. ਸ੍ਤੁਤਿ:) ਸਿਫ਼ਤ, ਸ਼ਲਾਘਾ, ਤਾਰੀਫ਼, ਵਡਿਆਈ । ੨੯੪.੧/੮੨.੨,
ਉਸਤਤਿ) ੫੫੬.੪, ੫੯੫.੪, ੬੭੧.੪/੧੦੭.੨
ਉਸਤੁਤਿ)
ਉਸਨ—1. (ਸੰ. ਉਸ਼੍ਣਸ੍) ਗਰਮਾਇਸ਼, ਤਾਪ । ੧੮੫.੪, ੧੯੮.੩
2. (ਸੰ. ਉਸ਼੍ਣ) ਗਰਮ, ਤਪਤ ੩੪੬.੨
ਉਸਾਸ)—(ਸੰ. ਉਚ੍ਛ੍ਵਾਸ਼) ਉੱਛਾ ਸਾਹ, ਠੰਡਾ ਸਾਹ, ਆਹ, ਹਉਕਾ । ੨੦੭.੧,
ਉਸਾਸਨ) ੫੭੩.੨, ੫੮੧.੨/੨੧੦.੪
ਉਸਾਰ—ਉਸਾਰਣਾ, ਰਚਣਾ, ਬਣਾਉਣਾ । ੬੭੩.੩
ਉਸੇਵੀ—ਉਬਾਲਣਾ, ਰਿਨ੍ਹਣਾ । ੧੨੩ ੩
ਉਕਤ—(ਸੰ. ਉਕ੍ਤਿ:) ਦਲੀਲ, ਯੁਕਤੀ, ਤਰਕ । ੬੦੨.੩
ਉਕਤਾਵਣੀ—ਅਕਣਾ, ਥਕਣਾ । ੨੩੮.੨
ਉਕਤਿ—ਦਲੀਲ, ਦੇਖੋ 'ਉਕਤ' । ੧੦੭.੪, ੧੪੦.੨, ੨੮੨.੧, ੫੪੦.੩
ਉਕਲੇਦ—(ਸੰ. ਉਦ੍ਗਾਰ:) ਉਲਟੀ, ਕੈ, ਵਮਨ । ੨੩੯.੨, ੫੧੭.੩ ।
ਉਖਲੀ—(ਸੰ. ਉਲੂਖਲ) ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਲਕੜੀ ਜਾਂ ਪੱਥਰ ਦਾ ਚੱਟੂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਚੋਲ ਤੇ ਤਿਲ ਆਦਿ ਕੁੱਟੀਦੇ ਹਨ । ੨੭੩.੩
ਉਖਾਰੀ—(ਸੰ. ਇਕ੍ਸ਼ੁ) ਕਮਾਦ, ਗੰਨਾ । ੩੮੩.੩
ਉਗਲਤ – (ਸੰ. ਉਦ੍ਗਿਰਣਸ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਤਗ੍ਗਿਲ) ਮੂੰਹ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ, ਉਗਲਣਾ । ੪੯੧.੩
ਉਗਾਰ—ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਫੋਕ ਜੋ ਮੂੰਹ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਸੁਟੀਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਗਲਤ' । ੬੧੫.੨
ਉਘਰਤ)— (ਸੰ. ਉਦ੍+ਘਾਟਯ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਤਘਫ਼) ਉਘੜਨਾ, ਭਾਵ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਨੀਂਦ ਭੌਂ
ਉਘਰਿ) ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ, ਨੀਂਦ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਾ । ੫੭੮.੧, ੬੫੮.੪/੨੦੫.੪/੬੫੭.੪
ਉਘਾਰਿ)
ਉਚਰਤ)— (ਸੰ. ਉਚ੍ਚਰਣਸ੍) ਕਹਿਣਾ, ਬੋਲਣਾ, ਉਚਾਰਨਾ, ਪਾਠ ਕਰਨਾ । ੪੮੬.੪/
ਉਚਰੈ) ੫੩੩.੨/੫੪.੪, ੧੮੦.੨, ੨੩੨.੨, ੬੦੬.੩/੬੬੬.੩/੨੧੨.੨/੫੭੬.੩
ਉਚਾਰ)
ਉਚਾਰਿ)
ਉਚਾਰੀ)
ਉਚਾਰੈ)
ਉਚਿਸਟ—ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਜੂਠਾ ਭੋਜਨ, ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ । ੩੦੬.੪
ਉਜਾਰ—ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ, ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ, ਉਜਾੜਨਾ । ੫੮੨.੨
ਉਜਾਲ— (ਸੰ. ਉਜ੍ਜ੍ਵਲਸ੍) ਸੋਨਾ, ਸਫ਼ੈਦ ੪੫੬.੨

ਉਜਿਯਾਰੋ)— (ਸੰ. ਉਜ੍ਜ੍ਵਲਨਮ੍) ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਾਨਣਾ, ਰੌਸ਼ਨੀ, ਉਜਾਲਾ । ੫੮੦.੧/
ਉਜੀਆਰੋ) ੩੧੨.੩, ੩੫੦.੧, ੪੩੭.੩
ਉਟਾਯ—(ਸੰ. ਆਕਰ੍ਤਨ) ਪਿਘਲਾਕੇ, ੫੮੦.੩,
ਉਠਾਏ)— (ਸੰ. ਉਤ੍ਥਾਨ) 1. ਸੁਤੀ ਹੋਈ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਜਾਗਣਾ । -/-/-/ ੬੯੯.੩/
ਉਠਾਵਈ) ੫੬੮.੪
ਉਠਾਵਤ) 2. ਉਠਾਉਣਾ, ਭਾਰ ਆਦਿ ਚੁਕਣਾ । ੫੫੮.੧/੭੫.੧ /-/-/-
ਉਠਿ) 3. ਬੈਠਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਖੜੇ ਹੋਣਾ । -/-/ ੫੦੧.੪/੪੬੧.੪, ੬੧੯.੨/-
ਉਠੈਂ) 4. ਵੇਗ ਵਿਚ ਆਉਣਾ (ਰੋਣ ਦੇ)-/-/-/-/ ੫੭੬.੪
ਉਡ —(ਸੰ. ਉਡ੍ਡਯਨ) 1. ਪੰਖਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਡਕੇ । ੫੬੮.੩
2. ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਨ ਰਹਿਣਾ । ੪੦੫.੪
3. (ਸੰ. ਉਡ੍ਡ) ਤਾਰੇ । ੫੫੭.੧
ਉਡਹ—ਉਡਕੇ, ਵੇਖੋ 'ਉਡ' (1) । ੫੭੧.੧
ਉਡਗਨ—(ਸੰ. ਉਡ੍ਡ+ਗਣ) ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ, ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ । ੪੮੬.੧
ਉਡੰਤ)— ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ, ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਭਾਵ । ਹੋਰ ਵੇਖੋ 'ਉਡ' (1) ।
ਉਡਤ) ੭੫.੩, ੫੨੭.੩/ ੬੫.੧, ੧੩੪.੧, ੧੫੫.੧, ੧੮੪.੧, ੨੩੦.੪, ੨੩੧.੧, ੪੧੩.੨, ੪੨੪.੨, ੬੩੧.੩, ੬੬੧.੨
ਉਡਾਤ—ਉਡਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਨਾ । ੫੨੩.੩
ਉਡਾਤਿ—ਲੋਪ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼ ਕਰ ਦੇਣਾ । ੪੦੫.੩
ਉਡਾਵਈ—ਉਡਦਾ ਹੁੰਦਿਆ । ੩੧੩.੨
ਉਡਿ — 1. ਉਡਕੇ, ਉਡਣ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਉਡ' (1) । ੬੫.੧, ੪੦੪.੧, ੫੪੮.੧, ੫੬੦.੨
2. ਤਾਰੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਡ' (3) । ੬੦੪.੪
ਉਡੀ—ਉਡਦੀ ਹੋਈ । ੪੭੮.੩
ਉਡੈ—ਉਡਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਡ' (1) । ੨੨੪.੨, ੫੨੭.੨, ੬੭੨.੨
ਉਤ—(ਸੰ. ਉਤ, ਉਦ) ਉਸ ਪਾਸੇ, ਉਤ ਵਲ, ਉਧਰ, ਉਥੇ । ੧੧.੧, ੫੬.੩, ੭੦.੨, ੯੬.੨, ੧੮੬.੨, ੨੭੫.੨, ੩੧੯.੩, ੩੨੦.੪, ੩੪੦.੨, ੩, ੪
ਉਤਸਾਹ—(ਸੰ. ਉਤ੍ਸਾਹ) ਸ਼ੌਕ, ਚਾਅ, ਉਮੰਗ । ੫੦੮.੨
ਉਤਪਤ)— (ਸੰ. ਉਤ੍ਪਤਿ) ਉਤਪੰਨ ਹੋਣਾ, ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣਾ, ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ । ੪੦.੨,
ਉਤਪਤਿ) ੬੩੨.੧/੫੨੯.੨
ਉਤਮ—(ਸੰ. ਉਤ੍ਤਮ) ਚੰਗਾ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਵਧੀਆ । ੧੫੭ ੨, ੩੭੬.੨, ੩੯੮.੪, ੪੯੨.੩, ੫੧੬.੩, ੫੫੨.੧, ੫੫੩.੩
ਉਤਰ—(ਸੰ. ਉਤ੍ਤਰ) ਜਵਾਬ, ੧੭੩.੩, ੨੭੫.੨, ੫੭੫.੨, ੬੬੭.੪
ਉਤਰਹਿ)—(ਸੰ. ਉਤ੍ਤਰ) ਦੱਖਣ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ, ਉਤਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ । ੫੧੧.੨
ਉਤਰਿ)— (ਸੰ. ਉਤ੍ਤਰਣ) 1. ਉਤਰਨਾ, ਉਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣਾ । ੨੪੮.੧/-
ਉਤਰੈ) 2. ਪਾਰ ਜਾਣਾ (ਨਦੀ ਆਦਿ ਤੋਂ) । -/੫੫੮.੩
ਉਦਤ)— (ਸੰ. ਉਦਿਤ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ । ੪੧੧.੧/੨੩੭.੨, ੪੩੩.੨, ੪੩੭.੪
ਉਦਤਿ)
ਉਦਧਿ—(ਸੰ. ਉਦਧਿ) (ਉਦ+ਧਿ=ਪਾਣੀ+ਰਖਣਾ) ਸਮੁੰਦਰ ੩੭੫.੧

ਉਦਮ—(ਸੰ. ਉਦ੍ਯਮ) ਯਤਨ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਉਪਰਾਲਾ । ੨੮੨.੧, ੪੬੫.੨, ੫੧੧.੩, ੬੩੩.੨

ਉਦਮਾਦ—(ਸੰ. ਉਨ੍ਮਾਦਿਨ੍) ਪਾਗਲਪਣ, ਸ਼ੁਦਾਈਪੁਣਾ । ੨੩੩.੧

ਉਦਰ—(ਸੰ. ਉਦਰ) ਪੇਟ, ਢਿਡ । ੭੫.੧

ਉਦਾਸ—(ਸੰ. ਉਦਾਸ) 1. ਉਪਰਾਮ, ਵਿਰਕਤ, ਵੈਰਾਗਵਾਨ ! ੨੭ ੪, ੬੭.੪, ੬੮ ੪, ੨੭੨.੪, ੨੬੫.੪, ੩੨੨.੪, ੩੬੬.੩, ੩੮੬.੧ ੪੦੩.੩, ੪੪੫.੩, ੫੪੮.੪

2. ਦਿਲਗੀਰ । ੪੦੨.੪

ਉਦਾਸੀ—(ਸੰ. ਉਦਾਸਿਨ੍) ਉਪਰਾਮਤਾ, ਉਦਾਸ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹਾਲਤ । ੩੧.੪, ੧੧੬.੪, ੧੮੨.੪, ੨੪੮.੪, ੩੨੮.੧, ੩੩੩.੪, ੪੫੫.੪

ਉਦਾਸੁ—ਵਿਰਕਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਦਾਸ' (1) । ੫੫੩.੪

ਉਦਿਆਨ—(ਸੰ. ਉਦ੍ਯਾਨ) ਉਜਾੜ, ਵਣ, ਜੰਗਲ, ਰੰਹੀ । ੨੩੬.੩

ਉਦਿਤਿ—ਉਤਪੰਨ ਹੋਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਉਦਤਿ' । ੩੬੪ ੩

ਉਦੈ—(ਸੰ. ਉਦ੍ਯ:) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ, ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋਣਾ, ਨਿਕਲਣਾ । ੪੦੫ ੪, ੪੦੭.੩, ੪੭੨.੪, ੬੦੪.੪

ਉਦੋਤ) (ਸੰ. ਉਦ੍ਦ੍ਯੋਤ:) 1. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ । ੨੬.੨, ੭੭.੧, ੧੪੦.੧, ੧੪੨.੧,

ਉਦੋਤਿ)— ੧੮੭.੨, ੧੬੮.੩, ੨੬੫.੨. ੨੬੬.੨, ੩੨੫.੧, ੪੨੩.੨, /-੧੭੨.੨

ਉਦੋਤੁ)

2. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ।੧੮੫.੨, ੨੫੧.੨, ੨੫੭ ੧, ੨੬੪.੧, ੩੧੧ ੧, ੩੧੨ ੩, ੩੬੩.੨ ੪੭੦.੨, ੪੮੮.੨/੪੫੩.੧, ੫੦੬.੨/੬੪.੨, ੨੬੬.੪

ਉਧਾਰ—(ਸੰ. ਉਦ੍ਧਾਰ:) ਮੁਕਤੀ, ਕਲਿਆਣ, ਛੁਟਕਾਰਾ । ੩੭.੨, ੩੮ ੩, ੧੨੧.੪, ੧੨੬ ੧, ੫੮੧.੪

ਉਧਾਰਸ—ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਣਾ, ਕਲਿਆਣ ਹੋਣਾ । ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਧਾਰ' । ੩.੬

ਉਧਾਰਿ—ਕਲਿਆਣ ਦੇਖੋ 'ਉਧਾਰ' । ੨੧੬.੨, ੩੦੮.੪

ਉਧਾਰੀਐ—ਕਲਿਆਣ ਕਰੋ, ਉਧਾਰ ਕਰੋ, ਦੇਖੋ 'ਉਧਾਰ' । ੬੭੨.੪

ਉਨ — ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ੬੨੪.੪

ਉਨਮਤ)— (ਸੰ. ਉਨ੍ਮਤ) ਮਸਤ, ਮਸ਼ਹੂਰ । ੧੧੨.੧, ੨੬੩.੪/੪੨੬.੨

ਉਨਮਤਿ)

ਉਨਮਨ)— (ਸੰ. ਉਨ੍ਮਨਸ੍, ਉਨ੍ਮਨੀ) ਵਿਆਕੁਲ, ਉਤਸੁਕ, ਬਚੈਨ, ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਜਦੋਂ

ਉਨਮਨਿ) ਸਾਧਕ ਦਾ ਮਨ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਕੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਅਥਵਾ

ਉਨਮਨੀ) ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ । ਯੋਗ ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । (ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਯੋਗੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਨੱਕ ਦੀ ਨੋਕ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਕੇ, ਭੌਆਂ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਧਿਆਨ ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।) ੩੯.੪, ੪੦.੪, ੪੧.੪, ੫੯.੨, ੬੦.੨, ੬੧.੧, ੬੩.੨, ੬੫.੧, ੬੯.੩, ੯੦.੪, ੯੪.੪, ੧੧੨ ੧, ੧੨੮.੩, ੧੩੮.੩, ੧੫੧.੪, ੧੮੧.੧, ੨੦੬ ੩, ੨੨੨.੩, ੨੪੭.੪, ੨੫੭ ੪, ੨੬੬ ੪, ੨੬੮.੪, ੨੭੮.੨, ੩੨੭.੩, ੩੩੬.੪, ੪੧੮.੪, ੪੨੭.੪, ੫੪੦.੩, ੬੨੮.੨/੨੮੩.੩, ੬੨੨ ੪/੧੦.੨, ੧੧.੨, ੪੩.੨, ੪੮.੨, ੧੩੮.੩, ੧੭੨.੧, ੨੫੦.੩, ੨੬੧.੩, ੨੫੧.੨

ਉਨਮਨੈ – (ਸੰ. ਉਨ੍ਮਨਸ੍) ਉਪਰਾਮ, ਆਤੁਰ, ਉਦਾਸ । ੫੧੪.੨

ਉਨਮਾਨ—(ਸੰ. ਉਨ੍ਮਾਨ) 1. ਧਿਆਨ, ਵਿਚਾਰ, ਸਮਝ । ੨੨.੨, ੬੦.੨, ੬੩ ੨, ੧੧੬.੩, ੧੪੨ ੩, ੧੪੬.੨, ੧੫੭.੨, ੧੭੦.੪, ੧੮੮.੩, ੧੬੩.੩, ੧੬੭.੨, ੪੦੪.੪,

੪੨੦ ੪, ੫੧੪.੨, ੫੧੯.੪, ੫੨੯.੪, ੫੪੦.੩

2. ਉਨਮਨੀ ਅਵਸਥਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਨਮਨ' । ੬੧੩.੨

3. ਅੰਦਾਜ਼ਾ । ੬੫੬.੪

ਉਨਮਾਨਈ—(ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ) ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ 'ਉਨਮਾਨ' (1) ੩੬੩.੪

ਉਨਮਾਨੀ—ਸਮਝਾਉਣ ਤੇ, ਦੇਖੋ 'ਉਨਮਾਨ' (1) ੩੨੭.੩, ੩੬੩.੪

ਉਨਮਾਨੀਐ—ਸਮਝਣਾ, ਵਿਚਾਰਨਾ, ਦੇਖੋ ਉਨਮਾਨ' (1) ੩੯.੪, ੪੦.੪, ੧੦੪.੨, ੧੨੮.੨, ੧੪੭ ੨, ੧੫੧.੪, ੧੫੮.੨, ੧੬੬.੩, ੨੨੪.੨, ੨੮੦ ੨, ੩੦੫.੨, ੩੭੫.੪, ੩੮੨.੪, ੪੦੭.੩, ੪੮੭.੩, ੪੯੩.੪, ੫੦੧.੨, ੫੦੯.੨

ਉਨਮਾਨੁ—ਵਿਚਾਰ । ਦੇਖੋ 'ਉਮਾਨ' (1) ੪੩੬.੪

ਉਨਮੀਲੇ—(ਸੰ. ਉਨ੍ਮੀਲ:) ਮਗਨ, ਲਿਵਲੀਨ । ੬੪ ੪, ੪੨੭.੪

ਉਪਹਾਸ)— (ਸੰ. ਉਪਹ੍ਹਾਸ) ਠੱਠਾ, ਮਖੌਲ, ਹਾਸਾ, ਮਜ਼ਾਕ । ੧੬੧.੨, ੫੩੨.੩/

ਉਪਹਾਸੁ) ੫੧੨.੩

ਉਪਕਾਰ—(ਸੰ. ਉਪਕਾਰ) ਭਲਾਈ, ਨੇਕੀ, ਕ੍ਰਿਪਾ । ੩੮.੨, ੧੨੬.੪, ੧੩੧.੪, ੧੪੨.੩², ੧੫੬.੩, ੧੭੪ ੪, ੩੫੫.੨, ੫੨੩.੪, ੬੪੭.੩

ਉਪਕਾਰੀ—(ਸੰ. ਉਪਕਾਰਿਨ੍) ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚੰਗਿਆਈ/ਭਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਰਸੁਆਰਥੀ । ੨੬੦.੩, ੨੬੭.੪, ੩੮੩.੩, ੩੬੧.੩, ੪੬੩.੪, ੫੨੮.੩

ਉਪਚਾਰ)-- (ਸੰ. ਉਪਚਾਰ) ਇਲਾਜ, ਬੀਮਾਰ ਦਾ ਦੁਆ ਦਾਰੂ ਕਰਨਾ । ੪੪੩.੨,

ਉਪਚਾਰਤ) ੪੬੯.੧, ੬੩੩ ੧/੩੭੮.੨/੧੧੩.੧

ਉਪਚਾਰੁ)

ਉਪਜਤ—(ਸੰ. ਉਪਜਨ) ਉਪਜਣਾ, ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ, ਉਤਪੰਨ ਹੋਣਾ । ੪੩.੩, ੬੩੨.੩

ਉਪਜਾਇਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ, ਉਤਪੰਨ ਕਰਕੇ, ਵੇਖੋ 'ਉਪਜਤ' । ੩੪੬ ੩

ਉਪਜਾਏ—ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੇ, ਵੇਖੋ 'ਉਪਜਤ' ੮੫.੨, ੮੯.੪, ੪੧੧.੪

ਉਪਜਾਤ)-- ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਉਪਜਤ' । ੩੭੦.੧/੧੦੧ ੨,

ਉਪਜਾਵਈ) ੧੪੮.੩, ੨੦੮.੨, ੩੩੦ ੩/੪੪੨.੨, ੫੬੬ ੧, ੫੬੭.੩

ਉਪਜਾਵਹੀ)

ਉਪਜਿ—ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਉਪਜਤ' । ੩੧੧.੩

ਉਪਜੈ—1. ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਉਪਜਤ' । ੫੧੭.੧, ੫੯੮.੧, ੬੫੩.੪

2. ਵਧਣਾ । ੬੩੩ ੨

ਉਪਦੇਸ)— (ਸੰ. ਉਪਦੇਸ਼) ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿੱਧਾਂਤ, ਚਿੱਤ ਦੀ ਗਲ, ਗੁਰਸਿੱਖਿਆ । ੨੨.੧,

ਉਪਦੇਸਿ) ੫੭.੩, ੬੧.੩, ੮੨.੨, ੧੦੬.੧, ੧੨੧.੪, ੧੩੩.੧, ੧੫੫.੨, ੨੦੦.੨,

ਉਪਦੇਸੁ) ੨੧੪.੩, ੨੪੧ ੪, ੨੬੦.੩, ੩੪੯.੪, ੩੬੩.੪, ੩੬੪.੪, ੩੭੭.੪, ੩੮੦.੪, ੪੨੭.੧, ੪੨੮.੪, ੪੮੨ ੧, ੪੬੪.੪, ੫੦੭.੪, ੫੧੮.੪, ੫੩੫.੪, ੫੪੧.੨, ੫੪੭.੪, ੫੫੭.੪, ੫੫੮.੪, ੬੦੬.੪, ੬੨੮.੧, ੬੩੧.੪, ੬੩੮.੪, ੬੩੬.੪/੬੧੩.੧/੧੫੪.੩, ੨੭੬.੧, ੪੩੬.੪

ਉਪਬਨ—(ਸੰ. ਉਪਵਨ) ਬਾਗ਼, ਬਗੀਚਾ, ਉਹ ਵਣ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੇਲ ਬੂਟੇ ਤੇ ਫੁਲ ਆਦਿ ਸੁਹਣੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਗਾਏ ਹੋਣ। ੪੨੬.੧, ੪੬੫.੧

ਉਪਮਾ—(ਸੰ. ਉਪਮਾ) 1. ਵਡਿਆਈ, ਸਿਫ਼ਤ, ਸੋਭਾ, ਮਹਿਮਾ, ਤਾਰੀਫ਼, ਉਸਤਤ । ੩੦੩.੪

2. ਤੁਲਨਾ, ਸਮਾਨਤਾ ੧੪੧.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਉਪਰਾਜ) ਉਤਪੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਪਾਰਜਨ'। ੪੭੩.੨, ੫੯੮.੨/੪੧੫.੩,
ਉਪਰਾਜਿ)— ੪੪੭ ੩
ਉਪਾਧ)— (ਸੰ. ਉਧਾਧਿ) ਫ਼ਸਾਦ, ਪੁਆੜਾ, ਉਪਦ੍ਰਵ। ੩੮੩.੩, ੩੮੬.੪,
ਉਪਾਧਿ) ੬੩੩.੩/੭੮.੧, ੨੩੩.੪
ਉਪਾਰਜਨ)— (ਸੰ. ਉਧਾਰ੍ਜਨ) ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ। ੪੮੪.੪/੩੨੫.੩
ਉਪਾਰਜਨਾ)
ਉਪਾਵ—(ਸੰ. ਉਧਾਯ) ਯਤਨ, ਸਾਧਨ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ੨੩੭.੧
ਉਬਟਨਾ—(ਸੰ. ਉਦ੍ਵਰ੍ਤਨਮ੍) ਵਟਣਾ, ਸਰ੍ਹੋਂ, ਤੇਲ, ਹਲਦੀ, ਚੰਦਨ, ਚਰ੍ਹੀ ਆਦਿ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਜੋ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਲ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਸਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪਿੰਡੇ ਉਤੇ ਮਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਫ਼ਾਈ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਨਿਖਾਰ ਆ ਜਾਏ। ੩੪੬.੨
ਉਮਗਿ— ਉਮੰਗ, ਉਤਸ਼ਾਹ, ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਤੇ ਅਨੰਦ ਦੀ ਤਰੰਗ, ਮਨ ਦਾ ਹੁਲਾਸ। ੩੭੨.੧, ੫੩੧.੨
ਉਮਾਹ—(ਸੰ. ਉਤ੍ਸਾਹ:) ਉਮੰਗ, ਚਾਉ, ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੫੦੮:੩
ਉਰ—(ਸੰ. ਉਰਸ੍) ਹਿਰਦਾ, ਮਨ, ਚਿਤ। ੫.੭, ੯੨.੩, ੯੬.੨, ੧੦੮.੪, ੧੪੫ ੪, ੧੪੭.੪, ੧੮੮.੪, ੨੨੭.੨, ੨੪੪.੧, ੨੪੫.੧, ੨੭੧.੪, ੩੦੦.੪, ੩੫੬.੧, ੩੬੪ ੪, ੩੪੭.੩, ੩੭੯.੧, ੪੦੫.੨, ੫੦੩.੧, ੫੦੭.੪, ੫੨੫ ੩, ੫੭੪.੨, ੬੦੪.੧, ੬੧੫ ੩, ੬੨੬.੩, ੬੩੩.੪, ੬੩੯.੪, ੬੪੪.੨, ੬੬੫.੩[2], ੬੭੦.੩
ਉਰਆਨੀਐ—ਉਰ + ਆਨੀਐ = ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਲਿਆਈਏ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਰ'। ੧੯੬.੪
ਉਰਆਨੇ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਰ'। ੨੬.੪
ਉਰਹਾਰ—ਉਰ + ਹਾਰ = ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਹਾਰ। ੩੫੮.੨
ਉਰਹਿ—ਛਾਤੀ ਨਾਲ, ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ। ੫੭੬.੩
ਉਰਝਾਇ)— ਉਲਝਣਾ, ਫਸਣਾ। ੫੬੦.੪/੩੪੭.੧
ਉਰਝਾਏ)
ਉਰਧ—(ਸੰ. ਊਰ੍ਧ੍ਵ) 1. ਉਪਰ, ਉਪਰ ਵਲ। ੭੧.੩, ੧੩੬.੩, ੨੩੮.੩, ੨੮੬.੧, ੩੦੬.੧, ੩੧੩.੩, ੪੨੬.੨
2. ਉਲਟਾ ਹੋ ਕੇ (ਤਪ ਕਰਨਾ)। ੨੬੦.੨, ੪੨੬.੨
ਉਰਧਾਰ) —(ਸੰ. ਉਰਸ + ਧਾਰਣ) ਉਰਧਾਰਨਾ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ, ਮਨ ਵਿਚ
ਉਰਧਾਰਿਓ) ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। ੪੪੪.੩, ੬੧੧.੩/੫੩੬.੨/੪੪੮ ੨
ਉਰਧਾਰੀ)
ਉਰਧਾਰੀਐ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੀਏ। ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਰਧਾਰ' ੩੭੭.੪
ਉਰਬਸ—(ਸੰ. ਉਰ੍ਵਸ਼ੀ) ਸਵਰਗ ਦੀ ਇਕ ਅਪੱਛਰਾ ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੁਹਪਣ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਿਤ੍ਰ ਤੇ ਵਰੁਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਸ ਤੇ ਪਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਗਸਤ ਤੇ ਵਸ਼ਿਸ਼ਠ ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਊਰਵਸ਼ੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਾਪ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਆਉਣਾ ਪਿਆ ਤੇ ਇਹ ਰਾਜਾ ਪੁਰੂਰਵ ਦੀ ਪਤਨੀ ਬਣੀ। ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕਥਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਤਪਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ੪੯੬.੨।
ਉਰਿ—ਹਿਰਦਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਰ'। ੯੮.੩, ੧੪੯.੪, ੩੦੧.੪, ੬੩੫.੪
ਉਲੰਘਿ—(ਸੰ. ਉਲ੍ਲਙ੍ਘਨ) ਉਲੰਘਣ ਜਾਂ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਉਲੰਘ ਕੇ। ੧੧.੧,

੨੮.੨, ੨੯ ੨, ੩੧ ੧. ੨੧੧.੪, ੨੪੭.੧, ੨੬੬.੨, ੨੯੧.੪, ੩੩੩.੪

ਉਲਟ—ਪਲਟਕੇ, ਪਰਤਕੇ । ੬੪੪ ੧

ਉਲਟਿ—ਵਿਪਰੀਤ । ੪੪.੧, ੧੮੧.੨, ੩

ਉਲਟਿ ਪਵਨ—(ਉਲਟ + ਪਵਨ) ਸਾਹ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਉਲਟ ਚੋਣਾ, ਸਾਹ ਬਾਹਰ ਕਢਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ । ਯੋਗ ਮਤ ਵਾਲੇ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਰਕਦੇ ਹਨ। ੧੬.੧, ੫੯.੧, ੨੫੧.੧, ੨੯੧.੧, ੫੨੯.੧

ਉਲਟੀ—ਪਰਤਕੇ, ਹੋਰ ਵੇਖੋ 'ਉਲਟ' । ੧੮੧.੧

ਉਲਟੀਐ)— ਵਿਪਰੀਤ, ਹੋਰ ਵੇਖੋ 'ਉਲਟਿ' ੫੩੨.੪/੫੨੬.੪

ਉਲਟੌਦੀ)

ਉਲਾਸ)— (ਸੰ. ਉਲ੍ਲਾਸ੍) ਉਮੰਗ, ਚਾਓ, ਅਨੰਦ । ੪੨੪.੩/੧੬੯.੩

ਉਲਾਸੇ)

ਉਲੂ)— (ਸੰ. ਉਲੂਕ:) ਘੁਘੂ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਗਣ ਅਤੇ ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਅਖਾਂ ਵਾਲਾ ਦਿਨ

ਉਲੂਐ) ਦਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਜਾਨਵਰ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਇਲੂ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੨੬੯.੩, ੪੫੨.੧, ੪੫੩.੧, ੪੭੦.੨, ੫੦੮.੪, ੫੦੯ ੨, ੫੨੫.੨/੨੩੬.੩

ਉਸੁ—(ਸੰ. ਊਸ਼ਮਨ੍) ਭਾਫ ੫੬੮.੨

ਉਕ—(ਸੰ. ਉਲਕਾ) ਅੰਗ ਦਾ ਮੁਆਤਾ, ਲੰਬੂ । ੫੭੩.੧

ਉਖ—(ਸੰ. ਇਕ੍ਸ਼ੁ:) ਇੱਖ, ਕਮਾਦ, ਗੰਨਾ । ੧੨੬.੩, ੧੩੨ ੨, ੧੬੮.੧, ੪੨੬.੪

ਉਚ)— (ਸੰ. ਉਚ੍ਚ) ਉੱਚਾ, ਉੱਤਮ, ਸੁੰਞਠ । ੧੧੬.੩, ੧੩੬.੪², ੩੬੦.੧, ੩੮੨.੪,

ਉਚੇ) ੪੬੫.੧, ੪੭੬.੩, ੫੦੮.੪, ੫੧੮.੩, ੬੩੨.੪/੨੮੮.੨, ੨੮੬.੧, ੬੨੬.੧, ੬੩੧. ੨, ੩, ੬੬੨.੨

ਉਜਰੀ)— (ਸੰ. ਉਜ੍ਜਵਲ) ਸਾਫ, ਨਿਰਮਲ । ੩੬੦ ੨/੫੬੭.੨

ਉਜਲ)

ਉਤਰ—ਜਵਾਬ, ਉੱਤਰ । ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਤਰ' ੪੩੧.੧

ਉਪ—ਚਮਕ ਦਮਕ, ਆਬ, ਤੇਜ । ੧੧੨.੨, ੧੨੬੨.੪, ੨੫੬ ੨, ੩੦੩.੪

ਉਪਰ—(ਸੰ. ਉਪਰਿ) ਉਤੇ । ੬੩੧.੧

ਉਬਾਟ—ਕਠਿਨ ਮਾਰਗ, ਬਿਖੜਾ ਰਾਹ, ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ ਰਸਤਾ । ੨੨੧.੨

ਉਅੰਕਾਰ—(ਸੰ. ਓਂਕਾਰ) ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਹਮ, ਕਰਤਾਰ, ਹਰੀ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ । ੩੫.੨, ੫੧.੧, ੫੪.੨, ੧੬੫.੨, ੨੭੦ ੩, ੩੦੨.੨, ੪੫੮.੩, ੫੫੬.੩

ਉਸ—(ਸੰ. ਅਕਸ਼ਯਾਯ: > ਪ੍ਰਾ. ਉਸ੍ਸਾਅ) ਤੋਲ, ਸ਼ਬਨਮ । ੪੭੧.੨

ਉਸਤਤਿ—ਸਿਫਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਸਤਤ' । ੧੦੪.੧

ਉਸੁ —ਤੋਲ, ਦੇਖੋ 'ਉਸ' ।੪੪੬.੩

ਉਹੋ—ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੰਬੋਧਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ । ਦੂਰ ਦੀ ਜਾਂ ਅਪਰੱਖ ਵਸਤੂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ । ੬੨੪.੪

ਓਂਕਾਰ—ਬ੍ਰਹਮ ਦੇਖੋ 'ਓਅੰਕਾਰ' ੬੭੧.੩

ਓਛੇ—(ਸੰ. ਤੁਚ੍ਛ ਪ੍ਰਾ.> ਉਚ੍ਛ) ਹੌਛਾ, ਕਮੀਨਾ, ਦਿਲ ਦਾ ਹੌਲਾ, ਘਟੀਆ, ਰੁਛ । ੩੭੨.੪

ਓਟ)—1. ਸ਼ਰਨ, ਪਨਾਹ । ੧੭੧.੩, ੩੬੨.੪, ੫੪੪.੨, ੫੪੫,੪/-

ਓਟਿ) 2. ਆਸਰਾ, ਸਹਾਰਾ । ੧੬੪.੪, ੫੨੮.੪/-

3. ਉਸ, ਉਹ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਰੂਪ । ੨੪੨.੨/-

4. ਪੜਦਾ । ਪ੮੧ ੨, ੬੭੦ ੪/੧੪੦.੪

ਓਡੀਅਤ)— ਪਹਿਨਣਾ, ਭਠ ਤੇ ਕਪੜਾ ਪਾਉਣਾ । ੪੧੬.੨/੩੮੬.੨/੫੬੩.੪
ਓਢਾਈਐ)
ਓਢੈ)

ਓਤਪੋਤ) (ਸੰ. ओतप्रोत) ਗੁੰਦਿਆ ਹੋਇਆ, ਆਰ ਪਾਰ ਪਰੋਇਆ ਹੋਇਆ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ
ਓਤਪੋਤਿ)— ਢੰਗ । ੩.੭, ੪੭.੪, ੫੪.੪, ੫੬ ੪, ੧੦੮.੪, ੧੩੩.੪, ੧੮੫.੪,
ਓਤਿਪੋਤ) ੧੮੭.੪, ੧੬੫ ੪, ੨੬੫ ੩, ੨੮੦.੪, ੩੫੦.੨, ੩੬੭.੨, ੫੪੭.੩, ੬੦੬.੧

ਓਥਾਪਨ—(ਸੰ. ਉਤਥਾਪਨ) ਮਿਟਾਉਣਾ, ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਉਖਾੜਨਾ । ੭.੭

ਓਦਾਸ— ਵਿਰਕਤ । ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਦਾਸੀ' ੩੦.੧

ਓਨਮ—(ਸੰ. ओम्नमः) ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ, ਪ੍ਰਣਾਮ । ੧.੩

ਓਨਮਨ--ਉਪਰਾਮ ਹੋਰ ਵੇਖੋ 'ਉਨਮਨ' । ੨੬.੪, ੩੩.੨

ਓਰ—(ਸੰ. अवारः) 1. ਦਿਸ਼ਾ, ਤਰਫ, ਵਲ । ੩੭੧.੨, ੩੮੨ ੧, ੩੬੬.੧, ੪੬੬.੩, ੫੨੩.੨, ੫੬੩.੨, ੬੦੬.੩, ੬੨੬.੩, ੬੪੩.੧, ੬੫੭.੩
2. ਉੜਕ, ਅੰਤ ਤੀਕ, ਆਖ਼ਰਤਕ ੪੬੨.੨

ਓਰਾ)—(ਸੰ ਤਾਰ) ਓਲਾ, ਗਭਾ, ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੋਲੀ ਜੋ ਅਕਾਸ਼ੋਂ ਮੀਂਹ ਦੇ ਨਾਲ
ਓਲਾ) ਹੇਠਾਂ ਡਿਗਦੀ ਹੈ । ੧੬੩.੧, ੨, ੩, ੫੬੨.੨/੪੦੩.੧

ਓਹਾਰ--ਮੁਕਤੀ । ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਧਾਰ' । ੫੫.੪

ਓਨਮਨ)—ਉਤਸੁਕ । ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਉਨਮਨ । ੨੨ ੩, ੨੬.੪, ੩੧.੪/੧੦ ੨, ੧੧.੨
ਓਨਮਨੀ)

ਓਲਟਿਪਵਨ—ਸਾਹ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਫੇਰਨਾ । ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਲਟਿ ਪਵਨ' । ੨੮.੨

ਅ

ਅਉ—(ਸੰ. अपर> ਪ੍ਰਾ. अवर) ਅਤੇ, ਔਰ, । ੬.੨, ੧੩.੩, ੧੪.੩, ੨੬.੨, ੩, ੩੮.੨. ੩੬.੩, ੪੬.੨, ੩, ੪੭.੪, ੬੫.੪. ੭੬.੪, ੭੭.੧, ੮੦.੨, ੮੧.੩, ੬੮.੨, ੬੬.੨, ੧੦੦.੩, ੧੦੭.੨, ੧੦੮.੨, ੧੦੬.੧, ੨, ੧੧੬.੨, ੧੨੨.੧, ੧੨੩.੨, ੩. ੧੨੪.੩, ੧੨੬.੩. ੧੩੦.੩, ੧੩੨.੪, ੧੪੬ ੩, ੧੫੮.੪, ੧੫੬.੧, ੩[2], ੧੬੦.੩, ੧੬੨.੪, ੧੬੩.੧, ੧੬੪.੧, ੧੬੫.੨, ੩, ੧੭੪.੪, ੧੭੭.੪, ੧੮੨.੨ ੧੮੬.੨, ੧੮੭.੨, ੩, ੧੬੦.੩, ੧੬੨.੩, ੧੬੩.੩, ੧੬੭.੩, ੨੦੮.੧, ੨੧੪.੪, ੨੨੬.੨, ੨੩੪.੩, ੨੩੮.੩, ੨੫੨.੪, ੨੫੬.੩, ੨੬੦.੧, ੨੬੨.੧, ੩, ੨੬੭.੪, ੨੬੮.੨, ੩੦੧.੧, ੩੦੩.੨, ੪, ੩੦੫.੨, ੩੦੬.੪, ੩੧੬.੧, ੩੨੪.੨, ੩੨੮.੩, ੩੩੧.੪, ੩੩੪.੪, ੩੩੭.੪, ੩੩੮.੩, ੩੪੧.੨, ੩, ੩੪੭.੩, ੩੫੫.੨, ੩੬੬.੪, ੩੭੧.੪, ੩੭੨.੪, ੩੮੩.੨, ੩, ੩੮੭.੨[3], ੩੬੭.੨, ੩, ੪੨੭.੩, ੪੨੮.੪, ੪੩੦.੩, ੪੩੮.੧, ੪੪੬.੨, ੪੪੮.੨[3] ੪੪੬.੨, ੪੫੪.੩, ੪੬੫.੨, ੪੮੪.੧,

੪੮੬.੩, ੪੯੨.੨, ੪੯੩.੪, ੪੯੮.੧, ੫੧੧.੧, ੫੧੯.੩, ੫੨੩.੪, ੫੨੬.੪ ੫੬੩.੪, ੬੧੩.੪, ੬੨੭.੧, ੬੫੦.੪

ਅਉਸਰ)—(ਸੰ. ਅਵਸਰ) ਵੇਲਾ, ਮੌਕਾ, ਸਥਿਤੀ । ੨੧੨.੨, ੩੪੫.੨, ੪੯੮.੪, ੬੫੧.੪,
ਅਉਸੁਰ) ੬੫੮.੪/੬੫੯.੨, ੬੬੪.੧
ਅਉਸੇਰ—ਚਿੰਤਾ, ਬੇਚੈਨੀ । ੬੬੫.੧
ਅਉਖਦ)— (ਸੰ. ਔਖਧਿ:) ਦੁਆਈ, ਦਵਾ, ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਸਾਇਣ ।
ਅਉਖਦੀ) ੭੮.੩, ੩੫੬.੨, ੩੫੭.੨, ੩੬੪.੧, ੩੭੫.੩, ੪੦੬.੨, ੪੩੯.੨,
ਅਉਖਧੀ)੬੭੪.੧/੧੬੮.੩, ੩੩੦.੩/੩੨੫.੩
ਅਉਗਨਹਿ—(ਸੰ. ਅਵਗੁਣ) ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ । ੪੨੫.੪
ਅਉਗੁਨ)—ਔਗੁਣ, ਦੋਸ਼, ਬੁਰਾਈ, ਐਬ, ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਉਲਟ । ਦੇਖੋ 'ਅਉਗਨਹਿ' । ੧੫੭.੩,
ਅਉਗੁਨੁ) ੩੫੬.੪, ੩੭੯.੧, ੩੮੧.੪, ੩੯੬.੨/੩੭੮.੪
ਅਉਟਾਇ)—(ਸੰ. ਆਕਰ੍ਤਨ) ਉਬਾਲਣਾ, ਅੱਗ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕਰਨਾ । ੫੩੫.੨,
ਅਉਟਾਏ) ੬੦੬.੨/੧੨੬.੧, ੨/੪੨੫.੩
ਅਉਟਾਰਿਓ)
ਅਉਤਾਰ—(ਸੰ. ਅਵਤਾਰ) ਜਨਮ ਧਾਰਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ਕਿਸੀ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜਨਮ ਲੈਣਾ । ੩੫.੧, ੫੪.੩, ੭੦.੪
ਅਉਧ—(ਸੰ. ਅਵਧਿ) ਉਮਰ, ਆਯੂ । ੨੩੩.੨
ਅਉਰ)— ਅਤੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਉ' । ੮੪.੩, ੧੮੮.੪, ੧੬੭.੪, ੨੬੪.੧², ੨²/੫੪.੪
ਅਓ)
ਅੰਸ—(ਸੰ. ਅੰਸ਼) ਹਿੱਸਾ, ਭਾਗ, ਟੋਟਾ । ੨੬.੩, ੮੮.੪, ੨੮੭.੪
ਅਸ—(ਸੰ. ਈਦ੍ਰਸ਼) ਅਜਿਹਾ, ਐਸਾ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ । ੧੭੦.੪, ੫੪੩.੪
ਅਸੰਕਾ—(ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਕਾ) ਦੁਬਿਧਾ, ਡਰ । ੪੫੫.੨
ਅਸੰਖ)—(ਸੰ. ਅਸङ੍ਖ੍ਯ) ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ, ਅਣਗਿਣਤ । ੭੧.੧, ੧੬੨.੪,
ਅਸੰਖਿ) ੧੬੩.੪, ੩੬੬.੩, ੪੫੪.੧, ੫੨੧.੪, ੬੪੭.੩/੩੬੬.੪
ਅਸੰਤੋਖ—(ਸੰ. ਅ + सन्तोषः) ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਉਲਟ, ਅਤ੍ਰਿਪਤਾ । ੨੫੬.੩
ਅਸਚਰਜ)—(ਸੰ. ਆਸ਼ਚਰ੍ਯ) ਅਦਭੁਤ, ਅਜੀਬ, ਵਿਚਿੱਤਰ, ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ । ੬.੪,
ਅਸਚਰਜਹਿ) ੨੫੦.੧, ੬੪੮.੪, ੬੬੬.੨/੮.੧/੧੬.੧, ੧੪੦.੧, ੧੪੨.੧,
ਅਸਚਰਜਮੈ) ੧੫੩.੧, ੧੮੩.੧, ੧੬੪.੨, ੨੫੦.੧, ੨੫੧.੧, ੨੫੪.੨,
ਅਸਚਰਜੁ) ੨੬੯.੬, ੨੮੫.੩, ੨੬੩.੪, ੩੪੪.੪, ੪੨੭.੪/੫੩੪.੩/੮੧.੪,
ਅਸਚਰਜੋ) ੨੬੩.੪, ੩੪੪.੪/੬੦੮.੩
ਅਸਚਰਜਮਯ)
ਅਸਟ—(ਸੰ. ਅਸ਼੍ਟਨ੍) ਅੱਠ, ਸੱਤ ਤੇ ਨੌਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸੰਖਿਆ । ੩੧.੩, ੪੦.੨, ੨੨੮.੧, ੨੩੦.੨
ਅਸਟ ਸਿਧਾਂਤ—(ਅਸਟ + ਸਿਧਾਂਤ) ਯੋਗ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ (ਯਮ, ਨਿਯਮ, ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਪ੍ਰਤਯਾਹਾਰ, ਧਾਰਨਾ, ਧਿਆਨ, ਸਮਾਧੀ) ੩੧.੩
ਅਸਟਧਾਤੁ—(ਸੰ. ਅਸ਼੍ਟਧਾਤੁ:) ਅੱਠ ਧਾਤਾਂ (ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ, ਤਾਂਬਾ, ਜਸਤ, ਪਾਰਾ, ਕਲੀ, ਲੋਹਾ, ਸਿੱਕਾ) ੪੦.੨, ੧੬੬.੧
ਅਸਤ—(ਸੰ. ਅਸ੍ਤ:) ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਜਿਥੇ ਸੂਰਜ ਡੁਬਦਾ ਹੈ । ੪੭੨.੪

ਅਸਤੁਤਿ—ਸਿਫਤ। ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਉਸਤਤਿ'। ੧੪੧.੨, ੧੭੩.੪, ੨੫੨.੨, ੨੬੨.੩, ੩੩੧.੪, ੩੯੮.੩
ਅਸਥਨ— (ਸੰ. ਸ੍ਤਨ) ਥਣ, ਮਾਦਾ ਜੀਵਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਉਹ ਅੰਗ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩੩੨.੨, ੩੪੯.੩, ੩੫੭.੧
ਅਸਥਲ – (ਸੰ. ਸ੍ਥਲ) ਥਾਂ, ਜਗ੍ਹਾ, ਟਿਕਾਣਾ। ੧੯.੩, ੨੭੮.੩, ੪੦੪.੪
ਅਸਥਾਨ)– (ਸੰ. ਸ੍ਥਾਨ) ਥਾਂ, ਜਗ੍ਹਾ, ਟਿਕਾਣਾ, ਠਹਿਰਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ। ੧੯.੩, ੨੮੮.੨,
ਅਸਥਾਨੇ) ੩੩੫.੧, ੪੬੦.੪/੨੯੩.੪
ਅਸਥੂਲ—(ਸੰ. ਸ੍ਥੂਲ) ਪੁਲਟ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ। ੨੨.੪
ਅਸਨ—(ਸੰ. ਅਸ਼ਨਮ੍) ਭੋਜਨ, ਖਾਣਯੋਗ ਪਦਾਰਥ। ੩੫.੩, ੧੦੦.੪, ੧੨੦.੪, ੧੭੫.੩, ੨੪੪.੩, ੨੬੫.੪, ੨੯੯.੩, ੩੩੪.੨, ੩੬੩.੨, ੪, ੪੮੩.੧, ੪੯੮.੧, ੫੩੩.੪, ੫੭੪.੩, ੬੨੯.੪, ੬੬੮.੧
ਅਸਨੇਹ—(ਸੰ. ਸ੍ਨੇਹ) ਪਿਆਰ, ਮੁਹੱਬਤ, ਪ੍ਰੇਮ, ਪ੍ਰੀਤ, ਨੇਹੁ, ਅਨੁਰਾਗ। ੪੪੨.੧
ਅਸਪਰਸ—(ਸੰ. ਅਸ੍ਪਰ੍ਸ਼ਯ) ਜੋ ਛੁਹਣਯੋਗ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ੧੩ ੩, ੧੬੯.੪, ੨੭੬.੩
ਅਸਪ੍ਰੋਹ—(ਸੰ. ਸ੍ਪ੍ਰੁਹ:) 1. ਇਛਾ, ਚਾਹ। ੨੭੨.੩
2. (ਸੰ ਸ੍ਪ੍ਰੁਹ੍ਯ) ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਵਾਲੇ। ੪੪੩ ੩
ਅਸਰਨ)– (ਸੰ. ਅਸ਼ਰਣ) ਨਿਆਸਰਾ, ਆਸਰਾਹੀਨ, ਅਸਹਾਇ।
ਅਸਰਨਿ) ੪੫੬.੪/੩੮੭.੨, ੪੪੪.੪
ਅਸਾਧ)–(ਸੰ. ਅ+ਸਾਧੁ) ਜੋ ਸਾਧ ਵਿਅਕਤੀ ਨ ਹੋਵੇ, ਮਾੜਾ, ਦੁਸ਼ਟ, ਖੋਟੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ।
ਅਸਾਧਿ) ੨੫.੧, ੭੦.੪, ੧੫੫.੪, ੧੫੮.੪, ੧੬੦.੪. ੧੬੨.੪, ੧੬੩.੪, ੧੬੪.੨,
ਅਸਾਧੁ) ੧੬੫.੩, ੧੭੪.੪, ੧੭੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੭੭.੧, ੧੮੨.੨. ੨੦੧.੩, ੨੩੮.੪, ੨੮੬.੪, ੨੮੭.੧, ੨, ੨੯੬.੪, ੨੯੭.੨, ੨੯੮.੧, ੩੦੬.੪, ੩੦੭.੪, ੩੨੩.੪, ੩੨੪.੧, ੩੮੨.੪, ੩੮੩.੧, ੩੮੬.੪, ੩੮੮.੪, ੩੮੯.੪, ੩੯੧ ੩, ੫੩੨.੪, ੫੯੬.੪, ੫੯੭.੪, ੬੩੪.੪,/—/ ੨੫੮.੩, ੩੧੩.੪
2. (ਸੰ. ਅਸਾਧ੍ਯ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਧ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੨੩੩.੪,/੪੯੮.੨/—
3. ਲਾਇਲਾਜ ਰੋਗ। —/੬੩੩.੧/—
ਅਸਫੁਰਤਿ—(ਸੰ. ਸ੍ਫੂਰ੍ਤਿ:) ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਮਨ ਵਿਚ ਅਤੀ ਇੱਛਾ। ੧੪੫.੧
ਅਸੀਸ –(ਸੰ. ਆਸ਼ਿਸ੍) ਅਸੀਸ, ਦੁਆ, ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ। ੩੩੧.੪, ੩੯੩.੩, ੫੮੫ ੩, ੬੨੭.੪
ਅਸੁਧ—(ਸੰ. ਅਸ਼ੁਦ੍ਧਿ) ਰਲਾ ਵਾਲਾ, ਖੋਟ ਵਾਲਾ। ੯੫.੩, ੩੪੯.੧, ੬੧੪.੨
ਅਸੁਭ—(ਸੰ. ਅਸ਼ੁਭ) ਅਮੰਗਲਕਾਰੀ, ਜੋ ਖ਼ੁਭ (ਚੰਗਾ) ਨਹੀਂ। ੫੯੬.੩
ਅਸੁਰ—(ਸੰ. ਅਸੁਰ:) ਦੈਂਤ, ਰਾਖਸ਼, ਵਿਕਰਮੀ ੪੦੭.੨, ੬੦੧.੩
ਅਸੁਰਾਈ—ਦੈਂਤਪੁਣਾ। ਦੇਖੋ 'ਅਸੁਰ' ੬੦੧.੩
ਅਸੋਗ—(ਸੰ. ਅਸ਼ੋਕ) ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ, ਦੁਖ ਰਹਿਤ, ਪ੍ਰਸੰਨ, ਖੁਸ਼। ੩੫੪.੩
ਅਸ੍ਚਰਜ)—(ਸੰ. ਆਸ਼੍ਚਰ੍ਯ) ਅਦਭੁਤ, ਅਜੀਬ, ਵਿਲੱਖਣ, ਵਚਿੱਤਰ, ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ।
ਅਸ੍ਚਰਜਹਿ) ੮.੧, ੩, ੫੨.੩, ੭੧.੪, ੯੬.੨, ੪੩੨ ੪,/੮.੩,/੩੩.੩, ੮੦.੧, ੮੧ ੪
ਅਸ੍ਚਰਜਮੈ) ੧੩੮.੪, ੧੯੬.੪, ੨੦੪.੧/੯.੪, ੧੩੮.੪
ਅਸ੍ਚਰਜੈ)

ਅਸ੍ਵ—(ਸੰ ਅਸ਼ਵ:) ਘੋੜਾ । ੬੧੦.੨

ਅਸ੍ਵਨੀ—ਘੋੜੀ ਦੇਖੋ 'ਅਸ੍ਵ' ੬੧੬.੧

ਅਸ੍ਵਮੇਧ—(ਸੰ. ਅਸ਼ਵਮੇਧ) ਵੈਦਿਕ ਯਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਯਗ ਜੋ ਚਕਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਰਿਗਵੇਦ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦੋ ਮੰਤਰ ਹਨ । ਇਸ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਸਿਧ ਕਰਨ ਲਈ ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਵਿਜੈ ਪੱਤਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਘੁੰਮਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਦਾ ਉਸ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਦੇ । ਅਸ਼ਵਮੇਧ ਬ੍ਰਹਮਹੱਤਿਆ ਆਦਿ ਪਾਪਾਂ, ਸਵਰਗ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਔਲਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ੬੭੩.੨

ਅਹੰਕਾਰ—(ਸੰ. ਅਹੰਸ+ਕਾਰ) ਅਭਿਮਾਨ, ਘੁੰਮਡ, ਹੰਕਾਰ, ਹਉਮੈ, ਮੈਂ ਹਾਂ ਯਾ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾ । ੧੭੫.੨, ੩੨੬.੩, ੩੫੬.੩, ੪੩੪.੪

ਅਹੰਕਾਰੀ—ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਘੁਮੰਡੀ, ਗੁਮਾਨੀ । ਦੇਖੋ 'ਅਹੰਕਾਰ' ੩੫੬.੩

ਅਹੰਬੁਧਿ—(ਸੰ. ਅਹੰਸ੍+ਬੁਦ੍ਧਿ) ਅਹੰਕਾਰੀ ਬਿਰਤੀ । ੧੨.੩, ੩੦੬.੪,੪੬੫.੪

ਅਹੰਮੇਵ—(ਸੰ. ਅਹੰਸ੍+ਮਤਿ) ਅਹੰਕਾਰ, ਘੁਮੰਡ, ਖੁਦੀ, ਹਉਮੈ, ਅਭਿਮਾਨ । ੩੦.੪, ੧੭੭.੩, ੨੮੭.੧, ੨੯੩.੩, ੪੫੨.੨, ੬੨੩.੪

ਅਹਾਰ—(ਸੰ. ਆਹਾਰ) ਭੋਜਨ, ਖਾਣਾ, ਖੁਰਾਕ । ੬੭.੩, ੧੭੫.੩, ੨੩੬.੨, ੨੪੦.੨, ੩੪੦.੨, ੪੬੦.੨, ੫੩੬.੧, ੫੬੬.੪, ੫੬੬.੧

ਅਹਿ—(ਸੰ. ਅਹਿ:) ਸੱਪ । ੪੧.੨. ੨੩੬.੨, ੩੧੬.੪, ੩੨੬.੩, ੩੬੬.੧, ੪੦੭.੩, ੫੫੭.੩, ੬੩੮ ੪

ਅਹਿਨਿਸ)—(ਸੰ. ਅਹਨਿਸ਼ਸ੍) ਦਿਨ-ਰਾਤ, ਹਰ ਵੇਲੇ, ਲਗਾਤਾਰ । ੫੬੮.੧,/੨੨੩.੩,

ਅਹਿਨਿਸਿ) ੨੩੦.੩, ੨੬੬.੧, ੩੨੬.੩, ੪੨੬.੨, ੪੬੨.੧, ੫੩੦.੧

ਅਹਿਮਨਿ—(ਸੰ. ਅਹਿ+ਸਣਿ) ਸੱਪ ਦੀ ਮਣੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਅਤੇ ਦੁਰਲੱਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੨੬੬.੨

ਅਹੀਰੁ—(ਸੰ. ਅਭੀਰ) ਗਵਾਲਾ, ਗੋਪਾਲ, ਪਾਲੀ, ਵਗ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ । ੫੫੫.੨

ਅੰਕ—(ਸੰ. ਅੰਕ) ਗੋਦੀ, ਚੌਕੜੀ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਪੱਟਾਂ ਵਿਚ ਬਣੀ ਥਾਂ । ੬੬੫.੩

ਅੰਕਸ—(ਸੰ. ਅਙ੍ਕੁਸ਼) ਨਿਯੰਤਰਣ, ਬੰਧਨ । ੫੨੦.੩

ਅਕਥ—(ਸੰ. ਅਕਥ੍ਯ) ਅਕਥਨੀਯ, ਜੋ ਬਿਆਨ ਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਨ ਕਹਿਣ ਯੋਗ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੧੫.੧, ੨੦.੪, ੩੦.੨, ੩੩.੪, ੩੮.੪, ੬੪.੪, ੭੭ ੨, ੮੦.੪, ੮੧.੪, ੮੫.੪, ੮੬.੧. ੯੬.੪, ੧੦੫.੩, ੧੫੩.੨, ੧੬੯.੪, ੧੭੨.੪, ੧੭੩ ੪, ੧੮੦.੪, ੧੯੫.੧, ੨੫੨.੨, ੨੫੩.੧, ੨੫੭.੪, ੨੬੨.੨, ੨੭੦.੪, ੪੦੭.੪, ੪੩੬.੪. ੪੫੮.੧, ੬੫੬.੪

ਅੰਕਮਾਲ—(ਸੰ. ਅਙ੍ਕਮਾਲ) ਗਲੇ ਲਗਾਉਣਾ, ਅਲਿੰਗਨ ਕਰਨਾ, ੨੦੩.੨, ੨੦੫.੩, ੬੨੬.੩, ੬੬੫.੩

ਅਕਰਖਨ—(ਸੰ. ਆਕਰ੍ਸ਼ਣ) ਖਿਚੀ (ਭਾਵ ਇਕਠੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ) ੫੦੬.੨

ਅਕਰਮ—(ਸੰ. ਅਕ੍ਰਮ) ਨ ਕਰਨਯੋਗ ਕੰਮ, ਬੁਰਾ ਕੰਮ । ੧੦੭.੪

ਅਕਲ—(ਸੰ. ਅਕਲ) ਅਖੰਡ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੩.੭, ੪੦੬.੪

ਅਕਲੀਨ—(ਸੰ. ਅਕੁਲ) ਕੁਲ ਰਹਿਤ, ਕੁਲ/ਗੋਤ/ਵੰਸ਼ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ । ੧੪੭.੧

ਅਕਾਸ—(ਸੰ. ਆਕਾਸ਼) ਅਸਮਾਨ, ਗਗਨ, ਅੰਬਰ । ੨੦੭.੨, ੨੪੮.੨, ੪੨੪.੨, ੪੩੭.੪,

੪੭੩ ੧, ੫੨੭.੨, ੫੨੯.੨, ੬੨੪.੨, ੬੬੧.੩, ੬੬੮.੩

ਅਕਾਸਚਾਰੀ—ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉੱਡਣ ਅਥਵਾ ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੧੮੪.੧, ੨੩੧.੧, ੪੧੩.੨, ੪੭੮.੩, ੬੧੬ ੩, ੬੩੧.੩

ਅਕਾਰ—(ਸੰ. ਆਕਾਰ) ਸ਼ਕਲ, ਢਾਂਚਾ, ਸਰੂਪ। ੩੫.੨, ੫੪.੨. ੫੫.੨, ੧੧੦.੪, ੨੧੭.੨, ੩੦੨.੨, ੪੫੮.੩, ੫੫੬.੩, ੬੭੧.੩

ਅਕਾਲ— (ਸੰ. ਅਕਾਲ) ।. ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਅਥਵਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੨੪ ੨, ੨੭.੩, ੩੬.੨, ੫੭.੨, ੧੨੫.੨, ੧੨੭.੧, ੩੪੪.੧, ੪੦੮.੨ ੪੫੬.੪. ੪੮੫.੨

2. ਬੇਮੌਕਾ, ਬਿਨਾ ਸਮਾਂ ਆਏ। ੬੩੬.੪

ਅਕੁਸ—ਨਿਯੰਤਰਣ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਕਸ' ੧੬੪.੧, ੪੯੦.੨

ਅਕੁਲ—ਕੁਲ ਰਹਿਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਕਲੀਨ'। ੩੬ ੨, ੨੯੫.੨, ੪੦੮.੪

ਅਕੁਲਾਤ—(ਸੰ. ਆਕੁਲ) ਉਤਾਵਲਾ ਹੋਣਾ, ਘਬਰਾਉਣਾ, ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਣਾ, ਬੇਚੈਨ ਹੋਣਾ। ੩੪੯.੩, ੩੫੦.੩, ੩੬੯੯.੪, ੪੦੨.੩, ੫੦੨.੨, ੫੨੦.੪, ੫੮੭.੩

ਅਕੁਲੀਨ— ਕੁਲ ਰਹਿਤ ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਕਲੀਨ'। ੫੮.੪, ੧੨੭.੨, ੧੮੨.੧, ੨੨੫.੪

ਅੰਕੂਰ—(ਸੰ. ਅङ्कुर) ਬੀਜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਗੋਭ, ਅੰਗੂਰ, ਕਰੂੰਮਲ। ੨੬੯.੪

ਅਕੇਲੋ--ਬਿਨਾ ਸਾਥੀ ਦੇ, ਇਕੱਲਿਆਂ। ੧੧੮.੩

ਅਕ੍ਰਿਤਘਨ—(ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਘ੍ਨ) ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਨ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦੇਵੇ। ੩੮੭.੩

ਅਖੰਡਲ—(ਸੰ. ਅਖੰਡ) ਨਿਰੰਤਰ, ਲਗਾਤਾਰ। ੧੧੨.੪

ਅਖਰ--(ਸੰ. ਅक्षर) ਲਿਪੀ ਚਿੰਨ੍, ਵਰਣ, ਹਰਫ਼। ੫੪੦.੪

ਅਖਲੇਸ—(ਸੰ. ਅਖਿਲੇਸ਼) ਸਭ ਦਾ ਸਵਾਮੀ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਈਸ਼ਵਰ। ੫੪੦.੨

ਅਖਾਦ ;—(ਸੰ. ਅਖਾਦ੍ਯ) ਨਾ ਖਾਣ ਯੋਗ, ਅਭੱਖ। ੫੮੪.੩/੩੫੩.੨, ੩੬੯.੨

ਅਖਾਦਿ)

ਅਖੀਆਂ—(ਸੰ. ਅक्षि) ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰੂਪ, ਵਰਣ, ਵਿਸਥਾਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅੰਗ, ਨੇਤਰ, ਲੋਚਨ, ਨੈਨ, ਅੱਖਾਂ। ੨੦੫.੪ ੬੬੯.੧, ੨, ੩, ੪

ਅਖੇਟ—(ਸੰ. ਆखेट) ਸ਼ਿਕਾਰ, ਅਹੇਰ। ੫੬੫.੪

ਅੰਗ—1. (ਸੰ. ਅङ्ग) ਭਾਗ (ਸਰੀਰ ਦਾ)। ੩.੬, ੧੮.੪[2], ੫੨.੨[2], ੬੬.੪[2], ੧੧੨.੨[2], ੧੩੧.੧[2], ੧੬੯.੪[2], ੨੦੬.੪[2], ੨੪੫.੨[2], ੨੫੪.੪[2], ੨੬੦.੧[2], ੨੭੮.੪[2], ੨੮੪.੨[2], ੨੮੮.੩, ੨੮੯.੩, ੨੯੩.੧[2], ੨੯੭.੨[2], ੩੧੨.੧, ੩੪੬.੧, ੩, ੩੮੪.੧, ੩੮੫.੨, ੩੮੬.੩, ੪੨੪.੪,[2] ੪੪੯.੩, ੪੬੮.੩[2], ੪੭੧.੩, ੫੫੭ ੩, ੫੭੪.੩[2], ੫੯੩.੩, ੬੧੭.੨, ੬੨੦.੧[2], ੬੩੪.੪[2] ੬੪੦.੩, ੬੪੨.੪, ੬੬੯.੪, ੬੭੨.੧

2. (ਸੰ. ਅङ्ग) ਹਿੱਸਾ, ਭਾਗ। ੧੪੦.੪[2], ੧੫੬.੧

3. ਪੱਖ। ੪੫੩.੩

4. ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ। ੫੭੪.੩[2]

ਅਗਹ—(ਸੰ. ਅਗ੍ਰਾਹ੍ਯ) ਜੋ ਫੜਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ੬੪੮.੧

ਅੰਗਹੀਨ—(ਅੰਗ + ਹੀਨ) ਅੰਗ ਵਿਹੂਣਾ ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਗ'(1)। ੨੨੦.੪[2], ੩੧੪.੩, ੬੪੦.੩ ੬੪੨.੪

ਅਗਹੁ—ਜੋ ਫੜਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਗਹ'। ੨੦.੩, ੩੦.੩, ੨੫੩.੩, ੩੦੪.੨, ੪੬੯.੩

ਅੰਗਦ—ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ । ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਐਤਵਾਰ ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧ (੫ ਵਸਾਖ) ਸੰਨ 31, ਮਾਰਚ 1504 ਨੂੰ ਫੇਰੂ ਮਲ ਖਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਦਇਆ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਕੁਖੋਂ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ 1576 ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਚੰਦ ਖਤ੍ਰੀ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਖੀਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਅਸਚਰਜ ਹੋਏ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ 'ਲਹਿਣਾ' ਤੋਂ 'ਅੰਗਦ' ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ । 1539 ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਦਾਸੂ ਜੀ ਤੇ ਦਾਤੂ ਜੀ ਅਤੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰੀਆਂ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ ਤੇ ਅਨੋਖੀ ਜੀ ਸਨ । ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ । ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਚੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ । ਲਗਭਗ 48 ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਭੋਗ ਕੇ ਸੰਨ 1552 ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾ ਗਏ । ੩ ੬

ਅਗਨ ਅਗਨਿ—(ਸੰ. ਅਗਨਿ) 1. ਬੈਸੰਤਰ, ਅੱਗ. ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੈਂਤ । ੫੭੩/ ੩੯.੨, ੪੯.੪, ੬੦.੪, ੧੦੪.੩, ੧੦੮.੨, ੧੩੪ ੩, ੧੬੬.੨[3], ੧੮੭.੨, ੨੧੦.੨, ੨੮੬.੧, ੨, ੩, ੨੬੬.੩[3], ੨੬੭.੩; ੨੬੮.੧, ੩੦੬ ੧, ੩੫੫.੩, ੩੬੬.੧, ੩੬੦.੩, ੪੦੩.੧, ੪੩੭ ੧[3], ੪੫੬.੩, ੪੮੬.੨[2], ੫੩੧.੧, ੫੩੪.੩[3], ੫੪੪.੧[3], ੫੪੬.੩[2], ੫੫੭.੧, ੫੬੫.੩, ੫੭੨.੧, ੫੭੩.੩, ੫੬੨.੩, ੬੦੮.੩[2] ੬੨੪.੩, ੬੭੨.੨

2. (ਸੰ.—ਅਗਣਿਤ) ਅਣਗਿਣਤ, ਬੇਹਿਸਾਬ । ੩੦੨.੩, ੫੭੩.੩, —

ਅਗਨਿਤ—ਅਣਗਿਣਤ ਦੇਖੋ 'ਅਗਨ'[2] । ੪੮੬ ੧

ਅਗੰਮ ਅਗਮ—(ਸੰ. ਅਗਮ੍ਯ) ਅਪਹੁੰਚ, ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਸਮਝ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੨੨.੩, ੩੪੩.੨/੨.੧, ੩.੮, ੪੭.੨, ੭੧.੩ ੭੩.੧, ੭੫.੪, ੭੬.੨, ੮੦.੩, ੮੨.੨ ੧੪੧.੨[2] ੧੪੩.੩, ੧੫੩.੧, ੧੭੮.੩, ੨੩੨.੪, ੨੫੩.੩, ੨੫੬ ੪[3], ੨੭੧.੩, ੩੦੨.੪, ੩੦੪.੧, ੩੪੨.੪, ੩੪੪.੩ ੩੬੦.੧, ੩੮੬.੩, ੪੫੩.੪, ੪੮੮.੪, ੫੨੮.੧, ੫੪੦.੪[3], ੬੪੮.੩

ਅਗਮਪੁਰ—ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ । ੨੪੭.੨

ਅਗਮਿਤਿ—(ਸੰ. ਅਗਮ੍ਯ + ਇਤਿ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂ ਜਾਣਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਰਹਸਮਈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸਣ । ੨.੮, ੪੫.੨, ੭੩.੨, ੧੬੬.੪

ਅਗਯਾਨ—(ਸੰ. ਅਜ੍ਞਾਨ) ਅਵਿਵੇਕ, ਅਣਜਾਣਪੁਣਾ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਅਭਾਵ । ੬੬੩.੧, ੬੬੪.੧, ੬੭੧.੪

ਅਗਰਹਿ—(ਸੰ. ਅਗਰ) ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਲਕੜ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧੀ ਲਈ ਧੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪੨੫ ੩

ਅਗਵਾਨ—(ਸੰ. ਅਗ੍ਰਯਾਯਿਨ੍) ਨੇਤ੍ਰਤਵ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਖੀਆ, ਆਗੂ । ੪੧੩.੨

ਅਗਜ਼—ਜੋ ਗਡਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ । ੬੪੮.੨

ਅਗਾਧ ਅਗਾਧਿ—(ਸੰ. ਅਗਾਧ) ਅਥਾਹ, ਜਿਸ ਦਾ ਥਹੁ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੨੪੭.੪, ੪੦੬.੪, ੪੮੬.੪/੨.੭, ੧੫.੩, ੩੩.੪, ੪੭.੨, ੬੬.੪, ੭੨.੪. ੭੫.੪, ੮੦.੧, ੮੧.੧, ੧੧੧.੪, ੧੪੩.੩, ੧੭੮.੩, ੨੧੭.੪, ੨੬੫.੪, ੨੬੭ ੪, ੨੭੦.੨, ੨੭੧.੩, ੩੩੭.੪, ੩੪੨ ੪, ੩੪੪.੩, ੩੮੩.੪, ੩੮੬.੩, ੪੨੧.੪, ੪੫੩.੪, ੪੮੬.੪, ੫੪੦.੪, ੫੫੪.੩

ਅੰਗਿ—ਸਰੀਰ ਦਾ ਭਾਗ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਗ'(1) । ੧੫.੪[2]

ਅਗਿਆਨ—ਅਵਿਵੇਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਗਯਾਨ'। ੩੪.੧, ੩੫੫.੩, ੪੧੩.੪, ੪੪੦.੨, ੪੭੪.੪, ੪੮੫.੪, ੪੯੦ ੩, ੪੯੧.੨, ੫੨੬.੪

ਅਗਿਆਨਈ—ਅਗਿਆਨ ਵਿਚ ਹੀ, ਦੇਖੋ 'ਅਗਯਾਨ'। ੩੦੦.੩

ਅਗਿਆਨਤਾ—ਗਿਆਨਹੀਨਤਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਗਯਾਨ'। ੧੯੧.੧

ਅਗਿਆਨੀ— ਗਿਆਨਹੀਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਗਯਾਨ'। ੨੫.੩

ਅਗਿਆਨੁ—ਅਗਿਆਨੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਗਯਾਨ'। ੫੨੮.੨

ਅੰਗੀਆ—(ਸੰ ਅङ्गिका) ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਚੋਲੀ, ਛਾਤੀ ਢੱਕਣ ਦਾ ਵਸਤਰ। ੩੪੭.੪, ੬੨੬ ੩

ਅੰਗੀਕਾਰ—(ਸੰ. ਅङ्गीकार) ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ, ਅਪਨਾਏ। ੩੨੩.੪

ਅਗੁਆ—ਨੇਤਾ, ਮੁਖੀਆ, ਆਗੂ। ੨੨੧.੨

ਅਗੋਚਰ)—(ਸੰ. ਅਗੋਚਰ) ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ।

ਅਗੋਚਰੁ) ੮.੫, ੭੧ ੩, ੧੫੩.੨, ੩੪੪.੩, ੫੫੪.੩, ੬੬੭.੨/੨੫੩.੩, ੨੯੬.੧

ਅਗੂ—(ਸੰ. ਅਗ੍ਰ) ਸਨਮੁੱਖ, ਸਾਹਮਣੇ। ੨੫੫.੨, ੫੯੬ ੨

ਅਗੂਨੀਵ—(ਸੰ. ਅਗ੍ਰਣੀ) ਆਗੂ, ਮੋਹਰੀ। ੬੨੧.੩

ਅਗੂਭਾਗ)—1. ਸਾਹਮਣੇ, ਅਗੇ। ੧੧੧.੩, ੧੩੭.੪, ੩੦੨.੩, ੪੭੭.੩, ੬੦੦.੧,

ਅਗੂਭਾਗਿ) ੬੧੦.੩, ੬੬੯.੪,/੮੭.੩, ੧੭੯.੧, ੨੧੨ ੩, ੨੬੦.੪, ੫੫੨.੪

2. (ਸੰ. ਅਗ੍ਰਭਾਗ:) ਮੁਹਰਲਾ ਹਿੱਸਾ, ਨੋਕ /੨੭੦.੧

ਅਗੂਭਾਗੀ—(ਸੰ. ਅਗ੍ਰਭਾਗਿਨ) ਮੁਖੀਆ, ਜੱਥੇਦਾਰ। ੨੭੪.੩, ੪੧੩.੩

ਅਘ—(ਸੰ. ਅਘ) ਪਾਪ, ਅਪਰਾਧ। ੬੦੧.੪

ਅਘਾਇ)—(ਸੰ. ਆਘ੍ਰਾਣ) ਅਘਾਉਣਾ, ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਜ

ਅਘਾਈ) ਜਾਣਾ। ੪੧੮.੧,/੬੨੧.੩/੨੨੬.੨, ੨੬੯.੪/੩੧੦.੨, ੩੩੨.੨,

ਅਘਾਏ) ੫੫੯.੪, ੫੮੭.੨/੪੨੩.੧

ਅਘਾਤ)

ਅਘਾਨੇ)

ਅਚਏ—(ਸੰ. ਆचमन) ਪੀਣਾ। ੧੬੨.੨, ੩੩੨.੨

ਅਚਰ—(ਸੰ. ਅचर) ਸਥਿਰ, ਅਚਲ। ੨੭੮.੪

ਅੰਚਲ—(ਸੰ. ਅञ्चल) ਪੱਲਾ, ਆਂਚਲ। ੪੦੮.੪

ਅਚਲ—(ਸੰ. ਅचल) ਸਥਾਈ, ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੨੪.੧, ੨੭੮.੧[੪], ੨[੪], ੩੬੦.੧

ਅਚਵਤ—ਪੀਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਚਏ'। ੧੬੨.੨, ੪੨੩.੧, ੪੩੨.੪, ੫੬੦.੩,

ਅਚਵਨ) ੫੬੮.੩, ੫੯੮.੩, ੬੬੬.੪,/੬੨੧.੪/੪੧੦.੩

ਅਚਾਰ—(ਸੰ. ਆचार:) 1. ਕੰਮ। ੪੯.੩

2. ਆਚਰਣ, ਵਿਵਹਾਰ, ਸਲੂਕ, ਚਾਲ-ਚਲਣ, ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ। ੫੧੍੩, ੩੯੫.੧, ੪੮੩ ੩

3. ਰਸਮਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਕਾਂਡ। ੩੦੪.੪

ਅਚਿੰਤ—(ਸੰ. ਅचिन्तय) 1. ਸਹਜਸੁਭੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ, ਅਚਾਨਕ। ੫੫੮.੧

2. ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ, ਬੇਫ਼ਿਕਰ। ੫੭੮.੨

ਅਚੁਤ—(ਸੰ. ਅच्युत) ਸਥਿਰ, ਕਦੇ ਵਿਚਲਤ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ। ੩੪੪.੩

ਅਚੇਤ)—(ਸੰ. ਅਚੇਤਸ) ਚੇਤਨਾ ਰਹਿਤ, ਜੜ੍ਹ । ੨੦੦.੪, ੩੯੧.੪, ੩੯੩.੧, ੪੦੫.੩,
ਅਚੇਤੁ) ੪੦੬ ੩, ੫੦੨.੪, ੫੯੮.੪, ੬੦੪.੨, ੬੫੭.੩/੩੯੨ ੨
ਅਛਤ—(ਸੰ. ਅਜ਼ਤ) ਉਪਸਥਿਤ ਰਹਿਣਾ, ਵਿਦਯਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ । ੪੧.੨, ੩,੧੭੬.੧, ੨੨੩.੪, ੨੩੦.੪, ੨੯੬.੧, ੩੦੮.੪, ੩੫੨.੧, ੨, ੩੬੩ ੧[1]
ਅਛਦ—(ਸੰ. ਅਚ੍ਛਾਦਨ) ਢਕਣਾ, ਛਿਪਾਉਣਾ । ੩੧੪.੩
ਅਛਲ—(ਸੰ. ਅ + ਛਲ ਛਲ ਰਹਿਤ, ਕਪਟ ਰਹਿਤ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੧੩੫.੩, ੧੫੦ ੪, ੩੪੪ ੩, ੬੪੭.੧, ੬੪੮ ੧
ਅਛਾਦਿਓ—ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਛਦ' । ੩੧੨.੩, ੪੯੬.੪
ਅਛਿਤ—ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਛਤ' । ੩੧੩ ੧, ੩੫੧.੨, ੪੪੭.੪
ਅਛੇਦ)—(ਸੰ. ਅਛੇਦ੍ਯ) ਜੋ ਛੇਦਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਜੋ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਖੰਡ, ਭਾਵ
ਅਛੇਵ) ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੬੪੭.੧/੩੪੪.੩
ਅਛੋਤ—ਪਵਿਤਰ, ਅਣਛਹਿਆ, ਨਿਰਮਲ । ੧੯੮.੪, ੩੧੨ ੨
ਅੰਜਨ—(ਸੰ ਅਞ੍ਜਨ) 1. ਸੁਰਮਾ (ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ) ੮੨ ੧, ੨੭੭.੪, ੨੯੫.੨, ੪੦੯.੪
2. ਕੱਜਲ ਜੋ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ : ੩੪੭ ੨, ੬੨੬.੧, ੬੫੮ ੧
3. ਕਾਲਖ ਰੂਪੀ ਸੰਸਾਰ, ਮਾਇਆ । ੧੮੨.੩, ੨੭੭.੪
ਅਜਪਾ ਜਾਪ—(ਸੰ. ਅਜਪਾ) ਰਸਨਾ, ਹੋਠਾਂ ਅਤੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਜਾਪ-ਸਿਮਰਨ । ੭੭.੪, ੨੪੮.੧, ੨੫੧.੨
ਅਜਯਾ—(ਅਜਾ) ਬਕਰੀ । ੧੩੨.੧, ੨੬੭.੪, ੨੬੮.੨
ਅਜਰ—ਜੋ ਜਰਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਸਹਿ, ਜੋ ਸਹਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ । ੨੩੬.੨, ੬੪੮.੨
ਅਜਰਹਿ—(ਸੰ. ਅਜਰ) ਕਦੀ ਨਾਸ਼ ਜਾਂ ਸਮਾਪਤ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ । ੧੬.੩
ਅਜਾ—ਬਕਰੀ, ਦੇਖੋ 'ਅਜਯਾ' ੫੮੦.੨, ੬੩੧.੧
ਅਜਾਪ—ਜਿਸ ਦਾ ਜਾਪ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਚਾਰਣ ਨਾ ਹੋਵੇ । ੨੬੬.੩, ੬੪੮.੩
ਅਜਿਆ—ਬਕਰੀ, ਦੇਖੋ 'ਅਜਯਾ' । ੫੦੫.੨
ਅਜੀਤ—(ਸੰ. ਅਜਿਤ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਿਤ ਨਾ ਸਕੇ, ਅਜੇਯ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ੪੨.੨, ੧੫੦.੪
ਅਜੁਧਿਆ—(ਸੰ. ਅਯੋਧ੍ਯਾ) ਸਰਯੂ ਨਦੀ ਦੇ ਤਟ ਤੇ ਵਸਿਆ ਅਤਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਗਰ । ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਬਾਨੀ ਇਕਸ਼ਵਾਕੂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ । ਪਿਛੋਂ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਮੰਨੀ ਗਈ : ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਤ ਪਵਿੱਤਰ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਥਾਨ ਹੈ ਭਾਵੇ ਇਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਥਾਨ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ । ੪੧੬ ੨
ਅੰਜੁਲ—(ਸੰ.—ਅਞ੍ਜਲਿ) ਦੋਨਾਂ ਹਥੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਬੁੱਕ । ੬੫੯.੧
ਅਜੋਨਿ)—(ਸੰ. ਅਯੋਨਿ) 1. ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ੨੪.੨/-
ਅਜੋਨੀ) 2. ਜੋ ਯੋਨੀ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੩੪੪.੧, ੪੦੮.੧, ੪੮੪.੪, ੪੮੫.੧
ਅਟਪਟ—(ਸੰ. ਅਟ੍+ਪਟ) ਟੇਢਾ, ਊਟਪਟਾਂਗ, ਉਭੜ-ਖੁਭੜਾ। ੩੪੨ ੨
ਅਟਪਟੀ—ਟੇਢੀ, ਵਿੰਗੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਟਪਟ' । ੩੬੯.੩
ਅਟਲ—(ਸੰ. ਅਟਲ) ਜੋ ਨ ਟਲੇ, ਸਥਿਰ, ਨਿਸ਼ਚਿਤ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੪੦੮.੪
ਅਠਸਠਿਤੀਰਥ—ਅਠ ਅਤੇ ਸਠ ਭਾਵ ਅਠਾਹਠ ਪਵਿਤਰ ਅਸਥਾਨ, ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੂਆਂ

ਦੇ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਜੋਧਿਆ, ਕਾਂਸ਼ੀ, ਹਰਿਦੁਆਰ, ਪੁਸ਼ਕਰ, ਪ੍ਰਯਾਗ ਆਦਿ ਤੀਰਥ/ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ। ੩੨੯.੨

ਅੰਡਾ—(ਸੰ. ਅਣਡ) ਆਂਡਾ, ਗੋਲਾਕਾਰ ਵਸਤੂ। ੧੮੪.੧[3]

ਅੰਤ—(ਸੰ. ਅਨ੍ਤ) 1. ਸੀਮਾਂ, ਹੱਦ, ਅਖ਼ੀਰ। ੬.੨, ੪, ੫੬.੧, ੮੬.੩, ੧੪੩.੧, ੨੫੦.੪, ੨੬੯.੩, ੪੩੪.੨, ੪੩੬.੨, ੫੮੧.੧, ੫੯੩.੧. ੬੫੮ ੪

2. ਖਾਤਮਾ, ਸਮਾਪਤੀ। ੪੦੨ ੨

ਅਤ) ਅਤਹ) ਅਤਹਿ)—(ਸੰ. ਅਤਿ) ਅਧਿਕਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਅਗੇਤਰ। ੩.੪, ੩੪੯.੩, ੪੯੭.੨/੩੪੪.੨/੩.੨

ਅੰਤਕਾਰ—)ਓੜਕ ਨੂੰ, ਆਖ਼ਰ ਨੂੰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਤ'। ੫੬੫ ੪

ਅੰਤਕਾਲ)— ਅੰਤਕਾਲਿ) (ਸੰ. ਅਨ੍ਤ+ਕਾਲ) ਅੰਤ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ। ੬੯.੪, ੭੦.੧, ੨, ੩, ੧੧੯.੩, ੧੬੭.੪, ੪੯੫.੪, ੫੧੭.੪, ੫੯੨.੪, ੬੬੮.੪/ ੫੫੫.੪

ਅੰਤਰ--(ਸੰ. ਅਨ੍ਤਰ) 1. ਭੇਦ, ਫ਼ਰਕ। ੨੦੦.੧, ੨੩੨.੩, ੨੮੦.੨, ੪੮੭.੧[2]

2. ਚਿੱਤ ਵਿਚ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ੬੪.੨, ੩੬੪.੪, ੪੦੩.੨, ੬੩੯.੪, ੬੭੦.੩

3. ਅੰਦਰ, ਭੀਤਰ। ੨੩੨.੩, ੨੮੦.੨, ੩੧੩.੧, ੩੧੪.੪, ੩੧੫.੪, ੫੭੧.੨, ੬੩੪.੩

4. ਵਿਥ, ਫਾਸਲਾ। ੫੦੨.੪

ਅੰਤਰਗਤ)— ਅੰਤਰਗਤਿ) (ਸੰ. ਅਨ੍ਤਰ੍ਗਤ) ਅੰਦਰ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਗੁਪਤ, ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ। ੫੭੪.੪/੨੨੩.੧, ੫੦੩.੨

ਅੰਤਰਜਾਮੀ—(ਸੰ ਅਨ੍ਤਰ੍ਯਾਮਿਨ) ਦਿਲ ਦੀ ਗਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੧੮੬.੪, ੨੮੦.੨, ੩੧੪.੪, ੩੧੫.੪, ੫੦੩.੨

ਅੰਤਰਿ—1. ਚਿਤ ਵਿਚ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਤਰ' (2) ੫.੭, ੪੭.੨, ੬੩.੧, ੬੪.੨, ੬੫.੨, ੭੭.੧, ੧੮੫.੩, ੧੮੬.੪, ੨੩੬.੧, ੨੫੩.੧, ੩੮੦.੪, ੩੮੫.੪, ੫੦੭.੪, ੫੧੫.੪, ੫੪੨.੩

2. ਅੰਦਰ, ਭੀਤਰ ਵਿਚ। ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਤਰ' (3) ੪੯.੪, ੯੮.੨, ੨੦੦.੧, ੨੨੩.੨ ੩੨੯.੧, ੪੨੫.੨, ੪੪੨.੨, ੪੯੬.੧

ਅੰਤਰਿਗਤਿ—1. ਅੰਦਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਤਰਗਤ' (2) ੧੨.੩, ੨੮੦.੨

2. ਮਨ ਵਿਚ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਤਰਗਤ (1) ੨੫੩.੧, ੫੦੩ ੨, ੬੧੩ ੪

ਅੰਤਰੀਛ—(ਸੰ. ਅਨ੍ਤਰਿਕ੍ਸ਼) 1. ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਅਤੇ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਥਾਂ, ਅਕਾਸ਼। ੩੧੩.੩

2. ਅਦ੍ਰਿਸ਼, ਲੁਪਤ। ੩੫੧.੪

ਅੰਤਰੁ--ਵਿਥ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਤਰ' (1) ੪੧.੧, ੩੪੮.੨, ੪੮੭.੧

ਅੰਤਿ—ਅਖ਼ੀਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਤ' ੬.੧, ੩, ੭੧.੧, ੧੧੬.੪, ੧੮੮.੩, ੨੩੬.੪, ੨੪੦.੩, ੩੧੬.੨, ੩੧੬.੩, ੩੨੧.੨, ੩੮੩.੧, ੬੩੪.੨, ੬੩੬.੧

ਅਤਿ)— ਅਤਿਹਿ) ਅਤਿਹੀ) ਬਹੁਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਤ' ੩.੫, ੬.੪[2], ੧੫.੧, ੧੬.੧, ੩੩.੩, ੫੨.੩, ੫੬.੨, ੭੧.੧, ੪, ੭੬.੨, ੮੦.੧, ੧੦੫.੪, ੧੧੬.੩; ੧੪੦.੪[2], ੧੪੧.੨. ੧੪੩.੩. ੧੬੪.੧, ੨, ੨੦੪.੧, ੨੨੨.੨, ੨੫੪.੨,

੨੬੩.੧, ੨੬੬.੧, ੨੭੧.੨, ੩, ੨੮੪.੧, ੨੮੫.੧, ੩, ੩੦੨.੪, ੩੦੩.੪, ੩੦੪.੧, ੩੨੫.੨, ੩੩੫.੨, ੩, ੩੩੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੪੪.੩, ੩੬੦.੧, ੩੭੩.੩, ੩੭੬.੨, ੩੮੫.੨, ੩੯੩.੩, ੩੯੬.੨, ੪੦੨.੪, ੪੦੬.੪, ੪੨੭.੪, ੪੨੬.੨, ੪੩੨.੪, ੪੪੬.੧, ੪੭੧.੧, ੫੧੪.੩, ੫੨੨.੩, ੫੩੪.੩, ੫੪੦.੪, ੫੭੩.੩, ੬੦੮.੩, ੬੧੬.੪, ੬੨੪.੩, ੬੨੬.੨, ੬੩੧.੨, ੬੩੨.੩[3], ੬੪੧.੩, ੬੪੮.੪, ੬੫੨.੨, ੬੫੫.੪, ੬੫੬.੩, ੬੬੬.੨/੫੭੧.੪/੬੬੮.੨

ਅੰਤਕਾਲਿ—ਅੰਤ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਤਕਾਲ' । ੫੫੨.੪

ਅਤਿਭੁਤਿ—(ਸੰ. ਅਦ੍ਭੁਤ) ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਜੀਬ, ਅਨੋਖਾ, ਅਸਚਰਜਮਈ । ੫੩੪.੧

ਅੰਤਿਰੀਛ—ਅਦ੍ਰਿਸ਼, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਤਰੀਛ'(2) । ੩੫੦.੪

ਅਤੀਤ)— (ਸੰ. ਅਤੀਤ) ਨਿਰਲੇਪ, ਵਿਰਕਤ । ੨੮.੩, ੩੧.੧, ੪੨.੧, ੧੫੦.੧,
ਅਤੀਤਾ) ੧੫੭.੩, ੧੮੩.੧, ੧੮੯.੪, ੧੯੦.੧, ੨੨੪.੪[3], ੨੩੯.੧,੨੬੬.੪,
ਅਤੀਤਿ) ੨੬੭.੨, ੨੭੯.੧, ੨੯੨.੪, ੩੩੦.੨, ੩੩੩.੨, ੩੩੮.੨, ੩੬੦.੪, ੪੫੭.੨/੫੪੦.੨/੩੨੮.੨

ਅੰਤੁ—ਅਖੀਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਤ' ।੧ ੯

ਅਤੁਲ—(ਸੰ. ਅਤੁਲ) ਅਦੁੱਤੀ, ਲਾਸਾਨੀ । ੭੫.੧, ੨੧੩.੪, ੨੬੯.੩

ਅਤੋਵ—(ਸੰ. ਅਤਿਸ਼ਯ) ਅਤਿਅੰਤ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ । ੩੪੪.੨

ਅੰਤ੍ਰਜਾਮੀ—ਦਿਲ ਦੀ ਗਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਤਰਜਾਮੀ' । ੬੦੨.੩

ਅਥਾਹ)– ਜਿਸ ਦੀ ਥਾਹ ਨਾ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕੇ, ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ
ਅਥਾਹਿ) ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੭੧.੧, ੮੬.੩, ੮੮.੨, ੧੪੩.੨, ੧੬੭.੩, ੩੧੭.੨, ੩੮੯.੪, ੪੩੫.੨, ੪੯੭.੨/੭੬.੨

ਅਥਾਪ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ੬੪੮.੩

ਅਦਭੁਤ—ਅਸਚਰਜਮਈ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਤਿਭੁਤਿ' । ੩.੨, ੪, ੫, ੮.੨, ੪, ੯.੪, ੧੯.੩, ੧੩੮.੪, ੨੫੦.੨, ੨੯੩.੪, ੩੪੪.੪, ੫੭੯.੪, ੬੦੮.੧, ੬੧੬.੪, ੬੪੮.੪

ਅਦਰਸ)— (ਸੰ. ਅਦਰ੍ਸ਼ਨ) 1. ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਅਪ੍ਰਤੱਖ ।
ਅਦਰਸੁ) 2. ਕਈ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਨਿਆਇ, ਯੋਗ, ਮੀਮਾਂਸਾ, ਸਾਂਖ ਆਦਿ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਉਲਝਣਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ੩੨.੧, ੪੫.੧/੨੫੩.੨

ਅਦਿਆਉ—(ਫਾ. ਅਦਾਇਗੀ) ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ, ਰਕਮ, ਕਰਜ਼ ਦਾ ਚੁਕਾਉਣਾ, ਉਧਾਰ ਲਾਹੁਣਾ । ੬੩੩.੨

ਅਦੇਸ—(ਸੰ. ਆਦੇਸ਼) ਨਮਸਕਾਰ, ਪ੍ਰਣਾਮ । ੧੦੬.੪, ੧੩੩.੪

ਅਦ੍ਰਿਸਟ)— (ਸੰ. ਅਦ੍ਰਾਸ਼੍ਟ) ਲੁਪਤ, ਜੋ ਦੇਖਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ । ੯੮.੩/੪੦੩.੪
ਅਦ੍ਰਿਸਟੁ)

ਅੰਧ—(ਸੰ. ਅਨ੍ਧ) 1. ਅਗਿਆਨੀ, ਮੂਰਖ । ੬੮੬.੨, ੪੮੫.੪, ੪੯੫.੪, ੫੫੬.੪, ੬੭੧.੪

2. ਅੰਨ੍ਹਾ, ਨੇਤਰਹੀਣ । ੨੭.੨, ੧੭੬.੧, ੩੧੪.੪, ੩੧੫.੧, ੨[2] ੩, ੩੫੨.੧, ੩੬੬.੩, ੪੭੪.੧, ੫੦੬.੨, ੫੨੫.੨

ਅੰਧਕਾਰ)— (ਸੰ. ਅਨ੍ਧਕਾਰ) ਅੰਧੇਰਾ, ਹਨ੍ਹੇਰਾ । ੪੦.੩, ੧੭੬.੪, ੩੧੨.੩,
ਅੰਧਕਾਰਿ) ੩੫੦.੩, ੩੫੧.੧, ੩੬੭.੨, ੪੮੬.੩, ੪੮੭.੨, ੪੬੬.੩, ੫੩੭.੩, ੬੦੬.੧, ੬੬੮.੨/੬੧੬.੧

ਅਧਮ)— (ਸੰ. ਅਵਮ) ਨੀਚ, ਦੁਸ਼ਟ, ਪਾਪੀ, ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ। ੨੫.੧, ੧੫੫.੪,
ਅਧਮੁ) ੧੬੪.੨, ੧੬੫.੩, ੧੮੨.੨, ੨੦੧.੩, ੩੨੩.੪, ੩੮੩.੨, ੪੦੭.੨,
੪੯੬.੪, ੫੦੪.੧, ੫੨੧.੪, ੫੨੨.੪, ੫੫੨.੧, ੬੦੦.੪/੨੫੮.੩, ੩੧੩.੪

ਅਧਰ—(ਸੰ. ਅਧਰ) 1. ਬੁਲ੍ਹ ੬੬੫.੧
2. ਬੇਸਹਾਰਾ, ਬੇਆਸਰਾ, ਬਿਨਾ ਥਿਰ। ੩੧੫.੩

ਅਧਰਮ)— (ਸੰ. ਅਧਰ੍ਮ) ਪਾਪ, ਦੁਸ਼ਟਤਾ, ਦੁਰਾਚਾਰ। ੧੬੦.੩, ੩੮੨.੪, ੪੨੨.੩,
ਅਧਰਮੁ) ੬੩੬.੪[2],/੪੮੮.੧

ਅੰਧਰੇ—ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਣਾ। ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਧ'(2) ੬੬੭.੨

ਅਧਾਨ— (ਸੰ. ਆਧਾਨ) ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ (ਗਰਭ)। ੧੭੯.੧, ੨੪੧.੧, ੩੭੪.੨, ੪੧੪.੩,
੫੬੯.੨, ੬੦੫.੨

ਅਧਾਰ)— (ਸੰ. ਆਧਾਰ) 1. ਸਹਾਰਾ, ਆਸਰਾ, ਓਟ ੫੧੫.੩/੩੮੭.੧
ਅਧਾਰੁ) 2. ਆਹਾਰ, ਭੋਜਨ। ੫੬੯.੧, ੨/—

ਅਧਿਆਤਮ—(ਸੰ. ਅਧ੍ਯਾਤ੍ਮਕ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਆਤਮਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ। ੧੨.੨, ੧੧੫.੨,
੧੧੬.੧

ਅੰਧਿਆਰੀ— ਹਨ੍ਹੇਰੀ, ਅੰਧਕਾਰ ਭਰੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਧਕਾਰ'। ੪੮੭.੩, ੪੮੮.੨, ੫੬੮.੧

ਅਧਿਕ—(ਸੰ. ਅਧਿਕ) ਬਹੁਤ, ਜ਼ਿਆਦਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਅਤਿਰਿਕਤ। ੧੨੦.੧, ੨੧੨.੨, ੩੯੨.੧,
੪੨੫.੩, ੪੯੧.੧, ੫੭੧.੪, ੫੯੮.੧, ੬੪੨.੧

ਅਧਿਕਾਈ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ, ਵਡਪਣ, ਮਹਿਮਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਧਿਕ'। ੫੫੬.੨, ੬੩੧.੨, ੬੭੧.੨

ਅਧਿਕਾਰ)— (ਸੰ. ਅਧਿਕਾਰ) ਹੱਕ, ਅਖ਼ਤਿਆਰ। ੪੬੯.੪/੪੮੨.੧
ਅਧਿਕਾਰਿ)

ਅਧਿਕਾਰੀ—(ਸੰ. ਅਧਿਕਾਰਿਨ੍) 1. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ। ੨੩੯.੩, ੬੫੯.੪
2. ਅਧਿਕਤਾ। ੬੫੪.੩, ੬੫੫.੨

ਅਧਿਕਾਰੁ—ਹੱਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਧਿਕਾਰ'। ੧੨੦.੩, ੫੧੩,੨

ਅਧੀਨ)— (ਸੰ. ਅਧੀਨ) 1. ਵਸ ਵਿਚ, ਆਗਿਆ ਵਿਚ। ੫੮.੧, ੧੮੧.੪,
ਅਧੀਨਹਿ) ੪੦੩.੩, ੪੭੭.੧ ੫੭੨.੨/—
2. ਨਮਰ, ਹਲੀਮ। ੧੩੨.੧/—
3. ਬੇਬਸ, ਲਾਚਾਰ। ੨੧੨.੨, ੫੧੩.੧/੪੩੪.੧

ਅੰਧੁ— ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਧ' (2)। ੪੭੪.੧

ਅੰਧੇਰ—ਹਨ੍ਹੇਰਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਧਕਾਰ'। ੬੪੩.੨

ਅੰਧੇਰੀ—ਅੰਧਕਾਰ ਭਰੀ, ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਧਕਾਰ'। ੫੪੨.੨

ਅੰਧ੍ਯਾਰ—ਹਨ੍ਹੇਰਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਧਕਾਰ'। ੨੭੩.੩

ਅਧ੍ਯਾਤਮ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਆਤਮਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਧਿਆਤਮ'। ੨੧.੨,
੧੬੨.੨, ੨੪੮.੩

ਅੰਨ—(ਸੰ. ਅਨ੍ਨ) ਅਨਾਜ, ਕਣਕ, ਜੌਂ ਆਦਿ। ੬੩੬.੧

ਅਨਹਤ)— (ਸੰ. ਅਨਾਹਤ) 1. ਅਘਾਤ ਰਹਿਤ ਧੁਨੀ, ਆਹਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧੁਨੀ, ਉਹ
ਅਨਹਦ) ਆਵਾਜ਼ ਜਿਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅਘਾਤ ਤੋਂ ਨਾ ਹੋਈ ਹੋਵੇ।
2. ਹਠ ਯੋਗ ਅਤੇ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਛੇ ਚਕਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੌਥਾ ਚੱਕਰ, ਜਿਸਦਾ
ਸਥਾਨ ਹਿਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 12 ਪੰਖੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਮਲ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ

SIKHBOOKCLUB.COM

ਹੈ । ੧੧.ਤ/੨੯.ਤ, ਤ੧.੨, ਤ੨.੪, ਤਤ.੨, ੪ਤ.੨, ੬੫.ਤ, ੮੬.ਤ, ੧੭੧.੪, ੨੧੪.੨, ੨੪੮.੨, ੨੬੬.੪, ੨੭੧.ਤ. ੨੮ਤ.੧, ੨੮੪.ਤ, ੨੬੧.ਤ, ਤਤ੫.ਤ, ੫੨੬.੪

ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ)— (ਸੰ. ਅਨਾਹਤਨਾਦ) ਦੋਨਾਂ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋਨਾਂ ਅੰਗੂਠਿਆਂ ਨਾਲ ਬੰਦ
ਅਨਹਦ ਧੁਨ) ਕਰਕੇ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਨਾਦ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਕਿਸੇ
ਅਨਹਦਨਾਦ) ਰਗੜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਯੋਗ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸ਼ਬਦ
ਅਨਹਦਿ ਧੁਨਿ) ਜੋ ਹਠਯੋਗ ਰਾਹੀਂ ਯੋਗੀ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹਜਯੋਗ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੪.੧, ਤ, ੫੯.ਤ, ੬੮.੪, ੧੨੮.੨, ੪੨ਤ.੨, ੬੨੨.੪/ਤ੬.ਤ ੧੭੨.ਤ, ੨੨੨.ਤ, ੨੪੭.੪, ੨੬੮.੪/੧੦.ਤ, ੧੬੯.੧, ੨੫੦.੧, ੨੫੧.ਤ, ੨੫੯.੬, ੪ਤ੨.੨/੨੪੬.੪

ਅਨਕ—(ਸੰ. ਅਨੇਕ) ਇਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਕਈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ, ਅਣਗਿਣਤ । ੧੦੧.੧, ਤ੬੪.੨, ੪ਤ੦.੧

ਅਨੰਤ—(ਸੰ. ਅਨਾਦਿ) ਸੀਮਾ ਰਹਿਤ, ਕਦੇ ਸਮਾਪਤ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਅੰਤ ਰਹਿਤ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੨.੧, ਤ, ੬.੨, ੪, ੫੬.੧, ੭੧.੧, ੭ਤ.੧, ੮੬.ਤ, ੧੪ਤ.੧, ੨੫੦.੪, ੨੬੯.ਤ, ਤ੬੬.ਤ, ਤ੭੧.ਤ, ੪ਤ੦.੧, ੫੬ਤ.ਤ, ੬੪੬.ਤ, ੬੬ਤ.੪

ਅਨਤ—(ਸੰ. ਤ) ਹੋਰ ਦੂਜੀ ਜਗ੍ਹਾ, ਹੋਰ ਕਿਤੇ । ੧੦.੧, ੧੫.੪, ੧੬,ਤ, ੧੦੫.੧ ੧੪੮.੪, ੧੭੯.ਤ, ੧੮ਤ.੪, ੨੧੮.੧, ੨੨੨.੨, ੨੫੭.੪, ਤ੧੯.੨, ਤ੩੫.੪, ੪੬ਤ.ਤ, ੪੬੪.੪, ੫੪੧.੨

ਅਨੰਦ)— (ਸੰ. ਆਨਨ੍ਦ) ਹਰਸ਼, ਖੁਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਖੇੜਾ । ੬੧੨.੪/੭੪.੧, ੨੬੫.੨,
ਅਨੰਦ) ਤ੬੪.ਤ, ੫੬੦.੧, ੫੬੭.ਤ,/ਤ੬੨.੪
ਅਨਦ)

ਅਨੰਦਮਈ—ਖੁਸ਼ੀਦਾਇਕ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਨੰਦ' । ੨੮.੪, ੧੬੦.੨, ੨੪੧.੨, ਤ੬ਤ.੪

ਅਨੰਦੁ—ਖੁਸ਼ੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਨੰਦ' । ੪੨ਤ.੨

ਅਨੰਨਿ—(ਸੰ. ਅਨਨ੍ਯ) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਕੇਵਲ ਇਕ ਵਿਚ ਲੀਨ । ੪੪੭.੧

ਅਨਭੈ—(ਸੰ. ਅਨੁਭਵ) ਪਰਮਾਤਮ ਗਿਆਨ, ਗਿਆਨ ਜੋ ਬਿਨਾ ਸੰਸਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ । ੬੨.੨, ੬੬.੪, ੧੧੬.੨, ੧੭੨.੨, ੧੮੨.੪, ੧੮੬.ਤ, ੨੪੮.੧, ੨੫੧.੪, ੨੬੧.੨, ਤ੨੮.੨, ਤ੩ਤ.੧, ੬੧੬.੧

ਅਨਰਸ—ਹੋਰ ਰਸ, ਹੋਰ ਸੁਆਦ । ੧੧.੪, ੧੨.੧, ੧੬.੨, ੨੦.੨, ਤ੨.੨, ਤ੪.ਤ, ੧੭੦.੧, ੧੭ਤ.ਤ

ਅਨਰਾਗਈ)— (ਸੰ. ਅਨੁਰਾਗ) ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ, ਸਨੇਹ, ਮੁਹੱਬਤ । ੪੭੬.੪/੫੫੨.੨
ਅਨਰਾਗਿ)

ਅਨਰੂਪ (ਸੰ. ਅਨੁਰੂਪ) ਉਹੋ ਜਿਹਾ, ਵਰਗਾ, ਉਸੇ ਸ਼ਕਲ ਦਾ । ੧੧੦.੧

ਅਨਾਹਦ—ਆਹਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧੁਨੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਨਹਦ' । ੧੨.੨, ੧੬੬.ਤ, ੨੬੭.ਤ

ਅਨਾਜ—ਅੰਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਨ' । ੫੬੮.੧

ਅਨਾਥ)— (ਸੰ. ਅਨਾਥ) ਨਾਥ ਰਹਿਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਲਕ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਬੇਸਹਾਰਾ ।

ਅਨਾਥਨ) ਪ੨੮.੧/੩੮੭.੧

ਅਨਾਦਿ—ਅਨਾਜ ਆਦਿ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਨ' । ਪ੮੧.੧

ਅਨਾਦਿ – (ਸੰ. ਅਨਾਦਿ) ਆਦਿ ਰਹਿਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਢ ਨਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੭੧.੧, ਪ੫੪.੩

ਅਨਿਆਉ—(ਸੰ. ਅਨ੍ਯਾਯ) ਬੇਇਨਸਾਫੀ । ੨੨੧.੩

ਅਨਿਕ – ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਨਕ' । ੩੨.੨, ੩੮.੧, ੩੯.੨, ੪੯.੧, ਪ੧.੧, ਪ੪.੩, ੯੩.੩², ੯੪.੪, ੧੧੨.੨, ੧੩੩.੩, ੧੪੮.੧, ੧੫੯.੧, ੧੬੬.੨, ੧੬੯.੩, ੧੮੮.੧, ੧੯੨.੨, ੨੨੯.੨, ੨੩੭.੧, ੨੭੭.੩, ੩੦੪.੧, ੪, ੩੨੫.੩, ੩੬੨.੪, ੩੬੭.੨, ੩੭੯.੧. ੨. ੩੯੮.੩. ੪੧੫.੨, ਪ੩੬.੨, ਪ੩੮.੨, ਪ੫੬.੧, ੩, ਪ੫੯.੨, ਪ੭੨.੪, ੬੦੬.੧, ੬੩੫.੪, ੬੪੬.੧, ੬੭੦.੩, ੬੭੨.੨

ਅਨਿਥਾ—(ਸੰ. ਅਨ੍ਯਥਾ) ਵਿਅਰਥ । ੪੭੩.੩, ੪੭੪.੪, ੪੭੫.੩, ੪੯੫.੨

ਅਨੀ – (ਸੰ. ਅਣਿ) ਨੋਕ, ਸਿਰਾ । ੩੬੫.੧

ਅਨੀਤ—(ਸੰ. ਅਨੀਤਿ) ਦੁਰਨੀਤੀ, ਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਪ੍ਰੀਤ । ੪੮੭.੪

ਅਨਸੁਨਿਓ—ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣਾ, ਅਣਸੁਣੀ ਕਰਨਾ । ੨੦੦.੨

ਅਨੁਕ੍ਰਮ—(ਸੰ. ਅਨੁਕ੍ਰਮ) ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ, ਨਿਰੰਤਰ । ੨੩੮.੩

ਅਨੁਚਰ—(ਸੰ. ਅਨੁਚਰ) ਦਾਸ, ਸੇਵਕ, ਟਹਿਲੂਆ । ਪ੭੦.੧

ਅਨੁਰਾਉ)—ਪ੍ਰੇਮ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਨਰਾਗਿ' । ੬੦.੪/੭੯.੪

ਅਨੁਰਾਗੋ)

ਅਨੂਪ – (ਸੰ. ਅਨੁਪਮ) ਉਪਮਾ ਰਹਿਤ, ਸਰਵੋਤਮ, ਅਤਿਸੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੩.੨, ੪, ਪ, ੩੯.੩, ੬੬.੨, ੮੦.੪, ੧੧੨.੨, ੧੨੨.੩, ੧੨੪.੩, ੧੬੩.੨, ੨੦੪.੧, ੨੧੩.੩, ੨੨੨.੨, ੨੫੪.੨, ੨੫੯.੨, ੨੮੪.੨, ੨੮ਪ.੩, ੩੦੩.੨, ੩੩ਪ.੨, ੩੪੭.੪, ੩੫੨.੧, ੪੨੯.੪, ੪੩੨.੧, ੬੨੧.੧, ੬੨੨.੧, ੬੪੦.੧, ੬੪੬.੧, ੬੫ਪ.੨, ੬੬੬.੧. ੬੬੯.੧

ਅਨੇਕ—ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਨਕ' । ੧.੪, ਪ, ੨੨.੪. ਪ੫.੨, ੬੩.੪, ੮੧ ੩. ੯੩.੧, ੯੯.੨, ੧੦੧.੧, ੧੦੮ ੨, ੧੦੮.੩, ੧੧੦.੨, ੧੧੬.੨. ੧੨੦.੧, ੧੨੩.੪, ੧੪੧.੧³, ੨, ੩. ੪, ੧੫੦.੨, ੧੬੧.੩. ੧੬੯.੨², ੧੮੮.੨, ੨੦੦ ੩, ੨੧੨.੧, ੨੨੭.੩, ੨੨੮.੩, ੨੩੨.੧, ੨੩੩.੧, ੨੪੩.੧, ੨੪ਪ.੧,੩, ੨ਪ੨.੪³, ੨ਪ੪.੩, ੨ਪ੫.੧³, ੨੭੩.੧,੨, ੨੭ਪ.੧, ੨੭੭.੧, ੩੩੦.੩, ੩੪੨.੧, ੩੪੯.੨, ੩੬੨.੪, ੩੭੦.੧, ੩੭ਪ.੨, ੩੭੮.੩, ੩੮੪.੨, ੩੯੨.੧, ੪੦ਪ.੩, ੪੧੭.੧, ੪੨੨.੧, ੪੨੭.੩, ੪ਪ੪.੧, ੪ਪ੯.੩, ੪੬੦.੨, ੪੬੨.੧, ੩, ੪੬੭.੧, ੪੯੩.੩, ਪ੧੨.੧, ਪ੧੯.੧, ਪ੨੨.੨, ਪ੩੧.੩, ਪ੩੬.੩, ਪ੫੯.੩, ਪ੬੩.੧, ਪ੬੭.੨, ਪ੭੨.੧, ੨, ੩, ਪ੮੩.੨, ੩, ੪, ੬੦੪.੨, ੬੨੦.੪, ੬੩੪.੨, ੬੩੭.੧, ੬੪੧.੪, ੬੪੨.੨, ੬੬੦.੨, ੬੭੪.੧, ੩, ੪

ਅਨੇਕਮੇਕ—ਅਨੇਕ ਵਿਚ ਇਕ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਅਨੇਕ ਵਿਚ ਇਕ ਦੇ ਮਿਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਬੋਧ ।੧੨.੪, ੧੯੦.੩, ੨੪੪.੨, ੨੭੬.੪, ੩੦੧.੪

ਅਪਸਰਗਾਤ—(ਸੰ. ਅਪਸਰ + ਗਾਕ) ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਭਿਆਗਣਾ, ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੀ ਹਵਾ ਦਾ ਸਰਨਾ । ੬੨੩.੩

ਅਪਜਸ)— (ਸੰ. ਅਯਯਸ਼) ਬਦਨਾਮੀ, ਅਪਕੀਰਤੀ। ੩੨੪.੧, ੩੮੪.੩/੩੭੦.੩,
ਅਪਜਸੁ) ੪੮੫.੨

ਅਪੰਥ)—(ਸੰ. ਅਪਥ) ਜਿਹੜਾ ਰਸਤਾ ਚਲਣਯੋਗ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਕੜਾ ਪੁਕੜਾ ਰਸਤਾ।
ਅਪਥ) ੩੬੯.੩/੧੦੭.੪

ਅਪਦਾ—(ਸੰ. ਆਪਦਾ) ਮੁਸੀਬਤ, ਬਿਪਤਾ, ਸੰਕਟ। ੫੭੨.੨

ਅਪਨੀ)— ਆਪਣਾ, ਨਿਜ ਦਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੫੦੩.੪/੫੫੨.੩²/
ਅਪਨੇ) ੩੭੯.੩, ੫੩੬.੧, ੬੬੪.੧
ਅਪਨੋਦੀ)

ਅਪਯੇ –(ਸੰ. ਅਧੇਯ) ਨਾ ਪੀਣਯੋਗ। ੬੪੮.੨

ਅਪਰ—(ਸੰ. ਅਧਰ) ਸੁੱਲਟ ਤੋਂ ਸੁੱਲਟ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੭੬.੨

ਅਪਰਸ—(ਸੰ. ਅਸ੍ਪ੍ਰਸ਼੍ਯ) 1. ਅਛੋਹ, ਅਸਪਰਸ਼। ੧੮੫.੪, ੩੨੮.੩, ੫੪੭.੨
2. ਪਵਿਤਰ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ। ੩੨.੨, ੬੪੮.੩

ਅਪਰਚੇ—(ਸੰ. ਅਪਰਿਚਯਿਨ੍) ਅਗਿਆਨੀ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰਤੀਤੀ ਤੋਂ ਅੰਞਾਣ। ੫੦੫.੪, ੫੧੭.੪

ਅਪਰਜੰਤ –(ਸੰ. ਅਪਰ੍ਯੰਤ) ਹੱਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਅਸੀਮ। ੧੪੩.੨

ਅਪਰੰਪਰ—ਅਪਾਰ, ਅਸੀਮ, ਬੇਅੰਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ। ੨.੮, ੯੨.੪, ੧੪੩.੪, ੨੨੨.੪, ੩੪੪.੧, ੩੯੬.੪

ਅਪਰਾਧ—(ਸੰ. ਅਪਰਾਧ) ਪਾਪ, ਜੁਰਮ, ਕਸੂਰ, ਦੋਸ਼, ਗੁਨਾਹ। ੨੩੯.੩, ੩੮੬.੪, ੫੩੨.੪, ੫੩੬.੩, ੬੩੩.੪

ਅਪਰਾਧਨ—ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਪਰਾਧ'। ੫੦੯.੪

ਅਪਰਾਧਿ—ਗੁਨਾਹ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਪਰਾਧ'। ੫੦੯.੪

ਅਪਰਾਧੀ—(ਸੰ. ਅਪਰਾਧਿਨ੍) ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੋਸ਼ੀ, ਪਾਪੀ। ੫੦੯.੪, ੫੧੨.੪

ਅਪਵਾਦ—(ਸੰ. ਅਪਵਾਦ) ਨਿੰਦਾ, ਬੁਰਾਈ। ੫੨੧.੧

ਅਪਵਿੱਤ੍—(ਸੰ. ਅਪਵਿਤ੍ਰ) ਅਸ਼ੁੱਧ, ਨਾਪਾਕ, ਮਲੀਨ, ਗੰਦਾ, ਜੋ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ। ੧੩੨.੧, ੫੦੧.੩

ਅਪਾਰ—(ਸੰ. ਅਪਾਰ) 1. ਅਸੀਮ, ਸੀਮਾ ਰਹਿਤ, ਜਿਸਦਾ ਪਾਰ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ੨.੧, ੩, ੬੭.੨, ੭੧.੧, ੭੩.੧, ੯੮.੧, ੧੮੦.੧, ੨੭੦.੩, ੩੦੨.੪, ੩੬੭.੩, ੩੭੩.੨, ੩੮੧.੩, ੪੭੩.੩, ੫੯੪.੪, ੬੦੬.੨
2. ਪਾਰ ਰਹਿਤ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ। ੨੧.੪, ੭੬.੨, ੮੬.੩, ੨੫੩.੨, ੨੬੯.੩, ੩੦੨.੪, ੩੦੪.੧, ੩੯੫.੪, ੬੪੮.੪
3. ਅਤੁੱਟ, ਨਿਰੰਤਰ, ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਵਾਲੀ। ੧੦.੩, ੧੧.੪, ੨੮.੩, ੨੯.੪, ੪੮.੩, ੫੯.੪, ੭੭.੩, ੧੨੮.੪, ੧੭੨.੨, ੨੪੮.੨, ੨੮੩.੨, ੨੮੫.੪

ਅਪਾਰਜੰਤ –(ਸੰ. ਅਪਰ੍ਯੰਤ) ਸੀਮਾ ਰਹਿਤ, ਅਸੀਮ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੭੧.੩

ਅਪਾਰੀ ਬੇਅੰਤ, ਅਪਾਰ, ਦੇਖੋ 'ਅਪਾਰ'। ੬੫੫.੩

ਅਪਾਰੁ—ਅਸੀਮ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੧੪੩.੨

ਅਪਾਵਨ—(ਸੰ. ਅਪਾਵਨ) ਅਪਵਿੱਤਰ, ਮਲੀਨ, ਅਸ਼ੁੱਧ। ੬੩੭.੧

ਅਪਿਉ—ਨਾ ਪੀਣਯੋਗ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਪਯੇ'। ੧੦.੪, ੧੧.੪, ੪੩੨.੩

ਅਪਿਆਉ)— (ਸੰ. ਅਪ੍ਯਾਯਨਮ੍) ਭੋਜਨ, ਖਾਣਾ। ੨੦੧.੨/੨੩੭.੪
ਅਪਿਆਵ)

ਅਪੀਉ)— (ਸੰ. ਅਪੇਯ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੀਣਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਅਨੰਦ ਰੂਪੀ
ਅਪੀਅ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ । ੨੦੮.੪. ੨੬੧.੨/੧੬.੨, ੭੭.੩, ੧੫੩.੩
ਅਪੁਨੇ—ਆਪਣਾ, ਨਿਜ ਦਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ । ੧੬੫.੪[3]
ਅਪੇਖ—(ਸੰ. ਅਪ੍ਰਤੱਖ) ਜੋ ਦੇਖਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਲੱਖ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੬੪੮.੨
ਅਫਲ—(ਸੰ ਅਫਲ) ਫਲ ਰਹਿਤ, ਬਿਨਾ ਫਲ । ੫੦੩.੩, ੬੩੮.੨
ਅਬਕੈ—(ਸੰ. ਅਥ) ਹੁਣ, ਇਸ ਵਾਰੀ । ੬੬੦.੪
ਅਬਗਤਿ—(ਸੰ. ਅਵਗਤਿ) ਜਿਸ ਦੀ ਗਤੀ ਸਮਝ ਨਾ ਆ ਸਕੇ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੧੪੧.੪
ਅੰਬਰ—(ਸੰ. ਅਮ੍ਬਰ) ਕਪੜਾ, ਬਸਤਰ । ੫੪.੪, ੧੩੬.੧, ੪੭੫.੧, ੫੩੭.੧, ੫੫੭.੨, ੫੮੧.੨
ਅਬਰਨ— (ਸੰ. ਅਵਰ੍ਣ) ਵੰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਕੁਲ ਰਹਿਤ, ਵਰਣ-ਭੇਦ ਤੋਂ ਉਪਰ । ੨੪.੪, ੩੨.੧
ਅੰਬਰੋ—ਕਪੜਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਬਰ' । ੪੧੯.੨
ਅਬਲੇ—(ਸੰ. ਅਬਲ) ਨਿਰਬਲ, ਬਲ ਰਹਿਤ । ੨੧੨.੨
ਅਬਿ—ਹੁਣ, ਇਸ ਵੇਲੇ । ੪੬.੧
ਅਬਿਗਤ)— ਜਿਸ ਦੀ ਗਤੀ ਸਮਝ ਨਾ ਆ ਸਕੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਬਗਤਿ' । ੩੬.੧
ਅਬਿਗਤਿ) ੫੬.੪, ੧੨੭.੪/੨.੧, ੩, ੮, ੭੧.੪, ੭੩.੪, ੮੧.੧, ੧੧੬.੩, ੧੨੨.੪, ੧੪੩.੩, ੧੫੩.੪, ੧੬੬.੪, ੨੫੩.੧, ੨੭੩.੪, ੩੪੪.੩
ਅਬਿਚਲ—(ਸੰ. ਅਵਿਚਲ) ਸਥਿਰ, ਅਟਲ, ਕਾਇਮ, ਜੋ ਵਿਚਲਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ । ੨੪੬.੧
ਅਬਿਨਾਸੀ—(ਸੰ. ਅਵਿਨਾਸ਼) ਜਿਸ ਦਾ ਕਦੀ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਵਿਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੧੬੮.੨, ੧੮੨.੨, ੨੪੮.੨, ੪੮੫.੨
ਅਬਿਬੇਕ)— (ਸੰ. ਅਵਿਵੇਕ) ਵਿਚਾਰਹੀਨਤਾ, ਬੇਸਮਝੀ, ਗਿਆਨਹੀਨਤਾ, ਬਿਬੇਕ ਤੋਂ
ਅਬਿਬੇਕੀ) ਰਹਿਤ । ੨੦੦.੧/੨੫.੨
ਅਭਗਨ—(ਸੰ. ਅਭਗ੍ਨ) ਜੋ ਕਦੀ ਭੰਗ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਖੰਡ, ਲਗਾਤਾਰ । ੩੦੨.੪
ਅਭਯਾਸ—(ਸੰ. ਅਭ੍ਯਾਸ) ਪੂਰਣਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨਾ । ੬੨੫.੪
ਅਭਰ—(ਸੰ. ਅ+ਭਰਣ) ਸਖਣਾ, ਖਾਲੀ, ਜੋ ਭਰਿਆ ਨਹੀਂ । ੩੨.੪
ਅਭਰਨ)— (ਸੰ. ਆਭਰਣ) ਜ਼ੇਵਰ, ਗਹਿਣਾ, ਅ ਕੂਸ਼ਣ, ੩੪੬.੧, ੪੮੦.੨, ੪੮੩.੨,
ਅਭਰਨੁ) ੫੬੦.੧, ੬੫੮.੧/੩੮੫.੨
ਅਭਲਾਖੀਐ— (ਸੰ. ਅਭਿਲਾਸ਼) ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਕਾਮਨਾ ਕਰਨਾ । ੨੨੧.੪
ਅਭਾਗੋ—(ਸੰ. ਅਭਾਗ੍ਯ) ਭਾਗਹੀਣ, ਬਦਕਿਸਮਤ । ੭੯.੧
ਅਭਿਆਸ—ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਭਯਾਸ' । ੬੨.੨, ੬੬.੪, ੧੮੯.੩, ੨੫੧.੪, ੨੬੪.੩, ੨੬੧.੨ ।
ਅਭਿਆਸੀ—(ਸੰ. ਅਭ੍ਯਾਸਿਨ) ਸਾਧਕ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੩੧.੨, ੧੧੬.੨, ੧੨੫.੩, ੧੮੨.੪, ੨੪੮.੪, ੩੨੮.੨, ੩੩੭.੧
ਅਭਿਆਸੁ—ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਭਯਾਸ' ੬੦੩.੪
ਅਭਿਮਾਨ—(ਸੰ. ਅਭਿਮਾਨ) ਹੰਕਾਰ, ਗਰਬ, ਘੁਮੰਡ, ਗੁਮਾਨ । ੧੬੧.੧, ੨੮੮.੨, ੩੩੫.੧, ੪੬੧.੩
ਅਭਿਮਾਨੀ—(ਅਭਿਮਾਨਿਨ੍) ਹੰਕਾਰੀ, ਘੁਮੰਡੀ, ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੬੫.੩, ੨੩੬.੪

ਅਭਿਮਾਨੁ—ਹੰਕਾਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਭਿਮਾਨ' । ੪੬੬.੪, ५१੦.१

ਅਭਿਲਾਖ – ਇਛਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਭਲਾਖੀਆਂ' । ੬੦੭.੨

ਅਭੀਚ – (ਸੰ. ਅਭਿਜਿਤ੍) ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਛੱਤਰ, ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂੰਹ ਜਿਹੜਾ ਧਰਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਛੱਤਰ ਦੀ ਲਗਨ ਵਿਚ ਸ਼ਤਰੂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਿਆਂ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੩੪੫.੨, ੬५੧.੪, ੬५੮.੪, ੬५੯.੨, ੬੬੦.੧

ਅਭੁਲਿ—(ਸੰ. ਭ੍ਰਂਸ਼੍ ਧਾਤੂ ਤੋਂ) ਜੋ ਨਾ ਭੁਲੇ, ਜੋ ਗ਼ਲਤ ਨਾ ਹੋਵੇ । ੪੭५.੩

ਅਭੇਖ—(ਸੰ. ਅ + ਭੇਸ਼) ਭੇਸ ਬਿਨਾਂ । ੬੦੦.੪

ਅਭੇਦ—(ਸੰ. ਅਭੇਦ) ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੬੪੮.੧

ਅਭੇਵ)— ਭੇਦ ਰਹਿਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਭੇਦ' । २१.३, ८, ३੦.੪, ८३.१, १२੬.३, **ਅਭੇਵਾ**) १४३.४, ३੦४.१, ३३੦ ४ ३४४.१, ੬१२.२, ੬२४.४, ੬५३ ३/८ ७

ਅਭੈ—(ਸੰ. ਅਭਯ) ਨਿਡਰ, ਨਿਰਭੈ, ਭੈ ਰਹਿਤ । ७८ २, १३५ २

ਅਮਰ—1. (ਸੰ. ਅਮਰ) ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਚਿਰੰਜੀਵ, ਸਦੀਵੀ, ਕਦੀ ਖਤਮ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ । २४.२, १੬२.२, ५८४.४

2. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ.—ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਗੁਰੂ । ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਭਾਈ ਤੇਜ ਭਾਨ ਖੱਤਰੀ । ਜਨਮ ਮਈ 5, 1479 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਬਾਸਰਕੇ ਵਿਖੇ । ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਨੇ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਰਹੁ-ਰਸਮਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆ ਸਨ । 12 ਸਾਲ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਖੇ ਅਣਥੱਕ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲਣ ਉਪਰੰਤ ਸੰਨ 1552 ਵਿਚ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ । ਲੰਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਪਰਪੱਕ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿਤ 22 ਮੰਜੀਆਂ ਥਾਪੀਆਂ, ਸਤੀ ਦੀ ਰਸਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧਤਾ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ । ਆਪ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਸਨ । ਤਕਰੀਬਨ 95 ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਉਪਰੰਤ 1 ਸਤੰਬਰ 1574 ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ । 870 ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ । ४.२.,४.५

ਅਮਰਹਿ—ਕਦੀ ਖਤਮ ਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਮਰ' (1) । १੬.३

ਅਮਰਨ—ਸਦੀਵੀ, ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਮਰ' (1) ७२.२

ਅਮਰਪਦ)— (ਸੰ. ਅਮਰ + ਧਦ) ਅਮਰਤਾ ਦਾ ਸਥਾਨ, ਮੁਕਤੀ, ਮੋਖ, ਦੈਵ-ਪਦ ।
ਅਮਰਾਪਦ) ८੬.२, २१८.२, ५८५.२/੬७.४

ਅਮਲ—(ਸੰ. ਅਮਲ) 1. ਮਲ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਮਲ, ਸਵੱਛ, ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ । १३੬.३, २८੬.१, ३०੬.१

2. (ਅ. ਅਮਲ) ਨਸ਼ਾ । ३२३.३

ਅਮਲੀ—ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਮਲ' (2) ३२३.३

ਅਮਾਨ—(ਸੰ. ਅਮਾਨਿਨ) ਘਮੰਡ/ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੬੬५.४, ੬੦५.३

ਅਮਿਤ)— (ਸੰ. ਅਮਿਤ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਣਿਆ ਜਾਂ ਨਾਪਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਬੇਹਿਸਾਬ ।
ਅਮਿਤਿ) १३.२/੭१.२, १२੬.४

ਅਮੀਅ—ਉਹ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਮਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' । २८.३

ਅਮੋਦ—(ਸੰ. ਆਮੋਦ) ਖੁਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਖੇੜਾ, ਆਨੰਦ । २५੭.४

ਅਮੋਲ)— (ਸੰ. ਅਮੂਲ੍ਯ) ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁੱਲ ਵਾਲਾ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਾ ਪੈ ਸਕੇ।
ਅਮੋਲਕ) ੧੭.੨[3], ੩[3], ੪[3], ੬੭.੨, ੩੨੬.੩, ੩੩੨.੧, ੩੪੮.੪, ੩੬੬.੩. ੪੪੪.੨, ੫੫੯.੧, ੫੬੨.੩/੩੮੯.੧

ਅਮੋਲਾਨੂਪ—(ਸੰ. ਅਮੂਲ੍ਯ + ਅਨੁਪਮ) ਅਣਮੁੱਲਾ ਤੇ ਉਪਮਾ ਰਹਿਤ। ੧੬੬.੩

ਅੰਮ੍ਰਿਤ)— (ਸੰ. ਅਮ੍ਰਤ) 1. ਅਮਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ/ਵਾਲ/ਵਾਲੇ। ੪.੧[2], ੨[2], ੩[2]
ਅਮ੍ਰਿਤ) ੮[2], ੧੮.੨, ੪੮.੪, ੫੨.੨, ੫੯ ੪- ੬੫.੨, ੭੮.੨, ੮੬.੧, ੮੬.੨,
ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ) ੬੬.੧, ੬੭.੪, ੧੦੬ ੪, ੧੧੨ ੧, ੧੧੬.੪, ੧੨੮.੪, ੧੬੨ ੨,
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ) ੧੭੧.੪, ੧੭੪.੩. ੧੭੬.੩, ੧੮੬ ੩, ੧੬੩.੨, ੨੦੧.੪, ੨੧੬.੨, ੨੫੧.੩, ੨੫੬.੪, ੨੮੫.੪, ੨੬੬.੧, ੩੨੦.੪, ੩੨੫.੩, ੩੬੦.੪, ੩੭੪.੪, ੩੭੫.੧, ੩੬੧.੩, ੩੬੩ ੨, ੪੦੧.੨, ੪੨੭.੨. ੪੨੬.੨, ੪੩੨ ੩, ੪੪੬.੪, ੪੫੧.੪, ੪੫੧.੪. ੫੩੦.੪, ੫੫੬ ੪. ੫੮੫ ੨[3], ੬੨੧.੨, ੬੨੨.੩, ੬੪੬.੧. ੬੬੫ ੪, ੬੬੬.੨, ੬੭੦.੨/੬੮.੩/ —/੬੪.੨, ੧੦੪.੩. ੧੦੭.੩

2. ਆਨੰਦਦਾਇਕ। ੨੦੧.੨, ੩੮੬.੩, ੩੬੬.੩, ੪੨੩.੧, ੪੬੧.੩, ੫੬੦.੩, ੫੬੭.੩/—/—/—

3. ਸੁਧਾ, ਆਬਿਹਯਾਤ, ਅਮਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਲ। ੧੬੨.੧/—/—/—

4. ਦੁੱਧ। ੨੦.੧, ੨੦੨.੧/—/—/—

5. ਅਮਰਤਾ, ਮੁਕਤੀ, ਅਮਰ ਪਦ। ੨੭.੩, ੧੦੬.੩/—/੩੧੬.੪/—

6. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ, ਰਾਤ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪਹਿਰ। ੩੬੧.੪, ੫੬੮.੪/—/—/—

ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸੁ—ਆਨੰਦਮਈ ਰਸ, ਆਤਮਿਕ ਅਨੁਭਵ। ੫੩੦.੪

ਅਰ—ਅਤੇ, ਹੋਰ, ਤੇ। ੨੩੦.੨, ੫੩੩.੨, ੫੪੦.੨, ੩, ੫੭੬ ੧, ੫੬੬.੨, ੬੦੮.੩ ੬੫੩.੩, ੬੬੫.੨

ਅਰਕ—(ਸੰ. ਅਰ੍ਕ) 1. ਅੱਕ ਦਾ ਬੂਟਾ ਜਿਸ ਦਾ ਸਵਾਦ ਕੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪੭੭.੨

2. ਸੂਰਜ। ੫੦੪.੩

ਅਰਕਸੁਤ—(ਸੰ. ਅਰ੍ਕ + ਸੁਤ) ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਯਮਰਾਜ। ੫੨੪.੩

ਅਰਗਜਾ—ਕਸਤੂਰੀ, ਚੰਦਨ, ਕੇਸਰ, ਅਬਰ, ਮੁਸ਼ਕ, ਬਿਲਾਈ, ਗੋਰੋਚਨ, ਕਪੂਰ, ਆਦਿਕ ਸੁਗੰਧਿਤ ਸਮਗਰੀ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੁਗੰਧਿਤ ਪਦਾਰਥ। ੬੬,੧[2], ੬੪.੩, ੧੨੨.੩, ੧੨੪.੨, ੩੪੬.੩, ੩੮੬.੩, ੪੪੫.੩

ਅਰਜਨ (ਗੁਰੂ)—ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਨ। ਆਪਦਾ ਜਨਮ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਵਿਖੇ ਮਾਤਾ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁਖੋਂ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1563 ਈ. ਵਿਚ; ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠੀ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ) ਆਦਿ ਨਗਰ ਵਸਾਉਣ ਵਾਲੇ; ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਾਵਨ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ 1604 ਵਿਚ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕੀਤੀ। 30 ਮਈ, 1606 ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਅਤਿ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਸਹਿ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਪਦੇ 2305 ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਸਲੋਕ ਆਦਿ ਦਰਜ ਹਨ। ੬.੮

ਅਰਡੁ—(ਸੰ. ਏਰਣ੍ਡ) ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬੂਟਾ ਜਿਸਦੇ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ ਤੇਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੩੦੬.੨

ਅਰਥ—(ਸੰ. ਅਰ੍ਥ) 1. ਧਨ, ਪਦਾਰਥ। ੧੭੭.੩, ੬੪੬.੨, ੬੫੧.੪, ੬੫੬.੩

2. ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ। ੭੬.੨, ੨੪੬.੩

3. ਪ੍ਰਯੋਜਨ, ਮਹਾਰਥ । ੪੧ਫ਼ ੪

ਅਰਥੀ—(ਸੰ. ਅਰ੍ਥਿਨ) ਇਛਾ ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਗਰਜੀ, ਲੋੜਵੰਦ । ਫ਼੭੪.੩

ਅਰਧ— (ਸੰ. ਅਧਸ੍) 1. ਹੇਠਾਂ, ਨੀਚੇ, ਥਲੇ । ੭੧.੩, ੧੩ਫ਼.੩, ੩੧੩.੩

2. (ਸੰ. ਅਰ੍ਧ) ਅੱਧਾ । ੫੪੦.੪

ਅਰਧਨ—(ਸੰ. ਆਰਾਧਨ) ਪੂਜਾ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਭਗਤੀ । ੧੫ਫ਼.੨

ਅਰਨ—(ਸੰ. ਅਰੁਣ) ਲਾਲ ਰੰਗ । ਫ਼੦੦.੧

ਅਰਪ)— (ਸੰ. ਅਰ੍ਪਣ) ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ, ਸੌਂਪ ਦੇਣਾ । ੪ਫ਼੪.੩, ੫੮੪.੪/

ਅਰਪਤ) ੨੪੫.੨, ਫ਼੩ਫ਼.੩/੨੫੫.੨/੩੩੪.੨

ਅਰਪਨ)

ਅਰਪੇ)

ਅਰਬਿੰਦ—(ਸੰ.ਅਰਵਿਨ੍ਦ) ਕਮਲ, ਪੰਕਜ । ੪੩੫.੩

ਅਰਭਕ—(ਸੰ. ਅਰ੍ਭਕ) ਬੱਚਾ, ਬਾਲਕ । ੩੫੩.੪

ਅਰਾਧਨ)— ਭਗਤੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਰਧਨ' । ਫ਼੭੧.੪/੫੫ਫ਼.੪/੪ਫ਼੮.੧/੪੦੮.੧

ਅਰਾਧਬੇ)

ਅਰਾਧਿ)

ਅਰਾਧੇ)

ਅਰਿ)— ਯੋਜਕ, ਅਤੇ, ਤੇ, ਹੋਰ । ੨ਫ਼੫.੩/੧.ਓ, ੧੩.੨, ੪੨.੧, ੨, ੩, ੫ਫ਼.੧,

ਅਰੁ) ੭੧.੧, ੨, ੮੧.੨, ੮੫.੨, ੮ਫ਼.੩, ਓ੦.੨, ਓਓ.੩, ੧੮੦.੪, ੧੮੭.੩, ੨੨੮.੧, ੨੩ਓ.੪, ੨੭੨.੩, ੨੮੧.੨, ੨ਓ੭.੨, ੩੦੦.੪, ੩੦ਓ.੨, ੩੨੨.੧, ੩੨੭.੩, ੩੭ਫ਼.੪, ੩੮੧.੧, ੪੨੩.੪, ੪੫੪.੧,੨, ੪, ੪ਓ੦.੧, ੫੦੪.੨, ੫੩੧.੪, ੫੫੦.੨, ੪, ੫੫੨.੧, ਫ਼੩੮.੨, ਫ਼੫੮.੨

ਅਰੁਨ—ਲਾਲ ਰੰਗ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਰਨ' । ੧੨੨.੧, ੧੭੩.੨

ਅਰੁਨਾਈ—ਲਾਲੀ ਵਾਲੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਰਨ' । ੫ਓ੭.੧

ਅਰੋਗ—(ਸੰ. ਅਰੋਗ੍ਯ) ਨਿਰੋਗ, ਤੰਦਰੁਸਤ, ਨਰੋਇਆ । ੩੫੪.੧, ੫੦੫.੧, ੫੨ਫ਼.੧, ੫੪ਓ.੨

ਅਰੋਗਪਨ—ਰੋਗ ਦਾ ਅਭਾਵ, ਦੇਖੋ 'ਅਰੋਗ' । ੩੫੩.੩

ਅਰੋਗੀ—ਤੰਦਰੁਸਤ, ਦੇਖੋ 'ਅਰੋਗ' । ੨ਫ਼੭.੩

ਅਲ—(ਸੰ. ਅਲਿ) ਭੌਰਾ, ਭੰਵਰਾ । ੫ਫ਼੮.੩, ੫੮੭.੪, ੫ਓ੦.੩, ਫ਼ਫ਼੧.੨

ਅਲਖ—(ਸੰ. ਅਲਕ੍ਸ਼੍ਯ) ਜੋ ਲਖਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ੨.੧,੩,ਓ, ੮.੭, ੧੨.੩, ੧੫.੩, ੨੦.੪, ੩੦.੪, ੩ਫ਼.੧, ੪੨.੩, ੪੮.੧, ਫ਼੪.੧, ੭੭.੨, ੮੧.੪, ੮੩.੧, ਓ੮.੩, ੧੦੩.੪, ੧੧ਫ਼.੩, ੧੨ਫ਼.੩, ੧੩੫.੩, ੧੪੩.੪, ੧੪੪.੩, ੧੮੧.੪, ੨੨ਫ਼.੪, ੨੩ਫ਼.੩, ੨੫੩.੨, ੨ਫ਼੭.੪, ੨ਫ਼ਫ਼.੨, ੨੭੪.੪, ੨੭੫.੨, ੩੦੪.੧, ੩੩੦.੪, ੩੪੪.੩, ੩੫੨.੪, ੪੦ਫ਼.੪, ਫ਼੧੨.੨, ਫ਼੨੪.੪, ਫ਼੪੮.੧, ਫ਼੫੩.੩

ਅਲਪ—(ਸੰ. ਅਲ੍ਪ) ਥੋੜਾ, ਘੱਟ, ਤੁੱਛ । ੩੮੩.੪, ੫ਫ਼ਓ.੪

ਅਲਾਪ—(ਸੰ. ਅਲਾਪ) ਸੰਗੀਤਕ ਉਚਾਰਣ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਧੁਨੀ, ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਝੰਨਕਾਰ । ੨ਫ਼ਫ਼ ੪

ਅਲਿ—ਭੌਰਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਲ' । ੧੮੭.੨, ੨ਓ੨.੨, ੩੧੮.੨, ੩੧ਓ.੨, ੩੨੧.੧, ੪ਫ਼੩.੪

ਅਲੇਖ—ਜੋ ਲਖਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਲਖ' । ੭੧.੨, ੧੩੫.੩, ੨੫ਓ.੪[੨], ੨ਫ਼੦.੩, ੩੫੨.੪

ਅਲੋਈਐ – (ਸੰ. ਅਵਲੋਕਨ) ਵੇਖੀਏ, ੪੯੯.੧

ਅਲੋਗ)— ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਨਿਰਲੇਪ, ਵਿਰੱਕਤ । ੨੪੩.੪/੨੬੭.੩

ਅਲੋਗੀ)

ਅਵਸਥਾ— (ਸੰ. ਅਵਸ੍ਥਾ) ਹਾਲਤ, ਦਸ਼ਾ । ੧੫੯.੩

ਅਵਖਦ – (ਸੰ. ਔਖਧ) ਦੁਆਈ, ਦਾਰੂ । ੫੧੬.੨[3]

ਅਵਗਾਹ—(ਸੰ. ਅਵਗਾਹ) ਖੋਜ ਖੋਜ ਕੇ ਗਾਹ ਗਾਹ ਕੇ, ਭਾਵ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ । ੩੯੧.੩

ਅਵਗਾਹਨ)— (ਸੰ. ਅਵਗਾਹਨ) ਪੂਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਡੂੰਘੀ ਖੋਜ

ਅਵਗਾਹਨੁ) ਵਿਚਾਰ, ਲੀਨ ਹੋਕੇ ਕੀਤੀ ਵਿਚਾਰ । ੫੮.੩, ੬੨.੧, ੬੭.੩, ੭੬.੧, ੧੨੫.੩, ੧੪੬.੧, ੫੯੦.੪/੨੩੪.੨

ਅਵਗਾਹਿ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਕੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਵਗਾਹ' । ੧੪੪.੪, ੩੫੯.੨

ਅਵਗਾਹੀ)— ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਵਗਾਹਨ' । ੫੮੧ ੪/

ਅਵਗਾਹੀਐ) ੫੫੩.੩

ਅਵਗਿਆ—(ਸੰ. ਅਵਜ੍ਞਾ) ਨਿਰਾਦਰੀ, ਹਤਕ, ਹੇਠੀ, ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ, ਅਪਮਾਨ । ੧੯੧.੧, ੩੨੬.੨, ੩੭੮.੪, ੩੭੯.੨, ੪੪੪.੩, ੪੬੬.੪

ਅਵਗੁਨ)— (ਸੰ. ਅਵਗੁਣ) ਗੁਣ ਦੇ ਉਲਟ, ਗੁਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਦੋਸ਼, ਐਬ, ਔਗੁਣ ।

ਅਵਗੁਨੁ) ੩੨੬.੪, ੩੫੮.੧, ੪੮੭.੩, ੪੬੪.੪, ੫੦੪.੪, ੫੨੮.੪, ੫੩੬.੨ ੬੧੧.੧/੫੪੭.੩

ਅਵਘਟ)— (ਸੰ. ਅਵਘਟ) ਦੁਰਗਮ, ਉਚਾ-ਨੀਵਾਂ, ਔਖੀ ਘਾਟੀ । ੩੬੩.੪/

ਅਵਘਟਿ) ੨੪੮.੧

2. ਮਨ ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ।—/੫੭੯.੪

ਅਵਤਾਰ—(ਸੰ. ਅਵਤਾਰ) ਜੋ ਉਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਉਤਰੇ, ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ । ੨੧.੪, ੭੨.੨

ਅਵਧ)— (ਸੰ. ਅਵਧਿ) ਉਮਰ, ਆਯੂ । ੨੪੩.੪, ੫੭੧.੨/੬੬੭.੩

ਅਵਧਿ)

ਅਵਧੂਤ—(ਸੰ. ਅਵਧੂਤ) ਤਿਆਗੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਵਿਰੱਕਤ । ੧੧੪.੩[3]

ਅਵਰ—(ਸੰ. ਅਵਰ) ਹੋਰ, ਦੂਜਾ । ੬੦੩.੩

ਅਵਲੰਬ—(ਸੰ. ਅਵਲਮ੍ਬ) ਆਸਰਾ, ਸਹਾਰਾ, ਆਧਾਰ । ੨੨੬.੩, ੨੫੩.੩, ੩੧੫.੨

ਅਵਲੋਇ)— ਦਿਸਣਾ, ਵਿਖਾਈ ਦੇਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਲੋਈਐ' । ੪੦੯.੩/੧੬੬.੩/

ਅਵਲੋਈ) ੬੨੧.੧

ਅਵਲੋਕਤ)

ਅਵਿਗਿਆ—ਆਗਿਆ ਨਾ ਮੰਨਣੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਵਗਿਆ' । ੪੩੬.੨

ਅਵਿਧ—ਆਯੂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਵਧ' । ੪੯੫.੪

ਅਵਿਲੋਇ)— ਵਿਖਾਈ ਦੇਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਲੋਈਐ' । ੪੬੮.੩/੨੧੩.੨

ਅਵਿਲੋਕ)

ਅਵੇਸ—(ਸੰ. ਆਵੇਸ਼) ਲਗਨ, ਜੋਸ਼ । ੧੦੬.੩, ੧੩੩.੩, ੧੩੭.੪, ੧੮੬.੨, ੨੧੦.੩, ੨੧੧.੪, ੨੧੪.੩, ੨੨੫.੧, ੨੪੫.੪, ੨੪੮.੩, ੨੮੩.੪, ੩੪੬.੩

ਆਇ)— ਆਉਣਾ, ਆਵਣਾ, ਆ ਕੇ । ੧੮੪.੨, ੪੦੩.੪, ੪੨੨.੪, ੫੪੮.੧,
ਆਇਓ) ੫੫੫.੧, ੫੯੦.੨/੪੨੨.੧, ੫੦੪.੪, ੫੪੩.੨/੩੪੬.੧, ੩੭੨.੧,
ਆਇਕੈ) ੪੨੬.੨, ੫੪੮.੧, ੫੮੬.੨/੫੯੩.੨/੧੯੧.੨, ੩੧੬.੨, ੬੨੧.੧
ਆਇਯੋ) ੬੫੮.੩, ੬੬੦.੨,/੨੮.੧, ੩੩.੪, ੫੨.੨, ੭੮.੧, ੮੫.੪. ੮੬.੧,
ਆਈ) ੧੩੫.੧, ੨੦੫.੧, ੨੧੭.੧, ੩੪੮.੨, ੪੯੮.੨, ੫੬੨ ੧
ਆਏ)

ਆਸ—(ਸੰ. ਆਸ਼ਾ) ਇੱਛਾ, ਚਾਹ, ਉਮੀਦ, ਕਾਮਨਾ, ਲਾਲਸਾ । ੨੫੪.੪, ੨੭੯.੪, ੭੮੬.੧, ੪੨੪.੨, ੪੫੧.੨, ੪੬੬ ੨

ਆਸਕਤਿ—(ਸੰ. ਆਸਕ੍ਤ) ਲੀਨ ਹੋਣਾ, ਲਿਪਤ ਹੋਣਾ, ਪ੍ਰੇਰੇ ਹੋਣਾ । ੧੫੭.੨

ਆਸਨ—(ਸੰ. ਆਸਨ) ਬੈਠਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ । ੪.੭

ਆਸਪਾਸ—ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ, ਇਰਦ ਗਿਰਦ । ੬੬੨.੩

ਆਸਰੋ—(ਸੰ. ਆਸ਼੍ਰਯ) ਸਹਾਰਾ, ਓਟ । ੩੮੭.੧, ੪੨੮.੨, ੪੭੩.੧, ੫੦੩.੪, ੫੪੮.੪

ਆਸਵੰਤ—ਆਸ ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਆਸ' । ੪੨੮.੨

ਆਸਾ—(ਸੰ. ਆਸ਼ਾ) ਉਮੀਦ, ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ । ੨੬.੪, ੮੨.੩, ੧੦੫.੧, ੧੪੫.੩, ੧੯੦.੧ ੨੩੩.੨, ੨੭੨.੨, ੨੮੧.੨, ੨੮੨.੩, ੩੩੬.੩, ੪੦੯.੧, ੪੨੮.੨, ੪੩੪.੨, ੪੫੮.੨, ੫੦੩.੧, ੫੧੧.੩, ੫੯੨.੩

ਆਸ੍ਰਮ—(ਸੰ. ਆਸ਼੍ਰਮ) 1. ਅਵਸਥਾ, ਭਾਵ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ, ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ, ਗ੍ਰਿਹਸਥ, ਬਾਨਪ੍ਰਸਥ, ਸੰਨਿਆਸ । ੩੭੫.੪

2. ਥਾਂ, ਟਿਕਾਣਾ, ਅਸਥਾਨ । ੪੦੨.੩

ਆਹਿ— ਹੈ, ਹੋਣਾ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲਿਕ ਰੂਪ । ੭੬.੨, ੨੦੨.੩, ੩੫੯.੧, ੬੪੩ ੧

ਆਕ—ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬੂਟਾ ਜਿਸਦਾ ਦੁੱਧ ਵਿਹੁਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਦੁਆਈਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਰਕ'(1) । ੫੧੮.੨

ਆਂਕਸਹਿ—ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮੂੰਹੇ ਕੁੰਡੇ ਦੀ ਮਾਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਕਸ' । ੨੩੧.੨

ਆਕਾਸ—(ਸੰ. ਆਕਾਸ਼) ਅਸਮਾਨ, ਗਗਨ, ਅੰਬਰ । ੭੫.੩

ਆਕਾਰ—(ਸੰ. ਆਕਾਰ) ਸਰੂਪ, ਵਜੂਦ, ਰਚਨਾ । ੫੧.੧

ਆਕ੍ਰਘਨ—(ਸੰ ਆਘ੍ਰਾਣ) ਸੁੰਘਣਾ । ੨੨੬.੨

ਅੱਖੇ)— (ਸੰ. ਅਕ੍ਸਿ) ਅੱਖ, ਨੇਤਰ । ੪੩੯.੪/੬੭੫.੪
ਆਖੈ)

ਆਂਗ—(ਸੰ. ਅਙ੍ਗ) ਅੰਗ (ਸਰੀਰ ਦੇ) । ੪੦੨.੪

ਆਂਗਨ)-- —(ਸੰ. ਅਙ੍ਗਨ) ਵਿਹੜਾ, ਘਰ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹਿੱਸਾ । ੬੫੨.੨/੭੫੧.੨
ਆਂਗਠਿ)

ਆਗਮ—(ਸੰ. ਆਗਸ੍) ਪਹੁੰਚ, ਆਮਦ । ੨੧੬.੨

ਆਗਯਾ—(ਸੰ. ਆਜ੍ਞਾ) ਹੁਕਮ, ਫ਼ਰਮਾਨ, ਆਦੇਸ਼ । ੬੧੮.੨, ੬੬੪.੧

ਆਗਿ—(ਸੰ.ਅਗ੍ਨਿ) ਅੱਗ । ੬੯.੨, ੧੬੭.੧, ੨੨੪.੧, ੪੯੫.੧

ਆਗਿਆ—ਹੁਕਮ, ਆਦੇਸ਼, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਆਗਯਾ' । ੮੭.੨[3], ੧੭੮.੧, ੨, ੧੮੦.੧, ੨੧੨.੭, ੨੬੧.੭, ੫੨੦.੪

ਆਗਿਆਕਾਰੀ—(ਸੰ. ਆਜ੍ਞਾਕਾਰਿਨ੍) ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਅਥਵਾ ਉਸਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੭੭.੪, ੨੧੨.੭, ੨੬੦.੪, ੨੬੧.੭, ੩੦੨.੭

ਆਂਗੁਰੀ—(ਸੰ. ਅङ्गुरि) ਉਂਗਲੀ । ੩੧੦.੧/੬੩੨.੨

ਆਗੈ)— (ਸੰ. ਅਗ੍ਰ) ਮੂਹਰੇ, ਅਗੇ । ੩੨੦ ੧/੧੧੧.੧, ੧੩੪.੧, ੩੩੪.੧, ੩੭੩.੨,
ਆਗੈ) ੪੧੩.੨, ੪੯੧.੧, ੫੮੪.੧, ੬੦੦.੩

ਆਚਾਰ—(ਸੰ. ਆਚਾਰ) ਕਰਣੀ, ਕਰਤਬ । ੧੨੬.੩

ਆਜ)— (ਸੰ. ਅਦ) ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ, ਇਹ ਦਿਨ । ੨੦੫.੧, ੨੧੨.੪, ੬੫੨.੧,
ਆਜੁ) ੬੫੪.੪/੩੪੫.੧

ਆਠ—(ਸੰ. ਅष्ट) ਅੱਠ, ਚਾਰ ਦਾ ਦੁਗਣਾ, ਦੋ ਘੱਟ ਦਸ, ਸੱਤ ਅਤੇ ਨੌਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ । ੨੨੮.੪,[3] ੨੨੬.੧. ੩[2], ੩੧੦.੪

ਆਠ ਜਾਮ)— (ਸੰ. ਅਠ+ਯਾਮ) ਅੱਠ ਪਹਿਰ, ਦਿਨ-ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਚਾਰ ਪਹਿਰ
ਆਠੋ ਜਾਮ) ਦਿਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਰਾਤ, 24 ਘੰਟਿਆ ਦਾ ਸਮਾਂ । ੩੪੫.੧/੩੩੪ ਤ

ਆਢ—ਅੱਧੀ ਦਮੜੀ, ਕੌਡੀ । ੬੧੫.੨

ਆਤਮ)— (ਸੰ. ਆत्मन्) ਅੰਤਹਕਰਣ, ਰੂਹ । ੬੧.੨, ੬੩.੪, ੬੪.੪, ੭੬.੧,
ਆਤਮਾ) ੮੬.੧, ੧੧੨.੨, ੧੧੫.੨, ੧੩੭.੪, ੨੧੦.੩, ੨੧੧.੩, ੨੨੫.੧, ੨੨੭.੧, ੨੪੫.੪, ੨੪੮.੩, ੩੨੮.੩, ੬੬੩.੩, ੬੭੫.੪/੩੯੧.੪, ੪੦੪.੩, ੫੦੨.੪, ੫੯੮.੪. ੬੨੫.੪

ਆਤੁਰ—(ਸੰ. ਆतुर) ਵਿਆਕੁਲ, ਪੀੜਤ, ਬੇਚੈਨ । ੫੭੧.੪, ੬੧੦.੨

ਆਦ—(ਸੰ. ਆदि) ਮੁੱਢਲਾ, ਕਦੀਮੀ, ਪ੍ਰਾਰੰਭਕ । ੬.੪

ਆਦਰਸ—ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਲੁਪਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਦਰਸ' (1) । ੧੫੩.੧

ਆਦਿ—ਕਦੀਮੀ, ਮੁੱਢਲਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਆਦ' । ੧.੩, ੯, ੧੦, ੬.੧, ੨, ੩, ੫, ੭.੬, ੮.੨, ੪, ੫, ੧੬.੪, ੫੪.੨, ੫੬.੧. ੭੧.੧, ੮੨.੨, ੮੬.੩, ੧੦੬ ੪, ੧੧੯.੪, ੧੩੩.੪, ੧੪੧.੩, ੧੪੩.੧, ੧੪੪.੧, ੧੮੮ ੩, ੨੧੪.੩, ੨੩੭.੨, ੨੪੧.੧, ੨੫੦.੪, ੩੧੬.੨, ੩੨੧.੨. ੩੮੩.੧, ੪੩੬ ੨, ੫੫੪.੩, ੫੮੧.੧, ੬੨੪.੧

ਆਦਿਤ—(ਸੰ. ਆदित्य) 1. ਸੂਰਜ । ੪੫੩.੧

2. ਸੂਰਜ ਦਾ ਦਿਨ, ਐਤਵਾਰ । ੪੮੪.੧

ਆਦੇਸ—(ਸੰ. ਆदेश) 1. ਆਗਿਆ, ਹੁਕਮ, ਨਿਰਦੇਸ਼ । ੧ ੩, ੫, ੧੦. ੮੨.੨, ੨੧੪.੩

2. ਬੰਦਨਾ, ਪ੍ਰਣਾਮ, ਨਮਸਕਾਰ । ੧੮੬.੪

ਆਦੇ—ਮੁੱਢ (ਭਾਵ ਆਕਾਸ਼), ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਆਦ' । ੧੬ ੪

ਆਂਧਨ)— ਨੇਤ੍ਰਹੀਣ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅੰਧ' । ੪੭੫.੨/੩੧੪.੧, ੩੧੫.੧/੧੯੧.੪/
ਆਂਧਰੇ) ੪੪੩.੩, ੫੭੮.੨, ੬੦੦.੧
ਆਂਧਰੈ)
ਆਂਧਰੋ)

ਆਧਾਨ— ਗਰਭ ਠਹਿਰਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਧਾਨ' । ੨੩੭.੩

ਆਧਾਰ—ਆਸਰਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਧਾਰ' (1) ੫੮੧.੧

ਆਧਿ—(ਸੰ. ਆधि) ਮਨ ਦੀ ਪੀੜਾ, ਫਿਕਰ, ਚਿੰਤਾ । ੭੮.੧, ੨੩੩.੪

ਆਨ)— 1. (ਸੰ. ਅन्य) ਦੂਸਰਾ, ਹੋਰ । ੧੨.੧, ੨, ੧੬.੧, ੪, ੨੦.੧, ੩੪.੨,
ਆਨਦੀ) ੮੪.੨, ੧੦੫.੨[3], ੧੧੦.੩, ੧੪੨.੪, ੧੭੦.੨[3], ੧੮੩.੨,੩, ੨੧੮.੩, ੪, ੨੪੭.੩, ੨੮੫.੪, ੩੩੬.੩, ੩੫੫.੧, ੨, ੩੬੪.੨, ੪੧੨.੨, ੪੨੬.੨, ੪੩੧.੪,

੪੩੨.੧, ੨, ੪੩੬.੪, ੪੪੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੪੨.੪, ੪੪੩.੪, ੪੪੪.੧, ੨, ੩, ੪੪੫.੪, ੪੪੬.੪, ੪੪੮ ੩, ੪੪੯.੩, ੪, ੪੫੧.੧, ੪੫੨.੧,੨,੩,੪, ੪੫੩.੧,੨.੩, ੪੫੪.੨, ੪, ੪੫੬.੧, ੪, ੪੬੦ ੪, ੪੬੧.੪, ੪੬੩.੧, ੪, ੪੬੪.੩², ੪², ੪੬੫ ੪ ੪੬੬.੪, ੪੬੭.੪, ੪੭੦.੪, ੪੭੧.੪, ੪੭੨.੪, ੪੭੩.੪, ੪੭੪.੪, ੪੭੫ ੪, ੪੭੬.੪, ੪੭੭.੪, ੪੭੯ ੩, ੪, ੪੮੦.੪, ੪੮੧.੪, ੪੮੨.੩,੪, ੪੮੩.੪, ੪੮੬.੧, ੪, ੪੮੭.੧, ੪੮੮.੩, ੪੮੯.੩, ੪੯੧.੪, ੪੯੨.੩, ੪, ੪੯੩.੩, ੫੦੭.੧, ੫੧੪.੪, ੫੩੮.੨, ੫੬੪.੧, ੫੭੦.੪, ੫੭੪.੧, ੨, ੪, ੬੦੦.੨, ੬੨੩.੩, ੬੩੯.੧/—

2. (ਸੰ. ਆਜੀ) ਲਿਆਉਣਾ । ੨੧.੧, ੫੯੫.੨, ੬੧੮.੩/੩੦੦.੪

3. ਆਣ ਕੇ, ਆਕੇ । ੩੭੪.੨/—

4. (ਸੰ. ਆਙਿ) ਮਰਯਾਦਾ, ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ । ੩੮੦.੩/—

ਆਨਸਰ—(ਸੰ. ਅਨ੍ਯ + ਸ੍ਵਰ) ਹੋਰ ਸਰੋਵਰ, ਦੂਸਣ ਸਰੋਵਰ । ੨੪੭.੩. ੪੪੧ ੨, ੪੪੪.੨, ੪੬੩.੧

ਆਨੰਦ)— (ਸੰ. ਆਨਨ੍ਦ) ਖੁਸ਼ੀ, ਖੇੜਾ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਹੋਰ ਵੇਖੋ 'ਅਨੰਦ' । ੪੮੦.੩,
ਆਨੰਦ) ੫੬੬.੨, ੬੩੭.੨, ੬੫੧.੧²/੧੭੧.੧, ੨੪੬.੪, ੩੫੦.੨/੬੫੨.੩
ਆਨਦ)

ਆਨਿ— 1. ਹੋਰ, ਦੂਸਰੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਆਨ' (1) । ੨੧੬.੧, ੩੫੫.੩

2. ਲਿਆ ਕੇ । ੨੩੧.੧, ੩੬੬.੩, ੬੧੮.੧²

3. ਆਕੇ । ੪੩੫.੩, ੪੬੪.੧, ੬੬੪.੨

ਆਨੀ)— ਲਿਆਂਦੀ, ਲਿਆਈਐ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਆਣ' (2) । ੫੨੫.੩/੧੩੬.੨,
ਆਨੀਅਤ) ੫੫੮.੨/੬੮.੩, ੬੬.੨, ੧੦੮.੩, ੧੧੮.੨, ੧੪੭.੪, ੧੮੮.੪,
ਆਨੀਐ) ੨੪੪.੧, ੨੪੫.੩, ੨੬੪.੨, ੩੦੧.੪, ੫੦੧.੩, ੫੩੫.੩, ੬੦੬.੩,
ਆਨੇ) ੬੫੬.੩/੩੪.੪, ੯੨.੩, ੧੪੬.੪, ੨੨੭.੨, ੨੪੨.੨, ੪੩੧.੧

ਆਪ)— 1. ਖੁਦ । ੭.੧², ੩, ੧੨.੧, ੨੪.੩, ੪੪.੨, ੫੪.੧², ੨੦੮.੧.
ਆਪਹਿ) ੨੩੮.੨, ੨੫੧.੨, ੩੩੮.੨, ੪੦੬.੪, ੪੭੪.੧, ੨, ੪੬੩.੧, ੫੬੪.੧,
੬੩੬.੩/—

2. ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ । ੬੩੬.੩/੪੬੧.੩

ਆਪਦਾ —ਔਕੜ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਪਦਾ' । ੨੪੨.੩². ੪੦੩.੩, ੫੧੩.੧, ੫੨੧.੩

ਆਪਨ)— ਨਿਜ ਦਾ, ਆਪਣਾ, ਆਪੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ । ੭.੮, ੫੪.੧, ੫੭੫.੩/
ਆਪਨੀ) ੪੫੬.੧²/੫੪.੧
ਆਪਨੁ)

ਆਪਨੇ) — ਆਪਣੇ, ਨਿਜ ਦੇ । ੫੭੬.੧/੪੪.੨, ੩੬੮.੧, ੨, ੪੨੫.੧, ੫੫੨.੧,
ਆਪਨੋ) ੨, ੫੫੩.੧, ੨, ੩ ।

ਆਪਾ—ਆਪਣਾ ਆਪ, ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ । ੭.੩, ੮, ੧੨.੧, ੨੪.੩, ੩੨.੨, ੩੭.੩, ੩੬.੩, ੪੪.੪, ੬੧.੪, ੬੦.੧, ੬੨.੪, ੧੦੬.੧, ੧੦੭.੧, ੧੦੮.੧, ੧੧੦.੩, ੧੨੪.੩, ੧੩੩.੨, ੧੬੦.੨, ੪, ੧੬੦.੪, ੧੬੫.੩, ੧੬੬.੨, ੨੨੨.੪, ੨੨੫.੩, ੨੪੫.੪, ੨੫੧.੨, ੨੮੧.੩, ੩੦੮,੨, ੩੩੮.੨, ੩੪੬.੪, ੩੬੨.੪, ੪੬੩.੧, ੫੮੧.੩, ੫੬੩.੪, ੫੬੪.੩, ੬੩੪.੧, ੬੬੨.੧

ਆਪੁ)— ਖੁਦ, ਆਪ ਹੀ, ਦੂਜੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾਂ। ੪੪ ੧,੪, ੬੧.੪, ੧੧੦.੩,
ਆਪੈ) ੧੬੦.੨,੪, ੧੬੬.੨, ੨੪੫.੪, ੩੪੬ ੪/੨੨੫.੩

ਆਂਬ)— (ਸੰ. ਆਮ੍ਰ) ਅੰਬ, ਇਕ ਫਲ। ੧੦੬.੨, ੩੦੬.੨, ੪੬੫.੧, ੫੬੭.੨/
ਆਂਬਨ) ੪੭੨.੧

ਆਂਬਲੀ—ਕੱਚੀ ਅੰਬੀ, ਦੇਖੋ 'ਆਂਬ'। ੪੭੨.੧

ਆਕੁਰਨ— ਗਹਿਣੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਭਰਨ'। ੫੬੨.੨

ਆਮੈ—(ਸੰ. ਆਮਯ) ਰੋਗ, ਪੀੜਾ। ੬੩੬.੩

ਆਯਾ)— 1. ਆਉਣਾ। ੫੬੨.੪/—
ਆਯੋ) 2. ਆਉਣਾ (ਉੱਤਰ ਆਦਿਕ)। —/੬੬੭.੪

ਆਰ—(ਅ. ਆਰ) ਲੱਜਾ, ਸ਼ਰਮ। ੫੨੩.੨

ਆਰਸ—(ਸੰ. ਆਲਸ੍ਯ) ਸੁਸਤੀ, ਦਲਿੱਦਰ। ੬੫੩.੩

ਆਰਸੀ—ਤਲਵਾਰ। ੩੭੫.੨

ਆਰਸੁ— ਸੁਸਤੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਆਰਸ'। ੬੫੪.੪

ਆਰਛਲਾ (ਸੰ. ਆਯੁੱਬਲ) ਉਮਰ, ਆਯੂ। ੩੦੬.੨

ਆਲਸ—ਦਰਿਦਰ, ਦੇਖੋ 'ਆਰਸ'। ੪੪੦.੧

ਆਲੀ—(ਸੰ. ਆਲਿ ਸਖੀ, ਸਹੇਲੀ, ਸੱਜਣੀ। ੬੪੭.੨, ੬੫੯.੧, ੬੬੧.੧, ੬੬੫ ੪,
੬੬੬.੨

ਆਵਦੀ)— ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੧੦.੨, ੧੫.੧, ੨, ੨੦.੪, ੪੪.੧,
ਆਵਹੀ) ੬੭.੧, ੧੦੧.੧, ੧੦੨.੨, ੧੦੩.੨, ੧੦੫.੩, ੧੨੦.੩, ੧੫੪.੧,
੧੭੮.੩, ੧੮੪.੧, ੧੯੫.੪, ੨੩੫.੧, ੨੩੮.੧, ੨੭੦.੨, ੪, ੩੧੩.੪,
੩੫੭.੩, ੪੩੦.੧, ੪੬੨.੧, ੫੯੪.੪/੨੭੪.੧, ੩੨੪.੪, ੩੪੦.੧, ੪੪੭.੩,
੬੫੧.੧, ੬੬੫.੧

ਆਵਤ— ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਆਗਮਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਆਗਮ'। ੨੫੩.੧, ੨੭੩.੪, ੩੧੮.੧,
੨, ੩੬੨.੧, ੪੩੪.੧, ੫੭੧.੩, ੫੭੮.੩, ੬੧੬.੧, ੬੩੯.੩, ੬੫੯.੩, ੬੭੩.੧,
੬੭੪.੨, ੪

ਆਵੰਤਕਾ—ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਗਰੀ ਜੋ ਅੱਜਕਲ ਉਜੈਨ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੀ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੀਰਥ ਹੈ। ਮਿੱਥ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਮੰਥਨ ਨਾਲ ਨਿਕ-
ਲਣ ਵਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੁੰਡ ਸੱਭ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ।
੪੧੬.੨

ਆਵਧ—ਉਮਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਵਧੀ'। ੨੩੪.੪

ਆਵਾਗਵਨ)— (ਸੰ. ਆਵਾਗਮਨ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ। ੪੦੮.੪, ੪੭੩.੪
ਆਵਾਗੌਨ) ੬੪੩.੨/੪੭੧.੪

ਆਵੈ)— ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਆਉਣਾ, ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ੪੬੧.੧, ੬੬੦.੪/੬੭੪.੩/
ਆਵੈਂ) ੧.੭, ੬੯.੪, ੧੧੮.੩, ੨੨੬.੪, ੨੩੦.੩, ੨੭੩.੪, ੪੦੪.੩, ੪੩੭.੧,
ਆਵੈ) ੪੪੪.੨, ੩, ੪੫੪.੧, ੫੧੦.੧, ੫੧੧.੧, ੫੧੨.੧, ੫੨੨.੩, ੫੨੭.੪,
੫੩੪.੧, ੫੪੮.੩, ੫੬੩.੩, ੫੮੩.੨, ੫੮੭.੨, ੫੬੦.੨, ੫੬੪.੩, ੪, ੪੬੫.੪,
੬੦੨. ੪, ੬੦੮.੧, ੬੧੬.੪, ੬੨੬.੩, ੬੩੦.੧,੨, ੬੪੧.੩, ੬੫੪.੪

ਐਸੀ)— ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ । ੪੫੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੪੫.੪, ੬੪੯.੧/
ਐਸੇ) ੧੪੩.੪, ੨੬੮.੧, ੫੫੬.੪, ੬੭੧.੪/੧੨੪.੪, ੨੨੮.੪, ੩੦੬.੧,
ਐਸੋ) ੩੧੬.੩, ੪੪੮.੧, ੫੬੨.੧, ੨, ੩

ਐਚ)— ਪੀਣਾ, ਚੂਸਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਚਏ' । ੩੬੫.੨/੫੫੮.੧
ਐਂਚਤ)

ਐਰਾਪਤ—(ਸੰ. ਐਰਾਵਤ) ਸਮੁੰਦਰ ਮੰਥਨ ਸਮੇਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਹਾਥੀ ਜਿਸ ਉਤੇ ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੪੭੭.੩

ਐਂ—ਅਤੇ, ਤੇ, (ਯੋਜਕ) । ੧੦੦.੩, ੫੬੭.੧, ੫੭੨.੨, ੫੭੪.੨, ੫੯੭.੩, ੩, ੬੦੦.੨, ੬੦੩.੪, ੬੧੭.੪, ੬੨੩.੩, ੪, ੬੩੩.੩, ੬੪੯.੨, ੬੫੧.੨, ੬੫੩.੧

ਐਸਰ)— ਮੌਕਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਉਸਰ' । ੫੯੨.੪/੬੬੦.੧, ੬੬੩.੩
ਐਸੁਰ)

ਐਸੇਰ—ਚਿੰਤਾ, ਫਿਕਰ । ੫੭੧.੪
ਐਧਿ—ਉਮਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਅਵਧ' । ੫੯੨.੩

ਇ

SIKHBOOKCLUB.COM

ਇਆਨਪਨ—ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਣਜਾਣਪੁਣੇ ਵਾਲੇ ਕੰਮ । ੩੭੯.੧, ੫੩੬.੨
ਇਸਟ—(ਸੰ. ਇਸ਼ਟ) ਪੂਜਣਯੋਗ । ੫੫੨.੪
ਇਸਟੇ—ਪੂਜਣਯੋਗ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਇਸਟ' । ੫੫੨.੩
ਇਸਨਾਨ)— (ਸੰ. ਸ੍ਨਾਨ) ਨਹਾਉਣਾ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ।
ਇਸਨਾਨੁ) ੪੮੨.੨, ੬੧੩.੧/੪੯੧.੨
ਇਹੈ—(ਸੰ. ਅਯਮ੍) ਇਹ, ਇਥੇ, ਕਿਸੇ ਨੇੜੇ ਪਈ ਵਸਤੂ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਕੇ ਦੱਸਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ । ੨੦੦.੧, ੩੭੭.੧, ੨, ੩, ੪
ਇਕ—(ਸੰ. ਏਕ) ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੰਕ, ਗਿਣਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੰਖਿਆ । ੧੪੪.੨, ੧੪੯.੪, ੧੮੭.੧, ੩੦੦.੨, ੩੧੬.੧, ੩੨੧.੨, ੩੩੩.੩, ੪੧੩.੧, ੪੩੩.੩, ੬੬੯.੨, ੬੭੦.੧, ੬੭੩.੩
ਇਕਅੰਗੀ—(ਸੰ. ਏਕਾਂਗੀ) ਇੱਕ ਪਾਸਤ, ਇਕ ਪੱਖੀ । ੧੮੭.੧, ੩੧੬.੧, ੩੨੧.੨
ਇਕਈਸ—(ਸੰ. ਏਕਵਿੰਸ਼ਤਿ) ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨੇ ਵੀਹ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਲੌਕਿਕ ਜਗਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੧੧.੧, ੩੨.੪, ੩੪.੪, ੪੫.੪, ੬੦.੧, ੮੪.੨, ੮੬.੪, ੧੦੩.੪, ੨੨੨.੪
ਇਕਤ੍ਰ—(ਸੰ. ਏਕਤ੍ਰ) ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ । ੪੬.੧, ੪੭.੧, ੪੮.੧, ੫੨.੧, ੫੩.੧, ੬੩.੧, ੬੪.੧, ੮੯.੪, ੧੨੪.੧, ੨੧੧.੪, ੨੨੭.੧, ੨੪੧.੧, ੨੬੮.੩, ੫੫੫.੧
ਇਕਤ੍ਰਤਾ—ਇਕੱਠ, ਸਭਾ, ਦੇਖੋ 'ਇਕਤ੍ਰ' । ੩੪੬.੩
ਇਕਰੰਗ—ਸੰਸਾਰੀ ਰੰਗਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ, ਪਰਮਾਤਮ ਰੰਗ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ । ੩੨੭.੪

ਇਕਾਂਤ)— (ਸੰ. ਏਕਾਨ੍ਤ) ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਿਵੇਕਲਾ। ੪੧੦.੩/੨੭੨.੪
ਇਕਾਂਤਿ)

ਇਛਾ—(ਸੰ. ਇਚ੍ਛਾ) ਚਾਹ, ਖਾਹਸ਼, ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ। ੧੪੮.੩, ੩੯੩.੧

ਇਛਾਚਾਰੀ—ਆਪਣੀ ਇਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਇਛਾ'। ੨੩੯.੧

ਇਤ)— (ਸੰ. ਇਤ) 1. ਇਹ ਲੱਕ। ੧੧.੧, ੭੦.੨, ੯੬.੨, ੩੧੯.੩,
ਇਤਹੁ) ੩੨੦.੪/—

2. ਇਧਰ, ਇਸ ਪਾਸੇ। ਪ੬.੩, ੧੮੬.੨, ੨੭੫.੨, ੩, ੩੪੦.੨, ੩, ੪/੨੭੫.੨

ਇੰਦ੍ਰ—(ਸੰ. ਇਨ੍ਦ੍ਰ) ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਮ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਇੰਦਰਪੁਰੀ ਦਾ ਵਾਸੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਕ ਮਨੌਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਸ਼ਯਪ ਦੇ ਘਰ ਅਦਿਤੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਸੂਹਾ ਜਾਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਸੁਚੀ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਜਯੰਤ ਹੈ। ਇਹ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ ਜਾਂ ਉਚੈ-ਸ੍ਰਵਾ ਨਾਮੀ ਚਿੱਟੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ ਇਸ ਦਾ ਧਨੁਖ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪੭੨.੩

ਇੰਦ੍ਰਾਇਨ—ਤਰਬੂਜ਼ ਵਰਗਾ ਫਲ ਜੋ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਖਾਣ ਵਿਚ ਅਤਿਅੰਤ ਕੌੜਾ, ਭੁੰਮਾ, ਕੌੜਭੁੰਮਾ। ੫੯੭.੩

ਇੰਦ੍ਰਾਦਿ)— ਇੰਦਰ ਆਦਿ, ਇੰਦਰ ਵਗੈਰਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਇੰਦ੍'। ੨੧੬.੪/੨੧.੨
ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ)

ਇੰਦ੍ਰੀ— (ਸੰ. ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯ) ਸਰੀਰ ਦਾ ਉਹ ਅੰਗ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਹਰਲੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਖ, ਕੰਨ, ਨੱਕ, ਜੀਭ, ਚਮੜੀ ਆਦਿ। ੩੨੮.੩

ਈ—ਸੰਬੰਧਕ। 1. ਹੈ। ੧੫੫.੧
2. ਦੇ। ੩੯੧.੪, ੩੯੮.੧, ੨, ੬੫੫.੧[2], ੨[3], ੩[2], ੪[2]
3. ਹੀ। ੪੨੫.੧, ੬੬੪.੧

ਈਸ)— ਮਾਲਕ, ਸੁਆਮੀ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ੧੧.੧, ੩੨.੪, ੩੪.੪, ੮੬.੪, ੧੦੩.੪,
ਈਸੁ) ੧੪੯.੪, ੩੩੧.੨/੨੮੯.੧

ਈਹਾਂ—ਇਥੇ, ਇਸ ਥਾਂ, ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ। ੪੯੮.੨

ਏ—1. ਇਹ। ੪੮੪.੩
2. ਦੀ। ੬੫੫.੨

ਏਈ—ਇਹੋ ਹੀ, ਇਹੀ। ੬੬੯.੧, ੨, ੩, ੪

ਏਕ—ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੰਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਇਕ'। ੧.੪, ੬, ੭.੨, ੪, ੫, ੧੨.੪, ੨੨.੪, ੨੩.੩[2], ੩੪.੪, ੫੫.੨, ੬੩.੪, ੭੦.੧, ੨, ੩, ੮੧.੩, ੯੨.੨, ੯੩.੧, ੯੫.੪, ੯੮.੧, ੯੯.੨, ੧੦੮.੨, ੧੧੦.੪, ੧੧੧.੧, ੨, ੧੨੦.੧[3], ੧੨੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੪੧.੨. ੩, ੪, ੧੪੨.੩, ੧੪੭.੩, ੧੫੦.੨, ੧੫੯.੧, ੧੬੧.੪, ੧੬੨.੩, ੧੬੪.੪, ੧੭੦.੪, ੧੯੦.੩, ੧੯੫.੨, ੨੦੦.੪, ੨੧੨.੧[2], ੨੧੪.੪, ੨੧੫.੪, ੨੨੭.੪, ੨੨੮.੧[2], ੨[2], ੪, ੨੨੯.੧, ੨, ੩, ੨੩੦.੨, ੩, ੨੩੨.੧, ੨੩੩.੪, ੨੪੪.੨, ੨੪੫.੨, ੩, ੨੫੨.੧, ੪[2], ੨੫੪.੨, ੨੬੧.੧, ੨੭੦.੨, ੩. ੨੭੩.੧, ੪, ੨੭੪.੧, ੨, ੨੭੫.੧, ੨੭੬.੪, ੨੭੭.੧, ੨, ੪, ੩੦੧.੧, ੨, ੪, ੩੦੯.੩[2], ੩੧੦.੨, ੩, ੪, ੩੧੪.੩[2], ੩੧੬.੨[3], ੩੧੯.੪[2], ੩੨੨.੨, ੩੨੭.੨, ੩੩੩.੧, ੩੩੬.੧, ੪, ੩੩੭.੩, ੩੩੮.੪, ੩੪੨.੧, ੩੪੯.੨, ੩੬੨.੧, ੨[2], ੩[2]. ੩੭੫ ੨, ੩, ੩੭੮.੩, ੩੮੪.੧, ੩੯੨.੧, ੪੧੩.੧, ੪੨੭.੩, ੪੪੮.੧, ੪੪੯.੧, ੪੫੪.੧,

੪੫੮.੪, ੪੬੨.੩, ੪੬੮.੪, ੪੮੨.੪, ੪੮੪.੨, ੪੯੩.੨, ੪੯੭.੧[2], ੩[2], ੫੧੯.੧, ੩, ੫੨੨.੪, ੫੩੧.੩, ੫੫੧.੪, ੫੫੬.੨, ੫੭੨.੪, ੫੮੯.੧, ੫੯੬.੧, ੫੯੭.੧, ੬੦੭.੪, ੬੪੧.੪, ੬੪੨.੧[3], ੬੭੧.੧, ੨, ੬੭੩.੧

ਏਕਸੇ —ਇਕੋ ਜਿਹੇ, ਇਕ ਸਰੂਪ, ਇਕ ਸਮਾਨ । ੩੭੫.੨, ੫੮੩.੨, ੫੯੬.੧, ੫੯੭.੧

ਏਕਹਿ ਇਕ ਦੇ । ੧੨੩.੪

ਏਕਹੀ—ਇਕੋ ਹੀ, ਕੇਵਲ ਇਕ । ੧੧੬.੨

ਏਕੰਕਾਰ—(ਇਕ + ਓਅੰਕਾਰ ਇਕ ਅਦ੍ਵੈਤ ਬ੍ਰਹਮ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਪ੍ਰਭੂ । ੩੯.੪, ੪੦.੪, ੪੧.੪, ੪੯.੪, ੫੧.੧, ੫੫.੧, ੧੧੦.੪, ੧੧੪.੩, ੪੮੪.੨, ੪੮੭.੨

ਏਕਜੋਤਿ—ਇਕਮਿਕ, ਅਭੇਦ, ਰਚਿਆ-ਮਿਚਿਆ । ੪੬੨.੪

ਏਕਮੇਕ—ਇਕਮਿਕ, ਰਲਿਆ-ਮਿਲਿਆ, ਇਕ ਰੂਪ । ੫੪.੪, ੭੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੯੨.੧, ੧੯੫.੧

ਏਕਾ—ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਇਕ' । ੪੪੭.੪

ਏਕਾਹਾਰੀ—ਇਕ ਵੇਲੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅੱਠਾ ਪਹਿਰਾਂ (ਦਿਨ ਰਾਤ) ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੩੧੦.੨

ਏਕਾਕੀ—(ਸੰ. ਏਕਾਕਿਨ੍) ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ, ਤਨਹਾ ਵਿਚ, ਨਿਵੇਕਲੇ ਵਿਚ । ੨੭੨.੪, ੪੪੭.੧

ਏਕਾਦਸੀ—(ਸੰ.ਏਕਾਦਸ਼ੀ) ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਉਪਵਾਸ ਦਾ ਦਿਨ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਪੱਖ ਦੀ ਗਿਆਰਵੀਂ ਤਿੱਥੀ । ੪੮੪.੩

ਏਕਾਮੇਕ—ਇਕਮਿਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਏਕਮੇਕ' । ੬੧.੪

ਏਕੁ—ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਇਕ' । ੧੬੧.੩, ੨੨੮.੧

ਏਕੈ—ਇਕ, ਇਕ ਹੀ, ਕੇਵਲ ਇਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਇਕ' । ੩੯.੧, ੪੦.੧, ੨, ੩. ੪੭.੪, ੪੯.੪, ੯੯.੨, ੩, ੧੧੦.੨, ੧੪੭.੩, ੨੨੩.੨, ੨੨੮.੨[2], ੩[2], ੨੭੪.੩, ੨੮੦.੩, ੩੦੧.੪, ੩੪੯.੨, ੩੮੨.੧[2], ੪੧੭.੧, ੩, ੪੫੦.੧, ੪੫੧.੧, ੪੬੧.੩

ਏਤੋ —(ਸੰ. ਏਯਤ੍) ਇਤਨਾ, ਇਨਾ । ੨੨੯.੪

ਸ

ਸਉ—(ਸੰ. ਸ਼ਤ) 1. 100 ਦੀ ਸੰਖਿਆ । ੨੩੦.੨

2. ਨਾਲ, ਸਾਥ । ੫੪੧.੧

ਸਉਤ)— (ਸੰ. ਸਪਤ੍ਨੀ) ਸਉਂਕਣ, ਪਤੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ । ੫੧੩,੩/੬੪੨.੧

ਸਉਤੈ)

ਸਉਨ—(ਸੰ. ਸ਼ਕੁਨ) ਸ਼ਗਨ । ੬੫੮.੩

ਸਸਤ੍ਰ)— (ਸੰ. ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰਮ੍) ਹਥਿਆਰ, ਅਸਲਾ । ੨੬੮.੨, ੩੭੫.੨, ੩੬੧.੧, **ਸਸਤ੍ਰੂ**) ੫੭੨.੧, ੬੧੭.੧/੩੫੬.੪, ੪੧੭.੨

ਸਸਾ—(ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਕ:) ਖ਼ਰਗੋਸ਼, ਸਿਹਾ, ਬਿੱਲੀ ਦੇ ਕੱਦ ਦਾ ਲੰਬੇ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ। ੨੦੩.੪

ਸੰਸਾਰ—(ਸੰ. ਸੰਸਾਰ) ਜਗਤ, ਦੁਨੀਆਂ, ਜਹਾਨ। ੩੭.੨, ੩੮.੩, ੪੯.੪, ੬੭.੪, ੭੦.੧, ੧੨੧.੩, ੧੫੭.੨, ੧੬੨.੩, ੧੭੮.੪, ੧੭੯.੪, ੧੮੦.੩, ੧੮੭.੩, ੨੧੭.੧, ੨੨੯.੪, ੨੭੩.੧, ੨੯੮.੪, ੩੫੩.੪, ੩੬੨.੪, ੩੮੪.੪, ੩੯੮.੧, ੪੦੯.੪, ੪੬੭.੪, ੪੮੩.੪, ੪੯੦.੧, ੪੯੮.੩, ੫੧੨.੪, ੫੫੩.੧, ੫੫੮.੪, ੫੬੧.੪, ੫੬੪.੪, ੫੭੨.੪, ੫੭੩.੧, ੫੮੧.੧, ੪, ੫੯੯ ੪, ੬੦੬.੪, ੬੨੫.੩, ੬੨੯.੪, ੬੬੮.੪

ਸੰਸਾਰਹਿ—ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਸੰਸਾਰ'। ੮੭.੨

ਸੰਸਾਰਿ—ਜਗਤ, ਦੇਖੋ 'ਸੰਸਾਰ'। ੩੮੩.੪

ਸੰਸਾਰੀ—ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ, ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਣ ਵਾਲਾ। ੩੭.੪, ੧੨੯ ੪, ੧੮੧ ੪, ੨੬੦.੧, ੨੬੧.੨, ੪੮੮.੪, ੬੦੩.੩

ਸੰਸਾਰੁ—ਦੁਨੀਆਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੰਸਾਰ'। ੪੧੦.੪, ੪੧੧.੨, ੫੦੯ ੪, ੫੪੧.੧

ਸੰਸਾਰੋ—ਦੁਨੀਆਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੰਸਾਰ'। ੫੮੦.੩

ਸਸਿ—(ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਿਨ੍) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚੰਨ। ੧.੪, ੧.ਫ਼. ੧੩੪.੪, ੨੧੨.੨, ੨੬੬.੧, ੨, ੨੬੭.੧, ੨੯੨.੨, ੨੯੪.੩, ੨੯੬.੨, ੩੨੧.੧, ੩੪੮.੧, ੩੬੭.੧, ੪੭੭.੨, ੪੯੨.੧, ੪੯੬.੧, ੫੨੯.੨, ੫੭੩.੧, ੬੫੪.੩, ੬੫੫.੧, ੬੬੮.੩

ਸਸੀਅਰ—(ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਧਰ)—ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਚੰਨ। ੪੨੧.੧, ੪੫੬.੩, ੬੫੩.੧

ਸਸੁਰ—(ਸੰ. ਸ਼ਵਸ਼ੁਰ) ਪਤੀ ਜਾਂ ਪਤਨੀ ਦਾ ਪਿਤਾ। ੩੬੫.੨

ਸਸੁਰਾਰ)— ਸਹੁਰਾ ਘਰ, ਪਤੀ ਜਾਂ ਪਤਨੀ ਦਾ ਪਿੱਤਰੀ ਪਰਿਵਾਰ, ਦੇਖੋ 'ਸਸਰ'।

ਸਸੁਰਾਰਿ) ੧੦੦.੩, ੧੧੮.੧, ੩੬੫.੧/੧੧੬.੧

ਸੰਸੇ—(ਸੰ. ਸੰਸ਼ਯ:) ਸੰਦੇਹ। ੪੭੬.੩, ੫੧੩.੩

ਸਹਸ—(ਸੰ. ਸਹਸ੍ਰ) ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿਚ। ੬੬੪.੩

ਸਹਸਰਸੁ—(ਸੰ ਸਹਸ੍ਰਰਿਸ਼ਮ) ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਿਰਨਾਂ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਸੂਰਜ। ੬੨੭.੧

ਸਹਸਾ)— (ਸੰ ਸੰਸ਼ਯ) ਸ਼ੱਕ, ਸੰਦੇਹ, ਦੁਬਿਧਾ। ੬੬੪.੩/੪੭੫.੧

ਸਹਸੇ)

ਸਹੰਸ—ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਹਸ'। ੧੨੧.੧

ਸਹਕਤ—ਡਰਨਾਂ। ੫੯੧.੩

ਸਹਗਾਮਨੀ—(ਸੰ. ਸਹਗਮਨ) ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਜੋ ਪਤੀ ਦੀ ਚਿੱਖਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸਤੀ ਹੋ ਜਾਏ। ੧੧੯.੩

ਸਹਜ)— (ਸੰ. ਸਹਜ) ਸੁਭਾਵਿਕ, ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ। ੪.ਫ਼, ੧ਫ਼ ੪, ੨੨.੨,
ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ) ੨੫.੩, ੩੦.੧, ੩੧.੪, ੪੩.੪, ੪ਫ਼.੧, ੪੭.੨, ੪੮.੪, ੫੦.੪.
ਸਹਜ ਸੁਭਾਵ) ਫ਼੨.੩, ਫ਼੫.੩, ਫ਼੮.੧, ੭੭.੪, ੭੮.੪, ੮੦.੩, ੮੪.੧, ੯੦ ੪,
ਸਹਜਿ) ੯੨.੧, ੧੧੩.੪, ੧੨੫.੧, ੧੨ਫ਼.੧, ੧੨੭.੩, ੧੨੮.੧, ੨, ੩,
੪, ੧੩੫.੪. ੧੩੭.੨, ੧੪੪.੨, ੧੭੨.੧, ੧੭ਫ਼.੪, ੧੭੭.੨, ੧੭੮.੩, ੧੮੯.੪,
੧੯੦.੨, ੧੯੮.੪, ੨੦੫.੩, ੨੧੫.੩, ੨੧੭.੩, ੨੨੦.੩, ੨੨੨.੩, ੨੪ਫ਼.੧,
੨੫੫.੩. ੨੫੯.੧, ੨ਫ਼ਫ਼.੩, ੨ਫ਼੭.੩, ੨ਫ਼੮.੪, ੨੭੧.੩, ੨੭੩.੨, ੨੮੧.੧,
੨੯੧.੩, ੨੯੪.੪, ੩੦੩.੪, ੩੨੦.੨, ੩੨੨.੧, ੩੨੭.੪, ੩੩੩.੨, ੩੩ਫ਼.੪,

੩੩੭.੩, ੩੪੩.੪, ੩੪੫.੩, ੩੭੮.੪, ੩੯੮.੪, ੪੧੩.੨, ੪੨੭.੨, ੪੨੮.੪, ੪੨੯.੩, ੪੩੯.੨, ੪੬੬.੪, ੪੮੦.੩, ੪੯੯.੪, ੫੦੬.੪, ੫੫੦.੨, ੫੫੯.੪, ੫੬੬.੪, ੫੭੧.੨, ੫੮੨.੪, ੬੧੨.੪, ੬੨੦.੧, ੬੫੧.੨, ੬੫੩.੨, ੬੬੪.੩, ੬੬੯.੧, ੬੭੦.੪/੨੨.੩, ੧੦੬.੩/੩੨੮.੪/੨੧੮.੨, ੩੪੯.੩, ੩੫੦.੨, ੩੬੪.੧, ੩੮੩.੩, ੪੧੦.੨, ੪੫੫.੩, ੫੧੩.੧, ੫੬੭.੪, ੬੫੧.੨, ੬੫੨.੩, ੬੬੫.੩

ਸਹਤ)— (ਸੰ. सहत:) ਨਾਲ । ੩੫੨.੩, ੫੭੭.੩/੫੩੫ ੨

ਸਹਤਿ)

ਸਹਨ—(ਸੰ. सहन) ਸਹਿਣ ਜਾਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੨੯੬.੪, ੩੭੩.੪

ਸਹਨਸੀਲ—(ਸੰ. सहन) ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਹਿਣ ਵਾਲਾ । ੫੦੨ ੨, ੬੪੪.੪

ਸਹਾਈ)— (ਸੰ. सहायक) ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਮਦਦਗਾਰ, ਸਹਾਇਕ । ੧੨੬.੪,

ਸਹਾਈਐ) ੨੯੨.੪, ੩੧੬.੩, ੩੧੯.੩, ੩੨੦.੪, ੩੨੧.੨, ੬੦੧.੩/੫੧੭.੩

ਸਹਿ—ਸਹਿਕੇ, ਸਹਾਰਕੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਹਨ' । ੩੨੬.੧

ਸਹਿਤ)— ਨਾਲ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਹਤ' । ੪੧.੨, ੬੦੯.੨, ੬੩੦.੧/੩੫੩.੨, ੪੬੪ ੨/

ਸਹਿਤਿ) ੪੫੦.੩, ੫੧੯.੧, ੫੮੪.੩

ਸਹੇਤ)

ਸਹੇਲੀ—ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀ, ਸਖੀ, ਸੰਗਣ, ਸਾਬਣ । ੩੪੫ ੩, ੩੪੮.੧

ਸਹੈ – ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਹਨ' । ੪੧੨.੩, ੪੬੭.੪, ੪੭੫.੪, ੬੧੧.੨

ਸਹੋਦ—(ਸੰ. सहोदर) ਇਕ ਹੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਢਿੱਡ ਵਿਚੋਂ ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਭਰਾ, ਸਕਾ ਭਰਾ । ੩੯੨.੨

ਸਕਉ—(ਸੰ. शक्) ਸਕਣਾ, ਸਕਨਾ । ੬੪੦.੪

ਸੰਕਟ)— (ਸੰ. सङ्कट) ਦੁੱਖ, ਪੀੜਾ, ਔਖ, ਮੁਸੀਬਤ । ੧੬੭.੪, ੪੦੩.੨, ੫੭੭.੪/

ਸੰਕਟਿ) ੪੦੮.੧/੫੧੭.੩

ਸੰਕਟੁ)

ਸਕਤ)— (ਸੰ. शक्ति) ਬਲ, ਸਮਰੱਥਾ, ਯੋਗਤਾ, ਤਾਕਤ । ੯੫ ੧, ੧੩੪.੪, ੨੬੪.੩,

ਸਕਤਿ) ੨੯੬.੧, ੪, ੩੧੭.੧, ੨, ੩੧੮.੩, ੩੨੩.੪, ੩੩੩.੧, ੩੫੫.੧, ੪੪੧.੪, ੪੪੭.੪, ੪੫੩.੪, ੪੭੪.੩, ੪੫੩.੪, ੪੭੪.੩/੩੬੦.੧, ੪੬੫.੨, ੫੧੮.੪

ਸਕਯੋ—(ਸੰ. शक्) ਸਕਣਾ, ਯੋਗ ਹੋਣਾ, ਸਮਰਥ ਹੋਣਾ । ੫੭੮.੪

ਸਕਲ—(ਸੰ. सकल) ਸਰਬ, ਸਭ, ਕੁਲ, ਸਾਰੇ, ਤਮਾਮ । ੧੩.੩, ੪੬.੩, ੪੯.੪, ੫੮.੧², ੬੬.੧, ੨, ੭੦.੧, ੭੨.੨, ੮੭.੨, ੯੪.੩, ੧੨੦.੨, ੧੨੨.੩, ੧੨੪.੨, ੧੩੦.੪, ੧੫੦.੨, ੧੭੮ ੪, ੧੭੯.੨, ੧੮੫.੩, ੧੯੩.੧, ੨੧੩.੩, ੨੧੭.੧, ੨, ੨੨੯.੪, ੨੪੯.੩², ੨੮੯.੩, ੩੦੭.੧, ੩੦੮.੨, ੩, ੩੩੦.੧, ੨, ੩੩੭.੪, ੩੪੧ ੩, ੩੬੧.੧, ੩੬੨.੨, ੩੬੩.੩, ੩੬੭.੪ ੩੭੨.੩, ੩੭੫.੪, ੩੭੬.੧, ੩੮੪.੧, ੩੯੫.੨, ੩੯੮.੧, ੩੯੯ ੪, ੪੧੦.੪, ੪੧੧.੨, ੪੧੭.੧, ੪੫੧.੩, ੪੫੪ ੩, ੪੫੯.੧, ੨,੪, ੪੬੨.੩, ੪੬੮.੨, ੪੮੦.੨, ੪੮੩.੩, ੫੦੯ ੪, ੫੧੨.੪, ੫੧੮.੨, ੫੧੯.੧, ੨,੪, ੫੪੧.੧, ੫੪੬.੧, ੪, ੫੬੪.੩, ੫੭੨.੪, ੫੭੩.੧, ੫੭੪.੧, ੫੭੫.੨, ੫੭੯.੪, ੫੮੧.੪, ੫੮੩.੧, ੫੮੪.੩, ੬੦੪.੩, ੬੧੨.੪, ੬੨੫.੪, ੬੪੯.੨, ੪, ੬੭੫.੩

ਸਕਲਭੂਤ—(ਸੰ. सकल + भूत) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਸਾਰੇ ਲੋਕ, ਸਭ ਜੀਵ । ੬੪੩.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਸੰਕਾ—(ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਕਾ) ਸ਼ੱਕ, ਸੰਦੇਹ । ੩੨੩.੨, ੪੪੭.੩, ੪੪੮.੨
ਸੰਕਾਣ—ਤ੍ਰਤ, ਭੈ, ਦੇਖੋ 'ਸੰਕਾ'। ੬੪੩.੨
ਸਕਾਜ—ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਣ. ਸਾਰਥਿਕ । ੨੪੬.੨
ਸਕਿਓ—ਸਕਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਕਉ' । ੪੨੦.੪
ਸਕਿਤ—ਸ਼ਕਤੀ, ਸਮਰਥਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਕਤ' । ੫੯੮.੪[2]
ਸਕੀ)— ਸਕਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਕਉ' । ੩੨੦.੩, ੪੫੫.੩/੪੦੪.੩, ੪੪੬.੨
ਸਕੀਐ)
ਸਕੁਚ)— (ਸੰ. ਸङ्कोच) ਹਿਚਕਿਚਾਹਟ, ਝਿਝਕਣਾ । ੫੮੪.੨/੩੫੮.੩/੫੧੮.੪
ਸਕੁਚਤ)
ਸਕੁਚਾਤ)
ਸਕੂਲ—(ਸੰ. ਕੂਲਸ੍) ਕਿਨਾਰੇ ਤਕ, ਕੰਢਿਆਂ ਤਕ । ੬੬੧.੪
ਸਕੇ)— ਸਕਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਕਉ' । ੨੧੧. ੪੫੭.੩, ੬੪੨.੩/੬੨.੨, ੨੦੦.੩,
ਸਕੈ) ੩੧੬.੨, ੩੨੦.੧, ੨, ੩੩੬.੨, ੩੪੦.੪, ੩੫੬.੪, ੫੩੩.੩, ੬੩੪.੧
ਸੰਕੋਚ)—ਝਿਝਕਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਕੁਚ' । ੧੭੩.੪/੧੧.੩
ਸੰਕੋਚਤ)
ਸੰਖ)— 1. (ਸੰ. ਸंख्या) ਗਿਣਤੀ, ਇਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ ਆਦਿ ਗਿਣਤੀ ।
ਸੰਖਯਾ) ੭੧.੨/੬੩੧.੧
2. (ਸੰ. ਸ਼ङ्ख) ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਘੋਘਾ । ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੨੩੬.੨, ੨੯੮.੪, ੪੬੫.੩, ੪੭੦.੧, ੫੦੧.੩, ੬੬੧.੩/—
ਸਖਾ—(ਸੰ. ਸਖਿ) ਮਿੱਤਰ, ਦੋਸਤ, ਸੰਗੀ, ਬੇਲੀ । ੧੧੪.੨, ੧੨੮.੧, ੩੦੩.੨, ੪੮੩.੨, ੫੯੯ ੨
ਸੰਖਿਆ—ਗਿਣਤੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੰਖ' (1) । ੩੭੪.੩
ਸਖੀ—(ਸੰ. ਸਖੀ) ਸਹੇਲੀ, ਸਹਿਚਰੀ, ਸਾਥਣ । ੨੧੬.੩, ੩੪੬.੧, ੪੧੭.੧, ੬੨੭.੩
ਸਖੋਪਤਿ—(ਸੰ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ:) ਗੂੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ । ੧੫੬.੩
ਸੰਖ੍ਯਾ—ਗਿਣਤੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੰਖ' (1) । ੨੧.੩
ਸੰਗ—(ਸੰ. ਸङ्ग) ਸੰਯੋਗ, ਮੇਲ, ਸਾਥ। ੩.੬[2], ੫੭.੧[2], ੭੩.੪, ੮੮.੧[2],੨, ੧੩੨.੨, ੧੫੫.੩ ੧੫੮.੧, ੧੬੧.੨. ੪, ੧੬੫.੩, ੪, ੧੬੯ ੨, ੧੮੭.੧, ੧੯੪.੨, ੧੯੫.੩, ੨੫੭.੧, ੨੮੭.੨, ੨੯੩.੨, ੨੯੭.੧, ੩੦੬.੩, ੩੧੨.੧, ੩੨੩.੪, ੩੪੮.੪, ੪੯੩.੩, ੪੯੮.੧, ੫੮੨.੧, ੫੮੯.੪, ੬੬੦.੨
ਸੰਗਤ—(ਸੰ. ਸङ्गत) 1. ਗੁਰਮੁਖ ਜਾਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇਕੱਠੂਤਾ । ੪੧੨.੪, ੫੬੦.੪
2. ਮੇਲ, ਸਾਥ । ੫੯੧.੨, ੫੯੮.੪
ਸੰਗਤਿ—(ਸੰ. ਸङ्गति) ਮੇਲ, ਸਾਥ. ਸੰਯੋਗ । ੧੯.੪, ੪੪.੩, ੯੧.੪, ੧੫੫.੨, ੧੬੫.੧, ੧੬੬.੪, ੧੭੪.੪, ੧੭੭.੧. ੧੮੭.੪, ੧੮੮.੪, ੧੯੨.੪, ੧੯੩.੪, ੧੯੪.੧, ੧੯੭.੪, ੨੬੩.੩, ੨੮੪.੧, ੨੮੫.੧, ੨੯੮.੧, ੩੦੯.੧, ੩੧੬.੩, ੩੨੪.੪, ੩੩੬.੧, ੩੪੧.੧. ੪੪੮.੧, ੪੬੬.੪, ੪੭੦.੩, ੫੧੫.੪, ੫੪੬.੪[2]
ਸਗਨ)— (ਸੰ. ਸ਼ਕੁਨ) 1. ਸ਼ੁਭ ਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਚਿੰਨ੍ਹ । ੨੬੪.੪, ੪੪੮.੩,
ਸਗਨੁ) ੪੫੦.੩. ੫੭੧.੩, ੫੮੭.੩

2. ਲਛਣ । ੪੪੭.੩

ਸੰਗਮ)— (ਸੰ. ਸङ्गम) ਮਿਲਾਪ, ਮੇਲ, ਮਿਲਨ । ੧੪.੧, ੫੯.੧, ੬੭.੪, ੯੧.੪,
ਸੰਗਮੁ) ੧੫੬.੪, ੨੦੩.੨, ੨੧੯.੩, ੨੮੬.੪, ੨੯੧.੧, ੨੯੬.੪, ੩੦੦.੧, ੩੨੦.੪, ੩੫੧.੪, ੩੬੦.੩, ੩੭੨.੩, ੪੧੪.੧, ੪੨੭.੨, ੪੫੯ ੩. ੪੯੯.੪, ੫੦੨.੩, ੫੧੭.੩, ੫੨੦.੩, ੫੯੫.੩, ੬੦੪.੩, ੬੨੦.੪, ੬੪੬.੩/੮੬.੨, ੩੮੧.੧, ੩੮੪.੨

ਸਗਰ— (ਸੰ. ਸकल) ਸਰਬ, ਸਭ, ਕੁਲ, ਸਾਰੇ । ੪੧੬.੪

ਸਗਲ—ਸਭ, ਸਾਰੇ, ਦੇਖੋ 'ਸਕਲ' । ੧੩੧.੪, ੩੫੦ ੧, ੪੧੪.੧, ੫੩੧.੪, ੫੫੭.੩, ੫੬੧.੪, ੫੮੧.੧, ੫੯੩.੪, ੬੦੬.੪, ੬੨੫ ੩, ੬੨੭.੩, ੬੬੪ ੪, ੬੬੯.੪, ੬੭੧.੩, ੬੭੨.੧

ਸਗਾਈ—ਕੁੜਮਾਈ, ਮੰਗਣੀ । ੨੧੧.੧

ਸੰਗਾਤੀ—(ਸੰ. ਸङ्गिन) ਸਾਥੀ, ਮਿੱਤਰ, ਸੰਗੀ । ੫੯੨.੪

ਸੰਗਿ -ਮੇਲ, ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੰਗ' । ੮੨.੪, ੮੮.੨, ੧੧੯.੩, ੧੨੬.੩ ੧੫੬.੧, ੧੫੮.੨, ੧੭੫.੧², ੨², ੩², ੪,² ੧੬੦.੧, ੧੬੫.੧, ੨੫੫.੪, ੨੫੮.੩, ੩੨੩.੧, ੩੩੪.੨, ੩੮੬.੩, ੩੮੮.੪, ੪੮੮.੪, ੫੦੧.੨, ੬੩੪.੪

ਸੰਗੀ—ਸਾਥੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੰਗਾਤੀ' । ੩੧੬.੪, ੩੨੧.੨. ੩੮੭.੪

ਸੰਗੀਤ—(ਸੰ. ਸङ्गीत) ਲੈ, ਤਾਲ, ਸਵਰ ਆਦਿ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੀ ਪਦ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨਾ । ੫੦੦.੩

ਸੰਗੁ –ਸਾਥ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੰਗ' । ੧੩੬.੧, ੨, ੧੫੧.੨, ੧੫੪.੪, ੩੩੨.੪

ਸਗੁਨ—1. ਸ਼ੁਭ ਫਲ ਦਸਣ ਵਾਲੇ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਗਨ' ੬੨੭.੨

2. ਸਦਗੁਣ ਸੰਪੰਨ, ਸਰਗੁਣ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਰਗੁਨ' । ੬੦੮.੪

ਸਗੁਨੀਆ—ਸ਼ਗਨ, ਅਪਸ਼ਗਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ, ਨੋਟ ਦੇਖੋ 'ਸਗਨ' । ੬੧੧.੧

ਸੰਗ੍ਰਹਿ—(ਸੰ. ਸङ्ग्रह:) ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ, ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ। ੪੧੫.੪

ਸੰਗ੍ਰਮ)— (ਸੰ. ਸङ्ग्राम:) ਲੜਾਈ, ਜੁੱਧ, ਸੰਘਰਸ਼ । ੧੧੮.੩, ੪੯੫.੨, ੬੧੭.੩/
ਸੰਗ੍ਰਾਮੁ) ੬੩੩.੩

ਸਘਨ—ਸੰਘਣਾ, ਗਾੜ੍ਹਾ । ੩੦੮.੧

ਸੰਘਾਤੀ—ਸੰਗੀ, ਸਾਥੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੰਗਾਤੀ' । ੧੩੨.੩, ੪੯੫.੩

ਸਘਾਤੀ—(ਸੰ. ਸङ्घात) ਮਾਰਨਾ । ੨੪੦.੩

ਸੰਘਾਰਣ—ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਸਘਾਤੀ' । ੬੦੧.੩

ਸੰਘਾਰੇ—ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ, ਦੇਖੋ 'ਸਘਾਤੀ' । ੬੬੩.੩

ਸਚ—(ਸੰ. ਸत्य) ਸ਼ਚਾਈ, ਯਥਾਰਥ, ਠੀਕ, ਸਹੀ ਗਲ , ੨੧੫.੧

ਸੰਚਤ—(ਸੰ. ਸञ्चय:) ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ । ੫੫੨.੨

ਸਚਨ –ਸੰਚਾਰਿਤ ਹੋਇਆ, ਰਮਿਆ ਹੋਣਾ । ੧੩੦.੨, ੨੦੩.੩

ਸਚਾਰੀ—ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ । ੩੪੫.੩

ਸੰਚਿਤ—(ਸੰ. ਸਿਚ) ਖੇਤਾਂ ਜਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ । ੪੦.੧

ਸਜਤ—(ਸੰ. ਸज्जित) ਸੁਹਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ੧੩੬.੩

ਸਜਨੀ—(ਸੰ. ਸज्जन) ਸਖੀ, ਸਹੇਲੀ । ੨੧੨.੨, ੪੦੦.੧, ੪੧੪.੧, ੫੭੫.੨, ੬੦੪.੩

ਸੰਜਮ—(ਸੰ. ਸੰਯਮ) ਰੋਕ, ਸੰਕੋਚ, ਮਨ ਨੂੰ ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਭਾਵ । ੭੮.੩, ੨੫੫.੧, ੩੫੩.੨, ੩੫੬.੨, ੪੩੯.੨, ੪੮੨.੨, ੫੬੯.੩, ੬੦੯.੨, ੬੩੭.੪

ਸੰਜਮਾਦਿ—ਸੰਕੋਚ ਆਦਿਕ, ਦੇਖੋ 'ਸੰਜਮ' । ੧੬੨.੨

ਸਜਮੁ—ਸੰਕੋਚ, ਦੇਖੋ 'ਸੰਜਮ' । ੧੭੯.੨, ੨੧੫.੧, ੩੫੪.੧, ੫੩੫.੨

ਸਜਲ—(ਸੰ. ਸਜਲ) ਜਲ ਸਹਿਤ, ਜਲਯੁਕਤ । ੧੦੯.੨, ੪੪੬ ੩, ੪੭੧.੨

ਸਜਿ—(ਸੰ. ਸਜ੍ਜ) ਸੰਵਰਕੇ, ਗਹਿਣਿਆਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਆਲੰਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਕੇ । ੫੬੦.੧

ਸੰਜੁਕਤ – (ਸੰ. ਸੰਯੁਕ੍ਤ) ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਸੰਮਿਲਤ । ੨੮੬.੩

ਸੰਜੋਗ— (ਸੰ. ਸੰਯੋਗ:) 1. ਸੰਬੰਧ, ਰਿਸ਼ਤਾ, ਮਿਲਾਪ । ੪੧ ੧. ੧੧੩.੪, ੧੧੭.੩, ੧੬੪.੨, ੨੧੧.੧, ੨੪੩.੧, ੨੬੬.੨, ੨੬੬.੧, ੩੦੦.੧, ੩੩੩.੨, ੩੩੪.੧, ੩੪੫.੪, ੩੬੧.੨, ੪੨੭.੨, ੫੧੫.੧, ੫੫੦.੨, ੫੬੮.੨, ੬੧੦.੪, ੬੨੬.੪

2. ਮਿਲਾਪ/ਮੇਲ ਭਗਤਾ । ੭੬.੩, ੧੭੭.੧, ੨੩੭.੩, ੨੬੧.੪, ੪੮੦.੨, ੫੦੬.੧, ੫੬੮.੨, ੫੬੬ ੧, ੬੨੭.੪, ੬੫੨.੪, ੬੫੩.੩, ੬੭੦.੪

ਸੰਜੋਗਨਿ)— (ਸੰ. ਸੰਯੋਗਿਨ੍) ਸੰਜੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੇਲੀ । ੫੧੩.੨/੧੨੦.੩,

ਸੰਜੋਗੀ) ੧੩੪ ੪, ੨੬੭.੧

ਸੰਜੋਗੁ ਮਿਲਾਪ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੰਜੋਗ' । ੧੬੩.੧

ਸੰਤ—(ਸੰ. ਸਨ੍) ਜੋ ਪੂਰਨ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਮਹਾਨ ਪੁਰਖ, ਭਗਤ ਆਤਮਾ, ਸਾਧ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੨੫.੧, ੫੬.੪, ੭੬.੩, ੧੪੩.੪, ੧੫੯.੪, ੧੬੭.੪, ੧੭੭.੩, ੧੮੨.੨, ੨੨੬.੩, ੩੩੨.੪, ੪੦੦.੪, ੪੨੪.੪, ੪੪੮.੪, ੬੨੮.੪

ਸਤ—1. (ਸੰ. ਸਤ੍ਯ) ਸੱਚ, ਸੱਚਾ ਧਰਮ, ਸਤੋਗੁਣ । ੪੬.੨, ੨੪੬.੧, ੨੭੨.੧, ੨੮੭.੧, ੪੧੬.੪, ੬੨੩.੪

2. (ਸੰ. ਸਪ੍ਤਨ੍) 6 ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਤੇ 8 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ । ੬੭੩.੩

ਸਤਸੰਗ—(ਸੰ. ਸਤ + ਸਙ੍ਗ) ਚੰਗੀ ਸੰਗਤ, ਅੱਛਾ ਸਾਥ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕਤਰਤਾ । ੬੧.੩

ਸੰਤਤ)--- (ਸੰ. ਸਨ੍ਤਤਿ) ਔਲਾਦ, ਸੰਤਾਨ । ੪੪੩.੧, ੪੪੫.੧/੨੨੮.੩, ੪੧੫.੨[3],

ਸੰਤਤਿ) ੪੬੫.੩

ਸੰਤਨ – ਸੰਤਾਂ ਦੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੰਤ' । ੩੩੨.੪, ੩੨੬ ੪

ਸਤਪਤ –(ਸੰ. ਸ + ਤਪ੍ਤ) ਗਰਮ । ੨੫੬ ੨

ਸਤਵੈਤ -- ਸਤ ਵਾਲਾ, ਸੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ' । ੧੭੭.੧

ਸੰਤਾਨ—(ਸੰ. ਸਨ੍ਤਾਨ) ਔਲਾਦ, ਬਾਲ-ਬੱਚੇ । ੪੪੩.੨, ੪੬੩.੩, ੫੧੬.੧

ਸਤਿ— ਸੱਚ, ਸੱਚਾ ਧਰਮ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਤ' । ੧੨.੪, ੨੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੫.੧[3], ੨[3], ੩[3], ੪[3], ੨੬.੧, ੨, ੩. ੪, ੨੭.੧[3], ੨[3], ੩, ੪, ੮੭.੨[3], ੬੮.੪, ੧੩੮.੧[3], ੧੩੬.੧, ੨[3], ੧੫੦.੧[3], ੧੫੧.੧[3], ੨[3], ੧੫੭.੩, ੧੮੬.੪, ੧੬੦ ੪, ੨੧੫.੧, ੨੨੬.੧, ੨[3], ੩, ੨੨੭.੧, ੨੪੨.੪, ੨੭੬.੪, ੨੮੨.੪[3], ੩੩੩.੧[3], ੩੪੩.੨, ੩, ੪, ੪੬੮.੨

ਸਤਿਗੁਰ—ਸੱਚ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਤਗੁਰ' । ੧ ੧, ੩, ੫, ੧੦, ੨.੨, ੪, ੫, ੪.੨, ੫, ੧੨.੪, ੧੬.੧, ੨੩.੪, ੭੧.੪, ੭੩.੪, ੮੧.੧, ੮੨.੧, ੮੩.੧, ੮੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੮.੪, ੧੦੪ ੪, ੧੦੬.੪, ੧੧੧.੧, ੨, ੪, ੧੨੫.੧, ੧੩੮.੧[3], ੧੩੬.੧[3], ੧੫੦.੧[3], ੧੫੧.੧[3], ੪, ੧੭੮.੧, ੧੮੦.੧, ੧੮੧.੩, ੧੮੩.੧, ੨, ੩. ੪, ੧੮੪.੪, ੧੮੬.੩, ੧੬੦.੪, ੧੬੫.੪, ੨੨੬.੪, ੨੩੧.੪,

੨੩੫.੨, ੨੪੨.੪[੨], ੨੬੧.੩, ੨੬੬.੨, ੨੭੬.੪, ੩੦੧.੪, ੩੧੨ ੪, ੩੪੧.੪, ੩੪੩.੧[੩], ੨, ੩੫੬.੪, ੩੫੮.੪, ੩੫੯.੪, ੩੬੫.੪. ੩੭੦ ੪, ੩੯੪.੪, ੩੯੬.੪, ੪੦੬.੩, ੪੧੫.੪, ੪੨੬ ੪, ੪੨੯.੧. ੪੪੪.੪, ੪੪੬.੪. ੪੫੪.੪, ੪੫੬.੪, ੪੫੯.੪, ੪੬੧.੪, ੪੬੨.੪, ੪੭੪.੪, ੪੭੫ ੪, ੪੮੦.੪, ੪੮੧.੩, ੪੮੬.੨, ੪੮੯.੩, ੪੮੬.੪, ੫੧੦.੪, ੫੬੧.੪, ੫੮੩.੬, ੬੦੮.੪[੩], ੬੧੩ ੪, ੬੩੩.੪, ੬੩੪.੪, ੬੪੩.੪, ੬੪੪.੪

ਸਤਿਨਾਮ)— (ਸੰ. ਸਤ੍ਯ + ਨਾਮਨ੍) ਸੱਚਾ ਨਾਮ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਸੁਚੱਕ ਸ਼ਬਦ । ੧੨.੪,
ਸਤਿਨਾਮੁ) ੧੩.੪, ੬੮.੪ ੧੦੬.੪, ੧੫੧.੪, ੨੨੬.੪, ੨੪੨.੪, ੫੫੧.੪/ ੩੪੩.੧

ਸਤਿਰੂਪ —(ਸਤਿ + ਰੂਪ) ਸਤ ਸਰੂਪ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੧੦੬.੪. ੧੫੧.੪, ੨੨੬.੧, ੪. ੨੪੨ ੪, ੩੪੩.੧, ੫੫੧ ੪

ਸਤੀ—(ਸੰ. ਸਤੀ) 1. ਪਤੀ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਨਾਲ ਸੜਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ । ੭੦.੧
2. ਸੱਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ । ੪੬੦.੨
3. (ਸੰ. ਸ਼ਤ੍) ਸਤ ਦਾ ਧਾਰਨੀ, ਧਰਮਾਤਮਾ ਪੁਰਸ਼ । ੫੨੬.੪

ਸੰਤੋਖ—(ਸੰ. ਸੰਤੋਸ਼:) ਸਥਰ, ਤ੍ਰਿਪਤੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ । ੪੬.੨, ੧੭੭.੨, ੧੯੮.੪, ੨੧੫.੩, ੨੪੬.੧, ੨੫੬.੩, ੨੮੭.੧, ੪੧੬.੪, ੬੨੩ ੪

ਸੰਤੋਖੀ—(ਸੰ. ਸੰਤੋਸ਼ਿਨ) ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸਥਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਸਾਬਰ । ੫੨੬.੪

ਸਤ੍ਰੂ —(ਸੰ. ਸ਼ਤ੍ਰੁ) ਦੁਸ਼ਮਣ, ਵੈਰੀ । ੧੩੫.੧, ੪੨੬ ੪, ੬੨੫.੩, ੬੩੪.੪

ਸਤ੍ਰੂਤਾ)— (ਸੰ. ਸ਼ਤ੍ਰੁਤਾ) ਦੁਸ਼ਮਣੀ, ਵੈਰ । ੮੨.੧, ੧੭੩.੨, ੧੭੭.੪, ੩੯੩.੧/
ਸਤ੍ਰੂਤਾਉ) ੬੦.੩

ਸਤ੍ਰੂ)— ਦੁਸ਼ਮਣ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਤ੍ਰੂ' ੧੦੪.੨/੫੭੭.੧
ਸਤ੍ਰੂ)

ਸਥਨ –(ਸੰ. ਸ੍ਤਨ) ਥਣ, ਮਾਦਾ ਪਸ਼ੂਆ ਜਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਣ ਵਾਲਾ ਅੰਗ । ੪੭੭.੩

ਸਥੰਭਨ—(ਸੰ.ਸ੍ਤਮ੍ਭਨ) ਸਥਿਰ ਹੋਣਾ । ੩੬੫.੩

ਸਥਲ—(ਸੰ. ਸ੍ਥਲ) ਅਸਥਾਨ ਜਗ੍ਹਾ । ੩੧.੩, ੧੩੬.੪, ੨੫੧.੪ ੨੭੧.੨, ੨੬੧.੪

ਸਥਾਨ – (ਸੰ. ਸ੍ਥਾਨ) ਜਗ੍ਹਾ, ਥਾਂ । ੧੦.੧, ੫੫.੪, ੫੬.੧, ੧੨੬.੩, ੪੦੭.੪, ੪੪੬.੪

ਸਥੂਲ—(ਸੰ. ਸ੍ਥੂਲ) ਵਿਸ਼ਾਲ, ਮੋਟਾ । ੬੮.੨, ੬੬.੪, ੧੫੩.੪, ੧੬੦.੩, ੨੨੭.੩, ੪੫੮.੩

ਸਦ—(ਸੰ. ਸਦਾ) ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ । ੩੧੪.੪, ੫੮੪.੪[੨]

ਸੰਦਲ—(ਫ਼ਾ. ਸੰਦਲ) ਚੰਦਨ, ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਰੱਖਤ ਜਿਸ ਦੀ ਲਕੜੀ ਭਾਰੀ, ਪੱਕੀ ਅਤੇ ਅਤਿ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੩੬੬.੨

ਸਦਾ—ਹਮੇਸ਼ਾਂ, ਹੋਰ ਵੇਖੋ 'ਸਦ' । ੩੮੦.੨, ੪੫੬.੧

ਸਦੀਵ—(ਸੰ. ਸਦਾ + ਏਵ) ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ, ਸਦਾ ਹੀ । ੨੫੪.੪

ਸੰਦੇਸ)— (ਸੰ. ਸੰਦੇਸ਼) ਖਬਰ, ਸੁਨੇਹਾ । ੧੮੬.੧, ੨੦੭.੧, ੨੧੦.੨, ੨੧੧.੧,
ਸੰਦੇਸੇ) ੬੨੦.੨, ੬੬੭.੪/੬੫੭.੧, ੬੭੦.੨

ਸੰਧ)— (ਸੰ. ਸਨ੍ਧਿ:) ਮੇਲ, ਮਿਲਾਪ, ਸੰਜੋਗ । ੫.੮,੬.੧, ੧੫.੩, ੮੫.੪, ੪੮੮.੪/
ਸੰਧਿ) ੪.੭, ੫.੧, ੩, ੬.੩, ੧੧.੧, ੨੮.੧, ੨੬.੧, ੩੨.੪, ੩੪.੪, ੪੭.੩, ੪੮.੪,

੫੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੩.੨, ੬੧.੪, ੬੩.੧, ੨, ੬੭.੪, ੮੧.੩, ੮੪.੪, ੮੬.੪, ੧੦੩.੪, ੧੦੮.੪, ੧੨੦.੪, ੧੪੯.੩, ੧੫੨.੩, ੧੬੯.੩, ੧੭੬.੪, ੧੮੫.੩, ੧੮੬.੪, ੨੨੫.੧, ੨੨੬.੪, ੨੫੩.੪, ੨੭੫.੪, ੨੯੨.੪, ੩੦੫.੪

ਸੰਧਿਆ—(ਸੰ. ਸਨ੍ਧ੍ਯਾ) ਸ਼ਾਮ, ਸੰਝ । ੧੮੪.੧

ਸਨ—(ਸੰ. ਸ਼ਣਸ੍) 1. ਪਟਸਨ, ਸਣੀ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਰੱਸੀਆਂ/ਰੱਸੇ ਆਦਿ ਬਣਦੇ ਹਨ । ੧੬੨.੪, ੨੯੮.੨, ੩੦੬ ੪

2. (ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਗ) ਨਾਲ, ਸਾਥ, ਸੰਗ । ੩੫੩.੪, ੫੪੮.੩

ਸਨਕਾਦਿ)— ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨਕ ਆਦਿਕ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ

ਸਨਕਾਦਿਕ) ਸਨਾਤਨ, ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ, ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ । ੨੧.੨, ੩੦੨.੩, ੩੦੯.੪. ੩੪੧.੧, ੪੨੧.੪, ੫੪੩.੨, ੬੪੭.੨./੧੮੦.੨

ਸਨਬੰਧ)— (ਸੰ. ਸ਼ਮ੍ਬਨ੍ਧ) ਮੇਲ, ਸੰਗਤਿ, ਨਿਸ਼ਤਾ । ੯੪.੩, ੧੨੯.੩. ੧੬੯.੩,

ਸਨਬੰਧਿ) ੧੭੬.੨, ੨੩੯.੨, ੩੬੧.੩, ੩੮੬.੪, ੪੦੩.੩, ੫੬੧.੧, ੬੨੦.੩ ੬੨੫.੧/੨੮੯.੨

ਸਨਮੁਖ—(ਸੰ. ਸਮ੍ਮੁਖ) ਸਾਹਮਣੇ, ਰੂਬਰੂ, ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਭਾਵ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਚਲੇ । ੩੬੨.੪, ੩੮੦.੨, ੩੯੪.੧, ੫੧੩.੪, ੪੧੦.੪, ੫੨੭.੧, ੬੧੧.੨, ੬੫੪.੪

ਸਨਾਹ)— (ਸੰ. ਸਨ੍ਨਾਹ) ਸੰਜੋਅ, ਜ਼ਰਾ ਬਖਤਰ, ਕਵੱਚ, ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ਸ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਵਾਰ

ਸਨਾਹਿ) ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਕਪੜੇ । ੧੩੫.੧, ੨੯੮.੩, ੩੭੫.੨, ੩੯੧.੧, ੪੧੭.੨/੩੫੯.੪, ੬੧੭.੧

ਸਨਾਤ—ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ, ਸਨਾਤਨ, ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ, ਨਾਮਕ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ । ੫੫੪.੨

ਸਨਾਤਨ—(ਸੰ. ਸਨਾਤਨ) ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ, ਆਦਿ ਤੋਂ । ੧੮੧ ੧

ਸਨਾਮ—ਨਾਮਵਾਲੀ, ਨਾਂ ਰਹਿਤ । ੬੪੨.੩

ਸੰਨਿਆਸੀ—(ਸੰ. ਸਨ੍ਯਾਸਿਨ) ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੰਨਿਆਸ ਦਾ ਧਾਰਨੀ, ਵੈਰਾਗੀ, ਉਦਾਸੀ, ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵਿਰੱਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਮਨੁੱਖ । ੧੬੮.੪, ੩੨੮.੩

ਸਨੀਚਰ—(ਸੰ. ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ) 1. ਸੂਹਿ ਮੰਡਲ ਦਾ ਸਤਵਾਂ ਗ੍ਰਹਿ ਜੋ ਸੂਰਜ ਤੋਂ 88,33,00,000 ਮੀਲ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ 29 ਸਾਲ ਤੇ 176 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੪੦੭.੧

2. ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ । ੪੮੪.੧

ਸਨੇਹ—(ਸੰ. ਸਨੇਹ) ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰੀਤ, ਪ੍ਰੇਮ, ਮੁਹੱਬਤ । ੧੪.੪, ੧੧੭.੪, ੨੩੪ ੩, ੨੩੪.੧, ੨੪੦.੪, ੩੦੦.੩, ੩੧੮.੨, ੩੨੯.੪, ੪੨੯.੩, ੪੪੦.੪, ੪੪੨.੧, ੪੪੩.੧. ੪੪੯.੧, ੪੫੦.੪, ੪੬੩.੨, ੫੫੦.੪, ੫੬੫.੪, ੫੬੬.੧, ੬੧੬.੧

ਸਨੇਹੁ—ਪ੍ਰੇਮ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਨੇਹ' । ੩੮੩.੧, ੫੨੦ ੩

ਸੰਪਟ—(ਸੰ. ਸਮ੍ਪੁਟ:) ਭਾਂਡੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਚੀਜ਼, ਕੁੱਜਾ, ਡੱਬਾ । ੪੩ ੪, ੯੨.੧, ੧੭੧.੪, ੨੧੭.੩, ੨੨੨.੧, ੨੫੭.੩, ੨੫੮.੪, ੨੬੬.੨. ੨੬੭.੩, ੨੭੦.੧. ੩੧੮.੨, ੩੨੦.੨, ੩੩੫.੧, ੩੩੬.੨, ੩੩੭.੩, ੩੪੮.੩, ੪੨੯ ੩, ੪੩੧.੩, ੪੩੩.੩, ੫੩੨.੧, ੫੬੮.੩, ੫੮੭.੪, ੫੮੯.੧, ੫੯੦.੩,

ਸੰਪਤ—(ਸੰ. ਸਮ੍ਪਦ੍) ਧਨ, ਦੌਲਤ, ਸੰਪਤੀ । ੪੦੯.੨

ਸਪਤ—(ਸੰ. ਸਪ੍ਤਕ) ਛੇ ਤੇ ਅੱਠ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ । ੩੧.੨

ਸਪਤਸਰ ਸੱਤ ਸਰੋਵਰ । ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ, ਧੀਰਜ, ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸੱਤ ਸਰੋਵਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਨ, ਬੁੱਧੀ, ਚਿੱਤ, ਅਹੰਕਾਰ, ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਅਵਸਥਾਵਾਂ : ਜਾਗ੍ਰਿਤ, ਸੁਪਨ, ਸੁਸ਼ਪਤੀ, ਅਥਵਾ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਰੇ ਛੇਵਾਂ ਮਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਵੀ ਸਤ ਸਰੋਵਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ੩੩੩.੪

ਸੰਪਤਿ—ਦੌਲਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੰਪਤ' । ੯੦.੨, ੫੨੬.੩

ਸਪਤ੍—(ਸੰ. ਪਤ੍ਰਸ੍) ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਪੱਤਰ ਸਹਿਤ, ਪੱਤਿਆਂ ਨਾਲ, ਪੱਤਿਆਂ ਸਮੇਤ । ੪੯੭ ੧

ਸੰਪਦਾ - ਦੌਲਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੰਪਤ' । ੨੪੨.੩[1], ੩੪੫.੩

ਸਪਰਸ) — (ਸੰ. ਸ੍ਪਰ੍ਸ) ਛੋਹ, ਛੋਤ । ੧੦੪.੩, ੧੮੫.੪, ੧੯੮.੩/੫੪੭.੨

ਸਪਰਸੁ)

ਸਪਰੰਪਰ —(ਸੰ. ਪਰਮ੍ਪਰਾ) ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ, ਪਰੰਪਰਾਗਤ । ੨.੭

ਸਪੂਤੀ - ਸਪੁੱਤਰਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ । ੧੨੦.੩, ੧੯੧ ੩, ੪੭੬.੩, ੫੧੯.੧

ਸਪੂਤੁ —(ਸੰ. ਸ਼ਤ੍ਰ) ਯੋਗ/ਅੱਛਾ ਪੁੱਤਰ । ੧੧੮.੨

ਸਪੂਰਨ—(ਸੰ. ਸਮ੍ਪੂਰ੍ਣ) ਪਰਿਪੂਰਣ, ਮੁਕੰਮਲ, ਸੰਪੰਨ । ੨੭੬.੩

ਸੰਪੈ—ਧਨ, ਦੌਲਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੰਪਤ' । ੩੫੯.੩, ੩੯੨ ੨

ਸਪ੍ਰੇਮ—(ਸੰ. ਸ੍ਰੇਸਨ) ਪ੍ਰੀਤ/ਪਿਆਰ ਨਾਲ/ਸਹਿਤ । ੩੭੮.੧

ਸਫਲ)— (ਸੰ. ਸਫਲ) ਕਾਮਯਾਬ । ੧੩ ੪. ੧੭.੧, ੧੪.੩, ੨੭.੧, ੪੬.੪, ੫੯ ੪, **ਸਫਲੁ**) ੭੪.੪, ੮੨.੩, ੯੧.੧[2], ੨[1], ੩[2], ੯੧.੪, ੧੦੯.੩, ੧੨੬.੪, ੨੧੨.੪, ੨੩੮.੨, ੨੪੩ ੪, ੩੦੬.੨, ੩੦੮.੧, ੨, ੩੨੬.੧, ੩੩੪.੩, ੩੬੬.੧, ੩੯੪ ੨, ੪੨੬ ੩, ੪੫੬.੧, ੪੬੫.੧. ੪੯੭.੧, ੪੯੯.੧[2], ੨[2], ੩[2], ੪, ੫੧੯.੨, ੫੨੫.੩, ੫੬੪.੨, ੫੯੨ ੪, ੬੦੩ ੧, ੬੫੧.੨, ੬੫੨.੧/੫੫੩.੧

ਸਬ)— (ਸੰ. ਸਰ੍ਵ) ਸਾਰੇ, ਕੁਲ, ਤਮਾਮ, ਪੂਰੇ । ੪੬.੪, ੧੩੪.੩, ੩੭੧.੨, **ਸਬਹੀ**) ੫੦੪.੪, ੫੦੯.੧, ੫੫੩ ੪. ੬੦੩.੧, ੬੧੩.੪/੩੯੨.੧/੩੯੯.੪, **ਸਬਹੁ**) ੪੧੪.੪

ਸਬਦ—(ਸੰ. ਸ਼ਬ੍ਦ:) 1. ਸਾਰਥਕ ਧੁਨੀ/ਆਵਾਜ਼ । ੬.੫, ੮.੬, ੬੫.੩. ੯੨.੩, ੯੯.੨, ੧੫੩.੧, ੧੭੨.੩, ੧੮੫.੨, ੨੦੫.੪, ੨੨੬.੨, ੨੬੩.੨, ੨੭੫.੩, ੨੭੭.੨, ੨੮੯ ੩, ੩੦੧.੨, ੩੧੪.੧[2], ੨[2], ੩, ੩੨੫.੨, ੫੬੭.੧, ੫੯੬.੩, ੬੦੬.੩, ੬੫੭.੪

2. ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਕ ਜਾਂ ਬਾਣੀ । ੩੫.੨, ੩੬.੩, ੪੩.੨, ੫੫.੩, ੫੮.੨, ੭੩.੨, ੮੧.੧, ੨, ੯੧.੩, ੧੦੯.੪, ੧੧੫.੩, ੧੧੬.੨, ੧੩੫.੧, ੧੩੮.੨, ੧੪੪.੨, ੧੪੫.੧, ੧੪੬.੪, ੧੫੧ ੩, ੧੫੨.੧, ੧੯੯.੧, ੨੧੪.੨, ੨੧੬.੨, ੨੫੬.੨, ੨੬੩.੩, ੨੬੫.੪, ੨੬੮.੨, ੨੭੮.੧, ੨੮੧ ੪, ੨੮੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੮੪.੩, ੩੦੪.੪, ੩੨੨.੨, ੩੨੭.੨, ੩੨੮.੧, ੩੬੦.੪, ੪੩੦.੪, ੪੪੦.੪, ੪੯੯.੨, ੫੦੦ ੪, ੫੫੧.੨, ੫੫੯.੪, ੫੬੦.੪, ੫੬੫.੪, ੫੬੬.੪, ੫੬੯.੪, ੫੭੦.੪, ੫੮੯.੪, ੬੯੦.੪, ੬੧੧.੪, ੬੧੩.੨, ੬੧੭.੪, ੬੨੮.੨, ੬੭੩.੩

3. ਪਰਮਾਤਮਾ (ਭਾਵ ਅਰਥ) । ੧੫੩.੧, ੫੩੪.੪[2], ੬੦੮.੪

4. ਬੌਲਣ ਸ਼ਕਤੀ । ੨੦੦.੩, ੩੧੭.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

5. ਬਚਨ, ਬੋਲ । ੨੫ਫ਼.੧, ੨, ੩, ੪

6. ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ । ੨੭੦.੩, ੨੯੧.੩, ੩੦੧.੨

ਸਬਦ ਅਨਹਦ)— ਆਤਮਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ
ਸਬਦ ਅਨਾਹਦ) 'ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ' । ੨੧੪.੨/੨ਫ਼੭.੩, ੩੪੩.੨

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ —ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਈ ਬੁੱਧੀ, ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਬਿਰਤੀ, ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀ ਆਤਮਿਕ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋਈ ਚੇਤਨਤਾ । ੫.ਫ਼, ੧੩.੨, ੧੮.੨, ੨੨.੨, ੨੩.੧, ੨੮.੧, ੨੯.੧, ੩੩.੨, ੩੪.੨, ੩੯.੪, ੪੦.੪, ੪੧.੪, ੫੦.੨, ੫੩.੨, ੩, ੫੭.੩, ਫ਼੦.੩, ਫ਼੧.੧, ੪, ਫ਼੨.੧[1], ੨[2], ੩[3], ੪[2], ਫ਼੩.੨, ਫ਼੭.੩, ੭ਫ਼.੧, ੭੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੫.੨, ੮੯.੩, ੯੪.੩, ੯੭.੩, ੯੯.੩, ੧੦੫.੩, ੧੦ਫ਼.੧, ੧੦੭.੧, ੧੦੮.੧, ੧੧੭.੪, ੧੨੫.੩, ੧੨ਫ਼.੨, ੧੩੭.੧, ੧੪੭.੧, ੨, ੩, ੪[2], ੧੫੧.੨, ੧ਫ਼੯.੧, ੧੭੫.੨, ੧੮੯.੨, ੧੯੦.੧, ੧੯੪.੩, ੧੯੫.੨, ੧੯੯.੪, ੨੦੦.੧, ੪, ੨੦੧.੧, ੨੦੨.੧, ੨੦੮.੨, ੨੧੫.੩, ੨੨੦.੨, ੨੨੫.੧, ੨੩੪.੨, ੨੪੩.੨, ੨੫੦.੪, ੨੫੧.੧, ੨੫੨.੨, ੨੫੪.੧, ੩. ੨੫੭.੧, ੨੫੯.੩, ੨ਫ਼੦.੨, ੨ਫ਼੧.੨, ੨ਫ਼ਫ਼.੨, ੨੭ਫ਼.੨, ੨੭੯.੨, ੨੮੦.੧, ੨੮੨.੩, ੨੮੪.੪, ੨੮੯.੪, ੨੯੧.੧. ੨੯੩.੨, ੩੦੧.੨, ੩੦੯.੨, ੩੧੫.੧[2], ੩੨੭.੩, ੩੩੪.੪, ੩੪੧.੪, ੩੫੨.੪, ੩੮੦.੪. ੪੫੭.੪, ੪੯੪.੪, ੫੫੦.੩, ੪, ੫੫੧.੨

ਸਬਦਬੇਧੀ —(ਸੰ. ਸ਼ਬ੍ਦਵੇਧਿਨ) 1. ਕੇਵਲ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਕੇ ਅਥਵਾ ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾ ਤੀਰ ਨਾਲ ਵਿਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ । ੫੫੦.੩

2. ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਵਿਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ (ਭਾਵ ਅਰਥ) । ੩ਫ਼.੩

3. ਸ਼ਬਦ ਉਤੇ ਮੁਗਧ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗਣ ਵਾਲਾ (ਭਾਵ ਹਿਰਨ) ।

ਸਬਦਾਰਥ—(ਸੰ. ਸ਼ਬ੍ਦਾਰ੍ਥ) ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ । ੧੧੫.੩

ਸਬਦਿ—1. ਸਾਰਥਕ ਧੁਨੀ, ਆਵਾਜ਼, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਬਦ' (1) । ਫ਼ਫ਼੧.੩

2. ਬਚਨ ਬੋਲ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਬਦ' (3) । ੨੫ਫ਼.੧

3. ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਕ ਜਾਂ ਬਾਣੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਬਦ' (2) । ਫ਼੦੭.੪

ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ—ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਈ ਬੁੱਧੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ' । ੨੦੮.੨, ੩੫੨.੪

ਸਬਦੁ— 1. ਬੋਲਣ ਸ਼ਕਤੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਬਦ' (4) । ੩੫੨.੨

2. ਬਚਨ ਬੋਲ, ਦੇਖੋ 'ਸਬਦ' (5) । ੪੭੪.੩

3. ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਸਬਦ' (6) । ੫੩੧.੪

4. ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਕ ਜਾਂ ਬਾਣੀ । ੧੫੧.੧, ੧੮੩.੩, ੩ਫ਼੧.੪, ੪੨੦.੧, ੪੫੩.੨, ੫੦੦.੩, ੫੧੫.੪, ੫੮੮.੪, ਫ਼੨੦.੩

ਸਬਦੁਸੁਰਤਿ—ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਬਿਰਤੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ, 'ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ' । ੩੯.੪, ੪੫.੨, ੧੮੩.੩, ੪੪੮ ੩, ੫੨੯.੩

ਸਬਨ)—ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਬ' । ੩ਫ਼੨.੧/੧੨੦.੧
ਸਬਨੁ)

ਸਬਲ—(ਸੰ. ਬਲ) ਬਲਵਾਨ, ਬਲ ਵਾਲਾ, ਤਾਕਤਵਰ । ੧੯੨.੩, ੪੦੪.੨

ਸੰਬਾਦ—(ਸੰ. ਸੰਵਾਦ:) ਵਾਰਤਾਲਾਪ, ਗਲਬਾਤ, ਚਰਚਾ । ੪੪ਫ਼.੨, ੪੮੨.੩

ਸਬਾਰ—(ਸੰ. ਵਾਰਿ) ਪਾਣੀ ਨਾਲ, ਜਲ ਨਾਲ । ੫੯੮.੨

ਸਬੈ)— ਸਭ ਹੀ, ਸਾਰੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਸਭ'। ੧੨੦.੩, ੪, ੨੦੯.੩,
ਸਭ) ੩੦੪.੪, ੩੧੦.੧, ੩੧੬.੨, ੩੧੯.੪, ੩੨੧.੨, ੩੬੨.੧, ੪੧੭.੨,
ਸਭਨ) ੪੧੮.੧, ੪੩੫.੪, ੫੬੪.੪/੨.੫, ੧੯.੪, ੨੧੦.੧, ੩੯੮.੨, ੪੮੮.੨, ੫੪੧.੨, ੫੫੨.੨, ੩, ੫੫੭.੩, ੫੬੩.੨, ੫੬੮.੪, ੫੭੯.੪, ੫੯੧.੪, ੬੩੧.੧, ੬੩੨.੧, ੪/੫੬੬ ੨

ਸਭਾ – (ਸੰ. ਸਭਾ) ਇਕੱਠ, ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ, ਮਜਲਸ। ੪੬.੩, ੧੧੨.੪, ੧੬੩.੨, ੧੬੪.੨, ੨੩੭ ੪. ੨੬੪.੩, ੩੨੪.੩, ੩੮੬.੧, ੪੦੦.੪, ੪੩੫.੧, ੪੯੧.੪, ੫੧੭.੨, ੫੩੦.੨. ੫੩੯.੨

ਸਭਾਖਦੀ—(ਸੰ. ਸ਼ਾਖ਼) ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧੫੫.੨

ਸਭਿ—ਸਾਰੇ, ਦੇਖੋ 'ਸਭ'। ੨੬੧.੩, ੫੮੧.੩

ਸਭੀਤ—(ਸੰ. ਮੀਤ) ਡਰ ਸਹਿਤ, ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੩੫੮.੩

ਸੰਭੂਤ—(ਸੰ. ਸਮ੍ਭੂਤਿ:) ਜਨਮ, ਪੈਦਾਇਸ਼। ੨੨੮.੩

ਸਭੇ—ਸਾਰੇ ਹੀ, ਦੇਖੋ 'ਸਭ'। ੪੦੫.੩, ੫੫੨.੩, ੫੫੩.੩, ੫੮੩.੩

ਸਮ)— (ਸੰ. ਸਮ) ਇਕੋ ਜਿਹਾ, ਬਰਾਬਰ, ਭੁਲ, ਸਮਾਨ, ਸਦ੍ਰਿਸ਼। ੨੨.੨, ੨੯.੩,
ਸਮਸਰ) ੬੨ ੨, ੮੦.੨. ੯੦.੨, ੧੦੪.੧, ੧੦੭.੪, ੧੩੭ ੨, ੨੧੪.੧, ੩੪੩.੩,
ਸਮਸਰਿ) ੩੯੧.੨, ੪੫੮.੧, ੪੫੯.੩, ੫੯੩.੩[੪], ੫੯੭.੪, ੬੪੨.੧, ੬੫੧.੨,੪ ੬੫੪.੨, ੬੫੬.੨, ੬੬੨.੨/੪੯੨.੪, ੫੮੩.੧. ੫੯੭.੧, ੬੪੬.੧/੧੦.੩, ੧੦੪.੧, ੨, ੪, ੧੦੭.੩, ੧੬੨.੧, ੧੭੦.੧, ੧੭੩.੪, ੨੧੬.੪, ੨੫੬.੧, ੨੬੪.੧, ੨੮੫.੨, ੪, ੩੨੨.੪, ੩੬੨.੨, ੪੦੬.੨, ੪੬੨.੧

ਸਮਗ੍ਰੀ—(ਸੰ. ਸਾਮਗ੍ਰੀ) ਪਦਾਰਥ, ਵਸਤੂਆਂ, ਸਾਮਾਨ। ੩੪੫.੩, ੩੫੦.੧, ੩੬੩.੩, ੪੫੪.੩

ਸਮਝ—ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਤਜ਼ਰਬੇ ਨਾਲ ਬਣੀ ਸੂਝ, ਅਕਲ। ੪੩੦.੪, ੫੯੩.੨, ੬੫੯.੪

ਸਮਝਾਇ—ਬੋਧ ਕਰਾਉਣਾ, ਗਿਆਨ ਦੇਣਾ। ੬੫੭.੧

ਸਮਝਾਇਓ—ਬੋਧ ਕਰਾਇਆ। ੩੦.੪

ਸਮਝਾਇਕੈ- ਬੋਧ ਕਰਾਕੇ। ੩੭੮.੪, ੪੧੮.੪, ੪੨੬.੪

ਸਮਝਾਈਐ—ਬੋਧ ਕਰਾਉਣਾ। ੫੪੧.੪

ਸਮਝਾਏ— ਬੋਧ ਕਰਾਵੇ। ੨੧੪.੨, ੨੭੫.੩

ਸਮਝਾਵਦੀ)— ਬੋਧ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੪੭੪.੨/੩੪੦.੩, ੩੯੭.੨, ੬੨੦.੩
ਸਮਝਾਵਹੀ)

ਸਮਝਾਵਤ—ਬੋਧ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੩੫੬.੪

ਸਮਝਾਵੈ—ਸਮਝਾਇਆ। ੫੩੪ ੪, ੬੦੮.੪

ਸਮਝਿ—ਬੁੱਧ, ਅਕਲ। ੨੦੦.੪, ੨੭੫.੩, ੩੯੮.੨

ਸਮਝੈ—ਵਿਚਾਰ ਕੇ। ੨੨੩.੨, ੪੭੪.੨. ੪੯੮.੩, ੫੭੭.੩

ਸਮਤ) — (ਸੰ. ਸਮਤਾ) ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਬਰਾਬਰੀ, ਸਮਾਨਤਾ। ੬੦.੧,
ਸਮਤਾ) ੩੭੨.੩, ੪੬੫.੩, ੫੫੮.੨[੩], ੬੪੪.੪/੪੯੨.੩

ਸਮਤੁਲ)— (ਸੰ. ਸਮ+ਤੁਲ) ਬਰਾਬਰ, ਸਮਾਨ। ੧੭੦.੨/੧੦੪.੨
ਸਮਤੁਲਿ)

ਸਮਥ—(ਸੰ. ਸਮਰ੍ਥ) ਸਮਰੱਥ, ਯੋਗ। ੬੨੫.੧

ਸਮਦਰਸ)— (ਸੰ. ਸਮਦਰ੍ਸਿਨ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ।
ਸਮਦਰਸਿ) ੩੩.੧, ੨੫੨.੧, ੨੬੦.੨, ੨੬੧.੨, ੩੨੭.੧/੨੫੯.੨/੧੩੮.੨,
ਸਮਦਰਸੀ) ੩੭੦.੪, ੩੯੩.੪, ੪੫੮.੧

ਸਮਰਥ—ਬਲਵਾਨ, ਦੇਖੋ 'ਸਮਥ'। ੪੬੪.੪, ੫੫੨.੪, ੫੮੩.੪

ਸਮਰੂਪ—(ਸੰ. ਸਮ + ਰੂਪਸ੍) ਇਕੋ ਜਿਹੇ, ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ। ੩੪੦.੪

ਸਮਾਇ—(ਸੰ. ਸਮ੍) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਣਾ, ਇਕਮਿਕ ਹੋਣਾ, ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ। ੬.੬, ੧੮.੪, ੭੫.੧, ੪੩੮.੪, ੫੬੦.੩

ਸਮਾਇਓ– ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਗਿਆ। ੨੫੭.੩

ਸਮਾਇਕੈ—ਇਕਮਿਕ ਹੋਕੇ। ੩੩੪.੩, ੩੭੨.੩

ਸਮਾਇਥੈ—ਇਕਮਿਕ ਹੋਏਗੀ। ੫੬੩.੪

ਸਮਾਈ—ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪੮.੪, ੫੦.੪, ੩੭੨.੪, ੫੬੭.੪

ਸੰਮਾਈਐ)— ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਜਾਈਏ। ੨੨੨.੧/੨੫੩.੪, ੩੮੬.੪, ੪੩੬.੩, ੫੪੧.੧,
ਸਮਾਈਐ) ੫੪੨.੪, ੬੨੮.੩

ਸਮਾਏ—ਇਕਮਿਕ ਹੋਣਾ। ੧੬.੪, ੨੮.੨, ੫੨.੧, ੭੭.੪, ੭੮.੪, ੮੪ ੧, ੧੧੦.੨, ੧੩੫.੪, ੨੦੫.੩, ੩੨੦.੨, ੩੩੫.੧, ੪੩੨.੪

ਸਮਾਗਮ)— (ਸੰ. ਸਮਾਗਮ੍) ਸਾਥ, ਸੰਗਤ, ਮੇਲ। ੬੭ ੪, ੨੦੩.੨, ੬੪੬.੩/੩੧੦.੪
ਸਮਾਗਮੁ)

ਸਮਾਤ)— ਸਮਾ ਜਾਣਾ, ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਣਾ। ੬੬.੨, ੧੭੪.੨, ੩੧੧.੩,
ਸਮਾਤਿ) ੩੭੪.੪, ੪੦੫.੨, ੪੩੩.੩, ੫੮੭.੪, ੫੮੯.੧, ੬੧੭.੨, ੬੩੨.੧/ ੪੧੦.੨

ਸਮਾਤੇ – ਸਮਾਏ। ੬੭੦.੩

ਸਮਾਧ—(ਸੰ. ਸਮਾਧਿ) ਬ੍ਰਹਮ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਉਣਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋਣਾ। ੨.੭, ੩੧.੪, ੪੩.੪, ੪੭.੨, ੬੫.੩, ੬੮.੧, ੭੭.੪, ੮੦.੩, ੯੦.੪, ੯੨.੧, ੧੨੫.੧, ੧੨੬.੧, ੧੨੭.੩, ੧੨੮.੨, ੩, ੪, ੧੭੨.੧, ੧੭੮.੩, ੨੨੨.੩, ੨੫੫.੩, ੨੬੬.੩, ੨੬੮.੪, ੨੭੧.੩, ੨੯੪.੪, ੩੨੭.੪, ੩੩੬.੪, ੩੯੬.੪, ੪੨੭.੨, ੪੬੮.੩, ੫੫੪.੨

ਸਮਾਨ)— (ਸੰ. ਸਮਾਨ) ਕੁਲ, ਬਰਾਬਰ, ਵਰਗਾ, ਜਿਹਾ। ੬੩.੪, ੪੬੦.੪,
ਸਮਾਨਿ) ੪੭੨.੩, ੪੯੨.੩, ੪੯੭.੨, ੫੩੭.੩, ੫੭੪.੩, ੫੮੩.੩, ੫੯੬.੪, ੫੯੭.੨, ੬੨੯.੧, ੬੪੨.੩, ੬੫੬.੧/੧੦.੧, ੧੦੪.੩, ੧੦੭.੩, ੧੫੭.੧, ੧੭੦.੧, ੧੭੧.੪, ੧੮੫ ੨, ੩੮੩.੪, ੪੫੧.੩, ੫੪੭.੧ ,੬੫੧.੧

ਸਮਾਨੀ—ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹੋਈ ਹੋਈ, ਅਭੇਦ ਹੋਈ ਹੋਈ। ੧੯੬.੨, ੬੬੯.੧

ਸਮਾਨੀਐ)— ਰਚਣਾ ਮਿਚਣਾ, ਸਮਾਈ ਹੋਣਾ। ੩੯.੨, ੧੦੪.੩, ੩੬੧.੩. ੩੭੫.੩/
ਸਮਾਨੇ) ੯੨.੧, ੨੭੦ ੧, ੨੯੩.੧, ੪੨੩.੨, ੪੨੯.੩, ੪੩੧.੩

ਸਮਾਰ—(ਸੰ. ਸ੍ਮਾਰਣਮ੍) ਸਮਰਣ, ਯਾਦਾਸ਼ਤ, ਯਾਦ ਕਰਨਾ। ੪੪੪.੧, ੫੦੩.੩, ੬੦੪.੨

ਸਮਾਰਹੀ—ਯਾਦ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਸਮਾਰ'। ੬੧੧.੨

ਸਮਾਰਤ—ਸੰਭਾਲਣਾ ੩੦੮.੨

ਸੰਮਾਰਿ)— ਸੰਭਾਲਣਾ । ੩੦੮.੨/੩੮੧.੧, ੪੩੪.੩. ੬੬੬.੨
ਸਮਾਰਿ)
ਸੰਮਾਰੀਐ)— ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ । ੩੭੭.੨/੩੯੯.੩
ਸਮਾਰੀਐ)
ਸਮਾਵਣੀ)—ਇਕਮਿਕ ਹੋਣਾ । ਦੇਖੋ 'ਸਮਾਇ' । ੧੦.੪, ੭੫.੪, ੧੦੩.੩, ੧੩੪.੨,
ਸਮਾਵਹੀ) ੧੯੫.੨, ੨੫੮.੪, ੨੭੦.੧, ੪੨੯.੨, ੪੮੧.੨, ੫੦੫.੨, ੫੫੦.੧/
੨੧੮.੨, ੨੭੪.੨, ੫੬੭.੪, ੬੬੫.੩
ਸਮਾਵੈ—ਅਭੇਦ ਹੋਏ । ੪.੬
ਸੰਮਿਤਾ—ਬਰਾਬਰ, ਇਕ ਸਮਾਨ, ਦੇਖੋ 'ਸਮਤ' । ੩੧੯.੩
ਸਮੀਪ—(ਸੰ. ਸਮੀਪ) ਨਜ਼ਦੀਕ, ਪਾਸ, ਨੇੜੇ, ਨਿਕਟ । ੭੯.੧, ੨, ੧੯੧.੪, ੨੩੬.੩,
੩੦੮.੪, ੪੧੭.੩, ੪੬੫.੨, ੪੯੬.੩, ੫੦੭.੧, ੫੬੫.੪, ੬੩੯.੧, ੬੬੨.੩
ਸਮੀਰ—(ਸੰ. ਸਮੀਰ) ਹਵਾ, ਵਾਯੂ, ਪੌਣ । ੫੯੯.੨
ਸਮੁਦ)— (ਸੰ. ਸਮੁਦ्रः) ਸਾਗਰ । ੭੫.੩/੬੩.੪, ੨੨੪.੨, ੨੯੦.੨, ੩੫੪.੩,
ਸਮੁੰਦ੍) ੩੬੧.੨, ੩੬੨.੩, ੩੭੨.੩, ੩੭੬.੧, ੪੬੫.੩, ੪੬੬.੨, ੪੯੨.੪,
ਸਮੁਦ੍) ੫੦੯.੩, ੫੪੬.੧, ੫੬੪.੩, ੫੯੫.੧, ੬੨੦.੪/੮੩.੪
ਸਮੁੰਦ੍ਰਹਿ—ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਸਮੁਦ' । ੫੧੦.੨
ਸਮੂਹ—(ਸੰ. ਸਮੂਹ) ਸਾਰੇ, ਕੁਲ, ਸਭੇ । ੨੪੬.੪, ੩੪੧.੩, ੪੩੦.੩, ੪੮੧.੩, ੬੦੬.੩,
੬੪੬.੩
ਸਮੇਹ—(ਪ੍ਰਾ. ਸ+ਸੇਹ) ਬਰਖਾ ਸਮੇਂ । ੪੬੦.੧
ਸਮੇਕ—(ਸਮ+ਏਕ) ਇਕ ਸਮਾਨ, ਇਕੋ ਜਿਹੇ । ੩੪੨.੩
ਸਮੇਤ—(ਸੰ. ਸਮੇਤ) ਨਾਲ, ਸਹਿਤ । ੬੩੮.੩
ਸਮੇਰ—(ਸੰ. ਸੁਮੇਰू) ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨੇ ਦਾ ਬਣਿਆਂ ਇਕ ਪਰਬਤ ਜੋ ਇਲਾਵਿਤ ਵਰਸ਼
ਵਿਚ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਚ ਪਰਬਤ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੫੪੫.੩
ਸਮੇਵ—(ਸੰ. ਸਮ੍) ਸੰਮਲਿਤ, ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ । ੬੫੩.੨
ਸਮੈ—(ਸੰ. ਸਮਯ) ਮੌਕਾ, ਅਵਸਰ, ਵੇਲਾ । ੪੧.੧, ੧੦੯.੩, ੧੧੮.੩, ੧੮੪.੧, ੨੧੧.੩,
੨੫੪.੩, ੨੯੯.੩. ੩੦੨.੨, ੩੧੧.੧, ੨, ੩, ੩੪੩.੩, ੩੬੧.੧, ੩੬੨.੧,
੩੮੨.੧, ੩੮੪.੨, ੩੯੫.੩, ੪੧੪.੩, ੪੩੩.੧, ੪੪੦.੨, ੪੫੨.੧, ੪੫੬.੧,
੪੮੬.੩, ੪੮੭.੩, ੪, ੪੯੫.੨, ੪੯੭.੧[੨], ੩[੨], ੫੦੦.੧, ੫੦੧.੩, ੫੦੯.੧,
੫੨੫.੩, ੫੪੮.੧, ੫੬੭.੨, ੫੬੯.੨. ੫੭੭.੧, ੬੦੫.੨, ੬੧੧.੩, ੬੧੩.੧,
੬੧੭.੧, ੬੩੫.੩, ੬੪੩.੨, ੬੬੩.੧, ੬੬੫.੨, ੬੭੦.੩
ਸਮੋ—ਮੌਕਾ, ਦੇਖੋ 'ਸਮੈ' ੬੫੯.੩
ਸਮੋਈਐ)— ਮਿਲਾਈਐ, ਅਭੇਦ ਕਰੀਏ, ਇਕਮਿਕ ਕਰੀਏ, ਦੇਖੋ 'ਸਮਾਇ' ।
ਸਮੋਕੀਐ) ੪੯੯.੪/੬੪੦.੪
ਸਮੋਧ—(ਸੰ. ਸਮ੍ਬੋਧ) ਦੱਸਣਾ, ਸਮਝਾਉਣਾ, ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣਾ । ੪੫੭.੩
ਸਮ੍ਹਾਰ)— ਸੰਭਾਲਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਸਮਾਰ' (2) । ੬੪੫.੨/੫੭੭.੨
ਸਮ੍ਹਾਰੇ)
ਸੰਮ੍ਰਥ—ਬਲਵਾਨ, ਦੇਖੋ 'ਸਮਥ' । ੫੬੯.੩
ਸਯਾਨ—ਪਛਾਣ, ਪਹਿਚਾਣ । ੬੧੮.੪

ਸਯਾਮ)— (ਸੰ. ਸ਼ਯਾਮ) ਕਾਲਾ, ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ, ਗਹਿਰੇ ਰੰਗ ਦਾ । ੫੬੭.੧,
ਸਯਾਮਤਾਈ) ੫੯੬.੩, ੬੦੦.੧/੫੯੭.੨

ਸੰਯੁਕਤ—(ਸੰ. ਸੰਯੁਕਤ) ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ । ੫੯੮.੩

ਸਯੋਂ—ਸੰਗ, ਸਹਿ, ਨਾਲ । ੬੨੪.੨

ਸਰ—(ਸੰ. ਸ਼ਰ) 1. ਸਰੋਵਰ, ਝੀਲ, ਤਲਾਬ । ੧੬.੨[3], ੩੧੭.੨, ੪੬੦.੩[3], ੪੬੬.੨, ੪੮੬.੪, ੪੯੦.੩, ੪੯੨.੩

2. ਤੁਲ, ਬਰਾਬਰ, ਸਮਾਨ । ੬੪੬.੧, ੪, ੬੫੧.੨, ੩

ਸਰਗੁਨ—(ਸੰ. ਸਗੁਣ) 1. ਭੌਤਿਕ, ਪ੍ਰਤੱਖ । ੮੧.੩

2. ਰਜੋ, ਤਮੋ, ਸਤੋ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ 'ਬ੍ਰਹਮ' । ੩੬.੧, ੨, ੪੨.੪, ੫੫ ੩, ੧੨੫.੨. ੧੫੩.੪, ੨੬੮.੧

ਸਰਜੀਵ—(ਸੰ. ਸਜੀਵਨ) ਜੀਵਤ, ਜਿਉਂਦਾ । ੪੧੨.੩

ਸਰਣ—(ਸੰ. ਸ਼ਰਣ) ਆਸਰਾ, ਪਨਾਹ, ਓਟ । ੬੦੨.੨

ਸਰਤਾ—ਨਦੀ, ਦਰਿਆ । ੬.੬, ੬੩.੪, ੪੭੮.੧, ੪੯੨.੪, ੫੪੪.੧

ਸਰਦ—(ਸੰ. ਸ਼ਰਦ) ਠੰਡ ਦੀ ਰੁੱਤ, ਸਿਆਲ ਦਾ ਮੌਸਮ । ੩੪੫.੧, ੩੪੮.੧, ੫੭੩.੧, ੬੫੫.੧

ਸ਼ਰਧਾ—(ਸੰ. ਸ਼ਰਧਾ) ਨਿਸ਼ਚਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਭਰੋਸਾ । ੧੮੦.੩, ੪੫੦.੩, ੫੦੭.੩

ਸਰੰਨ)— ਓਟ, ਦੇਖੋ 'ਸਰਣ' । ੫੩੬.੩/੧੭.੧, ੫੮.੨. ੭੨.੧, ੪੦੪.੪, ੪੧੬.੪,
ਸਰਨ) ੪੨੬ ੪, ੪੪੧ ੪, ੫੮੩.੪, ੫੮੪.੪, ੬੭੪.੪

ਸਰਨਾਗਤ—(ਸੰ. ਸ਼ਰਣਾਗਤ) ਸ਼ਰਣ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ । ੪੨੨.੪

ਸਰਨਿ—ਓਟ, ਦੇਖੋ 'ਸਰਣ' । ੪੪.੪. ੪੭.੧, ੪੮ ੧, ੫੭.੨, ੭੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੨.੩, ੮੫.੧, ੮੭.੧[3], ੮੬.੧, ੧੦੫.੧, ੧੧੧.੧, ੧੧੮.੪, ੧੨੦.੪, ੧੩੫.੨, ੧੭੬.੩, ੧੮੩.੨, ੧੬੦.੪, ੨੧੭.੧[3], ੨੨੦.੪, ੨੩੩.੪, ੨੩੫.੧, ੨੪੩.੩, ੨੪੬.੧, ੨੫੫ ੪, ੨੫੬ ੨. ੨੬੦.੩. ੨੬੧.੧, ੨੬੬.੨, ੨੮੧.੧, ੨੮੨.੨, ੨੮੭.੩, ੨੬੫.੧. ੩੧੬.੨. ੩੨੧.੪. ੩੨੮.੧, ੩੩੬ ੧, ੩੫੮.੪, ੩੬੬ ੪, ੩੭੭.੪, ੩੭੬.੨. ੩੮੭.੨; ੩੬੨ ੪, ੪੦੮.੪, ੪੧੭.੪, ੪੩੩.੪, ੪੪੪.੪, ੪੫੬.੪, ੪੬੪.੪, ੪੭੩ ੪. ੪੬੬.੧, ੫੦੨.੪, ੫੧੫.੪, ੫੧੬ ੪, ੫੨੦.੪, ੫੩੮.੪, ੫੪੪.੩, ੫੪੫.੧, ੨, ੩, ੪.

ਸਰਪ—(ਸੰ. ਸਰ੍ਪ) ਸੱਪ, ਇਕ ਲੰਬਾ ਪਤਲਾ ਤੇ ਘਸਰ ਕੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਜਾਨਵਰ ਜਿਸ-ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਪੇਟ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਚਲਦਾ ਹੈ । ੨੨੪.੩, ੨੬੭.੪, ੨੬੮.੨, ੩੫੬.੧. ੪੬੪.੧, ੩, ੫੪੫.੧, ੫੭੨.੧

ਸਰਪਹ—ਸੱਪ ਨੂੰ, ਦਖੋ 'ਸਰਪ' । ੫੬੬.੨

ਸਰਪੁ—ਸੱਪ, ਦੇਖੋ 'ਸਰਪ' । ੫੫੫.੩

ਸਰਬ—(ਸੰ. ਸਰ੍ਵ) ਸਭ, ਸਾਰਾ, ਤਮਾਮ, ਕੁਲ, ਸਮੁੱਚਾ, ਸੰਪੂਰਣ । ੧੩.੧, ੨੦.੩, ੨੬.੧, ੩੬ ੨, ੪੬.੩, ੫੭.੪, ੫੮.੩[3], ੫੬.੪. ੬੬.੩, ੬੭.੩, ੬੮.੨, ੧੦੮.੧, ੧੧੧.੩, ੧੧੨.੩, ੧੨੫.੪, ੧੨੮.੪, ੧੩੦.੪. ੧੪੮.੩, ੧੫੨.੪, ੧੭੦.੩, ੨੦੪.੪, ੨੧੪.੨, ੨੧੬.੩, ੨੪੪.੩, ੨੬੧.੪, ੨੬੦.੧. ੩੦੧.੧,੨, ੩੦੩.੩, ੩੨੪.੪, ੩੩੭.੪, ੩੪੧.੩, ੪੫੧.੪, ੪੫੪.੪, ੪੫੬.੧, ੪੮੬.੪, ੫੮੩.੨, ੬੪੬.੨, ੬੬੨.੪

ਸਰਬੰਸ)— (ਸੰ. सर्वस्वम्) 1. ਸਭੋ ਕੁੱਝ । ੬੬੩.੪/-/੪੧.੩, ੩੨੩.੨, ੬੦੨.੪
ਸਰਬਸ) 2. (ਸੰ. सर्व + वंशः) ਖਾਨਦਾਨ, ਪਰਿਵਾਰ । —/੬੪੬.੪/—
ਸਰਬਸੁ)

ਸਰਬੰਗ)— (ਸੰ. सर्वाङ्ग्) ਸਭ ਅੰਗ, ਸੰਪੂਰਣ । ੧੦੩.੩, ੧੯੯.੪, ੨੭੮.੪,
ਸਰਬੰਗਿ) ੨੮੮.੩, ੩੧੫.੩, ੩੩੫.੪, ੪੪੮.੩, ੫੪੧.੪/੩੮੭.੪
ਸਰਬਗਿ—(ਸੰ. सर्वज्ञ) ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੩੦੧.੩
ਸਰਬਤਰ—(ਸੰ. सर्वत्र) ਸਭ ਥਾਂ, ਸਭ ਪਾਸੇ । ੬੬੨.੨
ਸਰਬਮਈ—(ਸੰ. सर्वमय) ਸਰਬਵਿਆਪਕ, ਸਭ ਥਾਂ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਰਮਾਤਮਾ । ੯੯.੧, ੧੦੬.੪, ੧੫੦.੨, ੨੬੨.੨, ੨੭੬.੨, ੨੮੧.੪
ਸਰਬਾਤਮ—(ਸੰ. सर्वात्मन्) ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਆਤਮਾ, ਵਿਸਵ ਆਤਮਾ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ । ੨੨.੨, ੯੮.੪, ੧੧੫.੨, ੧੩੭.੧, ੨੮੧.੩, ੨੯੫.੪, ੩੨੮.੪, ੩੯੫.੪
ਸਰਬਿ—ਸਾਰਾ, ਤਮਾਮ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਰਬ' । ੮੮.੪
ਸਰਬੋਤਿਮ—(ਸੰ. सर्वोत्तम) ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ, ਸਰਬ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ । ੬੦.੪
ਸਰਵਨ—(ਸੰ. श्रवण) ਸੇਵਾ ਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ, ਨੇਤ੍ਰਹੀਣ ਅੰਧਕ ਵੈਸ਼ਯ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਂ 'ਸਿੰਧ' ਸੀ । ਇਹ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਅਤਿਅੰਤ ਆਗਿਆਕਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਸ਼ਬਦਬੇਧੀ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੋਈ । ੧੦੩.੧, ੪੩੬.੧
ਸਰਵਰ—(ਸੰ. सरोवर) ਤਲਾਬ, ਝੀਲ, ਛੰਭ । ੨੨੩.੨, ੨੩੬.੧, ੨੫੭.੨, ੪੦੨.੨, ੫੦੯.੩, ੫੧੮.੩, ੫੧੯.੩
ਸਰਾਹੀਐ—(ਸੰ. श्लाघ) ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰੀਏ, ਤਾਰੀਫ ਕਰੀਏ । ੫੫੩.੧
ਸਰਾਹੈ—ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਸਰਾਹੀਐ' । ੫੧੦.੨
ਸਰਿ—1. ਬਰਾਬਰ, ਸਮਾਨ, ਤੁਲ । ੭੫.੨, ੨੫੬.੧, ੪੭੨.੨
2. ਤਲਾਬ, ਸਰੋਵਰ, ਦੇਖੋ 'ਸਰ' । ੩੭੬.੧
ਸਰਿਤਾ—ਨਦੀ, ਦਰਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਸਰਤਾ' । ੫੬.੩, ੮੩.੪, ੯੩.੧, ੨੭੭.੨, ੩੧੭.੨, ੩੭੨.੨², ੩, ੩੭੬.੧, ੩੭੯.੩, ੩੮੨.੩, ੪੫੯.੩, ੪੬੬.੨, ੪੯੭.੨, ੫੦੯.੩, ੫੩੬.੧, ੫੫੮.੩, ੬੨੦.੪
ਸਰੀਰ—(ਸੰ. शरीरम्) ਦੇਹ, ਤਨ, ਕਾਇਆਂ । ੩੮੮.੨
ਸਰੁਵਰ)— ਸਰੋਵਰ, ਤਲਾਬ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਰਵਰ' । ੫੬੦.੨/੫੬੭.੩
ਸਰੁਵਰੁ)
ਸਰੂਪ—(ਸੰ. स्वरूप) 1. ਆਪਣੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ । ੩੧.੩, ੩੭੩.੩
2. ਸਮਾਨ ਰੂਪ, ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ । ੩.੮, ੧੪.੨, ੨੩.੧, ੩੪.੩, ੫੯.੩, ੧੦੮.੪, ੧੨੮.੩, ੨੯੭.੩, ੩੬੩.੪, ੪੧੮.੨, ੪੯੬.੨
ਸਰੇਖ—1. ਤੁਲ, ਸਮਾਨ, ਬਰਾਬਰ, ਵਰਗਾ । ੩੫੨.੨
2. ਚਤੁਰਤਾ, ਸਿਆਣਪਤ, ਸਮਝਦਾਰੀ । ੫੭੦.੩
ਸਰੈ—ਨਿਭਣਾ, ਕਾਰਜ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ । ੩੧੫.੪
ਸਰੋਜ—(ਸੰ. सरोज) ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਜੋ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਗੀ ਹੋਈ ਵੇਲ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਨੀਲੋਫਰ ੨੨੩.੨², ੨੯੯.੧
ਸਰੋਵਰ)— ਤਲਾਬ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਰਵਰ' । ੯੩.੧, ੩੧੨.੨, ੫੦੭.੨, ੬੩੯.੨/
ਸਰੋਵਰਿ) ੨੪੮.੧

ਸਲਲ)— (ਸੰ. ਸਲਿਲ) ਪਾਣੀ, ਜਲ, ਨੀਰ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ । ੨੭੮.੪, ੩੬੦.੩,
ਸਲਲਿ) ੪੨੫.੪, ੪੪੫.੧, ੫੬੧.੩, ੫੭੪.੪, ੬੨੪.੩/੫੧੫.੧, ੫੧੬.੨[੪]/
ਸਲਿਲ) ੬.੬, ੧੬.੪, ੪੦.੧, ੫੬.੨, ੬੩.੧, ੧੧੦.੧[੪], ੧੧੩.੪, ੧੧੪.੪,
ਸਲਿਲਹਿ) ੧੨੩.੪, ੧੩੬.੩, ੧੫੮.੧, ੧੬੧.੧, ੧੮੬.੧, ੨੪੮.੪, ੨੮੬.੨,
ਸਲਿਲਿ) ੩੦੦.੨, ੩੧੨.੧, ੩੨੧.੧, ੪੨੪.੧, ੪੨੫.੧, ੪੨੬.੧, ੪੬੩.੨,
ਸਲਿਲੇ) ੪੬੮.੧, ੪੭੬.੨, ੫੫੭.੨, ੬੩੫.੨/੬.੬/੪੬੭.੨/੧੬੬.੧/੧੬.੪
ਸਲਿਲੇ)

ਸਵਾਨ—(ਸ + ਅਯਨ) ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਵਾਲਾ, ਰਾਜ ਹੰਸ । ੪੬੦. ੧

ਸਵਾਨੀ— ਧਰਮ ਪਤਨੀ, ਵਿਆਹ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ । ੨੧੦.੨

ਸਵਾਰ — ਠੀਕ ਕਰਨਾ, ਸਵਾਰਨਾ । ੪੧੬.੩

ਸਵਾਰੀਐ— ਸੁਧਾਰੀਏ, ਠੀਕ ਕਰੀਏ, ਦੇਖੋ 'ਸਵਾਰ' । ੧੦੬.੪

ਸਾ— ਉਹ । ੫੬੮.੩

ਸਾਅੰਗੀਤ— (ਸੰ. ਸਙ੍ਗੀਤ) ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਸੰਗੀਤ' । ੧੬੨.੩, ੨੫੫.੩

ਸਾਸਤ੍ਰ—(ਸੰ. ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ) ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ । ੧੮੫.੨, ੧੬੨.੩, ੩੪੧.੨, ੫੪੩.੧

ਸਾਸਨ)— (ਸੰ. ਸ਼ਾਸਨ) ਦੰਡ ਦੇਣਾ, ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ, ਤਾੜਨਾ ਕਰਨੀ । ੪੫੬.੪/
ਸਾਸਨਾ) ੪੦੩.੨, ੫੭੭.੩, ੬੩੩.੩

ਸਾਸੁ — (ਸੰ. ਸ਼ਵਸ਼੍ਰੂ:) ਪਤੀ ਜਾਂ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮਾਤਾ । ੧੦੦.੩

ਸਾਹ—(ਫ਼ਾ. ਸ਼ਾਹ) ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ, ਅਮੀਰ, ਧਨਾਢ । ੩੮੦.੨, ੪੫੪.੪, ੪੬੧.੪

ਸਾਹਾ —(ਸੰ. ਸੁ + ਅਹਨ) ਸ਼ੁਭ ਮਹੂਰਤ, ਲਗਨ, ਚੰਗਾ ਦਿਨ, ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਲਈ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੬੨੭.੨

ਸਾਕ—(ਸੰ. ਸ਼ਾਕ) ਭਾਜੀ, ਤਰਕਾਰੀ, ਸਬਜ਼ੀ । ੧੫੮.੩, ੧੬੧.੨, ੫੪੬.੩

ਸਾਕਤ—(ਸੰ. ਸ਼ਾਕ੍ਤ) ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ, ਪਤਿਤ । ੩੬੦.੪, ੫੧੮.੪

ਸਾਕਿਓ—(ਸੰ. ਸ਼ਕ੍) ਸਕਣਾ, ਯੋਗ ਹੋਣਾ । ੪੩੮.੪

ਸਾਖਾ—(ਸੰ. ਸ਼ਾਖਾ, ਫ਼ਾ. ਸ਼ਾਖ) 1. ਦੱਰਖਤ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ । ੩੭.੧, ੩੮.੧, ੪੬.੧, ੩, ੨੪੫.੩, ੨੭੬.੪, ੩੭੦.੪, ੪੨੬.੨, ੪੬੮.੧

2. ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ, ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ । ੩੬੨.੪, ੪੧੫.੪

3. ਹਿੱਸੇ, ਭਾਗ । ੩੭੫.੪

ਸਾਖੀ—(ਸੰ. ਸਾਕ੍ਸ਼੍ਯ) 1. ਗਵਾਹੀ, ਪ੍ਰਮਾਣ । ੨੬੬.੨

2. ਕਥਾ, ਕਹਾਣੀ, ਵਾਰਤਾ । ੧੪੪.੨

ਸਾਖੀਐ—(ਸੰ. ਸ਼ਾਕ੍ਸ਼ਿਨ੍) 1. ਗਵਾਹ ਨੂੰ, ਸਾਖੀ ਨੂੰ । ੨੨੧.੩

2. ਗਵਾਹੀ ਦੇਣੀ, ਸਾਖੀ ਭਰਨੀ । ੭੪੮.੪

ਸਾਖੀਭੂਤ—(ਸੰ. ਸਾਕ੍ਸ਼ਿਨ੍ + ਭੂਤ) ਸਾਖਿਆਤ ਰੂਪ । ੨੬੮.੧

ਸਾਗਰ—(ਸੰ. ਸਾਗਰ) ਸਮੁੰਦਰ । ੬.੬, ੨੩.੪, ੨੮.੨, ੩੧.੩, ੫੬.੨, ੬੧.੨, ੭੫.੪, ੭੬.੧, ੭੭.੪, ੮੮.੨, ੬੬.੪, ੬੭.੧, ੧੬੨.੧, ੧੭੬.੪, ੨੩੩.੧, ੨੩੬.੨, ੨੭੮.੪, ੨੬੧.੪, ੨੬੪.੧, ੩੧੬.੩, ੩੨੬.੨, ੩੭੪.੪, ੩੮੧.੩, ੩੮੫.੩, ੩੮੬.੪, ੪੦੦.੩, ੪੦੩.੧, ੪੦੭.੩, ੪੨੬.੪, ੪੩੦.੩, ੪੫੩.੪, ੪੭੦.੧, ੪੭੨.੨, ੪੭੩ ੩, ੫੧੧.੪, ੫੨੫.੪, ੫੨੮.੪, ੫੬੧.੩, ੬੦੨ ੨, ੬੪੬.੩, ੬੫੨.੩

ਸਾਚੁ—(ਸੰ. ਸਤ੍ਯ) ਸਤ, ਯਥਾਰਥ । ੨੭੬.੧, ੜ², ੪੯੮ ੜ

ਸਾਚੁਖੰਡ – (ਸੰ. ਸਤ੍ਯ + ਖਾਂਡ) ਉਹ ਥੇਤਰ ਜਿਥੇ ਸੱਚ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇ, ਸੱਤ ਨਾਲ ਪਰੀਪੂਰਣ ਮੰਡਲ । ੧੨੫.੧

ਸਾਚੋ —1. ਸਤ, ਝੂਠ ਦਾ ਅਭਾਵ, ਦੇਖੋ 'ਸਾਚੁ' । ੧੮੭ ੪

2. ਠੀਕ, ਸਹੀ । ੩੮੦.੨

ਸਾਜ —(ਸੰ. ਸਜ੍ਜਾ; ਫ਼ਾ. ਸਾਜ਼) 1. ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਸਮਾਨ । ੪੬.੨

2. ਸਮਗਰੀ । ੪੭੩.੩

3. (ਸੰ. ਸ੍ਰਜ) ਬਣਾ ਲੈਣਾ । ੫੯੮.੪

4. (ਸੰ. ਸਜ੍ਜ) ਸਜਾ ਕੇ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੇ । ੬੫੮.੧

ਸਾਜਤ —ਸਜਾ ਕੇ, ਸੰਵਾਰ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਸਾਜ' (4) । ੬੩੭.੨

ਸਾਜਿ—1. ਸਾਜਣਾ, ਬਨਾਉਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਸਾਜ' (3) । ੫੪.੧, ੪੩੨.੩

2. ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਸਾਜ' (4) । ੨੪੦.੨, ੫੬੨.੨, ੬੧੭.੧

ਸਾਜ)— 1. ਬਣਾਏ, ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤੇ, ਦੇਖੋ 'ਸਾਜ' (3) । ੬੨੪.੩/੫੫੩.੩

ਸਾਜੇ) 2. ਸਜਾਵੇ, ਦੇਖੋ 'ਸਾਜੇ' (4) । ੬੩੫.੧

ਸਾਟ—ਸੌਦਾ । ੬੭.੧

ਸਾਠਿ—(ਸੰ. ਥਸ਼ਿ) ਸਠ, ਪੰਜਾਹ + ਦਸ । ੨੩੦.੨, ੩੪੫.੩

ਸਾਠਿ ਘਰੀ)— ਚੌਵੀ ਮਿੰਟਾਂ ਦੀ ਇਕ ਘੜੀ ਅਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਚੌਵੀ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਸੱਠ

ਸਾਠੋ ਘਰੀ) ਘੜੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਦਿਨ ਅੱਡੇ ਰਾਤ । ੩੧੦.੪, ੩੪੫.੧/੩੩੪ ੜ

ਸਾਤ ਦੀਪ --(ਸੰ. ਫ਼ੀਪ:) ਸੱਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੱਤ ਭਾਗ, ਜੰਬੂ, ਕੁਸ਼, ਪਲਕਸ਼, ਸ਼ਾਲਮਲਿ, ਕਰੌਂਚ, ਸ਼ਾਕ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਪਕਰ । ੧੯੭.੧

ਸਾਂਤਿ—(ਸੰ. ਸ਼ਾਨ੍ਤਿ) 1. ਮਨ ਦਾ ਠਹਿਰਾਉ, ਮਨ ਦੀ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਅਵਸਥਾ । ੪੩.੪, ੨੧੫.੩

2. ਆਮਨ, ਚੈਨ, ਰੱਲੇ ਜਾਂ ਗੜਬੜ ਦਾ ਅਭਾਵ । ੨੪੬.੪

3. ਚੈਨ, ਤਸੱਲੀ । ੨੫੬.੩, ੪੧੩.੨, ੪੨੩.੨, ੫੭.੨, ੫੯੮.੩

ਸਾਤੋ—ਸੱਤੇ ਹੀ, ਸੱਤਾਂ ਨੂੰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੱਤ' (2) । ੪੮੪.੧

ਸਾਥ—(ਸੰ. ਸਹ) ਨਾਲ, ਸਹਿਤ । ੬੩੦.੨

ਸਾਧ –(ਸੰ. ਸਾਧੁ) 1. ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਮਹਾਤਮਾ, ਫ਼ਕੀਰ, ਦਰਵੇਸ਼ । ੨੫.੧, ੭੮.੧, ੯੧.੪, ੧੨੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੩੦.੧, ੨, ੧੩੨.੪, ੧੬੦.੪, ੧੬੨.੪, ੧੭੪.੪, ੧੭੭.੧, ੧੮੨.੨, ੨੦੧.੩, ੨੫੧.੧, ੨੬੦.੧, ੨੮੬.੪, ੨੮੭.੧, ੨੮੬.੪, ੨੯੭.੧, ੨੯੮.੧, ੩੦੨.੪, ੩੦੬.੪, ੩੦੭.੪, ੩੧੦.੪, ੩੨੪.੪, ੩੨੫.੪, ੩੫੧.੪, ੩੬੨.੧, ੩੮੨.੪, ੩੮੩.੧, ੨, ੩, ੩੯੧.੩, ੩੯੬.੨, ੪੯੯.੪, ੫੬੪.੪, ੫੮੦.੪, ੫੮੧.੪, ੫੮੬.੪, ੫੯੭.੪, ੬੧੨.੩, ੬੨੫.੪, ੬੨੯.੪, ੬੩੪.੪, ੬੭੩.੪

2. ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ, ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ । ੨੫੫.੩, ੩੨੮.੩, ੪੨੭.੨

3. ਸੱਧਰ, ਉਮੰਗ, ਲਾਲਸਾ, ਚਾਹ । ੪੭੨.੧

ਸਾਧਸੰਗ (ਸੰ. ਸਾਧੁ + ਸਙ੍ਗ) ਉੱਤਮ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਧਰਮੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੪੪.੪, ੮੩.੧, ੮੪.੪, ੮੫.੩, ੮੮.੧, ੯੪.੧, ੯੭.੧, ੧੩੫.੪, ੧੪੪.੨, ੧੫੫.੪, ੧੫੯.੪, ੧੬੬.੪, ੧੬੯.੧,

੨੩੪.੩, ੨੩੫.੧, ੨, ੩, ੨੫੧.੧, ੨੮੭.੨. ੩੦੨.੧, ੨, ੩, ੩੦੩.੧, ੩, ੪, ੩੦੪.੪, ੩੨੧ ੩, ੩੨੩.੪, ੩੨੭.੪, ੩੩੩.੩, ੩੩੪.੧, ੩੪੩.੩, ੪੫੩.੧, ੪੫੭.੪, ੫੮੨.੪, ੬੨੫.੪

ਸਾਧ ਸੰਗਤ)— (ਸੰ. ਸਾਧੁ + ਸङ्गतिः) ਸਾਧ ਸਮਾਗਮ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ
ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ) ਇਕੱਠ ਧਰਮੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ । ੧੦੦.੪, ੨੧੫.੪, ੩੪੦.੧/੨.੭, ੪.੭, ੫੫.੨, ੪, ੭੦.੪, ੧੦੩.੩, ੧੧੮.੪, ੧੨੪.੪, ੧੨੫.੧, ੧੨੬.੧, ੨, ੧੨੮.੧, ੩, ੧੩੬.੨, ੧੫੧.੧, ੧੫੮.੪, ੧੬੩ ੪, ੧੮੩.੪, ੧੬੬.੪, ੨੩੭.੪ ੨੩੮.੪, ੨੪੦.੪. ੩੦੩.੧, ੩੦੭.੪, ੩੩੪.੩, ੩੮੬.੪, ੩੬੬.੩, ੪੫੨.੧, ੪੬੧.੪, ੪੬੬.੪, ੫੦੧.੪, ੫੦੮.੩ ੫੧੪.੪, ੫੩੭.੪, ੬੨੮.੩

ਸਾਧ ਸੰਗਿ)— ਧਰਮੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਸਾਧ ਸੰਗ' । ੭੬.੧, ੮੩.੪,
ਸਾਧ ਸੰਗੁ) ੧੦੬.੪, ੧੪੭.੧, ੧੫੪.੪, ੧੮੬.੨, ੨੪੪.੪, ੨੫੦.੪. ੨੫੪.੧, ੨੫੭.੧, ੩੧੩.੪, ੪੬੮.੧, ੪, ੫੦੬.੪/੧੨੨.੪, ੧੨੩.੪, ੧੩੭.੧, ੧੪੫.੧, ੧੫੭.੪, ੧੬੭.੪, ੨੪੩.੩, ੫੦੦.੧

ਸਾਧਨ—(ਸੰ. ਸਾਧਨ) 1. ਅਭਿਆਸ, ਅਮਲ, ਸਾਧਨਾ । ੨੦੧.੩

2. ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ, ਧਰਮੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ । ੩੦੬.੪, ੩੨੬.੪, ੫੧੩.੪, ੫੨੬.੪, ੫੩੨.੪

ਸਾਧਨਾ—(ਸੰ. ਸਾਧਨਾ) 1. ਅਰਾਧਣਾ, ਭਗਤੀ । ੬੦.੪, ੫੮੧.੪

2. ਅਭਿਆਸ । ੫੮੦.੪

ਸਾਧਿ—(ਸੰ. ਸਾਧ੍) 1. ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ । ੪੭.੨, ੨੫੫.੩, ੫੮੧.੪[2]

2. ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਨਾ, ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ । ੪੬੪.੧

ਸਾਧਿਬੇ—ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਸਾਧਿ'(2) । ੨੩੩.੪

ਸਾਧੁ—ਧਰਮੀ ਪੁਰਸ਼, ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੁਰਖ, ਦੇਖੋ 'ਸਾਧ' । ੨੬੭.੧

ਸਾਧੁਸੰਗਿ—ਧਰਮੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਸਾਧਸੰਗ' । ੮੨.੪, ੧੨੬.੩, ੧੨੯.੪, ੧੬੫.੨, ੧੭੫.੧, ੨, ੩, ੨੫੮.੩, ੩੦੩.੨, ੩, ੪, ੩੨੭.੧

ਸਾਧੂ)— ਧਰਮੀ ਪੁਰਖ, ਦੇਖੋ 'ਸਾਧ' (1) ੧੬੫.੨/੩੨੪.੪
ਸਾਧੂਜਨ)

ਸਾਧੇ—(ਸੰ. ਸਾਧ੍) ਸਾਧਣਾ, ਠੀਕ ਕਰਨਾ । ੬੩੩.੩

ਸਾਪ—ਸੱਪ, ਦੇਖੋ 'ਸਰਪ' । ੫੬੫.੪

ਸਾਪਹਿ—ਸੱਪ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਸਰਪ' । ੪੯੧.੩

ਸਾਪਹੇਰਾ—ਸਪੇਰਾ, ਸੱਪ ਪਕੜਨ ਤੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ । ੨੩੧.੩

ਸਾਬਨ)— (ਅ. ਸਾਬੂਨ) ਰਸਾਇਣਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਪਦਾਰਥ
ਸਾਬੁਨ) ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਕਪੜੇ ਆਦਿ ਦੀ ਮੈਲ ਧੋਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੫੫੭.੨ ੬੧੪.੧/੩੧੨.੧

ਸਾਮ—ਸ਼ਰਣ, ਪਨਾਹ । ੬੧੯.੪

ਸਾਰ—(ਸੰ. ਸਾਰ) ਭੱਤ, ਨਿਚੋੜ ਕਈ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਚੰਪੜ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਪਾਸਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ੧੫੭.੪

ਸਾਰਦ—(ਸੰ. ਸ਼ਾਰਦਾ) ਸਰਸਵਤੀ, ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਦੇਵੀ । ੫੫੪ ੨

ਸਾਰਦੂਲ—(ਸੰ. ਸ਼ਾਰਦੂੰਲ:) ਸ਼ੇਰ, ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ । ੩੭੬.੩, ੪੦੨.੩

ਸਾਰੀ—(ਸੰ. ਸ਼ਯਾਲੀ) ਪਤਨੀ ਦੀ ਭੈਣ, ਸਾਲੀ। ੧੦੦.੩

ਸਾਰੋ –(ਸੰ. ਸ਼ਯਾਲ:) ਸਾਲਾ, ਪਤਨੀ ਦਾ ਭਰਾ। ੧੦੦.੩

ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ – (ਸੰ. ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ) ਖਾਸ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ। ੪੪੭.੧, ੫੦੧.੩

ਸਾਲਤ— ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ, ਪੱਛਣਾ, ਛੇਦ ਕਰਨਾ। ੬੩੪.੧

ਸਾਵਧਾਨ)— (ਸੰ. ਸਾਵਧਾਨ) ਸੁਚੇਤ, ਸਤਰਕ, ਚੇਤੰਨ, ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ

ਸਾਵਧਾਨਹ) ਸਹਿਤ। ੫੫.੪, ੮੩.੧, ੧੦੨.੧, ੧੨੪.੪, ੩੦੪.੪, ੩੨੨.੧, ੩੪੧.੪, ੩੪੩.੩, ੩੫੪.੩, ੩੮੦.੩, ੩੯੫.੧, ੩੯੬.੪, ੪੧੩.੧, ੪੧੮.੩, ੪੬੨.੪, ੪੬੮.੪, ੪੮੦.੪, ੪੮੧.੧, ੫੦੮.੨, ੫੬੧.੧, ੫੬੬.੪/੫੬੭.੪

ਸਾਵਨ—(ਸੰ. ਸ਼ਾਵਣ) ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਮਹੀਨਾ, ਹਾੜ ਤੇ ਭਾਦੋਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਮਹੀਨਾ। ੬੩੫.੩

ਸਿਉ—(ਸੰ. ਸ਼ਿਵ) ਸ਼ਿਵਜੀ, ਮਹਾਂਦੇਵ, ਸ਼ੰਕਰ, ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਚੰਨ ਤੇ ਜਟਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੰਗਾ ਨਿਕਲਦੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗਲ ਵਿਚ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਡੌਰੂ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਫੜ ਇਹ ਨੰਦੀ ਬੈਲ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੫੪੩.੨

ਸਿਆਨ—ਅਕਲਮੰਦੀ, ਬੁੱਧੀਮਤਾ, ਸਿਆਣਪ। ੮੨.੧, ੬੬੦.੧

ਸਿਆਨੀ—ਸਿਆਣੀ, ਅਕਲਮੰਦ, ਸਮਝਦਾਰ। ੬੫੯.੪

ਸਿਆਣੇ –ਅਕਲਮੰਦ। ੩੯੨.੨

ਸਿਆਮ—ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ/ਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਸਯਾਮ' ੨੦੪.੨, ੨੧੩.੧, ੨੮੬.੨, ੩੮੮.੧

ਸਿਆਮਤਾ—ਕਾਲਖ, ਕਾਲਸ, ਦੇਖੋ 'ਸਯਾਮ'। ੩੨੪.੧, ੩੩੭.੧

ਸਿਆਰ—(ਸੰ. ਸ਼੍ਰਗਾਲ) ਗਿੱਦੜ, ਕੁੱਤੇ ਵਰਗਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ ਜੋ ਬੜਾ ਭਰਪੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫੩੯.੩[2]

ਸਿਹਜਾ)— (ਸੰ. ਸ਼ਯ੍ਯਾ) ਸੇਜ, ਬਿਸਤਰ ਵਿਛੇ ਵਾਲਾ ਮੰਜਾ। ੪੧.੪, ੭੯.੩,

ਸਿਹਜਾਸਨ) ੨੦੩.੨, ੨੩੭.੩, ੩੮੪.੨, ੪੩੯.੩, ੪੪੦.੨, ੪੮੦.੨,

ਸਿਹਜਾਸਨਿ) ੪੮੧.੨, ੫੬੮.੨, ੫੬੯.੧, ੫੭੪.੧, ੫੯੩.੪, ੬੨੭.੪,

ਸਿਹਿਜਾ) ੬੩੭.੨, ੬੫੧.੪, ੬੫੨.੨, ੬੫੫.੧, ੬੫੮.੧, ੬੫੯.੩,

ਸਿਹਿਜਾਸਨ) ੬੬੧.੧, ੬੬੩.੧, ੬੭੦ ੩/੧੨੦.੩, ੧੬੫.੨/੨੦੮.੪/੩੯੫.੩/ ੪੩੩.੧

ਸਿਖ—(ਸੰ. ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ) ਸਿਖਿਆਰਥੀ, ਸ਼ਗਿਰਦ, ਜਗਿਆਸੂ। ੬.੧, ੩, ੧੫.੩, ੨੮.੧, ੨੯.੧, ੩੨.੪, ੩੪.੪, ੪੭.੩, ੫੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੧.੩, ੫੫.੨, ੫੬.੪, ੬੧.੪, ੬੩.੧, ੨, ੮੪.੪, ੮੭.੧, ੨, ੩, ੧੦੨.੪[2], ੧੦੩.੧, ੪, ੧੦੮.੪, ੧੨੦.੪, ੧੨੨.੪, ੧੪੯.੩, ੪, ੧੭੮.੧, ੧੭੯.੪, ੧੮੦.੧, ੧੮੬.੪, ੧੯੨.੪, ੧੯੩.੪, ੨੨੫.੧, ੨੨੬.੪, ੨੫੫.੪, ੨੭੨.੪, ੨੯੨.੪, ੩੦੫ ੪, ੩੫੩.੪, ੩੫੪.੪, ੩੬੬.੪, ੩੬੯.੪, ੩੭੦.੪, ੩੭੪.੪, ੩੮੦.੪, ੩੯੪.੪, ੩੯੬.੩, ੪੦੨.੪, ੪੧੫.੪, ੪੧੮.੪, ੪੨੬.੪, ੪੩੩.੪, ੪੪੦.੪, ੪੪੮.੪, ੪੪੯.੨, ੫੧੫.੪, ੫੫੧.੪, ੫੫੯.੪, ੫੬੨.੪, ੫੬੩.੪, ੫੬੮.੪, ੫੬੯.੪, ੫੭੦.੪, ੫੮੩.੪, ੬੧੧.੪, ੬੭੨.੩, ੬੭੩.੨[3], ੩, ੪, ੬੭੪.੪

ਸਿਖਨ)— ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਖ' । ੩੬.੨ ੩, ੩੫੫.੪, ੩੫੯.੪, ੩੭੯.੪,
ਸਿਖਨਾ) ੪੪੪.੪, ੪੮੦.੪, ੪੮੧.੩, ੫੧੭.੪, ੫੩੬.੪, ੬੧੪.੪, ੬੭੨.੧,
ਸਿਖਨੁ) ੬੭੩.੧/੮੩.੩/੧੦੧.੪, ੩੦੯.੩
ਸਿਖਾਏ—ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਸਿਖਾਉਣਾ । ੬੭੩.੩
ਸਿਖਿ)— ਸ਼ਗਿਰਦ, ਜਗਿਆਸੂ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਖ' । ੩੫੮.੪, ੫੦੭.੪/੫੨੦.੪
ਸਿਖੁ)
ਸਿਖੈ—ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਖ' । ੩੫੭.੪
ਸਿੰਗਾਰ)—(ਸੰ. ਸ਼ਙ੍ਗਾਰ) ਗਹਿਣੇ ਆਦਿ ਪਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਆਲੰਕਰਣ । ੨੪੦.੨,
ਸਿੰਗਾਰਿ) ੩੪੫.੨, ੩੪੬.੧, ੩੮੪.੧, ੩੮੫.੨, ੪੦੫.੨, ੪੮੦.੨, ੪੮੧.੨,
ਸਿੰਗਾਰੁ) ੪੮੩.੨, ੫੨੨.੧, ੫੬੦.੧, ੬੦੪.੧, ੬੩੫.੧, ੬੩੬.੩, ੬੩੭.੨,
੬੪੧.੧, ੬੪੭.੨, ੬੫੨.੨, ੬੫੫.੨, ੬੫੮.੧, ੬੬੦.੩/੩੯੪.੩, ੫੧੩.੨/
੨੧੩ ੩[੪]
ਸਿੰਗਾਰੈ—ਸਜਾਵਟ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਸਿੰਗਾਰ' । ੫੭੭.੧
ਸਿੰਘ—(ਸੰ. ਸਿਂਹ) ਸ਼ੇਰ, ਸ਼ਾਰਦੂਲ । ੧੩੨.੧, ੧੬੦.੧, ੫੬੫.੪
ਸਿੰਘਾਸਨ—(ਸੰ. ਸਿਂਹਾਸਨ) ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ੁਭ੍ਰ ਆਸਣ, ਤਖ਼ਤ । ੩੨.੩, ੪੬.੧, ੮੦.੩,
੧੧੨.੪, ੨੪੬.੧, ੨੪੭.੨, ੩੩੮.੩, ੪੧੧.੩. ੫੮੫.੩, ੬੨੯.੩
ਸਿੰਘੁ—ਸ਼ੇਰ, ਦੇਖੋ 'ਸਿੰਘ' । ੪੯੩.੨
ਸਿੰਚ—(ਸੰ. ਸਿਚ੍) ਸਿੰਜਣਾ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਤਰਬਤਰ ਕਰਨਾ । ੬੨੫.੧[੨]
ਸਿੰਚੀਐ—ਪਾਣੀ ਦੇਈਏ, ਦੇਖੋ 'ਸਿੰਚ' । ੬੩੫.੨
ਸਿਜਾਸਨ—ਸੇਜ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਹਜਾ' । ੨੦੫.੩
ਸਿਤ—(ਸੰ. ਸ਼ੀਤਲ) ਠੰਡਕ, ਸ਼ੀਤਲਤਾ । ੧੩੨.੩
ਸਿਥਲ– (ਸੰ. ਸ਼ਿਥਿਲ) ਸੁਸਤ, ਆਲਸੀ । ੬੪੨.੩
ਸਿੰਧ—(ਸੰ. ਸਿਨ੍ਧੁ) ਸਾਗਰ, ਸਮੁੰਦਰ । ੪੧੧.੨, ੫੨੭.੧, ੫੩੧.੨, ੫੪੫.੩,
੬੦੩.੩
ਸਿਧ—(ਸੰ. ਸਿਦ੍ਧ) 1. ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ, ਕਰਾਮਾਤੀ ਸਾਧੂ । ੨੧.੧
2. (ਸੰ. ਸਿਦ੍ਧਿ) ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ । ੪੬੯.੩, ੫੪੬.੨
3. ਸੁਖਮਈ, ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ । ੫੬੫.੩
ਸਿਧੰਤ—(ਸੰ. ਸਿਦ੍ਧਾਨ੍ਤ) ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋਚ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਸਥਿਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮੱਤ । ੫੬.੩
ਸਿਧਾਸਨ—(ਸੰ. ਸਿਦ੍ਧਾਸਨ੍)—ਹੱਠਯੋਗ ਦੇ 84 ਆਸਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਆਸਣ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਧਕ
ਧਿਆਨ ਮਗਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੩੦.੨
ਸਿਧਾਂਤ—ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਵਿਚਾਰ-ਸੂਤਰ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਧੰਤ' । ੩੧.੩
ਸਿਧਾਰੀਐ—(ਸੰ. ਸਿਧ੍) ਚਲੇ ਜਾਈਏ । ੫੪੭.੨
ਸਿਧਾਰੇ—ਚਲੇ ਗਏ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਧਾਰੀਐ' । ੫੭੩.੪, ੬੬੩.੧
ਸਿਧਿ—1. ਜਿਸਨੇ ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਧ' (1) । ੩੬੧.੧, ੪੩੬.੩,
੪੫੭.੨
2. ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਅੱਠ ਹਨ (ਅਣਿਮਾ, ਮਹਿਮਾ, ਗਰਿਮਾ,
ਲਘਿਮਾ, ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਪ੍ਰਾਕਾਮਯ, ਈਸ਼ਿਤਾ, ਵਸ਼ਿਤਾ) ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਿਧ' (2) । ੭੨.੨,
੧੩੧.੩, ੧੯੨.੨, ੨੪੮.੩, ੪੭੮.੪, ੬੧੨.੧

3. ਸਫਲੜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ, ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ । ੩੫੦.੨, ੪੭੧.੧, ੫੪੯.੩

ਸਿੰਬਲ—(ਸੰ. ਸ਼ਾਲਮਲੀ) ਇਕ ਉੱਚਾ ਤੇ ਫੈਲਾਅ ਵਾਲਾ ਦਰਖਤ ਜਿਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਲਾਲ ਤੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਰੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁੱਦਾ ਨਹੀਂ । ੨੭.੧

ਸਿਮਰ)— (ਸੰ. ਸ੍ਮਰਣ) ਸਿਮਰ ਕੇ, ਯਾਦ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਮਰਣ' । ੬੦੫.੧[2]/

ਸਿਮਰਤ) ੧੩.੪, ੫੬.੪, ੨੧੧.੧, ੪੦੮.੩, ੫੦੨.੪, ੫੩੯.੨, ੬੨੧.੪

ਸਿਮਰਨ)— 1. ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਮਰ' । ੧੩.੨, ੧੭.੩,

ਸਿਮਰਨਿ) ੨੧.੩, ੭੯.੪, ੮੬.੨, ੮੯.੩, ੯੯.੪, ੧੦੨.੪, ੧੦੫.੨, ੧੧੧.੨, ੧੪੬.੨[3], ੨੧੧.੪, ੨੧੪ ੪, ੨੪੨.੩, ੨੭੧ ੪, ੨੭੮.੨, ੬੧੬.੨/—

2. ਯਾਦ, ਚੇਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਮਰ' । ੧੦੨.੨, ੧੦੫.੨, ੧੧੧.੨, ੧੪੨ ੩, ੧੪੩.੩, ੩੩੬.੩, ੪੮੨.੪, ੫੧੫.੨, ੬੩੧.੧/੧੦੨.੨

ਸਿਮਰਿ—ਯਾਦ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ ਸਿਮਰਨ' (2) । ੪੧੪.੨[3]

ਸਿਮ੍ਰਤ – ਚਿਤਵ ਕੇ, ਯਾਦ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਮਰ' । ੧੫੭.੩

ਸਿੰਮ੍ਰਤਿ)— (ਸੰ. ਸ੍ਮ੍ਰਤਿ:) ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤੀ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਰਚੇ ਹਿੰਦੂ

ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ) ਮੱਤ ਦੇ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਗ੍ਰੰਥ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਾਫੀ ਹੈ ਪਰ ਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ 31 ਹਨ । ੫੪੩.੧/੧੮੫.੨, ੧੯੨.੩, ੩੪੧.੨, ੫੪੦.੧

ਸਿਯਾਨ—ਅਕਲਮੰਦੀ, ਬੁੱਧੀਮਤਾ, ਸਿਆਣਪ । ੪੯੧.੧

ਸਿਰ—(ਸੰ. ਸ਼ਿਰ) ਸੀਸ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰਲਾ ਹਿੱਸਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਖ਼ਾਸ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੫੨੩.੩

ਸਿਰਾਏ—(ਸੰ. ਸ਼ੀਤਲ:) ਠੰਡੇ, ਸੀਤਲ । ੩੩੫.੨

ਸਿਰਿ—ਸੀਸ, ਸਿਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਿਰ' । ੩੨੬.੧, ੩੩੨.੪, ੫੨੬.੧

ਸਿਰੀਰਾਗੁ—ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ । ਗਾਉਣ ਸਮਾਂ ਲੋਢਾ ਵੇਲਾ (ਢਲਦਾ ਪਹਿਰ) । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀਰਾਗ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੩੭੬.੩

ਸਿਲਾ—(ਸੰ. ਸ਼ਿਲਾ) ਪੱਥਰ, ਚੱਟਾਨ । ੨੩੭.੧

ਸਿਲੇਪ—ਅਲੇਪ ਤੋਂ ਉਲਟ, ਲਪਾਇਮਾਨ, ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ । ੩੩੧.੨

ਸਿਵ—1. ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ, ਮੰਗਲਕਾਰੀ । ੧੩੪.੪, ੪੬੫.੨, ੫੯੮.੪[2], ੬੨੫.੪

2. ਮਹਾਂਦੇਵ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਉ' । ੨੧.੨, ੧੮੦.੨, ੩੦੨.੩, ੩੦੯.੪, ੩੩੩.੧, ੩੪੧.੧, ੪੨੧.੩, ੬੪੭.੨

3. ਮੁਕਤੀ । ੨੯੬.੪

ਸਿਵਨਗਰੀ—ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ, ਆਨੰਦ ਮੰਡਲ । ੪੬.੩, ੨੪੬.੨

ਸ਼ਿਵਾਦਿ—ਮਹਾਂਦੇਵ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਉ' । ੫੫੪.੧

ਸਿਵਾਲ—(ਸੰ. ਸ਼ੈਵਾਲ:) ਕਾਈ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੱਛੇਦਾਰ ਘਾਹ । ੩੧੨.੨, ੪੮੬.੪

ਸੀ—(ਸੰ. ਝਸ) ਜਿਹੀ, ਸਮਾਨ, ਜੈਸੀ । ੩੧੧.੩, ੩੪੨.੩

ਸੀਆਏ—(ਸੰ. ਸੀਵਨਸ੍) ਧਾਗਾ ਅਤੇ ਸੂਈ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ, ਸੀਣਾ, ਸੀਉਣਾ । ੪੧੬.੨

ਸੀਸ)— ਸਿਰ, ਦੇਖੋ 'ਸਿਰ' । ੩੪੬.੨, ੩੪੭.੨, ੫੬੧.੩, ੬੨੮.੧/੨੩੮.੧, ੨੮੬.੧

ਸੀਸੁ)

ਸੀਖ—(ਸੰ. ਸ਼ਿਕ੍ਸ਼ਾ) ਸਿੱਖਿਆ, ਉਪਦੇਸ਼ । ੮੭.੪, ੫੭੫.੨

ਸੀਖਿ – ਸਿਖ ਕੇ । ੪੪.੨

ਸੀਖਿਓ—ਸਿਖਣਾ । ੪੯੫.੨

ਸੀਖਿਆ—1. ਉਪਦੇਸ਼ । ੭੮.੩, ੮੭.੪

2. ਸਿਖਣਾ । ੪੭੫.੨

ਸੀਗਾਰ—ਸਜਾਵਟ, ਦੇਖੋ 'ਸਿੰਗਾਰ' । ੩੮੪.੧

ਸੀਚ—ਸਿੰਜਣਾ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਕਰਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਸਿੰਚ' । ੩੮੧.੨

ਸੀਂਚਤ—(ਸੰ. ਸञ्चय:) 1. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਸਮੇਟਣਾ । ੧੩.੧

2. ਸਿੰਜਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਸਿੰਚ' । ੫੧੯.੨

ਸੀਚਾਨੋਂ—(ਸੰ. ਸञ्चान ਫਾ.—ਸੀਚ੍ਰਗਨਹ) ਬਾਜ਼ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਰੇ ਤੋਂ ਵਡਾ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜਿਸਦਾ ਸਿਰ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧੫੪.੧

ਸੀਚਿ)— 1. ਸਿੰਜਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਸਿੰਚ' । ੩੫੭.੩²/੪੨੬.੧, ੪੫੧.੧/੪੬੮.੧

ਸੀਚੀਅਤ) 2. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੀਂਚਤ' (1) ੫੫੫.੧²/—/—

ਸੀਚੀਐ)

ਸੀਤ)— (ਸੰ. ਸ਼ੀਤਲ) ਠੰਡਾ, ਸਰਦ । ੭੪.੩, ੧੩੬.੩, ੧੫੬.੩, ੧੬੮.੩,

ਸੀਤਲ) ੪੩੭.੧, ੫੭੨.੨, ੫੬੮.੩/੧੫.੨, ੮੦.੨, ੧੩੦.੨, ੨੨੨.੨, ੨੮੬.੧, ੨੯੦.੧, ੩੦੬.੧, ੩੮੮.੧, ੪੪੬.੨, ੬੨੪.੩

ਸੀਤਲਤਾ—ਠੰਡਕ, ਸਰਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਸੀਤ' । ੮੦.੨, ੧੬੯.੪, ੧੭੧.੩, ੧੮੫.੪, ੨੫੬.੨, ੨੭੧.੨, ੨੭੮.੩, ੨੮੫.੨, ੩੩੫.੪, ੩੩੮.੪

ਸੀਪ—(ਸੰ. ਸ਼ੁਕ੍ਤਿ > ਪ੍ਰਾ. ਸੁਤ੍ਤਿ)—ਸੰਖ, ਘੋਂਘੇ ਆਦਿ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਖਤ ਖੋਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜਲਜੀਵ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੋਤੀ ਬਣਦਾ ਹੈ । ੨੯੮.੪, ੩੨੬.੨, ੩੬੧.੨, ੩੭੭.੩, ੪੨੯.੩, ੪੬੫.੩, ੫੩੮.੩

ਸੀਲ—(ਸੰ. ਸ਼ੀਲ:) 1. ਨੇਕ ਚਰਿਤਰ, ਉਚ ਆਚਰਣ । ੧੬੪.੧, ੨੦੯.੩

2. ਉਤਮ ਸੁਭਾਅ । ੬੧੨.੨, ੬੩੭.੪, ੬੫੦.੩²

3. (ਸੰ. ਸ਼ੀਤਲ) ਨਮੀ, ਤਰਾਵਟ, ਗਿੱਲਾਪਣ । ੨੯੨.੧

ਸੁ—(ਸੰ. ਸ:) 1. ਉਹ । ੧੦.੧, ੪੪.੩, ੯੬.੩³, ੨੬੨.੧, ੬੦੧.੨

2. (ਸੰ. ਸ਼ੁ) ਅੱਛਾ, ਚੰਗਾ । ੧੮.੩, ੫੦.੪, ੧੬੬.੨, ੪੪੭.੨, ੪੫੬.੧, ੪੮੮.੧ ੫੬੦.੪, ੫੬੪.੪, ੫੮੫.੧, ੪, ੬੨੫.੨, ੬੫੩.੧

3. ਅਸੀਂ । ੨੬੨.੨

ਸੁਅੰਨ)— (ਸੰ. ਸੁਤ > ਪ੍ਰਾ. ਸੁਅ) ਬੇਟਾ, ਪੁੱਤਰ । ੩੯੮.੧/੫੫੨.੪, ੫੫੩.੧

ਸੁਅੰਨੁ)

ਸੁਆਉ—(ਸੰ. ਸ੍ਵਾਰ੍ਥ) ਲਾਭ । ੨੦੧.੧

ਸੁਆਏ · (ਸੰ ਸ਼ਯਨਮ੍) ਸੁਆਉਣਾ, ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੁਲਾਉਣਾ । ੬੭੩.੪

ਸੁਆਦ)— (ਸੰ. ਸ੍ਵਾਦੁ) ਰਸ, ਜ਼ਾਇਕਾ । ੧੦੪.੩, ੩੩੦.੩/੧੬੯.੧

ਸੁਆਦਿ)

ਸੁਆਨ—ਪੁੱਤਰ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਅੰਨ' । ੧੬੪.੩

ਸੁਆਮ—(ਸੰ. ਸ੍ਵਾਮਿਨ੍) ਮਾਲਕ, ਸਾਂਈਂ । ੩੮੦.੩

ਸੁਸੰਗਤਿ—ਚੰਗਾ ਸਾਥ, ਦੇਖੋ 'ਸੰਗਤ' । ੫੫.੪

ਸੁਸਰਾ—(ਸੰ. ਸ਼ਵਸ਼ੁਰ:) ਪਤੀ ਜਾਂ ਪਤਨੀ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਹੋਰ ਵੇਖੋ 'ਸਸੁਰ' । ੧੦੦.੩

ਸੁਸੀਲੀ—(ਸੰ. ਸੁਸ਼ੀਲ) ਸੁਲੱਖਣੀ, ਚੰਗੇ ਆਚਰਣ ਵਾਲੀ । ੨੦੬.੩

ਸੁਹਾਇ)— ਚੰਗਾ ਲਗਣਾ, ਫਬਣਾ । ੪੫੨.੩/੬੫੨.੨

ਸੁਹਾਏ)

ਸੁਹਾਗ - (ਸੰ. ਸੌਭਾਗ੍ਯਸ੍) 1. ਚੰਗੇ ਭਾਗ, ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ, ਖੁਸ਼ਨਸੀਬੀ । ੪੮੦ ੩, ੫੧੩.੧
2. ਪਤੀ । ੬੪੨.੧, ੬੬੦ ੨

ਸੁਹਾਗਨ)— ਪਤੀ ਵਾਲੀ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਹਾਗ' (2) । ੪੩੬.੩, ੫੧੩.੧/੧੬੧.੩,

ਸੁਹਾਗਨਿ) ੫੬੩.੪

ਸੁਹਾਗੁ—ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਹਾਗ' (1) । ੧੨੦.੨

ਸੁਹਾਤ)— ਸੁੰਦਰ ਲਗਣਾ, ਚੰਗਾ ਲਗਣਾ । ੩੩੨.੪, ੩੪੬.੧, ੩੬੯.੨, ੪੦੨.੩,

ਸੁਹਾਵਈ) ੪੧੪.੪, ੪੩੩.੧, ੫੫੬.੩, ੬੦੪.੧, ੬੦੫.੪/੬੧੫.੪/੧੪੮ ੧,

ਸੁਹਾਵੈ) ੨੦੮.੧, ੪੬੨.੩, ੫੧੩.੨/੨੦੬.੧, ੫੧੨.੨

ਸੁਕ—(ਸੰ. ਸ਼ੁਕ) ਰਿਸ਼ੀ ਬਿਆਸ ਜੀ ਦਾ ਸਪੁੱਤਰ । ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਰੌਚਿਕ ਕਥਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ । ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਤਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਮਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ ਗਈ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਾਲਕ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਿੱਧਾ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਚਲਾ ਗਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੋਏ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਕਦੇਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਵਰਦਾਨ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਪਲ ਲਈ ਉਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਹਟਾ ਲੈਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਕੇ ਸੁਕਦੇਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਣਗੇ । ੪੩੬.੩, ੫੪੩.੧

ਸੁਕਹਿ—(ਸੰ. ਕਥ੍) ਕਹਿ ਕੇ, ਬੋਲ ਕੇ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਸਕੇ । ੨੫੩.੧

ਸੁਕਚਤ)— (ਸੰ. ਸਙ੍ਕੋਚ) ਲੱਜਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ । ੫੨੨.੩/੫੨੭.੨

ਸੁਕਚਾਵੈ)

ਸੁਕਚਿਤ—ਡਰ ਨਾਲ ਸੁੰਗੜਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਕਚਤ' । ੪੦੨.੩

ਸੁਕਤ—(ਸੰ. ਸ਼ੁਧ) ਸੁੱਕਣਾ, ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਣਾ । ੫੧੮.੨

ਸੁਕਦੇਵ—ਸੁਕਦੇਵ ਨਾਂ ਦਾ ਰਿਸ਼ੀ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਕ' । ੩੬੧.੧

ਸੁਕਰ—(ਸੰ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ:) ਹਫਤੇ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਦਿਨ, ਵੀਰਵਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦਿਨ । ੪੮੪.੧

ਸੁਕਰਮ—(ਸੰ. ਸੁ + ਕਰ੍ਮਨ੍) ਚੰਗੇ ਕਰਮ । ੪੨੨.੩

ਸੁਕਰੀ—(ਸੰ. ਸ਼ੂਕਰ) ਸੂਰੀ, ਗੰਦਗੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ । ੪੭੭.੩

ਸੁਕੁਚਤ— ਲੱਜਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੁਕਚਤ' (1) । ੬੪੧.੩

ਸੁਕੁ— (ਸੰ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ) ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੁਕਰਾਚਾਰਯ । ਇਹ ਭ੍ਰਿਗੂ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਰਾਜ, ਬਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੇ ਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਲੇਖਕ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ ਇਸਨੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਲਟਕ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਕੂੜੀ ਬਾਲ ਕੇ ਉਸਦੇ ਧੂੰਏਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੀਂਦਿਆਂ, ਘੋਰ ਤਪੱਸਿਆ ਕੀਤੀ । ੫੫੪.੨

ਸੁਕ੍ਰਤ—(ਸੰ. ਸੁਕ੍ਰਤ) ਚੰਗਾ ਕੰਮ, ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਮ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਕਾਰਜ, ਸਤ ਕਰਮ । ੫੦੬.੪, ੫੧੩.੪

ਸੁਕ੍ਰਿਤ—ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਮ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਕ੍ਰਤ' । ੧੨੬.੧, ੧੭੭.੪, ੨੮੭.੪, ੩੮੯.੪, ੬੧੯.੨

ਸੁਖ—(ਸੰ. ਸੁਖ) ਆਨੰਦ, ਹਰਸ਼, ਚੈਨ । ੨੩.੪, ੨੮.੨, ੩੧.੩, ੪੩.੩, ੪੪.੪, ੪੫.੪, ੪੬.੪, ੫੮.੧, ੬੦.੪, ੬੨.੩, ੭੭.੪, ੭੮.੪, ੮੯.੪, ੯੦.੩, ੯੨.੧, ੧੦੧.੩², ੧੦੪.੪, ੧੪੮.੨, ੧੭੧.੧, ੧੮੧.੧, ੧੮੩.੪, ੧੮੪.੨, ੧੮੫.੪, ੧੯੩.੪, ੨੧੭.੩, ੨੧੮.੩², ੨੨੨.੧, ੨੩੮.੪, ੨੪੨.੧, ੨੪੬.੪, ੨੫੭.੩, ੨੫੮.੪, ੨੫੯.੪, ੨੬੫.੨, ੨੬੬.੨, ੨੬੭.੩, ੨੭੧.੧, ੨੮੧.੧, ੨੮੬.੩, ੪, ੨੯੧.੪, ੨੯੪.੧, ੩੦੩.੪, ੩੧੯.੩, ੩੩੧.੩ ੩੩੭.੩, ੩੪੧.੩, ੩੪੫.੩, ੩੪੮.੩, ੩੫੦.੨, ੩੫੯.੩, ੩੭੪.੪, ੩੮੯.੪, ੪੦੦.੩, ੪੦੯.੨, ੪੧੨.੨, ੪੧੮.੨, ੪੨੨.੪, ੪੨੩.੪, ੪੨੮.੪, ੪੨੯.੪, ੪੩੦.੩, ੪੩੧.੩, ੪੩੫.੪, ੪੩੯.੨, ੪੪੩.੧, ੪੫੩.੪, ੪੫੪.੨, ੪੮੦.੩, ੪੮੧.੩, ੪੮੩.੨, ੪੮੯.੪, ੪੯੬.੪, ੫੨੦.੪, ੫੨੬.੩, ੫੫੮.੪, ੫੬੫.੧, ੫੬੬.੩, ੫੬੮.੪, ੫੭੪.੩, ੫੯੮.੩, ੫੯੯.੧, ੬੦੨.੨², ੬੧੨.੪, ੬੧੯.੪, ੬੨੮.੧, ੬੩੨.੩, ੬੪੩.੩, ੬੫੧.੧², ੬੫੨.੩, ੬੫੬.੪, ੬੬੦.੩

ਸੁਖਹ)— ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਖ' । ੫੧੯.੩/੫੦੨.੩

ਸੁਖਹਿ)

ਸੁਖਦਾਇਕ)— (ਸੰ. ਸੁਖਦਾਯਿਨ) ਸੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ੨੧੯.੩, ੨੯੮.੪, ੩੧੬.੩/

ਸੁਖਦਾਈ) ੧੩.੪, ੧੮੭.੪, ੨੪੪.੩, ੩੧੮.੪, ੩੨੦.੪, ੩੪੬.੧, ੫੫੬.੪, ੬੬੮.੪, ੬੭੧.੪

ਸੁਖਨਿਧਿ—(ਸੰ. ਸੁਖ + ਨਿਧਿ) ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੧੪੨.੪

ਸੁਖਫਲ—(ਸੰ. ਸੁਖਫਲ) ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਆਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ । ੧੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੩.੪, ੭੯.੪, ੧੮੨.੧, ੨੪੩.੪, ੨੬੭.੪, ੨੮੨.੧, ੩੨੧.੪, ੪੭੮.੪, ੪੮੮.੩

ਸੁਖੰਬਾਰ—(ਸੰ. ਸੁਖ + ਅਮ੍ਬਰ) ਸੁੱਖ ਰੂਪੀ ਕਪੜੇ । ੧੪੮.੧

ਸੁਖਮਨਾ—(ਸੰ. ਸੁਖ੍ਮਾ) ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤਿੰਨ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਨਾਂ ਜੋ ਇੜਾ ਤੇ ਪਿੰਗਲਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਯੋਗੀ ਖੱਬੀ ਤੇ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ (ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ) ਰਾਹੀਂ ਸਾਹ ਖਿੱਚਕੇ ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੫੯.੧, ੨੯੧.੧

ਸੁਖਾਦਿਕ—ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਆਦਿਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੁਖ' ੪੨੨.੩

ਸੁਖਿਫਲ—ਆਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੁਖਫਲ' । ੧੭੮.੨

ਸੁਖੀ)— ਸੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੁਖ' । ੪੬੭.੩/੫੨੬.੩

ਸੁਖੀਆ)

ਸੁਖੁ—ਆਨੰਦ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਖ' । ੧੬੫.੪, ੨੧੫.੩

ਸੁਖੇਤ—(ਸੰ. ਸੁਖੇਤ) ਸੁਹਣਾ ਖੇਤ, ਸੁੰਦਰ ਜ਼ਮੀਨ । ੧੨੬.੪

ਸੁਖੈ—ਸੁਖ ਹੀ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਖ' ੪੬.੪

ਸੁਗੰਧ)— (ਸੰ. ਸੁਗਨ੍ਧਿ) ਖੁਸ਼ਬੂ, ਚੰਗੀ ਗੰਧ, ਮਹਿਕ । ੪.੭, ੨੭.੧, ੭੪.੩,

ਸੁਗੰਧਤਾ) ੭੯.੨, ੮੧.੩, ੮੫.੪, ੯੪.੩, ੧੦੪.੨, ੧੦੭.੩, ੧੨੨.੩²,

ਸੁਗੰਧਿ) ੧੨੪.੨, ੧੨੯.੩, ੧੩੦.੨, ੧੫੨.੩, ੧੫੬.੪, ੧੫੮.੨²,

੧ਫ਼੍ਹ.੩, ੧੭੦.੨, ੧੮੫.੩, ੨੨੨.੨, ੨੪੦.੪, ੨੪੯.੩, ੨੭੧.੨, ੩ਫ਼੍ਹ੧.੩, ੩੯੯.੨, ੪੮੯.੧, ੫੦੩.੩/ਫ਼੍ਹ੬.੧, ੧੩੨.੨, ੧੩੪.੨/੨੨ਫ਼੍ਹ.੨, ੫੭੯.੩, ਫ਼੍ਹ੨੦.੩, ਫ਼੍ਹ੫੮.੨, ਫ਼੍ਹ੭੫.੩

ਸੁਗਨ—(ਸੰ. ਗਣ) ਸੰਮੂਹ, ਝੁੰਡ । ੪੯.੩

ਸੁਗਮ—(ਸੰ. ਸੁਗਮ) ਸੌਖਾ, ਆਸਾਨ, ਸਰਲ । ੨੫ਫ਼੍ਹ.੪[3]

ਸੁਗਮਾਯੇ—ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਯੋਗ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਗਮ' । ਫ਼੍ਹ੪੮.੩

ਸੁਗਾਤ—(ਸੰ.ਸੁ+ਗਾਤ) ਚੰਗੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਾਲਾ, ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਾਲਾ । ੫ਫ਼੍ਹ੪.੩

ਸੁਗਿਆਨ—(ਸੰ. ਸੁ+ਜ਼ਾਨ) ਚੰਗਾ ਗਿਆਨ, ਉਤਮ ਗਿਆਨ । ੪੧੫.੪

ਸੁਚਾਰ—(ਸੰ. ਸੁ+ਚਰਯਾ) ਚੰਗਾ ਆਚਾਰ । ੩੮੦ ੧

ਸੁਚਾਰੁ—(ਸੰ. ਸੁਚਾਰ) ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ, ਬਹੁਤ ਸੁਹਣਾ । ੪੮੦.੩

ਸੁਚਿਤ—(ਸੰ. ਸੁਚੇਤਸ) ਸਾਵਧਾਨ, ਹੁਸ਼ਿਆਰ, ਸੁਜਗੁ, ਚੇਤੰਨ । ੪੦੫.੩

ਸੁਚੀਤ—(ਸੰ. ਸੁਚਿਤ) ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ, ਸਥਿਰ ਮਨ । ੨੯੨.੨

ਸੁਚੇਤ—ਸਾਵਧਾਨ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਚਿਤ' · ੨ਫ਼੨.੪

ਸੁਜਸ)— (ਸੰ. ਸੁਯਸਸ੍) ਚੰਗੀ ਕੀਰਤੀ, ਚੰਗੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ । ੩ਫ਼੦ ੩, ੩੮੪.੩,
ਸੁਜਸੁ) ੪੨੧ ੨, ਫ਼੦੪.੩, ਫ਼੨੦.੨/੧੧੯ ੨, ੪੧੪.੧, ੪ਫ਼੧ ੪, ੫੧੫.੩, ਫ਼੨ਫ਼.੨

ਸੁਜਨ—(ਸੰ. ਸੁਜਨ:) ਭਲਾ ਪੁਰਖ, ਚੰਗਾ ਬੰਦਾ, ਸ਼ਲੀਫ਼ ਆਦਮੀ, ਭਲਾਮਾਣਸ । ੧੦੦.੧, ੧੧੪.੨, ੧੫੫.੪, ੨੧੧.੧. ੩੩੪.੧, ੪੩੩.੧, ੪੪੯.੪, ੪੮੩.੨, ੫੫੯.੨, ੫ਫ਼੨.੨

ਸੁਜਨਤਾਈ—ਚੰਗੇ ਬੰਦਿਆ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਜਨ' । ੨੯੭.੧

ਸੁਜਾਖੇ—(ਸੰ. ਸੁਚਕਸ਼ੁਸ੍) ਸੁੰਦਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਚੰਗੀ ਨਜ਼ਰ ਵਾਲਾ । ੧੯੧.੪

ਸੁਜਾਗ—ਸੁਚੇਤ, ਚੌਕਸ, ਸਾਵਧਾਨ, ਖਬਰਦਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਸੁਜਗੁ । ੧੭੯.੪, ੫੫੨.੩

ਸੁਢਾਲ—ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਢਾਲ ਲੈਣਾ । ੪੫੯.੩

ਸੁਤ—(ਸੰ. ਸੁਤ) ਬੇਟਾ, ਲੜਕਾ, ਪੁੱਤਰ । ਫ਼.੭, ੪੧.੩[2], ੫ਫ਼.੨[4], ੧੦੦.੧, ੧੦੧.੧, ੩, ੧੦੨.੨. ੧ਫ਼੪.੩, ੧੭੯.੨[2], ੧੮੪.੨[3], ੧੮੭.੩, ੨੨੮.੩, ੪, ੨੪੧.੨, ੨ਫ਼੨.੩, ੩੫੩.੧, ੩੫੪.੧, ੩੫ਫ਼.੧, ੩੫੮.੧, ੩ਫ਼੯.੧, ੩੭੦.੧, ੩੭੧.੧, ੩੭੮.੧, ੩੭੯.੧, ੩੯੨.੧[3], ੨[3], ੩੯੩.੨, ੪੦੭.੧[2], ੪੨ਫ਼.੪, ੪੭੭.੧, ੩[2], ੪, ੪੮੩.੨, ੪੯੩.੩, ੫੦੪.੩, ੫੩ਫ਼.੨, ੫੩੮.੨, ੫ਫ਼੩.੧, ੫ਫ਼੯.੩, ੫੭੭.੧, ੫੮੩.੧, ੫੮੪.੧, ੫੯੨.੧, ੫੯੫.੩, ਫ਼੩੫.੧

ਸੁਤਹ)— ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਤ' । ਫ਼੧ਫ਼.੧/੨੨੧.੧, ੩੫੫.੧, ੪੦ਫ਼.੨, ੫੧੩.੩
ਸੁਤਹਿ)

ਸੁਤਨ—ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਤ' । ੧੦੧.੧, ੨[3], ੫੭੯.੧

ਸੁਤਾ—(ਸੰ. ਸੁਤਾ) ਬੇਟੀ, ਪੁੱਤਰੀ । ੨੨੮.੪[3], ੫੪੭.੧

ਸੁਤੁ—ਪੁੱਤਰ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਤ' । ੧੦੨.੧, ੧੨੦.੨, ੩੦੩.੨

ਸੁਤੇ—ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਤ' । ੧੧੩.੨

ਸੁੰਦਰ—(ਸੰ. ਸੁਨ੍ਦਰ) ਸੁਹਣਾ, ਖੂਬਸੂਰਤ । ੩੪੫.੪, ੩੯੯.੧, ੪੮੦.੩, ੫੧੩.੨, ੫੫੩.੧, ੫ਫ਼੪.੪, ਫ਼੨੨.੧, ਫ਼੫੨.੨, ਫ਼੫੮.੨

ਸੁੰਦਰਤਾ—(ਸੰ. ਸੁਨ੍ਦਰਤਾ) ਸੁਹੱਪਣ, ਖੂਬਸੂਰਤੀ, ਹੁੱਸਨ । ੨੦੯.੧, ੫੩੩.੧

ਸੁਦਾਮਾ—(ਸੰ. ਸੁਦਾਮਨ੍) ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਧਨਹੀਣ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਿੱਤਰ ਦਾ ਨਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਮਾਤੀ ਸੀ। ੪੩੫.੨

ਸੁਧ—1. ਚੇਤਨਾ, ਸੂਝ। ੧੧.੨

2. (ਸੰ. ਸ਼ੁਦ੍ਧ)—ਸ਼ੁਧ, ਨਿਰਮਲ। ੬੫.੩, ੩੪੬.੧, ੫੮੦.੪, ੬੧੪.੨, ੬੪੪.੧

ਸੁਧਾ—(ਸੰ. ਸੁਧਾ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ੧੩੧.੩, ੨੭੮.੨, ੬੧੨.੧

ਸੁਧਾਰਸ—ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸੁਆਦ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗਾ ਰਸ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਧਾ'। ੧੩੦.੧, ੫੬੮.੪

ਸੁਧਿ—1. ਯਾਦ, ਹੋਸ਼, ਚੇਤਨਾ। ੬.੧[3], ੧੨.੩, ੪੭.੧, ੫੦.੨, ੧੦੭.੧, ੨੬੨.੪, ੨੬੩.੨, ੨੮੩.੩, ੩੯੩.੧

2. ਸ਼ੁਧ, ਨਿਰਮਲ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਧ' (2)। ੩੦੮.੩

ਸੁਧੋ—ਜੋ ਟੇਢਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਿੱਧਾ। ੪੧.੨

ਸੁਨ—1. ਅਛੁਰ, ਨਿਰਵਿਕਲਪ। ੨.੭, ੩੨੮.੩, ੫੨੯.੪

2. ਸੁੰਨਾ, ਖਾਲੀ। ੨੫੦.੩

3. (ਸੰ. श्रु) ਸੁਣਨਾ। ੧੩.੪

4. ਬੱਲਾ, ਬਹਿਰਾ, ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁੰਨ। ੩੧੪.੪, ੩੧੫.੨

ਸੁਨ—(ਸੰ. श्रु) ਸੁਣਨਾ, ਕਰਣ-ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਧੁਨੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨੀ। ੪੨੦.੧[3], ੪੩੨.੪, ੫੨੬.੨, ੫੭੫.੩[2], ੬੨੦.੨[2], ੬੪੪.੨

ਸੁਨਉ[1]—ਮੈਂ ਸੁਣਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਨ'। ੪੦੧.੨

ਸੁਨਈਆ—ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੁਹਰਾਂ। ੪੭੯.੧

ਸੁਨਤ)— ਸੁਣ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਨ'। ੮੭.੪, ੧੮੬.੧, ੨੬੩.੩, ੨੮੪.੩, ੩੦੧.੨,

ਸੁਨਤਿ) ੩੨੩.੩, ੪੨੩.੪, ੪੬੪.੧, ੪੬੯.੨, ੫੩੯.੩, ੫੫੧.੨, ੫੬੬.੪, ੫੭੦.੪, ੫੭੫.੪, ੫੮੮.੧[3], ੫੬੧.੧, ੪, ੬੧੧.੩, ੬੧੩.੪, ੬੧੭.੨, ੬੨੧.੪, ੬੨੨.੨, ੬੫੭.੪, ੬੬੭.੪/੬੭੦ ੨

ਸੁਨਬੇ)— ਸੁਨਣਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਨ'। ੧੪੦.੨, ੨੦੬.੨, ੪੩੧.੨/੬੨੨.੨, ੬੪੨.੪

ਸੁਨਯੋ)

ਸੁਨਾਇ)— ਸੁਣਾ ਕੇ, ਸੁਣਾਉਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਨ,'। ੪੬੪.੨, ੬੧੧.੪, ੬੧੩.੨,

ਸੁਨਾਇਬੋ) ੬੫੭.੧/੬੩੧.੪

ਸੁਨਾਈਐ—ਸਰਵਣ ਕਰਾਈਏ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਨ'। ੨੦੬.੨, ੨੫੩.੧, ੬੨੨.੨

ਸੁਨਾਏ)— ਸਰਵਣ ਕਰਾਉਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਨ'। ੩੫.੨, ੩੬ ੩, ੪੩੨.੨/੫੬੦.੪

ਸੁਨਾਯਬੋ)

ਸੁਨਾਰ—(ਸੰ. स्वर्णकारः) ਸੁਨਿਆਰਾ, ਸੋਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੬੧੪.੨

ਸੁਨਾਵਈ)— ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਨ'। ੪੩੦.੪, ੪੭੪.੩/੫੬੭.੧, ੨

ਸੁਨਾਵਹੀ)

ਸੁਨਾਵੇ)— ਸੁਣਾਵੇ, ਸਰਵਣ ਕਰਾਏ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਨ'। ੧੦.੩/੬੬.੩, ੨੦੮.੨, ੨੭੫.੪

ਸੁਨਾਵੈ)

ਸੁੰਨਿ—ਅਛੁਰ, ਦੇਖੋ 'ਸੁੰਨ' (1)। ੧੬੮.੪

ਸੁਨਿ—ਸੁਣਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਨ'। ੬.੬, ੨੩.੪, ੫੨.੪, ੧੧੩.੧, ੧੪੯.੧, ੧੫੪.੩, ੧੫੫.੨, ੨੦੦.੪, ੨੦੫.੪, ੨੧੧.੧[3], ੨੧੬.੨, ੨੪੪.੨, ੨੫੧.੩. ੨੭੫.੩, ੨੮੩.੧, ੩੧੬.੪, ੩੬੦.੩, ੩੭੪.੪, ੩੬੨.੩, ੩੬੭.੧, ੩, ੩੬੮.੩, ੪੧੨.੨, ੪੧੪.੧[3], ੪੨੨.੨[3], ੪੨੩.੨[3], ੪੨੪.੩, ੪੩੧.੨, ੪੪੦.੪, ੪੬੧.੪[3], ੪੭੦.੪, ੫੦੦.੩,

੫੦੩.੧, ੨, ੫੧੮.੪, ੫੪੧.੨, ੫੬੨.੪, ੫੬੬.੨[3], ੬੦੪.੩[3], ੬੧੧.੧, ੨, ੬੧੩.੨, ੬੨੧.੨, ੬੬੬.੨[3], ੬੬੭.੧

ਸੁਨਿਓ—ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ, ਸੁਣਿਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਨ' । ੧੯੭.੨, ੨੦੦.੨, ੫੪੧.੨[3]

ਸੁਨੀਅਤ)— ਸੁਣਦੀ ਹੈ, ਸੁਣੀਂਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਨ' । ੩੦੫.੨, ੩੫੨.੩, ੪੧੧.੧/

ਸੁਨੀਐ) ੧੮੮.੨, ੧੯੭.੪, ੨੦੬.੨

ਸੁਨੀਜੀਐ— ਸੁਣਨਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਨ' ੫੩੩.੧, ੬੨੬.੧

ਸੁਨੇ)— ਸੁਣੇ, ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਨ' । ੪੩੯.੪, ੫੮੫.੪/੬੬.੩, ੧੦੮.੩, ੨੭੬.੩,

ਸੁਨੇ) ੩੬੭.੨, ੪੬੨.੨, ੫੦੮.੨[3]

ਸੁਪਨ—(ਸੰ. स्वप्नः) ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ, ਜਾਗਣ ਅਤੇ ਘੋਰ ਨੀਂਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੀਤੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧੧੭.੧, ੧੫੯.੩, ੧੭੨.੧. ੨੦੫.੧. ੨੧੯.੪. ੨੩੦.੩, ੩੦੫.੧, ੪੯੮.੩

ਸੁਪਨੰਤਰ –ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਪਨ' । ੨੨੩.੪, ੬੧੬.੨

ਸੁਪਾਤ੍ —(ਸੰ. सुपात्र) ਉਚਿੱਤ ਵਿਅਕਤੀ, ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ । ੮੩.੨, ੪੫੦.੧

ਸੁਪਾਰੀ – ਨਾਰੀਅਲ ਵਰਗੇ ਇਕ ਦਰਖਤ ਦਾ ਫਲ, ਜਿਸਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਪਾਨ ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਕਈ ਲੋਕ ਚਬਾਂਦੇ ਹਨ । ੩੯.੩, ੯੩.੨, ੧੨੪.੩

ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਿ—(ਸੰ. सुप्रसन्न) ਅਤਿਅੰਤ ਖੁਸ਼, ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ । ੪੬੮.੨

ਸੁਬਾਸ)— (ਸੰ. सु+वास) ਸੁੰਦਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਖੁਸ਼ਬੂ, ਸੁਗੰਧੀ । ੧੮.੩, ੩੭.੨,੩,

ਸੁਬਾਸਨ) ੩੮ ੨, ੪੦.੧, ੪੬.੩, ੬੬.੧, ੮੩.੨, ੮੪,੨, ੮੫.੪, ੯੩.੪,

ਸੁਬਾਸਨਾ) ੧੧੨ ੩, ੧੨੯.੩, ੧੩੧.੨, ੧੩੪.੨, ੧੯੧.੪, ੧੯੮.੧. ੨੨੫.੪, ੨੩੨.੨, ੨੮੫.੨, ੨੮੯.੨, ੩੦੬.੩, ੩੦੭.੨, ੪੨੪.੨, ੪੪੫.੨, ੪੭੨ ੩. ੫੪੬ ੩, ੬੦੩.੧, ੬੩੮.੩, ੬੬੨ ੩/੨੬੬.੩/੯੩.੪, ੧੩੪.੨, ੩੦੭.੨

ਸੁਬਾਸੀ—ਸੁਗੰਧ ਦਾ ਧਾਰਖੂ । ੫੪੬.੩, ੫੮੮.੨

ਸੁਬਾਸੁ ਖੁਸ਼ਬੂ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਬਾਸ' । ੮੦.੨, ੮੪.੧, ੨੭੮.੩, ੨੭੯.੨, ੩੩੫.੩, ੪੩੭.੩

ਸੁਭ—(ਸੰ. शुभ) ਚੰਗਾ, ਉੱਤਮ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ । ੩੪੫.੪, ੫੬੭.੧, ੫੭੧.੩, ੫੯੬.੩. ੬੦੬.੩, ੬੨੭.੨, ੬੫੦.੩

ਸੁਭਗ—(ਸੰ. सुभग) ਸੁੰਦਰ, ਖੂਬਸੂਰਤ । ੩੮੬.੨

ਸੁਭਟ)— (ਸੰ. सुभट) ਉੱਤਮ ਯੋਧਾ, ਵਡਾ ਯੋਧਾ, ਕੁਸ਼ਲ ਯੋਧਾ । ੪੧੭.੨, ੬੧੭.੨/

ਸੁਭਟੁ) ੧੧੮.੩

ਸੁਭਾ—ਚੰਗਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਭ' ੬੨੭.੨

ਸੁਭਾਉ)— (ਸੰ. स्वभाव) ਸੁਭਾਅ, ਆਦਤ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਰਧਾਨ

ਸੁਭਾਇ) ਗੁਣ । ੯੦.੧. ੧੩੪.੧, ੧੩੬.੩, ੧੫੫.੩, ੩੪੩.੪, ੩੯੦.੪/੨੨.੨,

ਸੁਭਾਵ) ੧੩੭.੨, ੧੭੬.੪, ੧੮੯.੪, ੧੯੦.੨/੭੦.੪, ੧੩੪.੪, ੧੫੮.੪, ੧੬੩.੪, ੧੬੫.੧, ੧੭੭.੪, ੨੩੭.੨, ੨੩੮.੪, ੨੮੬.੪, ੩੮੩.੩, ੩੯੦,੪, ੪੨੫.੧, ੪੨੬.੧. ੪੬੬ ੪, ੫੯੮.੪, ੬੧੨.੨

ਸੁਭਾਵਰੀ—ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੀ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਭਾਉ' । ੨੨੦.੩

ਸੁਮਤਿ—ਚੰਗੀ ਮੱਤ, ਸਬੁੱਧ । ੮੮.੪, ੧੪੪.੩

ਸੁਮਿਤ੍ – (ਸੰ. सुमित्र) ਚੰਗਾ ਮਿੱਤਰ, ਉੱਤਮ ਦੋਸਤ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਸਾਥੀ । ੩੯੪.੨

ਸੁਮੇਰ—ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਵ੍ਰਿਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਸੋਨੇ ਦਾ ਪਰਬਤ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਮੇਰ' । ੩੬੦.੧, ੩੭੬.੧, ੪੧੬.੩, ੫੧੦.੩

ਸੁਮੇਵ—(ਸੰ. ਸ੍ਵਯਮ੍) ਆਪ ਹੀ, ਖੁਦ ਹੀ। ੫੫੪.੪

ਸੁਰ—(ਸੰ. ਸੁਰ) ਦੇਵਤਾ, ਅਮਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਿਹੀ। ੫੮.੨, ੩੯੬.੧, ੫੪੦.੨[3], ੫੪੩.੨, ੬੪੭.੪

ਸੁਰਸ—1. ਸੁੱਖ, ਆਨੰਦ। ੧੧੨.੩

2. (ਸੰ. ਸੁਰਸ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਰਸ, ਆਨੰਦਮਈ ਰਸ। ੨੪੬.੨, ੫੮੫.੨

ਸੁਰਸਤੀ—(ਸੰ. ਸਰਸ੍ਵਤੀ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਦੇਵੀ ਜੋ ਬਾਣੀ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਸਭੈ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਸੈਪੰਨ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਜੀਭ ਤੇ ਵਾਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰਸਵਤੀ ਦੇ ਨਾਂ ਇਰਾ, ਈਸ਼ਵਰੀ, ਗਿਰਾ, ਭਾਰਤੀ, ਭਾਸ਼ਾ, ਵਾਕ, ਬਾਣੀ ਆਦਿ ਵੀ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨੧੩.੪, ੪੧੬.੧

ਸੁਰਸਪਤ—ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਸੱਤ ਸੁਰ, ਸ਼ੜਜ, ਰਿਸ਼ਭ, ਗਾਂਧਾਰ, ਮਧਮ, ਪੰਚਮ, ਧੈਵਤ, ਨਿਸ਼ਾਦ। ੩੧.੩

ਸੁਰਸਰ)— (ਸੰ. ਸੂਰਸਰਿਤ੍) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਨਦੀ, ਗੰਗਾ। ੧੮੦.੩, ੧੯੨.੩/
ਸੁਰਸਰਿ) ੫੮.੨/੨੯੭.੩, ੪੧੬.੧, ੪੫੯ ੩/੬੮.੨, ੬੩੯.੩
ਸੁਰਸਰੀ)
ਸੁਰਸੁਰੀ)

ਸੁਰਹੀ—(ਸੰ. ਸੁਰਭਿ) ਗਾਂ, ਗਊ। ੫੬੬.੧

ਸੁਰੰਗ—(ਸੰ. ਸੁਰਙ੍ਗ) ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ, ਸੁਹਣਾ ਰੰਗ, ਚੰਗਾ ਰੰਗ। ੬੩.੨, ੬੪.੧, ੧੩੬.੧

ਸੁਰਗ—(ਸੰ. ਸ੍ਵਰ੍ਗ) ਸਵਰਗ, ਦੇਵ ਲੋਕ, ਨਰਕ ਤੋਂ ਉਲਟ। ੬੦.੨

ਸੁਰਜਨ—(ਸੰ. ਸੁਰ+ਜਨ) ਭਲਾ ਲੋਕ, ਸੱਜਣ ਪੁਰਸ਼, ਦੇਵ ਪੁਰਸ਼, ਸਤ ਪੁਰਸ਼। ੧੮੧.੨, ੨੪੨.੨

ਸੁਰਝਾਏ—ਸੁਲਝਾਉਣਾ, ਔਖ ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ੩੪੭.੧

ਸੁਰਤ—ਸੰਝੀ, ਚੇਤਾ, ਧਿਆਨ। ੬੦੪.੨, ੬੧੬.੧, ੬੨੧.੨, ੬੫੩.੨, ੬੬੬.੨

ਸੁਰਤਾਨੇ—ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁਰ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਸਮਸੁਰ ਹੋ ਜਾਣਾ। ੩੪.੩

ਸੁਰਤਿ—1. ਸੰਝੀ, ਧਿਆਨ, ਚੇਤਾ, ਲਿਵ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੁਰਤ'। ੮.੬, ੯.੨[2], ੧੧.੩, ੧੩.੩, ੪੫.੨, ੫੨.੪, ੬੨.੩, ੧੦੭.੨, ੧੪੫.੧, ੧੭੩.੪, ੧੭੬.੨, ੧੮੪.੨, ੨੦੬.੨, ੨੨੬.੨, ੨੬੩.੩, ੨੬੪.੨, ੨੮੪.੩, ੨੯੧.੩, ੩੧੪.੧, ੨, ੩, ੩੧੭.੧, ੩੪੦.੨, ੩੪੨.੩, ੩੭੭.੨, ੪੩੨.੨, ੫੦੮.੨, ੫੩੧.੪, ੫੪੧.੪, ੬੨੦.੨, ੬੪੦.੨

2. (ਸੰ. ਸ਼੍ਰੁਤਿ) ਕੰਨ। ੬੧.੩, ੧੪੦.੨, ੧੬੮.੨, ੧੬੬.੧

3. ਸੁਣਨਾ। ੪੫.੨, ੨੩੨.੨, ੨੬੩.੨, ੨੮੬.੨

4. ਆਵਾਜ਼, ਧੁਨੀ। ੫੪੧.੨

ਸੁਰਤਿ ਸਬਦ—ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਿਕ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋਈ ਚੇਤਨਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ'। ੬੬.੨, ੧੪੬.੩, ੨੭੬.੨

ਸੁਰਮਤਿ—(ਸੁਰ+ਮਤਿ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਲੀ ਮਤ, ਭਾਵ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਦੇਵੀ ਸੁਰਸਵਤੀ। ੫੪੦.੩

ਸੁਰਾਪਾਨ—(ਸੰ. ਸੁਰਾਪਾਨ) ਸ਼ਰਾਬਖੋਰੀ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੧੭੨.੨

ਸੁਰਿ—ਦੇਵਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਰ'। ੩੧.੨, ੧੬੩.੩, ੨੬੧.੨, ੪੬੮.੪

ਸੁਰਿਤ—ਧਿਆਨ, ਲਿਵ, ਦੇਖੋ 'ਸੁਰਤ'। ੧੧੭.੪, ੧੨੫.੩

ਸੁਰਿਤਰ—(ਸੰ. ਸੁਰਤਰ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਿਖ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸੁਰਤਰ ਲਿਖੇ ਹਨ : ਮੰਦਾਰ, ਪਾਰਿਜਾਤ, ਸੰਤਾਨ, ਕਲਪਬ੍ਰਿਛ, ਹਰਿਚੰਦਨ । ੪੭੭.੨

ਸੁਰੀਤ—(ਸੰ. ਸੁ+ਰੀਤਿ) ਚੰਗੀ ਰੀਤ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਰਿਵਾਜ । ੧੬੧.੩

ਸੁਲਾਇ)— (ਸੰ. ਸ਼ਯਨ) ਸੁਆਕੇ, ਨੀਂਦ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਕਰਕੇ । ੨੧੬.੩/੩੬੨.੩

ਸੁਵਾਇ)

ਸੂਆ—(ਸੰ. ਸ਼ੁਕ) ਭੇਡਾ, ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਪੰਛੀ । ੪੪.੧, ੧੫੪.੩, ੧੫੫.੧, ੪੭੦.੨, ੫੨੬.੨, ੫੮੨.੩, ੬੩੪.੨

ਸੂਕਰੀ—(ਸੰ. ਸ਼ੂਕਰ) 'ਸੂਰ' ਨਾਮਕ ਗੰਦ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਮਾਦਾ । ੨੪੬.੩

ਸੂਖਮ—(ਸੰ. ਸੂਕ੍ਸ਼ਮ) ਬਹੁਤ ਬਾਰੀਕ, ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ । ੨੨.੪, ੬੮.੨, ੬੬.੪, ੧੫੩.੪, ੧੬੦.੩, ੨੨੭.੩, ੩੭੩.੩, ੩੮੬.੪, ੪੫੮.੩, ੬੩੨.੨

ਸੂਘਤ—(ਸੰ. ਜ੍ਰਾਣ) ਸੁੰਘ ਕੇ, ਨੱਕ ਨਾਲ ਕਿਸੀ ਸ਼ਹਿਕ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕੇ । ੫੮੮.੨*

ਸੂਚੀ—(ਸੰ. ਸ਼ੁਚਿ) ਅਗਨੀ, ਅੱਗ । ੧੩੬.੩

ਸੂਝੈ—ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਾ । ੪੮੮.੨

ਸੂਤ)— (ਸੰ. ਸੂਤ੍ਰ) 1. ਮਰਿਯਾਦਾ, ਵਿਧੀ । ੧੧੪.੨, ੬੧੫ ੪/—/੨੦੧.੨

ਸੂਤ੍ਰ) 2. ਸੂਤਰ, ਧਾਗਾ । —/੪੭.੪/੩.੭, ੫੪.੪, ੧੦੮.੨, ੨੭੭.੧, ੪੭੮.੨

ਸੂਤ੍) 3. ਕਾਰਣ, ਨਸੀਬ । — /—/ ੧੫੮.੨

ਸੂਧੀ)— ਸਿੱਧੀ, ਸਿੱਧੇ, ਸਿੱਧਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿੰਗ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਟੇਢਾਪਣ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

ਸੂਧੇ) ੩੬੦.੩/੨੨੦.੨/੩੬੦.੧, ੬੪੪.੧

ਸੂਧੈ)

ਸੂਰ—(ਸੰ. ਸੂਰ) 1. ਸੂਰਜ । ੧੬.੨ ੧੮੭.੨, ੩੬੪.੧, ੪੨੧.੧, ੫੨੬.੨, ੬੩੬.੩

2. (ਸੰ. ਸ਼ੂਰ) ਸੂਰਬੀਰ, ਬਹਾਦਰ, ਯੋਧਾ । ੫੩੬.੩

ਸੂਰਜ—(ਸੰ. ਸੂਰ੍ਯ) ਸੂਰ, ਦਿਨਕਰ, ਰਵਿ, ਗਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਗੋਲਾ ਜਿਸ ਦੇ ਗਿਰਦ ਧਰਤੀ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਨਾਲ ਦਿਨ ਰਾਤ ਰੁੱਤਾਂ ਆਦਿ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਸ 86,40,00 ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਗਰਮੀ ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ । ੪੮੬.੧

ਸੂਰਜਗ੍ਰਹਨ—(ਸੰ. ਸੂਰ੍ਯ+ਗ੍ਰਹ੍ਣ) ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੜਦੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ । ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਰਾਹੂ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਗ੍ਰਸੇ ਜਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਸੂਰਜ ਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਚੰਦ ਆ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੇਵਲ ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਗ੍ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਬਿਪਤਾ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਪੂਜਾ ਪਾਠ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਵਰਤ ਆਦਿ ਰਖਦੇ ਹਨ । ੨੬੬.੧

ਸੂਰਨ—(ਸੰ. ਸ਼ੂਲ:) ਕੰਡੇ, ਸੂਲਾਂ । ੫੧੨.੨

ਸੂਰਿ—1. ਸੂਰਜ, ਦੇਖੋ 'ਸੂਰ' (1) ੨੮.੧

2. ਸੂਰਬੀਰ, ਯੋਧਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੂਰ' (2) ੩੭੯.੨

ਸੂਰੀ—(ਸੰ. ਸ਼ੂਲ:) ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸੂਲੀ, ਜਿਸਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਚੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ੭੦.੩, ੫੨੩.੧, ੫੨੪.੧

ਸੂਰੈ*—ਕੰਡੇ, ਸੂਲਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਸੂਹਨ' ੬੩੪.੧

ਸੂਰੋ—ਬਹਾਦਰ, ਯੋਧਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੂਰ' (2) ੧੧੮.੩

ਸੇ— 1. ਨਾਲੋਂ, ਭੋਂ (ਵਖਰੇਵਾ ਜਾਂ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ) । ੫੪.੨, ੩, ੫੬੫.੧

2. ਨਾਲ, ਸਾਥ । ੨੧੦.੨, ੬੨੪.੨, ੬੬੫.੨

3. ਵਰਗੇ, ਸਮਾਨ । ੪੫੫.੨, ੪੫੭.੧, ੫੮੬.੧, ੫੮੭.੧

ਸੋਈ—ਉਹ, ਉਹੋ, ਦੇਖੋ 'ਸੋਊ' ६६६.१

ਸੋਸ—(ਸੰ. ਸ਼ੇਖਨਾਗ) ਸਰਪ ਰਾਜ, ਵਿਸ਼ਣੂ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨੂੰ, ਕਦਰੂ ਦੇ ਪੋਟੇ ਜੈਮਿਆ ਕਸ਼ਿਪ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਕ ਤੇ ਤਕਸ਼ਕ ਦਾ ਭਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਇਸ ਦੇ ਫਣ ਤੇ ਠਹਰੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਵੀ ਇਸਦਾ ਫਣ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਰਗ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿਖੀ। ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਰਿੜਕਣ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਂ ਅਨੰਤ ਸੀਰਸ਼ਾ, ਫਣ ਦਾ ਨਾਂ ਮਣੀਦੀਪ ਅਤੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਂ ਮਣੀਭਿਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ। ੧.੫, ५४०.२

ਸੋਕਤ—ਸੇਕਣਾ, ਗਰਮ ਕਰਨਾ, ਤਾਉ ਦੇਣਾ। ३६०.३

ਸੋਖ—1. ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ, ਦੇਖੋ 'ਸੋਸ'। ५४३.१, ५५४ १, ६४७.३

2. ਸਿਖਰ, ਚੋਟੀ। २६७.२

ਸੋਖਾਦਿ) ਸੋਖਾਦਿਕ)— ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਆਦਿਕ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ, ਦੇਖੋ 'ਸੋਸ'। ३५.४, १८०.२/२१.३

ਸੋਤ—(ਸੰ. ਸ਼ਵੇਤ) 1. ਸਫ਼ੈਦ, ਚਿੱਟਾ। २१०.१, ५२२.२, ६४१.२

2. (ਸੰ. ਸ਼ੀਲ੍ਯ) ਸੀਤਲਤਾ, ਠੰਡਕ, (ਭਾਵ ਸ਼ਾਂਤੀ)। ३६३.३

3. (ਸੰ. ਸੇਤੁ) ਪੁਲ, ਨਦੀ ਆਦਿ ਉਪਰ ਪਾਰ ਜਾਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਰਸਤਾ। ४१६.१

ਸੋਤਾਂਬਰ—(ਸੰ. ਸ਼ਵੇਤਾਮ੍ਬਰ) ਸਫੈਦ ਵਸਤਰ, ਚਿੱਟੇ ਕਪੜੇ। १५६.१

ਸੋਤੀ—ਨਾਲ, ਸਹਿਤ। ५८०.३

ਸੋਂਬਲ) ਸੋਬਲ) ਸੋਂਬੁਲ)— ਸਿੰਬਲ ਦਾ ਦਰਖਤ, ਦੇਖੋ 'ਸਿੰਬਲ'। ३०७.३, ४६५.१, ४७०.२, ५०३.३, ५१६.२, ५२५.३, ६३८.२/२३६.४, २४६ ३,६३१.३/ ३०७ ३

ਸੋਵ—(ਸੰ. ਸੇਵ्) 1. ਨੌਕਰੀ, ਟਹਿਲ/ਟਹਿਲ ਕਰਕੇ। १७.४, १३६.२, ६१२.३, ६४०.४, ६५३.१

2. ਭਗਤੀ/ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ, ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਕੇ। ५१.३, ७२.१, ८३.१, १२६.३, १४३.४, १८३.२, १८६.४, ३३०.४, ४४३.४, ४४५.४, ४४६.४, ४४८.३, ४५५.४, ४५६.४, ४५७.४, ४६०.४, ४६६.४, ४६७.४, ४६८.४, ४७०.४, ४७३.४, ४७५.४, ४७६.४, ४७६.३,४, ४८०.४, ४८२.३, ४८३.४, ४८६.१, ४८७.१, ४८६.३[2]

3. ਸੇਵਕ (ਭਾਵ ਸ਼ਰਧਾਲੂ, ਭਗਤ)। ४५४.४

ਸੋਵਕ—(ਸੰ. ਸੇਵਕ) 1. ਸ਼ਰਧਾਲੂ, ਭਗਤ, ਅਰਾਧਕ, ਉਪਾਸ਼ਕ। ५०.३, ५१.३, ५६.३, १२६.४, १३५.३, १८६.४, २६१.३, ३३६.३, ४०७.२, ४४३.४, ४४५.४, ४४६.३, ४५२.२, ३, ४५३.३, ४६०.४, ४६३.४, ४७०.४, ४७७.४, ४८८.३, ४६१.४, ४६२.४, ५१४.२, ६०१.३, ६४०.४

2. ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੇ, ਚਾਕਰ, ਟਹਿਲੀਏ/ਟਹਿਲੂਆ। ३४५.३, ४६४.३[2], ४८८.३, ५२६.४, ५६६.१

ਸੋਵਕਨ—ਸੇਵਕਾਂ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਸੇਵਕ'। ४६५.४

ਸੋਵਕੁ—ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਰਧਾਲੂ, ਦੇਖੋ 'ਸੇਵਕ'। १८३.२, ४४२.२, ४७६.३, ४

ਸੇਵਕੈ—1. ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ, ਦੇਖੋ 'ਸੇਵਕ' । ੩੦.੪
2. ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ । ੩੦੪.੩
3. ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ । ੪੫੨.੪, ੪੫੩.੧

ਸੇਵਾ—(ਸੰ. ਸੇਵਾ) 1. ਭਗਤੀ, ਅਰਾਧਨਾ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ । ੮੭.੪, ੧੦੧.੪, ੧੦੨.੪, ੨੩੫.੨, ੨੬੧.੩, ੨੯੫.੪, ੩੦੩.੩, ੪੧੨.੪, ੪੪੭.੧, ੪੫੧.੩, ੪੮੧.੪, ੫੦੦.੨, ੫੦੧.੩, ੫੯੪.੨, ੬੦੧.੩
2. ਟਹਿਲ, ਖ਼ਿਦਮਤ, ਚਾਕਰੀ । ੧੦੩.੧[2], ੧੧੯.੨, ੨੮੧.੩, ੩੯੫.੨, ੪੩੬.੧, ੪੮੨.੧, ੪੮੩.੨. ੫੬੬.੧, ੫੬੯.੪, ੫੮੪.੩, ੬੦੧.੪, ੬੨੮.੨, ੬੫੪.੪, ੬੭੪.੨

ਸੌ)— 1. ਨਾਲ, ਤੇ, ਕੋਲ, ਪਾਸ । ੪੧.੧, ੨, ੪, ੪੨.੧, ੪੪ ੧, ੫੫ ੨,
ਸੈ) ੮੬ ੪, ੧੨੦.੧, ੧੮੧.੩, ੩੯੫.੩, ੩੯੯.੪, ੪੫੧ ੩, ੪੫੯.੪, ੪੭੦.੨, ੪੭੨.੨, ੫੧੪.੪, ੫੧੫.੧, ੫੪੪.੨, ੫੪੫.੨, ੫੪੮.੧, ੫੬੯.੧, ੬੧੮.੧, ੬੪੪.੨
2. ਨਾਲ, ਸਾਥ, ਸਹਿਤ । ੪੧.੩[2], ੧੭੭.੩, ੨੧੧.੨, ੨੨੭.੧, ੨੬੮.੩, ੨੮੮.੧, ੩੧੬.੨, ੩੧੯.੪, ੩੨੦.੩, ੩੨੩.੨, ੩੭੮.੩,੪, ੩੮੪.੨, ੩੯੦.੧,੩, ੪੦੪.੨, ੪੧੧.੧, ੨[2] ੩, ੪, ੪੧੪.੩, ੪੩੯.੨, ੪੬੧.੨, ੪੬੭.੨. ੫੧੨.੨, ੫੧੬.੩, ੫੩੫.੧, ੫੭੯.੨[2], ੫੯੩.੩, ੫੯੮.੨, ੬੩੦.੧, ੬੬੫.੩
3. ਵਿਚੋਂ, ਤੋਂ । ੫੫.੨, ੬੯.੧, ੯੩.੧, ੧੨੧.੩, ੧੨੨.੩, ੧੨੩.੩, ੧੩੬.੧, ੧੬੨ ੩, ੨੪੯.੩, ੨੭੩.੧, ੩੪੯.੨, ੩੭੩.੩, ੩੭੫.੧, ੩, ੪੧੨.੩, ੪੪੫.੨, ੪੫੯.੩, ੪੬੭.੧, ੫੧੪.੧, ੨, ੫੨੩.੨, ੫੩੪.੧[2], ੫੪੮.੨, ੫੮੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੪੫.੩
4. ਨਾਲੋਂ (ਵਖਰੇਵਾਂ ਜਾਂ ਭੁਲਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ) : ੧੫੪.੧, ੪, ੨੧੨.੧, ੪੫੦.੧, ੨, ੩, ੬੨੭.੧
5. ਵਰਗੇ, ਜਿਹੇ, ਸਮਾਨ । ੩੬੨.੧, ੩੯੦.੨, ੪ ।

ਸੇਨ—(ਸੰ. ਸ਼ਯਨ) ਨੀਂਦ । ੨੧੧.੩, ੪੮੭.੪

ਸੈਨਾ—(ਸੰ. ਸੇਨਾ) ਫੌਜ, ਯੁੱਧ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਦਲ । ੩੬੨.੨

ਸੈਲ—(ਸੰ. ਸ਼ੈਲ) ਪਹਾੜ, ਪਰਬਤ । ੨੯੮.੩

ਸੋਂ—ਤੋਂ, ਨਾਲ । ੬੨੪.੪

ਸੋ—1. ਉਹ, ਉਸਦਾ । ੧੫.੪, ੧੨੦.੩, ੧੯੧.੨, ੨੫੧.੨, ੬੭੧.੧
2. ਤੋਂ, ਨਾਲ । ੭੭.੪, ੭੯.੨, ੯੬.੩, ੧੯੮.੨, ੩੦੨.੨, ੩੪੨.੧, ੩੫੨.੪, ੫੮੦.੨
3. ਜਿਹਾ, ਜੈਸਾ, ਵਰਗਾ । ੧੭੩.੨, ੩੪੨.੩[2], ੩੭੩.੧, ੬੪੪.੧, ੨, ੩, ੪

ਸੋਊ—ਉਹੀ, ਉਹ, ਉਹੀਓ, ਉਹਾ । ੬੩੧.੨

ਸੋਇ—(ਸੰ. ਸ਼ਯਨ) 1. ਸੌਣਾਂ, ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਹੋਣਾਂ । ੬੯.੩
2. ਉਹੀ, ਉਹੀਓ । ੪੬੮.੨

ਸੋਈ—ਉਹੀ, ਉਹੀਓ, ਦੇਖੋ 'ਸੋਊ' । ੧੦.੩, ੬੯.੧, ੨, ੩, ੮੬.੪, ੧੦੬ ੨[2], ੧੦੮.੪, ੧੧੮.੩, ੧੪੯.੪, ੧੬੧.੧, ੩, ੧੬੬.੧, ੨[2], ੩, ੧੭੨.੪, ੧੭੩.੧, ੧੭੫.੧, ੨,

੩, ੨੦੨.੨, ੨੦੮.੩, ੨੦੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੧੨.੩[3], ੨੧੯.੨, ੨੨੨.੪, ੨੫੩.੪, ੨੮੧.੩, ੨੮੬.੨, ੩੦੧.੧, ੨, ੩, ੩੦੫.੧, ੩੨੭.੧, ੨, ੪, ੩੮੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੮੪.੪, ੩੮੫.੧[3], ੨[3], ੩[3], ੪੪੦.੨, ੪, ੪੬੨.੪, ੪੬੯.੧[3], ੨[3], ੩, ੪੮੯.੨, ੫੫੩.੨, ੪, ੫੪੬.੪[3], ੫੭੬.੪, ੬੦੩.੨, ੬੧੫.੪, ੬੧੯.੩, ੬੨੫.੨, ੬੫੯.੪, ੬੬੨.੧, ੬੬੮.੪

ਸੋਹੰ—(ਸੰ. ਸੋऽਹਮ੍) ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹਾਂ (ਇਹ ਵੇਦਾਂਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ) ੩੪.੩, ੪੭.੩, ੬੧.੪, ੭੭.੪, ੮੬.੧, ੧੦੮.੪, ੧੪੬ ੪, ੨੨੨.੪, ੨੫੧.੨

ਸੋਹਨ—ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ, ਸੁਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੪੦੦.੨

ਸੋਹੀਐ)—ਸੋਹਣੇ ਲਗਣਾ, ਸੁੰਦਰ ਲਗਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੁੰਦਰ'। ੬੦੨.੪/੫੦੭ ੩.

ਸੋਹੇ) ੬੩੬.੩

ਸੋਕਿ—(ਸੰ. ਸ਼ੋਕ, ਫਾ. ਸੋਗ) ਗ਼ਮ, ਦੁੱਖ। ੪੭੬.੪

ਸੋਖ)— (ਸੰ. ਸ਼ੋਧ) ਸੁਕਾਉਣਾ। ੨੮੭.੪, ੪੬੯.੨, ੫੫੭.੧/੧੬.੨

ਸੋਖਿ)

ਸੋਗ)— ਦੁੱਖ, ਗ਼ਮ, ਦੇਖੋ 'ਸੋਕਿ'। ੧੧੩.੨, ੧੭੬.੪. ੨੧੦.੧, ੨੬੬.੧, ੩੦੦.੧,

ਸੋਗੁ) ੩੩੧.੪, ੩੩੩.੨, ੩੯੮.੩, ੪੦੬.੨, ੪੨੦.੩, ੪੫੦.੩, ੫੦੬.੧, ੫੧੩ ੩, ੫੨੧.੩, ੫੭੧.੧, ੬੬੩.੩, ੬੭੦.੪/੧੦੪.੪

ਸੋਗਾਨੰਦ—(ਸੰ. ਸ਼ੋਕ+ਆਨਨ੍ਦ) ਸੋਗ-ਆਨੰਦ, ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ। ੯੦.੩

ਸੋਚ—(ਸੰ. ਸ਼ੌਚ) ਸ਼ੁੱਧਤਾ, ਸੁੱਚਤਾ। ੨੧੫.੧

ਸੋਤ—ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ, ਨੀਂਦ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੋਇ'। ੨੧੯.੩

ਸੋਤੁ)— (ਸੰ. ਸ੍ਰੋਤਸ੍) 1. ਚਸ਼ਮਾ, ਝਰਨਾ। ੬੩.੪/—

ਸੋਤ੍ਰੁਨ) 2. ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। ੧੦੮.੩/੨੩੨.੩

ਸੋਧ—(ਸੰ. ਸ਼ੋਧ) ਖੋਜ, ਜਾਂਚ, ਪੜਤਾਲ। ੫੪੬.੩, ੫੭੨.੪

ਸੋਧਤ—(ਸੰ. ਸ਼ੋਧਨ) ਸੋਧਣਾ, ਠੀਕ ਕਰਨਾ, ਦਰੁੱਸਤ ਕਰਨਾ। ੬੫੮.੩[3]

ਸੋਧਾਵਹੀ—ਸੁਧਾਕੇ, ਖੋਜ ਕਰਵਾਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਸੋਧਤ'। ੪੪੭.੨

ਸੋਧਿ)— ਖੋਜ ਕੇ, ਸੋਧ ਕੇ, ਖੋਜਣਾ, ਪੜਚੋਲਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੋਧ'। ੬੨੭.੨/੪੫੦.੩/੫੮੭.੩

ਸੋਧੇ)

ਸੋਧੈ)

ਸੋਬਾਸ—ਚੰਗੀ ਵਾਹ੍ਹ, ਸੁਗੰਧ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੁਬਾਸ'। ੧੨੪.੨

ਸੋਭ—(ਸੰ. ਸ਼ੋਭਾ) 1. ਵਡਿਆਈ, ਯਸ਼, ਕੀਰਤੀ। ੧੪੦.੩, ੧੭੧.੨. ੧੯੪.੪, ੨੦੪.੩

2. ਚੰਗਾ ਲਗਣਾ, ਫਬਣਾ, ਸੋਭਣਾ। ੪੭੭.੨, ੫੨੭.੧

ਸੋਭਤ)— ਸੋਭਣਾ, ਚੰਗਾ ਲਗਣਾ, ਸੁੰਦਰ ਲਗਣਾ, ਫਬਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੋਭ'। ੩੮੫ ੨,

ਸੋਭਤਿ) ੩੯੪.੩, ੪੫੨.੪, ੪੮੦.੩, ੫੬੪.੪, ੬੨੯.੩, ੬੩੨.੨, ੬੫੫.੩

ਸੋਭਾ— 1. ਵਡਿਆਈ, ਯਸ਼, ਕੀਰਤੀ, ਦੇਖੋ 'ਸੋਭ'। ੧੫.੪, ੭੪.੪, ੧੧੨.੪, ੧੪੦ ੩, ੧੪੧.੧[3], ੧੬੩.੨, ੧੯੪.੪, ੨੦੮.੧, ੨੧੩.੪, ੨੨੦.੧, ੨੬੬.੩, ੨੭੬.੧, ੨੯੪.੩, ੩੦੩.੪, ੪੨੧.੪, ੪੬੪.੩, ੪੮੬.੩, ੬੦੨.੪, ੬੧੨.੩, ੬੫੦.੧[3], ੬੫੨.੩

2. ਚੰਗਾ ਲਗਣਾ, ਸੁੰਦਰ ਲਗਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੋਭ' । ੧੪੮.੧, ੩੪੭.੩, ੪੦੦.੨, ੪੧੪.੨, ੫੧੦.੨, ੬੦੫.੧

ਸੋਭਾਨਿਧਿ—(ਸੰ. ਸ਼ੋਭਾ + ਨਿਧਿ) 1. ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੮੮.੩, ੧੪੨.੪

2. ਸੋਭਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ, ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਭੰਡਾਰ । ੨੬੫.੧

ਸੋਭਿਤ– 1. ਸੁੰਦਰ ਲਗਣਾ, ਫਬਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੋਭ' । ੨੦੫.੩, ੩੪੮.੧

ਸੋਮ—(ਸੰ. ਸੋਮ) 1. ਚੰਦਰਮਾ, ਚੰਨ । ੧੬ ੨

2. ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਦਿਨ, ਚੰਦਰਵਾਰ । ੪੮੪.੧

ਸੋਰ—(ਫ਼ਾ. ਸ਼ੋਰ) ਰੌਲਾ, ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬਾ । ੬੭੫.੩

ਸੋਵਤ)— ਨੀਂਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਸੋਇ' (1) । ੧੭੨.੧, ੪੯੫.੩, ੫੯੪.੧,

ਸੋਵਤੇ) ੬੫੮.੪/੬੫੭.੩

ਸੋਵੈ—ਸਉਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਸੋਇ' (1) । ੫੬੯.੨

ਸੋਧਾ—ਸੁਗੰਧਿਤ, ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ । ੫੪੬.੩, ੫੮੮.੨

ਸੋਨ—(ਸੰ. ਸ਼ਕੁਨ) ਸ਼ੁਭ ਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਚਿਨ੍ਹ, ਸ਼ਗਨ । ੫੮੭.੩

ਸੋਰਭ—(ਸੰ. ਸੌਰਭ) ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ, ਸੁਗੰਧੀ । ੬੦੬.੩

ਸੂਬ—(ਸੰ. ਸਰ੍ਵ) ਸਾਰਾ, ਸਮੁੱਚਾ । ੨੧੩.੩, ੨੪੧.੨

ਸੂਬੰਗ—(ਸੰ. ਸਰ੍ਵਾਙ੍ਗ) 1. ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਭ ਅੰਗ, ਸਰੀਰ । ੧੮.੪, ੫੨.੧, ੯੬.੪, ੧੧੪.੪, ੨੦੩.੩. ੩੯੯.੧

2. ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿਚ । ੧੩੪.੩, ੩੮੫.੪

3. ਪ੍ਰਭੂ, ਪਰਮਾਤਮਾ । ੨੯੩.੧

ਸੂਬਗਿ- (ਸੰ. ਸਰ੍ਵਜ੍ਞ) ਸਭ ਕੁੱਝ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੨੪੪.੪

ਸੂਬੰਗੀ—ਸਭਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਸੂਬੰਗ' (1) । ੩੧੯.੪

ਸੂਬਤੂ—(ਸੰ. ਸਰ੍ਵਤ੍ਰ) ਸਭ ਥਾਂ, ਸਭ ਪਾਸੇ, ਹਰ ਜ਼ਗ੍ਹਾ । ੬੨੯.੧

ਸੂਬਦਾ—(ਸੰ. ਸਰ੍ਵਦਾ) ਹਮੇਸ਼ਾਂ, ਸਦਾ । ੪੫੬.੧

ਸੂਮ)— (ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮ) 1. ਸਾਧਨਾ, ਮਿਹਨਤ, ਯਤਨ । ੬੦.੪, ੪੦੫.੪, ੫੮੫ ੧,

ਸੂਮੁ) ੬੦੪.੪/—

2. ਦੁੱਖ, ਕਸ਼ਟ । ੨੫੬.੩, ੫੧੩.੩, ੫੮੫.੧/੩੬੫.੨

ਸੂਵਨ—(ਸੰ. ਸ਼੍ਰਵਣ) 1. ਕੰਨ, ਕਰਣ, ੧੭.੨, ੫੨.੪, ੫੩.੨, ੪, ੧੦੪.੧, ੧੦੭.੨, ੧੦੮.੩, ੧੫੨.੨, ੧੫੩.੨, ੨੦੩.੧, ੨੦੬.੨, ੨੧੧.੧, ੨੨੬.੨, ੨੩੨.੨, ੨੪੫.੧, ੨੭੭.੨. ੨੮੩.੧, ੨੮੬.੨, ੩੩੫.੨, ੩੫੨.੩[3], ੪, ੩੬੭.੧, ੨, ੩, ੪[3], ੪੨੩.੨, ੪੩੧.੨. ੫੩੩.੧, ੬੨੦.੨, ੬੨੧.੨, ੬੨੨.੨, ੬੨੬.੧, ੬੪੨.੪, ੬੫੩ ੨, ੬੬੬.੨, ੬੬੭.੧, ੬੬੯ ੪

2. ਸੁਣਨਾ । ੯੧.੩, ੧੪੪.੩, ੨੭੮.੧, ੬੧੯ ੨

ਸੂਵਨੰਤਰਿ—ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਦੇਖੋ 'ਸੂਵਨ' । ੬੫.੩

ਸੂਵਨਨੁ—ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ, ਦੇਖੋ 'ਸੂਵਨ' ੬੪੦.੨

ਸ੍ਰਿਸਟਿ—(ਸੰ. ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ) ਸੰਸਾਰ, ਜਗਤ । ੯੮.੩, ੪੦੩.੪

ਸ੍ਰੇਯਾ—(ਸੰ. ਸ਼੍ਰੇਯਸ) ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ, ਆਨੰਦ । ੬੪੯.੪

ਸ੍ਰੀ—(ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀ) ਸਤਿਕਾਰ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦ । ੧.੩, ੫, ੧੦, ੧੦.੩, ੩੬.੨, ੩, ੭੩.੨, ੩, ੭੯.੪, ੬੭.੧, ੧੦੬.੪, ੧੩੫.੧[3], ੨[3], ੩[3], ੧੬੨.੪, ੨੧੪.੧, ੨, ੨੧੬.੨, ੪, ੨੩੫.੧, ੨੩੬ ੪, ੨੮੧ ੪, ੨੮੩.੧, ੩੧੧.੪, ੩੧੬.੧, ੪, ੩੨੧.੪. ੩੫੩.੪, ੩੬੦.੪. ੩੬੬.੪, ੪੧੬.੪, ੪੨੧.੪, ੪੪੮.੪, ੪੭੨.੪, ੪੬੮.੧, ੫੦੦.੩, ੫੫੪.੪, ੬੨੮.੪

ਸ੍ਰੀਖੰਡ—(ਸੰ. ਸ਼੍ਰੀਖਣ੍ਡ:) ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ, ਸਫ਼ੇਦ ਚੰਦਨ । ੨੬੦.੨, ੬੨੫.੨

ਸ੍ਰੁਤਿ—(ਸੰ. ਸ਼੍ਰੁਤਿ) 1. ਸੁਣਨਾ । ੫੩.੨, ੩੧੪.੨

2. ਕੰਨ । ੫੩.੨, ੧੫੨.੨, ੧੫੩.੨, ੨੭੮.੧

3. ਧਿਆਨ, ਚੇਤਾ, ਬਿਰਤੀ । ੧੬੯.੩, ੧੭੨.੩, ੨੧੧.੩

ਸ੍ਰੁਤਿ ਸ਼ਬਦ—ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣਾ । ੨੧੧ ੩

ਸ੍ਰੇਸਟ)— (ਸੰ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ) ਉਤਮ, ਸਰਬੋਤਮ । ੩੦੩.੨ ੬੪੯.੨/੩੮੦.੧

ਸ੍ਰੇਸਟੁ)

ਸ੍ਰੋਤ—ਸੁਣਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਸ੍ਰੁਤਿ' (1) । ੧੭੨ ੩. ੨੬੫.੪, ੨੭੭.੪

ਸ੍ਰੋਤਾ—(ਸੰ. ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ) ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ । ੬੬.੩, ੨੪੪.੪, ੩੦੫.੨. ੪੪੭.੧, ੫੬੬.੪, ੫੬੭.੪

ਸ੍ਵਨ—(ਸੰ. ਸ਼੍ਵਨ) ਬੱਚਾ । ੬੩੬.੧

ਸ੍ਵਪਨ—(ਸੰ. ਸ੍ਵਪ੍ਨ) ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ, ਭਾਵ ਸੁਤਿਆਂ । ੬੧੯.੨

ਸ੍ਵਪਨੰਤਰ—ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਸ੍ਵਪਨ' । ੫੭੮.੪

ਸ੍ਵਪਨੇ—ਸੁਪਨ', ਦੇਖੋ 'ਸ੍ਵਪਨ' । ੫੭੬.੪, ੬੭੦.੧

ਸ੍ਵਭਾਵ—(ਸੰ. ਸ੍ਵਭਾਵ) ਸੁਭਾਅ, ਮਨ ਦੀ ਪਰਵਿਰਤੀ । ੬੦੩.੪, ੬੪੦.੪, ੬੪੪.੪

ਸ੍ਵਮੇਵ—(ਸੰ. ਸ੍ਵਯਮ) ਖੁਦ ਹੀ, ਆਪ ਹੀ । ੬੧੨ ੧

ਸ੍ਵਰਗ—ਦੇਵ ਲੋਕ, ਬੈਕੁੰਠ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਵਰਗ' । ੧੬੭.੨, ੩੪੧.੩, ੬੪੬.੩

ਸ੍ਵਰੂਪ—(ਸੰ. ਸ੍ਵਰੂਪ) 1. ਆਕਾਰ, ਸੂਰਤ, ਸ਼ਕਲ । ੫੮੬.੨

2. ਸਮਾਨ, ਤੁਲ, ਬਰਾਬਰ । ੫੬੪.੨

ਸ੍ਵਾਸ—(ਸੰ. ਸ਼੍ਵਾਸ) ਸੁਆਸ, ਸਾਹ, । ੧੬੬.੨, ੨੮੬.੨

ਸ੍ਵਾਂਗਿ—ਬਨਾਵਟੀ ਰੂਪ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ । ੪੦੨.੪

ਸ੍ਵਾਂਗੀ—ਨਕਲਚੀ, ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਵਾਂਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੬੧.੩

ਸ੍ਵਾਂਗੁ—ਬਨਾਉਟੀ ਰੂਪ, ਦੇਖੋ 'ਸ੍ਵਾਂਗਿ' । ੧੬੧.੩

ਸ੍ਵਾਂਤ ਬੂੰਦ)— (ਸੰ. ਸ੍ਵਾਤਿ:) ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 27 ਨਛੱਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ 15ਵੇਂ ਸ਼ੁਭ

ਸ੍ਵਾਂਤਿ) ਨਛੱਤਰ ਵਿਚ ਵਰ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬੂੰਦਾਂ । ਇਸ ਨਾਲ ਚਾਤ੍ਰਿਕ (ਪਪੀਹੇ) ਦੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਬੁੱਝਦੀ ਹੈ, ਸਿਪੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਵੇ ਤਾਂ ਸੁੱਚਾ ਮੋਤੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਬਾਂਸ ਵਿਚ ਬੰਸ ਲੋਚਨ ਅਤੇ ਕੇਲੇ ਵਿਚ ਕਪੂਰ ਬਣਦਾ ਹੈ । ੭੬.੪, ੨੨੫.੨, ੩੬੧.੨, ੩੭੭.੩, ੪੨੬.੩, ੪੬੫.੩, ੪੭੦.੧, ੫੩੮.੩/੩੮੫.੩[3], ੬੦੩.੩, ੬੩੮.੪

ਸ੍ਵਾਦ)— (ਸੰ. ਸ੍ਵਾਦ) ਸੁਆਦ, ਰਸ, ਲੱਜਤ, ਅਨੁਭੂਤੀ । ੧੩.੧, ੧੫.੧,

ਸ੍ਵਾਦਰਸ) ੩੮.੨, ੪੬.੨, ੮੦.੩, ੬੪.੨, ੧੧੨.੩, ੧੨੧.੩, ੧੨੩.੩[3],

ਸ੍ਵਾਦੁ) ੧੩੧.੧, ੧੪੮.੨, ੧੫੩.੩, ੧੫੮.੩, ੧੬੧.੨, ੧੭੨.੨, ੧੮੫.੩, ੨੪੫.੨, ੨੭੨.੩, ੨੮੬.੩, ੩੬੬.੩, ੫੮੬.੨, ੫੬੬.੧, ੬੨੦.੩, ੬੪੪.੩/ ੮.੫/੪੩੭.੧

ਸ੍ਵਾਨ—(ਸੰ. ਸ੍ਵਾਨ) ਕੁੱਤਾ, ਗਿੱਦੜ ਜਾਂ ਲੂੰਬੜ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ ਜਿਸਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਖੀ ਲਈ ਪਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੬੦.੨, ੩੮੬.੨, ੩੯੦.੩, ੪੫੨.੩, ੪੯੧.੨, ੪੯੩.੩, ੪੯੪.੧, ੨

ਸ੍ਵਾਮ)— (ਸੰ. ਸ੍ਵਾਮਿਨ੍) 1. ਮਾਲਕ, ਮਾਲਕੀ ਦਾ ਹੱਕ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।
ਸ੍ਵਾਮਿ)
ਸ੍ਵਾਮੀ) ੩੮੦.੩, ੪੯੪.੨, ੫੨੧ ੨/੫੬੬.੧, ੫੭੭.੨, ੬੧੨.੩/੫੨੯.੪
2. ਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਭੂ। —/—/੫੦.੩, ੫੧.੩, ੧੮੬.੪, ੩੮੭.੪
3. ਪਤੀ, ਖਾਵੰਦ। —/—/੫੨੯.੪

ਸ੍ਵਾਦ)— ਸੁਆਦ ,ਦੇਖੋ 'ਸ੍ਵਾਦ'। ੫੪੨.੧/੪੫੬.੧
ਸ੍ਵਾਦਿ)
ਸ੍ਵਾਨ—ਕੁੱਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਸ੍ਵਾਨ'। ੪੩੪.੨, ੪੪੭.੩
ਸ੍ਵਰਗ—ਬੈਕੁੰਠ, ਦੇਖੋ 'ਸਵਰਗ'। ੪੦੬.੧
ਸ੍ਵੇਤ—(ਸੰ. ਸ਼ਵੇਤ) ਚਿੱਟਾ, ਸਫ਼ੈਦ। ੫੬੬.੧, ੬੦੦.੧

ਹ

SIKHBOOKCLUB.COM

ਹਉ—(ਸੰ. ਅਹਮ੍) ਮੈਂ। ੫੧੨.੪
ਹਉਮੈ - (ਸੰ. ਅਹਮ੍) ਅਹੰਕਾਰ, ਘਮੰਡ, ਅਭਿਮਾਨ। ੨੨.੩, ੨੪.੩, ੧੮੬.੧, ੧੬੧.੧, ੨੨੪.੪, ੨੩੬.੪, ੨੫੮.੨, ੨੮੦.੧, ੨੮੮.੨, ੩੨੮.੨, ੩੨੬.੩, ੩੩੫.੧, ੪੫੫ ੩, ੪੫੮.੨, ੪੬੧.੩
ਹੈਸ—(ਸੰ. ਹੰਸ) 1. ਰੂਹ, ਆਤਮਾ (ਭਾਵ)। ੧੬.੩
2. ਬਤਖ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਪੰਛੀ (ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੰਛੀ ਵਸਖਾ ਰੁਤ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦੁਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।) ੨੮੭.੪, ੨੯੮.੩, ੩੪੦.੧, ੪, ੩੬੬.੩, ੩੭੫.੧, ੪੪੧.੨, ੪੪੪.੨, ੪੫੩.੪, ੪੬੩.੧, ੫੩੨.੨, ੫੬੪.੩, ੫੬੫.੨, ੫੭੦.੩
3. ਸੂਰਜ। ੮੮.੪, ੨੮੭.੪
4. ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਸੰਤ (ਭਾਵਰਥ)। ੭੬.੩
5. ਵਿਵੇਕੀ, ਵਿਚਾਰਵਾਨ (ਭਾਵਰਥ)। ੧੮੧.੩, ੨੪੯.੨[3], ੫੨੪.੧
ਹਸ—(ਸੰ. ਹ੍ਰਸ੍) ਹਸਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ। ੪੦੬.੧
ਹੈਸੁ—ਬੱਤਖ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪੰਛੀ, ਦੇਖੋ 'ਹੈਸ' (2)। ੧੬੪.੪, ੨੪੭.੩, ੪੬੩.੧, ੪੯੨.੩
ਹਸਤ—(ਸੰ. ਹ੍ਰਸ੍ਤ) 1. ਹੱਥ, ਕਰ, ਬਾਂਹ ਦਾ ਗੁੱਟ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ। ੧੭.੪, ੧੮.੩, ੬੧.੩, ੨੨੦.੨, ੨੨੬.੩, ੨੪੫.੧, ੨੮੬.੩, ੫੭੬.੨, ੬੨੮.੨
2. (ਸੰ. ਹ੍ਰਸ੍) ਹੱਸਕੇ, ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ। ੪੩੮.੧[3]

ਹਸਤਕਮਲ—(ਸੰ. ਹਸ੍ਤਕਮਲਮ੍) ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਹਥ । ੫੭ਫ਼.੨

ਹਸਤੀ—(ਸੰ. ਹਸ੍ਤਿਨ੍) ਸੁੰਡ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ, ਹਾਥੀ । ੭੫.੧

ਹਸਨ—ਹੱਸਣਾ, ਵੇਖੋ 'ਹਸ' । ੪੦੦.੨, ਫ਼੨੩.੨

ਹਸਾਇ—ਹੱਸਾਉਂਦਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਹਸ' । ੪੩੮.੧

ਹਸਾਵਈ—ਮਜ਼ਾਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਹਾਸੋਹੀਣਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਹਸ' । ੪੭ਖ਼.੪

ਹਸਿ—ਹੱਸਕੇ, ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਹਸ' । ੪੨੦.੨[੨], ੪੩੮.੧[੨]

ਹੋਸੋ—ਆਤਮਾ (ਭਾਵ), ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹੰਸ' (1) । ਫ਼੧.੪

ਹਹਰਾਤਿ—ਕੰਬਣਾ, ਖੜਖੜਾਉਣਾ, ਹਿਲਣਾ । ੪੦੨.੧

ਹੰਕਾਰ—(ਸੰ. ਅਹੰਕਾਰ) ਅਭਿਮਾਨ, ਘਮੰਡ, ਹਉਮੈ । ੨੭੨.੧

ਹਟ੍ਟਆ—ਦੁਕਾਨਦਾਰ, ਹੱਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੪ਫ਼੧.੧

ਹਠ—(ਸੰ. ਹਠ:) ਕਿਸੇ ਗਲ ਤੇ ਅੜੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤੀ, ਜ਼ਿੱਦ । ੫੪੮.੩, ਫ਼ਫ਼੦.੨

ਹੰਤ—(ਸੰ. ਹ੍ਰਨ੍ਤ) 1. ਦੁੱਖੀ, ਮਰਿਆਂ ਵਾਂਗ । ੪੦੨.੨

2. ਨਸ਼ਟ ਹੋਣਾ, ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ । ੪ਫ਼੪.੩, ੫੮੧.੧

ਹਤਯਾ—(ਸੰ. ਹਤ੍ਯਾ) ਕਤਲ, ਜਾਨ ਤੋਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੫੭੨.੩

ਹਨਤ—ਵਾਰ ਕਰਨਾ, ਮੱਟ ਮਾਰਨੀ । ੩੨ਫ਼.੩. ੪੨ਫ਼.੩

ਹਨਿ—(ਸੰ. ਹਨ੍) ਮਾਰ ਦੇਣਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ । ੨ਫ਼ਫ਼.੨

ਹਮ—(ਸੰ. ਅਹਮ੍) ਮੈਂ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ । ੫੦੪.੧, ੫੨੭.੪

ਹਰ—(ਸੰ. ਹ੍ਰ) 1. ਖੋਹਣ ਜਾਂ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਲੁਟੇਰਾ । ੫੭੭.੩

2. ਹਰ ਇਕ । ੫੮੩.੨

3. (ਸੰ. ਹਲਮ੍) ਹੱਲ, ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਸੈਦ । ੫ਫ਼੩.੧

ਹਰਖ—(ਸੰ. ਹਰ੍ਖ) ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਖੁਸ਼ੀ, ਆਨੰਦ । ੧੭ਫ਼.੪, ੨ਫ਼ਫ਼.੧, ੩੩੧.੪, ੩੩੩.੨, ੩ਫ਼੮.੩, ੪੦ਫ਼.੨

ਹਰਖਤਿ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਹਰਖ' । ੫੧੮.੧

ਹਰਖਨ—(ਸੰ. ਹਰ੍ਖਣ) ਆਨੰਦਦਾਇਕ । ੫੦ਫ਼.੪

ਹਰਖਿ)— ਖੁਸ਼ੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਰਖ' । ੪੫੧.੪/੧੦੪.੪

ਹਰਖੁ)

ਹਰਤ—(ਸੰ. ਹ੍ਰਤੰ) 1. ਖੋਹਣਾ, ਲੁੱਟਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਰ' (1) । ੧ਫ਼੭.੨

2. ਮਿਟਾਉਣਾ, ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ । ੧੧੩.੨,੩, ੩੮੮.੩

ਹਰਦੀ—(ਸੰ. ਹਰਿਦ੍ਰਾ) ਇਕ ਬਨਾਸਪਤੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੰਢੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਹ ਕੇ ਦਾਲ ਭਾਜੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧੨੨.੧

ਹਰਨ—(ਸੰ. ਹਰਣ) 1. ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ । ੭੨.੪, ੧੮੧.੪, ੨੮੪.੩, ੩੮੭.੪, ੪੦ਫ਼.੩, ੫੦੮.੩

2. ਚੁਰਾਉਣਾ, ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ । ੫੦੮.੩

ਹਰਾਇ—(ਸੰ. ਹਰਣ) ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ । ਫ਼੫੭.੨

ਹਰਿ—(ਸੰ. ਹਰਿ) 1. ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਪ੍ਰਭੂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ । ੭.੭, ੨੧੮.੩, ੨੮੮.੪, ੨ਫ਼੦.੪, ੩੨੦.੩

2. (ਸੰ. ਹ੍ਰ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ । ੨੧ਫ਼.੩, ੪੩੨.੩

ਹਰਿਓ—ਹਰਿਆਈ ਵਾਲਾ, ਹਰ ਭਰਾ, ਸਰਸਬਜ਼ । ੪ਫ਼੮.੧

ਹਰਿਹਾਉ—ਹਰਾ ਚੁਗਣ ਵਾਲਾ, ਅਵਾਰਾ ਭੌਰਾ, ਪਸ਼ੂ ਜੋ ਬਾਕੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨਾਲ ਰਲਕੇ ਚੁਗਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹਰੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਭਜੇ । ੨੦੦.੨

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ—ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ । ਜਨਮ 14 ਜੂਨ, 1595 ਨੂੰ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ, ਪਿੰਡ ਵਡਾਲੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ । ਆਪ ਜੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਪੰਜ ਸਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ, ਸੂਰਜ ਮਲ ਜੀ, ਅਣੀ ਰਾਇ ਜੀ, ਅੱਟਲ ਰਾਇ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਅਤੇ ਇਕ ਸਪੁੱਤਰੀ ਬੀਬੀ ਬੀਰੋ ਜੀ । 25 ਮਈ, ਸੰਨ 1606 ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ । ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਹਿਨਕੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ । ਸੰਮਤ 1665 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗ (ਹੁਣ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ (ਉਸਾਰੀ) ਕੀਤੀ । ਗੁਰਸਿਖਾ ਵਿਚ ਸਸ਼ਤਰ ਪਹਿਨਣ ਅਤੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ । ਵਕਤ ਦੇ ਜ਼ਾਲਮ ਹਾਕਮਾਂ ਵਿਰੁਧ ਚਾਰ ਜੰਗਾਂ ਵੀ ਲੜੀਆਂ । 3 ਮਾਰਚ, 1664 ਨੂੰ ਕੀਰਤਪੁਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰੋਪੜ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ । ੭.੭

ਹਰਿਦੁਆਰ—ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦੁਆਰ । ੩੭੩.੪

ਹਰਿਨ—(ਸੰ. ਹ੍ਰਿਣ) ਹਿਰਨ, ਮ੍ਰਿਗ, ਭੂਰੇ ਜਾਂ ਬਦਾਮੀ ਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੱਦ ਬੱਕਰੀ ਜਿਨਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਦੌੜਦਾ ਹੈ । ੪੩੧.੨

ਹਰਿਨਾਮ—(ਸੰ. ਹ੍ਰਿਨਾਮਨ੍) ਕਰਤਾਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ । ੪੯੫.੪

ਹਰੀ)— 1. ਰੁਕ ਜਾਣਾ । ੨੬੩.੨/੨੬੩.੩/—

ਹਰੇ) 2. ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣਾ । —/—/੧੧੩.੧,

ਹਰੈ) ੧੮੯.੧, ੩੬੦.੩, ੩੬੩.੨, ੫੦੬.੪, ੫੪੫.੨

3. ਉਧਾਲ ਲੈਣਾ, ਚੁਰਾ ਲੈਣਾ—/—/੪੦੬.੧, ੫੫੫.੧

ਹਾਉ—ਸ਼ਕਤੀ, ਤੇਜ । ੬੫.੨

ਹਾਇ—(ਸੰ. ਹਾ.) ਸ਼ੋਕ ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ । ੫੭੭.੩, ੬੬੩.੨[੪]

ਹਾਟ—(ਸੰ. ਹੱਟ੍ਟ) ਦੁਕਾਨ, ਹੱਟੀ, । ੬੭.੧, ੧੨੬.੨, ੨੨੬.੩[੪], ੪੫੪.੩, ੪੬੧.੧, ੫੬੨.੩

ਹਾਟਿ—ਦੁਕਾਨ, ਦੇਖੋ 'ਹਾਟ' । ੫੮੬.੩[੪]

ਹਾਟੈ—ਦੁਕਾਨਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਹਾਟ' । ੪੫੪.੧

ਹਾਥ)— (ਸੰ. ਹਸ੍ਤ:) ਕਰ, ਹਸਤ, ਹੱਥ । ੪੪.੧, ੨੧੨.੩, ੩੭੩.੧, ੪੬੭.੨,

ਹਾਥਨ) ੫੬੩.੨, ੫੭੬.੧, ੬੩੦.੧, ੬੬੦.੪/੪੬੬.੩,/੩੭੧.੩

ਹਾਥਿ)

ਹਾਥੀ—(ਸੰ. ਹਸ੍ਤਿਨ੍) ਸੁੰਡ ਵਾਲਾ ਵਡੇ ਕੱਦ ਦਾ ਇਕ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ । ੫੨੩.੩

ਹਾਨਿ—(ਸੰ. ਹ੍ਰਾਨਿ:) 1. ਨੁਕਸਾਨ, ਹਾਨੀ, ਘਾਟਾ । ੩੨੪.੩, ੩੩੧.੧, ੩੮੨.੧

2. ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਨਾਸ਼, ਸਮਾਪਤ । ੪੩੨.੧, ੪੯੪.੨

ਹਾਰ)— 1. (ਸੰ. ਹ੍ਰਾਰਿ) ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਉਲਟ, ਸ਼ਿਕਸਤ, ਅਸਫਲਤਾ, ਪਰਾਜਯ ।

ਹਾਰਿ) ੧੩੬.੪[੪], ੩੩੩.੨, ੪੪੪.੩, ੫੬੧.੨/੨੭੨.੧, ੨੮੮.੧, ੪੫੮.੧

2. ਫੁਲਾਂ ਜਾਂ ਮੋਤੀਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਮਾਲਾ । ੩੪੭.੩, ੪੦੫.੨, ੫੬੨.੨, ੫੬੫.੩, ੬੦੪.੧, ੬੧੫.੩, ੬੭੦.੩/—

3. ਬਕਾਵਟ, ਝਿਝਲਤਾ । ੫੪੪.੪/੪੨੨.੪

ਹਾਰੀ—ਹਾਰਨਾ, ਸ਼ਿਕਸਤ ਖਾਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਹਾਰ' ੪੫੭.੩

ਹਾਰੀਐ—ਥੱਕ ਜਾਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਾਰ' (3) ੫੨੪.੪

ਹਾਰੁ ਹਾਰੇ— 1. ਮਾਲਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਾਰ' (2) ੩੭੭.੪/—
2. ਹਾਰਨਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਾਰ' (1) ੪੯੮.੩/੩੨੩.੨
3. ਥਕਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਾਰ' (3) —/੬੫੭.੩

ਹਿਚਕੀ— (ਸੰ. ਹਿक्का) ਹਿਡਕੀ, ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਵਕਫੇ ਮਗਰੋਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਆਇਆ ਆਵਾਜ਼ਦਾਰ ਸਾਹ । ੬੨੩ ੩

ਹਿਤ—(ਸੰ. ਹਿਤ) ਸਨੇਹ, ਪਿਆਰ, ਮੁਹਬਤ, ਅਪਣਤ, ੧੧੩.੨. ੧੪੫.੨, ੧੭੬.੨, ੧੮੭.੩, ੨੬੭.੧. ੪੭੦.੨, ੫੬੦.੩, ੬੨੭.੧

ਹਿਤਾਇ—(ਸੰ. ਹਿਤਕਰ) ਅਨੁਕੂਲ, ਹਿਤਕਾਰੀ । ੩੬੪.੧

ਹਿਤਾਨੇ ਹਿਤਾਵਈ— ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ, ਦੇਖੋ 'ਹਿਤਾਇ' । ੧੬.੨/੮੭.੨, ੧੦੧.੪, ੫੦੫.੧, ੫੧੩.੪

ਹਿਤਾਵਹੀ—ਪਿਆਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਿਤ' । ੨੮.੨

ਹਿਤਿ ਹਿਤਿਕਾਰੀ— ਕਲਿਆਣਮਈ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਿਤ', ੪੫੧.੩/੫੩੦.੪

ਹਿਤੁ—ਸਨੇਹ, ਪਿਆਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਿਤ' । ੧੦੨.੩

ਹਿਮਕਰ—(ਸੰ. ਹਿਮਕਰ) ਚੰਦਰਮਾ, ਚੰਨ । ੪੩੩.੨, ੪੬੬.੩

ਹਿਮਾਚਲ ਹਿਮਾਚਲਿ— (ਸੰ. ਹਿਮਾਚਲ) ਬਰਫ ਦਾ ਪਹਾੜ । ੨੫੫.੨/੪੪੬.੨

ਹਿਰ—ਚੁਰਾ ਲੈਣਾ, ਹਤਿਆ/ਖਸ ਲੈਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਰ' (1) ੬੪੯.੩

ਹਿਰਦਾ ਹਿਰਦੇ ਹਿਰਦੈ— (ਸੰ. ਹ੍ਰਦਯ) ਦਿਲ, ਚਿਤ, ਮਨ । ੪੯੯.੪/੮੭.੪/੩੪.੧, ੨੧੫.੪, ੨੧੮.੪, ੨੩੯.੪, ੨੬੪.੨, ੨੮੩.੩, ੫੧੩.੪, ੫੮੬.੩, ੫੯੧.੩

ਹਿਰਾਇ ਹਿਰਾਹਿ ਹਿਰਾਤ ਹਿਰਾਤਿ ਹਿਰਾਨਿ ਹਿਰਾਨੀ ਹਿਰਾਨੇ ਹਿਰਾਨੋ— 1. ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਰਹਿ ਜਾਣਾ, ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ, ਚਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣਾ । ੩੩.੩, ੫੨.੩, ੬੪.੪, ੨੬੯.੧/—/੬੬.੨/੩੭੪.੩/੧੭੧.੩/੬੬੯.੨/੧੬.੧, ੨੧.੩, ੨੩.੩, ੧੫੩.੧, ੨੮੪.੨, ੨੬੩.੨, ੪੨੩.੪/੫੭੮.੩
2. (ਸੰ. ਹ੍ਰਸ) ਮਿਟ ਜਾਣਾ, ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਨਿਵਿਰਿਰ ਹੋ ਜਾਣਾ । —/੨੦੭.੪/੨੬੩.੨/—/—/—/—/—/—
3. ਵਿਲੀਨ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਜਾਣਾ । —/—/—/—/—/—/ ੬੬.੪/—/—

ਹਿਲਿਮਿਲਿ— ਰਚ ਮਿਚ ਜਾਣਾ, ਘੁਲਮਿਲ ਜਾਣਾ । ੪੬੩.੩

ਹੀ—(ਸੰ. ਹਿ) ਨਿਸਚੇ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦ, ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਸੇ ਗਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਜਾਂ ਬਲ ਦੇਣ ਆਦਿ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੩.੪, ੫, ੬.੧, ੧੧.੩, ੧੨.੪, ੨੨.੪, ੩੬.੧, ੪੧.੨, ੪੪.੨[3], ੫੪.੧[2], ੬੫.੧, ੧੧੩.੪, ੧੨੩.੧, ੨, ੩, ੧੩੨.੪, ੧੩੩.੨, ੧੪੫.੧, ੧੪੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੫੦.੨, ੧੫੪.੧, ੧੫੮.੪, ੧੫੯.੧, ੧੬੨.੪, ੧੬੩.੪, ੧੭੪.੧[3], ੨[3], ੩[3], ੧੭੬.੪, ੨੨੭.੩, ੨੩੨.੩, ੨੩੮.੪, ੨੪੧.੧[3], ੨੪੪.੨,

੨੫੨.੪, ੨੫੮.੪, ੨੬੬.੩,੪. ੨੭੩.੧, ੨੭੪.੨. ੨੭੫.੧, ੨੭੬.੪, ੨੭੭.੧, ੨, ੨੮੬.੪, ੨੮੬.੩, ੨੮੭.੪, ੩੦੧.੪, ੩੦੬.੪, ੩੦੭.੪, ੩੦੮.੪, ੩੧੦ ੪, ੩੧੧.੧, ੩੧੩.੧, ੩੩੫.੨, ੩, ੩੪੨.੧, ੩੫੦.੩, ੩੫੧.੧, ੨, ੩੫੨.੨, ੩, ੪, ੩੬੩.੧, ੩੬੪.੨, ੩੬੭.੧, ੨, ੩², ੪, ੩੭੩.੪, ੩੭੬ ੪, ੩੮੬ ੪, ੩੮੮.੩, ੪, ੩੯੦.੩, ੩੯੧.੩, ੩੯੪.੨, ੪੦੩.੪, ੪੦੪.੧, ੪੦੫.੧, ੪੦੬.੧, ੪³, ੪੩੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੫੦.੧, ੪, ੪੫੧.੩, ੪੫੯.੨, ੪, ੪੬੪.੨, ੪੬੬.੧. ੪੭੧.੩. ੪੭੪.੧, ੪੮੦.੨, ੪੮੨.੪, ੫੦੬.੨, ੫੧੦.੨, ੫੧੭.੪, ੫੨੦ ੨, ੫੨੧.੧. ੫੨੨.੩, ੫੨੩.੪, ੫੨੫.੧, ੫੩੬.੪, ੫੪੮.੧, ੨. ੫੫੮.੧, ੨. ੪, ੫੬੧.੩, ੪, ੫੬੨.੩, ੫੭੦.੧, ੨³, ੩, ੪, ੫੭੬.੩, ੫੭੭.੨. ੫੭੮.੧, ੫੭੯.੪, ੫੮੬.੧, ੨, ੫੮੯.੪, ੫੯੬.੨, ੪, ੫੯੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੦੬.੧. ੨, ੩, ੪, ੬੦੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੧੦.੧², ੨, ੩³, ੬੧੧.੧, ੩, ੬੧੩.੨, ੩, ੬੧੫.੨, ੬੧੭.੪, ੬੧੯.੪, ੬੨੪.੧, ੨, ੩. ੬੨੫.੩, ੪, ੬੩੬.੪, ੬੩੭ ੪. ੬੩੯.੨, ੬੪੧.੩, ੬੪੩.੧, ੨, ੪, ੬੫੧.੪, ੬੫੭.੪, ੬੬੩.੧, ੬੭੦.੨, ੬੭੧ ੪

ਹੀਅ—ਹਿਰਦਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਿਰਦਾ' । ੪੧.੪

ਹੀਨ)— (ਸੰ. ਹੀਨ) ਵੰਚਿਤ, ਰਹਿਤ, ਦੇ ਬਿਨਾਂ । ੧੯੮.੩, ੧੯੯.੧, ੨੦੦.੩,
ਹੀਨਿ) ੨੦੧.੧, ੨੦੨.੧, ੪, ੨੧੫.੧, ੨੨੦.੧, ੨³, ੩⁵, ੪, ੨੩੪.੪,
ਹੀਨੁ) ੨੩੬.੨, ੨੬੪.੧, ੨੮੬ ੩, ੪, ੩੧੫.੩. ੩੧੭ ੨. ੩੧੯.੧. ੩੮੬.੨,
ਹੀਨੋ) ੪੧੫.੩, ੫੦੭.੪, ੫੩੭.੨, ੫੪੧ ੪. ੬੩੯.੪/੪੯੪.੪/੫੫੧ ੨/ ੪੮੫.੪

2. ਅਨਾਦਰ, ਹੀਣਤਾ । ੨੩੫.੨, ੬੩੨.੪/—/—/—

ਹੀਯੇ—ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਿਰਦਾ' । ੩੪.੪

ਹੀਰ)— 1. (ਸੰ. ਹੀਰਕ:) ਹੀਰਾ, ਕੀਮਤੀ ਚਮਕਦਾਰ ਪੱਥਰ । ੫੦੧.੨, ੬੨੬.੪/
ਹੀਰਾ) ੬੭.੨, ੨੨੫.੩, ੩੨੬.੩. ੩੬੬.੨, ੩੭੩.੧, ੩੮੬.੧, ੪੭੦.੩, ੪੬੭.੩,
ਹੀਰੇ) ੫੦੫.੩, ੫੪੬.੨, ੫੬੨.੩. ੫੬੩.੩. ੫੬੭.੩/੨੨੫.੩

2. ਮੋਤੀ । ੬੩੨.੩/—/—

ਹੁਇ—ਹੋਵੇ, ਹੋਂਦੈ, ਹੋਣਾ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ । ੭.੧, ੩, ੮, ੧੧.੪, ੧੩.੪, ੧੪.੧², ੨, ੧੬.੨, ੨੩.੧, ੨, ੨੫.੨, ੩੦.੧, ੩੧.੪, ੩੨.੧, ੩੩.੩, ੩੪ ੩², ੩੭.੧, ੨, ੪, ੩੮.੩, ੪੦.੨, ੪੧.੨, ੪੩.੧, ੨, ੪੬.੧, ੪੭.੧, ੪੮.੧, ੪, ੫੦.੩, ੫੧.੩, ੬੨.੪, ੬੬.੩, ੬੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੪.੨, ੪, ੭੫.੪, ੭੭.੩, ੭੮.੧, ੮੫.੩, ੮੬.੧, ੮੮.੨, ੮੯.੧, ੮੨.੧, ੯੫.੨, ੯੬.੧, ੪, ੧੦੬.੩ ੧੦੯.੩, ੧੧੫.੩, ੧੧੬.੧, ੩, ੧੩੨.੩², ੧੩੬.੩, ੧੪੦.੩, ੧੪੪.੨, ੧੪੫.੧, ੩², ੧੪੬.੩, ੧੫੬.੧, ੧੫੭.੪, ੧੬੧.੧, ੩, ੧੬੨.੩, ੧੬੬.੩,੪, ੧੬੬.੨, ੧੭੧.੩, ੧੭੩.੨, ੧੭੪.੨, ੧੭੫.੪, ੧੭੬.੧, ੧੮੬.੩, ੧੮੪.੨, ੧੮੮.੪, ੨੦੧.੪, ੨੦੩.੧, ੩⁵, ੨੦੫.੩, ੨੦੬.੩, ੨੦੭.੧, ੨੧੦.੧, ੨, ੨੧੨.੧, ੨੧੪.੪, ੨੧੬.੧, ੨੧੬.੧, ੨੨੦.੪, ੨੨੩.੨, ੨੨੪.੧, ੨³, ੩, ੪, ੨੨੫.੨, ੨੩੧.੨, ੨੩੭.੩, ੨੩੮.੨, ੩, ੨੩੬.੪, ੨੪੩.੨, ੨੫੦.੨, ੨੫੧.੨, ੨੫੩.੪, ੨੫੭.੪, ੨੫੮.੧, ੨. ੩, ੨੫੬.੧, ੨੬੧.੧, ੨੬੩.੪, ੨੬੬.੪. ੨੬੬.੪, ੨੭੧.੧, ੨੭੪.੪, ੨੭੫.੧, ੨੭੮.੪, ੨੮੨.੨, ੨੮੮.੧, ੨੮੬.੪, ੨੬੧.੨, ੨੬੩.੧, ੨, ੨੬੪.੪, ੨੬੬.੧, ੨੯੭.੧, ੨੯੭.੧, ੩੦੦ ੪, ੩੦੪.੪, ੩੦੬.੨, ੩੦੮.੨,

੩੧੦.੧, ੨, ੩੧੨.੧, ੩੧੩.੩, ੩੨੩.੧, ੩੩੩.੩, ੪, ੩੪੩.੩, ੩੪੫.੨, ੩੪੮.੨, ੩, ੩੫੧.੩, ੩੫੩.੧, ੩੫੯.੧, ੨, ੩, ੩੬੫.੩, ੪, ੩੬੭.੨, ੩੮੨.੧, ੩੮੩.੩, ੪, ੪੧੪.੨, ੩, ੪੨੬ ੨, ੪੨੮.੨ ੪੨੯.੧, ੨, ੪, ੪੩੧.੩, ੪੪੨.੨, ੩, ੪੪੫.੧, ੪੪੮ ੪, ੪੪੯.੧, ੨, ੪੫੭ ੨, ੪੫੮.੧, ੩, ੪੬੦.੪, ੪੬੨.੨, ੩, ੪, ੪੬੩.੪², ੪੬੯.੩, ੪੭੭.੪, ੪੭੯.੩, ੪², ੪੮੧.੧, ੪੮੫.੩, ੪੮੮.੧, ੩, ੪੯੮.੪, ੫੦੦.੨ ੫੧੮.੨, ੫੨੧.੩, ੫੪੩.੪, ੫੪੯.੪, ੫੫੦.੨, ੫੫੧.੩, ੪, ੬੦੬ ੧, ੬੧੦.੨, ੬੧੬.੩, ੬੨੨.੨, ੬੩੨.੧, ੬੩੩.੧, ੩, ੬੪੨.੨, ੬੫੭.੨, ੬੬੭.੨

ਹੁੰਡੀ—ਲਿਖਤ ਜਾਂ ਚਿੱਠੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩੭੩.੨

ਹੁਤ—ਹੋਣ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਬੰਧਕ, ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੧.੭

ਹੁਤੀ)— ਸੀ, ਵੀ, ਹੋਣਾ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ, ਸਨ, ਹੈਸੀ। ੨੧੯.੩, ੫੭੫.੧, ੨, ੬੬੯.੪/
ਹੁਤੇ) ੧.੭, ੭੮.੧, ੪੬੨.੩. ੬੭੦.੧, ੪

ਹੁਲਸਤ—(ਸੰ. ਉਲ੍ਲਾਸ:) ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੬੦੫.੩

ਹੂੁ)— 1. ਅਤੇ। ੪੮੪.੧/੪੨੨.੩
ਹੂ) 2. ਵਿਚ, ਵਿਚੋਂ। ੫੦੩.੪, ੫੨੩.੨, ੬੭੦ ੧/੫੫੦.੧
3. (ਸੰ. ਕ੍ਰਮ) ਹੁੰਗਾਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਧੁਨ। ੫੩੭.੧, ੫੪੨.੩, ੬੨੨.੨, ੩, ੬੫੩.੧, ੬੬੪.੨/—
4. ਤੋਂ, ਉਤੋਂ। ੬੫੦.੪/—
5. ਨੂੰ। ੬੬੭.੨/੪੭੬.੨, ੩
6. ਵੀ, ਭੀ। —/੧੪੦.੪, ੧੭੩.੨, ੧੮੮.੩, ੨੦੦.੪, ੨੬੩.੩, ੩੩੫.੨, ੩੪੧.੨, ੩੮੮.੪, ੫੪੨.੪, ੫੭੬ ੪, ੬੨੨.੧

ਹੇਤ)— (ਸੰ. ਹੇਤੁ:) 1. ਕਾਰਣ, ਵਾਸਤੇ, ਨਮਿਤ। ੧੧੩.੪, ੧੨੬.੪, ੩੫੫.੨,
ਹੇਤਿ) ੪੧੫.੧, ੫੫੫.੨, ੫੬੪.੪, ੫੮੪.੨, ੫੮੮.੪, ੬੧੮.੪, ੬੨੬.੨,
ਹੇਤੁ) ੬੩੬.੩/੧੧੪.੪/੪੮੮.੧
2. ਪਿਆਰ, ਮੁਹਬਤ, ਪ੍ਰੀਤਿ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨੇਹੁ'। ੧੧੧.੨, ੨੬੨.੨, ੩੫੮.੩, ੩੬੩.੨, ੪੪੨.੨, ੪, ੪੬੨.੨, ੫੦੭.੩, ੫੭੬.੩, ੫੭੬.੧/੧੮੪.੧, ੪੦੫.੨/ ੨੨੧.੧, ੩੬੨.੨, ੪੮੭ ੩, ੫੮੨.੩, ੫੬੫.੨

ਹੇਮ—(ਸੰ. ਹੇਮਨ੍) ਸੋਨਾ, ਸੁਵਰਣ। ੮੪.੧, ੫੬੬.੨

ਹੇਰਤ)— ਦੇਖਣਾ, ਤਕਣਾ। ੧੬.੧, ੩੭.੩, ੫੨.੩, ੬੬.੨, ੮੬.੪, ੧੫੩.੧,
ਹੇਰਤਿ) ੨੦੭.੪, ੨੬੩.੨, ੨੬੯.੧, ੨੮੪.੨, ੩੩੫.੨, ੩੭੪.੩, ੬੬੯.੨/ ੬੩੪.੨, ੬੪੩.੧

ਹੇਰਿ—ਲੱਭਣਾ, ਖੋਜਣਾ, ਢੂੰਡਣਾ। ੫੬੪.੩, ੬੪੩.੧

ਹੇਰੇ)— ਢੂੰਡਣਾ, ਤਲਾਸ਼ਣਾ, ਵੇਖਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹੇਰ'। ੪੪੯.੩, ੬੪੫.੧/੬੩੧.੩
ਹੇਰੈ)

ਹੈਂ—'ਹੈ' ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਰੂਪ। ੫੫੯.੧, ੨², ੩, ੪, ੫੬੪.੧, ੨, ੫੭੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੮੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੮੩.੩, ੪, ੬੩੪.੧, ੬੫੧.੧, ੬੫੨.੨, ੩, ੪, ੬੫੫.੪, ੬੬੧.੧, ੬੬੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੬੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੭੩.੧, ੬੭੪.੪

ਹੈ—ਹੋਣਾ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨਕਾਲ ਦਾ ਇਕ ਵਚਨ ਰੂਪ। ੧.ਏ, ਏ.੧, ੨, ੧੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੪.੧, ੨, ੩, ੪², ੧੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੩.੧, ੨, ੩², ੪, ੨੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੩ ੧, ੨, ੩, ੪, ੩੪.੧,² ੨, ੩, ੪, ੩੫.੧, ੨², ੩, ੪, ੩੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੭ ੧, ੨, ੩², ੪, ੩੮.੧, ੨, ੩ ੪, ੪੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੨ ੧, ੨, ੩, ੪, ੫੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੪.੧, ੫੫.੧, ੨², ੩, ੪, ੫੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੯੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੯੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੯੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੯੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੯੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੯੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੯੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੯੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੯੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੯੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੦੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੦੧.੨, ੧੧੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੧੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੧੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੧੩.੨, ੧੧੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੧੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੧੮.੨, ੧੨੧.੧, ੧੨੨.੧, ੨, ੩, ੪², ੧੨੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੨੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੨੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੨੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੩੧.੪, ੧੩੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੩੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੩੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੩੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੩੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੩੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੪੦.੧, ੨², ੩, ੪, ੧੪੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੪੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੪੫.੧, ੧੪੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੪੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੪੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੫੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੫੧.੧, ੧੫੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੫੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੫੪.੩, ੧੫੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੫੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੫੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੬੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੬੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੬੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੬੬.੧, ੨², ੩, ੪, ੧੬੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੬੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੭੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੭੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੭੪.੧, ੨, ੩², ੪, ੧੭੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੭੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੭੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੭੯ ੧, ੨², ੩, ੪, ੧੮੧.੧, ੨², ੩, ੪, ੧੮੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੮੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੮੪.੪, ੧੮੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੮੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੮੮.੨, ੧੮੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੯੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੯੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੯੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੯੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੯੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੯੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੯੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੦੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੦੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੦੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੦੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੦੬.੨, ੨੦੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੧੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੧੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੧੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੧੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੧੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੨੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੨੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੨੭.੧², ੨, ੩, ੪, ੨੨੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੩੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੩੧.੧, ੨੩੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੩੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੩੪.੧, ੨੩੬.੧, ੨, ੩, ੪,

੨੩੯.੧, ੨. ੩, ੪, ੨੪੧.੧. ੨, ੩. ੪, ੨੪੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੪੩.੧. ੨, ੩, ੪, ੨੪੬ ੧. ੨, ੩, ੪, ੨੪੭.੧, ੨, ੩. ੪, ੨੪੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੪੯.੨, ੨੫੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੫੧ ੧, ੨, ੩. ੪, ੨੫੪.੧. ੨, ੩, ੪. ੨੫੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੫੭.੧, ੨, ੩. ੪, ੨੫੮.੧, ੨. ੩, ੪, ੨੬੦ ੩[2], ੨੬੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੬੨.੧, ੨ ੩, ੪, ੨੬੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੬੪.੧, ੨. ੩. ੪, ੨੬੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੬੬.ਵ, ੨੬੦.੧[3], ੨, ੩, ੪. ੨੬੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੬੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੬੪.੧, ੨, ੩[2], ੪, ੨੬੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੬੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੬੮.੧, ੨,੩,੪, ੨੬੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੦੨.੧, ੨[2], ੩. ੪, ੩੦੩.੧, ੨, ੩, ੪. ੩੦੬.੧, ੨[2], ੩, ੪, ੩੦੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੧੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੧੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੧੨.੧, ੨, ੩, ੪[2], ੩੧੪.੧, ੨. ੩, ੪, ੩੧੫.੧, ੨, ੩. ੪, ੩੧੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੧੮.੧, ੨. ੩, ੪, ੩੧੯.੩. ੩੨੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੨੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੨੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੨੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੨੭.੧[2], ੨, ੩, ੪, ੩੨੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੨੯.੪, ੩੩੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੩੨.੧, ੨, ੩, ੪[2], ੩੩੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੩੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੩੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੩੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੩੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੩੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੪੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੪੮.੨, ੩੪੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੫੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੫੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੫੩.੧. ੨, ੩, ੪[2], ੩੫੫.੨, ੩੫੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੫੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੬੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੬੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੬੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੬੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੬੬.੧, ੨, ੩. ੪[2], ੩੬੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੭੦.੩, ੩੭੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੭੨.੨, ੩੭੪.੧, ੨, ੩[3], ੪, ੩੭੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੭੯.੧, ੨, ੪, ੪, ੩੮੦.੪, ੩੮੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੮੩.੧, ੨, ੩, ੪[2], ੩੮੬.੧[3], ੨[2], ੩, ੪, ੩੮੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੯੧.੩, ੩੯੨.੧, ੩੯੬.੧,੨, ੪੦੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੦੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੦੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੦੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੦੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੧੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੧੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੧੪.੧, ੨. ੩, ੪, ੪੧੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੧੬.੧, ੨, ੩, ੪[2], ੪੧੯.੩, ੪੨੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੨੧.੨, ੩, ੪੨੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੨੫.੧, ੨. ੩, ੪, ੪੨੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੨੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੩੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੩੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੩੩.੧, ੨[2], ੩[2], ੪, ੪੩੪.੧[2], ੨[2], ੩. ੪. ੪੩੬.ਵ, ੪੩੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੩੯.੨, ੩, ੪੪੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੪੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੪੨.੪, ੪੪੩.੪, ੪੪੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੪੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੪੬.੧, ੨, ੩[2], ੪, ੪੪੮.੧, ੨, ੩, ੪. ੪੫੦.੧, ੨, ੩,੪, ੪੫੪.੧, ੪੫੫.੧, ੨[2], ੩, ੪, ੪੫੬.੧, ੨[2], ੩, ੪, ੪੫੭.੧[3], ੨, ੩, ੪, ੪੫੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੬੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੬੧.੧[3], ੩, ੪੬੫.੧, ੪, ੪੬੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੬੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੬੮.੧, ੨,੩, ੪, ੪੭੫.੧, ੪੭੬.੪, ੪੭੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੭੮.੧, ੩, ੪੮੦.੧, ੨,੩,੪,

੪੮੨.੧², ੨, ੩, ੪, ੪੮੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੮੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੮੫.੧², ੨, ੩, ੪, ੪੮੭.੩, ੪੮੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੮੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੯੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੯੨.੩, ੪, ੪੯੭.੧, ੨, ੩, ੪², ੪੯੮.੧, ੨, ੩, ੪², ੫੦੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੦੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੦੫.੪, ੪੦੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੦੮.੧, ੫੦੯.੩, ੫੧੧.੩, ੫੧੨.੧, ੫੧੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੧੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੧੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੧੮.੧², ੨, ੩, ੪, ੫੨੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੨੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੨੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੨੫.੧², ੨, ੩, ੪, ੫੨੬ ੪, ੫੨੮.੪, ੫੨੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੩੦.੧, ੨, ੩, ੪², ੫੩੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੩੪.੨, ੩², ੪, ੫੩੫.੧, ੫੩੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੩੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੩੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੪੮.੧, ੨², ੩, ੫੪੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੪੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੪੪.੪, ੫੪੯.੧², ੨, ੩, ੪, ੫੫੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੫੪.੩, ੫੫੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੫੫.੨², ੫੫੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੫੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੫੮.੩, ੫੫੯.੧, ੫੬੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੬੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੬੩.੧², ੨, ੩, ੪, ੫੬੪.੩, ੪, ੫੬੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੭੦.੨, ੪, ੫੭੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੭੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੭੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੭੫.੩, ੫੭੮.੧, ੨, ੪, ੫੭੮.੧, ੨, ੪, ੫੮੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੮੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੮੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੯੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੯੨.੪, ੫੯੫.੩², ੫੯੭.੨, ੩, ੫੯੮.੧, ੨, ੩³ ੪, ੬੦੦.੧, ੨, ੩, ੪; ੬੦੧.੩, ੬੦੨.੪, ੬੦੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੦੫.੧, ੨², ੩, ੪, ੬੦੮.੨, ੪, ੬੦੯.੧, ੬੧੪.੧, ੩, ੬੧੫.੩, ੬੧੬.੧, ੬੧੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੧੮.੩, ੪, ੬੧੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੨੧.੧, ੨, ੪, ੬੨੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੨੪.੪, ੬੨੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੨੬.੧, ੨², ੪², ੬੩੨.੨², ੬੩੫ ੧, ੨, ੩, ੪, ੬੩੬.੧, ੨, ੬੩੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੩੯.੧, ੨, ੩², ੪, ੬੪੦.੧, ੬੪੨.੧, ੨, ੩², ੪, ੬੪੩.੨, ੬੪੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੪੭.੩, ੬੪੮.੨, ੩, ੪, ੬੪੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੫੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੫੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੫੬.੧, ੨², ੩, ੪, ੬੫੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੬੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੬੨.੩, ੬੬੪.੧, ੨, ੩, ੪², ੬੬੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੬੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੬੯.੧, ੨, ੩³, ੪, ੬੭੦.੨, ੩੬੪.੧, ੩੭੦.੧, ੪੦੬.੧, ੪੧੬.੨, ੪੨੫.੪, ੪੩੪.੪, ੪੫੫.੧, ੪੫੮.੨, ੪੬੨.੧, ੪੬੭.੨, ੪, ੪੬੮.੧, ੪੬੯.੧. ੪੭੫,੧, ੪੭੬.੧, ੪੮੭.੪, ੪੯੫.੧, ੫੧੭.੪, ੫੩੭.੩, ੫੪੨.੧, ੫੫੦.੩, ੫੫੧.੧, ੨, ੩, ੫੫੩.੪, ੫੭੧.੩, ੫੭੩.੩, ੫੭੫.੧, ੫੮੦.੧, ੫੮੫.੧, ੩, ੬੦੫.੧, ੩, ੬੫੪.੧, ੬੬੧.੪, ੬੬੨.੧,੪, ੬੬੬.੪, ੬੭੨.੪

ਹੋ—ਹਾਂ, ਹੋਣਾ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨਕਾਲਿਕ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਇਕ ਵਚਨ ਰੂਪ , ੫੦੩.੧, ੨

ਹੋਇ—ਹੋਣਾ, ਹੋਵਣਾ, ਹੋਕੇ, ਹੋਵੇ । ੧੨.੩, ੧੪.੨, ੨੩.੪, ੨੪.੩, ੩੭.੩, ੭੦.੧, ੮੪.੩, ੯੨.੪, ੯੪.੩, ੧੦੧.੧, ੧੦੫.੨, ੩, ੧੦੬.੧, ੧੦੭.੧, ੧੦੮.੧, ੧੧੧.੧, ੧੧੪.੧, ੧੨੧.੩, ੧੫੪.੧, ੪, ੧੫੫.੨, ੧੫੬.੩, ੧੫੮.੧, ੧੬੧.੪, ੧੬੬.੨, ੧੭੧.੨, ੧੭੪.੨, ੩, ੧੮੬.੨, ੩, ੧੮੭.੧, ੧੯੦.੪, ੧੯੮.੧, ੨੦੨.੨, ੨੧੧.੪, ੨੧੨.੩², ੨੧੫.੧, ੨੧੬.੨, ੨੨੩.੪, ੨੨੪.੪, ੨੨੬.੩, ੨੨੮.੪, ੨੩੦.੩, ੨੩੮.੧, ੨੪੦.੩, ੨੪੧.੧, ੨੪੩.੧, ੨੪੩.੪, ੨੫੬.੪, ੨੫੭.੨. ੨੬੪.੩, ੨੮੧.੩, ੨੯੮.੩, ੩੬੦.੨, ੩੬੪.੧, ੩੭੪.੧, ੩੯੦.੧, ੪੦੬.੧, ੪੧੬.੨, ੪੨੫.੪, ੪੩੪.੪, ੪੫੫.੧, ੪੫੮.੨, ੪੬੨.੧, ੪੬੭.੨, ੪, ੪੬੮.੧, ੪੬੯.੧. ੪੭੫,੧, ੪੭੬.੧, ੪੮੭.੪, ੪੯੫.੧, ੫੧੭.੪, ੫੩੭.੩, ੫੪੨.੧, ੫੫੦.੩, ੫੫੧.੧, ੨, ੩, ੫੫੩.੪, ੫੭੧.੩, ੫੭੩.੩, ੫੭੫.੧, ੫੮੦.੧, ੫੮੫.੧, ੩, ੬੦੫.੧, ੩, ੬੫੪.੧, ੬੬੧.੪, ੬੬੨.੧,੪, ੬੬੬.੪, ੬੭੨.੪

ਹੋਇਗੋ—ਹੋਇਗਾ, ਹੋਣਾ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ । ੩੩੪.੧

ਹੋਈ-- ਵਾਪਰ ਚੁਕੀ ਗੱਲ/ਘਟਨਾ । ੧੦੬.੨

ਹੋਹਿ—ਹੋਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹੋਇ' । ੭੯.੨

ਹੋਤ)— ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਭਾਵ, ਹੋਵਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ । ੬.੭, ੫੫.੧, ੨, ੬੬.੧,
ਹੋਤਿ) ੭੦.੨, ੭੬.੪, ੭੯.੩, ੯੩.੧, ੩[2], ੧੨੧.੨, ੪, ੧੨੨.੩, ੧੨੩.੩, ੧੨੯.੪, ੧੫੯.੧, ੧੬੨.੨, ੧੬੬.੨, ੪, ੧੭੧.੪, ੧੭੪.੧, ੩, ੧੭੯.੧, ੧੮੩.੧, ੧੮੫.੩, ੧੮੭.੧, ੧੯੧.੨, ੧੯੬.੨, ੧੯੬.੩, ੧੯੮.੧, ੨੧੧.੧, ੪, ੨੩੧.੪, ੨੪੫.੨, ੨੫੦.੨, ੨੬੯.੪, ੨੭੩.੧, ੨੮੮.੩, ੨੯੦.੨, ੨੯੨.੪, ੨੯੬.੨, ੨੯੯.੪, ੩੦੭.੨, ੩੧੧.੧, ੩੧੯.੩, ੩੨੪.੩, ੩੨੫.੧, ੩੩੪.੪, ੩੪੬.੩, ੩੫੦.੧, ੨. ੩੬੨.੨, ੩੬੭.੧; ੩੭੨.੩, ੩੭੩.੩, ੩੭੫.੩, ੩੮੯.੪, ੩੯੦.੨[3], ੩੯੨.੧, ੩੯੪.੧, ੪੧੭.੧, ੪੧੮.੩, ੪੧੯.੧, ੪੩੫.੪, ੪੪੧.੩, ੪੫੪.੧, ੪੫੬.੧, ੪੫੯.੨, ੪੬੪.੧, ੪੬੭.੩, ੪੬੯.੧, ੪੭੧.੨, ੪੭੬.੩, ੪੭੭.੧, ੪੯੧.੨, ੪੯੨ ੪, ੪੯੪.੩, ੪੯੭.੩, ੫੦੩.੧, ੫੦੬.੩, ੫੧੬.੨, ੫੧੭.੩, ੫੩੪.੧, ੫੩੫.੧, ੫੩੭.੧, ੨, ੫੪੨.੩, ੫੫੭.੨, ੫੫੮.੨, ੫੬੨.੧, ੩, ੫੬੫.੩, ੫੬੮.੨, ੫੮੩.੧, ੩, ੫੮੬.੧, ੨, ੫੮੮.੧, ੨, ੩, ੫੯੦.੧, ੫੯੫.੩, ੫੯੬.੪, ੫੯੭.੨, ੬੦੯.੧, ੬੧੬.੪, ੬੨੫.੨, ੬੩੩.੪, ੬੩੪.੩/ ੬੬੧.੧

ਹੋਨਹਾਰ)— ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ, ਭਾਵੀ, ਹੋਣੀ । ੧੦੬.੨, ੩੩੧.੪, ੪੦੯.੧, ੪੫੮.੨/
ਹੋਨਹਾਰੁ) ੨੮੧.੩

ਹੋਨਮ—ਹੋਣਗੇ, ਦੇਖੋ 'ਹੋਤ' । ੧.੭

ਹੋਮ—(ਸੰ. ਹੋਮ:) ਹਵਨ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਮਿਤ ਘਿਉ, ਤਿਲ, ਜੌਂ ਆਦਿ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ । ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਮੁੱਖ ਧਰਮ ਕਰਮ ਸੀ । ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਲਈ ਯੱਗ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਹੋਮ ਆਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਰਿਗ ਅਤੇ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਵਿਚ ਹੋਮ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿਮਾ ਹੈ । ੧੯੨.੧, ੨੫੫.੧, ੪੮੨.੩, ੫੪੩.੩

ਹੌਂ—ਮੈਂ' ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਸਰਵਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਵਚਨ ਰੂਪ । ੫੦੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੨੨.੧

ਹ੍ਵੈ—ਹੋਕੇ, ਹੋਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਹੁਇ' । ੫੬੩.੧, ੫੬੫.੧, ੫੬੯.੩, ੫੯੦.੪, ੫੯੩.੪, ੫੯੬.੨, ੫੯੮.੩, ੬੦੨.੩, ੬੦੫.੨, ੬੧੮.੩, ੬੨੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੩੦.੧, ੬੩੭.੨, ੬੪੯.੨, ੬੫੨.੪, ੬੫੪.੧, ੬੬੩.੩, ੬੬੮.੩, ੬੬੯.੨

ਕ

ਕਉ—ਨੂੰ । ੨੦.੩, ੩੧.੨, ੪੪.੧, ੮੨.੨, ੧੦੧.੨, ੧੦੨.੩, ੧੦੫.੩, ੧੦੬.੪, ੧੧੩.੧, ੨, ੩[4], ੪, ੧੧੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੩੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੩੩.੪,

੧੪੦.੨², ੧੪੬.੪, ੧੫੬.੨, ੧੬੧.੨, ੨੦੬.੧², ੨², ੨੧੪.੩, ੨੨੩.੩, ੨੩੩.੪, ੨੩੫.੪, ੩੦੦.੧, ੩੦੬.੪, ੩੧੪.੧, ੩, ੩੧੫.੧, ੩੧੭.੧², ੩੨੫.੪, ੩੩੨.੨, ੩੫੧.੨, ੩੫੪.੧, ੩੫੫.੪, ੩੬੬.੧, ੩੮੨.੨², ੩੮੪ ੪, ੩੮੫.੨, ੩੮੬.੧, ੩੬੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੬੭.੧, ੩, ੪੧੨.੪, ੪੧੫.੪, ੪੨੪.੨, ੪੩੧.੨, ੪੪੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੪੭.੨, ੪੫੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੫੩.੧, ੪੫੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੫੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੭੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੮੦.੪, ੪੮੧.੩, ੪੮੨.੧, ੪੮੩.੧, ੪੮੪.੨, ੫੦੮.੩, ੪, ੫੧੧.੧, ੫੧੩.੧, ੫੨੦.੧, ੫੪੩.੪, ੫੫੨.੨, ੬੦੬.੩, ੬੧੦.੧, ੩, ੬੧੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੧੮.੨, ੩, ੬੩੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੪੩.੩², ੬੭੩.੧, ੨², ੩, ੪

ਕਉੜਾ—(ਸੰ. ਕਪਰ੍ਦਕ > ਕਵਡ੍ਡਗ) ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਘੋਗੇ ਵਰਗੇ ਕੀੜੇ ਦਾ ਖੋਲ, ਵਡੀ ਕੌਡੀ, ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਪਾਈ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਮੁੱਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੌਡੀ ਇਕ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ੪੭੯.੧, ੨

ਕਉੜੀ—ਵਪਾਰ ਲਈ ਮਿਥਿਆ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮੁੱਲ ਦਾ ਇਕ ਸਿੱਕਾ, ਦੇਖੋ 'ਕਉੜਾ'। ੧੧੧.੩

ਕਉਣ—(ਸੰ. ਕਿਮ੍) ਕਿਹੜੀ, ਕਿਹੜਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਾਚਕ ਸਰਵਨਾਮ। ੬੦੧.੧

ਕਉਤਕ—(ਸੰ. ਕੌਤੂਕਮ੍) ਅਚੰਭਾ, ਚਮਤਕਾਰ। ੫੩੪.੩

ਕਉਨ)— ਕਿਹੜੀ/ਕਿਹੜਾ, ਦੇਖੋ 'ਕਉਣ'। ੧੦.੧, ੫੬.੧, ੨੨੧.੧, ੩, ੨੫੩.੩,
ਕਉਨੁ) ੩੩੧.੩², ੪੩੦.੪, ੫੪੫.੪, ੫੫੬.੨, ੩, ੬੦੧.੨, ੩, ੬੦੨.੧, ੨, ੩, ੬੨੬.੪, ੬੬੭.੪², ੬੭੧.੧. ੩/੨੨੧.੩

ਕਉਆ—ਸੰ. ਕਾਗ:) ਕਾਂ, ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਪੰਛੀ। ੩੮੬.੧, ੪੫੨.੨, ੪੬੦.੧. ੫੩੯.੨, ੫੯੬.੩

ਕਓਨ—ਕਿਹੜੇ, ਦੇਖੋ 'ਕਉਣ'। ੧੦.੩

ਕਈ—ਇਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਅਨੇਕ। ੩੬੨.੨, ੫੭੮.੧

ਕੰਸ—(ਸੰ. ਕੰਸ) ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਥਰਾ ਦੇ ਰਾਜੇ ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜੋ ਜਥਰੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਆਪ ਰਾਜਮੁਖੀ ਬਣਿਆ। ਇਹ ਬੜਾ ਜ਼ਾਲਮ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਚਚੇਰੀ ਭੈਣ ਦੇਵਕੀ ਅਤੇ ਜੀਜੇ ਵਾਸੁਦੇਵ ਨੂੰ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਅਠਵੀਂ ਥਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਜੀ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ। ੪੦੭.੨

ਕਸਟ—(ਸੰ. ਕਸ਼ਟ) ਤਕਲੀਫ਼, ਮੁਸ਼ਕਲ। ੫੮੦.੧

ਕਸੁੰਭ—(ਸੰ. ਕੁਸੁਮ੍ਭ) ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਫੁਲ ਜਿਸਦੀਆਂ ਤੁਰੀਆਂ ਕੇਸਰ ਵਰਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਰੰਗ ਭੜਕੀਲਾ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਥਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੧੩੬.੨, ੫੯੭.੧

ਕਹ ਉ)— ਕਹਾਂ, ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ। ੬੬੮.੪/੧੦.੧
ਕਹਉ)

ਕਹਤ—ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ, ਕਹਿਣਾ। ੧.੭, ੧੫.੧, ੩੩.੪, ੭੦.੧, ੮੫.੪, ੮੬.੧, ੧੭੮.੩, ੧੮੬.੧, ੧੮੮.੨, ੧੯੧.੨, ੨੦੭.੧, ੨੪੨.੨, ੨੬੩.੩, ੨੭੩.੪, ੨੭੪.੧, ੩੦੧.੨, ੪੩੦.੧, ੪੩੭.੩, ੪, ੫੨੨.੩, ੫੨੬.੧, ੨, ੫੩੯.੪, ੫੯੧.੧, ੪, ੫੯੪.੪, ੬੦੮.੧, ੬੧੩.੪, ੬੧੭.੩

ਕਹਨੁ—ਕਹਿਣ ਵਿਚ, ਕਥਨੀ ਵਿਚ। ੫੩੪.੧

ਕਹਾਂ—(ਸੰ. ਕਥ੍) ਆਖੀ ਗਲ, ਆਖਿਆ, ਕਿਹਾ, ਕਥਨ। ੬੬੦.੧

ਕਹਾਂ—ਕਿਉਂ, ਕਿਸ ਲਈ । ੪੩੫.੪

ਕਹਾ—1. ਕੀ, ਭਾਵ ਕੁਛ ਨਹੀਂ । ੨੨੪.੧, ੪੪੩.੧, ੨, ੪੬੦.੧, ੫੨੩.੧, ੨, ੩, ੬੪੨.੪

2. ਕਿਸਨੂੰ । ੩੩੧.੪[3]

3. (ਸੰ. ਕਥਸ੍) ਕਿਵੇਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ੨੭੦.੧, ੪੭੦.੧, ੨[3], ੪੮੫.੧

4. (ਸੰ. ਕੁਹ:) ਕਿਥੇ, ਕਿਸ ਸਥਾਨ ਤੇ । ੫੪੪.੪, ੫੪੫.੨, ੬੨੩.੧[4], ੨[4], ੩.੪

ਕਹਾਇ—ਕਹਾਕੇ, ਕਹਿਲਾਕੇ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਕੇ । ੪੭੯.੨

ਕਹਾਇਓ—ਕਹਾਏ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ । ੫.੬, ੫੪.੨

ਕਹਾਈ—ਕਹਿਲਾਈ, ਅਖਵਾਈ । ੧੩.੧, ੨੦੪.੧

ਕਹਾਏ—ਅਖਵਾਏ, ਕਹਿਲਾਏ । ੨੪੭.੧

ਕਹਾਕੁ—ਕਿਵੇਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ੬੪੯.੧

ਕਹਾਵਣੀ)— ਅਖਵਾਉਣਾ, ਕਹਿਲਾਉਣਾ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਣਾ । ੧੧੯.੧, ੧੨੦.੨, ੧੬੧.੩,

ਕਹਾਵਹੀ) ੧੬੩.੧, ੧੬੪.੧, ੨੦੮.੩, ੪੧੨.੨, ੪੬੩.੨, ੪੭੯.੧, ੪੮੧.੧, ੫੫੦.੪, ੫੫੧.੧/੪੪੭.੧

ਕਹਾਵਤ—ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ । ੬੭੧.੨

ਕਹਾਵਤੀ—ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਸੀ । ੫੭੫.੩

ਕਹਾਵੈ—ਕਹਾਉਂਦਾ/ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ । ੧੯੧.੨[3], ੩,੪, ੨੦੬.੧, ੨,੩,੪, ੨੨੪.੩, ੨੮੬.੧ ੫੧੦.੩, ੫੧੧.੪, ੫੩੪.੩, ੫੫੬.੨, ੬੦੮.੩, ੬੪੫.੪

ਕਹਿ—1. ਕਹਿ ਕੇ । ੧.੬, ੩੫੬.੩[3], ੩੬੭.੧, ੨, ੪੭੦.੪, ੪੬੪.੧, ੫੭੫.੨, ੫੭੬.੨[3]

2. ਕਹਿਣ ਵਿਚ । ੧੦੫ ੩, ੨੭੦.੨

3. ਕਹਿਣਾ । ੧੫੨.੨, ੨੬੪.੩

ਕਹਿਓ—ਕਹਿਣਾ । ੨੦੦.੨

ਕਹਿਤ—1. ਕਹਿਣੀ, ਵਰਨਣ ਕਰਨੀ । ੫੨.੨

2. ਕਹਿਣ ਵਿਚ । ੬੪੧.੩

ਕਹਿਧੋ—ਆਖ, ਦਸ, ਵਰਨਣ ਕਰ (ਸੰਬੋਧਨੀ) ੬੪੬.੧

ਕਹਿਬੇ – ਬਚਨ, ਕਥਨ । ੧੪੦.੨, ੨੦੬ ੨

ਕਹੀ—ਦਸੀ, ਵਰਨਣ ਕੀਤੀ । ੬੫੬ ੧

ਕਹੀਏ—ਕਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੧੧੮.੨

ਕਹੁ—ਨੂੰ । ੫੬੪.੧

ਕਹੇ—ਕਹਿਣਾ, ਕਥਨ ਕਰਨਾ । ੪੪.੨, ੨੬੪.੨, ੫੫੬.੨, ੩, ੫੮੫.੪, ੬੭੧.੧, ੨

ਕਹੈਂ—ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੬੨੪.੧

ਕਹੈ—1. ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੧੬੧.੪, ੩੪੮.੧, ੩੫੬.੧, ੨, ੪, ੩੭੮.੨, ੪੨੫.੧, ੫੨੬.੨, ੩, ੫੩੮.੪, ੫੩੬.੧, ੫੪੧.੧,੨, ੫੫੩.੨, ੪, ੫੭੦.੨, ੫੭੩.੧, ੬੧੩.੩, ੬੧੫.੩

2. ਕਹਿਣ, ਆਖਣ, ਕਥਨ ਕਰਨ । ੨੬੨.੧, ੩੬੭.੩, ੫੧੨.੨, ੫੫੬.੧, ੬੭੧.੩

3. ਆਖਣ ਨਾਲ, ਕਹਿਣ ਨਾਲ। ੪੩੭.੧[3], ੨[3], ੩, ੫੪੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੮੫.੨

ਕਹੈ)— ਦਸੈ, ਸਮਝਾਓ। ੨੨੧.੧,੨, ੪੮੪.੪, ੫੧੦.੧, ੫੪੪.੨, ੫੪੫.੧,੨,
ਕਹੈ) ੬੨੪.੧/੩੦੫.੧, ੩੩੧.੪

ਕਕਹੀ—(ਸੰ. ਕਙ੍ਕਤੀ) ਕੰਘੀ, ਕੇਸ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ। ੩੪੭.੧

ਕੰਕਨ—(ਸੰ. ਕङ्कण) ਗੁਤ ਤੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਗਹਿਣਾ, ਕੜਾ, ਕੰਗਣ। ੨੪੦.੧, ੩੪੭.੪, ੩੪੯.੨, ੬੨੬.੨

ਕੰਚਨ—(ਸੰ. काञ्चनम्) ਸੋਨਾ, ਇਕ ਵੱਡਮੁਲੀ ਧਾਤ ਜਿਸਦੇ ਗਹਿਣੇ ਸਿੱਕੇ ਆਦਿ ਬਣਦੇ ਹਨ। ੨੭.੨, ੪੦.੨, ੮੪ ੩, ੮੫.੩, ੯੫.੩, ੧੦੭ ੨, ੧੬੬.੩, ੨੪੯.੧[3], ੩੪੯.੧, ੩੮੫.੧, ੩੮੯.੧, ੪੫੯.੨, ੪੮੯.੨, ੪੯੭.੨, ੫੧੦.੩, ੫੩੨.੧, ੬੦੩.੨, ੬੧੪.੨, ੬੩੨.੨, ੬੭੩.੩

ਕੰਚਨਹਿ)— ਸੋਨੇ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਕੰਚਨ'। ੪੬੯.੨/੫੫੭ ੧
ਕੰਚਨੈ)

ਕਚੂਰ—(ਸੰ. कर्चूर) ਹਲਦੀ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਇਕ ਜੰਗਲੀ ਪੌਦਾ ਜਿਸਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩੮੯.੩

ਕਛ)— (ਸੰ. कच्छप:) ਕਛੂਕੁੰਮਾ, ਕਛੂ ਨਾਂ ਦਾ ਜਲਜੀਵ। ੩੭੫.੧/੧੦੨.੧
ਕਛਪ)
ਕਛੁ)— (ਸੰ. किञ्चित्:) ਕੁਝ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ, ਤਨਿਕ ਮਾਤ੍ਰ। ੬੯.੨, ੨੬੪.੨, ੩੩੦.੧, ੩੩੧.੧, ੩੭੩.੨, ੩੯੩.੧, ੪੩੫.੪, ੪੩੬ ੪, ੪੪੩.੨, ੪੫੪.੨, ੫੦੭.੩, ੫੨੦.੧, ੫੩੦.੨, ੫੩੪.੧, ੫੪੨.੩, ੫੭੧ ੩, ੬੦੮.੧, ੬੪੬.੪/੩੭੬.੪, ੪੪੮.੨, ੫੩੬.੪, ੬੦੦.੧, ੬੧੧.੩, ੬੩੧.੪, ੬੩੬.੩/੩੫੨.੪
ਕਛੂਐ)

ਕਟ—(ਸੰ. कटु) 1. ਬੁਰਾ ਲਗਣ ਵਾਲਾ, ਕੌੜਾ, ਅਪ੍ਰਿਯ। ੨੫੬.੨
2. (ਸੰ. कटि) ਕਮਰ। ੩੪੭.੪

ਕੰਟਕ—(ਸੰ. कण्टक.) 1. ਦੁਖਦਾਈ, ਕੰਡੇ ਵਾਂਗ ਚੁਭਣ ਵਾਲਾ। ੫੭.੨, ੪੦੮ ੨
2. ਕੰਡਾ। ੨੬੮.੩

ਕਟਕ—(ਸੰ. कटक:) ਫੌਜ, ਸੈਨਾ। ੩੫੬.੧

ਕਟਤ—(ਸੰ. कर्तन) ਵੱਢਦਾ ਹੈ, ਕੱਟਦਾ ਹੈ। ੪੫੨.੩

ਕਟਾਏ—ਨਿਵਿਰਿਤ ਕਰਾਏ, ਨਸ਼ਟ ਕਰਾਏ, ਦੇਖੋ 'ਕਟਤ'। ੪੦੮.੧

ਕਟਾਛ)— 1. (ਸੰ. कटाक्ष) ਤਿਰਛੀ ਨਿਗਾਹ, ਅੱਖ ਦੇ ਕੋਏ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ (ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਟਾਛਿ) ਭਰੀ)। ੧੮.੧, ੪੩.੧, ੫੭.੪, ੭੩.੩, ੭੮.੨, ੮੬.੨, ੬੭.੪, ੧੦੫.੪, ੧੧੬.੪, ੧੩੦.੩, ੧੪੨.੧, ੧੪੪.੪, ੧੪੮.੪, ੨੦੪.੧, ੨੧੩.੪, ੨੧੬.੩, ੪੨੬.੪, ੫੬੩.੪, ੬੧੨.੪, ੬੪੬.੨, ੬੫੦.੪/੩੭੧.੪
2. ਤਿਰਛੀ ਨਿਗਾਹ (ਮਾਇਆ ਦੀ)। —/੩੦੨.੧

ਕਟ—ਨਿਵਿਰਿਤ ਕਰਕੇ, ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਕਟਤ'। ੧੩੫.੨

ਕਟੀਲੇ—ਕੰਡੇਦਾਰ, ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ 'ਕੰਟਕ'। ੫੧੨.੨

ਕਟੈ—ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ, ਬਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੫੭੧.੨

ਕੰਠ—(ਸੰ. कण्ठ:) ਗਲਾ, ਸੰਘ। ੮੩.੪

ਕੰਠਸਰੀ—ਕੰਠੀ, ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਜੁੜਾਊ ਗਹਿਣਾ । ੭੪੭.੩

ਕਠਨ)— (ਸੰ. ਕਠਿਨ) 1. ਕਰੜਾ, ਸਖ਼ਤ । ੬੪੯.੧/੧੭੬.੨

ਕਠਿਨ) 2. ਮੁਸ਼ਕਿਲ, ਔਖੀ । ੪੪੫.੪/—

ਕਠੋਰ—(ਸੰ. ਕਠੋਰ) ਕਰੜਾ, ਸਖ਼ਤ । ੨੩.੪, ੧੦੬.੨, ੩੨੬.੧, ੪੪੬ ੨

ਕਠੋਰਪਨ—ਕਠੋਰਤਾ, ਕਰੜਾਪਣ, ਦੇਖੋ 'ਕਠੋਰ' । ੪੭੮.੨

ਕਤ—(ਸੰ. ਕੁਤ) 1. ਕਿਥੇ । ੯੦੦.੧[5], ੨[3], ੩[3], ੪[7], ੪੬੫.੩, ੫੪੪.੨

2. (ਸੰ. ਕਦਾ) ਕਦੋਂ, ਕਦ, ਕਿਸ ਸਮੇਂ[1] । ੨੪੩.੧, ੨, ੩, ੫੦੦.੧[3] ੨, ੩, ੪

3. (ਸੰ. ਕੁਤ:) ਕਿਵੇਂ[1], ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ । ੨੫੩.੧, ੨੭੩.੪, ੨੭੪.੪, ੪੩੬.੩, ੪੪੫.੧, ੪੫੧.੨, ੪੭੨.੧, ੨, ੫੧੬.੧, ੩, ੫੩੩.੩, ੬੩੫.੩

4. ਕਿਉਂ[1] । ੩੫੨.੨

5. ਕਿਤੇ ਦੀ ਕਿਤੇ (ਭਾਵ ਦੂਰ) । ੫੫੮.੪

ਕਥ—(ਸੰ. ਕਥਾ) ਵਾਰਤਾ, ਕਥਾ, ਮਜ਼ਮੂਨ । ੫੮੩.੨

ਕਥਤ—(ਸੰ. ਕਥਨਮ੍) ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੩੫.੪

ਕਥਤਾ—ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਵਕਤਾ । ੨੪੪.੪

ਕਥਨੀ—ਕਹਿਣੀ, ਕਥਨ, ਬਿਆਨ, ਦੇਖੋ 'ਕਥਤ' । ੨੧੫.੨, ੨੬੨.੧

ਕਥਾ)— (ਸੰ. ਕਥਾ) ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ, ਬਿਆਨ, ਵਿਆਖਿਆ । ੧੫.੧, ੨੦.੪, ੩੦.੨,

ਕਥਿ) ੩੩.੪, ੩੮.੪, ੪੭.੨, ੬੪.੪, ੬੧.੪, ੬੫.੪, ੬੬.੧, ੬੮.੧, ੧੪੧.੨, ੧੫੩.੨, ੧੫੬.੨, ੧੬੯.੪, ੧੭੨.੪, ੧੭੩.੩, ੧੭੮.੩, ੧੮੮.੨, ੧੮੫.੧, ੨੫੨.੨, ੨੫੩.੧, ੨੫੭.੪, ੨੬੨.੨, ੨੭੦.੪, ੩੦੫.੪, ੪੦੭.੪, ੪੩੬.੪ ੪੫੮.੧, ੫੭੪.੨, ੬੫੩.੨/੫੭੬.੨[3]

ਕੰਦ—ਕਟਣਾ, ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ । ੫੬੦.੪

ਕਦਲੀ—(ਸੰ. ਕਦਲੀ) ਕੇਲੇ ਦਾ ਦਰਖਤ । ੨੮.੪

ਕੰਧ—1. ਸਰੀਰ, ਦੇਹ । ੧੬.੩, ੨੭.੩, ੧੭੬.੧

2. (ਸੰ. ਸ੍ਕਨ੍ਧ) ਬ੍ਰਿਖ ਦਾ ਤਨਾ ਆਦਿ । ੨੩੬.੩

3. ਪ੍ਰਾਣੀ, ਮਨੁਖ (ਭਾਵ ਅਰਥ) ੪੮੫.੪

4. (ਸੰ. ਸ੍ਕਨ੍ਧ) ਕੰਧਾ, ਮੋਢਾ । ੪੮੮.੪

5. ਦੀਵਾਰਾਂ । ੫੦੬.੨, ੫੨੫.੨

ਕਨ—(ਸੰ. ਕਣ) ਕਿਣਕਾ ਮਾਤ੍ਰ, ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ । ੫੮੫.੧

ਕਨਕ)— (ਸੰ. ਕਨਕ) ਸੋਨਾ, ਇਕ ਕੀਮਤੀ ਧਾਤ । ੩੭੬.੨, ੫੬੨.੨/੩੨.੨,

ਕਨਕਿ) ੩੬੪.੨

ਕਨਾਰ—(ਫ਼ਾ. ਕਿਨਾਰਹ) ਕੰਢਾ, ਤੱਟ, ਕਿਨਾਰਾ । ੫੩੧.੨

ਕੰਨਿਆ—(ਸੰ. ਕਨ੍ਯਾ) ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ, ਅਣਵਿਆਹੀ ਲੜਕੀ । ੧੧੮.੧, ੪੧੭.੧

ਕਨਿਕ—ਸੋਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਕਨਕ' । ੯੦.੪, ੯੩.੩[3], ੯੪.੪, ੧੦੪.੧, ੧੩੩.੩, ੨੩੪.੩, ੨੭੭.੩, ੨੯੮.੪, ੩੬੯.੪, ੪੬੯.੨

ਕਨੀ)— (ਸੰ. ਕਣ) ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ, ਕਿਣਕਾ । ੫੧੦.੩/੨੨੯.੩[3]

ਕਨੁ)

ਕਨੁੰਗੀਆ—ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਉਂਗਲੀ, ਚੀਚੀ ਉਂਗਲੀ । ੬੩੨.੨

ਕਨੌਡੀ—ਹੇਠੀ, ਬੇਇਜ਼ਤੀ । ੩੨੪.੩

ਕਪਟ—(ਸੰ. ਕਪਟ) ਪਖੰਡ, ਫਰੇਬ, ਦੰਭ, ਛਲ, ਧੋਖਾ । ੧੪ ੪, ੨੩੮.੧, ੨੩੯.੪, ੨੪੦.੪, ੩੦੦.੩, ੩੨੯.੪, ੩੪੨.੨, ੪੪੦.੪, ੪੪੨.੪, ੪੫੦.੪, ੪੬੧.੩, ੪੬੩.੨, ੪੯੦.੩, ੫੫੦.੪, ੫੭੧.੨

ਕੰਪਤ—ਭੈਭੀਤ ਹੋਣਾ, ਡਰਨਾ । ੫੦੩.੨

ਕਪਾਸ—(ਸੰ. ਕਾਰ੍ਪਾਸ) ਰੂੰ । ੫੮੧.੨

ਕਪਾਟ—(ਸੰ. ਕਪਾਟ:) ਕਿਵਾੜ, ਦੁਆਰ, ਭਖੜੇ (ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ) । ੧੧.੩, ੧੮.੨, ੫੭.੩, ੧੨੬.੨, ੧੭੬.੨[3], ੨੫੯.੩, ੨੮੩.੧

ਕਪੂਤ—(ਸੰ. ਕੁਪੁਤ:) ਕਪੁੱਤਰ, ਨਲਾਇਕ ਪੁੱਤਰ । ੪੭੯.੪

ਕਪੂਰ—(ਸੰ. ਕਰ੍ਪੂਰ) ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ, ਇਕ ਦਰਖ਼ਤ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੁਗੰਧਿਤ ਪਦਾਰਥ ਹਵਾ, ਵਿਚ ਉੱਡ ਜਾਣ ਤੇ ਜਲਾਉਣ ਨਾਲ ਜਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ । ੩੨੫.੩, ੩੮੯.੩, ੪੯੧.੧, ੫੪੬.੩

ਕਪੋਤਿ—ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲਾ ਹਾਰ । ੩੪੭.੩

ਕਬ—(ਸੰ. ਕਦਾ) ਕਦੋਂ, ਕਿਸ ਸਮੇਂ, ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ । ੪੦੧.੧[3], ੨[2], ੩, ੬੬੫.੧

ਕਬਹੂੰ—1. ਕਦੇ । ੪੯੭.੨[2], ੩, ੪
2. ਕਦੀ ਵੀ । ੫੭੭.੩

ਕਬਹੁੰਕੈ)— ਕਦੋ ਤਾਂ । ੫੯੦.੧/੪੩੪.੪
ਕਬਹੂੰਕੈ)

ਕਬਿਤਾ—(ਸੰ. ਕਵਿਤਾ) ਕਵਿਤਾ, ਨਜ਼ਮ, ਛੰਦ-ਬੱਧ ਰਚਨਾ । ੬੦੭.੨

ਕਬੀਸ੍ਵਰ—ਕਵੀਸ਼ਰ, ਕਵੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ । ੬੦੭.੨

ਕਬੀਰ—ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸੰਤ । ਜਨਮ ਜੇਠ ਸੁਦੀ 15 ਸੰਮਤ 1455 । ਜਾਤ ਦੇ ਜੁਲਾਹੇ ਸਨ । ਧਾਰਮਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਭਰਮਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ, ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ । 'ਕਬੀਰ ਬੀਜਕ' ਨਾਮੀ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ਼ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 17 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ 541 ਸਲੋਕ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦਰਜ਼ ਹਨ । ਦਿਹਾਂਤ ਸੰਮਤ 1557 ਵਿਚ ਹੋਇਆ । ੬੩੨.੪

ਕਮ—(ਫ਼ਾ. ਕਮ) ਥੋੜੀ, ਘੱਟ । ੨੫੬.੨

ਕਮਲ—(ਸੰ. ਕਮਲਮ੍) ਕੰਵਲ ਫੁਲ, ਕੌਲ ਫੁੱਲ, ਜਲਜ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਗਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਵੇਲ ਦਾ ਫੁੱਲ ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲਾਲ ਚਿੱਟਾ ਜਾਂ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹਦਾ ਹੈ । ੨੮.੪, ੩੩.੧, ੧੮੭.੨, ੨੩੬.੧, ੨੬੬.੧, ੨੬੭.੧, ੨੯੨.੧, ੨, ੩੧੮.੨[2], ੩੧੯.੨, ੩੨੦.੨, ੩੨੧.੧, ੩੯੯.੨, ੪੧੦.੩, ੪੩੩.੩, ੪੪੨.੨, ੪੬੦.੧, ੫੦੭.੨, ੫੧੯.੩, ੫੬੦.੨, ੫੬੭.੩, ੫੬੮.੩, ੫੮੭.੪[2], ੫੮੯.੧[2], ੫੯੦.੩[2] ੫੯੯.੧, ੬੦੬.੩, ੬੩੯.੨

ਕਮਲਗਤਿ—ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਦਾਂਗ, ਦੇਖੋ 'ਕਮਲ' । ੨੪੮.੪

ਕਮਲਨ—ਕੰਵਲ ਫੁੱਲਾਂ ਉਤੇ, ਦੇਖੋ 'ਕਮਲ' । ੬੬੧.੨

ਕਮਲਾ—(ਸੰ. ਕਮਲਾ) ਲਛਮੀ ਦੇਵੀ/ਲਛਮੀਆਂ, ਸਮੁੰਦਰ ਮੰਥਨ ਸਮੇਂ ਨਿਕਲੇ 14 ਰਤਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ । ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ । ਮਿਥ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਰੀ ਨੇ ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਲਕਸ਼ਮੀ ਇਕ ਕੰਵਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ । ਕੰਵਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸਨੂੰ ਪਦਮਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਸਮਤ ਅਤੇ ਧਨ ਦੀ ਦੇਵੀ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੬੬.੨, ੯੭.੪, ੧੯੩.੨

ਕਮਲੇ—ਕੰਵਲ ਫੁਲ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ ਕਮਲ । ੫੧੨.੨

ਕਮਾਇਓ—ਕੀਤੇ, ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੇ, ਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ । ੪੨੨.੩

ਕਮਾਈ—ਘਾਲ, ਮਿਹਨਤ । ੫੦.੩, ੬੦੧.੪

ਕਮਾਈਐ—ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਅ ਈਏ । ੪੩੯.੪

ਕਮਾਤ—ਕਮਾਉਂਦਾ, ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ । ੫੨੧.੧

ਕਮਾਦਿ—ਗੰਨਾ, ਇੱਖ, ਇਕ ਪੌਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀੜ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਗੁੜ, ਚੀਨੀ ਆਦਿ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪੮.੩

ਕਮਾਨੀ—ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ । ੫੨੫.੨

ਕਮਾਵਹੀ—ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੫੬੯.੪

ਕਮਾਵੈ—ਕਰੇ, ਕਰਮ ਕਰੇ, ਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਦੇਵੇ । ੨੨੧.੪

ਕਰ—1. (ਸੰ. ਕਰ) ਹਥ । ੧੦੪.੩, ੧੦੭.੪, ੧੯੮.੩, ੧੯੯.੩, ੨੩੦.੨, ੨੭੯.੩, ੩੧੪.੧[੨], ੨, ੩, ੩੧੫.੧[੬], ੨[੨], ੩੪੯.੨. ੩੫੬.੧, ੩੭੭.੨, ੩੮੮.੧, ੪੦੧.੩, ੫੩੩.੩, ੫੬੫.੧, ੫੮੦.੩, ੬੪੨.੪, ੬੬੩.੨, ੬੬੫.੩[੨] ।

2. (ਸੰ. ਕਰਣਸ੍) ਕਰਕੇ, ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਆਗਿਆਵਾਚੀ । ੧੫੧.੨, ੨੦੭.੨, ੨੪੦.੩ ੨੭੮.੩, ੩੬੪.੩, ੫੬੮.੨, ੬੨੭.੧, ੬੬੩.੨

3. ਕਰਕੈ, ਕਾਰਣ । ੬੨੬.੩

4. ਕਰ - ਭੂੰ ਕਰ, (ਸੰਬੰਧਨਵਾਚੀ) । ੬੫੯.੧

5. ਨਾਲ, ਸਹਿਤ । ੬੭੩.੨

6. ਕਰਾਂ, ਕਰ ਦੇਣਾ । ੬੪੬.੩

ਕਰਉ—1. ਕਰਾਂਗਾ । ੪੦੧.੩, ੫੩੯.੧

2. ਕਰਾਂ (ਭਾਵ ਬਣਾਵਾਂ) । ੬੪੦.੩

ਕਰਕ—(ਸੰ. ਕਰਕ) ਕੌੜਾ, (ਭਾਵ ਕੁਰਮਤ) । ੨੫੬.੧, ੨, ੩, ੪

ਕਰਖਨ—(ਸੰ. ਕਰ੍ਖਣਸ੍) ਕੜਕਣਾ । ੪੦੩.੧

ਕਰੰਜਨ—ਕਰਦੇ ਹੋਏ । ੨੯੫.੪

ਕਰਤ—1. ਕਰਦਾ/ਕਰਦੀ, ਕਰਦੇ ਹਨ/ਕਰਦਾ ਹੈ/ਕਰਦੀ ਹੈ/ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ/ਕਰ੍ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ੩੭.੨, ੧੦੭.੧, ੧੨੧.੧, ੧੬੦.੩, ੧੬੭.੨, ੧੭੮.੧, ੨੧੦.੩, ੨੪੦.੨, ੨੮੬.੩, ੩੧੦.੩, ੩੨੫.੧, ੩੬੯.੪, ੩੭੯.੧, ੩, ੩੮੪.੨, ੩੮੮.੧[੬], ੩੯੩.੧, ੪੦੫.੩, ੪੦੯.੧, ੪੧੭.੩, ੪੨੬ ੨, ੪੪੬.੩, ੪੪੭.੨, ੪੮੯.੧, ੫੩੧.੧, ੫੩੬.੨, ੫੩੯.੩, ੫੫੨.੨, ੫੫੩.੩, ੫੫੬.੪, ੫੬੬.੧, ੨, ੫੭੫.੧, ੫੮੦.੪, ੫੮੬.੩, ੫੯੦.੪, ੫੯੪.੨, ੫੯੫.੩, ੫੯੮.੨, ੬੦੪.੧, ੨, ੬੧੪.੧, ੨, ੩, ੬੧੭.੩, ੬੧੮.੨, ੬੨੫.੩, ੬੩੩.੩, ੬੩੭.੩, ੬੭੧.੪

2. ਕਰਨ ਲਈ । ੪੬੦.੩

ਕਰਤਗਿ—1. ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ।
(ਕਈ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ 'ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮ' (ਕਰਤਬ) ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ।) ੩੦੧.੩

ਕਰਤਗਿਆ—(ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਜ੍ਞ) ਕੀਤੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ । ੩੮੭.੪

ਕਰਤਾ—(ਸੰ. ਕਰ੍ਤ੍ਰੁ) 1. ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੩੩੧.੩

2. ਰਚਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੫੨੭.੪

SIKHBOOKCLUB.COM

ਕਰਤਾਰੁ—ਰਚਨ ਵਾਲਾ, ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਈਸ਼ਵਰ, ਦੇਖੋ 'ਕਰਤਾ' (2) ੩੦੧.੩

ਕਰਤੂਤ—(ਸੰ. ਕਰ੍ਤੁਤ੍ਵ) ਕਰਮ, ਕੰਮ । ੫੯੬.੪

ਕਰਤੇ—ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਕਰਤ' (1) ੩੩੧.੨

ਕਰਨ—(ਸੰ. ਕਰਣ੍ਸ੍) 1. ਕਰਨ ਕਰਕੇ, ਕਾਰਣ, ਹੇਤੁ । ੧੭.੪

2. ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਕਰਨ ਵਾਲੀ/ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੭੨.੪, ੧੮੧.੪, ੩੮੭.੪, ੪੫੮.੨, ੫੮੩.੪

3. (ਸੰ. ਕਰ੍ਣ:) ਕੰਨ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਅੰਗ । ੬੨੮.੧

ਕਰਨਫੂਲ—(ਸੰ. ਕਰ੍ਣਪੂਰ:) ਝੁਮਕਾ, ਕੰਨ ਦਾ ਗਹਿਣਾ । ੩੪੭.੨

ਕਰਨੀ—1. ਘਾਲ, ਮਿਹਨਤ । ੪੩.੩, ੪੫.੩, ੪੮.੩

2. (ਸੰ. ਕ੍ਰਤ੍ਯ) ਆਚਰਣ । ੪੩੭.੪, ੫੯੬.੪, ੬੪੫.੪

3. ਭੈੜੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ । ੫੦੩.੪, ੫੨੫.੨

ਕਰਪੂਰ—(ਸੰ. ਕਰ੍ਪੂਰ:) ਕਪੂਰ, ਦੇਖੋ 'ਕਪੂਰ' । ੧੩੪.੧, ੫੯੭.੧

ਕਰਬੇ)— ਕਰਨਾ, ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨੀ । ੩੨੫.੪, ੩੩੨.੨/੩੭੭.੧

ਕਰਬੈ)

ਕਰਮ—(ਸੰ. ਕਰ੍ਮਨ੍) 1. ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਸਕਾਰ । ੨੬.੪, ੫੭.੨, ੭੮.੪, ੧੩੫.੨, ੩੦੪.੩

2. ਕੰਮ, ਕਰਣੀ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ :

(ੳ) ਕ੍ਰਿਯਮਾਣ (ਵਰਤਮਾਨ : ਜੋ ਹੁਣ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ)

(ਅ) ਪ੍ਰਾਰਬਧ (ਪੂਰਬਲੇ : ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਜਨਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ)

(ੲ) ਸੰਚਿਤ (ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫ਼ਲ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਭੋਗਿਆ) ੨੯.੨, ੨੯੫.੩, ੩੩੭.੧, ੫੪੫.੪

3. ਕਰਣੀ, ਅਮਲ, ਆਚਾਰ । ੪੮.੨[1], ੫੨.੧, ੫੩.੧, ੬੩.੩, ੬੪.੧

4. ਕੰਮ, ਕੰਮ-ਕਾਜ, ਕੰਮ ਕਾਰ । ੮੨.੪, ੧੪੫.੩, ੨੭੨.੨, ੩੦੧.੩, ੩੩੧.੨, ੩, ੩੭੦.੩, ੪੨੮.੧, ੪੩੯.੩, ੪੮੮.੧, ੫੦੪.੧, ੬੩੬.੪

5. ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਕਰਮ । ੧੦੭.੪, ੧੧੫.੨, ੧੧੬.੧, ੩੮੦.੧, ੩੮੨.੪, ੬੪੯.੨

6. ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ, ਭਾਵ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ । ੩੯੮.੪

ਕਰਮਾਦਿ—ਕਰਮ ਆਦਿਕ (ਭਾਵ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਸੰਸਕਾਰ ਆਦਿ) । ੧੩੧.੩

ਕਰਮੁ—1. ਕੰਮ, ਕਰਣੀ, ਦੇਖੋ 'ਕਰਮ' (4) ੩੭੯.੪, ੪੮੮.੧, ੫੩੬.੪

2. ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਸਕਾਰ, ਦੇਖੋ 'ਕਰਮ' (1) ੫੪੫.੪

3. ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ, ਭਾਵ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਦੇਖੋ 'ਕਰਮ' (6) ੫੫੩.੩[2]

ਕਰਵਤ—(ਸੰ. ਕਰਪਤ੍ਰ੍) ਆਰਾ, ਲਕੜੀ ਚੀਰਨ ਲਈ ਬਣਿਆ ਦੰਦਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸੈਦ । ੩੨੬.੧

ਕਰਵਾ—(ਸੰ. ਕਰਕ:) ਲੋਟਾ, ਧਾਤ ਜਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਟੂਟੀ ਵਾਲਾ ਗੜਵਾ । ੫੧੨.੧

ਕਰਵਾਇ)— (ਸੰ. ਕਟੁਕ) ਕੌੜਾਪਣ । ੧੨੧.੩/੩੨੯.੨, ੩੯੯.੩

ਕਰਵਾਈ)

ਕਰਾਜੀਤ—ਕਰ + ਅਜੀਤ, ਹੱਥ ਅਜਿਤ, (ਭਾਵ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ) । ੨੭੯.੩

ਕਰਿ—1. ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਰਦੇ ਹਨ । ੮.੮, ੪੨੭.੧

2. ਕਰਕੇ (ਭਾਵ ਸਮਾਨ, ਤੁਲ, ਬਰਾਬਰ) । ੨੧.੪, ੨੪.੧, ੨, ੩, ੪,

੨੫.੧², ੨², ੩², ੪², ੨੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੭.੧², ੨², ੩, ੪, ੮੭.੨, ੧੦੮.੧, ੧੩੮.੧, ੧੮੧.੨, ੨੪੨.੪, ੨੬੧.੩, ੩੫੭.੨, ੫੭੭.੧

3. ਕਰਕੇ, (ਕ੍ਰਿਆ) ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕਰ' (2) ੩੫.੪, ੩੭.੩, ੭੨.੩, ੧੦੨.੨, ੧੧੫.੨, ੧੪੪.੪, ੧੪੫.੨, ੩, ੧੪੬.੨, ੧੯੬.੨, ੨੦੮.੪, ੨੬੨.੪, ੩੦੪.੧, ੩੦੫.੩, ੩੩੭.੨, ੩੪੧.੨, ੩੪੯.੩, ੩੫੩.੧, ੩੫੭.੪, ੩੭੦.੨, ੩੯੮.੨, ੪੦੨.੧, ੪੨੮.੧, ੨, ੪੩੬.੨, ੪੫੨.੪, ੫੨੨.੨, ੫੫੫.੩, ੪, ੫੭੬.੩², ੫੮੦.੨, ੫੯੫.੨, ੬੦੧ ੧, ੬੦੬ ੩, ੬੧੦.੨, ੬੧੩.੧, ੬੨੬.੧², ੨², ੩, ੬੩੩.੩, ੬੪੧.੨, ੬੬੬.੧, ੬੭੨.੧

4. ਕੀਤਾ (ਹੈ) ੩੭.੧, ੮੩.੩

5. ਨਾਲ, ਸਹਿਤ, ਦੇਖੋ ਕਰ (5) ੧੭੮.੪

6. ਕਾਰਣ । ੨੮੬ ੨, ੩੧੮.੨, ੩੨੮.੪, ੪੦੨.੩, ੪੨੩.੨, ੪੨੬.੪, ੪੬੮.੧, ੫੦੩.੪², ੬੩੬.੩

7. ਹੱਥ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕਰ' (1) ੩੬੬.੩, ੩੭੪.੩, ੫੦੦.੪, ੫੦੧.੧, ੫੫੫.੪

8. ਬਣਾਕੇ । ੧੪੬.੩, ੧੮੪.੩, ੩੭੭.੪

9. ਕਰਨਾ (ਕੰਮ ਆਦਿ) । ੫੩੩.੩, ੫੭੦.੩

10. ਨੂੰ । ੫੭੨.੧

ਕਰਿਤ—(ਸੰ. ਕਰਣ੍ਯ) ਕਰਨਾ । ੪੭੧.੧

ਕਰੀ—(ਸੰ. ਕਰਣ੍ਯ) ਕੀਤਾ । ੪੩੬.੩

ਕਰੀਆ—(ਸੰ. ਕਰ੍ਣਧਾਰ:) ਖੇਵਟ, ਮਲਾਹ । ੨੨੧.੨, ੩੫੪.੩

ਕਰੀਐ—(ਸੰ. ਕਰਣ੍ਯ) ਕਰੀਏ, ਕਰਨ ਭੋਂ ਭਾਵ । ੨੬੨.੨, ੫੯੫.੪

ਕਰੀਛਲ—(ਸੰ. ਕਰੀਰ:) ਡੇਲਾ, ਪੀਂਲੂ, ਕਰੀਰ ਨਾਮੀ ਇਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜੀ ਦਾ ਫਲ । ੩੮੯.੩

ਕਰੀਰੁ—(ਸੰ. ਕਰੀਰ:) ਬਿਨਾਂ ਪਤਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜੀ ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਰੂਥਲ ਆਦਿ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੨੩੭.੨

ਕਰੁਨਾ—(ਸੰ. ਕਰੁਣਾ) 1. ਕਿਰਪਾ, ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ । ੧੮.੧, ੨੪੯.੩

2. ਦਇਆ, ਤਰਸ । ੪੩੪.੨

ਕਰੁਨਾਨਿਧਾਨ—(ਕਰੁਨਾ+ਨਿਧਾਨ) (ਸੰ. ਕਰੂਣਾ+ਨਿਧਾਨਸ੍) ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ । ੨੪੪.੩

ਕਰੇਜੈ—(ਸੰ. ਕਾਲੇਯ) ਕਲੇਜਾ, ਕਾਲਜਾ, ਜਿਗਰ । ੪੦੬.੧

ਕਰੈ—(ਸੰ. ਕਰਣਸ੍) 1. ਕਰੇ, ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਰ ਚਿੱਦਾ ਹੈ । ੮੩.੨, ੮੪.੩, ੮੭.੩, ੧੦੨.੧, ੨, ੧੧੩.੧, ੧੧੬ ੪, ੧੫੪.੧, ੧੭੬.੨, ੧੮੦.੪, ੧੮੬.੧, ੨੦੦.੨, ੨੨੧.੩.੪, ੨੩੬.੨,੩, ੨੪੮.੧, ੩੧੦.੪, ੩੧੩.੧, ੩੧੫.੪, ੩੨੬.੨, ੩੫੩.੩, ੩੫੪.੧, ੩੫੫.੧, ੩੫੬.੨, ੩੬੦ ੩, ੩੬੧.੩, ੩੬੩.੨, ੩੬੫.੩, ੩੭੦.੩, ੩੭੧.੧, ੩੭੩.੩, ੩੭੮ ੩, ੩੮੩.੧, ੩੯੫.੨, ੪੧੫.੨, ੪੧੮.੪, ੪੩੦.੪, ੪੩੫.੪, ੪੪੦.੨, ੪੪੧.੧, ੪੪੬.੪, ੪੫੬ ੧, ੪੬੩.੧, ੪੭੬.੧, ੨, ੪੮੦.੧, ੪੬੦.੧, ੪੬੧.੨, ੫੦੪.੪, ੫੧੦.੧, ੩, ੫੧੨.੧, ੩, ੫੨੬.੩, ੪, ੫੩੨.੨, ੩, ੪, ੫੪੬.੩, ੫੫੫.੧, ੫੬੬.੩, ੪, ੫੭੭.੨, ੬੧੪.੪, ੬੫੩.੩

2. ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੨੭੩.੨, ੩

ਕਲਸ)— (ਸੰ: ਕਲਸ:) ਘੜਾ, ਗਾਗਰ । ੩੯੦.੧, ੬੩੮.੧/੩੯੦.੧
ਕਲਸੁ)
ਕਲਹ—(ਸੰ. ਕਲਹ:) ਕਲ੍ਹ, ਲੜਾਈ, ਝਗੜਾ । ੩੨੪.੨
ਕਲੰਕ—ਪਾਰਾ ਗੰਧਕ ਆਦਿ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰਸਾਇਣਿਕ ਪਦਾਰਥ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਾਂਬੇ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਉਹ 'ਸਫਰਨ' ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੩੬੪.੨
ਕਲੰਕਨ—(ਸੰ. ਕਲङ्क) ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ (ਭਾਵ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ) । ੨੫੮.੧
ਕਲੇਕੁ—(ਸੰ. ਕਲङ्क) ਬਦਨਾਮੀ, ਦੂਸ਼ਣ । ੪੧੬ ੪
2. ਸੋਨਾ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਰਸਾਇਣਕ ਪਦਾਰਥ, ਦੇਖੋ 'ਕਲੰਕ' । ੪੫੯.੨
ਕਲਪਤਰ)— (ਸੰ. ਕਲ੍ਪਤਰ:) ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਫੱਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਕਾਲਪਨਿਕ
ਕਲਪਤਰੁ) ਦਰਖਤ । ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵ ਲੋਕ ਦਾ ਇਹ ਦਰਖਤ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਨ ਸਮੇਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਇਹ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਦਰ ਦੇ ਨੰਦਨ ਬਾਗ ਵਿਚ ਲਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੯੭.੪, ੧੩੦.੩, ੧੯੩.੨, ੨੯੪.੨/੬੧੨.੧
ਕਲਾ—(ਸੰ. ਕਲਾ) 1. ਦਿਬ ਸ਼ਕਤੀ । ੩.੭
2. ਗੁਣ । ੪੦੬.੪, ੬੪੯.੨
3. ਯੰਤਰ, ਮਸ਼ੀਨ । ੫੫੮.੧
4. ਭਾਗ, ਟੁਕੜਾ । ੬੫੪.੩
ਕਲਾਲ—(ਸੰ. ਕਲ੍ਯਪਾਲ:) ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ । ੫੩੦.੩
ਕਲਿਮਲ—(ਸੰ. ਕਲਿਮਲ:) ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਪਾਪ । ੨੬੫.੪
ਕਲੀਕੰਦ—ਕੂਜਾ ਮਿਸ਼ਰੀ । ੧੨੩.੨
ਕਲੀਕਾਲ—(ਸੰ. ਕਲਿਕਾਲ) ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ । ੪੫੫.੪, ੫੩੨.੪
ਕਲੀਦਾ—ਤਰਬੂਜ, ਹਦਵਾਣਾ, ਇਕ ਫਲ । ੧੦੬.੨
ਕਲੇਸ—(ਸੰ. ਕ੍ਲੇਸ:) 1. ਪੀੜਾ, ਕਸ਼ਟ, ਦੁਖ, ਤਕਲੀਫ । ੪੦੮ ੨
2. ਝਗੜਾ, ਫਸਾਦ । ੩੨੪.੨
ਕਲੇਜੇ—ਕਾਲਜਾ, ਜਿਗਰ, ਦੇਖੋ 'ਕਰੇਜੇ' । ੫੦੫.੨
ਕਲੇਵਰਹਿ—(ਸੰ. ਕਲੇਵਰ:) ਸਰੀਰ ਨੂੰ, ਦੇਹ ਨੂੰ । ੩੮੮.੨
ਕਵਨ)— 1. ਕਿਹੜਾ, ਕਿਹੜੀ, ਕਿਵੇਂ ਦਾ, ਕਿਵੇਂ ਦੀ । ੩੦੬.੪, ੫੩੦.੧,
ਕਵਨਹਿ) ੫੪੧.੨, ੩, ੫੬੩.੪, ੬੦੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੦੨.੧, ੨, ੬੨੬.੧[੨], ੨, ੩, ੪, ੬੪੭.੧, ੨, ੩, ੪/—
2. ਕੀ ਕਿਹੜੇ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ੫੧੬.੧/੪੭੩.੧
ਕਵਲਾਸ—ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ, ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹਿਮਾਲਾ ਪਰਬਤ ਦੀ ਇਕ ਚੋਟੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ੰਕਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ । ੪੧੬.੩
ਕਾ—(ਸੰ. ਕ:) 1. ਦਾ (ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ) ੧.੨, ੪, ੫, ੬੭੩.੧, ੨, ੩, ੪
2. ਕਿਸ, ਕਿਹੜੀ । ੨੨੧.੪
ਕਾਸ—(ਸੰ. ਆਕਾਸ਼:) ਆਸਮਾਨ, ਆਕਾਸ਼, ਗਗਨ, ਅੰਬਰ । ੬੩.੧
ਕਾਸਟ—(ਸੰ. ਕਾਸ਼੍ਟਸ) ਲੱਕੜੀ, ਕਾਠ । ੧੦੮.੨, ੧੮੭.੨, ੨੬੬.੩[੨], ੨੬੭.੩, ੨੬੮.੧, ੪੨੫.੨, ੫੬੧.੩, ੬੨੫.੧, ੨

ਕਾਸਟਹਿ—ਲਕੜ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਕਾਸਟ' । ੩੭੯.੩, ੩੮੧.੨, ੪੨੫.੧, ੫੩੬.੧

ਕਾਸਟਿ—ਲਕੜ, ਦੇਖੋ 'ਕਾਸਟ' । ੩੬੪.੩, ੪੨੫.੨, ੫੩੪.੩[੩], ੬੦੮.੩[੩]

ਕਾਸਿਓ—ਕਿਸ ਨੂੰ । ੬੬੮.੨

ਕਾਂਸੀ—(ਸੰ. ਕਾਂਸ੍ਯਮ੍) ਕੈਂਹ, ਇਕ ਧਾਤ । ੫੯੭.੧

ਕਾਸੀ—ਕਾਂਸ਼ੀ, ਵਾਰਾਣਸੀ ਨਾਮਕ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (ਭਾਰਤ) ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ । ਗੰਗਾ ਤੱਟ ਤੇ ਵਸਿਆ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਤਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਗਰ ਜੋ ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਧਰਮ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ 12 ਜਯੋਤੀ ਲਿੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ (ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ) ਇਥੇ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਇਥੇ ਦਸ ਅਸ਼ਵਮੇਧ ਯੱਗ ਕੀਤੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸ਼ਿਵਜੀ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਅਵਿਮੁਕਤ ਖੇਤਰ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪੧੬.੨

ਕਾਹ—ਨੂੰ । ੪੫੦.੧

ਕਾਹਿ—ਕਿਸਨੂੰ । ੫੪੫.੩

ਕਾਹੀ—ਕਾਸੇ, ਕੁਝ, ੬੩੨.੪

ਕਾਹੂੰ)— ਕਿਸੇ, ਕਿਸੀ । ੫੮੯.੧, ੪/੧੦੦.੪, ੧੦੩.੨, ੪, ੧੪੨.੪, ੨੩੨.੩,
ਕਾਹੂ) ੩੪੨.੧, ੩੫੬.੪, ੩੬੨.੧, ੩੮੨ ੨[੪], ੩੯੮.੨, ੪੧੫.੧, ੪੨੮.੧, ੪੩੪.੩, ੪੩੫.੪, ੪੩੬.੪, ੪੩੭.੨, ੪੩੮.੪, ੪੪੧.੩, ੪੫੨.੨, ੪੬੬.੨, ੫੧੨.੨, ੫੪੭.੩, ੫੪੯.੧[੨], ੨[੨], ੩[੨], ੪[੨], ੫੫੨.੧, ੫੫੩.੨, ੫੬੮.੧, ੫੭੫.੧, ੫੯੦.੨, ੫੯੧.੪, ੫੯੫.੪, ੬੧੫.੩, ੪, ੬੧੮.੨, ੩, ੬੭੩.੪

ਕਾਹੂਅੈ—ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਕਿਸੇ ਨੈ । ੪੫੨.੧, ੪੫੭.੧, ੫੫੩.੧

ਕਾਹੇ—(ਸੰ. ਕਥਮ੍) 1. ਕਿਉਂ । ੩੫੨.੧, ੪੬੨.੨
2. ਕਿਵੇਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ੬੨੪.੧, ੨[੪], ੩[੨], ੬੬੭.੧, ੨, ੩

ਕਾਕੀ—ਕਿਸਦੀ, ਕੀਹਦੀ । ੨੬੨.੨, ੫੨੨.੧, ੬੪੧.੧

ਕਾਕੇ—ਕਿਸੀ ਦਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ । ੩੯੮.੪

ਕਾਗ)— (ਸੰ. ਕਾਗ:) ਕਾਂ, ਇਕ ਕਾਲਾ ਪੰਛੀ । ੨੩੭.੪, ੨੯੮.੩, ੩੪੦.੪,
ਕਾਗੁ) ੪੭੭.੧, ੫੦੧.੪, ੫੦੮.੪/੧੬੪.੪

ਕਾਗੋ—ਕਾਂ ਦੇ । ੪੯੧.੧

ਕਾਚ)— (ਸੰ. ਕਾਚ:) ਕੈਚ, ਸ਼ੀਸ਼ਾ । ੧੬੦.੨/੩੮੯.੨, ੫੩੨.੧
ਕਾਚੁ)

ਕਾਚੇ—ਕੱਚਾ, ਜੋ ਪਕਿਆ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਜੋ ਰਸਾਇਣ ਆਦਿ ਨਾਲ ਪਕਾਇਆ ਨਹੀਂ । ੨੫੮.੧, ੫੧੭.੧

ਕਾਛ)— ਸੈਵਾਰ ਕੇ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੇ । ੫੯੩.੪[੨]/੫੯੪.੩[੩]
ਕਾਛਿ)

ਕਾਛੀ—(ਸੰ. ਕਚ੍ਛ:) ਅਰਾਂਈ, ਕੱਛ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮਾਲੀ ਆਦਿ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ ਦਾ ਜੀਅ । ੪੧੫.੧

ਕਾਛੈ—ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ । ੧੬੧.੩

ਕਾਜ—(ਸੰ. ਕਾਰ੍ਯ) 1. ਕਾਰਜ, ਕੰਮ । ੪੬.੪, ੨੪੧.੪, ੩੭੧.੨, ੪੦੫.੪, ੫੬੨.੨, ੫੬੩.੨, ੫੬੬.੧, ੬੦੪.੪
2. ਕੰਮ ਦਾ, ਉਪਯੋਗੀ । ੩੬੭.੩, ੪੧੫.੧

ਕਾਅਰ—(ਸੰ. ਕਜ੍ਜਲਮ੍) ਕੱਜਲ, ਸੁਰਮਾ । ੫੯੭.੨

ਕਾਜਿ—1. ਕੰਮ, ਦੇਖੋ ਕਾਜ (1) ੩੯੨.੩, ੪੩੪.੩

2. ਉਪਜੋਗ, ਲਾਭ, ਦੇਖੋ 'ਕਾਜ' (2) ੪੭੩.੧

ਕਾਂਜੀ—(ਸੰ. ਕਾਞ੍ਜਿਕਮ੍) ਰਾਈ ਆਦਿ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਖੱਟਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ । ੧੭੪.੧, ੫੦੬.੩

ਕਾਜੈ—ਕਾਰਜ ਲਈ, ਕੰਮ ਲਈ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕਾਜ' (1) ੪੩੫.੩

ਕਾਟਤ—(ਸੰ. ਕਰ੍ਤਨਮ੍) ਕੱਟਣ ਨਾਲ, ਵੱਢਣ ਨਾਲ । ੩੫੧.੨ ੩੮੮.੨

ਕਾਟਿ—1. ਕੱਟ ਕੇ, ਵੱਢਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਕਾਟਤ' ।੩੫੭.੩, ੫੨੪.੨, ੬੩੬.੧, ੬੭੨.੧

2. ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ, ਭਾਵ ਮਿੱਟਾ ਕੇ, ਦੂਰ ਕਰਕੇ । ੧੮੨.੪, ੬੧੪.੪

ਕਾਟਿਓ—ਕਟੀ ਹੋਈ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕਾਟਤ' । ੧੬੧.੩

ਕਾਟੀਐ—ਕੱਟੀਦਾ ਹੈ, ਵੱਢੀਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਕਾਟਤ' । ੫੮੦.੨

ਕਾਟੇ—ਕੱਟਣ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਕੱਟਣ ਉਪਰੰਤ । ੪੨੬.੩

ਕਾਠ—ਲਕੜ, ਦੇਖੋ 'ਕਾਸਟ' । ੪੬੧.੩

ਕਾਢਤ – (ਸੰ. ਕਰ੍ਖਣਮ੍ > ਕਡ੍ਢਣ) ਕੱਢਦੇ ਹਨ । ੫੬੪.੩

ਕਾਢਿ—ਕੱਢਕੇ, ਨਿਕਾਲ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਕਾਢਤ' । ੨੩੫.੪, ੩੨੬.੨, ੫੩੫.੩, ੬੦੬.੩

ਕਾਢੀਅਤ – ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ, ਕੱਢ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਕਾਢਤ' । ੧੩੬.੧, ੫੮੦.੧

ਕਾਢੀਐ—ਕੱਢ ਦਿਓ, ਦੇਖੋ 'ਕਾਢਤ' । ੪੫੨.੪

ਕਾਢੈ—ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਕੱਢਦੀ ਹੈ, ਨਿਕਾਲਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਕਾਢਤ' । ੨੭੩.੨, ੪੨੫.੩, ੫੮੧.੨

ਕਾਂਤਿ—(ਸੰ. ਕਾਨ੍ਤਿ:) ਮਨੋਹਰਤਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ । ੬੧੨.੩

ਕਾਤੀ—(ਸੰ. ਕਾਞ੍ਚਿ:) ਕਾਂਚੀਪੁਰਮ, ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਗ ਵਿਚ 47 ਮੀਲ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਚੇਂਗਲਪਟ ਵਿਚ ਵਸੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸੱਤ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪੁਰੀ । ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਕਾਂਜੀਵਰਮ ਹੈ । ੪੧੬.੨

ਕਾਤੇ—(ਸੰ. ਕਰ੍ਤਨਮ੍) ਕੱਤਦਾ ਹੈ (ਰੂੰ ਆਦਿ) । ੫੬੩.੩

ਕਾਥਾ—(ਸੰ. ਕਥਾਥ) ਕੱਥਾ, ਖੈਰ ਨਾਮੀ ਦਰਖਤ ਦੀਆਂ ਲਕੜੀਆਂ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਬਣਾਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਰਸ ਜੋ ਪਾਨ ਆਦਿ ਵਿਚ ਲਗਾਕੇ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩੯.੩, ੯੩.੨, ੧੨੪.੩

ਕਾਨ—(ਸੰ. ਕਰ੍ਣ:) ਕੰਨ, ਸੁਣਨ ਇੰਦ੍ਰੀ । ੩੦੫.੨, ੩੨੪.੩, ੪੪੯.੨

ਕਾਨਿ—1. ਮਰਿਯਾਦਾ, ਵਿਧੀ । ੨੩੧.੩

2. ਲੋਕ-ਲਾਜ । ੩੨੪.੩

3. ਅਧੀਨਗੀ । ੩੮੨.੧

4. ਪਰਵਾਹ, ਚਿੰਤਾ । ੪੯੦.੧

ਕਾਪੈ—ਕਿਸ ਪਾਸ, ਕਿਸ ਕੋਲ । ੨੨੧.੨, ੩੦੫.੨

ਕਾਂਬਰੀ)— (ਸੰ. ਕਮ੍ਬਲ:) ਕੰਬਲੀ, ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕੰਬਲ । ੩੯੦.੨/੩੮੯.੨

ਕਾਬਰੀ)

ਕਾਮ—(ਸੰ. ਕਾਮਨਾ) 1. ਇੱਛਾ, ਇੱਛਾਵਾਂ, ਲਾਲਸਾਵਾਂ । ੪.੬, ੨੫.੨, ੮੨.੪, ੧੨੫.੪, ੧੩੯.੩, ੧੪੫.੩, ੧੫੧.੪, ੨੭੨.੨, ੨੮੨.੧, ੨੯੦.੪, ੨੯੩.੩, ੬੬੧.੪

2. ਮੈਥੁਨ ਇੱਛਾ; ਸੰਭੋਗ ਦੀ ਇੱਛਾ । ੧੭੭.੧, ੨੭੨.੧, ੨੮੭.੧, ੫੨੧.੨, ੬੨੩.੪

3. ਕਾਮਦੇਵ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਭੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਪੌਰਾਣਿਕ ਦੇਵਤਾ। ਇਸਨੇ ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂ ਤਕ ਨੂੰ ਕਾਮ ਵਿਚ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋਕੇ ਆਪਣਾ ਤੀਸਰਾ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੩੫੯.੧

4. ਕੰਮ, ਕਾਰਜ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕਾਜ' (1) ੩੮੦.੩, ੪੨੮.੧, ੬੧੭.੩

5. ਕੰਮ ਦੇ, ਉਪਯੋਗੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕਾਜ' (2) ੬੧੫.੩

6. (ਸੰ. कामः) ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੋਗਣ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ। ੬੫੧.੪, ੬੫੨.੪, ੬੫੬.੩

ਕਾਮਹਿ—ਕੰਮ ਨੂੰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕਾਜ' (1)। ੫੭੭.੨

ਕਾਮਕੇਲ—(ਸੰ. कामकेलि) ਕਾਮ ਕ੍ਰੀੜਾ। ੬੬੧.੪

ਕਾਮਦੇਵ—ਕਾਮ ਦਾ ਦੇਵਤਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕਾਮ' (3)। ੨੧੩.੨

ਕਾਮਧੇਨ)— (ਸੰ. कामधेनु) ਸਰਬ ਇੱਛਾ ਪੂਰਕ ਇਕ ਗਾਂ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ
ਕਾਮਧੇਨੁ) ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਰਿੜਕਣ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ 14 ਰਤਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਇੰਦਰ ਦੇਵਤੇ ਕੋਲ ਹੈ। ੧੩੦.੩, ੧੯੩.੨, ੨੨੪.੪, ੨੪੯.੩, ੪੭੭.੩/੬੧੨.੧

ਕਾਮਧੈਨਾਧੀਨ—ਸਰਬ ਇੱਛਾਪੂਰਕ ਗਊ ਆਦਿ ਅਧੀਨ/ਮਾਤਹਿਤ/ਆਗਿਆ ਵਿਚ। ੬੭.੪

ਕਾਮਨਾ—(ਸ. ਕਾਮਨਾ) ਇੱਛਾ, ਇੱਛਾਵਾਂ, ਮਨੋਰਥ। ੭੨.੨, ੧੭੯.੩, ੨੦੯.੩, ੩੩੦.੪, ੩੫੭.੪, ੩੬੯.੪, ੪੨੮.੧, ੪੫੧.੩, ੪੮੧.੨, ੪, ੬੪੬.੨, ੬੬੧.੪, ੬੬੫.੪, ੬੬੯.੧, ੬੭੪.੪

ਕਾਮਨੀ—(ਸੰ. कामिनी) 1. ਚੰਗੀ ਇਸਤਰੀ, ਭਲੀ ਔਰਤ। ੨੦੯.੩

2. ਇਸਤਰੀ, ਔਰਤ। ੩੩੪.੩, ੩੬੯.੪, ੪੩੩.੧, ੫੯੩.੪

ਕਾਮਰੀ—ਛੋਟੀ ਕੰਬਲੀ, ਦੇਖੋ 'ਕਾਂਬਰੀ'। ੬੩੩.੪

ਕਾਮਾਰਥੀ- (ਸੰ. कामार्थिन्) 1. ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਤ, ਕਾਮੀ। ੩੫੯.੧

2. ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੪੨੮.੧

ਕਾਯਾ—(ਸੰ. कायः) ਸਰੀਰ, ਦੇਹ, ਤਨ। ੫੯੨.੨

ਕਾਰਜ—ਕੰਮ, ਦੇਖੋ 'ਕਾਜ' (1)। ੩੫੦.੨

ਕਾਰਜੀ—ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩੮੦.੩

ਕਾਰਜੁ - ਕੰਮ, ਦੇਖੋ 'ਕਾਜ' (1) ੪੯੫.੧

ਕਾਰਤਕ—(ਸੰ. कार्तिक) ਕੱਤਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਅੱਸੂ ਤੇ ਮੱਘਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ ਮਹੀਨਾ। ੩੧੧.੧, ੩੪੫.੧

ਕਾਰਨ—(ਸੰ. कारणम्) ਸਬਬ, ਹੇਤੁ, ਵਜ੍ਹਾ। ੭੨.੪, ੧੮੧.੪[2], ੨੨੭.੪, ੩੩੧.੨, ੩੩੯.੩[2], ੫੮੩.੪

ਕਾਰਨਕਰਨ—(ਸੰ. कारण+करण) ਸਾਰੇ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਆਦਿ, ਮੂਲ, ਪਰਮਾਤਮਾ। ੨੨੭.੪, ੩੦੧.੩, ੪੫੮.੨ ੬੨੪.੪

ਕਾਰੀ—ਕਾਲੀ, ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ। ੩੯੦.੨

ਕਾਲ—(ਸੰ. काल) 1. ਮੌਤ। ੨੪.੪, ੨੯.੨, ੫੭.੨, ੧੨੭.੧, ੧੬੭.੪, ੨੯੫.੩, ੪੦੮.੨, ੫੬੧.੪

2. ਸਮਾਂ, ਵੇਲਾ, ਵਕਤ। ੬੯.੪, ੭੦.੧, ੨, ੩, ੧੨੭.੧, ੧੫੫.੪, ੧੬੨.੨, ੧੬੭.੪, ੧੭੪.੨, ੨੨੬.੧

ਕਾਲਕੂਟ)— (ਸੰ. ਕਾਲਕੂਟ:) ਇਕ ਭਿਅੰਕਰ ਜ਼ਹਿਰ । ੨੭.੩, ੨੯੮.੪, ੪੯੧.੩/
ਕਾਲਕੂਟਿ) ੪੦੬.੨

ਕਾਲਰ—(ਸੰ. ਕਲ੍ਲਰ) ਬੰਜਰ, ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਜੰਮ ਨਾ ਸਕੇ । ੨੬੯.੪, ੪੭੬.੧, ੫੧੮.੩, ੫੬੮.੧, ੬੩੮.੧

2. ਖ਼ੇਰਾ ਲੂਣ ਵਰਗੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰਸਾਇਣ ਜੋ ਬਰੂਦ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ੫੬੮.੨

ਕਿਉ—(ਪ੍ਰਾ. ਕਿਰਨੋ) 1. ਕਿਵੇਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ । ੩੧੮.੪, ੩੧੩.੪, ੫੨੭.੪, ੬੪੦ ੧

2. ਕਿਸ ਕਾਰਨ, ਕਿਉਂਕਰ । ੩੨੪.੪, ੩੫੨.੩

ਕਿਸਾਨ—(ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਣ:) ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ, ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੬੩੫.੩

ਕਿਸੋਰ—(ਸੰ. ਕਿਸ਼ੋਰ:) 11 ਤੋਂ 15 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬਾਲਕ । ੧੫੯.੧

ਕਿੰਚਤ—(ਸੰ. ਕਿਞ੍ਚਿਤ੍) ਕੁਝ ਕੁ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ, ਜ਼ਰਾ ਕੁ, ਰਤਾ ਕੁ । ੪੩.੧, ੫੭.੪, ੧੦੫.੪, ੧੩੦.੩, ੧੪੨.੧, ੧੪੪.੪, ੧੪੮.੪, ੨੦੪.੧, ੨੧੩.੪, ੨੧੬.੩, ੨੬੪.੨, ੩੦੨.੧, ੬੧੨.੪, ੬੪੬.੩, ੬੫੦.੪

ਕਿਛ—ਕੁਝ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਆਦਿ । ੪੮੮.੨

ਕਿਧਉ)— (ਸੰ. ਕਿਮ੍) ਅਥਵਾ, ਜਾਂ, ਯਾ । ੫੩੦.੧/੩੩੧.੩[ਬ]/੨੫੩.੨
ਕਿਧੋ)
ਕਿਧੈ)

ਕਿਰਖ—(ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼:) ਖੇਤੀ, ਵਾਹੀ, ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ । ੫੧੮.੩

ਕਿਰਤ— 1. (ਕ੍ਰਿਤ੍) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ । ੩੩੧.੨

2. (ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ) ਮਿਹਨਤ, ਘਾਲ, ਕਮਾਈ । ੩੭੦.੨, ੩੮੫.੪, ੪੮੩.੩, ੫੩੬.੪, ੫੩੬.੪

3. ਕੰਮ, ਕਰਮ । ੫੩੬.੪, ੬੧੦.੪

ਕਿਰਤਾਸ)— (ਅ. ਕਿਰਤ਼ਾਸ) ਕਾਗ਼ਜ਼ । ੫੦੦.੪, ੫੬੧.੧
ਕਿਰਤਾਸੁ)

ਕਿਰਤਿ—ਮਿਹਨਤ, ਕਮਾਈ, ਦੇਖੋ 'ਕਿਰਤ' (2) । ੧੦੭.੪, ੨੩੫.੩

ਕਿਰਤੁ—ਕੰਮ, ਕਰਮ, ਦੇਖੋ 'ਕਿਰਤ' (3) । ੩੭੬.੪

ਕਿਰਨ)— (ਸੰ. ਕਿਰਣ:) ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੀ ਸੂਖਮ ਰੇਖਾ । ੩੬੪.੧, ੪੨੩.੧,
ਕਿਰਨਿ) ੫੬੦.੩/੩੪੬.੧

ਕਿਰਵ—ਛੋਟੀ ਖੇਤੀ । ੫੫੮.੩

ਕੀ—1. ਦਾ, ਦੀ, ਦੇ । ੬.੧[ਬ], ੧੬.੧, ੫੬.੧, ੭੧.੪, ੬੫.੨, ੬੮.੧, ੧੦੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੨੭.੩, ੧੪੫.੧, ੨, ੧੪੮.੧, ੩, ੧੮੩.੨, ੩, ੧੮੪.੨, ੧੬੫.੧, ੨੦੩.੨, ੨੦੪.੨, ੪, ੨੦੬.੪, ੨੦੮.੩, ੨੧੦.੩, ੨੧੩.੧, ੩, ੨੧੬.੧,੨, ੨੨੪.੧, ੨੨੬.੩, ੨੩੧.੩, ੨੩੨.੩, ੨੩੩.੨, ੨੫੧.੧, ੨੫੪.੪. ੨੬੬.੩. ੨੭੦.੩, ੨੮੧.੨[ਬ], ੨੮੭.੧[ਬ], ੩੦੬.੪, ੩੧੫.੪, ੩੧੬.੨, ੩੧੭.੧, ੨, ੩, ੪[ਬ], ੩੧੮.੬, ੩੨੦.੩, ੩੪੫.੨, ੩੫੩.੪, ੩੫੬.੩, ੩੬੫.੧, ੩੬੬.੪, ੩੭੫.੪, ੩੮੩.੧, ੨, ੩੮੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੮੭.੨, ੩੮੬.੧, ੩੬੫ ੨, ੪੨੪.੧[ਬ], ੨, ੩, ੪, ੪੩੩.੧, ੪੩੪.੩, ੪੩੬.੧, ੪੪੧.੧,੨,੩,੪, ੪੪੩.੨, ੪੪੮.੨, ੪੫੫. ੧,੨,

੪੬੧.੩, ੪੬੭.੩, ੪੭੦.੧, ੪੭੨.੧, ੨, ੪੮੫.੪, ੪੯੦.੧, ੫੦੬.੧, ੨², ੩, ੪, ੫੧੨.੧, ੫੧੭.੪, ੫੨੨.੩, ੫੨੬.੪, ੫੨੯.੧, ੫੩੨.੧, ੫੪੪.੧, ੫੪੫.੨, ੫੪੯.੩², ੪², ੫੬੫.੪, ੫੭੦.੧, ੨, ੫੭੩.੧, ੨, ੫੭੭.੨, ੫੮੧.੨, ੫੮੫.੩, ੪, ੫੮੯.੩, ੫੯੧.੨, ੫੯੨.੩, ੬੦੨.੩, ੬੧੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੧੮.੨, ੬੨੪.੪, ੬੪੧.੩, ੬੪੯.੨, ੩, ੪², ੬੫੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੫੬.੨, ੩, ੬੫੭.੨, ੬੬੦.੨, ੬੬੭.੧, ੨, ੩, ੬੬੯.੨

2. ਜੈਸੀ, ਵਰਗੀ । ੪੭੨.੪

ਕੀਓ—1. ਕੀਤਾ ਹੈ । ੨੧੮.੩

2. ਕਰਦਾ ਹੈ । ੫੨੦.੩

ਕੀਆ—ਕੀਤਾ ਹੰਵੇ । ੬੭੩.੪

ਕੀਏ—1. ਕੀਤਾ ਹੈ । ੪੬.੨, ੬੪੭.੧

2. ਕੀਤੇ ਹੋਏ, ਬਣਾਏ ਹੋਏ । ੫੨੭.੪

3. ਕਰਨ ਨਾਲ । ੩੦੫.੨, ੩੨੩.੩, ੩੨੬.੪, ੩੭੩.੧, ੪੩੫ ੪, ੪੪੦.੧, ੪, ੪੫੧.੧. ੩, ੪੫੬.੨, ੪, ੪੬੧.੨, ੩, ੫੦੪.੪, ੫੦੬.੪, ੫੪੯.੨, ੫੫੮.੧, ੨, ੬੩੭.੪, ੬੬੨.੧

4. ਕਰੇ । ੩੭੯.੨

ਕੀਚ—(ਸੰ. ਕਚ੍ਛ:) ਦਲਦਲ, ਚਿਕੜ । ੫੧੯.੩

ਕੀਜੀਐ—1. ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੨੫੨.੨, ੪੯੮.੪, ੫੮੪.੨

2. ਕਰ ਦੇਈਦਾ ਹੈ । ੪੯੪.੨

3. ਕਰੀਏ, ਕਰੇ । ੫੩੩.੩, ੫੪੫.੨, ੬੨੬.੨

ਕੀਜੈ—1. ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਰੀਦਾ ਹੈ । ੩੦੫.੩, ੫੪੭.੨, ੫੮੦.੩, ੫੯੫.੧, ੬੩੭.੪, ੬੬੦.੧

2. ਕਰ ਚਿਉ । ੩੮੬.੩, ੬੨੨.੪, ੬੬੩.੪

ਕੀਟੀ—(ਸੰ. ਕੀਟ:) ਕੀੜੀ, ਚਿਉਂਟੀ । ੪੧੩.੪

ਕੀਨ— 1. ਕੀਤਾ, ਕਰਿਆ, ਕੀਤੇ, 'ਕਰਨ' ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ । ੬੫.੩, ੨੨੫.੨, ੩੦੬.੪, ੩੩੯.੩

2. ਕਰਦਾ । ੪੪੯.੩

ਕੀਨੀ—ਕੀਤੀ, ਕਰੀ । ੧੦੩.੧, ੪੩੬.੧, ੨, ੬੪੯.੧

ਕੀਨੇ—ਕੀਤੇ, ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਕੀਤੇ ਹਨ, ਕੀਤਾ । ੨੪.੧, ੮੩.੩, ੧੮੨.੩, ੪, ੨੮੨.੧, ੩੩੮.੧, ੪੨੮.੧, ੪੮੪.੩, ੪੯੮.੧ ੬੨੫.੧

ਕੀਨੈ—ਕੀਤਾ, ਕਰਿਆ, ਬਣਾਇਆ । ੩੪੨.੧, ੪੮੫.੧

ਕੀਰਤਨ—(ਸੰ. ਕੀਰ੍ਤਨਮ੍) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਗਾਉਣਾ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨਾ । ੧੨੮.੨, ੧੪੪.੨, ੨੩੫.੩, ੨੫੪.੩, ੩੦੨ ੨, ੩੪੩.੩, ੫੦੦.੧, ੫੦੮.੩

ਕੀਰਤਿ—(ਸੰ. ਕੀਰ੍ਤਿ:) ਜਸ, ਵਡਿਆਈ । ੬੧੨.੩, ੬੫੨.੩

ਕੁਆਰ)— (ਸੰ. ਕੁਮਾਰੀ) ਕੁਆਰੀ, ਅਣਵਿਆਹੀ ਲੜਕੀ । ੪੧੭.੧, ੪੫੦.੧/

ਕੁਆਰਿ) ੧੧੮.੧

ਕੁਸ਼ਟੀ—(ਸੰ. ਕੁਸ਼੍ਠਿਤ) ਕੋੜ੍ਹ ਦੇ ਰੋਗ ਤੋਂ ਪੀੜਤ, ਕੋੜ੍ਹੀ, ਕੋਹੜ੍ਹੀ । ੪੪੩.੨

ਕੁਸਮ—(ਸੰ. ਕੁਸੁਮਸ੍) ਫੁੱਲ, ਪੁਸ਼ਪ । ੭੪ ੩, ੧੨੨.੩, ੧੨੪.੨, ੩੪੬.੩, ੪੨੪.੨, ੫੩੫.੧, ੬੦੬.੧, ੬੫੩.੧, ੬੫੫.੧, ੬੫੮.੨, ੬੫੬.੩, ੬੬੧.੧

ਕੁਸਮਹਾਰ—ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਹਾਰ, ਦੇਖੋ 'ਕੁਸਮ' ੬੨੬.੩

ਕੁਸਮਾਵਲੀ—ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ, ਦੇਖੋ 'ਕੁਸਮ' । ੮੧.੩

ਕੁਸਲ—(ਸੰ. ਕੁਸ਼ਲ) ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਅਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ । ੩੧੦.੧, ੫੯੫.੨

ਕੁਸੁੰਭ—ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਫੁੱਲ ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਕੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕਸੁੰਭ' । ੧੩੨.੩

ਕੁੰਕਮ—(ਸੰ. ਕੁङ्कुमम्) ਕੇਸਰ, ਕੁੰਗੂ । ੩੪੭.੧

ਕੁਚੀਲ—(ਸੰ. ਕੁ + चेलम्) ਮਲੀਨ, ਅਪਵਿੱਤਰ । ੨੩੯.੧, ੫੦੧.੨

ਕੁਟੰਬ—(ਸੰ. ਕੁटुम्बम्) ਪਰਿਵਾਰ, ਟੱਬਰ, ਕੁਲ, ਕਬੀਲਾ । ੪੧.੨, ੧੦੦.੧, ੧੧੪.੨, ੧੧੭.੪, ੧੧੯.੧, ੨੪੧.੨, ੨੪੩.੧, ੩੦੩.੨, ੩੩੪.੧, ੪੪੯.੪, ੪੬੮.੨, ੪੮੦.੨, ੪੮੩.੨, ੬੨੭.੩

ਕੁਟੇਵ—ਭੈੜੀ ਆਦਤ, ਬੁਰੀ ਵਾਦੀ । ੩੮੬.੩, ੪੪੫.੪, ੪੫੨.੩, ੪੮੯.੩, ੪੯੧.੨

ਕੁਟੇਵਹਿ—ਭੈੜੀ ਆਦਤ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਕੁਟੇਵ' । ੫੭੭.੩

ਕੁਠਾਰੀ—(ਸੰ. ਕੁ + स्थाली) ਕੁਠਾਲੀ, ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਗਾਲਣ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕੁੱਜੀ । ੬੫.੩, ੩੪੯.੧

ਕੁੰਡ—(ਸੰ. ਕुण्डः) ਹੌਜ਼, ਚੁਬੱਚਾ । ੧੮੪.੩

ਕੁੰਡਲ—(ਸੰ. ਕुण्डलः) ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ । ੬੨੬.੧

ਕੁਢੰਗ—(ਕੁ + ਢੰਗ) ਬੁਰਾ ਢੰਗ, ਭੈੜਾ ਤਰੀਕਾ । ੨੯੭ ੪

ਕੁਪਾਤ੍ਰਹਿ—(ਸੰ.ਕੁपात्रम्) ਅਣਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ, ਅਯੋਗ ਨੂੰ । ੮੩.੨

ਕੁਪੀਨ—(ਸੰ. ਕौपीनम्) ਲੰਗੋਟੀ, ਤੇਰ ਪਉਣ ਦਾ ਇਕ ਵਸਤਰ । ੪੩੫.੧

ਕੁਮਦਨੀ—(ਸੰ. ਕुमुदिनी) ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਚੰਦਰਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਜਲ ਵਿਚ ਖਿੜਨ ਵਾਲਾ ਫੁੱਲ । ੨੬੬.੧, ੨੬੭.੧, ੨੯੪.੩

ਕੁਮਲਾਤ—ਕੁਮਲਾ ਜਾਣਾ, ਮੁਰਝਾ ਜਾਣਾ । ੬੫੯.੩, ੬੬੧.੩

ਕੁਰਖੇਤ)— (ਸੰ. ਕुरुक्षेत्रम्) ਕੁਰੁਕਸ਼ੇਤਰ, ਅੰਬਾਲੇ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹਰਿਆਣਾ

ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ) ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਸਰਸਵਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਖੱਬੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਵਸਿਆ ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ । ਰਿਗਵੇਦ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਸਰਯਾਨਾਵਤ' ਹੈ । ਇਹ ਵੈਦਿਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕੌਰਵਾਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਇਥੇ ਹੀ ਹੋਇਆ । ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਅਵਸਰ ਤੇ ਇਥੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪੧੬.੧, ੬੭੩.੨/੫੬੦.੪

ਕੁਰੰਗ—(ਸੰ. ਕुरंगः) ਮ੍ਰਿਗ, ਹਿਰਣ । ੪੨੪.੩, ੫੫੦.੩

ਕੁਰੀਤਿ—(ਸੰ. ਕुरीतिः) ਬੁਰੀ ਰੀਤ, ਭੈੜਾ ਰਿਵਾਜ । ੧੬੧.੩

ਕੁਲ—(ਸੰ. ਕुलम्) ਵੰਸ਼, ਖਾਨਦਾਨ । ੫੮.੪, ੭੬.੩, ੧੨੭.੨, ੧੬੪.੧, ੧੮੨.੧, ੨੨੫.੪, ੩੧੭.੪, ੩੬੮.੪, ੪੦੮.੪, ੪੬੦.੨, ੫੨੦.੩

ਕੁਲਹੀਨ—ਉੱਚੇ ਖਾਨਦਾਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਨੀਵੀਂ ਕੁਲ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੀ, ਦੇਖੋ 'ਕੁਲ' । ੨੦੬.੪, ੨੨੦.੧

ਕੁਲਾ—ਕੁਲ ਦਾ, ਕੁਲ ਦੇ ਭਾਵ ਖਾਨਦਾਨ ਆਦਿ । ੩੭੦.੩, ੩੮੦.੧, ੫੫੩.੩

ਕੁਲਾਬਧੂ—(ਸੰ. ਕੁਲਵਧੂ) ਭਲੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਉੱਚ ਆਚਰਣ ਵਾਲੀ ਬਹੂ/ਵਹੁਟੀ। ੪੧.੧, ੧੧੯.੧, ੧੬੪.੧, ੩, ੩੮੪ ੧, ੨, ੩, ੩੯੫.੧. ੪੬੭.੩, ੪੯੦.੨

ਕੁਲੀਨ—(ਸੰ. ਕੁਲੀਨ) ਸ਼ੁਧ, ਨਿਰਮਲ। ੬੧੪.੨

ਕੂਆ—(ਸੰ. ਕੂਪ:) ਖੂਹ, ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕਢਣ ਲਈ ਪੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਡੂੰਘਾ ਟੋਇਆ। ੪੭੦.੧, ੪੯੫.੧. ੫੩੫.੩. ੬੦੯.੩

ਕੂਕਰ—(ਸੰ. ਕੁੱਕੁਰ:) ਕੁੱਤਾ, ਗਿੱਦੜ ਜਾਂ ਲੂੰਬੜ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਖੀ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਵੀ ਪਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨੩੫.੪, ੩੮੮.੨

ਕੂਜ—(ਪ੍ਰਾ. ਕੁੰਚ < ਸੰ. ਕੌਞ੍ਚ) ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਪੰਛੀ ਜਿਸਦੀ ਗਰਦਨ ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਲੰਬੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੈਂਕੜੇ ਮੀਲਾਂ ਦਾ ਸਫਰ ਕਰਕੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਗਰਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਉ'ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਵਾਪਸ ਸਰਦ ਮੁਲਕਾ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੧੦੨.੨, ੪੧੩.੨ ੫੧੫.੨

ਕੂਟਿ—(ਸੰ. ਕੁਟ੍ਟ) ਕੁੱਟ ਕੇ, ਪੀਸ ਕੇ। ੨੭੩.੩

ਕੂਪ—(ਸੰ ਕੂਪ:) ਖੂਹ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕੂਆ'। ੧੧੦.੧, ੧੬੦ ੧, ੨੨੪.੨, ੪੫੧.੧, ੪੫੬.੨, ੪੭੨ ੩

ਕੂਪੰਤਰਿ—(ਕੂਪ + ਅੰਤਰ) ਖੂਹ ਵਿਚ, ਖੂਹ ਅੰਦਰ, ਦੇਖੋ 'ਕੂਪ'। ੪੯੩.੨

ਕੂਲ)— (ਸੰ. ਕੂਲਮ੍) ਕਿਨਾਰਾ, ਤੱਟ, ਕੰਢਾ। ੨੭੭.੨, ੫੬੫.੨/੩੮੨.੩

ਕੂਲਿ)

ਕੇ—1. ਦੇ, ਦਾ, ਦੀ, ਸੰਬੰਧ ਸੂਚਕ। ੧੦.੧, ੯੮.੧. ੧੨੯.੨[3], ੪, ੧੩੦.੩, ੪, ੧੪੨.੩, ੧੫੦.੨, ੧੭੭.੨, ੧੮੦.੪, ੧੯੫.੨, ੨੦੪.੪, ੨੦੭.੩, ੨੧੨.੧, ੨੧੪.੪, ੨੧੯.੩, ੨੨੮.੧, ੨੩੪ ੨, ੨੩੭.੨, ੨੪੧ ੩, ੨੫੯.੪, ੨੭੦.੩, ੨੭੪.੨, ੩੦੫.੩, ੩੦੭.੩, ੩੧੪.੪, ੩੫੯.੪, ੩੬੧.੧, ੩੬੨.੧, ੩੮੭.੩, ੩੮੮.੨, ੩੮੯.੧. ੨[3], ੩, ੩੯੨.੨, ੩੯੮.੨, ੪੦੩.੪, ੪੩੫.੪, ੪੭੧.੪, ੪੭੫.੧, ੪੮੫.੪, ੪੮੬.੧, ੪੯੩.੪, ੫੧੩.੩, ੫੨੨.੧, ੫੨੩.੩, ੫੩੧.੨, ੫੫੦.੧, ੫੫੬.੩, ੫੫੮.੧[3], ੫੬੨.੧, ੫੭੨.੪, ੫੭੩.੪, ੫੯੨.੪, ੬੦੨.੩, ੬੪੧.੧, ੬੪੯.੪, ੬੬੫.੪, ੬੬੬.੩, ੬੬੭ ੪, ੬੭੧.੩, ੬੭੨.੧, ੬੭੩.੩

2. ਕਰਕੇ। ੩੩੨.੪

ਕੇਸ—(ਕੇਸ:) ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ। ੩੪੬ ੩. ੩੪੭.੧, ੫੩੭.੧, ੬੧੫.੪

ਕੇਸਰ)— (ਸੰ. ਕੇਸਰਮ੍) ਨਰੰਗੀ ਰੰਗ ਦੇ ਫੂੱਲ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕ ਸੁਗੰਧੀ ਭਰਪੂਰ ਤੁਰੀਆਂ

ਕੇਸੁਰ) ਜਿਸਦਾ ਬੂਟਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩੮੬.੩, ੫੬੭.੧/੫੧੧.੨

ਕੇਹਰ)— (ਸੰ. ਕੇਸਰਿਨ੍, ਕੇਸਾਰਿਨ੍) ਸ਼ੇਰ। ੫੫੮.੨/੫੬੬.੧

ਕੇਹਰਿ)

ਕੇਤ—(ਸੰ. ਕੇਤੁ:) ਕੇਤੂ, ਸੌਰ ਮੰਡਲ ਦੇ ਨੌਂ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗ੍ਰਹਿ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਸ਼ਯਪ ਰਿਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਿੰਹਿਕਾ ਦਾ ਇਕ ਰਾਖਸ਼ਸ ਪੁੱਤਰ, ਜਿਸਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਵੇਲੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਫਲਸਰੂਪ ਵਿਸ਼ਣੂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਧੜ ਕੇਤੂ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿਰ ਰਾਹੂ। ੨੬੬.੨, ੪੫੦.੪, ੪੭੭.੨

ਕੇਤੇ—ਕਿਤਨੇ ਹੀ, ਭਾਵ ਅਨੇਕਾਂ। ੫੨੨.੨, ੬੪੧.੨

ਕੇਦਾਰ—ਕੇਦਾਰਨਾਥ, ਹਿੰਦਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ। ਇਹ ਹਿੱਮਾਲਾ ਦੇ ਉਤਰਖੰਡ ਵਲ ਰਿਆਸਤ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਵਿਚ ਬਰਫਾਨੀ ਚੋਟੀ ਕੋਲ ਸਮੁੰਦਰ ਤੱਟ ਤੋਂ 11750 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਕ ਮੰਦਰ ਵਿਚ 'ਕੇਦਾਰੇਸ਼ਵਰ' ਨਾਮਕ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਸਥਾਪਤ ਹੈ। ਇਥੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਫਾ ਵੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਯੱਗ ਕੀਤਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਤੀਰਥ ਸਤਯੁੱਗ ਦੇ ਕੇਦਾਰ ਨਾਮਕ ਤਪੱਸਵੀ ਰਾਜਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਹੈ। ੪੧੬ ੨

ਕੇਰੀ—ਦੀ, ਕੇ, ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੧੦੩.੧, ੨੧੯.੧, ੫੯੫.੪

ਕੇਲ—(ਸੰ. ਕੇਲਿ:) ਖੇਲ, ਕੌਤਕ। ੬੬੧.੪

ਕੇਲਾ—(ਸੰ. ਕਦਲ:) ਕੇਲੇ ਦਾ ਦਰਖਤ। ੬੩੪.੧

ਕੇ—1. ਦਾ, ਦੇ, ਦੀ। ੩.੫, ੨੨ ੨, ੨੪.੪, ੩੧ ੩, ੩੫.੨, ੩੬ ੨, ੩੯.੨, ੪੧.੩, ੪੬.੪, ੪੮.੨, ੫੧.੩, ੬੬.੧. ੬੭.੨. ੭੧.੧[3], ੨[3], ੩, ੭੪.੨, ੩, ੪, ੭੫.੧, ੨, ੮੦.੨, ੮੨.੧, ੮੩.੩, ੧੧੦.੨[1], ੧੧੩.੨, ੧੧੪.੩, ੧੨੦.੨, ੧੨੮.੨ ੧੩੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੪੧.੧[3], ੪, ੧੪੨.੧, ੧੪੮.੧, ੩, ੧੫੩.੨, ੧੬੦.੩, ੧੭੦.੧, ੨, ੩, ੪[2], ੧੭੩.੩, ੧੭੮.੪, ੧੮੦.੨, ੧੮੬.੧, ੩. ੧੯੧.੧, ੨੦੩ ੪, ੨੧੧.੧, ੨੨੫.੨, ੨੩੧.੨, ੨੩੭.੪. ੨੪੬.੩, ੨੫੫.੪, ੨੫੭.੩, ੨੬੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੮੧.੩, ੨੮੩.੨ ੨੮੪.੧, ੨੮੫.੧, ੨੯੧.੩, ੩੦੨.੨, ੩੦੪.੪, ੩੨੬.੪, ੩੩੧.੧, ੩੩੨.੪, ੩੫੩.੪, ੩੬੧.੨, ੩੭੮.੪, ੩੮੦.੧, ੩੮੧. ੩[3] ੩੯੨.੧, ੩੯੪.੧, ੪੩੨.੧, ੪੩੯.੧, ੩, ੪੪੯.੧, ੪੬੦.੧, ੪੬੬.੧, ੪੮੬.੪, ੫੦੯.੨, ੫੧੧.੪, ੫੨੦.੧, ੫੨੪.੪, ੫੪੪.੩ ੫੪੫.੧, ੩, ੪, ੫੭੯.੨, ੫੮੯.੧, ੬੧੦.੩, ੬੧੬.੩, ੬੩੪.੧, ੬੩੬.੩, ੬੪੪.੩, ੬੪੭.੧

2. ਕਰਕੇ, (ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਅਰਥਾ ਵਿਚ) ੧੦.੨, ੧੫.੪, ੨੦.੧. ੨, ੨੧.੨, ੩, ੪, ੨੨.੩, ੨੮.੩, ੩੦.੨, ੩[3], ੩੧.੧, ੪੨.੩[2], ੪੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੫.੩, ੪੬.੧, ੫੨.੨, ੫੪.੧, ੬੨.੨, ੬੫.੨, ੬੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੭.੩, ੭੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੧.੩, ੭੧.੧, ੭੬.੩[2], ੮੩.੨, ੮੩.੪, ੮੮.੪, ੧੦੩.੪, ੧੦੬.੨, ੩, ੪, ੧੧੦.੧, ੧੧੮.੨, ੧੩੫.੪, ੧੪੧.੩, ੧੪੬.੧, ੪, ੧੬੦.੨, ੪, ੧੭੬.੧, ੧੭੮.੧[2], ੧੮੨.੩, ੧੮੬.੪, ੧੯੭.੨, ੨੦੧.੩, ੨੦੩.੧, ੩, ੪, ੨੧੧.੨, ੨੧੪.੩, ੨੧੭.੪, ੨੧੬.੧; ੨[2], ੩, ੨੩੧.੧, ੨, ੩, ੨੩੮.੩, ੨੪੮.੩, ੨੪੬.੧, ੨, ੪, ੨੫੩.੧, ੨੫੫.੧[2], ੨, ੩, ੨੫੬.੪[2], ੨੬੦.੪, ੨੬੧.੨, ੨੬੩.੨, ੩, ੨੬੬.੩, ੨੬੭.੩, ੨੬੬.੩, ੨੭੦.੪, ੨੭੩.੨, ੨੭੫.੩, ੨੭੬.੧, ੨੮੦.੧, ੨੮੩ ੩, ੪, ੨੬੧.੧, ੨, ੩[3], ੪, ੨੬੬.੪, ੩੦੪ ੨, ੩੦੭.੪, ੩੦੬.੩, ੩੧੦.੨[3], ੩੨੮.੩, ੪, ੩੨੬.੨, ੩੩੬.੨, ੩, ੩੩੭.੧, ੩੩੮.੧. ੩, ੩੪੦.੩, ੪, ੩੪੬.੨, ੩੪੮.੨[2], ੩੫੫.੪, ੩੫੬.੨, ੩੬੩ ੧, ੩੬੬ ੨, ੩੭੦.੨, ੩੭੬.੨, ੩੮੧.੨, ੩, ੩੮੩.੪, ੩੬੪.੨, ੩੬੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੬੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੬੮.੪, ੪੦੪.੧, ੪੦੬.੪, ੪੧੦.੧, ੪੧੬.੧, ੪੨੦.੪, ੪੨੧.੩, ੪੨੫.੩, ੪੩੨.੨, ੪੩੩.੨, ੪੩੪.੨[2], ੪, ੪੩੮.੧[3], ੨[3], ੩, ੪, ੪੩੬.੧, ੪੪੨.੧, ੪੫੨.੨, ੪੫੭.੧, ੪੬੮ ੩, ੪੭੪.੧, ੪੮੫.੧, ੨, ੪੮੬.੧, ੪੬੧.੪, ੪੬੪.੧, ੪੬੬.੩, ੪, ੫੦੨.੩[3], ੫੦੪.੧, ੫੦੭.੩, ੫੦੮.੧, ੨[2], ੩, ੫੧੦ ੪, ੫੧੧.੪, ੫੧੫.੪, ੫੧੭.੨, ੩, ੫੨੨.੧, ੫੨੪.੧[2], ੫੩੫.੧, ੨, ੩[3], ੫੩੬.੨,੪, ੫੪੩.੩,

ਪ੪੪.੧, ੩, ਪ੪ਫ਼.੩, ਪ੪੮.੧, ੩, ਪ੪ਫ਼.੧, ਪ੫੫.੧[੨], ੨, ੩, ੪, ਪ੫੭.੩, ਪ੫੮.੨, ਪ੬੨.੧, ਪ੬੫.੩, ੪, ਪ੬੬.੩, ਪ੬੮.੧, ਪ੭੦.੩, ਪ੮੦.੧, ੪, ਪ੮੧.੪, ਪ੮੪.੩, ਪ੮੫.੩, ਪ੮੯.੨, ਫ਼੦੨.੩, ਫ਼੦੫.੩, ਫ਼੦ਫ਼.੧, ਫ਼੧੫.੧, ਫ਼੧ਫ਼.੧, ੨, ੪, ਫ਼੧੮.੧, ੨, ੩, ਫ਼੨੦ ੩, ਫ਼੨ਫ਼.੧, ਫ਼੩੧.੧. ਫ਼੪੧.੧, ਫ਼੪੪.੧, ਫ਼੪ਫ਼.੩, ਫ਼੫੦.੩, ਫ਼੫੭.੩. ਫ਼੫੮.੧, ਫ਼੫ਫ਼.੨. ਫ਼ਫ਼੧.੪, ਫ਼ਫ਼੪.੪, ਫ਼੭੨.੩, ੪

3. ਦੁਆਰਾ, ਰਾਹੀਂ। ੧੧.੨, ੭੧.੨, ੧੧੦.੩, ੧੨੮.੧, ੧੩੪.੪, ੧੪ਫ਼.੩, ੧੫੨.੧[੨], ੨, ੧੫੮.੩, ੧੫ਫ਼.੩, ੧੭੫.੧, ੨, ੩, ੧੮ਫ਼.੧. ੨੧੧.੩, ੪, ੨੧੪.੩, ੨੨ਫ਼.੧, ੨੩੭.੧, ੨੪੦.੪, ੨੮੩ ੨, ੨੮ਫ਼.੧. ੩੫ਫ਼ ੪, ੪੦੪.੩, ੪੨ਫ਼.੩, ੪ਫ਼ਫ਼.੩, ੪੭੧.੨, ੪੮੦.੧, ੫੪੪.੧. ੫੮੫.੨, ੫ਫ਼ਫ਼.੧

4. ਕਰਕੇ, (ਕਾਰਨ ਵਜੋਂ)। ੧੭.੧, ੨, ੩[੨], ੪[੨], ੧੮.੨, ੨੨ ੧, ੩੪.੨, ੩ਫ਼.੧, ੪੨.੨, ੪੩.੩. ੫੪.੨, ੫ਫ਼ ੧, ੭੪.੧, ੭੮.੧[੩], ੮੦.੪, ੮੩.੧, ੮ਫ਼.੨, ੯੧.੧, ੨[੩], ੩, ੪[੨], ੯੩.੪, ੯੫.੩, ੯੯.੧, ੧੦ਫ਼.੧, ੧੧੩.੩, ੧੧੫.੪, ੧੧੮.੧[੨], ੧੧ਫ਼.੧, ੧੨੨ ੧, ੧੨ਫ਼ ੩, ੧੩੨.੧. ੨, ੪, ੧੩੪.੨, ੧੪੨.੨, ੧ਫ਼੪.੧, ੧ਫ਼ਫ਼.੪, ੧੭੧ ੨[੩], ੩, ੧੭੭.੩, ੧੮ਫ਼.੨, ੧ਫ਼੧.੧, ੧ਫ਼੪.੧, ੩, ੪, ੨੦੭.੨, ੨੦ਫ਼.੧[੨], ੩, ੨੧੭.੨, ੨੧੮.੨, ੨੨੭.੪. ੨੩੧.੪. ੨੩੩ ੪[੩], ੨੩ਫ਼.੨, ੨੩੭.੨, ੩, ੨੪ਫ਼.੩, ੨੫੨.੩, ੨੫੪.੨, ੨੫ਫ਼.੩, ੨ਫ਼੦.੩, ੨ਫ਼੩.੧, ੨੭੧.੨, ੨੭੮.੩, ੨੮੩.੨, ੨੮੫.੩, ੨੮੭.੧[੨], ੨[੩], ੨੮ਫ਼.੨, ੩[੩], ੪, ੨ਫ਼੦.੨. ੩੦੭.੧. ੨[੨], ੩, ੪, ੩੦ਫ਼.੧, ੩੧੨.੨, ੩੧੮.੪, ੩੨੮.੨, ੩੨ਫ਼.੧. ੩, ੪, ੩੪ਫ਼.੩, ੩੫੨.੧, ੩, ੩੮੧.੪[੨], ੩੮੨.੪, ੩ਫ਼੪.੩, ੪, ੩ਫ਼ਫ਼.੩, ੪੦੪.੨, ੪, ੪੨੭.੨, ੩, ੪੪੭.੩, ੪੪ਫ਼.੧, ੪੫੦.੨, ੪੫੨.੩, ੪ਫ਼੩.੨. ੪ਫ਼੫.੨, ੪ਫ਼ਫ਼.੧, ੪੮ਫ਼.੨, ੩, ੪ਫ਼੧.੧,੨, ੩, ੪ਫ਼੩.੨. ੫੦੩.੩, ੫੦੫.੨, ੫੦੭.੧, ੨, ੩, ੫੨੦.੩, ੫੪੭.੧, ੫੫੦.੧, ੫੫੭.੪, ੫੫ਫ਼.੩, ੫੭ਫ਼.੩[੨], ੫ਫ਼ਫ਼.੪, ੫ਫ਼੭.੧, ੨, ੩, ੪, ਫ਼੦੧.੧, ੨[੨], ੩[੨], ੪, ਫ਼੦੭.੧[੨], ੨[੨], ੩[੨], ਫ਼੧੮.੪[੨], ਫ਼੨੮ ੪, ਫ਼੩੧.੨, ਫ਼੩ਫ਼.੪, ਫ਼੩੭.੨, ਫ਼੩ਫ਼.੧, ਫ਼੪੫.੪[੨], ਫ਼੪੭.੨, ੩, ੪, ਫ਼੪ਫ਼.੨, ਫ਼ਫ਼੩.੧, ਫ਼ਫ਼੪.੧, ਫ਼ਫ਼ਫ਼.੩

5. ਤੋਂ, ਸੇ ੨੪.੨, ੪੮.੩, ੮ਫ਼.੩, ੧੧੫.੧, ੧੧ਫ਼.੪, ੧੨੩.੪, ੧੨੪.੨, ੧੭੪.੧, ੩, ੧੮੨.੧, ੨੫੦.੪, ੨ਫ਼੦.੧, ੨ਫ਼੨.੪, ੨ਫ਼੩.੨, ੩, ੪, ੨੭੨.੨, ੪੫੮.੩, ੫ਫ਼ਫ਼.੪

6. ਵਿਚ : ੨੪.੪, ੪੦੪.੩, ੫੧੭.੧, ੫੮ਫ਼.੩

7. ਕੁਲ, ਬਰਾਬਰ, ਸਮਾਨ। ੪੦.੨, ਫ਼੮.੪, ਫ਼ਫ਼.੧, ੧੩੭.੧, ੩੦੧.੧, ੨, ੩੮੦.੨

8. ਕਰਕੇ (ਪਛਾਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ)। ੫੪.੨. ੧੨੨.੨, ੩੭ਫ਼.੨

9. ਜਾਂ, ਅਥਵਾ। ੭੦.੩, ੪ਫ਼੧.੩, ਫ਼੧੭.੩

10. ਹੁੰ, ੨੦੩.੨, ਫ਼੩੧.੪, ਫ਼੫੦.੩, ੪

11. ਤਦ, ਫਿਰ, ਤਾਂ। ੪੩੨.੧, ੩

12. ਕਿਸ ਕੰਮ (ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ)। ਫ਼੩੧.੧, ੩

13. ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਕਾਰ, ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਫ਼੪੮.੧[੩], ੨[੩], ੩[੩], ੪

ਕੈਸੇ)— ਕਿਵੇਂ, ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ੭੫.੧, ੬੩.੧, ੬੬.੩[੨], ੬੮.੧, ੨, ੩, **ਕੈਸੇ**) ੧੦੨.੪, ੧੬੬.੨[੨], ੩[੨], ੪, ੧੬੮.੪, ੨੦੬.੧, ੨, ੪, ੨੧੦.੪, ੨੨੦.੪, ੨੨੧.੧, ੨, ੨੨੮.੪, ੨੨੯.੪, ੨੪੩.੧, ੨੫੩.੧, ੨[੨], ੩, ੨੬੪.੪, ੨੭੦.੨, ੩, ੩੦੫.੧, ੩੧੫.੪, ੪੩੯.੧, ੨, ੪੬੨.੧, ੪੭੪.੧, ੨, ੩, ੪੮੪.੪, ੪੬੫.੪, ੫੧੦.੧, ੪, ੫੧੧.੧, ੫੧੨.੧, ੫੪੪ ੧, ੩, ੫੪੫.੧, ੬੨੪.੨, ੬੪੦.੨, ੩, ੬੪੮.੧[੨], ੨[੨], ੩[੨], ੪, ੬੬੮.੪ ੬੭੦.੩/੨੩੨.੪

ਕੋ—1. ਦਾ, ਦੀ, ਦੇ (ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਨ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਵਿਭਕਤੀ) । ੯.੩[੨], ੨੧.੪, ੩੫.੧, ੩੭.੨, ੩, ੩੮.੨,੩, ੪੩.੧, ੨, ੪੫.੪, ੫੬.੩. ੬੨.੧, ੭੩.੨, ੩, ੭੭.੧, ੨, ੮੦.੧, ੯੮.੧, ੧੦੦.੪, ੧੦੮.੨, ੧੧੨.੨. ੧੧੭.੩, ੧੨੩.੨, ੧੨੪.੪[੨], ੧੨੫.੧, ੧੩੪.੧, ੧੪੦.੧, ੧੪੨.੧, ੩, ੧੫੧.੧, ੧੫੫.੩, ੧੫੭.੪, ੧੬੩.੨, ੧੬੪.੩[੨], ੧੭੩.੧, ੧੭੬.੨, ੧੮੭.੨, ੪, ੧੮੮.੪, ੧੬੦.੨, ੧੬੪.੧, ੧੬੫.੨, ੧੬੭.੪, ੨੦੦.੧, ੨੦੧.੧, ੨੦੨.੧, ੨੧੩.੧, ੩[੨], ੪, ੨੧੬.੨, ੨੩੪.੧, ੨੫੧.੨. ੪, ੨੫੭.੧, ੨੫੬.੩, ੨੬੧.੧, ੨੬੩.੧, ੨੬੮ ੨, ੨੬੬.੪, ੨੭੩.੪, ੨੭੪ ੧, ੨, ੨੮੧.੨, ੩, ੨੮੨.੪, ੨੮੪.੧, ੨੮੫.੧, ੨੬੪.੧, ੩੦੬.੧, ੩੧੧.੧, ੨, ੩੧੬.੩, ੩੨੨.੨, ੩੨੩.੧, ੩੨੬.੨, ੩੨੭.੧, ੩੨੬.੪, ੩੩੪.੧, ੩੩੬.੧, ੩੪੧.੧, ੩੪੭.੧, ੩੪੬.੨, ੩੫੨.੪, ੩੫੩.੩, ੩੫੫.੧, ੨[੩], ੩, ੩੭੭.੧; ੨, ੩, ੪, ੩੭੬.੪, ੩੮੧.੪, ੩੮੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੮੭.੧[੪], ੩੬੦.੧, ੩੬੨.੧, ੨, ੪੧੧.੪, ੪੧੭.੧, ੪੧੬.੧, ੪੨੦ ੩, ੪੨੧.੧, ੪, ੪੨੮.੧, ੩, ੪੩੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੩੭.੨, ੪੪੩.੨, ੪੪੪.੪, ੪੪੮.੧, ੪੫੮.੪, ੪੬੧.੨, ੪੬੪.੩, ੪੭੦.੧, ੨, ੪੭੨.੧, ੪੭੩.੩, ੪੭੫.੧, ੪੮੫.੧, ੪੮੮.੨, ੪੬੬.੧, ੨, ੩[੨], ੪, ੫੦੩.੨, ੫੦੮.੧, ੫੧੨.੪ ੫੧੩.੧, ੨, ੪, ੫੨੨.੧, ੨, ੫੩੬.੪, ੫੪੭.੩, ੫੪੮.੪, ੫੭੦.੩, ੫੭੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੭੬.੧, ੫੭੮.੧, ੫੮੦.੨, ੪, ੫੮੧.੧, ੫੬੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੧੧.੩, ੬੧੫.੨, ੩[੨], ੪, ੬੨੫.੪, ੬੩੩.੧, ੬੪੧.੧, ੬੫੨. ੧, ੬੫੬.੪[੨], ੬੬੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੬੧.੩

2. ਵਿਚ । ੮੪.੨

3. ਨੂੰ । ੧੬੧.੩; ੨੧੩.੨, ੨੫੩.੨, ੨੬੬.੧, ੨੭੫.੩, ੩੩੧.੨, ੩੫੫.੪, ੩੫੮.੨, ੩੮੭.੨, ੩੬੨.੩, ੪, ੪੦੩.੪, ੪੨੮.੨, ੪. ੫੩੦.੪, ੫੩੨.੩, ੬੧੫.੧, ੬੬੩.੧, ੬੬੫.੨

4. ਕੋਣ । ੧੬੫.੧

5. ਜਿਨਾ, ਮਾਤਰ, ਬਰਾਬਰ, ਸਮਾਨ । ੨੬੪.੧

ਕੋਊ—ਕੋਈ । ੧੧੬.੪, ੧੭੦.੧, ੪, ੨੩੦.੪, ੨੩੨.੩, ੨੭੩.੨[੪] ੩[੨], ੩੨੧.੨, ੩੪੨.੧, ੩੫੧.੧, ੩੬੩.੧, ੩੭੦.੨[੨], ੩੮੨.੩[੨], ੩੬੧.੧[੪], ੨[੨], ੪੦੮.੪, ੪੩੫.੪, ੪੩੭.੨, ੪੬੧.੨, ੩, ੪੬੪.੧, ੨, ੪੭੬.੩, ੪੮੪.੨, ੪, ੪੬੪.੧, ੫੦੪.੪, ੫੩੪.੨, ੫੪੧.੨, ੫੫੨.੨, ੫੫੩.੪, ੫੭੫.੪, ੫੮੫.੩, ੫੬੩.੧[੩], ੨[੪], ੩[੫], ੬੧੩.੪, ੬੩੦.੪, ੬੪੩.੧. ੬੪੫.੪, ੬੬੪.੪, ੬੭੫.੪

ਕੋਊਐ—ਕੋਈ ਵੀ । ੧੭੦.੨

ਕੋਇ—ਕੋਈ । ੪੦੬.੪, ੪੬੮.੪

ਕੋਇਲਾ—(ਸੰ. ਕੋਕਿਲ) 1. ਸੜੀ ਹੋਈ ਲਕੜੀ ਦਾ ਠੰਡਾ ਕੀਤਾ ਕਾਲਾ ਪਦਾਰਥ । 2. ਬਲਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਖਣਜ ਪਦਾਰਥ । ੩੮੮.੧

ਕੋਸ — (ਪ੍ਰਾ: ਕੋਸ <ਸੰ. ਕ੍ਰੋਸ:) ਕੋਹ, ਇਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਵੱਧ ਪੈਂਡਾ । ੪੦੪.੩, ੫੭੮.੧

ਕੋਕ—(ਸੰ. ਕੋਕ:) ਚਕੋਰ, ਇਕ ਪੰਛੀ ਜੋ ਚੰਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ । ੨੧੩.੪

ਕੋਕਲਾ)— (ਸੰ. ਕੋਕਿਲ:) ਕੋਇਲ ਕਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਤੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਮਿਠੀ ਤੇ ਕੋਮਲ

ਕੋਕਿਲਾ) ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲਾ ਇਕ ਪੰਛੀ । ੫੬੭.੨/੫੮੬.੩

ਕੋਟ)— (ਸੰ. ਕੋਟਿਸ:) 1. ਕਰੋੜ, ਭਾਵ ਬੇਅੰਤ, ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ । ੧੫ ੪, ੨੧੩.੪,

ਕੋਟਨ) ੩੬੨.੪, ੪੧੩.੧, ੪੨੧.੧,੩ ੪੩੦.੧, ੪੬੮.੪, ੫੨੩.੪, ੫੫੪.੪,

ਕੋਟਨਿ) ੫੬੧.੨, ੬੪੬.੩, ੬੫੦.੧, ੨, ੩, ੬੫੬.੧/੧੪੩.੧, ੧੪੬.੧, ੨, ੩,

ਕੋਟਾਨ) ੨੫੦.੧, ੩, ੬੫੧.੧, ੩[3], ੬੫੬.੨/੧੩੦.੧, ੩, ੧੩੧.੧[2], ੨[3], ੩[3],

ਕੋਟਾਨਿ) ੪, ੧੪੩.੧, ੧੪੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੭੧.੨[3], ੧੮੨.੪, ੧੮੩.੨, ੪,

ਕੋਟਿ) ੨੦੪.੩[3], ੨੧੩.੩, ੨੫੦.੧,੩, ੨੬੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੬੮.੧, ੨, ੩,

ਕੋਟਿਕ) ੩੫੮.੧[3], ੨[2], ੩, ੩੮੬ ੧. ੪੨੧.੧[3], ੨, ੬੫੧.੪/੬੫੦.੩, ੬੫੧.੨,

ਕੋਟਿਨ) ੩[3], ੬੫੬.੨/੧੩੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੩੧.੧[2], ੨[2], ੩[3], ੪, ੧੪੩.੧[2], ੧੪੬.੧[2], ੨[2], ੩, ੪, ੧੭੦.੪, ੧੭੧.੧, ੨[2], ੪, ੧੮੨ ੪, ੧੮੩.੨, ੪, ੨੦੪.੩[2], ੨੧੩.੩, ੨੫੦.੧[2], ੨, ੩[2], ੨੫੫.੪, ੨੬੫.੧[2], ੨[2], ੩[2], ੪, ੨੬੮.੧, ੨, ੪, ੨੮੫.੨, ੨੮੪.੩, ੩੫੮.੧[2], ੨[2], ੩, ੩੮੬.੧, ੪੨੧.੧, ੨, ੩, ੫੪੦.੧, ੬੪੬ ੧, ੬੫੧.੧[2], ੨/੩੫.੧, ੫੩.੪, ੬੬.੧, ੨, ੭੨.੧, ੯੮.੧, ੧੦੩.੨, ੧੧੧.੧, ੧੩੦.੨,੪, ੧੪੦.੩[2], ੧੪੨.੧, ੨, ੩, ੧੪੩.੨[2], ੧੬੯.੩, ੧੭੧.੩[2], ੧੮੨.੧, ੧੮੪.੪[2], ੨੦੪.੪, ੨੧੩.੨, ੨੪੨.੨, ੩[3], ੨੪੯.੪, ੨੫੦.੨[2], ੨੫੫.੩, ੨੭੦.੧, ੨੮੪.੩, ੨੩੯.੧, ੩੬੨.੨, ੩੬੪.੩, ੩੬੭.੩, ੩੮੬.੨, ੪੩੦.੨, ੫੦੬.੨, ੫੨੧.੪, ੫੭੨.੩, ੫੮੯.੪, ੬੦੨.੪, ੬੧੨.੪, ੬੧੮.੩, ੬੩੫.੧, ੬੪੫.੪, ੬੪੬.੧, ੨, ੬੪੯.੪, ੬੫੦.੧[3], ੨, ੬੫੧.੨, ੬੫੪.੩, ੬੬੩.੨/ ੬੬.੩, ੨੮੪.੧, ੨[2],/੨੬੫.੧, ੨.੩

2. (ਸੰ. ਕੋਟ:) ਕਿਲ੍ਹਾ, ਸੁਰਖਿਆ ਲਈ ਬਣਾਈ ਉੱਚੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫੌਜਾਂ ਆਦਿ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ੫੪੩.੨/— /—/ —/—/੪੬.੩/—/—

3. ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ, ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ । —/—/—/—/—/੧੩੧.੨[3], ੩, ੧੮੩.੨, ੨੫੦.੩, ੨੬੫.੧/—/—

ਕੋਠੀ—(ਸੰ. ਕੋਸ਼ਠਸ੍) ਖੂਹ ਦਾ ਮਹਿਲ ਜੋ ਚੱਕ 'ਤੇ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੬੦੮.੩

ਕੋਮਲ—(ਸੰ. ਕੋਮਲ) 1. ਸੁੰਦਰ, ਮਨੋਹਰ । ੧੫.੨, ੮੦.੨, ੨੨੨.੨, ੨੭੧.੨, ੨੭੮.੩, ੨੮੫.੨

2. ਸੌਹਲ । ੩੮੮.੨

ਕੋਮਲਤਾ—1. ਸੁੰਦਰਤਾ, ਮਨੋਹਰਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਕੋਮਲ' (1) । ੮੦.੨, ੧੭੧.੩[3], ੩੩੫ ੪

2. ਸੁੰਦਰ, ਮਨੋਹਰ, ਦੇਖੋ 'ਕੋਮਲ' (1) । ੧੬੮.੪

ਕੋਰਿ—(ਸੰ. ਕੋਟਿ:) ਕਰੋੜ, ਸੌ ਲੱਖ । ੫੮੫.੧

ਕੋਲੂ—1. ਕੋਹਲੂ, ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ । ੨੭੩.੩

2. ਵੇਲਣਾ, ਗੰਨੇ ਦਾ ਰਸ ਕੱਢਣ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ । ੩੨੬.੪

ਕੋ— 1. ਦੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕੋ' । ੪੨੦.੨, ੫੮੧.੪, ੫੮੫.੪

2. ਡੱਕ, ਝੀਕਰ । ੫੮੫.੨, ੩

3. ਨੂੰ । ੫੮੫.੩

ਕੌਤਕ—(ਸੰ. ਕੌਤੁਕਮ੍) ਅਨੋਖੀ ਗੱਲ, ਅਚੰਭੇ ਦੀ ਗੱਲ, ਅਸਚਰਜਮਈ ਗੱਲ । ੬੦੮.੩

ਕੌਨ—(ਪ੍ਰਾ. ਕਵਣ <ਸੰ. ਕਿਮ੍) ਕਉਣ, ਕਿਹੜਾ, ਕਿਹੜੀ, ਕਿਹੜੇ। ੫੬੩.੧, ੨, ੩, ੬੨੬.੨, ੩, ੬੪੯.੧, ੬੭੧.੨

ਕੌਰਕ—(ਸੰ. ਕਟੁਕ) ਤਲਖ, ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੇ, ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੬੪੪.੨

ਕੌਰੀ—ਖੂਹ ਦਾ ਮਹਿਲ ਜੋ ਚੱਕ 'ਤੇ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕੌਠੀ' । ੫੩੫.੩

ਕ੍ਰਤੂਤਿ—ਕੰਮ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕਰਤੂਤ' । ੩੦੧.੩

ਕ੍ਰਮ)— 1. ਕਰਣੀ, ਅਮਲ, ਦੇਖੋ, 'ਕਰਮ'(3) ੪੬.੧, ੪੭.੧, ੬੦.੪, ੮੬.੪,
ਕ੍ਰਮੁ) ੧੦੧.੪, ੨੬੮.੩, ੩੧੮.੩, ੪੬੬.੩, ੪੮੦.੧[੨], ੪੮੨.੧, ੬੧੬.੪, ੬੫੪.੪/੪੮.੧

2. ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ, ਦੇਖੋ 'ਕਰਮ' (6) । ੬੦.੪/—

3. (ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮ:) ਕਦਮ, ਪਗ । ੪੦੪.੧[੨]/—

4. ਕੰਮ-ਕਾਜ, ਦੇਖੋ 'ਕਰਮ' (4) । ੫੩੩.੩/—

ਕ੍ਰਾਤ—(ਸੰ. ਕ੍ਰਾਨ੍ਤਿ:) ਗਤੀ, ਚਾਲ । ੨੮੬.੨

ਕ੍ਰਾਂਤਿ—1. (ਸੰ. ਕ੍ਰਾਨ੍ਤ) ਲੀਨ ਹੋਇਆਂ, ਇਕਸੁਰ ਹੋਇਆਂ । ੪੩.੩

2. (ਕ੍ਰਾਨ੍ਤਿ:) ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਆਕਰਮਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੨੭੨.੧

ਕ੍ਰਿਸਨ—(ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਣ) ਕਾਲਾ, ਸਾਂਵਲਾ । ੨੧੦.੨

ਕ੍ਰਿਸਾਨ)— (ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਕ:) ਕਿਸਾਨ, ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ, ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੩੫੭.੩,
ਕ੍ਰਿਸਾਨਿ) ੫੯੫.੨/੫੧੮.੧

ਕ੍ਰਿਤਘਨ)— (ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਘ੍ਨ) ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ੁਕਰਾ, ਅਹਿਸਾਨ-
ਕ੍ਰਿਤਘਨਿ) ਫਰਾਮੋਸ਼ । ੫੨੧.੪/੪੭੮.੪

ਕ੍ਰਿਤਮੀ—(ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ) ਬਣਾਉਟੀ, ਕਲਪਿਤ । ੫੭੦.੪

ਕ੍ਰਿਤਾਸ—(ਅ. ਕਿਰਤਾਸ) ਕਾਗਜ਼ । ੧੫੬.੨, ੨੧੦.੧

ਕ੍ਰਿਪਨ—(ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਣ) ਕੰਜੂਸ, ਸ਼ੂਮ, ਕਿਰਸੀ । ੩੮੭.੨, ੬੨੧.੧

ਕ੍ਰਿਪਾ—(ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਾ) ਮਿਹਰ, ਕਿਰਪਾਲਤਾ, ਦਇਆ । ੫੭.੪, ੫੮.੩, ੭੩.੩, ੭੬.੪, ੮੩.੪, ੬੭.੪, ੬੬ ੧, ੧੦੩.੪, ੧੦੫.੪, ੧੪੪.੪. ੧੪੮.੪, ੧੭੮.੪, ੧੮੩.੪, ੧੮੬.੧, ੨੦੪.੧, ੨੧੨.੧, ੨੧੩੪, ੨੧੬.੩, ੨੭੬.੧, ੨੬੪.੨, ੩੪੮.੨, ੩੫੫.੩, ੩੭੧.੪, ੫੬੩.੪, ੬੧੨.੪, ੬੨੮.੪

ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧ—(ਕ੍ਰਿਪਾ+ਸਿੰਧ) ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੬੬੨.੪

ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ)— (ਕ੍ਰਿਪਾ+ਨਿਧਾਨ) ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਭੰਡਾਰ,
ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੩੪੮.੨, ੫੦੪.੪/੧੪੨.੪

ਕ੍ਰਿਪਾਲ)— ਦਿਆਲੂ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮਿਹਰਬਾਨ, ਦੇਖੋ 'ਕ੍ਰਿਪਾ' । ੯੭.੪,
ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ) ੨੧੨.੧/੩੮੭.੨

ਕ੍ਰਿਮ—(ਸੰ. ਕ੍ਰਿਮਿ) ਕਿਰਮ, ਕੀੜਾ । ੬੩੨.੩

ਕ੍ਰੀੜਾ—(ਸੰ. ਕ੍ਰੀਡ਼ਾ) ਖੇਲ੍ਹਣਾ, ਕਲੋਲ ਕਰਨਾ, ਜੀ ਪਰਚਾਵਾ ਕਰਨਾ । ੫੬੮.੧

ਕ੍ਰੋਧ—(ਸੰ. ਕ੍ਰੋਧ:) ਗੁੱਸਾ, ਰੋਹ, ਕਰੋਪ । ੧੭੬.੪, ੧੭੭.੨, ੨੭੨.੧, ੨੮੭.੧, ੩੫੯.੧, ੫੨੧.੨, ੬੨੩.੪

ਕ੍ਰੋਧਾਕ੍ਰੋਧ—(ਕ੍ਰੋਧ+ਅਕ੍ਰੋਧ) ਗੁੱਸਾ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ, ਦੇਖੋ 'ਕ੍ਰੋਧ' । ੨੬੩.੩

ਕ੍ਰੋਧੀਵੰਤ—ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਕ੍ਰੋਧ'। ੩੫੯.੧

ਕ੍ਰੋਪ—(ਸੰ. ਕੋਪ:) ਕਰੋਧ, ਗੁੱਸਾ । ੩੫੫.੩

ਖ

ਖਸਤ—ਖਿਸਕਣਾ, ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਹਟਣਾ (ਭਾਵ ਘਟ ਜਾਂਦਾ) । ੩੬੫.੨

ਖਗ—(ਸੰ. ਖਗ:) ਪੰਛੀ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਡਣ ਵਾਲੇ ਪੰਖੇਰੂ । ੭੪.੩, ੨੪੦.੧, ੩੦੭.੩, ੩੧੩.੨, ੩੬੬.੧, ੪੧੩.੩, ੪੨੨.੧, ੫੦੨.੨, ੫੨੭.੨, ੫੪੮.੧, ੫੮੧.੩, ੫੬੦.੨, ੫੬੬.੩

ਖਗਪਤਿ—(ਸੰ. ਖਗਪਤਿ:) ਗਰੁੜ ਜੋ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨੨੪.੨, ੨੩੦.੧, ੪੭੭.੧, ੫੪੫.੧, ੫੪੫.੧

ਖੰਘਾਰ—ਖੰਘਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਬਲਗਮ ਜਾਂ ਖੁੱਕ । ੬੨੩.੩

ਖਚਡ—(ਸੰ. ਛਚਿਤ) ਜੜੀ ਹੋਈ, ਜੜਿਤ । ੬੩੨.੨

ਖਚਨ—(ਸੰ. ਖਚ੍) ਰੁਝਣਾ, ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣਾ । ੧੩੦.੪

ਖੰਜਨ—(ਸੰ. ਖਞ੍ਜਨ:) ਮਮੋਲਾ, ਚਿੜੀ ਜਿੰਨਾ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਪੰਛੀ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬਹੁਤ ਚੰਚਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ੨੬੫.੨, ੩੪੭.੨

ਖਟਕਰਮ—(ਸੰ. ਖਟ੍ਕਰ੍ਮਨ੍) ਛੇ ਕਰਮ, (ਯੱਗ, ਦਾਨ, ਤਪ, ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਬ੍ਰਤ, ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ) । ੪੦੫.੪

ਖਟ ਦਰਸ)—
ਖਟ ਦਰਸਨ) (ਸੰ. ਖਡ੍ਦਰ੍ਸ਼ਨਸ੍) ਹਿੰਦੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਛੇ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ (ਸਾਖ, ਯੋਗ, ਨਿਆਇ, ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ, ਮੀਮਾਂਸਾ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂਤ) । ੧੮੩.੧, ੧੯੭.੩/੧੮੫.੧, ੨੧੪.੧, ੩੩੩.੪

ਖਟ ਰਸ—(ਸੰ. ਖਡ੍ਰਸਸ੍) ਛੇ ਰਸ, ਛੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ (ਮਿੱਠਾ, ਸਲੂਣਾ, ਤਿੱਖਾ (ਚਟਪਟਾ) ਕਸੈਲਾ, ਖੱਟਾ ਤੇ ਕੌੜਾ) । ੩੧.੨

ਖੰਡ—(ਸੰ. ਖਣ੍ਡ:) 1. ਟੁਕੜਾ, ਹਿੱਸਾ, ਭਾਗ । ੧੨੬.੨[2], ੨੨੬.੧[3], ੩੨੪.੩, ੪੨੮.੩[2]
2. ਭੂਮੀ-ਖੰਡ, ਭੂ-ਖੰਡ । ੪੭.੩, ੫੩.੪, ੨੩੩.੩, ੩੦੨.੧, ੪੭੨.੪ ।
3. ਅਸਥਾਨ, ਜਗ੍ਹਾ, ਥਾਂ । ੧੨੧.੪, ੧੮੪.੨
4. (ਸੰ. ਖਣ੍ਡਨ) ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ, ਖਤਮ ਕਰਨਾ । ੩੫੬.੩, ੫੨੪.੩

ਖਨਤ—(ਸੰ. ਖਨ੍) ਖੋਦਦਾ ਹੈ, ਪੁੱਟਦਾ ਹੈ । ੩੨੬.੩, ੩੭੧.੩, ੫੬੩.੩

ਖਨਵਾਰਾ)—
ਖਨਵਾਰੇ) (ਸੰ. ਖਨਕ:) ਖਾਨ ਪੁਟਣ ਵਾਲਾ, ਖੋਦਣ ਵਾਲਾ । ੩੨੬.੩, ੩੬੬.੨, ੩੭੧.੩, ੫੪੬.੨/੫੬੩.੩

ਖਨਿ—ਖੋਦ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਖਨਤ' । ੫੪੬.੨

ਖਰ—(ਸੰ. ਖਰ:) ਖੋਤਾ, ਗੱਧਾ । ੪੪੫.੩, ੬੧੧.੧

ਖਰਬੂਜਾ—(ਫ਼ਾ. ਖਰਬੂਜ਼:) ਇਕ ਫਲ ਜੋ ਵੇਲ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ । ੧੦੬.੨

ਖਰੇ—(ਸੰ. ਖਰ) ਜੋ ਖੋਟਾ ਜਾਂ ਨਕਲੀ ਨ ਹੋਵੇ, ਸ਼ੁੱਧ । ੫੭੦.੨

ਖਲ—1. (ਸੰ. ਖਲ:) ਦੁਸ਼ਟ, ਨੀਚ । ੨੦੧.੩
2. ਮੂਰਖ, ਬੁਧੀਹੀਣ । ੨੬੮.੨, ੪੧੫.੩, ੪੭੩.੨, ੫੬੭.੪
3. (ਸੰ. ਖਲਿ:) ਤੇਲ ਵਾਲੇ ਬੀਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਉਪਰੰਤ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਫੋਗ । ੨੦੨.੧

ਖਲਾਰੇ—ਖੜ੍ਹਾ ਕੇ, ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੫੫੫.੨

ਖਵਾਇ—(ਸੰ. ਖਾਦ੍) ਖੁਆ ਕੇ । ੩੫੬.੩

ਖਵਾਏ—ਖੁਆਈ, ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ, ਦੇਖੋ 'ਖਵਾਇ' । ੭੮.੩

ਖਟਾਵੈ—ਖੁਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੩੫੭.੨

ਖੜ)— (ਸੰ. ਖਡ਼) ਘਾਹ । ੨੦੧.੧/੨੦੨.੨

ਖੜਿ)

ਖਾਇ—1. ਖਾਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਖਵਾਇ' । ੧੨੬.੧, ੫੫੬.੧[੨], ੩, ੬੧੫.੨

2. ਖਾਣ ਦੁਆਰਾ, ਖਾਣ ਨਾਲ, ਖਾਣ ਰਾਹੀਂ । ੪੪੬.੨, ੪੬੩.੧, ੪੭੦.੨

3. ਖਾਣ ਲਗੇ । ੨੨੧.੩

4. ਖਾ ਲੈਂਦਾ, ਖਾ ਲੈਂਦੀ, ਖਾਂਦਾ । ੫੫੫.੩, ੬੨੩.੧, ੬੩੪.੨

ਖਾਇਓ—ਖਾਣਾ, ਭਖਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਖਵਾਇ' । ੨੫੮.੧

ਖਾਇਯੈ—ਖਾਏਗਾ, ਦੇਖੋ 'ਖਵਾਇ' । ੫੬੩.੧

ਖਾਈਐ—1. ਖਾਵੀਏ, ਭਖੀਏ, ਚਿੱਥ ਕੇ ਨਿਗਲੀਏ, ਛਕੀਏ । ੫੪੨.੧

2. ਖਾਈਦਾ ਹੈ, ਖਾਂਦਾ ਹੈ । ੫੬੨.੧, ੬੧੦.੪

ਖਾਏ—1. ਖਾਣ ਨਾਲ, ਖਾਣ ਦੁਆਰਾ, ਦੇਖੋ 'ਖਾਇ' (2) । ੬੩.੨, ੧੫੮.੪, ੧੭੪.੩, ੨੦੧.੧, ੪੪੫.੨, ੪੭੨.੧, ੫੧੭.੪

2. ਖਾਣਾ, ਭਖਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਖਾਇਓ' । ੪੪੬.੨

3. ਖਾਕੇ, ਖਾ ਕਰਕੇ, ਖਾਣ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ, ਦੇਖੋ 'ਖਾਇ' (1) । ੨੦੧.੧, ੫੧੭.੨

ਖਾਂਡ)— (ਸੰ. ਖण्ड:) ਚੀਨੀ, ਮਿੱਠਾ । ੬੪.੨, ੧੨੨.੨, ੧੨੪.੧, ੧੨੬.੨, ੪੩੭.੧[੨],

ਖਾਂਡੁ) ੫੪੨.੧[੨], ੫੬੨.੧, ੫੬੬.੧/੧੨੩ ੨, ੫੪੨.੧

ਖਾਤ)— (ਸੰ. ਖਾਦनम्) 1. ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਖਦਾ ਹੈ, ਖਾਂਦੇ ਹਨ । ੨੦੨.੧, ੩੧੦.੩,

ਖਾਤਿ) ੩੩੨.੧, ੩੫੭.੨, ੩੬੨.੨, ੩੬੬.੩, ੪੩੬.੨, ੪੪੧.੨, ੪੬੧.੧, ੫੨੨.੨, ੫੫੬.੨, ੫੬੪.੧, ੨, ੫੬੬.੩, ੫੭੮.੨, ੫੮੬.੨, ੬੪੧.੨ ੬੪੪.੩/—

2. ਖਾਣ ਨਾਲ, ਖਾਣ ਦੁਆਰਾ, ਖਾਣ ਰਾਹੀਂ । ੪੬੬.੧[੨], ੫੧੭.੧/੫੦੬.੧

ਖਾਦਿ—(ਸੰ. ਖाद्यम्) ਖਾਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ, ਭੋਜਨ ਆਦਿ । ੩੫੩ ੨, ੩੬੬.੨

ਖਾਨ—1. ਕੁਟੰਬ, ਪਰਿਵਾਰ । ੧੬੭.੧

2. (ਸੰ. ਖानि:) ਭੰਡਾਰ, ਖਜ਼ਾਨਾ, ਜ਼ਖੀਰਾ । ੧੮੫.੨

3. (ਫ਼ਾ. ਕਾਨ) ਖਣਜ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ । ੫੬੩.੩

ਖਾਨ-ਪਾਨ—(ਸੰ. ਖਾਦनम् + ਧਾਨम्) 1. ਖਾਣ ਪੀਣ, ਖਾਣ ਅਤੇ ਪੀਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੬੦.੨, ੧੧੩.੨, ੧੭੬.੨, ੨੦੨.੨, ੩੫੪.੧, ੩੬੫.੨, ੫੬੬.੩

2. ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ । ੧੭੬.੧

3. ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਅਥਵਾ ਆਨੰਦ ਨੂੰ । ੫੦੮.੪

ਖਾਨਿ—1. ਭੰਡਾਰ, ਜ਼ਖੀਰਾ, ਦੇਖੋ 'ਖਾਨ' (2) । ੨੬੪.੩

2. ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ, ਦੇਖੋ 'ਖਾਨ' (3) । ੩੨੬.੩, ੩੭੧.੩

ਖਾਨਿ-ਪਾਨ—ਖਾਣ ਪੀਣ, ਦੇਖੋ 'ਖਾਨ-ਪਾਨ'(1) ੫੦੫.੧

ਖਾਲ—(ਪ੍ਰਾ. ਖाल <ਸੰ. ਖल्ल) ਛਿਲਕਾ । ੨੭੩.੨

ਖਿਨ—(ਸੰ. ਖ਼ਣ) ਖਿੰਨ, ਛਿੰਨ, ਪਲ, ਸਕਿੰਟ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਦਾ ਸਮਾਂ । ੫੭੦.੧, ੫੮੨.੩

ਖਿਰਨੀ—(ਸੰ. ਖीरिणी) ਮੌਲਸਰੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਦੁਧਾਰੂ ਦਰਖਤ ਜਿਸਦਾ ਨਮੋਲੀ ਵਰਗਾ ਫਲ ਅਤਿਅੰਤ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧੦੬.੨

ਖਿਲਾਇ—ਖਿੜਾਉਣਾ, ਖਿਲਾਉਣਾ (ਬੱਚੇ ਨੂੰ)। ੬੩੫.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਖੀਰ)— (ਪ੍ਰਾ. खीर<ਸੰ. क्षीरः) ਦੁੱਧ, ਦੁਗਧ । ੨੮੭.੪, ੩੪੦.੩, ੩੭੫.੩,
ਖੀਰੁ) ੫੭੦.੩, ੫੯੯.੨, ੬੩੬.੧/੫੫੫.੨
ਖੁਜਲਾਤ—(ਸੰ. खर्जनम्) ਖੁਰਕਣਾ, ਖਾਜ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਰਗੜਨਾ । ੬੨੩.੩
ਖੁਧਯਾ)— (ਸੰ. क्षुधा) ਭੁੱਖ, ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ । ੬੨੩.੧/੩੪੯.੩
ਖੁਧਿਆ)
ਖੁਧਿਆਰਥੀ—(ਸੰ. क्षुधार्तः) ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਵਿਆਕੁਲ, ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਪੀੜਿਤ । ੨੯੨.੩
ਖੁਲ)— (ਸੰ. खुड) 1. ਖੱਲ੍ਹ ਗਏ, ਵੰਝ ਨ ਰਹੇ, ਜੁੜੇ ਨਾ ਰਹੇ, ਭਿੜੇ ਨ ਰਹੇ ।
ਖੁਲੇ) ੧੮.੨, ੫੭.੩, ੧੨੬.੨, ੧੭੬.੨, ੨੫੯.੩/੨੮੩.੧
2. ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣਾ, ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣਾ, ਬੰਧਨ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ । ੧੫੪.੧, ੨, ੩/੬੩੦.੨
ਖੁਵਾਇ—1. ਖੁਆਈਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਖਵਾਇ' । ੫੬੨.੧
2. ਖੁਆ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਖਵਾਇ' । ੬੩੬.੧
ਖੁਵਾਵਈ)— ਖੁਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਖਵਾਇ' । ੬੭੪.੧/੫੬੪.੧
ਖੁਵਾਵਤ)
ਖੇਤ—1. (ਪ੍ਰਾ. खेत<ਸੰ. क्षेत्रः) ਪੈਲੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫ਼ਸਲ ਬੀਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੨੩੮.੨, ੩੯੩.੪, ੪੧੮.੧, ੪੫੧.੧, ੫੧੮.੩, ੫੩੭.੨, ੫੮੨.੨, ੫੯੫.੨, ੫੯੮.੧, ੬੩੫.੩, ੬੩੮.੧
2. ਯੁੱਧ ਭੂਮੀ, ਰਣ ਖੇਤਰ । ੨੯੬.੨, ੪੧੭.੨, ੬੧੭.੧
ਖੇਤਹਿ—ਖੇਤ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਖੇਤ' (1) । ੫੮੨.੨
ਖੇਦ)— (ਸੰ. खेदः) ਦੁਖ, ਕਸ਼ਟ, ਪੀੜਾ । ੨੬.੨, ੨੯.੨, ੪੦੯.੩, ੪੨੮.੩,
ਖੇਦੁ) ੬੩੭.੩/੨੩੯.੨, ੪੦੮.੩, ੫੧੭.੩
ਖੇਲ—1. (ਸੰ. खेलनम्) ਖੇਡ, ਤਮਾਸ਼ਾ, ਕ੍ਰੀੜਾ । ੪੭੮.੪, ੫੫੦.੧, ੫੯੧.੨
2. (ਸੰ. केल्) ਕਾਮ ਕ੍ਰੀੜਾ । ੫੬੯.੧
ਖੇਲਹੁ—ਖੇਡਣਾ, ਖੇਲਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਖੇਲ' (1) । ੬੬੦.੩
ਖੇਲਤ - ਖੇਡਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੇਖੋ 'ਖੇਲ' (1) । ੪੧੭.੧
ਖੇਲੁ—ਖੇਡ, ਦੇਖੋ ਖੇਲ (1) । ੧੫੭.੪, ੧੯੬.੩, ੨੪੩.੧
ਖੇਵਟ—(ਸੰ. कैवर्तः) ਮਲਾਹ, ਬੇੜੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੪੧੮.੩, ੫੧੬.੩[2]
ਖੈਤੇ—ਖੇਤ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ ਖੇਤ (1) । ੨੨੧.੩
ਖੋਇ—1. ਗੁਆ ਕੇ । ੨੪.੩, ੩੭.੩, ੩੯.੩, ੯੦.੧, ੯੨.੪, ੧੦੬.੧, ੧੦੭.੧, ੧੦੮.੧, ੧੨੪.੩, ੧੩੩.੨, ੧੬੦.੪, ੨੨੪.੪, ੨੮੧.੩, ੩੬੨.੪, ੪੭੬.੧, ੫੮੧.੩, ੬੬੨.੧
2. ਵਾਦੀ, ਆਦਤ, ਸੁਭਾ । ੧੮੬.੩
3. ਭੁਲਾ ਕੇ । ੧੮੬.੩
ਖੋਇਓ—ਗੁਆ ਦਿਤਾ, ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਵਿਅਰਥ ਕਰ ਦਿਤਾ । ੨੬੧.੧
ਖੋਏ—1. ਗੁਆ ਕੇ, ਦੂਰ ਕਰਕੇ । ੨੬.੪, ੩੪.੧
2. ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ, ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੫੭.੨, ੬੯.੧, ੨੮੨.੨
3. ਗੁਆ ਲਿਆ, ਜ਼ਾਇਆ ਕਰ ਲਿਆ । ੬੫੮.੪
ਖੋਜ—1. (ਸੰ. शोधः) ਢੂੰਡ ਕੇ, ਤਲਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ, ਖੋਜ ਕੇ । ੩੬੬.੨, ੩
2. ਚਿੰਨ੍ਹ, ਨਿਸ਼ਾਨ, ਪਤਾ । ੬੪੭.੪

SIKHBOOKCLUB.COM

ਖੋਜਤ—1. ਖੋਜਦਾ ਹੈ, ਢੂੰਡਦਾ ਹੈ, ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਲੱਭਦੇ ਹਨ। ੧੮੬.੩, ੨੨੩.੧, ੫੮੯.੪, ੬੪੭.੪

2. ਢੂੰਡਦਿਆਂ, ਲੱਭਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ। ੫੮੮.੪[2], ੬੪੭.੪

ਖੋਜਿ—(ਪ੍ਰਾ. ਖੋਜ੍ਜ) ਚਿੰਨ੍ਹ, ਨਿਸ਼ਾਨ, ਪੈਰ, ਖੁਰਾ, ਪਗ ਚਿਨ੍ਹ। ੪੪੦.੧[2]

ਖੋਜੀ—1. ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਲਭਣ ਵਾਲਾ। ੧੮੬.੩, ੩੬੬.੨, ੩੭੧.੩, ੫੮੭.੪, ੫੮੯.੪

2. ਪੈਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ, ਪੈੜ, ਖੁਰਾ ਨਪਣ ਵਾਲਾ, ਚੋਰੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਛਾਣਕੇ ਸੁਰਾਗ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ। ੪੪੦.੧

ਖੋਜੈ—ਖੋਜਦਾ ਹੈ, ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪੭੪.੪, ੫੪੬.੪, ੫੬੩.੩, ੫੮੭.੪, ੫੯੦.੩

ਖੋਜੋ—ਖੋਜ ਕਰਾਂ, ਲਭਾਂ, ਤਲਾਸ਼ ਕਰਾਂ। ੫੭੧.੪

ਖੋਟਸਾਰੀਓ—ਖੋਟਸਰੀਆ, ਖੋਟ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਖੋਟੇ ਸਿੱਕੇ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੫੨੩ ੨

ਖੋਟੇ—ਖੋਟ ਵਾਲਾ, ਮਿਲਾਵਟ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਸ਼ੁਧ/ਖਾਲਸ ਨਹੀਂ। ੫੭੦.੨

ਖੋਦ)— (ਸੰ. ਖਨ੍) ਖੋਦ ਕੇ, ਪੁੱਟ ਕੇ। ੨੨੪.੩, ੫੩੫.੩, ੬੦੯.੩/੧੩੬.੧,

ਖੋਦਿ) ੫੫੫.੩[2]

ਖੋਦਿਓ—ਖੋਦਣਾ, ਪੁੱਟਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਖੋਦ'। ੪੬੫.੧

ਖੋਯੋ—ਗੁਆ ਲਿਆ, ਵਿਅਰਥ ਕਰ ਲਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਖੋਇਓ'। ੬੬੪.੧

ਖੋਲਿ – (ਪ੍ਰਾ. ਖੋਲਨਾ) ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ। ੧੧.੩

ਖੋਵੈ—ਗੁਆ ਕੇ, ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ। ੩੭੦.੨

ਖੋੜਿ—(ਸੰ. ਥੋਡਸ਼ਮ੍) ਸੋਲਾਂ, ਪੰਦਰਾਂ ਤੇ ਸਤਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ੩੮੪.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਗ

ਗਉਨ—(ਸੰ. ਗਮਨ√ਗਮ੍) 1. ਚਲਣਾ, ਵਗਣਾ (ਹਵਾ ਆਦਿ ਦਾ)। ੭੪.੩, ੧੫੬.੪, ੩੬੧.੩

2. ਚਲਣਾ, ਫਿਰਨਾ, ਗਮਨ ਕਰਨਾ, ਘੁੰਮਣਾ। ੪੩੦.੪, ੪੪੯.੪, ੫੩੩.੩

ਗਉਰਾ—(ਸੰ. ਗੋਰੋਚਨਾ) ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਸੁਗੰਧਿਤ ਪਦਾਰਥ। ੧੨੪.੨

ਗਉ—(ਸੰ. ਗੋ) ਗਾ, ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਪਸ਼ੂ, ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਮਾਤਾ ਵਜੋਂ ਪੂਜਦੇ ਵੀ ਹਨ। ੧੦੨.੩[2], ੪੯੩.੩, ੫੪੭.੨, ੫੫੫.੨, ੫੮੪.੩

ਗਉਮੁਖ—ਗਉ ਵਰਗਾ ਮੂੰਹ, ਦੇਖੋ 'ਗਉ'। ੨੪੦.੧

ਗਇਓ—ਚਲੇ ਗਏ, ਲੰਘ/ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ, ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਏ। ੯.੩

ਗਇਆ—(ਸੰ. ਗਯਾ) ਬਿਹਾਰ ਜਾਂ ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ। ਬੁੱਧ ਦੇ ਇਥੇ ਤਪ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਬੋਧ ਗਯਾ' ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਸਨਾਤਨ ਧਰਮੀਲ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਿਤਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਾਧ ਤੇ ਪਿੰਡਦਾਨ ਦੀ ਰਸਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਲੋਂ ਇਥੇ ਯੱਗ ਕੀਤਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪੧੬.੧

ਗਈ—1. ਖਰਾਬ ਹੋਈ, ਰੋਗੀ ਹੋਈ (ਭਾਵ) ੧੬੧.੨
2. ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਈਆਂ । ੨੦੫.੪
3. ਢਾਂਝੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਵੰਚਿਤ ਰਹਿ ਗਈ । ੨੧੬.੩
4. ਬੀਤੀ, ਗੁਜ਼ਰੀ, (ਵਿਅਰਥ ਹੀ) 'ਜਾਣ' ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ । ੫੭੮.੪

ਗਏ—(ਸੰ. ਗਮ੍) 1. ਜਾਣ ਤੇ, 'ਜਾਣਾ' ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲਿਕ ਬਹੁਵਚਨ । ੬੬.੧, ੨੮੦.੨, ੩੭੩.੪ ।
2. ਰਹਿਣ ਤੇ । ੬੬.੩
3. ਪ੍ਰਸਥਾਨਿਤ ਹੋਏ, ਗਮਨ ਕੀਤੇ, 'ਜਾਣਾ' ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ । ੪੩੧.੧, ੨

ਗਹਤ—(ਸੰ. ਗ੍ਰਹ੍) ਪਕੜਦਿਆਂ, ਫੜਦਿਆਂ । ੩੫੬.੧

ਗਹਨ—(ਸੰ. ਗ੍ਰਹਣਸ੍) ਪਕੜਨਾ, ਫੜਨਾ । ੧੫੩.੪

ਗਹਬਰ—(ਸੰ. ਗਹ੍ਵਰ) ਸੰਘਣਾ, ਘਣਾ । ੨੩੧.੨

ਗਹਰਿ—(ਪ੍ਰਾ. ਗਹਿਰ) ਡੂੰਘਾ, ਅਥਾਹ, ਜਿਸ ਦੀ ਥਾਹ ਸੌਖਿਆਂ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੭੬.੨

ਗਹਾਈਐ—ਫੜੀਦਾ, ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਫੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਤ' । ੩੦੪.੨

ਗਹਾਏ—ਫੜਨ ਦੁਆਰਾ, ਪਕੜਾਉਣ ਦੁਆਰਾ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਤ' । ੪੬੭.੨

ਗਹਾਵੈ—ਫੜਾਉ'ਦਾ ਹੈ, ਪਕੜਾਉ'ਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਤ' । ੨੦.੩, ੪੪.੧

ਗਹਿ—ਫੜਕੇ, ਪਕੜਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਤ' । ੪੪.੧, ੧੦੬.੧, ੧੮੪.੩, ੨੪੨.੨, ੨੫੨.੧, ੩੧੮.੩, ੩੬੬.੧², ੪੨੦.੩², ੪੨੬.੪, ੪੩੫.੩, ੪੪੫.੨, ੪੬੪.੩, ੫੩੨.੧, ੫੮੦.੩, ੬੦੭.੧, ੬੬੫.੩
(2) ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਤ' । ੫੬.੨, ੪੩੬.੪, ੪੪੭.੪, ੫੨੨.੨, ੫੩੬.੩, ੫੭੫.੩
(3) ਬਿਠਾਕੇ । ੩੨੬.੧

ਗਹਿਓ—1. ਲਿਆ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ, ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਤ' । ੪੨੮.੨
2. ਫੜਿਆ, ਪਕੜਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਤ' । ੪੬੬.੩, ੬੪੮.੧

ਗਹੀ—ਫੜੀ, ਪਕੜੀ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਤ' । ੨੬੬.੨

ਗਹੀਐ—ਫੜੀਏ, ਪਕੜੀਏ । ੨੫੩.੨

ਗਹੇ)— 1. ਫੜਿਆਂ, ਫੜਨ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਤ' । ੫੭.੧, ੮੨.੩, ੮੯.੧,
ਗਹੈ) ੧੦੫.੧, ੨੮੨.੨, ੩੬੯.੩, ੩੮੮.੧, ੪੦੮.੪, ੪੬੭.੨, ੫੬੫.੧/ ੩੭੭.੨
2. ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਿਆਂ, ਧਾਰਨ ਕੀਤਿਆਂ, ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਨ' । ੧੩੨.੨, ੩੧੩.੪, ੩੬੨.੪, ੪੧੪.੨, ੪੧੬.੪, ੬੦੫.੧, ੪/—
3. ਪਕੜ ਲੈ'ਦਾ, ਫੜ ਲੈ'ਦਾ, ਫੜਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਤ' । ੨੩੧.੩/੩੬੨.੪, ੪੬੭.੪, ੪੭੩.੧, ੨, ੩
4. ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਧਾਰੀ ਰਖਦੇ ਹਨ/ਰਖਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਨ' । ੩੦੮.੩, ੬੪੧.੨/੪੨੫.੧
5. ਧਾਰੀ ਰਖੇ, ਧਾਰ ਲਏ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਨ' । ੪੪੦.੩/—
6. ਫੜੀਦੀ ਹੈ, ਲਈਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਤ' —/੫੪੪.੩, ੫੪੫.੧, ੨, ੪

ਗਹੋ²—ਫੜੋ, ਪਕੜੋ, ਦੇਖੋ 'ਗਹਤ' । ੬੦੨.੨

ਗੰਗ—1. (ਸੰ. ਗਙ੍ਗਾ) ਗੰਗਾ ਨਦੀ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ। ਇਸਦੇ ਕੰਢੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਇਸਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ੭ਫ਼.੧, ੮੮.੧², ੨੯੮.੨, ੫ਫ਼੧.੩, ਫ਼੭੩.੧

2. ਗੰਗਾ (ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਰੂਪੀ)। ੯੭.੧, ੧੫੫.੪

ਗਗਨ—(ਸੰ. ਗਗਨਸ੍) 1. ਸ਼ੂਨਯ, ਸੁੰਨ, ਭਾਵ ਅਫੁੱਰ ਤੇ ਉੱਚੀ ਇਕਾਗਰ ਅਵਸਥਾ। ੨੯.੪, ੩੧.੪, ੩੩.੨, ੨੪੭.੪, ੨ਫ਼੮.੪

2. ਆਕਾਸ਼, ਅੰਬਰ, ਅਸਮਾਨ। ੫ਫ਼.੨, ੧੨੮.੧, ੩੨੫ ੧, ੪੪ਫ਼.੧, ੫ਫ਼੭.੧, ਫ਼ਫ਼੮.੨

ਗੰਗਾ—ਗੰਗਾ ਨਦੀ, ਦੇਖੋ ਗੰਗ (1)। ੪੫ਫ਼.੨, ੪੯੧.੨, ੫੩੮.੨

ਗੰਗੋਦਿਕ—(ਸੰ. ਗਙ੍ਗਾ + ਉਦਕ) ਗੰਗਾ ਜਲ, ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਣੀ। ੫੧੫ ੩

ਗਜ—(ਸੰ. ਗਜ:) ਹਾਥੀ, ਸੁੰਡ ਵਾਲਾ ਇਕ ਵੱਡੇ ਕੱਦ ਦਾ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ। ੩੩੨.੪, ੫੩੨.੩, ੫੫੮.੪

ਗੰਜਨ—(ਸੰ. ਗञ्जन) ਹਰਾ ਦੇਣਾ, ਪਰਾਜਿਤ ਕਰਨਾ। ੨੯੫ ੩

ਗਜਰਾਜ—(ਸੰ. ਗਜਰਾਜ:) ਵੱਡਾ ਹਾਥੀ, ਬਲਵਾਨ ਹਾਥੀ। ੨੩੧.੨, ੫੨ਫ਼.੧

ਗਜਰਾਜੁ—ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸਵਾਮੀ ਐਰਾਵਤ ਜੋ ਇੰਦਰ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਵਾਹਣ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਗਜਰਾਜ'। ੩੧੩.੨

ਗਜਿੰਦ—(ਸੰ. ਗਜੇਨ्द्र:) ਤ੍ਰਿਕੂਟ ਪਰਬਤ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ 'ਗਜ' (ਹਾਥੀ)। ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਇਹ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਸੀ। ਰਿਸ਼ੀ ਅਗਸਤ ਦੇ ਸਰਾਪ ਨਾਲ ਇਹ ਹਾਥੀ ਹੋ ਕੇ ਜੰਮਿਆ। ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੇ 'ਗ੍ਰਾਹ' ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ। ੪੩੫.੩

ਗਠੀਲੇ—(ਪ੍ਰਾ. ਗੰਠਿ, ਸੰ. ग्रन्थि:) ਗੱਠਾਂ ਵਾਲਾ, ਗੰਢਾਂ ਵਾਲਾ। ੨੪੦.੪, ੩੦੮ ੩, ੪੧ਫ਼.੩

ਗਤ—(ਸੰ. ਗਤਿ) 1. ਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ, ਭਾਵ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ। ੩੫੩.੩

2. ਮੁਕਤੀ, ਮੋਕਸ਼। ੩੫੩.੪

3. ਢੰਗ, ਸਮਾਨ, ਨਿਆਈਂ। ੩੭੦.੪

4. ਅਵਸਥਾ, ਦਸ਼ਾ, ਹਾਲਤ। ੫੮੧.੩

ਗਤਨ—ਦਸ਼ਾ, ਅਵਸਥਾ, ਦੇਖੋ 'ਗਤ'(4)। ੩ਫ਼੦.੪

ਗਤਿ—1. ਢੰਗ, ਸਮਾਨ, ਨਿਆਈਂ, ਦੇਖੋ 'ਗਤ' (3)। ੩.੭, ੧ਫ਼.੧, ੩ਫ਼.੪. ੩੭.੧, ੪੩.੪, ੪੪.੩, ੫੪.੪, ੫ਫ਼.੧, ਫ਼੧.੨, ੭੦.੪, ੭੨.੪, ੭੩.੪, ੮੧.੧, ੮੮.੪, ੯੭.੨, ੧੧੩.੪, ੧੧੪.੧, ੪, ੧੩੨.੪, ੧੩੪.੪, ੧੪੭.੨, ੧੫ਫ਼.੪, ੧ਫ਼੨.੪, ੧ਫ਼੩.੪, ੧ਫ਼੪.੪, ੨੦੫.੪, ੨੧੦.੪, ੨੧੨.੨, ੨੨੨.੧, ੨੨੩.੨, ੨੨੫.੪, ੨੨੭.੩, ੨੭੭.੧, ੨੮੭.੪, ੨ਫ਼੧.੧, ੨ਫ਼੫.੧, ੨ਫ਼੭.੩, ੪, ੨ਫ਼੮.੧, ੩੦ਫ਼.੪, ੩੭੭.੩, ੩੭ਫ਼.੪, ੩ਫ਼੦.੪, ੪੨ਫ਼.੩, ੪੪੮.੪, ੫੨ਫ਼.੧, ੫੩ਫ਼.੪, ੫੮੭.੪, ੫ਫ਼੮.੪, ਫ਼੧੭.੨, ਫ਼੨੦.੪, ਫ਼੨੧.੩, ਫ਼੫ਫ਼.੨, ਫ਼ਫ਼੨.੪, ਫ਼੭੦.੧

2. ਰੀਤੀ, ਪਰੰਪਰਾ, ਮਰਿਯਾਦਾ। ਫ਼.੧, ੩, ੮.੧, ੩, ੭, ਫ਼.੨, ੩ਫ਼.੧, ੪੮.੧, ੧੨੭.੪, ਫ਼੪੮.੪

3. ਦਸ਼ਾ, ਅਵਸਥਾ, ਦੇਖੋ ਗਤ (4) । ੯.੨, ੧੪.੩, ੨੩.੨, ੪੨.੨, ੫੧.੪, ੫੬.੨, ੪, ੬੨.੪, ੬੦.੧, ੬੬.੧, ੧੦੪.੪, ੧੦੫.੪, ੧੩੮.੪, ੧੪੨.੨, ੧੬੩.੪, ੧੮੭.੩, ੧੬੮.੨, ੨੦੨.੪, ੨੩੮.੪, ੨੬੧.੪, ੨੬੨ ੪, ੨੬੩.੩, ੨੭੭.੨, ੨੮੪.੪, ੨੮੫.੪, ੨੮੬.੪, ੪੨੭.੪, ੪੪੨.੧, ੫੭੨.੨, ੬੧੬.੨, ੬੩੪.੪, ੬੬੮.੪. ੬੭੫.੩

4. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ, ਮਿਲਣਾ । ੪੫.੩, ੪੭.੩, ੮੩.੧, ੧੧੬.੩, ੧੬੫.੧, ੩੧੮.੩

5. ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਿਆਪਕ, ਰਵਿਆ ਹੋਇਆ । ੬੩.੩

6. ਗਿਆਨ, ਭੇਦ, ਰਹੱਸ । ੬੪.੧, ੭੧.੪, ੧੫੩.੪, ੧੯੬.੪, ੨੫੩.੧, ੨੭੩ ੪, ੫੩੪.੧

7. ਮਹਿਮਾ, ਵਡਿਆਈ । ੧੪੧.੬, ੧੪੩.੩, ੧੬੫.੪, ੨੩੬.੧[੬], ੨੭੦.੩, ੩੩੦.੪, ੫੦੭.੨, ੬੩੯.੨

8. ਚਾਲ, ਤੌਰ । ੧੫੭.੪, ੨੭੨.੨, ੪੫੯.੩

9. ਅਨੁਸਾਰ । ੩੩੧.੨

10. ਸ਼ਰਣ, ਸਹਾਰਾ । ੩੩੩.੧

11. ਜੁਗਤਿ । ੪੦੬.੩, ੫੭੯.੪, ੬੦੮.੧

12. ਜਾਕੇ, ਪਹੁੰਚ ਕੇ । ੬੬੪.੪

ਗਬ—(ਪ੍ਰਾ. ਗਤ੍ਥ <ਸੰ. ਗ੍ਰਨ੍ਥ:) ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਪੂੰਜੀ । ੫੮੩.੧

ਗਦਗਦ—(ਸੰ. ਗਦ੍ਗਦ) ਖੁਸ਼, ਪ੍ਰਸੰਨ । ੩੨.੪, ੧੭੧.੪, ੨੧੬.੨, ੨੫੦.੨, ੬੧੭.੪

ਗੰਧ)— (ਸੰ. ਗਨ੍ਧ:) 1. ਵਾਸ਼ਨਾ, ਮਹਿਕ । ੮.੫, ੨੭੬.੩, ੨੮੬.੪,

ਗੰਧਿ) ੩੩੦.੪/—

2. ਸੁਗੰਧ, ਖੁਸ਼ਬੂ, ਚੰਗੀ ਮਹਿਕ । ੧੫.੨, ੧੬.੨, ੫੩.੨[੪], ੭੬.੨, ੧੬੬.੩, ੧੭੦.੨, ੩੩੦.੩, ੩੩੮.੪, ੪੬੫.੨, ੬੧੪.੩/੧੮੫.੩

ਗੰਧ੍ਰਬ-ਨਗਰ—(ਸੰ. ਗਨ੍ਧਰ੍ਵਨਗਰਮ੍) ਕਲਪਿਤ ਮਿਥਿਆ ਨਗਰੀ, ਸਵੇਰੇ ਜਾਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਦੂਰ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਜਾਂ ਪਰਛਾਵੇਂ ਆਦਿ ਕਾਰਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਿਥਿਆ ਆਕਾਰ । ੧੧੭.੩, ੬੫੯.੨

ਗਨ—1. (ਸੰ. ਗਣ:) ਸਮੂਹ, ਭੰਡਾਰ । ੪੨੦.੨

2. (ਸੰ. ਗਣ੍) ਗਿਣਕੇ, ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ । ੫੮੫.੧, ੬੧੮.੩

ਗਨਉ—(ਸੰ. ਗਣਾ) ਗਿਣਾਂ, ਗਿਣਤੀ ਕਰਾਂ । ੬੬੭.੪

ਗਨਕਾ—(ਸੰ. ਗਣਿਕਾ) ਵੇਸਵਾ, ਕੰਜਰੀ । ੧੬੪.੨

ਗਨਤ—(ਸੰ. ਗਨ੍ਯਸ੍) 1. ਗਿਣਦਿਆਂ, ਗਿਣਤੀ ਕਰਦਿਆਂ । ੨੪੧.੧[੨], ੨[੩], ੪

2. ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ, ਲੇਖੇ ਵਿਚ । ੫੭੦.੪

ਗਨਿਕਾ—ਵੇਸਵਾ, ਦੇਖੋ 'ਗਨਕਾ' । ੧੬੪.੩, ੧੭੪.੪, ੨੪੦.੨, ੩੮੪.੧, ੩੮੫.੨, ੪੪੩.੨, ੪੯੦.੧

ਗਨੀ—ਗਿਣਨਾ, ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗਨ' (2) । ੨੫੦.੩

ਗਨੀਅਤ—ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੬੩੨.੩

ਗਨੇਸ—(ਸੰ. ਗਣੇਸ਼) ਗਣੇਸ਼, ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਪਾਰਬਤੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧੜ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਚੂਹਾ ਹੈ । ਰਿਸ਼ੀ ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਪੀਬੱਧ

SIKHBOOKCLUB.COM

ਕੀਤਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਇਸ ਦੀ ਹੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੬੨੭.੧

ਗੰਭੀਰ—(ਸੰ. ਗਮ੍ਭੀਰ) 1. ਸੰਜੀਦਾ, ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ । ੩੭੨.੪

2. ਗਹਿਰਾ, ਅਤਿ ਡੂੰਘਾ । ੪੦੭.੩

ਗੰਮ—(ਸੰ. ਗਮ੍ਯ, ਗਮਨੀਯ) 1. ਸੁਬੋਧ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ । ੪੦੪.੪

2. ਸੁਗਮ, ਜਿਥੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ । ੫੧੬.੪

ਗਮਾਗਮ—(ਸੰ. ਗਮ੍ਯ+ਅਗਮ੍ਯ) ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ । ੧੫੨.੩

ਗੰਮਿ—1. ਪਹੁੰਚ ਕੇ, ਜਾਕੇ, ਦੇਖੋ ਗੰਮ (2) । ੪੩.੨

2. ਗੰਮਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ । ੨੧੪.੨, ੨੭੬.੧

3. ਪਹੁੰਚਣ ਕਰਕੇ । ੨੭੬.੪

4. ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ, ਜਾਣ ਤੋਂ । ੨੭੬.੪

ਗੰਮਿਤਾ)— 1. ਪਹੁੰਚ, ਭਾਵ ਸਮਝ, ਸੂਝ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗੰਮਿ' (2) । ੨੨.੩, ੪੭.੧,
ਗੰਮਿਤੁ) ੬੩.੩, ੬੫.੪, ੮੦.੩, ੮੧.੩, ੮੨.੩, ੯੧.੪, ੧੪੨.੪, ੧੪੩.੩, ੧੮੦.੨, ੩੧੬.੧, ੩੪੩.੨, ੪੦੬.੩, ੪੨੦.੨/੩੩੮.੩

2. ਪਹੁੰਚਕੇ । ੨੮.੩, ੩੧.੧/—

ਗਯਾਨ—(ਸੰ. ਜ੍ਞਾਨਮ੍) ਸਮਝ, ਇਲਮ, ਬੋਧ, ਜਾਣਨ ਦਾ ਭਾਵ । ੫੭੪.੨, ੫੮੬.੩, ੬੦੪.੪, ੬੦੬.੪, ੬੦੮.੪, ੬੧੩.੩, ੬੨੮.੨, ੬੫੦.੨[2], ੬੫੬.੧, ੬੬੪.੩, ੬੬੬.੪

1. ਪਰਮ ਗਿਆਨ, ਪਰਮਾਤਮ ਗਿਆਨ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਸੋਝੀ । ੬੩੫.੪

ਗਯਾਨਹੀ—ਗਿਆਨ ਵਿਚ, ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਗਯਾਨ' । ੫੯੯.੪

ਗਯਾਨਿ—(ਸੰ. ज्ञानिन्) ਗਿਆਨਵਾਨ, ਗਿਆਤਾ, ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ । ੫੯੯.੪

ਗਰ—(ਸੰ. गल्, ਪ੍ਰਾ. गल) 1. ਗਲਣਾ, ਖਸਤਾ ਹੋਣਾ । ੫੬੧.੧

2. (ਸੰ. गलः) ਗਰਦਨ, ਗਲਾ, ਕੰਠ । ੫੯੫.੩

ਗਰਹਾਰ)— (ਸੰ. गलः+हारकः) ਗਲ ਦਾ ਹਾਰ । ੫੯੫.੩/੭੯.੩
ਗਰਹਾਰਿ)

ਗਰਜਤ—(ਸੰ. ਗर्जित) 1. ਗਜਦਾ, ਕੜਕਦਾ, ਗੜਗੜਾਹਟ ਕਰਦਾ । ੫੯.੩, ੩੨੫.੨

2. ਗਰਜਿਆ ਹੋਇਆ । ੧੨੮.੨

ਗਰਜਿ—(ਸੰ. ਗर्जनम्) ਗਰਜ ਕੇ, ਗੜਗੜਾਹਟ ਕਰਕੇ । ੪੪੬.੧[1]

ਗਰਧਬ—(ਸੰ. गर्दभः) ਗਧਾ, ਖੋਤਾ, ਇਕ ਜਾਨਵਰ ਜੋ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਰ ਆਦਿ ਢੋਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੩੮੬.੩, ੪੪੭.੩, ੫੩੨.੩

ਗਰਬ)— (ਸੰ. ਗर्ब) 1. ਹੰਕਾਰ, ਅੱਭਮਾਨ । ੬.੩, ੧੩੨.੧, ੫੩੨.੨, ੬੦੧.੨,
ਗਰਬੁ) ੪/੬.੩, ੫੧੦.੩

ਗਰਬੈ—ਹੰਕਾਰ ਕਰੇ, ਅਭਿਮਾਨ ਕਰੇ, ਦੇਖੋ 'ਗਰਬ' । ੫੨੭.੧

ਗਰਭ—(ਸੰ. ਗर्भ) 1. ਹਮਲ, ਪੇਟ ਵਿਚ ਬੱਚਾ ਹੋਣਾ । ੩੬੫.੩, ੩੭੭.੩, ੬੩੭.੩

2. ਕੁੱਖ, ਬੱਚੇਦਾਨੀ । ੪੫੦.੪, ੫੬੬.੧

ਗਰਿ—ਗਲਣਾ, ਖਾਵ ਮੁਰਝਾਣਾ ਦੇਖੋ 'ਗਰ' (1) । ੫੧੮.੧

ਗਰੂ—(ਸੰ. ਗੁਰੂ) ਭਾਰੀ, ਬੋਝਲ ਭਾਵ ਮਹਾਨ, ਵੱਡਾ ੪੨੨.੪

ਗਰੋ— 1. ਗਲ ਨਾਲ, ਗਲਵੇਂ ਵਿਚ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗਰ' (2) । ੨੨੪.੨

2. ਗਲਾ, ਗਰਦਨ । ੬੩੬.੧

ਗਲੀ— (ਸੰ. ਗਲਿਤ) ਗਲ ਗਈ, ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ । ੪੫੦.੪

ਗਵਨ—(ਸੰ. ਗਮਨਮ੍) 1. ਚਲਣਾ, ਵਗਣਾ (ਪਉਣ ਦਾ) । ੭੪.੪, ੩੧੩.੩, ੫੪੯.੧, ੬੩੮.੩

2. ਤੁਰਨਾ, ਚਲਣਾ, ਜਾਣਾ । ੭੬.੪, ੯੧.੨, ੧੪੭.੨, ੨੦੩.੩, ੨੯੦.੩, ੨੯੧.੨, ੪੦੦.੨, ੪੪੭.੨, ੫੨੦.੨, ੫੪੮.੨, ੬੨੮.੩, ੬੬੭.੧

3. ਚਲਣ ਕਰਕੇ, ਵਗਣ ਕਰਕੇ (ਪਉਣ ਦਾ) । ੯੫.੧

4. ਚਲਕੇ, ਤੁਰਕੇ । ੨੭੯.੪

5. ਘੁੰਮਣਾ, ਭਰਮਨ ਕਰਨਾ (ਮਨ ਦਾ) । ੩੧੩.੧

6. ਚਲਣਾ, ਵਗਣਾ (ਪਾਣੀ ਦਾ) । ੨੮੬.੧, ੨੯੦.੧, ੩੦੬.੧, ੪੨੬.੧, ੬੨੯.੧

7. ਯਾਤਰਾ, ਤੀਰਥਾਂ ਆਦਿ ਪਵਿਤਰ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਸਫਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੫੪੩.੩

8. ਪਹੁੰਚਣਾ । ੬੩੬.੨

ਗਵਰਿ—(ਸੰ. ਗੌਰੀ) ਪਾਰਵਤੀ, ਹਿਮਾਲਾ ਦੀ ਪੁਤਰੀ ਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ । ੬੨੭.੧

ਗੜ—(ਸੰ. ਗਡ:) ਕਿਲਾ, ਕੋਟ, ਦੁਰਗ, ਜੰਗ ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਆ ਲਈ ਬਣਾਈ ਇਮਾਰਤ । ੫੪੪.੨[2]

ਗੜਯੋ—(ਪ੍ਰਾ. ਗਡ੍ਡ < ਸੰ. ਗਰ্ਤ:) 1. ਗਡਿਆ ਹੋਇਆ, ਭਾਵ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ । ੬੨੪.੨

2. ਗਡ ਲਿਆ, ਭਾਵ ਟਿਕਾ ਲਿਆ । ੬੪੮.੨

ਗੜਿ—1. ਗੱਡ ਕੇ, ਠੋਕ ਕੇ, ਜੜਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਗੜਯੋ' । ੩੮੧.੩

2. ਘੜਕੇ, ਭਾਵ ਬਣਾ ਕੇ । ੩੯੧.੧[4]

ਗੜੈ—ਪੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਖੋਦਦਾ ਹੈ, ਦੇਖ 'ਗੜਯੋ' । ੫੯੩.੨

ਗਾਉ—(ਸੰ. ਗ੍ਰਾਮ:) ਪਿੰਡ, ਗਰਾਮ । ੧੬੭.੨, ੪੬੭.੩

ਗਾਇ—1. (ਸੰ. ਗਾਯਨਮ੍) ਗਾਕੇ, ਮਧੁਰ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਅਲਾਪ ਕੇ । ੪੨੦.੨[2], ੬੦੨.੧, ੬੧੧.੪, ੬੧੩.੨

2. (ਸੰ. ਗੋ) ਗਊ, ਗਾਂ । ੪੪੧.੧, ੪੪੪.੧

3. ਕਹਿੰਦਾ, ਬੋਲਦਾ । ੫੭੭.੩

ਗਾਇਨ—1. ਗਊਆਂ ਨੂੰ, ਗਾਈਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗਾਇ' (2) । ੪੧੮.੧

2. (ਸੰ. ਗਾਯਨ:) ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕੀਰਤਨੀਆਂ, ਰਾਗੀ । ੫੬੭.੪

3. ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਸੰਗੀਤਕਾਰ । ੫੮੮.੨

ਗਾਇਓ—ਗਾਇਆ, ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਗਾਇਨ'(2) ੫੦੪.੩, ੫੪੩.੧

ਗਾਇਬੋ—(ਸੰ. ਗਾਨਮ੍) ਗਾਉਣਾ, ਸੁਰ ਵਿਚ ਅਲਾਪਣਾ । ੬੩੧.੪

ਗਾਈਅਤ)— ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ/ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ । ੪੩੬.੬/੩੮੨.੧

ਗਾਈਅਤਿ)

ਗਾਈਐ—1. ਗਾਉਣਾ ਕਰੀਏ । ੩੦੪.੪

2. ਗਾਵਾਂਗੇ, ਗਾਉਣਾ ਕਰਾਂਗੇ । ੫੦੦.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਗਾਏ—ਗਾਉਣ ਦੁਆਰਾ, ਗਾਉਣ ਰਾਹੀਂ, ਦੇਖੋ 'ਗਾਇ' (2) ੪੦੮.੩, ੪੩੯.੪

ਗਾਹਕ—(ਪ੍ਰਾ. ਗਾਹ੍ਹਕ<ਸੰ. ਗ੍ਰਾਹ੍ਹਕ) 1. ਖਰੀਦਦਾਰ, ਖਰੀਦਣ ਵਾਲਾ। ੬੭.੨, ੪੫੪.੧

2. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੭੬.੩

ਗਾਹਕੇ—1. ਗਾਹਕ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਗਾਹਕ'(1) ੧੧੪.੧, ੫੬੨.੩

2. ਦਾ ਗਾਹਕ, ਦਾ ਇਛੁੱਕ। ੫੦੮.੪

ਗਾਗਰਿ—(ਸੰ. ਗਰ੍ਗਰ:) ਘੜਾ, ਮਟਕਾ। ੩੮੮.੩[2]

ਗਾਜਿ—(ਸੰ. ਗਰ੍ਜ:) ਗਜਕੇ, ਚਿੰਘਾੜ ਕੇ। ੫੨੬.੧

ਗਾਜੇ—(ਸੰ. ਗਰ੍ਜੰਨਮ੍) ਗਰਜਦਾ ਹੈ, ਦਹਾੜਦਾ ਹੈ। ੫੩੧.੩

ਗਾਂਠ—(ਪ੍ਰਾ. ਗਾਂਠਿ<ਗ੍ਰਨ੍ਥਿ) ਗੰਢ (ਲਾੜੀ ਲਾੜੇ ਦੇ ਪਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਨ੍ਹਣ ਲਈ)। ੬੨੭.੪

ਗਾਂਠਨੁ—ਗੰਢਾਂ, ਗਠਾਂ (ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ) ਦੇਖੋ 'ਗਾਂਠ'। ੩੦੭.੨

ਗਾਂਡਾ (ਸੰ. ਕਾਣ੍ਡ:) ਗੰਨਾ, ਕਮਾਦ, ਇਖ। ੧੦੬.੧

ਗਾਡੀ—(ਸੰ. ਗਰ੍ਤ੍ਤੀ) ਗੱਡੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਘੋੜੇ ਜਾਂ ਬਲਦ ਆਦਿ ਖਿਚਦੇ ਹਨ। ੪੦੪.੨

ਗਾਤ)— 1. (ਸੰ. ਗਾਤ੍ਰਮ੍) ਸਰੀਰ, ਦੇਹ। ੧੭੪.੩, ੪੪੧.੨, ੪੩੩.੨,

ਗਾਤਿ) ੪੬੯.੧, ੫੨੦.੩, ੫੬੪.੪, ੫੭੨.੩, ੬੦੫.੩, ੬੨੩.੩, ੬੪੧.੨, ੬੪੪.੩, ੬੬੦.੩/੪੬੯.੧, ੫੦੬.੧, ੫੧੭.੧

2. ਹੈ ਜਾਂਦਾ। ੫੫੭.੨/—

3. ਹਾਲਤ, ਦਸ਼ਾ, ਅਵਸਥਾ। ੬੧੭.੩/—

ਗਾਥ—(ਸੰ. ਗਾਥਾ) ਕਥਨ, ਗਲਬਾਤ। ੬੩੦.੪

ਗਾਥਾ—ਬਚਨ, ਗਲਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਗਾਥ'। ੬੩੪.੨

ਗਾਂਧੀ—(ਸੰ. ਗਾਨ੍ਧਿਕ:) ਅਤਾਰ, ਇਤਰ/ਫੁਲੇਲ ਤੇ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਆਦਿ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ। ੬੭੫.੩

ਗਾਨੇ—ਗਾਉਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗਾਇਬੋ'। ੨੭੧.੩

ਗਾਯਨ—ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕੀਰਤਨੀਆਂ, ਰਾਗੀ, ਦੇਖੋ 'ਗਾਇਨ' (2)। ੫੬੬.੪

ਗਾਯਬੋ—ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਗਾਇਬੋ' ੫੬੦.੪

ਗਾਰ—(ਸੰ. ਗਲ੍) ਗਾਲਕੇ, ਪਿਘਲਾ ਕੇ। ੬੧੪.੨[2]

ਗਾਰਿ)— (ਸੰ. ਗਾਲਿ:) ਗਾਲ੍ਹ, ਅਪਸ਼ਬਦ, ਦੁਰਬਚਨ। ੩੩੧.੪, ੩੬੩.੩, ੪੬੪.੧/

ਗਾਲ) ੪੪.੩

ਗਾਵਈ—ਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ੨੭੦.੩

ਗਾਵਹਿ)— 1. ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨.੬/੩੪੧.੨

ਗਾਵਹੀ) 2. ਗਾਉਣਗੇ। —/੩੬੭.੧

ਗਾਵਹੁ—ਗਾਵੋ, ਗਾਇਨ ਕਰੋ। ੬੨੭.੩

ਗਾਵਤ)—1. ਗਾਉਂਦਿਆਂ, ਗਾਇਨ ਕਰਦਿਆਂ ੨੮੩.੨, ੪੨੩.੪, ੫੮੮.੨[2]/—

ਗਾਵੈ)

2. ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ/ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ/ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੫੦੧.੪, ੫੩੦.੪, ੬੪੭.੩/੧.੬, ੫੬੬.੪, ੫੬੭.੪

3. ਗਾਈਏ, ਗਾਇਨ ਕਰੀਏ। ੬੦੭.੨/—

ਗਿਆਨ—(ਸੰ. ਜ੍ਞਾਨਮ੍) 1. ਬੋਧ, ਸਮਝ, ਇਲਮ, ਜਾਣਕਾਰੀ। ੯.੨[1], ੧੨.੨[2], ੪,

੧੩.੨, ੧੮.੩, ੧੯.੪, ੨੧.੨, ੨੨.੨, ੨੬.੩, ੫੫.੩, ੫੮.੩, ੬੦.੩, ੬੩.੩, ੭੩.੨, ੮੧.੨, ੮੪.੧, ੮੬.੨, ੯੦.੩, ੧੧੫.੩, ੧੩੧.੩, ੧੩੫.੧, ੧੩੭.੪, ੧੩੮.੧, ੨, ੧੩੯.੧, ੧੪੦.੨, ੧੪੨.੨, ੧੪੩.੩, ੧੪੬.੧, ੧੪੮ ੨, ੧੫੧.੪, ੧੫੭.੨, ੧੭੦.੪, ੧੮੮.3, ੧੯੨.੨, ੧੯੩.੩, ੧੯੬.੪, ੧੯੭.੨, ੨੧੧.੩, ੪, ੨੧੪.੨, ੨੨੦.੧, ੨੨੬.੪, ੨੩੧.੪, ੨੪੨.੪, ੨੪੭.੪, ੨੪੮.੩, ੨੪੯.੪, ੨੫੪.੩, ੨੫੭.੧, ੨੬੩.੩, ੨੬੫.੩, ੨੬੮.੨, ੨੬੯.੨, ੨੭੧.੪, ੩੦੧ ੪, ੩੨੮.੧, ੩੩੩.੬, ੩੫੮.੧, ੩੬੫.੨, ੩੬੬.੨, ੪੦੪.੪, ੪੧੨.੨, ੪੨੦.੪, ੪੨੬.੨, ੪੩੧.੪, ੪੩੨.੨, ੪੩੬.੪, ੪੬੬.੨, ੪੮੨.੧, ੪, ੪੮੬.੨, ੪੬੦.੧, ੫੧੦.੪, ੫੧੧.੪, ੫੨੬.੪, ੫੨੬.੩, ੫੩੧.੪, ੫੩੪.੪, ੫੪੦.੩, ੫੫੧.੪

2. ਸ਼ਾਸ਼ਤਰਾਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਬੋਧ । ੪੨.੨[3]

3. ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ, ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼, ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਸੂਝ । ੪੩.੩, ੪੫.੩, ੫੦.੪, ੫੧.੨, ੫੫.੪, ੬੦.੩, ੭੬.੪, ੮੨.੧, ੮੮.੪, ੯੭.੧, ੯੮.੪, ੧੦੬.੪, ੧੪੫.੪, ੧੭੮.੨, ੨੧੪.੪, ੨੭੭.੪, ੨੮੩.੩, ੩੦੫.੪, ੩੧੨.੪, ੩੨੨.੨, ੪੦੬.੪, ੪੧੨.੪, ੪੮੫.੪

4. ਪਰਮਾਤਮ ਗਿਆਨ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਸੋਝੀ । ੧੦੨.੪, ੧੧੪.੩, ੧੬੦.੨, ੨੧੫ ੨, ੨੪੩.੩, ੨੭੬.੧, ੨੮੨.੩, ੨੮੭.੪, ੨੬੫.੨, ੩੨੦ ੪, ੩੨੧.੩, ੩੨੨.੪, ੩੬੪.੪, ੪੦੧.੪, ੪੦੫.੪[2], ੫੪੧.੪, ੫੪੨.੩

5. ਗਿਆਨੀ, ਵਿਚਾਰਵਾਨ ' ੧੪੬.੧

6. ਪਰਮਾਤਮਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ । ੫੪੨.੩[2]

ਗਿਆਨ-ਗੋਸਟਿ—(ਸੰ. ਜ੍ਞਾਨਸ੍ + ਗੋਸ਼੍ਠਿ) ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ । ੪੮੭.੪

ਗਿਆਨਨ—ਗਿਆਨਾਂ, 'ਗਿਆਨ' ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਦੇਖੋ 'ਗਿਆਨ' । ੩੭੬.੪

ਗਿਆਨੀ—(ਸੰ. ਜ੍ਞਾਨਿਨ੍) ਗਿਆਨਵਾਨ, ਬੁਧੀਮਾਨ, ਆਲਮ, ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ । ੪੮.੩, ੩੨੮.੧

ਗਿਆਨੀਐ—ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਬੁਧੀਮਾਨ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਗਿਆਨੀ' । ੧੦੪.੪, ੨੪੫.੪

ਗਿਆਨੁ —1 ਬੋਧ, ਸਮਝ, ਦੇਖੋ 'ਗਿਆਨ' (1) । ੩੧੭.੧

2. ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼, ਗੁਰਸ਼ਬਦ, ਦੇਖੋ 'ਗਿਆਨ' (3) । ੩੭੬.੪

ਗਿਆਨੇ—ਬੋਧ, ਸਮਝ, ਤੁਕਾਂਤ ਵਿਕਾਰ, ਦੇਖੋ 'ਗਿਆਨ' (1) । ੧੮੧.੩

ਗਿਰ—(ਸੰ. ਗਿਰਿ:) 1. ਪਹਾੜ, ਪਰਬਤ, ਧਰਤਾਂ ਚਟਾਨਾਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਟਿੱਲਾ । ੨੩੦.੪, ੨੫੫.੨, ੫੪੩.੩

2. ਗਿਰਨਾ, ਡਿਗਣਾ, ਭਾਵ ਝੜਨਾ । ੪੯੭.੧

ਗਿਰਗਟ—ਕੋਜ਼ੂ ਕਿਰਲਾ, ਗਲਗਚਿ, ਛਿਪਕਲੀ ਦੀ ਨਸਲ ਦਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ ਜੋ ਕਦੀ ਰੰਗ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੪੬੦.੧

ਗਿਰਤ—(ਸੰ. ਗਲਨਮ੍) 1. ਗਿਰਨਾ, ਚੋਣਾ । ੪੧੯.੩

2. ਡਿਗਣਾ, ਥੱਲੇ ਆਉਣਾ । ੪੭੩.੧

ਗਿਰਧਰ —(ਸੰ. ਗਿਰਿ + ਧਰ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਦੇ ਗੋਵਰਧਨ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਚੁਕਿਆ ਸੀ । ੬੭੧.੧

ਗਿਰਵਰ—(ਸੰ. ਗਿਰਿ + ਵਰ) ਉਤਮ ਪਹਾੜ, ਸੁੰਦਰ ਪਰਬਤ । ੪੧੬.੩

ਗਿਰਵਰਧਰ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗਿਰਧਰ' । ੫੫੬.੧

ਗਿਰਿ—ਡਿਗਣਾ, ਗਿਰਨਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗਿਰਤ' (2) । ੬੫.੨

ਗਿਰੇ—ਡਿਗੇ ਹੋਏ, ਝੜੇ ਹੋਏ, ਦੇਖੋ 'ਗਿਰਤ' (2) । ੫੬੨.੧

ਗਿਰੇ—ਗਿਰਦਾ, ਡਿਗਦਾ, ਥਲੇ ਆਉਂਦਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗਿਰਤ' (2) । ੬੧੬.੩

ਗੀਤ—(ਸੰ. ਗੀਤਿ:) ਗਾਣਾ, ਗਾਉਣ, ਗਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਛੰਦ ਆਦਿ । ੩੮੨.੧

ਗੀਤਾ—(ਸੰ. ਗੀਤਾ) ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ, ਗੁਰੂ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੱਤਵਾਂ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਵ ਗੀਤਾ, ਰਾਮ ਗੀਤਾ, ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਆਦਿ । ੪੪੭.੧, ੫੪੦.੧

ਗੁਆਰ—(ਪ੍ਰਾ. ਗੋਵਾਲ < ਸੰ. ਗੋਪਾਲ:) ਗੁਆਲਾ, ਗਊਆਂ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ । ੪੧੮.੧

ਗੁਹਜ)— (ਸੰ. ਗੁਹ੍ਯ) 1. ਗੁਪਤ, ਅਪ੍ਰਗਟ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ । ੧੪੭.੨/

ਗੁਹਜੁ) ੨੯੧.੨

2. ਗੁਝ, ਜਿਸਦਾ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ । ੩੦੫.੪/—

ਗੁਹਾਰ—(ਸੰ. ਗੋ+ਹਾਰ) ਗਊ ਹਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਪਿਛੇ ਖੋਜ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਲੱਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ । ੧੬੭.੨

ਗੁੰਗ)— (ਫ਼ਾ. ਗੁੰਗ) ਗੂੰਗਾ, ਜੋ ਬੋਲ ਨ ਸਕੇ । ੨੬੪.੩, ੩੧੪.੪, ੩੧੫.੧, ੨[3], **ਗੁੰਗਾ**) ੩, ੩੫੨.੨, ੪੩੨.੩, ੪੭੪.੩[2]/੪੭੫.੩

ਗੁੰਜਤ—(ਸੰ. ਗੁञ्जनम्) ਗੁੰਜਾਰ, ਝਨਕਾਰ, ਭਿੰਨੀ ਭਿੰਨੀ ਆਵਾਜ਼ । ੩੩੫.੨

ਗੁੰਜਾਫਲ)— (ਸੰ. ਗुञ्जा) ਰੱਤੀ, ਗੁੰਜਾ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਝਾੜੀ ਦਾ ਲਾਲ **ਗੁੰਜਾਫਲੁ**) ਸਿਰੇ ਵਾਲਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਫਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਾਰ ਆਦਿ ਤੋਲ ਵਜੋਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ । ੩੮੩.੪/੩੮੬.੨

ਗੁੰਜਾਰ—ਗੁੰਜਣਾ, ਭਿੰਨ ਭਿੰਨਾਉਣਾ, ਘੁੰ ਘੁੰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗੁੰਜਤ' । ੩੬੭.੨, ੬੦੬.੧

ਗੁੰਜਾਰਤ—ਗੁੰਜਦੇ ਹੋਏ, ਦੇਖੋ 'ਗੁੰਜਤ' । ੫੬੭.੩

ਗੁਟਕਾ—(ਸੰ. ਗੁटिका) ਗੋਲੀ, ਵੱਟੀ, ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਵੱਟ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗੋਲੀ। ੪੬੯.੩

ਗੁਠਲੀ—(ਪ੍ਰਾ. ਗੁਡਿਆ < ਸੰ. ਗुटिका) ਗਿਟਕ, ਫਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਬੀਜ । ੧੦੬.੨

ਗੁਡੀ)— ਪਤੰਗ, ਪਤਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਬਣਿਆ ਖਿਡੌਣਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਡੋਰ ਬਨ੍ਹ ਕੇ ਬੱਚੇ **ਗੁਡੀਆ**) ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ । ੬੫.੧, ੪੭੮.੩/੬੫.੧

ਗੁਨ—(ਸੰ. ਗੁण.) 1. ਸਿਫ਼ਤ, ਸ਼ਲਾਘਾ, ਉਸਤਤੀ । ੨.੬, ੪੦੮.੩, ੪੨੦.੨, ੪੬੬.੨, ੪੬੬.੨, ੬੦੨.੧. ੬੨੦.੨

2. ਸਗੁਣ, ਉੱਤਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਸਦਗੁਣ । ੬.੭, ੭੬.੩, ੨੦੬.੨, ੨੨੦.੧, ੩੪੫.੨, ੩੫੮.੧, ੩੮੧.੪, ੪੨੫.੪, ੪੩੧.੪, ੪੬੧.੪, ੫੮੩.੧, ੬੧੧.੧, ੬੧੨.੨, ੬੨੧.੩. ੬੩੦.੪, ੬੪੯.੨

3. ਗੁਣ, ਸੁਭਾ, ਆਦਤ । ੨੩.੩, ੪੨੬.੧

4. ਗੁਣ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ/ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ । ੧੨੩.੪, ੧੫੭.੩, ੨੬੫.੩, ੩੯੭.੧, ੫੧੧.੪, ੫੧੬.੧, ੬੦੦.੨, ੬੫੦.੨[2], ੬੫੫.੨

5. ਗੁਣਾਂ, ਸੰਖਿਆਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਲਗਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ । ੧੩੧.੪, ੬੫੪.੩

6. ਭਲਾ, ਨੇਕੀ । ੩੨੬.੪, ੫੦੪.੪[3]

SIKHBOOKCLUB.COM

7. ਲਾਭ, ਫ਼ਾਇਦਾ । ५१६.२

ਗੁਨ ਸਾਗਰ—(ਸੰ. ਗੁਣ:+ਸਮੁਦ्र:) ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ । ५२८.४

ਗੁਨ ਨਿਧਾਨ—(ਸੰ. ਗੁਣ:+ਨਿਧਾਨਮ्) ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ, ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ । ४२०.२, ६०२.१

ਗੁਨਨਿਧਿ—(ਸੰ. ਗੁਣ:+ਨਿਧਿ:) ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ, ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ । २०६.२, ४६६.२, ५११.४

ਗੁਨਨੁ—ਸਦ ਗੁਣ, ਸਗੁਣ, ਗੁਣ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਗਣ' (2) । ११८.१, ११६.१, ३०२.३

ਗੁਨਾਉ—ਲਾਭ, ਫਲ, ਮਹੱਤਵ ਦੇਖੋ 'ਗਨ' (7) । ३७७.१, २, ३, ४

ਗੁਨਾਦਿ—ਗੁਣ ਆਦਿਕ, ਭਾਵ ਉਤਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਗੁਨ (2) । ३६६.३

ਗੁਨੀ—ਗੁਣਾਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗੁਨ' (6) । ६५३.४

ਗੁਨੀਨ—(ਸੰ. ਗੁਣਿਨ्) ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ, ਗੁਣੀ, ਗੁਣਯੁਕਤ । ५६६.२

ਗੁਨੁ—(ਸੰ. ਗੁਣ:) 1. ਰੱਸੀ, ਲੱਜ, ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਲੰਬੀ ਰੱਸੀ । ४५१.२

2. ਸਗੁਣ, ਦੇਖੋ ਗੁਨ (2) । ५४७.३

ਗੁਨੋ—ਗੁਣਾਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗੁਣ' (6) । १२१.१, ६६४.३

ਗੁਪਤ—(ਸੰ. ਗੁप्त) ਅਪ੍ਰਗਟ, ਗੁੱਝਾ, ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ । ६१.२, ६६.४, १३२.४, ३४२.२, ३६३.४, ४११.४

ਗੁਫਾ—(ਸੰ. ਗੁहा) ਕੰਦਰਾ, ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੋਹ, ਪਹਾੜਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਜਾਨਵਰਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਛਿਪਣ ਜਾਂ ਓਟ ਲੈਣ ਲਈ ਬਣੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਥਾਨ । २२४.३

ਗੁਰ—(ਸੰ. ਗੁरू) 1. ਵਡਾ, ਮਹਾਨ । २१.३

2. ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਗੁਰੂ । ३.६, ५.१, ३, ८, ६.१, ८², ७.६, ७

3. ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ਕ, ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰੱਬ-ਗਿਆਨ ਦਾਤਾ । ६.१, ३, ७.२, ४, ११.१, १५.३, १७.२², २१.४, २२.१, २६.१, २८.१, २९.१, ३२.२, ४, ३६.१, २², ३, ३७.१, ३८.१, ४५.१, ४७.३, ५०.१, २, ३, ४, ५१.३, ५४.२, ४², ५५.१, २, ३², ५६.४², ५७.२, ३, ५८.१, ३, ६१.३, ६१.४, ६३.१, २, ६६.४, ७८.१, ७९.४, ८२.२, ८५.१, ८६.४, ९१.१, २, ९७.१, २, ९९.१, १०१ ४², १०२.४, १०३.१, ४, १०६.१, १०८.४, १०९.४, ११०.४, १११.१, २, ३, ११४.३, ११८.४, १२०.४, १२१.४, १३५.१², २², ३², १३७.४, १३८.२, १३९.४, १४१.४, १४५.४, १४८.४, १४९.४, १५०.२, १५२.४, १६५.१, १६६ ४, १७१.१, १७८.२, १८२.४, १८६.४, १८९.१, १९१.१, १९५.३, ४, १९९.३, २१४.१, २, २१५.२, २१६.२, ३, ४, २१७.४, २१८.१, २२१.४, २२५.१, २२६.४, २३३.४, २४१.४, २४३.३, २४४.४, २४९.१, २५५.४, २६०.२, ३. २६१.१, ३, २६२.१, २६८.१, २७०.४, २७६.१, २७७.१, ४, २८१.१, ४, २८३.१, २९२.४, २९५.२, ३००.४, ३०५.४, ३०७.४, ३१९.२, ३, ३२०.४, ३२२.१, २, ३३५.१, ३३६.१, ३३७.४, ३४९.४, ३५४.४, ३५५.४, ३५७.४, ३६३ ४, ३६४.४, ३६९.४, ३७३.४, ३७४.४, ३७६.४, ३७७.४, ३७९.४, ३८०.४, ४०२.४, ४०९.४, ४१२.४,

੪੧੩,੪, ੪੧੮.੪, ੪੨੭.੧, ੪੨੮.੪, ੪੩੦.੪, ੪੩੯.੪, ੪੫੧ ੪, ੪੬੪.੪, ੪੭੩.੪, ੪੮੫.੪, ੪੯੪.੪, ੪੯੯.੧, ੫੦੫.੪, ੫੦੭.੪, ੫੦੮.੧, ੫੧੧.੪, ੫੧੫.੪, ੫੧੬.੪[2], ੫੧੮.੪, ੫੨੧.੨, ੫੩੫.੪, ੫੩੬.੪, ੫੩੮.੪, ੫੪੧ ੨, ੪, ੫੪੨.੪[2], ੫੪੩.੪, ੫੪੭.੪, ੫੫੧.੩, ੫੫੩.੪[2], ੫੫੭.੪, ੫੫੮.੪, ੫੬੬.੪, ੫੮੪.੪, ੫੮੬.੪, ੬੦੦.੪, ੬੦੩.੪, ੬੦੭.੪, ੬੦੬.੪, ੬੧੩.੧, ੬੧੪.੪, ੬੨੮.੨, ੪, ੬੩੧.੪, ੪੩੫.੪, ੬੩੮ ੪, ੬੩੬.੪, ੬੭੨.੩, ੬੭੪.੪

4. (ਸੰ. गुड:) ਗੁੜ, ਗੰਨੇ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਕਾੜ੍ਹ ਕੇ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਭੇਲੀਆਂ। ੪੮.੩, ੨੭੩.੨

ਗੁਰਉਪਦੇਸ—(ਸੰ. गुरु+उपदेश:) ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਗੁਰ ਸਿੱਖਿਆ। ੨੩੪.੪

ਗੁਰਈ—ਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਤਾਈਂ, ਦੇਖੋ 'ਗੁਰ'(3) ੧੪੪.੧

ਗੁਰਸਬਦ ਗੁਰਸਬਦੁ)— (ਸੰ. गुरु+शब्द:) ਗੁਰਵਾਕ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼। ੩੬.੩, ੬੧.੩, ੧੪੬.੪, ੨੬੮.੨, ੨੮੩.੩, ੩੪੦.੨, ੪੪੦.੪, ੪੪੬.੨, ੪੬੬.੨, ੫੩੩.੪, ੫੪੦.੪, ੫੬੫.੪, ੫੬੬.੫, ੫੭੦.੪, ੫੮੫.੪, ੬੧੧.੪/੫੦੮.੨, ੫੩੦.੪, ੫੮੮.੪.

ਗੁਰ ਸਾਗਰ—(ਸੰ. गुरु+सागर:) ਸਾਗਰ ਸਮਾਨ ਗੁਰੂ। ੫੨੫.੪

ਗੁਰਸਿਖ—(ਸੰ. गुरु+शिष्य:) 1. ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਭਾਵ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦਾ ਅਨੁਯਾਈ। ੨੧.੪, ੩੬.੪, ੩੭.੨, ੩੮.੨, ੫੭.੧, ੬੬.੪, ੭੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੮.੧, ੮੪.੪[3] ੮੫.੩, ੮੮.੧, ੯੧.੧, ੯੪.੧, ੧੦੦.੪, ੧੦੧.੪, ੧੦੯.੪, ੧੧੯.੪, ੧੨੦.੪, ੧੨੧.੪, ੧੩੫.੪, ੧੪੪.੩, ੧੪੯.੧, ੨[2], ੩[3], ੪, ੧੫੧.੨, ੧੬੭.੪, ੧੮੭.੪, ੧੮੮.੪, ੧੯੨.੧, ੧੯੩.੧[3], ੧੯੪.੧, ੧੯੫.੧[2], ੪, ੧੯੭.੪, ੨੬੦.੧, ੨੬੩.੧, ੨੮੪.੧, ੩੦੮.੪, ੩੦੯.੧, ੩੧੬.੩, ੩੧੭.੪, ੩੧੮.੪, ੩੨੩.੪, ੩੨੪.੪, ੩੪੧.੧, ੪, ੩੪੩.੩, ੩੫੧.੪, ੩੬੦.੪, ੩੬੧.੪, ੩੬੨.੪, ੩੭੧.੪, ੩੯੩.੪, ੩੯੫.੪, ੪੪੧.੪, ੪੪੨.੪, ੪੪੮.੧, ੪੪੯.੧, ੪੬੩.੪, ੪੬੪.੪[3], ੪੬੭.੪, ੪੭੭.੪, ੪੯੭.੪, ੫੧੪.੪, ੫੧੮.੪, ੫੫੧.੧, ੫੫੯.੪, ੫੬੨.੪, ੫੬੩.੪, ੫੬੮.੪, ੬੧੩.੩, ੬੭੩.੧

2. ਗੁਰਸਿੱਖਿਆ, ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। ੧੪੪.੩, ੧੪੯.੧[2], ੨[2], ੩, ੪

ਗੁਰਸਿਖਨ—1. ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤਾਈਂ' ਦੇਖੋ 'ਗੁਰਸਿੱਖ'। ੩੫.੨, ੩, ੪, ੪੫੫.੪

2. ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ। ੩੭੩.੪, ੩੭੮.੪, ੩੮੪.੪, ੩੮੫.੪, ੪੮੨.੪, ੪੮੩.੪, ੫੪੩.੪

3. ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ। ੩੯੦.੪

ਗੁਰਗਯਾਨ ਗੁਰਗਿਆਨ ਗੁਰਗਿਆਨੁ ਗੁਰਗਿਆਨੇ)— (ਸੰ. गुरु+ज्ञानम्) ਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। ੫੮੬.੩, ੫੯੯.੪, ੬੦੬.੪, ੬੨੮.੨/੫.੬, ੪੫.੨, ੫੭.੪, ੫੯.੨, ੬੦.੧, ੬੧.੩, ੬੨.੧, ੬੪.੩, ੧੫੯.੩, ੨੭੨.੧, ੩੧੩.੪, ੩੨੭.੨, ੩੫੯.੪, ੩੬੬.੪, ੩੬੭.੪, ੩੬੯.੪, ੪੧੫.੪, ੫੩੭.੪, ੫੪੨.੩/੨੦੮.੨/੨੬.੨

ਗੁਰ ਗੁਰੂ—ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ, ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ, ਦੇਖੋ 'ਗੁਰ'(1) ੫.੬

ਗੁਰਚਰਨ)— (ਸੰ. ਗੁਰੂ+ਚਰਣ:) ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਦ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੈਰ, ਭਾਵ
ਗੁਰਚਰਨਿ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ। ੧੭.੧, ੪੪.੪, ੫੮.੨, ੬੯.੪, ੭੨.੧², ੨, ੩, ੪, ੧੨੦.੪, ੧੭੯.੩, ੧੯੨.੪, ੨੧੭.੧, ੨੪੯.੪, ੨੮੭.੩, ੩੧੧ ੪, ੩੫੮.੪, ੩੬੬.੪, ੪੦੪.੪, ੪੧੬.੪, ੪੧੭.੪, ੪੨੧.੪, ੪੩੩.੪, ੪੩੮.੪, ੪੬੯.੧, ੩, ੫੦੨.੪, ੫੧੫.੪, ੫੧੯.੪, ੫੨੦.੪, ੫੮੩.੪, ੬੨੮.੧/੩੭੭.੪, ੩੬੨.੪, ੪੧੯.੪, ੫੩੮.੪

2. ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ (ਸਰੀਰ ਸੰਗਤ ਰਪੀ)। ੫੧੫.੪, ੫੨੦.੪

ਗੁਰਜਨ—(ਸੰ. ਗੁਰੂਜਨ:) 1. ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਵਿਅਕਤੀ। ੬.੭

2. ਬਜ਼ੁਰਗ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ। ੪੧.੧, ੧੧੬.੨, ੧੬੪.੧, ੩੬੫.੩, ੪੧੪.੩, ੪੩੩.੧, ੪੮੩.੨, ੫੬੯.੨, ੬੦੫.੨

ਗੁਰਦਰਸ—(ਸੰ. ਗੁਰੂ+ਦਰ੍ਸ:) ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਦੀਦਾਰ। ੫੪੨.੪

ਗੁਰਦਾਸ—(ਸੰ. ਗੁਰੂ+ਦਾਸ:) ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ। ੧੮੬.੪, ੧੬੦.੪, ੧੬੧.੧, ੫੫੧.੩

ਗੁਰਦਾਸਨ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਕ, ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਗੁਰਦਾਸ'। ੧੬੧.੧

ਗੁਰਦਾਸੁ— ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ, ਦੇਖੋ 'ਗੁਰਦਾਸ'। ੧੦੬.੧, ੧੦੭.੧, ੧੦੮.੧

ਗੁਰਦੁਆਰ)— (ਸੰ. ਗੁਰੂ+ਦ੍ਵਾਰ੍) ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ
ਗੁਰਦੁਆਰਿ) ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ। ੬੭.੩/੧੧੮.੪

ਗੁਰਦੁਆਰੈ—ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਭਾਵ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਗੁਰਦੁਆਰ'। ੫੪੪.੪

ਗੁਰਦੇਵ—(ਸੰ ਗੁਰੂ+ਦੇਵ:) ਸਤਿਗੁਰੂ, ਦੇਵ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੧੭.੪, ੧੨੬.੩, ੧੪੩.੪, ੩੩੦.੪, ੩੪੪.੪, ੪੪੩.੪, ੪੪੫.੪, ੪੫੫.੪, ੪੫੭.੪, ੪੬੦.੪, ੪੬੫.੪, ੪੬੮.੪, ੪੭੦.੪, ੪੭੬ ੪, ੪੭੯.੩, ੪, ੪੮੬.੧, ੪੮੭.੧, ੪੯੨ ੪, ੫੪੫.੪, ੫੫੪.੪, ੬੧੨.੪

ਗੁਰਦੇਵਾ—ਗੁਰਦੇਵ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਗੁਰਦੇਵ'। ੮.੮

ਗੁਰਧਿਆਨ—(ਸੰ. ਗੁਰੂ+ਧ੍ਯਾਨਮ੍) ਗੁਰ ਚਿੰਤਨ, ਗੁਰਸਿਮਰਨ। ੫੪੨.੪

ਗੁਰਪੁਰਬ—(ਸੰ. ਗੁਰੂ+ਪਰ੍ਵਨ੍) ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਤਸਵ, ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜੇ। ੩੦੬.੩

ਗੁਰਬਾਨੀ—(ਸੰ. ਗੁਰੂ+ਵਾਣੀ) ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰਚੀ ਬਾਣੀ। ੫੪੬.੪, ੫੬੨.੪, ੫੬੦.੪

ਗੁਰਬਾਨੀਐ—ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਗੁਰਬਾਨੀ'। ੫੦੧.੪

ਗੁਰਭਾਈ—(ਸੰ. ਗੁਰੂ+ਭ੍ਰਾਤ੍ਰ) ਇਕ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਰਾ। ੧੦੩.੨, ੩੦੭ ੪

ਗੁਰਮਤਿ—(ਸੰ. ਗੁਰੂ+ਸਤਿ:) ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ। ੧੩.੪, ੨੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੫.੧², ੨², ੩², ੪², ੨੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੭.੧², ੨², ੩, ੪, ੩੪.੧, ੪੨.੨, ੪੩.੨, ੪੫.੩, ੪੬.੨, ੬੮.੨, ੭੦.੪, ੭੭.੨, ੯੫.੪, ੧੨੯.੪, ੧੩੬.੪, ੧੩੮.੩, ੧੩੯.੨, ੧੫੭.੩, ੧੬੦.੪, ੧੬੨ ੪, ੧੬੩.੪, ੧੬੪.੪, ੧੬੫.੧, ੪, ੧੭੫.੪, ੧੭੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੭੭.੧, ੧੮੧.੨, ੧੮੯.੪, ੧੯੦.੪, ੨੦੬.੩², ੨੨੬.੯, ੨੨੭.੧, ੨੩੮.੪, ੨੭੭.੪, ੨੭੮.੨, ੨੮੧.੨, ੨੮੬.੪, ੨੮੭.੨, ੨੯੫.੧, ੨੯੬.੪, ੨੯੭.੪, ੨੯੮.੧, ੨੯੯.੪,

੩੧੬.੪, ੩੩੩.੧, ੩੪੦.੩, ੪੮੮.੧, ੪੯੦.੪, ੪੯੩.੧, ੪੯੬.੪, ੬੧੩.੩, ੬੩੦.੪

ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਬੀਜ ਰੂਪ ਆਤਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਹ ਸੂਤਰ ਰੂਪ ਵਾਕ ਜੋ ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਵੇਲੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧੭.੩, ੫੪੧.੩, ੬੧੩.੧

ਗੁਰਮਾਰਗ—(ਸੰ. ਗੁਰੂ+ਮਾਰ੍ਗ:) ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਸਿਆ ਮਾਰਗ ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਰਸਤਾ । ੪੩੪.੪

ਗੁਰਮੁਖ)— (ਸੰ. ਗੁਰੂ+ਮੁਖਸ੍) ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹੇ, ਭਾਵ ਜੋ
ਗੁਰਮੁਖਿ) ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰੇ । ੪੫.੪, ੫੦.੪, ੫੪.੨, ੬੦.੪, ੭੯.੪, ੮੯.੪, ੧੧੯.੪, ੧੮੫.੪, ੧੯੩.੪, ੨੪੩.੪, ੩੨੨.੧, ੪੧੨.੪, ੪੫੮.੪, ੪੭੧.੪, ੪੭੮.੪, ੪੯੦.੪, ੬੦੫.੪/੪.੭, ੫.੧, ੨[2], ੩, ੪[2], ੫[2], ੮[2], ੬.੭, ੭.੫, ੧੦.੧, ੧੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੨.੨, ੩੩.੪, ੩੭.੪, ੩੮.੪, ੩੯.੪, ੪੦.੪, ੪੧.੪, ੪੨.੧, ੩, ੪੩.੩, ੪੪.੪, ੪੮.੪, ੫੦.੧, ੨, ੩, ੫੧.੧, ੨, ੪, ੫੨.੧, ੫੩.੧, ੫੪.੩[3], ੫੭.੧, ੫੮.੧, ੪, ੬੩.੩, ੬੪.੧, ੬੭.੧, ੭੫.੪,੮੪.੨, ੮੯.੧, ੯੦.੧, ੯੧.੧, ੧੧੭.੪, ੧੨੭.੧, ੨, ੩, ੪[2], ੧੩੭.੧, ੧੪੭.੪, ੧੪੮.੧, ੨, ੧੫੧.੧, ੧੫੨.੧[2], ੨, ੩, ੪[2], ੧੫੪.੪, ੧੬੧.੪, ੧੬੫.੪, ੧੬੯.੧, ੧੭੮.੨, ੧੮੧.੧, ੧੮੨.੧, ੧੯੦.੧, ੧੯੮.੪, ੧੯੯.੩, ੪, ੨੪੫.੪, ੨੫੦.੪, ੨੫੧.੧, ੨੫੩.੪, ੨੫੪.੧, ੨੫੭.੧, ੨੫੯.੧, ੨੬੧.੧, ੨੬੪.੪, ੨੬੭.੪, ੨੭੨.੪, ੨੭੫.੪, ੨੭੮.੪, ੨੮੦.੧, ੨੮੨.੧[3], ੨, ੨੮੫.੧, ੨੮੭.੪, ੩੨੭.੪, ੩੪੩.੨, ੪[2], ੪੧੦.੪, ੪੧੧.੪, ੪੧੪.੪, ੪੮੮.੩, ੪, ੪੮੯.੪, ੪੯੩.੪

ਗੁਰਮੂਰਤਿ – (ਸੰ. ਗੁਰੂ+ਮੂਰ੍ਤਿ:) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸਰੂਪ । ੨੨.੧, ੩੯੫.੪

ਗੁਰੁ—ਸਤਿਗੁਰੂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗੁਰ' (3) । ੩੧.੪, ੫੮.੩, ੨੬੭.੨

ਗੁਰੁਗਿਆਨ - ਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗੁਰਗਯਾਨ' । ੫.੬, ੫੮.੩

ਗੁਰੁਚਰਨਿ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗੁਰਚਰਨ'(1) । ੧੨੦.੪

ਗੁਰੂ—ਸਤਿਗੁਰੂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗੁਰ'(3) । ੬੨੧.੩

ਗੁਰੂਮੁਖ—(ਸੰ. ਗੁਰੂ+ਮੁਖਸ੍) ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੁਖ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੂੰਹ । ੪੨੨.੪

ਗੁੜ—(ਸੰ. ਗੁਡ:) ਗੰਨੇ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਕਾੜ੍ਹ ਕੇ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਭੇਲੀਆਂ । ੧੨੩.੨

ਗੂੰਗਾ—(ਫ਼ਾ. ਗੁੰਗ) ਗੂੰਗੇ ਦਾ, ਬੋ.ਚਬਾਨ ਦਾ । ੪੭੦.੪

ਗੂੰਗੇ—ਗੂੰਗੇ ਨੂੰ, 'ਦੇਖੋ 'ਗੂੰਗੇ' । ੩੧੪.੨

ਗੂਲਰ—(ਸੰ. ਊਦੁम्बर:) ਬੋਹੜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਦਰਖਤ, ਜਿਸਦੇ ਅੰਜੀਰ ਵਰਗੇ ਫਲ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਕੀੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੫੨੭.੩

ਗੂੜ—(ਸੰ. ਗੂਢ) 1. ਰਹੱਸਮਈ, ਜਟਿਲ, ਕਠਿਨਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ । ੫੬.੨

2. ਗਹਿਰੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ, ਗੰਭੀਰ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ । ੬੨੧.੩

ਗੇਹ)— (ਸੰ. ਗੇਹਮ੍) 1. ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਜੀਵਨ, ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ । ੬੦.੧
ਗੇਹੁ) ੨੭੨.੩/—

2. ਘਰ । ੪੨੬.੩, ੬੧੬.੨/੬੨੫.੩

ਗੋਹੂ—(ਪ੍ਰਾ. ਗੋਹੂੰਅੋ<ਸੰ. ਗੋਧੂਮ:) ਗੰਹੂੰ, ਕਣਕ, ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਨਾਜ । ੧੨੩.੩

ਗੋ—(ਸੰ. ਗੋ) ਗਊ, ਗਾਂ, ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਪਸ਼ੂ । ੫੭੨.੩

ਗੋਟੀਅੈ—(ਸੰ. ਗੋ) ਗਾਇਆਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤਿਆਂ । ੪੯੬.੨

ਗੋਸਟਿ—(ਸੰ. ਗੋਸ਼ਿ:) ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ । ੧੩੫.੪, ੨੫੪.੩

ਗੋਹਨ—ਸੰਗਤ, ਸਾਥ । ੪੦੦.੪

ਗੋਤ—(ਸੰ. ਗੋਤ੍ਰ) ਜਾਤ, ਕੁਲ, ਵੰਸ਼ । ੧੭੨.੪, ੨੮੦.੪, ੪੯੪.੩

ਗੋਤਚਾਰ)—(ਸੰ. ਗੋਤ੍ਰ+ਉਚ੍ਚਾਰ:: ਜਾਤੀ, ਵੰਸ਼, ਖਾਨਦਾਨ, ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ

ਗੋਤਾਚਾਰ) ਉਲੱਖ । ੪੪੩.੨/੯੩.੩/੧੬੪.੪

ਗੋਤ੍ਰਾਚਾਰ)

ਗੋਦ—(ਸੰ. ਕ੍ਰੋਡ) ਗੋਦੀ, ਕੁੱਛੜ, ਆਂਚਲ । ੩੯੨ ੧, ੨

ਗਦਾਵਰੀ—(ਸੰ. ਗੋਦਾਵਰੀ) ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ ਜੋ ਬੰਬਈ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਸਿਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਡਿਗਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸੱਤ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਗੋਦਾਵਰੀ, ਕੌਸ਼ਿਕਾ, ਗੌਤਮੀ, ਵ੍ਰਿਧ ਗੌਤਮੀ, ਭਾਰਦਵਾਜ, ਆਤ੍ਰੇਯ ਅਤੇ ਤੁਰਯਾ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮਵੈਦ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਗੋਦਾਵਰੀ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਸੀ ਜੋ ਕਠਿਨ ਤਪੱਸਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਨਦੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਹਿਣ ਲਗ ਪਈ । ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਉਪ ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗੌਤਮ ਰਿੱਖੀ ਨੇ ਮੁਹਦਾ ਗਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਲਿਆਂਦੀ । ਇਸੇ ਤੋਂ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਬਣੀ । ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਗੌਤਮੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੪੧੬.੧

ਗੋਦਿ—ਗੋਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਗੋਦ' । ੪੦੬.੧

ਗੋਧਨ—(ਸ. ਗੋਧਨਮ੍) ਗਊਆ ਦਾ ਵੱਗ, ਗਊਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ । ੧੬੭.੨

ਗੋਪ)—(ਸੰ. ਗੋਪ:) 1. ਗਾਈਆਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਗਵਾਲਾ, ਚਰਵਾਹਾ ।

ਗੋਪਿ) ੧੬੭.੨/—

2. ਛਿਪਾਉਣਾ, ਲੁਕਾਉਣਾ । —/੩੦੭.੪

3. ਗੁਪਤ, ਅਪ੍ਰਗਟ । —/੫੧੬.੨

ਗੋਪੀਨਾਥ—(ਸੰ. ਗੋਪੀਨਾਥ) ਗੋਪੀਆਂ ਦਾ ਸਵਾਮੀ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ । ੪੮੫.੩

ਗੋਬੈਸ—(ਸੰ. ਗੋ+ਵੰਸ:) 1. ਗਊਆਂ ਦੀ ਨਸਲ, ਗਊਆਂ ਦੀ ਜਾਤ । ੩੯.੧, ੧੦੮.੨, ੨੨੭.੩

2. ਗਊਆਂ । ੧੨੬.੧

ਗੋਬਧ—(ਸੰ. ਗੋ+ਵਧ:) ਗਊ ਹੱਤਿਆ, ਗਊ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ । ੫੨੧.੨

ਗੋਬਰ—(ਪ੍ਰਾ. ਗੋਵਰ, ਸੰ. ਗੋਮਯ:) ਗੋਹਾ, ਗਊ ਦਾ ਮਲ । ੨੦੧.੨

ਗੋਬਿੰਦ—(ਸੰ. ਗੋਵਿੰਦ:) 1. ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਾਲਕ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਈਸ਼ਵਰ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ । ੭.੨,੪, ੫੪.੨, ੪[2], ੫੬.੪[2]

2. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਰਗੋਬਿੰਦ' । ੭.੬

ਗੋਮਤੀ—(ਸੰ. ਗੋਮਤੀ) ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਇਕ ਨਦੀ ਜੋ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨਪੁਰ ਦੀ ਗੋਮਤੀ ਝੀਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗਾਜ਼ੀਪੁਰ ਵਿਚ ਗੰਗਾ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਅਯੁੱਧਿਆ ਇਸੇ ਦੇ ਤੱਟ ਤੇ ਹੈ । ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਾਲੇ ਇਸ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ੪੧੬.੨

ਗੋਮੂਤ੍ਰ—(ਸੰ. ਗੋਮੂਤ੍ਰਮ੍) ਗਊ ਦਾ ਮੂਤਰ, ਗਾਂ ਦਾ ਪਿਸ਼ਾਬ । ੨੦੧.੨
ਗੋਰਸ —(ਸੰ. ਗੋਰਸ:) ਗਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ । ੧੦੮.੨, ੧੨੩.੧, ੧੨੬.੧², ੨੨੭.੩, ੩੬੧.੨
ਗੌਨ—(ਸੰ. ਗਮਨਮ੍) ਚਲਣਾ, ਵਗਣਾ (ਹਵਾ ਦਾ) । ੩੬੦.੨
ਗ੍ਰਸਹਿ—(ਸੰ. ਗ੍ਰਸ੍) ਗ੍ਰਸਣ ਨਾਲ, ਡੰਗਣ ਨਾਲ । ੫੭੨.੧
ਗ੍ਰਸਤ —(ਸੰ. ਗ੍ਰਸਨਮ੍) ਪਕੜਨਾ, ਫੜਨਾ । ੩੬੫.੩, ੫੮੨.੩
ਗ੍ਰਸਿ —(ਸੰ. ਗ੍ਰਸ੍) ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਗਣਾ । ੨੬੬.੧
ਗ੍ਰਸੇ—1. ਗ੍ਰਸ ਲਵੇ, ਡੰਗ ਲਵੇ, ਦੇਖੋ 'ਗ੍ਰਸਹਿ' । ੧੬੭.੪
2. ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ, ਪਕੜੇ ਹੋਏ, ਫੜੇ ਹੋਏ । ੪੩੫.੩, ੫੦੪.੩
3. ਗ੍ਰਸਣ ਨਾਲ, ਡੰਗਣ ਨਾਲ, ਦੇਖੋ 'ਗ੍ਰਸਹਿ' । ੫੫੭.੩
ਗ੍ਰਸ—ਪਕੜਦੀ, ਫੜਦੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗ੍ਰਸਤ' । ੩੧੭.੨
ਗ੍ਰਹ—(ਸੰ. ਗ੍ਰਹਮ੍) 1. ਘਰ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ । ੯੦.੩
2. (ਸੰ. ग्रह:) ਨੌ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੀ ਚਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦਿਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ । ੬੨੭.੨
ਗ੍ਰਭਧਾਰ—(ਸੰ. ਗਰ्भ:+ਧਾਰਣ) ਗਰਭ ਧਾਰਕੇ । ੬੩੭.੩
ਗ੍ਰਾਸ—1. (ਸੰ. ग्रास:) ਭੋਜਨ, ਆਹਾਰ । ੪੭੧.੧
2. (ਸੰ. ग्रस्) ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ, ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ । ੫੧੬.੨
ਗ੍ਰਾਸੇ—1. ਡੰਗ ਮਾਰੇ, ਡੰਗੇ, ਦੇਖੋ 'ਗ੍ਰਸੇ' । ੫੪੫.੧
2. ਗ੍ਰਸਦਾ ਹੈ, ਡੰਗ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਗ੍ਰਸੇ' । ੫੬੧.੪
ਗ੍ਰਾਹ—(ਸੰ. ग्राह) ਮਗਰਮੱਛ, ਘੜਿਆਲ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ । ੪੩੫.੩
ਗ੍ਰਿਸਤ—(ਸੰ. ਗ੍ਰਹਸ੍ਥ:) ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਜੀਵਨ, ਕਬੀਲਦਾਰੀ, ਪਤੀ/ਪਤਨੀ ਬਚਿਆਂ ਆਦਿ ਸਹਿਤ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ । ੪੮੦ ੪
ਗ੍ਰਿਹ—1. ਘਰ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ, ਦੇਖੋ 'ਗ੍ਰਹ' (1) । ੩੦.੧, ੧੧੯.੨, ੧੨੦.੩, ੧੮੪.੨, ੩੨੨.੪, ੪੧੫.੨, ੫੪੯.੩², ੫੯੩.੨, ੫੯੫.੨, ੬੪੩.੨, ੬੬੫.੧
2. ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਜੀਵਨ । ੧੨੧.੪², ੧੮੨.੪, ੧੯੭.੧, ੪੫੭.੨, ੫੪੮.੪
3. ਕੁਟੰਬ, ਪਰਿਵਾਰ । ੨੨੮.੨, ੫੬੩.੧, ੫੮੩.੧
4. ਨੌਂ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਆਦਿ ਦਾ ਵਿਚਾਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗ੍ਰਹ' (2) । ੪੪੮.੨
ਗ੍ਰਿਹਸਤ—1. ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਜੀਵਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗ੍ਰਿਹ' । ੪੮੧.੩, ੪੮੩.੪
2. ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੫੪੮.੪
ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ—(ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿਨ੍) ਕਬੀਲਦਾਰ, ਘਰਬਾਰੀ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੩੦.੧
ਗ੍ਰਿਹਸਤੁ—ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ, ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਫਰਜ਼ । ੩੭੫.੪, ੩੭੬.੪
ਗ੍ਰਿਹਨ—ਘਰਾਂ, ਘਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਗ੍ਰਿਹ' (1) । ੪੭੭.੨
ਗ੍ਰਿਹਿ—1. ਘਰ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ, ਦੇਖੋ 'ਗ੍ਰਹ' (1) । ੩੪੯.੪, ੩੫੦.੧, ੩੬੩.੩, ੩੯੨.੩, ੪੧੦.੨, ੫੩੧.੨, ੬੭੪.੧
2. ਕੁਟੰਬ, ਪਰਿਵਾਰ । ੩੭੧.੧, ੪੪੬.੪
ਗ੍ਰਿਹੇਸੁਰ)— (ਸੰ. ਗ੍ਰਹਸ੍+ਈਸ਼ਵਰ:) ਘਰ ਦੀ ਮਾਲਕ । ੪੮੧.੧/੧੧੬.੨
ਗ੍ਰਿਹੇਸੁਰਿ)
ਗ੍ਰੀਖਮ—(ਸੰ. ਗ੍ਰੀਸ਼ਮ:) ਗਰਮੀ ਦਾ ਮੌਸਮ, ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ । ੩੧੧.੩, ੫੭੨.੨

ਗ੍ਰੀਖਮਾਦਿ—ਗ੍ਰੀਖਮ ਆਦਿਕ, ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਆਦਿ, ਦੇਖੋ 'ਗ੍ਰੀਖਮ'। ੧੫੬.੩
ਗ੍ਰੀਖਮ—ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ, ਦੇਖੋ 'ਗ੍ਰੀਖਮ'। ੪੭੧.੩

ਘ

ਘਟ—(ਸੰ. ਘਟ:) 1. ਘੜਾ, ਮਟਕਾ, ਕਲਸ, ਪਾਣੀ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਬਰਤਨ। ੧.੨[2], ੩[2], ੧੧੦.੨[3]
2. ਸਰੀਰ, ਦੇਹ। ੧.੪[2], ੬੩.੧, ੬੪.੨, ੨੩੩ ੧[3], ੨੬੮.੨[2], ੨੭੫.੧[3], ੩੪੨.੨[3], ੩੬੩.੪, ੫੮੬.੪[2], ੬੦੬.੪[3]
3. ਹਿਰਦਾ, ਅੰਤਹਕਰਣ। ੪੧੦.੪
4. (ਸੰ. ਘਟਾ) ਇਕੱਠ ਸਮੂਹ। ੬੧੭.੨
ਘਟਕਾ—(ਸੰ. ਘਟਿਕਾ) ਛੋਟਾ ਘੜਾ। ੪੧੧.੨
ਘਟਤ—(ਸੰ. ਘਟ੍ਟ) ਘੱਟ ਹੋਣਾ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੋਣਾ। ੪੨੪.੪
ਘਟੰਤਰ (ਘਟ + ਅੰਤਰ) ਗਲੇ ਵਿਚ, ਸੰਘ ਵਿਚ। ੬੧੬.੨
ਘਟਾ—(ਸੰ. ਘਟਾ) ਬੱਦਲ, ਮੇਘ। ੫੯.੨, ੭੪.੧, ੭੬.੪, ੧੨੮.੧, ੩੨੫.੧, ੪੨੪.੩, ੪੪੬.੧, ੫੬੭.੧, ੫੯੯.੩, ੬੬੮.੨
ਘਟਾਇ—ਘਟਾਕੇ, ਘੱਟ ਕਰਕੇ। ੪੬੧.੧
ਘਟਾਵਈ—ਘਟਾਉਂਦਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਰਦਾ। ੨੫੮.੨, ੩੫੭.੨, ੪੭੯.੨
ਘਟਿ—1. ਘੜਾ, ਕਲਸ, ਦੇਖੋ ਘੱਟ (1)। ੬੩.੧
2. ਸਰੀਰ, ਦੇਹ, ਦੇਖੋ ਘੱਟ(2)। ੬੮.੨[2], ੧੩੩.੪[3], ੪੬੨.੨[2], ੫੩੫.੪[2], ੫੪੭.੩[2], ੫੭੬.੪
3. ਘੱਟਣਾ, ਖੀਣ ਹੋਣਾ। ੨੮੦.੨
ਘਟਿਕਾ—(ਸੰ. ਘਟਿਕਾ) 1. ਇਕ ਘੜੀ, 24 ਮਿੰਟ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੭੬.੩, ੨੩੩.੨, ੬੫੪.੨
2, ਛੋਟਾ ਘੜਾ, ਪਾਣੀ ਰਖਣ ਲਈ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬਰਤਨ। ੧੧੦.੨[3], ੩, ੨੩੩.੧, ੨੬੮.੩
ਘਟੈ—1. ਘੱਟਦੀ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ/ਘੱਟਦਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ। ੪੨੪.੧[2], ੨, ੩, ੪੮੬.੨[3]
2. ਮੁੱਕੇ, ਖਤਮ ਹੋਵੇ, ਸਮਾਪਤ ਹੋਵੇ। ੬੫੩.੧, ੨
ਘਨ—(ਸੰ. ਘਨ) 1. ਬਦਲ, ਮੇਘ। ੧੮੭.੧, ੨੬੨.੨, ੩੨੫.੨, ੪੬੩.੩, ੪੬੬.੨, ੬੬੮.੨
2. ਹਥੌੜਾ, ਢਦਾਨ। ੩੨੬.੩
ਘਨਹਰ—ਬਦਲ, ਮੇਘ। ੫੬੬.੩, ੬੬੨.੨
ਘਨਘੋਰ—(ਸੰ. ਘਨ + ਘੋਰ) ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਗਰਜ, ਮੇਘ ਦੀ ਗੜਗੜਾਹਟ। ੪੨੪.੩, ੪੪੨.੧

ਘਨੇ—(ਸੰ. ਬਜ) ਅਨੇਕ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ (ਸੰਖਿਆ ਵਾਚਕ) । ੫੮੩.੧

ਘਨੋ—(ਸੰ. ਬਜ) ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ । ੫੮੪.੧

ਘਮੰਡਿ—1. ਉਮੜਣਾ, ਉਮਲਣਾ (ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ) । ੫੬.੨, ੭੪.੧, ੭੬.੪, ੫੬੭.੧

2. ਇਕੱਠ (ਬਦਲਾਂ ਦਾ) । ੧੨੮.੧, ੩੨੫.੧, ੪੪੬.੧

ਘਰ—(ਪ੍ਰਾ. ਬਰ, ਸੰ. ਗ੍ਰਹ੍ਮ੍) 1. ਟਿਕਾਣਾ, ਸਥਾਨ ਭਾਵ ਅਵਸਥਾ । ੩੦.੧, ੪੬੬.੪

2. ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ, ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਮਕਾਨ । ੬੬.੨, ੩, ੧੬੭.੧, ੩੫੭.੩, ੪੬੦.੨[a], ੫੬੨.੧, ੫੮੨.੧

3. (ਸੰ. ਬਣ੍ਣ<ਬਟਨਮ੍) ਘੜਕੇ, ਬਣਾਕੇ । ੪੬੨.੩[a]

ਘਰਨਿ—ਘੜਣ ਵਾਲਾ, ਮੂਰਤੀਕਾਰ । ੪੬੨.੩

ਘਰਿ—1. ਟਿਕਾਣਾ, ਸਥਾਨ, ਦੇਖੋ ਘਰ (1) । ੨੮.੧, ੨੧੭.੩, ੩੩੭.੩, ੫੮੨.੪

2. ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਘਰ(2) । ੪੪੭.੩, ੪੬੫.੧, ੫੨੪.੧, ੫੮੭.੨[a]

3. ਪਰਿਵਾਰ, ਟੱਬਰ । ੪੮੩.੧

ਘਰੀ—(ਪ੍ਰਾ. ਬੜੀ<ਸੰ. ਬਟੀ) 1. 60 ਪਲ ਜਾਂ 24 ਮਿੰਟ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਭਾਵ ਕੁੱਝ ਕੁ ਸਮਾਂ । ੭੦.੧, ੨, ੩, ੩੧੦.੨, ੩. ੪[a], ੬੫੨.੧

ਘਰੀਆਰ—(ਪ੍ਰਾ. ਬਂਟ, ਸੰ. ਬ�ण्टा) ਲੰਹੇ, ਪਿੱਤਲ ਜਾਂ ਕਾਂਸੀ ਆਦਿ ਧਾਤ ਦਾ ਬਣਿਆ ਭਵੇਂ ਵਰਗਾ ਟੱਲ ਜੋ ਸਮਾਂ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੬੫੭.੧

ਘਰੀਘਰੀ—ਘੜੀ-ਮੁੜੀ, ਬਾਰ ਬਾਰ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਿਛੋਂ । ੬੫੭.੧

ਘਰੁ—ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ, ਦੇਖੋ ਘਰ (2) । ੨੨੧.੧

ਘਾਉ—(ਪ੍ਰਾ. ਬਾਅ<ਸੰ. ਬਾਤ:) ਜ਼ਖ਼ਮ, ਫੱਟ । ੪੧੬.੧

ਘਾਇਲ—ਜ਼ਖ਼ਮੀ, ਫਟੜ, ਜਿਸਦੇ ਸੱਟ ਲਗੀ ਹੋਵੇ, ਦੇਖੋ 'ਘਾਉ' । ੧੭੩.੨, ੪੧੬.੧

ਘਾਸ—(ਸੰ. ਬਾਸ:) ਘਾਹ, ਤ੍ਰਿਣ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਆਹਾਰ । ੫੬੬.੧

ਘਾਟ—1. (ਸੰ. ਬਟ੍) ਘੜਣ, ਬਣਾਉਣ । ੧੬੬.੨

2. (ਸੰ. ਬਟ੍ਟ:) ਨਦੀ ਜਾਂ ਤਲਾ ਆਦਿ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨ੍ਹਾਉਣ ਧੋਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਂ ਨਦੀ ਝੀਲ ਆਦਿ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਤਕ ਜਾਣ ਲਈ ਬਣੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ । ੪੮੬.੨

ਘਾਟਿ—ਘਟੀਆ ਭਾਵ ਨੀਵਾਂ । ੩੩੧.੩

ਘਾਤ—(ਸੰ. ਬਾਤ:) 1. ਹੱਤਿਆ, ਕੱਤਲ, ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਨ ਦਾ ਭਾਵ । ੧੫੪.੧, ੪੩੬.੨, ੪੬੦.੩, ੫੨੧.੨, ੫੨੨.੨, ੬੪੧.੨

2. ਵਿਨਾਸ਼, ਸਮਾਪਤ । ੧੭੪.੪

3. ਘਾਉ, ਜ਼ਖ਼ਮ । ੫੭੨.੧

4. ਮੌਕਾ, ਵੇਲਾ, ਅਉਸਰ । ੬੬੧.੪

ਘਾਮ—(ਸੰ. ਬर्म, ਪ੍ਰਾ. ਬम्म) ਧੁੱਪ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਰਮੀ । ੪੦੨.੨, ੪੭੧.੧

ਘੁਨੁ—(ਸੰ. ਬुण:) ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਕੀੜਾ । ੧੨੧.੨

ਘੁਘਟਿ—(ਸੰ. √ ਗੁण्ठ) ਘੁੰਡ, ਝੁੰਡ, ਪਰਦਾ । ੪੧.੧

ਘੁਮਤ—(ਪ੍ਰਾ. ਬुम्मण < ਸੰ. ਬूर्णनम्) ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ, ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ੧੭੩.੨

ਘੁਰਮ—(ਸੰ. ਬूर्णनम्) ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਤਕਦਾ ਹੋਇਆ । ੧੭੩.੨

ਘੋਰੀ—ਘੋਰ ਲਈ, ਹੰਕ ਲਈ । ੨੧੬.੧

ਘੋਸਲਾ—ਆਲ੍ਹਣਾ, ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਘਾਹ ਫੂਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਘਰ । ੧੮੪.੧

ਘੋਘਾ—ਇਕ ਜਲਜੀਵ ਜਿਸ ਦੀ ਹੱਡੀ ਛੋਟੇ ਸੰਖ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੪੮੬.੪

ਘੋਰ—(ਸੰ. ਘੋਰ) 1. ਸੰਘਣੇ, ਗਾੜ੍ਹੇ। ੫੬੭.੧

2. (ਸੰ. ਚੁਰ) ਗਰਜ, ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼। ੬੧੭.੨

ਘੋਰੇ—(ਪ੍ਰਾ. ਘੋਡੋ, ਸੰ. ਘੋਟਕ:) ਘੋੜਾ, ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਇਕ ਪਸ਼ੂ। ੪੦੪.੨

ਘ੍ਰਿਤ)— (ਸੰ. ਘ੍ਰਿਤਸ੍) ਘਿਉ, ਚੰਦਾ, ਪਿਘਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੱਖਣ। ੬੪.੨, ੧੨੨.੨,
ਘ੍ਰਿਤਿ) ੧੨੪.੧, ੧੫੮.੩, ੧੬੧.੨, ੨੭੬.੨, ੩੬੧.੨, ੫੬੧.੧, ੫੬੨.੧,
੬੦੬.੨, ੬੬੮.੧/੪੭੬.੨, ੫੩੫.੨, ੫੩੭.੩

ਚ

ਚਉਗਨੇ)— (ਸੰ. ਚਤੁਰਗੁਣ) ਚਾਰ ਗੁਣਾਂ, ਚੌਗੁਣਾ। ੩੭੦.੨, ੪੪੪.੩, ੬੫੩.੪/
ਚਉਗੁਨੀ) ੩੬੦.੨

ਚਉਚ—(ਸੰ. ਚਞ੍ਚੁ) ਮੂੰਹ, ਬੂਥੀ (ਵਿਅੰਗ ਨਾਲ)। ੨੩੫.੪

ਚਉਪਰ—(ਪ੍ਰਾ. ਚਤੁਪ੍ਪਰ <ਸੰ. ਚਤੁਸ਼੍ਪਦ:) ਚੌਪੜ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਖੇਡ ਜੋ ਕਪੜੇ ਦੇ ਚਾਰ ਪੱਲਿਆ ਤੇ ਬਣੇ ਖਾਨਿਆ ਉਪਰ ਸ਼ਤਰੰਜ ਵਾਂਗ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੧੫੭.੪

ਚਉਬਟਾ—(ਪ੍ਰਾ. ਚਤੁਰਵਟ੍ਟ <ਸੰ. ਚਤ੍ਵਰਸ੍) ਚੌਰਾਹਾ, ਉਹ ਥਾਂ ਜਿਥੇ ਚਾਰ ਸੜਕਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹੋਣ। ੫੨੩ ੧

ਚਈਲੀ)— (ਪ੍ਰਾ. ਚਾਹ) ਚਾਉ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ/ਭਰੇ ਹੋਏ, ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ, ਉਤਸ਼ਾਹ
ਚਈਲੇ) ਭਰਪੂਰ। ੨੧੬.੨/੧੬੪.੧, ੪੨੭.੧/੨੧੨.੪
ਚਈਲੋ)

ਚਹੁੰਓਰ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ, ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ, ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ। ੩੭੧.੨, ੪੧੧.੧, ੫੬੩.੨, ੬੨੬.੩, ੬੫੭.੩

ਚਕਈ—(ਸੰ. ਚਕ੍ਰਵਾਕੀ) ਚਕਵੀ, ਚਕਵੇ ਪੰਛੀ ਦੀ ਮਦੀਨ, (ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਚਕਵਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚਕਵੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਂਦਾ)। ੨੮.੪, ੧੫੪.੨, ੧੬੦.੧, ੧੮੭.੨, ੨੪੨.੧, ੨੬੨.੧, ੩੧੬.੧, ੩੨੧.੧, ੪੬੨ ੧, ੪੬੩ ੧, ੫੦੬.੧, ੬੪੪.੪

ਚਕਤ)— (ਸੰ. ਚਕਿਤ) 1. ਚਕ੍ਰਿਤ, ਹੈਰਾਨ, ਵਿਸਮਾਦਿਤ। ੫੨.੩, ੩੩੫.੩,
ਚਕਤਿ) ੫੫੦.੩/—

2. ਪਰਕੰਪਿਤ, ਭੈਭੀਤ। ੨੦੨.੪/੪੦੨.੪

ਚਕਵਾ—(ਸੰ. ਚਕ੍ਰਵਾਕ:) ਇਕ ਪੰਛੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਹ ਚਕਵੀ ਤੋਂ ਵਿਛੱੜ ਜਾਂਦਾ। ੨੪੨.੧

ਚਕਿਤ—ਚਕ੍ਰਿਤ, ਹੈਰਾਨ, ਦੇਖੋ ਚਕਤ (1)। ੬੬ ੩

ਚਕੋਰ—(ਸੰ. ਚਕੋਰ) ਤਿੱਤਰ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਇਕ ਪੰਛੀ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਉਤੇ ਸਫੇਦ ਚਿਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਚੁੰਝ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਚੰਦਰਮਾਂ ਨਾਲ ਅਤਿਅੰਤ ਸਨੇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨੮.੪, ੬੭.੨, ੧੮੭.੧, ੨੬੨.੨, ੩੧੬.੧,

੩੨੧.੧, ੩੬੭.੧, ੪੨੩.੧, ੪੩੩.੨, ੪੬੬.੩, ੪੯੨.੧, ੫੬੦ ੩, ੫੯੯.੩, ੬੪੪.੪, ੬੭੦.੧

ਚਕ੍ਰਖਟ—(ਸੰ. ਖਟ੍ਚਕ੍ਰਨ੍) ਯੋਗ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨੇ ਗਏ ਸਰੀਰ ਦੇ ਛੇ ਰਹੱਸਮਈ ਚੱਕਰ (ਮੂਲਾਧਾਰ, ਸਵਾਧਿਸ਼ਠਾਨ, ਮਣਿਪੁਰ, ਅਨਾਹਤ, ਵਿਸ਼ੁਧ, ਆਗਿਆ) ਜਿਥੇ ਉਹ ਯੋਗ ਕ੍ਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੨੪੭.੧

ਚਕ੍ਰਤ—ਵਿਸਮਾਦਿਤ, ਦੇਖੋ 'ਚਕਤ' (1) । ੩੬੭.੧

ਚਕ੍ਰਪਾਨਿ—(ਸੰ. ਚਕ੍ਰਧਾਣਿ) ਵਿਸ਼ਨੂ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਚੱਕਰ ਹੈ । ੪੩੫.੩

ਚਕ੍ਰਵੈ—(ਸੰ. ਚਕ੍ਰਵਿੰਤਨ੍) ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਸਮਰਾਟ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਾਜ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਬਿਨਾਂ ਰੋਕ ਟੋਕ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਫਿਰ ਸਕੇ । ੨੨੧.੩, ੨੪੭.੧, ੩੫੪.੨, ੪੧੧.੩, ੫੩੨.੩, ੫੮੫.੩

ਚਕ੍ਰਿਤ—ਹੈਰਾਨ, ਵਿਸਮਾਦਿਤ, ਦੇਖੋ ਚਕਿਤ (1) । ੫੫੪.੧

ਚਖਾਈਐ—(ਸੰ. ਚਖ੍) ਚਖਾਉ, ਪਿਆਉ । ੬੨੨.੩

ਚਖਾਵਣੀ)— ਚਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਖੁਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਚਖਾਈਐ । ੧੬੧.੨/੨੦.੨

ਚਖਾਵੈ)

ਚਖਿ—(ਸੰ. ਚਕ੍ਸ਼ੁਸ੍) ਨੇਤਰ, ਅੱਖਾਂ । ੪੨੩.੧

ਚਚਰਚਰੀ—ਆਰਸੀ, ਇਕ ਗਹਿਣਾ, (ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ 'ਮਾਂਗ' ਜਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਕੀਤੇ ਹਨ ।) ੩੪੭ ੪

ਚੰਚਲ—(ਸੰ. ਚਞ੍ਚਲ) 1. ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਚਲਾਇਮਾਨ, ਜੋ ਇਕਾਗਰ ਨਾ ਰਹੇ । ੨੪.੧, ੧੫੫.੩, ੧੫੬.੪, ੧੬੧.੪, ੧੮੪.੪, ੨੩੧.੪, ੨੫੮.੪

2. ਅਸਥਿਰ, ਉਤਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਲਹਿ ਜਾਣ ਵਾਲਾ (ਕਸੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਲਈ) । ੧੩੨.੩

3. ਕੰਪਣਸ਼ੀਲ, ਥਰਥਰਾਹਟਸ਼ੀਲ (ਬਿਜਲੀ ਲਈ) । ੩੨੫ ੨

ਚੰਚਲਾ—(ਸੰ. ਚਞ੍ਚਲਾ) ਬਿਜਲੀ । ੨੩੦.੧

ਚਟਸਾਰ)— ਸਕੂਲ, ਮਦਰੱਸਾ, ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ, ਵਿਦਿਆਲਾ । ੪੧੫.੩/੫੮੩.੨

ਚਟਸਾਲ)

ਚਟਤ—ਚਟਦਾ ਹੈ (ਜੀਭ ਨਾਲ) । ੪੫੨.੩

ਚਟਿਸਾਰ—ਸਕੂਲ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਚਟਸਾਰ' । ੩੭੮.੩

ਚਟੀਆ—(ਸੰ. ਚੇਟ:) ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਵਿਦਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੩੫੬.੩, ੩੫੮.੩, ੩੭੮.੩, ੫੮੩.੨

ਚਢਾਏ—ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ । ੭੦.੩

ਚਤਰ—(ਸੰ. ਚਤੁਰ੍) ਚਾਰ (ਸੰਖਿਆਵਾਚਕ) । ੨੩.੩

ਚਤਰਕੁੰਟ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ, ਚਾਰੇ ਤਰਫ਼ ਭਾਵ ਸਭ ਤਰਫ਼ । ੩੭੨.੨

ਚਤਰ ਪਦਾਰਥ—ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ (ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ) । ੪੩੫.੨

ਚਤਰ ਬਰਨ—(ਚਤੁਰ੍ਵਰ੍ਣ:) ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਜਾਂ ਜਾਤਾਂ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤਰੀ, ਵੈਸ਼ ਤੇ ਸ਼ੂਦਰ) । ੧੪੭.੧, ੧੯੭.੩, ੨੨੫.੪

ਚਤੁਰ—(ਸੰ. ਚਤੁਰ) ਸਿਆਣੇ, ਬੁੱਧੀਮਾਨ, ਹੁਸ਼ਿਆਰ । ੩੪੫.੩

ਚਤੁਰ ਕੁੰਟ—(ਚਤੁਰ + ਕੁੰਟ) ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ, ਚਾਰੇਂ ਤਰਫ਼, ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਭਾਵ ਹਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ। ੯੫.੪, ੧੮੪.੪, ੧੮੬.੩, ੨੨੨.੧, ੨੩੩.੩, ੨੫੮.੪, ੩੪੯.੪, ੩੫੧.੩, ੩੯੧.੪, ੪੦੪.੩

ਚਤੁਰਜੁਗ—(ਸੰ. ਚਤੁਰ + ਯੁਗਸ੍) ਚਾਰ ਜੁਗ (ਸਤਿਜੁਗ, ਤਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ ਅਤੇ ਕਲਜੁਗ) ੧੫੭.੧

ਚਤੁਰਥਗੁਨ—(ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਥ + ਗੁਣ:) ਚੌਥੇ ਗੁਣ, ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ, ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ੩੧.੧

ਚਤੁਰਥਪਦ—(ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਥ + ਪਦ) ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ, ਤੁਰੀਆਪਦ, ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਜਾਗਰਿਤ, ਸੁਪਨ, ਸੁਸ਼ੁਪਤਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰਲੀ ਅਵਸਥਾ। ੨੮.੩

ਚਤੁਰਦਸ-ਵਿਦਿਆ—(ਚਤੁਰ + ਦਸ + ਵਿਦਿਆ) ਚੌਦਾਂ ਵਿਦਿਆ (ਚਾਰ ਵੇਦ + ਚਾਰ ਉਪਵੇਦ + ਛੇ ਦਰਸ਼ਨ = 14)। ੨੦੭.੩

ਚਤੁਰਦਸੀ – (ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਦਸ਼ੀ) ਚੌਦੇਂ ਥਿਤ, ਚੰਦਰ ਪੱਖ ਦਾ ਚੌਦ੍ਹਵਾਂ ਦਿਨ। ੪੮੪.੩

ਚਤੁਰਪਹਰ—(ਸੰ. ਚਤੁਰ + ਪ੍ਰਹ੍ਰ:) ਚਾਰ ਪਹਰ, 12 ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਦਿਨ ਜਾਂ ਰਾਤ। ੧੫੭ ੧

ਚਤੁਰਪਦਾਰਥ—(ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ + ਪਦਾਰ੍ਥ) ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ (ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ) ੧੮੦.੩, ੪੩੦.੩, ੬੧੨.੨

ਚਤੁਰਬਰਨ—(ਸੰ. ਚਤੁਰ + ਵਰ੍ਣ:) 1. ਚਾਰ ਰੰਗ। ੩੯.੩, ੯੩.੨, ੯੪.੧, ੧੨੨.੧, ੧੨੪.੩

2, ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੀਵ (ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ, ਉਤਭੁਜ)। ੧੫੭.੪

3. ਚਾਰ ਵਰਣ, ਚਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖਤਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦਰ)। ੧੪੪.੨, ੧੮੫.੧, ੩੩੩.੩

ਚਤੁਰਮਾਸ)—
ਚਤੁਰਮਾਸਾ) (ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਮਾਸ੍ਯ) 1. ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ, ਚੌਮਾਸਾ (ਹਾੜ੍ਹ, ਸਉਣ, ਭਾਦਰੋਂ, ਅਸੂ)। ੨੩੭.੧/—

2. ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ, ਚੌਮਾਸਾ, ਸਾਲ ਦੇ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੌਮਾਸੇ (ਬਰਸਾਤ, ਸਰਦੀ ਤੇ ਗਰਮੀ) —/੧੫੯.੨

ਚਤੁਰਮੁਖ – (ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਮੁਖ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੨੩੦.੧

ਚਤੁਰਾਈ—(ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਮ੍) ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ, ਸਿਆਣਪ। ੬੩੧.੪, ੬੫੦.੧[3]

ਚੰਦ—(ਪ੍ਰਾ. ਚੰਦਅ < ਸੰ. ਚਨ੍ਦ੍ਰ:) ਚੰਦਰਮਾ, ਚੰਨ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਗ੍ਰਹਿ। ੧੩੦.੨, ੫੬੦.੩

ਚੰਦਹਿ—ਚੰਦਰਮਾ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਚੰਦ'। ੫੬੬.੩

ਚੰਦਨ—(ਸੰ. ਚਨ੍ਦਨ:) 1. ਚੰਦਨ/ਸੰਦਲ ਦਾ ਦਰਖਤ ਜੋ ਸੁਗੰਧੀ ਅਤੇ ਸੀਤਲਤਾ ਦੇ ਪਖੋਂ ਉੱਚਤਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪੦.੧[2], ੭੬.੨, ੮੪.੨, ੮੫.੪, ੯੩.੪, ੧੨੬.੩[2], ੧੩੦.੨, ੧੩੩.੩, ੧੩੪.੨, ੧੫੨.੩, ੧੫੮.੨, ੧੭੨.੪, ੧੬੧.੪, ੧੬੮.੧, ੨੨੫.੪, ੨੩੬.੩, ੨੪੦.੪, ੨੭੭.੩, ੩੦੬.੩, ੩੦੭.੨, ੩੦੮.੪, ੩੧੬.੪, ੩੬੧.੩, ੩੭੬.੨, ੪੧੭.੩, ੪੫੬.੧, ੪੬੫.੨, ੪੭੨.੩, ੪੮੬.੧[3], ੪੬੩.੪, ੫੦੩.੩, ੫੦੭.੧, ੫੧੬.੧, ੫੧੬.੪, ੬੦੩.੧[2], ੬੧੪.੩, ੬੩੮.੩, ੬੩੬.੧, ੬੬੨.੩

2. ਚੰਦਨ ਦੀ ਲਕੜੀ/ਬੂਰਾ। ੧੨੪.੨, ੩੪੭.੧, ੫੩੨.੧

3. ਚੰਦਨ, ਸੰਦਲ। ੪੩੭.੩[3], ੪੬੦.੪

ਚੰਦਨਹਿ—ਚੰਦਨ ਦੇ ਦਰਖਤ ਨੂੰ ਦੇਖੋ 'ਚੰਦਨ'(1)। ੩੨੬.੩

ਚੰਦਨੁ—1. ਚੰਦਨ ਦਾ ਦਰਖਤ, ਦੇਖੋ 'ਚੰਦਨ'(1)। ੪੫੬.੧

2. ਚੰਦਨ, ਸੰਦਲ, ਦੇਖੋ 'ਚੰਦਨ'(3)। ੫੧੧.੧

ਚੰਦੁ ਚੰਦੂ ਚੰਦੂਮਾ)— ਚੰਨ, ਚੰਦਰਮਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਚੰਦ'। ੪੩੭.੩[2]/੨੬੬.੪, ੪੨੩.੧/੬੭.੨, ੧੮੭.੧, ੨੬੬.੧

ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਚਦ੍ਰਮੇ)— ਚੰਦਰਮਾ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਚੰਦ'। ੬੭੦.੧/੨੬੬.੨

ਚੇਪਕਬੇਲ—(ਸੰ. ਚਮ੍ਪਕ:) ਚੰਪੇ ਦਾ ਬੂਟਾ ਜਿਸਨੂੰ ਹਲਕੇ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ੫੮੬.੧

ਚਪਲ—(ਸੰ. ਚਾਪਲ) ਚੰਚਲ, ਜੋ ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ, ਛੋਹਲਾ, ਨਿਚੱਲਾ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੧੬ ੧, ੫੯.੧, ੧੧੭.੨, ੧੫੫.੩, ੧੫੬.੪, ੧੬੧.੪, ੨੩੦.੧, ੨੫੧.੧, ੨੬੫.੨, ੩੧੧.੪, ੪੪੬.੪, ੪੬੬.੧, ੫੨੬.੧

ਚ:ਾਇ—(ਸੰ. ਚਰ੍) ਚਬਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਚਿੱਥ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨੭੩.੨

ਚੰਬੇਲੀ—(ਸੰ. ਚਮ੍ਪਕਵੇਲ੍ਲਿ) ਚਮੇਲੀ, ਇਕ ਝਾੜੀਨੁਮਾ ਵੇਲ ਜਿਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ੩੭.੧

ਚਮਕਤਿ ਚਮਕਾਰ)— (ਪ੍ਰਾ. ਚਮ੍ਮਕ < ਸੰ. ਚਮਤ੍ਕ੍ਰਿਤਿ:) ਚਮਕਦਾ, ਲਿਸ਼ਕਦਾ। ੩੬੦.੨/੬੬੮.੨

ਚਮਤਕਾਰ ਚਮਿਤਕਾਰ)— (ਸੰ. ਚਮਤ੍ਕਾਰ:) 1. ਚਮਕਦੇ ਹਨ, ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਹਨ/ਚਮਕਦੀ ਹੈ, ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਹੈ। ੪੦.੩, ੩੨੫.੨/੪੨੧.੧

2. ਲਿਸ਼ਕ, ਚਮਕ। ੫੬.੩, ੧੨੮.੩, ੨੦੭.੪, ੩੧੨.੩, ੪੨੧.੧/—

ਚਰ—1. (ਸੰ. ਚਰਣ:) ਚਰਨ, ਪੈਰ, ਪਾਦ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਗ। ੧੦੭.੪, ੩੧੪.੧, ੨, ੩੧੫.੧[2], ੨

2. (ਸੰ. ਚਰ੍) ਚਲਕੇ, ਚਲਣ ਦੁਆਰਾ, ਚਲਣ ਤਾਹੀਂ। ੨੭੮.੪

3. (ਸੰ. ਚਰ੍) ਖਾਣ ਲਈ, ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ। ੪੬੧.੧

ਚਰਤ—1. (ਸੰ. ਚਰਿਤ੍ਰ੍) ਆਚਰਣ, ਚਾਲਚਲਣ, ਵਿਵਹਾਰ। ੧੬੦.੪

2. (ਸੰ. ਚਰ੍) ਚਰ ਲੈਣ, ਚੁਗ ਲੈਣ। ੪੧੮.੧

ਚਰਨ—(ਸੰ. ਚਰਣ:) 1. ਪੈਰ, ਪਾਦ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਗ। ੧੭.੪, ੬੧.੧, ੧੩੫.੩, ੧੬੮.੩, ੨੦੩.੩, ੨੧੭.੨, ੨੭੬.੪[2], ੨੮੮.੩[2], ੨੬੦.੩, ੩੧੪.੧, ੩੬੭.੪, ੪੬੬.੩, ੫੦੮.੩, ੫੩੩.੪, ੬੦੬.੪, ੬੨੮.੪, ੬੭੨.੧, ੪

2. ਪੈਰ (ਅਕਾਲਪੁਰਖ/ਗੁਰੂ ਦੇ) ਭਾਵ ਅਕਾਲਪੁਰਖ/ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ। ੧.੧, ੩, ੮, ੧੪.੨, ੪੭.੧, ੪੮.੧, ੫੭.੨, ੭੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੨.੩, ੮੫.੧, ੮੭.੧[3], ੮੬.੧, ੧੦੫.੧, ੧੧੧.੧, ੧੮੩.੨, ੧੬੦.੪, ੨੦੭.੪, ੨੧੭.੧, ੨੨੦.੪, ੨੩੩.੪, ੨੪੩.੩, ੨੫੫.੪, ੨੫੬.੨, ੨੬੦.੩, ੨੬੧.੧, ੨੮੧.੧, ੨੮੨.੨, ੨੬੫.੧, ੩੧੬.੨, ੩੨੧.੪, ੩੨੮.੧, ੩੩੬.੧, ੨, ੪੨੬.੪

ਚਰਨ ਕਮਲ—(ਸੰ ਚਰਣਕਮਲਮ੍) ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਚਰਨ, ਕਮਲ ਦੇ ਕੋਮਲ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਫੁੱਲ ਵਰਗੇ ਪੈਰ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨ। ੧੮.੩, ੨੩.੨, ੩੩.੧, ੩੬.੪, ੩੮.੩, ੪੩.੪, ੬੬.੪, ੬੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੪.੪, ੭੮.੩, ੮੦.੧, ੮੮.੩, ੬੨.੧, ੬੭.੨, ੧੭੧.੧, ੧੮੦.੧, ੧੬੩.੧, ੨੧੬[2], ੨੧੭.੨, ੩, ੪, ੨੧੮.੧, ੨, ੩, ੪,

੨੨੨.੧, ੨੪੯.੧, ੨, ੨੫੮.੪, ੨੬੬.੨, ੨੬੭.੨, ੨੭੧.੧, ੨੭੮.੩, ੨੮੫.੨, ੨੮੭.੩, ੨੯੩.੧, ੩੦੦.੩, ੩੨੨.੩, ੩੩੫.੧, ੩੩੬.੧, ੩੩੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੩੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੩੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੪੮.੩, ੪੨੯.੧, ੪੩੧.੩, ੪੬੩.੪

ਚਰਨਨ—ਚਰਨਾਂ ਦੀ, ਦੇਖੋ ਚਰਨ (1)। ੪੦੧.੧

ਚਰਨਾਮ੍ਰਤ)— (ਚਰਣਾਮ੍ਰਤਮ੍) 1. ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ। ੪.੫, ੩੮.੩,
ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ) ੧੨੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੨੬.੩, ੨੪੯.੨, ੨੫੪.੪/੧੨੫.੨, ੨੧੭.੨, ੨੧੮ ੨, ੩੨੨.੩, ੩੩੭.੨, ੩੩੮.੨, ੫੫੧.੩

2. ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ। ੨੮੮.੩, ੨੯੦.੩

ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ—(ਸੰ. ਚਰਣਾਰਵਿਨ੍ਦਸ੍) ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਪੈਰ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਣ। ੧੭.੩

ਚਰਨਿ—ਪੈਰ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ, ਦੇਖੋ 'ਚਰਨ' (2)। ੭੨.੧, ੧੧੮.੪

ਚਰਮ—(ਸੰ. ਚੰਸਨ੍) ਚੰਮ, ਚਮੜੀ, ਭਾਵ ਬਾਹਰੀ। ੪੮੮.੩

ਚਰਮ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ—(ਸੰ. ਚੰਸਨ੍ + ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ:) ਚੰਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਭਾਵ ਬਾਹਰੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ। ੧੧.੨, ੧੭੬.੧

ਚਰਾਚਰ—(ਸੰ. ਚਰਾਚਰ) ਚਰ ਅਤੇ ਅਚਰ, ਸਥਾਵਰ ਅਤੇ ਜੰਗਮ, ਜੜ੍ਹ ਅਤੇ ਚੇਤਨ। ੪੨੨.੧

ਚਰਾਵਤ—(ਸੰ. ਚਰ੍) ਚਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੪੧੮.੧

ਚਰਿਤ੍ਰ- (ਸੰ. ਚਰਿਤ੍ਰਸ੍) ਕੁਦਰਤ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ। ੪੯.੧, ੨੩੨.੧, ੨੪੪.੧, ੨੭੪.੧, ੨੭੫.੧ ੨੮੨.੪, ੩੪੨.੧

2. ਕੌਤਕਮਈ। ੧੧੭ ੧, ੧੭੨.੧, ੨੦੫.੧, ੨੩੨.੪, ੩੦੫.੧, ੩੩੦.੧

3. ਕੌਤਕ, ਲੀਲ੍ਹਾ। ੧੩੨.੩, ੨੧੯.੪, ੨੭੪.੧, ੩੧੧.੩, ੩੨੫.੨, ੩੯੪.੧, ੫੩੪.੨, ੬੦੮.੨

ਚਲ—(ਸੰ. ਚਲ) 1. ਚਲਕੇ, ਤੁਰਕੇ (ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ)। ੧੧੧.੧, ੬੨੯.੨

2. ਚਲਾਕੇ, ਵਗਕੇ (ਪਾਣੀ)। ੩੭੨.੩

ਚਲ ਆਵਤ—ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ੬੨੯.੪

ਚਲਤ—(ਸੰ. ਚਲ) 1. ਚਲਦੀਆਂ, ਤੁਰਦੀਆਂ/ਚਲਦਾ, ਜਾਂਦਾ/ਤੁਰਦੀ, ਚਲਦੀ/ਚਲਦੇ। ੨੭੪.੩, ੩੩੪.੨, ੪੧੩.੩, ੪, ੪੩੪.੩, ੫੮੩.੩

2. ਵਗਦੇ ਹਨ, ਵਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੩੭੨.੨

ਚਲਨੀ—ਛਾਨਣੀ, ਛਲਣੀ, ਛੇਕਾਂ ਵਾਲਾ ਪਾਤਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਛਾਣੀਦੀ ਹੈ। ੫੧੨.।

ਚਲਯੋ—(ਸੰ. ਚਲ) ਚਲਿਆ ਹਾਂ, ਤੁਰਿਆ ਹਾਂ। ੫੭੮ ੧

ਚਲਯੋ ਜਾਇ—ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ। ੬੧੦.੧

ਚਲਾਚਲ—(ਸੰ. ਚਲਾਚਲ) ਚੰਚਲ, ਅਸਥਿਰ। ੨੩੦.੨

ਚਲਾਈਅਤ—ਚਲਾਈਦਾ ਹੈ। ੬੧੦.੧

ਚਲਾਈਐ—ਚਲਾਈਏ। ੬੧੦.੧

ਚਲਿ—(ਸੰ. ਚਲ) 1. ਚਲਕੇ। ੮੭.੧², ੩੧੮.੨, ੩੨੪.੪, ੩੩੨.੩, ੩੪੦ ੧, ੩੬੬.੧, ੪੦੪.੩, ੪੧੦.੧, ੪੩੩.੪, ੫੦੦.੧

2. ਚਲਦਿਆਂ, ਚਲਦੇ ਹੋਏ। ੬੧੬.੨

ਚਲਿ ਜਾਤ—ਚਲੋ ਜਾਵੋ, ਤੁਰ ਜਾਵੋ । ੪੯੫.੩

ਚਲਿਓ ਜਾਇ)— ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ । ੪੪੦.੧/੩੬੯.੩

ਚਲਿਓ ਜਾਤ)

ਚਲੀ—ਤੁਰੀ/ਤੁਰੀਆਂ, ਲਗਾਤਾਰ ਤੁਰੀ/ਤੁਰੀਆਂ ਆਉਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੩੧੬ ੨, ੪੦੪.੨, ੪੧੩.੧

ਚਲੇ—1. ਚਲਦਾ ਹੈ, ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩੩੪.੨

2. ਚਲਕੇ, ਤੁਰਕੇ । ੪੯੫.੩, ੫੬੫.੧

ਚਲੇ—1. ਚਲਦੇ ਹਨ/ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ । ੩੭੧.੨, ੩੭੨.੧, ੩੮੨.੩

2. ਚਲੋ ਜਾਂਦਾ, ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ । ੫੫੬.੪

3. ਚਲਕੇ, ਤੁਰਕੇ । ੫੮੨.੧

ਚਤਤ—ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ੩੬੦.੨; ੬੬੨.੨

ਚੜਾਇ—ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ, ਵਧਾ ਕੇ । ੪੬੧.੧

ਚੜਾਇਓ—ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ । ੫੨੩.੧

ਚੜਿ—ਚੜ੍ਹ ਕੇ । ੬੧੮ ੧

ਚੜੈ—1. ਲੱਭੇ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ । ੩੭੧.੩

2. ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੪੦੪.੧

ਚਾਉ)— ਚਾਅ, ਉਤਸ਼ਾਹ, ਖੁਸ਼ੀ, ਰੀਝ । ੬੦.੨, ੧੪੬.੨, ੩੪੩.੪, ੬੨੩.੨,

ਚਾਇ) ੬੫੩.੪/੧੦੬.੩, ੧੧੪.੨, ੧੮੬.੪, ੨੫੪.੪

ਚਾਇਕੇ—ਚਾਉ ਭਰਕੇ । ੧੬੪.੧, ੨੧੨.੪, ੪੨੩.੧, ੪੨੭.੧

ਚਾਹ—(ਪ੍ਰਾ. ਚਾਹ) 1. ਪ੍ਰੀਤ, ਪਿਆਰ, ਸਨੇਹ । ੧੦੧.੨

2. ਇੱਛਾ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ । ੨੫੪.੪, ੩੬੧.੨

3. ਚਾਅ, ਉਤਸ਼ਾਹ, ਉਮਾਹ । ੫੦੮.੧

ਚਾਹਕ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ, ਇੱਛਾ ਰਖਣ ਵਾਲਾ । ੬੭.੨, ੭੬.੩

ਚਾਹਤ—(ਪ੍ਰਾ. ਚਾਹ) 1. ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਲੋਚਦੇ ਹਨ, ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ/ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੫੮.੧, ੧੭੧.੩, ੨੧੭.੨, ੩੬੬.੨, ੪੪੩.੪, ੪੫੪.੩, ੪੬੬.੩, ੪੮੦.੧, ੫੫੨.੩, ੫੬੦.੩

2. ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੧੦੧ ੨

ਚਾਹਿ—(ਪ੍ਰਾ. ਚਾਹ) 1. ਇੱਛਾ, ਖਾਹਸ਼ । ੨੦੨.੪

2. ਚਾਹੁਣ, ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ । ੩੫੯.੩

3. ਉਮਾਹ, ਉਮੰਗ । ੪੨੩,੧[2]

ਚਾਹਿਤ—(ਪ੍ਰਾ. ਚਾਹ) ਚਾਹੁੰਦੇ, ਇੱਛਾ ਰਖਦੇ । ੪੧੭.੪

ਚਾਹੀਐ—1. ਚਾਹੀਦਾ ਭਾਵ ਉੱਚਿਤ । ੫੨੩.੧, ੨, ੩

2. ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੫੫੩.੪

ਚਾਹੇ)— 1. ਚਾਹੀਏ, ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ । ੧੮੪.੩/—

ਚਾਹੈ) 2. ਚਾਹਵੇ, ਇੱਛਾ ਕਰੇ । ੪੭੪.੩/੧੭੨.੧, ੩, ੪੭੫.੨, ੪੯੫.੧, ੨, ੫੧੦.੪, ੫੯੧.੧

3. ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ/ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ/ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ/ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੫੨੦.੩/੫੮.੨, ੧੮੦.੩, ੨੯੦.੩, ੪੬੬.੧, ੨, ੪੭੫.੪, ੪੯੨.੧, ੫੦੮.੧, ੫੨੦.੨, ੪. ੫੩੯.੪, ੫੭੭.੪, ੫੯੯.੩, ੬੨੨.੧, ੨, ੩

ਚਾਕੀ—(ਸੰ. ਚਕ੍ਸ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਚਕ੍ਕਿਆ) ਚੱਕੀ, ਪੀਸਣ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਟਾ ਪੀਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨੩੫.੪, ੩੮੬.੨, ੫੫੮.੧

ਚਾਖ—(ਸੰ. ਚਖ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਚਕ੍ਖਯ) ਚੱਖਕੇ, ਸੁਆਦ ਲੈ ਕੇ। ੨੪੩.੪, ੫੬੮.੪

ਚਾਖਈ)— ਚੱਖਦਾ ਹੈ, ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਚਖ'। ੧੫੫.੧/੬੦੭.੩

ਚਾਖਹੀ)

ਚਾਖਣ—1. ਚੱਖਕੇ, ਚੱਖਣ ਦੁਆਰਾ, ਦੇਖੋ 'ਚਖ'। ੧੮੧.੧, ੧੮੨.੧

2. ਚਖਦਿਆਂ, ਸੁਆਦ ਵੇਖਦਿਆਂ। ੫੮੮.੩[3]

ਚਾਖਿਓ—ਚੱਖਿਆਂ, ਸੁਆਦ ਵੇਖਦਿਆਂ ਦੇਖੋ 'ਚਖ'। ੫੨੫.੪

ਚਾਖੀ—ਚੱਖੀ, ਭਾਵ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੀ, ਦੇਖੋ 'ਚਖ'। ੧੪੪.੪

ਚਾਖੀਐ—1. ਚੱਖੀਏ, ਭਾਵ ਮਾਣੀਏ, ਦੇਖੋ 'ਚਖ'। ੩੪੮.੧

2. ਚੱਖੀਏ, ਪੀਵੀਏ। ੫੮੫.੨

3. ਚੱਖੀਏ, ਖਾਈਏ। ੫੬੬ ੧

ਚਾਖੈ—ਚੱਖਦਾ ਹੈ। ੩੮.੩, ੩੬੧.੪

ਚਾਖੈ—ਚੱਖਿਆ ਹੈ। ੬੬.੩

ਚਾਟਣ—(ਸੰ. ਚਖ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਚਡ੍ਡ) ਚੱਟਣ ਕਰਕੇ, ਚੱਟਣ ਦੁਆਰਾ। ੩੮੮.੨

ਚਾਟਿਬੇ—ਚੱਟਣ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਦੇਖੋ 'ਚਾਟਣ'। ੨੩੫ ੪

ਚਾਟੈ—ਚੱਟਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਚਾਟਣ'। ੩੮੬.੨

ਚਾਤਿਰ)— (ਸੰ. ਚਾਤੁਰ) ਚਤੁਰ, ਸਿਆਣਾ, ਬੁਧੀਮਾਨ। ੩੪੫.੩/੨੩.੩, ੨੩੦.੧

ਚਾਤੁਰ)

ਚਾਤ੍ਰਕ)— (ਸੰ. ਚਾਤਕ:) ਪਪੀਹਾ, ਬਥੀਹਾ, ਸਾਰੰਗ, ਇਕ ਪੰਛੀ ਜੋ ਕੇਵਲ ਸ੍ਵਾਂਤਿ

ਚਾਤ੍ਰਿ) ਬੂੰਦ ਨਾਲ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪੨੩.੩, ੪੨੪.੩, ੪੪੦.੩, ੪੪੨.੧, ੫੦੯.੩/੫੨੫.੪

ਚਾਤ੍ਰੁਕੈ—ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਵਾਂਗ, ਪਪੀਹੇ ਵਾਂਗ, ਦੇਖੋ 'ਚਾਤ੍ਰਕ'। ੮੩.੪

ਚਾਤ੍ਰਿਕ—ਪਪੀਹਾ, ਦੇਖੋ 'ਚਾਤ੍ਰਕ'। ੨੮.੪, ੧੮੭.੧, ੨੦੫ ੪, ੨੬੨.੨, ੪੬੩.੩, ੪੬੬.੨, ੫੫੧.੩, ੫੬੬.੩, ੬੨੧.੩

ਚਾਂਪ)— (ਸੰ. ਚਯ > ਪ੍ਰਾ. ਚਂਪਯ) 1. ਦਬਾਉਣਾ, ਮਸਲਨਾ, ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਦੇ

ਚਾਪ) ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ। ੩੫੬.੪/—

2. ਦਬਾਉਣਾ, ਘੁੱਟਣਾ, ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਨਾ। —/੬੭੩.੪

ਚਾਂਪੈ—ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ, ਮਸਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਕੁਚਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ 'ਚਾਂਪ'। ੫੪੫.੩

ਚਾਬੁਕ—(ਫ਼ਾ. ਚਾਬੁਕ) ਛਾਂਟਾ, ਕੋਰੜਾ, ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਤਾੜਨ ਲਈ ਰੱਸੀ ਸਹਿਤ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਪਤਲੀ ਸੋਟੀ। ੬੧੦ ੨

ਚਾਰ—(ਸੰ. ਚਾਰ) 1. ਉੱਤਮ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ। ੧੨੫.੩, ੩੮੦ ੧, ੩੯੫.੧

2. ਸੁੰਦਰ, ਸੋਹਣੇ। ੩੪੬.੪, ੪੮੦.੨, ੬੫੮.੧

ਚਾਰਕੂੰਟ—(ਸੰ. ਚਤੁਰ+ਕੂਟ) ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ, ਭਾਵ ਚੁਫ਼ੇਰਾ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ। ੧੬੭.੧

ਚਾਰਿ—1. (ਸੰ. ਚਤੁਰ) ਚਾਰ, ਦੋ ਤੇ ਦੋ ਚਾਰ, ਤਿੰਨ ਤੇ ਪੰਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ੨੨੮.੨[2], ੭[3], ੨੨੬.੧, ੨

2. (ਸੰ. ਚਾਰ) ਸੁੰਦਰ, ਸੋਹਣੇ, ਦੇਖੋ 'ਚਰ' (2)। ੩੬੪.੩, ੪੮੧.੨

ਚਾਰੀਚਾਰੁ—ਸੁੰਦਰ, ਸੋਹਣਾ, ਦੇਖੋ ਚਾਰ(2)। ੫੮੬.੧, ੬੩੫.੧, ੬੫੨.੨, ੬੫੫.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਚਾਰੋ—ਚਾਰ, ਚਾਰੇ ਹੀ, ਭਾਵ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ (ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ) ਦੇਖੋ ਚਾਰਿ(1)। ੬੧੬.੧

ਚਾਰੇਕੂੰਟ—ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ਼, ਚੁਫੇਰੇ, ਸਭ ਪਾਸੇ, ਦੇਖੋ 'ਚਾਰ ਕੂੰਟ'। ੬੧੬.੧

ਚਾਰੇਖੂਟ—(ਸੰ. ਚਤੁਰ+ਕੂਟ) ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ, ਭਾਵ ਸਭ ਤਰਫ਼। ੬੧੮.੧

ਚਾਰੇਜਾਮ—(ਸੰ. ਚਤੁਰ+ਯਾਮ:) ਚਾਰੇ ਪਹਿਰ, ਅੱਠ ਘੰਟੇ, ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਰਾਤ। ੬੫੭.੩

ਚਾਰੇਜੁਗ—(ਸੰ. ਚਤੁਰ+ਯੁਗਸ੍) ਚਾਰ ਜੁਗ (ਸਤਿ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ, ਕਲਿ)। ੧੬੭.੩

ਚਾਲ—(ਸੰ. ਚਾਰ:) 1. ਤੌਰ, ਚਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ। ੨੩੦.੨, ੩੬੬.੩, ੪੧੩.੩

2. ਮਰਿਯਾਦਾ, ਪਰੰਪਰਾ। ੩੧੬.੨, ੫੩੨.੪

ਚਾਲ ਭਏ—ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ, ਭਾਵ ਵਿਚਲਿਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ, ਹਟ ਜਾਣ ਤੇ। ੩੫੧.੩

ਚਾਲਤ—ਚਲਦਿਆਂ, ਤੁਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ। ੪੩੮.੨[3]

ਚਾਲੀਸ—(ਸੰ. ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ੍>ਪ੍ਰਾ. ਚਤ੍ਤਾਲੀਸ) ਚਾਲੀ, ਵੀਹ ਦਾ ਦੁਗਣਾ, ਉਨਤਾਲੀ ਅਤੇ ਇਕਤਾਲੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸੰਖਿਆ। ੨੩੦.੨

ਚਾਵਰ—ਚਾਵਲ, ਚੌਲ, ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਅਨਾਜ। ੨੨੯.੩

ਚਾੜਹੁ—ਚੜ੍ਹਾਓ, ਭਾਵ ਰੋਲ ਚੱਵੇ। ੬੨੭.੩

ਚਾੜਿ—ਚਾੜ੍ਹਕੇ, ਚੜ੍ਹਾਕੇ। ੫੨੪.੧

ਚਿਹਨ)— (ਸੰ. ਚਿਹ੍ਨ) 1. ਚਿਨ੍ਹ ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ। ੨੪੫.੧/—

ਚਿਹਨਿ)

2. ਨਿਸ਼ਾਨ, ਚਿਨ੍ਹ। ੩੭੭.੨/੩੭੪.੨

3. ਸ਼ਕਲ, ਰੂਪ। ੫੬੬.੪, ੬੧੧.੩/—

ਚਿੰਤ—(ਸੰ. ਚਿਨ੍ਤਾ) ਚਿੰਤਾ, ਫ਼ਿਕਰ, ਸੋਚ, ਪਰਵਾਹ। ੫੭੮.੨

ਚਿਤ—(ਸੰ. ਚਿਤ) 1. ਹਿਰਦਾ, ਅੰਤਹਕਰਣ, ਮਨ। ੮੮.੩, ੧੦੧.੨[3], ੧੧੩.੨, ੧੨੬.੧, ੧੫੫.੩, ੧੫੬.੪, ੧੫੭.੩, ੧੬੧.੪, ੧੭੭.੪, ੧੮੪.੪, ੨੩੧.੪, ੨੫੮.੪, ੨੮੧.੧, ੩੫੩.੩, ੩੫੮.੧, ੩੭੬.੩, ੪੦੮.੧, ੪੦੬.੧, ੪੫੪.੩, ੫੩੬.੧, ੫੬੦.੧, ੫੭੩.੪, ੫੬੦.੪

2. ਹਿਰਦਾ (ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਾ, ਯਾਦ ਵਾਲਾ)। ੨੨੦.੩

ਚਿਤੇਤਰ—(ਚਿਤ+ਅੰਤਰ) ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ, ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ। ੫੨੭.੧

ਚਿੰਤਨ—(ਸੰ. ਚੈਤਨਯਸ੍) ਚੇਤਨਾਯੁਕਤ, ਬੁੱਧੀਮਾਨ, ਸਿਆਣਾ। ੪੦੫.੩

ਚਿਤਵਤ—(ਸੰ. ਚਿਤਸ੍) 1. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ। ੧੨੬.੧, ੪੦੮.੧, ੫੨੦.੨

2. ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਤਕਦੇ ਹੋਏ। ੩੬੭.੧, ੬੪੯.੩

ਚਿਤਵੇ—ਦੇਖੇ, ਤੱਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਚਿਤਵਤ' (2)। ੬੪੦.੧

ਚਿੰਤਾ—ਗ਼ਮ, ਫ਼ਿਕਰ, ਦੇਖੋ 'ਚਿੰਤ'। ੯੦.੨, ੧੮੯.੪, ੨੮੧.੨, ੪੦੮.੧, ੬੨੩.੨, ੬੩੬.੩

ਚਿੰਤਾਮਣਿ—(ਸੰ. ਚਿਨ੍ਤਾਮਣਿ:) 1. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਰਤਨ ਜੋ ਮਨਚਿਤਵੇ

ਚਿੰਤਾਮਨ)— ਪਦਾਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਥਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ

ਚਿੰਤਾਮਨਿ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੬੦੨.੨, ੬੪੦.੧/—/—

2. ਮਨਇੱਛਤ ਫਲ ਦੇਣਹਾਰੀ ਮਣੀ। ੧੬੩.੨/੬੧੨.੨, ੬੪੬.੩/੪੦੮.੧, (ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ)।

ਚਿਤ੍ਰ)— ਹਿਰਦਾ, ਮਨ, ਅੰਤਹਕਰਣ, ਦੇਖੋ ਚਿਤ (1) । ੨੧੮.੧, ੪੩੭.੨, ੫੧੫.੨/
ਚਿਤ੍ਰ) ੨੦੨.੪, ੬੫੩.੪

ਚਿਤੇਰਾ—(ਸੰ. ਚਿਕ੍ਰਕ:) ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ, ਮੁਸੱਵਰ, ਚਿੱਤਰ ਰਚਣਹਾਰਾ । ੨੪੪.੧, ੨੮੨.੪

ਚਿਤੇਰੈ—ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਦੇ, ਦੇਖੋ 'ਚਿਤੇਰਾ' । ੨੭੪.੪

ਚਿਤੇਰੋ—ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ, ਦੇਖੋ 'ਚਿਤੇਰਾ' । ੨੨੭.੪, ੨੩੨.੪

ਚਿਤੇ—(ਸੰ. ਚਿਤ੍ਤਸ੍) ਵੇਖਦਿਆਂ, ਤਕਦਿਆਂ । ੨੪੪.੧[2]

ਚਿਤ੍ਰ—(ਸੰ. ਚਿਕ੍ਰਸ੍) ਤਸਵੀਰ, ਮੂਰਤ, ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਚਿੱਤਰੀ ਹੋਈ ਸ਼ਕਲ । ੪੯.੧, ੧੧੭.੧, ੧੭੨.੧, ੨੦੫.੧, ੨੩੨.੧, ੪, ੨੪੪.੧, ੨੭੪.੧, ੪, ੨੭੫.੧, ੨੮੨.੪[3], ੩੦੫.੧, ੩੩੦.੧[3], ੩੪੨.੧

ਚਿਤ੍ਰਹ—ਚਿਤ੍ਰ ਨੂੰ, ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ । ੨੪੪.੧

ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ (ਸੰ. ਚਿਤ੍ਰਗੁਪ੍ਤ:) 14 ਯਮਰਾਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਪ ਤੇ ਪੁੰਨ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਕੋਤ੍ਰ ਨਕੱਸ਼ਤ੍ਰ ਦਾ ਅਧਿਪਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਦੇਵਤਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਾਇਸਥ ਲੋਕਾ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਯਮ ਦੁਤੀਆ ਦੇ ਦਿਨ ਕਾਇਸਥ ਲੋਕ ਚਿੱਤ੍ਰਗੁਪਤ ਅਤੇ ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । 'ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ' ਮੁਤਾਬਿਕ ਚਿਤ੍ਰ ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਬੜਾ ਮਾਹਿਰ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਖ ਲਿਆ । ਗਰੁੜ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦੀ ਪਰੀ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੀ ਹੈ । ੪੫੫.੨

ਚਿਤ੍ਰੁ—ਤਸਵੀਰ, ਮੂਰਤ, ਦੇਖੋ ਚਿਤ੍ਰ । ੨੨੭.੪

ਚਿਨਗ)— ਚੰਗਿਆੜੀ, ਚੰਗਾਰੀ, ਮੱਘਦੇ ਅੱਗ ਦੇ ਉੱਡਣ ਵਾਲੇ ਕਣ । ੧੭੪.੨,
ਚਿਨਗਾਠੀ) ੫੦੬ ਤ. ੫੬੧.੨/੫੭੩.੨, ੬੬੮.੩

ਚਿਨੈ—(ਸੰ. ਚਯਨਸ੍) ਚਿਣਦਾ ਹੈ, ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ । ੫੯੩.੨

ਚਿਰਕਾਰ)—(ਸੰ. ਚਿਰਕਾਲ:) 1. ਚਿਰਾਂ ਪਿਛੋਂ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਬੜੀ ਦੇਰ
ਚਿਰੇਕਾਲ) ਪਿਛੋਂ । ੬੫੮.੩/੧੭.੧, ੬੬੦.੨

2. ਬਹਤ ਸਮੇਂ ਤਕ—/੧੨੧.੨, ੨੯੬.੩, ੩੦੬.੨ ੪੪੬.੩, ੫੧੫.੧

ਚਿਰੇਜੀਵ—(ਸੰ. ਚਿਰਞ੍ਜੀਵ) ਚਿਰ ਤਕ ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਜੀਵਿਤ ਰਹੇ । ੨੨੪.੩

ਚੀਕਨੇ—(ਸੰ. ਚਿਕ੍ਕਣ) ਚੀਕਣੇ, ਚਿੰਦੇ, ਫਿਸਲਣ ਵਾਲੇ । ੬੩੮.੧

ਚੀਟਾ—ਚਿਉਂਟਾ, ਕੀੜਾ । ੫੪੮.੨

ਚੀਟੀ—ਚਿਉਂਟੀ, ਕੀੜੀ/ਕੀੜੀਆਂ । ੭੫.੧, ੨੭੪ ੧. ੨, ੪[3], ੩੬੭.੩, ੪੦੪.੧, ੪੧੩.੧[2] ੫੪੮.੨, ੬੦੬.੨

ਚੀਤ—(ਸੰ. ਚਿਤ੍ਤ) ਚਿਤ, ਮਨ, ਹਿਰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਚਿਤ' (1) । ੧੪੫.੨, ੧੫੦.੩, ੧੮੩.੪, ੧੮੬.੪, ੨੨੪.੪, ੩੩੮.੨, ੩੬੦.੪, ੬੨੭.੧

ਚੀਤਿ—ਚਿਤ ਵਿੱਚ, ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ । ੩੨੨.੪, ੩੮੬.੪

ਚੀਤੇ—(ਸੰ.ਚਿਕ੍ਕ:) ਚੀਤੇ ਨੂੰ, ਸ਼ੇਰ ਵਰਗੇ ਇਕ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ । ੭੫.੨

ਚੀਨ—1. ਖੱਜਦੇ, ਜਾਣਦੇ, ਸਮਝਦੇ । ੬੧.੪, ੧੧੫.੧, ੨੨੫.੩

2. ਪਹਿਚਾਨਦੇ, ਦੇਖਦੇ, ਤਕਦੇ । ੬੫.੨

3. ਚੀਨਕੇ, ਜਾਣ ਕੇ, ਖਜ.ਕ । ੪੯੩.੧

4. ਚੀਨਣਾ, ਜਾਨਣਾ । ੬੧੪.੪

ਚੀਨਤ—1. ਖੋਜਦਾ, ਸਮਝਦਾ । ੧੬੦.੪[2]
2. ਪਹਿਚਾਨਦਾ, ਵੇਖਦਾ, ਤਕਦਾ । ੪੦੬.੪

ਚੀਨਿ—1. ਖੋਜਕੇ, ਚੀਨਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਚੀਨ' (3) । ੪੪.੪, ੪੧੦.੧
2. ਵੇਖਕੇ, ਤਕਕੇ, ਪਹਿਚਾਨਕੇ. ਵੇਖੋ 'ਚੀਨ' (2) । ੩੪੬.੪

ਚੀਨੀਅਤ—ਖੋਜਦਾ ਹੈ, ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ੨੫੧.੨

ਚੀਨੇ—ਚੀਨ ਲਿਆ, ਪਹਿਚਾਨ ਲਿਆ, ਸਮਝ ਲਿਆ । ੨੪.੩, ੩੮੮.੨, ੪੮੪.੪

ਚੀਰ—(ਸੰ. ਚੀਰਮ੍) ਕਪੜੇ, ਵਸਤਰ । ੩੪੬.੪, ੫੦੧.੨, ੫੬੨.੨, ੬੨੬.੪, ੬੩੨.੩, ੬੫੮.੧

ਚੀਲ—(ਸੰ. ਚਿਲ੍ਲ:) ਇਲ੍, ਬਾਜ ਵਰਗਾ ਇਕ ਪੰਛੀ । ੨੨੪.੨, ੬੩੧.੩

ਚੁਆਇਕੈ—(ਸੰ. ਚਯੁ) ਚੁਆ ਕੇ, ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਟਪਕਾਕੈ । ੬੨੨.੩

ਚੁਆਈ—ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਕਰਕੇ ਟਪਕਾਇਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਚੁਆਇਕੈ' । ੪੮.੩, ੨੮੩.੨

ਚੁਆਏ—ਚੁਆਇਆ, ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਕਰਕੇ ਟਪਕਾਇਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਚੁਆਇਕੈ' । ੨੮.੩

ਚੁਇ—ਚੋਕੇ, ਟੱਪਕ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਚੁਆਇਕੈ' । ੪੨੫.੪

ਚੁਹਚੁਹਾਤ—ਚਹਿਚਹਾਉਣਾ, ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਚੀਂ ਚੀਂ ਕਰਨਾ, ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢਣਾ । ੬੬੧.੨

ਚੁਹਟੀ—(ਪ੍ਰਾ. ਚੁਡਕਇ) ਚੁੰਢੀ, ਹੱਥ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਸੰਨ੍ਹੀ ਵਾਂਗ ਮਾਸ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ । ੫੨੩.੧

ਚੁਗਿ—ਚਗ ਕੇ, ਦਾਣੇ ਅਥਵਾ ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਖਾ ਕੇ । ੫੬੦.੨

ਚੁਨਤ—ਚੁਗਦਾ ਹੈ, ਚੁੰਝ ਨਾਲ ਚੁਣਦਾ ਹੈ । ਭਾਵ ਖਾਂਦਾ ਹੈ । ੫੬੫.੨

ਚੁਨੈ—ਚੁਣਦਾ ਹੈ, ਚੁਗਦਾ ਹੈ । ੫੬੩.੩

ਚੁਪ—(ਸੰ. ਚੁਪ੍) ਖਾਮੋਸ਼, ਮੌਨ. ਜੋ ਨ ਬੋਲੈ । ੬੦੫.੩

ਚੁੰਬਕ—(ਸੰ. ਚੁम्बਕ) ਮਕਨਾਤੀਸ, ਚਮਕ ਪੱਥਰ, ਇਕ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲੋਹਾ ਜੋ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਲ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੩੬੫.੧

ਚੁਰਾਈ—(ਸੰ. ਚੁਰ੍) ਲੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ । ੪੦੮.੧

ਚੂਕ)— ਉਕਾਈ, ਭੁਲ, ਖਤਾ । ੫੭੩.੪, ੬੬੭.੪/੩੫੬.੩, ੩੫੮.੩
ਚੂਕਿ)

ਚੂਨ—(ਸੰ. ਚੂर्ण) ਆਟਾ, ਪੀਸਿਆ ਹੋਇਆ ਅਨਾਜ । ੬੪.੨, ੧੨੨.੨, ੧੨੪.੧, ੫੬੨.੧

ਚੂਨਾ—(ਸੰ. ਚੂर्ण > ਪ੍. ਚੂण्ण) ਇਕ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਚਟਾਨੀ ਪੱਥਰ ਜਾਂ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਚੂਰਣ ਜੋ ਕਲੀ ਕਰਨ, ਪਾਨ ਵਿਚ ਖਾਣ ਲਈ ਅਤੇ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੩੬.੩, ੬੩.੨, ੧੨੨.੧, ੧੨੪.੩, ੨੫੮.੩

ਚੂਨੈ—ਆਟਾ, ਦੇਖੋ 'ਚੂਨ' । ੫੬੬.੧

ਚੇਸ਼ਟਾ—(ਸੰ. ਚेष्टा) ਇੱਛਾ, ਵਾਸ਼ਨਾ, ਚਾਹ (ਕਾਮ ਦੀ) । ੧੭੭.੧

ਚੇਤ—(ਸੰ. ਚेतस्) ਯਾਦ, ਸਮਝਣ । ੩੫੮.੧

ਚੇਤੰਨ)— (ਸੰ. ਚेतन) ਚੇਤਨਾ ਯੁਕਤ, ਸੁਚੇਤ, ਸਾਵਧਾਨ । ੩੫੪.੨/੩੬੫.੧, ੬੬੬.੪/੪੧੮.੩
ਚੇਤਨ)
ਚੇਤੰਨਿ)

ਚੇਤਿ—ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ, ਯਾਦ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਚੇਤ' । ੧੮੪.੧

ਚੇਤੰਨ—ਚੇਤਨਾ ਯੁਕਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਚੇਤੰਨ' । ੬੧੬.੨

ਚੈਨ—ਸੁਖ, ਆਰਾਮ, ਸ਼ਾਂਤੀ । ੩੫੧.੩, ੪੫੪.੩, ੫੮੭.੨, ੬੬੫.੨

ਚੋਆ—ਅਗਰ ਦੀ ਲਕੜੀ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇਲ, ਅਤਰ, ਸੁਗੰਧਿਤ ਪਦਾਰਥ । ੧੨੪.੨, ੪੨੫.੪, ੫੧੧.੧, ੫੯੭.੨

ਚੋਖ—(ਸੰ. ਚੋਸ਼:) ਚੂਸਣਾ, ਜੀਭ ਤੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਰਸ ਚੁੰਘਣਾਂ । ੨੮੭.੩

ਚੋਗ—ਚੋਗਾ, ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ । ੫੯੦.੨

ਚੋਚਲਾ—ਲਾਡ-ਪਿਆਰ, ਨਾਜ਼-ਨਖਰਾ । ੫੬੬.੨

ਚੋਰ—(ਸੰ. ਚੋਰ:) ਤਸਕਰ, ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਰਾਈ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਪੁੱਛੇ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲਾ । ੬੯.੩, ੧੬੫.੩, ੩੨੩ ੧, ੩੨੪.੨, ੪੮੬.੩, ੪੮੭.੪, ੫੨੩.੧, ੫੩੨.੩, ੫੯੧.੩, ੬੪੩.੧[2]

ਚੋਰਨ—ਚੋਰਾਂ, ਚੋਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਚੋਰ' । ੫੪੪.੩

ਚੋਰੀ—(ਸੰ. ਚੌਰ੍ਯਮ੍) ਚੋਰੀ ਦਾ ਕਰਮ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਬਿਨਾਂ ਪੁੱਛੇ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੩੨੩.੧, ੫੨੪.੧, ੪. ੫੯੧.੩[3]

ਚੋਰੁ—ਤਸਕਰ, ਹੰਹ ਦੇਖੋ 'ਚੋਰ' । ੭੦.੩, ੫੨੪.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਛ

ਛਕ—(ਸੰ. ਚਕ੍) ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ, ਅਮਲ ਵਿਚ । ੩੭੪.੧

ਛਕਤ—(ਸੰ. ਚਕਾਸ੍) 1. ਚਮਕਣਾ, ਦਮਕਣਾ । ੬੫.੩

2. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ, ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ, ਭਾਵ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ, ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ । ੩੨੩.੩

ਛਕਤਿ—ਛਕਦੇ ਹਨ । ੩੬੦.੪

ਛਕਿ—ਚਮਕ, ਦਮਕ, ਦੇਖੋ 'ਛਕਤ' (1) । ੧੪੦.੧

ਛਕੈ—ਛੱਕਕੇ, ਪੀਕੇ । ੩੭੪.੧

ਛਡਾਏ—ਛੁਡਾਉਣ ਤੇ, ਵੱਖ ਕਰਨ ਤੇ । ੪੬.੧

ਛਡਾਵਈ—ਛੁਡਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਨਜਾਤ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ । ੧੬੭.੨

ਛਡਾਵਹੁ—ਛੁਡਾਉਂਦੇ, ਮੁਕਤ ਕਰਾਉਂਦੇ । ੨੦੭.੩

ਛਤਨਾ—(ਸੰ. ਛਤ੍ਰ, ਛਤ੍ਰਾਕ:) ਛੱਤਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਖੁੰਭ, ਪਦ ਬਹੇੜਾ । ੩੮੬.੧

ਛਤ੍ਰ—(ਸੰ. ਛਤ੍ਰਸ੍) 1. ਰਾਜੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸਹਗਲਿਤ, ਭਾਵ ਰਾਜੇ ਉਪਰ ਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਦੇ ਚਿਨ੍ਹ ਵਜੋਂ ਤਾਣਿਆ ਛੱਤਰ । ੨੪੬.੩

2. ਵੱਡੀ ਛੱਤਰੀ । ੩੮੬.੧

ਛਤ੍ਰਢਾਲਾ—ਛਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਝੁਲਵਾਉਣ (ਫਿਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ੩੫੧.੩

ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ—(ਸੰ. ਛਤ੍ਰਧਾਰਿਣ੍) ਰਾਜਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਛੱਤਰ ਝੁੱਲੇ । ੬੫੬.੨

ਛਤ੍ਰਪਤਿ—(ਸੰ. ਛਤ੍ਰਪਤਿ:) ਛੱਤਰ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਭਾਵ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਰਾਜ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਛੱਤਰ ਤਾਣਿਆ ਜਾਏ । ੪੬.੧, ੨੪੬.੩

ਛਬਿ—(ਸੰ. ਚ੍ਛਵਿ:) ਸੁੰਦਰਤਾ, ਆਭਾ, ਸੁਹੱਪਣ, ਚਮਕ-ਦਮਕ । ੪੬.੩, ੬੫.੩, ੧੧੨.੨, ੧੩੧.੧, ੧੪੦.੧, ੧੪੧.੧[2], ੧੭੧.੨[2], ੧੬੪.੪[3], ੨੦੪.੩, ੨੦੬.੧, ੨੧੩.੩, ੨੪੬.੩, ੨੬੦.੧, ੨੬੫.੧, ੨੮੪.੨, ੨੮੬.੨, ੨੬੪.੧, ੩੭੧.੪, ੪੦੦.੪, ੪੨੧.੨, ੪੨੭.੩, ੪੪੩.੩, ੪੮੦.੩, ੫੬੩.੪, ੬੧੨.੩, ੬੧੬.੪, ੬੨੦.੧, ੬੪੬.੨, ੬੫੧.੩[3], ੬੫੨.੩

ਛਬੀਲੀ—ਆਭਾਯੁਕਤ, ਸੋਭਾ ਸੰਪੰਨ, ਛਬੀ ਵਾਲੀ, ਦੇਖੋ 'ਛਬਿ' । ੨੦੬.੧

ਛਬੀਲੇ - ਛਬਿ ਵਾਲੇ, ਬਾਂਕੇ, ਸੁੰਦਰ । ੧੬੪.੪, ੪੨੭.੩, ੬੫੫.੩

ਛਰਤ—ਛੱਲੀ ਜਾਣਾ, ਠੱਗੀ ਜਾਣਾ । ੧੪੫.੪

ਛਲ—(ਸੰ. ਛਲ:) ਧੋਖਾ, ਫਰੇਬ । ੩੫੧.੪, ੩੫੬.੩

ਛਲਿਓ—ਛਲ ਲਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਛਲ' । ੬੪੮.੧

ਛਲੈ—ਛਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੩੧੧.੪

ਛਾਇਆ – (ਸੰ. ਛਾਯਾ) ਛਾਂ, ਸਾਇਆ, ਅਕਸ । ੧੧੭.੨, ੨੩੩.੧, ੨੪੬.੩, ੩੦੭.੩, ੩੦੮.੧, ੩੧੧.੪, ੪੫੮.੪

ਛਾਇਓ—ਛਾ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਸੋਭਾ ਪਾਉਂਦਾ, ਝਲ੍ਹਕਦਾ । ੨੫੭.੨

ਛਾਇਕੈ—ਛਾ ਕੇ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਕੇ । ੨੧੬.੧

ਛਾਈ –ਛਾਈ ਹੋਈ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ । ੪੮.੨, ੬੫੮.੨

ਛਾਈਅਤ—ਛਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਛੱਤਿਆ ਜਾਂਦਾ । ੫੩੧.੧

ਛਾਏ –ਛਾ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਲੈਂਦਾ । ੨੮.੪, ੩੩.੨, ੮੬.੩, ੧੧੦.੧

ਛਾਂਹ)— ਛਾਂ ਥਲੇ, ਛਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦੇਖੋ 'ਛਾਇਆ' । ੩੮੬.੧/੧੬੪.੪, ੨੦੪.੩/੩੫੧.੨

ਛਾਹ)

ਛਾਂਹਿ)

ਛਾਜ)— ਸਜਦੀ, ਸੁੰਦਰ ਲਗਦੀ, ਫਬਦੀ । ੪੬.੩, ੨੪੬.੩, ੩੭੧.੪, ੫੬੩.੪/

ਛਾਜਿ) ੪੧੫.੨

ਛਾਡ –(ਸੰ. ਛੋਰਣਮ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਛਡ੍ਡ) ਛੱਡ ਕੇ, ਤਿਆਗ ਕੇ । ੪੧੩.੪

ਛਾਡ ੬—ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਛਾਡ' । ੩੨੪.੪, ੩੫੮.੩

ਛਾਡਯੋ—ਛੱਡਣਾ, ਤਿਆਗਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਛਾਡ' । ੫੬੧.੧

ਛਾਡਿ 1. ਛੱਡ ਕੇ, ਤਿਆਗ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਛਾਡ' । ੧੬.੩, ੧੩੬.੩, ੨੫੨.੨, ੪੩੪.੪, ੪੭੬.੪, ੪੬੦.੨, ੫੧੨.੩, ੫੩੬.੨, ੫੫੫.੪, ੬੧੬.੧, ੬੬੦.੨

2. ਛੱਡਣਾ, ਤਿਆਗਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਛਾਡ' । ੩੨੩.੪

ਛਾਡਿਓ—ਛੱਡਣਾ, ਤਿਆਗਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਛਾਡ' । ੫੩੬.੪

ਛਾਡੀਅਤ—ਛੱਡ ਦੇਈਦਾ ਹੈ । ੧੮੪.੩

ਛਾਡੀਐ --ਛੱਡ ਦੇਈਏ । ੫੨੩.੧

ਛਾਡੇ—1. ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਛਾਡ' । ੪੪.੧

2. ਛੱਡਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਛਾਡ' । ੪੬੦.੩

3. ਛੱਡ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਛਾਡ' । ੫੭੩.੨

ਛਾਤੀ—ਸੀਨਾ, ਹਿੱਕ । ੨੧੦.੩, ੫੭੩.੩

ਛਾਦਨ—(ਸੰ. ਛਾਦਨਮ੍) ਕਪੜੇ, ਬਸਤ੍ਰ, ਕੱਜਣ । ੫੬੮.੩

ਛਾਨਿ—(ਸੰ. ਛਾਦਨਸ) ਛੰਨ, ਛੱਪਰੀ, ਕਾਨਿਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਤੀਲ੍ਹਿਆਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਛੱਪਰ । ੫੩੧.੧

ਛਾਨੋ—(ਸੰ. ਛਨ੍ਨ) ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ, ਗੁਪਤ । ੪੧੧.੩

ਛਾਯਾ (ਸੰ. ਛਾਯਾ) ਛਾਂ, ਛਾਂਉਂ, ਸਾਇਆ (ਦਰਖਤ ਆਦਿ ਦਾ) । ੫੫੯.੩, ੫੬੨.੩

ਛਾਰ)— (ਸੰ. ਖ਼ਾਰ ਪ੍ਰਾ. ਛਾਰ) ਖ਼ਾਕ, ਭਸਮ, ਮਿੱਟੀ । ੪੩੪.੪, ੫੨੩.੩,

ਛਾਰੁ) ੫੨੬.੧/੩੩੨.੪, ੫੫੫.੧

ਛਿਦ੍)— (ਸੰ. ਛਿਦ੍ਰਸ੍) 1. ਛੇਦ, ਛੇਕ, ਸੁਰਾਖ਼, ਮੋਰੀ । ੫੧੨.੧/—

ਛਿਦ੍ਰਿ) 2. ਦੋਸ਼, ਐਬ, ਔਗੁਣ । ੫੨੧.੩/੪੦੩.੩

ਛਿਨ—(ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਣ:) ਖਿਨ, ਅੱਖ ਦੀ ਝਮਕ ਜਿਨਾਂ ਸਮਾਂ, ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਇਕਾਈ । ੩੪੧.੧, ੫੦੬.੩, ੬੩੩.੧[2]

ਛਿਨਕ—(ਛਿਨ+ਇਕ) ਇਕ ਛਿਨ, ਇਕ ਖਿਨ, ਦੇਖੋ 'ਛਿਨ' । ੨੩੩.੩, ੬੩੭.੧

ਛਿਪਤ)— ਛਿਪਦੀਆਂ ਹਨ, ਲੁਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਲੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ੨੦੪.੩/੧੪੦.੩

ਛਿਪਤਿ)

ਛਿਪਾਇ—ਛਿਪਾ ਕੇ, ਲੁਕਾ ਕੇ । ੪੧੦.੧

ਛਿਪਾਏ— ਛਿਪਾਉਣਾ, ਲੁਕਾਉਣਾ । ੪੧੧.੨

ਛਿਪੈ— ਛਿਪਦੀਆਂ ਹਨ, ਲੁਕਦੀਆਂ ਹਨ/ਛਿਪਦਾ ਹੈ, ਲੁਕਦਾ ਹੈ । ੧੬੪.੪, ੪੧੧.੨

ਛਿਮਾ—(ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮਾ) ਖਿਮਾਂ, ਮੁਆਫ਼ੀ । ੨੪੬.੩

ਛਿਲਕਾ— (ਸੰ. ਛਲ੍ਲਿ) ਛਿੱਲ, ਛਿਲੜ, ਗੰਨੇ ਦੇ ਗੁੱਦੇ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਤਹਿ । ੧੦੬.੧

ਛਿਰਕਾਰੀ—ਛਿੜਕਣ ਵਾਲੀ, ਛਿੜਕਾਉ ਕਰਨ ਵਾਲੀ । ੬੫੬.੪

ਛੀਕ—(ਸੰ. ਛਿਕ੍ਕਾ) ਛਿੱਕ, ਨਿੱਛ, ਨੱਕ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਹਵਾ ਦਾ ਸਫ਼ੇਟ । ੬੨੩.੩

ਛੀਨ—(ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਣ) 1. ਨਸ਼ਟ । ੨੮੬.੨

2. ਘੱਟ, ਥੋੜ੍ਹੀ । ੩੦੬.੨

3. ਕਮਜ਼ੋਰ, ਨਿਰਬਲ, ਦੁਬਲੀ । ੫੧੪.੩

ਛੀਨੀ—(ਸੰ. ਛਿਨ੍ਨ) ਖੋਹ ਲਈ, ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲੈ ਲਈ । ੬੪੯.੨

ਛੁਅਤ—ਛੂਹਣ ਨਾਲ, ਛੂਹਣ ਦੁਆਰਾ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ । ੬੩੭.੧

ਛੁਹਾਰਾ—ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੇਵਾ, ਸੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਖਜੂਰ ਦਾ ਫਲ । ੧੦੬.੨

ਛੁਦ੍ਰਪੀਠ—(ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਦ੍ਰ+ਪੀਠ) ਤੜਾਗੀ, ਕਮਰ ਨੂੰ ਬਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਸੰਨ੍ਹ ਜਾਂ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ ਦਾ ਗਹਿਣਾ । ੩੪੭.੪

ਛੁਪਾਵਹੀ— ਛਿਪਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਕੱਜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਢੱਕ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ੫੬੮.੨

ਛੁਵਤ—ਛੂੰਹਦੇ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦੇ । ੫੮੨.੨

ਛੂਟਦੀ—(ਸੰ. √ਛੁਟ੍>ਪ੍ਰਾ. ਛੁਟ੍ਟ) ਛੁੱਟਦਾ, ਭਾਵ ਵੱਖ ਹੁੰਦਾ । ੫੬੧.੧

ਛੂਟਤ—ਛੁੱਟਦਿਆਂ, ਆਜ਼ਾਦ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਛੂਟਦੀ' । ੫੭੭.੨

ਛੂਟਤਿ—ਛੁੱਟਣ, ਚਲਣ (ਤੀਰ ਦੇ) ਦੇਖੋ 'ਛੂਟਦੀ' । ੬੩੦.੧

ਛੂਟਿ—ਛੁੱਟ ਕੇ, ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਛੂਟਦੀ' । ੫੨੪.੧

ਛੇਦ—(ਸੰ. ਛਿਦ੍ਰਸ੍) 1. ਛੇਕ, ਸੁਰਾਖ਼, ਮੋਰੀ । ੮੩.੪

2. (ਸੰ. ਛੇਦ:) ਨਸ਼ਟ, ਨਾਸ਼ । ੬੩੭.੩

ਛੇਤੀ—ਖੁਲ੍ਹਾ ਛੱਡਣਾ, ਭਾਵ ਵਲਗਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਛੱਡਣਾ । ੫੮੨.੨
ਛੇਦੈ –(ਸੰ. ਛੇਦ:) ਛੇਦਿਆਂ, ਕੱਟਿਆਂ, ਢੱਕਿਆਂ । ੪੨੬.੩
ਛਲ—(ਸੰ.ਛਵਿ > ਪ੍ਰਾ. ਛਵਲ) ਸੁੰਦਰ, ਖੂਬਸੂਰਤ, ਸੋਹਣੀ । ੩੧੧.੪
ਛੋਤਿ – ਛੂਤ, ਛਿੱਟ, ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੧੮੭.੩, ੩੮੮.੨, ੬੩੭.੧

ਜ

ਜਉ —(ਪ੍ਰਾ. ਜइ, ਸੰ. ਯਦਾ, ਯਦਿ) ਜਦੋਂ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ । ੧੨.੧[3], ੨[3], ੩[3], ੧੮੬.੧, ੧੮੯.੧, ੩੭੪.੪, ੪੨੮.੧, ੨, ੩, ੪੩੭.੧, ੪੩੯.੪, ੬੬੧.੧[3], ੨[2], ੩
2. ਜੇ, ਜੇਕਰ, ਅਗਰ । ੧੪੧.੩, ੨੨੧.੨, ੩, ੪[3], ੨੩੯.੨, ੩੧੦,੪, ੩੧੩.੧, ੩੩੨.੧, ੨, ੩੫੨.੧, ੨, ੩੮੬.੧, ੩. ੩੯੭.੧, ੩, ੪੦੩.੪, ੪੩੦.੨, ੪੩੫.੧, ੪੪੦.੨, ੪੪੪.੩, ੪੬੩.੨, ੩, ੪੬੪.੧, ੨, ੪੭੨.੪, ੪੭੩.੧, ੨, ੩, ੪੭੪.੨, ੪੭੫.੨, ੪੮੦.੧, ੪੯੪.੧, ੫੦੪.੧, ੨, ੩, ੫੨੪.੨, ੫੨੭.੧, ੨, ੫੪੪.੧, ੨, ੪, ੫੪੫.੧, ੨, ੩, ੬੧੮.੨, ੬੩੫.੧
3. ਜਿਵੇਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ : ੪੮੬.੧, ੫੨੩.੩
ਜਉਹਰੀ)— (ਅ. ਜੌਹਰੀ) ਜੌਹਰ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ, ਹੀਰਿਆਂ, ਰਤਨਾਂ ਆਦਿ ਕੀਮਤੀ
ਜਉਹਾਰੀ) ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰੀ । ੪੭੯.੧, ੨, ੫੦੫.੩/੬੭੫.੪
ਜਉਪੈ—ਜੇਕਰ, ਅਗਰ, ਦੇਖੋ 'ਜਉ'(2) । ੩੫੨.੩, ੩੬੩.੨, ੪੧੨.੧, ੨, ੩, ੪੭੮.੧, ੨, ੩, ੪੯੧.੨, ੫੨੪.੧, ੩
ਜਏ—ਜਪਦੇ, ਆਰਾਧਦੇ । ੫੫੪.੩
ਜਸ—(ਸੰ. ਯਸਸ > ਪ੍ਰਾ. ਜਸ) ਕੀਰਤੀ, ਵਡਿਆਈ, ਸ਼ੋਭਾ । ੧੭੧.੧, ੪੩੬.੧, ੬੪੭.੩
ਜਸਤ—(ਸੰ. ਜਸਦ) ਜਿਸਤ, ਜ਼ਿੰਕ, ਇਕ ਧਾਤੂ । ੫੬੮.੩
ਜਸਿ—ਜਿਵੇਂ ਦਾ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਜੈਸਾ । ੩੩੧.੨
ਜਸੁ—ਵਡਿਆਈ, ਸ਼ੋਭਾ, ਦੇਖੋ 'ਜਸ' । ੧੬੪.੪, ੨੩੪.੧, ੩੭੦.੩, ੪੨੩.੩, ੫੦੪.੩, ੫੪੩.੧, ੬੪੭.੩
ਜਹਾਂ)— (ਸੰ. ਯਤ੍ਰ, ਪ੍ਰਾ. ਜਹ) ਜਿਥੇ, ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ । ੫੭੮.੪/੨੧੬.੩
ਜਹਾ)
ਜਗ—1. (ਸੰ. ਯਜ੍ਞ:) ਯੱਗ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੨੧.੨, ੩੫.੩, ੨੫੫.੧, ੩੦੪.੨, ੪੮੨.੩, ੫੦੧.੩, ੫੪੩.੩, ੬੫੬ ੧
2. (ਸੰ. ਜਗਤ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਜਗ) ਜਹਾਨ, ਸੰਸਾਰ, ਦੁਨੀਆਂ, ਜਗਤ । ੩੬.੧, ੬੫.੪, ੭੦.੩, ੧੪੬.੨, ੧੫੭ ੪, ੧੭੩.੧, ੨੧੬.੧, ੨੨੭.੨[2], ੨੫੨.੩[2], ੨੮੮.੧, ੪, ੩੨੫.੪, ੩੫੧.੪, ੩੮੦.੪, ੩੮੫.੪, ੩੯੮.੩, ੪੦੩.੪, ੪੦੭.੧, ੪੬੫.੪, ੫੦੧.੧, ੫੯੧.੪, ੫੯੨.੪, ੬੬੪.੪

ਜਗਜੀਵਨ—(ਸੰ. ਜਗਤ + ਜੀਵਨ) ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣਾਧਾਰ, ਭਾਵ ਈਸ਼ਵਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ । ੯੨.੪, ੨੨੭.੨[3], ੨੪੮.੪, ੨੫੨.੩[3], ੨੮੦.੧, ੪੮੫.੨, ੬੫੬.੩

ਜਗਤ—(ਸੰ. ਜਗਤ੍) ਵਿਸ਼ਵ, ਸੰਸਾਰ, ਦੁਨੀਆਂ । ੩੫.੩, ੧੪੫.੨, ੪, ੧੫੮.੧, ੧੮੨.੩, ੧੮੮.੩, ੨੧੬.੨, ੨੨੩.੪, ੨੮੮.੪, ੨੯੦.੩, ੪, ੩੨੯.੪, ੪੦੬.੪, ੪੧੭.੪, ੪੩੬.੧, ੪੬੧.੪, ੫੦੪ ੩, ੫੪੧.੩, ੫੮੦.੪, ੫੮੧ ੨, ੬੧੬.੪, ੬੨੯.੨, ੬੪੯.੩

ਜਗਤਪਤਿ—(ਸੰ. ਜਗਤ੍ + ਪਤਿ) ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ । ੯੩.੪, ੬੧੭.੪, ੬੪੯.੩ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਲਈ)

ਜਗਤਮਨ—(ਸੰ. ਜਗਤ + ਸ਼ਾਂਤਿ:) ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਈਸ਼ਵਰ । ੬੫੬.੧

ਜਗਤਿ)— ਸੰਸਾਰ, ਦੇਖੋ 'ਜਗਤ' । ੧੫੭.੧/੮੭.੧, ੩੭੬.੧, ੩੯੬.੧, ੫੪੦.੨, **ਜਗਤੁ**) ੫੫੨.੩

ਜਗਤੁ (ਜਗਤ-ਮਾਤ੍ ਦਾ ਸੰਬੰਧ) ਜਗਤ, ਸੰਸਾਰ । ੫੨੫.੧.

ਜਗਦੀਸ (ਸੰ. ਜਗਤ੍ + ਈਸ਼:) ਜਗਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ । ੩੩੧.੧

ਜਗਦੀਸਹ—ਜਗਦੀਸ਼ ਨੂੰ ਦਿਖੋ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ । ੪੩੫.੨

ਜਗਨਨਾਥ—(ਸੰ. ਜਗਤ੍ + ਨਾਥ:) ਜਗਤ ਦਾ ਨਾਥ, ਪਰਮਾਤਮਾ । ੬੫੬.੨

ਜਗਮਗ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ, ਰੌਸ਼ਨ ਜਗਮਗਾਂਦਾ ਹੋਇਆ/ਜਗਮਗਾਂਦੀ ਹੋਈ । ੩.੧, ੮, ੫.੭, ੧੧.੨, ੨੯.੪, ੫੨.੩, ੬੮.੨, ੧੪੦.੩, ੨੨੨.੩, ੨੪੬ ੪, ੨੪੮.੨, ੨੬੫.੧, ੩੧੨.੪, ੩੪੮.੧, ੪੫੬.੩, ੫੦੬.੨, ੫੨੫.੨, ੬੫੨.੩, ੬੫੪.੩, ੬੫੮.੨

ਜਗਮਗਾਤ—ਜਗਮਗਾਂਦਾ ਹੈ, ਚਮਕਦਾ ਹੈ, ਦਮਕਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਜਗਮਗ' । ੪੬੭.੩

ਜਗਮੋਹਨ -- ਜਗਤ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੬੦੨.੧

ਜਗਾਇ)—(ਸੰ. ਜਾਗ੍) 1. ਜਗਾਈਦਾ, ਰੌਸ਼ਨ ਕਰੀਦਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰੀਦਾ, ਬਾਲੀਦਾ **ਜਗਾਏ**) ਪ੍ਰਜਵਲਿਤ ਕਰੀਦਾ (ਦੀਵਾ ਆਦਿ) । ੮੬.੪/ --

2. ਜਗਾਕੇ, ਬਾਲਕੇ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ । ੪੧੦.੨/—

3. ਜਗਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ, ਰੌਸ਼ਨ ਹੋਣਾ । ੬੩੫.੪/—

4. ਜਾਗ ਪਿਆ, ਭਾਵ ਉਭਪੰਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ (ਬਿਰਹਾ) । —/੨੦੫.੪

ਜਗਾਵਹੀ---ਜਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਗਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਾਗਰਿਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ (ਨੀਂਦ ਆਦਿ ਤੋਂ) । ੫੬੯.੨

ਜਗਾਵੈ—ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਗਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਸੁਰਿਆਂ ਨੂੰ) । ੫੯੪.੧

ਜਗਿ—1. ਯੱਗ, ਦੇਖੋ ਜਗ(1) । ੩੦.੩, ੧੯੨.੧

2. ਜਗਤ, ਸੰਸਾਰ, ਦੇਖੋ ਜਗ(2) । ੫੪੬.੨

ਜਗਿਮਗਿ—ਜਗਮਗਾਉ ਦੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ, ਦੇਖੋ ਜਗਮਗ । ੪੨੧.੨

ਜਗੁ—ਜਗਤ, ਸੰਸਾਰ, ਦੇਖੋ ਜਗ (2) । ੨੬੧.੩, ੩੯੩ ੪, ੪੫੭.੩, ੪੯੪.੪, ੫੧੯.੪, ੫੫੨.੧, ੫੫੩.੨, ੬੩੮.੨

ਜਟਾ—(ਸੰ. ਜਟਾ) ਉਲਝੇ ਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਚਿਪਕੇ ਹੋਏ ਵਾਲ । ੬੦੭ ੩

ਜਠਰ—(ਸੰ. ਜਠਰ) ਗਰਭ । ੩੫੩.੧

ਜੰਤ—(ਸੰ. ਜਨ੍ਤੁ:) 1. ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ ਜੀਵ, ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ, ਵਿਅਕਤੀ । ੨੫.੧, ੧੭੭.੨, ੩੬੪.੧, ੩੬੫.੪, ੩੬੯.੨, ੪੭੮ ੨, ੫੮੭.੧, ੬੦੦.੩

2. ਜੀਵ, ਜੰਤੂ । ੩੬੬.੩, ੫੨੭.੩

ਜਤ—1. (ਸੰ. ਯਤ) ਸੰਜਮ, ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰਖਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੧੭੭.੧, ੨੧੫.੧, ੨੪੬.੧

2. (ਸੰ. ਯਕ੍ਰ) ਜਿਥੇ, ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ । ੬੧੦.੪[2]

ਜਤਕਤ—(ਸੰ. ਯਕ੍ਰਕ੍ਰ) ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ, ਜਹਾਂ ਕਹਾ, ਜਿਧਰ ਕਿਧਰ । ੭੦.੨, ੧੭੩.੪, ੬੭੨.੩

ਜੰਤਨ—ਮਨੁਖਾਂ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਜੰਤ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ । ੧੮੨.੨

ਜਤਨ—(ਸੰ. ਯਤਨ) 1. ਤਰੀਕਾ, ਜੁਗਤਿ । ੬੪.੩, ੩੯੮.੨, ੫੧੪.੪, ੫੩੫.੧, ੫੫੮.੨, ੫੭੪.੪, ੬੦੭.੪, ੬੦੯.੧

2. ਯਤਨ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼ । ੨੫੫.੪, ੩੦੪.੧, ੩੦੫.੩, ੩੫੩.੧, ੩੫੫.੪, ੩੬੬.੨, ੩੬੦.੧, ੪੦੭.੪, ੪੧੦.੧, ੪੧੮.੧, ੫੩੯.੩, ੬੩੦.੧, ੬੩੭.੩

3. ਉਪਾਅ, ਹੀਲਾ, ਭਾਵ ਇਲਾਜ । ੪੧੬.੧

4. ਉੱਦਮ, ਹੀਲਾ, ਮਿਹਨਤ, ਹਿੰਮਤ । ੪੫੧.੧, ੪੫੬.੨

ਜਤਾਈ—(ਸੰ. ਜ੍ਞਾਪਨਸ੍) ਜਤਲਾਈ, ਦਸ੍ਹੀ, ਗਿਆਤ ਕਰਵਾਈ । ੪੭.੨, ੪੫੫.੪

ਜਤਾਏ)— (ਜ੍ਞਾਨਸ੍) 1. ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ, ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ । ੫੩.੪/—

ਜਤਾਵਈ) 2. ਜਤਲਾਉਂਦਾ, ਦਸਦਾ, ਗਿਆਤ ਕਰਵਾਉਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਜਤਾਈ' । ੬੪.੩/੧੬੫.੩, ੫੫੦.੩

ਜਤਿ—ਇੰਦ੍ਰੀ-ਸੰਜਮ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਜਤ(1) । ੪੨.੧

ਜਤੀ—(ਸੰ. ਯਤਿ) ਜਤ ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਰਖਣ ਵਾਲਾ । ੫੨੬.੪

ਜੰਤੇ ਜੰਤ ਦਾ, ਜੀਵ ਦਾ, ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਜੰਤ'(1) । ੧੧੩.੧

ਜੰਤ੍ਰ—(ਸੰ. ਯਨ੍ਤ੍ਰਸ੍) 1. ਕਲਾ, ਮਸ਼ੀਨ, ਉਪਕਰਣ, ਭਾਵ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਾਜ । ੪੭.੪, ੬੩.੨, ੧੧੬.੨, ੨੨੭.੪, ੨੪੪.੨, ੨੬੮.੨

2. ਵੱਜਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ । ੩੩੧.੧

3. ਮਨੁੱਖ, ਵਿਅਕਤੀ, ਦੇਖੋ 'ਜੰਤ'(1) । ੬੩੬.੩

ਜੰਤ੍ਰਕੰਤ੍ਰ)— ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ, ਦੇਖੋ 'ਜਤਕਤ' । ੩੫੧.੩/੨੨੭.੧, ੨੬੮ ੩

ਜਤ੍ਰਕਤ੍ਰ)

ਜਤ੍ਰਤਤ੍ਰ —(ਸੰ. ਯਤ੍ਰਤਤ੍ਰ) ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ, ਜਿਧਰ ਕਿਧਰ । ੪੧੩.੩

ਜੰਤ੍ਰਧਾਰੀ)— ਵਜੰਤ੍ਰੀ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਸੰਗੀਤਕ ਸਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ।

ਜੰਤ੍ਰੀ) ੨੪੪.੨/੪੭.੪, ੬੩.੨, ੨੨੭.੪, ੩੩੧.੧

ਜਨ—(ਸੰ. ਜਨ:) 1. ਪੁਰਸ਼, ਪ੍ਰਾਣੀ, ਵਿਅਕਤੀ (ਅਰਦ ਜਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ) । ੧੧੩.੪, ੧੧੪.੪, ੧੫੬.੪, ੨੨੫.੪, ੩੧੦.੩, ੫੦੭.੩, ੫੩੮.੪[2]

2. ਸੇਵਕ, ਭਗਤ । ੩੮੧.੪[3], ੪੩੬.੨

3. ਨੌਕਰ, ਸੇਵਕ । ੪੪੧.੩

4. (ਸੰ. ਜਨ੍ਯ) ਪੁੱਤਰ, ਬੇਟਾ । ੨੨੭.੪

ਜਨਕ—(ਸੰ. ਜਨਕ:) ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਿਤਾ, ਪਿਉ । ੨੨੭.੪

ਜਨਨ—(ਅ. ਜਨੀਨ) ਬੱਚਾ, ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਕ ਜਦ ਬੱਚਾ ਗਰਭ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਨੀਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੫੬੬.੧

ਜਨਨੀ—(ਸੰ. ਜਨਜੀ) ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਮਾਤਾ, ਮਾਂ। ੨੨੧.੧, ੩੫੩.੧, ੩੫੪.੧, ੩੫੫.੧, ੨, ੩੫੭.੧, ੩੫੮.੧, ੩੭੯.੧, ੩੯੨.੧, ੪੩੬.੩, ੫੩੬.੨, ੫੪੭.੧, ੫੭੯.੧

ਜਨੰਮ)— (ਸੰ. ਜਨ੍ਮਨ੍) 1. ਜੀਵਨ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ੨੪੩.੨/੧੭ ੧[2], ੮੨.੩, ੯੧.੧[3], **ਜਨਮ**) ੧੫੪.੪, ੧੫੯ ੧,੪, ੨੦੦.੨,੩, ੨੦੨.੩,੪, ੩੪੫.੪, ੪੧੫.੪, ੪੨੦.੪, ੪੫੫.੧, ੪੯੮.੧, ੫੦੦.੧, ੫੭੩.੪, ੬੩੭.੪, ੬੪੯.੧, ੬੫੨.੧, ੬੬੩.੨

2. ਪੈਦਾਇਸ਼। —/੭੮.੨, ੯੦.੨, ੧੭੫.੪, ੨੮੭.੩, ੪੨੫.੪, ੩੬੧.੧, ੩੬੪.੪, ੪੦੯.੩, ੪੩੮.੪, ੪੫੫.੨, ੫੩੭.੪, ੫੩੮.੪, ੫੬੩.੧, ੫੯੨.੪

ਜਨਮ-ਅਸਟਮੀ—(ਸੰ. ਜਨ੍ਮਨ੍+ਅਸ਼੍ਟਮੀ) ਭਾਦੋਂ ਵਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਿਥੀ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਉਹਾਰ ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਭਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਜਨਮ ਕਥਾ ਵਰਣਿਤ ਹੈ। ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ ਵਿਸ਼ਨੂ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੪੮੪.੩

ਜਨਮਤ—ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਜਨਮ (2)। ੧੨੦.੨, ੧੭੯.੨, ੨੪੧.੨, ੩੫੩.੧, ੩੭੧.੧, ੫੬੯.੩, ੫੭੭.੧, ੫੮੩.੧, ੫੮੪.੧

ਜਨਮਾਸਟਮੀ—ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ, ਦੇਖੋ 'ਜਨਮ ਅਸਟਮੀ'। ੪੮੫.੧

ਜਨੰਮੁ)— 1. ਜੀਵਨ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਦੇਖੋ ਜਨਮ (1)। ੪੯੯.੧/੧੪ ੪, ੧੦੯.੪, **ਜਨਮੁ**) ੧੧੮.੪, ੧੬੫.੧, ੨੧੨.੪, ੨੪੩.੪, ੩੦੦.੩, ੩੨੧.੪, ੪੬੯.੪, ੪੭੭.੪, ੪੮੩.੪, ੪੯੮.੪, ੫੫੧ ੨

2. ਪੈਦਾਇਸ਼, ਦੇਖੋ ਜਨਮ (2)। ੩੬੧.੧, ੪੧੨.੧ (ਭੁੰਬਟ ਰੂਪ ਵਿਚ), ੪੩੬.੩, ੪੮੫.੧, ੫੨੧.੩

ਜਨਮੁਦਿਨੁ—ਉਹ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਜੰਮਣ ਦੀ ਤਿਥੀ, ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ। ੪੮੪.੪

ਜਨਾਵਹੀ—ਦਸਦਾ, ਮਾਲੂਮ ਕਰਾਉਂਦਾ, ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਂਦਾ। ੫੬੮.੩

ਜਨੁ—ਭਗਤ, ਦੇਖੋ 'ਜਨ' (2)। ੩੮੧.੪

ਜਨੇਊ—(ਸੰ. ਯਜ੍ਞੋਪਵੀਤ>ਜਣ੍ਞੋਵਈਅ) ਜੰਞੂ, ਬ੍ਰਹਮਸੂਤਰ, ਇਕ ਸੂਤਰ ਦਾ ਧਾਗਾ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਤਿੰਨੋਂ ਜਾਤੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿਨ੍ਹ ਵਜੋਂ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਹਨ। ੨੧੫.੧

ਜਪ—(ਸੰ. ਜਪ) ਬਾਰ ਬਾਰ ਉਚਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਰਿਆ, ਕਿਸੇ ਮੰਤਰ ਜਾਂ ਬਾਣੀ ਆਦਿ ਦਾ ਨੀਵੀਂ ਸੁਰ ਵਿਚ ਬਾਰ ਬਾਰ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਮ। ੧੬੨.੨, ੨੫੫.੧

ਜੰਪਤ)— (ਸੰ. ਜਪ) 1. ਜਪਦੇ ਹੋਏ, ਜਪਦਿਆਂ। ੪੨੩.੩/—

ਜਪਤ)

2. ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ/ਜਪਦਾ ਹੈ। ੬੪੭.੩/੨੪੮.੧, ੫੪੧.੩, ੬੧੩.੧

3. ਜਪਣ ਕਰਕੈ, ਜਪਣ ਦੁਆਰਾ, ਜਪਣ ਰਾਹੀਂ, ਜਪਣ ਨਾਲ। — /੪੦੮.੩

ਜਪਜੈ—ਜਪਿਆ ਹੈ, ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ। ੬੪੮.੩

ਜਬ—(ਸੰ. ਯਾਵਤ् > ਪ੍ਰਾ. ਜਾਵ) ਜਦੋਂ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ। ੧੮੪.੩, ੨੧੭.੧, ੨੧੮.੧, ੫੪੨.੧, ੨, ਤ. ੪

ਜੰਬਕ)— (ਸੰ. ਜਮ੍ਬੁਕ) ਗਿੱਦੜ, ਕੁੱਤੇ ਵਰਗਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ। ੫੩੨.੨, ੫੪੫.੨[੨]/

ਜੰਬੁਕ) ੪੭੭.੧

ਜਮ—(ਸੰ. ਯਮ:) 1. ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ। ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਸੰਗਿਆ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁੱਤਰ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਦਿਕਪਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਰਮਰਾਜ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਨੰਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸ਼ਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਜਾਂ ਨਰਕ ਵਿਚ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੱਥ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੰਡ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਭੈਂਸਾ ਹੈ। ੨੩.੪, ੭੮.੨, ੧੬੦.੩, ੬੪੩.੩

2. ਮੌਤ, ਕਾਲ। ੨੧੬.੪

3. (ਸੰ ਯਸ् > ਪ੍ਰਾ. ਜਸ) ਮੰਮਾਣਾ, ਤਰਲ ਤੋਂ ਜਾਂ ਭਾਫ਼ ਤੋਂ ਠੰਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦੇਣਾ। ੫੬੮.੨

ਜਮਸੂਲ—(ਸੰ. ਯਮ:+ਸ਼ੂਲ:) ਜਮ ਦੀ ਪੀੜਾ, ਜਮ ਦਾ ਦੁੱਖ। ੪੭੫.੪

ਜੰਮਹਾਈ—(ਸੰ. ਜਮ੍ਭ) ਉਬਾਸੀ, ਆਲਸ ਜਾਂ ਨੀਂਦ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੁਭਾਵਕ ਮੂੰਹ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰਲੀ ਹਵਾ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ। ੬੨੩.੩

ਜਮਕਾਲ—ਮੌਤ, ਮ੍ਰਿਤੂ, ਦੇਖੋ ਜਮ (2)। ੫੬੧.੪

ਜਮਜਾਲ—(ਸੰ. ਯਮ:+ਜਾਲ) ਜਮ ਦੀ ਫਾਹੀ, ਜਮ ਦਾ ਫੰਦਾ। ੧੬੭.੪

ਜਮਡੰਡ—ਯਮਦੰਡ, ਯਮਰਾਜ ਵਲੋਂ ਮਿਲੀ ਸਜ਼ਾ। ੪੬੭.੪, ੫੨੩.੪

ਜਮਤ—(ਸੰ. ਜਨ੍ਮਨ् > ਪ੍ਰਾ. ਜਮ੍ਮ) ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਉਗਦਾ ਹੈ, ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ੨੯੯.੪

ਜਮਦੂਤ—(ਯਮਦੂਤ:) ਮੌਤ ਦਾ ਦੂਤ, ਯਮਦੂਤ। ੫੭੪.੧

ਜਮਦੂਤਹਿ—ਯਮਦੂਤਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਜਮਦੂਤ'। ੩੫੮.੪

ਜਮਨਾ—(ਸੰ. ਯਮੁਨਾ) ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ। ਯਮ ਦੀ ਭੈਣ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਗਿਆ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਿਆ ਨੇ ਸੂਰਜ ਵਲ ਚੰਚਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਰਾਪ ਕਾਰਨ ਜਮਨਾ ਪੁੱਤਰੀ ਚੰਚਲਤਾਪੂਰਬਕ ਨਦੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਹਿਣ ਲਗ ਪਈ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਤੇ ਕਾਲਿੰਦੀ ਵੀ ਹੈ। ੪੧੬.੧

ਜਮਪੁਰ)— (ਸੰ. ਯਮਪੁਰ) ਯਮ ਦੀ ਨਗਰੀ, ਉਹ ਥਾਂ ਜਿਥੇ ਜਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਮਪੁਰਿ) ੨੪੧.੪/੫੭.੧

ਜਮਲੋਕ—(ਸੰ. ਯਮਲੋਕ) ਨਰਕ, ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕੁਗਤਾਨ ਭੁਗਤਣ ਜਾਂਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੫੧੭.੪, ੫੨੧.੩

ਜਮਲੋਕਹਿ—ਯਮਲੋਕ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਜਮਲੋਕ'। ੬੩੬.੪

ਜਮਾਇ—(ਸੰ. ਯਸ् > ਪ੍ਰਾ. ਜਸ) ਜਮਾਕੇ, ਤਰਲ ਨੂੰ ਠੰਸ ਬਣਾਕੇ (ਦਹੀਂ ਆਦਿ)। ੫੩੫.੨, ੬੦੯.੨

ਜਮਾਦ—ਯਮ ਆਦਿ, ਦੇਖੋ ਜਮ(2)। ੪੫੬.੪

ਜਮੁਪੁਰਿ—ਯਮ ਦੀ ਨਗਰੀ, ਦੇਖੋ 'ਜਮਪੁਰ'। ੫੪੯.੪

ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ—ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ। ੬੩੩.੪

ਜਰ—(ਸੰ.√ਯ੍ਵਲ੍) ਜਲਣਾ, ਸੜਣਾ। ੫੬੦.੧

ਜਰਤ—1. ਜਲਦੇ ਹੋਏ, ਸੜਦੇ ਹੋਏ, ਜਲਦਾ ਹੋਇਆ, ਸੜਦਾ ਹੋਇਆ ਦੇਖੋ 'ਜਰ' । ੧੬੭.੧, ੪੭੩ ੨

2. ਜਲਣ ਤੋਂ, ਸੜਨ ਤੋਂ, ਦੇਖੋ 'ਜਰ' । ੩੨੦.੧

3. ਸੜਦੇ ਹੋਣ, ਜਲਦੇ ਹੋਣ । ੪੦੩.੧

4. ਸਾੜੇ, ਜਾਲੇ ੫੭੨.੧

ਜਰਾ—(ਸੰ. ਜਰਾ) ਬੁਢਾਪਾ, ਜੁਆਨੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧੫੯.੧

ਜਰਾਇ—1. ਜਲਾ ਕੇ, ਸਾੜਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਜਰ' । ੧੩੪.੩

2. ਜਲਨ, ਸਾੜ । ੬੨੩.੧

ਜਰਾਈਐ—ਜਗਾਈਏ, ਪ੍ਰਜਵਲਿਤ ਕਰੀਏ, ਬਾਲੀਏ (ਦੀਵਾ ਆਦਿ) । ੫੪੨.੨

ਜਰਾਏ—ਜਗਾਉਣ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਜਵਲਿਤ ਕਰਨ ਨਾਲ (ਦੀਵਾ ਆਦਿ) । ੫੮੦.੧

ਜਰਾਤ—ਜਲਾ ਚਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਾੜ ਚਿੰਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਜਰ' । ੫੮੦.੧

ਜਰਾਯੋ—ਜਰਿਆ, ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ, ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ । ੬੪੮.੨

ਜਰਿ—ਸੜਕੇ, ਜਲਕੇ ਦੇਖੋ 'ਜਰ' । ੬੯.੨, ੫੬੨.੩

ਜਰੇ—ਸੜਕੇ, ਜਲਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਜਰ' । ੩੨੦.੧

ਜਰੈ—(ਸੰ. √ਜ੍ਰ) 1. ਹਜ਼ਮ ਹੁੰਦੀ, ਪਚਦੀ । ੨੩੬.੨

2. ਸੜਕੇ, ਜਲਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਜਰ' । ੩੦੮.੧, ੩੫੫.੩

3. ਸੜਦਾ, ਬਲਦਾ ਦੇਖੋ 'ਜਰ' । ੪੭੮.੨

4. ਸੜ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਬਲ ਜਾਦੀਆਂ/ਸੜ ਜਾਂਦਾ, ਬਲ ਜਾਂਦਾ । ੫੬੧.੨, ੬੪੫.੨

ਜਲ—(ਸੰ. ਜਲ) 1. ਪਾਣੀ, ਆਬ । ੨੮.੪, ੫੮.੩, ੫੬.੪, ੬੩.੧, ੭੪.੪, ੯੦ ੪, ੯੪.੨, ੯੭.੩, ੧੦੩.੩, ੧੦੪.੩, ੧੧੦.੧, ੨, ੧੧੫.੪, ੧੨੪.੧, ੧੨੮ ੪, ੧੩੪.੩, ੧੪੭.੨, ੧੫੫.੩, ੧੮੪.੩, ੧੬੪.੩, ੨੦੫.੪, ੨੩੦.੪, ੨੪੫.੩, ੨੫੧.੩, ੨੫੩.੪, ੨੫੫.੨, ੨੫੭.੨, ੨੭੬.੨, ੨੮੬.੧,੨,੩, ੨੬੦.੧, ੨੬੧.੧, ੨੬੨.੧[2], ੩, ੨੬੫.੨, ੨੬੭.੧, ੨, ੩[3], ੨੬੮.੨, ੩੦੨.੪, ੩੦੫.੩, ੩੦੬.੧, ੩੧੭.੧, ੩੧੮.੩, ੩੧੬.੩, ੩੨੦.੩, ੩੨੫.੩, ੩੨੬.੧, ੩੩੦.੨, ੩੪੬.੨, ੩੫੫.੩, ੩੫੭.੩, ੩੬੦.੧, ੩੬੨.੩, ੩੭੨.੩, ੩੮੧.੧, ੨[2], ੩੮੩ ੨, ੩੬੦.੪, ੪੧੨.੩, ੪੨੫.੩, ੪੪੦.੩, ੪੪੨ ੨, ੩. ੪, ੪੫੧.੧, ੪੫੬.੨[2], ੪੬੩.੧, ੩, ੪੭੧.੨, ੪੭੨.੩, ੪੭੮.੨, ੪੮੬.੧, ੪੬੨.੨, ੪੬੬.੧, ੫੦੨.੧[3], ੫੦੬.੩, ੫੧੪.੧[2], ੫੧੮.੩[2], ੫੨੬.੨, ੫੩੭.੧, ੫੪੪.੧, ੫੪੬.੨[2], ੫੫੦.੨, ੫੫੧.੪, ੫੫੮.੪, ੫੬੧.੧[3], ੫੭੨.੧, ੫੮੧.੩, ੫੬੭.੪, ੫੬੮.੩, ੬੦੩.੧, ੩, ੬੦੬.੩, ੬੨੩.੧, ੬੨੫.੧[2], ੬੩੪.੩, ੬੪੫ ੩, ੬੫੭.੨, ੬੫੬.੧, ੬੬੨.੨

2. ਜਲਕੇ, ਸੜਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਜਰ' । ੫੫੮.੪

ਜਲਚਰੀ—(ਸੰ. ਜਲਚਾਰਿਨ੍) ਮੱਛੀ, ਮੀਨ । ੧੮੪.੩

ਜਲਜ—(ਸੰ. ਜਲਜ:) ਕਮਲ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਵੇਲ । ੨੬੨.੧

ਜਲਜੰਤ—(ਸੰ. ਜਲਜਨ੍ਤੁ) ਜਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ । ੪੦੨.੨

ਜਲਧਰ—(ਸੰ. ਜਲਧਰ:) ਬੱਦਲ, ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਭਾਫ਼, ਭਾਵ ਮੀਂਹ । ੫੦੩ ੩

ਜਲਧਿ—(ਸੰ. ਜਲਧਿ:) ਸਮੁੰਦਰ, ਸਾਗਰ । ੩੬੬.੩

ਜਲਮਈ—(ਸੰ. ਜਲ + ਮਯ) ਜਲ ਰੂਪ, ਜਲ ਵਰਗਾ, ਦੇਖੋ 'ਜਲ'(1) । ੬੦੩.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਜਲਾਇ— ਜਲਾਕੇ, ਬਾਲਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਜਰ' । ੬੭੨.੨

ਜਲਿ)— ਪਾਣੀ, ਦੇਖੋ 'ਜਲ' (1) । ੧੮੭.੨, ੪੨੬.੨, ੪੪੯.੪/੮੩.੪, ੧੧੦ ੨, **ਜਲੁ**) ੧੩੩.੨, ੨੨੪.੨, ੨੩੮.੧, ੨੮੮.੨[3], ੩੧੨.੨, ੩੧੭.੧, ੩, ੩੭੨.੧, ੩੭੯.੩, ੩੮੧.੧, ੫੩੫ ੩, ੫੩੬.੧. ੫੩੮.੨

ਜਵਾਸੇ—(ਸੰ. ਯਵਾਸ>ਪ੍ਰਾ. ਜਵਾਸ) ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜੀ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਤੇ ਸਾਰੀ ਬਨਾਸਪਤੀ ਹਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੨੬੬.੩, ੪੪੩.੪, ੫੧੮.੨

ਜੜਿ—ਜੜਕੇ, ਮੋਖਾਂ ਆਦਿ ਠੋਕਕੇ । ੩੮੧.੩

ਜੜੇ—ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਸੋਨੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਮੜ੍ਹਿਆ, ਟਿਕਾਇਆ ਹੋਇਆ । ੪੯੭.੩

ਜਾ—(ਸੰ. ਯਤਸ੍) 1. ਜਿਸ, ਜੀਹਦੇ । ੩੭੧.੪, ੫੬੩.੪

2. ਜਿਸ, ਜਿਹੜੇ । ੬੫੬.੧, ੨, ੩

ਜਾਉ ਜਾ, ਜਾਹ, ਤੂੰ ਜਾਹ । ੫੭੧ ੧

ਜਾਇ—1. ਜਾਕੇ ਜਾ ਕਰਕੇ, ਪਹੁੰਚ ਕੇ । ੧੧.੧, ੧੧੮.੧, ੨੩੯.੧, ੨੪੭.੨, ੩੧੦.੩, ੩੭੩ ੨, ੩੮੬.੧, ੨, ੪੦੪.੧, ੪੧੦.੧. ੪੩੮.੨, ੪੫੪.੨, ੪੬੩.੩, ੪੬੪.੩, ੪੭੭.੧, ੫੧੦.੨, ੫੩੯.੨, ੫੪੨.੪, ੫੪੪.੩, ੫੪੫.੧, ੫੯੪.੧, ੬੧੦.੪

2. ਜਾਂਦਾ ਹੈ/ਜਾਂਦੀ ਹੈ/ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੮੭.੧, ੧੧੧.੧, ੧੧੮.੩, ੧੧੯.੧, ੩, ੧੬੩.੩, ੨੩੪.੪, ੨੩੫ ੪, ੩੬੨ ੩, ੪੦੪.੨, ੪੧੯.੧, ੪੪੦.੧, ੪੬੧.੩, ੪੬੪.੨, ੪੭੩.੨, ੪੭੫.੧, ੩, ੪੬੦.੨. ੪੬੫.੪, ੫੨੪.੧, ੫੪੫.੩, ੫੫੮.੪, ੫੬੦.੧, ੫੬੨.੨, ੬੦੬.੩, ੬੧੦.੨, ੬੨੩ ੧, ੬੭੩.੧

3. ਜਾਂਦਾ (ਗੁਹਿਣ ਕਰਨ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ) । ੬੮.੩, ੧੦੬.੧, ੨੫੮.੧, ੪੩੬.੪, ੪੬੯.੩, ੫੬੩.੧

4. ਜਾਈਦਾ ਹੈ । ੫੮੮.੪

ਜਾਇਕੈ—ਜਾਕੇ, ਦੇਖੋ ਜਾਇ (1) । ੩੩੪ ੧, ੩੭੨.੨, ੪੧੮.੩, ੫੪੮.੨, ੫੮੬.੧

ਜਾਈ—ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਮਿੱਟਦਾ । ੫੪੨.੨

ਜਾਈਐ—1. ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ੪੩੬.੧

2. ਜਾਏਗਾ । ੪੬੫.੩, ੫੦੦.੧, ੫੧੭.੪

3. ਜਾਵੀਏ, ਪਹੁੰਚੀਏ (ਸੰਬੰਧਨ ਵਾਚਕ) । ੫੪੪.੨, ੬੭੦.੩

ਜਾਸ)— ਜਿਸ ਦੇ, ਜੀਹਦੇ/ਜਿਸ ਦੀ, ਜੀਹਦੀ । ੨੨.੧, ੨੭੬.੨, ੪੨੧.੪, ੬੦੫.੪/ **ਜਾਸੁ**) ੩੫.੧, ੪੧੧.੪, ੪੧੪.੪

ਜਾਂਹਿ)— 1. ਜਿਸ ਨੂੰ, ਜੀਹਨੂੰ । ੧੦.੩/੧੦.੪, ੨੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੧੭.੪, **ਜਾਹਿ**) ੪੭੬.੪, ੫੫੩.੨, ੬੪੭.੪

2. ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪੧੩.੪/੪੪੧.੪, ੪੫੪.੪, ੪੭੬ ੪

3. ਜਿਸ ਉਤੇ । ੬੧੨.੪/੧੪੪.੪

4. ਜਿਸ । —/੩੫.੩

5. ਜਿਸ ਦੇ, ਜੀਹਦੇ/ਜਿਸ ਦੀ । —/੮੭.੪, ੫੬੪.੧

6. ਜਿਸ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਅੰਦਰ । —/੧੬੮.੪

7. ਜਿਸ ਨੇ, ਜੀਹਨੇ । —/੨੪੨.੨, ੪੬੮.੪

ਜਾਹੀਂ—ਜਿਸਦੇ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਕੰਮ ਦੇ । ੬੭੪.੪

ਜਾਹੀ—1. ਜਿਸ ਨੂੰ । ੧੦.੨
2. ਜਿਸ, ਜਿਹੜੇ । ੧੧੦.੩[2], ੧੬੧.੨[2], ੩[2], ੩੬੧.੩[2], ੪੯੨.੧[2]
3. ਜਿਨ੍ਹਾਂ । ੬੩੨.੩

ਜਾਹੁਕੋ—ਜਿਸ ਦਾ, ਜੀਹਦਾ, ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦਾ । ੪੩੬.੩

ਜਾਕਉ—ਜਿਸ ਨੂੰ, ਜੀਹਨੂੰ । ੬੫੦.੪

ਜਾਂਕੀ)— ਜਿਸਦੀ, ਜੀਹਦੀ/ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ । ੬੦੨ ੪/੩੧੬.੪, ੪੩੫.੪, ੪੫੪.੪
ਜਾਕੀ)

ਜਾਕੇ)— ਜਿਸਦੇ/ਜਿਸਦੀ/ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਜਿਸ ਦੀਆਂ । ੩੫.੨, ੨੩੫.੪, ੨੭੦.੧, ੨, ੩,
ਜਾਂਕੈ) ੩੦੨.੨, ੪੮੫.੩, ੫੬੩ ੧/੫੬੩.੩, ੫੮੫.੧, ੬੦੨.੪/੧੨੦ ੨, ੧੯੨.੪
ਜਾਕੈ) ੨੧੨.੧, ੨੭੩.੪, ੩੨੭.੨, ੩੭੧.੧,੩, ੪੩੪.੧, ੨, ੪੫੪.੪ ੬੪੨.੧, ੬੪੭.੧, ੬੭੧.੧

ਜਾਕੇ—ਜਿਸਦਾ/ਜਿਸਦੇ । ੨੨੯.੪, ੩੨੭.੧, ੩੬੧.੧[2], ੩੬੬.੧, ੪੮੫.੧,੨, ੫੫੬.੨, ੬੪੭.੩, ੬੭੧.੨

ਜਾਚਿਕ—(ਸੰ. याचक) ਭਿਖਾਰੀ, ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ, ਯਾਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੦੦.੩, ੧੧੪.੧

ਜਾਚੈ—(ਸੰ. याच्) ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ੬੭੪.੩

ਜਾਗਤ—(ਸੰ. जागर्ति:) 1. ਜਾਗਦਿਆਂ, ਜਾਗਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ । ੧੧੭.੧, ੫੯੪.੧
2. ਜਾਗਦਾ ਹੈ । ੩੬੧.੪

ਜਾਗਿ—(ਸੰ. जागृ) 1. ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ੨੨੪.੧
2. ਜਾਗਕੇ, ਸੁੱਤੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਜਾਗਕੇ । ੪੯੫.੧

ਜਾਗੀ—ਜਗ ਪਈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਈ । ੬੮.੨

ਜਾਗੈ—1. ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ, ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਦੇਖੋ ਜਾਗਿ (1) । ੫੭.੩
2. ਜਾਗ ਪਵੇ, ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਜਾਗ ਪਏ, ਦੇਖੋ ਜਾਗਿ (2) । ੬੯.੩
3. ਜਗਦਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੁੰਦਾ । ੭੯.੩

ਜਾਗੈ—(ਸੰ. जागरण) ਜਾਗਦੀ ਹੈ । ੫੬੬.੨ ।

ਜਾਗ੍ਰਤ—(ਸੰ. जागरित) ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ, ਨੀਂਦ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ । ੧੫੯.੩, ੨੩੦.੩, ੪੯੪.੨, ੬੧੯.੨

ਜਾਤ)— 1. ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੀਆਂ/ਜਾਂਦੀ/ਜਾਂਦੇ । ੬੯.੧, ੧੭੪.੧, ੨੫੦.੩, ੪੪੦.੨,
ਜਾਤਿ) ੫੪੮.੧, ੫੫੭.੧, ੫੫੮.੧[2], ੫੬੧.੧, ੩, ੫੬੪.੨, ੫੬੮.੪, ੫੭੩.੩,
ਜਾਤੁ) ੫੭੮.੨, ੫੯੨.੧, ੬੨੯.੧, ੬੩੩.੪, ੬੪੫.੩, ੬੫੯.੨, ੬੬੦.੩/੩੬੫.੪, ੩੬੬.੧, ੩੭੪.੧, ੪੦੪.੩, ੪੧੩.੧, ੪੩੩.੪, ੫੦੨.੧, ੫੦੬.੧, ੫੧੮.੧/—
2. ਜਾਂਦਾ, ਗਮਨ ਕਰਦਾ/ਗਮਨ ਕਰਦੀਆਂ/ਗਮਨ ਕਰਦੀ/ਗਮਨ ਕਰਦੇ । ੧੧੮.੨, ੧੮੪.੨, ੨੪੧.੪, ੨੭੪.੩, ੩੧੦.੪, ੩੩੨.੩, ੩੫੧.੩, ੩੬੬.੩, ੩੬੬.੧, ੪੧੦.੩, ੪੧੭.੨, ੪੪੧.੨, ੩, ੪੬੪.੩, ੫੨੫.੧, ੫੨੮.੪, ੫੪੮.੩, ੫੪੯.੪, ੫੮੬.੩, ੫੬੧.੩, ੬੧੭.੧, ੬੨੬.੨/੪੩੩.੧, ੪੬੫.੩, ੫੧੫.੧, ੨, ੩/੪੧੭.੪
3. ਜਾਂਦੇ, ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ । ੩੬੨.੧/—/—
4. ਜਾਈਦਾ, ਗਮਨ ਕਰੀਦਾ । ੫੬੫.੧/—/—

5. (ਸੰ. ਜਾਤਿ) ਕਿਸਮ, ਵਰਗ । ਫ਼੭੫.੧/—/—
6. ਜਾਕੇ, ਜਾ ਕਰਕੇ । —/ਫ਼੧ਫ਼.੧/ —
7. (ਸੰ. ਜਾਤਿ) ਕੁਲ, ਜਾਤੀ, ਵਰਣ । —/ਫ਼੩੨.੪/—

ਜਾਤੇ—ਜਿਸ ਕਰਕੇ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ । ੧੫੪.੧,੨, ਫ਼੪ਫ਼.੨

ਜਾਤੁ—(ਸੰ. ਜਾਤਿ) ਵਰਗ, ਨਸਲ । ੮੩.੩

ਜਾਤ੍ਰਾ—(ਸੰ. ਯਾਤ੍ਰਾ) ਯਾਤਰਾ, ਸਫ਼ਰ (ਤੀਰਥਾਂ ਆਦਿ ਦੀ) । ੧੧੭.੨, ੩ਫ਼੨.੧, ੩ਫ਼ਫ਼.੧, ੪੪੭.੨, ੫੦੭.੩, ੫੨੫.੧ ਫ਼੨ਫ਼.੨, ਫ਼੩ਫ਼.੩

ਜਾਤ੍ਰੀ—(ਸੰ. ਯਾਤ੍ਰਿਕ:) ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੫੦੭.੩, ੫੧੫.੩, ਫ਼੩ਫ਼.੩

ਜਾਨ—(ਸੰ. ਜ੍ਞਾਨ) 1. ਜਾਣਕੇ, ਸਮਝਕੇ । ੩ਫ਼੭.੩, ੪੧੫.੩, ੪੮੫.੧, ੫ਫ਼੨.੨
2. ਜਾਣਦਾ, ਸਮਝਦਾ । ਫ਼੨੩.੪, ਫ਼੭੫.੪
3. ਸਮਝ ਲੈ, ਜਾਣ ਲੈ । (ਸੰਬੰਧਨਵਾਚਕ) । ਫ਼ਫ਼੦.੧

ਜਾਨਉ—ਜਾਣ ਲਵੈ, ਸਮਝ ਲਵੈ, ਦੇਖੇ ਜਾਨ (3) । ਫ਼੭੫.੩

ਜਾਨਈ—1. ਜਾਣਦੀ ਹੈ, ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਜਾਨ (2) । ੩੦੦.੧, ੩ਫ਼੩.੧, ੪੭੦.੧, ੫੩੦.੩
2. ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਸਮਝਿਆ ਹੈ । ਫ਼੧੩.੧

ਜਾਨਹੀ—ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ । ਫ਼ਫ਼.੨

ਜਾਨਕਾਨ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ, ਭਾਵ ਜਿਹੜੇ ਵੀ । ਫ਼੦ਫ਼.੨

ਜਾਨਤ—1. ਜਾਣਦਾ, ਸਮਝਦਾ/ਜਾਣਦੇ, ਸਮਝਦੇ, ਦੇਖੋ ਜਾਨ (2) । ੧੮ਫ਼.੩, ੩੧੭.੩, ੪੦ਫ਼.੨, ੪, ੪੪੩.੩, ੪੪੮.੩, ੪੭੦.੩, ੫੩੦.੧, ੫੫ਫ਼.੪, ੫੭੦.੨, ੫੭੮.੧, ੫੮੫.੧
2. ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ, ਭਾਵ ਪਹਿਚਾਣ ਲੈਂਦੇ । ਫ਼੪੩.੧

ਜਾਨਯੋ—(ਸੰ. ਜ੍ਞਾਨ) ਜਾਣਿਆ, ਸਮਝਿਆ । ਫ਼੩ਫ਼.੩

ਜਾਨਿ—(ਸੰ. ਜ੍ਞਾਨ) 1. ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਜਾਣੀਦਾ, ਸਮਝੀਦਾ । ੮੪.੪
2. ਜਾਣਕੇ, ਸਮਝਕੇ । ੧੪ਫ਼.੨, ੨੧੨.੩, ੩੪੧.੪, ੩ਫ਼੫.੨, ੩ਫ਼੮.੪, ੪੫੮.੨, ੫੪੭.੨, ੫੫੨.੪, ਫ਼੧੧.੪, ਫ਼੨੧.੧, ਫ਼੭੧.੪
3. ਜਾਣਨਾ, ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੪੨੦.੪

ਜਾਨਿਓ—(ਸੰ ਜ੍ਞਾਨ) ਜਾਣਿਆ, ਸਮਝਿਆ, ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ । ੪੨੦.੧,੩, ੫੦੭.੩

ਜਾਨੀ—ਜਾਣੀ, ਸਮਝੀ, ਦੇਖੋ 'ਜਾਨਿ' (3) । ੧੪.੩, ੨੧.੩, ੨੩.੧, ੨੩ਫ਼.੧, ੨, ੨੪੮.੪, ੪੨੦ ੧, ੫੦੭.੧,੨, ੫੨੫.੧, ਫ਼੦੦.੪, ਫ਼੩ਫ਼.੧

ਜਾਨੀਅਤ—ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ, ਸਮਝੀਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਜਾਨਿ' (1) । ੧੩ਫ਼.੨, ੨੭੭.੩, ੧੦੮.੪, ੧੨੩.੪

ਜਾਨੀਐ—1. ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਜਾਣ ਸਕੀਦਾ/ਜਾਣ ਸਕੀਦੀ । ਫ਼.੨, ੪, ੯੯.੧, ੧੯੭ ੧, ੨੪੪.੪, ੩੫੦.੪, ੩੭੩.੪, ੩੭੪.੧, ੪੦ਫ਼.੩, ੪੦੭.੪, ੪੩ਫ਼.੪, ੫੮ਫ਼.੪, ੫ਫ਼੩.੧, ੫੯ਫ਼.੨, ਫ਼੩੦.੩
2. ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ/ਜਾਣੀਦੀਆਂ ਹਨ/ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਜਾਣੀਦੀ ਹੈ । ੩ਫ਼.੧, ੪੦.੨, ੧੪੭.੧, ੧੫੮.੧, ੧੭੩.੧, ੧੮੮.੩, ੨੪੫.੧, ੨ਫ਼੪.੧, ੩ਫ਼੧.੧, ੩੭੫.੧, ੩੮੦.੪, ੪੮੨ ੧, ੪ਫ਼੫.੪, ੪੯੩.੨, ੫੦ਫ਼.੧, ੫੩੫.੧, ਫ਼੦ਫ਼.੧

3. ਜਾਣੀਏ, ਸਮਝੀਏ, ਅਨੁਭਵ ਕਰੀਏ । ੯੮.੧, ੧੯੬.੨, ੨੩੨.੪, ੨੫੨.੩, ੩੯੮.੧, ੪੮੭.੧

4. ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਸਮਝਦੇ ਹਨ/ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ੧੦੪.੧, ੧੫੧.੧, ੨੮੮.੧, ੩੦੧.੧, ੩੦੫ ੧, ੫੦੧.੧

5. ਜਾਣ ਲਵੇ, ਸਮਝ ਲਓ/ਜਾਣ ਲੈ, ਸਮਝ ਲੈ । ੧੨੮.੧, ੬੫੯.੨

6. ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ, ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ੧੩੭.੧, ੨੮੦.੧

7. ਜਾਣਿਆ, ਸਮਝਿਆ । ੨੨੪.੧

ਜਾਨੀਅੰ ਧੋ—(ਜਾਨੀਅੰ+ਧੋ) ਕੀ ਜਾਣੀਏ, ਕੀ ਪਤਾ, ਭਾਵ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਤਾ । ੫੯੫.੪

ਜਾਨੀਜੈ—ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਗਿਆਤ ਹੁੰਦਾ। ੩੮੧.੪²

ਜਾਨੈ)— 1. ਜਾਣਦਾ/ਜਾਣਦੀ/ਜਾਣਦੇ, ਸਮਝਦਾ/ਸਮਝਦੀ/ਸਮਝਦੇ । ੧੪.੧, ੨੪੨.੪,

ਜਾਨੈ) ੪੪੩.੧², ੩. ੪, ੪੪੫.੪, ੪੫੩,੧/੧੪.੧, ੧੭੨.੪, ੧੭੩.੧, ੧੮੬.੧, ੨੩੨.੩, ੨੫੩.੪, ੩੦੦.੧, ੩੦੫.੧, ੩੫੧.੧, ੨, ੩੭੪.੨, ੪. ੩੬੩.੧, ੪੦੬.੧, ੪੧੧.੨, ੪੫੩.੩, ੪੭੦.੪, ੫੦੨.੧, ੨, ੩. ੫੦੮.੪, ੫੭੦.੩, ੬੨੪.੪, ੬੩੬.੨, ੬੭੫.੧³, ੨³, ੩², ੪²

2. ਜਾਣਿਆ, ਸਮਝਿਆ ' ੧੬.੧ ੨੧.੧, ੨੬.੧/—

3. ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ, ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ । ੩੪.੧, ੨੪੭.੧/੨੨੨.੪

4. ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ । ੧੪੬.੨, ੨੨੭.੪/—

5. ਜਾਣੀਏ, ਜਾਣ ਲਈਏ, ਸਮਝੀਏ, ਸਮਝ ਲਈਏ । —/੩੫੨.੧,੨

6. ਜਾਣੇ, ਸਮਝੇ । —/੪੭੦.੧, ੨

7. ਜਾਣਕੈ, ਸਮਝ ਕੇ । —/੫੫੨.੪

ਜਾਨੌ—ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ । ੫੭੮.੪

ਜਾਨੇ—ਜਾਣਦਾ, ਸਮਝਦਾ । ੬੦੧ ੪

ਜਾਪ)— (ਸੰ. ਜਾਪ:) ਕਿਸੇ ਵਾਕ ਜਾਂ ਮੰਤਰ ਜਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਪਣ,

ਜਾਪੁ) ਭਾਵ ਉਚਾਰਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ । ੭੭.੪, ੪੮੨.੨, ੫੫੪.੩/੨੫੧.੨

ਜਾਂਪੈ)— 1. ਜਿਸ ਕੋਲ, ਜਿਸ ਪਾਸ । ੩੫੯.੪/੪੫੪.੨

ਜਾਪੈ) 2. —/ਜਿਸ ਅਗੇ । ੬੬੬.੩

ਜਾਮ -(ਸੰ ਯਾਮ:) ਪਹਿਰ, ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਦਿਨ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਭਾਗ । ੬੫੪ ੨

ਜਾਮਨ—ਦੁੱਧ ਜਮਾਉਣ ਦੀ ਲਾਗ, ਉਹ ਦਹੀਂ ਜਾ ਖੱਟਾ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਦੁੱਧ ਭੰ ਦਹੀਂ ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੬੦੯.੨

ਜਾਮਨੀ—(ਸੰ. ਯਾਕਨੀ) 1. ਯਵਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਣ ਵਾਲੀ, ਅਥਵਾ ਯੂਨਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ । ੪੪.੩

2. (ਸੰ. ਯਾਮਿਨੀ) ਰਾਤ, ਰਾਤਰੀ । ੨੧੯ ੪, ੪੩੩.੧, ੪੯੪.੨, ੬੫੪.੨

ਜਾਮੈ—1. ਜਿਸ ਨਾਲ ' ੧੭੨.੪, ੧੭੩ ੧, ੨੫੩.੪

2. ਜਿਸ ਵਿਚ । ੩੬੬.੨ ੩, ੩੬੭ ੪, ੩੭੨.੪, ੪੧੮.੩, ੬੦੬.੪

ਜਾਰ—(ਸੰ. ਜਾਰ, ਫਾ. ਯਾਰ) ਵਿਭਚਾਰੀ, ਦੁਰਾਚਾਰੀ, ਪਰ-ਗ੍ਰਾਮੀ । ੧੬੫.੩, ੩੨੪.੨, ੪੮੬.੩, ੪੮੭.੪, ੬੪੩.੧²

ਜਾਰਤ—(ਸੰ. √ਜ੍ਵਲ੍) ਸਾੜ ਦਿੰਦਾ, ਜਾਲ ਦਿੰਦਾ । ੩੦੭.੩

ਜਾਰਿ—1. ਸਾੜ ਰੋ, ਜਾਲ ਰੋ, ਭ ਦ ਨਾਸ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਜਾਰਤ' । ੧੬.੩
2. ਜਾਲ ਦਿੰਦਾ, ਸਾੜ ਦਿੰਦਾ । ੩੦੮.੧, ੩੧੮.੧
3. ਸਾੜਦਾ, ਜਾਲਦਾ । ੩੮੧.੨

ਜਾਰੀ—(ਸੰ. ਜਾਲ) ਜਾਲੀ, ਭਾਵ ਪੰਛੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੜਨ ਵਾਲਾ ਜਾਲ ਅਥਵਾ ਫੰਦਾ । ੨੩੧.੧

ਜਾਵਦੋਕ)— (ਸੰ. ਯਾਵਤ੍ + ਯੁਕ) 1. ਜਿਥੇ ਤਕ । ੨੩੩.੩, ੨੭੭.੩, ੩੪੨.੨/ ੨੪੫.੩
ਜਾਵਦੋਕਿ)
2. ਜਦ ਤਕ, ਭਾਵ ਜੀਵਨ ਭਰ । ੨੫੪ ੪/—
3. ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ । ੫੪੭.੧/—

ਜਾਵਨ)— ਦੁੱਧ ਜਮਾਉਣ ਦੀ ਲਾਗ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਜਾਮਨ' । ੧੭੪.੧, ੫੩੫.੨/੧੨੨.੨
ਜਾਵਨੁ)

ਜਾਵੈ—ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੫੪੪ ੪

ਜਿਉਂ)— ਜਿਵੇਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਿਦਾਂ । ੪੯੩.੧/੪੮.੩, ੫੬.੩, ੭੬.੪, ੭੬.੪, ੯੫.੩,
ਜਿਉ) ੧੬੯.੨, ੧੭੨.੨, ੪, ੧੭੪.੪, ੧੮੭.੨, ੨੦੩ ੪, ੨੩੫.੪, ੨੩੬ ੪, ੨੩੯.੩, ੨੪੦.੧, ੩, ੨੪੫.੩, ੨੫੮.੩, ੩੧੬ ੪, ੩੨੬.੧, ੨, ੪, ੩੫੫.੧, ੩੮੬.੨, ੩੮੮.੩, ੩੮੯.੩, ੪੫੦.੪, ੪੭੭.੪, ੪੮੭.੧, ੫੨੬.੨, ੫੨੭.੩
2. ਓਵੇਂ ਦਾ ਓਵੇਂ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾ ਹੀ, ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ । —/੧੬੩.੩

ਜਿਹ—ਜਿਸ, ਜਿਹੜੇ । ੪੧੦.੪

ਜਿਹਬਾ)— (ਸੰ. ਜਿਹ੍ਵਾ) ਜੀਭ, ਰਸਨਾ, ਜ਼ਬਾਨ, ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੀ ਇੰਦ੍ਰੀ ।
ਜਿਹਵਾ) ੧੦੭.੩, ੧੪੦.੨, ੧੬੬.੧, ੨੦੦.੩, ੨੨੬.੧, ੨੭੮ ੨, ੩੫੨.੨, ੪,
ਜਿਹ੍ਵਾ) ੩੬੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੨੩.੩, ੪੩੭.੧, ੪੬੬.੨, ੫੩੩.੨, ੬੬੬.੩/ ੬੧੩.੧/੫੮੫.੨

ਜਿਤ—(ਸੰ. ਯਤ) ਜਿਧਰ, ਜਿਸ ਪਾਸੇ । ੬੧੦.੧, ੨, ੩

ਜਿਨ—ਜਿਸਨੇ, ਜੀਹਨੇ । ੬੭੧ ੩

ਜਿਵਾਇ—(ਸੰ. ਜੇਮਨ) ਭੋਜਨ ਖੁਆਉਣਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਉਣਾ । ੬੭੩.੨

ਜੀ—ਸਨਮਾਨ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦ, ਸਤਿਕਾਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ । ੭੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੯੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੨੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੦੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੨੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੨੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੨੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੫੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੫੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੭੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੮੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੯੧.੧, ੨. ੩, ੪, ੪੧੭.੧. ੨, ੩, ੪, ੪੨੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੩੫.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੬੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੬੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੯੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੧੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੧੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੧੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੨੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੨੭.੪, ੫੩੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੭੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੮੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੮੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੦੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੨੪.੪, ੬੩੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੩੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੩੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੩੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੫੬.੨, ੬੬੨.੧, ੨, ੩, ੪

ਜੀਉ—(ਸੰ. ਜੀਵ) 1. ਜੀਵ, ਪ੍ਰਾਣੀ । ੩੩੧.੩
2. ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਜੀਵਨ, ਜਾਨ । ੫੪੪.੩

ਜੀਅ—1. ਮਨ, ਚਿਤ । ੪੧.੨, ੩੯੮.੧, ੪੭੦.੧
2. ਜੀਵ, ਪ੍ਰਾਣੀ, ਦੇਖੋ 'ਜੀਉ'(1) । ੮੩.੪
3. ਜੀਵਨ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਜਾਨ ਦੇਖੋ 'ਜੀਉ'(2) । ੪੭੬.੩

ਜੀਅਤ)— (ਸੰ. ਜੀਵਿਤ) ਜ਼ਿੰਦਾ, ਜੀਵਤ, ਜਿਉਂਦਾ/ਜੀਉਂਦੀ । ੪੬੩.੨, ੫੧੫.੪/
ਜੀਅਤਿ) ੪੪੨.੩
ਜੀਐ—ਜੀਵੇ, ਜਿਉਂਦਾ ਰਹੇ, ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੇ, ਦੇਖੋ 'ਜੀਅਤ' । ੨੧੦.੪
ਜੀਹ—ਜੀਭ, ਰਸਨਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਜਿਹਬਾ' । ੨੭੦.੩, ੩੬੭.੪[੧], ੫੪੧.੩, ੬੪੨.੪
ਜੀਜੀਐ (ਸੰ. √ ਜੀਵ੍) 1. ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੀਵਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੨੫੩.੩
2. ਜਿਉਂਚੋ ਰਹਿਣਾ, ਜੀਵਤ ਰਹਿਣਾ । ੪੯੪.੪
3. ਜੀਵੀਏ, ਜਿਉਂਚੋ ਰਹੀਏ । ੫੪੫.੧
4. ਜੀਵੀਦਾ, ਜਿਉਂਚੋ ਰਹੀਦਾ । ੫੮੪.੭
ਜੀਤ)— (ਸੰ. ਜਿਤਿ) 1. ਜਿੱਤ, ਵਿਜੈ, ਫ਼ਤਹਿ । ੧੩੬.੪[੨], ੩੩੩.੨, ੪੯੮.੩/
ਜੀਤਿ) ੪੯੮.੪
2. ਜਿੱਤ ਕੋ, ਫ਼ਤਹਿ ਕਰਕੇ । —/੧੧੮.੩, ੧੪੫.੨, ੧੭੯.੪, ੨੪੭.੨
ਜੀਤਿਓ—ਜਿੱਤ ਲਈਦਾ, ਫ਼ਤਹਿ ਕਰ ਲਈਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਜੀਤ' । ੬੧.੧
ਜੀਤੀ—ਜਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਫ਼ਤਹਿ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਜੀਤ' । ੫੬੧.੪
ਜੀਤੇ—ਜਿੱਤ ਸਕਦੀ, ਫ਼ਤਹਿ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਜੀਤ' । ੭੫.੨
ਜੀਭ—ਰਸਨਾ, ਜਿਹਵਾ ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਜਿਹਬਾ' । ੫੪੨.੧
ਜੀਰਨਾਂਬਰ—(ਸੰ. ਜੀਰ੍ਣ + ਅੰਬਰ) ਪੁਰਾਣੇ ਕਪੜੇ, ਫੱਟੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਸਤ੍ਰ । ੪੬੭.੩
ਜੀਵ—(ਸੰ. ਜੀਵ) ਜਾਨਵਰ ਆਦਿਕ, ਜੀਅ । ੧੫੪.੧, ੨੩੬.੩, ੪੬੦.੩, ੫੨੨.੨, ੬੪੧.੨
ਜੀਵਤ—1. ਜ਼ਿੰਦਾ, ਜਿਉਂਦਾ, ਜੀਵਨ ਯੁਕਤ, ਦੇਖੋ 'ਜੀਅਤ' । ੧੬੨.੨
2. ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ, ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਿਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਜੀਅਤ' । ੩੨੧.੩
ਜੀਵਨ—(ਸੰ. ਜੀਵਨ) ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਪ੍ਰਾਣ-ਧਾਰੀ ਤੱਤ, ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹਾਲਤ । ੯੨.੪, ੨੫੨.੩, ੨੮੧.੨, ੩੦੦.੨, ੪, ੩੦੩.੩, ੩੪੫.੪, ੪੦੬.੩, ੪੧੨.੧, ੪੬੮.੩, ੫੧੪.੪, ੫੭੩.੪, ੫੭੪.੪, ੫੬੨.੪, ੫੬੬.੨, ੬੪੬.੩
ਜੀਵਨਪਦ—ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ, ਨਿਰਵਾਣ-ਪਦ, ਮੋਕਸ਼ ਪਦ, ਉਹ ਪਦਵੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਫਿਰ ਮਰਣ ਨਾ ਹੋਵੇ । ੪੦੧.੪
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ)— (ਸੰ. ਜੀਵਨ + ਮੁਕ੍ਤ) ਜੋ ਜੀਵਨ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਥਵਾ ਜਿਉਂਦਿਆਂ
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ) ਹੀ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਕਰਮ-ਜਾਲ ਅਤੇ ਆਵਾਗਮਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਵਾਲਾ ਅਥਵਾ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ । ੨੭.੪/ ੨੨.੪, ੨੫.੪, ੫੭.੪, ੬੫ ੪, ੬੨ ੪, ੬੦.੧, ੬੨.੨, ੧੦੪.੪, ੧੧੬.੪, ੧੫੭.੪, ੧੬੫ ੨, ੨੪੩.੪, ੨੪੮.੪, ੨੬੨.੪, ੨੮੦.੧, ੨੮੧.੨, ੩੨੮.੪, ੪੧੭.੪, ੪੧੮.੪, ੪੪੮.੪, ੫੪੬.੪, ੬੧੬.੪
ਜੀਵਨੁ—ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਜੀਵਨ' । ੪੨੦.੪, ੪੬੭.੪
ਜੁ— 1. ਜੇ, ਜੇਕਰ, ਅਗਰ । ੬੦੭.੧
2. ਜੋ । ੬੧੭.੩, ੬੨੨.੨, ੩, ੬੪੭.੧, ੬੬੬.੧, ੨, ੩
3. ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ । ੬੬੪.੨
ਜੁਆਰਨ—(ਸੰ. ਯੂਤਕਰ:) ਜੂਆਰੀਆਂ, ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਵਾਲਿਆਂ । ੫੬੧.੨
ਜੁਆਰੀ—ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ, ਜੁਆਰੀਆ । ੩੨੩.੨, ੫੬੧.੨
ਜੁਹਾਰ—ਨਮਸਕਾਰ, ਪ੍ਰਣਾਮ, ਬੰਦਨਾ । ੩੧੦.੩

ਜੁਹਾਰਤ—ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰੇ, ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ । ੪੭੭.੧

ਜੁਕਤ—(ਸੰ. ਯੁਕਤ) ਜੁੜਨ ਵਾਲੀ, ਜੁੜਨ ਯੋਗ । ੬੧੨.੨

ਜੁਗ—(ਸੰ. ਯੁਗਮ੍) ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੇਂ, ਵਕਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪਰਿਮਾਣ ਅਥਵਾ ਮਾਪ-ਦੰਡ । ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੁੱਗ ਚਾਰ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ : ਸਤਯੁੱਗ, ਤ੍ਰੇਤਾਯੁੱਗ, ਦੁਆਪਰ ਯੁੱਗ, ਕਲਯੁੱਗ । ੧੫੭.੧, ੧੯੭.੩, ੬੫੪.੨[੨]

ਜੁਗੰਤਰ—(ਸੰ. ਯੁਗਾਨ੍ਤਰ) ਜੁਗਾਂ ਤਕ, ਭਾਵ ਕਈ ਯੁੱਗ । ੩੨੬.੧

ਜੁਗਤ)— (ਸੰ. ਯੁਕ੍ਤਿ:) ਢਾਂਗ, ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ । ੪੨੩.੩/੪੩੨.੨

ਜੁਗਤਿ)

2. ਤਦਬੀਰ, ਤਰੀਕਾ, ਢੰਗ, ਵਿਧੀ । ੪੯੭.੪, ੫੨੨.੨, ੫੨੫.੪, ੫੪੧.੩, ੬੭੫.੨/੨੩.੧ ੫੮.੪, ੭੨.੩, ੧੩੯.੨, ੧੮੬.੩, ੨੨੪.੧, ੨੪੮.੪, ੩੯੬.੨, ੪੩੨.੩, ੪੩੮.੩, ੫੫੦.੩, ੫੮੫.੪, ੫੯੭.੪

3. ਇਕੱਠ, ਸੰਗਮ, ਮਿਲਾਪ । —/੧੨੮.੧, ੨੭੬.੨, ੩੫੧.੪, ੪੦੬.੩, ੬੪੧.੨

4. ਯੁਕਤਿ, ਦਲੀਲ । --/੬੦੧.੪

ਜੁਗਲ—(ਯੁਗਲਮ੍) 1. ਜੋੜਾ, ਜੋੜਾ, ਭਾਵ ਜੁੜਨਾ । ੧੫੭.੪

2. ਦੋ ਰੂਪ, ਦੋ ਸਰੂਪ । ੪੬੨.੪

ਜੁਗਵਤ—1. ਯੁਕਤੀ ਪੂਰਬਕ, ਜੁਗਤ ਦੁਆਰਾ, ਦੇਖੋ 'ਜੁਗਤ' (3) । ੩੫੫.੪, ਯੋਗਯੁਗਤਾ-ਵੈਤ: ਮਹਾਨਕੋਸ਼), ੪੨੫.੨

2. ਯੋਗਤਾ । ੩੬੬.੨

3. ਵਰਤਣ ਲਾਇਕ, ਵਰਤਣ ਯੋਗ । ੫੧੫.੧

ਜੁਗਵੈ—ਯੁਕਤ ਪੂਰਬਕ, ਭਾਵ ਮੁਨਾਸਿਬ ਰੀਤ ਆਦਿ ਨਿਭਾ ਕੇ । ੩੫੩.੧

ਜੁਗਾਇ—ਜਗਾਕੇ, ਭਾਵ ਘੰਖ ਘੰਖਕੇ ਅਥਵਾ ਡੂੰਘੀ ਵਿਚਾਰ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ । ੪੩੮.੩

ਜੁਗਾਤ—1. ਜੁੜਿਆ, ਤੱਲੀਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਜੁਗਤ'(3) । ੪੯੭.੪

2. (ਅ. ਜ਼ਕਾਤ) ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਅਥਵਾ ਦਾਨ ਵਜੋਂ ਆਉਂਦਾ ਧਨ । ੬੨੯.੪

ਜੁਗਾਦਿ—ਯੁੱਗਾਂ ਦਾ ਆਦਿ, ਭਾਵ ਯੁੱਗਾਂ ਤਕ ਅਥਵਾ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀਆਂ । ੨੩੭.੨

ਜੁਗਾਵਈ—ਜੋੜਕੇ ਰਖਣ ਦੇ ਅਥਵਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਖਣ ਦੇ । ੫੦੫.੩

ਜੁਗੁਜੁਗੁ—ਹਰੇਕ ਯੁੱਗ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਸਦੈਵ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ । ੨੫੨.੩

ਜੁਝਾਊ—ਜੰਗੀ ਬਿਗਲ, ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਉਤਪਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਜਾ । ੬੧੧.੩, ੬੧੭.੨

ਜੁਧ—(ਸੰ. ਯੁਦ੍ਧਮ੍) ਲੜਾਈ, ਯੁੱਧ, ਸੰਗਰਾਮ, ਜੰਗ । ੩੮੩.੨, ੪੯੩.੩, ੬੧੧.੩, ੬੧੭.੧

ਜੁਰਤਿ—(ਸੰ. √ਜੁਡ੍) ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ ਭਾਵ ਤਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ । ੧੪੫.੧

ਜੁਰੈ—(ਸੰ. √ਜੁਡ੍) ਜੁੜਦਾ, ਮਿਲਦਾ, ਇੱਕਠਾ ਭਾਵ ਇਕ । ੩੯੦.੧

ਜੁਵਤਿਨ—(ਸੰ. ਯੁਕ੍ਤਿ:) ਯੁਵਤੀਆਂ, ਇਸਤਰੀਆਂ, ਔਰਤਾਂ, ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ । ੩੬੫.੩

ਜੂਆ—(ਸੰ. ਯੂਤ) ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਲਗਾਕੇ ਖੇਡੀ ਹੋਈ ਖੇਡ । ੫੯੧.੨

ਜੂਆਰ)— ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੇ, ਦੇਖੋ 'ਜੂਆ' । ੩੨੪.੪, ੪੮੬.੩/੧੬੫.੩

ਜੂਆਰੀ)

ਜੂਝ—(ਸੰ. ਯੁਦ੍ਧਮ੍>ਪ੍ਰਾ. ਜੁਜ੍ਝ) ਲੜਕੇ, ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ, ਸੰਗਰਾਮ ਕਰਕੇ । ੬੧੭.੩

ਜੂਝੈ—ਜੂਝਦਾ ਹੈ, ਲੜਦਾ ਹੈ, ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੬੧੧.੩

ਜੇਠ—(ਸੰ. ਜ੍ਯੇਸ਼੍ਠ) ਪਤੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ। ੩੯੫.੨

ਜੇਤ)— ਜਿਤਨੇ, ਜਿੰਨੇ। ੪੫੬.੪/੪੧੭.੨

ਜੇਤੇ)

ਜੇਨਕੇਨ—ਜਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ ਅਥਵਾ ਜਿਸ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। ੧੯੩.੩

ਜੇਵਰੀ—ਡੋਰੀ, ਰੱਸੀ। ੫੭੮.੨

ਜੈ—(ਸੰ. ਜਯ) ਜਿੱਤ, ਫ਼ਤਹਿ। ੩੮੨.੨

ਜੈਸਾ—(ਸੰ. ਯਾਦ੍ਰਸ਼੍) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ। ੧੦੦.੪

ਜੈਸੀ)— ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਜੈਸਾ'। ੧੫੫.੨, ੬੫੫ ੨/

ਜੈਸੀਐ) ੧੫੫.੨, ੩੭੨.੪, ੪੬੬.੪, ੬੫੫.੧

ਜੈਸੇ—ਜਿਵੇਂ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖੋ 'ਜੈਸਾ'। ੩੯.੧, ੪੧.੧, ੨, ੪੯.੪, ੫੫.੧, ੨, ੬੯.੧, ੨, ੩, ੬੪.੪, ੬੫.੧, ੨, ੧੦੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੦੨.੧, ੨, ੩, ੧੦੩ ੧, ੨, ੩, ੧੧੦.੧, ੧੧੩.੧, ੨, ੩, ੧੧੫.੪, ੧੧੮.੩, ੧੨੦.੧, ੧੨੨.੧, ੧੨੬.੧, ੩, ੧੩੨.੨, ੧੩੩.੨, ੩, ੧੩੪.੧, ੩, ੪, ੧੩੬.੧, ੨, ੧੫੫.੧[੪], ੩, ੪, ੧੫੬.੧[੪], ੧੫੮.੧,੩[੪], ੧੫੯.੨, ੧੬੦.੧,੨,੩, ੧੬੧.੧,੨,੩, ੧੬੨.੧,੩, ੧੬੩.੨, ੧੬੬.੧, ੧੬੭.੧, ੨, ੩, ੧੭੪.੧, ੧੭੬.੧, ੧੮੪.੩, ੧੮੧.੪, ੨੨੩.੩, ੪, ੨੨੫.੩, ੨੩੧.੧, ੨, ੩, ੨੩੬.੩, ੨੩੯.੧, ੨੪੦.੧, ੨, ੨੪੨.੧, ੨੪੫.੧, ੨, ੨੫੮.੧, ੨੬੪.੧, ੨, ੩, ੨੬੮.੧, ੨, ੨੮੬.੧, ੨, ੨੯੨.੧, ੨੯੬.੩, ੩੦੫.੩, ੩੦੬.੧, ੩, ੩੧੦.੧, ੨, ੩, ੩੧੧. ੧, ੨, ੩, ੩੧੨.੧. ੨, ੩, ੩੨੫.੧, ੩੨੬.੩, ੩੨੬.੧, ੩੩੦.੧, ੨, ੩, ੩੩੨.੪, ੩੪੬.੧, ੨, ੩੫੦.੧, ੩੫੧.੧, ੨, ੩, ੩੫੪.੧, ੨, ੩, ੩੫੫.੩, ੩੫੬.੧, ੨, ੩, ੩੫੭.੧, ੨, ੩, ੩੫੮.੨, ੩, ੩੬੦.੧, ੩੬੬.੧, ੩੬੨.੨, ੩, ੩੬੩.੧, ੩੬੬.੧, ੨, ੩, ੩੬੭.੧, ੨, ੩, ੩੬੯.੧, ੨, ੩, ੩੭੦.੧, ੩੭੧.੧, ੨, ੩, ੩੭੩.੧, ੨, ੩, ੩੭੪.੧, ੨, ੩੭੫.੧, ੨, ੩, ੩੭੬ ੧, ੨, ੩੭੮.੧, ੨, ੩, ੩੭੯.੧, ੨, ੩, ੩੮੧.੧, ੨, ੩੮੨.੧, ੨, ੩, ੩੮੩.੨, ੩੮੪.੧, ੩੮੬ ੧, ੨, ੩, ੪, ੩੯੦.੧, ੨, ੩, ੩੯੧.੪, ੩੯੨.੧, ੩੯੪.੧, ੨, ੩੯੫.੧, ੩੯੮.੧, ੨, ੩੯੯.੧, ੨, ੩, ੪੦੨.੧, ੪੦੪.੧, ੨, ੩, ੪੦੫.੧, ੨, ੩. ੪੦੬.੧, ੨, ੪੧੦.੧, ੨, ੩, ੪੧੧.੧, ੨, ੩, ੪੧੩.੧, ੨, ੩, ੪੧੪.੧, ੪੧੫.੧, ੩, ੪੧੭.੧, ੨, ੩, ੪੧੮.੧, ੨, ੩, ੪੧੯.੧, ੨, ੪੨੪.੧, ੪੨੬.੧, ੪੩੩.੩, ੪੪੧.੧, ੨, ੩, ੪੪੨.੧, ੨, ੪੪੩.੪, ੪੪੪.੧, ੨, ੩, ੪੪੬.੧, ੨, ੩, ੪੪੯.੪, ੪੫੧.੧, ੪੫੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੫੩.੧, ੩, ੪੫੪ ੧, ੪੫੬.੧, ੨, ੪੫੯.੧, ੨, ੩, ੪੬੫.੧, ੨, ੩, ੪੬੬.੧, ੪੬੮.੧, ੨, ੩ ੪੭੪.੧, ੩, ੪੭੬.੨, ੪੭੭.੧, ੨, ੩, ੪੮੧.੧, ੪੮੩.੧, ੪੮੯.੧, ੨, ੩, ੪੯੬.੧, ੨, ੩, ੪੯੭.੧, ੨, ੩, ੪੯੮.੧, ੨, ੪੯੯.੧, ੨, ੩, ੫੦੧.੧, ੨, ੫੦੨.੧, ੨, ੩, ੫੦੫.੧, ੨, ੩, ੫੦੬.੧, ੩, ੫੦੮.੧, ੨, ੩, ੫੦੯.੧, ੨, ੫੧੦.੧, ੨, ੩, ੫੧੧.੧, ੨, ੫੧੨,੧, ੩, ੫੧੩.੧, ੩, ੫੧੫.੧, ੨, ੩, ੫੧੬.੧, ੨, ੩, ੫੧੭.੧, ੨, ੩, ੫੧੮.੧, ੨, ੩, ੫੧੯.੧, ੨, ੩, ੫੨੦.੧, ੨, ੩, ੫੨੩.੧, ੫੨੫.੧, ੩, ੫੨੬.੧, ੫੩੦.੧, ੨, ੩, ੫੩੧.੧, ੨, ੩, ੫੩੨.੧, ੨, ੩, ੫੩੩.੧, ੨, ੩, ੫੩੪.੧, ੨, ੫੩੫.੧, ੨, ੩, ੫੩੬.੧, ੨, ੩, ੫੩੭.੧[੪], ੨[੪], ੩[੪], ੫੩੮.੧, ੨, ੩, ੫੩੯.੧, ੨, ੩, ੫੪੨.੧, ੨, ੩,

ਪ੪ਫ.੧, ੨, ੩, ਪ੪੮.੧, ੨, ਪ੫ਪ.੧, ੨, ੩, ਪ੫ਫ.੧, ਪ੫੭.੧, ੨, ੩, ਪ੫੮.੧, ੨, ੩, ਪ੫੯.੧, ੨, ੩, ਪ੬੦.੧, ੨, ੩, ਪ੬੧.੧, ੨, ੩, ਪ੬੨.੧, ੨, ੩, ਪ੬੩.੧,੨,੩, ਪ੬੪.੧,੨,੩, ਪ੬ਪ.੧,੨,੩, ਪ੬੬.੧,੨,੩, ਪ੬੭.੧,੨,੩, ਪ੬੮.੧,੨, ੩, ਪ੬੯.੧, ਪ੭੦.੧, ੨, ੩, ਪ੭੭.੧, ੨, ੩, ਪ੭੮.੧, ੨, ੩, ਪ੮੦.੧, ੨, ੩, ਪ੮੧.੧, ੨, ੩, ਪ੮੨.੨. ੩, ਪ੮੩.੧, ੨, ੩, ਪ੮੪.੧, ੩, ਪ੮ਪ.੧, ੩, ਪ੮੬.੧, ੨, ੩, ਪ੮੭.੧, ੨, ੩, ਪ੮੮.੧[੨], ੨[੨], ੩[੨], ੪, ਪ੮੯.੧, ੨, ੩, ਪ੯੦.੧, ੨, ੩, ਪ੯੧.੧, ੨, ੩, ਪ੯੨.੨, ੩, ਪ੯ਪ.੧, ੨, ੩, ਪ੯੬.੧, ੨, ੩, ਪ੯੭.੧, ੨, ੬੦੦.੧, ੨, ੩, ੬੦੩.੧, ੬੦੪.੧, ੨, ੩, ੬੦ਪ.੧, ੩, ੬੦੬.੧, ੨, ੩, ੬੦੮.੧, ੨, ੩, ੬੦੯.੧, ੨, ੩, ੬੧੦.੧, ੨, ੩. ੬੧੧.੧, ੨, ੩, ੬੧੩.੧, ੩, ੬੧੪.੧, ੨, ੩, ੬੧ਪ.੧, ੨, ੩, ੬੧੬.੧, ੬੧੮.੧, ੬੨ਪ.੧, ੬੨੯.੧, ੨, ੩, ੬੩੦.੧, ੨, ੩, ੬੩੧.੧, ੨, ੩, ੬੩੨.੧, ੨, ੩, ੬੩੩.੧, ੨, ੩. ੬੩੪.੧, ੨, ੩. ੬੩੬.੧, ੨, ੩, ੬੩੭.੧, ੨, ੩, ੬੩੮.੧, ੨, ੪, ੬੪੩.੧, ੨, ੩. ੪[੨], ੬੪੪.੧, ੩. ੬੪ਪ.੧, ੨, ੩, ੬ਪਪ.੩, ੪, ੬ਪ੭.੨[੩], ੬੬੨.੨, ੩, ੪, ੬੬੪.੩, ੬੭੩.੩, ੪, ੬੭੪.੧, ੨

ਜੈ ਜੈਕਾਰ)— (ਸੰ. ਜਯ + ਕਾਰ) ਜਿੱਤ ਅਥਵਾ ਫਤਹਿ ਦੀ ਧੁਨੀ, ਜੈ ਜੈ ਦਾ ਨਾਅਰਾ,
ਜੇ ਜੈਕਾਰੁ) ਭਾਵ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ। ੭੦.੨, ਪ੪੧.੩, ੬੧੨.੩/੪੮੦.੨

ਜੈਤ—ਜਿਤ ਦੀ, ਫਤਹਿ ਦੀ. ਦੇਖੋ 'ਜੈ'। ੪੯ਪ.੩

ਜੈਥੇ—ਪੁੱਜਣ ਦਾ, ਜਾਣ ਦਾ। ੪੭੩.੩

ਜੋ - (ਸੰ. ਯ:) 1. ਜਿਹੜਾ। ੩੬੧.੪[੨], ੬ਪ੪.੪

2. ਜੇ, ਜੇਕਰ। ੬੦੭.੧, ੨, ੩[੨]

3. ਜਿਹੜਾ, ਕੁਛ, ਜੋ ਕੁਝ। ੬੨੨.੧

4. ਤਾਂ ਜੋ ਅਥਵਾ ਤਾਂ ਕਿ। ੬੪੦.੧

ਜੋਈ—ਜੋ, ਜਿਹੜਾ/ਜਿਹੜੀ/ਜਿਹੜੇ। ੬੯.੧, ੨, ੩, ੧੦੬.੨[੨], ੧੬੧.੩[੨], ੧੬੬.੨, ੨੦੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੦੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੧੨.੩[੨], ੩੦ਪ.੧, ੩੨੭.੪, ੩੪੮.੪, ੩੬੧.੨[੨], ੩੭੦.੩, ੩੭੧.੨, ੩੮੦.੧, ੩੯੨.੪, ੪੬੧.੧, ੪੮੩.੩, ੪੮੯.੨, ਪ੪੬.੪[੨], ਪ੬੩.੨, ਪ੬੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੧੯.੩, ੬੬੨.੧, ੬੭੪.੨, ੩[੨]

ਜੋਹਦੀ—(ਸੰ. जुष्क>ਜੋਅਦ) ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਰਾਹ ਤੱਕਦੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਢੂੰਢਦੀ ਹੈ, ਲੱਭਦੀ ਹੈ। ੨੪੦.੨

ਜੋਹਨ—ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਅੰਤ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੪੦੦.੩

ਜੋਕ—(ਸੰ. ਜਲੌਕਾ) ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਲੰਮਾ ਜਿਹਾ ਕੀੜਾ ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਕੇ ਖ਼ੂਨ ਚੂਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗਰਮੇ ਲੌਦਾ ਲਹੂ ਚੂਸਣ ਵਾਸਤੇ ਛੱਡੇ ਆਦਿ ਤੇ ਵੀ ਚੰਬੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੩੩੨.੨, ੩੬ਪ.੨

ਜੋਗ—(ਸੰ. योग:) ਪਰਮਾਤਮ ਚਿੰਤਨ ਅਥਵਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵਖ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਠਿਨ ਅਭਿਆਸ ਤੇ ਸੰਜਮ ਆਦਿਕ ਦੀ ਅਵਸਥਾ। ੨੧.੧, ੩੦.੩, ੪੨.੧[੩], ਪ੮.੪, ੬੦.੨[੩], ੯੦.੩, ੧੬੨.੨, ੨ਪਪ ੩, ੨੬ਪ.੩, ੨੬੭.੪, ੩੦੪ ੨, ੩੬੬.੨, ੪੦੦.੪, ੪੨੨.੩, ੪੩੮ ੩, ੪੬੭.੪, ਪ੪੩.੨, ਪ੫੪.੨, ੬੦੭.੩, ੬ਪ੬.੧, ੬੭ਪ.੨

2. (ਸੰ. ਯੋਗਿਨ੍) ਜੋਗੀ, ਜੋਗਣ, ਜੱਗ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੀ । ੧੮੦.੩, ੫੭੧.੪

3. ਯੋਗ, ਸਮਰਥ, ਅਧਿਕਾਰੀ, ਲਾਇਕ । ੩੫੪.੪ (ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ; ਸੰਤ ਸੰਪੂਰਣ ਸਿੰਘ), ੫੦੫.੩, ੫੨੬.੨, ੬੭੪.੨

4. ਮੌਕਾ, ਵੇਲਾ, ਸਮਾਂ । ੩੬੧.੪, ੫੬੮.੪

ਜੋਗੀ—(ਸੰ. ਯੋਗਿਨ੍) 1. ਯੋਗੀ, ਯੋਗਾਭਿਆਸੀ, ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੨੧.੪, ੫੮.੪, ੪੩੮.੩, ੬੦੭.੩, ੬੭੫.੨

2. ਪਰਮਾਤਮ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਪੁਰਸ਼ । ੩੬੦.੪

ਜੋਗੀਸੁਰ—(ਸੰ. ਯੋਗੀਸ਼ਵਰ) ਯੋਗੀਰਾਜ, ਯੋਗ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਯੋਗੀ । ੨੨੪.੩, ੪੫੭.੨, ੪੯੭.੪

ਜੋਤ—(ਸੰ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ੍) 1. ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਨੂਰ, ਤੇਜ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) । ੪੧੮.੪

2. ਦੀਵੇ ਦਾ ਲਾਟ । ੫੬੫.੧, ੬੬੧.੧

3. ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਾਨਣਾ, ਰੌਸ਼ਨੀ, ਉਜਾਲਾ । ੨੨੫.੩, ੩੬੩.੨, ੫੨੫.੨

4. ਜੋਤ ਕੇ, ਵਾਹ ਕੇ, (ਹਲ ਆਦਿਕ ਨਾਲ) । ੬੩੫.੩

ਜੋਤਕ—(ਸੰ. ਜ੍ਯੌਤਿਸ਼ਿਕ) 1. ਜੋਤਸ਼ੀ, ਖਗੋਲਵੇਤਾ, ਜੋਤਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਜਾਣਣ ਵਾਲਾ । ੪੪੮.੨

2. (ਸੰ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼) ਜੋਤਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿਦਿਆ । ੪੭੫.੩

ਜੋਤਿ—(ਸੰ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ੍) 1. ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਨੂਰ, ਤੇਜ, (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ) ਦੇਖੋ 'ਜੋਤ' (1) । ੩.੧[3], ੩[3], ੮[3], ੩੪.੩, ੭੭.੧, ੧੦੮.੪, ੧੧੫.੪, ੧੩੩.੪, ੧੩੯.੧, ੨੪੬.੪, ੨੪੮.੨, ੨੭੦.੨, ੨੭੧.੪, ੫੪੭.੩, ੫੫੦.੧

2. ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਾਨਣ, ਲੋਅ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਜੋਤ' (3) । ੩.੮[3], ੫.੭[3], ੧੦.੨, ੨੩.੧, ੪੦.੩, ੫੨.੩, ੧੧੫.੪, ੧੪੦.੩, ੧੪੧.੧, ੧੪੪.੧, ੧੬੬.੨, ੨੨੫.੩, ੨੬੫.੧, ੨੬੬.੪, ੨੬੬.੩, ੩੧੧.੧, ੩੧੨.੪, ੩੪੮.੧, ੩੫੦.੨, ੩੬੭.੧, ੪੫੩.੧, ੪੫੬.੩, ੪੭੦.੨, ੪੭੨.੨, ੪੮੮.੨, ੫੦੬.੨, ੬੫੩.੧, ੬੫੪.੩, ੬੫੮.੨

3. ਅਧਿਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ, ਰੂਹਾਨੀ ਰੌਸ਼ਨੀ । ੬.੭, ੧੦.੨, ੧੧.੨, ੧੪.੨, ੨੬.੪, ੬੮.੨, ੧੪੦.੧, ੧੪੨.੧, ੧੭੨.੧, ੧੮੫.੧, ੧੬੫.੪, ੨੨੨.੩, ੨੫੧.੨, ੨੫੭.੧, ੨੬੪.੧, ੫੪੧.੩, ੬੧੨.੩

4. ਆਤਮ ਜੋਤ, ਰੂਹ । ੫੬.੩

5. ਚਮਕ, ਆਭਾ, ਦਮਕ । ੧੬੮.੨, ੩੮੫.੧, ੪੨੧.੨, ੪੮੬.੨, ੫੩੭.੨, ੬੫੨.੩

6. ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ । ੪੩੧.੧

ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ—ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਈਸ਼ਵਰ । ੩.੧, ੩, ੪

ਜੋਤਿਕ—ਜੋਤਸ਼ੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਜੋਤਕ' (1) । ੬੭੨.੨

ਜੋਤੀ—1. ਆਤਮ ਜੋਤ, ਰੂਹ, ਦੇਖੋ 'ਜੋਤਿ' (4) । ੧੪.੨, ੩੪.੩, ੧੦੮.੪, ੧੧੫.੪, ੨੮੦.੪, ੫੪੧.੩, ੫੫੦.੧

2. ਦੀਵਾ । ੨੩.੧, ੪੩੧.੧

3. ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਤੇਜ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਦੇਖੋ ਜੋਤਿ (1) । ੫੬.੩, ੧੨੮.੩

4. ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਾਨਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਜੋਤਿ' (1) । ੧੬੬.੨

ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ—ਪਰਮਾਤਮਾ, ਦੇਖੋ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ । ੧੦੮.੪, ੩੬੩.੪

ਜੋਤੇ—ਜੋਤਦਾ ਹੈ, ਵਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਹਲ ਆਦਿ ਨਾਲ) । ੫੬੫.੨

ਜੋਧਾ—(ਸੰ. ਯੋਧ:) ਯੋਧਾ, ਸੈਨਿਕ, ਲੜਾਕੂ, ਯੁਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੭੦.੨, ੬੧੧.੩, ੬੧੭.੧,

ਜੋਨ) ਜੋਨਿ)—(ਸੰ. ਯੋਨਿ) ਜੂਨ, ਯੋਨੀ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੭੮.੨/੧੪.੪ ੨੩.੩, ੨੪.੨, ੧੮੨.੧, ੨੦੭.੨, ੨੪੩.੧, ੪੦੮.੧, ੪੨੨.੪ ੬੩੨.੪

ਜੋਬਨ—(ਸੰ. ਯੌਵਨਸ੍) ਜਵਾਨੀ, ਜੋਬਨ ਅਵਸਥਾ, ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੇ ਬੁਢਾਪੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ । ੨੪੧.੩, ੩੪੫.੨, ੬੫੫.੨, ੬੫੯.੧, ੬੬੦.੩

ਜੋਬਨਾਦਿ—ਜੋਬਨ ਆਦਿਕ, ਦੇਖੋ 'ਜੋਬਨ' । ੧੫੯.੧

ਜੋਜੇ—(ਪ੍ਰ. ਜੋਅਇ) ਖੋਜਿਆ, ਢੂੰਡਿਆ, ਭਲਾਸ਼ਿਆ । ੬੬੪.੪

ਜੋਰ—(ਸੰ. ਯੋਗ:) 1. ਜੋੜ, ਮੇਲ, ਸੰਗਮ, ਇੱਕਠ । ੫੭੨.੪

2. ਜੋੜਕੇ, ਥੋਨ੍ਹਕੇ । ੬੨੭.੪

ਜੋਰਿ—ਜੋੜ ਕੇ, ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ ਜੋਰ (1) । ੫੫੪.੪

ਜੋਰੇ—ਜੋੜਨਾ, ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ, ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮਿਲਾਣਾ । ੫੮੨.੧

ਜੋਰੇ—1. ਜੜ ਕੇ, ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ, ਮਿਲਾ ਕੇ । ੨੧੨.੩

2 ਜੋੜਦਾ, ਵਾਹੁੰਦਾ (ਹਲ ਆਦਿ) । ੫੬੩.੧

ਜੌ—ਜਦੋਂ, ਜਬ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ । ੫੮੫.੨, ੪, ੫੮੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੬੧.੩, ੫੬੫.੧

ਜੌਹਰੀ—(ਅ. ਜੌਹਰ) ਜੌਹਰ ਅਥਵਾ ਕੀਮਤੀ ਹੀਰੇ, ਮੋਤੀ, ਪੱਥਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪਾਰਖੂ । ੫੭੦.੨

ਜ੍ਵਾਰਾ—(ਸੰ. ਜ੍ਵਾਲਾ) ਲਾਟ, ਅੱਗ ਦੀ ਲੱਪਟ, ਅੱਗ ਦੀ ਲੌਅ । ੫੬੦.੧, ੬੪੫.੨

ਜ੍ਵਾਲਾ—1. ਅਗਨੀ, ਅੱਗ, ਦੇਖੋ 'ਜ੍ਵਾਰਾ' । ੩੮੧.੨

2. ਜੋਤ, ਲਾਟ (ਗਿਆਨ ਦੀ), ਦੇਖੋ 'ਜ੍ਵਾਰਾ' । ੬੧੨.੩

ਝ

ਝਕਝੋਰਤ—ਝੰਝੋੜਦੀ ਹੈ, ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਝਟਕਦੀ ਹੈ । ੬੧੪.੩

ਝਖ—(ਸੰ. ਜ਼ਥ) ਛਿਪਣਾ, ਭਾਵ । ੪੨੬.੩

ਝਗਰੋ—(ਪ੍ਰ. ਜ਼ਗਡ਼) ਲੜਾਈ, ਝਗੜਾ । ੨੮੮.੧

ਝਰਤ—(ਸੰ.ਕ੍ਸ਼ਰਣ) ਝੜਨਾ, ਡਿਗਣਾ । ੧੪੫.੩

ਝਰਨ) ਝਰਨਿ)—(ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਰਣ) 1. ਝਰਦਾ । ੮੯.੩/੩੨.੩

2. ਵਹਿਣ ਲਗ ਪਏ, ਝੜਨ ਲਗ ਪਏ । —/੨੫੧.੩

ਝਰੇ—ਝਰਦਾ ਹੈ, ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਝਰਨ' (1) । ੩੧.੪

ਝਾਈ—ਝਾਉਲਾ, ਛਾਈ, ਪਰਛਾਵਾਂ । ੩੧੧.੩

ਝਾਰਿ—ਝਾੜ ਕੇ, ਛੰਡਣਾ, ਨਾਲ ਚਿਪਕੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਝਾੜਨਾ ਅਥਵਾ ਫਟਕਣਾ । ੫੫੫.੪

ਝਿਰਕਾਰ—ਝਿੜਕ, ਡਾਂਟ-ਡਪਟ । ੩੫੫.੧

ਝੁਕਤਿ—ਝੁਕ ਜਾਂਦੇ, ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ । ੩੦੮.੨

ਝੁਕੇ—ਨੀਵੇਂ ਹੋਏ, ਲਮਕੇ ਹੋਏ । ੩੦੬.੨

ਝੂਨਕਾਰ—(ਸੰ. ਝਣਤ੍ਕਾਰ) ਝਣਕਾਰ, ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਝੁਣਝੁਣਾਉਂਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ । ੧੪੬.੩

ਝੋਲਿ—ਹਿਲਾ ਕੇ, ਭਾਵ ਨਿਖਾਰ ਕੇ । ੩੧੨.੨

ਟ

ਟਹਿਲ—ਸੇਵਾ, ਖ਼ਿਦਮਤ । ੬੫੬ ੧

ਟਕ—(ਸੰ. ਕ੍ਰਾਟਕ) ਟਿਕਟਕੀ ਲਗਾ ਕੇ ਵੇਖਣਾ, ਗੱਡੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ, ਸਥਿਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਤੱਕਣਾ । ੩੦੦.੨, ੪੧੩.੧, ੪੩੩.੨, ੬੬੯.੨, ੬੭੦.੧

ਟਟੋਰੈ—ਟਟੋਲਦਾ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਛੂਹ ਕੇ ਪਤਾ ਲਗਾਂਦਾ/ਲਭਦਾ । ੫੭੮.੨

ਟਰਤ—ਟਲਦੇ, ਹਟਦੇ/ਟਲਦੀ, ਹਟਦੀ । ੨੩.੩, ੨੫੪.੨, ੨੬੮.੧, ੩੧੬.੨, ੩੧੬.੪, ੩੮੮.੪, ੪੫੧.੩, ੪੫੬.੪, ੪੬੨.੨, ੫੩੬.੪

ਟਰਿ—ਹਟਦਾ, ਟਲਦਾ । ੧੬੨.੪

ਟਰੈ—ਟਲਦੇ, ਹਟਦੇ/ਟਲਦਾ, ਹਟਦਾ/ਟਲਦੀ, ਹਟਦੀ । ੩੧੮.੪, ੩੮੩.੧, ੪੬੧.੨

ਟਲਤ—ਟਲਦੀ, ਵਿਚਲਿਤ ਹੁੰਦੀ, ਭਾਵ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਹੁੰਦੀ । ੪੧੩.੩

ਟਾਂਕ—(ਸੰ. ਟਙ੍ਕ) ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਦਾ ਤੋਲ । ੨੨੬.੨[3]

ਟਾਟੀ—ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ ਖਪੱਚੀਆਂ, ਖੱਸ ਅਤੇ ਸਰਕੜੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਓਟ ਜਾਂ ਪਰਦਾ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਿਤ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੨੩੬.੩

ਟਾਰਿ—ਟਾਲਦਾ, ਦੂਰ ਕਰਦਾ, ਹਟਾ ਦੇਂਦਾ । ੫੦੩.੨

ਟਾਰੀ—1. ਹਟਾਈ, ਦੂਰ ਕੀਤੀ, ਨਿਵਾਰੀ, ਮਿਟਾਈ । ੩੦.੪
2. ਹਟਾਇਆਂ । ੪੬੨.੨

ਟਿਕ—ਟਿਕਣਾ, ਠਹਿਰਨਾ, ਡੇਰਾ ਕਰਨਾ । ੪੫੩.੪

ਟਿਕਤ ਟਿਕਦੀ, ਠਹਿਰਦੀ । ੬੩੮.੧

ਟੂਕ—ਟੁਕੜੇ, ਟੋਟੇ । ੨੧੦.੧[3], ੨੨੬.੧[3], ੫੭੩.੩

ਟੂਕਿ—ਟੁੱਕਰ, ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁੱਕੜਾ । ੪੩੪.੨

ਟੂਟ—(ਸੰ. ਕ੍ਰੁਟ੍) ਟੁਟਣਾ, ਭੱਜਣਾ, ਖੰਡਿਤ ਹੋਣਾ । ੫੭੩.੩

ਟੂਟਈ—ਟੁੱਟਦੀ, ਭਾਵ ਛੱਡੀ ਜਾਂਦੀ । ੫੬੧.੨

ਟੂਟਤ—ਟੁੱਟ ਪੈਂਦਾ, ਲਪਕ ਪੈਂਦਾ, ਭਾਵ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਥੱਲੇ ਉਤਰਦਾ । ੨੦੭.੨

ਟੂਟਿ—ਟੁੱਟਕੇ, ਭੱਜਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਟੂਟ' । ੩੬੫.੧

ਟੂਟੇ—ਟੁੱਟਕੇ, ਵੱਖ ਹੋ ਕੇ । ੫੧੫.੧

ਟੂਟੈ—1. ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ, ਭੱਜਿਆ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ 'ਟੂਟ' । ੪੧੯.੩

2. ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੪੬੭.੨

ਟੇਕ—ਆਸਰਾ, ਸਹਾਰਾ, ਓਟ, ਆਧਾਰ । ੭.੫, ੧੩.੩, ੨੩.੩, ੩੪.੪, ੪੩.੨, ੬੩.੪, ੬੨.੨, ੬੫.੪, ੬੯.੨, ੧੧੦.੪, ੧੧੬.੨, ੧੬੧.੪, ੧੬੪.੪, ੧੬੦.੩, ੨੦੦ ੨, ੨੦੧.੩, ੨੦੨.੩, ੨੧੧ ੩, ੨੧੫.੪, ੨੩੩.੨, ੨੪੪.੨, ੨੫੨.੧, ੪, ੨੬੧.੧, ੨੭੭.੪, ੨੮੦.੩, ੩੦੧.੪, ੩੧੪.੧, ੨², ੩², ੩੧੫.੧, ੨³. ੩੧੬.੪, ੩੧੬.੪, ੩੨੨.੨, ੩੨੭ ੨ ੩੩੩.੧, ੩੩੬.੧, ੪, ੩੩੭.੩, ੩੩੮. ੪. ੩੮੬.੨, ੩੮੭.੨, ੪੨੭ ੪, ੪੪੭.੪, ੪੪੮.੧, ੪੪੬.੧, ੪੫੮.੪, ੪੬੮ ੪, ੪੮੨.੪, ੫੫੧.੪

ਟੇਰ—ਸੱਦ ਲਾਉ'ਦਾ, ਹੋਕ ਲਾਉ'ਦਾ । ੬੪੫.੧

ਟੇਰਹੀ—ਹੋਕ ਲਾਉ'ਦਾ ਹੈ । ੬੪੩.੩

ਟੇਰਤ—ਪੁਕਾਰਦਾ ਸੀ, ਬੁਲਾਉ'ਦਾ ਸੀ । ੫੭੫.੩

ਟੇਰਿ—ਪੁਕਾਰ ਕੇ, ਬੁਲ ਕੇ । ੪੪੨.੨², ੬੫੭.੧

ਟੇਵ—ਆਦਤ, ਸੁਭਾ, ਵਾਦੀ, ਬਾਣ । ੩੦.੪, ੧੬੨.੪, ੧੭੭.੩, ੨੬੮.੧, ੪੫੧.੩, ੪੫੬.੪, ੪੬੭.੪, ੪੬੨.੨, ੫੩੬.੪, ੬੨੩.੪, ੬੫੩.੧

ਟੋਟਾ—ਘਾਟਾ, ਹਾਨੀ, ਨੁਕਸਾਨ । ੪੬੧.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਠ

ਠਉਰ—(ਪ੍ਰਾ. ਠਾਨ) 1. ਸਥਾਨ, ਜਗ੍ਹਾ, ਥਾਂ । ੮੪.੩, ੧੬੭.੪, ੪੨੮.੨, ੪੪੬.੩, ੫੦੩.੪

2. ਟਿਕਾਣਾ, ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਠਾਹਰ । ੪੦੨.੧

ਠਹਰਾਈ—ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਤੀ, ਸਥਿਰ ਕੀਤੀ । ੭.੫

ਠਹਰਾਈਐ—ਠਹਿਰੀਏ, ਠਉਰ ਕਰੀਏ, ਟਿਕਾਣਾ ਕਰੀਏ, ਭਾਵ ਆਸਰਾ ਲਈਏ । ੫੪੪.੪

ਠਹਰਾਏ—ਠਹਿਰਾਉ'ਦੇ, ਸਥਿਰ ਕਰਦੇ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਦੇ । ੧੧੦.੪

ਠਹਰਾਣੀ)— ਠਹਿਰਦਾ, ਟਿਕਦਾ/ਠਹਿਰਦੇ, ਟਿਕਦੇ/ਠਹਿਰਦੀ, ਟਿਕਦੀ। ੬੫.੩,

ਠਹਰਾਤਿ) ੪੦੨.੧/੪੪੬.੩

ਠਹਰਾਨੇ—1. ਠਹਿਰੇ, ਟਿਕੇ । ੧੪.੨

2. ਠਹਿਰਾਇਆ, ਟਿਕਾਇਆ । ੬੨.੨

3. ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ, ਟਿਕਦਾ ਹੈ । ੨੪੭.੨

ਠਹਰਾਵਦੀ—ਟਿਕਦਾ, ਠਹਿਰਦਾ/ਟਿਕਦੀ, ਠਹਿਰਦੀ/ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ/ਠਹਿਰ ਜਾਂਦਾ । ੧੧.੧, ੧੦੧.੩, ੧੧੬.੪, ੧੩੪.੪, ੧੮੪.੪

ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਥਿਰ ਰਹਿੰਦਾ/ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਸਥਿਰ ਰਹਿੰਦੀ। ੧੬੩.੩, ੪੪੨.੪

ਠਹਿਰਾਇਓ—ਠਹਿਰਾ ਲਿਆ, ਟਿਕਾ ਲਿਆ । ੬੪੮.੪

ਠਹਿਰਾਈਐ—ਸਥਿਰ ਕਰੀਏ, ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰੀਏ ਭਾਵ ਦਸੀਏ । ੨੫੩.੩

ਠਹਿਰਾਤੁ—ਠਹਿਰਦਾ, ਟਿਕਦਾ । ੩੧੧.੨

ਠਹਿਰਾਵਈ—ਟਿਕਦੇ ਹਨ, ਠਹਿਰਦੇ ਹਨ/ਟਿਕਦਾ ਹੈ, ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ । ੧੦੨.੪, ੧੦੩.੧, ੧੬੧.੪, ੨੩੪ ੧, ੨੩੫.੩

ਠਕੁਰਾਈ—ਵਡਿਆਈ, ਸ਼ੋ੍ਰਸ਼ਠਤਾ, ਮਹੱਤਵ, ਵਡੱਪਣ । ੬੭੧.੩

ਠਗ)— (ਸੰ. ਵ੍ਯਥਗ) 1. ਲੁਟੇਰਾ, ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਆਦਿ ਲੁਟਣ ਵਾਲਾ।

ਠਗੁ) ੧੬੫ ੩, ੪੮੭ ੪/—

2. ਧੋਖੇਬਾਜ਼, ਕਪਟੀ, ਬੇਈਮਾਨ । ੪੫੩.੪/੪੫੨.੪

ਠਗੋ—ਠਗਦਾ ਹਾਂ, ਕਪਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਠਗ'(2) । ੬੧੧.੪

ਠਟ—1. ਰਚਨਾ, ਠਾਟ, (ਸ਼੍ਰਮੰਡ ਦੀ) । ੮੧.੨, ੬੬.੪

2. ਰਚਨਾ, ਬਣਾਉ । ੨੩੩.੧

ਠਠੇਰੇ—ਧਾਤ ਦੇ ਬਰਤਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਠਠੇਰਾ, ਭਾਂਡੇ ਘੜਨ ਵਾਲਾ । ੪੧੬.੩

ਠਾਟ—ਗਹਿਣੇ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਭੂਸ਼ਣ । ੧੬੬.੨

ਠਾਠੁ—ਸ਼ਾਨ ਸ਼ੌਕਤ, ਸਜਾਵਟ ਆਦਿ । ੪੮੬.੨

ਠਾਂਢੀ)— ਖੜੀ, ਖਲੋਤੀ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੬੧੦.੩/੫੭੫.੪

ਠਾਢੀ)

ਠਾਢੇ—ਖੜਾ ਹੈ, ਖਲੋਤਾ ਹੈ । ੬੨੪.੨

ਠਾਨ—ਠਾਨ ਕੇ, ਭਾਵ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ । ੫੧੦.੪

ਠਾਨਈ—1. ਕਰ ਦਿੰਦਾ । ੩੬੩.੨

2. ਕਰੇਗਾ । ੪੭੦.੨

ਠਾਨੀ—ਬਣਾਈ, ਥਾਪੀ । ੧੩੮.੪

ਠਾਨੀਐ—1. ਬਣ ਜਾਂਦਾ । ੩੯ ੩

2. ਠਾਣ ਲੈਂਦਾ, ਆਰੰਭ ਕਰ ਦੇਂਦਾ, ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ । ੪੯੩.੩

ਠਾਨੇ—1. ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਬਣ ਜਾਂਦੇ । ੨੬.੩, ੪੨੯.੪

ਠਾਮ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਥਾਨ) ਟਿਕਾਣਾ, ਠਾਹਰ । ੪੨੮.੩², ੬੧੫.੧

ਠਿਕਾਨੇ)— ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ, ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ, ਸਥਾਨ ਤੇ ਭਾਵ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ, ਦੇਖੋ 'ਠਾਮ' । ੪੪੦.੧/

ਠਿਕਾਨੈ) ੫੮੮.੪

ਠਿਕਾਨੋ—ਟਿਕਾਣਾ ਜਗ੍ਹਾ, ਥਾਂ, ਸਥਾਨ, ਦੇਖੋ 'ਠਾਮ' । ੫੭੮.੧

ਠੇਰ—ਜਗ੍ਹਾ, ਥਾਂ, ਟਿਕਾਣਾ । ੫੭੮.੧

ਡ

ਡਹਕਤ— ਠੱਗਦਾ, ਲੁੱਟਦਾ, ਧੋਖਾ ਦੇਕ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਹਥਿਆਉਂਦਾ । ੪੬੧.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਡਕਾਰ—(ਸੰ. ਤ੍ਰੁਦ੍ਗਾਰ) ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਸਹਿਤ ਹਵਾ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪੇਟ ਭਰਨ ਜਾਂ ਭੋਜਣ ਪਚਣ ਦਾ ਸੂਚਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੬੨੩.੩

ਡੰਗ—(ਸੰ. ਦੰਸ਼) ਮੱਛਰ ਆਦਿ ਦਾ ਪਤਲਾ ਜਹਿਰੀਲਾ ਕੰਡਾ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਗੱਡਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਖ਼ੂਨ ਚੂਸ ਸਕੇ । ੭੫.੨

ਡਗਮਗ)— (ਡਗ+ਮਗ) ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ, ਅਸਥਿਰ । ੧੭੩.੪/੪੧੩.੧
ਡਗਮਗਿ)

ਡੰਡ—(ਸੰ. ਦਾਂਡ) 1. ਦੰਡ, ਸਜ਼ਾ । ੩੨੪.੩, ੪੨੮.੩, ੪੬੭.੬, ੫੨੪.੩, ੪
2. ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਖਤਮ ਕਰਨਾ । ੩੫੬.੨
3. ਜੁਰਮਾਨਾ ਆਦਿ । ੪੭੬.੧

ਡੰਡਉਤ—(ਸੰ. ਦਾਂਡਵਤ੍) ਬੰਦਨਾ, ਡੰਡੇ ਵਾਂਗ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਸਿੱਧੇ ਲੇਟ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਣਾਮ । ੪੦੧.੩

ਡੰਡੁ—ਜੁਰਮਾਨਾ (ਮਹਿਸੂਲ, ਚੁੰਗੀ ਆਦਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਦੇਖੋ 'ਡੰਡ' । ੨੮੮.੧

ਡੰਡੌਤ—ਬੰਦਨਾ ਤੌਰ ਦੇਖੋ 'ਡੰਡਉਤ' । ੬੨੮.੨

ਡਰ—(ਸੰ. ਦਰ) ਭੈ, ਖੌਫ਼, ਤ੍ਰਾਸ । ੫੪੪.੪

ਡਰਪਤ—ਡਰਦਿਆਂ, ਭੈਭੀਤ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਡਰ' । ੫੪੪.੪

ਡਾਕਨ—(ਸੰ. ਡਾਕਿਨੀ) ਡਾਇਣ, ਚੜੇਲ । ੪੦੬.੧

ਡਾਂਡੇ—ਦੰਡ ਦੇਵੇ, ਸਜ਼ਾ ਦੇਵੇ, ਦੇਖੋ 'ਡੰਡ' । ੫੩੨.੩

ਡਾਰ—1. ਪਾ ਕੇ, ਡਾਲ ਕੇ । ੪੩੦.੨
2. ਸੁਟਣਾ, ਫੈਂਕਣਾ । ੫੮੨.੧, ੬੧੫.੩

ਡਾਰਉ—ਸੁੱਟਾਂ । ੨੫੫.੪, ੬੪੬.੨

ਡਾਰਤ—1. ਸਿੱਟ ਲੈਂਦਾ, ਪਾ ਲੈਂਦਾ/ਸਿੱਟਦਾ, ਪਾਉਂਦਾ । ੩੩੨.੪, ੫੨੬.੧
2. ਸਿੱਟਦਿਆਂ, ਪਾਉਂਦਿਆਂ । ੫੬੧.੩

ਡਾਰਿ—1. ਸੁੱਟਕੇ, ਤਿਆਗ ਕੇ, ਛੱਡ ਕੇ । ੨੪ ੪
2. ਸੁੱਟਕੇ, ਤਾਣ ਕੇ । ੨੩੧.੧
3. ਸੁਟਣਾ, ਫੈਂਕਣਾ । ੨੩੮.੨, ੩੧੮.੩, ੪੩੪.੨
4. ਪਾਕੇ, ਡਾਲ ਕੇ । ੨੪੦.੩, ੨੭੩.੩, ੫੫੫.੧

ਡਾਰਿਓ—ਪਾਉਣਾ, ਲੱਦਣਾ । ੫੨੩.੩

ਡਾਰੀ—ਤਿਆਗ ਦਿੰਦੀ, ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ । ੩੯੩.੩

ਡਾਰੀਅਤ—1. ਲੱਦੀਏ । ੧੬੬.੧, ੫੩੬.੨
2. ਸੁੱਟ ਦੇਦੀਦਾ, ਫੈਂਕ ਦੇਈਦਾ । ੬੧੫.੧
3. ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ । ੬੧੪.੨

ਡਾਰੀਐ— 1. ਸੁੱਟ ਦੇਈਦੇ ਹਨ/ਸੁੱਟ ਦੇਈਦਾ । ੧੦੬.੧, ੫੨੪.੨, ੬੧੫.੨
2. ਸੁੱਟ ਦਿਉ, ਭਾਵ ਵਿਛਾ ਦਿਉ । ੬੭੨.੩

ਡਾਰੇ)— 1. ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਿਆਂ । ੨੮੮.੧/—
ਡਾਰੈ 2. ਪਾਉਣ ਨਾਲ, ਮਿਲਾਣ ਨਾਲ । ੩੬੪.੨, ੫੫੭.੧/੪੫੬.੨
3. ਤਿਆਗਦਾ, ਛੱਡਦਾ । —/੫੭੭.੩
4. ਸੁੱਟੀਏ । —/੬੫੦.੨

ਡੀਲ—ਮਰਿਯਾਦਾ, ਪਰੰਪਰਾ । ੧੬੪.੧
ਡੁਲਾਨੇ—ਡੋਲਣਾ, ਅਸਥਿਰ ਹੋਣਾ । ੨੭੧.੨
ਡੋਲਿ—(ਸੰ. ਦੋਲ) ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਬਰਤਨ । ੫੩੫.੩
ਡਰੀ—ਰੱਸੀ । ੬੫.੨
ਡੋਲੈ—ਘੁੰਮਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ੩੬੩.੨, ੪੬੦.੧, ੫੮੭.੨

ਢ

ਢੰਗ—ਤਰੀਕਾ, ਤਦਬੀਰ, ਯੁਕਤੀ । ੨੬੭.੪
ਢਾਕ—(ਸੰ. ਆਢਾਫਕ) ਢੱਕ, ਪਲਾਹ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੌਦਾ । ੧੨੬.੩
ਢਾਡੀ—ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਛੋਟੀ ਢੋਲਕੀ ਜਿਹੀ ਵਰਗਾ ਸਾਜ਼, ਢੱਡ ਜਿਸਨੂੰ ਵਜਾਕੇ ਸੂਰਬੀਰ, ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਗਾਕੇ ਬੀਰ ਰਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਵੱਈਏ । ੬੧੧.੩
ਢਾਰ-- ਢਾਲਕੇ, ਪਿਘਲਾਕੇ । ੬੧੪.੨
ਢਿਗ—ਨਜ਼ਦੀਕ, ਸਮੀਪ, ਕੋਲ । ੪੫੧.੨
ਢਿਠਾਈ-- (ਸੰ. ਧ੍ਰਿਸ਼) 1. ਢੀਠਤਾ, ਰੁਖਾਪਣ, ਨੀਰਸਤਾ । ੩੦੭.੨
2. ਨਿਰਲੱਜਤਾ, ਲੱਜ ਲਾਜ ਹੀਣਤਾ । ੫੨੨.੩, ੬੪੧.੩
ਢੇਕਲੀ—ਢੀਂਗਲੀ, ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਦਾ ਇਕ ਦੇਸੀ ਯੰਤ੍ਰ । ਦੋ ਖੜੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਆੜੀ ਲੱਕੜ ਦੇ ਆਧਾਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਇਕ ਲੰਮੀ ਬਲੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਬੰਨ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰਲੇ ਸਿਰੇ ਨਾਲ ਡੋਲ, ਬੋਕਾ ਆਦਿ । ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਉਪਰਲਾ ਸਿਰਾ ਝੁਕਾਕੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬੋਕਾ ਭਰੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਬੋਝ ਜਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਬਰਤਨ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਥੇ ਢੀਂਗਲੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਸਿੰਜਕੇ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੨੩੮.੧

ਤ

ਤਉ)— 1. ਉਸ ਨੂੰ । ੧੦.੧/—
ਤਉ)
2. ਉਸ ਦਾ, ਉਹਦਾ । ੨੪੬.੨, ੨੬੭.੨/—

3. ਉਥੇ, ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ । ੩੧੧.੨/—

4. ਉਦੋਂ, ਤਦ/ਉਦੋਂ ਹੀ, ਤਦ ਹੀ । ੧੨.੧, ੨, ੩, ੧੮੬.੧, ੬੬੧.੪/੩੫੩.੩, ੪੨੫.੪

5. ਤਾਂ ਵੀ, ਫਿਰ ਵੀ । ੭੫.੩, ੩੨੯.੨, ੩/੧੬੬.੨, ੪੧੯.੨, ੪੭੮.੧, ੫੯੧.੨

6. ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਕਾਰ । ੧੧੮.੩, ੧੨੯.੧, ੧੩੬.੧,੨, ੧੬੧.੧, ੧੬੬.੧, ੨੩੯.੧, ੩੧੧.੨,੩, ੩੧੨.੧, ੨, ੩੨੫.੧, ੪੩੦.੩, ੩੫੪.੧, ੩੬੦.੧, ੩੬੨.੩, ੩੬੬.੧, ੩, ੩੭੫.੨, ੩੭੯.੧, ੨, ੩, ੪੧੦.੧, ੩, ੪੪੨.੨, ੪੪੩.੪, ੪੪੬.੧, ੨, ੪੫੩.੩, ੪੫੯.੧, ੪੬੮.੧. ੪੮੧ ੧, ੪੯੫.੨, ੪੯੬.੧, ੨, ੫੦੧.੧, ੨, ੫੦੫.੧, ੫੧੭.੨, ੫੨੦.੨, ੫੨੫.੩, ੫੩੫.੨, ੫੩੬.੧, ੨, ੩, ੫੩੯.੧, ੫੪੬.੧, ੫੮੦.੩, ੫੮੧ ੨, ੫੮੬.੧, ੫੮੮.੨, ੩, ੬੦੯.੨, ੬੧੪.੨, ੩, ੬੧੬.੩, ੬੧੭.੩, ੬੧੮.੧, ੬੪੫.੧, ੬੭੪.੧/੧੬੬.੧, ੩੭੯.੧, ੫੩੬.੨

7. ਤਾਂ, ਤੋਂ । ੧੨੦.੩, ੧੬੩.੩, ੨੦੭.੩, ੨੨੪.੧, ੩੦੬.੩, ੩੦੭.੩, ੩੦੮.੧, ੨, ੩, ੩੮੪.੨, ੪੧੯.੨, ੫੧੦.੨, ੫੨੩.੧, ੫੫੨.੧, ੬੩੦.੨/ –

8. ਹੀ । ੧੬੧.੩, ੧੬੩.੧, ੧੭੫.੧,੨,੩, ੩੮੦.੨, ੩੮੫.੧,੨, ੫੫੩.੨, ੬੬੨.੧/-

ਤਸ—(ਸੰ. तस्कर) ਤਸਕਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਚੋਰ, ਲੁਟੇਰੇ ਆਦਿ । ੪੬੬.੩

ਤਸਕਰ—ਚੋਰ, ਦੇਖੋ 'ਤਸ' । ੧੭੬.੪

ਤਹ)— ਉਥੇ, ਤਹਾਂ, ਉਸ ਥਾਂ/ਉਥੇ ਹੀ । ੪੧੦.੩, ੫੨੬.੨/੫੭੮.੪/੫੪੪.੪,

ਤਹਾਂ) ੫੪੫.੧, ੨, ੩,੪/੨੧੬.੩, ੨੭੪.੩, ੬੧੦.੪

ਤਹਾ)

ਤਹੀ)

ਤਕਤ--1. ਤਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਢੂੰਡਦਾ ਹੈ । ੩੨੩.੧, ੫੪੮.੪

2. ਤਕਦਾ ਹੈ, ਦੇਖਦਾ ਹੈ । ੪੬੧.੪

ਤਕਾਰੀਐ—ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ੩੬੬.੪

ਤਚਨ—ਭਾਜਨਾ, ਘੂਰਨਾ । ੨੦੩.੪

ਤਜ—(ਸੰ√ਅਯਜ਼) ਛੱਡਕੇ, ਤਿਆਗਕੇ । ੬੨੬.੧

ਤਜਤ—ਤਿਆਗਦਾ, ਛੱਡਦਾ/ਤਿਆਗਦੀ, ਛੱਡਦੀ/ਤਿਆਗ ਦਿੰਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਤਜ' । ੧੩੬.੧, ੩੧੭.੩, ੩੨੩.੧, ੩, ੩੨੬.੩, ੪੭੮.੧, ੫੧੪.੧, ੫੬੧.੩

ਤਜਨ—ਤਿਆਗਣਾ, ਛਡਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਤਜ' । ੬੧੩.੩

ਤਜਿ—ਤਿਆਗਕੇ, ਛੱਡਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਤਜ' । ੧੧੬.੧, ੧੨੦.੪, ੧੩੬.੨, ੧੮੪.੧, ੩੩੨.੧, ੩੩੫.੧, ੪੪੧.੩, ੪੪੨.੩, ੪੫੭.੨, ੬੫੬.੧

ਤਜੈ—1. ਤਿਆਗਦਾ, ਛੱਡਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਤਜ' । ੨੨੩.੩

2. ਤਿਆਗਕੇ, ਛੱਡਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਤਜ' । ੪੧੨.੪

ਤਤ—(ਸੰ. तत्व) 1. ਪੰਚ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਤੱਤ, (ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਜਲ, ਤੇਜ, ਵਾਯੂ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਆਦਿ) । ੧੧੫.੪

2. ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਰੂਪ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ । ੨੨੫.੨

3. ਤਿਕੁਰ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਵੇਂ ਹੀ । ੩੮੩.੨

4. ਉਧਰ, ਉਸ ਪਾਸੇ । ੪੧੩.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਤਤਹਿ—(ਸੰ. ਤਤ੍ਵ) 1. ਤੱਤ ਵਿਚ, ਇਥੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਸਰੂਪ ਵਿਚ । ੩.੨,੪

2. ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਜਲ, ਤੇਜ ਵਾਯੂ, ਆਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਨਾਲ । ੧੧ਫ਼.੧

ਤਤਕਾਲ—(ਸੰ. ਤਤ੍ਕਾਲਮ੍) ਤੁਰੰਤ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ, ਝਟਪਟ, ਛੇਰਨ । ੩ਫ਼੫.੧

ਤਤਖਨ)— (ਸੰ.ਤਤ੍ਕਣਮ੍) ਉਸੀ ਖਿਨ, ਤੁਰੰਤ, ਛੇਰਨ । ੩ਫ਼੩.੩, ੫੨੪.੨/

ਤਤਖਨਿ) ੪੩ਫ਼.੩

ਤਤੁ—ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਜਲ, ਤੇਜ, ਵਾਯੂ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਤੱਤ, ਦੇਖੋ 'ਤੱਤ' (1) ੧੧ਫ਼.੧

ਤਤੈ—1. ਤੱਤ, ਤੱਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਤਤ' (1) ੧੧੫.੪

2. ਪਰਮਤੱਤ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ । ੨੨੫.੨

ਤੰਤ੍ਰ—(ਸੰ. ਤਨ੍ਤ੍ਰ) ਜਾਦੂ-ਟੂਣਾ ਆਦਿ । ੧੮੩.੩

ਤੰਦੁਲ—(ਸੰ. ਤਣ੍ਡੁਲ) ਚੌਲ, ਚਾਵਲ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਨਾਜ । ੧੨੧ ੧, ੨, ੪੩੫.੨

ਤਨ— (ਸੰ. ਤਨੂ ਫ਼ਾ. ਤਨ) ਸਰੀਰ, ਦੇਹ, ਜਿਸਮ, ਕਾਇਆਂ । ੪੧.੨, ੪੮.੧, ਫ਼੩.੩, ੧੨ਫ਼.੨, ੧੮੧.੧, ੨੩੫.੧, ੨ਫ਼੩.੪, ੩੫੩.੩, ੩ਫ਼੫.੨, ੩੭੭.੧, ੪ਫ਼੦.੪, ੪ਫ਼੪.੩, ੫੦ਫ਼.੪. ੫੧੩.੩, ੪, ੫੨੧ ੨. ੫੨੧.੧, ੫੨੨.੪, ੫੩ਫ਼.੪, ੫੪੭.੪, ੫ਫ਼੨.੨, ੫ਫ਼੮.੨, ੫੭੩.੨, ੫੭੪.੨, ੫੮੦.੨, ੫੮੪.੪, ੫ਫ਼ਫ਼.੩, ਫ਼੧੦.੨, ਫ਼੧ਫ਼.੩, ਫ਼੩੭.੨, ਫ਼੪੧.੪, ਫ਼੪ਫ਼.੪, ਫ਼ਫ਼੫.੧, ਫ਼ਫ਼੮.੧

2. (ਸੰ. ਤਨੂਜ) ਪੁੱਤਰ, ਬੇਟਾ । ੪੭੭.੧

ਤਨਕ—1. ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ/ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ/ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ, ਰਤਾ ਕੁ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਘੱਟ । ੧੭੪.੧[੨], ੩[੩], ੪, ੩ਫ਼੪.੨, ੪੩੫.੨, ੫੦੫.੨, ੫੦ਫ਼.੧, ਫ਼ਫ਼੩.੧

2. ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ, ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ/ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ, ਨਿਕੀ ਜਿਹੀ । ੧੭੪.੨[੪], ੨੦੪.੨, ੨੧੩.੧, ੩੭੩.੧, ੫ਫ਼੧.੨

ਤਨਿ)— ਸਰੀਰ, ਦੇਹ, ਦੇਖੋ 'ਤਨ' (1) । ਫ਼੩ਫ਼.੩/ਫ਼੦੨.੪

ਤਨੁ)

ਤਪ—(ਸੰ.ਤਪ੍) 1. ਤਪੱਸਿਆ, ਕਠਿਨ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਧਨਾ । ੧ਫ਼੨.੨, ੨੨੦.੧, ੨੫੫.੧, ੪੨ਫ਼.੨, ਫ਼੧੨.੩

2. ਅੱਗ, ਅਗਨੀ । ੫ਫ਼੮.੨

ਤਪਸਿਆ—(ਸੰ. ਤਪस्या) ਤਪ, ਸਾਧਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਤਪ'(1) । ੨ਫ਼੦.੨, ਫ਼੪ਫ਼.੧

ਤਪਤ)— (ਸੰ. ਤਪ੍ਤ) 1. ਗਰਮ, ਤਪੀ ਹੋਈ, ਤਪਿਆ ਹੋਇਆ । ੨੮ਫ਼.੧, **ਤਪਤਿ**) ੩੦ਫ਼.੧, ੩੮੮.੧/੧੩ਫ਼.੩

2. ਤਪਦੀ, ਗਰਮ ਹੁੰਦੀ । ਫ਼੨੪.੩/੪੭੧.੧

3. (ਸੰ. ਤਪ੍ਤਿ) —/ਗਰਮੀ, ਤਪਸ਼, ਗਰਮਾਇਸ਼ । ੩੭੭.੧

ਤਬ—(ਸੰ. ਤਦਾ) 1. ਉਦੋਂ ਹੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ, ਤਦੋਂ ਹੀ । ੧੮੪.੩

ਤਬਹੀ—ਉਦੋਂ ਹੀ, ਤਾਂਹੀ, ਦੇਖੋ 'ਤਬ' । ੫ਫ਼੨.੪

ਤਬਤੇ—ਉਦੋਂ ਤੋਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ, ਤਦੋਂ ਤੋਂ, ਦੇਖੋ 'ਤਬ' । ੨੧੮.੧

ਤੰਬੋਲ—(ਸੰ. ताम्बूल) 1. ਪਾਨ, ਤਮੋਲ, ਨਾਗਵਲੀ ਦਾ ਪੱਤਾ ਜੋ ਕਈ ਲੋਕ ਚੂਨਾ ਕੱਥਾ ਆਦਿ ਲਗਾਕੇ ਚਬਾਂਦੇ ਹਨ । ੮੫.੩, ੧੫੮.੪, ੨੫੮.੩

2. (ਸੰ. ताम्बूलवीटि) ਚੱਬਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਪਾਨ ਦਾ ਬੀੜਾ, ਚੂਨਾ, ਕੱਥਾ, ਸੁਪਾਰੀ ਆਦਿਕ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਪਾਨ ਦਾ ਬੀੜਾ । ੯੪.੧, ੧੨੨.੧, ੧ਫ਼੪.੨

ਤੰਬੋਲੀ—(ਸੰ. ताम्बूलिक) ਪਨਵਾੜੀ, ਪਾਨ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ । ੬੭੫.੩

ਤਮ—(ਸੰ. तमस्) 1. ਤਮੋ ਗੁਣ, ਵੱਧਣ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਰਜੋ, ਤਮੋ ਤੇ ਸਤੋ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗੁਣ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਚੀ ਲੈਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ੨੭੨.੧

ਤਮਚਰ)— (ਸੰ. ताम्रचूड) ਕੁੱਕੜ, ਮੁਰਗਾ । ੭੫.੩/੬੫੭.੪, ੬੬੧.੩

ਤਮਚੁਰ)

ਤਮ ਤਿਮਰ—(ਸੰ. तमस्. तिमिर) ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ, ਘੋਰ ਅੰਧਕਾਰ । ੩੬੭.੨

ਤਮਾਲ— (ਸੰ. तमाल) ਦਰਖਤ, ਬ੍ਰਿਖ । ੪੫੯.੧

ਤਮਾਲਿ— ਵਰੁਣ ਬ੍ਰਿਖ, ਇਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਰਖਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਗਹਿਰੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਅਤੇ ਫੁੱਲ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ 'ਤਮਾਲ' । ੩੮੧.੨

ਤਮਿ—ਤਮੋ ਗੁਣ; ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਤਮ'(1) । ੧੫੭.੩

ਤੰਮੋਲ)— ਪਾਨ ਦਾ ਬੀੜਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਤੰਬੋਲ' (2) । ੬੨੬.੨/੬੧੫.੨

ਤਮੋਲ)

ਤਮੋਲਰਸ—ਪਾਨ ਬੀੜਾ, ਦੇਖੋ 'ਤੰਬੋਲ'(2) । ੩੪੭.੨, ੬੫੮.੧

ਤਯਾਗ—(ਸੰ. त्याग) ਤਿਆਗਕੇ, ਛੱਡਕੇ । ੬੧੬.੩

ਤਯਾਗਹੁ—(ਸੰ. √त्यज्) ਤਿਆਗ ਦਿਉ, ਛੱਡ ਦਿਉ । ੫੯੨.੨

ਤਯਾਗਯੋ—ਤਿਆਗਣਾ, ਛੱਡਣਾ । ੫੭੭.੪

ਤਯਾਗ)— ਤਿਆਗਕੇ, ਛੱਡਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਤਯਾਗ' । ੬੦੫.੩/੬੧੭.੧

ਤਯਾਗਿਕੈ)

ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ—ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ, ਤਿਦਾਂ ਤਿਦਾਂ । ੬੩੩.੪

ਤਰ—(ਸੰ. तरु) ਦਰਖਤ, ਬ੍ਰਿਖ, ਪੇੜ । ੭੬.੨, ੨੩੦.੪, ੨੫੫.੨, ੫੪੩.੩

ਤਰਹਰ—1. ਹੇਠਾਂ, ਥਲੇ, ਨੀਵੇਂ । ੨੮੮.੩

2. ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ, ਥਲੇ ਨੂੰ, ਨਿਵਾਣ ਨੂੰ । ੩੦੮.੨

ਤਰੰਗ—(ਸੰ. तरङ्ग) ਲਹਿਰਾਂ, ਉਛਾਲ, ਉਮੰਗ/ਲਹਿਰ, ਉਛਾਲ । ੬੧.੨, ੬੪.੪, ੭੬.੧, ੮੮.੩, ੯੬.੧, ੧੧੨.੨, ੧੬੯.੨, ੨੩੩.੨, ੪੫੩.੪

ਤਰਤ—(ਸੰ. तरण) ਤਰ ਜਾਂਦਾ, ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੬੭.੪, ੪੮੬.੩

ਤਰਨ—(ਸੰ. तरण) ਬੇੜਾ, ਜਹਾਜ਼ । ੭੨.੩, ੩੩੬.੪

ਤਰਫਿ—ਤੜਫ ਕੇ, ਛਟਪਟਾ ਕੇ, ਤਿਲਮਿਲਾ ਕੇ । ੩੧੭.੩

ਤਰਵਰ—(ਸੰ. तरुवर) ਦਰਖਤ, ਬ੍ਰਿਖ । ੧੧੭.੨, ੩੭੬.੨

ਤਰਿਓ—ਤਰ ਗਿਆ, ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਤਰਤ'। ੫੦੬.੪

ਤਰੁ—ਦਰਖਤ, ਬ੍ਰਿਖ, ਦੇਖੋ 'ਤਰ' । ੬੩੮.੨

ਤਰੁਨ—(ਸੰ. तरुण) ਜੁਆਨ, ਯੁਵਾ, ਨੌਜੁਆਨ । ੫੭੬.੨

ਤਰੁਨਾਈ—(ਸੰ. तरुणिमन्) ਜੁਆਨੀ, ਯੌਵਨ, ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ, ਭਾਵ ਜੁਆਨਾਂ ਵਾਂਗ । ੫੭੬.੨

ਤਰੁਵਰੁ)— ਦਰਖਤ, ਬ੍ਰਿਖ, ਦੇਖੋ 'ਤਰਵਰ' । ੫੬੨.੧/੧੭੨.੪

ਤਰੋਵਰ)

ਤਲਫ—ਤੜਫ ਕੇ; ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਤਰਫਿ' । ੫੦੨.੧[3], ੫੧੪.੧

ਤਾ—(ਸੰ. तद्) 1. ਉਸਦੀ, ਉਹਦੀ, ਉਸਦੇ, ਉਹਦੇ । ੮੭.੧, ੬੦੬.੪, ੬੭੦.੨

2. ਤਾਂ ਫਿਰ, ਤਦ । ੧੭੮.੧

3. ਉਸ, ਉਹ । ੬੫੬.੨

ਤਾਉ—1. ਤੈਜ, ਜੋਸ਼ । ੬੫.੨

2. ਤਾਪ, ਸੇਕ, ਭਾਵ ਦੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰਭਾਵ । ੨੦੧.੪

ਤਾਸ)— 1. ਜਿਨਾਂ ਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ/ਉਸਦੀ, ਉਹਦੀ/ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ,

ਤਾਸੁ) ਉਸਦਾ । ੪.੫, ੮੫.੪, ੧੦੬ ੧, ੧੨੪.੩, ੧੬੮.੧, ੨੧੬.੪, ੨੭੦.੧, ੨੬੦.੩, ੩੧੧.੨, ੩੬੦.੨, ੩੬੭.੧, ੪/੮੦ ੨. ੨੬੪.੩

2. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਉਸ ਨੂੰ । ੪੨੧.੩, ੫੩੧.੧, ੫੮੬ ੩/੬੩੫.੨

ਤਾਹ— ਉਸਦੇ, ਉਹਦੇ । ੩੬੧.੪

ਤਾਂਹਿ)— 1. ਉਸ ਨੂੰ, ਉਹ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਤਿਸ ਨੂੰ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ । ੫੮੨.੩, ੫੬੩.੧,

ਤਾਹਿ) ੬੩੪.੧, ੬੭੨.੨/੨੦.੧, ੨, ੧੧੧.੨, ੩, ੧੪੪.੪, ੧੬੬.੧, ੨੦੨.੨ ੨੦੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੦੬.੧, ੨, ੪, ੨੩੧.੩, ੩੬੬.੪, ੪੦੬.੨, ੪੧੦.੧, ੪੧੭.੩, ੪੩੫.੪, ੪੬੮.੪, ੪੭੪.੧.੨, ੪੮੦.੧, ੪੬੦.੧, ੫੧੪.੩, ੫੨੬.੧,੨,੩, ੫੫੫.੨, ੩, ੫੫੬.੨, ੩, ੫੬੪.੧[2], ੨, ੩[2], ੪, ੬੦੭.੨. ੬੭੧.੧, ੨,੩

2. ਉਸਦੀ, ਉਹਦੀ/ਉਸਦਾ, ਉਹਦਾ/ਉਸਦੇ, ਉਹਦੇ, ਤਿਸ ਦੇ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ । —/੮੭.੨, ੨੧੬.੧. ੨, ੪੩੪.੨, ੫੨੩.੩

ਤਾਂਹੀ—1. ਉਸਦੇ, ਉਹਦੇ, ਤਿਸਦੇ, ਦੇਖੋ ਤਾਂਹਿ (2) । ੫੬੩.੧/੨੩੫.੪

2. ਇਸ ਕਰਕੇ, ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ, ਤਾਹੀਉਂ । ੫੮੦.੪, ੫੮੧.੧/ ੧੩੪.੨, ੧੩੬.੨, ੨੬੨.੩, ੩੫੩.੨, ੪੮੧.੧

3. ਉਸਨੂੰ, ਉਹਨੂੰ, ਤਿਸਨੂੰ, ਦੇਖੋ ਤਾਂਹਿ (1) । —/੧੦.੨, ੪੧੪.੩, ੫੫੬.੧, ੬੦੫.੨

4. ਉਸੇ, ਉਸੀ, ਤਿਸ, ਤਿਸੀ । – /੧੦.੪, ੧੧੦.੨. ੩੨੫.੨, ੪੦੬.੧, ੪੬੨.੧[3], ੬੩੨.੧, ੬੪੩.੨, ੬੪੪.੨, ੬੬੮.੨

ਤਾਹੂ—ਉਸ, ਤਿਸ । ੨੨੮.੩, ੨੨੬.੨, ੪੩੪.੩, ੪੩੬.੧, ੬੭੨.੩[2]

ਤਾਂਕੀ) 1. ਉਸਦੀ, ਉਹਦੀ/ਉਸਦੀਆਂ, ਉਹਦੀਆਂ । ੫੮੦.੨/੮੭.੪, ੨੦੬.੩,

ਤਾਕੀ) ੫੬੪.੪

2. ਉਸ, ਤਿਸ । ੫੨੩.੨

ਤਾਂਕੇ)— 1. ਉਸਦੇ, ਉਹਦੇ, ਤਿਸਦੇ/ਉਸਦੀਆਂ, ਉਹਦੀਆਂ/ਉਸਦੀ, ਉਹਦੀ ।

ਤਾਕੇ) ੫੬੩.੩, ੫੬੧.੧/੨੩੦.੨. ੩੬੬.੧, ੪੧੮.੨, ੫੫੫.੧, ੫੮੪.੧/

ਤਾਂਕੈ) ੫੬੩.੪/੧੦੪.੧, ੨,੩, ੧੦੭.੩, ੧੩੪.੧, ੨੨੮.੧, ੨੩੮.੧, ੩੦੭.੩,

ਤਾਕੈ) ੩੭੧.੩, ੪, ੪੩੫.੩

2. ਉਸਦੇ ਵਿਚ, ਉਸ ਵਿਚ । —/—/—/੧੩੨.੧

3. ਤੱਕੇ, ਦੇਖੇ, ਵੇਖੇ । —/—/—/ ੪੧੨.੧

ਤਾਕੋ—1. ਉਸਦਾ, ਉਹਦਾ/ਉਸਦੇ, ਉਹਦੇ । ੨੦੪.੨, ੨੧੩.੧, ੩੭੪.੧, ੪੨੫.੩, ੪੮੦.੨, ੬੧੧.੧

2. ਉਸ, ਤਿਸ । ੪੬੭.੩

ਤਾਤ—(ਸੰ, ਗਾਤ) 1. ਪਿਤਾ, ਪਿਉ, ਬਾਪ । ੪੩੬.੨, ੪੮੩.੨, ੫੪੮.੩, ੫੮੩.੧/ ੫੯੨.੧

2. ਤੁਰੰਤ, ਫੌਰਨ, ਤਤਕਾਲ । ੫੦੬.੧, ੬੪੫ ਤ

3. (ਸੰ. ਤਲ੍ਲ) ਨਸਾਂ ਦੀ ਡੰਗੀ, ਭੇਡ ਬੱਕਰੀ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੀ ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਰੱਦ, ਰੱਤੀ ਜੋ ਸਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੫੮੦ ੨

ਤਾਤਕਾਲ—ਫੌਰਨ, ਤੁਰੰਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਤਤਕਾਲ' । ੨੭੪.੪, ੫੨੪.੨, ੬੧੮.੨

ਤਾਂਤੇ)— 1. ਇਸ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਲਈ । ੧੩੬.੩, ੪੩੫.੧, ੨, ੪੫੮.੨, ੫੮੦.੩,

ਤਾਤੇ) ੬੬੪.੩/੧੩੪.੧, ੨੮੮.੩, ੩੦੬.੨, ੩੫੩.੧, ੩੫੪.੧, ੨, ੩. ੪, ੩੫੮.੨,੩,੪, ੩੮੧.੪, ੪੩੬.੧

2. ਉਸ ਤੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ, ਤਿਸ ਤੋਂ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ । ੫੩੫.੧, ੫੮੦.੧, ੫੬੮.੧, ੬੦੬.੧, ੬੬੪.੨/੨੨੮.੩, ੪. ੨੩੮.੨, ੩੨੫.੩, ੩੭੨.੨, ੪੬੮.੧

3. ਤਾਂਕਿ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ, ਤਾਂਜੋ । ੫੬੯.੩/—

ਤਾਨ—ਤਾਣ, ਜ਼ੋਰ, ਬਲ । ੩੮੨.੨, ੬੧੦.੧ (ਭਾਵ ਖਿੱਚ ਕੇ)

ਤਾਪ—ਤੱਪ, ਤਪੱਸਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਤਪ' । ੪੮੨.੨

ਤਾਂਪਰਿ)—1. ਉਸ ਉੱਤੇ, ਤਿਸ ਤੇ । ੪੬੪.੧/੩੬੬.੧

ਤਾਪੈ)

2. (ਸੰ. ਤਪ੍) ਤਪ ਰਿਹਾ, ਭੱਖ ਰਿਹਾ । —/੬੬੫.੧

ਤਾਂਬਾ)— (ਸੰ. ਤਾਮ੍ਰ ਪ੍ਰਾ. ਤਮ੍ਬ) ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਇਕ ਧਾਤੂ । ੪੫੯.੩/੪੬੯.੨

ਤਾਬੈ)

ਤਾਮੈ—ਉਸ ਵਿਚ, ਤਿਸ ਦੇ ਵਿਚ/ਉਸ ਵਿਚੋਂ, ਤਿਸਦੇ ਵਿਚੋਂ । ੩੭.੨, ੩੮.੨, ੧੪੦.੧, ੪੧੦.੨, ੬੩੨.੧, ੬੬੮.੧

ਤਾਰਕਾ—(ਸੰ. ਤਾਰਕਾ) 1. ਤਾਰਾ, ਸਿਤਾਰਾ, ਨੱਛਤ੍ਰ । ੨੧੩.੧, ੩੧੨.੩, ੪੮੭.੨

2. ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ । ੨੦੪ ੨

ਤਾਰਕਾ ਮੰਡਲ)— (ਸੰ. ਤਾਰਕਾ+ਸਾਂਡਲ) ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ, ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ

ਤਾਰਕਾ ਮੰਡਲੁ) ਇਕੱਠ । ੬੬੮.੩/੧੧੭.੧

ਤਾਰਨ—(ਸੰ. ਤਾਰਣ) ਪਾਰ ਉਤਾਰਨਾ, ਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਮ, ਭਾਵ ਉਧਾਰ, ਨਿਸਤਾਰ । ੭੨.੩, ੩੩੯.੪

ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ—ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ, ਦੇਖੋ 'ਤਾਰਕਾ ਮੰਡਲ' । ੪੦.੩

ਤਾਰਿਕਾ—ਸਿਤਾਰਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਤਾਰਕਾ' । ੨੦੭.੪

ਤਾਰੀ—(ਸੰ. ਤਾਲੀ) 1. ਤਾਲੀ, ਚਾਬੀ, ਕੁੰਜੀ । ੧੬੨.੩, ੩੭੫.੨

2. ਤਾੜੀ, ਸਮਾਧੀ, ਧਿਆਨ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੪੫੭.੨

ਤਾਰੀਐ ਤਾੜੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੧੨੭.੩

ਤਾਰੈ—ਤਾਰਦੀ ਹੈ, ਉਧਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ/ਤਾਰਦਾ ਹੈ, ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੭੩.੩, ੪੨੬.੪

ਤਾਰੋ—(ਸੰ ਤਾਲਕ > ਪ੍ਰਾ. ਤਾਲ) ਜਿੰਦਰਾ, ਤਾਲਾ, ਜਿੰਦਾ । ੧੬੨.੩, ੩੭੫.੨

ਤਿਆਗ)—(ਸੰ. √ਤ੍ਯਜ੍) 1. ਤਿਆਗ ਕੇ, ਛੱਡ ਕੇ, ਤੱਜ ਕੇ । ੨੧੮.੩, ੫੧੫.੨/

ਤਿਆਗਿ) ੨੨.੩, ੩੧.੨, ੧੮੪.੨, ੨੪੭.੩, ੩੨੮.੨, ੩੩੩.੩, ੩੮੬.੨, ੪੪੧.੨, ੪੬੦.੪, ੪੬੩.੧, ੫੪੮.੪

2. ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ, ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ/ਤਿਆਗ ਦਿੰਦੀ, ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ । ੬੩੭.੨/੧੭੬.੨

ਤਿਆਗਦੀ—ਤਿਆਗਦੇ, ਛੱਡਦੇ, ਤੱਜਦੇ, ਦੇਖੋ 'ਤਿਆਗ' । ੪੭੬.੩

ਤਿਆਗਹਿ—ਤਿਆਗ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਸੰਨਿਆਸ ਆਦਿ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਤਿਆਗ' । ੬੭੫.੧

ਤਿਆਗਿਓ—ਤਿਆਗਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਛੁੱਟ ਜਾਂਦਾ । ੪੦੮.੩

ਤਿਆਗੀ—(ਸੰ. ਤ੍ਯਾਗਿਨ੍) ਤਿਆਗਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਸੰਨਿਆਸੀ । ੨੨.੩, ੩੨੮.੨, ੬੭੫.੧

ਤਿਆਗੇ—1. ਤਿਆਗ ਦਿੰਦੇ, ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ । ੫੭.੧
2. ਤਿਆਗਦੀ ਹੈ, ਛੱਡਦੀ ਹੈ । ੪੭੬.੩
3. ਤਿਆਗ ਕੇ, ਛੱਡਕੇ । ੫੪੮.੩

ਤਿਹ – 1. ਤਿਸ, ਉਸ । ੧੭੧.੪, ੪੩੬.੧
2. ਉਨ੍ਹਾਂ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ । ੬੭੨.੪

ਤਿਹਾਰੀ—ਤੁਹਾਡੀ, ਆਪਦੀ । ੫੨੮.੪

ਤਿਹਾਰੇ—ਤੁਹਾਡੇ, ਆਪਦੇ । ੫੨੭.੪

ਤਿਹਿ– ਉਸਦੇ, ਉਹਦੇ । ੪੧੦.੪

ਤਿਤਹੀ—ਉਧਰ ਨੂੰ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ । ੬੧੦.੧,੩

ਤਿਥਿ—(ਸੰ. ਤਿਥਿ) ਮਿਤੀ, ਚੰਦਰ ਕਲਾ ਦੇ ਘਟਣ-ਵੱਧਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦਿਨ । ੧੫੯.੨

ਤਿਨ—(ਸੰ. ਤ੍ਰਿਣ > ਪ੍ਰਾ. ਤਿਣ) 1. ਤਿਣਕੇ, ਘਾਹ । ੧੨੬.੧, ੪੭੧.੨
2. ਤਿਨ੍ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ । ੪੬੧.੨

ਤਿਨਕੇ—ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ । ੩੦੬.੪

ਤਿਨੁ—ਤ੍ਰਿਣ, ਭੋਲਾ, ਦੇਖੋ ਤਿਨ'(1) । ੫੩੧.੧[1]

ਤਿਮਰ—(ਸੰ. ਤਿਮਿਰ) ਹਨ੍ਹੇਰਾ, ਅੰਧਕਾਰ । ੫੪੨.੨

ਤਿਰੀਆ—(ਸੰ. �स्त्री) ਇਸਤ੍ਰੀ, ਔਰਤ, ਜ਼ਨਾਨੀ । ੧੮੪.੨

ਤਿਲ—(ਸੰ. ਤਿਲः > ਪ੍ਰਾ. ਤਿਲ) 1. ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪੌਦੇ ਦੇ ਬੀਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੇਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ । ੩੭.੩, ੧੨੨.੩, ੨੭੩.੧, ੪, ੫੮੦.੧, ੬੦੬.੧
2. ਰਤਾ ਭਰ, ਮਾਮੂਲੀ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ/ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ । ੧੪੦.੧, ੧੪੧.੨, ੩, ੪, ੨੦੪.੩, ੪, ੨੬੫.੪, ੨੬੯.੩, ੨੭੦.੨, ੨੯੪.੧
3. ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ, ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ । ੨੦੪.੨
4. ਸ਼ਰੀਰ ਉਤੇ ਪਿਆ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਕੁਦਰਤੀ ਕਾਲਾ ਦਾਗ । ੨੧੩.੪

ਤਿਲਕ—(ਸੰ. ਤਿਲਕ) 1. ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਭਾਵ ਮੱਥੇ ਤੇ ਲੱਗੇ ਤਿਲਕ ਵਾਂਗ ਉੱਚ ਅਥਵਾ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ੨੦੪.੪
2. ਟਿੱਕਾ, ਚੰਦਨ, ਕੇਸਰ ਆਦਿ ਦਾ ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਾਇਆ ਨਿਸ਼ਾਨ । ੩੪੭.੧, ੫੭੬.੧, ੬੧੩.੨, ੬੨੭.੩

ਤਿਲਕੁ—ਟਿੱਕਾ ਭਾਵ ਸ਼ਰੋਮਣੀ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਦੇਖੋ ਤਿਲਕ(1) । ੨੧੩.੧

ਤਿਲਕੁਟ—(ਸੰ. ਤਿਲਕਟ) ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਭੁੱਗਾ, ਤਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕਰ ਜਾਂ ਗੁੜ ਆਦਿ ਪਾ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਗਜ਼ਾ । ੨੭੩.੩

ਤਿਲੁਵਾ—ਤਿਲੌਆ, ਤਿਲਪੱਟੀ, ਤਿਲ ਅਤੇ ਮਿੱਠਾ ਕੁੱਟਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਜਕ । ੨੭੩.੨

ਤਿਲਿ—ਤਿਲ ਦੇ ਬੀਜ, ਦੇਖੋ ਤਿਲ । ੫੩੫.੧

ਤਿਲੁ—ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ, ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ । ੨੧੩.੧

ਤੀਸ—(ਸੰ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਤ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਤੀਸ) ਤੀਹ, ਉਣੱਤੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਅਤੇ ਇਕੱਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ । ੧੨੨.੪

ਤੀਖਨ—(ਸੰ. ਤੀਕ੍ਸ਼ਣ) ਤੇਜ਼ ਤਿੱਖੀ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮਾਇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀ । ੪੭੧.੧

ਤੀਛਨ—ਤੇਜ਼, ਤਿੱਖਾ, ਦੇਖੋ ਤੀਖਨ । ੫੭੪.੨

ਤੀਯ—ਇਸਤ੍ਰੀ, ਔਰਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਤਿਰੀਆ ' ੬੬੨.੪

ਤੀਰਥ—(ਸੰ. ਤੀਰ੍ਥ) ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਲੋਕ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ । ੭੨.੧, ੧੧੭.੨, ੨੫੫.੨, ੩੦੪.੩, ੩੩੯.੧, ੩੬੨.੧, ੩੭੭.੧, ੩੯੬.੧[2], ੪੧੬.੪, ੪੨੧.੩, ੪੪੭.੨, ੪੮੨.੨, ੫੦੭.੩, ੫੨੫.੧, ੫੪੩.੩, ੬੨੯.੨

ਤੁਸ—(ਸੰ. ਤੁਸ) ਅਨਾਜ ਦੇ ਉਪਰ ਦਾ ਛਿਲਕਾ, ਤੁਹ, ਭੂਸੀ । ੧੨੧.੧,੨

ਤੁਸਟ)— (ਸੰ. ਤੁਸ੍ਟ) ਸੰਤੁਸ਼ਟ, ਤ੍ਰਿਪਤ । ੪੬੮.੩/੨੪੫.੨

ਤੁਸਟਮਾਨ)

ਤੁਖ—ਤੁਸ, ਛਿਲਕਾ, ਦੇਖੋ 'ਤੁਸ' । ੧੨੧.੩

ਤੁਠੀ—(ਸੰ. ਤੁਸ੍ਟ) ਤਰੁਠੀ, ਪ੍ਰਸੰਨ । ੧੬੧.੨

ਤੁਮ—(ਸੰ. ਤ੍ਵਤ੍ਰ) ਤੁਸੀਂ, 'ਤੂੰ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਇਕ ਵਚਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੨੦੭.੩

ਤੁਮਹਿ— ਤੈਨੂੰ, ਤੁਹਾਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਤੁਮ' । ੬੪੬.੪

ਤੁਮਰੇ —ਤੁਹਾਡੇ, ਤੁਸਾਂ ਦੇ, ਦੇਖੋ 'ਤੁਮ' । ੫੦੩.੪

ਤੁਰਤ—(ਸੰ. ਤ੍ਵਰ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਤੁਰਿਅ) ਤੁਰੰਤ, ਝਟਪਟ, ਝਬਦੇ, ਤਤਖਿਨ । ੧੪੫.੧, ੧੬੭.੨, ੫੫੮.੩, ੫੮੨.੧, ੬੧੮.੩

ਤੁਰੀਆ—(ਸੰ. ਤੁਰੀਯ) ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ, ਆਤਮਾ ਦੀ ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੧੫੬.੩

ਤੁਲ—(ਸੰ. ਤੁਲ੍ਯ) ਬਰਾਬਰ, ਸਮਾਨ । ੪੧੬.੪, ੬੪੬.੩, ੬੫੧.੧

ਤੁਲਤ—ਤੋਲਣਾ, ਮਾਪਣਾ, ਭਾਵ ਅੰਤ ਪਾਉਣਾ, ਥਾਹ ਪਾਉਣਾ । ੨੬੬.੩

ਤੁਲਾਧਾਰ)— (ਸੰ. ਤੁਲਧਾਰਣ) ਤਕੜੀ, ਤਰਾਜੂ, ਭਾਰ ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਯੰਤਰ ।

ਤੁਲਾਧਾਰਿ) ੧੭੦.੩, ੨੨੯.੩, ੨੬੬.੩, ੪੩੦.੨/੪੮੩.੪

ਤੁਲਿ—(ਸੰ. ਤੁਲਯ) ਸਮਾਨ, ਬਰਾਬਰ, ਵਰਗਾ । ੧੦.੪, ੧੭੦.੩, ੧੮੫.੪, ੫੪੭.੨, (ਭਾਵ ਨਾ ਸੋਵਨ ਕਰਨ ਯੋਗ)

ਤੂ)— (ਸੰ. ਤ੍ਵਦ् > ਪ੍ਰਾ. ਤੁਯੰ) ਤੁਮ, ਮੱਧਪੁਰਸ਼, ਇਕ ਵਚਨ ਪੜਨਾਂਵ । ੫੨੭.੪/੫੨੮.੪

ਤੂ)

ਤੂੰਬਰੀ—(ਸੰ. ਤੁਮ੍ਬੀ) ਲੌਕੀ ਦਾ ਖੋਲ, ਕੱਦੂ ਦੀ ਜਾਤ ਦੇ ਇਕ ਫਲ ਦਾ ਖੋਲ ਜਾਂ ਉਸਤੋਂ ਬਣਿਆ ਬਰਤਨ ਆਦਿ । ੪੭੮.੧

ਤੂਲ) —(ਸੰ. ਤੂਲ) 1. ਸਿੰਬਲ ਦੇ ਡੋਡੇ ਦੇ ਵਿਚਲੀ ਰੂੰ । ੩੦੭.੩/—

ਤੂਲਿ) 2. ਰੂੰ, ਰੂੰਈ, ਕਪਾਹ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੜੇਵੇਂ ਕੱਢਕੇ ਬਚਿਆ ਰੇਸ਼ਾ । ੪੫੬.੩, ੫੬੧.੨, ੬੩੭.੪/੫੦੬.੩

ਤੇ—1. ਸੇ, ਦੁਆਰਾ, ਰਾਹੀਂ । ੬.੮, ੧੫੮.੪, ੨੦੭.੧, ੨੧੦.੩, ੩੫੨.੧, ੪੮੧.੩, ੬੦੮.੧[2], ੬੬੮.੨

2, ਤੋਂ, ਸੇ । ੧੧.੧, ੬੬.੨[2], ੧੪੦.੪, ੧੮੨.੨, ੨੦੭.੪, ੨੧੦.੧, ੨੧੭.੧,

੨੧੮.੧², ੨੨੮.੩, ੨੨੯.੨, ੨੪੯.੨, ੩੨੫.੨, ੪੫੮.੨, ੫੫੬.੪, ੬੭੧.੪

3. ਕੋਲੋਂ, ਪਾਸੋਂ । ੧੩੪.੨, ੧੬੫.੧, ੨੦੭.੩, ੩੪੩.੧, ੪੦੮.੧, ੪੭੮.੩, ੪, ੬੦੬.੧

4. ਉਤੋਂ, ਉਪਰੋਂ । ੨੦੭.੨, ੪੭੩.੧

5. ਅਤੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧ । ੨੧੦.੨

6. ਕਰਕੇ, ਕਾਰਣ । ੨੧੦.੪, ੨੬੨.੩, ੩੫੩.੨, ੪੭੮.੨, ੪੮੧.੧, ੫੮੦.੪, ੫੮੧.੪

7. ਪਾਸਿਉਂ, ਵਲੋਂ । ੨੭੫.੨², ੩, ੬੨੬.੩

8. ਉਹ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਵੇ, ਵਹ । ੩੬੧.੧

9. ਵਿਚੋਂ । ੪੭੮.੧

ਤੇਈ—ਉਹੀ, ਉਹੋ ਹੀ । ੩੮੪.੧

ਤੇਜ—(ਸੰ. ਤੇਜਸ੍) 1. ਤਾਪ, ਗਰਮੀ । ੫੬੮.੨

2. ਫੁਰਤੀਲਾ । ੬੧੦.੨

3. ਆਭਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ੬੧੨.੩

ਤੇਤੇ—ਉਤਨੇ, ਉਨੇ, ਤਿਤਨੇ । ੪੧੭.੨

ਤੇਰੀ – ਤੇਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਰੂਪ, ਤੁਮਾਰੀ, ਤਿਹਾਰੀ । ੩੪੫.੧

ਤੇਰੇ—ਤੇਰੇ, ਤੁਹਾਡੇ, ਤਿਹਾਰੇ । ੩੪੮.੨

ਤੇਰੋ – ਤੇਰਾ, ਤਿਹਾਰਾ, ਤੁਹਾਡਾ/ਤੇਰੀ, ਤਿਹਾਰੀ । ੬੪੭.੨, ੬੬੦.੧

ਤੇਲ—(ਸੰ. ਤੈਲ > ਪ੍ਰ. ਤੇਲ) ਬਨਾਸਪਤੀ ਆਦਿ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਚਿੰਦਾ ਪਦਾਰਥ । ੪੫੬.੩, ੫੩੭.੧, ੫੬੧.੨, ੫੮੦.੧, ੬੨੭.੩

ਤੇਲੀ—(ਸੰ. ਤੈਲਿਕ) ਤੇਲਕ, ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ । ੫੭੮.੧

ਤੇ—1. ਤੂੰ, ਤੈਨੂੰ, ਤੁਨੇ । ੬੪੭.੧

2. ਤੋਂ ਸੇ, ਦੇਖੋ 'ਤੇ' (2) । ੫੭੬.੪

ਤੇਸਾ—(ਸੰ. ਤਾਦਰ੍ਸ > ਪ੍ਰ. ਤਇਸ੍ਸ) ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ, ਫੈਸਾ, ਤਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ । ੬੭੩ ੧, ੩, ੪

ਤੈਸੀ)— ਉਸ ਤਰ੍ਹਾ ਦੀ, ਤਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਤੈਸਾ' । ੧੫੫.੨, ੧੮੮.੨, ੩੩੦.੪

ਤੈਸੀਐ) ੪੬੬.੪, ੬੭੪.੨,੪/੩੭੨.੪

ਤੈਸੇ—ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਵੇਂ ਹੀ । ੪੪.੨, ੪, ੫੫.੨, ੬੯੮, ੭੦.੪, ੭੫.੪, ੧੦੧.੧, ੨,੩, ੪, ੧੦੨.੧, ੩, ੪², ੧੧੩.੪, ੧੧੭.੪, ੧੨੪.੪, ੧੩੨.੪, ੧੩੩.੨, ੧੫੪.੪, ੧੫੫.੩, ੧੫੬.੪, ੧੫੮.੪, ੧੬੦.੪, ੧੬੧.੪, ੧੬੨.੪, ੧੬੩.੪, ੧੬੭.੪, ੧੭੬.੩, ੧੮੪.੪, ੨੩੧.੪, ੨੩੬.੩, ੨੩੭.੪, ੨੩੮.੪, ੨੫੮.੨, ੪, ੨੬੮.੨, ੨੮੬.੪, ੨੮੮.੪, ੨੯੦.੪, ੨੯੬.੪, ੨੯੯.੪, ੩੦੬.੪, ੩੦੭.੪, ੩੧੧.੪, ੩੧੨.੪, ੩੩੦.੪, ੩੪੯.੪, ੩੫੦.੪, ੩੫੧.੪, ੩੫੩.੪, ੩੫੪.੪, ੩੫੫.੩, ੪, ੩੫੬.੪, ੩੬੦.੪, ੩੬੨.੪, ੩੬੩.੪, ੩੬੪.੪, ੩੬੫.੪, ੩੬੬.੪, ੩੬੭.੪, ੩੭੦.੪, ੩੭੧.੪, ੩੭੩.੪, ੩੭੪.੪, ੩੭੫.੪, ੩੭੭.੪, ੩੭੮.੪, ੩੭੯.੪, ੩੮੪.੪, ੩੮੫.੪, ੩੮੬ ੪, ੩੮੮.੪, ੩੯੦.੪, ੩੯੧.੩, ੩੯੩.੪, ੩੯੫.੪, ੩੯੮.੪, ੩੯੯.੪, ੪੦੨.੪, ੪੦੩.੪, ੪੦੪.੪,

੪੦੫ ੪, ੪੧੦.੪, ੪੧੧.੪, ੪੧੪.੪, ੪੧੭.੪, ੪੧੮.੪, ੪੧੯ ੪, ੪੨੪.੪, ੪੩੩.੪, ੪੩੭.੪, ੪੪੧.੪, ੪੪੨.੪, ੪੪੬.੪, ੪੫੧.੩, ੪੫੨.੧, ੪੫੬.੪, ੪੫੯.੪, ੪੬੪.੪, ੪੬੫.੪, ੪੬੬.੪, ੪੬੮.੪, ੪੭੧ ੪, ੪੭੩.੪, ੪੭੫.੪, ੪੭੭.੪, ੪੭੮.੪, ੪੮੨.੪, ੪੮੩.੪, ੪੮੬.੨, ੪੮੯.੧, ੪੮੯.੩, ੪੯੧.੪, ੪੯੨.੪, ੪੯੫.੪, ੪੯੬.੪, ੪੯੭.੪, ੫੦੧.੪, ੫੦੪.੪, ੫੦੫.੪, ੫੦੬.੪, ੫੦੮.੧, ੫੧੦.੪, ੫੧੧.੪, ੫੧੨ ੪, ੫੧੩.੪, ੫੧੪.੪, ੫੧੫.੪, ੫੧੬ ੪, ੫੧੭.੪, ੫੧੯.੪, ੫੨੦.੪, ੫੨੨.੪, ੫੨੩ ੪, ੫੨੬.੩, ੫੩੦.੪, ੫੩੫ ੪, ੫੩੬.੪, ੫੩੭.੪, ੫੩੯.੪, ੫੪੨.੪, ੫੪੬.੪, ੫੪੨.੩, ੫੫੫ ੪, ੫੫੭.੪, ੫੫੮.੪, ੫੫੯.੪, ੫੬੦.੪, ੫੬੧.੪, ੫੬੨.੪, ੫੬੩.੪, ੫੬੪.੪, ੫੬੫.੪, ੫੬੬.੪, ੫੬੭.੪, ੫੬੮.੪, ੫੬੯.੪, ੫੭੦.੪, ੫੭੧.੪, ੫੭੮ ੪, ੫੮੦.੪, ੫੮੧.੪, ੫੮੩.੪, ੫੮੪.੪, ੫੮੫ ੪, ੫੮੬.੪, ੫੮੭.੪, ੫੮੯.੪, ੫੯੦.੪, ੫੯੧.੪, ੫੯੩.੪, ੫੯੪ ੪,, ੫੯੭ ੪, ੫੯੮.੪, ੬੦੦.੪, ੬੦੩ ੪, ੬੦੪.੪, ੬੦੫.੪, ੬੦੬.੪, ੬੦੯.੪, ੬੧੦.੪, ੬੧੧.੪, ੬੧੪.੪, ੬੧੬.੪, ੬੧੭ ੪, ੬੧੮.੪, ੬੨੫.੪, ੬੨੯ ੪, ੬੩੦.੪, ੬੩੧.੪, ੬੩੨.੪, ੬੩੬.੪, ੬੪੧.੪, ੬੪੩.੪, ੬੪੪.੪, ੬੪੫.੨, ੬੭੪.੪

ਤੈਸੋਈ)— ਤਿਹੋ ਜਿਹਾ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਦਾ/ਚੇ/ਦੀ । ੬੫੫.੧, ੨, ੩/੧੦੨.੨,
ਤੈਸੇ) ੧੫੫.੧, ੩, ੧੫੬.੧[2], ੧੫੮.੧[2], ੩[2], ੧੬੧.੨[2], ੧੮੫ ੧, ੧੮੮.੪, ੧੯੭.੪, ੨੩੪.੧[3], ੩੭੦.੩[2], ੩੯੩.੪, ੩੯੭.੧, ੨, ੩, ੫੦੮.੨, ੩, ੬੪੩.੪, ੬੭੪ ੧

ਤੋ—(ਸੰ. ਤਦ੍, ਪੁ. ਰੂ) 1. ਤਾਂ, ਤਦ, ਫਿਰ । ੧੫.੪
2. ਇਕ ਪੂਤਯ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਸੇ ਗਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩੬੬.੨

ਤੋਸਰ)— ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ, ਆਪ ਸਮਾਨ । ੫੨੮.੨, ੩/੫੨੮.੧[2], ੨,੩
ਤੋਸੋ)
ਤੋਹਿ)— 1. ਤੈਨੂੰ, ਤੁਹਾਨੂੰ । ੬੪੭.੪/੫੦੪.੪
ਤੋਹੀ) 2. ਤੂੰ । ੬੪੯.੧/—

ਤੋਖਿ—(ਸੰ. ਰੋਧ) ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਖੁਸ਼ੀ । ੧੧੩.੨, ੩੫੭.੧

ਤੋਪਹਿ—ਤੁਹਾਡੇ ਸਨਮੁਖ, ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ । ੫੨੭ ੪

ਤੋਪਰ—ਤੇਰੇ ਉਤੇ, ਤੇਰੇ ਤੇ । ੬੬੩.੪

ਤੋਬਰੀ—(ਸੰ. ਰੁਮ੍ਬੀ) 1. ਤੂੰਬੀ, ਕੱਤੀ ਹੋਈ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵੇਲ ਦੇ ਫ਼ਲ ਦਾ ਖੋਲ ਆਦਿ । ਹੋਰ ਵੇਖੋ 'ਤੂੰਬਰੀ' । ੩੨੯.੨
2. ਸਿੰਗੀ, ਜੋਦਾ ਲਹੂ ਖਿਚਣ ਵਾਲੀ ਤੂੰਬੀ । ੭੬੫.੧

ਤੋਰ)—1. ਤੋੜ ਕੇ, ਅਲਗ ਕਰਕੇ, (ਫ਼ਲ ਆਦਿ) । ੫੬੪.੨[2]/੪੩੪.੨
ਤੋਰਿ) 2. —/ ਭੰਨ ਕੇ, ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ । ੪੭੬.੨

ਤੋਲ—(ਸੰ ਰੋਲ) 1. ਭਾਰ ਤੋਲਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਵੱਟੇ ਆਦਿ । ੭੧.੨
2. (ਸੰ. ਰੁਲ੍ਯ) ਵਜ਼ਨ, ਭਾਰ । ੭੩.੨, ੩੭੪.੩, ੪੩੦.੨
3. ਰੁਲਣਾ, ਰੁਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ । ੨੨੬.੩

ਤੋਲਾਈ—(ਸੰ. ਰੋਲਨ) ਰੋਲਣਾ, ਵਜ਼ਨ ਕਰਨਾ । ੭੧.੨

ਤੋਲਿ—ਵਜ਼ਨ, ਭਾਰ, ਦੇਖੋ ਤੋਲ (2) । ੩੮੩.੪
ਤੋਲੀਐ—ਤੋਲੀਏ, ਵਜ਼ਨ ਕਰੀਏ । ੪੩੦.੨
ਤੋਲੁ—ਵਜ਼ਨ, ਭਾਰ, ਦੇਖੋ ਤਲ (2) । ੧੭੦.੩[2]
ਤੌ— 1. ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਕਾਰ । ੫੫੭.੧, ੫੫੯.੧, ੨, ੫੬੪.੩, ੫੬੭.੨, ੫੭੭.੧, ੫੮੯.੩, ੫੯੫.੧, ੨
2. ਉਦੋਂ, ਤਦੋਂ । ੫੮੭.੧, ੨, ੩, ੫੯੬.੧
3. ਤਾਂ । ੫੯੨.੪
4. ਉਹ । ੫੯੮.੨
ਤ੍ਰਾਸ)— (ਸੰ. ਕ੍ਰਾਸ) 1. ਭੈ, ਡਰ, ਸਹਿਮ । ੨੦੭.੩, ੪੦੨.੩, ੪੦੯.੧,
ਤ੍ਰਾਸੁ) ੪੯੬.੩. ੫੪੪.੩. ੫੪੫.੧/੩੨੩.੧
2. ਦੁੱਖ, ਕਸ਼ਟ । ੫੮੧.੨/—
ਤ੍ਰਾਹ ਤ੍ਰਾਹ—(ਸੰ. ਕ੍ਰਾਸ) ਬਚਾਉ ਬਚਾਉ, ਰਹਿਮ ਕਰੋ, ਰਖਿਆ ਕਰੋ ਆਦਿ ਦੀ ਪੁਕਾਰ । ੬੪੩.੩
ਤ੍ਰਿਅ)— (ਸੰ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ> ਪ੍ਰਾ. ਤਿਰਿਯਾ) ਇਸਤ੍ਰੀ, ਔਰਤ, ਜ਼ਨਾਨੀ, ਨਾਰੀ । ੨੦੭.੩,
ਤ੍ਰਿਆ) ੫੪੭.੧/੫੦੨.੩
ਤ੍ਰਿਸਟੈ—(ਸੰ. ਤਿਸ਼ਠ) ਠਹਿਰਨਾ । ੩੦੭.੪
ਤ੍ਰਿਸਨਾ—(ਸੰ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਣਾ) ਚਾਹ, ਇੱਛਿਆ, ਲਾਲਸਾ/ਲਾਲਸਾਵਾਂ । ੧੦੬.੩, ੨੩੩.੨, ੪੨੪.੪, ੪੫੭.੩, ੫੭੨.੩, ੬੨੧.੪
ਤ੍ਰਿਕਾਲ—(ਸੰ. ਤ੍ਰਿਕਾਲਸ੍) ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਤਿੰਨੋਂ ਕਾਲ । ੪੭.੧, ੬੪.੩, ੬੫.੪, ੭੭.੧, ੯੧.੪, ੧੮੦.੩, ੧੯੩.੩, ੨੪੭.੧, ੩੩੮.੩, ੪੦੬.੩
ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ—(ਸੰ. ਤ੍ਰਿ + ਕੁਟੀ) ਭੌਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਉਪਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਜਿਥੇ ਯੋਗ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤ੍ਰਿਕੁਟ ਚੱਕਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ । ੨੪.੩, ੨੮.੨, ੨੪੭.੧, ੨੯੧.੪
ਤ੍ਰਿਖਾ —(ਸੰ. ਤ੍ਰਿਖਾ) ਪਿਆਸ, ਤ੍ਰੇਹ । ੩੭੭.੧, ੪੪੬.੨, ੫੯੮.੩, ੬੨੩.੧
ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ—(ਸੰ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਿ) ਪਿਆਸਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤ੍ਰੇਹ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ । ੮੩.੪, ੨੯੨.੩, ੫੦੯.੩, ੫੨੫.੪, ੫੭੮.੩
ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ—(ਸੰ. ਤਿਰ੍ਯਗ੍ਯੋਨਿ) ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਜੂਨ । ੧੪.੪, ੨੩.੩, ੨੦੭.੨
ਤ੍ਰਿਗੁਣ)— (ਸੰ. ਤ੍ਰਿਗੁਣ) 1. ਤਿੰਨ ਗੁਣ । ੧੫੭.੨/—
ਤ੍ਰਿਗੁਨ) 2. ਰਜੋ, ਤਮੋ, ਸਤੋ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ । ੬੨੫.੪/੨੮.੩, ੩੧.੧, ੧੫੦.੧, ੧੫੭.੩, ੧੯੦.੧, ੨੨੪.੪, ੨੬੬.੪, ੨੬੭.੨, ੨੯੨.੪, ੩੨੮.੨, ੩੩੩.੨, ੩੩੮.੨, ੩੬੦.੪, ੪੫੭.੨, ੪੭੮.੪
ਤ੍ਰਿਣ)— (ਸੰ. ਤ੍ਰਿਣ) ਕੱਖ, ਘਾਹ । ੫੯੨.੩/੭੪.੪
ਤ੍ਰਿਨ)
ਤ੍ਰਿਦੋਖ)— (ਸੰ. ਤ੍ਰਿਦੋਸ਼) ਤਿੰਨ ਦੋਖ, ਤਿੰਨ ਰੋਗ । (ਵਾਤ, ਪਿਤ, ਕਫ ਤਿੰਨੇ ਵਿਗੜਕੇ ਜੋ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਸੰਨਿਪਾਤ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨਤਾ ਨਾਲ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ) ਵਖੋ ਵਖਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ । ੭੮.੧, ੫੧੩.੪, ੫੨੨.੪, ੫੨੪.੪, ੫੩੯.੪, ੬੪੧.੪

ਤ੍ਰਿਪਤ—(ਸੰ. ਤ੍ਰਪ੍ਤਿ) ਸੰਤੁਖ, ਤ੍ਰਿਪਤੀ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ । ੫੮੧.੩, ੬੨੧.੧

ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ—ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰੇਗਾ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰੇਗਾ, ਦੇਖੋ 'ਤ੍ਰਿਪਤ' । ੬੬੫.੪

ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ—ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦੀ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਤ੍ਰਿਪਤ' । ੪੨੩.੩

ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੀ—ਤ੍ਰਿਪਤਦੇ ਹਨ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ 'ਤ੍ਰਿਪਤ' । ੫੬੮.੪

ਤ੍ਰਿਪਤਿ—ਤ੍ਰਿਪਤੀ, ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ, ਦੇਖੋ 'ਤ੍ਰਿਪਤ' । ੨੫੬.੩, ੪੨੪.੨, ੪੪੦.੩, ੪੫੧.੨, ੬੨੦.੪

ਤ੍ਰਿਬਿਧ)—(ਸੰ. ਤ੍ਰਿਵਿਧ) ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ । ੬੨੫ ੪/੧੫੬.੩, ੧੫੯.੨, ੫੫੨.੧

ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ)

ਤ੍ਰਿਬਿਧੀ—1. ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਣ (ਰਜੋ, ਤਮੋ, ਸਤੋ ਆਦਿ), ਦੇਖੋ 'ਤ੍ਰਿਬਿਧ' । ੨੨੭.੧

2. ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਤ੍ਰਿਬਿਧ' । ੪੪੬.੪

ਤ੍ਰਿਬੇਨੀ)— (ਸੰ. ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ) ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਵਾਹਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਭਾਵ ਯੌਗ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੜਾ,

ਤ੍ਰਿਬੈਨੀ) ਪਿੰਗਲਾ ਤੇ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗਮ ਸਥਾਨ । ੨੪.੩, ੨੪੭.੧/੨੮.੨

ਤ੍ਰਿਭਵਨ) (ਸੰ. ਤ੍ਰਿਭੁਵਨ) ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਭਾਵ ਮਾਤਲੋਕ, ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਤੇ ਸਵਰਗ ਲੋਕ । ੪੭.੧, ੬੩.੩, ੬੪.੨, ੬੫.੪, ੭੭.੧, ੯੧.੪, ੧੮੦.੪, ੧੯੩.੩, ੨੩੦.੩, ੨੩੧.੪, ੩੧੩.੩, ੩੧੬.੧, ੩੩੮.੩

ਤ੍ਰਿਯਾ—(ਸੰ. ਸ੍ਕ੍ਰੀ > ਪ੍ਰਾ. ਤਿਰਿਯਾ) ਇਸਤ੍ਰੀ, ਔਰਤ, ਨਾਰੀ । ੬੧੬.੩

ਤ੍ਰਿਲੋਕ—(ਸੰ. ਤ੍ਰਿਲੋਕ) ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ਸਵਰਗ, ਮਾਤ ਤੇ ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ । ੧੮੮.੪, ੨੧੩.੧

ਤ੍ਰੀਅ)— ਔਰਤ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਦੇਖੋ 'ਤ੍ਰਿਯਾ' । ੪੧.੩/੪੦੫.੨/੬੪੨.੩

ਤ੍ਰੀਆ)

ਤ੍ਰੀਜਾ)

SIKHBOOKCLUB.COM

ਥ

ਥਕਤ—1. ਸਥਿਰ, ਇਕਾਗਰ, ਅਚਲ । ੧੮.੪, ੮੦.੪, ੮੨.੩, ੬੬.੪, ੧੦੫.੧, ੧੪੦.੪, ੧੪੮.੪, ੫੫੦.੩

2. ਤ੍ਰਿਪਤ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ । ੫੨.੨, ੧੫੩.੩

3. ਥੱਕ ਕੇ, ਭਾਵ ਧੀਮਾ ਹੋਕੇ । ੬੫.੩

4. ਥਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੱਦ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਭਾਵਹੀਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੧੪੨.੨, ੧੭੦.੪

5. ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ, ਹਾਰ-ਹੁੱਟ ਜਾਂਦੇ/ਜਾਂਦੀਆਂ/ਜਾਂਦੀ । ੧੪੩.੨, ੨੬੪.੪, ੨੮੨.੩

6. ਥਕਦਾ, ਹਟਦਾ ਨਹੀਂ । ੩੨੩.੨

7. ਮੋਹਿਤ, ਲੁਭਾਇਮਾਨ (ਭਾਵ ਅਰਥ) । ੪੩੧.੨

8. ਥਕ ਗਈ ਸੀ, ਭਾਵ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਬੋਲਣੋਂ ਰੁਕ ਗਈ ਸੀ । ੬੬੬.੩

ਥਨ—(ਸੰ. ਸ੍ਤਨ, ਪ੍ਰਾ. ਥਣ) ਥਣ, ਕੁਚ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਜਾਂ ਮਾਦਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਉਹ ਅੰਗ ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਬੱਚਿਆ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਂਦੇ ਹਨ। ੪੪੧.੧

ਥਪਜੋ—(ਸੰ. ਸ੍ਥਾਪਨ > ਪ੍ਰਾ.ਥਾਪਣ) ਥਾਪਿਆ ਹੈ, ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੬੪੮.੩

ਥਲ (ਸੰ. ਸ੍ਥਲ > ਪ੍ਰਾ. ਥਲ) 1. ਧਰਤੀ, ਜ਼ਮੀਨ। ੭੪.੪, ੨੩੦.੪, ੨੫੫.੨, ੨੬੫.੨, ੫੧੮.੩

2. ਥਾਂ, ਜਗ੍ਹਾ। ੨੮੮.੨, ੬੨੬.੧

ਥਾਹ—(ਪ੍ਰਾ. ਥਾਹ) ਅੰਤ, ਪਾਰ, ਸੀਮਾ। ੭੧.੧, ੮੬.੩, ੧੪੩.੨

ਥਾਨ—(ਸੰ. ਸ੍ਥਾਨ > ਪ੍ਰਾ. ਥਾਣ) ਸਥਾਨ, ਟਿਕਾਣਾ, ਜਗ੍ਹਾ। ੬੧੫.੪

ਥਾਪਿ—(ਸੰ. ਸ੍ਥਾਪਨਮ੍) ਥਾਪ ਕੇ, ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਕੇ। ੭.੭

ਥਿਤਿ—(ਸੰ. ਤਿਥਿ) ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਲ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਇਕ ਕਲਾ ਵਧਦਾ ਜਾਂ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਤਾਰੀਖ। ੪੪੮.੨, ੪੮੪.੨

ਥਿਰ—(ਸੰ. ਸ੍ਥਿਰ) ਸਥਿਰ, ਸਥਾਈ। ੧੧੭.੨

ਥੀ—ਸੀ, ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ। ੨੧੬.੩

ਥੇਗਰੀ—ਟਾਕੀ, ਕਪੜੇ ਦੇ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਥਾ ਨੂੰ ਢੱਕਣ ਲਈ ਲਾਈ ਹੋਈ ਲੀਰ। ੪੧੬.੨

ਥੋਹਰਿ—(ਪ੍ਰਾ. ਥੋਹ੍ਰ) ਇਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਦੁੱਧ ਵਰਗਾ ਪਦਾਰਥ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਵਾੜ ਲਈ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ੩੮੩.੩

ਥੋਕ—ਪਦਾਰਥ, ਵਸਤੂਆਂ। ੨੧੩.੩

ਥੋਰੀ—ਥੰਭੀ, ਘੱਟ, ਤੁੱਛ। ੨੬੨.੧

ਦ

ਦਉਰਾਈਐ—ਨਸਾਈਦਾ, ਭੱਜਾਈਦਾ, ਦੁੜਾਈਦਾ। ੬੧੦.੨

ਦਉਰਿ—ਦੌੜਨਾ, ਨੱਸਣਾ। ੪੦੪.੨

ਦਉਰੇ—ਦੌੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਨੱਸਦੀ ਹੈ। ੫੩੬.੧

ਦਇਆ—(ਸੰ. ਦਯਾ) ਕਿਰਪਾ, ਮਿਹਰ, ਨਦਰ। ੧੦.੨, ੨੦.੧, ੧੭੭.੩, ੨੪੬.੨, ੩੫੩.੪, ੪੦੧.੧, ੪੩੪.੪, ੪੭੨.੪

2. ਕਰੁਣਾ, ਤਰਸ, ਰਹਿਮ, ਦਇਆਲਤਾ, ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਚਿਤ ਦੇ ਦ੍ਰਵਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੪੬.੨, ੪੧੬.੪, ੬੭੫.੧

ਦਇਆ ਨਿਧਾਨ, **ਦਇਆ ਨਿਧਿ**—(ਸੰ. ਦਯਾ + ਨਿਧਾਨ/ਨਿਧਿ) ਦਇਆ ਦੇ ਭੰਡਾਰ, ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ। ੨੧੬.੩, ੩੨੧.੪/੧੧੧.੪, ੧੪੨.੪

ਦਇਆ ਮਇਆ—ਕਿਰਪਾ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਦੇਖੋ ਦਇਆ (1)। ੪੦੦.੩

ਦਇਆਰਥ—ਦਇਆ ਭਾਵ, ਦਇਆ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰ, ਦੇਖੋ ਦਇਆ (2) । ੨੮੭.੨

ਦਇਆਲ)— (ਸੰ ਦਯਾਲ੍) ਦਇਆਵਾਨ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਮਿਹਰਬਾਨ । ੨੦੫.੨, ੨੧੨.੧,
ਦਇਆਲੁ) ੩੫੩.੪, ੪੩੪.੪, ੪੪੪.੪, ੪੭੨.੪, ੫੦੩.੨/੩੮੭.੧, ੫੨੮.੨

ਦਈ—ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਦੇਣਾ ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਭੂਤਕਾਲਿਕ ਰੂਪ 'ਦਿੱਤਾ' ਦੇ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ 'ਦਿੱਤੀ' ਦਾ ਬ੍ਰਜਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਯੋਗ । ੪੩੫.੧

ਦਏ—ਦਿੱਤੇ ਸੀ, ਦੇਣਾ ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਭੂਤਕਾਲਿਕ ਰੂਪ 'ਦਿੱਤਾ' ਦੇ ਬਹੁਵਚਨ 'ਦਿੱਤੇ' ਦਾ ਬ੍ਰਜਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਯੋਗ । ੪੩੫.੨

ਦਸ—(ਸੰ. ਦਸਨ੍) ਨੌਂ ਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਸੱਤ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ । ੧੨੨.੪, ੨੪੧.੧, ੬੫੩.੪

ਦਸਨ—(ਸੰ. ਦਸ਼ਨ) ਦੰਦ, ਦਾਂਤ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਨਿਕਲੇ ਸਖ਼ਤ ਤੇ ਚਿੱਟੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋੜੀਆਂ ਤੇ ਚਬਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ੪੦੦.੨, ੪੪੩.੩

ਦਸਮ ਸਥਲ)— (ਸੰ. ਦਸਮ+ਸ੍ਥਲ,ਸ੍ਥਾਨ,ਦ੍ਵਾਰ) ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਦਸ
ਦਸਮ ਸਥਾਨ) ਛਿੱਦਰ ਅਥਵਾ ਸੁਰਾਖ ਹਨ । ਦੋ ਨੇਤ੍ਰ, ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਨਾਸਿਕਾ, ਇਕ
ਦਸਮ ਦੁਆਰ) ਮੁਖ, ਇਕ ਮਲ ਦੁਆਰ, ਇਕ ਮੂਤਰ ਦੁਆਰ=ਕੁਲ ਨੌ, ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਮਸਤਕ (ਕਪਾਲ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਯੋਗੀ ਲੋਕ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੁਆਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਯੋਗੀ ਆਦਿਕ ਸਾਧਕ ਸੁਆਸਾਂ ਤੇ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੩੧.੩, ੨੯੧.੪/੧੦.੧/੨੯.੩, ੫੨੯.੧

ਦਸਮਈ—ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਹੀ, ਦੇਖੋ 'ਦਸਮ ਸਥਲ' । ੩੩੩ ੪

ਦਸਾ ਕੇ)— (ਸੰ. ਦਿਸ਼ਾ, ਪ੍ਰਾ. ਦਿਸਾ) ਦਿਸ਼ਾ ਦੀ, ਪਾਸੇ ਦੀ, ਤਰਫ ਦੀ । ੫੪੯.੧/
ਦਸਾ ਕੈ) ੫੪੯.੧

ਦਹਤਿ—(ਸੰ. ਦਹ੍) ਦੁਖੀ ਕਰਦੀ, ਕਸ਼ਟ ਦਿੰਦੀ, ਸਤਾਉਂਦੀ । ੩੮੪.੪

ਦਹਦਿਸ—(ਸੰ. ਦਸ਼ਦਿਸ਼੍) ਦਸ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ, ਪੂਰਵ, ਅਗਨਿ ਕੋਣ, ਦੱਖਣ, ਨੈਰਿਤੀ ਕੋਣ, ਪੱਛਮ, ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ, ਉਤਰ, ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ, ਆਕਾਸ਼, ਪਾਤਾਲ, ਤਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ । ੨੦੮.੩, ੨੩੦.੩, ੪੩੮.੨

ਦਹਨ—(ਸੰ. ਦਹਨ) ਜਲ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਸੜ ਜਾਂਦੀਆਂ । ੨੯੬.੩

ਦਹੇਜ—(ਸੰ. ਦਾਯ, ਅ. ਜਹੇਜ਼) ਦਾਜ, ਉਹ ਧਨ ਤੇ ਸਮਾਨ ਜਿਹੜਾ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਕੁੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੫੮੪.੧

ਦਹੈ—ਸਤਾਏ, ਦੁਖੀ ਕਰੇ, ਦੇਖੋ 'ਦਹਤਿ' । ੫੪੫.੩

ਦਖਨ—(ਸੰ. ਦਕ੍ਸ਼ਿਣ) ਉੱਤਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਦਿਸ਼ਾ । ੫੧੧.੩

ਦੰਤ—(ਸੰ. ਦਨ੍ਤ) ਦੰਦ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦਸਨ' । ੪੬੪.੩

ਦਤ—(ਸੰ. ਦਤ੍ਤ) ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਦਾਨ । ੬੬੪.੩

ਦਦਸਾਰ—ਦਾਦੇ ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ, ਦਾਦਕਾ ਘਰ । ੧੦੦.੧

ਦਧ)— :. (ਸੰ. ਦਧਿ> ਪ੍ਰਾ. ਦਹ੍ਹਿ) ਦਹੀਂ, ਜਾਗ ਲਗਾਕੇ ਜਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਦੁੱਧ ।
ਦਧਿ) ੧੭੪.੧, ੩੬੧.੨/੧੨੨.੨, ੧੨੬.੧
2. (ਸੰ. ਉਦਧਿ:) ਸਮੁੰਦਰ, ਸਾਗਰ । ੫੬੩.੨, ੫੬੫.੨/੩੭੧.੨

ਦਮਕ—ਦਾਮ, ਧਨ, ਦੌਲਤ, ਮਾਇਆ । ੩੨੪.੧

ਦਮਕਨ—ਦਮੜਿਆਂ ਨਾਲ, ਰੁਪਇਆਂ ਨਾਲ/ਦਮੜਿਆਂ ਦੀ, ਰੁਪਇਆਂ ਦੀ । ੩੭੩.੧, ੩੭੪.੩

ਦਯਾ—1. ਕਰੁਣਾ, ਤਰਸ, ਰਹਿਮ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦਇਆ' (2) । ੬੨੩.੪

2. ਕਿਰਪਾ, ਮਿਹਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦਇਆ' (1) । ੬੫੩.੪, ੬੬੫.੪, ੬੭੨.੪

ਦਯਾਲ—ਦਇਆਵਾਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦਇਆਲ' । ੬੫੩.੪, ੬੬੫.੪, ੬੭੨.੪

ਦਯੋ—ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ੬੪੨.੩

ਦਰਸ—(ਸੰ. ਦਰ੍ਸ) 1. ਦਰਸ਼ਨ, ਝਲਕ, ਵੇਖਣਾ, ਦੀਦਾਰ/ਦੀਦਾਰਿਆ । ੮.੬, ੧੩.੨, ੧੪.੨, ੧੭.੨, ੧੮.੧, ੩੩ ੧, ੩੪.੨, ੩੫.੧, ੩੬ ੨, ੪੫.੧[3], ੪੭.੪, ੫੦.੧, ੫੩.੨, ੫੫.੩, ੫੭.੨, ੬੦.੩, ੬੩.੧, ੮੧.੨, ੮੨ ੧, ੮੫.੨, ੮੬.੨, ੯੬.੨, ੯੭.੨, ੩, ੧੧੬.੩, ੧੨੫ ੨, ੧੩੫.੧, ੧੩੮.੨, ੧੫੧.੩, ੧੭੫.੧, ੧੮੩.੧, ੧੬੪.੨, ੨੦੩.੧, ੨੦੭ ੪, ੨੦੮.੧, ੨੧੧.੨, ੨੧੪.੧[2], ੨੨੦.੨, ੨੫੨.੧, ੨੫੪.੨, ੨੫੬.੨, ੨੬੦.੨, ੨੬੧.੨, ੨੬੩.੨, ੨੬੫.੪, ੨੬੭.੧, ੨੬੬.੧, ੨੭੭.੨, ੨੭੮.੧, ੨੭੬.੧, ੨੮੧.੪, ੨੮੪.੨, ੪, ੨੬੩.੨, ੩੦੧.੧[3], ੩੦੬.੨, ੩੧੬.੧[2], ੩੨੭.੩, ੩੨੮.੧, ੪੦੦.੧, ੪੨੦.੧, ੪੩੧.੧, ੪੩੩.੪, ੪੫੬.੪, ੫੦੦.੨, ੫੪੧ ੧, ੫੭੬.੪, ੬੦੦.੪, ੬੨੮.੧

2. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ । ੩੨.੧ (ਕਈ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।) ੧੩੭.੨

3. ਦੇਖਕੇ, ਦਰਸਕੇ । ੩੩.੧, ੨੬੧.੨

4. (ਦਰ੍ਸਨ) ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਆਦਿ ਅਥਵਾ ਮੱਤ ਮਤਾਂਤਰ । ੫੮.੧, ੧੫੩.੧, ੨੧੪.੧

5. ਮੱਤ, ਗਿਆਨ, ਵੀਚਾਰ । ੫੮.੧, ੧੫੩.੧,

ਦਰਸ਼ਨ—(ਸੰ. ਦਰ੍ਸਨ) 1. ਦੀਦਾਰ, ਵੇਖਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਦਰਸ' (1) । ੯.੧, ੨੩.੧, ੬੧.੧, ੬੮.੩, ੧੦੫.੨, ੧੧੫.੧, ੧੪੦.੧, ੧੪੨.੧, ੧੫੧.੨, ੧੮੫.੧, ੨੧੫.੨, ੨੭੯.੧, ੨੮੨.੩, ੨੯੪.੧, ੩੦੩.੧, ੩੨੭.੧, ੪੨੧ ੪, ੪੪੯.੩, ੫੪੧.੧, ੫੫੧.੧, ੬੭੩.੪

2. ਮੱਤ-ਮਤਾਂਤਰ, ਸਿੱਧਾਂਤ, ਦਰਸ਼ਨ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਆਦਿ, ਦੇਖੋ 'ਦਰਸ' (4) । ੩੭੫.੪

3. ਸਵਰੂਪ, ਆਕ੍ਰਿਤੀ । ੩੪੨.੩

ਦਰਸਨੀ—1. ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ, ਅਥਵਾ ਜੋਗੀ, ਜੰਗਮ, ਸੇਵੜੇ, ਵੈਰਾਗੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਦਰਵੇਸ, ਛੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਧਕ ਜੋ 'ਦਰਸ਼ਨੀ' ਕਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ । ੧੮੩.੧

2. (ਸੰ. ਦਰ੍ਸਨੀਯ) ਦੇਖਣ ਯੋਗ । ੩੨੭.੧

ਦਰਸਨੁ—ਦੀਦਾਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦਰਸਨ' (1) । ੨੦੬.੧

ਦਰਸਾਵਲੋਕਨ—(ਸੰ. ਦਰ੍ਸ + ਅਵਲੋਕਨ) ਦਰਸਨ ਕਰਨੇ, ਦੀਦਾਰ ਕਰਨੇ । ੯੧.੨

ਦਰਸਿ) ਦਰਸੁ)— 1. ਦੇਖ ਕੇ, ਦਰਸਕੇ । ੮੯.੨, ੨੫੯.੨, ੨੬੦.੨/—

2. ਦਰਸ਼ਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦਰਸ' (1) । ੩੯੪.੪/੨੫੩.੨, ੪੦੧.੧, ੪੯੯.੧

3. ਸਰੂਪ, ਆਕ੍ਰਿਤੀ । —/੨੦੬.੧, ੩੪੨.੩, ੫੦੮.੧

ਦਰਸੁਨ—ਸਰੂਪ, ਦੇਖੋ 'ਦਰਸਨ' (3) । ੫੦੮.੧

ਦਰਪਨ—(ਸੰ. ਦਰ੍ਪਣ) ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਆਇਨਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪਰਛਾਈ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ। ੪੭.੪, ੨੪੫.੪, ੨੬੮.੧, ੨੯੫.੧, ੩੩੦.੧, ੩੪੬.੪, ੩੭੭.੨, ੪੬੭.੧, ੪੯੬.੨, ੫੩੭.੨, ੫੮੦.੩, ੬੪੩.੪, ੬੪੪.੧

ਦਰਪਨਿ—ਆਰਸ਼ੀ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਲੈਂਸ, ਦੇਖੋ 'ਦਰਪਨ' । ੩੯੪.੧

ਦਰਬ—(ਸੰ. ਦ੍ਰਵ੍ਯ) ਧਨ, ਮਾਇਆ, ਵੈਲਥ । ੪੩੭.੨[2], ੫੦੮.੩, ੫੩੦.੩, ੬੦੭.੨, ੬੨੯.੩

ਦਰਬਹਿ—ਧਨ ਦਾ, ਦੌਲਤ ਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਦਰਬ' । ੪੩੭.੨

ਦਰਬਾਂਸਹਿ—ਧਨ ਨੂੰ, ਦੌਲਤ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਦਰਬ' । ੫੪੭.੨

ਦਰਬੁ—ਦੌਲਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦਰਬ' । ੩੬੮.੨, ੬੧੮.੧

ਦਰਬੇਸੁਰ—(ਦਰਬ + ਈਸ਼ਵਰ) ਧਨ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਅਮੀਰ, ਧਨੀ । ੬੦੭.੨

ਦਰਿਦ੍—(ਸੰ. ਦਰਿਦ੍ਰ) 1. ਨਿਰਧਨ, ਕੰਗਾਲ, ਗਰੀਬ । ੪੦੩.੩

2. ਨਿਰਧਨਤਾ, ਗਰੀਬੀ, ਕੰਗਾਲੀ । ੫੨੧.੩

ਦਲ—(ਸੰ. ਦਲ) 1. ਪੱਖੜੀ/ਪੱਖੜੀਆਂ, ਪੱਤੀਆਂ । ੪੩ ੪, ੧੨੪.੨, ੨੫੭.੨, ੪੩੩.੩, ੫੯੦.੩, ੬੫੫.੧

2. ਫੌਜ, ਸੈਨਾ । ੩੮੨.੨

3. ਸਮੂਹ, ਝੁੰਡ । ੪੦੮.੩, ੫੬੦.੩

ਦਾਇਕ—(ਸੰ. ਦਾਯਕ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ/ਦਣ ਵਾਲੀ । ੧੨੫.੪, ੩੨੪.੪

ਦਾਈ—(ਫ਼ਾ. ਦਾਈ) ਬੱਚਾ ਜਨਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ । ੩੬੫.੩

ਦਾਸ—(ਸੰ. ਦਾਸ) ਸੇਵਕ, ਮੰਦਾਦਾਰ, ਗ਼ੁਲਾਮ । ੧੩੭.੩, ੨੧੬.੪[2], ੨੫੯.੪, ੨੮੧.੩

ਦਾਸਨ—ਦਾਸਾਂ ਦਾ, ਦਾਸਾਂ ਦੇ । ੨੧੬.੪, ੨੫੯.੪, ੨੮੧.੩

ਦਾਸਨਦਸਾਨ)— (ਸੰ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ) ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ, ਭਾਵ ਅਤਿਅੰਤ ਨਿਮਰ ਸੇਵਕ ।

ਦਾਸਨ ਦਾਸਾਨ) ੫੬੧.੪/੧੩੭.੩, ੧੯੫.੩, ੨੧੬.੪, ੬੨੮.੩, ੬੫੬.੩, ੬੬੪.੪

ਦਾਸਨਿ—ਦਾਸਾਂ ਵਾਂਗ, ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਵਾਂਗ, ਦੇਖੋ 'ਦਾਸ' । ੪੦੩.੩

ਦਾਸੀ—(ਸੰ. ਦਾਸੀ) ਸੇਵਿਕਾ, ਨੌਕਰਾਣੀ, ਟਹਿਲਣ । ੨੪੮.੩, ੪੯੮.੨, ੬੧੦.੩

ਦਾਹਨੇ—(ਪ੍ਰਾ. ਦਾਹਿਣੇ) ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ । ੪੦੪.੨

ਦਾਖ—(ਸੰ. ਦ੍ਰਾਕ੍ਸ਼ਾ > ਪ੍ਰਾ. ਦਾਖਾ) 1. ਅੰਗੂਰ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰਸਦਾਰ ਫਲ । ੧੦੬.੧

2. ਸਉਗੀ, ਅੰਗੂਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਸੁਕਾ ਮੇਵਾ । ੫੧੧.੨

ਦਾਤਾ)— (ਸੰ. ਦਾਤ੍) 1. ਦਾਨੀ, ਦਾਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ੧੦੦.੩, ੨੪੪.੪,

ਦਾਤਾਰ) ੬੭੪.੩/੭੧੪.੧

2. ਪਰਮਾਤਮਾ । ੪੬੮.੨/੩੮੭.੩

ਦਾਦਰ—(ਸੰ. ਦਦ੍ਰੁ > ਪ੍ਰਾ. ਦਦ੍ਦੁਰ) ਡੱਡੂ, ਮੇਂਡਕ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ । ੧੩੨.੪, ੨੨੩.੨, ੨੩੬.੧, ੨੬੬.੧, ੪੪੨.੨, ੫੦੭.੨, ੫੧੬.੩, ੬੩੬.੨

ਦਾਨ—(ਸੰ. ਦਾਨ) ਭੇਂਟ, ਦਾਤ, ਖ਼ੈਰ, ਉਦਾਰਤਾ ਪੂਰਵਕ ਦਿੱਤੀ ਵਸਤੂ । ੮੮.੪, ੧੦੫.੪, ੧੧੧.੩, ੧੨੫.੪, ੧੭੮.੨, ੨੧੬.੩, ੨੪੪.੩, ੨੬੧.੪, ੨੭੧.੪, ੩੨੪.੪, ੩੬੬.੪, ੪੧੫.੩, ੪੮੬.੩, ੫੬੦.੪, ੫੮੪.੪

2. ਧਰਮ ਅਥਵਾ ਪੁੰਨ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ (ਕਰਮਕਾਂਡ ਰੂਪ ਵਿਚ) । ੨੫੫.੧, ੪੮੨.੨, ੫੪੩.੩, ੬੨੬.੨

3. (ਸੰ. ਦਾਨਿਨ੍) ਦਾਨੀ, ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੬੭੫.੧

ਦਾਨੀ—(ਸੰ.ਦਾਨਿਨ੍) ਦਾਤਾ, ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੫੨੮.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਦਾਨੋ—(ਫ਼ਾ. ਦਾਨਾ) ਦਾਣੇ, ਅਨਾਜ, ਅੰਨ । ੬੪੪.੩

ਦਾਮ—(ਸੰ. ਦ੍ਰਮ੍ਸ) 1. ਧਨ, ਦੌਲਤ, ਰਾਸ, ਦਮੜੇ । ੫੮੪.੨

2. ਮੁੱਲ, ਕੀਮਤ । ੬੧੫.੨

ਦਾਮਨੀ—(ਸੰ. ਦਾਮਿਨੀ) ਬਿਜਲੀ, ਵਿਧੁਤ । ੫੬.੩, ੧੨੮.੩, ੩੨੫.੨, ੪੦੩.੧

ਦਾਰਮ—(ਸੰ. ਦਾਡਿਮ) ਅਨਾਰ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਫਲ । ੧੦੬.੧, ੫੧੧.੨

ਦਾਰਾ—(ਸੰ. ਦਾਰ) ਇਸਤ੍ਰੀ, ਔਰਤ । ੫੦੮.੧

ਦਾਰਿਦੁ—(ਸੰ. ਦਰਿਦ੍ਰ) 1. ਨਿਰਧਨ, ਕੰਗਾਲ, ਧਨਹੀਨ । ੨੬੨.੩

2. (ਸੰ. ਦਾਰਿਦ੍ਰਯ) ਨਿਰਧਨਤਾ, ਕੰਗਾਲੀ, ਗਰੀਬੀ । ੫੪੫.੩[2]

ਦਾਰਿਦੀ—ਕੰਗਾਲ, ਗਰੀਬ, ਦੇਖੋ 'ਦਾਰਿਦੁ' (1) । ੬੨੧.੨

ਦਾਵਾ—(ਸੰ. ਦਾਬ) ਅਗਨੀ, ਅੱਗ । ੪੧੧.੨

ਦਾਵਾਨਲ—(ਸੰ. ਦਾਵਾਨਲ) ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਰੁਖਾਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਖਹਿਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੬੩੦.੩, ੬੬੮.੧

ਦਿਆਲ—ਦਿਆਲੂ, ਮਿਹਰਬਾਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦਇਆਲ' । ੩੯੭.੨

ਦਿਸ—(ਸੰ. ਦਿਸ਼ਾ) ਦਿਸ਼ਾ, ਪਾਸਾ, ਤਰਫ਼ । ੪੩੮.੨

ਦਿਸਟਿ—(ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ) ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਨਿਗਾਹ, ਨਜ਼ਰ । ੨੨੦.੨

ਦਿਸੰਤਰ)— (ਸੰ. ਦੇਸ਼ਾਨ੍ਤਰ) ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੋਰ ਦੇਸ਼/ਦੇਸ਼ਾਂ, ਦੂਜੇ, ਮੁਲਕਾਂ ਅਥਵਾ ਦੂਸਰੇ

ਦਿਸੰਤਰਿ) ਸਥਾਨ ਤੇ । ੪੭.੨, ੧੮੬.੧, ੨੨੩.੨, ੫੧੫.੨, ੫੭੮.੪, ੬੧੬.੨/

ਦਿਸੰਤਰੁ) ੩੧੩.੧, ੪੪੨.੨/੬੩੬.੪

ਦਿਸਾ—ਦਿਸ਼ਾ, ਪਾਸਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦਿਸ' । ੪੬੭.੨, ੫੧੧.੧, ੨,੩

ਦਿਸੁ—ਨਿਗਾਹ, ਨਜ਼ਰ ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦਿਸਟਿ' । ੫੬੭.੪

ਦਿ ਦਿਸ—ਦਸ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦਹਦਿਸ' । ੧੬੭.੧

ਦਿਖਾਇ—(ਸੰ. ਦ੍ਰਸ਼) 1. ਦਿਖਦੇ ਹਨ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ੧੫੬.੩

2. ਵਿਖਾਕੇ, ਦਿਖਾ ਕੇ । ੨੩੬.੩, ੫੬੨.੩

ਦਿਖਾਇਓ—ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਖਾਇ' । ੫੪੩.੪

ਦਿਖਾਇਕੈ—ਦਿਖਾ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਖਾਇ' । ੬੧੪.੪

ਦਿਖਾਇਬੇ—ਵਿਖਾਲਣ ਲਈ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਖਾਇ' । ੨੦੬.੧

ਦਿਖਾਈ—ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਾ, ਦਿਖਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਖਾਇ' । ੩੧੧.੩, ੩੭੩.੧, ੫੬੬.੧, ੫੬੭.੧, ੩

ਦਿਖਾਏ— 1. ਦਿਖਦੇ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ, ਦਿਖਦਾ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਖਾਇ' । ੩੩.੧, ੬੪.੨, ੭੭.੧, ੮੫.੩, ੧੧੦.੩, ੨੧੪.੧, ੨੨੬.੩, ੪੩੨.੧

2. ਦਿਖਾਇਆ, ਦਿਖਲਾਇਆ । ੩੫.੧, ੩੬.੨

3. ਦਿਖਾਲਦਾ, ਦਿਖਲਾਉਂਦਾ । ੨੭੫.੧

4. ਦਿਖਾਉਣ ਨਾਲ, ਦਿਖਾਇਆਂ । ੩੬੫.੧

ਦਿਖਾਈਐ— 1. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਖਾਇ' । ੧੧੭.੧, ੬੭੦.੧

2. ਵਖਾਲੀਏ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾਲੀਏ । ੨੦੬.੧, ੨੫੩ ੨, ੬੩੩.੧

3. ਦਿਖਾਈਦੇ ਹਨ, ਵਿਖਾਈਦੇ ਹਨ । ੫੬੨.੨

4. ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਰਹੋ । ੬੨੨.੧

ਦਿਖਾਤ—ਦਿਖਦੀ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ, ਦਿਖਦੇ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ/ਦਿਸਦਾ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਖਾਇ' । ੩੫੦.੧, ੩੭੪.੨, ੪੯੭.੨

ਦਿਖਾਵਈ)— ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ/ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੧੩੪.੪,

ਦਿਖਾਵਹੀ) ੧੬੧.੧, ੫੬੨.੨/—

2. ਦਿਖਾਉਂਦਾ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾਲਦਾ/ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ । ੩੩੦.੧, ੫੫੦.੨, ੫੫੧.੪/੪੪੨ ੧, ੫੬੮.੧, ੬੨੦.੧

3. ਦਿਖਾਏਗਾ/ਦਿਖਾਏਗੀ । ੪੭੪.੧/੩੯੭.੩, ੫੬੯.੩

ਦਿਖਾਵਤ—ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਖਾਲਦਾ ਹੈ । ੬੧੮.੩

ਦਿਖਾਵਤੇ—1. ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਵਿਖਾਲਦੇ ਸੋਨ । ੫੭੬.੧

2. ਦਿਖਾਉਂਦੇ, ਵਿਖਾਲਦੇ । ੫੭੬.੪

ਦਿਖਾਵੈ—1. ਦਿਖਾਏ, ਵਿਖਾਲੇ । ੧੦.੨, ੧੫.੪, ੨੦.੧, ੬੬.੩, ੫੧੦.੨

2. ਵਿਖਾਲਦਾ, ਦਿਖਾਉਂਦਾ/ਵਿਖਾਲਦੀ, ਦਿਖਾਉਂਦੀ । ੨੦੮.੧, ੨੭੪.੪, ੩੦੧.੧, ੬੪੩.੪

ਦਿਗੰਬਰਨ- ਨਾਗਿਆਂ ਦੇ, ਵਸਤਰਹੀਣਾਂ ਦੇ, ਅੰਬਰ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ । ੪੭੫.੧

ਦਿਜ—(ਸੰ. ਦ੍ਵਿਜ) ਵਿਦਵਾਨ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਦਿ । ੫੪੦.੩

ਦਿਨ—(ਸੰ. ਦਿਨ) 1. ਦਿਵਸ, ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਡੁਬਣ ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ । ੪੦.੩, ੧੫੬.੩, ੧੫੭.੧, ੨੩੬.੩, ੪੫੨.੧, ੪੮੭.੧, ੬੪੩.੨

2. ਦਿਹਾੜੇ, ਰੋਜ਼ । ੧੫੭.੧, ੪੧੭.੧, ੪੮੪.੪, ੫੭੧.੨, ੫੯੦.੨, ੬੨੭.੨, ੬੫੬.੧, ੨, ੩

3. ਇਕ ਵਾਰੀ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤਕ ਦਾ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਜਾਂ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ । ੪੮੪.੨

4. ਸਮਾਂ, ਵਕਤ, ਵੇਲਾ । ੫੯੫.੪

ਦਿਨਕਰ)— (ਸੰ. ਦਿਨਕਰ) ਸੂਰਜ, ਆਫ਼ਤਾਬ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ, 'ਸੂਰਜ' । ੪੦.੩, ੨੩੬.੩,

ਦਿਨਕਰਿ) ੨੬੬.੩, ੩੧੨.੩, ੩੪੬.੧, ੪੬੨.੨, ੪੬੬.੩/੨੬੨.੧, ੪੭੦.੨, ੪੭੨.੨, ੪੮੮.੨, ੫੦੬.੨, ੫੧੬.੩

ਦਿਨਦਿਨ—ਦਿਨੋਂਦਿਨ, ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਨ' (2) । ਫ਼੩੩.੨

ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ)— ਹਰ ਰੋਜ਼, ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੇ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਨ' (2) । ੫੬੦.੨, ਫ਼੭੪.੨/੫੩੦.੩

ਦਿਨ ਪ੍ਰਿਤ)

ਦਿਨ ਰਾਤ)— ਅਠੇ ਪਹਿਰ, ਭਾਵ ਹਰ ਸਮੇਂ ਦੇਖੋ 'ਦਿਨ' (3) । ਫ਼੨੬.੩/ਫ਼੧੬.੨

ਦਿਨ ਰੈਨ)

ਦਿਨਿ)— ਦਿਵਸ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਨ' (1) । ੧੫੬.੨/੪੮੭.੨

ਦਿਨੁ)

ਦਿਨੁਕਰ—ਸੂਰਜ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਨਕਰ' । ੪੮੭.੨

ਦਿਪਈਆ—(ਸੰ. ਦੀਪਿਨ੍) ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਦੀਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੩੬੩.੩

ਦਿਪਤ—(ਸੰ. ਦੀਪ) 1. ਜਗਦਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ । ੨੨੫.੩

2. ਜਗਾਉਂਦਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਕਰਦਾ । ੨੭੩.੩

3. ਜਗਣ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਹੋਣ ਦੁਆਰਾ । ੩੫੦.੧

4. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ, ਪ੍ਰਜਵਲਿਤ, ਜਗਦਾ ਹੋਇਆ । ੩੫੧.੧, ੩੬੭.੨, ੬੦੬.੧, ੬੩੦.੩, ੬੪੫.੨, ੬੫੮.੨

ਦਿਪੈ (ਸੰ. ਦੀਪ੍) ਜਗਦਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਹੁੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਪਤ' (1) । ੪੫੬.੩

ਦਿਬ ਜੋਤ—(ਸੰ. ਦਿਵ੍ਯ + ਜ੍ਯੋਤਿਸ੍) ਈਸ਼ਵਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤ, ਰੱਬੀ ਨੂਰ । ੬੪.੨

ਦਿਬ ਦੇਹ – (ਸੰ. ਦਿਵ੍ਯ + ਦੇਹ) ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ, ਈਸ਼ਵਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਦੇਹੀ । ੨੮੩.੪

ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ – (ਸੰ. ਦਿਵ੍ਯਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ) ਦੈਵੀ ਨਜ਼ਰ, ਈਸ਼ਵਰੀ ਨਿਗਾਹ । ੧੧.੨

ਦਿਬਿ—(ਸੰ. ਦਿਵ੍ਯ) ਅਲੌਕਿਕ, ਚਮਤਕਾਰੀ, ਭਾਵ ਆਤਸ਼ੀ । ੩੬੪.੧

ਦਿਬਿ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ—ਦੈਵੀ ਨਜ਼ਰ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ' । ੧੮.੧, ੪੩.੧, ੮੬.੨, ੧੭੬.੧, ੩੧੬.੧

ਦਿਬਿ ਦ੍ਰਿਸ੍ਟਾਂਤ—ਦੈਵੀ ਰਹੱਸ, ਈਸ਼ਵਰੀ ਪਰਮਾਣ । ੪੩.੧

ਦਿਬਿ ਜੋਤਿ—ਦੈਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦਿਬਜੋਤ' । ੪੩.੧, ੬੨.੨, ੨੮੩.੪

ਦਿਬਿ ਦੇਹ—ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦਿਬ ਦੇਹ' । ੧੮.੧, ੪੩.੧, ੬੪.੪, ੧੧੫.੧, ੧੧੬.੪, ੩੨੫.੪, ੩੩੮.੧, ੪੮੮.੩

ਦਿਵਸ—(ਸੰ. ਦਿਵਸ) ਦਿਨ, ਦਿਹਾੜਾ । ੬੫੨.੧

ਦਿਵਾਹੀ—ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਦੇਣਹਾਰੀ, ਦਾਤੀ । ੫੮੧.੨

ਦੀਏ— 1. ਦੇ ਕੇ, ਲਗਾ ਕੇ । ੩੦੫.੨
2. ਦਿਤਿਆਂ, ਲਗਾਇਆਂ । ੫੮੨.੨

ਦੀਖਯਾ
ਦੀਖਿਆ — (ਸੰ. ਦੀਕ੍ਸਾ) ਗੁਰਮੰਤ੍, ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ । ੫੮੪.੪, ੬੨੮.੧/੭੮.੩, ੮੭.੩, ੨੧੫.੨

ਦੀਜੀਅਤ—ਦੇਈਦੀ ਹੈ । ੫੩੦.੨, ੫੩੨.੧

ਦੀਜੀਐ—1. ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ੪੯੪.੧
2. ਦੇਈਏ । ੫੪੫.੩
3. ਦੇਈਦਾ ਹੈ । ੫੮੪.੧
4. ਪਾਈਦੀ ਹੈ । ੬੨੬.੩
5. ਦਿਓ । ੬੨੭.੪

ਦੀਜੈ—1. ਦੇਈਏ, ਭਾਵ ਰਖੀਏ । ੧੦.੨
2. ਦਿਓ, ਬਖਸ਼ੋ (ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਦੇਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ) । ੮੩.੪
3. ਦੇਈਏ, ਭਾਵ ਦੇਵਾਂਗੇ । ੩੩੪.੨
4. ਦੇਈਦਾ ਹੈ । ੫੬੫.੧, ੬੧੫.੩
5. ਦਿਓ (ਕੋਈ ਕਿਰਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ) । ੬੬੩.੪

ਦੀਨ—(ਸੰ. ਦੀਨ) 1. ਲਾਚਾਰ, ਬੇਬਸ, ਆਤੁਰ । ੧੮੧.੪, ੩੧੭.੩, ੫੦੩.੨, ੫੦੪.੨[3], ੫੧੪.੩, ੫੨੧.੪, ੫੭੨.੨, ੬੪੦.੩, ੬੬੩.੩ ।
2. ਨਿਮਰ, ਹਲੀਮੀ ਵਾਲੇ । ੧੮੨.੩, ੬੦੧.੨
3. ਨਿਰਧਨ, ਗਰੀਬ । ੨੦੬.੪, ੨੧੨.੧, ੩੧੫.੩, ੪੦੩.੩, ੪੩੪.੧, ੬੭੫.੧
4. ਦਲਿੱਦਰੀ । ੪੧੫.੩
5. ਦਿੰਦਾ (ਸੁਨਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ) । ੪੪੬.੨

ਦੀਨਤਾ)— (ਸੰ. ਦੀਨਤਾ) 1. ਲਾਚਾਰੀ, ਬੇਬਸੀ । ੨੩੫.੨, ੩੧੪.੩, ੪੫੦.੨/
ਦੀਨਤਾਈ) ੩੧੭.੩
2. ਨਿਮਰਤਾ, ਹਲੀਮੀ । ੬੦੧.੨, ੪/—
ਦੀਨਾਧੀਨ —(ਸੰ. ਦੀਨ+ਅਧੀਨ) ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਵੱਸ । ੨੨੦.੪
ਦੀਨੀ—ਦਿੱਤਾ ਹੈ/ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ੨੧੬.੪, ੬੪੬.੪
ਦੀਨੁ —ਲਾਚਾਰ, ਬੇਬਸ, ਦੇਖੋ 'ਦੀਨ' (1) । ੨੨੧.੨, ੫੨੮.੨
ਦੀਨੇ—1. ਦਿੱਤਾ, ਸੰਪਿਆ । ੨੪.੨, ੪੮੪.੨
2. ਦਿੱਤੇ, ਭਾਵ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ । ੬੭੩.੩
ਦੀਨੋ—1. ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕੀਤਾ ਹੈ । ੨੭੬.੧
2. ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ । ੪੨੮.੩
3. ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ੪੮੫.੩
ਦੀਪ—(ਸੰ. ਦੀਪ) ਦੀਪਕ, ਦੀਵਾ, ਲੈਂਪ, ਚਾਨਣ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਯੰਤਰ । ੫.੭[3], ੨੨੫.੩, ੨੭੩.੩, ੩੧੧.੧, ੩੫੦.੧, ੩੫੧.੧, ੩੭੭.੨, ੪੩੧.੧, ੪੫੬.੩, ੪੭੨.੨, ੪੯੬.੩, ੫੫੧.੧, ੫੬੫.੧, ੫੯੦.੧, ੬੩੦.੩, ੬੩੫.੪, ੬੪੫.੨, ੬੫੩.੧, ੬੬੧.੧
ਦੀਪਹੀ—ਦੀਵੇ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਦੀਪ' । ੩੬੭.੨
ਦੀਪਕ -- (ਸੰ. ਦੀਧਕ) 1. ਦੀਵਾ, (ਭਾਵ ਪੁੱਤਰ) । ੭੬.੨
2. ਦੀਵਾ, ਲੈਂਪ, ਵੇਖੋ 'ਦੀਪ' । ੮੬.੪[2], ੧੮੭.੧, ੨੬੨.੨, ੨੮੩.੨, ੩੦੦.੨, ੩੧੮.੧, ੩੧੬.੧, ੩੨੦.੧, ੩੨੧.੧, ੩੬੩.੩, ੪੧੦.੨, ੪੧੧.੨, ੪੧੨.੧, ੪੨੪.੧, ੪੩੨.੧, ੫੪੨.੨[3], ੫੫੦.੧, ੫੬੧.੨, ੬੦੬.੧, ੬੫੮.੨
ਦੀਪਕਹਿ—ਦੀਪਕ ਦੀ, ਦੀਵੇ ਦੀ । ੩੧੮.੧
ਦੀਪਕੁ—ਦੀਵਾ, ਲੈਂਪ, ਦੇਖੋ 'ਦੀਪਕ' (2) । ੫੩੭.੩, ੫੮੦.੧
ਦੀਪਕੈ— 1. ਦੀਵੇ ਤੋਂ, ਦੇਖੋ 'ਦੀਪਕ' (2) । ੨੨੫.੩
2. ਦੀਵੇ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਦੀਪਕ' (2) । ੩੬੩.੧
ਦੀਪਤ—ਜਗਦਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖੋ 'ਦਿਪਤ' (1) । ੫੯੦.੧
ਦੀਪ ਧੂਪ—ਧੂਪ ਦੀਪ ਦੇਣ ਯੋਗ, ਭਾਵ ਪੂਜਣ ਯੋਗ । ੩੦੩.੩
ਦੀਪਮਾਲਕਾ—(ਸੰ. ਦੀਧਮਾਲਿਕਾ) ਦੀਵਾਲੀ, ਦੀਪਾਵਲੀ, ਇਕ ਤਿਉਹਾਰ ਜੋ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਾਪਸ ਪਰਤਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦਜੋਂ ਕੱਤਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੀਵੇ ਜਗਾਕੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩੧੧.੧
ਦੀਰਘ)— (ਸੰ. ਦੀਰ੍ਘ) ਲੰਬੇ ਅਥਵਾ ਵੱਡੇ/ਵੱਡਾ/ਵੱਡੀ । ੧੫੬.੩, ੩੦੭.੧, ੪੦੭.੪,
ਦੀਰਘੁ) ੫੪੭.੧, ੫੮੬.੨/੧੧੭.੨
ਦੁਆਦਸ—(ਸੰ. ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਕ) ਬਾਰਾਂ, ਗਿਆਰਾਂ ਤੇ ਤੇਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ । ੪੩੬.੩
ਦੁਆਦਸੀ—(ਸੰ. ਦ੍ਵਾਦਸ਼ੀ) ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਤਾਰੀਖ, ਹਿੰਦੂਆ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਨਰਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪੮੪.੩
ਦੁਆਰ—(ਸੰ. ਦ੍ਵਾਰ) 1. ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਬੂਹਾ । ੩੨.੩, ੧੭੫.੪, ੧੮੭.੩, ੪੧੦.੪, ੪੩੪.੨, ੪੪੧.੩, ੪੪੪.੩, ੪੮੨.੩, ੪੯੦.੨
2. ਦੁਆਰਾ, ਰਾਹੀਂ, ਵਲੋਂ । ੩੨੬.੪
3. ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਭਾਵ ਵਿਚੋਂ, ਅੰਦਰੋਂ । ੩੬੨ ੪

ਦੁਆਰਾਵਤੀ—(ਸੰ. ਦ੍ਵਾਰਕਾ) ਦੁਆਰਕਾ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਾਠੀਆਵਾੜ, ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰੀ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੱਤਪੁਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਧਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ. ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਜੀ ਨੇ ਮਥੁਰਾ ਤੋਂ ਇਥੇ ਆਕੇ ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਦੁਆਰਕਾਨਾਥ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹੋਰ ਨਾਂ ਕਸ਼ਾਵਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਗਰੀ ਦੇ ਚਾਰ ਦੁਆਰ ਚਾਰੇ ਵਰਣਾਂ ਦਾ ਲਈ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਹਨੂੰ ਦੁਆਰਾਵਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਗਰੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਈ ਸੀ ਕੇਵਲ ਰੁਕਮਣੀ ਦਾ ਮਹਿਲ ਬਚਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ੪੧੬.੨

ਦੁਇ—ਦੋ, ਤਿੰਨ ਤੇ ਇਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ੩੦੭.੧, ੩੧੦.੧

ਦੁਸਹ)— (ਸੰ. ਦੁ:ਸਹ) ਜਿਸ ਦਾ ਸਹਾਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ, ਅਸਹਿ, ਬਹੁਤ ਕਸ਼ਟਦਾਇਕ।
ਦੁਸਹਾ) ੨੯੬.੪, ੫੭੪.੨/੬੬੮.੨/੫੦੫.੪
ਦੁਸਹਿ)

ਦੁਹਾਇ—ਦੁੱਧ ਚੋਅ ਕੇ। ੫੦੬ ੩

ਦੁਹਾਈ—ਦੁਹਾਈ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਪੁਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਡੰਕਾ ਵਜਦਾ ਹੈ। ੪੧੧.੩

ਦੁਹਾਗ)— (ਸੰ, ਦੁਰ੍ਭਾਗ੍ਯ > ਪ੍ਰਾ. ਦੁਹ੍ਭਗ:) ਛੁੱਟੜ, ਖੋਟੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਜਿਸ ਦੇ
ਦੁਹਾਗਣ) ਪਤੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ੬੪੨.੩/੪੫੦ ੨, ੫੧੩.੧,
ਦੁਹਾਗਨਿ) ੬੪੨.੩/੧੬੧.੩, ੪੩੬.੩

ਦੁਹਿ—1. ਦੁੱਧ ਚੋਅ ਲੈਂਦਾ। ੫੫੫.੨
2. ਦੁੱਧ ਚੋਅ ਕੇ। ੫੮੪.੩

ਦੁਹੇ—1. ਚੋਏ ਹੋਏ ਦੁੱਧ ਦਾ। ੩੬.੧
2. ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ, ਚੋਣ ਰਾਹੀਂ। ੧੨੬.੧

ਦੁਹੂੰ—ਦੋਹੀਂ, ਦੋਵੇਂ, ਦੋਹਾਂ। ੩੮੨.੧, ੨, ੩

ਦੁਕ੍ਰਿਤ—(ਸੰ. ਦੁਸ੍ਕ੍ਰਿਤ) ਕੁਕਰਮ, ਬੁਰੇ ਕਰਮ, ਅਸੱਤ ਕਰਮ। ੧੭੭.੪, ੨੮੭.੪, ੩੨੪.੨

ਦੁੱਖ—(ਸੰ. ਦੁ:ਖ) 1. ਕਸ਼ਟ, ਤਕਲੀਫ਼, ਔਖ। ੯੦.੩, ੧੦੧.੩[3], ੧੦੪.੪, ੨੦੭.੪, ੨੧੬.੩, ੨੩੮.੪, ੨੪੨.੧, ੨੮੬.੪, ੨੮੭.੨, ੩੨੩.੩, ੩੩੧.੧, ੩੬੦.੩, ੩੮੮.੪, ੪੦੦.੩, ੪੦੯.੨, ੪੧੨.੩, ੪੧੬.੪, ੫੦੫.੪, ੫੧੩.੩, ੫੧੭.੧, ੫੫੮.੪, ੫੬੫.੩, ੫੭੨.੩, ੫੭੭.੪, ੬੩੮.੨, ੬੬੪.੨, ੬੬੮.੨
2. ਪੀੜਾ, ਦਰਦ। ੧੧੩.੧, ੩੬੪.੪, ੪੭੫.੮, ੪੮੫.੩, ੫੩੭.੪, ੫੭੧.੧, ੬੬੮.੪
3. ਦੁਖਾਂ ਦਾ। ੩੧੪.੪, ੩੧੫.੩
4. ਰੰਗ। ੬੪੪.੩

ਦੁਖਤ)— (ਸੰ. ਦੁਖਿਤ) ਦੁੱਖੀ, ਪੀੜਿਤ। ੩੧੫.੩, ੪੩੫.੩, ੪੩੬.੩, ੪੭੩.੪,
ਦੁਖਿਤ) ੫੧੩.੧, ੬੬੩.੩/੪੦੨ ੪, ੫੦੪.੨

ਦੁਖਦਾਇਕ)— (ਸੰ. ਦੁ:ਖਦਾਯਿਕ) ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ/ਵਾਲੇ, ਜੋ ਕਸ਼ਟ ਦੇਵੇ, ਦੁਖਮਈ।
ਦੁਖਦਾਈ) ੩੮੪.੪, ੪੭੬.੪/੧੮੮.੧, ੨੯੨.੪, ੩੧੬.੧, ੩੧੭.੪, ੩੧੮.੪
੩੨੧.੨, ੫੯੧.੪

ਦੁਖਨ—ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਦੁੱਖ'(ਪ)। ੬੭੪.੩

ਦੁਖਭੰਜਨ—(ਸੰ. ਦੁ:ਖ-ਭਞ੍ਜਨਮ੍) ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੁੱਖ ਵਿਨਾਸ਼ਕ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੫੦੪.੨, ੬੦੧.੨

ਦੁਖਾਦਿ—ਦੁੱਖ ਆਦਿਕ, ਦੇਖੋ 'ਦੁਖ'(1)। ੪੨੨.੩
ਦੁਖਾਰੀ—ਦੁੱਖੀ, ਪੀੜਤ, ਦੇਖੋ 'ਦੁੱਖ' (1)। ੨੩੯.੪
ਦੁਖਿਤ—ਦੁੱਖੀ, ਪੀੜਤ, ਦੇਖੋ 'ਦੁਖਤ'। ੨੦੭.੧, ੨੧੦.੪
ਦੁਖੁ—ਪੀੜਾ, ਕਸ਼ਟ, ਦੇਖੋ 'ਦੁਖ' (1)। ੩੨੪.੧
ਦੁਖੈ—ਦੁਖੀ, ਦੇਖੋ 'ਦੁਖਤ'। ੨੩੭.੩
ਦੁਗਧ—(ਸੰ. ਦੁग्ध) ਦੁੱਧ, ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਥਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੧੦੨.੩, ੩੯੧.੨, ੪੪੧.੧, ੪੪੫.੨
ਦੁਚਿਤ—ਜੋ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਅਸਥਿਰ ਚਿੱਤ ਵਾਲਾ, ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਚਿਤ ਵਾਲਾ। ੩੮੬.੧, ੪੬੭.੨
ਦੁਚਿਤੁ—ਭੁਲਾਵੇ ਪੈਣੇ, ਭੁਲੇਖੇ ਲਗਣੇ। ੫੬੫.੧
ਦੁਤੀਅ)—
ਦੁਤੀਆ) (ਸੰ. ਦ੍ਵਿਤੀਯ) 1. ਦੂਸਰੀ, ਦੂਜੀ, ਦੂਸਰੇ, ਦੂਜੇ, ਦੂਸਰਾ, ਦੂਜਾ। ੭.੬/ ੫੪.੨, ੬੫.੨, ੩, ੮੦ ੨, ੩੩੩.੧, ੩੪੦.੨, ੪੬੨.੧
2. ਦ੍ਵੈਤ ਭਾਵ, ਆਪਣੇ ਪਰਾਏ ਦਾ ਖਿਆਲ ਦਾ ਭਾਵ। —/੧੫੦.੧, ੩੩੬.੪, ੩੩੮.੪
ਦੁਧ—ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਥਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਚਿੱਟਾ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਦੇਖੋ 'ਦੁਗਧ'। ੨੬੨.੧
ਦੁਬਧਾ)— ਦੁਚਿੱਤੀ, ਚਿੱਤ ਦੀ ਅਸਥਿਰਤਾ, ਮਨ ਦੀ ਡਾਵਾਂਡੋਲਤਾ। ੪੪੭.੪/੨੬.੨,
ਦੁਬਿਧਾ) ੩੨.੧, ੪੭.੪, ੮੬.੧, ੬੨.੨, ੬੫.੪, ੧੨੭.੨, ੧੮੬.੨, ੨੩੭.੩, ੨੫੨.੧, ੨੭੭.੪, ੨੮੨.੨, ੩੨੮.੩, ੩੨੬.੪, ੩੩੬.੨, ੩੪੦.੪, ੩੫੫.੪, ੪੧੨.੪, ੪੪੮.੧, ੪੫੦.੪, ੪੫੭.੧, ੪੫੮.੪ ੪੮੦.੪, ੪੬੩.੨
2. ਸ਼ੰਕਾ, ਸੰਦੇਹ। —/੩੧੭.੧, ੩੨੦.੩
3. ਚਿੰਤਾ, ਫਿਕਰ। —/੩੨੪.੨, ੩੩੭.੨
ਦੁਰਗੰਧ—(ਸੰ. दुर + गन्ध) 1. ਬੁਰੀ ਗੰਧ ਵਾਲਾ, ਬਦਬੂ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਗੰਦਗੀ। ੩੮੬.੧, ੪੬੦.੪, ੫੩੬.੨
2. ਬਦਬੂ। ੫੧੭.੨
ਦੁਰਜਨ—(ਸੰ. दुर+जन) ਭੈੜਾ ਆਦਮੀ, ਖੁਰਾ ਵਿਅਕਤੀ। ੧੮੧.੨, ੨੪੨.੨
ਦੁਰਜਨਤਾ—ਬੁਰਾਈ, ਭੈੜ। ੨੬੭.੨
ਦੁਰਤ—(ਸੰ. दुरति) ਪਾਪ, ਅਤਿ ਮਾੜਾ ਕਰਮ। ੧੪੫.੨
ਦੁਰੰਤਰ—ਕਾਫੀ ਵਿਥ ਤੇ ਸਥਿਤ, ਕਾਫੀ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ। ੭੬.੨
ਦੁਰਤਿ—ਛਿਪਦੀ, ਲੁਕਦੀ। ੫੧੭.੨
ਦੁਰਬਚਨ—(ਸੰ. दुर + बचन) ਭੈੜੇ ਬੋਲ, ਮੰਦੇ ਬਚਨ। ੧੭੬.੩
ਦੁਰਬਲ—(ਸੰ. दुर + बल) ਕਮਜ਼ੋਰ, ਨਿਰਬਲ। ੫੨੦.੩
ਦੁਰਮਤਿ—(ਸੰ. दुरमति) ਭੈੜੀ ਮੱਤ, ਖੋਟੀ ਬੁੱਧ। ੩੪.੧, ੬੮.੩, ੭੦.੪, ੬੫.੪, ੧੩੬.੪, ੧੬੦.੪, ੧੬੨.੪, ੧੬੩.੪, ੧੬੪.੪, ੧੬੫.੧, ੧੭੫.੪, ੧੭੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੭੭.੧, ੧੮੧.੨, ੨੩੮.੪, ੨੮੬.੪, ੨੮੭.੨, ੨੯੬.੪, ੨੯੭.੪, ੨੯੮.੧, ੩੧੬.੪, ੩੪੦.੩, ੪੯੦.੪, ੪੯੩.੨, ੬੧੩.੩, ੬੩੪.੪
ਦੁਰਾਉ—ਲੁਕਵੇਂ, ਛਿਪਵੇਂ, ਭਾਵ ਛਲ ਢਾਲੇ। ੨੦੧.੩
ਦੁਰਾਇ—ਲੁਕਾ ਕੇ, ਛਿਪਾ ਕੇ। ੩੬੩.੧, ੪੧੦.੨
ਦੁਰਾਇਕੈ—ਛਿਪਾ ਕਰਕੇ, ਲੁਕਾ ਧਰਕੇ। ੫੩੨.੪

ਦੁਰਾਈਐ—ਛਿਪਾਉਣ ਨਾਲ, ਲੁਕਾਉਣ ਦੁਆਰਾ । ੫੧੭.੨
ਦੁਰਾਏ—ਛਿਪਾਇਆ, ਲੁਕਾਇਆ । ੪੧੧.੧, ੬੩੦.੩
ਦੁਰਾਹੇ—ਦੁਰਾਹੇ ਤੇ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਜਿਥੋਂ ਦੋ ਰਾਹ ਨਿਕਲਦੇ ਹੋਣ । ੪੬੭.੨
ਦੁਰਾਵ—ਛਿਪਾਣਾ, ਲੁਕਾਣਾ । ੨੩੭.੩
ਦੁਰਾਵਈ—ਲੁਕਵੀਂ, ਛਿਪੀ ਹੋਈ । ੧੬੩.੪
ਦੁਰਾਵੈ—ਛਿਪਾ ਲੈ ਦਾ, ਲੁਕੋ ਲੈਂਦਾ । ੫੬੮.੧
ਦੁਰਿਮਤਿ—ਬੁਰੀ ਮਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦੁਰਮਤਿ' । ੪੮੮.੧
ਦੁਰੈ – ਛਿਪਦੀ, ਲੁਕਦੀ/ਛਿਪਦੇ, ਲੁਕਦੇ । ੧੬੩.੪, ੪੧੧.੧, ੬੩੦.੩
ਦੁਲਹਨੀ—ਇਸਤ੍ਰੀ, ਔਰਤ, ਪਤਨੀ । ੨੪੬.੨
ਦੁਲਭ—(ਸੰ. ਦੁਰ੍ਲਭ) ਦੁਰਲੱਭ, ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ । ੬੫੯.੨
ਦੂਸਰੇ— ਦੂਸਰਾ, ਭਾਵ ਹੋਰ ਕੋਈ । ੩੦੫.੧, ੩੬੩.੧
ਦੂਖ—ਕਸ਼ਟ, ਔਖ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦੁਖ' (।) । ੫੮੦.੪
ਦੂਖਨ)— (ਸੰ. ਦੂਸ਼ਣਾ+ਨਾ) ਨਿੰਦਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਔਗਣ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ
ਦੂਖਨਾ) ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ । ੫੧੩.੪, ੫੨੨.੪, ੬੪੧.੪/੨੩੫.੧, ੩੦੯.੪, ੫੦੬.੪, ੫੩੯.੪, ੫੪੭.੪

2. ਦੁੱਖ-ਗ੍ਰਸਤ, ਦੁਖਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ । —/੪੦੩.੩

ਦੂਖਨਿ—ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਦੁਖ' (।) । ੪੧੨.੩
ਦੂਤ—(ਸੰ. ਦੂਤ) ਵੈਰੀ, ਦੁਸ਼ਮਣ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ) । ੩੩੬.੧, ੩੩੭.੨
ਦੂਤੀ—(ਸੰ. ਦੂਤੀ) ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ । ੫੭੫.੧
ਦੂਧ—ਦੁੱਧ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦੁਗਧ' । ੩੯.੧, ੧੨੨.੨, ੧੭੪.੧[2], ੫੦੬.੨, ੫੩੨.੩, ੫੩੫.੨, ੫੮੪ ੩, ੬੦੬.੨
ਦੂਰ—(ਸੰ. ਦੂਰ, ਫ਼ਾ. ਦੂਰ) ਫ਼ਾਸਲੇ ਤੇ, ਵਿੱਥ ਤੇ, ਨਜ਼ਦੀਕ ਦਾ ਉਲਟਾ । ੬੩੯.੧,੪
ਦੂਰਹੁ—ਦੂਰ ਵਾਲੇ, ਪਰ੍ਹੇ ਵਾਲੇ, ਦੇਖੋ 'ਦੂਰ' । ੫੦੭.੧
ਦੂਰੰਤਰਿ—(ਸੰ. ਦੂਰਾਨ੍ਤਰ) ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ । ੫੦੭.੪
ਦੂਰਿ—ਪਰ੍ਹੇ, ਹੱਟਣ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਦੇਖੋ 'ਦੂਰ' । ੩੬੦.੨
ਦੇ—ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕ, ਦੇ ਕੇ, ਦੇ ਕਰਕੇ । ੬੨੮.੪, ੬੭੪.੩[2]
ਦੇਸ—(ਸੰ. ਦੇਸ਼) ਮੁਲਕ, ਰਾਜ, ਭੂਗੋਲ ਦਾ ਕੋਈ ਭਾਗ, ਇਲਾਕਾ । ੪੧੧.੩, ੪੧੮.੨, ੪੩੯.੧, ੪੭੫.੧
ਦੇਸ ਭੋਗਤਾ—ਦੇਸ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ, ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਜ਼ਾਗੀਰਦਾਰ । ੩੧੦.੩
ਦੇਕੈ—ਦੇਕੇ, ਦੇ ਕਰਕੇ । ੬੦੨.੨
ਦੇਹ)— (ਸੰ. ਦੇਹ) ਸਰੀਰ, ਤਨ । ੧੪.੪, ੧੮.੧, ੪੩.੧, ੬੪.੪, ੧੧੫.੧,
ਦੇਹੀ) ੧੧੬.੪, ੧੧੭.੪, ੧੨੧.੧, ੧੩੨.੧, ੨੦੦.੧, ੨੦੧.੧, ੨੬੦.੧, ੨੬੨.੪, ੨੬੩.੪, ੨੭੨.੩, ੨੮੩.੪, ੩੨੫.੪, ੩੨੯.੪, ੩੩੮.੧, ੪੪੩.੨, ੪੮੮.੩, ੫੩੩.੪, ੫੯੭.੪, ੬੨੫.੩/੨੦੧.੨, ੨੩੯.੪, ੨੮੯.੧, ੩੬੫.੧, ੪੪੬.੩, ੫੪੬.੨
ਦੇਹੁ—ਦਿਉ, ਦੇਵੋ । ੬੨੭.੨

ਦੇਖ—(ਸੰ. ਦ੍ਰਕ੍ਸ਼੍) 1. ਤੱਕ ਕੇ, ਦੇਖਕੈ, ਵੇਖਕੇ । ੧੯.੪, ੫੬੦.੩, ੬੦੬.੧
2. ਦੇਖ ਲੈ'ਦਾ, ਤੱਕ ਲੈ'ਦਾ । ੩੬੦.੩
3. ਦੇਖਿਆਂ, ਤੱਕਿਆਂ । ੫੭੦.੧
4. ਦੇਖ ਸਕਦਾ, ਤੱਕ ਸਕਦਾ । ੬੦੦.੧

ਦੇਖਉ—(ਸੰ. ਦ੍ਰਕ੍ਸ਼੍) 1. ਦੇਖਾਂਗਾ, ਦੇਖ ਸਕਾਂਗਾ, ਤੱਕ ਸਕਾਂਗਾ । ੪੦੧.੧
2. ਦੇਖਾਂ, ਤੱਕਾਂ । ੫੭੧.੨

ਦੇਖਹੁ—ਤੱਕੋ, ਵੇਖੋ (ਸੰਬੋਧਨ ਵਾਚੀ) । ੨੦੭.੨

ਦੇਖਕੈ—ਵੇਖਕੇ, ਤੱਕਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਦੇਖ' (1) । ੬੧੬.੪

ਦੇਖਤ—(ਸੰ. ਦ੍ਰਕ੍ਸ਼੍) 1. ਦੇਖਦਿਆਂ, ਤੱਕਦਿਆਂ । ੯.੧, ੪੨੩.੪, ੫੭੦.੨
2. ਵੇਖਕੈ, ਤੱਕਕੇ । ੧੪.੩, ੪੩੪.੧
3. ਦੇਖਦਿਆਂ ਦੇਖਦਿਆਂ ਭਾਵ ਝਟਪਟ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ । ੧੬੩.੩
4. ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਤੱਕਦੇ ਹਨ/ਦੇਖਦਾ ਹੈ/ਦੇਖਦੀਆਂ ਹਨ । ੧੮੬.੨, ੩੩੦.੧, ੫੦੮.੧, ੫੮੦.੩, ੫੮੬.੩, ੬੧੩.੪
5. ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ, ਤੱਕਦਿਆਂ ਸਾਰ । ੪੬੩.੩
6. ਦਿਖਦਾ ਹੈ, ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੫੫੮.੩
7. ਦੇਖਦਾ, ਤੱਕਦਾ । ੬੨੨.੧

ਦੇਖਨ—ਵੇਖਣ ਲਈ, ਤੱਕਣ ਲਈ । ੪੩੧.੧

ਦੇਖਬੋ)— (ਸੰ. ਦ੍ਰਕ੍ਸ਼੍) ਦੇਖਣਾ, ਤੱਕਣਾ, ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੧੪੦.੨, ੨੦੬.੧/
ਦੇਖਯੋ) ੬੨੨.੧

ਦੇਖਿ—1. ਦੇਖਕੇ, ਤੱਕਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਦੇਖ' (1) । ੧੬੦.੧, ੨੦੭.੨, ੩੫੫.੧, ੩੬੭.੨, ੩੬੭ ੨, ੩, ੩੬੬.੧, ੪੧੨.੧, ੪੨੦.੧[2], ੪੨੨.੪, ੪੪੦.੧, ੫੩੬.੧, ੫੫੧.੧, ੫੬੬.੨[2], ੬੧੬.੩, ੬੬੬.੧
2. ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਕਦਾ ਹੈ । ੨੦੮.੧
3. ਦੇਖਕੇ, ਭਾਵ ਜਾਣਕੇ, ਸਮਝਕੇ । ੩੨੩.੧, ੪੫੮.੧
4. ਦੇਖਕੇ, ਭਾਵ ਸਹਿ ਕੇ, ਸਹਾਰਕੇ । ੪੧੬.੪

ਦੇਖਿਓ—1. ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਤੱਕਿਆ ਹੈ । ੧੦੦.੪, ੧੬੭.੨, ੫੪੧.੧[2]
2. ਦੇਖਣਾ, ਤੱਕਣਾ, ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੧੭੨.੧, ੪੫੨.੧, ੪੬੬.੧, ੫੦੮.੧

ਦੇਖੀਅਤ)—1. ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਤੱਕੀਦਾ ਹੈ/ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ, ਤੱਕੀਦੇ ਹਨ/ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ,
ਦੇਖੀਅਤਿ) ਤੱਕੀਦੀ ਹੈ । ੧੧੦.੩, ੧੧੭.੧, ੨੪੫.੪, ੩੫੨.੧, ੪੭੮.੨, ੫੧੨.੧, ੬੪੪.੧/—
2. ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ । ੧੮੬.੨/—
3. ਦੇਖਦੇ, ਤੱਕਦੇ, ਭਾਵ ਸਮਝਦੇ, ਪਹਿਚਾਣਦੇ । —/੧੬੬.੨
4. ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ/ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । —/੪੮੬.੨, ੪੬੬.੧,੨

ਦੇਖੀਐ—1. ਵੇਖ ਸਕਦਾ, ਭਾਵ ਸਮਝ ਸਕਦਾ, ਪਹਿਚਾਣ ਸਕਦਾ । ੧੨.੧
2. ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਤੱਕਿਆ ਹੈ । ੧੬੭.੧
3. ਵੇਖੀਏ, ਤੱਕੀਏ । ੨੦੬.੧
4. ਦਿਸਦਾ, ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ/ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ੩੧੨,੨, ੩੬੬.੨, ੫੭੪.੧, ੫੮੬.੨, ੬੪੩.੩, ੬੪੪.੧

ਦੇਖੈ)— 1. ਦੇਖਣ ਦੁਆਰਾ, ਤੱਕਣ ਸਾਹੀਂ, ਵੇਖਣ ਨਾਲ । ੧੭.੨/੪੬੭.੧

ਦੇਖੈ)

2. ਦੇਖਣੈ, ਤੱਕਣੈ, ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੨੦.੧/—

3. ਦੇਖਿਆ, ਤੱਕਿਆ, ਭਾਵ ਸਮਝਿਆ, ਪਹਿਚਾਣਿਆ । ੩੦.੩/—

4. ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤੱਕਦਾ ਹੈ । ੧੫੨.੧, ੨੨੬.੧, ੩੯੧.੩/੬੯੯.੩, ੯੬੬.੩, ੧੦੮.੩, ੨੧੪.੧, ੨੩੫.੪, ੨੭੬.੩, ੩੦੧.੧, ੩੦੫.੧[3], ੪੫੪.੨, ੪੬੨.੨

5. — /ਦੇਖੈਗਾ । ੩੬੭.੧

6. /—ਦੇਖਕੇ, ਤੱਕਕੇ । ੪੦੨.੩

7. ਦੇਖ ਸਕਦਾ । —/੪੭੪.੧

8. ਵੇਖੀਏ, ਤੱਕੀਏ । —/੬੪੪.੧

ਦੇਖੁ—ਵੇਖ, ਤੱਕ (ਸੰਬੋਧਨਵਾਚੀ) । ੨੭੪.੨, ੪੨੫.੧

ਦੇਤ— 1. ਦਿੰਦਾ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ/ਦਿੰਦੀ ਹੈ/ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ) । ੧੧੧.੩, ੨੨੧.੧, ੨੩੮.੨, ੩੧੧.੩, ੩੨੬.੧, ੨, ੩੫੮.੪, ੩੭੩.੧, ੪੦੬.੨, ੪੧੪.੨, ੪੪੪.੨, ੪੫੧.੩, ੪, ੪੫੬ ੪, ੪੬੧.੧, ੪੬੪.੩, ੬੧੮.੧, ੩, ੬੨੬.੨, ੬੩੮.੨

2. ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ । ੩੧੧.੩, ੩੭੩.੧, ੪੧੬.੩, ੫੬੩.੨, ੫੮੧.੨, ੫੬੬.੧, ੫੬੭.੧, ੬੦੫.੧

3. ਦਿਤਿਆਂ, ਲਗਾਇਆਂ । ੩੬੪.੩

4. ਦੇਣਗੇ, ਭਾਵ ਵਿਆਹਣਗੇ । ੪੫੦.੧

5. ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ । ੫੨੪.੪

ਦੇਤ ਲੇਤ—ਦੇਣਾ ਲੈਣਾ । ੬੧੮.੪

ਦੇਤਿ— 1. ਦਿੰਦੀਆਂ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ । ੫੭੫.੨

2. ਦੇ ਦਿੰਦਾ । ੬੧੧.੨

ਦੇਨ—ਦੇਣਹਾਰਾ, ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੬੩.੪

ਦੇਵ—(ਸੰ. ਦੇਵ) 1. ਦੇਵਤੇ, ਸੁਰ, ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਸਰ ਆਤਮਾਵਾਂ । ੨.੫, ੩੦.੪, ੭੨.੧, ੧੮੩.੨, ੧੬੨.੩, ੩੦੪.੩, ੩੩੬.੨, ੩੪੧.੩, ੪੪੧.੪, ੪੪੨.੪, ੪੪੩.੪, ੪੪੫.੪, ੪੪੬.੪, ੪੪੬.੩, ੪੫੧.੪, ੪੫੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੫੩.੧, ੨, ੩, ੪੫੪.੪, ੪੫੬.੪, ੪੫੬.੪, ੪੬੦.੪, ੪੬੩.੪, ੪੬੫.੪, ੪੬੬.੪ ੪੬੭.੪, ੪੭੦.੪, ੪੭੧.੩, ੪੭੨.੪, ੪੭੩.੪, ੪੭੫.੪, ੪੭੭.੪, ੪੭੮.੩, ੪੮੦.੪, ੪੮੧.੪, ੪੮੨.੩, ੪੮੩.੪, ੪੮੬.੧, ੪੮੭.੧, ੪੮੮.੩, ੪੮੬.੩, ੪੬੧.੨, ੪, ੪੬੨.੪

2. ਆਦਰ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦ । ੮੩.੧, ੪੪੪.੪, ੪੮੬.੩

3. ਪਰਮਾਤਮਾ, ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ । ੩੦੪.੧, ੩, ੩੬੭.੩, ੬੨੪.੪, ੬੫੩.੪, ੬੬੫.੪

4. ਦੇਵ-ਮੰਦਰ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੂਜਾ ਸਥਲ । ੩੬੬.੧, ੪੪੭.੨

5. ਸੁਰਜ ਦੇਵਤਾ । ੪੦੭.੧

ਦੇਵਸਥਲ—(ਸੰ. ਦੇਵ + ਸ੍ਥਲਮ੍) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਮੰਦਰ । ੪੧੬.੩, ੪੬੨.੩

ਦੇਵਸਥਾਨ—(ਸੰ. ਦੇਵਸ੍ਥਾਨ) ਦੇਵ ਮੰਦਰ । ੪੪੯.੪

ਦੇਵਦਾਸ—(ਸੰ. ਦੇਵਦਾਸ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ । ੪੪੫.੪

ਦੇਵਪੁਰੀ—(ਸੰ. ਦੇਵਧੂਰੀ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੁਰੀ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਨਗਰੀ ਭਾਵ ਸਵਰਗ। ੪੨੨.੨

ਦੇਵਰ—(ਸੰ. ਦੇਵਰ) ਦਿਉਰ, ਪਤੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ। ੩੯੫.੨

ਦੇਵਾਧਿਦੇਵ—ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਦੇਵਤੇ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਵਾਮੀ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ। ੧੪੩.੪

ਦੇਵੀ—(ਸੰ. ਦੇਵੀ) ਦੇਵਪਤਨੀ, ਪੂਜਣਯੋਗ ਕਾਲਪਨਿਕ ਮਾਦਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਦੁਰਗਾ, ਭਵਾਨੀ ਆਦਿ। ੨.੫, ੩੦.੪, ੭੨.੧, ੩੩੬.੨, ੩੪੧.੩, ੪੮੨.੩

ਦੈ—1. ਦੇ ਕੇ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ)। ੧੬.੨

2. ਦਿੰਦਾ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ/ਦਿੰਦੀਆਂ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ। ੪੧.੩, ੧੨੬.੧, ੧੪੪.੪

3. ਦੇਕੇ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ। ੮੩.੨, ੨੦੮.੧, ੩੨੪.੧, ੩੪੮.੪, ੫੧੦.੪

4. ਦਿੱਤਾ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ੨੦੫.੩, ੨੬੫.੨

5. ਫੇਰਕੇ, (ਭਾਵ)। ੩੪੭.੧

6. ਲਗਾਕੇ, (ਭਾਵ)। ੩੪੭.੧

7. ਪਹਿਨਕੇ, (ਭਾਵ)। ੩੪੭.੨

8. ਦੇਵੇ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ)। ੬੬੪.੪

ਦੈਤ—(ਸੰ. ਦੈਤ੍ਯ) ਦਾਨਵ, ਦਿਉ, ਰਾਖਸ਼, ਦੇਵਤੇ ਤੋਂ ਉਲਟ। ੪੦੭.੧

ਦੈ ਦੈ—ਦੇ ਦੇ ਕੇ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਕਰ ਕੇ। ੩੭੦.੧

ਦੈਨ—ਦੇਣਾ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ। ੪੫੪.੪

ਦੈਨਹਾਰੀ—ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੩੬੩.੩[੨]

ਦੋਊ—ਦੋਨੋਂ, ਦੋਵੇਂ। ੨੬੨.੩, ੩੦੦.੪, ੪੬੫.੩, ੬੦੩.੪

ਦੋਇ—1. ਭਿੰਨ, ਅਲਗ (ਭਾਵ)। ੭.੨, ੪, ੫

2. ਦੋ। ੧੨੨.੪, ੨੨੮.੨, ੨੨੬.੧, ੪੬੭.੧, ੨, ੩[੪]

3. ਦੋਨੋਂ, ਦੋਵੇਂ, ਦੋਨਾਂ। ੧੮੬.੨

ਦੋਇ ਟੂਕ—ਦੋ ਟੋਟੇ। ੫੭੩.੩

ਦੋਸੁ—(ਸੰ. ਦੋਸ਼) ਕਸੂਰ, ਅਪਰਾਧ। ੫੪੫.੩

ਦੋਖ)— (ਸੰ. ਦੋਸ਼) 1. ਔਗੁਣ, ਦੋਸ਼, ਐਬ, ਬੁਰਿਆਈਆਂ। ੧੬੮.੪, ੨੧੬.੩,

ਦੋਖਨ) ੨੫੬.੩, ੨੮੭.੨, ੩੨੩.੩, ੩੨੪.੧, ੩੮੮.੪, ੩੬੬.੧, ੪੪੪.੨, ੪੭੫.੪, ੫੭੨.੩, ੫੭੭.੪/੩੬੪.੪

2. ਕਸ਼ਟ, ਪੀੜਾ। ੬੭੫.੨/—

ਦੋਖੀ—(ਸੰ. ਦੋਸ਼ਿਨ੍) ਦੋਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਜਾਂ ਐਬ ਹੋਣ। ੩੦੭.੩, ੩੦੮.੧, ੪, ੪੬੩.੪, ੫੨੧.੪

2. ਦੋਸ਼ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ, ਨਿੰਦਕ। ੩੨੬.੪, ੩੩੨.੪, ੪੨੬.੪

ਦੋਖੁ—ਦੁਸ਼ਣ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਦੋਖ'। ੧੬੧.੪

ਦੋਨੋ—ਦੋਵੇਂ, । ੫੫੫.੪, ੫੬੬.੩, ੫੬੭.੨

ਦੌਰਯੋ—ਦੌੜਦਾ ਹੋਇਆ, ਭੱਜਦਾ ਹੋਇਆ, ਤੇਜ਼ ਗਤੀ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ। ੬੧੦.੨

ਦ੍ਰਵੀਭੂਤ—(ਸੰ. ਦ੍ਰਵੀਭੂਤ) ਪਸੀਜਿਆ ਹੋਇਆ, ਦਇਆ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ। ੧੭੭.੩

ਦ੍ਵਾਰ)— (ਸੰ. ਦ੍ਵਾਰ) ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਦੁਆਰ, ਬੂਹਾ। ੫੬੫.੨/੫੭੫.੪

ਦ੍ਵਾਰਿ)

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ—(ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ) 1. ਨਿਗਾਹ, ਨਜ਼ਰ । ੫੩.੨, ੬੦.੩, ੬੨.੨, ੪੬੬.੧, ੫੭੬.੩, ੬੬੭.੨/੧੩.੨, ੪੫.੧[3], ੫੦.੧, ੬੩.੧, ੭੩.੩, ੪੫.੨, ੬੨.੩, ੬੬.੨, ੬੬.੩, ੧੧੦.੩, ੧੫੩.੧, ੧੭੫.੧[3], ੧੬੪.੨, ੧੬੮.੨, ੨੦੮.੧, ੨੧੧.੨, ੨੩੨.੨, ੨੫੨.੧, ੨੫੪.੨, ੨੬੩.੨[3], ੨੬੫.੪, ੨੬੬.੧, ੨੭੮.੧, ੨੭੬.੧[3], ੨੮੪.੪, ੨੮੬.੧, ੪, ੨੬੩.੨, ੨੬੬.੧, ੩੦੧.੧, ੩੦੬.੨, ੩੧੪.੧, ੨[3], ੩, ੩੨੭.੩, ੫੦੦.੨, ੫੨੬.੩, ੫੪੧.੧

2. ਅੱਖ, ਨੇਤਰ । ੭੩.੩, ੧੪੦.੨, ੧੪੬.੩, ੧੫੨.੧, ੧੬੬.੨, ੨੦੬.੧, ੨੪੩.੨, ੩੪੨.੩[3]

3. ਦੈਵੀ ਨਜ਼ਰ । ੪੮੮.੩

4. ਨਜ਼ਰ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ ਲਗਾ ਕੇ ਧਿਆਨ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੫੩੧.੪

5. ਅੰਦਰਲੀ ਨਜ਼ਰ, ਆਂਤਰਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ । ੫੪੧.੪

ਦ੍ਰਿਸਟਾਂਤ—(ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ + ਅਨ੍ਤ) ਅੰਤ ਤਕ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਦੂਰ ਤਕ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ । ੨੮੬.੧

ਦ੍ਰਿਸਟਾਂਤੁ—ਉਦਾਹਰਣ, ਮਿਸਾਲ । ੧੩੪.੪

ਦ੍ਰਿਸਟਿ—ਨਿਗਾਹ, ਨਜ਼ਰ, ਦੇਖੋ 'ਦ੍ਰਿਸਟ' (1) । ੪.੧, ੩, ੮, ੮.੬

ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਚਰਮ—ਚੰਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਚਰਮ ਦ੍ਰਿਸਟਿ' । ੪੮੮.੩

ਦ੍ਰਿਗ—ਅੱਖਾਂ, ਨੇਤਰ । ੪੫.੧, ੫੩.੪, ੬੫.੨, ੧੧੫.੧, ੧੫੩.੧, ੧੭੩.੨, ੨੨੬.੧, ੨੭੬.੧, ੨੮੪.੨, ੨੬੫.੨, ੩੩੫.੨, ੩੪੭.੨, ੫੦੮.੧, ੬੨੨.੧

ਦ੍ਰਿਗਨ—1. ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ । ੨੦੩.੧

2. ਅੱਖਾਂ, ਨੇਤਰ । ੩੫੨.੧, ੩੬੭.੧, ੪੨੦.੧, ੬੨੨.੧

3. ਅੱਖਾਂ ਦੁਆਰਾ । ੪੦੧.੧

ਦ੍ਰਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟਿ—ਦੈਵੀ ਨਜ਼ਰ, ਦੇਖੋ 'ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟ' । ੧੧੫.੧

ਦ੍ਰਿੜ—(ਸੰ. ਦ੍ਰਿਢ਼) ਪੱਕੀ/ਪੱਕਾ, ਸਥਾਈ, ਸਥਿਰ । ੩੧੭.੪, ੩੨੮.੧

ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ— ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਨਾ, ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ, ਸਥਿਰ ਕਰਨਾ । ੩੦.੨

ਦ੍ਰਿਜ—(ਸੰ. ਦ੍ਵਿਜ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੁਲ ਵਿਚ ਜਨਮਿਆ ਹੋਇਆ । ੫੭੨.੩

ਦ੍ਰੁਸਟ—(ਸੰ. ਦੁਸ਼੍ਟ) ਪਾਪੀ, ਬਦਮਾਸ਼, ਭੈੜੇ ਆਚਰਣ ਵਾਲੇ । ੧੬੪.੨

ਦ੍ਰੁਗੰਧ—(ਸੰ. ਦੁਰ੍ਗਨ੍ਧ) 1. ਬਦਬੂਦਾਰ, ਭੈੜੀ ਗੰਧ ਵਾਲਾ । ੭੯.੨

2. ਬਦਬੂ, ਭੈੜੀ ਗੰਧ । ੧੭੬.੩

3. ਗੰਦਗੀ (ਭਾਵ) । ੫੧੨.੩

ਦ੍ਰੁਮ)— (ਸੰ. ਦ੍ਰੁਮ) ਦਰਖਤ, ਬਿਰਖ । ੬.੧.੩, ੮੩.੨, ੮੪.੨, ੩੦੭.੧, ੩੫੧.੨,

ਦ੍ਰੂਮੁ) ੩੬੧.੩, ੪੫੯.੧, ੬੬੭.੧, ੫੦੩.੩, ੫੦੭.੧, ੫੧੬.੨, ੫੩੨.੧, ੫੫੯.੩, ੫੬੪.੨, ੫੮੬.੨, ੫੬੨.੩, ੬੦੩.੧, ੬੩੬.੧/੨੭੬.੪

ਦ੍ਰੋਹ—(ਸੰ. ਦ੍ਰੋਹ) ਛਲ, ਕਪਟ, ਫਰੇਬ । ੧੦੭.੧,੪, ੧੩੨.੪, ੧੭੭.੩, ੨੪੦.੩, ੨੬੨.੪, ੩੦੭.੪, ੪੮੬.੩, ੫੨੧.੨

ਦ੍ਰੋਹਈ—(ਸੰ. ਦ੍ਰੋਹਿਨ੍) ਕਪਟੀ, ਫਰੇਬੀ, ਦ੍ਰੋਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੨੪੦.੩

ਦ੍ਰੋਹੁ— ਛਲ, ਦਗਾ, ਦੇਖੋ 'ਦ੍ਰੋਹ' । ੨੨੧.੪

ਦ੍ਰੋਪਤੀ—(ਸੰ. ਦ੍ਰੌਪਦੀ) ਰਾਜਾ ਦਰੁੱਪਦ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ । ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇੰਦਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸ਼ਚੀ ਹੀ ਸੀ । ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਸੀ । ਇਹ

ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਮਾਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਦਰੌਪਦੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਦਰੌਪਦੀ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਤੀਬਰਤਾ ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਹਿਲਿਆ, ਸੀਤਾ, ਤਾਰਾ, ਮੰਦੋਦਰੀ ਤੇ ਦਰੌਪਦੀ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪੩੫.੧

ਧ

ਧਉ – 1. ਨਾਲ, ਦੁਆਰਾ, ਤੋਂ, ਸੇ (ਪ੍ਰਤਯ) । ੪੦੦.੧

2. ਨੂੰ । ੬੨੩.੧[3]

3. ਸੰਸ਼ਾਤਮਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੁਕਤ ਇਕ ਅਵਯ, ਭਲਾ । ੬੨੩.੨

ਧਸਾਇ—ਧਸਾ ਕੇ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਧੱਕ ਕੇ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੫੩੫.੩, ੬੦੬.੩

ਧੰਧ—ਧੰਦੇ, ਖਖੇੜੇ । ੨੩੪.੪, ੪੬੫.੪

ਧੰਨ—(ਸੰ. ਧਨ੍ਯ. ਪ੍ਰਾ. ਧਣ੍ਣ) 1. ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ, ਵਡਿਆਉਣ ਯੋਗ । ੧੧੯.੪

2. ਭਾਗਸ਼ੀਲ, ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ । ੬੫੨.੧

ਧਨ—(ਸੰ. ਧਨ) ਦੌਲਤ, ਕੀਮਤੀ ਪਦਾਰਥ, ਰੁਪਿਆ ਪੈਸਾ । ੬੧.੩, ੧੦੦.੪, ੨੩੫.੧, ੨੪੪.੩, ੨੬੨.੩, ੩੩੪ ੨, ੩੮੭.੨, ੪੮੧.੨, ੪, ੪੮੩.੧, ੪੬੦.੪, ੫੦੬.੪, ੫੧੩.੪, ੫੨੧.੧, ੫੨੨.੪, ੫੩੬.੪, ੫੪੭.੪, ੫੮੪.੪, ੬੪੧.੪, ੬੪੬ ੪

ਧਨਖ—(ਸੰ. ਧਨੁਸ੍) ਧਨੁਸ਼, ਕਮਾਨ, ਚਾਪ, ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ । ੩੬੧.੧

ਧਨਖਧਾਰੀ—(ਸੰ. ਧਨੁਸ੍ਧਾਰਿਨ੍) ਧਨੁਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਯੋਧਾ । ੪੫੫ ੩

ਧਨਿ—1 ਵਡਿਆਈ ਯੋਗ, ਸੋਭਾ ਯੋਗ, ਦੇਖੋ 'ਧੰਨ' । ੧੪.੪, ੧੪੬.੧[3], ੨੧੨.੪, ੩੪੫ ੪, ੪੬੮.੨

2. ਉਪਮਾ, ਵਡਿਆਈ । ੭੦.੧[2]

ਧਨੁ—ਦੌਲਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਧਨ' । ੬੦੨.੪

ਧਨੁਖ—ਕਮਾਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਧਨਖ' । ੬੧੦.੧, ੬੩੦.੧

ਧਯਾਨ—(ਸੰ. ਧ੍ਯਾਨ) 1. ਨੀਝ, ਇਕ ਚਿਤ ਹੋਕੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੫੬੦.੩

2. ਸਿਮਰਨ, ਚਿੰਤਨ । ੬੦੮.੪, ੬੧੩.੩, ੬੫੬.੧, ੬੬੬.੧, ੪, ੬੭੦.੧

3. ਸਮਾਧੀ, ਭਾਵ ਬਾਹਰਲੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ । ੬੪੧ ੨

4. ਧਿਆਨ ਦੁਆਰਾ, ਚਿੰਤਨ ਦੁਆਰਾ । ੬੪੭.੨

ਧਰ—(ਸੰ. ਧਰਾ) ਧਰਤੀ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਜ਼ਮੀਨ । ੧੬੮.੩, ੫੪੮.੨, ੫੫੫.੩

ਧਰਤ—(ਸੰ. ਧਰਣ) 1. ਰਖਦਾ ਹੈ/ਰਖਦੀ ਹੈ । ੩੮੮.੨, ੫੩੧.੨, ੫੩੬.੧

2. ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ/ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ । ੪੮੬.੨, ੫੬੬.੩

ਧਰਨ)— (ਸੰ. ਧਰਣ) 1. ਰਖਣਾ, ਟਿਕਾਉਣਾ, ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਭਾਵ।

ਧਰਨਿ) ੧੮.੨/—

2. (ਸੰ. ਧਰਣਿ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਭੂਮੀ, ਧਰਤੀ, ਜ਼ਮੀਨ । ੩੮੧.੧[3], ੫੫੬.੧, ੬੨੪.੨, ੬੭੧.੧/੧੧੦.੨[3]

ਧਰਨੀਧਰ— (ਸੰ. ਧਰਣਿਧਰ) ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ । ੬੭੧.੧

ਧਰਮ—(ਸੰ. ਧਰ੍ਮ) 1. ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ, ਧਰਮਾਤਮ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ । ੪੬.੨, ੩੮੨.੪, ੪੨੨.੩, ੪੮੮.੧

2. ਧਰਮੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੬੦.੩

3. ਧਾਰਮਿਕ ਗੁਣ (ਨਿਆਂ, ਸਚਾਈ, ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਆਦਿ) । ੧੭੭.੨, ੨੪੬.੧, ੨੮੭.੧, ੪੧੬.੪, ੪੧੮.੨, ੬੨੩.੪

4. ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ । ੩੦੪.੩, ੪੦੫.੪, ੫੦੪.੪

5. ਮਰਿਯਾਦਾ, ਪਰੰਪਰਾ । ੩੭੦.੩, ੩੮੦.੧, ੫੫੩ ੩

6. ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਿਯਾਦਾਵਾਂ । ੩੭੬.੪

7. ਧਰਮ ਸਥਾਨ । ੪੪੭.੨

8. ਚਾਰ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥਾਂ (ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਮੋਖ) ਵਿਚੋਂ ਇਕ । ੬੪੬.੨, ੬੫੧.੪, ੬੫੨ ੪, ੬੫੬.੩

ਧਰਮਸਾਲ ਧਰਮਸਾਲਾ)— (ਸੰ. ਧਰ੍ਮਸ਼ਾਲਾ) ਧਰਮ ਸਥਾਨ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਜਿਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹੁ-ਰੀਤੀ ਸੰਪੰਨ ਕੀਤੀ ਜਾਏ । ੫੫੯.੪/੩੩੪.੨, ੩੪੦.੧

ਧਰਮਧੁਜਾ—(ਸੰ. ਧਰ੍ਮਧ੍ਵਜ) ਧਰਮ ਝੰਡਾ, ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਭਾਵ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ, ਧਰਮ ਉੱਚਤਾ ਵਾਲੇ । ੩੪੦.੧

ਧਰਮਰਾਇ—(ਸੰ. ਧਰ੍ਮਰਾਜ੍) ਧਰਮਰਾਜ, ਯਮਰਾਜ, ਯਮਰਾਜ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਹਰਾ, ਕਪੜੇ ਲਾਲ, ਸਵਾਰੀ ਭੈਂਸਾ ਅਤੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਚਿੱਤ੍ਰਗੁਪਤ ਹਨ । ਇਸ ਦੀ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਯਮਪੁਰੀ, ਰਾਜਮਹਲ ਨੂੰ ਕਾਲਿਝੀ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ-ਭੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ੧੬੦.੩, ੬੪੩ ੩

ਧਰਮਾਤਮਾ—(ਸੰ. ਧਰ੍ਮਾਤ੍ਮਨ੍) ਧਰਮੀ, ਜਿਸਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਧਰਮ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨੇਕ ਪੁਰਸ਼ । ੬੪੩.੩

ਧਰਮੁ—ਪਰੰਪਰਾ, ਮਰਿਯਾਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਧਰਮ' (5) । ੩੯੮.੪

ਧਰਿ—1. ਧਰ ਕੇ, ਭਾਵ ਰਖਕੇ, ਟਿਕਾ ਕੇ । ੧੦੨.੧, ੩੪੧.੩, ੬੧੦.੧, ੬੪੬.੩, ੬੫੦.੨

2. ਧਰਤੀ, ਜ਼ਮੀਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਧਰ' । ੬੩੮.੨

ਧਰਿਤ—ਟਿਕਦੀ, ਸਥਿਰ ਰਹਿੰਦੀ । ੩੮੩ ੨

ਧਰੇ ਧਰੈ)— 1. ਧਰਨ ਦੁਆਰਾ, ਟਿਕਾਉਣ ਦੁਆਰਾ (ਧਿਆਨ ਆਦਿ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ) । ੫੨੨ ੨, ੬੪੧.੨/—

2. ਟਿਕਾਉਣ ਦੁਆਰਾ, ਧਾਰਨ ਦੁਆਰਾ (ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਰਖਣ ਤੋਂ ਭਾਵ) । ੪੬੭.੧/—

3. ਧਰਦੀ, ਟਿਕਾਉਂਦੀ, ਰਖਦੀ/ਧਰਦਾ, ਟਿਕਾਉਂਦਾ (ਧਿਆਨ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ) । —/੫੩੩.੪, ੫੬੦ ੩

4. ਧਰਦਾ, ਟਿਕਾਉਂਦਾ (ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਰਖਣ ਤੋਂ ਭਾਵ) । —/੬੭੨.੨

ਧਰੈ—ਧਰਦੀ ਹਾਂ, ਰਖਦੀ ਹਾਂ । ੫੭੧.੪

ਧਾਇ—(ਸੰ. ਧਾਵ੍) ਧਾਅ ਕੇ, ਦੌੜ ਕੇ, ਭੱਜ ਕੇ । ੧੬੭.੧, ੨੨੧.੩, ੪੦੪.੩, ੪੩੮.੨, ੪੬੪.੨, ੪੭੩.੨[3], ੪੯੪.੧, ੫੫੫.੩, ੫੭੬.੩[3], ੫੬੪.੨, ੬੦੬.੩, ੬੬੭ ੩[3]

ਧਾਇਓ—(ਸੰ. ਧਾਵਨ) ਜਾਣਾ, ਪਲਾਇਣ ਕਰਨਾ । ੨੫੭.੪, ੪੨੨.੨

ਧਾਇਕੈ—ਦੌੜਕੇ, ਭੱਜਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਧਾਇ' । ੩੪੬.੪, ੫੪੮.੪

ਧਾਈਐ—1. ਧਾਉਂਦਾ, ਜਾਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਧਾਇ' । ੨੨੨.੨, ੫੪੧.੨

2. ਜਾਈਏ, ਭਰਮਣ ਕਰੀਏ, ਫਿਰੀਏ, ਦੇਖੋ 'ਧਾਇ' । ੪੭੨.੪

ਧਾਏ—ਧਾਉਂਦਾ, ਦੌੜਦਾ, ਜਾਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਧਾਇ' । ੧੬.੩, ੩੩੫.੪

ਧਾਤ ਧਾਤੁ)— (ਸੰ. ਧਾਤੁ) ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ, ਖਾਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਜਿਵੇਂ ਸੋਨਾ, ਲੋਹਾ ਆਦਿ । ੩੬੪.੨, ੩੭੬.੨, ੫੩੮.੧, ੬੦੩.੨/੩੨.੨, ੮੫.੩, ੯੩.੩, ੯੪.੪, ੧੩੩.੩, ੧੬੬.੨, ੩, ੨੭੭.੩, ੪੫੯.੨, ੪੮੯.੨

ਧਾਨ—(ਸੰ. ਧਾਨ੍ਯ) 1. ਅਨਾਜ, ਅੰਨ । ੫੩੭.੨

2. ਚਾਵਲ, ਚੌਲ, ਝੋਨਾ । ੫੧੧.੧

ਧਾਨਹਿ - ਧਾਨ ਨੂੰ, ਅਨਾਜ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ । ੩੫੭.੩

ਧਾਨ-ਪਾਨ—ਬਨਾਸਪਤੀ ਆਦਿ (ਮੁਹਾਵਰਾ) । ੧੬੩.੨, ੨੩੭.੧, ੪੭੬.੧, ੫੯੮.੧

ਧਾਨੁ—ਅਨਾਜ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਧਾਨ'(1) । ੫੩੮.੩

ਧਾਮ ਧਾਮੁ)— (ਸੰ. ਧਾਮਨ੍) ਸਥਾਨ, ਜਗ੍ਹਾ, ਥਾਂ, ਟਿਕਾਣਾ । ੨੫.੪, ੩੬.੪, ੭੭.੩, ੧੨੫.੪, ੧੩੯.੪, ੧੭੮.੩, ੧੭੯.੩, ੧੮੩.੨, ੧੯੦.੨, ੨੫੯.੧, ੨੬੬.੪, ੨੯੦.੪/੩੫੭.੪

2. ਘਰ, ਨਿਵਾਸ-ਸਥਾਨ । ੧੦੦.੪, ੧੦੬.੩, ੧੨੦.੧, ੪੮੧.੨, ੪. ੪੮੩.੧, ੬੨੯.੪, ੬੪੨.੧/—

3. ਅਵਸਥਾ, ਦਿਸ਼ਾ । ੧੩੧.੪/—

ਧਾਰ—(ਸੰ. ਧਾਰ) 1. ਤਤੀਹਰੀ, ਧਰਾਲ, ਕਿਸੇ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਡਿਗਣ ਜਾ ਵਹਿਣ ਦੀ ਤਾਰ । ੧੦.੪ (ਭਾਵ), ੧੧.੪, ੨੮.੩, ੨੯.੪, ੪੮.੩. ੫੯.੪, ੭੭.੩, ੧੨੮.੪, ੧੭੨.੨, ੨੪੮.੨, ੨੪੩.੨, ੨੮੫.੪, ੨੯੧.੩, ੩੫੩.੩

2. ਧਾਰਿਆ ਹੈ, ਅਪਨਾਇਆ ਹੈ । ੩੮.੧, ੩੪੭.੪

3. ਧਾਰਨਾ, ਟਿਕਾਉਣਾ (ਧਿਆਨ ਆਦਿ) । ੧੪੬.੧

4. ਚਾਹ, ਭਾਵ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚਿਲਾਉਣਾ । ੩੦੮.੩

5. ਧਾਰੇ, ਅਪਨਾਵੇ । ੩੪੭.੪

6. ਧਾਰਦਾ ਹੈ, ਟਿਕਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਧਿਆਨ ਆਦਿ) । ੩੬੭.੧

7. ਗਹਿਰਾਈ, ਡੂੰਘਾਈ । ੪੭੩.੩

8. ਧਾਰਕੇ, ਅਪਨਾਕੇ । ੫੨੭.੨, ੬੧੫.੩

ਧਾਰਨ—(ਸੰ. ਧਾਰਣ) ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ, ਅਪਨਾਉਣਾ, ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ । ੩੦.੩

ਧਾਰਨੀਕ—ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਯੋਗ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ, ਅਪਨਾਉਣ ਯੋਗ । ੧੫੬.੨

ਧਾਰਾ -(ਸੰ. ਧਾਰਾ) 1. ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਚੱਟੀ, ਉਚਾਣ । ੨੫੫.੨

2. ਸਮੂਹ, ਬੌਹਲ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ (ਅਨਾਜ) । ੫੩੮.੩

ਧਾਰਿ—1. ਧਾਰਕੇ, ਭਾਵ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ, ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ । ੩੫.੧, ੧੨੧.੧, ੧੬੫.੧

2. ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ, ਅਪਨਾਉਣ ਕਰਕੇ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਕਰਕੇ । ੧੬੩.੩, ੧੬੪.੨

3. ਧਾਰਕੇ, ਟਿਕਾਕੇ, (ਧਿਆਨ ਆਦਿ) । ੨੪੦.੨, ੨੫੨.੧, ੨੬੧.੨, ੨੮੩.੪, ੫੦੩.੧, ੬੬੬.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

4. ਧਰਨਾ, ਟਿਕਾਉਣਾ, ਰਖਣਾ (ਕੋਈ ਸਥੂਲ ਵਸਤੂ ਆਦਿ)। ੪੩੪.੪, ੪੬੭.੨, ੫੭੬.੨

5. ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ, ਅਪਨਾ ਲੈਂਦਾ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ। ੪੬੯.੨

6. ਧਾਰਕੇ, ਪਹਿਨਕੇ। ੫੭੧.੪, ੬੩੫.੪, ੬੩੬.੩

ਧਾਰਿਓ— ਧਾਰਦੀ, ਟਿਕਾਉਂਦੀ, ਰੱਖਦੀ। ੩੭੯.੧

ਧਾਰੀ—(ਸੰ. ਧਾਰਿਨ੍) 1. ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੀ। ੨੪.੧, ੫੪.੩, ੨੧੨.੧, ੩੩੪.੪

2. ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ, ਅਪਨਾਈ/ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ, ਅਪਨਾਇਆ। ੨੬੧.੧

3. ਟਿਕਾਈ, ਰੱਖੀ। ੫੫੬.੧, ੬੨੪.੨

ਧਾਰੀਅਤ— ਧਾਰੀਦਾ, ਟਿਕਾਈਦਾ, ਵਸਾਈਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਧਾਰੀ'। ੬੨੬.੩

ਧਾਰੇ 1. ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ, ਭਾਵ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ। ੧੬੧ ੩

2. ਧਰਦਾ, ਟਿਕਾਉਂਦਾ, ਰੱਖਦਾ। ੪੩੯.੧

3. ਧਾਰ ਜਿਹਾ। ੬੪੭.੨

ਧਾਵਈ)— (ਸੰ. ਧਾਕ੍) 1. ਦੌੜਦਾ, ਭੱਜਦਾ/ਦੌੜਦੀਆਂ ਭੱਜਦੀਆਂ। ੧੫.੪,
ਧਾਵਹੀ) ੨੦.੩, ੧੦੫.੧, ੧੪੮.੪, ੨੩੫.੪/੨੧੮.੧, ੨੭੪.੩, ੩੨੪.੨ (ਭਾਵ ਉਲਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ)

2. ਦੌੜਕੇ, ਭੱਜਕੇ। ੩੧੩.੧/—

ਧਾਵਤ—(ਸੰ. ਧਾਕ੍) 1. ਦੌੜਦੇ ਹੋਏ, ਭੱਜਦੇ ਹੋਏ। ੬੧.੧, ੭੮.੪, ੮੨.੩, ੨੫੯.੧, ੨੮੧.੧, ੧੮੩.੩, ੫੪੭.੪

2. ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਭੱਜਦਾ ਹੈ। ੨੩੩.੩, ੩੯੧.੪

ਧਾਵਰੀਨ—ਦੌੜਨ ਵਾਲੀਆਂ, ਭਾਵ ਦਾਸੀਆਂ। ੩੪੬.੪

ਧਾਵੈ—(ਸੰ. ਧਾਕ੍) 1. ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਭੱਜਦਾ ਹੈ/ਦੌੜਦੇ ਹਨ, ਭੱਜਦੇ ਹਨ/ਦੌੜਦੀ ਹੈ, ਭੱਜਦੀ ਹੈ। ੨੩੦.੩, ੨੩੫.੧, ੩੪੯.੪, ੩੬੬.੧, ੪੦੬.੪, ੪੬੧.੪, ੫੦੮.੩, ੫੭੮.੩, ੬੧੦.੩

2. ਜਾਵੈ। ੫੧੧.੨

ਧਿਆਨ—(ਸੰ. ध्यान) 1. ਯਾਦ, ਚੇਤਾ, ਸਿਮਰਤੀ। ੬.੨[੯], ੧੨.੪. ੧੮.੪, ੧੯.੧, ੪, ੨੧.੧, ੩੪.੨, ੧੪੬.੧, ੨੦੩.੧, ੨੧੧.੨. ੨੬੩.੨, ੨੬੫.੨, ੩੪੧.੩

2. ਖ਼ਿਆਲ, ਤਵੱਜੋ। ੧੨.੧, ੬੦ ੩, ੧੦੫.੨, ੪੧੩.੩, ੪੬੦.੪. ੫੦੩.੪

3. ਸਿਮਰਨ, ਧਿਆਨ ਧਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਯਾਦ ਕਰਨਾ, ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ, ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ। ੧੩ ੨, ੨੨.੧, ੩੪.੨, ੪੫.੧, ੩, ੫੦.੧, ੨. ੫੧.੧, ੫੫.੩, ੪, ੬੦.੩, ੬੩.੧, ੬੪.੨, ੬੫.੨, ੭੩.੨, ੭੬.੪, ੮੧.੨, ੮੨.੧, ੬੦.੩, ੬੭.੧, ੨, ੬੬.੨, ੧੦੨.੧, ੪, ੧੦੬ ੨, ੪, ੧੧੫.੧. ੧੧੬.੩, ੧੨੫.੨, ੧੩੩.੧, ੧੩੫.੧, ੧੩੮.੧ ੨, ੧੪੨.੧, ੧੪੫.੪, ੧੪੬.੧. ੧੪੮.੧. ੧੫੧.੨, ੩, ੪, ੧੮੩.੧, ੨੧੧.੪, ੨੧੩.੪, ੨੧੪.੧, ੪, ੨੧੫.੨, ੨੨੬.੪, ੨੨੭.੨. ੨੪੨.੪. ੨੪੩.੩, ੨੪੭.੪, ੨੫੨.੧, ੨੬੦.੨, ੨੬੧.੨. ੨੬੬.੧, ੨੭੮.੧, ੨੭੬.੧, ੨੮੧.੪, ੩੦੦.੨, ੩੦੫.੪, ੩੦੬.੨, ੩੧੨.੪, ੩੧੬.੧, ੩੨੦.੪, ੩੨੧.੩, ੩੨੨.੧, ੪, ੩੨੮.੧, ੩੩੬.੩, ੩੫੪.੪, ੩੫੬.੪, ੩੬੭.੧, ੩੭੬ ੪, ੩੬੬.੨, ੪੦੧.੪. ੪੧੨.੪, ੪੩੨.੧, ੪੩੩.੨, ੪੬੬.੧, ੪੭੪.੪, ੪੮੨.੪, ੪੮੬.੧, ੪੬੨.੧, ੪੬੬.੪, ੫੧੦.੪, ੫੧੫.੪, ੫੧੬.੩, ੫੩੪.੪, ੫੪੦.੩, ੫੪੧.੪, ੫੬੬.੩

4. ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ, ਯਾਦ ਕਰਨ ਰਾਹੀਂ । ੧੪ ੨, ੧੮.੧, ੩੬.੨, ੪੩.੧, ੩, ੫੦.੪, ੬੮.੪, ੨੬੮.੧

5. ਯੋਗ ਮੱਤ ਦੇ ਅੱਠਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅੰਗ, ਯੋਗ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮਨ ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਆਕੇ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੩੦.੩, ੪੨.੨[3], ੧੬੨.੨, ੨੫੫.੩, ੫੩੧.੪, ੫੪੩.੨

6. ਸਿਮਰਨ (ਕਰਮਕਾਂਡੀ, ਦਿਖਾਵੇ ਵਾਲਾ) । ੮੬.੨, ੧੪੩.੩, ੧੬੬.੪, ੨੪੦.੨, ੪੬੦.੩, ੪੬੧.੪, ੫੨੨.੨

7. ਨਿਗਾਹ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਭਾਵ ਵਿਚਾਰ, ਸਮਝ । ੧੦੪.੧, ੧੦੭.੨

8. ਵਿਚਾਰ, ਸਮਝ । ੩੫੮.੧, ੪੩੧.੪, ੫੨੬.੪

9. ਧਿਆਨੀ, ਧਿਆਨ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੪੬੦.੩

ਧਿਆਨਨ—ਧਿਆਨ, ਧਿਆਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਭਾਵ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਸ਼ਟ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ । ੩੭੬.੪

ਧਿਆਨੀ—(ਸੰ.√ਧ੍ਯੈ) ੧. ਧਿਆਨ ਦੀ, ਭਾਵ ਸਿਮਰਨ ਦੀ । ੪੮.੩

੨. ਜੋ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹੇ, ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ । ੧੩੮.੨, ੩੨੭.੧, ੩੨੮.੧

੩. ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲੀਨ, ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ (ਕਪਟ ਭਰੀ) । ੨੩੬.੩, ੨੩੬.੪

ਧਿਆਨੀਐ—੧. ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉ ਦੇ ਭਾਵ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਤੱਕਦੇ ਹਨ । ੧੩੭.੨

੨. ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਉਣਾ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣੀ । ੧੬੭.੩

ਧਿਆਨੁ—੧. ਯੋਗ ਸਮਾਧੀ ਵਾਲਾ ਧਿਆਨ, ਦੇਖੋ 'ਧਿਆਨ' (5) । ੨੭੧.੪

੨. ਸਿਮਰਨ, ਦੇਖੋ 'ਧਿਆਨ' (3) । ੩੦੧.੪

ਧਿਆਵਈ—(ਸੰ. √ਧ੍ਯੈ) ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ । ੧੫੪.੪

ਧਿਆਵਹਿ)— (ਸੰ. √ਧ੍ਯੈ) ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ । ੨.੫/੩੪੧.੩

ਧਿਆਵਹੀ)

ਧਿਕਾਰ—(ਸੰ. ਧਿਕ੍ਕਾਰ) ਲਾਹਨਤ, ਫਿਟਕਾਰ । ੭੦.੩, ੩੨੩.੩, ੩੫੫.੧, ੨[2]

ਧਿਕਾਰੇ—ਧਿਕਾਰਦੀ, ਫਿਟਕਾਰਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਧਿਕਾਰ' । ੬੬੩ ੨

ਧੀਰ—(ਸੰ. ਧੀਰ) ੧. ਧੀਰਜਵਾਨ, ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ, ਹੌਂਸਲੇ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਵਾਲਾ । ੧੭੭.੨, ੩੭੨.੪

੨. ਧੀਰਜ ਭਾਵ ਸਥਿਰਤਾ । ੩੮੩.੨, ੫੩੧.੨

੩. ਢਾਰਸ, ਧੀਰਜ, ਹੌਂਸਲਾ । ੩੮੮.੩

੪. ਸੰਤੋਖ, ਦਿੱਢਾ ਤੇ ਕਾਬੂ । ੫੩੯.੧

ਧੀਰਜ)— (ਸੰ. ਧੈਰ੍ਯ) ੧. ਸਬਰ, ਚਿੱਤ ਦਾ ਟਿਕਾਉ, ਹੌਂਸਲਾ । ੯.੩[3], ੨੪੬.੧, **ਧੀਰਜੁ**) ੪੦੨.੧, ੫੭੧.੪/੫੦੫.੨

੨. ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਭਾਵ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ । ੪੦੪.੨/—

੩. ਸਥਿਰਤਾ, ਸਹਿਜ । ੬੨੪.੨/—

੪. ਸੰਤੋਖ । —/੫੩੩.੪

ਧੁਜਾ—(ਸੰ. ਧ੍ਵਜ) ਨਿਸ਼ਾਨ, ਪ੍ਰਤੀਕ । ੨੪੬.੧, ੫੦੫.੨

ਧੁੰਨ—(ਸੰ. ਧ੍ਵਨਿ) ਸਾਜ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਸਾਜ਼ ਦੀ ਧੁਨੀ । ੪੯੪.੩

ਧੁਨਿ—(ਸੰ. ਧ੍ਵਨਿ) ਧੁਨੀ, ਨਾਦ, ਸੁਰ । ੬.੫, ੧੩.੪, ੪੫.੨, ੫੨.੪, ੧੪੪.੨, ੪,

੨੧੬.੨, ੨੬੭.੩, ੨੭੧.੩, ੨੮੪.੩, ੩੨੫.੨, ੩੪੯.੨[1], ੫੦੦.੩, ੫੫੧.੨, ੫੬੭.੨, ੬੭੦.੨

2. ਸਾਜ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਸਾਜ਼ ਦੀ ਧੁਨੀ । ੪੭.੪, ੬੩ ੨, ੧੧੬.੨, ੨੨੭.੪, ੨੪੪.੨ ੨੬੮.੨, ੪੩੧.੨

3, (ਸੰ. √ਧੂ) ਧੁਨਣਾ, ਪਿੱਟਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੫੭੬.੪[3], ੬੬੩.੨[3]

ਧੂਪ—(ਸੰ. ਧੂਸ) ਧੂਫ਼, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੁਗੰਧਿਤ ਪਦਾਰਥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਲਾਉਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਧੂੰਏ ਤੋਂ ਸੁਗੰਧੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੧੨੨.੩

ਧੂਮ—(ਸੰ. ਧੂਸ) ਧੂੰਆ, ਸੁਰਮਈ ਜਾਂ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਖ਼ੁਖ਼ਾਰਾਤ ਜਿਹੜੇ ਅੱਗ ਧੁੱਖਣ ਕਰਕੇ ਉਪਰ ਉਠਦੇ ਹਨ । ੪੭੩.੨, ੬੬੮.੨

ਧੂਰਿ—1. ਮਿੱਟੀ । ੨੭੩.੧

2. ਘੱਟਾ, ਗਰਦਾ, ਧੂੜ । ੩੬੦.੨

ਧੋਨ—ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ (ਕੁਝ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ 'ਕਾਮਧੇਨ' ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ।) ੧੩੫.੨

ਧੋਇ—(ਸੰ. ਧਾਵ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਧੋਅ) ਧੋਕੇ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੩੬੦.੩

ਧੋਏ—1. ਧੋਣ ਦੁਆਰਾ, ਦੇਖੋ 'ਧੋਇ' । ੩੬੦.੨

2. ਧੋਣਾ, ਜਲ ਨਾਲ ਮੈਲ ਕੱਢਣੀ, ਦੇਖੋ 'ਧੋਇ' । ੫੩੭.੧

ਧੋਕੀਐ—ਧੋਵਾਂ, ਜਲ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਧੋਇ' । ੬੪੦.੩

ਧੋਬੀ—(ਸੰ. ਧਾਵਕ, ਕਪੜੇ ਧੋਣ ਵਾਲਾ, ਰਜਕ । ੬੧੪.੧

ਧੌ—1. ਸੰਸ਼ਾਤਮਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੁਕਤ, ਇਕ ਅਵਯ, ਭਲਾ । ੨੫੩ ੩, ੨੭੦.੧

2. ਕੀ ਜਾਣੀਏ, ਨਾ ਜਾਣੀਏ, ਇਕ 'ਅਵਯ' । ੫੬੫.੪

ਧ੍ਯਾਤਮ—ਅਧਿਆਤਮਕ, ਆਤਮਾ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੰਬੰਧੀ ਬਿਬੇਕ ਗਿਆਨ, ਦੇਖੋ 'ਅਧਿਆਤਮ' । ੬੦.੪

ਧ੍ਰਮ—(ਸੰ. ਧਰ੍ਮ) ਮੱਤ ਮਤਾਂਤਰ, ਭਾਵ ਵੀਚਾਰ ਧਾਰਾਵਾਂ । ੩੭੫.੪

ਧ੍ਰਿਗ)-- (ਸੰ. ਧਿਕ੍) ਲਾਹਨਤ, ਫਿਟਕਾਰ, ਧਿੱਕਾਰ । ੪੧੫.੪, ੪੬੭.੪, ੬੩੧.੪/

ਧ੍ਰਿਗੁ) ੧੪.੪, ੩੦੦.੩, ੩੧੭.੪, ੪੨੦ ੪, ੪੮੩.੪, ੪੯੪.੪

ਧ੍ਰੋਹ—(ਸੰ. ਦ੍ਰੋਹ) ਛਲ, ਧੋਖਾ, ਫਰੇਬ । ੧੧੭.੪

ਨ

ਨ—(ਸੰ. ਨ) ਨਹੀਂ, ਨਿਖੇਧ ਵੋਧਕ ਸ਼ਬਦ, ਨਾਂਹਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ । ੧.੫, ੬.੨, ੪, ੯.੧[3], ੨[4], ੩, ੧੦.੧, ੪, ੧੨.੨, ੩[2], ੧੪.੧[2], ੨, ੩, ੪, ੧੫.੧, ੪, ੧੬ ੩, ੧੯.੨, ੩, ੨੦.੩, ੨੧.੧[2] ੨[2], ੩, ੪, ੨੩.੧[3], ੨[3], ੩[3], ੩੦.੧[2], ੨[2], ੩[3], ੪, ੩੨.੧, ੩, ੩੨.੪, ੪੧.੧, ੨, ੩, ੫੨.੨, ੬੦.੨[2], ੬੫.੨, ੩, ੬੬.੨, ੭੧.੧, ੨, ੩, ੭੩.੩,

੭੫.੧, ੨^{2} ੩^{2}, ੭੯ ੨, ੩, ੮੦ ੨, ੮੪ ੧^{3}. ੮੫.੪, ੮੬.੧, ੩, ੯੩.੨, ੯੫.੪, ੯੮.੩, ੧੦੦.੧, ੩, ੪. ੧੦੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੦੨.੧, ੨, ੩, ੧੦੪.੪, ੧੦੫.੧, ੩, ੧੦੭.੧, ੩, ੪, ੧੦੯.੧, ੧੧੦ ੩, ੧੧੭.੧^{2}, ੨, ੩, ੧੨੧.੨^{3}, ੩, ੪, ੧੩੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੩੧.੪, ੧੩੨.੨, ੧੩੪.੧, ੧੩੬.੧, ੪, ੧੪੦.੨^{2}, ੧੪੨.੩, ੪, ੧੪੩.੨, ੩, ੧੪੮ ੧, ੩, ੪, ੧੫੦.੧, ੧੫੩.੪, ੧੫੪.੧, ੧੬੦.੪, ੧੬੨.੧, ੧੬੩.੪, ੧੭੦.੧^{2}, ੨^{2}, ੩^{2}. ੧੭੨.੪, ੧੭੩.੩, ੧੭੬.੪, ੧੭੮.੩, ੪, ੧੭੯.੩, ੧੮੦.੨, ੧੮੩.੨^{2}, ੩, ੪, ੧੮੫.੧^{2}, ੨, ੩^{2}, ੪, ੧੮੭.੩, ੧੮੮.੨^{2}, ੩^{2}, ੪, ੧੯੧.੪, ੧੯੨.੧, ੧੯੫.੨, ੩, ੧੯੭.੧^{2}, ੨^{2}, ੩^{2}, ੪, ੧੯੮.੧, ੩, ੧੯੯.੧, ੨, ੨੦੦.੩, ੨੦੬.੧, ੨, ੩^{2}, ੨੧੫.੧^{2}, ੨, ੩^{3}, ੪^{3}, ੨੧੬.੪, ੨੧੮.੧, ੪, ੨੧੯.੨, ੪^{2}, ੨੨੦.੨, ੨੨੧.੪, ੨੨੨.੨, ੨੨੩.੩, ੨੨੪.੧, ੨^{3}, ੩^{3}, ੨੩੦.੪, ੨੩੨.੩, ੨੩੩.੨, ੨੩੪.੧, ੨, ੩, ੨੩੫.੧, ੨, ੩, ੨੩੬.੧^{2} ੨, ੨੩੭.੧^{2}, ੨, ੩, ੨੩੮.੩, ੨੩੯.੧, ੨, ੨੪੦.੪, ੨੫੪.੨, ੨੫੬.੧^{2}, ੨੫੭.੪, ੨੫੮.੧, ੨੬੩.੨, ੩. ੨੬੪ ੩, ੨੬੯.੨, ੩^{2}, ੪, ੨੭੧.੨, ੨੭੩.੪, ੨੭੪.੧, ੨੮੫.੩, ੨੮੮.੧. ੨੮੯.੧^{2}. ੨^{2}, ੩^{2}, ੨੯੨.੪, ੨੯੬.੧, ੨੯੮ ੧, ੨੯੯.੪, ੩੦੦.੨, ੪, ੩੦੪.੧, ੨^{2}, ੩, ੩੦੫.੧, ੩੦੬ ੨, ੩੦੭.੪, ੩੦੮.੨, ੪, ੩੧੧.੨. ੩੧੩.੧ ੨^{3}, ੩^{2}, ੩੧੬.੨, ੪^{3}, ੩੧੭.੧^{3}, ੨, ੩, ੩੧੮.੩, ੪, ੩੧੯.੨^{2}, ੩. ੪, ੩੨੦.੧^{2}, ੨^{2}, ੩^{2}, ੩੨੧.੧, ੨, ੩^{2}, ੩੨੩.੧. ੨^{2}, ੩, ੪, ੩੨੪ ੩, ੪, ੩੨੬.੨, ੩੨੯.੧, ੨.੩, ੩੩੦.੧, ੩੩੧.੧, ੩੩੨.੨.੩,੪, ੩੩੩.੧,੨, ੩੩੪.੨, ੩੩੬.੨,੩, ੩੪੦.੪, ੩੪੧.੧, ੩੪੨.੧, ੩^{2}, ੩੪੮.੨, ੪, ੩੪੯.੧, ੩੫੦.੪, ੩੫੧.੧, ੨, ੩੫੨.੧, ੨, ੪. ੩੫੩.੩, ੩੫੫.੧, ੪, ੩੫੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੫੮.੧, ੩, ੪, ੩੫੯.੪, ੩੬੦.੧, ੩੬੨ ੧, ੨. ੩੬੫.੩, ੩੬੯.੨, ੩, ੩੭੩.੨. ੩੭੪.੧, ੨, ੩, ੩੭੮.੧, ੩੭੯.੧, ੨, ੩, ੪. ੩੮੧.੨^{2}, ੪, ੩੮੩.੧, ੨, ੩੮੬.੪. ੩੮੮.੨, ੪, ੩੯੦ ੧, ੨, ੩. ੪, ੩੯੨ ੨, ੩੯੩.੧^{2}, ੩੯੭ ੪. ੩੯੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੦੨.੧, ੩, ੪, ੪੦੩.੪, ੪੦੪.੩, ੪੦੫.੨, ੪੦੬.੩, ੪੦੭.੪, ੪੦੮.੪, ੪੦੯.੧^{3}, ੨^{3}, ੩, ੪੧੧.੧, ੨, ੩^{2}, ੪, ੪੧੨ ੨, ੪, ੪੧੫.੧, ੨, ੪੧੬.੪, ੪੧੭.੧, ੨, ੩, ੪੧੮.੧, ੪੧੯.੧, ੨, ੩, ੪੨੦.੧^{2}, ੨, ੩^{3}, ੪, ੪੨੩.੧, ੨, ੩, ੪੨੪.੧^{2}, ੨^{2}, ੩, ੪, ੪੨੫.੧. ੪੨੮.੧, ੨, ੪੩੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੩੧.੧, ੨, ੪੩੩.੧, ੨, ੪੩੪.੧, ੪੩੫ ੪, ੪੩੬.੪^{2}, ੪੩੭.੧^{2}, ੨^{2}, ੩^{2}, ੪, ੪੩੮.੪, ੪੩੯.੧, ੨, ੪੪੧.੧, ੨, ੩, ੪^{2}, ੪੪੨.੩, ੪੪੩.੧, ੩^{2}, ੪^{2}, ੪੪੪.੧,੨, ੩, ੪੪੫.੧, ੨^{2}, ੪^{2}, ੪੪੬.੨^{2}, ੩, ੪੪੭.੪^{2}, ੪੪੮ ੨^{2}, ੩, ੪੪੯.੨, ੩, ੪੫੧.੧, ੪੫੨.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੫੩.੧^{2}, ੨^{2}, ੩, ੪, ੪੫੪.੨, ੪੫੫.੨, ੩, ੪੫੬.੪, ੪੫੭.੧, ੨, ੩^{3}, ੪੬੦.੨, ੩^{2}, ੪੬੧.੨, ੩, ੪੬੨ ੨, ੩, ੪੬੩.੨, ੪, ੪੬੪.੪, ੪੬੫.੩, ੪੬੬.੧, ੨, ੪, ੪੬੭.੧, ੩^{2}, ੪੬੯.੩, ੪੭੦.੧, ੩^{2}, ੪^{2}, 4੭੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੭੨.੧, ੨, ੩^{2}, ੪, ੪੭੩.੨ ੩, ੪, ੪੭੪.੧, ੨. ੩, ੪, ੪੭੫.੧, ੪੭੬.੧, ੩^{2}, ੪੭੭.੨, ੪੭੮ ੧^{2}, ੨, ੩, ੪੮੨.੩, ੪੮੩.੪, ੪੮੪.੨, ੪, ੪੯੦.੧, ੨, ੪੯੧.੨^{3}, ੪੯੨.੨, ੩, ੪, ੪੯੪.੪, ੪੯੫.੧, ੨, ੪੯੬.੧, ੨, ੩, ੪੯੮.੩, ੫੦੧.੪, ੫੦੨.੧, ੨, ੩, ੫੦੩.੪, ੫੦੫.੧, ੨, ੩^{2}, ੫੦੭.੧, ੨, ੩, ੫੦੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੧੦.੨, ੫੧੧.੩, ੫੧੨.੨, ੫੧੩.੧, ੨, ੪, ੫੧੪.੪, ੫੧੬.੨, ੩, ੪^{2}, ੫੧੮.੩, ੫੧੯.੧, ੫੨੦.੧, ੫੨੧.੪, ੫੨੨.੧, ੨, ੩^{2}, ੪, ੫੨੩.੪, ੫੨੪.੧, ੫੨੫.੧,

੫੨੮.੧[4], ੨[3], ੩[3], ੫੨੯.੨[3], ੩, ੪, ੫੩੦.੧, ੨[3], ੩, ੫੩੧.੨, ੩, ੫੩੩.੧[3], ੨[3], ੩, ੪[3], ੫੩੪.੧, ੨, ੫੩੬.੧, ੨, ੩, ੪. ੫੩੭.੨, ੪, ੫੩੮.੧[3], ੨[3], ੩[3], ੪, ੫੩੯.੧[3], ੩, ੪, ੫੪੨.੨[3], ੩. ੪[3], ੫੪੩.੨, ੩, ੫੪੫ ੪, ੫੪੭.੨, ੩, ੫੫੦.੪, ੫੫੧.੧[3], ੨, ੩, ੫੫੨.੧, ੫੫੩.੨, ੫੫੪.੧, ੫੫੮.੨, ੫੬੧.੩, ੫੬੫ ੨, ੩, ੫੬੮.੧, ੩, ੫੭੦.੪, ੫੭੧.੩[3]. ੪, ੫੭੨ ੪, ੫੭੪.੪, ੫੭੫.੧, ੪, ੫੭੭.੩[2], ੫੭੮.੩, ੫੮੧.੨, ੫੮੨.੨, ੫੮੩.੧, ੨, ੩. ੫੮੪.੨, ੫੮੫.੧, ੨[3], ੩[3], ੪, ੫੮੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੯੦.੨, ੫੯੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੯੨.੧, ੩, ੫੯੩.੧, ੨, ੩, ੫੯੪ ੧, ੨, ੩, ੪, ੫੯੫.੧[3]. ੪, ੫੯੮ ੧, ੬੦੦.੧. ੨, ੪, ੬੦੧.੪, ੬੦੪ ੧, ੬੦੭.੪, ੬੦੮.੧, ੨, ੬੧੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੧੫ ੩, ੪, ੬੧੭.੨, ੬੧੮.੪. ੬੨੦ ੪. ੬੨੧.੧, ੨, ੩, ੬੨੩ ੪, ੬੩੦.੧, ੨[3], ੩[3], ੪. ੬੩੧.੧, ੪, ੬੩੩ ੧ ੬੩੪.੧, ੬੩੫ ੧. ੨, ੪, ੬੩੬ ੨. ੬੩੮.੧, ੩, ੬੩੯.੧, ੨, ੩, ੬੪੦.੧, ੨. ੬੪੧.੧, ੨. ੩[2], ੪ ੬੪੨ ੩, ੪, ੬੪੩.੧, ੬੪੬ ੩, ੬੪੭.੨, ੪, ੬੫੧.੧[3], ੨[3], ੩[3], ੬੫੩.੧[3], ੨, ੩[3], ੬੫੪.੪. ੬੫੬.੧, ੬੫੭ ੨, ੩, ੬੫੮ ੩, ੬੬੦.੧[3], ੨. ੩. ੪[3], ੬੬੧.੨[3], ੩[3], ੬੬੨.੧, ੨, ੬੬੩.੩, ੬੬੪ ੧, ੨, ੬੬੭ ੧, ੨, ੪. ੬੬੮.੧, ੬੭੦.੧[3], ੨, ੩,

ਨਉਕਾ—(ਸੰ ਨੌਕਾ) ਕਿਸ਼ਤੀ, ਨਾਵ, ਬੇੜੀ । ੪੨੬ ੩

ਨਈਬੇਦ—(ਸੰ. ਨੈਵੇਦ੍ਯ) ਪੂਜਾ ਭੇਂਟ, ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਭੋਜਨ ਤੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਆਦਿਕ, ਯੱਗ ਪੂਜਾ ਆਦਿ ਸਮੇਂ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਾਮੱਗਰੀ । ੩੫.੩, ੧੯੨.੧, ੨੫੫.੧, ੪੮੨.੩, ੫੪੩.੩

ਨਏ—1. ਨਵੀਨ, ਨਵੀਆਂ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਨਾ ਹੋਣ । ੪੨੬.੨

2. ਨਤਮਸਤਕ, ਝੁਕੇ, ਨਿਵੇਂ । ੫੫੪.੨

ਨਸਾਵਤੀ—ਨਸ਼ਾ ਦਿੰਦੀ, ਭਜਾ ਦਿੰਦੀ, ਨਠਾ ਦਿੰਦੀ । ੫੭੫.੨

ਨਹਿ—(ਸੰ. ਜਹਿ) ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਵੇਖੋ 'ਨ' । ੫੨੯.੩

ਨਹੀਂ—ਅਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਜਾਂ ਨਿਖੇਧ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦ, ਅਭਾਵ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ । ੮.੭, ੧੨.੧[3], ੨੦.੨, ੭੧.੨, ੯੫.੩, ੧੦੦.੧, ੨, ੩[3], ੧੦੯.੩, ੧੭੦.੪, ੧੯੬ ੧, ੧੯੯.੨, ੨੫੦.੩, ੨੮੫.੪, ੩੨੧.੨, ੪੪੩.੪, ੪੫੫.੧, ੪੬੬.੩, ੪੮੨.੩, ੪੮੯.੩, ੫੦੮.੪, ੫੨੫.੪, ੫੨੭.੧, ੫੪੨.੧[3], ੫੮੭.੨

ਨਕਟਾ—ਜਿਸਦੀ ਨੱਕ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, ਕੱਟੀ ਨੱਕ ਵਾਲਾ । ੧੯੧.੩

ਨਖ— (ਸੰ. ਨਖ) ਨਹੁੰ, ਨਾਖੁਨ, ਹੱਥ ਯਾ ਪੈਰ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਦਾ ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲਾ ਉਪਰਲਾ ਸ਼ਖ਼ਤ ਹਿੱਸਾ । ੬੧੫.੪, ੬੭੨.੧

ਨਖਤ੍ਰ—(ਸੰ. ਨਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰ) ਤਾਰਾ ਜਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਜੋ ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਅਸ਼ਵਨੀ, ਭਰਣੀ, ਕ੍ਰਿਤਕਾ, ਰੋਹਿਣੀ ਆਦਿ 27 ਨਖਤ੍ਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਤੇ ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪੪੮.੨, ੬੦੩.੩

ਨਗ—(ਫਾ. ਨਗੀਨਾ) ਨਗੀਨਾ, ਰਤਨ, ਮਣੀ, ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ ਜੋ ਮੁੰਦਰੀਆਂ ਜਾਂ ਗਹਿਣਿਆਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲਈ ਜੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੬੩੨.੨

ਨਗਨ—(ਸੰ. ਨਗ੍ਨ) ਨੰਗਾ, ਵਸਤਰਹੀਣ, ਕਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੪੦੩.੩

ਨਗਰ—(ਸੰ. ਨਗਰ) ਸ਼ਹਿਰ, ਪੁਰ, ਵਸਤੀ । ੧੧੭.੩, ੨੪੭.੨, ੪੫੪.੧, ੫੨੩.੨, ੫੨੪.੩, ੬੫੯.੨

ਨਟ —(ਸੰ. √ਨਟ) ਮਦਾਰੀ, ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਵਾਂਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਵਾਂਗੀ । ੩੪੨.੨[੨], ੫੭੯.੪

ਨਟਵਟ—ਨਟ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਟ ਵਾਂਗ, ਨਟ ਦੇ ਸਮਾਨ, ਦੇਖੋ 'ਨਟ' । ੬੬.੪

ਨਤਕਾਰ—ਨਿਸ਼ੇਧ, ਗੈਰ ਜ਼ਰੂਰੀ, ਅਨ ਆਵਸ਼ਕ, ਜਿਸਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ । ੪੮੨.੨

ਨੰਦ —(ਸੰ. ਨਨ੍ਦ) 1. ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪਾਲਕ ਪਿਤਾ ਤੇ ਯਸ਼ੋਦਾ ਦੇ ਪਤੀ । ਇਹ ਗੋਕਲ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਗੋਪਾਂ ਦੇ ਨਾਇਕ ਸਨ । ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬੀਤਿਆ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਪਾਲਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਈ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਸੀ । ੫੫੬.੩, ੬੭੧.੩

2. ਨੰਦ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ । ੬੭੧.੩

ਨੰਦਨ—(ਸੰ. ਨ-ਦਨ) ਨੰਦ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਤਰ ਵਾਂਗ ਪਾਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ । ੫੫੬.੩

ਨਦੀ—(ਸੰ. ਨਦੀ) ਨਦ, ਦਰਿਆ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਕੁਦਰਤੀ ਪਰਵਾਹ । ੧੧੭.੩, ੩੩੪.੧, ੫੮੩.੩

ਨਨਸਾਰ – (ਨਾਨਾ + ਸ਼ਾਲਾ) ਨਾਨਕੇ, ਨਾਨੀ-ਨਾਨੇ ਦਾ ਘਰ, ਨਨਿਹਾਲ । ੧੦੦.੨

ਨਮ—(ਨਮ੍) ਨਮਸਕਾਰ, ਪ੍ਰਣਾਮ, ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਝੁਕਣਾ । ੮.੮, ੨੨.੪, ੮੦.੧, ੮੧.੧, ੬੧.੩, ੧੪੧.੧, ੧੫੨.੪, ੧੫੩.੩, ੩੪੩ ੪

ਨਮਸ—(ਸੰ. ਨਮਸ੍) ਪ੍ਰਣਾਮ, ਨਮਸਕਾਰ । ੨੪੯.੪

ਨਮਸਕਾਰ) — (ਸੰ. ਨਮਸ੍ਕਾਰ) ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨਾ, ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਝੁਕਣਾ । ੩੮.੪,
ਨਮਸਕਾਰਿ) ੫੧.੪, ੧੪੬.੪, ੧੬੨.੪, ੨੧੭.੪, ੨੬੬.੨, ੩੬੭.੪, ੪੬੯.੩, ੬੦੬.੪, ੬੨੬.੨/੨੩੨.੪

ਨਮਹ –(ਸੰ. ਨਮਃ) ਨਮਸਕਾਰ, ਪ੍ਰਣਾਮ । ੧੪੪.੧

ਨਮਿਤ)— (ਸੰ. ਨਿਮਿਤ) ਵਾਸਤੇ, ਬਾਬਤ, ਲਈ । ੫੨੫.੧, ੬੭੪.੨/੪੦੫.੧,
ਨਮਿਤਿ) ੪੧੫.੨, ੪

ਨਮੋ –(ਸੰ. ਨਮਸ੍) ਪ੍ਰਣਾਮ, ਬੰਦਨਾ, ਨਮਸਕਾਰ । ੮.੮[੨], ੨੨.੪[੩], ੩੮.੪[੩], ੫੧.੪[੨], ੮੦.੧[੨], ੮੧.੧, ੧੧੧.੪[੩], ੧੪੦.੪[੩], ੧੪੧.੧[੨], ੧੪੬.੪[੨], ੧੫੨.੪, ੧੫੩.੩, ੧੬੩.੪[੨], ੨੧੭.੪, ੨੩੨.੪[੨], ੨੬੨.੨[੩], ੨੬੫.੪[੨], ੨੭੦.੪[੨], ੩੪੩.੪, ੪੮੬.੪[੩]

ਨਯਾਰੇ—ਨਿਰਾਲਾ, ਭਿੰਨ, ਅਲਗ । ੫੭੬.੪

ਨਰ—(ਸੰ. ਨਰ) ਮਨੁੱਖ, ਪੁਰਸ਼, ਭਾਵ ਜੀਵ । ੭੬.੪, ੧੬੩.੩, ੨੬੧.੩, ੪੬੮.੪, ੫੪੦.੨ ੫੪੩.੨, ੫੮੨.੨, ੬੩੬.੪, ੬੪੭.੪

ਨਰਹਰ – (ਸੰ. ਨਰਹਰਿ) ਨਰਸਿੰਘ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਵਿਸ਼ਵਰ । ੭੬.੪, ੩੧੫.੪

ਨਰਕ—(ਸੰ. ਨਰਕ) ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਥਾਂ ਜਿਥੇ ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫ਼ਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਭਾਗਵਤ ਅਥਵਾ ਮਨੂੰਸਿਮ੍ਰਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 21 ਹੈ । ੧੪.੪, ੨੩.੪, ੬੦.੨, ੪੦੬.੧, ੫੦੩.੪, ੫੦੪.੩, ੫੨੩.੪, ੫੨੪.੪

ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨ—ਨਰਕ ਤੋਂ ਨਿਵਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ, ਦੇਖੋ 'ਨਰਕ' ੩੮੭.੩, ੫੦੪.੩

ਨਰਪਤ)— (ਸੰ. ਨਰਪਤਿ) ਰਾਜਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਭੂਪ । ੫੦੧ ੧, ੫੭੦.੧/੬੭.੭,
ਨਰਪਤਿ) ੨੨੩ ੩, ੩੭੧.੧, ੫੬੩.੧, ੫੬੬.੧

ਨਰਬਦਾ - (ਸੰ. ਨਰ੍ਮਦਾ:) ਮੱਕਲ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਪਛਮੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡਿਗਣ ਵਾਲੀ

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ । ਇਸ ਦੇ ਤੱਟ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਈ ਤੀਰਥ ਸਥਾਨ ਹਨ । ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸ਼ਵਮੇਧ ਯੱਗ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਨਾਮ ਰੇਵਾ, ਸੋਮੋਦਭਵਾ, ਮੇਕਲਸੁਤਾ ਹਨ । ੪੧੬.੩

ਨਰਿੰਦ— (ਸੰ. ਨਰੇਂਦ੍ਰ) ਰਾਜਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ੪੬੪.੧, ੫੪੪.੩, ੬੧੮.੧

ਨਰੇਸ—(ਸੰ. ਨਰੇਸ਼) ਰਾਜਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ੩੮੦.੩, ੪੬੪ ੩

ਨਲਿਨੀ— (ਸੰ. ਨਲਿਕਾ) ਤੰਤਰ ਫਸ ਉਣ ਦਾ ਇਕ ਯੰਤਰ, ਜੋ ਬਾਂਸ ਦੀ ਨਾਲੀ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁੰਡ ਉਪਰ ਇਕ ਸਰੀ ਵਿਚ ਪਰੋਕੇ ਥੰਬੀ ਨਲਕੀ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਦ ਤੰਤਰ ਉਸ ਉਪਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਦ ਨਲਕੀ ਫਿਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੰਤਰ ਸਿਰਪਰਨੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਲਟਕਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਡੁੱਬਣ ਦੇ ਭੈ ਕਰਕੇ ਜੋਤਰ ਨਲਕੀ ਨਹੀਂ ਛੜਦਾ ਅਤੇ ਫੜਿਆ ਜਾਕੇ ਪਿੰਜਰੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪੪.੧

ਨਵਖੰਡ—(ਸੰ. ਨਵਖੰਡ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਨੌਂ ਭਾਗ : ਭਰਤ, ਇਲਾਵ੍ਰਿਤ, ਕਿੰਪੁਰਸ਼, ਭੱਦ੍ਰ, ਕੇਤੁਮਾਲ, ਹਰਿ, ਹਿਰਣਯ, ਕੁਸ਼, ਰਮਯ, ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ । ੧੬੭.੧

ਨਵਘਰ—ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌਂ ਦੁਆਰ (ਛਿੱਦਰ) ਦੋ ਨੇਤਰ, ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਨਾਸਿਕਾਵਾਂ, ਇਕ ਮੁੰਹ, ਇਕ ਮਲ ਦੁਆਰ, ਇਕ ਮੂਤਰ ਦੁਆਰ । ੨੪੭.੨

ਨਵਤਨ—(ਸੰ. ਨੂਤਨ) ਨਵੀਨ, ਨਵੇਂ । ੩੭੧.੪, ੫੬੩.੪

ਨਵਦੁਆਰ—ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌਂ ਦੁਆਰ, ਦੇਖੋ 'ਨਵਘਰ' । ੩੨.੨, ੩੩੩.੪

ਨਵਨ—(ਸੰ. ਨਸਨ) 1. ਨਿਮਨ ਹੋ ਕੇ, ਝੁੱਕ ਕੇ, ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਕੇ । ੨੮੬.੧, ੨੮੮.੨, ੨੯੦.੧, ੩੦੬ ੧

2. ਨੀਵੇਂ/ਨੀਵੀਂ/ਨੀਵਾਂ, ਨਿਮਨ । ੨੮੯.੪, ੨੯੦.੧, ੨,੩, ੬੩੨.੧

ਨਵਾਏ— ਨਲ੍ਹਾਉਣਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ । ੬੭੩.੧

ਨਵਿਨਾਥ - ਨੌ ਨਾਥ, ਆਦਿ ਨਾਥ, ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ, ਉਦੈ ਨਾਥ, ਸੰਤੋਖ ਨਾਥ, ਕੰਥੜਨਾਥ, ਸੱਤ ਨਾਥ, ਅਚੰਭ ਨਾਥ, ਚੌਰੰਗੀ ਨਾਥ, ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਇਹ ਨੌਂ ਨਾਥ ਪੰਥੀ ਸਿੱਧ ਯੋਗੀ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੪੫੭ ੨

ਨਾ—ਨਹੀਂ, ਨਿਖੇਧ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦ, ਦੇਖੋ 'ਨ' । ੯੨.੨, ੧੬੬.੧, ੩੦੪.੨, ੩੩੩.੧, ੩੩੫.੪, ੩੬੩.੧, ੪੮੨.੨, ੫੨੯.੪, ੫੩੯.੪, ੫੭੫.੪, ੫੭੮.੪. ੫੮੫.੪, ੬੩੮.੧, ੩

ਨਾਉ)— (ਸੰ. ਨਾਮਨ੍) ਨਾਮ, ਸੰਗਿਆ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸਤੋਂ ਕਿਸੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਵਸਤੂ,

ਨਾਓ) ਸਥਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਬੋਧ ਹੋਵੇ । ੫੪.੧/੪੪ ੨

2. (ਸੰ. ਨੌਕਾ) ਨੌਕਾ, ਬੇਤੀ, ਕਿਸ਼ਤੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਯੰਤਰ । ੬੯.੧, ੧੬੬.੧, ੩੮੨.੩, ੫੪੪ ੧/—

ਨਾਇ—ਨਹਾਵੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ । ੬੭੩.੧

ਨਾਇਕ—1. (ਸੰ. ਨਾਯਿਕਾ) ਪਤਨੀਆਂ, ਇਸਤਰੀਆਂ/ਪਤਨੀ, ਇਸਤਰੀ । ੧੨੦.੧, ੨੦੪.੧

2. (ਸੰ. ਨਾਯਕ) ਪਰਮਾਤਮਾ, ਈਸ਼ਵਰ, ਪ੍ਰਭੂ । ੨੦੪.੪

3. ਪ੍ਰੀਤਮ, ਸਵਾਮੀ (ਭਾਵ) ਪਰਮਾਤਮਾ । ੨੧੨.੧, ੩੪੫.੨

ਨਾਇਕਾ—(ਸੰ. ਨਾਯਿਕਾ) ਇਸਤਰੀ, ਪਤਨੀ/ਇਸਤਰੀਆਂ, ਪਤਨੀਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਨਾਇਕ' (1) । ੨੦੪.੪[੨], ੨੦੬.੪, ੨੦੮.੩, ੨੧੨.੧ ੨੧੯.੧, ੨੨੮.੧[੨], ੩੪੫.੨, ੪੧੪.੧, ੪੫੦.੧, ੨, ੩. ੪. ੪੮੧.੧, ੬੪੨.੧, ੬੪੯.੨

2. ਮਾਲਕਣ, ਸਵਾਮਿਨੀ । ੬੧੦.੪

ਨਾਇਕੁ—1. ਮਾਲਕ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਦੇਖੋ 'ਨਾਇਕ' (2) । ੬੮.੧

2. ਪ੍ਰੀਤਮ, ਪਤੀ, ਦੇਖੋ 'ਨਾਇਕ' (3) । ੨੨੮.੧

ਨਾਸ—1. (ਸੰ. ਨਾਸਾ) ਨਾਸਿਕਾ, ਨੱਕ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੁੰਘਣ ਵਾਲਾ ਅੰਗ । ੫੩.੩, ੧੬੧ ੩, ੨੭੬ ੨

2. (ਸੰ. ਨਾਸ਼) ਅਸਤਿਤਵ ਨਾ ਰਹਿਣਾ, ਅਲੋਪ ਹੋਣਾ । ੪੮੬.੧

ਨਾਸਕਾ—(ਸੰ. ਨਾਸਿਕਾ) ਨੱਕ, ਸੁੰਘਣ ਇੰਦ੍ਰੀ । ੧੭.੩, ੧੦੪.੨, ੧੦੭.੩, ੧੦੮.੩, ੧੬੮.੧, ੨੨੬ ੨, ੨੩੨.੨, ੨੪੫.੧, ੨੭੮.੩, ੨੮੬.੨, ੫੩੩.੨, ੫੭੬.੩, ੬੨੦.੩, ੬੬੬.੪

ਨਾਸ੍ਤਿ- (ਸੰ. ਨਾਸ੍ਤਿ) ਨਾਸ ਹੋ ਗਈ, ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ, ਹਟ ਗਈ, ਨਹੀਂ ਰਹੀ । ੩੩੬.੪, ੩੩੮.੪, ੩੪੦.੨, ੪੬੨.੧

ਨਾਸਾ—ਨਾਸਿਕਾ, ਨੱਕ ਦੇਖੋ 'ਨਾਸ' (1) । ੫੩.੪

ਨਾਸਿਕਾ – ਨੱਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਾਸਕਾ' । ੩੩੫.੩

ਨਾਸੇ—ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ 'ਨਾਸ' (2) । ੪੦੮.੨

ਨਾਹ—(ਸੰ. ਨਾਥ) 1. ਨਾਥ, ਪਤੀ । ੨੬੬.੨

2. ਨਹੀਂ, ਨਿਖੇਧ ਸੂਚਕ । ੪੪੩.੨, ੬੫੧.੪

ਨਾਹਿ)—
ਨਾਹਿਨ)
ਨਾਹੀ)

ਨਹੀਂ, ਨਿਖੇਧ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦ । ੨੮੮.੨, ੩੬੩.੧, ੪੧੩.੩, ੪੫੧.੩, ੪੫੬.੪, ੪੭੬.੨, ੪੭੮.੪, ੫੧੭.੨, ੫੨੬.੨,੩, ੫੬੪.੨, ੫੭੪ ੪, ੬੦੦.੩, ੬੧੫.੧, ੨, ੬੪੦.੨, ੩, ੪, ੬੪੬.੧, ੪, ੬੫੧.੪, ੬੬੧.੧, ੬੬੩ ੧, ੬੬੭.੪/੨੬੬.੪, ੬੪੦ ੧, ੪, ੬੬੧.੧/੨੦.੧, ੧੪੫ ੧, ੨, ੩, ੪, ੨੨੩.੨, ੫੬੪.੧, ੫੭੬.੩[3]

ਨਾਕ—ਨੱਕ, ਨਾਸਿਕਾ । ੩੨੪ ੩, ੫੨੪.੩

ਨਾਗਬੇਲ—(ਸੰ. ਨਾਗਵਲ੍ਲੀ) 1. ਪਾਨ ਦੀ ਬੇਲ ਦਾ ਪੱਤਾ (ਭਾਵ) । ੫੦੧.੧

2. ਪਾਨ ਦੀ ਬੇਲ । ੫੧੫ ੧

ਨਾਗਿ—(ਸੰ. ਨਾਗ) ਸੱਪ, ਇਕ ਲੰਬਾ ਪਤਲਾ ਤੇ ਰੀਂਗ ਕੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਅਤਿ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਜੀਵ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਪੇਟ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ । ੫੦੮.੪

ਨਾਗੋ—ਨੰਗਾ, ਵਸਤਰ-ਹੀਣ, ਬਿਨਾਂ ਕਪੜਿਆਂ ਤੋਂ[4] । ੪੧੬.੨

ਨਾਜ—ਅਨਾਜ, ਅੰਨ, ਕਣਕ, ਜੁਆਰ ਆਦਿ ਖਾਧ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾਣੇ । ੬੩੫.੩, ੬੩੮.੧

ਨਾਤ—ਨਹਾਉਣਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ । ੪੮੩.੧

ਨਾਤਰੁ—ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਨਹੀਂ ਤੇ । ੬੬.੪

ਨਾਤਾ—ਰਿਸ਼ਤਾ, ਸੰਬੰਧ । ੧੦੦.੪

ਨਾਤੀ—(ਸੰ. ਨਪ੍ਤ੍ਰ) ਪੋਤਰਾ, ਪੋਤਾ, ਲੜਕੇ ਦਾ ਲੜਕਾ । ੨੨੮.੨[5]

ਨਾਤੁਰ—ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਨਾਤਰੁ' । ੨੦੦.੪

ਨਾਤੇ—ਨਾਤਾ, ਰਿਸ਼ਤਾ, ਸੰਬੰਧ । ੫੬੮.੩

ਨਾਥ—(ਸੰ. ਨਾਥ) 1. ਨਾਥਪੰਥੀ ਕੰਨਫਟੇ ਜੋਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਦਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਅਥਵਾ ਗੋਰਖਨਾਥ ਨੂੰ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ੨੧.੧, ੫੪੩.੨, ੬੪੭.੪

2. ਪਰਮੇਸ਼ਰ, ਸੁਆਮੀ, ਪਰਮਾਤਮਾ । ੩੦.੩, ੪੦੮.੩, ੬੦੧.੩, ੬੨੪.੪, ੬੩੦.੩

3. ਸਰਵ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਨਾਥ, ਉੱਤਮ ਨਾਥ, ਸਰਵ ਉੱਚ ਸਿੱਧ । ੩੧.੩

4. ਮਾਲਕ, ਸੁਆਮੀ, ਸਾਂਈਂ । ੫੭੬.੪, ੬੫੦.੪, ੬੬੦.੪

ਨਾਥਨ—1. ਨਾਥਾਂ ਨੇ, ਦੇਖੋ 'ਨਵਿਨਾਥ' । ੩੦.੩

2. ਨਾਥਾਂ ਦੇ, ਦੇਖੋ 'ਨਵਿਨਾਥ' । ੩੧.੩

ਨਾਥੁ— 1. ਸੁਆਮੀ, ਮਾਲਕ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਦੇਖੋ 'ਨਾਥ' (2) । ੩੮੭.੧, ੫੨੮.੧

2. ਸੁਆਮੀ, ਮਾਲਕ, ਦੇਖੋ 'ਨਾਥ' (4) । ੫੫੬.੨

ਨਾਦ—(ਸੰ. ਜਾਦ) 1. ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਧੁਨੀ । ੨.੬, ੧੧.੩, ੧੨.੨, ੧੩.੩, ੫੨.੪, ੧੧੨.੩, ੧੧੬.੨, ੧੩੧.੨, ੧੭੨.੩, ੧੮੫.੨, ੧੮੭.੨, ੧੯੮.੨, ੨੫੪.੩, ੨੫੫.੩, ੨੬੫.੩, ੨੬੭.੨, ੨੬੭.੩, ੩੦੪.੨, ੩੨੧.੧, ੩੪੧.੨, ੩੪੨.੪, ੩੫੨.੩, ੪੧੨.੨, ੪੨੪.੩, ੪੩੧.੨, ੪੪੬.੨, ੪੭੪.੨, ੪੭੫.੩, ੪੮੨.੩, ੫੦੦.੩, ੫੩੩.੧, ੫੭੪.੨, ੫੭੬.੩, ੫੮੬.੩, ੬੦੦.੨, ੬੧੧.੨

2. ਧੁਨੀ, ਸ਼ਬਦ, ਆਵਾਜ਼ । ੬.੫[3], ੬, ੧੦.੩, ੬੬੧.੩

3. ਪਉਣ, ਹਵਾ (ਭਾਵ) । ੧੬.੪

4. ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਨੰਦਮਈ ਧੁਨੀ/ਸ਼ਬਦ । ੫੪.੩, ੨੨੬.੨, ੨੮੩.੧, ੬੨੦.੩

ਨਾਦਹਿ ਨਾਦ ਨੂੰ, ਸੰਗੀਤਕ ਧੁਨੀ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਨਾਦ' (1) । ੪੯੪.੨

ਨਾਦਿ—ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਧੁਨੀ, ਭਾਵ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਸੱਤੇ ਸੁਰਾਂ ਦੇਖੋ 'ਨਾਦ' (1) । ੫੪੦.੩

ਨਾਦੈ—1. ਨਾਦ ਵਿਚ, ਪਉਣ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਨਾਦ' (3) । ੧੬.੪

2. ਨਾਦ ਵਿਚ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਨੰਦਮਈ ਧੁਨੀ ਵਿਚ । ੨੮੩.੧

ਨਾਨ—ਨਹੀਂ । ੪੯੬.੪

ਨਾਨਕ ਦੇਵ—ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ— ਜਨਮ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩, 20 ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ 1526 (15 ਅਪ੍ਰੈਲ ਸੰਨ 1469) ਨੂੰ ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਖੇ ਬੇਦੀ ਕਾਲੂ ਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦੀ ਕੁਖੋਂ—ਵਿਆਹ 24 ਜੇਠ ਸੰਮਤ 1544 ਨੂੰ ਮੂਲ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਨਾਲ—ਦੋ ਸਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਅਤੇ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਜਨਮੇ--ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਚਾਰ ਮਹਾਨ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੀਤੀਆਂ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ—ਅੰਤਮ ਆਯੂ ਸੰਮਤ 1561 ਵਿਚ ਵਸਾਏ ਨਗਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਬਿਤਾਈ—23 ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ 1596 (22 ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ 1539) ਨੂੰ 70 ਵਰ੍ਹੇ, 4 ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੀ ਆਯੂ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ, ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਸੌਂਪ ਕੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ । ਆਪ ਦੇ 19 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ 974 ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ । ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਣੀਆਂ, ਜਪੁ, ਓਅੰਕਾਰ, ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ, ਬਾਰਾਮਾਹ ਤੁਖਾਰੀ, ਤ੍ਰਿੰਨ ਵਾਰਾਂ (ਮਾਝ, ਆਸਾ, ਮਲਾਰ) ਆਦਿ ਹਨ । ੨.੨, ੪.੫

ਨਾਨਾ -(ਸੰ. ਜਾਜਾ) 1. ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ, ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ । ੧੩.੧, ੧੨੩.੩, ੧੪੮ ੨, ੧੮੫.੩, ੨੦੨.੨, ੨੮੫ ੩

2. ਕਈ, ਅਨੇਕ (ਸੰਖਿਆਵਾਚਕ) । ੨੧.੪, ੩੫.੨, ੯੮.੩, ੩੦੨.੨, ੩੪੨.੪, ੩੫੦.੩, ੫੦੫.੧, ੬੦੩.੧

ਨਾਮ—(ਸੰ. ਜਾਮਿ) ਹਿਰਦਾ, ਅੰਤਹਕਰਣ (ਭਾਵ) । ੨੫੭.੨

ਨਾਮ—(ਸੰ. ਨਾਮਨ੍) 1. ਨਾਮ-ਸਿਮਰਣ, ਭਜਨ-ਬੰਦਗੀ। ੪.ਫ਼, ੫.੨, ੪, ੫, ਫ਼.੮, ੨੧.੩, ੭੨.੩, ੧੦ਫ਼.੩, ੧੪੪.੩, ੧੫੪.੩, ੧੭੮.੩, ੧੭ਫ਼.੩, ੧ਫ਼੦.੨, ੨੧੮.੩, ੪੨੮.੩, ੪੮੨.੨, ੪੮ਫ਼.੩, ੫੧ਫ਼.੪, ੫੫੪.੩

2. ਨਾਂ, ਸੰਗਿਆ। ੭.੨, ੪, ੫, ਫ਼, ੨੩.੪, ੨੫ ੧, ੫੪.੨, ੧ਫ਼੧.੧, ੪੧੫.੪, ੫੦੪.੧, ੫੮੨.੩

3. ਹੋਂਦ, ਅਸਤਿਤਵ। ੩੧੧.੨, ਫ਼੪੨.੪

ਨਾਮਾ—ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਜਨਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਖੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਤਾਰਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਨਰਸੀ ਵਾਮਨੀ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਦਮਸੇਤੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਗੋਨਾਬਾਈ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਸੰਮਤ 1328 ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਾਦੀ ਗੋਬਿੰਦਬੋਟੀ ਦੀ ਬੇਟੀ ਰਾਜਾਬਾਈ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਇਕ ਬੇਟੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਰਚਨਾ ਮਰਾਠੀ ਤੇ ਸੰਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 61 ਸ਼ਬਦ ਦਰਜ ਹਨ ਜੋ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਰੂੜ੍ਹੀਵਾਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਤੇ ਤਿਖਾ ਕਟਾਖਸ਼ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਮਤ 1408 ਪੰਡਰਪੁਰ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ) ਵਿਖੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫ਼੩੨.੪

ਨਾਮਿ—ਨਾਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਾਮ' (2)। ੪੯੫.੩

ਨਾਮੁ—1. ਨਾਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਾਮ' (2)। ੪੪.੩, ੧ਫ਼੪.੩, ੪੮੫.੧, ੫੫ਫ਼.੨, ਫ਼੫੨.੪

2. ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਾਮ' (1)। ੩੫੭.੪, ੫੧ਫ਼.੪, ਫ਼੧ਫ਼.੩

ਨਾਯਕ—(ਸੰ. ਨਾਯਕ) ਸਵਾਮੀ, ਮਾਲਕ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ। ਫ਼੦੨.੩, ਫ਼੪ਫ਼ ੪

ਨਾਯਕਾ—(ਸੰ. ਨਾਯਿਕਾ) 1. ਮਨਮੋਹਕ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਭਾਵ ਸਵਾਮਿਨੀ, ਪਤਨੀ। ੫੭੫.੩, ਫ਼੦੨.੩, ਫ਼੦੪ ੩, ਫ਼੪ਫ਼.੪

2. ਪਿਆਰੀ ਹੋ ਗਈ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪਤੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਪਾਤਰ। ਫ਼ਫ਼੨.੧

ਨਾਰ—(ਸੰ. ਨਾਰੀ) 1. ਨਾਰੀ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਔਰਤ, ਜ਼ਨਾਨੀ। ੪੪ਫ਼.੧

2. ਪਤਨੀ, ਵਹੁਟੀ, ਵਿਆਹੁਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫੨੨.੧, ੫੩੮.੨, ੫ਫ਼੮.੨, ਫ਼੩੫.੧, ਫ਼੪੫ ੩

ਨਾਰਦ
ਨਾਰਦਮੁਨਿ)— ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਮਾਨਸ ਪੁੱਤਰ। ਮੰਨਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦੀਵਾ ਰਖਦਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਸਵੈ-ਵਿਰੋਧੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ। 'ਨਾਰਦ ਪੰਚ ਰਾਤ੍ਰ' ਵਿਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਜ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਾਮਨੀ ਪਿੱਛੇ ਭਟਕਣ ਦਾ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਰਦ ਨੇ ਵੀ ਰੋਹ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਸ਼ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸਰਾਪ ਕਾਰਣ ਦੇਵਾਂ ਹੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਰਹੇ। ਨਾਰਦ ਨੂੰ 'ਕਲਹ-ਕਲੇਸ਼' ਦਾ ਮੂਲ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਨਾਰਦ ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਲਿਖੇ 'ਨਾਰਦੀਯ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ' ਨਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਡਾ. ਜ਼ਾਲੀ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਕੀਤਾ। ੫੫੪.੨/੩੦੩.੧

ਨਾਰਦਾਦਕ
ਨਾਰਦਾਦਿਕ)— ਨਾਰਦ ਆਦਿਕ, ਦੇਖੋ 'ਨਾਰਦ'। ੨੧.੩/੫੪੩.੨

ਨਾਰਿ—1. ਪਤਨੀ, ਵਿਆਹੁਤਾ ਨਾਰੀ, ਦੇਖੋ 'ਨਾਰ' (2)। ੭ਫ਼.੩, ੧੧੪.੨, ੩੫੮.੨, ੩੭੪.੨, ੩੭੭.੩, ੩ਫ਼੪.੩, ੪੪੦.੨, ੪ਫ਼੭.੩, ੪੮੦.੧, ੫ਫ਼ਫ਼.੩, ੫੪੫.੩, ਫ਼੦੪.੧, ਫ਼੩੭.੨, ੩, ਫ਼੪੧,੧, ਫ਼੫ਫ਼.੪

2. ਕਬੂਤਰੀ, ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਮਾਦਾ (ਭਾਵ) । ੨੦੭.੨

ਨਾਲ— (ਸੰ. ਨਾਲ) ਨਾਲੀ, ਨਲੀ, ਨਲਕੀ, ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਖਲੀ ਕੋਈ ਲੰਬੀ ਗੋਲ ਵਸਤੂ । ੩੦੫.੨

ਨਾਵ—(ਸੰ. ਨੌਕਾ) ਕਿਸ਼ਤੀ, ਬੇੜੀ ਦੇਖੋ 'ਨਉਕਾ' । ੧੧੭.੩, ੨੨੧.੨, ੩੧੦.੧, ੩੩੪.੧ ੪੬੭.੧, ੫੮੩.੩

ਨਾਵਹਿ— ਬੇੜੀ ਨੂੰ, ਕਿਸ਼ਤੀ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਨਾਵ' । ੬੫੭.੨

ਨਿਆਰੀ— ਨਿਰਾਲੀ, ਅਨੋਖੀ, ਅਸਚਰਜ । ੧੨੭.੪

ਨਿਸ— (ਸੰ. ਨਿਸ਼ਾ) ਰਾਤ, ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਲਟ । ੪੦.੩, ੩੧੨.੩, ੪੨੩.੩, ੪੪੬.੪, ੪੭੧.੨, ੪੮੭.੧, ੨, ੩, ੪੮੮.੧, ੨, ੪੯੩.੧, ੫੭੨.੨, ੬੩੫.੨, ੬੫੩.੧, ੬੫੪.੧², ੬੫੫.੧

ਨਿਸਤਾਰੋ—(ਸੰ. ਨਿਸ੍ਤਾਰ) ਉਧਾਰ, ਮੁਕਤੀ । ੫੮੦.੪

ਨਿਸਦਿਨ)— (ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ + ਦਿਨ) ਦਿਨ ਰਾਤ, 24 ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾਂ । ੭੬.੩, ੫੦੦.੧/

ਨਿਸਦਿਨੁ) ੪੮੬.੨

ਨਿਸ ਪ੍ਰਾਤ— ਦਿਨ ਰਾਤ, ਦਿਨ-ਰਾਤ 24 ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਭਾਵ ਹਰ ਸਮੇਂ । ੪੪੬.੪, ੫੭੨.੨

ਨਿਸਪ੍ਰੇਹ—(ਸੰ. ਨਿਸ੍ਪ੍ਰੇਹ) ਸੰਸਾਰਿਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ । ੨੭੨.੩

ਨਿਸਿ—ਰਾਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਿਸ' । ੧੫੪.੨, ੧੫੬.੩, ੧੫੭.੧, ੧੫੯.੨, ੧੬੦.੧, ੧੭੯.੪, ੨੪੨.੧, ੩੪੮.੧, ੪੯੫.੩

ਨਿਸਿ ਪ੍ਰਾਤ—ਦਿਨ ਰਾਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਿਸ ਪ੍ਰਾਤ' । ੨੪੧.੨

ਨਿਹਸਰਮ—(ਸੰ. ਨਿਸ੍ + ਸ਼ਰਮ੍) ਝਕਾਨ ਰਹਿਤ, ਅਥੱਕ । ੧੬੮.੪

ਨਿਹਸ੍ਵਾਦ—ਸੰਸਾਰਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ । ੧੬੮.੪, ੨੭੨.੩

ਨਿਹਕਪਟ—(ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਕਪਟ) ਕਪਟ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਛਲ । ੩੮੦.੨

ਨਿਹਕਰਮ—(ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਕਰ੍ਮਨ੍) 1. ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮ । ੮੨.੪, ੧੪੫.੩

2. ਜੋ ਸੰਸਾਰਿਕ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਿਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ । ੧੬੮.੪, ੨੭੨.੨

ਨਿਹਕਲੰਕ—(ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਕਲਙ੍ਕ) ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ, ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ, ਸ਼ੁੱਧ । ੨੫੮.੧

ਨਿਹਕਾਂਤਿ—(ਸੰ. ਨਿਸ੍ਕਾਂਤ) ਕਰੂਪ । ੧੪੧.੪

ਨਿਹਕਾਮ—(ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਕਾਮ) 1. ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ । ੨੫.੨, ੩੬.੪, ੫੦.੩, ੭੨.੩, ੮੨.੪, ੧੦੬.੩, ੧੨੫.੪, ੧੩੬.੨, ੧੪੪.੩, ੧੪੫.੩, ੧੫੧.੪, ੧੬੮.੧, ੧੭੮.੩, ੧੭੯.੩, ੧੮੩.੨, ੧੯੦.੨, ੨੬੬.੪, ੨੭੨.੨, ੨੮੨.੧, ੨੯੦.੪, ੨੯੩.੩, ੩੫੭.੪, ੪੨੮.੪, ੫੬੪.੪, ੬੨੯.੪, ੬੫੨.੪, ੬੬੧.੪

2. ਸਵੱਛ, ਨਿਰਮਲ, ਪਵਿੱਤਰ (ਭਾਵ) । ੫੧੬.੪

ਨਿਹਕੇਵਲੁ—ਸ਼ੁੱਧ, ਪਵਿੱਤਰ । ੨੯੧.੪

ਨਿਹਕ੍ਰਾਂਤ—ਭੋਜ ਤੋਂ ਹੀਣੇ, ਭੋਜਹੀਣ, ਨਿਸਭੋਜ । ੨੭੨.੧

ਨਿਹਕ੍ਰੋਧ—(ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਕ੍ਰੋਧ) ਕ੍ਰੋਧ ਰਹਿਤ । ੧੬੮.੧

ਨਿਹਚਲ— (ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਚਲ) ਅਚਲ, ਸਥਿਰ, ਜੋ ਚਲਾਇਮਾਨ ਨ ਹੋਵੇ । ੨੫.੪, ੪੬.੧, ੬੧.੧ ੭੮ ੪, ੮੫.੧, ੮੮.੩, ੯੫.੩, ੧੩੮.੩, ੧੬੮.੩, ੨੦੬.੩, ੨੧੭.੩, ੨੨੭.੧,

੨੩੧.੪, ੨੪੭.੩, ੨੫੯.੧, ੨੬੭.੩, ੨੭੧.੨, ੨੭੬.੧, ੨੮੧.੧, ੨੮੨.੨, ੨੯੫.੧, ੩੨੨.੨, ੩੩੬.੪, ੩੩੭.੩, ੩੪੯.੪

ਨਿਹਚਿੰਤ —(ਸੰ. ਨਿਸ਼ਿਚਨ੍ਤ) ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਬੇਫ਼ਿਕਰ । ੩੫੪.੨

ਨਿਹਚੇ—(ਸੰ. ਨਿਸ਼ਚਯ) ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੀ, ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ । ੫੪੬.੧

ਨਿਹਟੋਵ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੈੜੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ, ਵਿਕਾਰ ਮੁਕਤ । ੧੬੮.੧

ਨਿਹਫਲ—(ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਫਲ) 1 ਨਿਸਫਲ, ਵਿਅਰਥ, ਬੇਫ਼ਾਇਦਾ, ਅਕਾਰਥ । ੧੬੬.੧[੨], ੨[੧], ੩, ੨੩੭.੩, ੨੩੮ ੨, ੨੬੬.੨, ੩੦੦.੪, ੩੦੪.੪, ੩੨੬.੪, ੩੩੪.੩, ੪੭੭.੪, ੪੭੬.੪

2. ਅਫਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਲ ਨਾ ਲਗੇ । ੨੩੬.੪, ੩੦੭.੧, ੪੧੫.੧, ੪੬੫.੧, ੫੧੬.੨, ੫੨੫.੩, ੬੩੧.੨

ਨਿਹਬਾਦ—ਨਿਰਵਿਵਾਦ, ਤਰਕ-ਵਿਤਰਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੨੭੨.੩

ਨਿਹਭਰਮ—ਭਰਮਾਂ ਭੋਂ ਰਹਿਤ, ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ । ੧੬੮.੪

ਨਿਹਭਾਗ—ਅਭਾਗਣ, ਜਿਸਦੇ ਭਾਗ ਚੰਗੇ ਨਾ ਹੋਣ । ੬੩੭.੪

ਨਿਹਭ੍ਰਾਂਤਿ— ਸੰਸਾਰਿਕ ਭਰਮਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ, ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ । ੧੬੮.੩, ੨੭੨.੨

ਨਿਹਮੇਵ—ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੧੬੮.੧

ਨਿਹਾਰੀਐ—(ਸੰ. ਨਿਆਲਨ) 1. ਦੇਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤੱਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ੫੪੭.੧

2. ਨਿਹਾਰਦਾ ਹੈ, ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਤੱਕਦਾ ਹੈ । ੬੫੦.੪

ਨਿਹਿਕਾਮ—(ਸੰ. ਨਿਸ਼੍ਕਾਮ) ਇੱਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੪.੬

ਨਿਹਿਚਲ—ਸਥਿਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਿਹਚਲ' । ੪੩੮.੪

ਨਿਕਸ—ਨਿਕਲਕੇ, ਬਾਹਰ ਆਕੇ । ੪੧੨.੩, ੬੪੫.੩

ਨਿਕਸਤ)— 1. ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੀ, ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੀ, ਨਿਕਲ ਆਉ'ਦਾ ।

ਨਿਕਸਤਿ) ੧੬੭.੧, ੩੬੫.੧, ੪੫੧.੧, ੪੫੬.੨/੫੮੨.੩

2. ਨਿਕਲਦਾ । ੪੭੬.੨/—

ਨਿਕਸਿ—ਨਿਕਲਕੇ, ਬਾਹਰ ਆਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਕਸ' । ੫੬.੩, ੧੨੧.੩, ੪੪੭.੩, ੫੪੮.੨

ਨਿਕਸਿਓ—ਨਿਕਲਣਾ, ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ । ੪੭੩.੨

ਨਿਕਸੇ—ਨਿਕਲੇ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ । ੧੬੨.੧

ਨਿਕਸੈ—1. ਨਿਕਲ ਆਵੇ, ਭਾਵ ਬਚ ਜਾਵੇ । ੬੬.੧

2. ਨਿਕਲੇ, ਬਾਹਰ ਆਵੇ । ੨੨੪.੨

ਨਿਕਟ)— (ਸੰ. ਨਿਕਟ) ਨਜ਼ਦੀਕ, ਨੇੜੇ, ਸਮੀਪ । ੫੬੫.੩, ੬੩੪.੧, ੬੩੬.੪/

ਨਿਕਟਿ) ੪੦੪.੧, ੪੩੮.੨, ੫੦੭.੪

ਨਿਕਾਸਿ—ਨਿਕਾਲਕੇ, ਕੱਢਕੇ, ਬਾਹਰ ਲਿਆ ਕੇ । ੫੧੪.੧

ਨਿਕਾਰਿਓ—ਨਿਕਾਲ ਦੇਣਾ, ਕੱਢ ਦੇਣਾ । ੫੨੩.੨

ਨਿਕਾਰੀਐ—ਨਿਕਾਲ ਦੇਈਦਾ, ਕੱਢ ਦੇਈਦਾ । ੫੨੪.੩

ਨਿਖਿਧ—(ਸੰ. ਨਿਸ਼ਿਦ੍ਧ) ਅਪਵਿੱਤਰ । ੨੦੧.੨

ਨਿਖੇਧ—(ਸੰ. ਨਿਸ਼ੇਧ) ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ, ਭਾਵ ਤਰਕ-ਵਿਤਰਕ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ । ੨੬.੨

ਨਿਗਮ—(ਸੰ. ਨਿਗਮ) ਵੇਦ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਗ੍ਰੰਥ (ਰਿਗ, ਸਾਮ, ਯਜੁਰ, ਅਥਰਵ) ਆਦਿਕ । ੩੫.੪, ੧੮੦.੨, ੬੪੭.੩

ਨਿਗੁਨ—(ਸੰ. ਨਿਗੁੰਣ) ਰਜੋ, ਤਮੋ, ਸਤੋ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤ । ੬੦੮.੪

ਨਿਗ੍ਰਹ—(ਸੰ. ਨਿਗ੍ਰਹ) 1. ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਨਾ, ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਵਿਚ ਕਰਨਾ, ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ੭੦.੧, ੨, ੩, ੩੨੮.੩

2. ਹਠ ਯੋਗ ਜਾਂ ਕਠਿਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤਪੱਸਿਆ ਆਦਿ ਦੇ ਯਤਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਧਕ ਆਪਣੇ ਮਨ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੩੦੪.੧ ੬੦੭.੪

ਨਿਗ੍ਰਹ-ਹਠ- ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਠ ਯੋਗ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਠਿਨ ਤਪੱਸਿਆ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਗ੍ਰਹ' (2) । ੨੫੫.੪

ਨਿਜ—(ਸੰ. ਨਿਜ) ਆਪਣਾ ਆਪ, ਸਵੈ । ੪੩.੩

ਨਿਜਆਸਨ—ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ, ਆਤਮ ਪਦ, ਆਤਮ ਸਰੂਪ। ੪.੭, ੩੦.੨, ੮੦.੩, ੧੨੭.੩, ੨੪੭.੨, ੨੬੬.੩, ੩੩੮.੩, ੪੫੭.੨

ਨਿਜ ਘਰ)— 1. ਆਪਣਾ ਘਰ, ਨਿਜੀ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ । ੩੦੩.੧/ —

ਨਿਜ ਘਰਿ)

2. ਆਤਮ ਪਦ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਿਜ ਆਸਨ' । ੩੧੦.੪, ੩੩੬.੨/੨੮.੧, ੬੮.੧, ੮੬.੧, ੧੦੫.੧

ਨਿਜਧਾਮ—ਆਤਮਪਦ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਿਜ ਆਸਨ' । ੧੪੪.੩

ਨਿਜਪਦ)— ਆਤਮ ਪਦ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਿਜ ਆਸਨ' । ੫੮.੪, ੧੭੮.੨, ੩੫੪ ੪,

ਨਿਜਪਦੁ) ੩੫੭ ੪, ੪੨੮.੪, ੪੭੧.੪, ੬੧੪.੪/੫੦੦.੪

ਨਿਜਬਸ—ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਵਿਚ । ੬੩੦.੧

ਨਿਜੁਘਰੁ—ਆਤਮਪਦ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਜਘਰ' (2) । ੩੨੨.੧

ਨਿਜੁਪਦੁ—ਆਤਮ ਪਦ ਦੇਖੋ 'ਨਿਜਪਦ' । ੧੨੦.੪, ੩੦੩.੩

ਨਿਜਰੂਪ—1. ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ, ਆਪਣੀ ਜੋਤ । ੩੭.੨, ੩੮.੨

2. ਨਿਜਰੂਪ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਦੀਦਾਰ । ੩੦੩.੧

ਨਿਝਰ)— (ਸੰ. ਨਿਝੱਰ) ਇਕ ਰਸ, ਲਗਾਤਾਰ, ਅਛੁੱਟ, ਨਿਰੰਤਰ ਝਰਨ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੀ।

ਨਿਝਰੁ) ੧੦.੪, ੧੧.੪, ੨੮.੩, ੨੯.੪, ੩੨.੩, ੪੮.੩, ੫੯.੪, ੭੭.੩, ੮੯.੩, ੧੨੮.੪, ੧੭੨.੨, ੨੪੮.੨, ੨੫੧.੩, ੨੮੩.੨, ੨੮੫.੪, ੨੯੧.੩/੩੧.੪

ਨਿਤ - (ਸੰ. ਨਿਤ੍ਯਸ੍) 1. ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ, ਹਰ ਰੋਜ਼ । ੩੯੧.੨, ੪੯੯.੨, ੫੭੫.੨, ੫੯੦.੩, ੬੩੭.੩

2. ਨਿਰੰਤਰ, ਲਗਾਤਾਰ, ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾ । ੫੭੭.੩

ਨਿਤਨੇਮੁ—ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ, ਨਿਤ-ਕਰਮ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਤ' (1) । ੩੨੭.੧

ਨਿੰਦ-- (ਸੰ. ਨਿਨ੍ਦਾ) ਬਦਨਾਮੀ, ਬੁਰਾਈ, ਨਿੰਦਿਆ । ੪੬੪.੩

ਨਿੰਦਕ—(ਸੰ. ਨਿਨ੍ਦਕ) ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਬੁਰਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੬੪੪.੪

ਨਿੰਦਾ)— ਬੁਰਾਈ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਿੰਦ' । ੮੨.੨, ੧੦੪.੧, ੧੦੭.੨, ੧੭੩.੪, ੧੯੧.੧,

ਨਿੰਦਿਆ) ੨੫੨.੨, ੨੬੨.੨, ੩, ੭੩੧.੪, ੩੯੮.੩, ੩੯੯.੪, ੫੦੮.੨, ੫੧੨.੧, ੫੨੬ ੪, ੫੭੭.੨, ੫੯੫.੪. ੬੭੧.੪/੫੫੬.੪

ਨਿੰਦ੍ਰਾ—(ਸੰ. ਨਿਦ੍ਰਾ) ਨੀਂਦ, ਨੀਂਦਰ, ਸੰਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ । ੨੧੯.੧, ੨, ੫੬੯.੪, ੬੨੩.੧ ੬੫੩.੩, ੬੫੮.੪

ਨਿੰਦ੍ਰਾਵੰਤ—ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ, ਨੀਂਦ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਨਿੰਦ੍ਰਾ' । ੬੧੬.੨

ਨਿਧ—(ਸੰ ਨਿਧਿ) 1. ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ, ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਨੌਂ ਖਜ਼ਾਨੇ (ਪਦਮ, ਮਹਾਪਦਮ, ਸੰਖ, ਮਕਰ, ਕੱਛਪ, ਮੁਕੰਦ, ਨੰਦ, ਨੀਲ ਅਤੇ ਖਰਵ) । ੧੯੨.੨

2. ਖਜ਼ਾਨਾ, ਭੰਡਾਰ । ੬੧੯.੩

ਨਿਧਾਨ- (ਸੰ. ਨਿਧਾਨ) ਖਜ਼ਾਨਾ, ਭੰਡਾਰ, ਨਿਧਿ । ੧੮.੨, ੨੦.੩, ੪੫.੪, ੪੬.੩, ੪੮.੪, ੫੨.੨, ੫੭.੪, ੫੮.੩, ੫੯.੪, ੬੦.੪, ੬੫.੨, ੬੬.੩[3], ੬੮.੩, ੭੩.੧, ੭੯.੪, ੮੬.੧, ੮੭.੩, ੮੮.੪, ੯੬.੧, ੧੦੯.੪, ੧੧੧.੩, ੧੧੨.੧, ੧੧੫.੨, ੧੨੫.੪, ੧੨੭.੧, ੨, ੩, ੧੩੦.੪, ੧੪੨.੪, ੧੪੮.੩, ੧੭੦.੩, ੧੭੬.੩, ੧੮੯.੩, ੨੦੭.੩ ੨੧੬.੩, ੨੪੪.੩, ੨੬੧.੪, ੨੬੮.੩, ੨੮੩.੩, ੨੮੪.੩, ੨੮੫.੪, ੩੨੨.੩, ੩੨੪.੪, ੩੩੭ ੪, ੩੩੮.੨, ੩੪੧.੩, ੩੯੪.੪, ੪੨੯.੨, ੪੫੧.੪, ੪੫੪.੪, ੪੮੬.੪, ੬੦੬.੪, ੬੬੨.੪

ਨਿਧਾਨੀਐ— ਖਜ਼ਾਨੇ, ਭੰਡਾਰ (ਬਹੁਵਚਨ) ਦੇਖੋ 'ਨਿਧਾਨ' । ੧੨੮.੪, ੧੩੭.੪

ਨਿਧਾਨੁ—ਭੰਡਾਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਿਧਾਨ' । ੩੦੩.੩

ਨਿਧਾਨੇ - ਭੰਡਾਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਿਧਾਨ' । ੨੯.੪

ਨਿਧਿ—1. ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਆਦਿ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਿਧ' (1) । ੭੨.੨, ੧੩੧.੩, ੨੪੮.੩, ੬੧੨.੧

2. ਖਜ਼ਾਨਾ/ਖਜ਼ਾਨੇ ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਿਧਿ' (2) । ੭੪.੪, ੭੬.੨, ੧੯੪.੪, ੨੩੬.੨, ੨੬੫.੧, ੪੦੦.੨, ੪੭੦.੧, ੪੭੨.੨, ੫੦੬.੪, ੫੪੬.੧, ੫੬੪.੩, ੬੦੦.੪

ਨਿਪਜਾਇ—(ਪ੍ਰਾ. ਨਿਪ੍ਪਜ੍ਜਇ) ਉਪਜੇਗਾ, ਉੱਗੇਗਾ, ਪੈਦਾ ਹੋਏਗਾ । ੬੩੫.੩

ਨਿਪਜਾਵਹੀ—ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਤਪੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਪਜਾਇ' । ੫੪੬.੪

ਨਿਪਜੈ—ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਉੱਗਦਾ ਹੈ, ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਪਜਾਇ' । ੧੨੧.੧, ੨੩੭.੧, ੪੭੬.੧, ੫੩੮.੩, ੬੩੮ ੧

ਨਿਪਟ—ਬਿਲਕੁਲ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ । ੩੪੨.੨

ਨਿਪੁੰਸਕ—(ਸੰ. ਨਪੁੰਸਕ) ਨਾਮਰਦ, ਜੋ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਵੇ । ੪੪੩.੧, ੪੪੫.੧

ਨਿਬਹਤ (ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵਹ੍ਣ) ਨਿਭਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ੫੧੫.੩

ਨਿਬਰਤ—(ਸੰ. ਨਿਵ੍ਰਤ > ਪ੍ਰਾ. ਨਿਵਿਡ੍ਡ) ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਣੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ । ੨੬੮.੩

ਨਿਬਰੇ—ਨਿਬੜਦੀ, ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੀ, ਮੁੱਕਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਬਰਤ' । ੨੧੬.੪

ਨਿਬੇਰਾ—ਨਿਰਣਾ, ਨਿਬੇੜਾ, ਅੰਤਮ ਫ਼ੈਸਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਬਰਤ' । ੫੬.੩

ਨਿਬੇਰੇ—ਨਿਰਣਾ, ਅੰਤਮ ਫ਼ੈਸਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਬਰਤ' । ੫੭੦.੩

ਨਿਮਖ—(ਸੰ. ਨਿਮੇਸ਼) ਖਿਣ, ਛਿਨ, ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਜਿਨਾ ਸਮਾਂ, ਸਮੇਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹਿੱਸਾ । ੬੫੪.੧[3]

ਨਿਮਤ --(ਸੰ. ਨਮ੍ਰ) ਨਿਮਰ, ਨਿਮਰਤਾ ਵਾਲੇ । ੨੮੮.੨

ਨਿੰਮਰੀਭੂਤ—ਨਿਰਅਭਿਮਾਨ, ਨਿਮਰਤਾ ਵਾਲਾ, ਨਿਮਰਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਦੇਖੋ, 'ਨਿਮਤ' । ੨੮੮.੪, ੨੯੦.੪

ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ) — (ਸੰ. ਨਮ੍ਰਤਾ) ਨਿਮਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਹਲੀਮੀ, ਆਜਜ਼ੀ । ੧੩੫.੪,

ਨਿਮ੍ਰਤਾ) ੧੮੯ ੧, ੩੦੬.੪, ੪੬੫.੪, ੬੨੮.੩/੨੨.੧, ੧੩੦.੨, ੧੩੭.੩, ੪੨੮.੪

ਨਿਰਸ—(ਸੰ. ਨਿਰਸ) ਰਸਹੀਨ, ਸਵਾਦਹੀਨ, ਫਿੱਕੇ । ੧੯.੪

ਨਿਰੰਕਾਰ—(ਸੰ. ਨਿਰਾਕਾਰ) 1. ਨਿਰਾਕਾਰ, ਅਰੂਪ, ਜੋ ਆਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ । ੫੧.੨, ੫੫.੧, ੧੨੫.੩, ੩੪੪.੧

2. ਆਕਾਰ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਅਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਅੰਗਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੧੫੦.੩, ੧੬੮.੩

ਨਿਰੰਕਾਰੀ—ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਥਵਾ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਉਪਾਸਕ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਰੰਕਾਰ' (1) । ੭੭.੪, ੧੨੬.੫, ੧੮੧.੩, ੨੬੦.੧, ੨੬੧.੨, ੩੩੪.੪, ੩੩੮.੧, ੪੪੮.੩, ੪੮੭.੩, ੬੦੩.੪

ਨਿਰਖ—(ਸੰ. ਨਿਰੀਖਣ) ਦੇਖਕੇ, ਤੱਕਕੇ । ੪੬੪.੧, ੫੬੬.੧

ਨਿਰਗੰਧ—(ਸੰ. ਨਿਰਗਨ੍ਧ) ਸੁਗੰਧੀ ਹੀਣ, ਗੰਧਹੀਣ, ਮਹਿਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ । ੨੬.੩, ੨੩੬.੩, ੩੦੭.੨, ੩੦੮.੪, ੪੬੫.੨

ਨਿਰਗੁਨ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਗੁਣ) ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੩੬.੧, ੩, ੪੨.੪, ੫੫.੩, ੮੧.੩, ੯੮.੩, ੧੫੩.੪, ੫੩੪.੩

ਨਿਰੰਜਨ—(ਸੰ. ਨਿਰਞ੍ਜਨ) 1. ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਅੰਜਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੧੬੮.੪, ੨੬੭.੪, ੨੭੭.੪, ੨੯੫.੨, ੪, ੫੫੪.੩

2. ਅੰਜਨ ਰਹਿਤ, ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਕਾਲਖ ਤੋਂ ਮੁਕਤ । ੩੪੪.੨

ਨਿਰੰਜਨਈ—ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਾਲਖ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਸ਼ੁੱਧ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਰੰਜਨ' (2) । ੧੮੨.੨

ਨਿਰੰਜਨਹਿ—ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਅੰਜਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਰੰਜਨ' (1) । ੪੦੯.੪

ਨਿਰੰਤਰ—(ਸੰ. ਨਿਰਨ੍ਤਰ) ਲਗਾਤਾਰ, ਬਿਨਾਂ ਅੰਤਰ, ਭਾਵ ਬਿਨਾਂ ਰੁਕਾਵਟ, ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਗ-ਸੰਕੋਚ ਦੇ । ੩੪੮.੨

ਨਿਰੰਤਰੀਨ—ਇਕ ਰਸ, ਲਗਾਤਾਰ ਭਾਵ ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ । ੨੩੨.੩

ਨਿਰੰਤਰਿ—ਇਕ ਰਸ, ਅਖੰਡ ਸਦੈਵ ਦੇਖੋ 'ਨਿਰੰਤਰ' । ੬੮.੨, ੧੮੬.੪, ੨੮੦.੨

ਨਿਰੰਤਰੀ—ਇਕ ਰਸ, ਨਿਰੰਤਰ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਰੰਤਰ' । ੪੭.੨, ੧੩੫.੪

ਨਿਰਦਲ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਦਲਨ) ਕੁਚਲ ਦੇਣਾ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਲ ਸੁਟਣਾ, ਭਾਵ ਸੰਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ । ੨੬੫.੩

ਨਿਰਦੋਖ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਦੋਸ਼) 1. ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ, ਬੇਅੈਬ । ੧੬੮.੧, ੧੬੮.੪, ੩੪੪.੨, ੩੫੪.੪, ੩੮੪.੩, ੩੬੨.੪, ੫੦੧.੨

2. ਪਰਮਾਤਮਾ (ਭਾਵ) । ੪੮੫.੨

ਨਿਰਧਨ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਧਨ) ਧਨਹੀਨ, ਦੌਲਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੩੮੭.੨

ਨਿਰਬੰਧ—ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ, ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ । ੨੭.੪

ਨਿਰਬਾਹੁ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵਾਹ) 1. ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ । ੧੧੬.੪

2. ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ, ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ । ੩੧੫.੪

3. ਸਥਿਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਮਿਟਦੀ ਨਹੀਂ (ਭਾਵ) । ੩੮੩.੧

ਨਿਰਬਾਹੈ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵਹਨ) ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੪੬੨.੨

ਨਿਰਬਾਨ ਨਿਰਬਾਨਿ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵਾਣ) 1. ਪਰਮ ਆਨੰਦ/ਪਰਮਾਤਮ ਆਨੰਦ/ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ । ੪੫.੩, ੭੩.੪, ੨੬੮.੪/—

2. ਸੰਸਾਰਿਕ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ । ੧੬੮.੨/—

3. ਪ੍ਰਭਾਵਹੀਣ (ਭਾਵ) /—/੫੧੬.੨

ਨਿਰਬਾਨੀ—ਪਰਮਾਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਦਾਰਨੀ, ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਰਬਾਨ' (1) । ੩੨੭.੪

ਨਿਰਬਿਕਾਰ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵਿਕਾਰ) ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੱਸ ਅਵਥਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨ ਹੋਵੇ, ਅਪਰਵਰਤਿਤ, ਸਦਾ ਅਖੰਡ । ੧੫੦.੩, ੧੬੮.੩, ੩੪੪.੧

ਨਿਰਬਿਘਨ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵਿਘ੍ਨ) 1. ਸ਼ੁੱਧ, ਸਵੱਛ, ਕੀੜੇ ਆਦਿ ਲਗਣ ਦੇ ਵਿਘਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੧੨੧.੨

2. ਵਿਘਨ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਦੁੱਖ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ । ੩੫੪.੧, ੫੧੫.੨

3. ਵਿਘਨ ਰਹਿਤ, ਬਿਨਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਆਦਿ ਦੇ । ੪੧੮.੩, ੫੮੨.੧

ਨਿਰਬਿਘਨਾਇ—ਵਿਘਨ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਜਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਰਬਿਘਨ' । ੧੬੮.੨

ਨਿਰਬਿਵਾਦ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵਿਵਾਦ) ਵਿਵਾਦ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਵਿਰੋਧ, ਤਰਕ ਵਿਤਰਕ ਅਥਵਾ ਵਿਵਾਦਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ । ੧੬੮.੪

ਨਿਰਬੈਰ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਵੈਰ) ਵੈਰ ਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਦਵੈਸ਼-ਰਹਿਤ, ਜਿਸਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਹੋਵੇ । ੨੬.੧, ੧੫੦.੩, ੧੬੮.੨, ੩੪੪.੨

ਨਿਰਭੇਦ—1. ਭੇਦ ਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਵਿਤਕਰੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੨੬.੨, ੧੫੦.੪

2. ਇਕ ਰਸ, ਅਖੰਡ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੪੦੮.੩

ਨਿਰਭੈ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਭਯ) ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਭੈ ਮੁਕਤ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੨੪.੪, ੩੪੪.੨, ੪੦੮.੨

2. ਡਰਹੀਣ, ਭੈ ਰਹਿਤ । ੭੬.੧, ੧੬੮.੩, ੩੫੪.੨

ਨਿਰਮਲ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਮਲ) 1. ਮਲ ਰਹਿਤ, ਸਵੱਛ, ਸਾਫ ਭਾਵ ਸ਼ੁੱਧ ਪਵਿੱਤਰ । ੨੪.੧, ੧੫੦.੪, ੧੬੮ ੨, ੨੬੦.੧, ੨੬੫.੪, ੩੨੭.੪, ੩੩੦.੧, ੨, ੩੩੭.੨, ੩੪੬.੨, ੩੬੦.੩, ੩੭੭.੧, ੩੬੦.੩, ੫੧੫.੩, ੫੫੭.੨, ੬੧੪.੧

2. ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੪੮੫.੩

3. ਸੁੰਦਰ, ਸੁਹਣਾ । ੪੬੬.੩

ਨਿਰਮਾਨ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਮਾਨ) 1. ਮਾਣ ਰਹਿਤ, ਅਹੰਕਾਰ ਰਹਿਤ, ਨਿਮਰਤਾ ਭਰਪੂਰ । ੧੭੬.੧

2. ਰਚਨਾ, ਬਣਤਰ । ੨੪੧.੧

ਨਿਰਮੋਹ—(ਸੰ. ਨਿਰ੍ਮੋਹ) 1. ਮੋਹ ਰਹਿਤ, ਮਾਇਆ-ਮਮਤਾ ਆਦਿ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਮੁਕਤ । ੧੫੦.੪, ੧੬੮.੧, ੨੬੩.੩

2. ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੩੪੪.੨

ਨਿਰਮੋਲ)—
ਨਿਰਮੋਲਕ) ਅਮੁਲ, ਅਮੋਲਕ, ਅਤਿਅੰਤ ਕੀਮਤੀ । ੧੭.੧, ੧੫੦.੪/੬੧.੩, ੨੪੩.੨

ਨਿਰਲੰਬੁ)—
ਨਿਰਲੰਭ) (ਸੰ. ਨਿਰਾਲਮ੍ਬ) ਆਲੰਬ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਥਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੨੫੩.੩/੧੫੦.੩

ਨਿਰਲੇਪ)—
ਨਿਰਲੇਪੁ) (ਸੰ. ਨਿਰ੍ਲੇਪ) ਨਿਰਲਿਪਤ, ਮਾਇਆ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਅਭਿੱਜ । ੧੫੦.੩, ੧੬੮.੩, ੩੬੬.੪/੪੬੦.੪

ਨਿਰਲੋਭ – (ਸੰ. ਨਿਰ੍ਲੋਭ) ਲੋਭ ਰਹਿਤ, ਲੋਭ ਲਾਲਚ ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੬੮.੧, ੨੬੩.੩

ਨਿਰਵਾਰੋ— ਅਲਗ ਕਰਨਾ, ਵੱਖ ਕਰਨਾ, ਨਿਖੇੜਨ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੯੩.੧, ੩੪੦.੩

ਨਿਰਵੈਰ—1. ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਦੇਖੋ 'ਨਿਰਬੈਰ' । ੪੦੮.੩

2. ਵੈਰ ਰਹਿਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਿਰਬੈਰ' । ੬੪੩.੪

ਨਿਰਾਸ—(ਸੰ. ਨਿਰਾਸ਼)1. ਦੁਨੀਆਵੀ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ, ਦੁਨੀਆਵੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ । ੨੬ ੪, ੧੪੫.੩, ੧੯੦.੧, ੨੭੨,੨, ੪੨੮.੪, ੪੫੮.੨

2. ਉਦਾਸ, ਦੁੱਖੀ, ਆਸਾ ਰਹਿਤ । ੫੦੩.੧

ਨਿਰਾਸਨ—ਨਿਆਸਰਾ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ । ੩੯੭.੧

ਨਿਰਾਸੀ—ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੰਸਾਰਿਕ ਆਸ਼ਾਵਾਂ/ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਰਾਸ' (1) । ੧੬੮.੩

ਨਿਰਾਸੋ—ਨਿਰਾਸ਼, ਬੇਉਮੀਦ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਰਾਸ' (2) । ੪੩੪.੧

ਨਿਰਾਹਾਰ—1. ਆਹਾਰ ਰਹਿਤ, ਭਾਵ ਜੋ ਦੁਨਿਆਵੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । (ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ) । ੧੬੮.੩, ੩੪੪.੧

2. ਭੁੱਖਾ, ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਵੰਚਿਤ । ੨੩੭.੪

ਨਿਰਾਦਰ—(ਸੰ. ਨਿਰਾਦਰ) ਅਪਮਾਨ, ਬੇਇਜ਼ਤੀ । ੪੪੨.੩

ਨਿਰਾਦਰੁ—ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਕੇ, ਭਾਵ ਰੋਕ ਕੇ । ੨੧੬.੨

ਨਿਰਾਧਾਰ—(ਸੰ. ਨਿਰਾਧਾਰ) 1. ਆਧਾਰ ਰਹਿਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਓਟ ਅਥਵਾ ਸਹਾਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ੧੫੦.੩, ੧੬੮.੩ ।

2. ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੩੪੪.੧, ੬੪੮.੪

3. ਬੇਆਸਰੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ । ੩੮੭.੧

ਨਿਰਾਲੰਬ—1. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰੇ ਅਥਵਾ ਓਟ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਨਿਰਲੰਬ' । ੧੬੮.੨, ੨੬੮.੪

2. ਆਧਾਰਹੀਣ, ਆਸਾਰਾ ਰਹਿਤ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਰਲੰਬ' । ੫੨੬ ੪

ਨਿਰੁਦਮ—(ਸੰ. ਨਿਰੁਦਯਮ) ਉਦਮ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਦਿਕ ਦੇ ਤਰਕ-ਵਿਤਰਕ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਯਤਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । ੨੮੨.੧

ਨਿਲਜ—(ਸੰ. ਨਿਲੱਜ) ਲੱਜਾਹੀਣ, ਨਿਰਲਜ । ੧੭੩.੨

ਨਿਵਨ—ਝੁਕਕੇ, ਨੀਵੇਂ ਹੋਕੇ । ੪੨੬ ੧

ਨਿਵਾਸ—(ਸੰ. ਨਿਵਾਸ) 1. ਵਾਸਾ, ਟਿਕਾਉ । ੪.੧, ੩, ੮, ੨੨.੬, ੩੫.੧, ੩੭.੩, ੬੨ ੩, ੧੦੫.੧, ੧੨੩.੨, ੧੨੪.੪, ੧੨੫.੧, ੧੨੯.੪, ੧੩੭.੩, ੧੮੯.੧, ੨੧੮.੩, ੪, ੨੮੩.੩, ੪੨੧.੨

2. ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਦਾ, ਵਸਦਾ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ । ੧੬੫.੩, ੨੮੧.੧, ੩੨੨.੧, ੩੪੯.੩, ੩੬੪.੧, ੪੪੫.੩ (ਭਾਵ ਲਿਟਦਾ), ੫੨੬.੧

3. ਨਿਵਾਸ-ਸਥਾਨ, ਟਿਕਾਣਾ, ਰਿਹਾਇਸ਼ । ੨੪੬.੨, ੪੭੧.੪, ੫੬੬.੨

4. ਰਹਿਣ ਦੀ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਦੀ । ੪੨੪.੧

ਨਿਵਾਸੀ—(ਸੰ. ਨਿਵਾਸਿਨ੍) ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ੩੩੩.੨, ੫੦੪.੩

ਨਿਵਾਰ—(ਸੰ ਨਿਵਾਰ) ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਨਾ, ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਹਟਾਉਣਾ । ੪੮੦.੪

ਨਿਵਾਰਤ—ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਦਾ, ਹਟਾਉ'ਦਾ, ਦੂਰ ਕਰਦਾ । ੪੭੧.੨

ਨਿਵਾਰਿ—ਦੂਰ ਕਰਕੇ, ਹਟਾ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਵਾਰ' । ੨੪.੪, ੩੨.੧, ੯੨.੨, ੨੫੨.੧, ੨੭੭.੪

ਨਿਵਾਰੀ—ਦੂਰ ਕੀਤੀ, ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ. ਦੇਖੋ 'ਨਿਵਾਰ'। ੮੨.੧, ੪੪੮ ੧, ੪੫੭.੧, ੪੫੮.੪

ਨਿਵਾਰੀਐ—1. ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ, ਹਟਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਵਾਰ'। ੧੦੬.੩, ੧੨੭.੨, ੩੭੭.੧

2. ਰੋਕ ਕੇ ਰਖੋ, ਨਵਿਰਤ ਕਰੋ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਵਾਰ'। ੫੪੭ ੪

ਨਿਵਾਰੇ—ਨਿਵਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਵਾਰ'। ੭੮.੨

ਨਿਵਾਰੈ—ਨਿਵਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਝੁਕਾਉਂਦੀ ਹੈ। ੨੩੮ ੧

ਨਿਵਿਰਤ—(ਸੰ. ਨਿਵ੍ਰਤ) ਉਪਰਾਮਤਾ ਵਾਲਾ, ਵਿਕਰਤਤਾ ਵਾਲਾ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਮੋਹ। ੬੦੩.੪

ਨਿਵੈ—ਨਿੰਵਦਾ, ਝੁਕਦਾ। ੩੦੬.੨

ਨੀਸਾਨ ਨੀਸਾਨੇ)— (ਫ਼ਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ) ਨਗਾਰਾ, ਧੌਂਸਾ, ਦਮਾਮਾ, ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਚਮੜੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਆਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਸਾਜ਼। ੫੯.੩, ੨੪੭.੪, ੩੮੨.੨, ੪੧੧.੧, ੬੧੯.੩/੨੯.੩

ਨੀਕੋ—(ਸੰ. ਨਿਕ) ਅੱਛਾ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਠੀਕ, ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ। ੪੧੯.੧

ਨੀਚ—(ਸੰ. ਨੀਚ) 1. ਜਾਤ, ਗੁਣ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਨੀਵਾਂ, ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉਲਟ। ੧੩੬.੪[2], ੪੯੨.੩

2. ਘਟੀਆ, ਨਿਕ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਨੀਵੀਂ/ਨੀਵਾਂ/ਨੀਵੇਂ। ੧੫੭.੨, ੫੦੮.੪, ੫੧੬.੩, ੬੩੨.੩, ੬੫੮.੪, ੬੬੦.੨

3. ਨੀਵਾਂ, ਛੋਟਾ, ਬੌਨਾ। ੪੬੫.੧

ਨੀਚਾਨ—ਨੀਵਾਣ, ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ। ੬੬੨.੨

ਨੀਚੇ—ਨੀਵੇਂ, ਨਿਵਾਣ ਵਾਲੇ। ੬੨੬.੧

ਨੀਤ—(ਸੰ. ਜੋਗ) ਲੱਭਕੇ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ। ੬੨੭.੨

ਨੀਤਾ—(ਸੰ. ਨੀਤਿਜ਼) ਨੀਤੀਵਾਨ, ਨੀਤੀ ਕੁਸ਼ਲ (ਕੁਝ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ)। ੫੪੦.੩

ਨੀਰ—(ਸੰ. ਜੀਰ) ਪਾਣੀ, ਜਲ : ੨੮੭.੪, ੩੧੭.੩, ੩੪੦.੩, ੩੭੫.੩, ੫੭੦.੩, ੫੮੬.੨, ੬੩੬.੧

ਨੀਲ—(ਸੰ. ਜੀਲ) 1. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਲਾਵ੍ਰਿਤ ਖੰਡ ਦਾ ਇਕ ਪਹਾੜ ਜੋ ਰਮਯਕ ਵਰਸ਼ ਦੀ ਹੱਦ ਤੇ ਹੈ। ੪੧੬.੩

2. ਨੀਲਾ ਰੰਗ। ੫੦੧.੨

ਨੇਹ ਨੇਹੁ)— (ਸੰ. ਸ੍ਨੇਹ) ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰੀਤ, ਮਨੋਹ। ੨੬੬.੨/੨੩੪.੩, ੪੪੮.੩, ੪੮੭.੩, ੫੬੨.੩

ਨੇਤ—(ਸੰ. ਜ ਇਤਿ) 1. ਇਹ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਅੰਤ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਬੇਅੰਤ, ਅਨੰਤ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅਨੰਤਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ। ੧.੬[3], ੮ ੮[2], ੩੫.੪[3], ੩੮.੪[3], ੫੧.੪[3], ੮੧.੧[2], ੧੧੧.੪[3], ੧੪੦.੪[3], ੧੪੬.੪[3], ੧੫੩.੩[3], ੧੮੦.੨[3], ੧੬੨.੪[3], ੨੧੭.੪[3], ੨੩੨.੪[3], ੨੬੨.੧[3], ੨੭੦.੪[3], ੩੪੧.੨[3], ੪੦੬.੪[3] ੪੮੬.੪[3], ੫੪੩.੧[3]

2. ਕਾਦਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ। ੬੧੮.੪

ਨੇਮ ਨੇਮੁ)— (ਸੰ. ਜਿਯਸ) ਰੀਤੀ, ਮਰਿਯਾਦਾ, ਦਸਤੂਰ। ੪੨.੩, ੪੩.੩, ੪੫.੩, ੫੦.੪, ੬੫.੩, ੬੭.੩, ੭੫.੪, ੮੨.੪, ੮੫.੨, ੮੬.੪, ੬੧.੪, ੬੨.੩, ੧੪੬.੪, ੧੪੬.੪, ੨੮੫.੧, ੩੦੦.੧, ੩੦੪.੩, ੩੧੬.੩, ੩੨੨.੪, ੪੮੨.੨, ੫੦੦.੧, ੫੫੦.੧, ੫੭੩.੪, ੬੦੦.੪. ੬੪੫.੨, ੪, ੬੫੩.੪, ੬੬੧.੪/੬੨੦.੪

ਨੈਹਰ—ਮਾੜਾ ਪਿੜਾ ਦਾ ਘਰ, ਪੇਕਾ ਘਰ । ੧੧੮.੧, ੧੧੯.੧

ਨੈਨ)— (ਸੰ. ਨਯਨ) ਅੱਖਾਂ, ਨੇਤਰ, ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਅੰਗ । ੨੧੯.੧,

ਨੈਨਨ) ੨੩੯.੪, ੩੫੨.੪, ੩੯੭.੪, ੪੦੦.੧, ੪੫੪.੨, ੫੭੮.੧, ੬੫੫.੩, ੬੫੮.੪, ੬੬੫.੨, ੬੬੭.੨/੬੬੫.੨

ਨੋ—ਨੂੰ, ਵਲ । ੪੧੨.੧

ਨੋਰਾ—ਨਾਲਾ, ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੇ ਵਹਿਣ ਲਈ ਬਣਿਆ ਨਾਲਾ ਅਥਵਾ ਨਾਲੀ ਆਦਿ । ੩੭੨.੨[3]

ਨੌਕਾ—(ਸੰ. ਨੌਕਾ) ਨਾਵ, ਕਿਸ਼ਤੀ । ੬੩੬.੨

ਨ੍ਰਿਖ—ਦੇਖਕੇ, ਤੱਕਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਨਿਰਖ' । ੫੬੫.੩

ਨ੍ਰਿਪ—(ਸੰ. ਨ੍ਰਿਪ) ਰਾਜਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ੬.੭, ੧੨੦.੧, ੩੬੨.੨, ੪੧੫.੨, ੪੪੪.੩, ੬੨੯.੩

ਨ੍ਰਿਪਤ—(ਸੰ. ਨ੍ਰਿਪਤਿ) ਨਰਪਤਿ, ਰਾਜਾ, ਸਮਰਾਟ । ੪੬੪.੨

ਪ

ਪਉਨ—(ਸੰ. ਪਵਨ:> ਪ੍ਰਾ. ਪਵਣ) ਹਵਾ, ਪੌਣ, ਵਾਯੂ । ੭੪.੩, ੧੫੬.੪, ੩੬੦.੨, ੩੬੧.੩

ਪਇਆਲ—(ਸੰ. ਪਾਤਾਲਮ੍) ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ, ਮਿਥ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਥਲੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਸੱਤ ਲੋਕਾਂ (ਅਤਲ, ਵਿਤਲ, ਸੁਤਲ, ਰਸਤਲ, ਤਲਾਤਲ, ਮਹਾਤਲ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ) ਵਿਚੋਂ ਅੰਤਮ ਲੋਕ । ੧੬੭.੨

ਪਈਸਾ)— ਸਰਸਾਹੀ/ਸਰਸਾਹੀਆਂ, ਤੋਲ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਰੂਪ ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ

ਪਈਸੇ) ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ । ੨੨੬.੨/੨੨੬.੨

ਪਸੁ)— (ਸੰ. ਪਸ਼ੁ:) ਡੰਗਰ, ਜਾਨਵਰ, ਚੌਪਾਇਆ । ੨੦੦.੨, ੪, ੨੦੨.੩/੨੦੨.੧

ਪਸੂ)

ਪਸੂਆ— ਪਸੂ ਦੇਖੋ 'ਪਸੁ' । ੨੦੦.੧, ੩, ੨੦੧.੧

ਪਹਰ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਹਰ) ਦਿਨ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ, ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾਂ (ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਤੇ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) । ੭੬.੩, ੧੫੭.੧, ੩੧੦.੪, ੬੫੧.੧

ਪਹਰੇ—ਰਖਵਾਲੀ, ਚੌਕੀਦਾਰੀ, ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ । ੫੫੨.੩

ਪਹਾਰ—ਪਹਾੜ, ਪਰਬਤ । ੭੫.੧, ੬੭੦.੩

ਪਹਿ—1. ਪਾਸੋਂ, ਕੋਲੋਂ, ਤੋਂ, ਸੇ । ੧.੭, ੪੭੨.੧, ੪੭੪.੩

2. ਪਾਸ, ਕੋਲ ਭਾਵ ਸਾਹਮਣੇ, ਸਨਮੁਖ । ੫੨੭.੪

ਪਹਿਚਾਨ—ਪਛਾਨਣ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਸਿਆਨਣਾ । ੬੭੫.੪

ਪਹਿਚਾਨਈ—1. ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਿਆਣਿਆ ਜਾਂਦਾ । ੩੬੩.੩

2. ਪਛਾਣਦਾ, ਸਿਆਣਦਾ । ੪੭੦.੩

ਪਹਿਚਾਨੀ—ਪਛਾਣੀ, ਸਿਆਣੀ । ੧੬੫.੪

ਪਹਿਚਾਨੀਐ—1. ਪਛਾਣੀਐ, ਸਿਆਣ ਵਿਚ ਲਿਆਈਏ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ । ੬੮.੨

2. ਪਛਾਣੀਦਾ ਹੈ, ਸਿਆਣ ਲਈਦਾ/ਸਿਆਣੀਚੋ ਹਨ/ਸਿਆਣੀਦੀ ਹੈ । ੬੬.੩, ੧੧੮.੪, ੧੨੩.੨, ੧੫੧.੩, ੧੫੮.੪, ੨੪੪.੩, ੩੮੧.੨, ੪੬੫.੧, ੬੦੬ ੪

3. ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ, ਸਿਆਣ ਲੈਂਦਾ, ਭਾਵ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲੈਂਦਾ/ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲੈਂਦੇ । ੧੦੮.੨, ੧੪੭.੩, ੨੮੦.੩, ੩੦੧.੩, ੪੬੩.੧

4. ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਿਆਣਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ । ੧੮੮.੧, ੧੬੬.੧, ੩੮੦.੩

5. ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ੧੬੭.੪, ੨੮੮.੨, ੪੬੫.੧, ੪੮੭.੨, ੫੩੫.੪

ਪਹਿਚਾਨੈ)— 1. ਪਛਾਣ ਸਕੈ, ਭਾਵ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਸਕੈ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕੈ ।

ਪਹਿਚਾਨੈ) ੨੧.੨/—

2. ਪਛਾਣ ਲਿਆ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ । ੧੪੬.੩, ੨੨੭.੩/੧੮੧.੨

3. ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । —/੫੭੦.੪

ਪਹਿਰ—ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ, ਦੇਖੋ 'ਪਹਰ' । ੬੫੭.੧[3]

ਪਹਿਰਿ—ਪਹਿਨਕੇ, ਪਾ ਕੇ । ੨੪੦.੧

ਪਹੁੰਚ)— ਪੁਜਣਾ, ਅਪੜਨਾ । ੫੭੮.੪/੬੪੦.੪

ਪਹੁਚ)

ਪਹੁਚਤ—1. ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩੫੪.੩ ੫੦੧.੧

2. ਪਹੁੰਚਦਾ, ਪੁੱਜਦਾ, ਅਪੜਦਾ । ੪੫੧.੧

ਪਹੁਚਾਇਕੈ—ਪਹੁੰਚਾਕੇ, ਪੁੱਜਦਾ ਕਰਕੇ । ੩੩੪.੨

ਪਹੁਚਾਤ—ਪੁਚਾਉਂਦਾ, ਪੁੱਜਦਾ ਕਰਦਾ, ਅਪੜਾ ਦਿੰਦਾ । ੩੬੨.੩

ਪਹੁਚਾਵਈ—ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ, ਪੁਜਾ ਦਿੰਦਾ । ੩੫੭.੪

ਪਹੁਚਾਵਹੀ—ਪਹੁੰਚਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਭੇਜ ਰਹੇ ਹਨ । ੬੨੦.੨

ਪਹੁਚੇ)— ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ, ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ । ੪੪੦.੧/੫੬੩.੨, ੫੯੫.੧

ਪਹੁੰਚੇ)

ਪਹੁਚੈ)— 1. ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ, ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ । ੨੩੦.੪, ੩੧੩.੧, ੨[3], ੩, ੪੩੬.੪,

ਪਹੁਚੈ) ੪੬੭.੧/੭੫.੩

2. ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ, ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ/ਪੁੱਜ ਜਾਈਦਾ । ੩੭੧.੨, ੫੮੨.੪, ੫੮੮.੪/ ੫੮੨ ੧

ਪਕਰ)— ਪਕੜਕੇ, ਫੱੜ ਕੇ । ੫੧੪.੨/੪੫੨.੪

ਪਕਰਿ)

ਪੰਖ—(ਸੰ. ਧਕ੍ਸ਼ > ਪ੍ਰਾ. ਧਕ੍ਖ) ਪਰ, ਖੰਭ । ੩੬੬.੧

ਪਖਾਨ—(ਸੰ. ਧਾਧਾਨ:) ਪਥਰ, ਵੱਟਾ/ਵੱਟਿਆਂ । ੨੮੭.੧, ੩੭੬.੩, ੩੮੮.੩, ੫੭੩.੩

ਪੰਖੀ)— (ਸੰ. ਧਕ੍ਸ਼ਿਨ੍) ਪੰਛੀ, ਪਰਿੰਦੇ । ੫੮੨.੨/੫੬੪.੪

ਪੰਖੇਰੂ)

ਪੰਗ—1. ਲੂਧ, ਪਢਿੱਤਰੋ । ੧੬੬.੪, ੨੭੮.੪

2. (ਸੰ. ਧਂਗੁ) ਲੰਗੜਾ । ੩੧੪.੪, ੩੧੫.੨, ੩

3. ਪਿੰਗਲੇ ਛਾਦ ਸਿਥਿਲ । ੬੬੫.੪

ਪਗ—(ਸੰ. ਧਦ् > ਪ੍ਰਾ. ਧਕ) ਪੈਰ, ਚਰਣ । ੧੪੭.੪, ੧੭੩.੪, ੧੯੩.੧, ੧੯੯.੩, ੨੪੫.੧, ੨੮੮.੪, ੨੯੦.੩, ੩੦੯.੧, ੩੯੯.੧, ੪੧੩.੧, ੫੯੪.੩, ੬੪੦.੩, ੬੭੨.੩, ੬੭੩.੪

ਪੰਗਤਿ—(ਸੰ. ਪंक्ति) ਸਮੂਹ, ਇਕੱਠ (ਭਾਵ) । ੧੮੩.੪

ਪਗਨੁ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਪਗ' । ੪੦੧.੩

ਪਗਿ)— ਪੈਰ, ਚਰਣ, ਦੇਖੋ 'ਪਗ' । ੪੩੪.੪, ੪੩੯.੧/੪੬੭.੨

ਪਗੁ)

ਪਘੂਲਾ—(ਸੰ. ਧंकेरुह) ਕਮਲ ਦੀ ਵੇਲ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਗਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵੇਲ । ੩੦੫.੩

ਪੰਚ—(ਸੰ. ਧंच) 1. ਪਰਧਾਨ ਪੁਰਖ, ਉਤਮ ਪੁਰਖ । ੪੬.੨, ੨੪੦.੩, ੪੭੯.੨

2. ਪੰਜ, ਚਾਰ ਤੇ ਛੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ । ੧੨੨.੪, ੧੨੩.੪, ੧੨੪.੧, ੪੫੭.੧, ੬੭੩.੧[੨]

3. ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ । ੪੫੭.੧

ਪੰਚ ਸਬਦ—(ਸੰ. ਧंच+ਸ਼ब्द) ਯੋਗ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ, ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ, ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਅਲੌਕਿਕ ਅਧਿਆਤਮਕ ਆਨੰਦਮਈ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ।

1. ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਪੰਜ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ । ਉਹ ਪੰਜ ਵਾਜੇ ਅਥਵਾ ਸਾਜ਼ ਇਹ ਹਨ :

(ੳ) ਤਤ—ਤਾਰ ਅਤੇ ਡੰਦ ਦੇ ਵਾਜੇ, ਸਿਤਾਰ ਰਬਾਬ ਆਦਿ ।

(ਅ) ਵਿਤ—ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਵਾਜੇ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਢੋਲਕ ਆਦਿ ।

(ੲ) ਘਨ—ਧਾਤੂ ਦੇ ਬਣੇ, ਘੰਟਾ ਘੜਿਆਲ ਤੇ ਛੈਣੇ ਆਦਿ ।

(ਸ) ਨਾਦ—ਘੜਾ, ਗਾਗਰ ਆਦਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਲਾਣ ਵਿਚੋਂ ਹਥ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨਾਲ ਸੁਰ ਕਢੀਦਾ ਹੈ ।

(ਹ) ਸੁਖਿਰ—ਫੂਕ ਨਾਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ, ਮੁਰਲੀ, ਨਫੀਰੀ ਆਦਿ ।

2. ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਕਲਪਤ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਦੇ ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ—ਸੰਖ, ਮ੍ਰਿਢੰਗ, ਕਿੰਗੁਰੀ, ਮੁਰਲੀ (ਬਾਂਸਰੀ) ਤੇ ਵੀਣਾ ਦੀ ਧੁਨਿ ।

3. 'ਹਠ ਯੋਗ ਪ੍ਰਦੀਪਕਾ' ਅਨੁਸਾਰ ਭ੍ਰਮਰ ਗੁੰਜਾਰ, ਹਵਾ ਭਰੀ ਨਲਕੀ ਦੀ ਧੁਨਿ ਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ, ਘੰਟਾ-ਧੁਨਿ, ਸਮੁੰਦਰ ਗਰਜਨ ਤੇ ਮੇਘ ਦੀ ਗਰਜ ।

4. ਪੁਰਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ—ਵੇਦ ਧੁਨਿ, ਬੰਦੀਜਨ ਧੁਨਿ, ਜਯ ਧੁਨਿ, ਸੰਖ ਧੁਨਿ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਧੁਨਿ ।

5. ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਚ ਸ਼ਬਦ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣੀ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਨਾਦ ਆਦਿ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ੁਧੀ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ੨੧੪.੨

ਪੰਚ ਤਸਕਰਿ—ਪੰਜ ਚੋਰ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਪੰਜ ਚੋਰ । ੧੭੯.੪

ਪੰਚਤਤ—(ਸੰ. ਧंचतत्त्व) 1. ਪੰਜ ਤੱਤ (ਮਿਟੀ, ਪਾਣੀ, ਅੱਗ, ਹਵਾ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼) । ੧੯੬.੩, ੬੨੪.੧

2. ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਾਲੀ ਦੇਹ (ਭਾਵ) । ੩੧.੧, ੨੪੩.੧

ਪੰਚ ਦੂਤ—ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦੇ ਸੈਨਿਕ, ਭਾਵ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ । ੫੭.੧, ੧੩੫.੧, ੨੩੩.੧, ੩੧੩.੪, ੪੯੮.੨

ਪੰਚ ਦੋਖ—ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ, ਸਪਰਸ਼ ਤੇ ਸਵਾਦ ਇਹ ਪੰਜ ਲਾਲਸਾਵਾਂ । ੧੯੮.੪

ਪੰਚ ਪਰਪੰਚ—ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਲਛਲ ਰੂਪੀ ਜਾਲ । ੨੯.੧, ੩੩੩.੩

ਪੰਚ ਪਰਧਾਨੇ ਸੱਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਆਦਿ ਪੰਜ ਗੁਣ ਮੁੱਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨੯.੧

ਪੰਚਾਮ੍ਰਤ—ਪੰਜ ਪਦਾਰਥਾਂ (ਘਿਉ, ਖੰਡ, ਆਟਾ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਅੱਗ) ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੂਪ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ । ੧੨੩.੩, ੧੨੪.੧

ਪਚੈ—ਪੀੜਨ ਦੁਆਰਾ, ਗੰਨੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਲਹਾੜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਸ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੩੨੬.੪

ਪੰਚੋ ਦੂਤ—ਪੰਜੇ ਵਿਕਾਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪੰਚ ਦੂਤ' । ੫੮੨.੪

ਪੰਛ)— (ਸੰ. ਪਕ੍ਸ਼) 1. ਪੱਖ, ਚੰਦਰ ਮਾਸ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਸ਼ੁਕਲ ਪੱਖ
ਪਛ) ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ) । ੪੮੪.੨/੧੫੯.੨

2. —/ਪੱਖ, ਪਾਸਾ, ਤਰਫ਼, ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ । ੪੦੪.੪

ਪਛਤਾਇਓ—(ਸੰ. ਪਸ਼੍ਚਾਤਾਪ:) ਪਛਤਾਵਾ, ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ । ੬੯.੧

ਪਛਮ—(ਸੰ. ਪਸ਼੍ਚਿਮਾ) 1. ਸੂਰਜ ਦੇ ਅਸਤ ਹੋਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ । ੨੬੯.੨, ੫੧੧.੨

2. (ਸੰ. ਪਸ਼੍ਚਿਮ) ਪਿੱਛੇ ਵਲ ਨੂੰ, ਵਿਪਰੀਤ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਨੂੰ । ੪੧੨.੧

ਪਛਾਨਿਓ—ਪਹਿਚਾਣਿਆ, ਜਾਣਿਆ, ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ । ੪੨੦.੨

ਪਛਾਨੀਐ—ਪਹਿਚਾਣੀਦਾ, ਪਛਾਣੀਦਾ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿਚ ਲਿਆਈਦਾ, ਭਾਵ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੪੦੭.੨

ਪਛਾਨੈ—ਪਹਿਚਾਣਦਾ, ਪਛਾਣਦਾ । ੫੭੦.੧

ਪੰਛੀ—(ਸੰ. ਪਕ੍ਸ਼ਿਨ੍) 1. ਪਰਿੰਦਾ, ਪੰਖੇਰੂ, ਪਰਾਂ ਵਾਲਾ ਜਨੌਰ । ੨੩੧.੧, ੪੦੨.੨, ੪੦੪.੧, ੫੧੪.੨, ੫੫੯.੩, ੫੮੯.੨

2. ਪਰਿੰਦਾ (ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ) । ੩੯੧.੪

ਪੰਛੀਅਨ)— ਪੰਛੀਆਂ, ਪਰਿੰਦਿਆਂ, ਪੰਖੀ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਪੰਛੀ' । ੩੭੬.੩/੬੩੧.੩
ਪੰਛੀਨ)

ਪਛੁਤਾਇ—1. ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਿਆ/ਹੁੰਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਪਛਤਾਇਓ' । ੫੪੮.੩, ੬੬੩.੨

2. ਪਛਤਾਵੇਂਗਾ, ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰੇਂਗਾ, ਦੇਖੋ 'ਪਛਤਾਇਓ' ੬੫੭.੪

ਪਛੁਤਾਈ—ਪਛਤਾਉਂਦੀ ਰਹੀ, ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਦੀ ਰਹੀ । ੬੫੮.੪

ਪਛੁਤਾਈਐ—ਪਛਤਾਏਗਾ, ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰੇਗਾ । ੪੬੫.੧

ਪਛੁਤਾਤ)— 1. ਪਛਤਾਉਂਦਾ, ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ/ਕਰਦੇ/ਕਰਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਪਛਤਾਇਓ' ।
ਪਛੁਤਾਨੋ) ੩੫੦.੪, ੪੪੦.੪, ੫੦੨.੪/੫੭੮.੨/੨੩੪.੪/੪੬੧.੨
ਪਛੁਤਾਵਈ) 2. ਪਛਤਾਉਂਦਾ, ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰੀਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਪਛਤਾਇਓ' । ੬੫੮.੩/-/-/-
ਪਛੁਤਾਵੇ)

ਪਟ—(ਸੰ. ਧਟ:) 1. ਘੁੰਡ, ਵਸਤਰ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪੜਦਾ । ੪੧.੧

2. ਪੜਦਾ, ਓਹਲਾ । ੨੮੦.੨, ੫੭੧.੨

ਪਟੰਬਰ)— (ਸੰ. ਪਟ੍ਟ + ਤਲ) ਸਮਾਨ, ਬਰਾਬਰ, ਤੁਲ । ੧੦.੨/੨੮੫.੩
ਪਟਤਰ)
ਪਟੰਤਰੋ—ਤੁਲ, ਢੰਗ, ਨਿਆਈਂ । ੩੯੦ ੩
ਪਟੰਬਰ)— (ਸੰ. ਪਟ+ਅਮ੍ਬਰ ਪਟਾਮ੍ਬਰ) ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ । ੧੪੮.੧, ੩੮੬.੨/
ਪਟੰਬਰਿ) ੫੧੪.੧
ਪਟਰਾਨੀ—(ਸੰ ਪਟ੍ਟਰਾਜ੍ਞੀ) ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਰਾਣੀ, ਮੁੱਖ ਰਾਣੀ । ੧੨੦.੨
ਪਠਾਈਐ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ> ਪ੍ਰਾ. ਪਟ੍ਠਾਨ) ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੬੧੦.੩
ਪਠਾਏ—1. ਭੇਜਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਪਠਾਈਐ' । ੨੭੫.੨, ੩੨੦.੨
ਪਠੇ—(ਸੰ. ਪਠ੍) ਪੜ੍ਹਨਾ ਯਾ ਦੁਹਰਾਣਾ । ੪੪.੨[1]
ਪੰਡਿਤ)— (ਸੰ. ਪੰਡਿਤ) ਸ਼ਾਸ਼ਤਰਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਵਿਦਵਾਨ ।
ਪੰਡਿਤ) ੪੫੭.੩/੩੦.੨, ੨੬੮.੨, ੪੪੭.੨, ੫੬੬.੪, ੬੨੭.੨
ਪਢਤ—(ਸੰ. ਪਠ੍) ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਅਧਿਐਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੨੪੧.੩, ੨੭੫.੨
ਪਤ—(ਸੰ. ਪਤ੍) ਸੰਪੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ । ੩੫੩.੨
ਪਤਸਿਟਾ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਟਾ) ਇਜ਼ਤ, ਮਾਣ, ਕੀਰਤੀ, ਯਸ਼ । ੪੭੬.੨
ਪਤੰਗ)— (ਸੰ. ਪਤੰਗ:) ਪਤੰਗਾ, ਭਮਕੜ, ਪਰਵਾਨਾ । ੧੪.੧, ੩, ੨੩.੧, ੧੮੭.੧,
ਪਤੰਗੁ) ੨੬੨.੨, ੨੬੩.੨, ੩੧੬.੧, ੩੧੮.੧, ੩੧੯.੧, ੩੨੦.੧, ੩੨੧.੧, ੩੫੦.੩, ੩੬੭.੨, ੪੧੦.੨, ੪੧੨.੧, ੪੨੨.੧, ੪੨੪.੧, ੪੩੧.੧, ੪੩੨.੧, ੪੬੨.੨, ੬੦੬.੧, ੬੪੫.੨/੩੦੦.੧, ੫੫੦.੧, ੫੫੧.੧
ਪਤਤ ਪਾਵਨ—(ਸੰ. ਪਤਿਤ: + ਪਾਵਨ) ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਗੁਰੂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੫੪੧.੪
ਪਤਿ—(ਸੰ. ਪਤਿਤ·) ਆਚਾਰ ਧਰਮ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਾਪੀ, ਨੀਚ । ੫੦੪.੧, ੫੨੩.੪, ੫੨੮.੩
ਪਤਿ ਪਾਵਨ—1. ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਗੁਰੂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ (ਭਾਵ) ਦੇਖੋ 'ਪਤਤ ਪਾਵਨ' । ੪੫੦.੨

2. ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ, ਦੇਖੋ 'ਪਤਤ ਪਾਵਨ' । ੩੮੭.੩, ੫੦੩.੧, ੫੦੪.੧
ਪਤਨ—(ਸੰ. ਪਤਨਸ੍) ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇਂ ਭਾਵ । ੩੬੦.੨
ਪਤਨੀ—(ਸੰ. ਪਤ੍ਨੀ) ਵਹੁੱਟੀ, ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਔਰਤ । ੨੨੮.੨
ਪਤਬ੍ਰਤ)— (ਸੰ. ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ) 1. ਨਿਸ਼ਠਾਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪਤੀ ਵਿਚ ਅਥਾਹ ਸ਼ਰਧਾ
ਪਤਬ੍ਰਤਾ) ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਔਰਤ । ੪੪੮.੧, ੪੬੬.੧/੪੪੯.੧,੨/੪੪੯.੩
ਪਤਬ੍ਰਿ) 2. ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ, ਪਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਦੁੱਤੀ ਭਗਤੀ । ੪੪੯.੧, ੪੮੦.੧/-/-
ਪਤਾਲ—(ਸੰ. ਪਾਤਾਲਸ੍) ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਲੋਕ, ਨਿਮਨ ਲੋਕ (ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਜੋਂ) । ੨੩੧.੩
ਪਤਿ)— (ਸੰ. ਧਦ) 1. ਪਤ, ਮਾਣ, ਵਡਿਆਈ, ਪ੍ਰਤਿੱਸ਼ਠਾ, ਇਜ਼ਤ । ੯.੩, ੨੧੫.੧,
ਪ੍ਰਤਿ) ੩੨੪.੩/—

2. ਸੁਆਮੀ, ਮਾਲਕ, ਰਾਜਾ । ੫੨੩.੪/—

3. ਪਤੀ, ਕੰਤ । ੫੬੬.੩, ੬੫੯.੧/੩੯੫.੨
ਪਤਿਸਟਾ—ਇਜ਼ਤ, ਮਾਣ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪਤਸਿਟਾ' । ੧੪੮.੧

ਪਤਿਤ—ਨੀਚ, ਪਾਪੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪਤਿ' । ੩੭.੪, ੮੩.੨, ੩, ੮੪.੪, ੩੩੯.੪, ੬੪੧.੪, ੬੭੨.੪

ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ—(ਸੰ. ਪਤਿਤ + ਪਾਵਨ) ਪਤਿਤ ਨੂੰ ਸ਼ੁਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੬੦੧.੧

ਪਤਿਤਾਈ—ਨੀਚਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਪਤਿਤ' । ੬੦੧.੧

ਪਤਿਬ੍ਰਤ)—1. ਨਿਸ਼ਠਾਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪਤਬ੍ਰਤ' (1) । ੧੬੪.੧, ੪੪੭.੪/
ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ) ੨੧੬.੨, ੪੪੬.੪, ੪੬੬.੧, ੪੬੮.੨, ੪੮੩.੧, ੬੪੫.੧, ੪,
ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ) ੬੫੦.੪, ੬੬੭.੧/—/ ੩੮੫.੨, ੪੮੧.੧, ੪੮੨.੧/—
ਪਤਿਬ੍ਰਿਤਾ) 2. ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪਤਬ੍ਰਤ' । (2) । ੬੪੫.੧, ੬੫੦.੪,
ਪਤਿਬ੍ਰਿਤਿ) ੬੬੭.੧/—/ ੧੧੬.੨, ੪੬੮.੨/—/ ੪੮੧.੧
ਪਤੁ)— (ਸੰ. ਪਕ੍ਸ਼) 1. ਬ੍ਰਿਖ ਯਾ ਵੇਲ ਆਦਿ ਦਾ ਪੱਤਾ, ਪੱਤੀ । ੪੬.੩/੩੭.੧,
ਪਤ੍ਰ) ੩੮.੧, ੨੭੬ ੪, ੪੦੫.੧, ੪੬੮.੧[3], ੪੬੭.੧, ੫੦੧.੧
2. ਕਾਗ਼ਜ਼, ਵਰਕਾ । —/੧੫੬.੨
ਪੰਥ)— (ਸੰ. ਪਥ) 1. ਰਸਤਾ, ਮਾਰਗ,ਰਾਹ । ੪੨.੧, ੫੭.੧[3], ੫੮.੧, ੮੪.੨,
ਪਥ) ੧੨੭.੪, ੨੭੮.੪, ੩੨੨.੧, ੩੪੩.੨, ੩੬੯.੩, ੪੧੩.੪, ੬੧੩.੩. ੬੭੨.੩/੫੮੩.੩
2. ਧਰਮ ਮਾਰਗ । ੫੮.੧/—
3. ਚਲਣ ਯੋਗ ਮਾਰਗ । —/੧੦੭.੪
ਪਥਕ—(ਸੰ. ਪਥਿਕ:) ਰਾਹੀ, ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ । ੫੬੪.੨
ਪਥਕਨ··· ਰਾਹੀਆਂ, ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ, 'ਰਾਹੀ' ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਪਥਕ' । ੬੭੦.੨
ਪਥਕਿ—ਰਾਹੀਆਂ ਤੋਂ, ਮੁਸਾਫ਼ਿਰਾਂ ਤੋਂ, ਦੇਖੋ 'ਪਥਕ' । ੪੩੯.੧
ਪਥਿਕ—ਰਾਹੀ, ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ, ਯਾਤਰੀ, ਦੇਖੋ 'ਪਥਕ' । ੫੬.੩, ੩੫੪.੩, ੪੫੧.੨
ਪਥਿਕਨ—ਰਾਹੀਆਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪਥਕਨ' । ੨੦੭.੧
ਪੰਥੀ—ਰਾਹੀ, ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ । ੫੮੩.੩
ਪਦ—(ਸੰ. ਧਦ) 1. ਸਥਾਨ, ਦਰਜਾ, ਪਦਵੀ । ੨੪.੨, ੭੮.੨, ੧੧੬.੩, ੧੩੫.੨, ੩੪੬.੪, ੪੧੭.੪, ੪੭੬.੩, ੬੩੨.੪
2. ਪੈਰ, ਚਰਣ । ੬੧.੨, ੩੧੪.੨, ੬੭੨.੪
ਪਦਮ—(ਸੰ. ਧਦ੍ਮ) ਕੰਵਲ ਫੁਲ, ਪੰਕਜ, ਕੌਲ ਫੁੱਲ । ੫੮੬.੧
ਪਦਵੀ—(ਸੰ. ਧਦਵੀ) ਸਥਾਨ, ਦਰਜਾ, ਪਦ । ੧੬੫.੨, ੩੮੨.੪, ੪੧੨.੪, ੪੬੬.੪, ੪੬੫.੨
ਪਦਾਰਥ—(ਸੰ. ਧਦਾਰ੍ਥ) ਵਡਮੁੱਲੀਆਂ ਵਸਤ੍ਵਾਂ, ਅਤਿ ਕੀਮਤੀ ਪਦਾਰਥ । ੪੬.੩, ੧੩੧.੪, ੫੪੬.੪
ਪਦਾਰਬਿੰਦ—(ਸੰ. ਧਦਾਰਵਿਨ੍ਦ) ਕਮਲ ਰੂਪੀ ਚਰਨ, ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਚਰਨ । ੧੩੯.੩, ੧੭੮.੪, ੨੮੬.੪
ਪਦੁ—ਸਥਾਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਪਦ (1) । ੫੦੮.੪[3], ੫੩੦.੪
ਪਨਹੀ—(ਸੰ. ਉਪਾਨਹ) ਜੁੱਤੀ, ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਚੰਮ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਪੈਰੀਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਵਸਤ੍ਰ । ੪੩੪.੩

ਪਨਾਰੇ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਣਾਲ, ਪ੍ਰਣਾਲਿਕਾ) ਪਰਨਾਲਾ, ਛੱਤ ਯਾ ਕੋਠੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਰਸਤਾ । ੩੭੨.੧

ਪਨਿਹਾਰੀ— ਪਾਣੀ ਢੋਣ ਵਾਲੀ ਔਰਤ, ਝਿਊਰੀ । ੬੫੨.੨, ੪

ਪਪੀਹਾ—ਬੰਬੀਹਾ, ਚਾਤ੍ਰਿਕ, ਸਾਰੰਗ, ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪੰਛੀ ਜੋ ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਤੋਂ ਬਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ । ੪੫੧.੨, ੫੬੭.੧, ੬੪੫.੧

ਪਯਾਰ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਿਯ) ਪ੍ਰੇਮ, ਨੇਹੁੰ, ਪ੍ਰੀਤ, ਮੁਹੱਬਤ । ੫੬੬.੩, ੬੫੯.੪

ਪਯਾਰੀ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਿਯਾ) ਪਿਆਰੀ, ਪਿਆਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਰੂਪ । ੬੫੯.੪, ੬੬੦.੨

ਪਯਾਰੇ—ਪਿਆਰਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਸਨੇਹੀ, ਦੇਖੋ 'ਪਯਾਰ' । ੬੫੫.੪

ਪਯਾਰੋ—ਪਿਆਰਾ, ਮਧੁਰ, ਮਿਠਾਸ ਭੁਰਿਆ ਦੇਖੋ 'ਪਯਾਰ' । ੫੮੦.੨, ੬੪੪.੨

ਪਯੂਖ—(ਸੰ. ਪੀਯੂਖ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ, ਸੁਧਾਮਈ । ੧੩੨.੨

ਪਰ—(ਸੰ. ਧਰ) 1. ਪਰਾਏ, ਦੂਸਰੇ ਦੇ/ਪਰਾਇਆ, ਦੂਸਰੇ ਦਾ/ਪਰਾਈ, ਦੂਸਰੇ ਦੀ । ੪੪.੧, ੨੩੫.੧, ੪੬੬.੧, ੪੯੦.੪, ੫੦੨.੨, ੫੦੬.੪, ੫੦੮.੧, ੨, ੫੧੩.੪, ੫੨੦.੨, ੫੨੧.੧[3], ੫੨੨.੪, ੫੩੯.੪[3], ੫੪੭.੧[2], ੨, ੪[3], ੬੪੧.੪

2. (ਫ਼ਾ. ਪਰ) ਖੰਭ, ਡੈਅ, ਪੰਛੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪੰਖ । ੨੦੭.੨

3. ਉੱਤੋਂ, ਉਪਰੋਂ । ੨੪੨.੨, ੬੪੬.੨[2], ੬੫੦.੧[3], ੨[2], ੬੬੩.੪, ੬੭੨.੧

4. ਉੱਪਰ, ਉੱਤੇ । ੩੩੨.੧, ੩੮੬.੨, ੪੪੫.੩, ੪੭੩.੧, ੫੨੩.੩, ੫੬੩.੪, ੬੧੮.੧, ੬੩੮.੧, ੨

5. ਪਰ੍ਹੇ, ਦੂਰ । ੩੪੪.੨

6. ਪਰੰਤੂ, ਲੇਕਿਨ । ੫੯੧.੨

ਪਰਉਪਕਾਰ—(ਸੰ.ਪਰ+ਉਪਕਾਰ:) ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ । ੩੭ ੪, ੧੧੩.੪, ੧੧੪ ੪, ੧੨੧.੧, ੧੨੯.੪, ੧੩੦.੪, ੧੬੨.੧, ੧੭੭.੪, ੨੩੮.੩, ੩੨੫.੪, ੩੨੬.੩, ੩੮੫.੪, ੫੬੪.੪, ੬੬੩.੪

ਪਰਉਪਕਾਰੀ—ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਪਰਉਪਕਾਰ' । ੧੬੩.੧, ੪, ੨੫੮.੨, ੨੬੧.੪

ਪਰਸ—(ਸੰ. ਸ੍ਪਰ੍ਸ) ਸਪਰਸ, ਛੂਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਯਾ ਭਾਵ । ੮੪.੩, ੧੬੬.੩, ੧੯੮.੩ ੧੯੯.੩, ੨੦੩.੨, ੨੪੯.੧, ੨੬੧.੪, ੨੭੮.੩, ੩੭੬ ੪, ੩੮੮.੧, ੪੦੦.੧, ੪੩੩.੪, ੪੫੯.੨, ੪੬੬.੨, ੪੮੯.੨, ੫੩੬.੪, ੬੨੫.੩, ੬੫੩.੨

ਪਰਸਪਰ—(ਸੰ. ਧਰस्ਧਰ) ਆਪਸ ਵਿਚ, ਆਪੋ ਵਿਚੀਂ, ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ/ਨਾਲ/ਦੁਆਰਾ । ੧੮੬.੨, ੨੦੫.੨, ੨੪੨.੨, ੨੬੩.੧, ੨੭੬.੩, ੨੮੪.੧, ੨੮੫.੧, ੩੮੧.੧, ੫੦੦.੨, ੬੧੩.੨, ੬੫੫.੩

ਪਰਸਤ—ਛੂਹਣ ਨਾਲ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ, ਦੇਖੋ 'ਪਰਸ' । ੧੫.੨ ੨੮੨.੩, ੩੮੪.੩, ੪੬੬.੨, ੫੫੭.੧, ੫੭੩.੩

ਪਰਸਨ— 1. ਛੂਹਣ ਲਈ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ, ਦੇਖੋ 'ਪਰਸ' । ੨੦.੩

2. ਛੂਹਣ ਤੋਂ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਦੇਖੋ 'ਪਰਸ' । ੨੭੯.੩

ਪਰਸਾਖਾ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਸ਼ਾਖਾ) ਛੰਟੀ ਸ਼ਾਖਾ, ਛੋਟੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ । ੨੪੫.੩

ਪਰਸਿ—ਪਰਸਕੇ, ਛੂਹਕੇ, ਛੂਹਣ ਦੁਆਰਾ, ਦੇਖੋ 'ਪਰਸ' । ੩੨.੨, ੪੦.੨, ੮੫.੩, ੯੩.੩, ੯੪ ੪, ੧੩੩.੩, ੧੬੬.੪, ੨੨੬.੩, ੨੭੭.੩, ੩੬੪.੪, ੬੦੩.੨

ਪਰਸਿਓ—ਪਰਸਿਆ, ਛੂਹਿਆ, ਸਪਰਸ਼ ਕੀਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਪਰਸ' । ੬੪੨.੪, ੬੪੮.੩

ਪਰਸਿਪਰ—ਆਪਸ ਵਿਚ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪਰਸਪਰ' । ੩੦੬.੧

ਪਰਸੂਤ--(ਸੰ. ਪ੍ਰਸੂਤਿ:) ਜਨਮ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਜਣੇਪਾ। ੪੧੪.੩, ੪੮੩.੩, ੫੬੯.੨, ੬੦੫.੨

ਪਰਸੈ—ਛੋਹੇ, ਸਪਰਸ਼ ਕੀਤੇ, ਦੇਖੋ 'ਪਰਸ'। ੫੩੮.੧

ਪਰਹਰੀ—(ਸੰ. ਪਰਿਹਾਰ:) ਛੱਡੀ ਹੋਈ, ਭਾਵ ਅਖੌਂ ਪਰੋਖੇ ਹੋਕੇ। ੪੩੪.੩

ਪਰਹਰੈ—(ਸੰ. ਪਰਿਹਰਣਮ੍) ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ, ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ, ਤਜ ਦਿੰਦਾ, ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਲੈਂਦਾ। ੩੦੦.੨

ਪਰਹਾਰਿ--(ਸੰ. ਪਰਿਹਾਰ) ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ, ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ੩੧੮.੨

ਪਰਕਰ—(ਸੰ. ਪਰਿਕਰ;) ਪਰਿਵਾਰ, ਟੱਬਰ, ਭਾਵ ਕਬੂਤਰੀ। ੬੧੬.੩

ਪਰਕਾਰ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਕਾਰ) ਕਿਸਮਾਂ, ਭਾਤਾਂ, ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। ੬੩੫.੧

ਪਰਕਿਰਤਿ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ:) ਮਾਇਆ, ਜੜ੍ਹ ਜਗਤ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼। ੫੨੯.੩

ਪਰਕ੍ਰਮਾ—(ਸੰ. ਪਰਿਕ੍ਰਮ:) ਪਰਦਖਣਾ ਕਰਨਾ, ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ, ਧਰਮ ਸਥਾਨ ਯਾ ਸਤਸੰਗਤ ਆਦਿ ਦੇ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ। ੬੨੮.੩

ਪਰਖ—(ਸੰ. ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ > ਪ੍ਰਾ. ਪਰਿਕ੍ਖ) 1. ਜਾਂਚ, ਪਰੀਖਿਆ, ਪੜਤਾਲ। ੩੭੮.੨
2. ਪਛਾਣ। ੫੭੦.੨

ਪਰਖਤ—ਸਤਿ-ਅਸਤਿ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਵਾਲੀ ਬੁਧੀ, ਸਤਿ-ਅਸਤਿ ਵਿਵੇਚਕ ਖਿਰਤੀ, ਦੇਖੋ 'ਪਰਖ' (2)। ੨੭.੨

ਪਰਗਾਸ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੬੨੫.੨

ਪਰਚਾ—(ਸੰ. ਪਰਿਚਯ) ਜਾਣਕਾਰੀ, ਗਿਆਨ ਭਾਵ ਆਤਮਗਿਆਨ। ੫੫੧.੧

ਪਰਚੀਨ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ) ਪੁਰਾਤਨ, ਪਰਾਦੀਨ, ਪੁਰਾਣੇ। ੫੦੪.੨, ੫੦੯.੨

ਪਰਚੇ)— (ਸੰ. ਪਰਿਚਯ) ਪਰਚਿਆਂ, ਪਤੀਜਿਆਂ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋਇਆਂ।
ਪਰਚੈ) ੧੬.੧/੩੧.੪, ੫੦੫.੪

ਪਰਛਾਹੀ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਛਾਯਾ) ਪਰਛਾਵਾਂ, ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ, ਅਕਸ। ੪੯੩.੨

ਪਰਜੰਕ—(ਸੰ. ਪਰ੍ਯੰਕ) ਪਲੰਘ, ਮੰਜ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਵਧੀਆ ਮੰਜਾ। ੩੪੬.੪

ਪਰਜੰਤ--(ਸੰ. ਪਰ੍ਯੰਤ) ਤਕ, ਤੀਕ, ਤੋੜੀ। ੭੧.੩, ੨੩੩.੨, ੬੩੭.੪

ਪਰਜਾ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਜਾ) 1. ਜਨਤਾ, ਰਈਅਤ, ਕਿਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕ। ੪੬.੪, ੨੪੬.੪, ੪੧੮.੨, ੪੬੭.੩
2. ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਸੰਸਾਰ। ੪੮੪.੪

ਪਰਜਾਰ--(ਸੰ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਨਮ੍) ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਬਾਲਣ ਲਈ, ਭਾਂਬੜ ਮਚਾਉਣ ਲਈ। ੬੬੮.੧

ਪਰਤ—1. ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ, ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ। ੧੬੦.੧, ੪੭੩.੧
2. ਪੈਂਦਿਆ, ਡਿਗਦਿਆਂ। ੨੬੬.੩
3. ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਡਿਗਦੀ ਹੈ। ੩੬੧.੨
4. ਪੈਣ, ਭਾਵ ਵੜਨ, ਦਾਖਲ ਹੋਣ। ੪੧੮.੧
5. ਪੈਂਦਾ, ਭਾਵ ਮੂੰਹ ਪਾਉਂਦਾ, ਚੁੰਘਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ। ੪੪੪.੧
6. ਪੈਕੇ, ਡਿੱਗਕੇ। ੩੮੮.੩, ੪੪੬.੩, ੫੮੦.੧
7. ਪੈ ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੀ, ਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੀ। ੪੭੬.੩, ੫੦੨.੪
8. ਉਪਸਥਿਤ, ਮੌਜੂਦ। ੫੩੧ ੩
9. ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੰਦਾ, ਥੱਲ ਪੈਂਦਾ (ਭਾਵ)। ੫੩੮.੩

10. ਪਰਤਦਾ, ਆਉਂਦਾ । ੬੦੭.੪
11. ਪੈਂਦਾ, ਭਾਵ ਝੁਕਦਾ । ੬੧੩.੨

ਪਰਤਗਿਆ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਜ੍ਞਾ) ਵਾਅਦਾ, ਇਕਰਾਰ, ਪ੍ਰਣ, ਦ੍ਰਿੜ ਸੰਕਲਪ । ੩੭੯.੨, ੫੩੬.੩

ਪਰਤਾਪ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਤਾਪ) ਤੇਜ, ਆਭਾ, ਓਜ । ੬੫੧.੩, ੬੭੦.੪

ਪਰਤਿ—1. ਡਿਗਿਆਂ, ਡਿਗਣ ਦੁਆਰਾ । ੩੮੮.੩
2. ਪਿਆਂ, ਪੈਣ ਦੁਆਰਾ । ੫੦੬.੨

ਪਰਤੀਤਿ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਤੀਤਿ) ਸਿਦਕ, ਭਰੋਸਾ, ਯਕੀਨ, ਨਿਸ਼ਚਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ । ੧੪੫.੨

ਪਰਦਗਧ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਦਗ੍ਧ) ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾੜ ਦੇਣਾ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਲਾ ਦੇਣਾ । ੩੮੮.੧

ਪਰਦਛਨਾ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾ) ਪਰਦਖਣਾ, ਪਰਕਰਮਾ, ਕਿਸੇ ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਰਖ ਕੇ ਉਸਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਘੁੰਮਣਾ । ੧੭.੪, ੨੫੯.੪, ੨੬੦.੪, ੪੬੬.੩

ਪਰਦਲ—(ਸੰ. ਪਰ + ਦਲ:) ਪਰਾਈ ਸੈਨਾ, ਭਾਵ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ । ੧੧੮.੩

ਪਰਦਾਰਾ—(ਸੰ. ਪਰਦਾਰਾ) ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ । ੫੨੪.੩

ਪਰਧੀਨ—(ਸੰ. ਪਰਾਧੀਨ) ਪਰਾਧੀਨ, ਪਰਵਸ, ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਅਧੀਨ । ੩੧੭.੪

ਪਰਨਾਮ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਣਾਮ:) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਝੁਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੨੭੮.੩

ਪਰਨਾਰੀ—(ਸੰ. ਪਰ + ਨਾਰੀ) ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ, ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਔਰਤ । ੫੨੪.੪

ਪਰਪਕ—(ਸੰ. ਪਰਿਪਕ੍ਵ) 1. ਪਾਲਦੀ, ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦੀ । ੧੦੨.੨
2. ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕਣਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਪੱਕ ਜਾਣਾ । ੩੫੭.੩

ਪਰਪੰਚ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਪञ्च:) ਅਡੰਬਰ, ਛਲ, ਕਪਟ, ਫ਼ਰੇਬ, ਢੌਂਗ । ੩੨.੧, ੨੬੫.੩, ੪੫੭.੧, ੫੨੧.੧

ਪਰਪਿਤਾਮਾ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਪਿਤਾਮਹ:) ਪੜਦਾਦਾ, ਪੜਬਾਬਾ, ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ । ੧੦੦.੧

ਪਰਪੂਰਨ—(ਸੰ. ਪਰਿਪੂਰ੍ਣ) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਪੂਰ ਹੋਵੇ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਜ ਕੇ । ੨੫੭.੩

ਪਰਫੁਲਤ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਫੁਲ੍ਲ) 1. ਵਿਕਸਤ ਹੋਣਾ, ਵਧਣਾ, ਫੁਲਣਾ । ੪੦੫.੧
ਪਰਫੁਲਿਤ) ੫੧੮.੨/੨੩੭.੨
2. ਖਿੜਨਾ । ੫੬੭.੩/—

ਪਰਬ—(ਸੰ. ਪਰ੍ਵ) ਉਤਸਵ, ਤਿਉਹਾਰ । ੬੨੯.੨

ਪਰਬਸਿ—(ਸੰ. ਪਰਵਸ਼) ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਪਰਾਧੀਨ । ੧੫੫.੨

ਪਰਬਤ—(ਸੰ. ਪਰ੍ਵਤ:) ਪਹਾੜ, ਗਿਰਿ । ੪੦.੨, ੨੬੬.੨, ੫੪੬.੨

ਪਰਬੀਨ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਵੀਣ) ਨਿਪੁੰਨ, ਕੁਸ਼ਲ । ੧੪੭.੩, ੧੮੨.੨, ੩੧੪.੪

ਪਰਬੋਧੇ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਬੋਧਨਮ੍) ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ, ਗਿਆਨ ਦਿੰਦਾ । ੪੫੭.੩

ਪਰਭਾਤ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਭਾਤਮ੍) ਸਵੇਰੇ, ਪ੍ਰਾਤਕਾਲ, ਤੜਕੇ । ੫੬੮.੨/੧੧੭.੧
ਪਰਭਾਤਿ)

ਪਰਮਪਦੁ—(ਸੰ. ਪਰਮਪਦ) ਪਰਮਪਦ, ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪਦਵੀ, ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ । ੪੪੭.੪

ਪਰਮ—(ਸੰ. ਪਰਮ) ਸਰਵੋਤਮ, ਸਰਵਉਚ/ਸਰਵੋਚ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਸਰਵਸ੍ਰੇਸ਼ਠ । ੬.੨, ੪, ੫, ੨੬.੪, ੨੧੭.੧, ੩੭੬.੪, ੫੩੬.੪, ੬੨੨.੧
2. ਅੰਤਿਮ, ਹਦ ਦਰਜੇ ਦੀ/ਦੇ/ਦਾ । ੧੩੨.੧, ੨੦੧.੨, ੩੮੪.੪, ੫੦੧.੩, ੫੬੬.੩

ਪਰਮਸੁਗੰਧ—1. ਅਤਿਅੰਤ ਸੁਗੰਧੀ ਭਰਪੂਰ, ਗੁਰੂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੨੭੧.੨
2. ਅਤਿਅੰਤ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਪਦਾਰਥ। ੩੩੨.੩

ਪਰਮਹੰਸ—(ਸੰ. ਪਰਮਹੰਸ) ਅਤਿਅੰਤ ਗਿਆਨਵਾਨ, ਪਰਮ/ਉੱਚੀ ਬਿਬੇਕ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਾ, ਪਰਮਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਚੁਕਾ ਮਹਾਤਮਾ। ੨੬.੩, ੨੩੦.੧, ੨੪੯.੨, ੩੪੦.੧

ਪਰਮਗਤਿ—(ਸੰ. ਪਰਮਗਤਿ) ਮੁਕਤੀ, ਪਰਮਾਤਮ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਅਵਸਥਾ। ੩੨੧.੩, ੬੬੨.੪

ਪਰਮਜੋਤਿ—ਮੂਲ ਜੋਤ, ਪਰਮਾਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਵ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ੩.੧,੩, ੧੧੫.੪, ੧੩੯.੧, ੨੭੧.੪

ਪਰਮਤਤ)— (ਸੰ. ਪਰਮਤਤ੍ਵ) ਮੂਲ ਤੱਤ, ਮੂਲ ਜੋਤ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ੩.੪,
ਪਰਮਤਤੁ) ੩੧.੧, ੧੧੬.੧/੩ ੨

ਪਰਮਦਕ੍ਰਤ)— 1. ਪਰਮ ਅਦਕ੍ਰਤ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ।
ਪਰਮਦਕ੍ਰਤਿ) ੮.੨, ੪, ੬੪.੧, ੩੪੪.੪, ੪੩੨.੪/—
2. ਗੁਰੂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੬.੪, ੭੧.੪, ੮੧.੪/—
3. ਅਤਿਅੰਤ ਅਸਚਰਜਮਈ। ੧੫.੨, ੫੧.੪, ੮੫.੨, ੬੬.੧, ੧੦੫.੪, ੧੧੨.੪, ੧੩੮.੪, ੧੪੦.੧, ੧੫੩.੨, ੧੬੬.੧, ੨੫੦.੨, ੨੮੪.੪, ੨੮੫.੪, ੨੬੩.੪, ੪੨੭.੪/੧੪੨ ੨

ਪਰਮਦਿਆਲ—ਅਤਿਅੰਤ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਭਾਵ ਪਤੀ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ। ੨੦੫.੨

ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ—1. ਉੱਚਤਮ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਸਰਵੋਤਮ ਨਿਧਿ। ੬੦.੩, ੬੧.੩, ੬੪.੩, ੬੬.੩, ੬੭.੩, ੧੦੫.੪, ੧੭੮.੨, ੨੭੧.੪
2. ਪਰਮਾਤਮਾ (ਭਾਵ)। ੬੭.੧ ੧੪੮.੩, ੨੪੭.੩, ੨੬੮.੩, ੩੫੫.੪
3. ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੩੬੭.੪, ੬੨੧.੧

ਪਰਮਨਿਧਿ—ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਿਧਿ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੧੩੯੪.

ਪਰਮਪਦ)— (ਸੰ. ਪਰਮਪਦ) ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਅਭੇਦਤਾ ਵਾਲੀ
ਪਰਮਪਦੁ) ਉੱਚੀ/ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਅਵਸਥਾ। ੪.੬, ੧੬.੧, ੫੩.੧, ੬੨.੩, ੮੭.੪, ੧੧੬.੧ ੧੨੫.੩, ੧੨੭.੪, ੩੨੦.੧, ੪੩੧.੪, ੫੬੫.੪, ੫੮੭.੪/੨੨੨.੪. ੪੩੯.੪, ੫੧੬.੪

ਪਰਮਪਾਰਸ—ਸਰਵੋਤਮ ਪਾਰਸ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੩੨.੨, ੧੬੬.੪

ਪਰਮਾਤਮ—(ਸੰ. ਪਰਮਾਤਮਨ੍) 1. ਪਰਮਾਤਮਾ, ਈਸ਼ਵਰ। ੧੧੫.੨, ੧੩੩.੨, ੨੧੧.੩, ੨੪੮.੩
2. ਈਸ਼ਵਰੀ। ੧੧੬.੧, ੧੩੭.੪, ੨੪੫ ੪

ਪਰਮਾਤਮਾ—ਨਾਨੀ, ਮਾਤਾ ਦੀ ਮਾਤਾ। ੧੦੦.੨

ਪਰਮਾਦਿ)— 1. ਆਦਿ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ, ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ। ੬.੨, ੪, ੫,
ਪਰਮਾਦੁ) ੫੬.੧/—
2. ਸਭ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਮੂਲ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਈਸ਼ਵਰ, ਅਨਾਦਿ। ੮.੨, ੪, ੫, ੧੪੩.੧, ੨੫੦.੪/੧੬੯.੨
3. ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੮੬.੩/—
4. ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ, (ਭਾਵ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੧੪੪.੧/—

ਪਰਮਾਨ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਮਾਣ) 1. ਮਿਸਾਲ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ । ੭੩.੩
2. ਕੁਲ, ਸਮਾਨ, ਜਿੱਡੀ । ੬੫੪.੧

ਪਰਮਾਰਥ – (ਸੰ. ਪਰਮਾਰ੍ਥ) ਪਰਮ (ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ) ਅਰਥ, ਈਸ਼ਵਰੀ ਗਿਆਨ, ਜੀਵ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸੰਬੰਧੀ ਰਹੱਸਮਈ ਗਿਆਨ । ੬੧ ੨, ੧੨੬.੩, ੨੧੭.੩, ੨੪੬.੩, ੨੮੩.੪, ੪੮੮.੪
2. ਪਰਮਤੱਤ ਰੂਪ ਵਸਤੂ । ੬੨.੩, ੬੭.੩, ੧੧੫.੩, ੧੨੫.੩, ੧੪੮.੪, ੧੭੭.੩

ਪਰਮਿਤਿ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਮਿਤਿ) 1. ਸੀਮਾ, ਦਾਇਰਾ, ਘੇਰਾ । ੨੦੨.੩
2. ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਮਤ । ੨੭੫.੪

ਪਰਮੁਦਕ੍ਰਤ-- ਅਤਿਅੰਤ ਅਸਚਰਜਮਈ, ਦੇਖੋ 'ਪਰਮਦਕ੍ਰਤ' (3) । ੬੧.੨

ਪਰਮੇਸਰ—(ਸੰ. ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ) ਪਰਮ-ਈਸ਼ਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਾਜਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਈਸ਼ਵਰ । ੧੨੨.੪

ਪਰਯੰਤ—(ਸੰ. ਪਰ੍ਯੰਤ) 1. ਤਕ, ਤੀਕ । ੫੮੧.੧
2. ਜਿੱਡੀ, ਜਿਤਨੀ । ੬੫੪.੧, ੨

ਪਰਲੋਕ)— (ਸੰ. ਪਰਲੋਕ) ਦੂਸਰਾ ਲੋਕ, ਅਗਲਾ ਜਹਾਨ, ਸਵਰਗ ਅਥਵਾ ਬੈਕੁੰਠ
ਪਰਲੋਗ) ਆਦਿ । ੧੧੬.੩, ੧੮੭.੪, ੩੨੪.੧, ੩੮੮.੪, ੪੭੬.੪, ੪੭੬.੩/ ੩੧੬.੩

ਪਰਵਾਹ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਵਾਹ) ਵਹਿਣ, ਵਹਾਉ । ੪੭੮.੧

ਪਰਵਾਨ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਮਾਣ) 1. ਸ੍ਰੀਕ੍ਰਿਤ, ਭਾਵ ਸਾਰਥਕ, ਕਿਰਤਾਰਥ, ਸਫਲ । ੧੮.੧
2. ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ੪੬.੨, ੧੧੫.੩
3. ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਮੰਨਿਆ ਭਾਵ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ । ੩੬੭.੪, ੬੦੬.੪
4. ਮੰਨੇ ਹੋਏ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਿਤ, ਇਜ਼ਤ-ਮਾਣ ਵਾਲੇ । ੪੭੬.੨
5. ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ, ਭਾਵ ਠੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ । ੬੧੩.੩
6. ਪਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ, ਸਵੀਕਾਰ ਹੁੰਦੀ । ੬੧੬.੨, ੬੬੨.੩

ਪਰਵਾਨੀਐ—1. ਪਰਵਾਨ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੪੦.੩
2. ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਾ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਦਾ, ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ । ੨੮੮
3. ਪਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ, ਭਾਵ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਦਾ, ਯੋਗ ਬਣਦਾ । ੩੬੧.੪
4. ਪਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਾਸ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੩੮੨.੩

ਪਰਵਾਨੈ—ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ (ਭਾਵ) । ੩੪.੨

ਪਰਵਾਰਿ)— (ਸੰ. ਪਰਿਵਾਰ) ਟੱਬਰ, ਕੁਟੰਬ । ੩੮੦.੧, ੩੯੫.੨/੨੨੮.੪
ਪਰਵਾਰੁ)

ਪਰਵਿਰਤਿ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ) ਸੰਸਾਰਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਰੁਝਿਆ ਹੋਇਆ, ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਆਦਿ ਦਾ ਧਾਰਨੀ । ੬੦੩.੪

ਪਰਵੇਸ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼) 1. ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਿਦਮਾਨ, ਪਰਵਿਰਤ । ੧.੨,੩,੫
2. ਧਾਰਨ ਕੀਤਿਆਂ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਿਆਂ (ਭਾਵ) । ੮੨.੨
3. ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਟਿਕਾ ਕੇ । ੧੦੬.੨, ੨੧੪.੩, ੪੨੭.੧
4. ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ, ਅੰਦਰ ਆਉਣਾ । ੨੧੦.੪, ੨੩੬.੨, ੨੬੦.੩, ੬੩੮.੪
5. ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਟਿਕਾ ਲਿਆ । ੩੮੦.੪
6. ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਰਮ ਜਾਂਦਾ । ੫੧੮.੪

ਪਰਾਇ—ਪੀੜਿਆਂ, ਵੇਲਣੇ ਵਿਚ ਗੰਨੇ ਦਾ ਰਸ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੧੨੬.੨

ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ—(ਸੰ. ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ) ਬਲੀ, ਤਾਕਤਵਰ, ਬਲਵਾਨ । ੨੩੦.੧
ਪਰਾਚੀਨ—ਪਰਚੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਪਾਈ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੀਝਾਇਆ । ੨੨੦.੪
ਪਰਾਜੈ—(ਸੰ. ਪਰਾਜਯ) ਹਾਰ, ਸ਼ਿਕਸਤ, ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਉਲਟ । ੩੮੨.੨
ਪਰਾਧੀਨ—(ਸੰ. ਪਰਾਧੀਨ) ਮੁਥਾਜੀ, ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਅਧੀਨਤਾ, ਪਰਾਏ ਵਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੨੩੫.੨
ਪਰਾਨੇ—(ਸੰ. ਪਰਾਯਣ) ਪਰਾਇਣ ਹੋਣਾ, ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆਉਣਾ । ੯੨.੪
ਪਰਿ—1. ਉਤੇ, ਉਪਰ । ੨੧੩.੨, ੩੩੨.੩[3], ੩੫੬.੪, ੩੭੧ ੪, ੩੭੪.੩, ੩੮੮.੩
2. ਉਤੋਂ, ਉਪਰੋਂ । ੨੫੫.੪
ਪਰਿਓ—ਪਿਆ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਇਆ ਹਾਂ । ੪੨੨.੪
ਪਰਿਹਾਰ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਹਾਰ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਚਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਾਰ ਚਿੰਦੇ ਹਨ । ੫੮੨.੪
ਪਰਿਕ੍ਰਮਾਦਿ)— (ਸੰ. ਪਰਿਕ੍ਰਸ:) ਪਰਦਖਨਾ ਆਦਿਕ ਕਰਨਾ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਦੇ ਚਾਰੋਂ
ਪਰਿਕ੍ਰਿਮਾਦਿ) ਪਾਸੇ ਘੁੰਮਣਾ । ੪੦੧.੩/੨੬੦.੪
ਪਰਿਫੁਲਤ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਫੁਲਿ:) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੜਦੇ ਹਨ, ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੫੬੦.੨
ਪਰੀ—1. ਪੜੀ, ਪਈ ਹੋਈ । ੪੩੪.੩
2. ਪਿਆਂ, ਡਿਗਿਆਂ । ੫੬੧.੧
ਪਰੀਖਾ)— (ਸੰ ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ) ਪਰਖ, ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ, ਅਜਮਾਇਸ਼ । ੬੭.੧, ੩੭੮.੨/
ਪਰੀਖਿਆ) ੪੫੫.੧, ੪੭੫.੨/੨੭੫.੪
ਪਰੀਖ੍ਹਾ)
ਪਰੇ—1. ਪਿਆਂ, ਡਿਗਿਆਂ, ਗਿਰਿਆਂ । ੧੭੪.੨. ੫੦੬.੩, ੬੩੮.੧
2. ਪੈ ਜਾਏ, ਭਾਵ ਪਿੱਛਾ ਕਰੇ । ੩੧੩.੧
3. ਪਏ, ਭਾਵ ਬੈਠਿਆਂ (ਸਹਾਇਕ ਕਿਰਿਆ) । ੩੬੨.੨
4. ਪੈਣ ਕਰਕੇ, ਭਾਵ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਹੋਣ ਕਰਕੇ । ੫੨੦.੨
ਪਰੇਖ—ਪਰਖ, ਪਹਿਚਾਣ । ੬੦੦.੨
ਪਰੇਖੀਐ—(ਸੰ. ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਾ) ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ੪੧੯.੨
ਪਰੇਵਾ—(ਸੰ. ਪਾਰਾਕਤ:) ਕਬੂਤਰ, ਇਕ ਪੰਛੀ । ੨੦੭.੨, ੬੧੬.੩
ਪਰੈ—1. ਦੂਰ, ਇਕ ਪਾਸੇ । ੧੧.੩, ੨੭੬.੨, ੩੩੩.੪, ੫੨੬.੪
2. ਪੈਂਦਾ, ਜਾਂਦਾ, ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ । ੬੫.੨
3. ਗਿਆਂ, ਜਾਇਆਂ, ਪਹੁੰਚਿਆਂ । ੧੬੬.੧
4. ਪਿਆਂ, ਪੈ ਜਾਣ ਕਰਕੇ । ੧੭੪.੧, ੨੭੬.੨, ੪੦੭.੪
5. ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੩੧੦.੧
6. ਗਿਰਿਆਂ, ਡਿਗਿਆਂ । ੩੫੫.੩
7. ਪਹੁੰਚਾ ਚਿੰਦਾ । ੪੨੬.੪
8. ਪੈਂਦੀ, ਭਾਵ ਆਉਂਦੀ । ੪੩੦.੪, ੫੬੩.੨
9. ਪੈਂਦਾ, ਭਾਵ ਚੁੰਮਦਾ । ੪੪੧.੧
10. ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ, ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ, ਭਾਵ ਛਾਲ ਮਾਰ ਚਿੰਦਾ । ੪੬੩.੨
11. ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੀ, ਸਕਦਾ/ਸਕਦੀ (ਭਾਵ) । ੫੦੫.੩, ੫੬੧.੪
12. ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ, ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ । ੫੧੬.੩, ੫੩੮.੧
13. ਪਵੇ, ਭਾਵ ਆਵੇ । ੬੫੩.੩

ਪਰੋਸੀ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਵੇਸ਼:) ਪੜੋਸੀ, ਗਆਂਢੀ, ਹਮਸਾਇਆ । ੧੬੭.੧, ੪੭੨.੧

ਪਰੋਸੀਅਤ—(ਸੰ. ਪਰਿਵੇਸ਼:) ਪਰੋਸੀਦੇ ਹਨ, ਭੋਜਨ ਛਕਾਉਣ ਲਈ ਥਾਲਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਲਗਾਈਦੇ ਹਨ । ੬੧੫.੧

ਪਰੋਸੈ—1. ਪਰੋਸਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਪਰੋਸੀਅਤ' । ੫੬੬.੩

2. ਪਰੋਸੇ ਜਾਣ, ਦੇਖੋ 'ਪਰੋਸੀਅਤ' । ੬੦੦.੩

ਪਲ—(ਸੰ. ਪਲ:) ਛਿਨ, ਖਿਣ, 2½ ਸੈਕਿੰਡ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਦਾ ਇਕ ਪੈਮਾਨਾ । ੭੩.੪, ੭੯.੪, ੨੩੦.੪, ੨੩੩.੨, ੪੦੪.੩, ੫੭੨.੪, ੬੩੩.੩[3], ੬੫੨.੧, ੬੫੪.੧[2], ੬੭੦.੧

ਪਲਕ—ਖਿਣ ਭਰ, ਛਿਣ ਭਰ, ਦੇਖੋ 'ਪਲ' । ੩੧੧.੨, ੩੩੪.੩, ੩੪੮.੪

ਪਲਟਿ—(ਪ੍ਰਾ. ਪਲ੍ਲਟ੍ਟ) ਪਲਟਕੇ, ਭਾਵ ਬਦਲਕੇ, ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਕੇ । ੧੮੧.੩

ਪਲਨਾ—(ਸੰ. ਪਾਲਨ) ਪਾਲਣਾ, ਝੂਲਾ, ਪੰਘੂੜਾ । ੩੯੨.੩

ਪਲਾਸ—(ਸੰ. ਪਲਾਸ:) ਢੱਕ ਦਾ ਦਰਖਤ, ਇਕ ਰੁੱਖ ਜਿਸਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੱਤਲਾਂ ਅਤੇ ਡੂਨੇ ਆਦਿ ਬਣਦੇ ਹਨ । ੧੨੯.੩, ੪੭੨.੩, ੫੦੧.੧

ਪਲੁ—ਛਿਣ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪਲ' । ੨੩੪.੩

ਪਵਨ—(ਸੰ. ਪਵਨ:) ਪਉਣ, ਹਵਾ, ਵਾਯੂ । ੬੫.੧[2], ੧੫੮.੨, ੧੬੬.੧, ੩੧੩.੩, ੩੬੦.੧, ੪੪੨.੩, ੪੭੩.੧, ੫੧੬.੧, ੫੨੯.੨, ੫੪੯.੧[2], ੬੧੪.੩, ੬੨੪.੩, ੬੨੫.੨, ੬੩੮.੩, ੬੭੨.੨

ਪਵਨਹਿ—ਪਉਣ ਵਿਚ, ਹਵਾ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਪਵਨ' । ੧੬੬.੧

ਪਵਨੁ—ਹਵਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪਵਨ' । ੪੭੧.੩, ੫੧੬.੧

ਪਵਿਤ੍ਰ—(ਸੰ. ਪਵਿਤ੍ਰ) ਪੁਨੀਤ, ਪਾਵਨ, ਪਾਕ । ੮੩.੩, ੧੩੨.੧, ੧੮੦.੪, ੨੦੧.੧, ੨, ੨੦੫.੧, ੩੮੪.੪, ੩੬੪.੪, ੪੮੧.੪, ੪੮੩.੧, ੩, ੫੦੧.੩, ੫੦੫.੪

ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ—ਸ਼ੁਧਤਾਈ, ਸਫ਼ਾਈ, ਦੇਖੋ 'ਪਵਿਤ੍ਰ' । ੨੩੯.੧

ਪੜਤ—(ਸੰ. √ ਧਫ਼੍) 1. ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਵਾਚਿਆ ਜਾਂਦਾ । ੨੬੪.੧

2. ਪੜ੍ਹਦੇ, ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ, ਇਲਮ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ । ੫੮੩.੨

3. ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੬੩੪.੨

ਪੜਨ—ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ, ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਦੇਖੋ 'ਪੜਤ' (2) । ੪੭੫.੩

ਪੜਨੁ—ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ, ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਵਾਚਣ ਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਪੜਤ' (1) । ੧੮੬.੧

ਪੜਾਇਕੈ—(ਸੰ. √ ਧਠ੍) ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ, ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਵਾਕੇ, ਇਲਮ ਦੇ ਕੇ । ੩੭੮.੩

ਪੜਾਵਦੀ—ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਪੜਤ' (3) । ੪੪.੨

ਪੜਿ—(ਸੰ. ਧਠਨਸ੍) 1. ਪੜ੍ਹਕੇ, ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ । ੩੦.੨[2], ੪੫੭.੩[2]

2. ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੫੩੦.੪

3. ਪੜ੍ਹਕੇ, ਪਾਠ ਕਰਕੇ । ੫੬੨.੪

ਪੜੈ—(ਸੰ. ਧਠ੍) ਪੜ੍ਹਿਆਂ, ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ, ਪੜ੍ਹਨ ਦੁਆਰਾ । ੪੯੪ ੩

ਪਾਉ—ਪੈਰ, ਚਰਨ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਚਲਣ ਫਿਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅੰਗ । ੨੩੦.੨, ੪੬੭.੨

ਪਾਇ—1. ਪਾਕੇ, ਭਾਵ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ । ੧੦੯.੩, ੪੫੬.੧

2. ਪਾਕੇ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ । ੧੧੮.੪, ੩੨੧.੪, ੪੨੨.੨, ੪੬੯.੪, ੬੦੫.੩

3. ਪੈਰ, ਚਰਨ/ਪੈਰੀਂ, ਚਰਨੀਂ । ੪੫੦.੨, ੫੭੫.੧, ੬੧੩.੨, ੬੬੪.੪

ਪਾਇਓ— 1. ਪਾਇਆ, ਭਾਵ ਸਮਝਿਆ, ਜਾਣਿਆ । ੨੧.੪

2. ਪਾਇਆ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ । ੩੦.੧², ੪੨੨.੪, ੪੨੮.੨, ੫੪੩.੩

ਪਾਇਕ—(ਸੰ. ਧਾਯਿਕ:) ਪੈਦਲ ਚਲਣ ਵਾਲਾ, ਪਿਆਦਾ । ੩੧੩.੧

ਪਾਇਕੈ—ਪਾਕੇ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ । ੪੧੮.੨

ਪਾਇਨ—ਪੈਰਾਂ, ਚਰਨਾਂ, ਪੈਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ । ੪੦੪.੩, ੪੩੪.੩

ਪਾਈ—ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ/ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ, ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ । ੧੩.੩, ੪੭.੧, ੫੦ ੨, ੭੧.੧, ੨੮੩ ੩, ੩੩੬.੧, ੩, ੪੫੫.੧

ਪਾਈਅਤ—1. ਪਾਈਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੩੭੩.੨

2. ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ੪੭੨.੨

ਪਾਈਅਤਿ—ਪਾਈਏ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ, ਲੱਭੀਏ । ੨੫੩.੨

ਪਾਈਐ—1. ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਲੱਭਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ/ਲੱਭਦੀ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ । ੧੮੫.੧, ੩੦੪.੧, ੨², ੩, ੩੪੮.੪, ੪੩੬.੪, ੪੭੨ ੧, ੫੨੨.੧, ੫੪੨.੩, ੫੮੨.੨, ੪, ੬੦੭.੨², ੩², ੬੬੨.੧

2. ਪਾ ਲੈਂਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ : ੨੨੨.੪, ੫੨੨.੨

3. ਪਾ ਲਈਏ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈਏ, ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈਏ । ੩੮੬.੧, ੬੨੮.੧

4. ਪਾ ਸਕਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ । ੪੬੫ ੨, ੬੪੧.੨

5. ਪਾ ਸਕਾਂਗਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਾਂਗਾ । ੫੦੦.੪

6. ਪਾਈਦਾ, ਭਾਵ ਭੋਗੀਦਾ (ਦੁੱਖ ਆਦਿ) । ੫੧੭.੧

7. ਪਾਈਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦਾ, ਹਾਸਲ ਕਰੀਦਾ/ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ, ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੇ । ੫੬੨ ੩, ੬੭੦.੨

8. ਪਾਈਦਾ, ਭਾਵ ਪਛਾਣ ਲਈਦਾ, ਪਰਖ ਲਈਦਾ । ੫੬੬.੧

ਪਾਈਕੈ—ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ । ੬੩੧.੩

ਪਾਏ—1. ਪਾ ਲੈਂਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ੧੬.੧, ੫੭.੪, ੮੬.੨, ੧੧੫ ੩, ੧੩੫.੨, ੨੨੬.੧

2. ਪਾਇਆ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ/ਪਾਏ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ, ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ । ੧੭.੧, ੨੧.੨, ੫੩.੨, ੭੮.੨, ੮੬.੩, ੨੬੬.੩, ੪੩੫.੨, ੬੩੨.੪

3. ਪਾਉਂਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ । ੩੨੦.੧

ਪਾਸ—(ਸੰ. ਧਾਰ੍ਸ਼ਵ:) ਕੋਲ, ਨੇੜੇ, ਸਮੀਪ । ੬੭੪.੩

ਪਾਸੰਗ—(ਫ਼ਾ. ਪਾਸੰਗ) ਪਾਸਕੂ, ਪਾਸਕੂ ਮਾਤਰ ਭਾਵ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਵੀ । ੫੨੩.੪

ਪਾਸਿ—ਨਜ਼ਦੀਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪਾਸ' । ੫੩੨.੨

ਪਾਹਨ—(ਸੰ. ਧਾਸ਼ਾਣ ਪ੍ਰਾ. ਧਾਸ਼ਾਅ) ਪੱਥਰ, ਵੱਟਾ । ੨੩.੪, ੨੬੭.੧, ੩੮੩.੧, ੩੮੮.੩, ੪੨੬ ੩, ੪੮੫.੪

ਪਾਹਰੂਆ—ਪਹਿਰੇਦਾਰ, ਚੌਂਕੀਦਾਰ, ਸੰਤਰੀ । ੨੨੧.੧, ੬੫੭.੩

ਪਾਹੁਨ) ਪਾਹੁਨਾ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਘੂਰ੍ਣ:) ਪਰਾਹੁਣਾ, ਮਹਿਮਾਨ, ਅਤਿਥੀ, ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਾਂ ਮਿੱਤਰ ਆਦਿ ਜੋ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਲਈ ਆਇਆ ਹੋਵੇ । ੩੯੦.੪/੫੬੨.੧

ਪਾਕ—(ਸੰ. ਧਾਕ:) ਪਕਵਾਨ, ਪਕਿਆ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ । ੧੫੮.੩, ੧੬੧.੨, ੫੪੯.੩

ਪਾਕਸਾਲ) ਪਾਕਸਾਲਾ)— (ਸੰ. ਧਾਕਸ਼ਾਲਾ) ਰਸੋਈ ਘਰ, ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ । ੫੫੯.੨/ ੩੧੦.੨, ੫੬੬.੩, ੬੩੭.੧

ਪਾਖਾਨ—ਪੱਥਰ, ਦੇਖੋ 'ਪਾਹਨ'। ੨੬੭.੨, ੨੬੯.੧, ੩੨੬.੧, ੩੨੯.੧, ੩੬੬.੨, ੩੭੫.੧ ੪੭੮.੨

ਪਾਗਿ—(ਸੰ. ਧਾਕ:) ਮਗਨ ਕਰਕੇ, ਲੀਨ ਕਰਕੇ। ੩੪੦.੪

ਪਾਗੁਰੇ—(ਸੰ. ਧੰਗੁ) ਪਿੰਗਲੇ, ਲੂਲ੍ਹੇ। ੩੧੪.੩

ਪਾਂਚ—(ਸੰ. ਧੰਚ) 1. ਪੰਜ, ਚਾਰ ਤੇ ਛੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ੨੨੮.੧[2], ੩[3], ੨੨੯.੧, ੨

2. ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ (ਭਾਵ)। ੩੨.੧, ੨੬੫.੩

ਪਾਂਚੇ—ਪੰਜੇ, ਭਾਵ ਕੁਲ ਪੰਜ ਦੇਖੋ 'ਪਾਂਚ'। ੬੩੨.੨

ਪਾਂਚੇ ਤਤ—ਪੰਜ ਭੌਤ ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਮਿਟੀ), ਪਾਣੀ, ਹਵਾ, ਅਗਨੀ ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਪੰਜ ਤਤ। ੬੨੪.੧, ੬੩੨.੨

ਪਾਂਚੇ ਦੂਤ—ਪੰਜੇ ਦੂਤ, ਪੰਜ ਜਾਸੂਸ, ਭਾਵ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ। ੩੬੫.੪

ਪਾਂਚੇਮੁੰਦ੍ਰਾ—ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਅਵਸਥਾਵਾਂ 1. ਖੇਚਰੀ (ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਚਲਣ ਵਾਲੀ), 2. ਭੂਚਰੀ (ਧਰਤੀ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲੀ) 3. ਚਾਚਰੀ (ਸਰਵਤਰ) 4. ਊਨਮਨ (ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ) 5. ਅਗੋਚਰੀ (ਨਾ ਦਿਸਣ ਵਾਲੀ, ਸ਼ੂਨਯ) ੨੪੭.੧

ਪਾਛੈ)— 1. ਪਿਛੇ, ਭਾਵ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਰੂਪੋ। ੨੩੮.੨/—

ਪਾਛੈ) 2. ਪਿਛੋਂ, ਮਗਰੋਂ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ। ੩੫੦.੪, ੩੫੧.੪, ੪੪੦.੪, ੪੯੫.੩/ ੪੧.੩, ੬੯੯.੧, ੨, ੧੭੮.੧, ੨੩੪.੪, ੩੭੪.੧, ੪੩੨.੧, ੩, ੫੬੯.੧, ੫੮੪.੨, ੬੧੫.੩, ੬੫੭.੪, ੬੫੮ ੪. ੬੬੩.੨

3. ਪਿਛੇ, ਭਾਵ ਉਸ ਕਰਕੇ, ਉਸਦੇ ਕਾਰਨ। ੩੬੨.੨/੩੧੦ ੩, ੩੬੨.੧

4. ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ, ਮਗਰ ਮਗਰ। ੪੧੩.੪/੨੩੫.੪, ੨੭੪.੩, ੩੧੩.੧, ੩੯੩.੨, ੪੧੩.੧, ੫੩੯.੧

ਪਾਟ—(ਸੰ. ਧਟ੍ਟ.) ਚੱਕੀ ਦਾ ਪੁੜ, ਪਿਸਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਤਰਾਸ਼ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗੋਲ ਪੁੜ। ੫੫੮.੧

ਪਾਠ—(ਸੰ. ਧਾਠ:) 1. ਪੜ੍ਹਾਈ, ਅਧਿਐਨ। ੨੧.੧, ੨੫੫.੩

2. ਬੰਲ ਚਾਲ, ਗਲਬਾਤ। ੩੪੫.੩

3. ਮੂਲ ਪਾਠ, ਭਾਵ ਵੇਦ ਵਾਣੀ। ੪੫੭.੩

ਪਾਤ—1. ਪਾਲਣਹਾਰੇ, ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ। ੨੮੯.੩

2. (ਸੰ. ਧਤ੍ਰ੍) ਪੱਤਰ, ਪੱਤੇ (ਦਰਖਤ ਆਦਿ ਦੇ)। ੫੯੨.੧

ਪਾਤਕੀ—(ਸੰ. ਧਾਤਕ:) ਪਾਪੀ, ਅਧਰਮੀ। ੪੪੧.੪

ਪਾਤ੍ਰਰ—(ਸੰ. ਧਤ੍ਰ੍ਰ੍ ਪੱਤਰ, ਪੱਤਲ, ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਲਈ ਖੱਤਰਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਪੱਤਲ। ੬੧੫.੧

ਪਾਤਿ—1. (ਸੰ. ਧਾਤ) ਪੜਨ, ਨਾਸ਼, ਭਾਵ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ, ਮੁਕ ਜਾਣਾ। ੨੭੨.੩

2. ਪੱਤੇ, ਦੇਖੋ 'ਪਾਤ' (2)। ੪੦੨.੧

3. (ਸੰ. ਧੰਕ੍ਤਿ) ਲਾਈਨ, ਕਤਾਰ, ਪੰਗਤੀ। ੪੧੩.੨

ਪਾਤੀ—(ਸੰ. ਧਤ੍ਰੀ) ਚਿੱਠੀ, ਖਤ। ੨੧੦.੧

ਪਾਤ੍ਰੂ—(ਸੰ. ਧਾਤ੍ਰ) ਵਿਸਤਰੀ, ਕੈਨਿਆ। ੪੫੦.੧

ਪਾਥਰ—ਪੱਥਰ, ਦੇਖੋ 'ਪਾਹਨ' । ੬੧੪.੧

ਪਾਦ – (ਸੰ. ਧਾਦ:) ਪੈਰ, ਥੰਮ, ਭਾਵ ਆਧਾਰ ਜਿਸਤੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਖੜ੍ਹਦੀ ਹੈ । ੬੨੪.੨

ਪਾਦਕ—(ਸੰ. ਧਦ੍ਰਕ) ਚਲਣ ਵਾਲੇ, ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ । ੬੭੨.੪

ਪਾਧਾ—(ਸੰ. ਤਧਾਧ੍ਯਾਯ:) ਅਧਿਆਪਕ, ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੩੫੬.੩, ੩੫੮.੩[੨], ੩੭੮.੩

ਪਾਨ— 1. (ਸੰ. ਧਾਨਸ੍) ਪੀਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ । ੧੩.੧, ੧੩੦.੧, ੧੪੮.੨, ੧੭੬.੩/ ੩੬੭.੩

2. (ਸੰ. ਧਰ੍ਣਸ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਧਣ੍ਣ) ਤੰਬੋਲ, ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵੇਲ ਦਾ ਪੱਤਾ/ਪੱਤੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਪਾਰੀ, ਚੂਨਾ ਤ ਕੱਥਾ ਆ ਦਿ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਕਈ ਲੱਕ ਢੀਭਾ ਬਣਾਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ । ੩੯.੩, ੯੩.੨, ੧੨੪.੩, ੪੯੧ ੧, ੫੧੧.੧

3. ਪੀਣਾ ਕੋਈ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਪੀਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੪੩.੪, ੪੮.੪, ੫੨.੨, ੬੪.੪, ੬੫.੨, ੬੮.੩, ੮੬.੧. ੯੬.੧. ੧੦੯.੪, ੧੧੨.੧, ੧੨੭.੧, ੨, ੩, ੧੪੭ ੨, ੧੮੯.੩, ੨੬੩.੪, ੨੮੫.੪, ੩੦੫.੩, ੩੨੨.੩, ੩੩੨.੨, ੩੩੮.੨, ੪੨੯.੨. ੪੫੩ ੩, ੪੬੩.੩. ੪੭੧.੨, ੫੪੯.੨[੩]

4. ਪੀਣ ਯੋਗ ਮਿਠੇ ਤੇ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ ਪਦਾਰਥ । ੨੫੬.੨, ੩੦੬.੩, ੩੫੭.੧,੩੮੬.੩, ੫੬੪.੧, ੬੦੬.੨

5. ਚੁੰਘਣਾ, ਚੁੰਘਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੩੪੬.੩, ੩੫੭.੧, ੪੪੧.੧, ੪੭੭.੩

6. ਪਿਆਉਣਾ, ਪਿਲਾਉਣਾ । ੪੬੧.੩

7. (ਸੰ. ਸ਼ਰਾਧ) ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ, ਪ੍ਰਾਣਵਾਨ ਭਾਵ ਜੀਵ । ੬੦੭.੪

ਪਾਨਹਿ—ਪਾਨਾਂ ਨੂੰ, ਤੰਬੋਲਾ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਪਾਨ ਆਦਿ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ । ੬੭੫.੩

ਪਾਨਿ—ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਮਿੱਠਾ ਪਦਾਰਥ, ਦੇਖੋ 'ਪਾਨ' (5) । ੫੧੭.੩

ਪਾਨੀ (ਸੰ. ਧਾਨੀਯਸ੍) ਪਾਣੀ, ਜਲ, ਨੀਰ । ੪੧੬.੩, ੬੭੩.੨

ਪਾਪ—(ਸੰ. ਧਾਧ) ਕੁਕਰਮ, ਗੁਨਾਹ, ਸਦਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ । ੯੦.੨, ੭੦੬.੩. ੩੬੨.੧, ੫੨੬.੩. ੫੫੫.੪, ੫੬੦.੪, ੬੩੭.੪

ਪਾਪਨ—ਪਾਪਾਂ, ਪਾਪ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਪਾਪ' । ੬੫੭.੨

ਪਾਪਹਿ—ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ, ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਪਾਪ' । ੫੭੭.੪[੩]

ਪਾਪੀ—(ਸੰ. ਧਾਧਿਨ) ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੁਕਰਮੀ । ੫੭੭.੪, ੬੪੩.੩

ਪਾਯੋ—ਪਾਇਆ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ । ੬੬੭.੧

ਪਾਰ—(ਸੰ. ਧਾਰ:) 1. ਪਾਰਾਵਾਰ, ਅੰਤ, ਅੰਤਿਮ ਸੀਮਾ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਨਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੨੧.੪, ੭੧.੧, ੮੬.੩, ੨੬੯.੩, ੫੬੫.੨

2. ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ, ਦੂਸਰੇ ਕਿਨਾਰੇ, ਪਾਰਲੇ ਕੰਢੇ/ਪਾਰਲਾ ਕੰਢਾ । ੫੬.੩, ੭੫.੩, ੧੬੬.੧, ੧੬੭.੩, ੨੭੭.੨, ੩੧੦.੧, ੩੭੧.੨, ੩੮੧.੩, ੪੭੩.੩, ੫੩੮.੧, ੫੫੮.੩, ੫੬੩.੨ , ੫੯੫.੧, ੬੩੬.੨

3. ਉਲੰਘਕੇ, ਪਾਰ ਕਰਕੇ । ੩੩੩.੪, ੫੨੯.੧

4. ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ । ੩੮੧.੩

ਪਾਰਸ)-- (ਸੰ. ਝਧਾਂ:) ਪਾਰਸ ਪੱਥਰ, ਇਕ ਕਲਪਿਤ ਪੱਥਰ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮਨੌਤ ਹੈ ਕਿ

ਪਾਰਸਿ) ਇਸਨੂੰ ਜੇ ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਛੋਹੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩.੫[੪], ੩੨.੨[੩], ੪੦.੨, ੮੩.੨, ੩, ੮੪.੩,[੨], ੮੫.੩, ੯੩.੩, ੯੪.੪, ੧੩੩.੩, ੧੬੬.੪[੭], ੧੬੩.੨, ੧੯੮.੩, ੧੯੯.੩, ੨੦੩.੨, ੨੬੧.੪, ੨੭੭.੩, ੨੯੯.੧ ੩੭੬.੩,

੩੭੯.੪, ੩੮੫.੧, ੪੦੦.੧, ੪੫੯.੨, ੪੮੯.੨, ੫੩੬.੪, ੫੩੮.੧, ੫੪੬.੨, ੬੦੩.੨, ੬੧੨.੧/੧੬੬.੩

2. ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਪਾਰਸ, ਗੁਰੂਦੇਵ (ਭਾਵ)। ੨੦੩.੨, ੨੨੫.੨, ੨੨੬.੩, ੨੪੯.੧

3. ਪਾਰਸ ਰੂਪ, ਭਾਵ ਅਤਿ ਉਤਮ। ੨੨੫.੨, ੨੨੬.੩, ੨੪੯.੧

ਪਾਰਖ)— ਪ ਰਖੂ, ਪਰਖ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪੫੫.੧/੫੬੬.੨/੪੭੯.੧

ਪਾਰੁਖਦ)

ਪਾਰਖੁ)

ਪਾਰਗਾਮੀ—(ਸੰ. ਪਾਰਗਾਸ਼ਿਨ੍) ਪਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਦੂਸਰੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ। ੭੯.੧

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ—(ਸੰ. ਪਰਬ੍ਰਹ੍ਮਨ੍) ਪਰਮਾਤਮਾ, ਈਸ਼ਵਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ੨.੨, ੪, ੩੪੩.੧

ਪਾਰਾਵਾਰ)— (ਸੰ. ਪਾਰਾਵਾਰ) 1. ਸਮੁੰਦਰ, ਸਾਗਰ। ੧੪੩.੨/—

ਪਾਰੁਾਵਾਰੁ) 2. ਅੰਤ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਹੱਦ। ੬੪੧.੧/੧੪੨ ਤ, ੧੪੩.੨,੧੯੫.੩

ਪਾਰਿ)— 1. ਪਾਰ ਕਰਕੇ, ਉਲੰਘ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਪਾਰ' (3)। ੨੪.੩, ੨੯.੩, ੩੨.੩, ੩੨੬.੧/—

ਪਾਰੁ) 2. ਪਾਰਲੇ ਪਾਸੇ, ਦੂਸਰੇ ਕੰਢੇ, ਦੇਖੋ 'ਪਾਰ' (2)। ੪੨.੪, ੧੬੬.੧, ੩੨੬.੧, ੩੫੪.੩, ੩੬੨.੩, ੩੮੨.੩, ੪੧੮.੩, ੪੨੬.੪, ੪੬੭.੧, ੫੧੬.੩/੨੨੧.੨

3. ਪਾਰਾਵਾਰ, ਅੰਤ। —/੨੫੩.੨, ੫੨੨.੧

ਪ ਰੁਖੁ –ਪਾਰਖੂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪਾਰਖ'। ੫੮੮.੧

ਪਾਰੈ—ਲੁਟ ਲਵੇ, ਭਾਵ ਮਾਰ-ਧਾੜ ਕਰੇ। ੨੨੧.੨

ਪਾਰੋ-- (ਸੰ. ਪਾਰਦ:) ਪਾਰਾ, ਇਕ ਚਮਕੀਲੀ ਧਾਤੂ ਜਿਹੜੀ ਤਰਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ $13\frac{1}{2}$ ਗੁਣਾਂ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨੫੮.੧, ੪੬੯.੧^{2}, ੨^{2}, ੩^{2}, ੫੧੭.੧, ੫੫੭.੧^{2}

ਪਾਲਕ—(ਸੰ. ਪਾਲਕ) ਪਾਲਣਹਾਰ, ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨੮੬.੩

ਪਾਲਤ)— ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ/ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਾਲੈ) ੧੦੧.੧/੩੫੭.੩

ਪਾਵ—(ਸੰ. ਧਾਦ> ਪ੍ਰਾ. ਧਾਅ) ਪੈਰ, ਪਗ, ਚਰਨ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਗ। ੨੨੦.੨, ੬੬੭.੧

ਪਾਵਉ—ਪਾਵਾਂਗਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਾਂਗਾ। ੫੦੩.੪

ਪਾਵਦੀ)— 1. ਪਾ ਸਕਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ/ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ

ਪਾਵਹੀ) ਸਕਦੇ। ੧੦.੧, ੭੫.੩, ੧੯੫.੧, ੩੧੩.੩, ੪੧੨.੪, ੪੩੦.੩, ੪੬੩.੪, ੪੭੪.੪/੨੭੪.੪, ੩੪੧.੧, ੪੪੭.੪, ੬੫੧.੨

2. ਪਾਉਂਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ/ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ/ਪਾਉਂਦੇ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ। ੧੧.੨, ੪੪.੨, ੮੭.੪, ੧੧੯.੩, ੧੨੦.੪, ੧੫੪.੨, ੧੬੩.੨, ੧੬੪.੪, ੧੭੮.੨, ੧੮੪.੨, ੪੭੯.੩, ੫੦੫.੪, ੫੧੩.੩/੩੦੯.੪, ੩੭੦.੪, ੫੪੬.੧, ੫੬੬.੩, ੬੨੦.੪

3. ਪਾਈਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦਾ। ੨੩੮.੪

SIKHBOOKCLUB.COM

ਪਾਵਕ—(ਸੰ. ਪਾਵਕः) ਅੱਗ, ਅਗਨੀ, ਬੈਸੰਤਰ । ੧੨੩.੪, ੧੨੪.੧, ੩੪੯.੧, ੩੬੦.੧, ੨, ੩੯੪.੧, ੪੨੫.੩, ੪੭੮.੨, ੪੯੨.੨, ੫੨੯.੨, ੫੭੩.੩, ੫੯੮.੨, ੬੦੩.੨, ੬੨੫.੩

ਪਾਵਤ—1. ਪਾਉਂਦੀਆਂ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ/ਪਾਉਂਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ/ਪਾਉਂਦੀ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ । ੨੭੪.੩, ੪੨੩.੪, ੫੩੦.੨, ੬੬੨.੪

2. ਪਾਈਂਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਪਾਵਦੀ' (3) । ੫੪੨.੪

3. ਪਾ ਸਕੇ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ । ੫੫੪.੧

ਪਾਵਨ ਪਾਵਨਿ)— (ਸੰ. ਧਾਕਨ) 1. ਪਵਿੱਤਰ, ਪਾਕ । ੮੩.੩, ੧੮੦.੪, ੧੮੨.੩, ੩੬੪.੪, ੫੩੮.੨/੫੨੮.੩

2. ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਿਰਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੨੦੫.੧/—

ਪਾਵੈ—1. ਪਾਉਂਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ/ਪਾਉਂਦੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ/ਪਾਉਂਦੀ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ । ੪.੫, ੧੦.੧, ੫੪.੩, ੬੬.੪, ੪੫੪.੨, ੩, ੪੬੦.੨, ੪੬੪.੩, ੪੬੬.੪, ੪੭੧.੪, ੫੧੦.੨, ੫੨੭.੧, ੫੩੪.੨, ੬੧੫.੧, ੬੧੬.੩

2. ਪਾ ਸਕਦੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ/ਪਾ ਸਕੇਗੀ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇਗੀ/ਪਾ ਸਕਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ । ੧੪੩.੨, ੨੨੧.੨, ੩੦੫.੧, ੪੩੭.੩, ੪੬੧.੨, ੫੦੮.੪, ੫੧੧.੩, ੫੬੫.੨, ੬੦੮.੨

3. ਪਾਉਣ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ । ੧੬੮.੪

4. ਪਾ ਸਕਿਆ/ਪਾ ਸਕੇ, ਭਾਵ ਜਾਣ ਸਕਿਆ/ਜਾਣ ਸਕੇ । ੪੮੪.੪, ੬੪੭.੨, ੪

ਪਾਵੋਂ—ਪਾ ਸਕਦੀ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀ । ੬੬੩.੩

ਪਿਉਖ—(ਸੰ. ਧੀਯੂਖ) 1. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗਾ ਰਸ । ੧੨੬.੨, ੩੨੬.੪

2. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗਾ । ੧੬੮.੧

ਪਿਆ—ਪੀ ਕੇ, ਛੱਕ ਕੇ । ੧੫੩.੩

ਪਿਆਸ—(ਸੰ. ਧਿਧਾਸਾ) 1. ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ, ਅਕਾਂਖਿਆ, ਚਾਹਨਾ । ੨੭੬.੪, ੬੨੧.੨

2. ਤ੍ਰੇਹ, ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦੀ ਇੱਛਾ । ੪੭੧.੨

ਪਿਆਸੀ—(ਸੰ. ਧਿਧਾਸਿਤ) ਪਿਆਸਵਾਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲਗੀ ਹੋਵੇ । ੪੫੦.੧

ਪਿਆਸੇ—ਪਿਆਸਵਾਨ, ਬਹੁਵਚਨ ਦੇਖੋ 'ਪਿਆਸੀ' । ੪੫੧.੨

ਪਿਆਰ—(ਸੰ. √ਸ੍ਰੀ) ਪ੍ਰੇਮ, ਨੇਹੁੰ, ਪ੍ਰੀਤ । ੧੮੮.੧, ੩੫੫.੧, ੨, ੬੪੭.੪

ਪਿਆਰੀ—(ਸੰ. ਸ੍ਰਿਯ) 1. ਪਿਆਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਰੂਪ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ੨੧੬.੧, ੩੪੫.੪

2. ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਣ ਵਾਲੀ, ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲੀ । ੩੬੩.੩, ੬੫੪.੨, ੬੫੫.੪, ੬੫੬.੪

ਪਿਆਰੁ—ਸਨੇਹ, ਪ੍ਰੇਮ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪਿਆਰ' । ੩੫੫.੧. ੨. ੪੭੨.੧

ਪਿਆਰੇ—(ਸੰ. ਸ੍ਰਿਯ) ਪਿਆਰਾ, ਲਾਡਲਾ । ੩੬੨.੧, ੩੬੮.੧[੨]

ਪਿਸਨਹਾਰੀ—(ਸੰ. √ਧਿਸ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਧਿਸ) ਪੀਸਣ ਵਾਲੀ (ਆਟਾ ਆਦਿ) । ੬੫੬.੩

ਪਿੰਜਰ—(ਸੰ. ਧਿੰਜਰਮ੍) ਪਿੰਜਰਾ, ਲੋਹੇ ਜਾਂ ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਢਾਂਚਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਛੀ ਆਦਿ ਡੱਕ ਕੇ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੫੨੬.੨

ਪਿੰਜਰਨ—(ਸੰ. ਧਿੰਜਰਮ੍) ਪਿੰਜਰਾਂ ਨੂੰ, ਜਾਵਨਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦਿਆਂ ਢਾਂਚਿਆਂ ਨੂੰ । ੬੩੧.੩

ਪਿੰਜਰਾ—ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਡੱਕਣ ਵਾਲਾ ਢਾਂਚਾ, ਦੇਖੋ 'ਪਿੰਜਰ' । ੫੮੨.੩

ਪਿੰਜਰੀ—ਛੋਟਾ ਪਿੰਜਰਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪਿੰਜਰ' । ੨੩੦.੪, ੨੩੧.੧, ੨੪੨.੧, ੫੧੪.੨, ੬੩੪ ੨

ਪਿੰਡ—(ਸੰ. ਧਿੰਡ:) 1. ਦੇਹ, ਸਰੀਰ । ੪੫.੪, ੪੭.੩, ੫੩.੪, ੧੯੬ ੩[3], ੨੮੦.੪[3], ੫੧੭.੪, ੫੨੯.੩, ੬੨੪.੧

2. ਭਰੂਣ, ਗਰਭ ਵਿਚਲਾ ਆਰੰਭਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਅਸ਼ੂ । ੩੫੩.੧

ਪਿਤ ਪਿਤਾ—(ਸੰ. ਧਿਤ੍) ਪਿਤਾ, ਬਾਪ, ਪਿਉ । ੫੬.੨[4], ੧੦੦.੧, ੧੮੭.੩/੪੧.੩, ੧੦੧.੧, ੨, ੩, ੧੦੨.੧, ੧੦੩.੧, ੧੧੩.੨, ੧੬੪.੩, ੨੬੪.੧[3], ੩੦੩.੨, ੩੭੦.੧, ੩੭੮.੧, ੪੩੬.੧, ੪੫੦ ੧, ੫੬੬.੨, ੫੭੯.੧

ਪਿਤਾਮਾ—(ਸੰ. ਧਿਤਾਮਹ) ਦਾਦਾ, ਬਾਬਾ, ਬਾਪ ਦਾ ਬਾਪ । ੧੦੦.੧

ਪਿਰ—(ਸੰ. ਧ੍ਰਿਯ) ਪਤੀ, ਕੰਤ । ੫੯੫.੩

ਪਿਰਾਤ—ਪੀੜ, ਤਕਲੀਫ, ਦਰਦ । ੫੧੭.੧

ਪਿਰਾਨੀ—ਪੀੜਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦੀਆਂ । ੬੬੯.੩

ਪਿਲਾਇ—ਪਿਆਵੇ, ਛਕਾਏ । ੬੭੩.੨

ਪੀਓ—ਪੀਤਾ ਹੈ, ਛੱਕਿਆ ਹੈ । ੬੪੮.੨

ਪੀਅਤ—1. ਪੀਂਦੀ, ਮੂੰਹ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾਉਂਦੀ । ੩੩੨.੨

2. ਪੀਂਦਾ, ਚੁੰਘ ਦਾ । ੩੫੩.੨

3. ਪੀਤਿਆਂ, ਪੀਣ ਦੁਆਰਾ । ੩੭੪.੧

ਪੀਆਇ—ਪਿਆ ਕੇ, ਪਿਲਾ ਕੇ । ੧੦੨.੩, ੬੬੫.੪

ਪੀਆਏ—1. ਪੀਵੀਦਾ, ਛੱਕੀਦਾ । ੧੬ ੨, ੭੭.੩

2. ਪਿਆ ਚਿੱਤਾ, ਛੱਕਾ ਚਿੱਤਾ । ੨੦੫.੨, ੩੨੦.੪

3. ਪਿਆਉਂਦਾ, ਛਕਾਉਂਦਾ । ੪੩੨.੩

4. ਪਿਲਾਉਣ ਨਾਲ, ਪਿਲਾਉਣ ਦੁਆਰਾ । ੪੪੫.੨

ਪੀਆਵਈ ਪੀਆਵੈ—1. ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਛੱਕਦਾ । ੧੧.੪/ --

2. ਪਿਲਾਉਂਦਾ, ਛਕਾਉਂਦਾ/ਪਿਲਾਉਂਦੇ, ਛਕਾਉਂਦੇ/ਪਿਲਾਉਂਦੀ । ੨੦੮.੪/੧੦.੪, ੨੦੯.੪, ੩੯੨.੩, ੪੦੬.੨

ਪੀਐ—ਪੀਂਦਾ, ਛੱਕਦਾ ਹੈ । ੨੯੧.੨

ਪੀਏ—1. ਪੀਵੇ, ਛੱਕੇ/ਪੀਵੀਏ, ਛੱਕੀਏ । ੩੦੫.੩, ੩੧੨.੨, ੪੪੦.੩

2. ਪੀਤਿਆਂ, ਪੀਣ ਦੁਆਰਾ । ੬੪੪.੩, ੬੬੬.੪

ਪੀਸਨ—(ਸੰ. ਧੇਸ਼ਣਿ, ਧੇਸ਼ਣੀ) ਚੱਕੀ, ਆਟਾ ਆਦਿ ਪੀਸਣ ਵਾਲੀ ਕਲਾ । ੬੭੨.੨

ਪੀਸਨਕਾਰੀ—ਪੀਹਣ ਵਾਲੀ, ਪੀਸਣ ਵਾਲੀ (ਆਟਾ ਆਦਿ) । ੬੫੬.੪

ਪੀਸਾਇ—ਪੀਸ ਕੇ, ਪੀਹ ਕੇ । ੬੭੨.੨

ਪੀਸੈ—ਪੀਸਣ ਦੁਆਰਾ, ਪੀਹਣ ਦੁਆਰਾ । ੧੨੩.੩

ਪੀਜੀਐ—ਪੀਵੀਦਾ ਹੈ, ਪੀਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੨੫੨.੪, ੫੩੩.੪, ੫੮੪.੩, ੬੨੬.੪

ਪੀਟੈ—(ਸੰ. √ਧੀਡ੍) ਪਿਟਦਾ, ਕੁੱਟਦਾ, ਭਾਵ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਮਾਰਕੇ ਧੋਂਦਾ । ੬੧੪.੧

ਪੀਤ—(ਸੰ. ਧੀਟ) ਪੀਲਾ, ਪੀਲੇ ਰੰਗ, ਜ਼ਰਦ, ਹਲਦੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਰਗਾ । ੫੯੬.੨, ੫੯੭.੩, ੬੦੦.੧

ਪੀਤਰ—(ਸੰ. ਧਿਤ੍ਤਲ) ਪਿਤਲ, ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਧਾਤੂ ਜਿਸਦੇ ਬਰਤਨ ਆਦਿ ਬਣਦੇ ਹਨ । ੫੯੬.੨

ਪੀਯ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਿਯ) ਪ੍ਰੀਆ, ਪ੍ਰੀਤਮ, ਕੰਤ । ੫੭੧.੧, ੫੭੨.੪, ੫੭੩.੪

ਪੀਰ)— (ਸੰ. ਪੀਡਾ) ਪੀੜ, ਦਰਦ, ਕਸ਼ਟ, ਦੁੱਖ । ੨੦੩.੪, ੩੧੭.੩, ੩੮੮.੨,
ਪੀਰਾ) ੪੧੯.੧/੬੬੯.੩

ਪੀਰਿ)— (ਸੰ. √ਪੀਡ੍) ਪੀੜਕੇ, ਵੇਲਣੇ ਜਾਂ ਕੋਹਲੂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ
ਪੀੜ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਬਾਉਣਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਰਸ ਜਾਂ ਤੇਲ ਨਿਕਲ ਆਵੇ । ੨੭੩.੩/ ੫੮੦.੧

ਪੀੜਾ—ਦਰਦ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪੀਰ' । ੩੬੫.੩

ਪੁਸਟ)— (ਸੰ. ਪੁਸ਼ਟ) ਬਲਵਾਨ, ਤਾਕਤਵਰ, ਮਜ਼ਬੂਤ । ੨੪੫.੨/੪੬੮.੩/੬੪੪.੪
ਪੁਸਟਿ)
ਪੁਸ੍ਟ)

ਪੁਹਪ—(ਸੰ. ਪੁਸ਼ਪ) ਫੁੱਲ, ਪੁਸ਼ਪ । ੩੭.੨, ੨੬੮.੭

ਪੁਹਪਵੰਤੀ—(ਸੰ. ਪੁਸ਼ਪਵਤੀ) ਰੱਜ ਸਲ੍ਹਾ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਮਾਸਕ ਧਰਮ ਆਏ ਹੋਏ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ । ੬੩੭.੨

ਪੁਹੁਪ—ਫੁੱਲ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪੁਹਪ' । ੩੭੭.੪, ੪੦੫.੧

ਪੁਕਾਰ—ਉੱਚੀ ਬੋਲਕੇ, ਰੌਲਾ ਪਾ ਕੇ । ੩੫੬.੧, ੬੫੭.੩

ਪੁੰਜ—(ਸੰ. ਪੁੰਜ:) ਸਮੂਹ, ਢੇਰ । ੩੧੪.੪, ੩੧੫.੩

ਪੁਜਸ)— ਪੁੱਜ ਸਕਦੇ, ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ/ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ, ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ/ਪੁੱਜ ਸਕਦੀਆਂ, ਪਹੁੰਚ
ਪੁਜਸਿ) ਸਕਦੀਆਂ । ੨੫੬.੧, ੪੭੨.੩/੧੩੦.੧, ੨, ੩, ੧੭੦.੨, ੩[3],੪, ੧੬੨.੧

ਪੁਜਾ ਇ—1. ਪੂਰਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ੧੭੬.੩

2. ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੂਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੩੫੭.੪

ਪੁਜਾਈਐ—ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ/ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ, ਪੁੱਜ ਸਕਦੇ । ੪੭੨.੨, ੫੨੨.੪, ੬੪੧.੪

ਪੁਜਾਤ—ਪੁੱਜਦੇ, ਪਹੁੰਚਦੇ, ਭਾਵ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ/ਕਰ ਸਕਦਾ । ੫੨੧.੪, ੫੭੨.੪

ਪੁਜਾਵਈ—1. ਪੂਰੇ ਕਰਦਾ, ਪੂਰਣ ਕਰਦਾ, ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ । ੧੭੮.੪, ੬੭੪.੪

2. ਸੰਪੂਰਣ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ੩੩੦.੪

3. ਪੂਜਾ ਕਰਾਉ'ਦਾ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਾਉ'ਦਾ । ੪੬੨.੪

ਪੁਜਾਵਹੀ—1. ਪੂਜ ਸਕਦੀਆਂ, ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀਆਂ । ੬੫੧.੩

2. ਪੂਜਾਵੇਗਾ, ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੇਗਾ । ੬੬੫.੪

ਪੁਜਾਵੈ—ਪੂਜਾ ਦਿੰਦਾ, ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ, ਪੂਰਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ । ੨੦੬.੩, ੪੮੧.੨

ਪੁਜਿਸਿ—ਪੂਜ ਸਕਦਾ, ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ/ਪੁੱਜ ਸਕਦੀ । ੧੭੦.੧[3], ੨

ਪੁਜੈ—ਪੂਜਦੇ, ਪਹੁੰਚਦੇ । ੬੫੧.੧, ੨

ਪੁਤਰੀ—(ਸੰ. ਪੁਤ੍ਤਲੀ, ਪੁਤ੍ਤਲਿਕਾ) ਪੁਤਲੀ, ਅੱਖ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਉਹ ਕਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਆਉ'ਦਾ ਹੈ । ੨੦੪.੨, ੨੧੩.੧

ਪੁੰਨ—(ਸੰ. ਪੁਣ्य > ਪ੍ਰਾ. ਪੁਣ्ण) ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ, ਨੇਕ ਕੰਮ, ਸ਼ੁਭ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ । ੯੦.੨, ੨੫੫.੧, ੫੪੩.੩, ੬੭੩.੧, ੩

2. ਪਵਿੱਤਰ, ਨੇਕ । ੩੦੬.੪

ਪੁਠ)— (ਸੰ. ਪੁਨਰ੍) 1. ਫਿਰ, ਫੇਰ, ਮੁੜਕੇ । ੪੦੧.੩, ੪੩੧.੧, ੫੦੦.੧[2], ੨,੩,੪,
ਪੁਠਿ) ੫੫੭.੧, ੫੬੮.੧, ੫੭੬.੪, ੫੭੭.੧, ੪/੫੮੪.੧, ੫੮੬.੨, ੬੧੬.੧,

SIKHBOOKCLUB.COM

ਫ਼੨੫.੧, ਫ਼੫੯.੩, ਫ਼੬੫.੩, ਫ਼੬੬.੩/੧.੭, ੧੬੬.੩, ੨੪੩.੧, ੨, ੩, ੩੩੫.੪, ੩੪੮.੪, ੩੬੩.੨, ੪੧੯.੨, ੪, ੫੦੦.੩, ੫੪੮.੪

2. ਫਿਰ, ਨਾਲੋ, (ਭਾਵ) । ੪੭੬.੧, ੪੭੯.੨/—

3. ਪਰ, ਲੇਕਿਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ । ੫੩੧.੧, ਫ਼੩੦.੨/੨੨੮.੩, ੨੩੯.੨, ੫੦੨.੧, ੨

4. ਫਿਰ ਵੀ, ਤਾਂ ਵੀ । ੫੯੧.੩, ਫ਼੦੩.੨/੩੮੮.੩

5. ਫਿਰ, ਅਤੇ । ਫ਼੨੩.੨/੭੧.੨

6. ਬਾਰ-ਬਾਰ, ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ । ਫ਼੫੭.੧[3], ਫ਼੫੯.੩/—

7. —/ਤਾਂ ਫਿਰ । —/੩੪੯.੨

ਪੁਨੀਤ—(ਸੰ. ਪੁਨੀਤ) ਪਾਕ, ਪਵਿੱਤਰ । ੩੭੪, ੮੩.੨, ੪, ੩੩੯.੪, ੪੧੯.੪/੮੪.੪

ਪੁਰ—1. ਪੂਰਨ ਆਨੰਦ, ਸੰਪੂਰਨ ਖੇੜਾ (ਭਾਵ) । ੪੩.੨

2. (ਸੰ. ਪੁਰ) ਪੁਰੀ, ਨਗਰ, ਸ਼ਹਿਰ । ੨੨੯.੪[2], ੨੩੦.੪[1]

ਪੁਰਖ—(ਸੰ. ਪੁਰੁਖ) 1. ਪਤੀ, ਕੰਤ । ੭੯.੩, ੨੩੬.੪

2. ਪਤਮਾੜਮਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ । ੩੯੬.੪

3. ਆਦਮੀ, ਮਰਦ, ਨਰ । ੪੪੩.੧

ਪੁਰਖਨ—ਪੁਰਖਾਂ, ਆਦਮੀਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਪੁਰਖ' (3) । ੪੬੭.੩

ਪੁਰਖੁ—ਆਦਮੀ, ਦੇਖੋ 'ਪੁਰਖ' (3) । ੪੪੫.੧

ਪੁਰਖੈ—ਪੁਰਖ ਨੂੰ, ਆਦਮੀ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ ਪੁਰਖ (3) । ੪੬੬.੧

ਪੁਰਬ—(ਸੰ. ਪਰ੍ਵਨ੍) ਧਾਰਮਿਕ ਉਤਸਵ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਰੋਹ । ੭੨.੧, ੧੧੭.੨, ੩੦੪.੩, ੩੩੯.੧, ੩੯੬.੧[2]

ਪੁਰਾਤਨ—(ਸੰ. ਪੁਰਾਤਨ) ਪ੍ਰਾਚੀਨ, ਪੁਰਾਣੇ । ੫੬੩.੪

ਪੁਰਾਤਨਾਦਿ—ਪੁਰਾਤਨ ਆਦਿਕ, ਦੇਖੋ 'ਪੁਰਾਤਨ' । ੩੭੧.੧

ਪੁਰਾਨ—(ਸੰ. ਪੁਰਾਣ) ਪੁਰਾਣ । ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤ ਤਕ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਰਣਿਤ ਹੈ । ਪੁਰਾਣ ਅਠਾਰਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਪ-ਪੁਰਾਣ ਵੀ ਅਠਾਰਾਂ ਹਨ । ੧੮੫.੨, ੧੯੨.੩, ੩੪੧.੨, ੫੪੦.੧, ੫੪੩.੧

ਪੂਜ—(ਸੰ. ਪੂਜ੍ਯ) ਪੂਜਣ ਯੋਗ, ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ । ੧੮੦.੪, ੧੮੨.੩

ਪੂਜਤ—(ਸੰ. √ਪੂਜ੍) ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ, ਸ਼ਰਧਾ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ । ੧੭੮.੪

ਪੂਜਨ—ਪੂਜਨੀਕ, ਪੂਜਣ ਯੋਗ, ਦੇਖੋ 'ਪੂਜ' । ੧੮੦.੪

ਪੂਜਾ—(ਸੰ. ਪੂਜਨ) ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਅਰਚਨਾ, ਆਰਾਧਨਾ, ਪੂਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੧੮.੩, ੩੦.੩, ੮੩.੩, ੮੭.੩, ੧੨੫.੨, ੧੩੭.੪, ੧੩੯.੩, ੨੧੫.੧, ੨੫੫.੧, ੨੬੧.੪, ੨੭੮.੩, ੨੮੫.੨, ੩੨੮.੩, ੩੯੫.੪, ੪੮੨.੨, ੪੯੯.੩, ਫ਼੨੭.੧

ਪੂਜਾਚਾਰ—ਵਿਧੀ ਪੂਰਬਕ ਪੂਜਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਪੂਜਾ-ਅਰਚਨਾ । ੧੬੨.੧

ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ—ਪੂਜਾ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਭੇਟਾਵਾਂ, ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਆਦਿ । ੫੦੫.੪

ਪੂਜਾਰੀ—(ਸੰ. ਪੂਜਕ) ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੪੮੫.੪

ਪੂਜਾਵਣੀ—ਪੂਜ ਸਕਦੀ, ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ । ੭੫.੩

ਪੂਜੀ—(ਸੰ. ਪੂੰਜ:) ਸਰਮਾਇਆ, ਰਾਸ, ਧਨ, ਦੌਲਤ । ੩੭੦.੧

ਪੂਜੀਅਤ—(ਸੰ. ਪੂਜ) ਪੂਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨੬੦.੩

ਪੂਜੀਐ—(ਸੰ. ਪੂਜ੍) ਪੂਜੀਦਾ ਹੈ, ਪੂਜਾ ਕਰੀਦੀ ਹੈ । ੨੮੬.੧[1], ੨[1], ੩[1], ੪

ਪੂਜੈ—ਪੂੱਜ ਸਕਦੀ, ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ । ਫ਼੪੬.੪

ਪੁਕਾਰ—ਪੁਕਾਰ, ਉੱਚਾ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਦੇਖੋ 'ਪੁਕਾਰ' । ੧੬੭.੨

ਪੁਛਤ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਚ੍ਛਾ) ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੪੩੬.੧, ੨, ੩, ੪੪੮.੨

ਪੁਛਤ ਨ ਬਾਤ—ਬਾਤ ਨ ਪੁੱਛਣੀ, ਸਾਰ ਨਾ ਲੈਣੀ, ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣਾ (ਮੁਹਾਵਰਾ) । ੫੭੫.੪

ਪੂਛਿ—1. (ਸੰ. ਪ੍ਰਚ੍ਛ) ਪੂੰਛ, ਦੁੰਬ, ਜਾਨਵਰ ਆਦਿ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਪਿੱਛਲਾ ਪਾਸਾ । ੩੬੦.੩

2. (ਸੰ. ਪ੍ਰਚ੍ਛਨਸ੍) ਪੁੱਛਕੇ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ । ੪੪੭.੨

ਪੂਛੈ—1. ਪੁੱਛਦਾ, ਭਾਵ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿੰਦਾ । ੨੨੧.੩

2. ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ, ਮਾਲੂਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਤਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ/ਪੁੱਛਦਾ, ਮਾਲੂਮ ਕਰਦਾ । ੪੩੮.੧², ੨², ੩², ੫੮੭.੧

3. ਪੁੱਛੇ, ਮਾਲੂਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੈ, ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੇ । ੪੭੪.੧, ੨, ੩

ਪੂਤ—(ਸੰ. ਪੁਤ > ਪ੍ਰਾ. ਪੁਤ੍ਤ) ਪੁੱਤਰ, ਬੇਟਾ, ਲੜਕਾ । ੧੧੪.੧, ੨੨੮.੨, ੨੬੪.੧², ੪੭੬.੩, ੫੬੬.੨

ਪੂਰ—(ਸੰ. ਪੂਰ) 1. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ । ੨੮.੧

2. ਪੂਰ ਕੇ, ਮੁੜਾ ਕੇ, ਭਾਵ ਛੱਡਕੇ, ਤਿਆਗ ਕੇ । ੩੧.੨

3. ਪੂਰੇ, ਸਾਰੇ, ਸਮੂਹ, ਤਮਾਮ । ੨੩੦.੪

4. ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ । ੩੧੦.੧

ਪੂਰਬ)— (ਸੰ. ਪੂਰ੍ਵ > ਪ੍ਰਾ. ਪੂਰਕ) 1. ਪੂਰਬਲਾ, ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ/ਦੇ । ੨੧੧.੧

ਪੂਰਬਿ) ੩੩੧.੧/—

2. ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ, ਉਹ ਦਿਸ਼ਾ ਜਿਸ ਪਾਸਿਉਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ੨੬੬.੨/੫੧੧.੬

3. ਪਿੱਛਲੇ, ਪੂਰਬਲੇ । ੬੪੬.੧/—

ਪੂਰਨ—(ਸੰ. ਪੂਰ੍ਣ) 1. ਸੰਪੂਰਨ, ਮੁਕੰਮਲ, ਪਰਿਪੂਰਣ । ੨.੨ ੪, ੭.੧, ੩, ੮, ੨੧.੪, ੨੨.੧, ੨੬.੧, ੩੪.੪, ੩੫.੪, ੩੬.੧, ੩੭.੧, ੩੮.੧, ੪੨.੪, ੪੬.੪, ੫੩.੧, ੫੪.੧, ੫੫.੧, ੫੬.੪, ੬੧.੨, ੬੨.੧, ੬੮.੪, ੬੬.੧³, ੧੦੩.੪, ੧੦੬.੨, ੪, ੧੦੮.੧, ੧੧੦.੪, ੧੧੬.੨, ੧੨੪.੪, ੧੨੫.੧, ੪, ੧੩੩.੧³, ੪, ੧੩੭.੧, ੧੩੮.੩, ੧੩੬.੧², ੨³, ੩, ੪³, ੧੪੧.੪, ੧੪੪.੧, ੧੪੫.੪, ੧੪੭.੩, ੧੪੮.੪, ੧੪੬.੩², ੧੫੦.੨², ੧੫੨.੧², ੨, ੩, ੪², ੧੫੩.੪, ੧੬੬.੧, ੧੭੧.੧, ੧੮੬.੧² ੧੬੫.੩, ੨੨੭.੨, ੨੪੪.੪, ੨੫੪.੧, ੨੬੦.੪, ੨੬੨.੧,੨, ੨੬੮.੩, ੨੭੦.੧, ੨,੪, ੨੭੧.੪, ੨੭੬.੧², ੩, ੪, ੨੭੭.੧³, ੨੮੧.੪. ੨੮੪.੧, ੪, ੨੮੫.੧, ੩੦੬.੨, ੩੨੨.੪, ੩੪੧.੪, ੩੪੩.੧, ੩੪੮.੨, ੩੫੩.੧, ੩੫੪.੪, ੩੫੬.੪, ੩੬੭.੧, ੩੭੬.੨. ੩੬੪.੩, ੩੬੫.੩, ੩੬੬.੪, ੪੧੪.੩, ੪੨੧.੨, ੪੨੮.੧, ੪੩੦.੪, ੪੩੧.੪, ੪੫੧.੪, ੪੫੫.੪, ੪੫੭.੪, ੪੫੮.੧, ੪੬੨.੧³,੪, ੪੬੬.੧, ੪੮੬.੪, ੫੨੫.੨, ੫੩੧.੪, ੫੩੫.੪, ੫੩੬.੪, ੫੪੩.੪, ੫੪੭.੩, ੫੬੭.੪, ੫੬੬.੨, ੬੦੫.੨, ੬੦੬.੪, ੬੪੨.੧, ੬੫੫.੧

2. ਪੂਰਕੋ, ਭਰਕੋ । ੧੬.੨, ੬੫੭.੧, ੬੬੧.੪

3. ਤ੍ਰਿਪਤ, ਸੰਪੂਰਨ ਭੋਰ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ । ੪੮.੪, ੮੬.੧, ੬੬.੧, ੧੧੨.੧, ੧੩੬.੩, ੧੮੬.੩, ੬੬੬.੧

4. ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਪੂਰਿਆ ਹੋਇਆ/ਭਰੇ ਹੋਏ, ਪੂਰੇ ਹੋਏ । ੭੬.੨, ੫੦੬.੩

5. ਪਰਮਾਤਮਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ । ੨੭੬.੨
6. ਸਾਰੇ, ਤਮਾਮ/ਸਾਰੀਆਂ । ੩੭੧.੨, ੫੪੬.੧, ੫੬੩.੩, ੫੬੪.੩
7. ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪੂਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੫੧੮.੩
8. ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਰਮੇ ਹੋਏ, ਸਮਾਏ ਹੋਏ । ੫੭੯.੪, ੫੮੬.੪

ਪੂਰਨਮਾਸੀ—(ਸੰ. ਪੂਰ੍ਣਿਮਾ) ਪੁੰਨਿਆ, ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੰਦਰ੍ਹਵੀ ਤਿਥੀ ਜਦੋਂ ਪੂਰਨ ਚੰਦਰਮਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ੩੪੫.੧

ਪੂਰਨਿ)— ਸੰਪੂਰਨ, ਦੇਖੋ 'ਪੂਰਨ' (1) । ੫੭੩.੧/੪੯੬.੧

ਪੂਰਨੁ)

ਪੂਰਿ—ਸਮੂਹ, ਤਮਾਮ, ਦੇਖੋ 'ਪੂਰ' (3) । ੨੨੬.੪

ਪੂਰੀ—(ਸੰ. ਪੂਰਿਕਾ) ਪੂੜੀ, ਆਟੇ ਜਾਂ ਮੈਦੇ ਨੂੰ ਗੁਨ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਵੇਲ ਕੇ ਤਲੀ ਹੋਈ ਰੋਟੀ । ੫੬੨.੧

ਪੂਰੇ—ਸੰਪੂਰਨ, ਮੁਕੰਮਲ, ਦੇਖੋ 'ਪੂਰਨ' (1) । ੪੫੪.੪

ਪੇਖ—(ਸੰ. ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਣ > ਪ੍ਰਾ. ਪੇਕ੍ਖਣ) ਵੇਖ ਕੇ, ਤੱਕ ਕੇ । ੭੮.੨, ੧੪੦.੪, ੪੩੨.੪, ੫੨੬.੨, ੫੨੭.੨, ੫੬੭.੪, ੫੭੬.੧

ਪੇਖਹੀ—ਵੇਖ ਸਕਦਾ, ਤੱਕ ਸਕਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੩੫੨.੧

ਪੇਖਤ—1. ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ, ਤੱਕਦਿਆਂ ਸਾਰ, ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੧੬੭.੩, ੩੭੭.੨
2. ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ, ਤੱਕਦਿਆਂ ਤੱਕਦਿਆਂ, ਭਾਵ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੫੮੮.੧[2]
3. ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ, ਭਾਵ ਝਟਪਟ ਹੀ, ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੫੬੨.੨
4. ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਤੱਕਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੬੧੭.੨
5. ਵੇਖਦਿਆਂ, ਤੱਕਦਿਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੬੨੧.੪

ਪੇਖਤਾ—(ਸੰ. ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਕ:) ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ, ਤੱਕਣ ਵਾਲਾ । ੯੬.੩

ਪੇਖਯੋ—ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਤੱਕਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੬੪੨.੪, ੬੪੮.੨

ਪੇਖਿ—1. ਵੇਖਕੇ, ਤੱਕਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੧੬੦.੧,੨, ੨੭੫.੪, ੩੫੬.੧, ੪, ੩੫੮.੩, ੪੯੩.੨, ੫੧੩.੩, ੫੯੫.੩, ੬੪੫.੨, ੬੬੬.੧
2. ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ, ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ (ਮੁਹਾਵਰਾ), ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੪੬੧.੨[3]

ਪੇਖਿਐ—ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਤੱਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੭੬੩ ੩

ਪੇਖੀਅਤ—1. ਵੇਖੀਦਾ, ਤੱਕੀਦਾ ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੧੧੦.੩
2. ਦਿਸਦੀ, ਨਜ਼ਰ ਆਉ'ਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੧੬੬.੧

ਪੇਖੀਐ—ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ/ਦਿਸਦਾ, ਨਜ਼ਰ ਆਉ'ਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੪੧੯.੨, ੬੩੧.੨

ਪੇਖੈ—1. ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਕਦਾ ਹੈ, ਵੇਖਦੀ ਹੈ, ਤਕਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੧੧.੨, ੪੯੩.੧
2. ਦੇਖ ਕੇ, ਤੱਕ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਪੇਖ' । ੫੬੭.੧

ਪੇ—1. ਪਾਸ, ਕੋਲ, ਸਮੀਪ । ੭੮.੧, ੨੨੧.੪, ੩੧੮.੧,੨, ੪੫੪.੨, ੪੬੪.੨, ੪੯੦.੧,
2. ਕੋਲੋਂ, ਪਾਸੋਂ, ਤੋਂ । ੧੦੧.੧, ੧੦੨.੨, ੧੭੨.੧, ੩, ੨੦੨.੧, ੨੧੯.੩, ੪੭੪.੨, ੪, ੪੭੫.੨[2], ੩[2], ੪੭੬ ੩, ੫੦੫.੩, ੫੯੧.੪, ੬੭੦.੨
3. ਤੋਂ, ਦੇ । ੧੬੬.੨
4. ਰਾਹੀਂ, ਦੁਆਰਾ । ੨੦੭.੧

5. (ਸੰ. ਧਯ) ਦੁੱਧ । ੨੭੬.੨, ੩੩੨.੨, ੩੫੩.੨, ੩੯੨.੩, ੪੫੩.੩, ੪੯੧.੩
6. ਪਰ, ਪਰੰਤੂ, ਲੇਕਿਨ । ੪੧੯.੩, ੪, ੪੬੬.੪, ੫੬੨.੧, ੨, ੫੯੧.੧
7. ਵਿਚ, ਅੰਦਰ, ਵਿਚਾਲੇ । ੫੬੩.੪
8. ਉਤੇ, ਉਪਰ । ੬੨੯.੩, ੬੭੧.੧

ਪੈਸਤ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ > ਪ੍ਰਾ. ਧਇਸ) 1. ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅੰਦਰ ਵੜਨ ਲਗਿਆਂ । ੫੪੮.੨, ੬੪੩.੨
2. ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦਾ, ਅੰਦਰ ਵੜ ਜਾਂਦਾ । ੫੫੫.੩

ਪੈਸਾ—ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ ਜੋ ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੌਹਨਵਾਂ ਭਾਗ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ੪੭੯.੧

ਪੈਜ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਜ੍ਞਾ > ਪ੍ਰਾ. ਪ੍ਰਤਿਜ੍ਞਾ) ਪ੍ਰਤਿੱਸ਼ਠਾ, ਮਾਣ, ਇੱਜ਼ਤ । ੬੨੮.੪

ਪੈਠੇ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟ > ਪ੍ਰਾ. ਧਇਟ੍ਠ) ਲੰਘਾਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੰਭਾਲ ਲੈਂਦਾ । ੫੯੫.੨

ਪੈਡ—(ਸੰ. ਧਾਦਦੰਡ > ਪ੍ਰਾ.ਧਾਯਡੰਡ) ਕਦਮ, ਪਗ । ੧੧੧.੧[2]

ਪੈਰਉਆ—(ਸੰ. ਪ੍ਲਵ:) ਤਰਾਕੂ, ਤੈਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਦੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਤਰਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ । ੧੬੭.੩

ਪੈਰਤ—(ਸੰ. ਪ੍ਲਵਨਮ੍) ਤੈਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ । ੭੫.੩, ੫੬੫.੨

ਪੈਰੀਪਵੇ—ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਹੈ, ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਹੈ । ੫੫੪ ੪[3]

ਪੋਈ- (ਸੰ. ਪ੍ਰੋਤ) ਪਰੋਇਆ ਹੋਇਆ, ਪਰੋਤਾ ਹੋਇਆ । ੧੬੬.੪

ਪੋਈਅਤ—ਪਰੋਈਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਪੋਈ' । ੬੩੧.੧

ਪੋਈਐ—(ਫ਼ਾ. ਪੋਏਦਨ) ਚਲਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰੀਏ, ਚਲਣ ਵਿਚ ਲਾਈਏ । ੪੬੬.੩

ਪੋਸਤ—(ਫ਼ਾ. ਪੋਸਤ) ਛਿਲਕਾ, ਅਫੀਮ ਦੇ ਡੋਡਿਆਂ ਦਾ ਛਿਲੜ ਜੋ ਅਮਲੀ ਲੋਕ ਅਮਲ ਲਈ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਭਿਉਂ ਕੇ ਅਤੇ ਮਲ ਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ੫੯੧.੧, ੬੪੪.੩

ਪੋਸਤੀ—ਪੋਸਤ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਅਮਲੀ, ਦੇਖੋ 'ਪੋਸਤ' । ੫੯੧.੧

ਪੋਹੇ)— ਪਰੋ ਲੈਂਦੇ, ਭਾਵ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ । ੬੩੯.੪/੫੦੭.੪
ਪੋਹੈ)

ਪੋਖ—(ਸੰ. ਧੋਧ:) ਪੁਸ਼ਟ, ਬਲਵਾਨ, ਤਾਕਤਵਰ । ੨੮੭.੪

ਪੋਖਤ - (ਸੰ. ਧੋਧਯਮ੍) ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਪਾਲਨ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੩੭੮.੧

ਪੋਖਰ—(ਸੰ. ਪੁਸ਼ਕਰ: > ਪ੍ਰਾ. ਪੁਕ੍ਖਰ) ਛੱਪੜ, ਤਲਾਅ । ੪੭੨.੨

ਪੋਖਿ—ਪੁਸ਼ਟ ਕਰਕੇ, ਪਾਲ ਪੋਸ ਕੇ ਦੇਖੋ 'ਪੋਖਤ' । ੧੬.੨. ੧੧੩.੨, ੩੫੭.੧

ਪੋਖੈ— ਪਾਲਦੀ ਹੈ ਦੇਖੋ 'ਪੋਖਤ' । ੧੦੨.੩

ਪੋਚੇ—ਪੋਚਦਾ, ਲਿਪਦਾ, ਸੁੱਕੀ ਮਿਟੀ ਦਾ ਗਾਰਾ ਬਣਾਕੇ ਲਿੱਬਦਾ । ੫੯੩.੨

ਪੋਟ—(ਸੰ. ਧੋਟ੍ਟਲੀ) ਪੋਟਲੀ, ਗੱਠੜੀ । ੨੮੮.੧

ਪੋਥੀ—(ਸੰ. ਪੁਸ੍ਤਕ > ਪ੍ਰਾ. ਧੋਥਅ) ਛੋਟੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ, ਛੋਟੀ ਪੁਸਤਕ, ਹੱਥ ਦੀ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ । ੫੬੨.੪

ਪੁਤ—(ਸੰ. ਧਰਿ:) ਸਹਾਈ, ਖਾਵੰਦ, ਪਤੀ, ਕੰਤ, ਭਰਤਾ । ੪੬੬.੧

ਪ੍ਰਸੰਗ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਸੰਗ:) 1. ਸੰਬੰਧ, ਸੰਗ, ਲਗਾਉ, ਮੇਲ, ਮਿਲਾਪ । ੨੮.੨,
ਪ੍ਰਸੰਗਿ) ੫੫.੪, ੯੬.੨, ੩੮੫.੧, ੪੫੩.੨, ੫੬੧.੩, ੫੬੮.੨, ੬੨੫.੨/—
2. ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ, ਸੰਬੰਧੀ, ਬਾਰੇ । ੧੩੫.੪, ੨੩੩.੩/—
3. ਸਾਂਝ, ਮੇਲ, ਜੋੜ, ਸੰਬੰਧ, ਡੂੰਘੀ ਦੋਸਤੀ । —/੪੯੨.੨

ਪ੍ਰਸੰਨ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਸਨ੍ਨ) 1. ਖੁਸ਼, ਆਨੰਦਿਤ। ੧੭੨.੨, ੨੪੬.੪, ੪੬੪.੧, ੬੧੮.੩, ੬੨੨.੨

2. ਖੁਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੪੪੩.੩

ਪ੍ਰਸੰਨੁਕਰਿ—ਪ੍ਰਸੰਨਤਾਕਾਰੀ, ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨੭੫.੩

ਪ੍ਰਸਾਦਿ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਸਾਦ:) 1. ਕਿਰਪਾ, ਮਿਹਰ, ਨਦਰ। ੬.੮, ੧੬੯.੪,. ੩੨੧.੩, ੩੬੧.੪

2. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾਮਈ, ਖੁਸ਼ੀ ਭਰਿਆ, ਆਨੰਦਦਾਇਕ। ੪੫੬.੨

ਪ੍ਰਸਾਦੁ—ਆਨੰਦਦਾਇਕ ਕੋਮਤੀ ਵਸਤੂਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਸਾਦਿ' (2)। ੫੪੬.੧

ਪ੍ਰਸਿਧ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਸਿਦ੍ਧ) ਮਸ਼ਹੂਰ, ਵਿਖਿਅਤ। ੧੫੪.੩, ੩੮੨.੪, ੫੮੬.੨/੩੮੦.੩

ਪ੍ਰਸੂਤ—1. (ਸੰ. ਪ੍ਰਸੂਤਾ) ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੨੨੮.੨

2. (ਸੰ. ਪ੍ਰਸੂਤਿ:) ਜਨਮ ਦੇਣਾ, ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। ੫੭੭.੧

ਪ੍ਰਸੇਦ—(ਸੰ. ਸ੍ਵੇਦ:) ਪਸੀਨਾ, ਮੁੜ੍ਹਕਾ, ਗਰਮੀ ਆਦਿ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮੁਸਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਖਾਰਾ ਪਾਣੀ। ੪੭੧.੩

ਪ੍ਰਹਲਾਦਿ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਹ੍ਲਾਦ:) ਹਿਰਣਯਕਸ਼ਿਪੁ ਰਾਖਸ਼ਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਂ। ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿਰਣਯਕਸ਼ਿਪੁ ਨੇ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਕਠਿਨ ਤਪ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਦਿਨੇ ਮਰੇਗਾ ਨਾ ਰਾਤ, ਨਾ ਅੰਦਰ ਨਾ ਬਾਹਰ, ਨਾ ਜਲ ਵਿਚ ਨਾ ਥਲ ਵਿਚ, ਨਾ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਪਸ਼ੂ ਕੋਲੋਂ ਹੋਵੇਗੀ ਨਾ ਦੇਵਤਾ ਜਾਂ ਮਨੁਖ ਕੋਲੋਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਧੀਨ ਉਸਨੇ ਸਵਰਗ ਵਿਚੋਂ ਇੰਦਰ ਦਾ ਰਾਜ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਹਰਨਾਖ਼ਸ਼ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਅਨੁਹਲਾਦ, ਹਲਾਦ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ, ਅਤੇ ਸੰਹਲਾਦ ਸਨ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸਦੀ ਵਿਸ਼ਨੂ ਭਗਤੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਪਿਤਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਵਲੋਂ ਹੱਟਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ ਪਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਨੂੰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਅੰਤ ਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਭੱਭੇ ਥੰਮ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨਰਸਿੰਘ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਹਿਰਣਯਕਸ਼ਿਪੁ ਨੂੰ ਨਹੁੰਦਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ੪੦੭.੧, ੪੩੬.੨

ਪ੍ਰਹਾਰੀ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਹਾਰ:) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਭੰਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੬੦੧.੨

ਪ੍ਰਕਾਸ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਰੌਸ਼ਨੀ, ਉਜਿਆਲਾ, ਚਾਨਣ ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ (ਗਿਆਨ ਦਾ, ਭਗਤੀ ਦਾ), ਪਰਮਾਤਮ ਜੋਤ ਦਾ। ੫੮੬.੩, ੬੦੫.੪, ੬੧੨.੨

2. ਚਮਕਦੀ, ਲਿਸ਼ਕਦੀ। ੬੦੩.੨

3. ਚਾਨਣ, ਰੌਸ਼ਨੀ (ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਦਾ)। ੬੬੧.੩

ਪ੍ਰਕਾਸਯੋ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਿਆ, ਚਮ੍ਹ ਪਿਆ, ਚਾਨਣ ਦੇਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਕਾਸ (3)। ੬੬੮.੩

ਪ੍ਰਕਾਸੇ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਕਾਸ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੇ। ੬੬੮.੨

ਪ੍ਰਕਾਰ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਕਾਰ) 1. ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ, ਭਾਂਤ ਦੇ/ਦੀਆਂ/ਦਾ। ੩੫.੨, ੩੮.੧, ੩੬.੨, ੪੬.੧, ੫੧.੧, ੬੮.੩, ੧੫੬.੧, ੧੮੮.੧, ੧੬੨.੨, ੨੨੬.੨, ੨੩੨.੧, ੩੦੨.੨, ੩੦੪.੪, ੩੨੫.੩, ੩੬੮.੩, ੫੦੫.੧, ੫੫੬.੨, ੫੭੨.੪, ੬੦੩.੧, ੬੦੪.੧, ੬੩੫.੪, ੬੪੭.੧

2. ਢੰਗ, ਤਰੀਕਾ, ਜੁਗੀਆ। ੬੬੬.੪

ਪ੍ਰਕਾਰੀ) ਪ੍ਰਕਾਰੀਐ)—ਕਿਸਮ ਦੀ, ਭਾਂਤ ਦੀ, ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਕਾਰ' (1) । ੫੩੦.੧/੬੭੨.੨

ਪ੍ਰਗਟ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਕਟ) ਪਰਤੱਖ, ਜ਼ਾਹਿਰ । ੭.੮, ੩੭.੨, ੪੩.੨, ੮੧.੨, ੯੯.੪, ੧੨੪.੧, ੧੩੨.੪, ੧੪੪.੧, ੨੧੩.੨, ੨੭੩.੧, ੩੪੨.੨, ੩੬੩.੨, ੩੯੦.੩, ੪੧੦.੨, ੪੬੫.੧, ੫੮੬.੧, ੬੭੫.੨

2. ਉਤਪੰਨ । ੧੬੨.੩, ੩੪੯.੨

ਪ੍ਰਗਟਤ—1. ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਗਟਦੀ ਹੈ, ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ/ਹੁੰਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਗਟ' (2) । ੪੫.੩, ੩੨੫.੪, ੪੧੦.੪

2. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੪੪੦.੨

ਪ੍ਰਗਟਾਇ—1. ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਫੈਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ (2) । ੧੫੬.੪

2. ਪ੍ਰਗਟਾਈਦਾ, ਸਾਖਿਆਤ ਕਰੀਦਾ, ਚੋਭੋ ਪ੍ਰਗਟ (1) । ੬੦੯.੨

3. ਪ੍ਰਗਟਦਾ, ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ (2) ੬੩੫.੨

ਪ੍ਰਗਟਾਇਓ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਕਟਿਤ) 1. ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ੫.੫, ੫੦੪.੧

2. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੨੫੭.੧

ਪ੍ਰਗਟਾਈ—ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਗਟ' (1) । ੨੮੩.੪

ਪ੍ਰਗਟਾਈਐ—ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਓ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕਰ ਦਿਓ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ (1)। ੬੨੮.੪

ਪ੍ਰਗਟਾਏ—1. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ (1) । ੩੬.੧

2. ਪ੍ਰਗਟਦਾ, ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ (2) । ੫੩.੧, ੨੧੪.੪

ਪ੍ਰਗਟਾਵਦੀ) ਪ੍ਰਗਟਾਵਹੀ)— 1. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਉਂਦੀ ਹੈ/ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ/ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ (2) । ੪੪.੩/੩੭੦.੩

2. ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਫੈਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ (2) । ੧੧੬.੩/—

3. ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ, ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਾ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ (1) । ੨੫੮.੩/੫੪੬.੨

ਪ੍ਰਗਟਾਵੈ – ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ' (1) । ੨੦੮.੩

ਪ੍ਰਗਟਿ—1. ਪਰਤੱਖ, ਜ਼ਾਹਿਰ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਗਟ' (1) । ੩੫੦.੧, ੪੬੨.੨, ੪੯੦.੧

2. ਉਤਪੰਨ, ਪੈਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਗਟ' (2) । ੪੦੭.੧, ੫੩੫.੨

3. ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰੇ, ਦਿਖਾਵੇ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ (1) । ੫੧੧.੪

ਪ੍ਰਗਟੀ—ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਗਟ (2) । ੬੬੮.੧

ਪ੍ਰਗਟੇ—ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆਂ, ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਗਟ' (2) । ੫੩੧.੪

ਪ੍ਰਗਟੈ—1. ਪ੍ਰਗਟਦੀ/ਪ੍ਰਗਟਦਾ, ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ/ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਗਟ' (2) । ੪੩੭.੩, ੪੪੫.੨, ੪੭੧.੩, ੫੬੭.੪

3. ਪ੍ਰਗਟਦੀ, ਭਾਵ ਆਉਂਦੀ ਹੈ (ਬੋ ਆਦਿ) । ੫੧੭.੨

ਪ੍ਰਗਾਸ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਮਸ੍) 1. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ, ਤੇਜਮਈ । ੪.੨, ੫

2. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ਭਾਵ ਗਿਆਨਵਾਨ । ੭.੧, ੩

3. (ਸੰ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਪ੍ਰਗਟ, ਸਾਖਿਆਤ । ੧੨੪.੧, ੩੬੪.੨

4. ਖਿੜਨਾ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਣਾ, ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋਣਾ । ੩੩.੧

5. ਤੇਜ, ਓਜ, ਆਭਾ । ੬੬.੨, ੧੩੯.੪, ੧੫੯.੩

6. ਪ੍ਰਗਾਸਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਬੱਲਦੇ ਹਨ । ੭੪.੩

7. ਉਜਵਲ, ਚਮਕੀਲੇ/ਚਮਕੀਲਾ (ਰਤਨ ਆਦਿ) । ੭੬.੨, ੩੪੯.੧

8. ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ/ਹੁੰਦੇ/ਹੁੰਦੀਆਂ/ਹੁੰਦੀ, ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ/ਹੁੰਦੇ/ਹੁੰਦੀਆਂ/ਹੁੰਦੀ । ੧੨੬.੧, ੧੬੩.੧, ੨੬੦.੨, ੩੬੪.੧, ੪੩੭.੩, ੪੪੫.੧

9. ਚਾਨਣ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰੌਸ਼ਨੀ (ਸੂਰਜ, ਅਗਨੀ ਆਦਿ ਦਾ) । ੨੦੭.੪, ੩੬੦.੨, ੩੬੩.੨, ੩੬੭.੧, ੪੨੧.੧, ੪੨੪.੧, ੪੮੬.੧, ੪੯੬.੧, ੫੨੫.੨, ੫੨੬.੩, ੫੫੦.੧

10. ਚਾਨਣ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ, ਗਿਆਨ ਦਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਦਿ ਦਾ) । ੧੮.੧, ੬੨.੧, ੬੪.੩, ੭੭.੨, ੮੬.੨, ੧੧੨.੨, ੧੨੫.੪, ੧੩੮.੩, ੧੬੦.੨, ੨੬੮.੩, ੨੭੦.੧, ੨੮੧.੨, ੨੮੪.੧, ੨੮੫.੧, ੨੬੪.੧, ੩੨੨.੨, ੪੧੪.੪, ੫੧੬.੪, ੬੨੧.੪

11. ਉਪਜਣਾ, ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ । ੩੮.੨, ੩੧੧.੨, ੩੨੬.੪, ੩੭੫.੧, ੪੦੭.੩, ੪੭੧.੩ (ਭਾਵ ਵਗਣਾ), ੫੩੧.੧

ਪ੍ਰਗਾਸਨ—1. ਪ੍ਰਗਾਸਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਪਜਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਗਾਸ' (11) । ੪.੮

2. ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀ, ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦੀ । ੨੧੦.੪

ਪ੍ਰਗਾਸੀ—ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਈ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਗਾਸ' (11) । ੩੪.੧

ਪ੍ਰਗਾਸੁ—1. ਚਾਨਣਾ, ਰੌਸ਼ਨੀ (ਸਿਮਰਨ ਆਦਿ ਦੀ) ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਗਾਸ' (10) । ੨੫੧.੪, ੪੧੧.੪

2. ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਗਾਸ' (8) । ੨੫੯.੨

ਪ੍ਰਗਾਸੇ—ਪ੍ਰਗਾਸਦਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੁੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਗਾਸ' (8) । ੧੬੯.੧

ਪ੍ਰਚੰਡ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਚੰਡ) 1. ਮਜ਼ਬੂਤ, ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ, ਭਾਵ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲਾ । ੩੫੬.੪

2. ਵਿਸ਼ਾਲ, ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ । ੫੨੭.੩

ਪ੍ਰਜੰਗ—(ਸੰ. ਪਰ੍ਯੰਙ) ਪਲੰਘ, ਮੰਜਾ । ੩੮੬.੨

ਪ੍ਰਜਾਰਿਓ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਨਮ੍) ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ । ੪੨੫.੨

ਪ੍ਰਜੋਗ—(ਸੰ ਪ੍ਰਯੋਗ:) ਇਸਤੇਮਾਲ, ਵਰਤੋਂ, ਸੇਵਨ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤੀ । ੨੪੩.੩

ਪ੍ਰਜੋਗੀ—ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਜੋਗ' । ੨੬੭.੪

ਪ੍ਰਤ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿ) ਵਲ, ਤਰਫ਼ । ੪੨੨.੨

ਪ੍ਰਤਗਿਆ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਜ੍ਞਾ) ਪ੍ਰਣ, ਵਾਇਦਾ । ੩੮੭.੩

ਪ੍ਰਤਛਿ
ਪ੍ਰਤਜਛ) — (ਸੰ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼) 1. ਪਰਤੱਖ, ਸਾਹਮਣੇ, ਜ਼ਾਹਰਾ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਸਾਖਿਆਤ । ੩੬੩.੩, ੪੦੧.੪/—

2. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ, ਨਿਸ਼ਚਿਤ । —/੫੮੬.੪

ਪ੍ਰਤਾਪ
ਪ੍ਰਤਾਪੁ) — (ਸੰ. ਪ੍ਰਤਾਪ:) 1. ਮਹਿਮਾ, ਸੋਭਾ, ਮਹੱਤਾ । ੧੨੪.੪, ੧੯੭.੪, ੩੩੯.੧, ੩੬੬.੪, ੬੧੨.੩, ੬੪੬.੪, ੬੫੧.੩, ੬੫੨.੩, ੬੫੪.੩/੧੭੩.੧, ੧੮੭.੪, ੧੮੮.੪, ੧੯੪.੧, ੨੬੩.੧, ੨੬੫.੨, ੨੭੪.੨, ੨੮੪.੧, ੨੮੫.੧, ੩੦੯.੧, ੩੧੬.੩, ੪੨੦.੨, ੫੫੨.੪

2. ਤੇਜ, ਇਕਬਾਲ । —/੩੪੧.੧

ਪ੍ਰਤਿ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿ) 1. ਨੂੰ, ਕੋ, ਤਾਈਂ । ੧੦੨.੪, ੧੭੨.੨, ੩੫੬.੨, ੩੫੮.੧, ੩੬੫.੩, ੪੬੪.੪, ੫੩੨.੩, ੫੮੭.੧, ੬੩੩.੧

2. ਵਿਖੇ, ਵਿਚ । ੧੫੫.੧, ੨੩੦.੩, ੨੩੧.੪, ੩੧੩.੩, ੩੭੨.੨, ੫੯੦.੩

3. ਹਰ ਇਕ, ਹਰੇਕ । ੧੫੭.੧, ੬੩੪.੨

4. ਉਲਟਾ, ਮੋੜਵਾਂ । ੨੭੫.੨, ੫੭੫.੨
5. ਨਾਲ, ਭਾਂਦੀ । ੨੬੨ ੧, ੫੧੨.ਝ
6. ਕੋਲੋਂ, ਪਾਸੋਂ । ੪੭੪.੧
7. ਕੋਲ, ਪਾਸ । ੫੧੦.੧

ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਿਓ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨਮ੍) ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਾਲ ਪੋਸ ਕੇ ਵਡਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ । ੩੭੯.੪, ੪੨੫.੧, ੫੩੬.੧

ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੀਅੰ—ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ ਕਰੇ, ਪਾਲਨ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰੇ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਿਓ' । ੩੭੭.ਝ

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ—1. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ, ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਿਓ' । ੩੫੩.ਝ
2. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ ਕਰਦੀ, ਨਿਭਾਉਂਦੀ । ੬੪੫.੧

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ:) 1. ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ । ੧੮੦.੧
2. ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਾਲਨ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੪੪੮.੪

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀ—ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਾਲ-ਪੋਸ ਕੇ ਵੱਡਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਿਓ' । ੫੦੬.੧

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀਅਤ—ਪਾਲੀਦਾ ਹੈ/ਪਾਲੀਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ ਕਰੀਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਿਓ' । ੩੮੧.੨, ੫੮੪.ਝ

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੁ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ' (1) । ੩੮੭.ਝ

ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਨਮ੍) ਪਰਛਾਵਾਂ, ਅਕਸ । ੧੬੦.੧[ਝ], ੨੦੪.੨, ੨੮੬.ਝ
ਪ੍ਰਤਿਬਿਬੁ) ੪੯੬.੧/੨੧੩.੧, ੪੯੩.੧

ਪ੍ਰਤਿਮਾ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਤਿਮਾ) ਮਿੱਟੀ, ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਆਦਿਕ ਦੀ) ਮੂਰਤੀ । ੪੬੨.੧, ੨, ਝ, ੪੮੫.੪

ਪ੍ਰਤੀਤ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਤੀਤਿ:) ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ, ਭਰੋਸਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ । ੬੨੭.੪, ੬੪੦.੪/
ਪ੍ਰਤੀਤਿ) ੪੨.੪, ੧੮੩.ਝ, ੨੨੦.ਝ, ੩੧੭.੪, ੩੧੮.੪, ੩੨੨.੪

ਪ੍ਰਥਮ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਥਮ) ਪਹਿਲਾਂ, ਪਹਿਲੋਂ, ਪਹਿਲੇ, ਪ੍ਰਥਮੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੧੭੮.੧, ੨੭੩.੧, ੨੭੪.੨, ੪੩੨.੧, ੨, ਝ, ੫੮੪.੨, ੬੬੮.ਝ, ੬੬੯.੧
2. ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ, ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ, ਸਰਵਸ੍ਰੇਸ਼ਠ । ੩੪੮.੧

ਪ੍ਰਦਗਧ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਦਗ੍ਧ) ਜਲਾ ਦੇਣਾ, ਸਾੜ ਦੇਣਾ । ੨੮੬.ਝ, ੪੨੫.ਝ

ਪ੍ਰਧਾਨ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਧਾਨ) 1. ਮੁਖ, ਪ੍ਰਮੁਖ, ਮੁਖੀ । ੩੩੧.ਝ, ੪੧੧.੧/—
ਪ੍ਰਧਾਨੁ) 2. ਉਤਮ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ । ੪੩੭.੪, ੪੮੨.੪, ੬੬੪.ਝ/ਝ੭੬.੪

ਪ੍ਰਨਾਮ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਣਾਮ) ਨਮਸ਼ਕਾਰ, ਨਤ ਮਸਤਕ । ੧੮.ਝ, ੪੬੯.ਝ

ਪ੍ਰਨੁ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਾਣ:) ਪ੍ਰਾਣ, ਜੀਵਨ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਜਾਨ । ੪ਝ੬.੨

ਪ੍ਰਫੁਲਤ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਫੁਲ੍ਲ:) 1. ਖਿੜਦੇ, ਪੁਸ਼ਪਤ ਹੁੰਦੇ, ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ
ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ) ਅੱਡ ਅੱਡ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੬੬੧.੨/੨੫੭.੨
2. ਵਿਗਸਿਤ, ਵੱਧਣ ਫੁਲਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । —/੭੪.੨, ੨ਝ੮.੨, ੨੮੬.ਝ

ਪ੍ਰਬਲ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਕਲ) 1. ਤੇਜ਼, ਤਗੜਾ (ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਦੇ ਵਹਾਅ ਲਈ) ।
ਪ੍ਰਬਲਿ) ੮੮.੨, ੧੬੭.ਝ, ੩੧੭.੨, ੩੭੨.ਝ, ੪੨੪.੪, ੪੨੬.੪, ੫੫੮.ਝ/
੪੬੭.੨
2. ਪ੍ਰਚੰਡ, ਜ਼ੋਰਦਾਰ, (ਪੀੜਾ ਆਦਿ ਲਈ) ੨੦ਝ.੪, ੨੧੬.੧, ੨੫੧.੨, ੬੫ਝ.੪, ੬੫੪.ਝ/—

3. ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਅੜਿਅੜ । ੨੩੦.੧, ੨੫੧.੨/—

4. ਬਲਵਾਨ, ਤਾਕਤਵਰ । ੬੩੩.੩/—

ਪ੍ਰਬੀਨ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਵੀਣ) 1. ਨਿਪੁੰਨ, ਚਤੁਰ, ਕੁਸ਼ਲ, ਸਿਆਣਾ/ਸਿਆਣੇ, ਸਮਰਥ ।
ਪ੍ਰਬੀਨੇ) ੬੧.੨, ੬੫.੪, ੧੧੫.੩, ੨੧੫.੩, ੨੨੫.੧, ੩੬੫.੩, ੫੮੮.੧, ੬੫੫.੪/੩੩੮ ੩

2. ਉੱਤਮ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ । ੬੧੪.੩/—

ਪ੍ਰਭ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਭੂ) 1. ਪਰਮਾਤਮਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ । ੭.੨, ੪, ੫, ੧੫੪.੪, ੨੪੨.੩, ੨੫੦.੪, ੨੭੬.੧, ੩੮੧.੪[2], ੩੮੭.੩, ੪੩੫.੪, ੪੩੬.੨, ੪੫੮.੨, ੫੦੪.੧

2. ਮਾਲਕ, ਸਵਾਮੀ, ਪਤੀ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ) । ੫੬੪.੨, ੪, ੬੪੦.੪

ਪ੍ਰਭਤਾ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਭੁਤਾ) 1. ਸ਼ਾਸਨ, ਅਧਿਕਾਰ, ਸੱਤਾ ੨੬੫.੨

2. ਵਡਿਆਈ, ਮਹੱਤਾ । ੬੪੦.੪

ਪ੍ਰਭੁ—1. ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਭ' (1) । ੧੩੫.੩, ੬੪੭.੧

2. ਮਾਲਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਭ' (2) । ੫੬੪.੧, ੩

ਪ੍ਰਭੁਤਾ—ਵਡਿਆਈ, ਮਹਤਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਭਤਾ' (2) । ੧੭੦.੨[2]

ਪ੍ਰਮਾਤਮ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ, ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਵਿਚ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ । ੨੨੫ ੧

ਪ੍ਰਯੰਕ—ਪਲੰਘ ਭਾਵ, ਸਿੰਘਾਸਨ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਜੰਗ' । ੬੧੮.੧

ਪ੍ਰਵਾਹ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਵਾਹ:) 1. ਵਹਾਅ, ਵੇਗ, ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਧਾਰ ਵਿਚ ਵਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੮੮.੨, ੧੬੭.੩, ੩੧੭.੨, ੩੭੨.੩, ੪੨੬.੪, ੪੫੬.੨, ੪੫੯.੩

2. ਧਾਰਾ, ਧਾਰ । ੨੦੨.੧

3. ਵੇਗ, ਅਟੁਟ, ਵਹਿਣ, ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੪੩੫.੧, ੪੪੬.੪

ਪ੍ਰਵੇਸ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਵੇਸ:) 1. ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ, ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੭੬.੧/—
ਪ੍ਰਵੇਸੁ) 2. ਪਹੁੰਚ, ਰਸਾਈ । ੮੭.੪, ੧੧੫.੨[2], ੧੩੭.੨, ੧੮੬.੩, ੨੧੧.੩, ੨੪੮.੩, ੨੮੩.੪, ੩੬੪.੪, ੬੫੩.੩/੬੫੬ ੧

ਪ੍ਰਾਗ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਯਾਗ:) ਪ੍ਰਿਆਗਰਾਜ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ
ਪ੍ਰਾਗਿ) ਨਜ਼ਦੀਕ ਗੰਗਾ, ਜਮਨਾ ਤੇ ਸਰਸਵਤੀ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗਮ ਤੇ ਸਥਿਤ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੀਰਥ । ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੋਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਸ਼ਵਮੇਧ ਯੱਗ ਦਾ ਫਲ ਅਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਵਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੬੭੩.੧/੪੧੬.੧

ਪ੍ਰਾਤ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਾਤਰ੍) 1. ਸਵੇਰੇ, ਪ੍ਰਭਾਤ ਵੇਲੇ । ੬੯.੩, ੬੬੧.੩, ੬੭੨.੩

2. ਪ੍ਰਭਾਤ, ਸਵੇਰਾ, ਤੜਕਾ । ੪੪੦.੨, ੪੮੬.੩, ੪੮੭.੩, ੫੪੮.੧, ੬੧੩.੧

ਪ੍ਰਾਨ—1. ਜੀਵਨ, ਪ੍ਰਾਣ, ਜਾਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਨ' । ੧੪.੨, ੪੩.੪, ੪੫.੪, ੪੭.੩, ੫੩.੪, ੬੭.੩, ੧੧੬.੩, ੨੫੫.੨, ੨੬੧.੪, ੨੮੨.੩, ੩੦੦.੨, ੩੧੭.੩, ੩੧੮.੨, ੩੫੫.੨, ੩੫੮.੧, ੪੦੨.੨, ੪੧੨.੨, ੪੫੧.੨, ੪੬੬.੩, ੪੯੪.੨, ੫੧੦.੪, ੫੧੪.੧, ੫੮੨.੪, ੬੧੧.੨, ੬੧੮.੨

2. ਸੁਆਸ-ਸੁਆਸ, ਭਾਵ ਹਰ ਸਮੇਂ (ਭਾਵ) । ੮੭.੩, ੧੩੭.੪

3. ਸੁਆਸ, ਹਵਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਣ-ਰੱਤ । ੧੯੬.੩², ੩੦੩.੩, ਪ੨੯.੩

ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ;) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ, ਭਾਵ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ । ਪ੭੬.੧, ੬੬੪.੨

ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਾਣਪਤਿ:) 1. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪਤੀ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ । ੪੫.੪, ੪੭.੩, ੧੧੬ ੩, ੨੬੧.੪, ੨੮੨.੩, ੪੦੧.੩, ੬੦੭.੪, ੬੫੯.੧, ੬੬੯.੩

1. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਚੋ ਪਤੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ । ਪ੧੦.੪

ਪ੍ਰਾਨਮਾਨ—ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਅਤਿ ਮਾਨਯੋਗ । ੬੦੭.੪

ਪ੍ਰਾਨੀ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਾਣਿਨ੍) ਮਨੁੱਖ, ਵਿਅਕਤੀ, ਜੀਵ, ਪੁਰਖ । ੧੧੮.੨, ੨੩੯.੩, ੨੪੧.੧, ੩੦੮.੪, ੪੧੩.੪, ੬੧੦ ੪, ੬੩੫.੪

ਪ੍ਰਾਪਤ)— (ਸੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ:) 1. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ, ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ੩੬੪ ੪,
ਪ੍ਰਾਪਤਿ) ੧੨੬.੧/—

2. (ਸੰ. ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ) ਹਾਸਲ, ਉਪਲਬਧ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਭਾਵ । ੪੭੫.੧/ ੩੧.੨, ੧੦੫.੩, ੨੧੮.੨, ੨੨੦.੪

ਪ੍ਰਿਅ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਿਯ) 1. ਪ੍ਰਭੂ, ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ (ਭਾਵ) । ੭੫.੪, ੧੪੪ ੪, ੧੪੮.੩,
ਪ੍ਰਿਆ) ੨੦੬ ੧, ੨੦੭.੩, ੨੭੬ ੪, ੩੨੭.੩, ੩੪੮.੪, ੪੧੧.੪, ੪੨੪.੪,
ਪ੍ਰਿਐ) ੪੫੦.੨/੧੮੨ ੪, ੨੫੪.੪/—

2. ਪਤੀ, ਕੰਤ, ਸੁਆਮੀ । ੧੧੬.੩, ੧੭੬.੧, ੨੦੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੦੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੧੪.੧, ੨, ੫੦੨.੩, ੫੨੦.੩/—/੫੭੭.੧

3. ਪਿਆਰੇ, ਮਨੋਹਰ, ਸੁੰਦਰ, ਭਾਵ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ । ੩੧੭.੩, ੫੧੪ ੧/—-/—

4. ਪੀਉ, ਪੀਉ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਜੋ ਪਪੀਹਾ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਦੀ ਆਸ ਵਿਚ ਉਚਾਰਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪੬੬.੨/—/—

5. ਪਿਆਰਾ, ਪ੍ਰੀਤਮ । ੪੬੬.੩/੨੧੬.੨, ੫੭੫.੩, ੬੦੫.੧, ੬੫੪ ੨/—

ਪ੍ਰਿਆ-ਪ੍ਰਿਆ—ਹੇ ਪਿਆਰੀ, ਹੇ ਪਿਆਰੀ, ਸੰਬੋਧਨੀ ਧੁਨ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਿਅ' (5) । ੫੭੫.੩

ਪ੍ਰਿਥਮ—ਪਹਿਲਾਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਥਮ' (1) । ੩੪੬.੨

ਪ੍ਰਿਥਮੀ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ) ਧਰਤੀ, ਭੂਮੀ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ । ਪ੨੯.੨/੪੭੩.੧
ਪ੍ਰਿਥੀ)

ਪ੍ਰਿਉ)— 1. ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਿਅ' (2) । ੧੫੪.੪, ੫੬੯.੧,
ਪ੍ਰਿਯਾ) ੫੭੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੭੬.੨, ੬੧੫.੪, ੬੪੦ ੩, ੬੪੨.੩, ੬੫੫.੪,
ਪ੍ਰੀਅ) ੬੫੯.੪, ੬੬੧.੪, ੬੬੭.੧, ੨, ੬੬੯.੩/੬੦੪.੩, ੬੨੬.੪, ੬੩੭.੨, ੬੫੪.੪, ੬੬੦.੨/੪੧.੧

2. ਪ੍ਰੀਤਮ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪੀ) । ੬੨੦.੪, ੬੨੧.੨/—/—

3. ਪੀਉ ਪੀਉ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਿਅ' (4) । —੬੪੫.੧²/—/—

4. ਪ੍ਰਭੂ, ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰਿਅ' (1)। ੬੫੭.੪, ੬੬੨.੪/—/—

ਪ੍ਰੀਖਿਆ—(ਸੰ. ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ) ਪਰਖ, ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼, ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ । ੬੭੫ ੪

ਪ੍ਰੀਤ—(ਸੰ. ਪ੍ਰੀਤਿ:) ਪਿਆਰ, ਪਰੇਮ, ਸਨੇਹ । ੨੭੯.੪, ੨੯੨.੧, ੩੮੮.੪, ੫੯੫.੩, ੬੨੭.੪

ਪ੍ਰੀਤਮ—(ਸੰ. ਪ੍ਰਿਯਤਮ:) 1. ਪਿਆਰੇ/ਪਿਆਰਾ, ਪਰੇਮੀ । ੧੬੭.੧, ੪੩੯.੧, ੫੫੦.੧
2. ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਦੇਵ । ੨੧੩.੧, ੩੪੫.੪, ੫੭੪.੪
3. ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੂਹੀ ਪਿਆਰਾ । ੩੨੧.੩

ਪ੍ਰੀਤਿ—ਪਿਆਰ, ਪਰੇਮ, ਸਨੇਹ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰੀਤ' । ੪੬.੪, ੧੦੨.੧, ੩, ੧੪੪.੪, ੧੮੩.੨, ੧੮੭.੧, ੧੮੮.੨, ੨੨੦.੩, ੨੬੭.੧, ੨, ੩, ੩੧੬.੧, ੩੧੭ ੪², ੩੧੮.੧, ੪², ੩੨੧.੨, ੩੭੮ ੩, ੩੮੧.੧, ੩੮੩ ੨, ੩੮੬ ੪, ੪੫੨.੩, ੪੮੭.੪, ੪੬੨.੩, ੪੬੩.੧, ੪੬੮ ੪

ਪ੍ਰੇਤ—(ਸੰ. ਪ੍ਰੇਤ) ਭੂਤ, ਜਿੰਨ, ਮਰੇ ਹੋਏ ਮਨੁਖ ਦੀ ਰੂਹ । ੨੦੦.੪

ਪ੍ਰੇਮ—(ਸੰ. ਪ੍ਰੇਮਨ੍) ਪਿਆਰ, ਸਨੇਹ, ਪਰੀਤ । ੧੪.੩, ੪੨ ੩², ੪੩.੩, ੪੫.੩, ੫੦.੪, ੫੨.੩, ੪, ੫੩.੧, ੬੦.੩, ੬੫.੩, ੬੭.੩, ੭੫.੪, ੮੨.੪, ੮੫.੨, ੮੬.੪, ੬੧.੪, ੬੨.੩, ੬੭.੩, ੧੩੫.੪, ੧੪੫ ੨, ੧੪੬.੪, ੧੪੮.੩, ੧੪੬.੪, ੧੫੧.੩, ੧੬੬.੧, ੨, ੩², ੪, ੧੭੦.੧, ੨², ੩², ੪, ੨੦੭.੨, ੨੧੫.੩, ੨੨੭.੩, ੨੪੩.੩, ੨੫੭.੩, ੨੬੩.੧, ੨੬੮.੩, ੨੮੪.੧, ੨੮੫.੧, ੨੬੧.੨, ੩, ੩੦੦.੧, ੪, ੩੦੬.੧, ੩੧੬.੩, ੩੨੨.੩, ੪, ੩੨੭.੩, ੩੫੫.੪, ੩੬੫.੩, ੪੧੦.੪, ੪੧੧.੪, ੪੨੦.੨, ੫੩੧.੪, ੫੫੦.੧, ੫੬੭.੪, ੫੭੩.੪, ੫੭੬.੨, ੬੦੦.੪, ੬੨੦.੪, ੬੨੧.੪, ੬੨੮.੪, ੬੪੫.੨, ੪, ੬੫੦.੪, ੬੫੩.੪, ੬੫੫.੪, ੬੬੧.੪, ੬੬੭.੨

ਪ੍ਰੇਮਹਿ—ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ, ਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਪ੍ਰੇਮ' । ੪੪੨.੩

ਪ੍ਰੇਮਨ)— (ਸੰ. ਪ੍ਰੇਮਿਨ੍) ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ, ਪ੍ਰੀਤਮਾ ।
ਪ੍ਰੇਮਨੀ) ੬੫੦ ੪/੨੦੬.੪, ੨੧੬.੨, ੬੪੫ ੨, ੬੫੫ ੪, ੬੫੬.੪, ੬੬੭.੨

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤ)— ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ, ਪਰੀਤ-ਆਰਾਧਨਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਕੀਤੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ।
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ) ੪੦੧.੪, ੪੦੬.੪, ੪੧੪.੪/੫੧.੩, ੫੫.੪, ੨੫੪.੧, ੪੦੧.੪, ੬੦੫.੪, ੬੧੬.੧

ਪ੍ਰੇਮਰਸ)— (ਪ੍ਰੇਮ + ਰਸ) ਪਿਆਰ-ਰਸ, ਪਿਆਰ-ਸੁਆਦ ਪਰੀਤ-ਆਨੰਦ । ੧੪.੧,
ਪ੍ਰੇਮਰਸੁ) ੧੮.੨, ੩੩ ੩, ੩੪.੩, ੪੮.੪, ੫੨.੨, ੬੨.੪, ੬੪.੪, ੬੫.੧, ੨, ੭੭.੩, ੮੬.੧, ੮੭.੨, ੮੬੬.੧, ੧੦੫.੩, ੧੭੬.੩, ੧੧੨.੧, ੧੧੩.੩, ੧੧੫.੪, ੧੩੬.੩, ੧੫੨.੩, ੧੫੩.੩, ੧੬੬.੨, ੧੭੦.੧, ੧੭੩.੧, ੧੭੬.੩, ੧੮੨.੪, ੧੮੫.੩, ੧੮੬.੩, ੧੬੪.੩, ੨੦੩.੩, ੨੦੫.੩, ੨੦੮.੪, ੨੦੬.੪, ੨੧੧.੪, ੨੧੨.੨, ੨੧੪.੪, ੨੨੬.੧, ੨੭੨.੪, ੩੦੫.੪, ੩੨੦ ੪, ੩੨੧.੩, ੩੩੬.੩, ੪੧੪.੨, ੪੨੩.੪, ੪੨੪ ੪, ੪੨੭.੨, ੪੩੧.੪, ੪੩੩.੪, ੪੬੬.੪, ੫੬੬.੧, ੫੭੧.੨, ੬੦੫.੧, ੩, ੬੪੬.੪. ੬੫੨ ੪, ੬੫੪.੩, ੬੫੭.੪, ੬੬੦.੩, ੬੬੫.੪/ ੧੨.੧, ੪੩.੩, ੪੫.੩, ੨੪੨.੪, ੩੪੮.੧, ੫੨੫.੪, ੫੩੩.੧, ੬੨੨.੩, ੬੨੬.੪, ੬੬੪.੧

ਪ੍ਰੇਮੀ—(ਸੰ. ਪ੍ਰੇਮਿਨ੍) ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਨੁਰਾਗੀ । ੩੨੭.੩

ਫ

ਫਟਕ)-- (ਸੰ. ਝਫਟਿਕ:) ਬਿਲੌਰ, ਚਮਕੀਲਾ ਕੱਚ ਦਾ ਬਣਿਆ ਮੋਤੀ। ੫੯੭.੩/
ਫਟਕੁ) ੩੮੯.੧

ਫਨ—(ਸੰ. ਫਣਿਨ੍) 1. ਫਣਧਾਰੀ ਸੱਪ, ਨਾਗ। ੪੪੫.੨
2. ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦੇ ਫਣ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੇਸ'। ੬੭੧.੧

ਫੰਨਗ—1. ਫਣਧਾਰੀ ਨਾਗ, ਫਣੀਅਰ ਸੱਪ, ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਤਿ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਸੱਪ, ਜਿਸਦਾ ਸਿਰ ਫੈਲ ਕੇ ਪੱਤੇ ਵਾਂਗ ਚੌੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਫਨ' (1) ੫੭੩.੩

ਫਨੰਗ—ਫਣਧਾਰੀ ਨਾਗ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੇਸ' ਅਤੇ 'ਫੰਨਗ'। ੫੫੬.੧

ਫਨਗੁ—(ਫਣ + ਅਗਰ) ਫਣਾਂ ਦੇ ਅਗੇ, ਭਾਵ ਫਣਾਂ ਦੇ ਉਤੇ। ੫੫੬.੧

ਫਨਿੰਦ੍ਰ—(ਸੰ. ਫਣੀਨ੍ਦ੍ਰ) ਨਾਗ, ਸਰਪ। ੪੫੩.੩

ਫਬਿ—ਸੱਜ ਕੇ, ਸੁਸੱਜਿਤ ਹੋਕੇ, ਬਣ-ਠਣ ਕੇ, ਫੱਬ ਕੇ। ੪੨੭.੩

ਫਰਕਨ—(ਸੰ. √ਝਫੁਰ੍) ਫਰਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਫੜਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ੬੬੫.੧

ਫਲ—(ਸੰ. ਫਲਮ੍) 1. ਦਰਖਤਾਂ ਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲਗਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁੱਦਾ, ਰਸ, ਬੀਜ ਆਦਿ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ ਜਾਂ ਬੂਰ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੬.੧, ੩੮.੨, ੩੯.੨, ੪੯.੧, ੨, ੫੫.੨, ੫੬ ੧[1] ੭੪.੨, ੧੨੫.੨, ੨੪੯.੩, ੨੭੬.੪, ੩੦੭.੩, ੩੨੬.੧, ੪੦੫.੧[2], ੪੧੫.੧, ੪੫੬.੧, ੪੯੭.੧, ੫੧੦.੧, ੫੩੪.੧[2], ੫੫੯.੩, ੫੬੪.੨, ੫੮੬.੨, ੫੮੯.੨, ੬੦੮.੧[3]
2. ਲਾਭ, ਲਾਹਾ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਫਾਇਦਾ। ੩੦.੧, ੫੯.੪, ੭੨.੨, ੧੨੬.੧, ੨੦੨.੩, ੩੭੦.੪, ੩੯੧.੪, ੪੫੧.੩, ੬੭੩.੨, ੪
3. ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ (ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ ਆਦਿ ਦੇ)। ੧੩੦.੪, ੩੪੧.੩, ੩੯੬.੨
4. ਕਾਮਯਾਬੀ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ੩੦੬.੪
5. ਨਤੀਜਾ, ਸਿੱਟਾ, ਯੱਤਨ ਜਾਂ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪਰਿਣਾਮ। ੪੪੬.੪
6. ਫੁੱਲ, ਪੁਸ਼ਪ। ੬੩੫.੨

ਫਲਤ—(ਸੰ. ਫਲ੍) ਫਲਦਾ ਹੋਇਆ, ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ। ੫੬੪.੨

ਫਲੰਤੇ—(ਸੰ. ਫਲ੍) ਫਲਦੇ ਹਨ, ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੪੫੬.੧

ਫਲਦਾਈ—(ਸੰ. ਫਲਦ) ਫਲਦਾਇਕ, ਫਲਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ, ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ/ਵਾਲਾ। ੩੩੭.੪, ੪੨੬.੩

ਫਲਨਾਤ—(ਸੰ. ਫਲਵਤ੍) ਫਲਵੰਤ, ਫਲ ਦੇਣ ਹਾਰਾ, ਭਾਵ ਸਫਲ, ਲਾਭਦਾਈ। ੫੧੮.੩

ਫਲੁ—1. ਬਿਰਖ ਆਦਿ ਦਾ ਫਲ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਫਲ' (1)। ੧੫੫.੧, ੩੬੬.੧
2. ਉਪਜ, ਫ਼ਸਲ, ਪੈਦਾਵਾਰ। ੩੯੩.੪
3. ਲਾਭ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਫਲ' (2)। ੪੫੬.੪

ਫਲੇ—(ਸੰ. ਫਲ੍) ਫਲ ਕੇ, ਫਲਣ ਦੁਆਰਾ। ੬੩੮.੨

ਫਾਂਸੀ—(ਸੰ. ਧਾਸ) 1. ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰੱਸਾ, ਫਾਹਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਫੰਦਾ, ਜੋ ਦਮ ਘੱਟਕੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੭੦.੩, ੨੪੦.੩
2. ਬੰਧਨ, ਜੰਜਾਲ, (ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ)। ੧੮੨.੪
3. ਜਾਲ, ਫੰਦਾ, ਪੰਛੀਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਰਸੀਆਂ ਆਦਿ ਦਾ ਘੇਰਾ। ੫੯੦.੨

ਫਾਸੈ—ਫਸ ਜਾਂਦਾ, ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਾਹਿਆ ਜਾਂਦਾ । ੫੯੦.੨

ਫਾਟਿ—(ਸੰ. ਸ੍ਫੁਟ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਫੱਟ੍) ਫਿਟਣਾ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸਾਰ ਵਸਤੂ ਦਾ ਅਲਗ ਹੋ ਜਾਣਾ । ੧੭੪.੧

ਫਾਟੀ—(ਸੰ. ਸ੍ਫੁਟ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਫੱਟ੍) ਫਟ ਗਈ, ਪਾਟ ਗਈ, ਚੀਰੀ ਗਈ । ੨੧੦.੩

ਫਾਟੇ—ਫਟਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਾਟਿਆ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ 'ਫਾਟੀ' । ੪੧੯.੨

ਫਾਦਤ—ਫੰਦ ਕੇ, ਉਲੰਘ ਕੇ, ਭਾਵ ਕੁੱਦ ਕੁੱਦ ਕੇ, ਛਾਲਾਂ ਲਗਾ ਲਗਾ ਕੇ । ੩੧੩.੨

ਫਾਰ—1. ਫਾੜੀਆਂ, ਹਿੱਸੇ, ਨਿਕੇ ਜਿਹੇ ਟੁਕੜੇ, ਫਾਂਕਾਂ । ੨੨੯.੧"
2. ਫਾੜਿਆਂ, ਖੰਡਿਤ ਕੀਤਿਆਂ, ਚੀਰਿਆਂ । ੨੨੯.੧

ਫਿਰਹ ਫਿਰਤ—1. ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਚੱਕਰ ਕੱਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ । ੬੪੭.੪/੫੫.੨, ੧੫੫.੧, ੨੨੩.੧, ੨੩੧.੧
2. ਫਿਰਕੇ, ਘੁੰਮਕੇ । —/੪੬੦.੨

ਫਿਰਿ—ਦੁਬਾਰਾ, ਮੁੜਕੇ । ੧੮੪.੧

ਫਿਰਿਓ—ਫਿਰਿਆ, ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ । ੪੨੮.੨

ਫਿਰੈ—1. ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ, ਚੱਕਰ ਕੱਟਦਾ ਹੈ । ੧੬੪.੪, ੪੬੦.੩, ੫੮੬.੧, ੨, ੩
2. ਫਿਰਦਾ ਰਹੇ, ਘੁੰਮਦਾ ਰਹੇ । ੨੨੪.੧

ਫੀਕੀ—ਬੇਰਸ, ਨਿੱਸਾਰ, ਸਾਰਹੀਨ, ਭੱਤਵਹੀਣ । ੨੧੮.੪

ਫੁਸਲਾਇ—ਫੁਸਲਾਕੇ, ਬਹਿਲਾ ਕੇ, ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵਲ ਕਰਕੇ । ੩੫੬.੧

ਫੁਨ ਫੁਨਿ—(ਸੰ. ਪੁਨਰ੍) ਫਿਰ, ਦੁਬਾਰਾ, ਮੁੜਕੇ । ੬੩੦.੧/੬੭੨.੨

ਫੁਲ—(ਸੰ. ਫੁਲ੍ਲ) ਪੁਸ਼ਪ, ਸੁਮਨ, ਕੁਸਮ, ਫਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੌਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿੱਸਾ । ੧੨੫.੨, ੫੮੬.੧

ਫੁਲੇਲ ਫੁਲੇਲਿ—ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਤੇਲ, ਅਤਰ । ੩੭.੩, ੧੨੨.੩, ੩੪੬.੩, ੬੦੬.੧/੫੩੫.੧

ਫੁਕੇ—ਫੂਕਾਂ ਮਾਰਕੇ, ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਹਵਾ ਦੁਆਰਾ । ੪੭੧.੩

ਫੁਟ—(ਸੰ. ਸ੍ਫੁਟ) ਫੁੱਟਕੇ, ਖੰਡਿਤ ਹੋਕੇ । ੫੭੩.੩

ਫੁਟਈ—ਫੁੱਟਦਾ, ਟੁੱਟਦਾ, ਨਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਫੁਟ' । ੫੬੧.੩

ਫੁਟਤ—ਫੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਟੁੱਕੜੇ ਟੁੱਕੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਫੁਟ' । ੩੮੮.੩

ਫੁਟਯੋ—ਫਟਿਆ, ਪਾਟਿਆ ਭਾਵ ਅਤਿਅੰਤ ਪੀੜਤ ਹੋਇਆ । ੬੬੭.੪

ਫੁਟੋ—ਫੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ, ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ, ਟੁੱਕੜੇ ਟੁੱਕੜੇ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ 'ਫੁਟ' । ੩੯੦.੧

ਫੂਲ—ਪੁਸ਼ਪ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਫੁਲ' । ੩੯.੨, ੪੯.੧, ੨, ੭੪.੨, ੧੩੨.੩, ੧੩੬.੨, ੨੭੬.੪, ੪੯੭.੧, ੬੭੫.੩

ਫੂਲਹਿ—ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ, ਪੁਸ਼ਪਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਫੁਲ' । ੫੧੦.੧

ਫੂਲਨ—ਫੁੱਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੁੱਲ, ਦੇਖੋ 'ਫੁੱਲ' । ੬੧੫.੩

ਫੇਨ—(ਸੰ. ਫੇਅ, ਫੇਨ) ਝੱਗ, ਬੁਲ੍ਹ-ਬੁਲ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ । ੪੭੩.੩

ਫੇਰਹੀ—ਫੇਰੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਘੁੰਮਾ ਕੇ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ । ੬੪੩.੪

ਫੋਰੀਅਤ—(ਸੰ. ਸ੍ਫੋਟਨ > ਪ੍ਰਾ. ਫੋਡਨ) ਫੋੜਦਾ ਹੈ, ਭੱਜਦਾ ਹੈ, ਭੰਨਦਾ ਹੈ । ੩੨੬.੨

ਬ

ਬਇਆਰ—ਹਵਾ, ਪਵਨ, ਵਾਯੂ । ੪੦੨.੧

ਬੰਸ—(ਸੰ. ਵੰਸ਼ > ਪ੍ਰਾ. ਵੰਸ) 1. ਬਾਂਸ, ਇਕ ਪਤਲਾ ਲੰਬਾ ਘਾਹ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਬੂਟਾ ਜਿਸਦਾ ਤਣਾ ਗੰਢਦਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚੋਂ ਖੋਖਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨੬੬.੩

2. ਜਾਤੀ, ਘਰਾਣਾ, ਕੁਟੰਬ, ਖਾਨਦਾਨ, ਪਰਿਵਾਰ । ੧੮੩.੪, ੩੪੦.੪, ੪੫੩.੪, ੪੭੭.੪, ੫੨੧.੨, ੫੭੨.੩

3. ਨਸਲ, ਕੁਲ (ਬੂਟਿਆਂ ਆਦਿ ਦੀ) । ੨੩੭.੨

4. ਸਮੂਹ, ਮੰਡਲੀ । ੨੮੭.੪, ੩੧੭.੪

ਬਸ—(ਸੰ. ਕਥ) 1. ਵਸ ਵਿਚ, ਅਧੀਨ । ੧੨.੧, ੧੦੬.੩, ੨੦੮.੪, ੪੨੩.੪, ੫੦੨.੨ ੫੫੮.੨, ੫੭੨.੩, ੬੩੦.੧, ੨, ੬੪੭.੧

2. (ਸੰ. √ਕਸ੍) ਵਸ ਜਾਣ, ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲੈਣ । ੪੭੭.੨

ਬੰਸਹਿ—ਬੰਸ ਨੂੰ, ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਬੰਸ' (2) । ੪੬੩.੧

ਬਸਹਿ—(ਸੰ. ਕਸ੍) ਵਸਦਾ, ਰਹਿੰਦਾ । ੬੩੦.੨

ਬਸਹੁ—(ਸੰ. ਕਸ੍) ਵਸੋ, ਨਿਵਾਸ ਕਰੋ । ੬੨੨.੪

ਬਸੰਤ—(ਸੰ ਕਸੰਤ) ਬਸੰਤ ਰੁਤ, ਬਹਾਰ ਦੀ ਰੁਤ, ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦੀ ਇਕ ਰੁਤ ਜਿਹੜੀ ਚੇਤ ਤੇ ਵਿਸਾਖ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੨੩੭.੨, ੫੨੫.੩, ੫੬੭.੨, ੬੩੫.੨

ਬਸਤ—(ਸੰ. √ਕਸ੍) 1. ਵਸਦੇ ਹਨ, ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ/ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ/ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ/ਟਿਕਦਾ ਹੈ । ੩੫੪.੨, ੩੬੬.੩, ੪੧੮.੨, ੬੩੪.੧, ੬੬੨.੨,

2. ਵਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਨਿਵਾਸ ਦੌਰਾਨ । ੫੦੨.੨, ੫੦੭.੩, ੪, ੫੨੫.੧, ੬੩੯.੪

3. ਵਸਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਟਿਕਿਆ ਹੁੰਦਾ । ੫੮੬.੩

4. ਵਸੀ ਹੋਈ, ਟਿਕੀ ਹੋਈ, ਠਹਿਰੀ ਹੋਈ। ੬੩੦.੪

ਬਸਨ—(ਸੰ. ਕਸ਼ਨਸ੍) ਬਸਤਰ, ਕਪੜੇ । ੩੫.੩, ੧੦੦.੪, ੧੨੦.੩, ੧੭੫.੩, ੨੪੪.੩, ੨੬੩.੪, ੨੯੯.੩, ੩੧੨.੧, ੩੩੪.੨, ੩੬੦.੨, ੩੬੩.੨, ੪੩੫.੧, ੪੮੧.੨, ੪, ੪੮੩.੧, ੪੯੮.੧, ੫੩੩.੪, ੫੭੪.੩, ੬੧੪.੧, ੬੨੬.੪, ੬੬੮.੧

ਬਸਾਇ—ਵਸ ਵਿਚ, ਅਧੀਨ, ਦੇਖੋ 'ਬਸ' (1) । ੩੫੨.੪

ਬਸਾਏ—(ਸੰ. ਕਸ੍) ਵਸਾਏ ਹਨ, ਟਿਕਾਏ ਹਨ, ਠਹਿਰਾਏ ਹਨ । ੨੧੮.੧

ਬਸਿ—1. ਵਸ ਵਿਚ, ਅਧੀਨ, ਦੇਖੋ ਬਸ' (1)। ੧੪.੧, ੩੩.੩, ੪੪.੧, ੬੫.੧, ੧੧੫.੪ ੧੩੫.੧, ੨੧੧.੪, ੨੨੬.੪, ੨੩੧.੨. ੨੩੮.੧, ੩੧੩.੪, ੩੨੨.੩, ੩੩੧.੧, ੩੩੬.੩, ੫੨੦.੧, ੨, ੫੬੧.੧, ੬੧੬.੧, ੬੪੭.੧

2. ਵਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ । ੫੦੭.੧

ਬਸੀਲੇ—ਵਸਦੀ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਸਤ' (1) । ੬੪.੩

ਬੰਸੁ—ਕੁਲ, ਖਾਨਦਾਨ, ਜਾਤੀ ਦੇਖੋ 'ਬੰਸ' (2) । ੪੬੦.੩

ਬਸੁ—ਵਸ ਵਿਚ, ਅਧੀਨ, ਦੇਖੋ 'ਬਸ' (1) । ੬੦੨.੪[3]

ਬਸੁ-ਨ-ਬਸਾਤ—ਵਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਵਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ । ੬੬.੨, ੫੨੦.੧

ਬਸੁੰਧਰਾ—(ਸੰ. ਵਸੁਂਧਰਾ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਧਰਤੀ, ਜ਼ਮੀਨ । ੨੬੦.੧, ੩੩੦.੩

ਬਸੁਧਾ—(ਸੰ. ਵਸੁਧਾ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਧਰਤੀ, ਭੂਮੀ । ੭੪.੧, ੧੩੬.੧, ੫੩੫.੩, ੬੦੬.੩, ੬੩੨.੧

ਬਸੇ—(ਸੰ. ਵਸ੍) ਵਸਦੇ ਹੋਏ, ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ । ੨੪੨.੧

ਬਸੇਰਾ—ਟਿਕਾਣਾ, ਪੜਾ, ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਸਥਾਨ । ੫੬.੩, ੨੮੨.੪

ਬਸੈ—(ਸੰ. ਵਸ੍) 1. ਵਸਦੇ ਹਨ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ/ਵਸਦਾ ਹੈ, ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ/ਵਸਦੀ ਹੈ, ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ੧੭੮.੧, ੨੪੦.੧, ੩੧੭.੨, ੩੨੭.੨, ੪੧੦.੩, ੬੩੩.੪

2. ਵਸ ਗਈ ਹੈ, ਟਿਕ ਗਈ ਹੈ । ੩੨੬.੧

3. ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਵਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ । ੩੨੬.੧

4. ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸਥਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੩੬੨.੩

5. ਵਸੇਗਾ, ਨਿਵਾਸ ਕਰੇਗਾ, ਰਹੇਗਾ । ੫੬੩.੨

ਬਹਰਾ—(ਸੰ. ਬਧਿਰ < ਪ੍ਰਾ. ਬਹਿਰ) ਬੋਲਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ । ੪੭੪.੨, ੪੭੫.੩

ਬਹਰੇ)— 1. ਬਹਿਰੇ ਦਾ, ਬੋਲੇ ਦਾ/ਦੀ ਦੇਖੋ 'ਬਹਰਾ' । ੪੭੦.੪/੩੧੪.੧

ਬਹਰੈ) 2. ਬੋਲੇ, ਸੁਨਣ ਤੋਂ ਹੀਣੇ, ਸੁਨਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਹਰਾ' । ੬੬੭.੧/—

ਬਹਰੋ—ਬੋਲਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਹਰਾ' । ੩੫੨.੩, ੪੪੩.੩, ੪੭੪.੨, ੬੦੦.੨

ਬਹਾਇ—1. ਬਹਾਉਣ ਦੁਆਰਾ, ਲਮਕਾਉਣ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੫੩੫.੩, ੬੦੬.੩

2. ਬਹਾਉਂਦਾ, ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ ਕਰਦਾ, ਤਰਾਉਂਦਾ । ੫੬੩.੨

3. ਬਹਾ ਦੇਈਦਾ, ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ ਕਰ ਦੇਈਦਾ, ਤੈਰਨ ਲਈ ਤੋਰ ਦੇਈਦਾ । ੫੮੫.੧

ਬਹਿ—(ਸੰ. ਕਹ੍ਨਸ੍) ਵਹਿਣਾ, ਵਗਣਾ (ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਦਾ) । ੩੭੨.੧

ਬਹਿਓ—(ਸੰ. ਕਹ੍ਨਸ੍) 1. ਵਹਿੰਦਾ, ਰੁੜ੍ਹਦਾ । ੪੨੮.੨

2. ਵਹਿ ਤੁਰਿਆ, ਵਗ ਪਿਆ । ੪੩੫.੧

ਬਹਿਰਿਓ—ਬਾਹਰੋਂ, ਅੰਦਰੋਂ ਦੇ ਉਲਟ । ੬੬੬.੧

ਬਹੀਰ—ਵਹੀਰ, ਭੀੜ (ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ) । ੨੦੩.੪

ਬਹੁ—(ਸੰ. ਬਹੁ) ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ਸਾਰੀਆਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ (ਸੰਖਿਆਵਾਚਕ) । ੧੩.੧, ੪੦.੧, ੪੯.੨, ੭੪.੧, ੧੧੨.੨, ੩°, ੧੬੪.੨, ੨੫੫.੩, ੩੦੭.੨, ੩੬੬.੨, ੩੭੧.੧, ੩੭੫.੪, ੪੨੨.੨, ੪੬੦.੧, ੪੮੭.੨, ੪੮੬.੧, ੫੧੨.੨, ੫੪੦.੧, ੬੦੦.੩, ੬੧੫.੧

2. ਬਹੁਤ, ਜ਼ਿਆਦਾ, ਅਧਿਕ, ਕਾਫ਼ੀ (ਮਾਤਰਾ ਵਾਚਕ) । ੫੨੭.੧, ੫੫੮.੪, ੫੮੪.੧ ੬੦੫.੪, ੬੩੬.੨

3. ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ । ੫੨੭.੨

ਬਹੁਤ—(ਸੰ. ਬਹੁਤਰ) ਜ਼ਿਆਦਾ, ਚੋਖੀਆਂ/ਚੋਖੀ, ਅਧਿਕ । ੬੫.੧, ੩੦੭.੧

ਬਹੁਨਾਇਕ— ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿਸਣਹੀਆਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ, ਸੰਪੂਰਣ ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਇਕ, ਜਗਤ ਦੇ ਸਵਾਮੀ, ਡਾਢ ਈਸ਼ਵਰ । ੨੦੬.੪, ੨੦੮.੩, ੨੧੬.੧, ੩੪੫.੨

ਬਹੁਰੰਗੀ—ਬਹੁਤ ਰੰਗਾਂ ਦੀ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ, ਬਹੁਤ ਭਰਾਂ ਦੀ । ੩੧੬.੧, ੩੨੧.੨

ਬਹੁਰਯੋ - ਫਿਰ ਮੁੜਕੇ, ਦੁਬਾਰਾ । ੫੬੦.੨

ਬਹੁਰਾਨੇ—(ਪ੍ਰਾ. ਕਾਹੁਡ + ਆਜੇ) ਵਾਪਸ ਆਏ, ਵਾਪਸ ਪਰਤੇ, ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ । ੪੩੧.੨

ਬਹੁਰਿ—ਮੁੜਕੇ, ਦੁਬਾਰਾ, ਫਿਰ । ੬੩.੨, ੪੪੭.੩, ੫੪੮.੧

ਬਹੁਰਿਓ)—1. ਫਿਰ, ਦੁਬਾਰਾ, ਮੁੜਕੇ । ੧੧੭.੩, ੪੪੪.੧, ੪੬੧.੩, ੫੪੮.੨/

ਬਹੁਰਿਯੋ) ੬੬੦.੪/੫੯੨.੧

ਬਹੁਰੋ) 2. ਇਸ ਉਪਰੰਤ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਪਿਛੋਂ । ੩੫੩.੨, ੩੭੨.੧, /—/—

ਬਹੈ—ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਗਦਾ ਹੈ । ੩੭੨.੧, ੪੯੭.੨

ਬੰਕ—(ਸੰ. ਵਕ੍ਰ, ਵੰਕ) ਟੇਢਾ, ਤਿਰਛਾ, ਵਿੰਗਾ । ੪੧.੨

ਬਕਤ—(ਸੰ. ਵਚਨਸ੍) 1. ਬੋਲਦੀ ਸੀ, ਉਚਾਰਦੀ ਸੀ । ੬੫.੧

2. ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਉਚਰਦਾ ਹੈ । ੬੫.੪

ਬਕਤਾ—(ਸੰ. ਵਕਤ੍ਰ) ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਵਕਤਾ, ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੬੬.੩, ੨੪੪.੪, ੩੦੫.੨

ਬਕਤਿ—ਕਥਨ ਕਰਦਾ, ਉਚਾਰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਕਤ' (2) । ੩੬੦.੩

ਬਕਨੋ—(ਸੰ. ਵਚ੍) ਬੋਲਣਾ, ਉਚਾਰਨਾ, ਕਹਿਣਾ । ੬੨੪.੪

ਬਕਬਾਨੀ—(ਸੰ. ਵਚਨਸ੍) ਬਕਵਾਦੀ, ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੧੩੨.੨, ੨੩੬.੨

2. ਵਿਅਰਥ ਦੀ ਪੁਕਾਰ, ਵਿਅਰਥ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਆਦਤ । ੫੨੫.੪

ਬਕਬਾਨੀਐ—ਪੁਕਾਰ ਕਰਦਾ, ਬੋਲਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਕਬਾਨੀ' । ੫੦੯.੩

ਬਖਾਨ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨਸ੍ > ਪਾਲੀ ਵਕ੍ਖਾਨ) 1. ਆਖਦਾ, ਕਹਿੰਦਾ । ੩੭੬.੧

2. ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ੪੪੩.੨

3. ਵਰਣਨ ਕਰਨ, ਕਥਨ ਕਰਨ । ੫੪੦.੧

4. ਆਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੬੭੫.੨

ਬਖਾਨਉ—ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ, ਕਥਨ ਕਰਾਂ । ੬੪੦.੨

ਬਖਾਨਯੋ—ਵਖਾਣਦੀ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਕਰਦੀ ਹਾਂ । ੬੨੭.੧

ਬਖਾਨਿ—ਬਖਾਨ ਬਖਾਨ ਕੇ, ਕਰ ਕਰਕੇ । ੬੬੬.੩

ਬਖਾਨੀਅਤ—1. ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ, ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ/ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ, ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ । ੧੨੨.੨, ੨੬੪.੨, ੩੪੦.੩/੩੫੨.੨

2. ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ (ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਭਾਵ) । ੧੬੪.੩, ੪੮੭.੧

ਬਖਾਨੀਐ—1. ਵਰਨਣ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੭.੨, ੪, ੪੦.੧, ੩੭੫.੩

2. ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ/ਆਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੧੩੭.੩, ੩੬੧.੨, ੩੮੦.੧, ੪੦੭.੧, ੪੮੭.੪

3. ਦਸਦੀ, ਦੇਂਦੀ (ਉੱਤਰ) । ੧੭੩.੩

4. ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਕਹੀ ਹੈ । ੬੫੯.੪

ਬਖਾਨੇ—ਬਖਾਨਦੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਦਸਦੀ ਹੈ । ੪੧੪.੧, ੬੦੪.੩

ਬਗ)— (ਸੰ. ਵਕ:) 1. ਬਗਲਾ ਭਾਵ ਪਾਖੰਡੀ, ਕਪਟੀ, ਢੋਂਗੀ । ੧੮੧.੩/—

ਬਗੁ) 2. ਬਗਲਾ, ਇਕ ਪਰਸਿੱਧ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਮੱਛੀਆਂ ਆਦਿ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਪਾਖੰਡ ਤੇ ਕਪਟ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੨੩੯.੪, ੨੪੦.੨, ੨੬੮.੩,

੨੯੯.੧, ੩੭੨.੧, ੩੪੦.੪, ੩੭੫.੧, ੪੫੩.੪, ੪੯੦.੩, ੫੨੫.੧, ੬੩੯.੩, ੬੪੧.੨/੪੫੨ ੪, ੪੬੦.੩, ੪੯੧.੪, ੪੯੨.੩, ੫੦੭.੩, ੫੨੨.੨, ੫੨੪.੨

ਬਘੂਲਾ—ਵਾ-ਵਰੋਲਾ, ਵਾਤ ਚੱਕਰ, ਤੇਜ਼ ਹੋਈ ਹਵਾ ਦੀ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀ। ੨੨੪.੧

ਬੰਚ—(ਸੰ. ਕਞ੍ਚ੍) ਠੱਗੀ, ਫਰੇਬੀ। ੫੨੧.੧

ਬਚ)— (ਸੰ. √ਵਚ੍) 1. ਬਚਨ, ਬਾਣੀ, ਬੋਲ, ਸ਼ਬਦ। ੪੬.੧, ੪੭.੧, ੪੮.੨,

ਬਚਨ) ੫੨.੧, ੫੩.੧, ੬੦.੪, ੬੩.੩, ੬੪.੧, ੮੬.੪, ੧੦੧.੪, ੨੬੮.੩, ੩੫੮.੪, ੪੮੦.੧[ਤ], ੪੮੨.੧, ੬੧੬.੪, ੬੫੪.੪/੪.੧, ੩, ੮, ੧੧.੪, ੧੭.੨, ੪੮.੨[ਤ], ੧੩੦.੧, ੧੩੫.੩, ੧੩੭.੩, ੧੪੧.੩, ੧੪੨.੨, ੧੫੨.੨, ੧੬੪.੪, ੨੦੦.੩, ੨੦੧.੩, ੨੦੨.੩[ਤ], ੪, ੨੦੩.੧, ੨੦੫.੨, ੨੦੮.੨, ੨੧੬.੨, ੨੪੪.੨, ੨੫੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੬੪.੩, ੨੬੪.੨, ੩੨੨.੨, ੩੪੨.੩[ਤ], ੩੭੩.੪, ੩੭੪.੪, ੩੬੩.੨, ੩੬੫.੩, ੩੬੬.੩, ੪੦੧.੨, ੪੭੪.੩, ੫੩੩.੨, ੫੭੦.੧, ੫੭੫.੨, ੬੦੦.੪, ੬੨੧.੨, ੬੪੦.੨, ੬੪੪.੨, ੬੪੬.੧, ੬੬੬.੨, ੬੭੦.੨,

2. ਬੋਲਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ। —/੧੩.੩

3. ਗੱਲਾਂ, ਬਾਤਾਂ। —/੪੩੨.੩

4. ਵਾਅਦਾ, ਇਕਰਾਰ। —/੪੬੮.੧

5. ਆਵਾਜ਼ਾਂ/ਆਵਾਜ਼। —/੫੫੬.੩, ੫੬੭.੨

ਬਚਰਾ—(ਸੰ. ਵਤ੍ਸ:) ਬੱਚਾ, ਕਿਸੇ ਪੰਛੀ ਆਦਿ ਦਾ ਨੁੰਨਾ ਬੱਚਾ। ੫੧੫.੨

ਬਚਾਇ—ਬਚਾਉਣਾ, ਰਖਿਆ ਕਰ ਸਕਣ ਤੋਂ ਭਾਵ। ੬੩੪.੧

ਬਚਾਈਐ—ਬਚਾਉ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਰਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ੫੪੪ ੩

ਬਚਿਤ੍—(ਸੰ. ਕਿਚਿਕ) 1. ਵਿਲੱਖਣ, ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ। ੧੩੨.੪

2. ਅਦਭੁਤ, ਅਨੋਖਾ, ਅਸਚਰਜ। ੨੦੫.੧

3. ਸੁੰਦਰ, ਮਨੋਹਰ। ੩੯੪.੨, ੫੬੦.੧, ੬੫੫.੪

ਬਚਿਤ੍ਰਪਨ—ਅਨੋਖਾਪਣ, ਅਸਚਰਜਤਾ, ਅਦਭੁਤਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਚਿਤ੍' (2)। ੨੩੨.੧, ੨੪੪.੧, ੨੭੪.੧, ੨੭੫.੧, ੨੮੨.੪, ੩੪੨ ੧

ਬਚੈ—ਬਚ ਜਾਵੇ, ਸੁਰਖਿਅਤ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ੬੬.੨

ਬਛ)— (ਸੰ. ਵਤ੍ਸ: > ਪ੍ਰਾ. ਕਚ੍ਛ) ਵੱਛਾ, ਗਊ ਆਦਿ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਬੱਚਾ।

ਬਛਰਾ) ੫੫੫.੨/੧੦੨ ੩[ਤ]/੫੭੮.੨/੪੪੧.੧[ਤ], ੫੨੦.੧

ਬਛਰੇ)

ਬਛੁਰਾ)

ਬਛੁਰੇ—ਵੱਛੇ ਨੂੰ, ਬਛੜੇ ਨੂੰ। ੫੫੫.੨

ਬਜੰਤ੍ਰੀ—(ਸੰ. ਵਾਦ੍ਯਕਰ) ਵਾਦਕ, ਸਾਜ਼ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨੬੮.੨

ਬਜਰ—(ਸੰ. ਵਜ੍ਰ) ਬਹੁਤ ਸਖਤ, ਅਤਿ ਕਠੋਰ। ੧੧.੩, ੧੮.੨, ੫੭.੩, ੧੨੬.੨, ੧੭੬.੨, ੨੫੬.੩

ਬਜਾਇਬੋ—(ਸੰ. ਵਾਦਨਮ੍) ਬਜਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਕਿਸੇ ਸਾਜ਼ ਨਾਲ ਧੁਨੀਂ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ। ੬੩੧.੪

ਬਜਾਗ—(ਸੰ. ਵਜ੍ਰ + ਅਗ੍ਨਿ) ਬੱਜਰ ਅੱਗ, ਭਿਆਨਕ ਅੱਗ ਅਥਵਾ ਬਿਜਲੀ ਗਿਰਨ ਨਾਲ ਲਗਣ ਵਾਲੀ ਅੱਗ। ੬੩੭.੪

ਬਜਾਗਿ—1. ਬਿੱਜਲੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਜਾਗ' । ੪੦੩.੧
2. ਚੰਗਲਾ, ਦੋ ਪਿਉਆਂ ਵਾਲਾ । ੪੭੭.੪

ਬਜਾਵਤ—ਵਜਾਏ ਜਾਣ, ਦੇਖੋ 'ਬਜਾਇਬੋ' । ੬੦੦.੨

ਬਜੂ—1. ਕਠੋਰ, ਕਰੜਾ, ਭਾਵ ਕਠੋਰ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਜਰ' । ੩੦੮.੪
2. ਵਜਨਦਾਰ, ਨਿੱਗਰ । ੩੨੬.੧, ੫੨੩.੩

ਬੰਝ—(ਸੰ. ਕੰਸ) ਬਾਂਸ, ਦੇਖੋ 'ਬੰਸ' । ੩੩੫.੧

ਬਟ—(ਸੰ. ਵਟ:) ਬੋਹੜ, ਬਰਗਦ, ਬੜ । ੪੫੮.੪

ਬਟਤ—(ਸੰ. ਕਟ੍) ਵੱਟਦਾ ਹੈ, ਵੱਲ ਚਾੜ੍ਹ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਰੱਸੀ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ । ੫੭੮.੨

ਬਟਵਾਰਾ—ਲੁਟੇਰਾ, ਡਾਕੂ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਲੁਟਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਹਮਾਰ । ੧੬੫.੩, ੩੨੩.੧

ਬਟਵਾਰੀ—1. ਰਾਹੀ, ਯਾਤਰੂ, ਵਾਟ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ । ੩੨੩.੧
2. ਠਗੀ, ਡਕੈਤੀ । ੫੨੪.੨

ਬਟਵਾਰੇ—ਠਗ, ਡਾਕੂ, ਲੁਟੇਰੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਟਵਾਰਾ' । ੨੪੦.੩, ੫੨੪.੨, ੫੮੨.੧

ਬਟਿ—ਬੋਹੜ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਟ' । ੩੭੩.੩

ਬਡਾਈ)—
ਬਡਿਆਈ)
1. ਵਡਿਆਈ, ਮਹਿਮਾ । ੭.ਫ਼. ੧੩.੨, ੭੧.੪, ੩੭੨.੪, ੫੫੬.੧, ੩, ੬੩੧.੧/੬੭੧.੧
2. ਹੰਕਾਰ, ਅਭਿਮਾਨ । ੩੦੬.੩, ੩੦੭.੧, ੩੦੮.੨, ੫੨੫.੩, ੬੦੧.੨, ੬੬੨.੩/—

ਬਡੇ—1. ਵੱਡਾ ਹੈ, ਦੀਰਘ ਹੈ । ੩੭੬.੧², ੨
2. ਵੱਡਾ (ਉਮਰ ਵਿਚ, ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ) । ੬੬੦.੪

ਬਢਤਾ—ਵਧਦਾ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ । ੨੪੧.੪

ਬਢਾਈ—ਵਧਾ ਲਈ, ਜ਼ਿਆਦਾ/ਅਧਿਕ, ਕਰ ਲਈ । ੬੨੧.੪

ਬਢਾਏ—ਵਧ ਆਇਆ ਭਾਵ ਉਛਲ ਆਇਆ, ਛੱਲਾ ਮਾਰ ਰਿਹਾ । ੬੫੨.੩

ਬਢਾਵਹੀ—1. ਵਧਾ ਲੈਂਦਾ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ੩੭੦.੨
2. ਵਧਾਉਂਦਾ, ਭਾਵ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ । ੫੬੬.੨

ਬਢਾਵੈ—ਵਧਾਉਂਦਾ, ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ । ੪੪੪ ੩

ਬਢੈ—1. ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੬੩੩.੨
2. ਵਧ ਜਾਵੇ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ । ੬੫੩.੪

ਬਤਾਵਣੀ—1. ਦੱਸੇ, ਬਿਆਨ ਕਰੇ, ਕਹੇ (ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਚਕ) । ੧੬੪.੩
2. ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੬੭੪.੨

ਬਤਾਵੈ—ਦੱਸੇ, ਕਹੇ, ਜਣਾਏ, ਬਿਆਨ ਕਰੇ । ੯੬.੩, ੫੨੪.੧, ੨,੩

ਬੰਦਸਾਲ)—
ਬੰਦਸਾਲਾ)
(ਸੰ. ਕਾਂਦੀਸ਼ਾਲਾ) 1. ਬੰਦੀਖਾਨਾ, ਜੇਲ੍ਹ, ਕਾਰਾਗਾਰ, ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਖਣ ਦਾ ਸਥਾਨ । ੪੦੩.੨/੫੭੭.੨
2. ਕੈਦਖਾਨਾ ਭਾਵ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਰਖਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਪਿੰਜਰਾ ਆਦਿ । —/੬੩੦.੨

ਬਦਨ—(ਸੰ. ਵਦਨਸ੍) 1. ਮੂੰਹ, ਮੁਖੜਾ, ਚਿਹਰਾ । ੨੦੪.੧, ੨੧੩.੨, ੪੯੬.੨, ੫੧੪.੩
2. ਮੂੰਹ ਤੋਂ । ੫੧੮.੨

ਬੰਦਨਾ—(ਸੰ. ਵੰਦਨਸ੍) ਪਰਣਾਮ, ਨਮਸ਼ਕਾਰ । ੩੯੯.੪, ੪੦੧.੩

ਬਦਨੀ—(ਸੰ. ਕਥ੍) ਕਹਿਣੀ, ਆਖਣੀ, ਵਰਣਨ ਕਰਨੀ । ੨੬੨.੧

ਬਦਨੁ— ਮੁਖ, ਚਿਹਰਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਦਨ' (1) । ੨੬੮.੧

ਬਦਲੇ—1. ਬਜਾਏ, ਥਾਂ ਤੇ । ੩੮੬.੧

2. ਵੱਟੇ, ਥਾਂ ਤੇ । ੩੮੬.੧, ੨[੨], ੩

ਬੰਦੀਜਨ—(ਸੰ. ਕੰਦਿਨ੍) ਉਸਤਤੀ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਭੱਟ, ਚਾਰਣ । ੫੮੫.੩

ਬਦੋ—ਮੰਨਦੀ, ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੀ । ੬੬੦.੧

ਬੰਧ—(ਸੰ. ਬਨ੍ਧਨ) 1. ਬੰਧਨ, ਜੰਜਾਲ (ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ) । ੨੭.੪, ੧੫੬.੨, ੨੩੪.੪

2. ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਬੇੜੀ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੧੬੨.੩

ਬਧ—ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆ, ਬੱਝਿਆ ਹੋਇਆ । ੫੨੦.੪

ਬੰਧਨ—(ਸੰ. ਬਨ੍ਧਨ) 1. ਰੋਕਣਾ, ਟਿਕਾਉਣਾ, ਅੱਗੇ ਨਾ ਵਧਣ ਦੇਣਾ । ੧੬.੨

2. ਕੈਦ ਅਥਵਾ ਪਿੰਜਰਾ । ੧੫੪.੧, ੨.੩

3. ਬੰਨ੍ਹਣ, ਗਰਿਫ਼ਤ, ਕੈਦ । ੨੩੮.੧, ੫੨੦.੧

4. ਉਹ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਬੇੜੀ, ਹਥਕੜੀ ਆਦਿ । ੩੮੫.੧

5. ਬੰਨ੍ਹਣਾਂ ਵਿਚ, ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ । ੪੨੬.੩

ਬਧਾਇਕੈ—ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਕੇ, ਬੱਝ ਕੇ । ੪੨੬.੩

ਬੰਧਿਕ)— (ਸੰ. ਬਨ੍ਧਕ) ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਚਿੜੀਮਾਰ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਜਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ

ਬਧਿਕ) ਪਕੜਨ ਵਾਲਾ/ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ । ੨੪੨.੧/੨੩੯.੩, ੪੮੫.੨, ੬੧੧.੨

ਬਧੂ—(ਸੰ. ਵਧੂ:) 1. ਦੁਲਹਨ, ਬਹੂ, ਵਹੁਟੀ, ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ । ੨੦੬.੨, ੫੬੬.੧

2. ਇਸਤ੍ਰੀ, ਨਾਰੀ, ਔਰਤ । ੨੩੬.੪, ੨੩੭.੩, ੨੬੬.੨, ੪੪੫.੧

3. ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੱਤਿਆ । ੫੨੧.੨, ੫੭੨.੩

ਬਨ—(ਸੰ. ਵਨਸ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਵਣ) ਵਣ, ਜੰਗਲ, ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਉੱਗੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਝੁਰਮਟ । ੩੦.੧, ੬੦.੩, ੧੨੧.੪, ੧੫੫.੧[੨], ੧੬੪.੪[੦], ੧੮੪.੨, ੧੬੭.੧, ੨੨੩.੧, ੨੩੧.੨, ੨੬੦.੨, ੩੨੨.੪, ੩੩੫ ੧, ੩੬੬.੧, ੪੦੨.੩. ੪੦੩.੧, ੪੧੮.੧, ੪੭੭.੨, ੪੮੬.੧, ੫੦੨.੨, ੫੧੪.੨[੪], ੫੩੧.੩, ੫੪੬.੩, ੬੬੮.੧

2. ਸਮੂਹ, ਭੰਡਾਰ । ੩੬੧.੩

3. ਵਣ ਰੂਪੀ ਤੀਰਥ ਅਥਵਾ ਤੁਪੱਬਨ ਆਦਿ । ੪੧੬.੩

4. ਬਾਗ, ਉਪਵਨ । ੪੦੦.੨

ਬਨਉਟਾ—ਗੁਮਾਸ਼ਤਾ, ਮੁਨੀਮ, ਵੱਡੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਖਤੋਦੇ ਫਰੰਖਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਵਿਅਕਤੀ । ੩੮੦.੨

ਬਨ ਆਵੈ—ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੋਝੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੫੬੪.੪

ਬਨ ਆਵਈ—ਸੰਭਵੀ ਨਹੀਂ, ਫਬਦੀ ਨਹੀਂ । ੫੬੪.੪

ਬਨਛੀ—ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਵਾਲੀ ਬਾਂਸ ਦੀ ਸੋਟੀ ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਡੋਰੀ ਤੇ ਕੁੰਡੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਸ ਆਦਿ ਲਗਾਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟਕੇ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ੬੩੪.੩

ਬਨਜ)— (ਸੰ. ਵਾਣਿਜ੍ਯਮ੍) 1. ਵਿਉਪਾਰ, ਵਣਜ, ਸੁਦਾਗਰੀ, ਖਰੀਦਣ-ਵੇਚਣ

ਬਨਜੁ) ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ । ੪੬੧.੨[੪], ੫੮੪.੨/੪੭੬.੧, ੨, ੫੫੨.੨, ੪, ੫੫੩.੨

2. ਸੌਦਾ, ਮਾਲ । ੫੮੬.੩/੪੫੪.੨

ਬਨਜ ਬਿਉਹਾਰ)— ਵਣਜ-ਵਪਾਰ, ਸੁਦਾਗਰੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਨਜ' (1)। ੧੧੮.੨, ੨੪੧.੩,
ਬਨਜੁ ਬਿਉਹਾਰ) ੩੯੨.੨, ੪੫੫.੧/੨੩੪.੨, ੩੮੦.੨
ਬਨਜ-ਬਿਉਹਾਰਹਿ—ਵਣਜ-ਵਪਾਰ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ ਬਨਜ (1)। ੩੭੦.੧
ਬਨਤ—ਬਣਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੧੨੬.੪
ਬਨਤਾ—(ਸੰ. ਕਨਿਤਾ) 1. ਸੁਪਤਨੀ, ਵਹੁਟੀ, ਘਰ ਵਾਲੀ । ੨੦੬.੨, ੫੬੦.੧
2. ਇਸਤਰੀਆਂ, ਨਾਰੀਆਂ, ਔਰਤਾਂ । ੩੭੧.੧
ਬਨਰਾਇ—1. ਬਨਾਸਪਤੀ, ਬਿਛ-ਬੂਟੇ ਆਦਿਕ । ੪੦੫.੧
2. ਬਨਰਾਜ, ਵੱਡੇ ਬਾਗਾਂ ਫ਼ਲੀਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ । ੫੧੦.੧
ਬਨਵਾਸ – (ਸੰ. ਕਨਕਾਸ:) ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਵਣਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣਾ । ੩੦.੧
ਬਨਾਇ—1. ਬਣਾਇਆ, ਰਚਿਆ, ਨਿਰਮਿਤ ਕੀਤਾ । ੨੧੩.੨
2. ਬਣਾ ਬਣਾ ਕੇ, ਭਾਵ ਭਲੀ ਭਾਂਤ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ । ੫੨੬.੨
3. ਬਣਾਕੇ, ਰਚਕੇ, ਨਿਰਮਿਤ ਕਰਕੇ । ੫੭੬.੧
ਬਨਾਇਯੋ—ਬਣਾਕੇ, ਰਚਕੇ, ਨਿਰਮਿਤ ਕਰਕੇ । ੫੬੩.੩
ਬਨਾਈ—1. ਬਣਾਈਏ, ਰਚੀਏ, ਨਿਰਮਿਤ ਕਰੀਏ । ੧੧੦.੨
2. ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਭਾਵ ਦਰਜਾ ਅਥਵਾ ਪਦਵੀ ਪਰਦਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ । ੨੦੪.੨
ਬਨਾਈਅਤ—ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਰਚਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ੩੮੧.੩
ਬਨਾਸਪਤ)— (ਸੰ. ਕਨਸ੍ਪਤਿ:) ਬਿਛ-ਬੂਟੇ ਆਦਿ । ੪੯.੪/੩੯.੨, ੭੪.੨, ੯੩.੪,
ਬਨਾਸਪਤੀ) ੧੨੯.੩, ੧੩੩.੩, ੧੩੪.੨, ੨੨੫.੪, ੨੩੭.੨, ੨੭੭.੩, ੨੮੬.੩, ੩੦੬.੩, ੩੦੭.੧, ੩੦੮.੩, ੩੬੪.੨, ੪੧੭.੩, ੪੬੫.੨, ੪੮੬.੧, ੫੧੮.੨, ੫੧੬.੪, ੫੨੫.੩
ਬਨਾਵਦੀ—ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ, ਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੩੩੦.੨
ਬਨਾਵੇ—ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਵਰਤਿਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ੨੦੬.੨
ਬਨਿ ਆਇਓ – ਬਣ ਆਈ ਹੈ ਭਾਵ ਸੋਭਦੀ ਹੈ, ਫੱਬਦੀ ਹੈ । ੫੦੪.੪
ਬਨਿ-ਆਵਈ—1. ਸੋਭਦੀ ਹੈ, ਫੱਬਦੀ ਹੈ/ਸੋਭਦਾ ਹੈ, ਫੱਬਦਾ ਹੈ । ੧੦.੨, ੧੬੫.੪
2. ਸਮਝ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ/ਸਮਝ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ । ੧੫.੨, ੨੦.੪
3. ਬਣ ਆਉਂਦੀ, ਹੋ ਆਉਂਦੀ, ਆ ਸਕਦੀ । ੧੦੨.੨, ੧੦੩.੨
4. ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ੪੬੨.੧
ਬਨਿ ਆਵੈ—1. ਸੋਭ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਫੱਬ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਚੰਗੀ ਲਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ਸੋਭ ਸਕਦਾ, ਫਬ ਸਕਦਾ, ਚੰਗਾ ਲਗ ਸਕਦਾ । ੫੧੦.੧, ੫੧੧.੧, ੫੧੨.੧, ੫੨੭.੪
ਬਨਿਤਾ—1. ਪਤਨੀ, ਵਹੁਟੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਨਤਾ' (1) । ੪੧.੩, ੧੧੩.੩
2. ਇਸਤਰੀਆਂ, ਔਰਤਾਂ/ਇਸਤਰੀ, ਔਰਤ, ਦੇਖੋ 'ਬਨਤਾ' (2) । ੨੦੪.੨, ੨੧੩.੨, ੩੫੫.੩, ੪੧੫.੨, ੪੪੩.੧, ੫੬੩.੧
ਬਨੀ—ਸੋਭਦੀ ਹੈ, ਫੱਬਦੀ ਹੈ । ੩੪੭.੪
ਬਨੁ—ਜੰਗਲ, ਦੇਖੋ 'ਬਨ' । ੪੬੦.੧[2]
ਬਨੇ—ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ । ੨੦੫.੧
ਬਪੁਹਾਰ—(ਸੰ. ਕਪੁਸ੍+ਹਾਰ) ਸਰੀਰ ਹਾਰ ਦਿੰਦੀ ਭਾਵ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੬੪੫.੩

ਬਬੂਰ)— (ਸੰ. ਕਰ੍ਕੂਰ:> ਪ੍ਰਾ.ਬਬ੍ਬੂਲ) ਬਬੂਲ, ਕਿੱਕਰ ਦਾ ਦਰਖਤ, ਇਕ ਕੰਡੇਦਾਰ
ਬਬੂਰੁ) ਦਰਖਤ । ੬੩੪:੧/੫੩੨.੧

ਬਜਾਹਤ—(ਸੰ. ਵਿਵਾਹ) ਵਿਆਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੫੬੩.੧

ਬਜਾਹੁ—(ਸੰ. ਵਿਵਾਹ) ਵਿਆਹ, ਸ਼ਾਦੀ । ੫੬੨.੨

ਬਜਾਹੇ—ਵਿਆਹੀਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਦੀ ਕਰੀਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਬਜਾਹੁ' । ੫੮੪.੧

ਬਜਾਪਤ—(ਸ. ਵ੍ਯਾਪਨਮ੍) ਵਿਆਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ/ਵਿਆਪ ਜਾਂਦਾ, ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ । ੫੫੭.੩/੬੪੪.੩

ਬਜਾਪਾਰੀ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਾਪਾਰਿਨ੍) ਵਪਾਰੀ, ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਖਰੀਦੋ-ਫਰੋਖਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੫੮੯.੩

ਬਜਾਲ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਾਲ) ਸੱਪ, ਭੁਝੰਗ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਰਪ' । ੫੬੧.੪

ਬਰ—1. ਲਤ, ਪੱਲਾ, ਕਪੜੇ ਦਾ ਇਕ ਕੋਣ । ੩੭੩.੨
2. ਚੰਗੀ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਉਤਮ । ੪੪੦.੨, ੫੬੮.੨, ੬੪੦.੩, ੬੫੬.੪
3. (ਫਾ. ਬਰ) ਉਤੇ, ਉਪਰ । ੫੭੩.੧

ਬਰਸ ਕੈ—(ਸੰ. ਵਰ੍ਸ:, ਵਰ੍ਸਮ੍) ਵਰ੍ਹਨ ਕਰਕੇ, ਬਰਸਨ ਕਰਕੇ । ੨੪੬.੩

ਬਰਸੈ—ਵਰ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਵਰਸਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਬਰਸ ਕੈ' । ੬੬੨.੨

ਬਰਹਨੇ—ਦਰਖਤ ਦੀ ਟਾਹਨੀ, ਬਿਰਖ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ । ੫੮੬.੨

ਬਰਖ—(ਸੰ. ਵਰ੍ਸ:) 1. ਵਰ੍ਹਾ, ਸਾਲ, ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ/ਵਰ੍ਹੇ । ੧੫੬.੩, ੧੫੬.੨ ੪੩੬.੩, ੬੫੪.੨[2]
2. ਵਰ੍ਹੇ, ਬਰਸਕੇ । ੩੭੨.੧
3. ਵਰ੍ਹਾ ਕੇ, ਬਰਸਾ ਕੇ । ੪੫੧.੪
4. ਬਰਖਾ, ਮੀਂਹ, ਬਾਰਸ਼ । ੫੭੨.੨

ਬਰਖਤ—1. ਵਰ੍ਹਨ ਕਰਕੇ, ਬਰਸਣ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਰਸ ਕੈ' । ੧੬੩.੨, ੩੬੪.੨
2. ਵਰ੍ਹਦੇ ਹੋਏ, ਬਰਸਦੇ ਹੋਏ, ਦੇਖੋ 'ਬਰਸ ਕੈ' । ੪੪੦.੩
3. ਵਰ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਬਰਸਦਾ ਹੈ । ੪੪੨.੧, ੪੭੮.੩, ੫੧੮.੧, ੬੦੩.੩

ਬਰਖਨ—(ਸੰ. ਵਰ੍ਸ਼ਣਮ੍) ਬਰਖਾ, ਮੀਂਹ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਗਿਰਨਾ । ੪੦੩.੧
2. ਵਰ੍ਹੇ, ਸਾਲ, ਦੇਖੋ 'ਬਰਖ' (1) । ੫੦੬.੧

ਬਰਖਾ—(ਸੰ. ਵਰ੍ਸਾ) ਬਾਰਸ਼, ਮੀਂਹ, ਬਰਸਾਤ । ੫੬.੪, ੭੪.੧, ੭੬.੪, ੧੨੮.੪, ੧੫੬.੩ ੧੬੩.੧, ੨੩੭.੧, ੨੪੮.੨, ੨੫੧.੩, ੩੧੧.੨, ੩੨੫.੩, ੪੪੦.੩, ੪੪੬.੧, ੪੫੧.੪, ੪੭੨.੩, ੫੩੭.੨, ੫੪੬.੧, ੬੨੬.੧, ੬੩੫.੩

ਬਰਖੈ—ਵਰਸਦਾ, ਵਰ੍ਹਦਾ : ੬੨੬.੧

ਬਰਜਨ—ਰੋਕਾਂ, ਭਾਵ ਉਪਾਉ । ੫੭੩.੩

ਬਰਜਿ—ਵਰਜ ਕੇ, ਰੋਕਕੇ, ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਕੇ । ੬੧.੧, ੭੮.੪, ੮੨.੩, ੯੨.੩, ੨੫੬.੧, ੨੮੧.੧ ੨੮੩.੩, ੫੪੭.੪, ੬੨੨.੪

ਬਰਤ—(ਸੰ. ਵ੍ਰਤ:) ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਦਿਨ ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਧੀਨ ਕੁਝ ਨਾ ਖਾਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੪੮੨.੨

ਬਰਤਮਾਨ)— 1. ਵਰਤਦਾ ਹੋਇਆ, ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ।
ਬਰਤਮਾਨਿ) ੪੫.੪/—
2. ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ, ਪਰਵਿਰਤ ਹੋਏ ਹੋਏ । ੮੪.੧/—

3. ਪਰਿਵਿਰਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਲਗਣ ਵਾਲਾ । ੮੪.੨/—

4. (ਸੰ. ਵਰ੍ਤਮਾਨ) ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ, ਹੁਣ ਦਾ ਸਮਾਂ । ੧੯੦.੨, ੧੯੭.੩/੧੦੬.੧

ਬਰਤੈ—ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ । ੧੦੬.੧, ੧੯੦.੨

ਬਰਦਾਈ—ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਵਰ ਦਾਤਾ । ੧੨੬.੪

ਬਰਨ)— (ਸੰ. ਵਰ੍ਣ) 1. ਜਾਤ, ਸ੍ਰੇਣੀ/ਜਾਤਾਂ, ਸ੍ਰੇਣੀਆਂ । ੨੪.੪, ੩੨.੧, ੧੪੪.੨,

ਬਰਨੁ) ੩੩੩.੩, ੩੭੫.੪, ੪੦੭.੪, ੪੯੩.੪/—

2. ਨਸਲ, ਵੰਸ਼ । ੩੯.੧, ੩੦੭.੩, ੩੦੮.੧/—

3. (ਸੰ. ਰਙ੍ਗ ਜਾ. ਰੰਗ) ਰੰਗ, ਕਾਲਾ, ਪੀਲਾ, ਠੀਲ੍ਹਾ ਆਦਿ ਰੰਗ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੩੯.੧[3], ੪੯.੨[2], ੭੪.੧[2], ੧੦੩.੩[2], ੧੨੨.੧, ੧੩੩.੨[2], ੧੬੧.੧[2], ੧੯੮.੨, ੨੮੬.੨[4], ੩੩੦.੨[3], ੩੪੭.੩[3], ੩੬੪.੨, ੫੦੧.੨, ੫੮੧.੩, ੫੬੬.੨, ੫੬੭.੨, ੬੧੧.੩/੫੦੧.੨

4. ਨੰਗ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ, ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ । ੪੦.੧, ੪੯.੨[2], ੩[6], ੭੪.੧, ੨[4], ੩[2], ੪੮੬.੧/—

5. ਉੱਤਮ ਗੁਣ । ੧੮੫.੧/—

ਬਰੇਬ੍ਰੂ—ਵਰ ਮੰਗ ! ਵਰ ਮੰਗੋ ! ੪੬੮.੪

ਬਰੀਆ—ਵਾਰੀ, ਵੇਲਾ, ਅਉਸਰ । ੬੫੩.੩

ਬਲ—(ਸੰ. ਬਲਮ੍) 1. ਤਾਕਤ, ਸ਼ਕਤੀ, ਸਮਰਥਾ । ੧੩.੩, ੧੧੭.੨, ੧੪੧.੩, ੨੨੦.੨, ੩੫੬.੩, ੫੨੭.੨, ੫੫੮.੨, ੬੦੭.੧, ੬੪੭.੧

2. ਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ, ਭਾਵ ਭੇਜ ਹੋਣਾ (ਪੀੜਾ ਆਦਿ ਲਈ) । ੪੦੩.੨

ਬਲਹਾਰੀ—ਨਿਛਾਵਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ, ਸਦਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ । ੩੯੩.੩

ਬਲਛਲ—ਵਲ-ਛਲ, ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ, ਚਲਾਕੀ । ੫੨੧.੧

ਬਲ ਜਾਉ—(ਸੰ. ਬਲਿ) ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਵਾਂ, ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ, ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ, ਵਾਰੀ ਜਾਵਾਂ । ੫੭੧.੧

ਬਲਬੰਚ—(ਸੰ. ਬਲ+ਵਞ੍ਚ) ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਠਗਣ ਵਾਲੇ, ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲੇ । ੨੬੫.੩

ਬਲਵੰਤ—(ਸੰ. ਬਲਵਤ੍) ਤਾਕਤਵਰ, ਤਕੜਾ, ਜ਼ੋਰਾਵਰ, ਬਲੀ । ੬੦੭.੧

ਬਲਾਨੀਐ—(ਸੰ. ਕਿਲਯ:) ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ, ਨਸ਼ਟ ਹੋਣਾ, ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ । ੨੨੪.੩

ਬਲਿ—1. ਨਿਛਾਵਰ ਸਦਕੇ, ਕੁਰਬਾਨ, ਦੇਖੋ 'ਬਲ ਜਾਉ' । ੨੬੬.੪

2. (ਸੰ. ਬਲਿਨ੍) ਤਾਕਤਵਰ, ਜ਼ੋਰਾਵਰ, ਬਲੀ । ੬੬੦.੪

ਬਲਿਹਾਰ—ਕੁਰਬਾਨ, ਸਦਕੇ, ਘੱਲ ਘੁਮਾਈ । ੨੬੬.੪, ੬੪੬.੪

ਬਲਿਹਾਰੀਐ—ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦੇਦੀਏ, ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਸੁਟੀਏ । ੬੫੦.੨

ਬਲਿਹਾਰੇ—ਕੁਰਬਾਨ, ਸਦਕੇ, ਨਿਛਾਵਰ, ਦੇਖੋ 'ਬਲਿਹਾਰ' । ੬੬੩.੪

ਬਲੀ—(ਸੰ. ਵਲ੍ਲੀ) ਵੇਲ, ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਰ ਫੈਲਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਆਸਰੇ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬੂਟਾ । ੪੯.੧, ੩੦੮.੧

ਬਲੁ—ਜ਼ੋਰ, ਸ਼ਕਤੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਲ' (1) । ੩੬੪.੧

ਬਾਇ—(ਸੰ. ਵਾਯੁ, ਵਾਤ:) ਹਵਾ, ਪਉਣ, ਵਾਯੂ । ੨੨੪.੧

ਬਾਇਸ)— (ਸੰ. ਕਾਯਸ:) ਕਾਂ, ਕਉਆ, ਕਾਗ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਲਾ ਪੰਛੀ । ੨੬.੩,

ਬਾਇਸੁ) ੨੪੯.੨, ੪੭੦.੩/੪੪੫.੩, ੫੧੨.੩, ੫੩੨.੨

ਬਾਇ-ਮੰਡਲ—(ਸੰ. ਵਾਯु:+ਮण्डल) ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ, ਆਕਾਸ਼ । ੨੨੪.੧

ਬਾਏ—(ਸੰ. ਵਾਸ) ਸੱਜੇ, ਖੱਬੇ ਦੇ ਉਲਟ। ੪੦੪.੨

ਬਾਂਸ—(ਸੰ. ਕੰਸ:) ਵੰਝ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੰਢਾਂ ਵਾਲਾ ਲੰਮਾ ਡੇਡੇਦਾਰ ਪੌਦਾ ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬੰਸ' (1)। ੨੭.੧, ੮੩.੩, ੮੪.੨, ੨੩੬.੩, ੩੦੭.੨,੩, ੪੬੫.੨, ੪੯੩.੪, ੫੦੭.੧, ੬੩੮.੩, ੬੩੯.੧, ੬੬੨.੩

ਬਾਸ—(ਸੰ. ਵਾਸਨਾ) 1. ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ, ਇਛਾਵਾਂ, ਕਾਮਨਾਵਾਂ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਾਂ (ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ)। ੨੭.੪

2. (ਸੰ. ਵਾਸ:) ਵਸਦਾ ਹੈ, ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦਾ/ਹੁੰਦੇ। ੬੮.੮, ੨੪੮.੨, ੨੫੧.੪, ੨੭੨.੪, ੩੪੯.੪, ੩੮੬.੧, ੪੦੨.੪, ੪੪੫.੩

3. ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਵਸਣ ਵਾਲੇ, ਨਿਵਾਸੀ। ੭੫.੩, ੫੪੮.੪

4. ਵੰਝ, ਬਾਂਸ, ਦੇਖੋ ਬੰਸ (1)। ੧੩੨.੨, ੨੯੯.੧, ੫੧੯.੪

5. ਵਸਣ ਦੀ, ਰਹਿਣ ਦੀ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਦੀ। ੪੦੯.੧

6. ਗੰਧ, ਮਹਿਕ, ਵਾਸ਼ਨਾ। ੫੩੩.੨, ੫੮੯.੧, ੫੯੯.੧, ੬੦੮.੨[2], ੬੦੯.੧, ੬੧੫.੩, ੬੫੩.੧

7. ਵਸਾਕੇ, ਵਾਸਾ ਕਰਕੇ, ਭਾਵ ਰਖਕੇ, ਟਿਕਾਕੇ। ੬੦੯.੧

8. ਰਹਿਕੇ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ, ਵੱਸਕੇ। ੬੩੮.੩[2]

ਬਾਸਕ ਨਾਗ—(ਸੰ. ਵਾਸੁਕਿ:+ਨਾਗ:) ਨਾਗ ਰਾਜ, ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਕਦਰੂ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਉਤਪਨ ਕਸ਼ਯਪ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜੋ ਅੱਠ ਨਾਗਾ ਵਿਚੋਂ ਦੂਸਰਾ ਸੀ। ਮਿਥ ਹੈ ਕਿ ਬਾਸੁਕ ਨੂੰ ਨੇਤਰਾ ਬਣਾਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਿਆ ਸੀ। ਇਥੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਪ ਲਈ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ੭੫.੨

ਬਾਸਤ—(ਸੰ. ਵਾਸ:) ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਾਲਾ, ਸੁਗੰਧਿਤ, ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ। ੩੪੬.੩

ਬਾਸਨ)—(ਸੰ. ਵਾਸ.) 1. ਸੁਗੰਧੀ, ਖੁਸ਼ਬੂ/ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ। ੫੦੭.੧/੧੭.੩, ੧੯.੨, ੪੯.੨,

ਬਾਸਨਾ) ੮੫.੪, ੯੪.੩, ੧੩੧.੨, ੧੩੩.੩, ੧੩੪.੧, ੨੨੫.੪, ੩੧੯.੨, ੩੩੦.੩, ੫੮੬.੧, ੬੨੫.੨, ੬੩੯.੧

2. ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ, ਇਛਾਵਾਂ, ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ/ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇਖੋ 'ਬਾਸ' (1)। —/੨੨੪.੧, ੩੩੬.੧

3. ਵਾਸ਼ਨਾ ਲੈਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ਸੁੰਘਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ। ੧੮.੩, ੨੮੫.੨, ੫੩੩.੨

4. ਵਾਸ਼ਨਾ, ਮਹਿਕ, ਗੰਧ। —/੩੭.੩, ੩੮.੨, ੮੦.੨, ੧੧੨.੩

ਬਾਸਨੁ—(ਸੰ. ਵਾਸਨਾ) ਬਰਤਨ, ਭਾਂਡਾ। ੪੧੬.੩

ਬਾਸਿ—ਸੁਗੰਧੀ, ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੇਖੋ 'ਬਾਸਨ' (1)। ੫੧੬.੧

ਬਾਸੀ—(ਸੰ. ਵਾਸ:) ਵਾਸੀ, ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪੦੭.੨[2]

ਬਾਸੀਐ—ਵਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੰਚਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੩੦੬.੩, ੬੩੮.੩

ਬਾਂਸੁ—ਵੰਝ, ਬਾਂਸ, ਦੇਖੋ 'ਬੰਸ' (1)। ੮੩.੨, ੮੪.੧, ੨੪੦.੪, ੩੦੮.੧, ੨, ੩

ਬਾਸੁ—1. ਸੁਗੰਧ, ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੇਖੋ 'ਬਾਸ' (6)। ੫੩.੩, ੧੬੬.੨, ੨੭੪.੩, ੨੭੬.੨, ੨੬੦.੨, ੫੩੪.੨[3], ੫੩੫.੧[2]

2. ਬਾਂਸ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਂਸੁ'। ੧੬੧.੪, ੨੪੬.੩, ੩੦੬.੩

3. ਨਿਵਾਸ, ਵਾਸਾ, ਭਾਵ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖੋ 'ਬਾਸ' (2)। ੨੫੬.੧

4. ਨਿਵਾਸ, ਵਾਸਾ, ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ। ੩੩੬.੧

5. ਗੰਧ, ਵਾਸ਼ਨਾ। ੪੩੭.੩

ਬਾਸੁਰ—(ਸੰ. वासर: वासरम्) ਦਿਨ, ਰਾਤ ਤੋਂ ਉਲਟ, ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਛਿਪਣ ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ । ੪੨੩.੩, ੪੮੭.੪, ੪੮੮.੧, ੬੩੫.੨

ਬਾਸੈ—ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ, ਖੁਸ਼ਬੋ ਵਾਲੇ ੮੩.੩, ੮੪.੨

ਬਾਹਰ)— (ਸੰ. बाह्य > ਪ੍ਰਾ. बाहिरअ) ਅੰਦਰ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕਿਸੀ ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਸਥਾਨ
ਬਾਹਰਿ) ਦੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀਮਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ । ੫੪੪.੧, ੨/੩੧੦.੧, ੪੪੭.੩

ਬਾਕੋ—(ਸੰ. वङ्क) ਟੇਢਾ, ਵਿੰਗਾ । ੩੯੦.੧

ਬਾਘ)— (ਸੰ. वयाघ:) ਚੀਤਾ, ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਨਸਲ ਦਾ ਇਕ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨ-
ਬਾਘੁ) ਵਰ । ੬੩੦.੨/੨੪੦.੧

ਬਾਚੀਐ—ਬਚਦੀ ਨਹੀਂ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਭਾਵ ਗਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੪੭੮.੩

ਬਾਂਛਤ)— (ਸੰ. वांछित) 1. ਇਛਤ, ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ/ਚਾਹੀ ਹੋਈ । ੧੭੯.੧.
ਬਾਛਤ) ੬੫੮.੩/੩੫੦.੨/—

ਬਾਛੈ) 2. ਚਾਹੁੰਦੇ, ਲੋਚਦੇ, ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ/ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ, ਲੋਚਦੀਆਂ । ੩੯੬.੨/ ੧੯੩.੧, ੪੨੧.੩/੩੦੯.੪, ੪੦੯.੧, ੫੯੩.੪

ਬਾਜ—(ਸੰ. वाद्य) ਵਜਦੀ/ਵਜਦੇ, ਵਜਦਾ, ਵਾਜਿਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਵਜਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਧੁਨੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ । ੨੪੬.੪, ੩੭੧.੩, ੫੬੩.੩/੨੯.੩, ੨੪੭.੪ ੨੬੮.੨ (ਭਾਵ ਝੂਮਦਾ) ੩੮੨.੨, ੪੧੧.੧, ੬੧੯.੩

ਬਾਜੁ—(ਸੰ. वाजिन्) 1. ਘੋੜਾ, ਅਤਿਅੰਤ ਤੇਜ਼ ਦੌੜਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ । ੩੧੩.੨
2. (ਸੰ. वाद्य) ਵਾਜਾ, ਵਜਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਸਾਜ਼ । ੩੭੧.੩, ੫੬੩.੩

ਬਾਜੇ—1. ਵਜਦਾ ਹੈ, ਆਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ/ਵਜਦੀ, ਆਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ । ੩੦੮.੩, ੬੨੪.੩

ਬਾਜੈ—ਵਜਦੀ, ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਧੁਨ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਜ' । ੫੮੦.੨

ਬਾਂਝ)— (ਸੰ. बन्ध्या) ਉਹ ਔਰਤ ਜਿਸਦੇ ਔਲਾਦ ਉਤਪੰਨ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ । ੨੩੬.੪,
ਬਾਝ) ੪੪੩.੧, ੪੪੫.੧, ੫੧੯.੧/੨੩੭.੩, ੨੯੯.੨

ਬਾਂਝਿ—ਬਾਂਝਪੁਣਾ, ਬੱਚਾ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਰੰਗ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਂਝ' । ੫੧੩.੩

ਬਾਂਟ—ਵੰਡਣ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੪੮੪.੧

ਬਾਟ—(ਸੰ. वाट:) ਰਸਤਾ, ਮਾਰਗ, ਰਾਹ । ੪੮੬.੨

ਬਾਟਮਾਰ—(ਸੰ. वाट: + मार:) ਠੱਗਕੇ, ਲੁੱਟਕੇ । ੫੨੪.੨

ਬਾਂਟਿ—ਵੰਡਣ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੫੩੦.੨

ਬਾਢਿ—ਵੱਧ, ਅਧਿਕ, ਜ਼ਿਆਦਾ । ੩੩੧.੩

ਬਾਢੈ—ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੪੨੫.੩

ਬਾਣੀ—(ਸੰ. वाणी) ਬਚਨ, ਕਥਨ, ਬੋਲ । ੬੩੦.੪

ਬਾਤ—(ਸੰ. वार्ता) 1. ਗੱਲ, ਬਚਨ । ੨੬੪.੩, ੩੦੫.੨, ੪੩੩.੧
2. ਮਾਮਲਾ, ਸਥਿਤੀ, ਭਾਵ ਭੁੱਲ । ੪੪੪.੧

ਬਾਤਨੁ—ਬਾਤਾਂ, ਗੱਲਾਂ, ਵਾਰਤਾਲਾਪ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਤ' (1) । ੪੩੯.੧

ਬਾਤੀ—(ਸੰ. वर्ती) ਬੱਤੀ (ਦੀਵੇ ਆਦਿ ਦੀ), ਰੂੰ ਦੀ ਵੱਟ ਕੇ ਬਣਾਈ ਬਰੀਕ ਵੱਟੀ ਜੋ ਦੀਵੇ ਵਿਚ ਬਲਦੀ ਹੈ । ੫੬੧.੨

ਬਾਤੇ—ਬਾਤਾਂ, ਗੱਲਾਂ, ਬਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਤਨੁ' । ੬੫.੧, ੫੨੬.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਬਾਦ—(ਸੰ. ਕਾਕਸ੍) 1. ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨੀ, ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਝਣਕਾਰ। ੨.ਏ, ੪੭੪.੨, ੫੭੪.੨, ੫੭੯.੩

2. ਬਾਜਾ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਯੰਤਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਜਾਉਣ ਨਾਲ ਧੁਨੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੧੦.੩, ੧੧.੩, ੧੨.੨, ੫੨.੪, ੧੧੨.੩, ੧੩੧.੨, ੧੭੨.੩, ੧੮੫.੨, ੧੯੮.੨, ੨੫੪.੩, ੨੫੫.੩, ੨੬੫.੩, ੩੦੪.੨, ੩੪੧.੨, ੩੪੨.੪, ੫੦੦.੩, ੬੦੦.੨

3. (ਸੰ. ਵਾਦ:) ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ, ਤਰਕ-ਵਿਤਰਕ। ੨੭੨.੩, ੪੮੨.੩

4. ਘੜਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਵਾਜਾ, ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਹਿਰਨ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਜ। ੨੬੨.੨, ੪੧੨.੨, ੪੨੪.੩, ੪੩੧.੨

5. ਬੋਲ, ਗਲਾਂ, ਬਚਨ, ਭਾਵ ਵਿਚਾਰ ਆਦਿ। ੩੪੨ ੪, ੪੪੬.੨

6. ਬੋਲਣਾ, ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ। ੫੨੧.੧

7. ਵਿਅਰਥ, ਫਜ਼ੂਲ, ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ। ੬੨੪.੪

ਬਾਦਰ—(ਸੰ. ਕਾਰਿਦ:> ਪ੍ਰਾ. ਕਦ੍ਦਲ) ਬੱਦਲ, ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਭਾਫ ਜਿਸਤੋਂ ਵਰਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩੨੫.੧, ੫੪੬.੧

ਬਾਦਿ—1. ਨਿਰਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦ। ੧੪੩.੩

2. ਵਾਜੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਦ' (2)। ੧੮੮.੩

3. ਵਿਧੀ, ਤਰੀਕਾ। ੫੦੬.੨

4. ਵਿਅਰਥ, ਫਜ਼ੂਲ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਦ' (7)। ੧੬੯.੩, ੨੬੨.੧, ੫੧੧.੩

ਬਾਦੁ—ਤਰਕ-ਵਿਤਰਕ, ਬਹਿਸ, ਮੁਬਾਹਸਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਦ' (3)। ੧੭੫.੨

ਬਾਧ—(ਸੰ. ਬਨ੍ਧ) ਬੰਨ੍ਹਕੇ, ਰੱਸੀ ਅਥਵਾ ਗੰਢ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਕੱਸਕੇ ਲਪੇਟਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ। ੬੯੫ ੩

ਬਾਧਜੇ—(ਸੰ. ਕਨ੍ਧਨਸ੍) ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਬੰਦੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੬੩੦.੨

ਬਾਧਵ—(ਸੰ. ਕਾਨ੍ਧਕ) ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਸੰਬੰਧੀ, ਨਾਤੇਦਾਰ। ੧੦੦.੧

ਬਾਂਧਿ—ਬੰਨ੍ਹਕੇ, ਜਕੜਕੇ, ਬੰਦ ਕਰਕੇ, ਲਪੇਟਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਧਜੇ'। ੩੧੮.੨, ੫੬੨.੪

ਬਾਧੈ—1. ਬੰਨ੍ਹਕੇ, ਭਾਵ ਗਲ ਵਿਚ ਲਪੇਟਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਧਜੇ'। ੨੨੪.੨

2. ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਲਪੇਟਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਧਜੇ'। ੩੭੩.੨

ਬਾਧੈ—ਵਧਦਾ ਹੈ, ਪਰਫੁਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨੭੩.੧

ਬਾਨ—(ਸੰ. ਬਾਣ) ਭੋਰ, ਬਾਣ, ਕਾਨੀ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਮਾਣ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਸਤਰ। ੨੭੨.੧, ੩੬੫.੧, ੩੯੧.੧, ੫੭੪.੨, ੬੧੦.੧, ੬੧੧.੨, ੬੩੦.੧, ੬੪੪.੨

ਬਾਨਕ—ਸਜਾਵਟ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ, ਸਜ ਧਜ। ੨੦੫.੧, ੨੦੯.੧

ਬਾਨਿ—ਸੁਭਾ, ਆਦਤ, ਵਾਦੀ। ੧੪੨.੨, ੨੯੪.੩, ੩੫੭.੧

ਬਾਨੀ—(ਸੰ. ਕਾਣੀ) 1. ਵਾਣੀ, ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਰਮਿਕ ਬਚਨ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ)। ੯੧.੩, ੨੫੯.੪

2. ਬਾਨ, ਆਭਾ, ਚਮਕ। ੩੬੦.੨

3. ਕਥਨ, ਬੋਲ। ੫੭੦.੪

ਬਾਮ—(ਸੰ. ਕਾਮਾ) ਇਸਤ੍ਰੀ, ਔਰਤ, ਨਾਰੀ। ੬੧੫.੪

ਬਾਯਸ—(ਸੰ. ਕਾਯਸ) ਕਾਂ, ਕਊਆ, ਕਾਗ। ੫੭੧.੧

ਬਾਰ—(ਸੰ. ਵਾਰ) 1. ਵਾਰੀ, ਦਫ਼ਾ, ਮਰਤਬਾ । ੧੧੧.੨, ੬੭੩.੧[2], ੪[2]
2. ਵਾਰ, ਦਿਨ, ਰੋਜ਼, ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਦਿਨ ਆਦਿ । ੪੪੮.੨, ੪੮੪.੧
3. ਬਾਰ ਬਾਰ, ਬਾਰੰਬਾਰ, ਫਿਰ ਫਿਰ (ਮੁਹਾਵਰਾ) । ੪੯੧.੨[2], ੫੧੦.੨[3]
4. ਵਾੜ, ਖੇਤ ਆਦਿ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕੀਤੀ ਕੰਡਿਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਰੋਕ । ੫੮੨.੨
5. ਦੇਰ, ਵਿਲੰਬ, ਚਿਰ, ਢਿਲ । ੫੯੨.੩

ਬਾਰਜ—(ਸੰ. ਕਾਰਿਜ) ਕਮਲ, ਜਲ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਫੁੱਲ । ੪੦੨.੨

ਬਾਰਨੀ—(ਸੰ. ਕਾਰਣੀ)— ਸ਼ਰਾਬ, ਮਦਿਰਾ, ਨਸ਼ੇਦਾਰ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ । ੬੮.੧

ਬਾਰੰਬਾਰ— ਬਾਰ ਬਾਰ, ਫਿਰ ਫਿਰ, ਦੁਬਾਰਾ ਦੁਬਾਰਾ, ਘੜੀ ਮੁੜੀ । ੪੪.੨, ੧੧੧.੨, ੧੪੬.੨ ੨੬੯.੪, ੬੧੪.੨

ਬਾਰਿ—1. ਵਾੜ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਾਰ' (4) । ੨੨੧.੩, ੫੩੨.੧
2. (ਸੰ. ਕਾਰਿ) ਪਾਣੀ, ਜਲ । ੨੭੩.੨
3. ਬਾਰ ਬਾਰ, ਘੜੀ ਮੁੜੀ. ਦੇਖੋ 'ਬਾਰ' (3) । ੪੩੦.੨[2]
4. ਵਾਹੀ, ਦਫ਼ਾ, ਮਰਤਬਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਰ' । (1) ੪੬੧.੩

ਬਾਰੀ—(ਸੰ. ਕਾਰ) 1. ਵਾਰੀ, ਮੌਕਾ, ਅਵਸਰ । ੨੧੨.੪, ੨੧੯.੧, ੩੪੫.੧, ੬੫੪.੪, ੬੫੮.੩, ੬੬੦.੨
2. ਵਾਲੀਆਂ ਜੋ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਚਿੱਤ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ੩੪੭.੨

ਬਾਰੁਨੀ – ਸ਼ਰਾਬ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਾਰਨੀ' । ੧੫੫.੪, ੨੬੭.੩, ੨੬੮.੨, ੩੬੧.੨

ਬਾਰੇ—(ਸੰ. ਬਾਲ) ਪੁੱਤਰ, ਬੇਟਾ । ੫੭੬.੧

ਬਾਲਕ—(ਸੰ. ਬਾਲਕ) ਬੱਚਾ/ਬੱਚੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦਾ ਸ਼ਿਸ਼ੂ, ਬਾਲ । ੧੫੬.੧, ੧੭੨.੩, ੧੮੦.੧, ੩੪੬.੩, ੩੬੬.੧, ੩੬੩.੧, ੪੦੫.੩, ੪੦੬.੧, ੩, ੪੪੮.੪, ੫੭੬.੨, ੫੬੬.੨, ੬੦੪.੨

ਬਾਲਕਹਿ – ਬੱਚੇ ਨੂੰ, ਬਾਲਕ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਲਕ' । ੩੫੭.੧

ਬਾਲਕਨ—ਬੱਚਿਆਂ, ਬਾਲਕਾਂ, ਬਾਲਕ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਲਕ' । ੪੭੮.੩

ਬਾਲਕੁ– ਬੱਚਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਾਲਕ' । ੪੦੬.੨

ਬਾਲਕੈ – ਬਾਲਕ ਨੂੰ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਬਾਲਕ' । ੩੬੩.੩

ਬਾਲਬੁਧਿ– (ਸੰ. ਕਾਲ + ਬੁਦ੍ਧਿ) 1. ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗੀ ਅਕਲ, ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗੀ ਬੁੱਧੀ । ੧੦੭.੧, ੨੬੨.੪, ੩੬੩.੧, ੪੦੬.੩, ੫੭੬.੨, ੬੦੪.੨
2. ਬਚਪਨ, ਬਾਲਕਪਣ (ਭਾਵ) । ੨੪੧.੨, ੩੬੩.੧, ੬੦੪.੨

ਬਾਲਾ—(ਸੰ. ਬਾਲਾ) ਇਸਤ੍ਰੀ, ਔਰਤ, ਨਾਰੀ । ੬੩੭.੧

ਬਾਲੁ – (ਸੰ. ਕਾਲ) ਬੱਚਾ, ਬਾਲਕ । ੩੫੩.੩

ਬਾਲੂ—(ਸੰ. ਕਾਲੁਕਾ) ਰੇਤ, ਦਾਣੇਦਾਰ ਮਿੱਟੀ ਜਿਹੜੀ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਰਗੜ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਦਰਿਆਵਾਂ, ਮਾਰੂਥਲਾਂ, ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਤਹਿ ਥਲਿਉਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ੫੩੧.੨

ਬਾਵਨ—(ਸੰ. ਕਾਸਨ) ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਦਾ ਬੂਟਾ, ਚਿੱਟਾ ਚੰਦਨ ਜੋ ਅੰਤ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨੨੩.੨, ੨੬੯.੧, ੩੬੧ ੩, ੪੧੭.੩, ੫੩੪.੨[3], ੬੦੮.੨[2]

ਬਾਵਰੀ—ਪਾਗਲ, ਝੱਲੀ, ਸ਼ੁਦੈਣ, ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ । ੨੨੦.੧

ਬਾਵਰੇ—ਪਾਗਲ, ਝੱਲਾ, ਸੁਦਾਈ ਬੇਸਮਝ, ਸੁਰਤਹੀਣ । ੧੬੧.੪, ੨੬੪.੨, ੫੧੦.੩, ੫੧੧.੪, ੫੫੬.੨, ੬੭੧.੨

ਬਿਉਹਾਰ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਾਪਾਰ:) 1. ਵਿਹਾਰ, ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਸੁਦਾਗਰੀ । ੬੭.੧, ੧੨੬.੨. ੭੬੮.੨, ੪੬੧.੭

2. ਸਲੂਕ, ਵਿਵਹਾਰ, ਬਰਤਾਵ । ੧੮੮.੧

ਬਿਉਹਾਰੀ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਾਪਾਰਿਨ੍) ਵਪਾਰੀ, ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੬੭੫.੪

ਬਿਉਹਾਰੁ—ਵਪਾਰ, ਉਪਜੀਵਕਾ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕੰਮ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਉਹਾਰ' (1) । ੫੫੨.੨

ਬਿਓਗ—(ਸੰ. ਵਿਯੋਗ) 1. ਜੁਦਾਈ, ਵਿਛੋੜਾ, ਵਿਜੋਗ । ੨੩.੧, ੧੧੩.੩, ੨੦੭.੧, ੨੧੦.੧, ੭, ੨੬੯.੪, ੭੦੦.੧, ੨, ੭੭੭.੨, ੪੨੦.੭, ੪੫੦.੭, ੫੦੬.੧, ੫੧੭.੨, ੫੫੦.੨

2. (ਸੰ. ਵਿਯੋਗਿਨ੍) ਵਿਯੋਗੀ, ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਲਾ, ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ । ੫੨੧.੭

ਬਿਓਗੀ—ਵਿਯੋਗੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਬਿਓਗ' (2) । ੧੭੪.੪, ੨੬੭.੧

ਬਿਆਸ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਾਸ:) ਬਿਆਸ ਰਿਸ਼ੀ ਪਰਾਸ਼ਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਮਤਸਯੰਦਰੀ ਅਥਵਾ ਸਤਯਵਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਸੀ । ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰੋਂ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਰਿਸ਼ੀ ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਨੇ ਕੀਤਾ । ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਤਰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹੀ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਵਾਰ ਵੰਡ ਕੇ ਚਾਰੋਂ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲਿਆ । 'ਬ੍ਰਹਮ ਸੂਤਰ' ਲਿਖਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਮੋਢੀ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਰਿਸ਼ੀ ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਰਚਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੫੪੩.੧

ਬਿਆਸਾਤ—ਵਰੰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਭਾਵ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੭੬੨.੪

ਬਿਆਹ—(ਸੰ ਵਿਵਾਹ:) ਸ਼ਾਦੀ, ਵਿਆਹ, ਇਕ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਰਸਮ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਦ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦੰਪਤੀ-ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਪਰੰਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੩੯੨.੧

ਬਿਆਹੇ—ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ, ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਆਹ' । ੧੧੮.੧, ੧੧੯ ੧

ਬਿਆਕਰਨ—ਵਿਆਕਰਣ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ, ਉਹ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਬੋਲਣ ਜਾਂ ਲਿਖਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹੋਣ । ੫੪੦.੧

ਬਿਆਜ—ਸੂਦ, ਵਿਆਜ, ਉਧਾਰ ਦਿੱਤੇ ਧਨ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਬਦਲੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪੈਸਾ । ੨੪੧.੪, ੬੩੩.੨

ਬਿਆਧ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਾਧ:) 1. ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਅਥਵਾ ਪਕੜਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ । ੨੬੮.੩

2. (ਸੰ. ਵ੍ਯਾਧਿ:) ਦੁੱਖ, ਕਲੇਸ਼, ਬਿਪਤਾ, ਭੰਝਟ । ੬੩੩.੨

ਬਿਆਧਿ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਾਧਿ:) ਸਰੀਰਿਕ ਰੋਗ, ਸਰੀਰਿਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ । ੭੮.੧, ੨੩੩.੪

ਬਿਆਪ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਾਪਨ) ਵਿਆਪਣਾ, ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨਾ । ੩੬੦.੧

ਬਿਆਪਹੀ—ਵਿਆਪਦਾ, ਪਸਰ ਜਾਂਦਾ, ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਆਪ' । ੨੬੬.੧

ਬਿਆਪਤ—ਵਿਆਪਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਆਪ' । ੩੩੧.੪, ੩੬੮.੩

ਬਿਆਪਾਰੀ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਾਪਾਰਿਨ੍) ਵਿਉਪਾਰੀ, ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੧੪.੧

ਬਿਆਪਿ—ਵਿਆਪਣਾ, ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਆਪ' । ੯੨.੨, ੩੩੬.੨

ਬਿਆਪੈ—1. ਵਿਆਪਦਾ/ਵਿਆਪਦੀ, ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ/ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਆਪ' । ੧੦੪.੪, ੩੫੫.੪, ੫੪੯.੨

2. ਵਿਆਪਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ । ੨੦੩.੧², ੨, ੩

3. ਵਿਆਪੈ, ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਵੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਆਪ' । ੫੪੪.੪

4. ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ, ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਆਪ' । ੬੬੭.੩

ਬਿਆਰ—ਬੀਜਣ ਯੋਗ ਬੀਜ, ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਫਲ ਜੋ ਬੀਜ ਲਈ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪੪੪.੪

ਬਿਆਲ—(ਸੰ. व्याल:) ਸੱਪ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੀਂਗਣ ਵਾਲਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਜੀਵ । ੧੨੭.੧, ੧੬੭.੪

ਬਿਸਟਾ—(ਸੰ. ਕਿਸ਼ਟਾ) ਪਖਾਨਾ, ਮਲ, ਟੱਟੀ, ਵਿਸ਼ਟਾ । ੪੯੧.੧

ਬਿਸਥਰ—ਬਿਸਥਾਰਦੇ ਹਨ, ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹਨ । ੧੬੨.੩

ਬਿਸਥਾਰ—(ਸੰ. (ਵਿਸ੍ਤਾਰ) ਵਿਸਤਾਰ, ਪਸਾਰਾ, ਫੈਲਾਉ । ੧੯੨.੩, ੨੨੯.੪, ੩੭੩.੩

ਬਿਸਥਾਰੇ—ਵਰਤਾਉ ਕਰਦੇ, ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦੇ (ਭਾਵ) । ੫੭੯.੨

ਬਿਸਥਾਰੋ—ਵਿਸਥਾਰ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਥਾਰ' । ੬੩.੨

ਬਿਸਨੀ—(ਸੰ. ब्यसनिन्) ਭੈੜੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵਾਲੀ, ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਤ । ੪੬੦.੨

ਬਿਸਮ—(ਸੰ. ਕਿਸ੍ਮਯ:) 1. ਅਸਚਰਜਮਈ, ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਅਚੰਭਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ/ਵਾਲੀਆਂ ਲਈ । ੬.੪, ੧੮.੪, ੪੨.੪², ੭੧.੪, ੮੦.੪, ੮੧.੪, ੮੬.੨, ੮੯.੪, ੯੦.੧, ੯੨.੩, ੯੩.੪, ੯੬.੨, ੧੧੨.੧, ੧੩੮.੪, ੧੩੯.੪, ੧੫੨.੨, ੧੬੯.੪, ੧੮੯.੩, ੧੯੬.੪, ੨੧੧.੪, ੨੩੨.੧, ੨੪੪.੧, ੨੫੧.੪, ੨੬੩.੧, ੨੭੨.੪, ੨੭੪.੧, ੨੭੫.੧, ੨੮੨ ੪, ੨੮੯ ੨, ੨੯੦ ੪, ੨੯੧.੨, ੨੯੪.੪, ੩੦੫.੪, ੩੨੨.੩, ੩੪੨.੧, ੪੦੭.੪, ੪੨੭.੪, ੪੨੯.੩, ੫੩੪.੨, ੬੦੮.੨, ੬੪੮.੪

2. ਅਸਚਰਜ, ਅਚੰਭਿਤ, ਵਿਸਮਾਦਿਤ, ਹੈਰਾਨ । ੧੯.੨, ੩੩ ੩, ੬੫.੪, ੬੬.੧, ੧੪੧.੩, ੧੪੨.੧, ੧੪੩.੧, ੧੭੧ ੧, ੨੦੫.੩, ੨੪੯.੪, ੨੬੨.੪, ੪੧੪ ੨, ੪੩੨.੪, ੬੦੫.੧, ੬੧੬.੪

3. ਬਿਸਮਾਦ ਰੂਪ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ । ੫੨.੧, ੬੨ ੪, ੨੫੩.੪, ੨੭੯.੪, ੨੯੩.੧, ੩੩੩.੩, ੪੩੬.੪

4. ਅਸਚਰਜਤਾ, ਹੈਰਾਨੀ, ਵਿਸਮਾਦਤਾ । ੧੫੩.੨, ੫੨੯.੪

5. ਵਿਸਮਾਦਮਈ, ਅਨੰਦਯੁਕਤ । ੩੩੫.੩, ੪੩੩.੩

ਬਿਸਮਰਨ—(ਸੰ. ਕਿਸ੍ਸਰਣਸ੍) ਭੁਲਾ ਦੇਣਾ, ਚੇਤਾ ਨਾ ਰਖਣਾ, ਯਾਦ ਨਾ ਰਖਣਾ । ੩੪.੨, ੮੬.੨, ੨੬੩.੪, ੩੩੬.੩

ਬਿਸਮਾਏ—ਵਿਸਮਿਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਠਹਿਰੇ ਹਨ ਭਾਵ ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ । ੮੬.੨

ਬਿਸਮਾਹਿ—ਵਿਸਮਾਦਿਤ ਅਨੰਦ, ਅਲੌਕਿਕ ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਮ' (1) । ੨੪੭.੩

ਬਿਸਮਾਦ—(ਸੰ. ਕਿਸ੍ਮਯ ਗਸ) 1. ਅਸਚਰਜਮਈ, ਅਲੌਕਿਕ ੨.੬, ੬.੧, ੧੫.੧, ੨੨.੩, ੮੦.੩, ੮੬.੨, ੫੨.੪, ੧੧੨.੩, ੧੬੮.੨, ੨੫੧.੩, ੨੫੪.੩, ੨੫੬.੨, ੨੮੫.੩, ੩੨੧.੪, ੬੨੧.੪, ੬੨੪.੩

2. ਅਸਚਰਜ ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ੮੬.੨

3. (ਸੰ. ਕਿਸ੍ਮਯ) ਹੈਰਾਨ, ਅਸਚਰਜ । ੨੫੦.੧

4. ਅਲੌਕਿਕ ਅਨੰਦ, ਵਿਸਮਾਦੀ ਅਨੰਦ । ੩੨੮.੨, ੪੫੬.੩

ਬਿਸਮਾਦਹਿ-ਬਿਸਮਾਦ—ਬਿਸਮਾਦ ਤੋਂ ਵਿਸਮਾਦ, ਅਲੌਕਿਕ ਤੋਂ ਅਲੌਕਿਕ ਭਾਵ ਅਤਿਅੰਤ ਵਿਸਮਾਦਮਈ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਮਾਦ' (1) । ੮.੧, ੩

ਬਿਸਮਾਦਿ—1. ਅਸਚਰਜਮਈ, ਅਲੌਕਿਕ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਮਾਦ' (1) । ੬੯.੩, ੧੪੪ ੧
2. ਅਲੌਕਿਕ ਆਨੰਦ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਮਾਦ' (4) । ੧੩੧.੪
3. ਵਿਸਮਾਦੜਾ, ਅਸਚਰਜਤਾ, ਅਲੌਕਿਕਤਾ । ੧੪੧.੩
4. ਹੈਰਾਨ, ਅਸਚਰਜ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਮਾਦ' (3) । ੨੫੦.੧

ਬਿਸਮਾਨੀਐ)— ਵਿਸਮਾਦਿਤ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ/ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ, ਅਸਚਰਜ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ/
ਬਿਸਮਾਨੇ) ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ । ੧੭੩.੪/੨੪੭.੩

ਬਿਸਮਾਵਦੀ—ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਅਸਚਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਮਾਦ' (3) । ੧੦੫.੪

ਬਿਸਮੈ-ਬਿਸਮ—ਅਸਚਰਜ ਤੋਂ ਅਸਚਰਜ, ਅਲੌਕਿਕ ਤੋਂ ਅਲੌਕਿਕ ਭਾਵ ਅਤਿ ਅਸਚਰਜਮਈ । ੯.੪, ੮੦.੪, ੮੧.੪, ੧੩੮.੪, ੨੯੩.੪, ੩੪੪.੪

ਬਿਸਰੰਜਤ—(ਸੰ. ਵਿਸਰ੍ਜਿਤ) 1. ਤਿਆਗਣ ਨਾਲ, ਛੱਡਣ ਨਾਲ । ੧੧.੪
2. ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ, ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ । ੯੨.੩
3. ਤਿਆਗ ਕੇ, ਛੱਡ ਕੇ । ੯੬.੨

ਬਿਸਰਜਿ—(ਸੰ. ਵਿਸਰ੍ਜਨਮ੍) ਤਿਆਗਣਾ, ਛੱਡਣਾ । ੪੩੨.੨

ਬਿਸਰੰਨ—(ਸੰ. ਵਿਸ੍ਮਰਣਮ੍) ਭੁਲਣ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਚੇਤੇ ਨਾ ਰਹਿਣਾ । ੬੬੬.੪

ਬਿਸਰਾਏ—ਵਿਸਾਰ ਕੇ, ਭੁਲਾ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਰੰਨ' । ੪੬੮.੨

ਬਿਸਰਾਤ—ਵਿਸਾਰ ਦਿੰਦਾ, ਭੁਲਾ ਦਿੰਦਾ, ਅਥਵਾ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਰੰਨ' । ੪੦੫.੩, ੬੭੪.੨

ਬਿਸਰਾਨੇ)— ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਸਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਰੰਨ'।
ਬਿਸਰਾਵਈ) ੧੬.੧, ੨੪੨.੩, ੨੪੭.੪, ੨੭੧.੪, ੪੨੬.੨/੧੦੫.੨

ਬਿਸਵਾਸ—(ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ:) ਭਰੋਸਾ, ਯਕੀਨ, ਨਿਸ਼ਠਾ । ੧੮੬.੩, ੧੬੦.੩

ਬਿਸਾਹਤ—ਖਰੀਦਦਾ, ਮੁੱਲ ਲੈਂਦਾ । ੪੫੪.੩

ਬਿਸਾਹਨ—ਖਰੀਦਣਾ, ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੬੭.੩

ਬਿਸਾਹੀਐ –(ਸੌਦਾ) ਖਰੀਦਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, (ਸੌਦਾ) ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ੫੫੩.੨

ਬਿਸਾਹੈ—ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ, ਮੁੱਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ੪੫੪.੨, ੫੦੫.੩

ਬਿਸਾਰ—ਵਿਸਾਰ ਕੇ, ਭੁਲਾ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਮਰਨ' । ੪੬੮.੩

ਬਿਸਾਰਿ—ਭੁਲਾ ਸਕਦਾ, ਵਿਸਾਰ ਸਕਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਮਰੰਨ' । ੩੧੮.੪

ਬਿਸਾਲ—(ਸੰ. ਵਿਸ਼ਾਲ) ਵੱਡੀਆਂ, ਵਿਸਤਰਿਤ । ੨੦੫.੨

ਬਿਸਿਖ—(ਸੰ. ਵਿਸ਼ਿਖ:) ਤੀਰ, ਬਾਣ (ਭਾਵ ਤੀਰ ਵਾਂਗ ਚੁਭਵੇਂ ਬੋਲ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ) । ੫੨੧.੪

ਬਿਸੁ—(ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵ) ਵਿਸ਼ਵ, ਸੰਸਾਰ, ਦੁਨੀਆਂ । ੧੬੫ ੪, ੩੮੫.੧, ੫੫੬.੨

ਬਿਸੇਖ—(ਸੰ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼) 1. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ, ਖਾਸੀਅਤ, ਵਾਧਾ । ੨੬੭.੧
2. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ, ਭਿੰਨਤਾ, ਵਖਰੇਵਾਂ । ੩੫੨.੩
3. ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਭਾਵ ਅਤਿਅੰਤ ਲਗਨ ਨਾਲ । ੪੩੬.੧
4. ਬਹੁਤਾ, ਜ਼ਿਆਦਾ । ੫੬੨.੩
5. ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਖਾਸ । ੬੦੦.੩

ਬਿਸੇਖਉ –ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਰਾਂਗਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸੇਖ' (5) । ੪੦੧ ੨

ਬਿਸੇਖੀਐ –ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ । ੧੨.੨

ਬਿਸ੍ਰਾਮ—(ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ:) 1. ਇਸਥਿਤ ਹਨ, ਵਾਸਾ ਹੈ, ਠਹਿਰਾਉ ਹੈ । ੫.੧, ੩, ੨੫.੩, ੨੫੯.੧

2. ਟਿਕਣਾ, ਇਸਥਿਤ ਹੋਣਾ । ੧੩੯.੨, ੨੬੬.੪

3. ਚੈਨ, ਸ਼ਾਂਤੀ । ੪੨੮.੨

ਬਿਸੁ—ਵਿਸ਼ਵ, ਸੰਸਾਰ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸੁ' । ੬੦੨.੪, ੬੪੭.੧

ਵਿਸੁਨਾਥ—(ਸੰ. ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ:) ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਸਵਾਮੀ, ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੬੭੧.੨

ਬਿਸ੍ਵਾਸ—1. ਭਰੋਸਾ, ਯਕੀਨ, ਸਿਦਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਵਾਸ' । ੨੬.੪, ੪੨.੪[3], ੬੨.੪, ੮੬.੪, ੬੨.੩, ੧੧੨.੧, ੧੨੫.੨, ੨੫੧.੪, ੨੭੬.੪, ੨੮੧.੪, ੨੮੪.੨, ੨੬੦.੪, ੨੬੧.੨, ੨੬੪.੪, ੩੨੨.੩, ੫੨੬.੪, ੬੨੫.੧

2. ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਭੰਡ ਦੇਣਾ । ੫੨੧.੨, ੫੭੨.੩

ਬਿਸ੍ਵਾਸੀ—ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਯਕੀਨ ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਵਾਸ' । ੩੨੮.੪, ੩੩੩.੩

ਬਿਸ੍ਵਾਸੁ—ਯਕੀਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਵਾਸ' । ੫੧੬.੩

ਬਿਸ੍ਵਾਸੇ—ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਭਰੋਸਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਸਵਾਸ' । ੧੬੬.੪

ਬਿਸ੍ਵਾਬੀਸ—ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ, ਬਤ-ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸਹੀ (ਮੁਹਾਵਰਾ) । ੩੩੧.੩

ਬਿਹਸ—(ਸੰ. ਵਿਹ੍ਵਸਨਮ੍, ਵਿਹ੍ਵਾਸ:) ਹੱਸਣਾ, ਰੋਣ ਤੋਂ ਉਲਟ । ੪੦੬.੨

ਬਿਹਸਤ-ਬਿਹਸਾਇਕੈ—ਹੱਸਦੇ-ਹਸਾਉਂਦੇ, ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਹਸ' । ੩੭੮.੧

ਬਿਹਸਾਵਈ—ਖਿੜਾਉਂਦਾ ਭਾਵ ਮਹਿਕਾਉਂਦਾ, ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਦਾ (ਜਗਤ ਨੂੰ), ਦੇਖੋ 'ਬਿਹਸ' । ੫੪੬.੩

ਬਿਹਸਿ—ਹੱਸਕੇ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਹਸ' । ੧੩੭.੨

ਬਿਹੰਗ)— (ਸੰ. ਵਿਹੰਗ:) ੧. (ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਰੂਪੀ) ਪੰਛੀ । ੧੮੪.੪/—

ਬਿਹੰਗਮ) 2. ਪੰਛੀ, ਪਰਿੰਦਾ ਉਡਣ ਵਾਲਾ ਪਰਾਂ ਵਾਲਾ ਜਨੌਰ । ੪੨੪.੨/੬੬੧.੨

ਬਿਹਬਲ—(ਸੰ. ਵਿਹ੍ਵਲ) ਵਿਆਕੁਲ, ਬੇਕਰਾਰ, ਬੇਚੈਨ । ੨੦੩.੪

ਬਿਹਾਇ)— 1. ਵਿਹਾਉਣਾ, ਬਤੀਤ ਹੋਣਾ, ਗੁਜ਼ਰਨਾ । ੨੧੯.੪, ੨੩੪.੪, ੪੯੫.੪/

ਬਿਹਾਤ) ੨੪੧.੧, ੫੨੦ ੨, ੫੮੯.੨, ੬੫੯.੨, ੬੬੦.੩

2. ਬਤੀਤ ਹੋਵੇ, ਗੁਜ਼ਰੇ । ੬੫੪.੨/—

3. ਬਤੀਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੀ ਹੈ । ੬੬੭.੩/—

4. ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ (ਭਾਵ) । —/੩੧੦.੧, ੩੫੦.੨

ਬਿਹਾਨਿਓ—ਬਤੀਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ । ੪੨੦ ੪

ਬਿਹਾਨੀਐ—ਬਤੀਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤੀ । ੫੦੬.੪

ਬਿਹਾਜ—ਬਤੀਤ ਹੋਣੀ, ਗੁਜ਼ਰਨੀ, ਵਿਹਾਉਣੀ । ੫੭੮.੪

ਬਿਹਾਰੈ—ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ, ਵਪਾਰ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ । ੬੭੫.੪

ਬਿਹਾਵੈ—1. ਬੀਤਦੀ ਹੈ, ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ । ੫੬੪.੧

2. ਬੀਤੇਗੀ, ਗੁਜ਼ਰੇਗੀ । ੬੬੦.੪

ਬਿਹੂੰਨ)—(ਸੰ. ਵਿਹੀਨ) ਬਿਨਾ, ਰਹਿਤ, ਵਿਹੂਣ । ੫੧੬.੩, ੫੩੩.੧, ੨, ੩, ੫੩੭.੨,

ਬਿਹੂਨ) ੫੫੧.੧/੧੬੮.੨, ੧੬੬.੩, ੨੦੨.੩, ੨੬੪.੨, ੪੧੫.੨, ੪੭੧.੧, ੬੩੫.੩

ਬਿਕਟ—(ਸੰ. ਵਿਕਟ) 1. ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਅਤਿਅੰਤ । ੫੬੫.੩

2. ਬਹੁਤ ਔਖੀ, ਅਤਿਅੰਤ ਮੁਸ਼ਕਲ । ੫੭੧.੨

ਬਿਕਾਨੇ—(ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰਯ:) ਵਿਕਰੀ, ਸੌਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਵਿਕਣਾ । ੫੫੨.੪

ਬਿਕਾਰ—(ਸੰ. ਵਿਕਾਰ:) 1. ਪਰਿਵਰਤਨ ਭਾਵ ਖਰਾਬੀ । ੧੨੧.੨

2. ਵਿਕਾਰ, ਬੁਰਾਈ, ਉਲਟ । ੧੬੨.੧, ੧੬੩.੩, ੧੭੪.੪, ੧੭੫.੧, ੧੭੭.੪, ੨੩੮.੩, ੩੨੯.੪, ੩੫੫.੨, ੩੮੩.੩, ੩੮੫.੪

3. ਔਗੁਣ, ਦੋਸ਼ । ੩੭੮.੧, ੫੦੬.੪, ੫੧੨.੪

4. ਰੋਗ, ਬੀਮਾਰੀਆਂ । ੪੬੯.੧, ੫੧੭.੧

5. ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ । ੪੮੭.੩

ਬਿਕਾਰਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਕ ਰ' (2) । ੨੫੮.੨

ਬਿਕਾਰੀ—1. ਵਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੀ, ਵਿਕਾਰੀ, ਬੁਰਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੀ, ਵਿਗਾੜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੀ । ੧੬੩.੧, ੨੬੦.੩, ੨੯੭.੪, ੩੩੪.੪, ੩੮੩.੩, ੩੯੧.੩ ੪੯੩.੪, ੫੨੮.੩

2. ਵਿਕਾਰੀ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਤ । ੪੮੭.੩

ਬਿਕਾਰੀਐ—ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਵਿਕਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੧੦੬.੨

ਬਿਕਾਰੁ—1. ਵਿਕਾਰ, ਬੁਰਾਈ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਕਾਰ' (2) । ੧੫੪.੧

2. ਵਿਗਾੜ, ਦੋਸ਼, ਦੇਖੋ 'ਬਿਕਾਰ' । ੫੫੭.੩

ਬਿਕਾਵੈ—ਵੇਚੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਫਰੋਖਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । ੪੫੪.੩

ਬਿਖ—(ਸੰ. ਵਿਖਸ੍) ਜ਼ਹਿਰ, ਵਿਸ਼, ਵਿਹੁ । ੧੦੪.੩, ੩੮੫.੩, ੫੫੭.੩

ਬਿਖਧਰ (ਸੰ. ਵਿਖਧਰ:) ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਸੱਪ, ਰੀਂਗਣ ਵਾਲਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਜਾਨਵਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਰਪ' । ੨੦੨.੪

ਬਿਖਮ)— (ਸੰ. ਵਿਖਸ) 1. ਦੁਖਦਾਈ, ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੀ/ਵਾਲੇ । ੧੭੫.੩,

ਬਿਖਮੁ) ੨੧੦.੨, ੨੨੩.੩, ੨੫੬.੧, ੨੫੮.੧, ੩੯੧.੨/—

2. ਭਿਅੰਕਰ, ਭਿਆਨਕ । ੨੦੨.੪, ੨੩੬.੨, ੪੭੧.੧/੫੭੪.੩

3. ਕਠਿਨ, ਔਖਿਆਈ ਵਾਲੀ ਅਥਵਾ ਵਿੰਗੀ ਟੇਢੀ । ੨੩੧.੩/—

4. ਔਖੀ, ਔਖੇ, ਉਲਝਣਾ ਭਰਪੂਰ । ੨੩੨.੩, ੫੫੮.੪/—

ਬਿਖਮੈ—ਕੁੜੱਤਣ, ਕੌੜਾਪਣ । ੪੭੮.੧

ਬਿਖਯਾ)— 1. ਜ਼ਹਿਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਖ' । ੫੭੪ ੩/੨੨੩.੩/੩੯੧.੩, ੪੦੭.੩

ਬਿਖਿ) 2. —/—/ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ, ਵਿਸ਼ੈਲਾ । ੬੩੮.੨

ਬਿਖਿਆ)

ਬਿਖਿਆਦੀ—ਵਿਸ਼ੇ-ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਤ । ੫੨੧.੪

ਬਿਖਿਆਧਰ—ਬਿਖਿਆ ਧਾਰੀ, ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਸਪ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਖਧਰ' । ੨੨੩.੩, ੨੩੧.੩

ਬਿਖੁ—ਜ਼ਹਿਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਖ' । ੬੦.੪, ੧੦੭.੩, ੧੨੭.੧, ੧੬੨.੧, ੨, ੧੭੪.੩, ੨੦੧ ੪, ੨੨੧.੧, ੨੨੪ ੩, ੨੩੬.੨, ੨੯੬.੧. ੩੧੬.੪, ੩੨੬.੩, ੪੪੫.੨, ੫੦੬.੧

ਬਿਖੈ—ਵਿਚ, ਅੰਦਰ, ਵਿਖੇ । ੩੨.੧, ੪੦.੨, ੪੨.੧[3], ੨[3], ੪, ੪੬.੪, ੬੬.੨, ੭੫.੧, ੧੧੫.੧, ੧੧੬.੩, ੧੪੩.੧, ੧੫੪.੧. ੨, ੩, ੧੬੧.੧, ੧੬੬.੧, ੧੬੭.੩, ੧੭੨.੧, ੧੭੭.੨, ੧੭੬.੪, ੧੮੪.੨, ੧੮੮.੩, ੪, ੧੮੬.੩, ੧੬੭.੧, ੨੨੩.੨, ੨੨੬.੪, ੨੩੪.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੪੦.੧, ੨੪੧.੧, ੩, ੨੫੭.੨, ੨੬੮ ੧, ੨, ੨੭੭.੪, ੨੮੭.੪, ੨੬੧.੨, ੩੦੨.੪, ੩੦੫.੨, ੩੦੭.੧, ੩੪੬.੧, ੩੫੧.੩, ੩੬੧.੨,

ੜ੬੫.੧, ੜ੬੬.੧, ੨, ੜ੬੭.੨, ੜ੭੬.੨, ੜ੭੮ ੩, ੜ੮੦.੧, ੜ੮੨.੨, ੜ੮੩.੪, ੜ੮੫ ੧, ੜ੯੨.੨, ੜ੯੫.੧, ੪੧੭.੨, ੪੧੮.੨, ੪੩੦.੨, ੪੫੫.੧, ੪੬੩.੩, ੪੬੫ ੩, ੪੭੮.੧ ੪੭੯.੩, ੫੦੧.੨, ੩, ੫੧੯.੩, ੫੩੦.੧, ੫੩੧.੩ ੫੩੪.੨, ੫੪੬.੧, ੩, ੪, ੫੫੦.੨, ੫੫੮.੪, ੫੬੨.੧, ੫੬੪.੪, ੫੬੯.੨, ੫੭੭.੨, ੫੮੩.੨ ੫੮੪.੨, ੫੮੬.੪, ੫੯੫.੧, ੬੦੬.੧, ੬੦੮.੨, ੬੧੬.੪, ੬੧੭.੧, ੬੨੯.੪, ੬੩੦.੨, ੩, ੬੩੧.੨, ੬੩੨.੧, ੬੩੯.੩, ੬੪੩.੨, ੬੪੯.੧, ੬੬੧.੩, ੬੬੮.੧

2. ਵਿਚੋਂ', ਅੰਦਰੋਂ'। ੧੦੯ ੧, ੩੦੫.੩, ੪੦੭.੩, ੪੨੨.੧

3. ਬਿਖ, ਜ਼ਹਿਰ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਖ'। ੩੭੫.੧, ੫੫੭.੩

ਬਿਖੈਧਰ—ਸੱਪ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਖਧਰ'। ੨੦੧.੪

ਬਿਖ੍ਯਾਤਾ—(ਸੰ. ਵਿਖ੍ਯਾਤ) ਉੱਘੇ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਮਸ਼ਹੂਰ। ੧੦੦.੨

ਬਿਗਸਤ)— ਵਿਗਸਦਾ ਹੈ, ਆਨੰਦਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ/ਵਿਗਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਨੰਦਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ
ਬਿਗਸਾਤ) ਹਨ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ੩੯੪.੪/੪੧੪.੧, ੫੫੯.੧, ੬੦੪.੩, ੬੧੭.੨, ੬੨੯.੨

ਬਿਗੰਧ—ਬਦਬੂਦਾਰ, ਦੁਰਗੰਧਿਤ, ਭੈੜੀ ਗੰਧ ਵਾਲੀ। ੮੮.੧, ੪੯੧.੧

ਬਿਗਾਸ—ਵਿਗਸਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਗਟਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀ ਹੈ। ੬੦੩.੩

ਬਿਗਾਰੀ—ਬਿਗਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਬੰਧੂਆ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਮਾਲਕ ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੫੨੦.੨

ਬਿਗ੍ਰਹ)— (ਸੰ. ਵਿਗ੍ਰਹ) ਝਗੜਾ, ਲੜਾਈ। ੧੭੬.੪/੩੮੩.੧
ਬਿਗ੍ਰਹੁ)

ਬਿਚਰਤ—(ਸੰ. ਵਿਚਰਣ) 1. ਵਿਚਰਦੇ, ਘੁੰਮਦੇ-ਫਿਰਦੇ। ੨੯੮.੪

2. ਵਿਚਰੇ, ਘੁੰਮੇ-ਫਿਰੇ, ਗਮਨ ਕਰੇ। ੫੮੨.੪

ਬਿਚਾਰ—(ਸੰ. ਵਿਚਾਰ) 1. ਭਾਵਨਾ, ਖ਼ਿਆਲ, ਮਨ ਵਿਚ ਉਠਣ ਵਾਲਾ ਫੁਰਨਾ। ੩੫੩.੩

2. ਵਿਚਾਰਕੇ, ਸੋਚਕੇ, ਸਮਝਕੇ। ੬੩੦.੪

ਬਿਚਾਰਹੀ—(ਸੰ. ਵਿਚਾਰਣ) ਵਿਚਾਰਦਾ/ਸੋਚਦਾ/ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੬੧੧.੧

ਬਿਚਾਰਿ—ਵਿਚਾਰਕੇ, ਸੋਚਕੇ, ਸਮਝਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਚਾਰ' (2)। ੫੪.੧

ਬਿਚਾਰਿਓ—ਵਿਚਾਰਦਾ, ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਚਾਰਹੀ'। ੩੭੯.੪

ਬਿਚਾਰੀ—1. ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਘੋਖਿਆ, ਸੋਚਿਆ, ਪਰਖਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਚਾਰ' (2)। ੩੦.੨

2. ਵਿਚਾਰਵਾਨ, ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਚਾਰ' (2)। ੫੨੮.੨

ਬਿਚਾਰੁ—ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਘੋਖਦਿਆਂ, ਖੋਜ-ਪਰਖ ਕਰਦਿਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਚਾਰਹੀ'। ੫੫੪.੧

ਬਿਚਾਰੈ—ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ/ਕਰਦਾ, ਸੋਚਦੀ/ਸੋਚਦਾ, ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੀ/ਦਿੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਚਾਰਹੀ'। ੩੫੩.੩, ੪੦੮.੪

ਬਿਛਰਤ)— (ਸੰ. ਵਿਚ੍ਛੇਦ) ਵਿਛੜ ਕੇ, ਵਿਛੜਿਆ, ਜੁਦਾ ਹੋਇਆ। ੧੪ ੩, ੨੬੬.੧/
ਬਿਛਰੈ) ੫੮੨.੧

ਬਿਛਾਈ—(ਸੰ. ਵਿਸ੍ਤੀਰ੍ਣ) (ਸੇਜ ਤੇ ਬਿਸਤਰ) ਆਦਿ ਸਜਾਇਆ, (ਸੇਜ) ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ੬੫੮.੧

ਬਿਛੁਰ—ਵਿਛੜ ਕੇ, ਜੁਦਾ ਹੋਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਛਰਤ'। ੪੪੧.੧, ੬੪੨.੨

ਬਿਛੁਰਤ)— 1. ਵਿਛੜਦੇ ਹਨ/ਵਿਛੜਦੀ ਹੈ/ਵਿਛੜੇਦਾ ਹੈ/ਅਲਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ/ਅਲਗ
ਬਿਛੁਰਤਿ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ/ਅਲਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਛਰਤ'। ੧੯੬.੩, ੫੦੨.੩,
ਬਿਛੁਰਿ) ੫੫੦.੪/—/—

2. ਵਿਛੜਦੀ ਹੋਈ, ਜੁਦਾ ਹੋ ਰਹੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਛਰਤ'। ੩੧੮.੩/—/—

3. ਵਿਛੜਕੇ, ਜੁਦਾ ਹੋ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਛਰਤ'। ੫੧੪.੩, ੫੫੦.੨, ੬੧੫.੪, ੬੬੬.੩/੫੧੪.੪/੩੨੦.੩

ਬਿਛੁਰੈ—ਵਿਛੜ ਜਾਂਦਾ, ਜੁਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਛਰਤ'। ੩੦੦.੩

ਬਿਛੋਹ—(ਸੰ. ਵਿਚ੍ਛੇਦ) ਵਿਛੋੜਾ, ਜੁਦ ਈ, ਵਿਯੋਗ। ੧੪.੧, ੪੬੩.੨, ੫੭੨.੪, ੫੭੫.੪

ਬਿੰਜਨ—(ਸੰ. ਅਞ੍ਜਨਮ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਵਿੰਜਣ) ਪਕਵਾਨ, ਵਿਅੰਜਨ, ਭੋਜਨ। ੧੨੨.੨, ੧੫੮.੩, ੫੬੬.੩, ੬੦੦.੩, ੬੧੫.੧, ੬੩੭.੧

ਬਿੰਜਨਾਦ)— ਬਿੰਜਨ ਆਦਿਕ, ਪਕਵਾਨ ਆਦਿਤ, ਦੇਖੋ 'ਬਿੰਜਨ'। ੧੨੩.੩, ੧੩੧.੧/
ਬਿੰਜਨਾਦਿ) ੧੩.੧, ੬੪.੨, ੧੪੮.੨, ੧੮੫.੩, ੩੭੫.੩, ੫੫੬.੨

ਬਿਟੁ—(ਸੰ. ਵਿਟ) ਲੁੱਚਾ, ਵਿਭਚਾਰੀ, ਪਰ ਇਸਤਰੀ-ਗਾਮੀ। ੫੨੪.੩

ਬਿਡਾਰੁ—(ਸੰ. ਵਿਦਾਰ) 1. ਮੋੜਦਾ, ਵਾਪਸ ਭੇਜਦਾ (ਭਾਵ)। ੪੩੪.੧

2. ਤਿਆਗ ਕੇ, ਛੱਡ ਕੇ। ੪੩੪.੨

3. ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਪਰ੍ਹੇ ਹਟਾਣਾ। ੫੫੫.੨

ਬਿਡਾਰਹੀ—ਦੂਰ ਕਰਦੇ, ਪਰ੍ਹੇ ਹਟਾਉਂਦੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਡਾਰ' (3)। ੬੧੧.੪

ਬਿਡਾਰਿਓ—(ਸੰ. ਵਿਦਾਰਯਾਮ੍) ਨਸ਼ਟ ਕਰਦਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ। ੩੭੯.੨, ੫੩੬.੩

ਬਿਤ—(ਸੰ. ਵਿਤ੍ਤਮ੍) ਧਨ, ਦੌਲਤ, ਸੰਪਦਾ। ੨੨੦.੩, ੫੬੧.੨

ਬਿਤੀਤ)— (ਸੰ. ਵ੍ਯਤੀਤ) 1. ਗੁਜ਼ਰਦੇ, ਲੰਘਦੇ, ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ੨੪੧.੨/—
ਬਿਤੀਤਿ) 2. ਬਤੀਤ ਹੋਣਾ, ਗੁਜ਼ਰਨਾ, ਲੰਘਣਾ। —/੪੬੮.੪

ਬਿਤੀਤੇ—ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਲੰਘ ਜਾਵੇ, ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਵੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਤੀਤ'। ੪੪੦.੩

ਬਿਥਾਰ)--- (ਸੰ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ) 1. ਵਿਸਥਾਰ, ਫੈਲਾਉ, ਖਿਲਾਰ, ਪਸਾਰ। ੩੭.੧,
ਬਿਥਾਰੀ) ੩੮.੧, ੫੧.੨, ੫੫.੧, ੬੮.੧, ੧੪੨.੩, ੧੫੬.੨, ੧੭੪.੨, ੧੮੦.੪, ੧੬੫.੨, ੨੩੪.੨, ੨੪੧.੩, ੨੭੦.੩, ੪੫੮.੪, ੫੮੬.੧/੬੨੪.੨

2. ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਸਰ ਰਹੀ ਹੈ। ੪੬.੨/—

3. ਫੈਲਣਾ, ਪਸਰਨਾ। ੩੨੫.੧/—

4. ਵਿਸਥਾਰ, ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੩੫੬.੨/—

5. —/ ਫੈਲ ਜਾਵੇ, ਵਿਸਥਾਰ ਹੋ ਜਾਏ, ਵਧ ਜਾਏ। ੬੫੪.੧

ਬਿਥਾਰੇ - (ਸੰ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ) ਫੈਲਾਏ ਹਨ, ਭਾਵ ਵਿਸਥਾਰ ਹੁੰਇਆ ਹੈ। ੬੭੧.੩

ਬਿੰਦ—(ਸੰ. ਵਿਦ੍) ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪੬੪.੪

ਬਿਦਮਾਨ—(ਸੰ. ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ) ਮੌਜੂਦ, ਇਸਥਿਤ। ੫੬੧.੨

ਬਿਦਯਮਾਨ—(ਸੰ. ਵਿਦ੍ਯਮਾਨਤਾ) 1. ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ, ਉਪਸਥਿਤੀ ਵਿਚ, ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ। ੫੬੬.੨

2. ਪ੍ਰਤੱਖ, ਸਨਮੁਖ (ਭਾਵ)। ੬੭੦.੨

ਬਿਦਰ—ਬਿਦਰ ਜੀ, ਰਾਜਾ ਵਚਿੱਤਰ ਬੀਰਜ ਦੀ ਟਹਿਲਣ ਸੁਦੇਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ੀ ਬਿਆਸ ਜੀ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੋਗ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਦਾਸੀ-ਸੁਤ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਧਰਮਨੀਤੀ ਅਤੇ ਅਰਥ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਨਿਪੁੰਨ

ਸਨ । ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਇਹ ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਲੋਂ ਲੜੇ ਸਨ । ਯੁੱਧ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਕਈ ਚਿਰ ਤਕ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ । ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪਰਮ ਭਗਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕ 'ਵਿਦੁਰ ਨੀਤੀ' ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਸਨ । ੬੩੨.੪

ਬਿਦਿਆ—(ਸੰ. ਵਿਦ੍ਯਾ) ਪੜ੍ਹਾਈ, ਇਲਮ, ਗਿਆਨ । ੨੦੭.੩, ੪੧੫.੩², ੪੭੫.੩

ਬਿਦਿਆਮਾਨ)— ਵਿਦਿਆਵਾਨ, ਸਿਆਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਦਿਆ' । ੪੫੨.੨/੭੭੮.੩

ਬਿਦਿਆਵੰਤ)

ਬਿਦਿਮਾਨ—ਪ੍ਰਤੱਖ, ਸਨਮੁੱਖ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਦਿਯਮਾਨ' (2) । ੨੧੧.੨, ੫੧੧.੪

ਬਿਦਿਮਾਨਿ—ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਜਿਉਂਦਿਆ ਜੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਦਯਮਾਨ' (1) । ੩੫੦.੪

ਬਿਦੇਸ)— (ਸੰ. ਵਿਦੇਸ਼) ਪਰਦੇਸ਼, ਵਿਦੇਸ਼, ਦੂਸਰਾ ਦੇਸ਼, ਗੈਰ ਮੁਲਕ । ੧੮੬.੧,

ਬਿਦੇਸਿ) ੨੧੦.੧, ੫੧੫.੧, ੫੨੦.੪, ੬੪੨.੨, ੬੬੭.੪/੭੯.੩, ੧੧੮.੨

ਬਿਦੇਹ—(ਸੰ. ਵਿਦੇਹ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਨ ਰਹੇ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਭੁਲ ਜਾਣਾ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਕ੍ਰਿਰਿਆ ਕਰਮ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਰਹਿਣਾ ਭਾਵ ਬਾਹਰੀ ਸਰੀਰਿਕ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰਹਿਣਾ । ੩੩.੩, ੬੫੪, ੮੬.੨, ੯੦.੧, ੧੧੫ ੧, ੧੧੬.੪, ੨੫੩.੪, ੨੬੦.੧, ੨੬੨.੪, ੨੬੩.੪. ੨੭੨.੪, ੪੨੭.੪, ੪੨੬.੩, ੬੧੬.੪

ਬਿਧ—(ਸੰ. ਵਿਧ) ਪ੍ਰਕਾਰ, ਭਾਂਤ, ਕਿਸਮ । ੫੬੪.੩

ਬਿਧਾਨ—(ਸੰ. ਵਿਧਾਨ) 1. ਢੰਗ, ਤਰੀਕਾ, ਵਿਧੀ । ੧੭੨.੩, ੨੩੬.੩, ੨੬੮.੨

2. ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ । ੧੭੬.੧, ੬੫੮.੩

3. ਰੀਤ, ਪਰੰਪਰਾ । ੨੬੮.੩

ਬਿਧਾਨੀ—(ਸੰ. ਵਿਧਾਨ) ਵਿਧਾਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਸੂਝ ਵਾਲਾ । ੧੬੫.੧

ਬਿਧਾਨੀਐ—1. (ਬਿਧ+ਆਨੀਐ) ਹੋਰ ਹੀ ਵਿਧੀ ਦਾ, ਹੋਰ ਹੀ ਢੰਗ ਦਾ ਭਾਵ ਬੇਤਰਤੀਬਾ ਜਿਹਾ, ਕੁਢੰਗਾ ਜਿਹਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਧਾਨ' (1) । ੨੬੪.੩

2. ਮਰਿਯਾਦਾ, ਰੀਤੀ, ਦੇਖੋ ਬਿਧਾਨ (3) । ੩੦੫.੪, ੪੬੫.੩

ਬਿਧਿ—(ਸੰ. ਵਿਧਿ) 1. ਰੀਤੀ, ਪਰੰਪਰਾ, ਮਰਿਯਾਦਾ । ੨੬.੨, ੧੧੪.੨, ੨੧੧.੨

2. ਢੰਗ, ਅਨੁਸਾਰ, ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ । ੪੭.੪, ੪੩੨.੧, ੪੯੩.੪

3. ਭਾਂਤ, ਕਿਸਮ, ਪ੍ਰਕਾਰ । ੪੯.੨, ੩੪੨.੪

4. ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ ਭਾਵ ਗਿਆਨ, ਵਿਚਾਰ । ੪੩੮.੩

5. ਵਿਧੀ, ਢੰਗ, ਤਰੀਕਾ । ੪੭੪.੧, ੫੩੦.੨

ਬਿਨ—(ਸੰ. ਵਿਨਾ) ਬਿਨਾਂ, ਬਗੈਰ, ਬਾਝੋਂ । ੪੯੬.੩, ੫੭੦.੧, ੫੭੪.੧, ੨, ੩, ੪², ੬੨੪.੨, ੬੪੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੪੪.੪, ੬੪੫.੧, ੨, ੪, ੬੪੧.੧, ੬੫੭.੪

ਬਿਨਸਾਨੇ—(ਸੰ. ਵਿਨਾਸ਼:) ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨੬.੨

ਬਿਨਤੀ –(ਸੰ. ਵਿਨਤਿ:) ਬੇਨਤੀ, ਬਿਨੈ, ਅਰਜ਼ੋਈ । ੬੨੦.੩

ਬਿਨਾ—ਬਗੈਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਨ' । ੬੩੧.੪

ਬਿਨਾਸ—(ਸੰ. ਵਿਨਾਸ਼:) 1. ਮੌਤ, ਮਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਜੀਵਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੧੫੫.੪, ੧੬੨.੨, ੧੭੪.੩, ੩੩੬.੧, ੫੨੬.੨

2. ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਮਿਟ ਜਾਣਾ । ੧੮੬.੨, ੩੪੬.੨, ੩੬੪.੪, ੪੩੭.੧, ੬੨੫.੩

ਬਿਨਾਸੀ—ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ਵਾਨ, ਭਾਵ ਜੋ ਮੌਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਨਾਸ' (1)। ੧੮੨.੨

ਬਿਨਾਸੁ—ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਨਾਸ' (2)। ੧੬੩.੨

ਬਿਨੁ (ਸੰ. ਵਿਨਾ) 1. ਹੀਣੀ, ਸਖਣੀ/ਹੀਣੇ, ਸਖਣੇ/ਹੀਣਾ, ਸਖਣਾ। ੬੫.੧, ੧੯੯.੩, ੪੧੫.੪, ੪੯੪.੪, ੫੨੨.੧

2. ਬਿਨਾਂ, ਬਗ਼ੈਰ। ੧੯੮.੨, ੨੧੫.੧[3], ੨[3], ੩[3], ੪[3], ੨੪੧.੪, ੨੮੭.੩, ੩੦੫.੨, ੩੧੭.੩, ੪੪੬.੧, ੪੪੯.੨, ੪, ੪੫੧.੨, ੪੫੩.੪, ੪੬੦.੪, ੪੬੩.੩, ੪੭੧.੨, ੩, ੪੭੩.੪, ੪੭੪.੪, ੪੭੫.੪, ੪੭੬.੪, ੫੦੨.੧, ੫੧੪.੧, ੨, ੪, ੫੧੬.੧[3], ੨[3], ੩, ੪[3], ੫੩੩.੧, ੨. ੩, ੪[3], ੫੩੭.੧[3], ੨, ੩[3], ੪[3], ੫੩੮.੧[3], ੨[3], ੩[3], ੪, ੫੫੩.੪

ਬਿਨੋਦ—(ਸੰ. ਵਿਨੋਦ) 1. ਆਨੰਦ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਖ਼ੁਸ਼ੀ (ਅਧਿਆਤਮਕ)। ੧੫.੧, ੨੦.੪, ੩੩.੪, ੬੪.੪, ੭੭.੨, ੮੦.੪, ੮੫.੪, ੮੬.੧, ੯੬.੪, ੧੬੯.੪, ੧੭੨.੪, ੨੫੭.੪, ੩੦੫.੪, ੩੯੨.੪, ੪੦੭.੪, ੬੨੦.੧

2. ਹਾਸਾ-ਖੇਡਾ, ਮੌਜ-ਮੇਲਾ। ੩੫੦.੨

ਬਿਪਤ)— (ਸੰ. ਵਿਪਤ੍ਤਿ) ਸੰਕਟ, ਮੁਸੀਬਤ, ਬਿਪਤਾ। ੪੦੯.੨/੯੦.੨

ਬਿਪਤਿ)

ਬਿਪਰੀਤ)— (ਸੰ. ਵਿਪਰੀਤ) ਉਲਟੀ ਰੀਤ, ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਗੱਲ। ੩੧੮.੧/੨੯੭.੩

ਬਿਪਰੀਤਿ)

ਬਿਪੂ—(ਸੰ. ਵਿਪ੍ਰ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਭਾਵ ਬੁਧੀਮਾਨ ਪੁਰਸ਼। ੫੨੧.੨

ਬਿਪ੍ਰੀਤਿ—ਪ੍ਰੇਮਹੀਣਤਾ, ਘ੍ਰਿਣਾ ਅਥਵਾ ਵੈਰ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਪਰੀਤ'। ੪੫੨.੩

ਬਿਬਚਾਰ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਭਿਚਾਰ:) ਕੁਕਰਮ, ਬਦਚਲਣੀ, ਪਰਾਏ ਪੁਰਖ ਅਥਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸੰਗ। ੩੮੪.੨, ੪੮੨.੪

ਬਿਬਧ—(ਸੰ. ਵਿਵਿਧ) ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ। ੫੮੬.੧

ਬਿਬਿਚਾਰ—1. ਬਦਚਲਣੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਬਚਾਰ'। ੧੬੪.੨, ੨੪੦.੨, ੪੯੦.੧, ੫੨੨.੧

2. ਬਿਭਚਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਖਚਾਰ'। ੪੩੯.੩

ਬਿਬਿਧ)— ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ/ਦੀ/ਦਾ/ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਬਧ'।

ਬਿਬਿਧਾਨੀਐ) ੧੦੦.੨, ੩੯੪.੨, ੬੦੪ ੧, ੬੪੬.੨/੧੨੩.੩/੩੭.੧, ੪੯.੧,੪,

ਬਿਬਿਧਿ) ੫੧.੨ ੭੪.੩, ੧੧੨.੩, ੧੬੫.੧, ੧੯੮.੨, ੩੬੬.੧, ੩੭੦.੪, ੩੭੩ ੩, ੩੭੫.੩, ੩੮੫.੧, ੩੯੧.੧, ੩੯੬.੨, ੪੧੫.੧, ੪੧੬.੩, ੪੧੭.੩, ੪੩੦.੩, ੪੫੯.੩, ੪੬੬.੧, ੪੮੩.੩

ਬਿਬੂਰ—(ਸੰ. ਕਰ੍ਕੂਲ > ਪ੍ਰਾ. ਕਰ੍ਕੂਲ) ਬਬੂਲ, ਕਿਕਰ ਦਾ ਦਰਖ਼ਤ, ਇਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਦਰਖਤ। ੫੧੨.੨

ਬਿਬੇਕ—(ਸੰ. ਵਿਵੇਕ) 1. ਵਿਚਾਰ, ਅਥਵਾ ਗਿਆਨ। ੧.੨, ੪, ੭.੧, ੩, ੮, ੧੩.੩, ੩੪.੪, ੪੩.੨, ੫੧.੩, ੬੩.੪, ੬੯.੨, ੧੧੦.੪, ੧੧੬.੨, ੧੪੧.੩, ੧੬੦.੩, ੨੦੦.੧, ੨੦੧.੩, ੨੦੨.੩, ੪, ੨੧੧.੩, ੨੧੪.੪, ੨੧੫.੪, ੨੨੬.੨, ੨੪੪.੨, ੨੫੨.੪, ੨੫੪.੧, ੨੭੦.੩, ੨੭੭.੨, ੨੮੮.੧, ੨੮੦.੩, ੩੦੧.੪, ੩੨੨.੨,

੪੨੭.੨, ੩੪੨.੪, ੪੫੬ ੪, ੩੭੮ ੪, ੪੨੭.੩, ੪੫੮ ੩, ੪੭੪.੩, ੬੧੪.੪

ਬਿਬੇਕਹਿ—ਬਿਬੇਕ ਨੂੰ, ਗਿਆਨ ਨੂੰ, ਜਾਣਕਾਰੀ, ਨੂੰ । ੩੬੯.੩

ਬਿਬੇਕੀ—(ਸੰ. ਵਿਵੇਕਿਨ੍) ਵਿਚਾਰਵਾਨ, ਗਿਆਨਵਾਨ, ਗਿਆਨੀ । ੨੫.੨, ੧੦੭.੩, ੧੧੩.੪, ੧੧੪.੪, ੧੩੩.੨, ੧੫੯ ੪, ੨੦੦.੪, ੩੨੮.੩, ੫੬੭.੪, ੬੭੫.੪

ਬਿਬੇਕੀਜਨ—ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੁਰਸ, ਵੀਚਾਰਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਬੇਕੀ' । ੧੬੫.੨

ਬਿਬੇਕੁ—ਗਿਆਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਬੇਕ' । ੧੦੮.੨

ਬਿਚਚਾਰ – ਪਰਪੁਰਖ ਰਮਣ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਬਚਾਰ' । ੬੪੧.੧

ਬਿਭਰਮ—(ਸੰ. ਵਿਭ੍ਰਮ) ਵਿਆਕੁਲ, ਪਰੇਸ਼ਾਨ, ਉਤਾਵਲੇ । ੩੬੫.੪

ਬਿਭੈ—(ਸੰ. ਵਿਭੱਵ) ਵਿਭੂਤੀਆਂ, ਧਨ-ਦੌਲਤ, ਸੰਪਤੀ ਆਦਿ । ੬੧੨.੩

ਬਿਮਲ—(ਸੰ. ਵਿਮਲ) 1. ਨਿਰਮਲ, ਸਵੱਛ, ਮਲ ਰਹਿਤ (ਜਲ ਆਦਿ ਲਈ) । ੨੮.੪, ੯੭.੩, ੧੧੦.੧, ੨੫੭.੨, ੨੭੧.੨, ੩੬੨.੩ ੪੧੦.੩

2. ਨਿਰਮਲ, ਵਿਵੇਕਮਈ, ਉਜਵਲ (ਬੁਧੀ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਆਦਿ ਲਈ) । ੬੨.੧, ੧੮੦.੪ ੪੨੭.੩, ੫੬੦.੧

ਬਿਮੁਖ—(ਸੰ. ਵਿਮੁਖ) 1. ਬੇਮੁਖ, ਜਿਸਦਾ ਮੁਖ ਉਲਟੇ ਪਾਸੇ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੧੪.੨, ੨੦੭.੪, ੩੦੦.੪, ੪੧੯.੪ ੪੨੦.੪

2. ਹਟ ਜਾਂਦਾ, ਟਲ ਜਾਂਦਾ (ਭਾਵ) । ੩੬੪.੧

ਬਿਮੋਹ ੪—(ਸੰ. ਵਿਮੁग्ध) 1. ਵਿਮੁਗਧ ਭਾਵ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਮਗਨ । ੩੦੨.੧

2. ਭਲੀਨ, ਖੁਭਿਆ ਹੋਇਆ । ੫੫੭ ੪

ਬਿਮੋਹੀਐ—(ਸੰ. ਵਿਮੋਹਨ) ਮੋਹਿਤ ਕਰੀਏ, ਮੁਗਧ ਹੋਈਏ । ੬੦੨.੧

ਬਿਮੋਹੇ—ਮੋਹਿਤ, ਵਿਮੁਗਧ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਮੋਹਤ' (1) । ੫੦੭.੨, ੬੩੯.੨, ੬੬੬.੨

ਬਿਯੋਗ—(ਸੰ. ਵਿਯੋਗ) ਵਿਛੋੜਾ, ਜੁਦਾਈ, ਸੰਜੋਗ ਤੋਂ ਉਲਟ । ੫੭੧.੧, ੬੪੨.੨, ੬੪੫ ੩ ੬੬੩.੩, ੬੬੯.੩, ੬੭੦ ੪

ਬਿਰਹ—(ਸੰ. ਵਿਰਹ) ਜੁਦਾਈ, ਵਿਛੋੜਾ, ਵਿਯੋਗ । ੧੪.੧, ੩, ੨੩.੨, ੧੧੩.੩, ੧੮੬.੨, ੨੦੩.੩, ੪, ੨੦੫.੪, ੨੦੭.੧, ੩, ੨੧੦.੧, ੨, ੩, ੪[3], ੩੦੦.੧, ੪੫੦.੩, ੪੮੫.੩, ੫੦੨.੩, ੫੧੩.੨, ੫੫੦.੨, ੫੭੧.੧, ੫੭੩.੨, ੫੭੫.੪, ੬੪੨.੨, ੬੪੫.੩, ੬੬੩.੩, ੬੬੭.੩, ੬੬੮.੧, ੬੬੯.੩, ੬੭੦.੪

ਬਿਰਹਨੀ—(ਸੰ. ਵਿਰਹਿਣੀ) ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਵਿਯੋਗਣੇ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀ ਹੋਈ ਅੰਞਤ । ੧੧੩.੩, ੨੦੭.੧, ੨੧੦.੨, ੪, ੫੧੩.੨, ੫੨੦.੩, ੫੮੭.੩, ੬੪੨.੨, ੬੪੫.੩, ੪, ੬੬੭.੩

ਬਿਰਹਾ)— ਵਿਛੋੜਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਰਹ' । ੨੦੩.੧, ੩, ੪੨੦.੩. ੬੬੦ ੪, ੬੬੭.੩/

ਬਿਰਹੁ) ੨੦੩.੧, ੨

ਬਿਰਖ—(ਸੰ. ਵ੍ਰਿਕ੍ਸ) ਦਰਖਤ, ਰੁੱਖ । ੩੮.੧, ੪੯.੧, ੫੫.੧, ੨, ੧੫੫.੧, ੧੭੪.੨, ੨੨੩.੩, ੩੦੮.੧, ੩੧੧ ੪, ੩੨੬.੧, ੩੭੦ ੪, ੩੯੧.੪, ੪੦੪.੧, ੪੧੫.੧, ੪੫੬.੧, ੫੬੮.੧, ੫੧੨.੨, ੫੩੪.੧, ੫੪੮.੧[3], ੫੮੬.੨[3], ੪੦੮.੧[3], ੬੧੪.੩, ੬੩੫.੨, ੬੩੮.੨, ੬੬੧.੨. ੬੬੨.੩

ਬਿਰਖਹਿ—ਬਿਰਖ ਵੀ, ਦਰਖਤ ਵੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਰਖ' । ੪੨੬ ੨

ਬਿਰਖਨ—ਬਿਰਖਾਂ, ਦਰਖਤਾਂ, ਬਿਰਖ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਰਖ' । ੬੩੧.੨

ਬਿਰਖਾ)— ਦਰਖਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਰਖ' । ੩੬੬ ੧, ੩੭੩.੩/੩੭੬.੨, ੫੩੪.੧
ਬਿਰਖੁ)
ਬਿਰਖੈ—1. ਦਰਖਤ ਨੂੰ, ਰੁੱਖ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਰਖ' । ੪੦੨.੧
2. ਦਰਖਤ, ਰੁੱਖ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਰਖ' । ੪੧੫.੧
ਬਿਰਗੰਧ—(ਸੰ. ਵਿਗਨ੍ਧ) ਬਦਬੂ, ਭੈੜੀ ਗੰਧ, ਦੁਰਗੰਧ । ੧੦੪.੨, ੧੦੭.੩, ੧੫੬.੪
ਬਿਰੰਚ)— (ਸੰ. ਵਿਰञ्च) ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਦੇਵਤਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ ।
ਬਿਰੰਚਿ) ੫੪੩.੧/੫੫੪.੧
ਬਿਰਤ)— (ਸੰ. ਵ੍ਰਤ੍ਤਿ) 1. ਪੇਸ਼ਾ, ਰੰਜ਼ੀ, ਉਪਜੀਵਕਾ, ਕੰਮ-ਧੰਦਾ । ੩੭੦.੨, ੩੮੫.੪, ੪੮੩ ੩/੧੦੭.੪, ੨੩੫.੩
ਬਿਰਤਿ)
2. —/ਬਿਰਤੀ, ਸੁਰਤੀ । ੫੨੯.੩
ਬਿਰਤੀਸੁਰ—(ਸੰ. ਵ੍ਰਤ੍ਤੀਸ਼੍ਵਰ) (ਬਿਰਤੀ + ਈਸ਼ਵਰ) ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਭਾਵ ਪੁਰੋਹਿਤ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ । ੧੦੦.੩
ਬਿਰਥਾ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਥਾ) ਪੀੜਾ, ਦਰਦ । ੫੭੨.੨
ਬਿਰਦ—(ਸੰ. ਵਿਰੁਦ) 1. ਸੱਭਾ ਵਾਲੀ, ਵਡਿਆਈ ਵਾਲੀ । ੧੧੬.੧
2. (ਅ. ਵਿਰਦ) ਨਿਤ ਦਾ ਨੇਮ ਭਾਵ ਨਿਯਮਾਵਲੀ । ੬੦੧.੪
ਬਿਰਦਾਇਓ—ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੫੦੪.੨
ਬਿਰਦੁ—(ਸੰ. ਵਿਰੁਦ) 1. ਧਰਮ, ਭਾਵ ਕਰਤਵ, ਫਰਜ਼ । ੪੨੫.੪
2. ਵਡਿਆਈ, ਕੀਰਤੀ, ਯਸ਼ । ੫੦੩.੪, ੫੦੪.੨
3. (ਅ. ਵਿਰਦ) ਨਿਤ ਦਾ ਕਰਮ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ । ੬੧੧.੨
ਬਿਰਧਿ-ਪਰਮਾਤਾ—ਪੜਨਾਨੀ, ਨਾਨੀ ਦੀ ਮਾਤਾ । ੧੦੦.੨
ਬਿਰਲੇ—(ਸੰ. ਵਿਰਲ) ਟਾਵੀਂ, ਬਹੁਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅੱਧ । ੫੮੬.੩
ਬਿਰਲੋ—ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ, ਕੋਈ ਇਕ-ਅੱਧ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਰਲੇ' । ੬੮.੪, ੧੦੩.੩, ੧੧੪.੪, ੧੧੬.੪, ੪੦੬.੪, ੫੩੦.੪
ਬਿਰਲੋਈ—ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਰਲੋ' । ੧੦੩.੧, ੧੫੭.੩
ਬਿਰਵਾ—(ਸੰ. ਕੀਰ੍ਵ) ਪੌਦਾ, ਰੁੱਖ, ਬੂਟਾ । ੪੨੬.੧
ਬਿਰਾਜਮਾਨ—(ਸੰ. ਵਿਰਾਜਿਤ) ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ, ਸੁਭਾਇਮਾਨ । ੭੪.੧, ੬੧੬.੪
ਬਿਰਾਜੀ—ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ ਅਥਵਾ ਰਾਜ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ । ਡਾ. ਰਾਮੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਰਾਜਾ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ, ਭਾਵ ਪਰਜਾ ਦਾ, ਰਾਜਾ ਤੋਂ ਹੀਣ ਹੋਣਾ ਕੀਤੇ ਹਨ । ੪੦੩.੨
ਬਿਰਾਜੈ—ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਰਾਜਮਾਨ' । ੩੯੪.੨
ਬਿਰਾਨੀ—(ਫ਼ਾ. ਬੇਗ਼ਾਨਹ) ਬਿਗਾਨੀਆਂ, ਓਪਰੀਆਂ । ੬੬੬.੪
ਬਿਰੁਧ—(ਸੰ. ਵਿਰुद्धम्) 1. ਵਿਰੋਧਤਾ, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ । ੩੮੩.੨
2. (ਸੰ. ਵਿਰੁद्ध) ਵਿਰੁਧ, ਖਿਲਾਫ । ੪੯੩.੩
ਬਿਰੋਧ—(ਸੰ. ਵਿਰੋਧ) ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਆਦਿ । ੧੭੬.੪, ੧੭੭.੨, ੩੮੮.੪
ਬਿਲ—(ਸੰ. ਬਿਲम् > ਪ੍ਰਾ. ਬਿਲ) ਖੁੱਡ, ਦੁੱਡ, ਜ਼ਮੀਨ ਯਾ ਦੀਵਾਰ ਵਿਚ ਚੂਹੇ, ਕੀੜੀਆਂ ਆਦਿ ਵਲੋਂ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਲੰਬਾ ਛੇਦ । ੪੧.੨, ੨੨੪.੩, ੨੩੧.੩, ੨੭੪.੨, ੫੪੮ ੨[੨], ੫੫੫.੩
ਬਿਲਈਆ—(ਸੰ. ਬਿਡਾਲ:) ਬਿੱਲੀ, ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਾਨਵਰ । ੨੪੦.੧

ਬਿਲਖ—(ਸੰ. ਵਿਲਕ੍ਸ਼) ਵਿਆਕੁਲ, ਕੁਮਲਾਇਆ ਹੋਇਆ । ੪੦੨.੨, ੫੧੪.੩, ੫੧੮.੧

ਬਿਲਖਾਜੇ—ਵਿਆਕੁਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦੁੱਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਲਖ' । ੬੬੭.੩

ਬਿਲਖਾਵਣੀ—ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਏਗੀ, ਦੁੱਖੀ ਹੋਏਗੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਲਖ' । ੪੧੨.੩

ਬਿਲਖੇ—ਵਿਲਕਦਾ, ਵਿਆਕੁਲ ਹੁੰਦਾ, ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਲਖ' । ੫੯੧.੨

ਬਿਲੰਬ—(ਸੰ. ਵਿਲਮ੍ਬ) ਦੇਰ, ਢਿਲ, ਦੇਰੀ । ੪੪੦.੧, ੫੭੧.੩

ਬਿਲਲਾਈਐ—(ਸੰ. ਵਿਕਲ) ਬਿਲਲਾ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਵਿਲਕ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਤੜਫ ਰਹੀ ਹਾਂ । ੬੭੦.੪

ਬਿਲਲਾਤ—1. ਬਿਲਲਾਉ'ਦਾ/ਬਿਲਲਾਉ'ਦੇ/ਬਿਲਲਾਉ'ਦੀ, ਵਿਲਕਦਾ/ਵਿਲਕਦੇ/ਵਿਲਕਦੀ, ਰੋਂਦਾ-ਕੁਰਲਾਉ'ਦਾ/ਰੋਂਦੇ ਕੁਰਲਾਉ'ਦੇ/ਰੋਂਦੀ-ਕੁਰਲਾਉ'ਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਲਲਾਈਐ' । ੬੬੯.੪, ੭੪੯.੩, ੭੫੧.੨, ੭੬੬ ੧. ੪੦੨.੪, ੪੪੦.੩, ੫੦੨.੩, ੫੨੦.੧, ੫੨੧.੩, ੫੪੬.੨, ੫੮੭.੧

2. ਪੁਕਾਰ ਕਰਦਾ, ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ (ਭਾਵ) । ੪੧੦.੪

ਬਿਲਲਾਵਤੀ—ਵਿਲਕ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਲਲਾਈਐ' । ੫੭੫.੪

ਬਿਲਲਾਉ—ਵਿਲਲਾਉ'ਦੀ ਹਾਂ, ਵਿਲਕਦੀ ਹਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਲਲਾਈਐ' । ੬੬੩.੪

ਬਿਲਾਉ ਬਿੱਲਾ, ਬਿਲਾਵ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਲਈਆ' । ੨੩੯.੪

ਬਿਲਾਇ—(ਸੰ ਵਿਲਯ) ਪਿਘਲਨਾ, ਖੁਰਨਾ । ੧੬੩.੩, ੫੯੨.੨

ਬਿਲਾਈ—ਬਿੱਲੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਿਲਈਆ' । ੬੩੪.੨

ਬਿਲਾਈਐ—(ਸੰ. ਵਿਲਯਨਮ੍) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੧੧੭.੩

ਬਿਲਾਏ—ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਲਾਈਐ' । ੫੨.੪

ਬਿਲਾਸ)— (ਸ. ਵਿਲਾਸ) 1. ਵਿਲਾਸਮਈ, ਦੁਨਿਆਵੀ, ਐਸ਼-ਇਸ਼ਰਤ ਵਾਲੀਆਂ।

ਬਿਲਾਸਨ) ੧੯ ੨/—

2. ਅਨੰਦ, ਹਰਖ, ਖੁਸ਼ੀ । ੬੬.੩, ੧੧੨.੪, ੨੮੪.੪, ੪੩੭.੨, ੪੪੩.੧/੨੦੫.੩

ਬਿਲਾਸੀ—(ਸੰ. ਵਿਲਾਸਿਨ੍) ਵਿਲਾਸੀ, ਆਨੰਦ ਮਾਣਨ ਵਾਲਾ । ੩੧.੩, ੧੧੬.੩

ਬਿਲਾਸੁ—ਆਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਲਾਸ' (2) । ੨੯੪.੨

ਬਿਲਾਸੇ—ਅਨੰਦ-ਯੁਕਤ ਹੋਣਾ, ਅਨੰਦਮਈ ਹੋਣਾ । ੧੬੯.੨

ਬਿਲਾਤ—(ਸੰ. ਵਿਲਯ) ਵਿਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੇ/ਜਾਂਦੀ, ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ, ਅਥਵਾ ਲੁਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੇ/ਜਾਂਦੀ । ੩੧੧.੧, ੪੦੫.੧, ੪੪੬.੧, ੫੪੯.੧, ੫੫੭.੩

ਬਿਲੈ—(ਸੰ. ਵਿਲਯ) ਲੀਨ ਹੋਕੇ, ਇਕ ਸੁਰ ਹੋਕੇ । ੫੨ ੪[੪]

ਬਿਲੋਏ—(ਸੰ. ਵਿਲੋਡਨ) ਰਿੜਕਿਆ, ਮਥਿਆ । ੪੭੬ ੨

ਬਿਲੋਕ)— (ਸੰ. ਵਿਲੋਕਨ) 1. ਦੇਖਕੇ, ਤੱਕਕੇ । ੩੬੬.੧, ੩੯੬.੨/—/

ਬਿਲੋਕਤ) ੬੨੦ ੧

ਬਿਲੋਕਿ) 2. ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤੱਕਦਾ ਹੈ । ੬੬੬.੧/੫੨੭.੩/—

ਬਿਲੋਕੀਅਤ)— (ਸੰ. ਵਿਲੋਕਨ) ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਤੱਕੀਦਾ ਹੈ। ੨੬੮.੧, ੬੨੬.੧/

ਬਿਲੋਕੀਅਤਿ) ੪੪੬.੧

ਬਿਲੋਕੀਅਤੁ—ਦਿਸਦਾ, ਨਜ਼ਰ ਆਉ'ਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਲੋਕੀਅਤ' । ੪੯੬.੩

ਬਿਲੋਕੀਐ—ਦੇਖ ਸਕਣਾ, ਤੱਕ ਸਕਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਲੋਕੀਅਤ' । ੫੩੩.੧, ੬੪੦.੧

ਬਿਵਸਥਾ—(ਸੰ. ਵ੍ਯਵਸ੍ਥਾ) ਦਸ਼ਾ, ਹਾਲਤ, ਅਵਸਥਾ । ੧੫੯.੧, ੫੭੬.੨

ਬਿਵਸਿ—(ਸੰ. ਵਿਵਸ਼) ਬੇਵਸ, ਮਜ਼ਬੂਰ ਲਾਚਾਰ। ੩੩੧.੨

ਬਿਵਰਜਤ—(ਸੰ. ਵਿਵਰਜਿਤ) ਵਰਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ੨੬੨.੩

ਬਿੜਤਾ)— ਲਾਭ, ਨਫ਼ਾ, ਵਾਧਾ। ੪੬੧.੨, ੫੬੨.੩/੫੧੧.੩

ਬਿੜਤੇ)

ਬਿਵਾਹ—(ਸੰ. ਵਿਵਾਹ) ਵਿਆਹ, ਸ਼ਾਦੀ। ੩੭੧.੧, ੪੧੫.੨, ੪੧੭.੧

ਬਿਵਾਹਿਤਾ (ਸੰ. ਵਿਵਾਹਿਤ) ਵਿਆਹੁਤਾ, ਜਿਸਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੋਵੇ। ੧੭੪.੪

ਬਿਵਾਹੀਅਤ—ਵਿਆਹਿਆ ਜਾਦਾ, ਸ਼ਾਦੀ ਸ਼ੁਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਵਾਹ'। ੨੪੧.੩

ਬਿਵਾਹੇ—ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ, ਸ਼ਾਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਬਿਵਾਹ'। ੨੧੧.੨

ਬੀਸ—1. ਸੰਸਾਰ, ਵਿਸ਼ਵ, ਜਗਤ, (ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਤੱਤ, ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਦਸ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸਮੂੱਚ ਹੈ)। ੧੧.੧, ੩੨.੪, ੩੪.੪, ੪੫.੪, ੬੦.੧, ੮੪.੧, ੮੬.੪, ੧੦੩.੪, ੧੪੯.੪, ੨੨੨.੪

2. (ਸੰ. ਵਿੰਸ਼ਤਿ) ਵੀਹ, ਉਨੀਂ ਤੇ ਇਕੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ੧੨੨.੪, ੬੭੩.੪

ਬੀਚ—ਵਿਚ, ਅੰਦਰ, ਵਿਚਲੇ। ੬੬੦.੩

ਬੀਚਾਰ—(ਸੰ. ਵਿਚਾਰ) 1. ਵਿਚਾਰ, ਚਿੰਤਨ, ਵਿਚਾਰ-ਵਿਮਰਸ਼। ੫੫.੩, ੬੦.੩, ੧੧੪.੩, ੧੮੦.੪, ੨੧੭.੩, ੨੩੨.੩, ੨੪੬.੩, ੪੫੮.੧

2. ਸਮਝ, ਗਿਆਨ। ੨੭੩.੪, ੩੯੨.੨

3. ਸੋਚ, ਖਿਆਲ, ਰਾਏ। ੪੭੩.੩

ਬਿਚਾਰਤ—(ਸੰ. ਵਿਚਾਰਣਾ) ਵਿਚਾਰਦੇ, ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ, ਭਾਵ ਧਿਆਨ ਚਿੰਦੇ। ੩੭੮.੧

ਬੀਚਾਰਿ—1. ਵਿਚਾਰ, ਚਿੰਤਨ, ਦੇਖੋ 'ਬੀਚਾਰ' (1)। ੨੫੨.੨, ੨੫੮.੨, ੨੬੨.੩, ੫੬੬.੪

2. ਵਿਚਾਰਕੇ, ਸੋਚਕੇ, ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ। ੩੨੬.੨

3. ਵਿਚਾਰਦਾ, ਭਾਵ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬੀਚਾਰਤ'। ੩੮੧.੪, ੪੪੪.੨

ਬੀਚਾਰਿਓ (ਸੰ. ਵਿਚਾਰਯ) ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ੪੨੫.੪, ੫੩੬.੪

ਬੀਚਾਰੀ—(ਸੰ. ਵਿਚਾਰਕ:) 1. ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੨੬੦.੨, ੪੪੮.੪, ੪੫੭.੩

2. ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ, ਸੋਚਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਬੀਚਾਰ' (3)। ੫੩੦.੨

ਬੀਚਾਰੀਐ—ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬੀਚਾਰ' (3)। ੩੬੬.੧, ੫੪੭.੩

ਬੀਚਾਰੁ—ਸਮਝ, ਗਿਆਨ, ਦੇਖੋ 'ਬੀਚਾਰ' (2)। ੨੭੩.੪

ਬੀਚਾਰੇ—ਵਿਚਾਰਦਾ, ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬੀਚਾਰਤ'। ੩੫੬.੩, ੫੭੭.੪

ਬੀਚਾਰੋ—(ਸੰ. ਵਿਚਾਰ:) ਵਿਚਾਰ, ਖਿਆਲ। ੬੩.੪

ਬੀਜ)— (ਸੰ. ਬੀਜ) ਬੀ, ਉਹ ਦਾਣੇ ਯਾ ਗੁਠਲੀ ਆਦਿ ਜਿਸਤੋਂ ਪੌਦੇ-ਪੌਦਿਆਂ ਦਾ

ਬੀਜਿ) ਅੰਕੁਰ ਉੱਗਦਾ ਹੈ। ੫੫.੧, ੧੭੪.੨, ੨੬੬.੪, ੩੭੩.੩, ੩੬੬.੩,

ਬੀਜੁ) ੪੫੮.੪, ੪੭੬ ੧, ੫੬੮.੧, ੬੩੫.੩, ੬੬੪.੩/੫੩੮.੩/੧੦੬.੧

ਬੀਤੀ—(ਸੰ. ਅਤੀਤ) 1. ਬੀਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨੪੧.੪

2. ਬੀਤੀ ਸੀ, ਗੁਜ਼ਰੀ ਸੀ। ੬੧੭.੩

ਬੀਤੇ)— ਬੀਤਦਾ ਹੈ/ਬੀਤਦੇ ਹੈ, ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ/ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ/ਪਾਉਂਦੀ ।
ਬੀਤੈ) ੧੭੩.੧/੧੭੨.੪, ੨੫੩.੪
ਬੀਥੀ—(ਸੰ. ਥੀਥੀ) ਗਲੀ, ਮਾਰਗ, ਰਸਤਾ । ੩੭੨.੧[2]
ਬੀਨਿ—ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ, ਛਾਂਟ ਕੇ । ੩੩੨ ੧
ਬੀਰਖੇਤ - (ਸੰ. ਥੀਰ + ਖੇਤ:) ਰਣ ਖੇਤਰ, ਯੁਧ ਭੂਮੀ, ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ । ੪੧੭.੨, ੬੧੭.੧
ਬੀਰ ਵਿਦਿਆ—(ਸੰ. ਥੀਰ: + ਵਿਦਯਾ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਅਥਵਾ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ । ੪੫੫.੩, ੪੯੫ ੨
ਬੀਰਾਰਾਧੀ—ਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਧਨ ਵਾਲੇ, ਬੀਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਅਥਵਾ 52 ਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਧ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣ ਵਾਲੇ । ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਕੇਦਾਰ ਖੰਡ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ 52 ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ । ੫੬੪.੧
ਬੁਝਤ—ਬੁਝਦਿਆਂ, ਭਾਵ (ਜਦੋਂ ਦੀਵਾ ਆਦਿ) ਬੁੱਝ ਜਾਂਦਾ, ਬਲਣੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩੫੦.੩, ੩੫੧.੧
ਬੁਝਾਈਐ—ਬੁਝਾਈਏ, ਬਲਣੋਂ ਹਟਾਈਏ । ੫੪੪.੧
ਬੁਝਾਵਈ—ਬੁਝਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਬਲਣੋਂ ਹਟਾਉਂਦੇ ਹਨ । ੧੬੭.੪
ਬੁਝੈ—ਬੁਝਣ ਤੇ, ਬਲਣੋਂ ਹਟਣ ਤੇ । ੬੬.੨
ਬੁਦਬੁਦਾ—(ਸੰ. ਬੁਦ੍ਬੁਦ) ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਦਾ ਬੁਲਬੁਲਾ । ੩੧੧.੨, ੫੯੨.੨
ਬੁਧ)— (ਸੰ. ਬੁਦ੍ਧਿ) ਬੁੱਧੀ, ਅਕਲ, ਸਮਝ, ਜਾਨਣ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ/
ਬੁਧਿ) ਸ਼ਕਤੀਆਂ । ੪੫੮.੩, ੪੭੩.੨/੬.੧[2], ੧੩.੩, ੪੪.੩, ੧੪੧.੩, ੨੨੦.੨
2. (ਸੰ. ਬੁਧ) ਬੁੱਧਵਾਰ, ਹਫਤੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਦਿਨ, ਮੰਗਲਵਾਰ ਤੇ ਵੀਰਵਾਰ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦਿਨ । ੪੮੪.੧
ਬੁਧਿਵੰਤ—ਬੁੱਧੀਮਾਨ, ਸਮਝਦਾਰ, ਦੇਖੋ 'ਬੁਧ' (1) । ੩੬੫.੧
ਬੁਨੈ—(ਸੰ. ਵਯਨ > ਪ੍ਰਾ. ਵਿਣਅ) ਬੁਣਦਾ । ੫੬੩.੩
ਬੁਰ-ਨਾਰਿ—ਮਾੜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਭੈੜੀ ਔਰਤ ਭਾਵ ਵੇਸਵਾ । ੬੩੬.੩
ਬੁਰਢਾਈ—ਬੋਲਚਾਲ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਅਥਵਾ ਬੁਰਿਆਈ, ਬੁਰਾਪਨ, ਭੈੜਾਪਨ ੫੨੨.੩, ੬੪੧.੩
ਬੁਰਾਈ—ਬੁਰਿਆਈ, ਭੈੜਾਪਨ । ੩੦੭.੩, ੩੬੬.੩
ਬੁਰੀ—ਭੈੜੀ, ਮਾੜੀ ੫੨੫.੨
ਬੁਰੋ—ਭੈੜਾ, ਮਾੜਾ, ਬੁਰਾ । ੩੮੮.੪, ੫੫੨.੧, ੫੫੩.੨, ੫੬੧.੧
ਬੁਲਾਇਕੈ—ਬੁਲਾਇਆਂ, ਬੋਲਣ ਕਰਕੇ, ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੁਆਰਾ । ੩੭੨ ੪
ਬੁਲਾਈਐ— 1. ਬੁਲਾਏਗਾ, ਸੱਦੇਗਾ । ੪੩੬.੩
2. ਬੁਲਾਈਏ, ਸੱਦੀਏ । ੫੨੨.੧, ੬੪੧.੧
ਬੁਲਾਏ—ਬੁਲਾਇਆਂ, ਸੱਦਿਆਂ । ੬੬੬.੩
ਬੁਲਾਵਈ)— 1. ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ । ੧੬੪.੨/—
ਬੁਲਾਵਹੀ) 2. ਬੁਲਾਉਂਦਾ, ਸੱਦਦਾ/ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸੱਦਦੇ ਹਨ । ੫੬੪.੧/ ੩੦੬.੩, ੬੫੧.੪
ਬੁਲਾਵੈ—ਬੁਲਾਏ, ਸੱਦੇ, ਪੁਕਾਰੇ । ੪੬੪.੧
ਬੂਝ—(ਸੰ. ਬੁਧ੍ > ਪ੍ਰਾ.ਬੁਜ੍ਝ) ਬੁੱਝ ਲੈਂਦਾ, ਸਿਆਣ ਲੈਂਦਾ, ਪਹਿਚਾਣ ਲੈਂਦਾ । ੫੭੦.੧
ਬੂਝਤ—1. ਬੁੱਝਦੀ ਹੈ, ਬਲਣੋਂ ਹੱਟਦੀ ਹੈ । ੫੪੪.੧
2. ਬੁੱਝਦਿਆਂ, ਬਲਣੋਂ ਹੱਟਦਿਆਂ । ੫੬੨.੩
3. ਬੁੱਝ/ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ 'ਬੂਝ' । ੫੬੭.੪

ਬੂਝੀਐ—1. ਖੁੱਝੀਦਾ/ਪਹਿਚਾਣੀਦਾ, ਸਿਆਣ ਲਈਦਾ । ੩੭੨.੪, ੫੯੬.੩

2. ਬੱਝ ਸਕੀਦਾ, ਪੜਾ ਲਗਾ ਸਕੀਦਾ । ੫੯੩.੩

ਬੂਝੈ—ਬੁਝਦਾ, ਸਮਝਦਾ, ਸਿਆਣਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬੂਝ' । ੩੬੯.੩

ਬੂੰਦ—(ਸੰ ਬਿਨ੍ਦੁ) 1. ਤੁਪਕਾ, ਕਤਰਾ, ਟੋਪਾ । ੭੫.੪, ੯੬.੪, ੨੫੩.੪, ੨੭੮.੪, ੩੭੨.੧[੨], ੩੮੫.੩, ੪੬੩.੩, ੪੬੬.੨, ੫੦੬.੩, ੫੨੭.੧, ੫੬੧.੧, ੬੧੬.੩, ੬੩੮.੧

2. ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸ੍ਵਾਂਤ ਬੂੰਦ' । ੬੪੫.੧

ਬੂੰਦਨ ਸ੍ਵਾਂਤਿ—ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਬੂੰਦ' । ੫੯੬.੩

ਬੂਟੁ—(ਸੰ. ਵਿਟਧਿਨ੍) ਰੁੱਖ, ਪੌਦੇ, ਬੂਟਾ । ੨੭੩.੧

ਬੂਡ—(ਸੰ. ਕੂਡ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਕੂਡ੍ਡ) 1. ਡੁੱਬਕੇ, ਬੋਰਕੇ, ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਵਿਚ ਥਲੇ ਚਲੇ ਜਾਕੇ । ੩੫੫.੩

2. ਤੁਬਣਾ, ਬੋਰਨਾ । ੫੬੧.੩

ਬੂਡਤ—1. ਡੁੱਬਦੀ ਹੋਦੀ, ਬੋਰਦੀ ਹੋਈ/ਡੁਬਦੇ ਹੋਏ, ਬੋਰਦੇ ਹੋਏ/ਡੁੱਬਦਾ ਹੋਇਆ, ਬੋਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ 'ਬੂਡ' । ੬੯.੧, ੧੬੭.੩, ੪੭੩.੩

2. ਡੁੱਬ ਦੇਵੇ, ਦੇਖੋ 'ਬੂੜ' । ੫੭੨.੧

3. ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਬੂੜ' । ੬੩੬.੨, ੬੫੭.੨

ਬੂਡਜੇ—(ਸੰ. ਕ੍ਵੁਣ੍) ਡੁਬਿਆ ਹੋਇਆ, ਮਗਨ । ੬੬੨.੩

ਬੂਡਿ—ਡੁਬਣਾ, ਬੋਰਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਬੂਡ' (2) । ੬੯.੧, ੪੭੮.੧

ਬੂਡਿਓ—ਡੁੱਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ, ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬੂਡਜੇ' । ੩੦੬.੩, ੩੦੮.੨

ਬੂਡੇ—1. ਡੁੱਬੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮਗਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ, 'ਬੂਡਜੇ' । ੩੦੭.੧

2. ਡੁੱਬਦੀ, ਬੋਰਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਬੂਡ' (੩) । ੪੭੮ ੧

ਬੂਡੇ—ਡੁੱਬ ਜਾਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਬੂਡ' (2) । ੩੨੬.੧

ਬੇਸਰਿ—ਨੱਥ, ਨੱਕ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗਹਿਣਾ । ੩੪੭.੨

ਬੇਸ੍ਵਾ—(ਸੰ. ਵੇਸ੍ਯਾ) ਵੈਸਵਾ, ਗਨਿਕਾ, ਕੰਜਰੀ, ਕਿੱਤੇ ਵਜੋਂ ਪਰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ । ੩੮੪.੨, ੩, ੪੬੦.੨, ੫੨੨.੧, ੬੪੧.੧

ਬੇਸ੍ਵਾਰਤ—ਵੈਸਵਾ ਦੇ ਸੰਗ ਰਮਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵੈਸਵਾ ਨਾਲ ਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੇਖੋ 'ਬੇਸ੍ਵਾ' । ੩੨੩.੨

ਬੇਗ)— (ਸੰ. ਵੇਗ:) ਛੇਤੀ, ਜਲਦੀ, ਸ਼ੀਘਰ । ੫੭੧.੧/੩੩੨.੩

ਬੇਗਿ)

ਬੇਚਤ—(ਸੰ. ਵਿਕ੍ਰਯ:) ਵੇਚਦਾ ਹੈ, ਫਰੋਖਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੪੫੪.੩

ਬੇਚਨ—ਵੇਚਣ ਵਾਸਤੇ, ਵੇਚਣ ਲਈ, ਦੇਖੋ 'ਬੇਚਤ' । ੪੫੪.੧, ੪੭੫.੧, ੫੧੧.੧

ਬੇਚਿ)— ਵੇਚਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਬੇਚਤ' । ੪੬੧.੪/੫੩੦.੩/੩੬੧.੧[੨], ੨[੩]

ਬੇਚੁਤ)

ਬੇਚੈ)

ਬੇਦ—(ਸੰ. ਵੇਦ) 1. ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ (ਰਿਗ, ਯਜੁਰ, ਸਾਮ, ਅਥਰਵ) । ੮.੭, ੨੧ ੧, ੫੮.੨, ੧੮੫.੨, ੧੮੮.੨, ੧੬੨.੩, ੨੫੫.੩, ੩੦੪.੨, ੩੪੧.੨, ੪੩੮.੩, ੪੫੭.੩, ੪੮੬.੨, ੫੪੦.੧, ੫੪੩.੧, ੫੫੪.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

2. ਵੇਦਾਂ-ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਆਦਿ, ਵੇਦ ਰੀਤੀ ਆਦਿ; ਅਥਵਾ ਵੇਦ-ਗਿਆਨ। ੨੯.੨, ੬੦.੧, ੮੪.੧, ੯੦ ੩, ੧੫੭.੨, ੧੯੩.੩, ੧੯੭.੨, ੨੪੯.੪, ੪੦੪.੪, ੪੨੦.੪, ੪੪੮.੨, ੪੮੨ ੧, ੪੯੦.੧, ੬੨੭ ੨, ੬੬੪.੩

3. ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। ੫੪ ੩

4. ਵੇਦ-ਆਚਾਰੀਆ, ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੧੧੪.੩, ੪੩੮.੩

5. ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ। ੩੨੩.੩, ੫੫੩.੩

6. ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਗਿਆਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਆਦਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ। ੫੬੬.੪, ੬੨੪.੧

ਬੇਦਨ)— ਵੇਦ-ਆਚਾਰੀਆਂ, ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ/ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਬੇਦ'

ਬੇਦ-ਬੀਚਾਰ) (4)। ੬੦.੧/੬੦.੧, ੧੧੪.੩

ਬੇਦ-ਲੋਗ – ਲੌਕਿਕ ਧਾਰਨਾ, ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਮਹੂਰਤ ਆਦਿ ਸੰਬੰਧੀ ਖ਼ਿਆਲ। ੫੭੧.੩

ਬੇਦੀ –(ਸੰ. ਵੇਦਿਕਾ) ਲੜਾ ਮੰਡਪ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਾਵਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਥਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੌਕ ਆਦਿ ਪੂਰਦੇ ਹਨ। ੬੨੭.੪

ਬੇਦੁ-ਬੰਦੀਜਨੁ --(ਸੰ. ਵੇਦ + ਵੰਦਿਨ) ਵੇਦ ਰੂਪੀ ਭੱਟ, ਵੇਦ ਰੂਪੀ ਚਾਰਣ, ਵੇਦ ਜੋ ਭਟਾਂ ਵਾਂਗ ਯਸ਼ ਗਾਇਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਦੇਖੋ 'ਬੰਦੀਜਨ'। ੧.੮

ਬੇਧੀਅਤ—(ਸੰ. ਵੇਧ:) ਵਿਨ੍ਹ ਦਿੰਦਾ, ਛੇਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ, ਅਥਵਾ ਤਰਾਸ਼ ਦਿੰਦਾ। ੨੨੫.੩

ਬੇਧੇ--(ਸੰ. ਵੇਧਿਤ) ਵਿਨ੍ਹੇ ਹੋਏ, ਭਾਵ ਪਰਵਿਰਤ ਹੋਏ। ੪੨ ੨

ਬੇਨਤੀ—(ਸੰ. ਵਿਜਤਿ:) 1. ਨਿਮਰਤਾ, ਹਲੀਮੀ, ਆਜਜ਼ੀ। ੧੩੭.੨, ੧੫੨.੨

2. ਬਿਨੈ, ਅਰਜ਼, ਅਰਜੋਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ/ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਵਾਂ। ੧੩੭.੨, ੨੧੨.੨, ੪੦੧.੨, ੫੭੫.੧, ੬੨੭.੧, ੬੪੦.੨, ੬੫੬.੪, ੬੬੪.੪, ੬੬੬.੩[3]

ਬੇਰ—ਵਾਰੀ, ਵਾਰ, ਵੇਰ। ੪੧੭.੩

ਬੇਲ—(ਸੰ. ਵਲ੍ਲਿ) ਵੇਲ, ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਰ ਫੈਲਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਆਸਰੇ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬੂਟਾ। ੩੭.੧

ਬੇਲੀ—1. ਕੌਲੀ, ਕਟੋਰੀ, ਕਿਸੇ ਧਾਤ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਣੀ ਛੋਟੀ ਪਿਆਲੀ। ੩੮੬.੪, ੫੩੦.੨

2. ਉਹ ਛੋਕ ਵ ਲਾ ਖ਼ਾਸ ਕਟੋਰਾ ਜਾਂ ਕਟੋਰੀ ਜੋ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਕਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਇਕ ਘੜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਭਰਕੇ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਕ ਘੜੀ ਬੀਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਉਹ ਕੌਲੀ ਖ਼ਾਲੀ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਰਖ ਦੇਂਦੇ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਫਿਰ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ੬੫੭.੨

ਬੈਸ—(ਸੰ. ਵਯਸ੍) ਉਮਰ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਲ ਜਾਂ ਸਮਾਂ। ੬੫੫.੨

ਬੈਸੰਤਰ---(ਸੰ. ਵੈਸ਼ਵਾਨਰ) ਅੱਗ, ਅਗਨੀ, ਅੱਗ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੪੨੫.੨, ੪੭੩ ੨, ੫੭੩.੧, ੫੭੪.੩

ਬੈਸੰਤਰਹਿ—ਬੈਸੰਤਰ ਨੂੰ, ਅੱਗ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਬੈਸੰਤਰ'। ੪੨੫.੨

ਬੈਸੰਤਰਿ—ਅੱਗ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬੈਸੰਤਰ'। ੪੭੧.੧

ਬੈਸਨੋ—ਵੈਸ਼ਨਵ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪੪੭.੧

ਬੈਸੇ –ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ। ੪੦੪.੧

ਬੈਕੁੰਠ—(ਸੰ. ਵੈਕੁਣਠ:) ਸੁਰਗ ਲੋਕ, ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਇਕ ਲੋਕ ਜਿਥੇ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਮਨੁੱਖੀ ਆਤਮਾ ਸੁਖ ਸਾਧਨਾਂ ਲਈ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੩੯੬.੨, ੪੩੦.੩

ਬੈਠ—(ਪ੍ਰਾ. ਕਿਦ੍ਰਣ) 1. ਬੈਠਦਾ, ਭਾਵ ਉਤਾਰਾ ਕਰਦਾ। ੫੬.੩

2. ਬੈਠਕੇ, ਭਾਵ ਉਤਾਰਾ ਕਰਕੇ। ੫੬੫.੨

3. ਬੈਠਕੇ, ਆਸੀਨ ਹੋਕੇ, ਬਹਿਕੇ। ੫੮੯.੩

4. ਬੈਠਿਆਂ, ਭਾਵ ਬੈਠਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ। ੬੧੬.੨

ਬੈਠਤ—(ਪ੍ਰਾ. ਕਿਦ੍ਰਣ) 1. ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ, ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ। ੪੩੪.੨

2. ਬੈਠਦੇ ਹਨ/ਬੈਠਦੀ ਹੈ/ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ/ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ/ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੫੩੧.੩, ੫੪੮.੧, ੫੫੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੬੮.੪, ੫੮੩ ੩, ੬੧੮.੧

ਬੈਠਾਈਐ—ਬਿਠਾ ਦੇਈਏ, ਬਹਾ ਦੇਈਏ। ੩੩੨.੧, ੩੮੬.੨

ਬੈਠਿ—1. ਬੈਠਕੇ, ਬਹਿਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਬੈਠ' (1)। ੩੧੦.੨, ੪੩੮.੨[3], ੫੩੨.੨

2. ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ 'ਬੈਠ' (1)। ੪੫੧.੨

ਬੈਠਿਓ—ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ 'ਬੈਠ' (4)। ੬੨੬.੩

ਬੈਠੀ—(ਪ੍ਰਾ. ਕਿਦ੍ਰਣ) ਬੈਠੀ ਹੋਈ। ੩੪੬.੪

ਬੈਠੇ—1. ਬੈਠਦਾ ਹੈ/ਬੈਠਦੀ ਹੈ, ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ/ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਬੈਠ' (1)। ੧੫੫.੧, ੨੩੯.੧, ੩੯੧.੪

2. ਬੈਠ ਜਾਏ, ਬਹਿ ਜਾਏ। ੩੮੬.੧, ੩੮੬.੧, ੪੬੩.੧, ੫੩੬.੨

3. ਬੈਠੇ ਹੋਏ, ਆਸੀਨ ਹੋਏ ਹੋਏ/ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ, ਆਸੀਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ। ੪੩੮.੨[3], ੪੪੫.੩

4. ਬੈਠਾ ਰਹੇ, ਆਸੀਨ ਹੋਇਆ ਰਹੇ। ੫੧੭.੨

5. ਬੈਠ ਜਾਈਏ, ਬਹਿ ਜਾਈਏ। ੫੨੩.੨

6. ਬੈਠਣ ਤੋਂ, ਬਹਿਣ ਤੋਂ। ੫੩੮.੧

7. ਬੈਠਕੇ, ਬਹਿਕੇ। ੫੮੫.੩

8. ਬੈਠਿਆਂ, ਬੈਠਕੇ। ੫੮੬ ੨

ਬੈਠਬੇ—(ਪ੍ਰਾ. ਕਿਦ੍ਰਣ) ਬੈਠਣ ਅਤੇ ਬਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ। ੩੫੧.੨

ਬੈਠੋ—ਬੈਠਕੇ, ਬਹਿਕੇ, ਆਸੀਨ ਹੋਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਬੈਠ' (3)। ੫੩੦.੩

ਬੈਦ—(ਸੰ. ਵੈਦ੍ਯ:) ਵੈਦ, ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚਕਿਤਸਕ। ੭੮.੧, ੧੧੩.੧, ੧੧੪.੧, ੩੫੬.੨, ੩੬੬.੨, ੪੩੭.੨[3], ੪੩੬ ੨, ੫੧੬.੨[3], ੫੮੭.੧[3], ੬੩੩.੧, ੬੭੪.੧

ਬੈਦਹਿ—ਵੈਦ ਨੂੰ, ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਬੈਦ'। ੩੭੮.੨

ਬੈਦਕ—(ਸੰ. ਵੈਦ੍ਯਕਮ੍) ਹਕੀਮੀ, ਚਕਿਤਸਾ ਵਿਗਿਆਨ। ੪੭੫.੩

ਬੈਦੁ—ਵੈਦ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬੈਦ'। ੨੨੧.੪, ੩੫੭ ੨

ਬੈਨ)—
ਬੇਨਨ) (ਸੰ. ਵਚਨਮ् > ਪ੍ਰਾ. ਕਯਨ) 1. ਆਵਾਜ਼, ਬੋਲੀ। ੩੯੬.੧/—
2. ਬਚਨ, ਗਲਾਂ। ੪੦੦.੧, ੬੫੫.੩, ੬੬੫.੨, ੬੬੬.੨/੬੬੫.੨ (ਬਹੁਵਚਨ)

ਬੈਰ—(ਸੰ. ਵੈਰਮ्) 1. ਵੈਰ ਭਾਵਨਾ, ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ। ੨੬.੧

2. ਦੁਸ਼ਮਣੀ, ਸ਼ਤਰੂਤਾ। ੨੬੭.੧, ੪੦੮.੩, ੪੬੩.੨

ਬੈਰਾਗ—(ਸੰ. ਵੈਰਾਗ੍ਯਮ्) 1. ਵਿਰਕਤ ਹੋਕੇ, ਵੈਰਾਗਮਈ ਹੋਕੇ। ੪੧੪.੪

2. ਉਪਰਾਮਤਾ ਦਾ ਭਾਵ, ਸੰਸਾਰਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ । ੪੨੭.੩, ੬੦੫.੪

ਬੈਰਾਗੀ—(ਸੰ. ਵੈਰਾਗਿਕ:, ਵੈਰਾਗਿਨ੍) ਵੈਰਾਗੀ, ਜੋ ਸੰਸਾਰਿਕ ਇਛਾਵਾਂ ਅਥਵਾ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਮੋਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ । ੨੨.੩, ੬੮.੪, ੧੨੧.੪, ੩੨੮.੨, ੬੭੫.੧

ਬੈਰਾਗੈ—ਵੈਰਾਗ ਨੂੰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬੈਰਾਗ' (2) । ੬੭੫.੧

ਬੈਰੁ—ਦੁਸ਼ਮਣੀ, ਸ਼ਤਰੁਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਬੈਰ' (2) । ੨੯੭.੨

ਬੈਲ—(ਸੰ. ਬਲਦ:) ਬਲਦ, ਢੱਗਾ, ਗਊ ਦਾ ਨਰ । ੫੭੮.੧

ਬੋਏ—(ਸੰ. ਕਥ੍) 1. ਬੀਜਣ ਤੋਂ, ਬੀਜਣ ਦੁਆਰਾ, ਬੀਜਣ ਨਾਲ, ਉਗਾਉਣ ਨਾਲ । ੫੫.੧, ੧੨੧.੧, ੧੭੪.੨, ੩੭੩ ੩

2. ਬੀਜੀਦਾ ਹੈ, ਬੋਈਦਾ ਹੈ, ਉਗਾਈਦਾ ਹੈ । ੨੭੩.੧

3. ਬੀਜਿਆਂ, ਬੋਇਆ, ਉਗਾਇਆਂ । ੪੭੬.੧, ੫੩੮.੩, ੫੬੮.੧

ਬੋਹ—ਵਾਸ਼ਨਾ, ਇੱਛਾ (ਭਾਵ) ਕਈ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗੰਧ, ਮਹਿਕ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ੧੦੭.੩

ਬੋਹਈ—ਸੁਗੰਧਿਤ, ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ, ਸੁਗੰਧੀ ਭਰਪੂਰ । ੨੪੦.੪

ਬੋਹਥ)— (ਸੰ. ਕਹਿਤ੍ਰਸ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਕੋਹਿਤ੍ਥ) ਬੇੜਾ, ਜਹਾਜ਼, । ੩੫੪.੩, ੩੭੧.੨,

ਬੋਹਥਿ) ੪੧੮.੩, ੫੬੩.੨, ੫੬੫.੧/੩੮੧.੩/੭੬.੧, ੧੮੪.੪. ੩੬੨.੩,

ਬੋਹਿਥ) ੫੧੬.੩[3]/੫੩੮.੧, ੬੨੫.੧/੭੬.੧

ਬੋਹਿਥਾ)

ਬੋਹਿਥਿ)

ਬੋਹੀਐ—ਸਮਝਾ ਸਕੀਦਾ, ਬੋਧ ਕਰਾ ਸਕੀਦਾ । ੬੦੨.੩

ਬੋਹੇ)— ਸੁਗੰਧਿਤ, ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ, ਸੁਗੰਧੀ ਭਰਪੂਰ । ੫੦੭.੧, ੬੩੬.੧/੨੬੦.੨

ਬੋਹੈ)

ਬੋਝ—ਭਾਰ, ਵਜ਼ਨ, ਬੋਝਾ । ੨੩੮.੨, ੩੧੦.੧, ੪੨੮.੩

ਬੋਧ—(ਸੰ. ਕੋਧ) ਗਿਆਨ, ਸਮਝ, ਜਾਣਕਾਰੀ, ਸੰਝੀ । ੧੫.੩, ੭੨.੪, ੮੧.੧, ੨੪੬.੪, ੨੬੭ ੪, ੨੭੦.੨, ੩੪੨.੪, ੪੦੬.੪, ੪੨੧.੪, ੪੮੬.੪/੩੩.੪, ੬੬.੪, ੭੫.੪, ੮੦.੧, ੧੧੧.੪, ੧੪੩.੩, ੨੧੭.੪. ੨੬੫.੪, ੩੩੭.੪, ੩੪੪.੩

ਬੋਯੇ—(ਸੰ. ਕਥ) ਬੀਜਿਆ, ਬੋਇਆ, ਉਗਾਇਆ । ੬੬੪.੩

ਬੋਰਤ)— (ਸੰ. ਕ੍ਰੁਦ੍) ਡੱਬਦਾ, ਬੱਰਦਾ, ਪਾਣੀ ਹੇਠਾਂ ਲਿਜਾਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੩੭੬.੩,

ਬੋਰਿ) ੩੮੧.੨, ੪੨੫.੧, ੫੩੬.੧/੪੨੫.੩

ਬੋਰਿਤ – ਡੱਬ ਦਿੰਦਾ, ਬੱਰ ਦਿੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਓਰਤ' । ੪੭੮.੨

ਬੋਰੇ—ਡੱਬ ਦੇਵੇ, ਬੱਰ ਦੇਵੇ, ਦੇਖੋ 'ਬੋਰਤ' । ੨੨੧.੨

ਬੋਲ—1. ਬਚਨ, ਸ਼ਬਦ, ਮੁੰਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਗਲ । ੭੩.੨, ੧੭੦.੪[3]

2. ਆਵਾਜ਼, ਧੁਨੀ । ੬੧੧.੧

ਬੋਲਤ—1. ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਉਚਾਰਦੀ ਹੈ/ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ/ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ । ੧੩.੪, ੨੬੪.੩, ੪੧੪.੪, ੪੫੨.੨, ੫੭੦.੧, ੬੦੫.੪

2. ਬੋਲਕੇ, ਉਚਾਰਕੇ । ੪੦੬.੧

ਬੋਲਤ-ਘਟੈਤਰ—ਸੰਘ ਵਿਚ ਰੁਕ ਰੁਕ ਕੇ ਬੋਲਦਾ, ਭਾਵ ਥਰੜਾਉਂਦਾ । ੬੧੬.੨

ਬੋਲਨ—ਬੋਲਣਾ, ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ, ਕੁਝ ਉਚਾਰਣਾ । ੫੨੭.੪

SIKHBOOKCLUB.COM

ਬੋਲਿ—ਉਚਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਬੋਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੨੦੦.੩, ੪੭੪.੩

ਬੋਲੀਐ—ਬੋਲੀਏ, ਉਚਾਰੀਏ, ਭਾਵ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੬੩੦.੪

ਬੋਲੈ—1. ਬੋਲਦਾ, ਬਚਨ-ਬਿਲਾਸ ਕਰਦਾ/ਕਰਦੀ, ਗਲਾਂ ਕਰਦਾ/ਕਰਦੀ । ੪੧.੩, ੧੦੮.੩, ੨੦੦.੩, ੪, ੩੯੩.੨, ੪੫੨.੨, ੪੬੨.੨

2. ਕਹਿੰਦਾ, ਆਖਦਾ, ਉਚਾਰਦਾ (ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) । ੨੭੬.੩

ਬੋਵੈ—ਬੀਜਦਾ, ਭਾਵ ਬੀਜ ਬਖੇਰਦਾ, ਬੀਜ ਉਗਾਉਂਦਾ । ੫੯੩ ੧, ੫੯੫.੨

ਬ੍ਰਹਸਪਤ—(ਸੰ. ਬ੍ਰਹਸ੍ਪਤਿ:) ਵੀਰਵਾਰ, ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਦਿਨ, ਬੁੱਧਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦਿਨ । ੪੮੪.੧

ਬ੍ਰਹਮ—(ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਨ੍) ਪਰਮਾਤਮਾ, ਈਸ਼ਵਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ੨.੨, ੪, ੭.੧, ੩. ੮, ੧੬.੪, ੧੮.੪, ੨੧.੪, ੨੨.੧, ੨੬.੧, ੨੯.੩, ੩੪.੧, ੩੫.੪, ੩੬.੧, ੩੭.੧, ੩੮.੧, ੫੪.੧, ੫੫ ੧, ੩, ੫੬.੪, ੬੧.੨, ੬੨.੧, ੬੮.੪, ੬੯.੧, ੧੦੬.੨, ੧੦੮.੧, ੧੧੦.੪, ੧੨੪.੪, ੧੨੫.੧, ੧੨੬.੩, ੧੩੩.੧[1], ੪, ੧੩੭.੧, ੧੩੯.੪, ੧੪੧.੪, ੧੪੪.੧, ੧੪੫.੪, ੧੪੭.੩, ੧੪੯.੩, ੧੫੨ ੧[3],੨.੩, ੧੫੩.੪, ੧੬੦.੩, ੨੧੪.੩, ੨੨੭.੨, ੨੫੪.੧, ੨੬੦.੨[3], ੪, ੨੭੦.੨, ੨੭੬.੧, ੪, ੨੭੭.੧, ੨੮੦.੩, ੩੦੬.੨, ੩੨੮.੪, ੩੪੧.੪, ੩੫੪.੪, ੩੬੫.੪, ੩੬੬ ੪, ੩੬੮.੪, ੪੧੮.੪, ੪੪੮.੪, ੪੫੫.੪, ੪੫੭.੪[3], ੪੫੮.੧, ੪, ੪੬੨.੧, ੨, ੪੬੨.੪, ੫੩੫.੪, ੫੪੩.੪, ੫੪੭.੩, ੫੮੬ ੪, ੬੦੬.੪

ਬ੍ਰਹਮ ਸਥਲ—(ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ + ਸ੍ਥਲ) ਬ੍ਰਹਮ ਸਥਾਨ, ਸਚ ਖੰਡ, ਜਿਥੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇ । ੨੫੧.੪

ਬ੍ਰਹਮ ਸਥਾਨ—(ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ + ਸ੍ਥਾਨ) ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਏ, ਜਿਥੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇ ਅਥਵਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ । ੫੬.੧ (ਅਥਵਾ ਦਸਮ ਦੁਆਰ) । ੩੪੩.੩

ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲ—(ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ + ਕਮਲਮ੍) ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪੀ ਕੌਲ ਫੁਲ ਅਥਵਾ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਕੌਲ ਫੁੱਲ । ੨੫੭.੨

ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ—(ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਜ੍ਞਾਨਮ੍) ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਬੋਧ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਪਰਮ-ਤੱਤ ਦਾ ਗਿਆਨ । ੬੧੮.੪

ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨੀ—(ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਜ੍ਞਾਨਿਨ੍) ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ । ੬੧੮.੪

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ' । ੫੦.੨, ੫੧.੨, ੧੫੧.੩ ੧੭੫.੨, ੩੪੩.੨, ੪੭੪.੪

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ—ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨੀ' । ੨੫.੩, ੧੩੮.੨, ੧੬੫.੨, ੩੨੭.੨

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਐ—ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਭਾਵ (ਉਸਦੀ ਜਾਤ) 'ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ' ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨੀ । ੨੮੦.੪

ਬ੍ਰਹਮਗੁਰ—ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਦੇਖੋ 'ਬ੍ਰਹਮ' । ੧੪੮.੪, ੧੫੦.੨, ੧੫੨.੪, ੧੭੧.੧, ੧੮੬.੧, ੧੬੫.੩, ੨੪੪.੪, ੨੬੨.੧, ੨, ੨੭੦.੪, ੨੭੬.੧, ੨੭੭.੧, ੪੩੦.੪, ੪੫੧.੪, ੪੮੬.੪

ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ—(ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰ੍ਯ) ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕੀ ਰਖਣ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਜਤ-ਸਤ । ੨੧.੩

ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ—(ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰਿਨ੍) ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੇ, ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ । ੪੫੮.੩

ਬ੍ਰਹਮਥਾਨ— ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ, ਦੇਖੋ 'ਬ੍ਰਹਮ ਸਥਾਨ' । ੧੫੧.੩

ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨ—ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦਾ ਧਿਆਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ, ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ । ੫੧.੧. ੧੫੧.੩, ੧੭੫.੧, ੩੪੩.੧

ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨੀ—ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ । ੧੩੮.੨

ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ—ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸੱਤ ਗਿਆਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ । ੫੧.੩, ੬੩.੪, ੧੧੦.੪, ੧੬੦.੩, ੨੧੫.੪, ੨੪੫.੩, ੨੫੨.੪, ੨੮੦.੩, ੩੦੧.੪, ੩੪੨.੪, ੩੭੮.੪, ੪੨੭.੩, ੪੫੮.੩

ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰ— ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ, ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ । ੧੫੬.੪

ਬ੍ਰਹਮਮਈ—ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ, ਈਸ਼ਵਰ ਸਰੂਪ । ੨੮੦.੩

ਬ੍ਰਹਮੰਡ—(ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਣ੍ਡ) ਬ੍ਰਹਮ-ਅੰਡ, ਅੰਡ ਆਕਾਰ ਭੁਵਨ ਕੋਸ਼, ਮਨੰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ, ਸਾਰਾ ਆਲਮ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੰਤ ਲੋਕ ਹਨ । ੪੭.੩, ੫੩.੪, ੬੮.੧, ੨੦੪.੪, ੨੮੦.੪[3], ੩੦੨.੧, ੪੩੦.੨, ੪੭੨.੪, ੫੨੭.੩, ੬੪੬.੪

ਬ੍ਰਹਮੰਨਿ—(ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਣ੍ਯ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ, ਅਥਵਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧਰਮ ਦਾ ਅਨੁਯਾਈ । ੪੪੭.੧

ਬ੍ਰਹਮਾਏ—ਬ੍ਰਹਮਮਈ, ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ । ੨੧੪.੩

ਬ੍ਰਹਮਾਸਨ—(ਸੰ. ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਸਨ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹਾਲਤ । ੫.੧, ੩, ੩੨.੩, ੧੧੨.੪

ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ—ਬ੍ਰਹਮੰਡ, ਸਾਰਾ ਆਲਮ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੰਤ ਲੋਕ ਹਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬ੍ਰਹਮੰਡ' । ੩੫.੧, ੨੭੦.੧, ੬੦੨.੩

ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ)— ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਵਰਗੇ ਵੇਦ ਵਕਤਾ ਆਦਿਕ ।
ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ) ੨੧੬.੪, ੩੦੨.੩/੨੧.੧, ੫੮.੨, ੧੮੦.੨, ੨੬੦.੪, ੩੪੧.੧, ੪੨੧.੩, ੬੪੭.੨

ਬ੍ਰਹਮੈ— ਆਤਮ-ਤੱਤਵ, ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪੀ ਆਤਮਾ, ਜੀਵ-ਆਤਮਾ । ੧੬.੪

ਬ੍ਰਹਮੁ—ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ, ਦੇਖੋ 'ਬ੍ਰਹਮ' । ੪੬੨.੨

ਬ੍ਰਤ—(ਸੰ. ਵ੍ਰਤ) 1. ਨੇਮ, ਮਰਿਯਾਦਾ । ੧੬੪.੧

2. ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਲਈ ਕੁਝ ਨਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੩੦੪.੩, ੫੪੩ ਤ

ਬ੍ਰਤ-ਜਨਮਾਸ਼ਟਮੀ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਰਖਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਵਰਤ, ਦੇਖੋ 'ਬ੍ਰਤ' (2) । ੪੮੫.੧

ਬ੍ਰਿਗੰਧ—ਦੁਰਗੰਧ, ਬਦਬੂ, ਭੈੜੀ ਬੋ । ੧੫੮.੨

ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ—(ਸੰ. ਬ੍ਰਜਨਾਥ) ਬ੍ਰਜ ਅਥਵਾ ਮਥਰਾ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । ੫੫੬.੨, ੬੭੧.੨

ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ)— (ਸੰ. ਵ੍ਰੁਤਾਨ੍ਤ) ਵਿਥਿਆ, ਹਾਲ, ਖਬਰ । ੩੭੮.੨/੧੧੩.੧
ਬ੍ਰਿਤਾਂਤੁ)

ਬ੍ਰਿਥਾ—(ਸੰ. ਅਯਥਾ) 1. ਰੋਗ, ਬੀਮਾਰੀ । ੧੧੩.੧, ੩੫੬.੨, ੩੬੪.੧, ੩੬੫.੨, ੫੪੬.੨

2. ਕਸ਼ਟ, ਪੀੜਾ । ੨੦੩.੪, ੩੨੩.੨, ੪੦੩.੨, ੫੦੨.੩, ੫੭੫.੪, ੬੧੪.੪

ਬ੍ਰਿਥਾਰ—(ਸੰ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ) ਵਿਸਥਾਰ, ਪਸਾਰ, ਫੈਲਾਉ । ੩੯੮.੪

ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤ)— ਰੰਗੀ, ਰੰਗ ਨਾਲ ਪੀੜਤ, ਬੀਮਾਰ, ਦੇਖੋ 'ਬ੍ਰਿਥਾ' (1)। ੨੯੯.੩,
ਬ੍ਰਿਥਾਵੈਤੇ) ੩੬੪.੧, ੩੬੯.੨, ੩੭੮.੨, ੫੦੫.੧, ੫੮੭.੧, ੬੦੦.੩, ੬੬੮.੪/ ੧੧੩.੧, ੧੧੪.੧

ਬ੍ਰਿਧ—(ਸੰ. ਵ੍ਰੁਧ) ਬੁੱਢਾ, ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬਜ਼ੁਰਗ । ੫੭੯.੨[੪]

ਭ

ਭਉਨ—(ਸੰ. ਭਵਨ) ਟਿਕਾਣਾ, ਘਰ, ਨਿਵਾਸ-ਸਥਾਨ । ੧੦.੧, ੪੩੦.੪, ੫੩੩.੩

ਭਇਓ—(ਸੰ. √ਭੂ) 1. ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੬੪.੨, ੩, ੭੭.੧
2. ਹੋਇਆ, ਭਇਆ । ੩੬੧.੧, ੪੨੮.੧

ਭਇਆਨ)— (ਸੰ. ਭਯਾਨਕ) ਭੈ ਦਾਇਕ, ਡਰਾਉਣੀ/ਡਰਾਉਣਾ/ਡਰਾਉਣੇ । ੪੯੬.੩,
ਭਇਆਨਕ) ੫੧੪.੩, ੫੩੭.੧, ੬੪੩.੩, ੬੪੪.੧/੯੨.੨, ੩੩੬.੨

ਭਈ—1. ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੧੮.੧, ੫੨.੨, ੮੫.੧, ੮੯.੨, ੧੪੧.੪, ੧੮੧.੧, ੨, ੨੦੩.੪, ੨੦੪.੪, ੨੦੫.੪, ੨੧੮.੪
2. ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੧੩੨.੧, ੨
3. ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) । ੧੪੦.੪
4. ਗਈ, ਭਾਵ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਗਈ । ੨੧੬.੩, ੬੬੬.੩
5. ਹੋ ਗਈ । ੨੭੮.੧, ੨, ੪੮੪.੩, ੫੭੧.੪, ੬੪੯ 8, ੬੫੬.੨, ੩
6. ਹੋਈ, ਹੂਈ । ੪੦੭.੩

ਭਏ—(ਸੰ. √ਭੂ) 1. ਹੋ ਗਏ/ਹੋ ਗਏ ਹਨ/ਹੋ ਗਏ ਹੋ, ਹੋਏ/ਹੋ ਗਿਆ, ਹੋਇਆ/ਹੋ ਗਈ। ੪.੨, ੫.੧, ੨, ੩, ੪,੮, ੬.੮, ੭.੬, ੮.੨, ੪, ੨੨.੩, ੨੪.੧, ੨, ੮੬.੩, ੧੨੭.੨, ੧੪੯.੧, ੨੧੦.੧, ੪੦੭.੧, ੨, ੪੩੧.੨, ੪੫੫.੨, ੩, ੪੫੭.੧, ੫੦੪.੧, ੨, ੩, ੫੫੪.੧, ੫੭੩.੪, ੫੭੯.੧, ੫੮੧.੨, ੬੦੧.੧[੨], ੨[੪], ੩, ੬੩੨.੪, ੬੬੪.੪, ੬੬੬.੧, ੬੬੭.੧, ੨, ੬੭੦.੩
2. ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ/ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਹੋ ਜਾਂਦੀ । ੧੮.੪, ੨੪.੪, ੨੫.੪, ੨੬.੧, ੨, ੨੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੧.੨, ੩, ੩੨.੨, ੩੩.੧, ੨, ੩, ੪੬.੧, ੫੨.੧,੩, ੫੩.੧, ੬੩.੩, ੬੪.੧, ੬੫.੧, ੪, ੬੬.੩, ੭੬.੧, ੮੮.੧, ੯੩.੧, ੨, ੯੫.੩, ੧੦੯.੩, ੧੧੫.੧, ੪, ੧੧੬.੪, ੧੨੪.੧, ੧੩੬.੧. ੧੪੭.੧, ੩, ੪, ੧੮੧.੩[੪], ੪, ੧੮੨.੧, ੨[੪], ੨੦੧.੨, ੩, ੨੨੭.੧, ੨੪੯.੧[੨], ੨, ੨੫੯.੪, ੨੬੨.੪, ੨੬੮.੩, ੨੭੨.੨, ੩, ੨੭੬.੨, ੨੯੫.੪, ੩੨੨.੩, ੩੨੩.੨, ੩੨੮.੨, ੪, ੩੩੫.੪, ੩੩੯.੪, ੩੪੯.੧, ੩੫੦.੩, ੪, ੩੫੧.੩, ੪, ੩੫੭.੩, ੩੬੪.੪, ੪੦੨.੪, ੪੦੫.੩, ੪੨੮.੪,

੪੩੨.੪, ੪੩੮.੪, ੪੫੮.੨, ੩, ੫੦੨.੨, ੫੫੨.੪, ੫੬੮.੩, ੫੬੯.੨, ੫੮੦.੪, ੫੮੧.੪

3. ਹੁੰਦੇ ਹਨ/ਹੁੰਦਾ । ੮੪.੧², ੪੧੧.੨, ੫੦੭.੧, ੬੩੯.੧

4. ਜਾਂਦਾ ਹੈ/ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ) । ੧੩੨.੩, ੩੦੭.੧, ੫੦੧.੧, ੫੩੧.੨

5. ਹੋ ਜਾਏ । ੩੯੦.੧, ੪੬੩.੨, ੪੯੫.੩, ੬੩੦.੩

6. ਜਾਏ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ) । ੫੮੨.੨

ਭਸਮ —(ਸੰ. ਅਵਸਨ੍) 1. ਸੁਆਹ, ਰਾਖ, ਖ਼ਾਕ, ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਸੜ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿੱਟੀ ਵਰਗਾ ਪਦਾਰਥ । ੧੭੪.੨, ੩੬੪.੩, ੫੩੧.੧

2. ਮਿੱਟੀ । ੧੬੬.੨, ੩੮੬.੩, ੪੪੫.੩

ਭਸਮਹਿ – ਭਸਮ ਵਿਚ, ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਭਸਮ' (2) । ੧੬੬.੨

ਭਸਮਾਤ— ਸੁਆਹ, ਰਾਖ਼, ਦੇਖੋ 'ਭਸਮ' (1) । ੫੦੬.੩

ਭਸਮੀ—ਸੁਆਹ, ਰਾਖ਼, ਦੇਖੋ 'ਭਸਮ' (1) । ੬੨੫.੩

ਭਕਤ)— (ਸੰ. ਭਕਿਤ:) ਭਗਤੀ, ਬੰਦਗੀ, ਆਰਾਧਨਾ । ੬੦੬.੪/੬੦੧.੧

ਭਕਤਿ)

ਭਕਤਵਛਲ—(ਸੰ. ਭਕਤਵਤ੍ਸਲ) ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੬੦੧.੧

ਭਖਿ—(ਸੰ. √ਭਕ੍) ਝਪਕੇ, ਖਾਕੇ, ਛੱਕਕੇ । ੪੪੨.੩

ਭੰਗ— (ਸੰ. ਭਙ੍ਗ:) 1. ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ, ਭਾਵ ਸਾਹ ਸੱਤ ਹੀਣ । ੨੦੬.੪

2. ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੨੧੩.੪

3. ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ । ੬੪੨.੨

ਭਗਤ—(ਸੰ. ਭਕ੍ਤ:) 1. ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੇ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੇ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੇ । ੩੫.੩, ੯੩.੪, ੧੫੯.੪, ੨੮੮.੪, ੨੯੦.੪, ੪੦੭.੧, ੬੧੬.੪

4. ਭਗਤੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਭਕਤ' । ੧੮੮.੩, ੧੯੪.੧, ੪੯੪.੪

ਭਗਤਮਤ—ਭਗਤੀ ਮਤ ਵਾਲਾ, ਭਗਤੀ ਮਤ ਦਾ ਧਾਰਨੀ, ਦੇਖੋ 'ਭਕਤ' । ੬੧੭.੪

ਭਗਤ ਵਛਲ—ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ, ਦੇਖੋ 'ਭਕਤ ਵਛਲ' । ੫੦੩.੧

ਭਗਤਨ—ਭਗਤਾਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਗਤ, ਭਗਤ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਭਗਤ' (1) । ੪੦੩.੪

ਭਗਤਿ—1. ਭਗਤੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਭਕਤ' । ੪੨.੩², ੭੨.੩, ੧੦੩.੨, ੧੧੫.੧, ੧੨੫.੪, ੧੩੩.੧, ੪, ੧੩੭.੨, ੧੪੫.੪, ੧੮੬.੨, ੨੧੨.੪, ੨੧੫.੨, ੨੭੬.੩, ੨੮੭.੨, ੩੪੩.੪, ੪੨੭.੧, ੪੪੪.੪, ੫੦੦.੨, ੫੩੫.੪, ੫੪੦.੨, ੬੦੧.੪, ੬੨੮.੪

2. ਸ਼ਰਧਾ-ਸਤਿਕਾਰ ਅਥਵਾ ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ । ੧੧੧.੩, ੨੧੨.੪

3. ਭਗਤ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਭਗਤ' (1) । ੧੬੫.੨

ਭਗਤਿ-ਵਛਲ – ਭਗਤ ਵਛਲਤਾ, ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਭਾਵਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਭਕਤ ਵਛਲ' । ੬੧੯.੩

ਭਗਨ—(ਸੰ. ਭਗ੍ਨ) 1. ਟੁੱਟਿਆ-ਫੁੱਟਿਆ, ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੧੨੧.੩

2. ਭੰਗ ਹੁੰਦਾ, ਟੁੱਟਦਾ । ੪੦੩.੪

ਭਗਨੀ—(ਸੰ. ਭਾਗਿਨੀ) ਭੈਣ, ਮਾਂ-ਪਿਉ ਜਾਈ । ੫੪੭.੧

ਭਗਵਤ—(ਸੰ. ਭਗਵਤ੍) ਪਰਮਾਤਮਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ੧੫੬.੨

ਭੰਗੁ—ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ, ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਭੰਗ' (2) । ੪੪੧.੩

ਭਜਉ—(ਸੰ. √ਭਜ) ਭਜਾਂਗੀ, ਭਾਵ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੀ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਾਂਗੀ । ੨੧੨.੪

ਭਜਤ—ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ, ਦੌੜ ਜਾਂਦਾ ਭਾਵ ਉੱਡ ਜਾਂਦਾ ਅਥਵਾ ਛਿੱਕਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ । ੧੩੬.੨

ਭੰਜਨ—(ਸੰ. ਭਞ੍ਜਨ) ਭੰਜਨ ਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੨੬੫.੩, ੫੦੪.੨, ੬੦੧.੨

ਭਜਨ—(ਸੰ. ਭਜਨ) 1. ਬੰਦਗੀ, ਸਿਮਰਨ, ਭਗਤੀ । ੪੦੮.੨

2. ਭਜਣਾ, ਧਿਆਉਣਾ ਭਾਵ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ । ੬੧੩.੩

ਭਜਾਏ—ਭੱਜਾ ਛਿੱਤੇ, ਦੌੜਾ ਛਿੱਤੇ । ੪੦੮.੨

ਭਜਿ—(ਸੰ. √ਭਜ) 1. ਭਜਕੇ, ਧਿਆ ਕੇ, ਆਰਾਧ ਕੇ । ੩੩.੧

2. ਸੰਭੱਗ ਕਰਕੇ । ੫੨੪.੩

ਭਜੇ—ਧਿਆਏ, ਸਿਮਰਣੀ ਵਿਚ ਲਿਆਏ, ਦੇਖੋ 'ਭਜਿ' (1) । ੪੧੨.੪

ਭਟਕਤ—(ਪ੍ਰਾ. ਸਠ੍ਠ) ਭਟਕਦੇ ਹਨ, ਨਿਸਫਲ ਭੌਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ੩੫੧.੧

ਭਟਕਾ—ਭਟਕਣਾਂ, ਰਾਹੋਂ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈਣ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਭਟਕਤ' । ੫੬੫.੧

ਭੰਡਾਈ—(ਸੰ. √ਮਣ੍ਡ) ਭੰਡਪੁਣਾ, ਭੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸ਼ਲੀਲ ਹਰਕਤਾਂ ਜਾਂ ਗੱਲਾਂ । ੫੨੨.੩, ੬੪੧.੩

ਭੰਡਾਰ—(ਸੰ. ਭਾण्ਡਾਰਮ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਭਂਡਾਰ) ਖਜ਼ਾਨਾ, ਕੋਸ਼ । ੩੭੩.੧

ਭੰਡਾਰੀ—ਖਜ਼ਾਨਚੀ, ਦੇਖੋ 'ਭੰਡਾਰ' । ੨੪੬.੨, ੬੧੮.੩

ਭਤਾਰ --(ਸੰ. ਭਰ੍ਤ੍ਰ) ਪਤੀ, ਕੰਤ, ਖਾਵੰਦ । ੧੮੭.੩, ੩੭੭.੩, ੩੬੫.੩, ੪੪੬.੧, ੪੮੦.੧, ੫੬੦.੧, ੫੭੬.੧

ਭਤਾਰਹਿ—ਪਤੀ ਨਾਲ, ਕੰਤ ਨਾਲ, ਦੇਖੋ 'ਭਤਾਰ' । ੩੭੪.੨

ਭਤਾਰਿ)— ਪਤੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਭਤਾਰ' । ੩੬੪.੩, ੫੧੪.੩, ੫੩੮.੩/੨੬੨.੩

ਭਤਾਰੁ)

ਭਭਕ—ਭਭੂਕਾ, ਅੱਗ ਦੀ ਅਚਾਨਕ ਨਿਕਲੀ ਤੇਜ਼ ਲਾਟ । ੬੬੮.੩

ਭਭੀਖਨ—(ਸੰ. ਵਿਭੀਸ਼ਣ) ਰਾਵਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਜੋ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਪਰਮ-ਭਗਤ ਸੀ । ੪੦੭.੨

ਭਭੂਕੋ—ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ, ਭਾਂਬੜ । ੬੬੮.੩

ਭਯ—(ਸੰ. ਭਯ) ਡਰ, ਭੈ, ਖੌਫ । ੬੨੩.੨

ਭਯਾਨ—1. ਭਿਆਨਕ, ਡਰਾਉਣਾ, ਦੇਖੋ 'ਭਾਇਆਨ' । ੫੫੮.੩, ੫੭੪.੧

2. ਭਿਆਨਕਤਾ, ਡਰਾਵਣਾਪਣ । ੬੨੩.੨

ਭਯੋ—(ਸੰ. √ਭੂ) 1. ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਬਣ ਗਏ ਹਨ । ੫੮੧.੧

2. ਹੋ ਗਿਆ । ੫੬੧.੧

3. ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੬੧੫.੪, ੬੩੧.੨

ਭਰਸ)— (ਸੰ. √ਭ੍ਰਮ) ਭਰ ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੇ, ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੇ । ੩੨.੪/੩੭੩.੧

ਭਰਤ)

ਭਰਤਾਰ)— ਪਤੀ, ਕੰਤ, ਖਾਵੰਦ, ਦੇਖੋ 'ਭਤਾਰ' । ੪੦੫.੨[1], ੪੪੦.੨, ੪੬੦.੨,

ਭਰਤਾਰਿ) ੫੨੨.੧, ੬੩੫.੧, ੬੪੧.੧/੧੧੪.੨, ੩੫੮.੨/੧੧੩.੨

ਭਰਤਾਰੁ)

ਭਰਨ—(ਸੰ. ਭਰਣ) ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ/ਵਾਲਾ । ੭੨.੪ (ਸਦਗੁਣਾਂ ਦਾ), ੧੮੧.੪, ੪੦੬.੩

2. (ਸੰ. ਆਭਰਣ) ਜ਼ੇਵਰ, ਗਹਿਣੇ, ਆਭੂਸ਼ਣ । ੬੩੬ ੩

ਭਰਪੂਰ)— 1. ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਿਆ ਹੋਇਆ । ੫੧੨.੨

ਭਰਪੂਰਿ) 2. ਪਰਿਪੂਰਣ, ਓਤ-ਪੋਤ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੇ ਹੋਏ । ੩.੭

ਭਰਮ—(ਸੰ. ਭ੍ਰਮ) ਵਹਿਮ, ਸੰਸਾ, ਭਰਾਂਤੀ, ਮਿਥਿਆ ਵਿਚਾਰ । ੨੬.੪, ੨੯.੨, ੫੭.੨, ੭੮.੪, ੮੯.੧, ੧੩੫.੨, ੨੨੩.੪, ੨੮੨.੩, ੩੩੭.੧, ੪੩੧.੪, ੪੮੮ ੨, ੪੯੬.੪, ੫੩੭.੪, ੫੪੫.੪

ਭਰਿ—(ਸੰ. √ਭ੍ਰ) ਭਰਕੇ, ਭਰਪੂਰ ਹੋਕੇ/ਭਰਪੂਰ ਭਰਕੇ । ੩੭੨.੨, ੩੮੨.੩, ੫੦੬ ੨, ੫੧੫.੩, ੫੩੦.੨[੪], ੬੫੭.੨[੪]

2. ਜਿੜਨਾ, ਬਰਾਬਰ, ਸਮਾਨ । ੪੦੪.੩, ੫੨੩.੪

ਭਰਿਓ—ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਭਰਪੂਰ ਹਾਂ । ੫੧੨.੪

ਭਰੀ—ਲੱਦੀ ਹੋਈ । ੩੧੦.੧

ਭਰੋਸੇ—1. ਭਰੋਸਾ, ਭਰਵਾਸਾ, ਉਮੀਦ, ਆਸ । ੫੯੨.੩

2. ਯਕੀਨ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼, ਇਤਬਾਰ । ੫੯੫.੧

ਭਲ—(ਸੰ. ਭਦ੍ਰ > ਪ੍ਰਾ. ਭਲ੍ਲ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਲੀ ਭਾਂਤ । ੩੦੦.੧

ਭਲਾਖੀਐ—(ਸੰ. ਅਭਿਲਾਖ) ਅਭਿਲਾਖਾ ਕਰੇ, ਇੱਛਾ ਕਰੇ । ੫੩੨.੨

ਭਲੀ—ਚੰਗੀ, ਉਤਮ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਦੇਖੋ 'ਭਲ' । ੧੫੪.੨, ੨੦੨.੨, ੪੫੦.੧, ੨, ੪

ਭਲੀਭਾਂਤਿ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਵ ਵਿਧੀਪੂਰਵਕ । ੪੧੩.੨

ਭਲੇ—ਚੰਗੇ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਵਧੀਆ, ਦੇਖੋ 'ਭਲ' । ੫੭੧.੩

ਭਲੇ—1. ਚੰਗਾ, ਭਾਵ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਭਲ' । ੬੯.੧

2. ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਉੱਤਮ, ਦੇਖੋ 'ਭਲ' । ੬੯.੨, ੩, ੧੫੪.੩, ੪, ੪੫੦.੩, ੫੫੨.੨, ੫੫੩.੨, ੬੧੩ ੪

3. ਭਲਾ, ਭਲਿਆਈ ਵਾਲਾ । ੧੦੬.੨, ੨੮੧.੩

4. ਹਿਤਕਾਰੀ, ਲਾਭ ਵਾਲਾ । ੧੫੪.੧

ਭਵ—(ਸੰ. ਭਵ) ਸੰਸਾਰ, ਜਗਤ । ੬੭.੪, ੧੭੯ ੪

ਭਵਨ)— 1. ਧਰਮ ਮੰਦਰ ਆਦਿਕ, ਧਰਮ ਸਥਾਨ । ੨੫੫.੨/—

ਭਵਨੁ) 2. ਘਰ, ਟਿਕਾਣਾ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ । ੨੬੧.੪, ੩੫੦.੧, ੪੦੦.੨, ੪੨੭.੧, ੪੯੬.੩, ੫੧੪.੩, ੫੨੦.੨, ੫੭੪.੧, ੬੧੬.੧, ੬੩੦.੩, ੬੩੬.੩, ੬੪੩.੨, ੬੪੬.੪/੫੩੨.੨, ੫੩੭.੩, ੫੪੬.੩

ਭਵਿਖ—(ਸੰ. ਅਬਿਯਯਤ੍) ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ, ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਲ । ੧੬੭.੩

ਭਾਉ— (ਸੰ. ਭਾਵ > ਪ੍ਰਾ. ਭਾਵ) 1. ਪ੍ਰੇਮਮਈ, ਅਨੁਰਾਗਮਈ । ੧੧੫.੧, ੩੪੩.੪, ੬੨੮.੪

2. ਪ੍ਰੇਮ, ਪ੍ਰੀਤ । ੧੪੬.੨, ੧੬੦.੩, ੨੧੫.੨, ੨੪੬.੨, ੬੨੩.੨, ੬੭੩.੨

3. ਖ਼ਿਆਲ, ਭਾਵ । ੧੫੦.੧, ੪੦੮.੩, ੪੮੦.੪

4. ਇੱਛਾ, ਚਾਹਨਾ, ਭਾਵਨਾ । ੧੭੮.੪, ੩੩੦.੪, ੬੭੪.੪

ਭਾਉ ਦੁਤੀਆ—ਦੂਜੇ ਭਾਵ, ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰ, ਈਸ਼ਵਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੪੭੮.੪, ੪੮੧.੪

ਭਾਇ—1. ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ, ਦੇਖੋ 'ਭਾਉ' (1)। ੮੭.੩, ੧੧੪.੨, ੧੧੯.੪, ੧੪੯.੨, ੫੬੯.੪, ੬੦੯.੪

2. ਭਾਵਨਾ ਖ਼ਿਆਲ ਭਾਵ, ਦੇਖੋ 'ਭਾਉ' (2)। ੧੦੩.੨, ੧੧੧.੩, ੧੧੯.੨, ੧੨੫.੪, ੧੩੩.੪, ੧੩੭.੨, ੧੮੯.੨, ੧੯੪.੧, ੨੧੨.੪, ੨੧੯.੨, ੨੨੦.੩, ੨੫੪.੪, ੨੮੭.੨, ੪੨੭.੧, ੪੯੩.੧, ੨, ੫੦੦.੨, ੫੩੫.੪

ਭਾਇਕੈ—ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ, ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਥਵਾ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਵਾਲੀ। ੩੪੬.੨

ਭਾਈ—(ਸੰ. ਭ੍ਰਾਤ੍) 1. ਹੇ ਵੀਰੋ, ਹੇ ਭਰਾਵੋ ! (ਸੰਬੋਧਨ ਵਾਚੀ)। ੫੫੪.੪

2. ਭਰਾ, ਵੀਰ, ਭਗਤਾ। ੬੬੦.੪

ਭਾਸਕਰ)— (ਸੰ. ਭਾਸ੍ਕਰः) ਸੂਰਜ, ਰਵਿ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੂਰਜ'। ੬੬੧.੩/੫੨੫.੨

ਭਾਸਕਰਿ)

ਭਾਖਹੀ—(ਸੰ. √ਭਾਖ) ਉਚਾਰਣ ਨਾਲ ਭਾਵ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ, ਜਪਣ ਨਾਲ। ੬੦੭.੪

ਭਾਖਾ)— (ਸੰ. ਭਾਸ਼ਾ) ਭਾਸ਼ਾ, ਬੋਲੀ। ੪੪.੩, ੭੪.੩, ੧੫੫.੨, ੫੭੭.੧/ **ਭ ਖਿਆ**) ੫੩੯.੩

ਭਾਖੀਐ—(ਸੰ. ਭਾਖ) 1. ਕਹੀਏ, ਆਖੀਏ, ਦੱਸੀਏ। ੨੨੧.੨

2. ਆਖੀ ਜਾਂਦੀ, ਹੈ, ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੫੩੨.੪

3. ਅਖਵਾਉਂਦਾ, ਕਹਾਉਂਦਾ, ਸਦਵਾਉਂਦਾ। ੫੮੫.੩

4. ਕਹਿਣ ਨਾਲ, ਆਖਣ ਦੁਆਰਾ। ੫੯੬.੩

ਭਾਗ—(ਸੰ. ਭਾਗ੍ਯ) ਸੁਭਾਗ, ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ, ਚੰਗੇ ਨਸੀਬ। ੨੪੬.੨, ੬੪੦.੩, ੬੫੦.੨[3]

ਭਾਗਇ—ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ, ਦੌੜ ਜਾਂਦਾ। ੪੭੬.੨

ਭਾਗਹੀਨ)— ਅਭਾਗਾ, ਬਦਕਿਸਮਤ, ਬਦਨਸੀਬ, ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣਾ। ੨੨੦.੧/੫੦੯.੧

ਭਾਗਹੀਨੁ)

ਭਾਗਤੀ—ਭੱਜਦੀ, ਦੌੜਦੀ। ੫੭੬.੩

ਭਾਗਵਤ—(ਸੰ. ਭਾਗਵਤ) ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵੈਸ਼ਣਵ ਪੁਰਾਣ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਸ ਅਵਤਾਰਾਂ (ਸਤਸਯ, ਕਛਪ, ਵਾਰਾਹ, ਨਰਸਿੰਘ, ਵਾਮਨ, ਪਰਸਰਾਮ, ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਬੁੱਧ ਤੇ ਕਲਿਕ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਦੀ ਕਥਾ ਮੁੱਖ ਹੈ। ੪੪੭.੧, ੫੪੦.੧

ਭਾਗਿ—1. ਭੱਜ ਕੇ, ਦੌੜ ਕੇ। ੧੬੭.੧, ੪੬੪.੨, ੫੪੪.੨, ੫੪੫.੨, ੫੪੮.੪

2. ਭੱਜਣਾ, ਦੌੜਣਾ। ੩੬੫.੪

3. ਭਾਗ, ਕਿਸਮਤ, ਨਸੀਬ (ਬਹੁਵਚਨ)। ੪੨੧.੨

ਭਾਗਿਓ—ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ, ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ੪੦੮.੩

ਭਾਗੀ—ਭੱਜ ਗਈ, ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ, ਮਿਟ ਗਈ। ੬੮.੩

ਭਾਗੇ)— 1. ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ **ਭਾਜ**) ਹਨ/ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨੬.੨, ੫੭.੨/੫੬੮.੩

ਭਾਂਜਨ)— ਬਰਤਨ, ਭਾਂਡਾ, ਪਾਤਰ। ੩੬੩.੧, ੩੬੭.੩, ੩੭੫.੩, ੫੦੬.੨, ੫੧੫.੩, **ਭਾਜਨ**) ੫੩੦.੧, ੬੦੬.੨/੪੫੧.੨

ਭਾਠੀ—ਭੱਠੀ, ਕੱਦੀ ਚੀਜ਼ ਭੁੰਨਣ ਜਾਂ ਉਬਾਲਣ ਲਈ ਬਣਿਆ ਵਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚੁਲ੍ਹਾ। ੪੮.੩ ੨੮੩.੨

ਭਾਂਡ—(ਸੰ. ਖਾਣ:) ਭੰਡ, ਨਕਲੀਆ, ਮਸਖਰਾ, ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਤ ਦੇ ਲੋਕ ਜੋ ਨਕਲ ਉਤਾਰ ਕੇ ਹਾਸਾ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਕਲ ਉਤਾਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਦਾ ਸਾਧਨ ਵੀ ਹੈ। ੫੨੨.੩, ੬੪੧.੩

ਭਾਤ)— (ਸੰ. ਮੈਦ) 1. ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਕਿਸਮ ਦੇ, ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ। ੧੬੧ ੩/੧੪੧.੪,
ਭਾਂਤਿ) ੨੩੨.੧

2. ਢੰਗ, ਤਰੀਕਾ। ੪੫੬.੧

3. ਕਿਵੇਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ। ੬੨੪.੧

ਭਾਨ)— (ਸੰ. ਭਾਨੁ) 1. ਸੂਰਜ, ਰਵਿ, ਦਿਨਕਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸੂਰਜ'। ੨੫੭.੧,
ਭਾਨੁ) ੨੬੯.੪, ੪੦੫.੪, ੪੧੧.੧, ੪੬੨ ੧/੬੦੪.੪, ੬੪੪.੪

2. ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ। ੪੩੭.੪/—

ਭਾਮ)— (ਸੰ. ਭਾਮਿਨੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ, ਔਰਤ, ਪਤਨੀ। ੧੨੦.੧, ੬੪੨.੨/੫੭੯.੧/
ਭਾਮਨ) ੧੮੭.੩, ੫੧੪.੩
ਭਾਮਨੀ)

ਭਾਰ)— (ਸੰ. ਭਾਰ) 1. ਬੋਝ, ਵਜ਼ਨ। ੭੫.੧, ੩੨੬.੧, ੩੭੩.੨, ੪੩੦.੨,
ਭਾਰਿ) ੪੬੫.੩, ੫੨੩.੨, ੫੫੬.੧, ੫੮੫.੧, ੬੩੬.੨/੩੫੮.੨

2. ਪੰਡ/ਪੰਡਾਂ, ਭਰੀ/ਭਰੀਆਂ। ੫੬੧.੧/੩੬੪.੩, ੫੦੬.੩

ਭਾਰੀ—(ਸੰ. ਭਾਰ) 1. ਬਹੁਤ, ਅਧਿਕ, ਅਤਿਅੰਤ। ੨੩੯.੨, ੪੬੭.੪

2. ਵਜ਼ਨਦਾਰ, ਬੋਝਲ। ੩੭੪.੩, ੬੩੩.੪

3. ਬਹੁਤ ਦੁਖਦਾਈ, ਅਤਿਅੰਤ ਕਸ਼ਟਮਈ। ੫੧੭.੪

4. ਭਾਰੂ, ਭਾਵ ਔਖੇ ਕਸ਼ਟਮਈ ' ੫੭੩.੪

ਭਾਰੂ—ਬੋਝ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਭਾਰ' (1)। ੫੨੩.੩

ਭਾਵ—ਭਾਵਨਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਭਾਉ' (3)। ੪੬੪.੪

ਭਾਵਈ—ਭਾਉ'ਦੇ/ਭਾਉ'ਦੀ/ਭਾਉ'ਦਾ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ/ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ/ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ। ੨੦.੧, ੧੮੪.੩, ੨੧੮.੪, ੨੩੪.੨, ੫੧੩.੧, ੫੬੪.੨

ਭਾਵਨੀ—(ਸੰ. ਭਾਵਨਾ) ਸ਼ਰਧਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਭਰੋਸਾ। ੧੧੧.੩, ੧੩੩.੪, ੧੩੭.੨, ੧੮੬.੨, ੧੬੪.੧, ੨੧੨.੪, ੨੫੪.੪, ੨੭੬.੩, ੨੮੭.੨, ੩੪੩.੪, ੪੨੭.੧, ੫੦੦.੨, ੫੩੫.੪, ੬੦੬.੪

ਭਾਵੈ—1. ਭਾਉ'ਦੀ/ਭਾਉ'ਦਾ/ਭਾਉ'ਦੇ ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਭਾਵਈ'। ੨੦੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੦੬.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੫੨.੧, ੨, ੫੧੨.੪, ੫੬੪.੧, ੨, ੩, ੪

2. ਮਨ ਭਾਉ'ਦਾ, ਮਨ ਇੱਛਤ। ੬੧੬.੩

ਭਿਖਾਰੀ—(ਸੰ. ਭਿਕ੍ਸ਼ਾਰ੍ਥਿਨ) ਮੰਗਤਾ, ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ। ੪੩੪ ੧, ੫੨੮.੧, ੫੮੭.੨

ਭਿਖਿਆ—(ਸੰ. ਭਿਕ੍ਸ਼ਾ) ਖੈਰ, ਭਿਛਿਆ, ਭੀਖ, ਭਾਵ ਦਾਨ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਭੇਟਾ ਆਦਿ। ੫੧੭.੪

ਭਿਦੇ—(ਸੰ. ਭਿਦ੍) 1. ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਅਥਵਾ ਪੈਂਹਦਾ। ੧੫੦.੧

2. ਭਿੱਜਦੀ, ਗਿੱਲੀ ਹੁੰਦੀ/ਭਿੱਜਦਾ, ਗਿੱਲਾ ਹੁੰਦਾ। ੨੩੭.੧, ੩੨੬.੧

3. ਵਿਨ੍ਹਕੇ, ਛੇਦਕੇ। ੬੩੮.੪

ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ—(ਸੰ. ਭਿਨ੍ਨ) ਵੱਖ-ਵੱਖ, ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ, ਅੱਡ ਅੱਡ। ੧੬੬.੨, ੫੭੦.੩

ਭਿਲਾਖਈ—(ਸੰ. ਅਭਿਲਾਖ) ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਕਰਦਾ, ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ। ੧੫੫.੪

SIKHBOOKCLUB.COM

ਭਿਲਾਖੀਐ—ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਕਰੇ, ਇੱਛਾ ਕਰੇ, ਚਾਹਨਾ ਕਰੇ, ਦੇਖੋ 'ਭਿਲਾਖੀਐ' । ੩੪੮.੩

ਭੀ—(ਸੰ. ਅਧਿ) ਵੀ । ੬੨੪.੪

ਭੀਖ—ਦਾਨ, ਭਿਖਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਭਿੱਖਿਆ' । ੪੩੪.੧, ੫੮੭.੨

ਭੀਜੇ—ਭਿਉਂਣ ਨਾਲ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਤਰ ਕਰਨ ਤੇ । ੧੨੩.੩

ਭੀਜੈ—ਭਿੱਜਦੀ ਹੈ, ਗਿੱਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੬੩੩.੪

ਭੀਨ—ਲੀਨ, ਮਗਨ, ਤਲੀਨ । ੬੧.੧, ੯੭.੨, ੧੮੨.੪, ੨੧੫.੨, ੫੮੮.੩ (ਭਾਵ ਗਿਆਤਾ)

ਭੀਰ—(ਸੰ. ਅੀਰ੍) ਕਾਇਰਤਾ, ਡਰਪੋਕਪੁਣਾ । ੬੨੩.੨

ਭੁਅੰਗ—(ਸੰ. ਭੁਜਙ੍ਗ:) ਸੱਪ, ਸਰਪ । ੩੮੫.੩

ਭੁਕਤ—(ਸੰ. ਭੁਕ੍ਤਿ:) ਭੋਗ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ ਸੁਖ ਆਦਿ । ੬੧੨.੨

ਭੁਗਤ—(ਸੰ. ਭੁਕ੍ਤਿ:) 1. ਭੋਜਨ, ਆਹਾਰ । ੪੪੧.੨

2. ਭੁੰਗੀਦਾ, ਸੁੱਖ ਆਦਿ ਲਈਦਾ । ੬੬੪.੩

ਭੁਗਤਾ—(ਸੰ. ਭੋਕ੍ਤ੍ਰ) ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ, ਉਪਭੋਗਤਾ । ੨੪੪.੪

ਭੁਜਬਲੀ—(ਸੰ. ਭੁਜ+ਬਲਿਨ੍) ਬਲਵਾਨ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲਾ, ਤਾਕਤਵਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ । ੨੩੦.੨

ਭੁਜਾ—(ਸੰ. ਭੁਜਾ) ਬਾਂਹ, ਬਾਜੂ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ । ੨੩੦.੨, ੬੬੫.੧

ਭੁਲਾਨੇ—ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਯਾਦ ਤੋਂ ਵਿਸਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ੪੩੧.੪

ਭੂਅ—(ਸੰ. ਭੂ) ਧਰਤੀ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਜ਼ਮੀਨ । ੨੫੫.੨

ਭੂਕੰਪਕਾ—(ਸੰ. ਭੂਕਮ੍ਪ) ਭੂਚਾਲ, ਅਚਾਨਕ ਧਰਤੀ ਦੇ ਕੰਬਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ । ੪੦੩.੨

ਭੂਖ—(ਸੰ. ਬੁਭੁਕ੍ਸ਼ਾ) ਭੁੱਖ, ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ । ੫੪੮.੩, ੫੮੦.੪

ਭੂਖਨ—(ਸੰ. ਭੂਸ਼ਣ) ਗਹਿਣੇ, ਆਭੂਖਣ । ੬੦੨.੨

ਭੂਜਿ—(ਸੰ. ਭ੍ਰਜ੍ਜਨ) ਭੁੱਜਕੇ, ਭਾਵ ਕੂੰਧ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਜਲ ਕੇ ਭਾਵ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧਤ ਹੋਕੇ । ੧੬੦.੨

ਭੂਤ—(ਸੰ. ਭੂਤ) 1. ਜੀਵ, ਪ੍ਰਾਣੀ । ੧੧੪.੪, ੩੬੬.੪, ੫੭੬.੪

2. ਭੂਤਕਾਲ, ਬੀਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਂ । ੧੬੭.੩

3. ਪ੍ਰੇਤ, ਜਿੰਨ, ਭੂਤਨੇ । ੨੩੩.੧, ੩੧੩ ੪, ੩੬੫.੪, ੪੬੮.੨

ਭੂਤਨ—ਭੂਤਨਿਆਂ, ਪ੍ਰੇਤਾਂ, ਦੇਖੋ 'ਭੂਤ' (3) । ੪੭੬.੩

ਭੂਤਲ—(ਸੰ. ਭੂਤਲ) ਸੰਪੂਰਣ ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ । ੪੨੨.੨

ਭੂਨੇ—(ਸੰ. ਭ੍ਰਜ੍ਜਨ) ਭੁੰਨਣ ਨਾਲ, ਭੁੰਨਿਆਂ । ੧੨੩.੩

ਭੂਪ—(ਸੰ. ਭੂਧ) ਰਾਜਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ੪੬੭.੩

ਭੂਪਤ—(ਸੰ. ਭੂਧਤਿ) ਰਾਜਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ੫੭੭.੨, ੫੮੫.੩

ਭੂਮ)— (ਸੰ. ਭੂਮਿ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਧਰਤੀ । ੬੧੦.੪, ੬੩੫.੪/੧੨੬.੧

ਭੂਮਿ)

ਭੂਮੀਆ—ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ, ਜਗੀਰਦਾਰ, ਸਾਮੰਤ । ੪੬੪.੧, ੨²

ਭੂਲਿ—(ਪ੍ਰਾ. ਭੁਲ੍ਲ) 1. ਗਲਤੀ, ਚੂਕ, ਭੁੱਲ । ੩੫੬.੩, ੩੫੮.੩, ੪੭੫.੨

2. ਭੁੱਲਕੇ, ਗਲਤੀ ਨਾਲ । ੪੪੪.੧, ੪੬੭.੨

ਭੂਲਿਓ—ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਚੇਤਾ-ਹੀਣ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ । ੨੨੩.੧

ਭੂਲਿਬੋ—ਭੁੱਲਾਂ ਨੂੰ, ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਅਵੱਗਿਆਵਾਂ ਨੂੰ । ੪੪੪.੪

ਭੂਲੇ—ਭੁੱਲਕੇ, ਭਾਵ ਰਾਹੋਂ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈਕੇ । ੪੮੮.੨

ਭੇ—ਭੀ, ਵੀ । ੬੨੪.੧

ਭੇਸ)— (ਸੰ. ਵੇਸ਼) 1. ਲਿਬਾਸ, ਪਹਿਰਾਵਾ, ਭੇਖ । ੨੧੧.੨/੫੭੧.੪

ਭੇਖ) 2. ਭੇਸ ਵਿਚ ਭਾਵ ਸਰੂਪ ਵਿਚ, ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ । ੩੨੪.੨/—

3. ਸਰੂਪ, ਸ਼ਕਲ/ਸ਼ਕਲਾਂ । —/੧੬੫.੩, ੧੬੯.੩, ੨੧੦.੨, ੩੪੨.੪, ੪੧੬.੩

4. ਮੱਤ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ । —/੬੩੫.੪

ਭੇਖਧਾਰੀ—(ਸੰ. ਵੇਸ਼ਧਾਰਿਨ੍) ਬਣਾਉਟੀ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ । ੨੪੦.੩, ੬੧੧.੪

ਭੇਖਾਰੀ—ਮੰਗਤਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਭਿਖਾਰੀ' । ੨੨੩.੪

ਭੇਖੀਅੰ—1. ਭੇਖਾਂ ਵਿਚ, ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ (ਪਰਾਪਟ ਹੋ ਰਿਹਾ) । ੧੨.੪

2. (ਭੇਖ) ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ । ੪੧੬.੩

ਭੇਟ—1. ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਮਿਲਾਪ ਹੋਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ । ੨੩੬.੪, ੫੬੫.੧

2. ਭੇਟਾ, ਨਜ਼ਰਾਨਾ, ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਅਰਪਣ । ੪੩੫.੪

ਭੇਟਤ—1. ਮਿਲਣ ਨਾਲ, ਮਿਲਾਪ ਹੋਣ ਨਾਲ । ੧੭੬.੧, ੩੮੫.੩, ੩੮੬.੪, ੩੬੪.੩

2. ਮਿਲਦੇ ਹਨ/ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ੧੮੬.੨, ੫੬੦.੧

3. ਮਿਲਣ ਵੇਲੇ, ਸੰਗਮ ਕਰਨ ਵੇਲੇ । ੩੭੪.੨, ੪੦੫.੨, ੬੦੪.੧

4. ਮਿਲਣ ਦਾ, ਸੰਗਮ ਕਰਨ ਦਾ । ੩੭੭.੩

5. ਮਿਲਦਿਆਂ, ਮਿਲਣ ਸਾਰ । ੫੬੧.੪, ੬੨੫.੪

6. ਮਿਲਕੇ, ਭਾਵ ਸ਼ਰਨ ਆ ਕੇ ਅਥਵਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ । ੫੬੯.੪, ੬੧੭.੪

ਭੇਟਿ—ਮਿਲਕੇ, ਛੂਹ ਕੇ, ਨਾਲ ਲਗਕੇ । ੮੪.੩

ਭੇਟੇ)— 1. ਮਿਲਣ ਤੋਂ, ਮਿਲਾਪ ਹੋਣ ਤੋਂ (ਬਿਨਾਂ) । ੫੩੮.੪/੬੩੫.੧

ਭੇਟੈ) 2. ਮਿਲਦੀ, ਭੇਂਟ ਕਰਦੀ । —/੫੮੭.੩

3. ਮਿਲੀਓਂ, ਮਿਲਾਪ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਭੇਂਟ ਨਾ ਕੀਤੀ । —/੬੬੦.੪

ਭੇਦ (ਸੰ. ਖੇਦ) 1. ਦੁੱਤਤਾ, ਭੇਦ-ਭਾਵ, ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ । ੨੬.੨, ੨੯.੨

2. ਵਿਨ੍ਹ ਕੇ, ਭਾਵ ਤਿਆਗ ਕੇ, ਛੱਡ ਕੇ । ੩੧.੩

3. ਰਹੱਸ, ਰਾਜ਼, ਗੰਝ ਗਲ । ੫੪.੩, ੧੮੧.੪, ੪੦੪.੪, ੪੦੯.੩, ੫੭੧.੩

4. ਅੰਤਰ, ਫਰਕ । ੪੬੫.੪, ੪੯੨.੪

5. ਤਾਤਪਰਜ, ਨਿਚੋੜ ਭਾਵ ਗਿਆਨ, ਉਪਦੇਸ਼ ਆਦਿ । ੪੮੬.੨

ਭੇਦਯੋ—ਭੇਤ ਪਾ ਲਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਭੇਦ' (3) । ੬੪੮.੧

ਭੇਦਿ—ਵਿਨ੍ਹ ਕੇ, ਭਾਵ ਉਲੰਘ ਕੇ, ਤਿਆਗ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਭੇਦ' (2) । ੨੪੭.੧

ਭੇਦੁ—1. ਰਹੱਸ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਭੇਦ' (3) । ੩੭੪.੨, ੫੩੦.੨

2. ਦੁੱਤਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਭੇਦ' (1) । ੪੦੮.੩

ਭੇਦੇ —(ਖੇਦ) ਵਿਨ੍ਹਿਆ, ਛਿਦ੍ ਆਦਿ ਕੀਤਿਆਂ । ੪੨੬.੩

ਭੈ—(ਸੰ. ਸਥ) ਡਰ, ਖੌਫ਼ । ੨੪.੪, ੨੬.੨, ੫੭.੨, ੭੮.੨, ੧੬੦.੩, ੨੬੫.੩, ੪੦੨.੪, ੪੦੮.੨, ੫੦੩.੨, ੫੩੭.੪

2. ਨਿਰਮਲ ਭਉ, ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਭੈ । ੧੧੬.੪, ੨੧੫.੨, ੨੧੬.੨, ੨੨੦.੩, ੨੫੪.੪, ੪੨੭.੧, ੫੬੬.੪

3. ਡਰਾਉਣੇ, ਖੌਫ਼ਨਾਕ । ੫੭੪.੧

ਭੈਜਲ—(ਸੰ. ਭਯ + ਜਲ) ਭਵਜਲ, ਭਵਸਾਗਰ, ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ। ੯੨.੩, ੩੩੬.੨, ੪੮੬ ੩

ਭੋਏ ਮਿਲਾਈਏ, ਭਾਵ ਡੁਬੋਈਏ ਅਥਵਾ ਭਿਉਂਈਏ, ਤਰ ਕਰੀਏ। ੩੨੬.੨

ਭੋਗ—(ਸੰ. ਯੋਗ) 1. ਦੁਨੀਆਵੀ ਸੁੱਖ-ਆਨੰਦ, ਸੁਖ-ਸਾਧਨ। ੨੧.੧, ੪੨.੧[3] ੫੮.੪, ੬੦.੨, ੯੦.੩, ੧੮੦.੩, ੨੪੩.੨, ੨੬੫.੩, ੨੬੭.੪, ੪੨੨.੩, ੪੩੮.੩, ੫੦੫.੧, ੫੨੬.੩, ੬੦੭.੩[3], ੬੭੫.੨

2. ਦੇਵਤਾਵਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਭੇਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ। ੩੦.੩, ੩੫.੩, ੯੨.੧, ੩੦੪.੨, ੪੮੨.੩, ੫੦੧.੩, ੫੪੩.੩

3. ਸੰਭੋਗ, ਭੋਗ-ਵਿਲਾਸ। ੭੯.੩, ੨੩੭.੩, ੨੪੧.੩, ੨੯੯.੨

4. ਭੋਗਕੇ, ਮਾਣਕੇ। ੨੯੧.੪

5. ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ, ਆਤਮਿਕ ਸੁੱਖ। ੩੦੩.੪, ੩੪੫.੪, ੪੦੦.੪, ੪੨੭.੨

6. ਸੰਭੋਗ ਸੁੱਖ। ੪੮੦.੨, ੫੦੯.੧, ੫੬੮.੨, ੬੫੨.੨, ੬੭੦.੪

7. ਸੁਖ-ਅਨੰਦ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ, ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਸਮੱਗਰੀ। ੬੦੦.੩

ਭੋਗਤ—ਭੋਗਦਾ, ਭਾਵ ਕੀਤੇ ਦਾ ਫਲ ਪਾਉਂਦਾ। ੩੩੧.੨

ਭੋਗਵਤ—ਮਾਣਦਾ, ਅਨੰਦ ਲੈਂਦਾ, ਸੁਆਦ ਲੈਂਦਾ। ੬੧੯.੪

ਭੋਗਾਤੀਤ—ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤ, ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁੱਖ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਦੇਖੋ 'ਭੋਗ' (1)। ੬੦.੨

ਭੋਗੀ—(ਸੰ. ਭੋਗਿਨ੍) ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ, ਉਪਭੋਗੀ, ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣ ਵਾਲਾ। ੫੮.੪, ੪੩੮.੩, ੫੮੮.੩, ੬੦੭.੩, ੬੭੫.੨

ਭੋਜਨ—(ਸੰ. ਭੋਜਨ) 1. ਆਹਾਰ, ਖਾਣ-ਸਮੱਗਰੀ। ੨੪੬.੨, ੨੯੨.੩, ੫੩੭.੩, ੬੧੫.੧, ੬੨੮.੪, ੬੩੬.੧

2. ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ, ਆਹਾਰ ਕਰਨਾ। ੩੧੦.੨, ੪੬੮.੩

ਭੌਮ—(ਸੰ. ਮੌਸਵਾਰ) ਮੰਗਲਵਾਰ, ਹਫਤੇ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਦਿਨ, ਸੋਮਵਾਰ ਤੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦਿਨ। ੪੮੪.੧

ਭੋਰ—ਸਵੇਰਾ, ਪ੍ਰਭਾਤ, ਤੜਕਾ। ੪੬੬.੩, ੪੯੫.੩, ੫੬੮.੩

ਭੋਰੇ—ਭੋਲਾ, ਸਿਧਾ-ਸਾਦਾ, ਚਤੁਰਾਈ ਆਦਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ੧੬੧.੪

ਭ੍ਰਮ—1. ਸੰਸਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਭਰਮ। ੨੪.੪, ੨੨੩.੧, ੨੬੫.੩, ੩੧੨.੪, ੪੦੮.੨, ੪੭੫.੨ ੪੬੮.੨, ੫੦੩.੨, ੫੭੮.੩, ੫੬੮.੩

2. ਭਟਕਦਾ ਹੋਇਆ, ਭੌਂਦਾ ਹੋਇਆ। ੪੨੨.੧, ੪੪੪.੨

3. ਭਟਕਣਾ, ਆਵਾਗਵਨ। ੪੩੮.੪

4. ਭਰਮ ਯੁਕਤ, ਸੰਸਾਮਈ। ੫੩੨.੪, ੫੬੨.੨

ਭ੍ਰਮਤ—(ਸੰ. ਭ੍ਰਮਣ) 1. ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਭੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ੬੫.੪, ੧੮੪.੪, ੨੨੨.੧, ੨੩੧.੪, ੨੫੮.੪, ੨੬੬.੧, ੩੪੬.੧, ੪੮੮.੨, ੪੬੮.੨

2. ਭਟਕਦੇ ਹੋਏ, ਭੌਂਦੇ ਹੋਏ। ੨੪੩.੧

3. ਫਿਰਦੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਭੌਂਦੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ। ੨੬੭.੧, ੪੬੦.੩, ੫੭੮.੩

4. ਭਟਕਣ ਤੋਂ, ਫਿਰਨ ਤੋਂ। ੩੧੬.੨, ੩੨੦.੨

5. ਭਟਕਦਾ, ਭੌਂਦਾ। ੩੪੬.੧, ੪

ਭ੍ਰਮਤਿ—(ਸੰ. ਭ੍ਰਮਣ) ਭਟਕਣਾ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਫਿਰਨਾ ਪੈ ਜਾਵੇ। ੪੦੩.੩

ਭ੍ਰਮਨ—(ਸੰ. ਭ੍ਰਮਣ) ਭਟਕਣ, ਇਧਰ ਉਧਰ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਵਾਦੀ। ੨੬੧.੧

ਭ੍ਰਮਰ—(ਸੰ. ਭ੍ਰਮਰ) ਭੌਰਾ, ਭੰਵਰਾ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਭੂੰਡ ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੨੬੭.੧

ਭ੍ਰਮੁ—ਸੰਸਾ,[1] ਭਰਮ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਭਰਮ'। ੨੬੧.੧

ਭ੍ਰਮੈ—(ਸੰ. ਭ੍ਰਮਣ) ਭਰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੬੧੦.੪, ੬੩੫.੪

ਭ੍ਰਾਤ—1. ਭਰਾਂਤੀ, ਸੰਸਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਭਰਮ'। ੨੭੨.੨

2. (ਸੰ. ਭ੍ਰਾਤ੍ਰ) ਭਰਾ, ਵੀਰ, ਭਰਾਤਾ। ੪੮੩.੨, ੫੯੨.੧

ਭ੍ਰਾਤਨ—ਭਰਾਵਾਂ, ਭਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਭ੍ਰਾਤ' (2)। ੫੭੯.੧

ਭ੍ਰਾਤਾ—ਭਾਈ, ਭਰਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਭ੍ਰਾਤ' (2)। ੧੦੦.੧, ੫੭੯.੧

ਭ੍ਰਾਂਤਿ—ਭਰਮ, ਸੰਸਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਭਰਮ'। ੧੬.੩

ਭ੍ਰਿਸਟ—(ਸੰ. ਭ੍ਰਸ਼ਟ) ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ, ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਭਾਵ ਅਲਗ ਹੋਏ ਹੋਏ। ੬੧੫.੪

ਭ੍ਰੂਤ)— (ਸੰ. ਭ੍ਰਿਤ੍ਯ) ਨੌਕਰ, ਦਾਸ, ਸੇਵਕ। ੬੪੪.੪/੪੬੪.੨

ਭ੍ਰੁਤਿ)

ਭ੍ਰਿੰਗ—(ਸੰ. ਭ੍ਰਿਙ੍ਗ) ਭੌਰਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਭ੍ਰਮਰ'। ੩੧੬.੧,

ਭ੍ਰਿੰਗੀ—(ਸੰ. ਭ੍ਰਿਙ੍ਗ) ਬਿਲਨੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੀੜਾ ਜੋ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਪਤੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਰਗਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ੭੫.੧, ੨੭੪.੪[2]

SIKHBOOKCLUB.COM

ਮ

ਮਉਲੈ—(ਸੰ. ਮੁਕੁਲ) ਮੌਲਦੇ, ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੁੰਦੇ, ਖਿੜਦੇ। ੨੩੭.੨

ਮਇਆ—(ਸੰ. ਮਾਯਾ) ਦਇਆ, ਕਰੁਣਾ, ਕਿਰਪਾ, ਮਿਹਰ। ੨੦.੨, ੧੭੮.੧, ੪੦੦.੩

ਮਸਤਕ)— (ਸੰ. ਮਸ੍ਤਕ) 1. ਮੱਥਾ, ਭਰਵੱਟੇ ਅਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ

ਮਸਤਕਿ) ਹਿੱਸਾ। ੬੧.੨, ੫੭੬.੧,੨,੩,੪, ੬੪੦.੩/੨੮੮.੪, ੩੩੭.੧,

ਮਸਤਿਕ) ੪੦੧.੧/੪੨੧.੪

2. ਸਿਰ, ਸੀਸ। —/੪੦੭.੩/—

ਮਸਾਣ—(ਸੰ. ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ) ਮਰਘਟ, ਮੜ੍ਹੀਆਂ, ਮੁਰਦੇ ਸਾੜਨ ਦੀ ਥਾਂ। ੬੪੪.੩

ਮਸੁਵਾਨੀ—(ਸੰ. ਮਸਿਧਾਨੀ) ਦਵਾਤ, ਸਿਆਹੀ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਪਾਤਰ। ੫੦੦.੪

ਮਹਕਾਏ—(ਸੰ. ਸਹ੍ਵਕ) ਮਹਿਕ ਭਰਪੂਰ, ਸੁਗੰਧੀ ਭਰਪੂਰ, ਸੁਗੰਧਿਤ। ੩੩੫.੩

ਮਹਕਾਰ—ਮਹਕ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਦੇਖੋ 'ਮਹਕਾਏ'। ੩੭.੩

ਮਹਖੀ—(ਸੰ. ਮਹਿਧੀ) ਮੱਝ, ਮਹਿ, ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਾਲੇ ਜਾਂ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਸੂ। ੫੦੫.੨

ਮਹਤ—(ਸੰ. ਸਹ੍ਤ੍ਤਵ) ਮਹੱਤਵ, ਮਹੱਤਾ। ੫੬੬.੨

ਮਹਾਂ)— (ਸੰ. ਸਹਾ) 1, ਮਹਾਨ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ। ੪੯੧.੩/—

ਮਹਾ) 2. ਬਹੁਤ, ਬਾਹਲਾ, ਅਤਿਅੰਤ। ੫੧੩.੩, ੫੨੩.੩/੨੪.੧, ੧੩੨.੧, ੨੫੮.੧, ੩੧੮.੧, ੩੫੮.੧, ੫੦੧.੩, ੫੧੨.੪, ੫੧੭.੧, ੫੨੭.੨

ਮਹਾਂਤ—1. ਮਹਾਤਮ, ਮਹੱਤਵ, ਮਹਾਨਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਮਹਤ' । ੨੮੯.੪, ੩੫੦.੪
2. ਮਹਾਨ, ਉਤਮ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਦੇਖੋ 'ਮਹਾਂ' (1) । ੪੨੯.੪

ਮਹਾਤਮ)— (ਸੰ. माहात्मय) ਮਹੱਤਵ, ਮਹਿਮਾ, ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਿਰਿਆ ਦੀ
ਮਹਾਤਮੁ) ਮਹਾਨਤਾ । ੩੮.੪, ੮੦.੧, ੧੪੧.੨, ੨੬੯.੨, ੩੧੯.੪, ੩੭੩.੪, ੪੨੦.੧, ੪੨੧.੪, ੪੮੯.੪/੨੦੨.੧, ੨੭੦.੨

ਮਹਾਤਮੈ—ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ, ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਮਹਾਤਮ' । ੩੫੧.੧, ੪੫੩.੩, ੫੦੨.੨

ਮਹਾ ਦੁਰਗੰਧ—ਅਤਿਅੰਤ ਬਦਬੂ । ੩੩੨.੩

ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ—(ਸੰ. महाप्रसाद) ਉਤਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰੂਪੀ ਅਨੰਦ-ਦਾਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ । ੧੭੫.੩

ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ—ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਆਟਾ, ਖੰਡ, ਘਿਉ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਪਦਾਰਥ । ੩੦੯.੩, ੪੫੩.੩

ਮਹਾਂਪਰਲੇ—(महाप्रलय) ਸਮੁੱਚੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼, ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਪ ਯਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਮਸਤ ਜੀਵਾਂ ਸਹਿਤ ਸਮਸਤ ਲੋਕ, ਦੇਵ, ਸੰਤ, ਰਿਸ਼ੀ ਆਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਹਿਤ ਵਿਨਾਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ : ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਲ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਵੀ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ । ੧੫੭.੧

ਮਹਾਂਪੁਰਖ—(ਸੰ. महापुरुष) ਮਹਾਨ ਆਦਮੀ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਕ-ਸੁਰ ਹੋਇਆ ਵਿਅਕਤੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ । ੫੮੬.੪

ਮਹਾਬਲੀ—(ਸੰ. महाबलिन्) ਅਤਿਅੰਤ ਬਲਧਾਰੀ, ਬਹੁਤ ਬਲਵਾਨ । ੪੫੫ ੩

ਮਹਾਭਾਰਥ—(ਸੰ. महाभारत) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮਹਾਂਕਾਵਿ । ਇਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਕੌਰਵਾਂ ਤੇ ਪਾਡਵਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ 18 ਪਰਵ ਹਨ ਤੇ ਰਿਸ਼ੀ ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੪੫੭.੧

ਮਹਾਰਾਜ—(ਸੰ. महाराज) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਹੇ ਈਸ਼ਵਰ, ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਭਾਵ) (ਸੰਬੋਧਵਾਚੀ) । ੬੨੨.੪

ਮਹਾਵਤ—(ਸੰ. महामात्र) ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ, ਹਾਥੀਵਾਨ । ੨੩੧.੨

ਮਹਿ—(ਸੰ. मध्य > ਪ੍ਰਾ. मज्झ) ਵਿਚ, ਅੰਦਰ । ੩.੧, ੩, ੭, ੮, ੩੦.੧, ੧੪੫.੪, ੪੦੪.੨, ੬੦੮.੪², ੬੨੨.੪

ਮਹਿਕਾਈਐ—ਸੁਗੰਧਿਤ ਹੁੰਦਾ, ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਹੁੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਮਹਕਾਏ' । ੪੭੨.੩

ਮਹਿਖੀ—ਮੱਝ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਹਖੀ' । ੫੦੬.੨

ਮਹਿਮਾ—(ਸੰ. महिमन्) ਵਡਿਆਈ, ਸੋਭਾ । ੧੫.੩, ੩੩.੪, ੬੬.੪, ੭੨.੪, ੭੩.੧², ੧੧੧.੪, ੧੪੧.੨, ੧੪੨.੪, ੧੮੦.੧, ੧੯੫.੧, ੨੧੭.੪, ੨੩੬.੨, ੨੪੮.੪, ੨੬੨.੧, ੨੬੫.੪, ੨੬੭.੪, ੨੬੯.੨, ੨੭੦.੪, ੩੦੨.੪, ੩੩੭.੪, ੩੫੦.੪, ੩੫੧.੨, ੩੭੨.੪, ੩੭੪.੪, ੪੨੦.੧, ੪੩੦.੩, ੪੪੧.੩, ੪੫੩.੨, ੪੭੦.੧, ੫੦੨.੧, ੫੦੭.੧, ੫੨੫.੧, ੫੩੦.੩, ੫੯੪.੪, ੬੦੦.੪, ੬੩੯.੧, ੬੫੫.੩

ਮਹੀਪਤਿ—(ਸੰ. महीपति) ਰਾਜਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ੫੪੪.੩

ਮਹੁਰਾ—(ਸੰ. मधुर) ਜ਼ਹਿਰ, ਵਿਸ਼, ਵਿਹੁ । ੧੯੧.੨

ਮਹੂਆ—(ਸੰ. मधूक > ਪ੍ਰਾ. महुअ) ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਰੁੱਖ ਦੇ ਫੁੱਲ ਅਥਵਾ ਫਲ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ । ੪੮.੩

ਮਹੂਰਤ—(ਸੰ. ਮੂਹੂਰ੍ਤ:) 1. ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਮਾਪ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਤੀਹਵਾਂ ਭਾਗ। ੭੬.ਭ, ੬੫੨.੧

2. ਸ਼ੁਭ ਘੜੀ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋਤਿਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸ਼ੁਭ ਸਮਾਂ। ੪੪੭.੨

ਮਹੇਸ—(ਸੰ. ਮਹੇਸ਼) ਸ਼ਿਵ, ਮਹਾਦੇਵ, ਸ਼ੰਕਰ, ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਸੰਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁੱਖ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੫੪੦.੨, ੬੨੬.੧

ਮਕਰੰਦ—(ਸੰ. ਮਕਰਨ੍ਦ) ਪਰਾਗ, ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰਸ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚਲੇ ਸੁਗੰਧਿਤ ਚਿੱਸੇ ਦਾ ਰਸ। ੧੮.ਭ, ੨੭.੨, ੩੬.੪, ੩੮.੩, ੬੮.੧, ੨, ੩, ੪, ੭੪.੪, ੭੮.੩, ੮੮.੩, ੯੨.੧, ੯੭.੨, ੨੧੬.੧, ੨੧੭.੨, ੨੧੮.੨, ੪, ੨੨੨.੨, ੨੫੭.੩, ੨੬੬.੩, ੨੬੭.੨, ੩, ੨੭੧.੧, ੨੯੩.੧, ੨੯੪.੪, ੩੩੫.੩, ੩੪੮.੩, ੪੨੯.੧, ੪੩੧.੩, ੪੩੩.੩, ੫੦੭.੨, ੫੬੦.੨, ੬੩੯.੨

ਮਕਰੀ—(ਸੰ. ਸਕਂਟ:) ਮਕੜੀ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੀੜਾ ਜੋ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਲੇਸ ਕੱਢਕੇ ਜਾਲ ਤਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਕੀੜੇ ਫਸਾ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੭੫.੨

ਮਗ—(ਸੰ. ਮਾਰ੍ਗ > ਪ੍ਰਾ. ਸਗ੍ਗ) ਮਾਰਗ, ਰਸਤਾ, ਰਾਹ। ੩੭੭.੨

ਮਗਨ ,ਮਗਨੁ— (ਸੰ. ਸਗ੍ਨ) 1. ਲਿਵਲੀਨ, ਮਸਤ। ੨੯.੪, ੩੧.੪, ੩੩.੨, ੫੯.੨, ੨੪੭.੪, ੨੬੬.੪, ੨੬੮.੪, ੩੦੨.੧, ੪੧੮.੪, ੪੨੩.੪, ੫੬੦.੨, ੫੯੦.੪/—

2. ਇਸਥਿਤ, ਟਿਕਣ ਤੋਂ ਭਾਵ। ੨੯੬.੩/—

3. ਗੜ੍ਹੰਦ, ਖੁੱਭੇ ਹੋਏ ਤੋਂ ਭਾਵ। ੫੫੭.੪/੨੩੫.੩, ੪੦੩.੨

ਮੰਗਲ—(ਸੰ. ਮङ्गल) 1. ਖੁਸ਼ੀ, ਅਨੰਦ। ੪੮੦.੩, ੬੫੧.੨

2. ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ। ੬੨੭.੩

ਮੰਗਾਇ—ਮੰਗਵਾਉਂਦਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿਕੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੰਗਵਾਉਣ ਤੋਂ ਭਾਵ। ੫੬੪.੧

ਮਗਿ—ਰਸਤੇ ਵਿਚ, ਮਾਰਗ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਮਗ'। ੪੧੩.੧

ਮਛ—(ਸੰ. ਸਤ੍ਯ) ਮੱਛਲੀਆਂ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਜੀਵ। ੩੭੫.੧

ਮਜਨ ,ਮਜਨੁ— (ਸੰ. ਸਜ੍ਜਨ) ਇਸ਼ਨਾਨ, ਨਹਾਉਣਾ। ੨੯੫.੧, ੩੨੯.੨, ੩੩੨ ੪, ੩੩੮.੧, ੩੩੯.੧, ੨. ੩, ੪, ੩੪੬.੨, ੩੭੭.੧, ੬੨੮.੪, ੬੫੮.੧/੨੪੮.੧

ਮੰਜਾਰ—(ਸੰ. ਸਾਰ੍ਜਾਰ) ਬਿੱਲਾ, ਬਿੱਲੀ, ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਨਸਲ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਜਾਨਵਰ। ੪੬੦ ੨, ੫੩੯.੧, ੫੮੨.੩

ਮਜੀਠ—(ਸੰ. ਸਜ੍ਜਿਸ੍ਠਾ) ਇਕ ਵੇਲ ਜਿਸਦੀ ਡੰਡੀ ਤੇ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਪੱਕਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੧੩੨.ਭ, ੧੩੬.੧, ੧੬੨.੪, ੨੯੮.੨, ੩੦੬.੪

ਮਟੁਕੀ—(ਸੰ. ਸਾਤ੍ਤਿਕੀ) ਚਾਟੀ, ਦਹੀਂ ਆਦਿ ਰਿੜਕਣ ਲਈ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਬਰਤਨ। ੪੭੬.੨

ਮੰਡ—1. (ਸੰ. ਸ੍ਰੁਦ੍) ਚਿਪਕਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, (ਛਾਤੀ ਨਾਲ) ਲਗਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ੩੫੬.੧

2. (ਸੰ. ਸਣ੍ਡ) ਸੰਵਰੇ ਹੋਏ, ਸੁਸਜਿਤ। ੬੨੫.੨

ਮੰਡਲ—(ਸੰ. ਸਣ੍ਡਲ) 1. ਸੰਸਾਰ, ਜਗਤ, ਦੁਨੀਆਂ। ੧੯.ਭ, ੧੯੭.੨

2. ਸਮੂਹ, ਇਕੱਠ। ੧੧੨.੪

ਮਣਿ—(ਸੰ. ਸਣਿ) ਮਣੀ, ਸੱਪ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਮਣਕਾ ਜੋ ਕੀਮਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੫੬੮.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਮੰਤ—(ਸੰ. ਸਨਤ) 1. ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਵਾਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਵਿਭਿੰਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਅਥਵਾ ਵਿਭਿੰਨ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧੪੩.੩

2. ਉਪਦੇਸ਼, ਸਿੱਖਿਆ । ੩੬੫.੪

ਮਤ—1. ਮਸਤ, ਲੀਨ, ਖੀਵਾ । ੬੪.੪

2. (ਸੰ. ਸਤ) ਬੁੱਧੀ, ਚੇਤਨਾ, ਅਕਲ । ੩੮੬.੨, ੪੭੪.੪, ੪੮੫.੪, ੬੧੨.੨, ੬੫੩.੨

ਮਤਵਾਰਾ)— (ਸੰ. ਸਤ੍ਤ) ਨਸ਼ੇ (ਸ਼ਰਾਬ, ਅਫ਼ੀਮ ਆਦਿ) ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ ਨਸ਼ਈ, ਨਸ਼ੇ

ਮਤਵਾਰੇ) ਵਿਚ ਮਸਤ । ੧੬੫.੩, ੧੭੨.੨/੩੭੪.੧

ਮਤਾਂਤ—ਮੱਤ ਦਾ ਸਾਰ, ਮੱਤ ਦਾ ਨਿਚੋੜ, ਧਰਮ ਦਾ ਸਾਰ-ਤੱਤ । ਕਈ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣਾ ਮਸਤ ਹੋਣਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ੪੩.੨

ਮਤਿ—1. ਬੁੱਧੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਤ' (2) । ੮.੬, ੯.੧[3], ੬੧.੧, ੬੨.੧, ੭੮.੪, ੮੪.੧, ੧੩੭.੩, ੧੪੫.੪, ੧੬੫.੩, ੨੧੭.੩, ੨੩੧.੪, ੨੭੬.੧, ੨੮੨.੨, ੨੮੪.੩, ੩੧੨.੪, ੩੧੭.੨, ੩੨੨.੨, ੩੩੬.੪, ੩੩੭ ੩, ੩੫੬.੩, ੪੦੬.੩, ੬੨੮.੩

2. (ਸੰ. ਸਤ) ਗਿਆਨ, ਉਪਦੇਸ਼ । ੧੩੦.੨, ੧੩੮.੧, ੧੫੦.੧, ੨੪੨.੪

3. ਮੱਤੀ ਹੋਈ, ਮਸਤ ਹੋਈ ਹੋਈ । ੬੨੧.੩

ਮਤਿਵਾਰੇ—ਮਤਵਾਲਾ, ਮਸਤ, ਬੇਖ਼ਬਰ, ਦੇਖੋ 'ਮਤਵਾਰਾ' । ੧੭੩.੧

ਮਤੁ—(ਸੰ. ਸਤ) 1. ਵਿਚਾਰ, ਸਿਧਾਂਤ, ਧਾਰਨਾ । ੩੩੧.੩

2. ਬੁਧੀ, ਅਕਲ, ਦੇਖੋ 'ਮਤ' (2) । ੬੩੧.੩

ਮੰਤੁ—1. ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਖੋ 'ਮੰਤ' (2) । ੮੬.੩, ੯੯.੪, ੧੧੧.੨, ੧੮੩.੩, ੨੧੪.੩

2. ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਲੋਕ ਆਦਿ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮੰਤ' (1) । ੧੮੩.੩, ੪੯੪.੩

3. ਮੰਤਰ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਗਾਰੜੂ-ਮੰਤਰ, ਜੋ ਸੱਪ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੫੫੭.੩

ਮੰਤ੍ਰਨ—ਮੰਤਰਾਂ, ਮੰਤਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, (ਸੱਪ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰ ਅਥਵਾ ਧੁਨੀਆਂ ਦੇਖੋ 'ਮੰਤ੍ਰ' (2) । ੨੩੧.੩

ਮੰਤ੍ਰੀ—(ਸੰ. ਮਨ੍ਤ੍ਰਿਨ੍) ਵਜ਼ੀਰ, ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨੪੬.੧

ਮਥਤ—(ਸੰ. √ਸਥ੍) ਮਥਿਆਂ, ਰਿੜਕਿਆਂ, ਰਿੜਕਣ ਦੁਆਰਾ । ੧੬੨.੧

ਮਥਨੀਆ— (ਸੰ. ਸਥਿਨ੍) ਮਧਾਣੀ, ਰਿੜਕਣੀ, ਕੋਈ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਰਿੜਕਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਦ । ੪੭੬.੨

ਮਥਿ— ਮਥ ਕੇ, ਰਿੜਕ ਕੇ, ਬਿਲੋ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਮਥਤ' । ੫੩੫.੨, ੬੦੯.੨

ਮਥੁਰਾ—(ਸੰ. ਸਥੁਰਾ) ਬ੍ਰਜ ਵਿਖੇ ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਤੱਟ ਤੇ ਸਥਿਤ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ । ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੱਤ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ । ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ । ੪੧੬.੨

ਮੰਦ—(ਸੰ. ਮਨ੍ਦ) 1. ਮੱਠੀ ਮੱਠੀ, ਧੀਮੀ ਧੀਮੀ ਭਾਵ ਹੌਲੀ ਗਤੀ ਨਾਲ । ੭੪.੩

2. ਮੱਠੀ ਮੱਠੀ, ਹਲਕੀ ਹਲਕੀ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ । ੧੪੨.੨, ੨੯੪.੩

ਮਦ—(ਸੰ. ਸਦ) ਮਦਿਰਾ, ਸ਼ਰਾਬ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਰਲ ਨਸ਼ਾ । ੩੭੪.੧, ੫੩੨.੩, ੬੬੬.੪[4]

ਮਦਨ—(ਸੰ. ਸਦਨ) ਕਾਮਵਾਸਨਾ, ਕਾਮਵੇਵ । ੧੭੩.੧

ਮਦਪਾਨੀ—ਮਦ-ਪਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਰਾਬੀ, ਦੇਖੋ 'ਮਦ' । ੩੨੪.੨

ਮੰਦਰ—(ਸੰ. ਸਨ੍ਦਿਰ) 1. ਭਵਨ, ਮਕਾਨ, ਘਰ ਆਦਿਕ । ੧੬੦.੨, ੩੬੩.੧, ੪੮੦.੩, ੬੫੨.੨, ੬੫੮.੨, ੬੭੩.੩

2. ਸ਼ਰੀਰ (ਭਾਵ) । ੩੪੫.੪

ਮੰਦਰਾਚਲ—ਇਕ ਪਹਾੜ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਧਾਣੀ ਬਣਾਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਰਿੜਕਿਆ ਸੀ । ੪੧੬.੩

ਮਦਿ)— ਸ਼ਰਾਬ, ਦੇਖੋ 'ਮਦ' । ੫੩੦.੧/੫੩੦.੩

ਮਦੁ)

ਮਦੋਨ—ਮਸਤੂਰ, ਮਸਤ, ਮਦਹੋਸ਼ । ੫੨.੨, ੬੫.੨, ੧੭੩.੧, ੨੩੧.੨, ੫੨੬.੪

ਮਧ—(ਸੰ. ਸਧੁ) 1. ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਰਸ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਅਥਵਾ ਸ਼ਹਿਦ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ । ੪੩.੪, ੬੪.੪

2. (ਸੰ. ਸਞਧ) ਵਿਚ, ਅੰਦਰ । ੫੬੧.੩, ੬੩੦.੪

3. ਮਧੁ, ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਰਸ, ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਪਰਾਗ । ੫੬੮.੩

ਮਧਯ—ਵਿਚ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਧ' (2) । ੫੭੩.੨

ਮਧਯ-ਭਾਵ—ਵਿਚ ਵਿਚਾਲੇ, ਭਾਵ ਨਾ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕ ਨਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰ । ੫੬੫.੩

ਮਧਿ—(ਸੰ. ਸਞਧ) 1. ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ, ਬਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸਮਾਂ । ੧.੭

2. ਵਿਚ, ਵਿਖੇ । ੨੬੪.੩, ੩੫੩.੪, ੪੩੫.੧, ੫੬੬.੩, ੬੧੬.੧

3. ਅੰਦਰ, ਵਿਚ । ੩੪੬.੪, ੩੬੬.੩, ੩੭੧.੨, ੫੦੨.੧, ੫੩੨.੧, ੫੪੩.੪

ਮਧਿਮ—(ਸੰ. ਸਞਧਸ) ਵਿਚਕਾਰਲਾ, ਨਾ ਬਹੁਤ ਉਤਮ ਨਾ ਬਹੁਤ ਨੀਚ । ੧੫੭.੨, ੫੫੨.੧

ਮਧੁ—(ਸੰ. ਸਧੁ) 1. ਮਧੁ, ਸ਼ਹਿਦ, ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਮਿੱਠਾ ਪਦਾਰਥ । ੨੦੫.੨, ੨੨੨.੨, ੨੫੬.੧, ੨੯੪.੨, ੬੧੬.੧

2. ਮਧੁਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ । ੨੫੭.੩, ੨੬੬.੩, ੩੩੫.੩

3. ਗੁਰਸਿਖ ਰੂਪੀ ਭੌਰਾ । ੨੬੭.੨

4. ਅੰਮ੍ਰਿਤ । ੨੪੩.੩, ੨੬੩.੪, ੨੯੧.੨, ੨੯੮.੪

5. ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਰਸ, ਪਰਾਗ । ੪੧੦.੩

ਮਧੁਕਰ)— (ਸੰ. ਸਧੁਕਰ:) ਭੌਰਾ, ਭ੍ਰਮਰ, ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ

ਮਧੁਕਰਿ) ਭ੍ਰਿੰਡ । ੩੬ ੪, ੬੬.੪, ੯੭.੨, ੧੩੯.੩, ੧੭੧.੪, ੨੧੬.੧, ੨੫੭.੩, ੨੭੧.੧, ੨੯੪.੪, ੩੩੫.੪, ੩੪੮.੩, ੪੧੦.੩, ੪੨੯.੧, ੪੩੧.੩, ੪੪੨.੨, ੫੦੭.੨, ੫੬੦.੨, ੬੩੯.੨/੨੨੨.੧, ੪੩੩.੩/੨੩.੨, ੪੩.੪, ੩੦੦.੩, ੩੨੦.੨, ੪੨੪.੨, ੫੬੭.੩, ੫੯੬.੧, ੬੦੬.੩

ਮਧੁਪੁਰ—ਮਥੁਰਾ ਨਗਰੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਥੁਰਾ' । ੪੦੭.੨

ਮਧੁਮਾਖੀ—(ਸੰ. ਸਧੁਮਿਸ਼ਕਾ) ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ, ਇਕ ਛੋਟਾ ਜੰਤੂ ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਪਰਾਗ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੧੦੬.੩, ੨੯੬.੨, ੫੫੫.੧

ਮਧੁਰ—(ਸੰ. ਸਧੁਰ) 1. ਰਸੀਲੀ/ਰਸੀਲੇ, ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਰਸਦਾਇਕ, ਜੋ ਕੰਨਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗੇ/ਚੰਗੇ ਲਗਣ । ੧੩.੪, ੧੩੦.੧, ੧੩੭.੩, ੧੪੨.੨, ੧੫੨.੨, ੨੦੩.੧, ੨੫੬.੧ ੨, ੩, ੪, ੨੯੪.੨, ੩੨੨.੨, ੩੬੫.੩, ੫੫੬.੩, ੫੬੭.੨, ੫੭੫.੨, ੬੪੪.੨, ੬੪੬.੧

2. ਮਿੱਠਾ, ਰਸਦਾਇਕ ਭਾਵ ਅਨੰਦਮਈ । ੨੦੫.੨

ਮਧੁ—ਸ਼ਹਿਦ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਧੁ' (1) । ੫੫੫.੧

ਮਧੇ—(ਸੰ. ਸਥ) ਵਿਚ, ਵਿਚੋਂ, ਵਿਖੇ । ੧੦੩.੨, ੪੬੮.੪, ੫੮੬.੪, ੬੪੫.੪

ਮਧੋਕੀਐ—ਮਿੱਠੇ, ਮਧੁਰ, ਰਸਦਾਇਕ, ਦੇਖੋ 'ਮਧੁਰ' । (1) । ੬੪੦.੨

ਮਨ—(ਸੰ. ਸਨਸ੍) 1. ਚਿਤ, ਅੰਤਹਕਰਣ, ਜੀਅ, ਪ੍ਰਾਣੀਆ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੋਚਦਾ, ਵਿਚਾਰਦਾ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧੬.੧, ੧੮.੪, ੨੧.੪, ੨੨.੩, ੨੮.੨, ੪੧.੪, ੪੬.੧, ੪੭.੧, ੪੮.੧, ੨[3], ੫੨.੧, ੫੩.੧, ੫੭.੩, ੫੯.੧, ੬੦ ੪, ੬੧.੧, ੬੩.੩, ੬੪.੧, ੮੦.੪, ੮੫.੧, ੮੬.੪, ੯੪.੪, ੧੦੧.੪, ੧੦੮.੩, ੧੩੮.੩, ੧੩੯.੩, ੧੪੦.੪, ੧੪੫.੨[2], ੧੪੮.੪, ੧੪੯.੧, ੧੭੧.੪, ੧੮੧.੧, ੧੮੮.੨, ੨੦੬.੩[3], ੨੧੮.੩, ੨੨੨.੧, ੨੨੩.੧, ੨੨੭.੧, ੨੩੩.੩, ੪, ੨੪੫.੧, ੨੫੧.੧, ੨੫੮.੨, ੨੬੩.੪, ੨੬੪.੪, ੨੬੮.੩, ੨੭੧.੧, ੨੯੪.੪, ੨੯੫.੧, ੩੦੫.੩, ੩੨੩.੨, ੩੩੫.੪, ੩੪੮.੩, ੩੫੮.੪, ੩੯੨.੩, ੪੦੦.੧, ੪੧੪.੨, ੪੨੦.੩, ੪੨੩.੪, ੪੨੯.੧, ੪੩੦.੪, ੪੩੧.੩, ੪੫੭.੩, ੪੮੦.੧[2], ੪੮੨.੧, ੪੯੪.੩, ੫੦੭.੨, ੫੧੦.੩, ੫੧੪.੨, ੫੨੯.੧, ੫੩੯.੪, ੫੪੧.੧, ੫੪੭.੪, ੫੫੭.੪, ੫੮੧.੪, ੫੮੨.੪, ੫੮੪.੨, ੬੦੨.੨, ੬੦੫.੧, ੬੧੬.੪, ੬੨੨.੪, ੬੩੨.੧, ੬੩੪.੩, ੬੪੬.੪, ੬੫੪.੪, ੬੬੫.੧

2. ਮਣੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਣਿ' । ੩੮੬.੨, ੪੦੭.੩, ੪੫੩.੭

3. ਅੰਤਹਕਰਣ ਭਾਵ ਅੰਦਰੋਂ, ਵਿਚੋਂ । ੪੭੮.੧

ਮਨਸਾ—(ਸੰ. ਸਾਨਸ) ਮਨਸ਼ਾਵਾਂ, ਇੱਛਾਵਾਂ, ਮਨੋਕਾਮਨਾਵਾਂ । ੧੮.੪, ੮੦.੪, ੮੨.੩, ੧੦੫.੧, ੧੪੦.੪, ੧੪੮.੪, ੨੩੩.੩, ੨੮੨.੩, ੩੩੬.੩, ੩੮੬.੪

ਮਨਤ—(ਸੰ. √ ਸਨ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਸਣਣ) ਮੰਨਦੀ, ਆਖੇ ਲਗਦੀ, ਆਗਿਆ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦੀ। ੩੯੦.੩

ਮਨੰਤਰ—(ਸੰ ਸਨ੍ਵਨ੍ਤਰ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ 14ਵਾਂ ਭਾਗ, 71 ਚਤੁਰਯੁਗਾਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਭਾਵ 43, 20,000 ਅਨੁਮਾਨਤ ਸਾਲ । ੪੩੦.੧

ਮਨ-ਬਚ-ਕ੍ਰਮ—ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ, ਭਾਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰੂਪ ਵਿਚ । ੩੧੮.੩, ੪੬੬.੩

ਮਨਬਾਂਛਤ—(ਸੰ. ਸਨੋਵਾਨ੍ਤਿਸ੍) ਮਨ-ਵਾਂਛਿਤ, ਮਨ-ਇਛੱਤ, ਮਨ ਚਾਹੇ । ੬੫੮.੩

ਮਨਮੁਖ—ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵੱਲ ਹੈ, ਮਨ ਦੀ ਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਮਨ ਦੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਪਿਛੇ ਭਟਕਣ ਵਾਲਾ, ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚਲਣ ਵਾਲਾ । ੨੬੪.੪, ੪੯੦.੪, ੪੯੩.੪

ਮਨਮੋਹਨ—(ਸੰ. ਸਨ+ਸੋਹਨ) ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਮੁਗਧ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਸੁੰਦਰ । ੪੦੦.੧

ਮਨਾਇ—1. ਮਨਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਆਖਾ/ਕੋਈ ਗਲ ਮੰਨਵਾਉਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੫੭੫.੩

2. ਮਨਾ ਕੇ, (ਰਸਮ ਆਦਿ) । ੬੫੮.੩

3. ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਕੇ, ਰੋਸ ਦੂਰ ਕਰਵਾਕੇ, ਰੁਠੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ । ੬੬੩.੪, ੬੬੪.੪

ਮਨਾਇਕੈ—ਮਨਾਉਣ ਦੁਆਰਾ, ਭਾਵ ਸਿਮਰਨ-ਆਰਾਧਨਾ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ । ੫੮੬.੪

ਮਨਾਵਈ—ਮਨਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, (ਆਗਿਆ/ਹੁਕਮ) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ । ੧੭੮.੧

ਮਨਾਵਤੇ—ਮਨਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਸਨ । ੫੭੬.੨

ਮਨਾਵੈ—ਮਨਾ ਲੈਂਦਾ, ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ੫੬੪.੨

ਮਨਿ—1. ਮਣੀ/ਮਣੀਆਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਣਿ'। ੪੧.੨, ੬੭.੨, ੨੩੬.੨, ੪੨੧.੧
2. ਚਿਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਨ' (1)। ੧੪੬.੧, ੧੮੪.੩, ੩੨੭.੨, ੩੩੭.੨, ੫੧੮.੪
3. ਆਖਾ/ਆਗਿਆ ਆਦਿ ਮੰਨ ਕੇ। ੩੫੮.੨

ਮਨੁ—1. ਮਨ ਵਿਚ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਮਨ' (1)। ੬੬.੪
2. ਮਣ, ਚਾਲੀ ਸੇਰ ਦਾ ਇਕ ਤੋਲ। ੨੨੬.੧
3. ਚਿਤ, ਦੇਖੋ 'ਮਨ' (1)। ੨੩੪.੧, ੨, ੩, ੨੩੫.੧, ੨, ੩, ੨੫੭.੩, ੨੬੭.੧, ੨੬੮.੨, ੩੦੦.੩, ੩੧੩.੪, ੪੨੦.੩, ੫੭੦.੪, ੪੬੬.੪, ੬੦੨.੪

ਮਨੁਖ—(ਸੰ. ਮਨੁਸ਼੍ਯ) ਇਨਸਾਨ, ਪੁਰਖ, ਆਦਮੀ। ੫੨੬.੧

ਮਨੂਰ—(ਸੰ. ਸ਼ਾਙ੍ਕੂਰ) ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੈਲ ਜੋ ਭੱਠੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੰਘਰ ਜਿਹਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਖਿੱਧ ਲੋਹਾ। ੨੭.੨, ੮੩.੨, ੯੪.੧, ੩[1], ੨੪੬.੧

ਮਨੋਚਰ—ਮਨ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਚਿਤ ਦੇ ਵੇਗ ਤੋਂ ਉਪਰ। ੮.੬

ਮਨੋਦ—(ਮਨ + ਉਦਿਤ) ਆਨੰਦਿਤ ਹੋਈ ਹੰਦੀ ਭਾਵ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਈ ਹੋਈ। ੨੫੭.੪

ਮਨੋਰਥ—ਸੰ. ਸਨੋਰਥ) 1. ਇੱਛਾਵਾਂ, ਅਭਿਲਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਕਾਮਨਾਵਾਂ। ੪੬.੪, ੧੭੮.੪
2. ਇੱਛਾ, ਕਾਮਨਾ, ੪੨੧.੩, ੪੨੮.੧

ਮਮ—(ਸੰ. ਸਸ) 1. ਮੇਰਾ, ਮੈਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਾਰਕ ਰੂਪ। ੨੩.੪
2. ਮੈਂ, ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ। ੨੩੬.੪, ੨੩੭.੪, ੩੧੪.੪, ੩੧੫.੩, ੫੦੧.੪, ੫੦੭.੪, ੬੩੬.੪
3. ਮੇਰੇ ਵਿਚ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ। ੫੧੩.੪, ੫੨੨.੪, ੫੨੪.੪, ੬੪੧.੪
4. ਮੇਰੇ। ੫੨੧.੪

ਮਮਤ—(ਸੰ. ਸਸਤ੍ਵ) ਮਮਤਵ, ਮੈਂਪੁਣਾ, ਮੇਰੇਪਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਅਥਵਾ ਅਪੱਣਤ। ੪੨੮.੩

ਮਮਤਾ—(ਸੰ. ਸਸਤਾ) ਮੋਹ, ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਨੇਹ। ੪੨੮.੩

ਮਯਾ—ਕਿਰਪਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਇਆ'। ੬੨੨.੪

ਮਰਕਟ—(ਸੰ. ਸਕਂਟ) ਬਾਂਦਰ, ਦਰਖਤਾਂ ਆਦਿ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ ਜੋ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ। ੪੫੩ ੨, ੪੭੦.੩

ਮਰਕਤ—(ਸੰ. ਸਰਕਤ) ਨਗ, ਪੰਨਾ, ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ ਜੋ ਗਹਿਣਿਆਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਜੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩੪੭.੩

ਮਰਜੀਵਾ—ਗੋਤਾਖੋਰ, ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਡੂੰਘੀ ਮਾਰ ਕੇ ਰਤਨ ਆਦਿ ਖੋਜ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ। ੭੬.੩, ੫੪੬.੧, ੫੬੪.੩, ੬੬੨.੪

ਮਰਜੇਸ—ਮੌਤ ਦਾ ਈਸ਼ਵਰ, ਭਾਵ ਧਰਮ ਰਾਜ, ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਧਰਮ ਰਾਇ'। ੫੪੦.੨

ਮਰਤ—(ਸੰ. ਸਰਣ) 1. ਮਰਦਾ ਹੈ/ਮਰਦੇ ਹਨ/ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ/ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ੭੫.੨, ੭੬.੧, ੧੬੦ ੨, ੩੧੬.੨, ੩੧੬.੪, ੩੨੦.੩, ੪੧੭.੨ ੪੪੨.੩, ੬੩੬.੪

ਮਰਦਨ—(ਸੰ. ਸਰ੍ਦਨ) ਮਲਣਾ, ਮਾਲਸ਼ ਕਰਨਾ। ੩੬੫.੩

ਮਰਨ) — (ਸੰ. ਸਰਣ) ਮਰਨਾ, ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣੀ। ੭੮.੨, ੬੦.੨, ੧੭੫.੪, ੨੮੧.੨,
ਮਰਨੇ) ੨੮੭.੩, ੩੦੦.੪, ੩੨੫.੪, ੩੬੪.੩, ੪੩੮.੪, ੪੫੫.੨, ੫੨੧.੩, ੫੩੭.੪, ੫੩੮.੪, ੫੭੩.੪/੪੬੮.੩

ਮਰਮ)— (ਸੰ. ਸਰ੍ਮਨ੍) 1. ਭੇਤ, ਰਹੱਸ, ਰਾਜ਼। ੬੦੮.੨, ੬੩੬.੩/੩੭੪.੧/
ਮਰੰਮੁ) ੪੮੮.੪, ੫੩੦.੧, ੫੩੪.੨
ਮਰਮੁ) 2. ਮਹੱਤਵ, ਵਡਿਆਈ। —/—/੫੦੭.੩

ਮਰਾਲ—(ਸੰ. ਸਰਾਲ) ਹੰਸ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹੰਸ' (2) । ੨੩੭.੪, ੨੬੯.੧, ੩੮੬.੧, ੪੫੨.੪, ੪੬੦.੩, ੪੭੦.੩, ੪੯੧.੪, ੫੦੧.੪, ੫੧੨.੩, ੫੩੯.੨, ੫੫੯.੧

ਮਰਿ—(ਸੰ. ਸਰਣ) 1. ਮੌਤ, ਮ੍ਰਿਤੂ । ੧੪.੧

2. ਮਰਨਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਰਨ' । ੫੦੨.੧, ੫੦੬.੧, ੬੪੫.੩

ਮਰੇ ਮਰੈ)— (ਸੰ. ਸਰਣ) ਮਰ ਜਾਂਦਾ, ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩੨੦.੧/੭੦.੩, ੩੧੮.੪, ੩੫੫.੩, ੬੧੭.੩

2. ਮਰੇ ਹਨ, ਸਮਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਭਾਵ (ਹਉਮੈ ਆਦਿਕ ਤੋਂ) ਰਹਿਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਮੁਕਤ ਹੋਏ ਹਨ । —/੨੮੦.੧

ਮਰੋਰਿ—(ਸੰ. ਸ੍ਰੁ) ਮਰੋੜੀ, ਵੱਟ, ਵਲ । ੬੫.੨

ਮਲ—(ਸੰ. ਸਲ) 1. ਗੰਦ, ਮੈਲਾ, ਚਿਜ਼ਨਾ, ਟੱਟੀ ਆਦਿਕ । ੨੪.੧, ੧੫੮.੨, ੩੩੪.੪, ੪੮੩.੩, ੫੫੭.੨, ੬੩੮.੩

2. ਮੈਲ, ਗੰਦਗੀ, ਮੈਲਾਪਣ । ੧੩੬.੩, ੬੧੪.੪

ਮਲਉਨੀ—ਮਲੌਨੀ, ਸਿਰ ਤੇ ਮਲਣ ਲਈ ਦਹੀਂ, ਤੇਲ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧਿਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਘੋਲ । ੩੪੬.੨

ਮਲ-ਮੂਤ—(ਸੰ. ਸਲ + ਮੂਤ੍ਰ) ਮਲ-ਮੂਤਰ ਦੀ ਗੰਦਗੀ, ਟੱਟੀ-ਪਿਸ਼ਾਬ ਦਾ ਗੰਦ । ੩੫੩.੩

ਮਲ ਮੂਤੁਧਾਰੀ—1. ਮਲ-ਮੂਤਰ ਨਾਲ ਪਲੀਤ । ੨੪.੧, ੪੮੩.੩

2. ਮਲ-ਮੂਤਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦੇਹ, ਦੇਖੋ 'ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ' । ੩੩੪.੪, ੩੩੮.੧

ਮਲਮੈ—ਮਲਮਈ, ਭਾਵ ਲਹੂ ਵਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਅਥਵਾ ਮਾਹਵਾਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਆਉਣਾ । ੬੩੭.੩

ਮਲਯ-ਗੰਧ—ਮਲਯ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੁਗੰਧੀ । ੬੧੪.੩

ਮਲਯਾਗਿਰ—(ਸੰ. ਸਲਯਾਗਿਰਿ) ਮਲਯ ਪਹਾੜ, ਦਖਣ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਕ ਪਰਬਤ ਮਾਲਾ ਜਿਸਤੇ ਚੰਦਨ ਦੇ ਦਰਖਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੬੨੫.੩

ਮਲਿ—(ਸੰ. √ਸਲ੍) ਮੱਲਕੇ, ਕੱਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ, ਭਾਵ ਨਿਵਾਸ ਜਮਾਕੇ । ੬੨੨.੪

ਮਲਿਆਗਰ—1. ਚੰਦਨ ਦੇ ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਪਰਬਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਲਯਾਗਿਰ' । ੫੧੬.੧

2. ਚੰਦਨ ਦੀ ਲਕੜ ਆਦਿ (ਭਾਵ) । ੫੪੬.੩

ਮਲੀਨ—(ਸੰ. ਸਲਿਨ) 1. ਮੈਲਾ/ਮੈਲੇ/ਮੈਲੀ, ਗੰਦਾ/ਗੰਦੇ/ਗੰਦੀ, ਮੈਲ ਵਾਲਾ/ਮੈਲ ਵਾਲੇ/ਮੈਲ ਵਾਲੀ । ੧੦੬.੩, ੧੨੧.੩, ੨੮੬.੧, ੨੬੫.੧, ੩੦੬.੧, ੩੧੨.੧, ੩੬੦.੨, ੪੬੬.੨, ੫੩੭.੧, ੫੫੭ ੨, ੬੧੪.੧

2. ਵਿਕਾਰ-ਗ੍ਰਸਤ, ਵਿਕਾਰ-ਮਈ, ਵਿਕਾਰ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਲਿਬੜਿਆ (ਭਾਵ) । ੩੧੨.੪, ੩੩੭.੨

3. ਮੱਧਮ, ਫਿੱਕੀ, ਬੁਝਣ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ (ਭਾਵ) । ੬੬੧.੧

ਮਲੁ—ਮੈਲ, ਗੰਦਗੀ, ਦੇਖੋ 'ਮਲ' (2) । ੩੬੦.੩

ਮਵਾਸ—ਆਲੀ, ਬਾੜੀ ਹੋਇਆ ਯੰਧਾ ਆਦਿ । ੪੬੪.੧

ਮਾਇ—(ਸੰ. ਮਾਤ੍) ਮਾਤਾ, ਮਾਂ, ਜਨਨੀ । ੩੯੨.੩

ਮਾਇਆ—1. ਕਿਰਪਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਇਆ' । ੧੫.੪

2. (ਸੰ. ਮਾਯਾ) ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਆਦਿਕ । ੨੭.੪, ੬੭.੪, ੬੮.੪,

SIKHBOOKCLUB.COM

੧੧੭.੪, ੧੭੭.੪, ੧੮੨.੪, ੧੮੭.੩, ੨੩੩.੧, ੨੩੪.੪, ੨੪੮.੪, ੨੭੨.੪, ੨੯੨.੪, ੨੯੫.੪, ੩੧੧.੪, ੩੧੨.੪, ੩੨੩.੪, ੩੨੮.੧, ੩੩੪.੩, ੩੪੯.੪, ੩੮੪.੪, ੩੮੫.੪, ੪੫੫.੪, ੪੯੫.੪, ੪੯੬.੪, ੫੨੬.੩, ੫੫੩.੪

3. ਮਾਇਆਮਈ ਸੰਸਾਰ, ਪਦਾਰਥਕ ਜਗਤ । ੨੯.੩, ੧੯੨.੩, ੪੫੮.੪, ੫੪੩.੪

4. ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਛਲਾਵਾ ਰੂਪ ਸ਼ਕਤੀ । ੩੦੨.੧

5. ਸੰਸ ਰਕ ਧਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਅਥਵਾ ਛਲ । ੫੪੪.੪[2]

6. ਦੌਲਤ, ਧਨ । ੫੫੫.੪

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਮੀਰ, ਧਨੀ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਧਨ ਦੌਲਤ ਹੋਵੇ, ਦੇਖੋ 'ਮਾਇਆ' (6) । ੪੯੭.੪

ਮਾਇਆਮਈ—ਮਾਇਆ ਸਰੂਪ, ਅਥਵਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਇਸਥਿਤ ਹੋਵੇ । ੨੮੦.੩

ਮਾਸ—1. (ਸੰ. ਮਾਂਸ) ਮਹੀਨਾ/ਮਹੀਨੇ, ਸਾਲ ਦਾ ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ, ਲਗਭਗ ਤੀਹ ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਂ । ੨੪੧ ੧, ੩੪੫.੧, ੪੮੪.੨, ੬੫੪.੧

2. (ਸੰ. ਸਾਂਸ) ਮੀਟ, ਗੋਸ਼ਤ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਉਹ ਨਰਮ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਚਮੜੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਅਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੫੩੯.੧, ੫੪੭.੨, ੫੬੯.੧, ੬੩੪.੩

ਮਾਸਾ—(ਫ਼ਾ. ਮਾਸ਼) ਤੌਲ ਦੀ ਇਕ ਇਕਾਈ, ਅੱਠ ਰੱਤੀ ਭਰ ਤੋਲ, ਤੋਲ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਰੂਪ । ੨੨੯.੩

ਮਾਸੀ—(ਸੰ. ਮਾਤ੍ਰਿਵਸ੍ਰ ਪ੍ਰਾ. ਸਾਤ੍ਰਿਚ੍ਛਾ) ਮਾਤਾ ਦੀ ਭੈਣ । ੧੦੦.੨

ਮਾਸੁ—1. ਮਹੀਨੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਾਸ' (1) । ੧੫੬.੨

2. ਚਮੜੀ, ਖਲੜੀ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਮਾਸ ਉਪਰਲੀ ਪਤਲੀ ਤਹਿ । ੨੧੦.੧

ਮਾਸੇ—ਮਾਸ਼ੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਾਸਾ' । ੨੨੬.੨

ਮਾਹਿ)—ਵਿਚ, ਅੰਦਰ, ਵਿਖੇ, ਦੇਖੋ 'ਮਹਿ' । ੫੭੨.੨, ੬੩੬.੨/੨੨੩.੧

ਮਾਹੀ)

ਮਾਖਨ—(ਸੰ. ਸ਼ਸ਼ਨਸ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਸਕਖਣ) ਮੱਖਣ, ਦਹੀਂ ਰਿੜਕਣ ਨਾਲ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਥੰਧਿਆਈ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ । ੧੨੬.੧, ੪੪੫ ੧

ਮਾਖੀ—(ਸੰ, ਸਕ੍ਸ਼ਿਕਾ > ਪ੍ਰਾ. ਸਕ੍ਖਿਅਾ) 1. ਮੱਖੀ, ਖੰਭਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਜੰਤੂ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਗੰਦਗੀ ਅਥਵਾ ਫਿਰ ਖਾਦ ਪਦਾਰਥਾਂ ਆਦਿ ਉਪਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ । ੨੩੬.੧, ੩੩੨.੩, ੪੬੦.੪, ੫੧੭ ੩

2. ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਧੁ ਮਾਖੀ' । ੬੩੨.੩

ਮਾਖੀਐ—(ਸੰ. √ਸਕ੍) ਕ੍ਰੋਧ ਕਰੇ, ਗੁੱਸਾ ਕਰੇ, ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋਵੇ । ੫੩੨.੩

ਮਾਗ—ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਚੀਰ । ੩੪੭.੧

ਮਾਂਗਤ—(ਸੰ. ਮਾਰ੍ਗਣ੍ਯ) ਮੰਗਦਾ ਹੋਇਆ, ਯਾਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਿਆ । ੫੮੭.੨

ਮਾਗਨਿ—ਮੰਗਣ ਲਈ, ਮੰਗਣਾ, ਮੰਗਣ ਵਾਸਤੇ, ਦੇਖੋ 'ਮਾਂਗਤ' । ੪੩੪.੧

ਮਾਗਿ—ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਦੇਖੋ 'ਮਾਂਗਤ' । ੩੯੯.੪

ਮਾਂਗੈ—ਮੰਗਕੇ, ਯਾਚਨਾ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਮਾਂਗਤ' । ੫੬੪.੧

ਮਾਗੈ—1. ਮੰਗਿਆ ਹੁੰਦਿਆ, ਭਾਵ ਮਨ ਇੱਛਤ, ਜੋ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੪੫੪.੨

2. ਮੰਗੇ, ਯਾਚਨਾ ਕਰੇ, ਦੇਖੋ 'ਮਾਂਗਤ' । ੪੭੫.੨, ੪੭੬.੩

ਮਾਛਰ—(ਸੰ. ਸਤ੍ਕਰ: > ਪ੍ਰਾ. ਸਚ੍ਛਰ) ਮੱਛਰ, ਇਕ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਉਡਣ ਵਾਲਾ ਜੰਤੂ ਜੋ ਮਨੁਖਾਂ ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਡੰਗ ਮਾਰਦਾ ਤੇ ਲਹੂ ਚੂਸਦਾ ਹੈ । ੭੫.੨

ਮਾਜੈ—(ਸੰ. ਸਾਰ੍ਜਨ) ਮਾਂਜਿਆਂ, ਸਾਫ ਕੀਤਿਆਂ, ਝਾੜਿਆਂ-ਪੂੰਝਿਆਂ, ਮਾਂਜਣ ਨਾਲ । ੫੩੭.੨

ਮਾਂਝ)— (ਸ. ਸਞ) 1. ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਰ ਮਲਾਹ, ਖੇਵਟ,
ਮਾਝ) ਕਿਸ਼ਤੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੫੩੮.੧/—
2. ਵਿਚ, ਵਿਖੇ । ੬੫੮.੨/੫੨੫.੧
3. ਅੰਦਰ, ਭੀਤਰ । —/੧੦੬.੨

ਮਾਝਧਾਰ—ਸਮੁੰਦਰ, ਦਰਿਆ, ਨਦੀ ਆਦਿ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਧਾਰਾ, ਉੱਛਲ । ੬੩੬.੨

ਮਾਂਝਿ—ਵਿਚ, ਵਿਖੇ, ਦੇਖੋ 'ਮਾਝ' (?) । ੫੧੩.੩

ਮਾਝਿਧਾਰਿ—ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਛਲ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਾਝਧਾਰ' । ੩੮੨.੩

ਮਾਟੀ—(ਸੰ. ਮ੍ਰਤਿਕਾ > ਪ੍ਰਾ. ਸਿਟ੍ਟਿਅ।) ਮਿੱਟੀ, ਧਰਤੀ ਉਪਰਲੀ ਭੁਰਭੁਰੀ ਮਾਰ । ੧੧੦.੨, ੩੯੦.੧

ਮਾਤ)— ਮਾਤਾ, ਮਾਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਾਇ' । ੧੦੩.੧, ੧੧੪.੧, ੨੯੨.੩, ੪੪੪.੧,
ਮਾਤਾ) ੪੫੦ ੪, ੪੮੩.੨, ੫੨੦.੧, ੫੪੮.੩, ੫੮੩.੧, ੫੯੨.੧/੪੧.੩, ੧੦੦.੨, ੧੦੧.੧,੨,੩, ੧੦੨.੧, ੧੧੩.੨, ੩੦੩.੨, ੩੫੬.੧, ੩੫੮.੧, ੩੬੯.੧, ੩੭੦.੧, ੩੭੮.੧, ੩੯੩.੨, ੪੦੬.੨, ੪੩੬ ੧, ੪੫੦.੧

ਮਾਤ੍—1. (ਸੰ. ਸਾਫ਼) ਕੇਵਲ, ਸਿਰਫ਼। ੮੩.੧, ੧੦੫.੨, ੧੧੧.੨, ੨੪੨.੩, ੨੭੮.੨, ੪੨੧.੪, ੪੩੫.੧

2. (ਸੰ. ਸਾਕ੍ਰ) ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਲਗ, ਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖਦੇ ਸਮੇਂ ਸਵਰ-ਸੂਚਕ ਸੰਕੇਤ ਜੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਉਪਰ, ਥਲੈ ਅੱਗੇ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੨੬੪.੧, ੫੪੦.੪

ਮਾਥੇ)— ਮੱਥੇ ਤੇ, ਮਸਤਕ ਤੇ । ੬੨੭.੩/੧੬੩.੧
ਮਾਥੈ)

ਮਾਨ—(ਸੰ. ਸਾਜ) 1. ਮਾਣ, ਇਜ਼ਤ, ਸਤਿਕਾਰ, ਆਦਰ । ੮੪.੩, ੩੨੪.੩, ੬੪੨.੨, ੬੬੨.੧, ੬੬੪.੧

2. ਹੰਕਾਰ, ਹਉਮੈ । ੨੧੩.੪, ੫੭੫.੧, ੬੦੫.੩, ੬੫੬.੧, ੬੬੦.੧, ੬੬੨.੧, ੬੬੩ ੧, ੬੬੪.੧

3. ਮੰਨਦਾ, ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਾ । ੫੬੧.੩

4. ਮੰਨ ਲੈ, ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈ । ੬੬੦.੧

5. ਮੰਨਕੇ, ਗੁੱਸਾ ਆਦਿ ਸੋਚ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ । ੬੬੪.੨

6. ਮਨਾਇਆਂ, ਰੋਸਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਿਆਂ । ੬੬੪.੨

ਮਾਨਈ—1. ਮੰਨਦੀ, ਪਰਵਾਨ ਕਰਦੀ, ਸਵੀਕਾਰਦੀ । ੩੦੦.੨

2. ਸਮਝਦਾ, ਤਸੱਵਰ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ । ੪੭੦.੨

ਮਾਨਸ—(ਸੰ. ਸਾਨੁਸ> ਪ੍ਰਾ. ਸਾਜੁਸ) 1. ਇਨਸਾਨੀ, ਮਨੁੱਖਾ/ਮਨੁੱਖੀ । ੧੪.੪, ੧੭.੧, ੩੫.੧, ੭੦.੪, ੧੧੮.੪, ੧੫੪.੪, ੧੫੯.੪, ੧੬੫.੧, ੨੦੦.੨, ੩, ੨੦੧.੨, ੨੦੨.੩, ੪, ੨੪੩.੨, ੩੨੧.੪, ੪੬੯.੪, ੫੦੦.੧

2. ਮਨੁੱਖ, ਇਨਸਾਨ, ਆਦਮੀ । ੧੬੦ ੨, ੨੦੧.੪, ੨੦੨.੨, ੫੮੧.੩

ਮਾਨਸਰ)— 1. ਮਾਨ ਸਰੰਵਰ (ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਰੂਪੀ) । ੨੪੭.੩/ —
ਮਾਨਸਰਿ)

2. ਹਿਮਾਲਾ ਪਰਬਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਲ ਤਿੱਬਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਝੀਲ, ਮਨੋਂਤ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਹੰਸ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੋਤੀ ਆਦਿ ਚੁਗਦੇ ਹਨ । ੩੩੨.੧, ੩੪੦.੧, ੩੮੬.੧, ੪੧੬.੧, ੪੪੧.੨, ੪੪੪.੨, ੪੪੫.੩, ੪੬੩.੧, ੪੮੬.੪, ੪੯੦.੩, ੪੯੧.੪, ੪੯੨.੩, ੫੨੪.੧, ੫੫੯.੧/੧੮੩.੪

ਮਾਨਹੀ—1. ਮਾਣਦਾ, ਭਾਵ ਆਨੰਦਿਤ ਹੁੰਦਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ । ੫੬੯.੧
2. ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੬੧੩.੪

ਮਾਨਕ—(ਸੰ. ਸ਼ਾਣਿਕਯ) ਮਾਣਕ, ਗੁਲਾਬੀ ਅਥਵਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਕੀਮਤੀ ਰਤਨ । ੬੭.੨, ੩੨੬.੩, ੩੮੩.੪, ੫੩੮.੩, ੫੪੬.੨

ਮਾਨਕਾਦਿ—ਮਾਣਕ ਆਦਿ, ਦੇਖੋ 'ਮਾਨਕ' । ੫੦੫.੩

ਮਾਨਕੁ—ਮਾਣਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਾਨਕ' । ੩੭੪.੩, ੪੭੦.੩

ਮਾਨਤ—1. ਮੰਨਦਾ, ਆਖੇ ਲਗਦਾ, (ਭਾਵ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ) । ੩੮੦.੩, ੬੬੪.੨
2. ਮੰਨਦਾ, ਭਾਵ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ । ੫੬੫.੨

ਮਾਨਨ ਮਾਨਨਿ)— (ਸੰ. ਸ਼ਾਜਿਨੀ) 1. ਮਾਣਮਤੀ ਔਰਤ, ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ, ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਰੁੱਸੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ । ੫੭੬.੨, ੬੬੦.੧, ੬੬੪.੧/੫੬੪.੨
2. ਮਾਣ ਵਾਲੀ, ਇੱਜ਼ਤ ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਲੀ । ੬੪੨.੨/—

ਮਾਨਮਤੀ—ਮਾਣ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ, ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸ੍ਤ ਹੋਈ । ੫੭੫.੧, ੬੬੨.੧

ਮਾਨਲੇਤ—ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ, ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ, ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ੬੧੧.੧

ਮਾਨਵਤੀ—ਮਾਣ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ, ਦੇਖੋ 'ਮਾਨਮਤੀ' । ੬੦੫.੩

ਮਾਨਿ—1. ਮਾਣਜਾ, ਭਾਵ, ਵਸਾਉਂਦਾ, ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ । ੧੪੫.੪
2. ਮੰਨਕੇ, ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ, ਪਰਵਾਨ ਕਰਕੇ । ੧੭੮.੨, ੨੧੨.੩, ੩੨੭.੨
3. ਮੰਨਕੇ, ਜ਼ਰ ਕੇ, ਸਹਿਣ ਕਰਕੇ । ੨੩੧.੨
4. ਮੰਨਿਆਂ, ਮੰਨਣ ਨਾਲ, ਮੰਨਣ ਦੁਆਰਾ । ੨੬੧.੩
5. ਮੰਨਦਾ/ਮੰਨਦੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ/ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੀ । ੩੬੮.੪, ੪੬੦.੨

ਮਾਨਿਓ—ਮੰਨਿਆ, ਭਾਵ ਨਿਹਚਲ ਹੋਇਆ, ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਆਇਆ । ੪੨੦.੩

ਮਾਨਿਹੈ—ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ੩੭੬.੨

ਮਾਨਿਕ—ਮਾਣਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਾਨਕ' । ੪੫੩.੨, ੫੬੨.੩

ਮਾਨਿਕੈ—ਮੰਨਕੇ, (ਆਗਿਆ) ਪਰਵਾਨ ਕਰਕੇ । ੬੧੮.੩

ਮਾਨ ਲੇਹਿ—ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ, ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ੪੩੫.੪

ਮਾਨੀ—1. ਮੰਨੀ, ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀ । ੧੩੮.੧, ੬੬੪.੧
2. ਮੰਨਣ ਨਾਲ, ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ । ੨੮੮.੧
3. ਮਾਨ ਧਾਰੀ, ਸ੍ਵੈ-ਮਾਣ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹੋਏ । ੬੬੪.੨

ਮਾਨੀਅਤ—ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ, ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ । ੧੧੮.੧

ਮਾਨੀਐ—1. ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ੬੮.੪
2. ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ, ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੬੬.੪
3. ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ, ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ । ੧੦੮.੧, ੩੦੫.੩
4. ਮਾਣ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ । ੧੧੮.੧, ੨੮੮.੩
5. ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਪਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ੧੨੮.੩, ੧੫੧.੨
6. ਮਾਣੀਦਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਮਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧੫੮.੩
7. ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ/ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ/ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੧੮੮.੨, ੧੬੭.੨

8. ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ/ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ, ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ/ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ । ੨੨੪.੪, ੨੪੫.੨, ੩੮੦.੧, ੪੬੫.੪, ੫੩੫.੨, ੬੦੬.੪

9. ਮੰਨ ਸਕਦਾ, ਨਿਸ਼ਚਾ ਲਿਆ ਸਕਦਾ । ੨੬੪.੪

10. ਮੰਨਦਾ ਹੈ/ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ੩੦੧.੨

11. ਮਾਣ, ਭੋਗ, ਆਨੰਦ ਲੈ (ਸੰਬੰਧਨ ਵਾਚੀ) । ੬੫੬.੧

ਮਾਨੁ—1. ਇੱਜ਼ਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਾਨ' (1) । ੩੫੮.੨, ੪੪੧.੩

2. ਹਉਮੈ, ਹੋਤ ਦੇਖੋ 'ਮਾਨ' (2) । ੪੪੦.੨

ਮਾਨੁਖ—ਮਨੁੱਖ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਾਨਸ' (2) । ੨੦੦.੧

ਮਾਨੈ)— 1. ਮੰਨਦਾ, ਭੱਲਦਾ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰਖਣਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ।

ਮਾਨੈ) ੧੪.੪/—

2. ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲੈਂਦਾ, ਅਥਵਾ ਪਰਤੱਖ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ੨੧.੪/੧੩੮.੩

3. ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ, ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ੧੩੮.੩/ –

4. ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ । ੧੪੯.੧, ੨੨੭.੧/—

5. ਮਾਣਦਾ, ਭੋਗਦਾ, ਆਨੰਦ ਲੈਂਦਾ । ੧੮੧.੧/੧੬੫.੪

6. ਮੰਨਦੇ ਹਨ/ਮੰਨਦਾ ਹੈ/ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਪਰਵਾਨਦੇ ਹਨ/ਪਰਵਾਨਦਾ ਹੈ/ਪਰਵਾਨਦੀ ਹੈ । ੨੪੨.੧/੮੭.੨, ੨੮੧.੩, ੩੨੩.੨, ੩੫੮.੨, ੩੭੪.੪, ੩੯੩.੪, ੪੨੫.੪

7. ਮੰਨ ਸਕਦਾ, ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦਾ । ੨੬੪.੪/—

8. ਮੰਨੇ, ਪਰਵਾਨ ਕਰੇ । —/੪੦੬.੧

ਮਾਨੋ—1. ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ੫੬੦.੪

2. ਮੰਨ ਲਉ ਜਿਵੇਂ, ਸਮਝ ਲਉ ਜਿਵੇਂ । ੫੭੩.੨, ੫੭੪.੪, ੬੧੬.੩, ੬੨੦.੪, ੬੩੮.੩

ਮਾਮੀ—ਮਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਮਾਮੇ ਦੀ ਵਹੁੱਟੀ, ਮਾਂ ਦੀ ਭਰਜਾਈ । ੧੦੦.੨

ਮਾਮੁ—ਮਾਂ ਦਾ ਭਰਾ । ੧੦੦.੨

ਮਾਯਾ—1. ਮਾਇਆ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਾਇਆ' (2) । ੫੫੭.੪, ੫੬੨.੧, ੫੬੬.੪

2. ਸੰਸਾਰਕ ਧਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੋਹ, ਦੇਖੋ 'ਮਾਇਆ' (5) । ੫੫੭.੪, ੫੬੧.੪[2], ੬੧੪.੪

ਮਾਰ—1. ਮਾਰਕੇ, ਕੁੱਟਕੇ । ੫੦੧.੪

2. ਮਾਰ-ਕੁੱਟ ਪੈਣਾ, ਅਥਵਾ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣਾ । ੫੨੩.੧

3. ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਕੇ, ਭਾਵ ਕਤਲ ਕਰਕੇ । ੫੮੨.੧

ਮਾਰਗ—(ਸੰ. ਸਾਰ੍ਗ) ਰਸਤਾ, ਰਾਹ, ਪੰਥ । ੩੭.੪. ੩੮.੪, ੭੬.੧, ੯੧.੧, ੧੧੬.੪, ੧੬੬.੩, ੨੫੬.੧, ੨੬੧.੧, ੨੬੪.੪, ੨੭੪.੩, ੨੮੨.੨, ੪੩੬.੧, ੬੭੨.੩

ਮਾਰਤ—(ਸੰ. ਸਾਰ) 1. ਮਾਰਦੀ ਹੈ, ਮਾਰਦਾ ਹੈ । ੪੪੧.੧, ੫੨੬.੧

2. ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ੬੩੬.੧

ਮਾਰਬੋ—(ਸੰ. ਸਾਰ) 1. ਮਾਰ ਪੈਣਾ/ਕੁੱਟ ਪੈਣਾ । ੩੨੩.੧

2. ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਨਾ/ਕਤਲ ਕਰਨਾ । ੬੧੮.੨

ਮਾਰਿ—(ਸੰ. ਸਾਰ) 1. ਮਾਰਕੇ, ਭਾਵ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਕੇ । ੧੬.੩, ੨੫੮.੨, ੪੫੫.੩, ੪੫੭.੧

2. ਮਾਰਕੇ, ਭਾਵ ਤਿਆਗ ਕੇ । ੨੮੦.੧

3. ਮਾਰਕੇ (ਢਾਹਾਂ ਆਦਿਕ) (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ) । ੩੦੮ ੩
4. ਮਾਰਕੇ, ਕੁੱਟਕੇ । ੩੫੫.੧, ੬੧੧.੪
5. ਮਾਰਕੇ, ਕਤਲ ਕਰਕੇ, ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਕੇ । ੩੭੬.੨, ੫੩੬.੩, ੫੫੫.੩, ੬੧੮.੨
6. ਮਾਰਨਾ/ਕੁੱਟਣਾ ਭਾਵ । ੪੬੪.੧

ਮਾਰਿਓ— (ਸੰ. ਸਾਰਯ) ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਾਨੋਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ੪੮੫,੨

ਮਾਰੀ—ਮਾਰ ਲਈ ਭਾਵ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ । ੪੫੮.੨

ਮਾਰੀਐ—1. ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ੧੨੭.੧
2. ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਮੁੱਟੀਦਾ । ੫੨੪.੧
3. ਮਾਰ ਦੇਈਏ, ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦੇਈਏ । ੬੫੦.੩

ਮਾਰੁਤ—(ਸੰ. ਸਾਰੁਤ) ਪਵਨ, ਹਵਾ, ਵਾਯੂ । ੭੬.੨

ਮਾਰੇ—1. ਮਾਰਨ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਸੋਧਣ ਨਾਲ, ਖਾਸ ਰਸਾਇਣਕ ਕ੍ਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਧ ਕਰਨ ਨਾਲ । ੨੫੮.੧
2. ਮਾਰਨ ਨਾਲ, ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਨਾਲ । ੨੮੮.੧
3. ਮਾਰਨ ਨਾਲ, ਸੁੱਟਣ ਨਾਲ, ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਨ ਨਾਲ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ) । ੩੨੬.੧

ਮਾਰੈ—(ਸੰ. ਸਾਰਯ) 1. ਮਾਰ ਦੇਵੇ, ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਦਏ । ੨੨੧.੪, ੫੪੪.੩
2. ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਮੁੱਟਦਾ ਹੈ । ੨੪੦.੩, ੪੬੪.੨

ਮਾਲ) ਮਾਲਾ)— (ਸੰ. ਸਾਲਾ) 1. ਸਮੂਹ, ਇਕੱਠ ਅਥਵਾ ਕਤਾਰ, ਤਾਰ । ੪੫੨.੪, ੪੬੦.੩, ੪੭੦.੩, ੫੦੧ ੪, ੫੫੬.੧/—
2. ਮਾਲਾ, ਹਾਰ, ਸਜਾਵਟ ਆਦਿ ਲਈ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜੰਜੀਰ । ੬੪੦.੩/ ੧੦੮.੨, ੬੩੧.੧

ਮਾਲੀ—(ਸੰ. ਸਾਲਿਨ੍) ਬਾਗਬਾਨ, ਬਾਗਬਾਨੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੬੭੫.੩

ਮਿਸਟਾਨ) ਮਿਸਟਾਨਿ)— (ਸੰ. ਸਿਸ਼ਟਸ੍) 1. ਮਿਠਾਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਿਠਾਸ ਹੋਏ, ਭਾਵ ਮਿਠਾਸ ਵਾਲੇ ਆਨੰਦਦਾਇਕ ਭੋਜਨ/ਸ਼ਰਬਤ । ੧੩.੧, ੧੪੮.੨, ੨੦੨.੨, ੨੫੬.੨, ੩੦੬.੩, ੩੫੭.੧, ੩੬੭.੩, ੩੮੬.੩, ੪੬੮.੩, ੪੬੧.੩, ੫੧੭.੩, ੫੬੪.੧/੧੩੦.੧

ਮਿਸਟਿ—(ਸੰ. ਸਿਸ਼ਟ) ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ, ਸੁਆਦਲਾ, ਅਥਵਾ ਮਿੱਠਾ । ੩੬੬.੩

ਮਿਸਰੀ—(ਅਰ. ਮਿਸ੍ਰ) ਖੰਡ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਜਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਤਹਿਦਾਰ ਵੱਡਾ ਟੁੱਕੜਾ । ੧੨੩.੨, ੧੨੬.੨, ੩੫੭.੨

ਮਿਸ੍ਰ—ਸੁਆਦਿਸ਼ਟ, ਸੁਆਦਲਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਿਸਟਿ' । ੬੪੪ ੩

ਮਿਹਦੀ—(ਸੰ. ਸੇਧਿਕਾ, ਸੇਂਧੀ) ਮਹਿੰਦੀ, ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ ਦੇ ਪੱਤੇ ਅਥਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੀਸਿਆ ਚੂੜਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲਈ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਆਦਿਕ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ੩੪੭.੪

ਮਿਟ—(ਸੰ. ਸ਼ੁਧ) ਮਿਟਣਾ, ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ ਅਥਵਾ ਨਾ ਰਹਿਣਾ । ੪੪੦.੧

ਮਿਟਤ—1. ਮਿਟਦੀ/ਮਿਟਦਾ/ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੀ/ਹੁੰਦਾ, ਖ਼ਤਮ ਹੁੰਦੀ/ਹੁੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਮਿਟ' । ੧੮੭.੩, ੩੧੬.੪, ੩੨੬.੨, ੪੧੬.੧, ੪੩੭.੨, ੪੪੫.੨, ੪, ੪੭੧.੩, ੪, ੪੮੬.੩, ੫੩੭.੪, ੫੮੭.੧
2. ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ, ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੨੧੮.੧
3. ਮਿਟਦੀ, ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ । ੪੭੨.੧
4. ਮਿਟਦਿਆਂ ਹੀ, ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ । ੫੭੭.੪

ਮਿਟਾਇ—ਮਿਟਾਉਣਾ, ਦੂਰ ਕਰਨਾ । ੩੧੭.੧, ੩੨੦.੩, ੪੩੮.੪

ਮਿਟਾਈ)— 1. ਸਮਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਥਵਾ ਦੂਰ ਕੀਤੀ । ੪੭.੪, ੩੧੬.੪, ੪੫੫.੨/—

ਮਿਟਾਏ) 2. ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੀ, ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿਤੀ । ੨੦੪.੪/—

3. ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ/ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ/ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩੩੬.੨, ੩੩੭.੧, ੨/੪੦੮.੪

4. ਮਿਟਦੀ, ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ । ੬੨੧.੨/—

ਮਿਟਾਏਸ਼ੈ—ਮਿਟਾਉਣ ਨਾਲ, ਮਿਟਾਇਆਂ । ੪੧੧.੩

ਮਿਟਾਹੀ—ਮਿਟਾ ਦਿੰਦਾ, ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ । ੨੨੩.੪

ਮਿਟਾਤ—ਮਿਟਦੀ, ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ । ੪੪੬.੨

ਮਿਟਾਵਣੀ)— 1. ਮਿਟਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ/ਦਿੰਦਾ ਹੈ/ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ/

ਮਿਟਾਵਹੀ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ/ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ੧੩੪.੩, ੧੪੮.੨, ੨੫੮.੧, ੩੫੭.੧, ੪੮੧.੪, ੬੭੪.੩/੧੬੭.੪

2. ਮਿਟਾਉਂਦੀ, ਸਮਾਪਤ ਕਰਦੀ । ੨੫੮.੧, /—

ਮਿਟਿ—ਮਿਟਣਾ ਅਥਵਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ । ੪੧੬.੧

ਮਿਟੀ—ਮਿਟ ਗਈ ਹੈ, ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ੨੮੧.੨

ਮਿਟੇ)— 1. ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੨੬.੧,/

ਮਿਟੇ) ੬੫.੨

2. ਮਿਟਦੀ/ਮਿਟਦੇ, ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੀ/ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੇ । ੪੧੧.੩/੫੪੫.੪

3. ਸਮਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਖ਼ਤਮ ਹੋਵੇ । —/੪੩੬.੨, ੫੭੧.੧, ੬੫੩.੧

ਮਿਠਾਈ—ਮਿੱਠਾ ਪਦਾਰਥ, ਦੇਖੋ 'ਮਿਸਟਾਨ' । ੪੧੦.੧

ਮਿਠਾਸ)—1. ਮਿਠਾਪਣ, ਮਿੱਠਤ । ੧੩੨.੨/੧੦੬.੧

ਮਿਠਾਸੁ) 2. ਮਿੱਠੇ ਪਦਾਰਥ, ਮਿਠਾਸ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ । ੧੨੬.੨, ੨੭੪.੩/ —

ਮਿਤ—(ਸੰ. ਸਿਤਿ) ਮਾਪ, ਨਾਪ, ਗਿਣਤੀ । ੭੧.੨

ਮਿਤੁ—(ਸੰ. ਸਿਕ) 1. ਦੋਸਤੀ, ਮਿੱਤਰਤਾ, ਸੱਜਣਤਾਈ । ੮੨.੧, ੧੭੩.੨, ੧੭੭.੪. ੩੯੩.੧

2. ਦੋਸਤ, ਮਿੱਤਰ, ਸੱਜਣ, ਬੇਲੀ । ੬੦.੩, ੧੦੪.੨, ੧੧੪.੨, ੨੦੫.੧, ੨੨੧.੪, ੫੨੧.੨, ੬੨੫.੩

ਮਿਤ੍ਰਹਿ—ਮਿੱਤਰ ਨਾਲ, ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਮਿਤ੍ਰ' (2) । ੨੧੬.੪

ਮਿਤ੍ਰਤਾਈ—ਸੱਜਣਤਾਈ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਿਤ੍ਰ' (1) । ੧੧੪.੨

ਮਿਥਿਆ—(ਸੰ. ਸਿਥਯਾ) 1. ਵਿਅਰਥ, ਫ਼ਜ਼ੂਲ । ੪੭੫.੨

2. ਅਸੱਤ, ਝੂਠ, ਕੂੜ । ੪੬੮.੩

ਮਿਥਨ—ਮਿਥਿਆ, ਝੂਠਾ, ਦੇਖੋ 'ਮਿਥਿਆ' । ੧੮੮.੧

ਮਿਰਜਾਦਾ—(ਸੰ. ਸਰਯਾਦਾ) ਨੈਤਿਕ ਵਿਧੀਆਂ ਅਥਵਾ ਨੈਤਿਕ ਨਿਯਮ । ੧੮੮.੨

ਮਿਰਤਕਾ—(ਸੰ. ਸ੍ਰਤਿਕਾ) ਮਿੱਟੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਾਟੀ' । ੩੭੫.੩

ਮਿਲ—(ਸੰ. √ਸਿਲ੍) 1. ਮਿਲਕੇ, ਇਕਮਿਕ ਹੋਕੇ । ੩.੧, ੬੩.੧, ੧੫੮.੧, ੩੮੫.੩, ੪੨੫.੪, ੬੦੩.੨, ੩, ੬੧੪.੩

2. ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ, ਰਲਕੇ, ਇਕੱਤਰ ਹੋਕੇ । ੫੩੧.੩, ੫੫੬.੨, ੩, ੪, ੫੬੨.੪, ੬੨੭.੩

3. ਮਿਲਿਆਂ, ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ । ੬੦੩.੧, ੪

ਮਿਲਹਿ—(ਸੰ. ਸਿਲਨ) ਮਿਲ ਜਾਣ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ । ੩੯੭.੧, ੨

ਮਿਲਤ)— (ਸੰ. ਸਿਲਨ) 1. ਮਿਲਿਆਂ, ਮਿਲਣ ਨਾਲ, ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ । ੩੯.੩,

ਮਿਲਨ) ੬੬.੧, ੧੦੮.੪, ੧੨੪.੩, ੧੨੯.੪, ੬੦੩.੧, ੬੩੪.੪/—/—

ਮਿਲਬੇ) 2. ਮਿਲਦੇ ਹਨ/ਮਿਲਦੀ ਹੈ/ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਮਿਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ/ਕਰਦੀ ਹੈ/ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧੧੩.੨, ੪, ੧੧੪.੪, ੧੫੬.੧, ੧੫੮.੧, ੩, ੧੬੬.੧[3], ੨੪੦.੪, ੨੫੮ ੩, ੩੭੨.੨, ੪੪੪.੧, ੫੫੧.੨/੧੩੭.੨/—

3. ਮਿਲਕੇ, ਇਕਮਿਕ ਹੋਕੇ । ੧੩੪.੩/—/—

4. ਮਿਲਦੀ, ਲੱਭਦੀ । ੪੬੦.੩/—/—

5. ਮਿਲਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ, ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ । ੫੬੮.੩/—/—

6. ਮਿਲਣ, ਮਿਲਾਪ, ਮੇਲ । —/੨੧੬.੪/੫੨੦.੧

ਮਿਲਾਇ - (ਸੰ. ਸਿਲਨ੍) ਮਿਲਾਕੇ, ਰਲਾ ਕੇ, ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਕਰਕੇ । ੨੭੩.੨, ੩੫੭.੨, ੫੭੦.੩

ਮਿਲਾਪ—ਮੇਲ, ਸੰਗ, ਮਿਲਣ ਦੇਖੋ 'ਮਿਲਤ' (6) । ੧੬.੪, ੧੨੪.੪, ੧੨੮.੧, ੧੮੭.੪, ੧੮੮.੪, ੧੬੪.੧, ੧੬੭.੪, ੨੬੩.੧, ੨੭੪.੨, ੨੮੪.੧, ੨੮੫.੧, ੩੦੮.੧, ੩੦੬.੧, ੩੧੬.੩, ੩੪੧.੧, ੪੪੮ ੧

ਮਿਲਾਪਹੀ—(ਸੰ. ਸਿਲਨ) ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਭਾਵ ਸਮਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਲਿਵਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ । ੨੬੬.੨

ਮਿਲਾਵਹੀ— ਮਿਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਰਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ 'ਮਿਲਾਇ' । ੩੪੦.੪

ਮਿਲਾਵੈ—1. ਮਿਲਾਪ ਕਰਦਾ, ਸੰਗ ਕਰਦਾ, ਮਿਲਣ ਕਰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਮਿਲਤ' (6) । ੨੦੮.੪

2. ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ, ਰਲਾ ਦੇਵੇ, ਦੇਖੋ 'ਮਿਲਾਇ' । ੪੬੪.੧

ਮਿਲਿ—1. ਮਿਲਕੇ, ਇਕਮਿਕ ਹੋਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਮਿਲ' । ੩.੩, ੬[2], ੮, ੪.੨, ੪, ੫.੧, ੩, ੭, ੮, ੬.੫, ੧੬.੪[3], ੩੭.੩, ੯੪.੧, ੧੨੨.੧, ੩, ੧੨੪.੧, ੧੫੫.੪, ੧੫੮.੨, ੧੮੬.੨, ੨੦੮.੧, ੨੨੫.੨, ੩, ੨੭੪.੪. ੨੮੩.੧, ੩੩੦.੨

2. ਮਿਲਾਪ, ਮੇਲ, ਮਿਲਣ, ਦੇਖੋ 'ਮਿਲਤ' (6) । ੧੪.੩

3. ਮਿਲਿਆਂ, ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ, ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਦੇਖੋ 'ਮਿਲਤ' (3) । ੧੫.੩, ੬੬.੩, ੬੭.੧, ੪[2], ੮੫.੨, ੮੮.੧, ੬੭.੧, ੬੬.੩, ੧੨੨.੨, ੩, ੧੪੪.੨, ੧੪੭.੧, ੨੧੧.੧, ੨, ੨੬੬.੧, ੨੬੬.੧, ੨, ੨੭੩.੧, ੨੮੦.੪, ੨੮੪.੪, ੨੮੬.੨, ੩੧੨.੧[3], ੩੨੭.੩, ੪੮੬.੧, ੫੪੬.੪[2], ੫੫੦.੨, ੫੫੭.੨, ੫੮੨.੪, ੬੦੩.੧

4. ਮਿਲਕੇ, ਰਲਕੇ, ਇਕੱਤਰ ਹੋਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਮਿਲਤ' (2) । ੧੫੬.੪, ੨੫੪.੧, ੨੫੭.੧, ੨੭੪.੩, ੪੧੭.੧, ੫੮੨.੧, ੫੮੩.੩

5. ਮਿਲਦਾ, ਮੇਲ ਕਰਦਾ, ਸੰਗ ਕਰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਮਿਲਤ' (2) । ੧੬੧.੧, ੩੦੦.੩, ੩੨੦.੧, ੨

6. ਮੇਲਕੇ, ਇਕਮਿਕ ਕਰਕੇ । ੩੦੬.੨

7. ਮਿਲਾਪ ਕਰਕੇ, ਮੇਲ ਕਰਕੇ, ਸੰਗ ਕਰਕੇ । ੩੧੬.੪, ੪੨੬.੨, ੪੩੧.੧, ੫੦੬.੪, ੫੫੦.੪

8. ਮਿਲੀ ਹੋਈ, ਇਕਮਿਕ । ੩੨੦.੩

ਮਿਲਿਓ—1. ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਇਕਮਿਕ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੩.੨, ੪

2. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਇਕਸੁਰ ਹੋਇਆ । ੩੩੪.੧

SIKHBOOKCLUB.COM

ਮਿਲੀ—ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ। ੨੪੬.੨

ਮਿਲੀਐ—ਮੇਲ ਕਰ, ਮਿਲਾਪ ਕਰ, ਮਿਲਣ ਕਰ । ੩੪੮.੨

ਮਿਲੈ)— 1. ਮਿਲਕੇ, ਇਕਮਿਕ ਹੋਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਮਿਲ' (1) । ੧੧.੧, ੯੪.੪/—

ਮਿਲੈ) 2. ਮਿਲਿਆਂ, ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਮਿਲ'(3)। ੨੮.੧, ੨੯.੧, ੩੨.੪, ੩੪.੪, ੪੪.੪, ੪੭.੩, ੪੮.੪, ੫੦.੧, ੨, ੩, ੪, ੫੧.੧, ੨, ੩, ੪, ੬੧.੪, ੬੩.੧, ੨, ੮੪.੪, ੮੬.੪, ੧੦੩.੪, ੧੦੮.੪, ੧੪੯.੩, ੨੨੫.੧, ੨੨੬.੪, ੨੭੫.੪, ੨੯੨.੪, ੩੯੬.੩/੧੨੨.੨, ੨੫੩.੪

3. ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੀ, ਰਲ ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੀ । ੯੭.੧, ੧੯੬.੨/੧੧੫.੪, ੧੩੩.੨, ੫੮੧.੩

4. ਮਿਲਦਾ, ਇਕਮਿਕ ਹੁੰਦਾ, ਲਿਵਲੀਨ ਹੁੰਦਾ । ੧੨੦.੪, ੧੮੬.੪/੫੫੧.੧, ੩

5. ਮਿਲਣ, ਇਕੱਤਰ ਹੋਣ, ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ । ੧੨੨.੪, ੧੪੧.੩/—

6. ਮਿਲਣ ਦੀ । ੩੦੫.੪/—

7. ਮਿਲਦਾ/ਮਿਲਦੀ, ਮੇਲ ਕਰਦਾ/ਮੇਲ ਕਰਦੀ ਸੰਗ ਕਰਦਾ/ਸੰਗ ਕਰਦੀ । ੩੦੮.੧, ੩੧੮.੧/੧੧੩.੩, ੧੧੮.੪, ੧੫੫.੩, ੧੬੧.੧, ੨, ੬੬੨.੧

8. ਮਿਲਦੇ, ਇਕੱਤਰ ਹੁੰਦੇ । —/੧੧੭.੩

9. ਮਿਲਦੀ ਹੈ/ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ/ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । —/੧੫੫.੨. ੩੩੪.੧, ੪੬੯.੪, ੬੦੭.੧

10. ਮਿਲ ਜਾਣ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ । —/੩੬੭.੨

11. ਮਿਲਣਗੇ, ਇਕਮਿਕ ਹੋਣਗੇ । —/੬੬੫.੨

ਮਿਲੈ—(ਸੰ. ਸਿਲਜ) 1. ਮਿਲ ਪਵਾਂ, ਭਾਵ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ । ੫੭੧.੧

2. ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ । ੬੦੧.੪

ਮੀਚੈ—(ਸੰ. √ ਸਿਥ > ਪ੍ਰਾ. ਸਿਚਣ) ਮੀਟਿਆਂ, ਮੀਚਿਆਂ, ਮੁੰਦਿਆਂ । ੪੩੬.੪

ਮੀਜ—(ਸੰ. ਸਰ੍ਦਨ) ਮਲ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਮਸਲ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਰਗੜ ਰਹੀ ਹਾਂ । ੬੬੩.੨

ਮੀਠਾ)— (ਸੰ. ਸਿਸ੍ਟ > ਪ੍ਰਾ. ਸਿਟ੍ਠ) ਮਿੱਠਾ/ਮਿੱਠੀ/ਮਿੱਠੇ, ਮਿਠਾਸ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੀ/

ਮੀਠੀ) ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਮਿੱਠੇ ਸੁਆਦ ਵਾਲਾ/ਵਾਲੀ/ਵਾਲੇ । ੧੬੧.੨, ੫੪੨.੧/੨੩੫.੪/

ਮੀਠੇ) ੩੫੭.੨, ੩੬੬.੧, ੪੩੭.੧

ਮੀਤ—(ਸੰ. ਸਿਕ) ਮਿੱਤਰ, ਦੋਸਤ, ਸਾਜਨ । ੧੫੦.੨, ੨੯੨.੩

ਮੀਤਾ—ਹੇ ਮਿੱਤਰ, ਹੇ ਸਾਜਨ (ਸੰਬੋਧਨਵਾਚੀ), ਦੇਖੋ 'ਮੀਤ' । ੫੪੦.੪

ਮੀਨ—(ਸੰ. ਸੀਨ) ਮੱਛੀ, ਮੱਛਲੀ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਜੀਵ । ੧੪.੧,੩, ੧੬.੧, ੨੩.੨, ੨੮.੨, ੫੮.੩, ੫੬.੧, ੬੭.੩, ੧੧੫.੪, ੧੩੨.੪, ੧੮੭.੨, ੧੬੪.੩, ੨੦੫.੪, ੨੪੦.੨, ੨੫੧.੧, ੨੭੬.੨, ੨੬੧.੧, ੨੬੨.੧, ੩੦੦.੧,੨, ੩੦੨ ੪, ੩੧੬.੧, ੩੧੭.੧², ੩, ੪, ੩੧੮.੩, ੩੧੬.੩, ੩੨੦.੩, ੩੨੧.੧, ੩੩੨.੧, ੪੧੨.੩, ੪੨੨.੧, ੪੨੪.੧, ੪੪੨.੪, ੪੪੬.੪, ੪੬੩.੨, ੪੬੨.੨, ੫੦੨.੧, ੫੨੪.੨, ੫੨੬.੧, ੫੫੦.੨, ੫੫੧.੪, ੫੭੪.੪, ੬੩੪.੩, ੬੪੫.੩

ਮੀਨਹਿ—ਮੱਛੀ ਦਾ, ਮੀਨ ਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਮੀਨ' । ੫੬੬.੨

ਮੀਨੁ—ਮੱਛੀ, ਦੇਖੋ 'ਮੀਨ' । ੫੧੪.੧

ਮੁਏ—(ਸੰ. ਸ੍ਮ੍ਰਤ) ਮਰੇ ਹੋਏ, ਮੋਏ ਹੋਏ । ੧੬੨.੨

ਮੁਸਕਾਇ—ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਨਾਲ, ਨਿਮ੍ਹਾ ਨਿਮ੍ਹਾ ਹੱਸਣ ਨਾਲ । ੬੪੬.੩

ਮੁਸਕਾਤ)— ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ/ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ/ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਮੁਸਕਾਤਿ) ੪੧੪.੨, ੬੦੫.੧, ੬੧੭ ੪/੪੩੩.੪
ਮੁਸਕਾਨਿ—ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਦੀ, ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੱਸਣ ਦੀ। ੧੪੨.੨, ੨੯੪.੩
ਮੁਕਤਾ—(ਸੰ. ਮੁਕ੍ਤਾ) ਮੱਤੀ, ਸਿੱਪੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਰਤਨ। ੧੬੩.੨, ੩, ੩੨੫.੩, ੩੩੨.੧, ੩੬੬.੩. ੩੭੫.੧, ੪੨੯.੪, ੪੪੪.੨, ੫੩੮.੩, ੫੫੯.੧, ੫੬੨.੨, ੫੬੫.੨, ੬੦੩.੩
ਮੁਕਤਾਹਲ)— (ਸੰ. ਮੁਕ੍ਤਫਲਮ੍) ਮੱਤੀ/ਮੱਤੀਆਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮੁਕਤਾ'। ੬੭.੨, ੭੬.੪,
ਮੁਕਤਾਫਲ) ੯੭.੩, ੧੬੩.੧, ੨੨੫.੨, ੨੩੭.੪, ੩੨੬.੨, ੩੪੦.੨, ੩੪੭.੩, ੩੬੧.੨, ੫੧੦.੨, ੫੧੨.੩, ੫੩੯.੨/੩੮੫.੩, ੪੪੧.੨
ਮੁਕਤਿ—(ਸੰ. ਮੁਕ੍ਤਿ) 1. ਮੋਕਸ਼, ਸੰਸਾਰਿਕ ਬੰਧਨਾਂ ਅਥਵਾ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ
ਮੁਕਤੁ) ਛੁਟਕਾਰਾ। ੩੬੬.੨, ੪੦੬.੩, ੪੬੩.੪, ੫੫੩ ੪, ੬੧੬.੧/੨੨੧.੪
2. ਬਿਨਾਂ ਵਿਘਨ ਦੇ, ਬਿਨਾਂ ਰੋਕ ਟੋਕ ਦੇ। ੪੫੬.੨/—
ਮੁਖ—(ਸੰ. ਮੁਖ੍ਹ) 1. ਮੂੰਹ, ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਜਿਥੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਭੋਜਨ ਛਕੀਦਾ ਹੈ। ੪.੮, ੩੫.੨, ੧੦੮.੩, ੧੩੦.੧, ੧੩੭.੩, ੨੦੨.੨, ੨੦੮.੨, ੨੪੫.੧, ੨, ੨੮੯.੩, ੩੪੭.੨, ੪੩੦.੧[2], ੪੪੫.੨, ੬੩੦.੪, ੬੩੮.੪, ੬੪੪.੩, ੬੬੬.੨, ੬੭੦.੨
2. ਮੂੰਹ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਅਗਲਾ ਪਾਸਾ। ੧੩੬.੩, ੨੮੬.੧, ੩੦੬.੧
3. ਚਿਹਰਾ, ਮੁਖੜਾ। ੨੦੫.੨, ੩੨੪.੧, ੪੦੨.੨, ੪੨੩.੧, ੫੨੩.੨, ੫੮੦.੩, ੬੪੩.੪, ੬੪੪.੧[2]. ੬੪੯.੩, ੬੬੬.੧
4. ਪਰਮੁਖ, ਮੁਖੀ, ਮੁਹਰੀ, ਭਾਵ ਮਹਾਤਮਾ ਪੁਰਸ਼। ੩੪੮.੪
ਮੁਖ ਦੁਆਰ—(ਸੰ. ਮੁਖ + ਦ੍ਵਾਰ) ਮੂੰਹ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਭਾਵ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਥਾਂ। ੩੪੭.੨, ੪੬੮.੩
ਮੁਖ ਨ ਲਗਾਵਤੀ—ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਂ ਲਗਾਉਂਦੀ, ਭਾਵ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣ ਦੇਂਦੀ (ਮੁਹਾਵਰਾ)। ੫੭੫.੧
ਮੁਖਿ—1. ਮੂੰਹੋਂ, ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ, ਦੇਖੋ 'ਮੁਖ' (1)। ੧੭੬.੩, ੩੯੩.੨
2. ਮੂੰਹ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮੁਖ' (1)। ੫੪੨.੧
3. ਮੂੰਹ ਵਿਚ, ਮੂੰਹ ਉਤੇ, ਦੇਖੋ 'ਮੁਖ' (3)। ੫੫੫.੧
ਮੁਖੁ—ਮੂੰਹ, ਅਗਲਾ ਪਾਸਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮੁਖ' (2)। ੩੨੬.੨
ਮੁਘਦੁ—(ਸੰ. ਮੁਗ੍ਧ) ਮੂੜ੍ਹ, ਮੂਰਖ। ੪੨੦ ੩
ਮੁਦਤ)— (ਸੰ. ਮੁਦਿਤ) 1. ਆਨੰਦਿਤ, ਪ੍ਰਸੰਨਿਤ, ਹਰਖਿਤ। ੫੬੦.੨, ੬੦੫.੨,
ਮੁਦਤਿ) ੬੩੪.੩/੪੩੩.੨/੧੬੦.੧, ੪੧੪.੩
ਮੁਦਿਤ)
ਮੁੰਦ੍ਰਿਕਾ—(ਸੰ. ਮੁਦ੍ਰਿਕਾ) ਮੁੰਦਰੀ, ਅੰਗੂਠੀ, ਹੱਥ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਅਥਵਾ ਅੰਗੂਠੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਗਹਿਣਾ। ੩੪੭.੪
ਮੁਨ)— (ਸੰ. ਮੁਨਿ) ਰਿਖੀ, ਸੰਤ, ਮਹਾਤਮਾ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ।
ਮੁਨਿ) ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤ ਮਹਾਨ ਮੁਨੀ ਇਹ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ : ਮਰੀਚਿ, ਅਤ੍ਰਿ ਪੁਲਹ, ਪੁਲਸਤ੍ਯ, ਕ੍ਰਤੁ, ਅੰਗਿਰਾ ਅਤੇ ਵਸ਼ਿਸ਼ਠ। ੫੪੦.੨/੧੯੩.੩
ਮੁਨੀਸਰਹਿ—ਮੁਨੀਸ਼ਵਰ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਦੁਰਬਾਸਾ ਨਾਮਕ ਮੁਨੀ ਨੂੰ। ੪੩੫.੧

ਮੁਰਛਾਤ—(ਸੰ. ਮੂਰ੍ਚ੍ਛਿਤ) ਮੂਰਛਿਤ, ਬੇਹੋਸ਼, ਬੇਸੁਧ। ੬੬੬.੧

ਮੁਰਝਾਤ—(ਸੰ. ਸ਼ੁਸ਼੍ਯਤ) ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੇ/ਜਾਂਦੀਆ, ਕੁਮਲਾ ਜਾਂਦਾ/ਜਾਂਦੇ/ਜਾਂਦੀਆਂ। ५०६.१, ५१८.२, ५५७.४, ६५६.३

ਮੁਰਤ—ਮੁੜਦੀ, ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੀ, ਪਰਤਦੀ। १४५.१

ਮੁਲਾਈ—ਮੂਲ ਪਾਉਣਾ/ਕੀਮਤ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ। ७१.३

ਮੂਏ—1. ਮਰ ਜਾਣਾ ਅਥਵਾ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣੀ, ਦੇਖੋ 'ਮੂਏ'। ३२०.२

2. ਮਰਣ ਪਿਛੋਂ, ਮਰ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ। ३२१.३

ਮੂਸਾ—(ਸੰ. ਮੂਸ) ਚੂਹਾ, ਲੰਮੀ ਜਿਹੀ ਪੂੰਛ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਜੋ ਖੁੱਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਆਦਿ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ७५.३, २२४.३, ५३९.१, ५५५.३

ਮੂਸੇ—(ਸੰ. √ਸ਼ੂਖ੍) ਚੋਰੀ ਕਰ ਲਵੇ, (ਸਮਾਨ ਆਦਿ) ਚੁਰਾ ਲਵੇ। २२१.२

ਮੇਡ—(ਸੰ. ਸ਼ੁण्ड) ਸਿਰ, ਸੀਸ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਸਿਰ'। ४२८.३. ५२४.२, ५५८.१, ६६३.२

ਮੂਤਤਾ)— (ਸੰ. ਸ਼ੂਕ੍ਸ਼੍) ਮੂਤ, ਪੇਸ਼ਾਬ, ਮੂਤ, ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਸਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ
ਮੂਤ੍) ਬਦਬੂਦਾਰ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ। ६३८.३/१५८.२, ५५७.२

ਮੂੜ—(ਸੰ. ਸ਼ੂੜ੍ਣਸ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਸ਼ੂੜ੍ਦ) ਮੂੰਦ ਕੇ, ਮੀਟ ਕੇ, ਬੰਦ ਕਰਕੇ। ११.२

ਮੂਰਛਤ —ਬੇਸੁਧ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ, ਭਾਵ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਖੁਭਿਆ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ 'ਮੂਰਛਤ'। ५७ ३

ਮੂਰਤ)— (ਸੰ. ਸ਼ੂर्त्ति·) ਸਰੂਪ, ਵਜੂਦ, ਹੋਂਦ। ५६५.४/१२५.२, ४६२.४
ਮੂਰਤਿ)

ਮੂਰਖਤ—(ਸੰ. ਸ਼ੂर्खशूयस्) ਮੂਰਖਤਾ ਵਾਲੀ, ਬੇਅਕਲੀ ਵਾਲੀ। ३५६.३

ਮਰੀ—(ਸੰ. ਸ਼ੂलकः) ਮੂਲੀ, ਇਕ ਬੂਟੇ ਦੀ ਲੰਬੀ ਜੜ੍ਹ ਜੋ ਸਬਜ਼ੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਖਾਧੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। १५८.४, ४४५ २

ਮੂਲ—(ਸੰ. ਸ਼ੂलस्) 1. ਮੁੱਢ, ਆਧਾਰ। २२.४, ९२.४, १५३.४, २५२.३, ५६०.४

2. ਜੜ੍ਹ, ਕਿਸੇ ਬੂਟੇ ਆਦਿ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚਲਾ ਹਿੱਸਾ। ३७.१, ४९.१, 3, ५६.१[3] १३२.३, १३६.२, २४५.३, ३०५.३, ४६८.१, ६३५.२

3. ਮੁੱਢ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ। ९८.२, ९९.४, २२७.३

4. ਅਸਲ ਪੂੰਜੀ, ਮੂਲ ਲਾਗਤ। ४७६.१

5. ਜੜ੍ਹਾਂ, ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ, ਮੁਢੋਂ। ५१८.२

6. ਵਿਆਜ ਤੇ ਚਿੱਤੀ ਹੋਈ ਅਸਲ ਰਕਮ। ६३३.२

ਮੂਲ-ਮੰਤ)— (ਮੂਲ+ਮੰਤ੍) 1. ਸਾਰ ਤੱਤ, ਅਥਵਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਆਧਾਰ।
ਮੂਲ-ਮੰਤ੍) ५६.२/—

2. ਅਸਲ ਵਿਚਾਰ, १७७.४/ —

3. ਸਭ ਮੰਤਰਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਭਾਵ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼। —/१८३.३

ਮੂਲ-ਕੰਦ—(ਸੰ. ਸ਼ੂल+कन्द) ਉਹ ਸਬਜ਼ੀ ਆਦਿਕ ਜਿਸਦੇ ਪੱਤੇ ਉਪਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਫਲ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ३८.१, ७४.२

ਮੂਲਿ—1. ਮੂਲ ਧਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮੂਲ' (4)। ३७०.२, ४७५.१

2. ਮੁੱਢ, ਆਧਾਰ, ਦੇਖੋ 'ਮੂਲ' (1)। ५५७.४

ਮੂੜ—(ਸੰ. ਸ਼ੂढ) ਮੂਰਖ, ਅਗਿਆਨੀ, ਬੇਸਮਝ। ५४१.४, ५५५.४, ५५६.४

ਮੇਹ—(ਸੰ. ਸੇਧ:> ਪ੍ਰਾ. ਸੇਹ) 1. ਮੋਅ, ਬੱਦਲ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਬਾਦਰ' । ੪੪੨.੧, ੪੪੩.੪ ੪੭੮.੩
3. ਮੀਂਹ, ਵਰਖਾ । ੬੧੬.੩

ਮੇਕ—ਇਕ, ਦੋ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਇਕ । ੨੨.੪, ੬੩.੪, ੯੯.੨, ੧੫੦.੨, ੨੨੭.੩, ੨੪੫.੧, ੫੪੦.੪

ਮੇਘ—ਬੱਦਲ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮੇਹ' (1) । ੭੯੪.੧, ੪੪੦.੩, ੫੧੮.੧, ੬੨੯.੧

ਮੇਟ—ਮਿਟਦਾ, ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ । ੫੬੫.੩

ਮੇਟਿ—1. ਮਿਟਕੇ, ਨਾਸ਼ ਹੋਕੇ ਅਥਵਾ ਦੂਰ ਹੋਕੇ । ੭੪.੧, ੭੬੪.੨
2. ਮਿਟਾਕੇ, ਦੂਰ ਕਰਕੇ, ਅਥਵਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ । ੮੨.੨, ੧੫੪.੨, ੨੫੮.੨, ੩੩੩.੨ ੪੭੫.੪
3. ਮੇਟ ਸਕਦੇ, ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਨਾਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ । ੩੪੦.੪
4. ਮਿਟਦਾ, ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ । ੫੩੮.੪

ਮੇਟੇ)— 1. ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ, ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ, ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੫੭.੧/—
ਮੇਟੈ) 2. ਮਿਟਾ ਦਿੰਦਾ, ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ, ਅਥਵਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ । ੭੮.੨/ ੩੭੮.੪

ਮੇਡਕੂ)— (ਸੰ. ਸਾਙ੍ਕ:) ਡੱਡੂ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ । ੪੭੦.੧/੪੮੬.੪
ਮੇਡੁਕ)

ਮੇਰ—(ਸੰ. ਸੇਰ) ਪਰਬਤ, ਪਹਾੜ । ੩੭੬.੧, ੪੭੧.੨

ਮੇਰੀ—ਮੈਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਾਰਕ-ਰੂਪ, ਮੇਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਰੂਪ । ੨੧੨.੪, ੬੫੪.੪

ਮੇਰੁ—(ਸੰ. ਸੇਰ) ਮਾਲਾ ਦਾ ਉਹ ਸ਼ੁੱਮਣੀ ਮਣਕਾ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਲੰਘਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੰਢ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੬੩੧.੧

ਮੇਰੇ—1. ਮੇਰੇ ਘਰ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੬੫੨.੪
2. ਮੈਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਾਰਕ ਰੂਪ । ੬੬੪.੨

ਮੇਰੇ ਜਾਨੇ —ਮੇਰੇ ਭਾਣੇ, ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ । ੫੭੩.੧

ਮੇਰੇ—ਮੇਰੇ ਘਰ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੨੦੫.੧

ਮੇਰੋ —ਮੇਰਾ/ਮੇਰੇ, ਮੈਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਾਰਕ ਰੂਪ । ੩੦੩.੧[3], ੨[3], ੬੪੨.੪, ੬੬੦.੧

ਮੇਲ)— (ਸੰ. ਸੇਲ:) 1. ਮਿਲਾਪ, ਮਿਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੫੩.੩, ੫੦੧.੩,
ਮੇਲਿ) ੫੫੦.੧, ੬੨੪.੧/੪੬.੨/੧੯੬.੩, ੨੪੩.੧
ਮੇਲੁ) 2. ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਸਤ੍ਰਆਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ । ੩੪੬.੩/੩੪੬.੨/—
3. ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ, (ਦਾ) ਮੇਲ ਹੋਣ ਨਾਲ । ੪੫੬.੩, ੫੬੧.੨/—/—
4. ਮੇਲ ਕੇ, ਇਕੱਤਰ ਕਰਕੇ, ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ । —/੫੩੧.੧/—

ਮੇਲੇ—ਮਲਿਆਂ ਅਥਵਾ ਲੇਪ ਕੀਤਿਆਂ । ੫੩੭.੧

ਮੇਵ—ਅਵੱਸ਼ ਹੀ, ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ । ੩੩੧.੨

ਮੈਂ— ਵਿਚ, ਵਿਚੋਂ, ਮੈਂ, ਵਿਖੇ । ੬.੧, ੨[4], ੩[3], ੪, ੧੦.੪, ੧੪.੨, ੧੮.੪, ੨੧.੧, ੨, ੨੩.੪, ੨੬.੧, ੪, ੨੭.੧, ੩, ੪, ੩੨ ੩, ੩੪.੩, ੩੭.੪, ੩੯.੨, ੪, ੪੦.੪, ੪੧.੧, ੪, ੪੫.੧[3], ੨[3], ੫੨.੧, ੫੩.੨, ੩, ੪, ੫੮.੩, ੪[2], ੫੯.੩, ੬੦.੧[2], ੨[2], ੬੭.੪ ੬੮.੪, ੭੦.੩, ੮੩.੨, ੮੮.੧, ੯੪.੧, ੨, ੯੮.੩, ੧੦੦.੩, ੪, ੧੦੩.੨, ੧੦੫.੧, ੨, ੧੦੮.੧, ੧੦੯.੧, ੩, ੧੧੦.੧[3], ੩, ੧੧੨.੪, ੧੧੮.੩, ੧੧੯.੨,

੧੨੦.੨, ੧੨੧.੧, ੨, ੪, ੧੨੨.੧, ੧੨੩.੧, ੧੨੫.੧, ੧੨੬.੨, ੧੨੭.੧, ੧੨੯.੨, ੧੩੨.੨, ੧੩੪.੧, ੨, ੧੪੦.੨, ੧੪੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੫੨.੪, ੧੫੬.੩, ੧੫੮.੧, ੧੬੦.੧, ੨, ੧੬੬.੨, ੧੬੭.੨, ੧੬੮.੪, ੧੬੯.੨[1], ੩, ੧੭੪.੪, ੧੮੨.੩, ੪, ੧੮੪.੧, ੧੮੫.੧[2], ੨, ੩, ੧੮੮.੧, ੨[3], ੩, ੧੮੯.੪, ੧੯੦.੧, ੧੯੫.੩, ੧੯੭.੧, ੧੯੮.੧, ੨੦੦.੪, ੨੦੪.੨, ੨੦੬.੩[2], ੨੦੯.੨, ੨੧੨.੨, ੨੧੩.੧, ੨੧੮.੩, ੨੧੯.੪, ੨੨੩.੪, ੨੨੭.੨, ੪[3], ੨੩੦.੪, ੨੩੧.੧, ੨, ੩, ੨੩੨.੧, ੨[2], ੩, ੨੩੩.੧, ੨, ੩, ੨੩੬.੧, ੨, ੨੩੮.੧, ੨੩੯.੩, ੨੪੦.੪, ੨੪੧.੩, ੨੪੨.੧, ੨੪੩.੪, ੨੪੭.੨, ੨੪੮.੪, ੨੫੨.੩, ੪, ੨੬੪.੨, ੪, ੨੬੭.੩, ੨੭੨.੪, ੨੭੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੭੪.੨, ੨੮੨.੪, ੨੮੮.੪, ੨੮੯.੧, ੨੯੦.੩, ੪, ੨੯੩.੧, ੨੯੪.੧, ੨੯੫.੪, ੨੯੬.੩[2], ੨੯੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੨੯੯.੪, ੩੦੨.੧, ੩੦੩.੩, ੪, ੩੧੦.੪, ੩੧੧.੨, ੩੨੦.੨, ੩੨੨.੪, ੩੨੩.੨, ੩੨੪.੩, ੩੨੬.੨, ੪, ੩੨੮.੧,੩, ੩੨੯.੪, ੩੩੦.੧, ੩੪੬.੨, ੩੪੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੫੪.੩, ੩੫੫.੩, ੩੫੭.੩, ੩੫੮.੧, ੩੬੨.੩, ੩੬੪.੨, ੩, ੩੬੭.੩, ੩੭੧.੨, ੩੭੩.੧, ੪, ੩੭੬.੧[2], ੨, ੩[3] ੪[2], ੩੮੧.੨, ੩੮੨.੩, ੩੮੩.੨, ੩੮੬.੪, ੩੯੨.੧, ੨, ੪੦੨.੩, ੪੦੩.੨, ੪, ੪੦੭.੧, ੪੦੯.੨, ੪, ੪੧੧.੨, ੩, ੪੧੨.੪, ੪੧੩.੨, ੪੩੪.੪, ੪੩੬.੧, ੪੪੪.੪, ੪੫੨.੧, ੪੫੩.੧, ੨, ੩, ੪, ੪੫੫.੪, ੪੫੭.੨, ੪੬੨.੨, ੪੭੨.੪, ੪੭੬.੧, ੪੭੭.੨, ੪੭੮.੨, ੪੭੯.੩, ੪੮੦.੨, ੪, ੪੮੧.੧, ੩, ੪੮੨ ੪, ੪੮੩.੨, ੪੮੪.੨, ੪੮੭.੩, ੪੯੦.੩, ੪੯੬.੨, ੪੯੭.੩, ੫੦੫.੨, ੫੦੭.੨, ੫੦੯.੧, ੫੧੦.੩, ੫੧੨.੧. ੫੧੩.੨, ੫੧੪.੧, ੨, ੫੧੭.੨, ੫੨੩.੧, ੫੨੫.੪, ੫੨੬.੨, ੫੨੯.੪, ੫੩੨.੨, ੫੩੪ ੨, ੩[2], ੪[2], ੫੩੭.੨, ੫੪੨.੨, ੫੪੩.੨, ੫੪੪.੧,੨, ੫੪੮.੨, ੫੫੩.੧,੪, ੫੫੭.੧, ੫੬੦.੪, ੫੬੧.੨,੩, ੫੬੨.੩, ੫੮੧.੩, ੫੮੨.੩, ੫੮੬.੧, ੨, ੫੯੦.੧, ੫੯੭.੪, ੫੯੮.੧[2], ੪੯੯.੪[3], ੬੦੬.੨, ੬੦੮.੨, ੩[3], ੬੧੫.੧, ੬੧੬.੨, ੬੨੨.੧, ੨, ੬੨੩.੧[3], ੬੨੭.੧, ੬੩੧.੧, ੩, ੬੩੨.੧[3], ੨[3], ੩, ੪, ੬੩੪.੨, ੬੩੭.੪, ੬੩੮.੧, ੬੩੯.੨, ੬੫੮.੪, ੬੬੩.੧, ੬੬੪.੧, ੬੬੫.੧, ੬੬੯.੪[2], ੬੭੨.੩

2. ਉਤੇ, ਉਪਰ। ੫੪੮.੧

3. ਰਾਹੀਂ, ਦੁਆਰਾ। ੬੨੨.੩

ਮੈਕ—ਇਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮੇਕ'। ੧੦੮.੩, ੧੧੬.੨

ਮੈਨ (ਸੰ. ਸਦਨ;) ਮੋਮ, ਬਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੇ ਛੱਤੇ ਵਿਚੋਂ ਅਥਵਾ ਰਸਾਇਣਕ ਕ੍ਰਿਆ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਚਿਕਨਾ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਜਲਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੩੯੦.੪

ਮੈਲਾਗਰ—(ਸੰ. ਸਲਯਾਸਿਰਿ) ਉਤਮ ਚੰਦਨ, ਵਧੀਆ ਚੰਦਨ ਭਾਵ ਮਲਯ ਪਰਬਤ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਉਤਮ ਚੰਦਨ ਵਰਗਾ। ੫੦੩.੩

ਮੋ—(ਸੰ. ਸਧ੍ਯ) ਮੋਂ, ਵਿਚ। ੪੫.੪, ੫੬੯.੩

2. ਮੇਰੇ। ੬੩੮.੪

ਮੋਸਰਿ)— ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ, ਮੇਰੇ ਜਿਹਾ, ਮੇਰੇ ਸਮਾਨ। ੫੨੮.੧/੫੨੮.੧, ੨[3], ੩[2]

ਮੋਸੋ)

ਮੋਹ—(ਸੰ. ਸੋਹ) 1. ਸਨੇਹ, ਪਰੀਤ। ੪੧.੩, ੧੩੨.੪, ੪੯੪.੪

2. ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪਕੜ ਅਥਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾਉ। ੧੦੭.੧, ੨੭੨.੧,

੨੮੭.੧, ੨੯੩.੩, ੩੫੯.੨, ੪੮੬.੩, ੫੨੧.੨, ੬੧੭.੧, ੬੨੩.੪

3. ਲਗਾਉ, ਪਕੜ (ਮਾਇਆ ਆਦਿ ਦੀ) । ੧੧੭.੪, ੧੭੭ ੩, ੨੯੨.੪, ੩੧੧.੪, ੩੧੨.੪, ੩੩੪.੩, ੫੫੭.੪, ੫੯੨.੧, ੫੯੯.੪, ੬੬੦ ੩

4. ਮੈਂ, ਉਤਮ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕਰਤਾ ਰੂਪ । ੫੨੫.੪

ਮੋਹਈ—(ਸੰ. ਸੋਹ) ਮੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਵਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ੨੪੦.੧

ਮੋਹਨ—(ਸੰ. ਸੋਹਨ) ਮੋਹਣਹਾਰ (ਵਸਤੂ), ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀ (ਵਸਤੂ) । ੬੦੨.੧

ਮੋਹਿ—(ਸੰ. ਸਹ੍ਯਸ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਸਯ੍ਹ) 1. ਮੈਨੂੰ, ਮੈਂ ਦਾ ਕਰਮਕਾਰਕ ਰੂਪ । ੧੪.੩, ੮੩.੪, ੪੦੬.੨, ੫੨੩.੪, ੫੭੮.੪, ੬੧੧.੪, ੬੨੭.੪, ੬੬੮.੪, ੬੭੨.੪

2. ਮੈਂ, ਉਤਮ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕਰਮਕਾਰਕ ਰੂਪ । ੫੦੬.੪, ੬੦੦.੪

ਮੋਹੀਐ—ਮੋਹਿਤ ਕਰੀਏ, ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰੀਏ, ਦੇਖੋ 'ਮੋਹਦੀ' । ੬੦੨.੨

ਮੋਹੇ—(ਸੰ. ਸੋਹ) ਮੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ੩੦੨.੧

ਮੋਹੈ—ਮੋਹ ਵਿਚ, ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਦੇਖੋ 'ਮੋਹ' (2) । ੩੫੯.੧

ਮੋਖ—(ਸੰ. ਮੋਕ੍ਸ਼:) ਮੁਕਤੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮੁਕਤਿ' (1) । ੧੭੭.੨, ੧੯੮.੪, ੩੮੪.੩, ੩੯੨.੪, ੪੬੩.੪, ੪੭੫.੪, ੬੫੧.੪, ੬੫੨.੪

ਮੋਖਦਾਇ—ਮੁਕਤੀ ਦਿਵਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਮੋਖ' । ੧੫੬.੨

ਮੋਖ ਪਦ
ਮੋਖ ਪਦਵੀ
ਮੋਖ ਪਦੁ)— (ਸੰ. ਮੋਕ੍ਸ਼ +ਪਦ) 1. ਮੁਕਤ-ਪਦ, ਮੁਕਤੀ ਵਾਲੀ ਪਦਵੀ, ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਥਾਨ ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮੁਕਤਿ' (1) । ੨੮੭.੩, ੩੬੧.੪/੬੯.੪, ੧੫੪.੪, ੧੬੨.੩/੪੭੩.੪, ੪੮੫.੩

2. ਮੁਕਤੀ-ਪਦ ਦਾ ਦਾਤਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ । —/—/ ੪੮੫.੩

ਮੋਦ—(ਸੰ. ਮੋਦ) 1. ਅਨੰਦ, ਹਰਸ਼, ਖੁਸ਼ੀ । ੨੫੭.੪, ੩੯੨.੩

2. ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੇ, ਆਨੰਦਦਾਇਕ । ੬੨੦.੧

ਮੋਨ—(ਸੰ. ਮੌਨ) ਚੁਪ, ਖਾਮੋਸ਼ । ੪੪੦.੩, ੫੭੫.੩, ੬੦੫.੧,੪, ੬੪੧.੨, ੬੭੧.੪

ਮੋਨਬ੍ਰਤ—(ਸੰ. ਮੌਨਵ੍ਰਤਗ੍) ਚੁਪ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਰਤ, ਚੁਪ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਭਾਵ ਚੁਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ । ੧੭੩.੩

ਮੋਨਿ—ਚੁਪ, ਖਾਮੋਸ਼, ਨ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਦੇਖੋ 'ਮੋਨ' । ੬੫.੪, ੨੦੨.੧, ੩੦੮.੩, ੪੧੪.੨, ੪, ੫੧੭.੨, ੫੨੨.੨, ੫੩੯.੩, ੫੫੬.੪, ੬੧੭.੪

ਮੋਨਿਧਾਰੀ—(ਸੰ. ਸੌਨਿਨ੍) ਮੌਨੀ, ਚੁਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੪੫੮.੧

ਮੋਨਿਬ੍ਰਤ
ਮੋਨਿਬ੍ਰਿਤ)— ਚੁਪ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਰਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮੋਨਬ੍ਰਤ' । ੩੪.੨, ੬੫.੧, ੧੦੫.੩, ੧੩੨.੨, ੨੫੨.੨, ੨੬੨.੩/੪੧੧.੪

ਮੋਨੀ—(ਸੰ. ਸੌਨਿਨ੍) ਚੁਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਚੁੱਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੪੬੦.੩

ਮੋਰ—(ਸੰ. ਸਯੂਰ) ਮੋਰ, ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਪੰਛੀ ਜਿਸਦੇ ਖੰਭਾਂ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਚੰਨ ਵਰਗੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੨੮.੪, ੩੯੯.੧, ੪੨੪.੩, ੪੪੨.੧, ੫੬੭.੧, ੫੯੯.੩, ੬੧੭.੨

2. ਮੋੜ ਕੇ, ਮਰੋੜ ਕੇ । ੫੨੩.੨

ਮੋਰੇ—ਮੇਰੇ, ਮੈਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਾਰਕ ਰੂਪ । ੫੨੮.੪

ਮੋਲ—(ਸੰ. ਮੂਲ੍ਯਸ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਮੂਲ੍ਲ) ਮੁੱਲ, ਕੀਮਤ, ਲਾਗਤ । ੭੩.੨, ੧੭੦.੩, ੩੭੩.੧, ੩੭੪.੩, ੩੮੩.੪, ੪੨੫.੩, ੪੩੦.੩, ੪੬੧.੧

ਮੋਲਕੈ—ਮੁੱਲ ਕਰਕੇ, ਮੁੱਲ ਦੇ ਪੱਖੋਂ, ਮੁੱਲ ਵਜੋਂ, ਦੇਖੋ 'ਮੋਲ' । ੧੬੬.੩
ਮੋਸਾ—ਮਾਸੜ, ਮਾਸੀ ਦਾ ਪਤੀ, ਮਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪਤੀ । ੧੦੦.੨
ਮੋਲਤ—(ਸੰ. ਮੂਕੁਲ) ਮੋਲੇਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਫੁਲਿੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੫੬੭.੩
ਮ੍ਰਿਗ—(ਸੰ. ਮ੍ਰਿਗ) ਹਿਰਣ, ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਚੌਪਾਇਆ ਜਾਨਵਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਹਰਿਨ' । ੨੩.੧, ੧੮੬.੩, ੧੮੭.੨, ੨੨੩.੧, ੨੬੨.੨, ੨੬੩.੨, ੨੬੮.੩, ੨੬੯.੨, ੩੦੭.੩, ੩੧੩.੨, ੩੧੬.੧, ੩੨੧.੧, ੪੧੨.੨, ੪੧੩ ੪, ੪੨੨.੧, ੪੨੩.੨, ੪੩੨.੨, ੪੬੪.੧, ੨, ੫੦੨.੨, ੫੩੧.੩, ੫੫੧.੨, ੫੭੮.੩, ੫੮੧.੩, ੫੮੨.੨*, ੬੧੧.੨
ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ੍ਨਾ—(ਸੰ. ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ਼ਣਾ) ਰੇਤਲੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਪੈਣ ਨਾਲ ਜਲ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਮਿਥ, ਇਸ ਮਿਥ-ਪ੍ਰਤੀਤ ਵਲ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮਨੁੱਖ ਜਾਂ ਜਾਨਵਰ ਆਦਿਕ ਦੌੜਦੇ ਹਨ ਇਹ ਹੋਰ ਅਗੇਰੇ ਅਗੇਰੇ ਹੁੰਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਖਾਹਿਸ਼, ਭਟਕਣਾ । ੧੧੭.੩, ੩੧੧.੩, ੫੭੮.੩
ਮ੍ਰਿਗਨ—ਹਿਰਨਾਂ ਨੂੰ, ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਮ੍ਰਿਗ' । ੫੨੪.੩
ਮ੍ਰਿਗਪੰਤਿ—(ਸੰ. ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ) ਮਿਰਗਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ/ਰਾਜਾ, ਸ਼ੇਰ, ਸਿੰਘ । ੫੩੨.੨
ਮ੍ਰਿਗਮਦ—(ਸੰ. ਮ੍ਰਿਗਮਦ) ਕਸਤੂਰੀ, ਨਾਫ਼ਾ, ਇਕ ਸੁਗੰਧਿਤ ਵਸਤੂ ਜੋ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹਿਰਨ ਦੀ ਧੁੰਨੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ । ੧੨੪.੨, ੧੮੬.੩, ੨੨੩.੧, ੨੩੬.੧, ੨੬੯.੨, ੫੧੧.੨
ਮ੍ਰਿਗਮਾਲ—ਹਿਰਣਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ, ਹਿਰਣਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ; ਹਿਰਣਾਂ ਦੀ ਡਾਰ; ਦੇਖੋ 'ਮ੍ਰਿਗ' । ੨੪੦.੧, ੪੦੨.੩, ੪੧੩.੨
ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ—(ਸੰ. ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ਼) ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸ਼ੇਰ, ਸਿੰਘ । ੪੭੭.੧, ੫੩੧.੩, ੫੪੫.੨
ਮ੍ਰਿਗਰਾਜਨ—ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਿਚ, ਦੇਖੋ 'ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ' । ੩੭੬.੩
ਮ੍ਰਿਗੁ—ਹਿਰਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮ੍ਰਿਗ' । ੨੩੬.੧
ਮ੍ਰਿਤ—(ਸੰ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ) 1. ਮੌਤ, ਮਿਰਤੂ, ਮਰਗ । ੩੩੧.੧, ੪੦੯.੩
2. ਮੁਰਦੇ, ਮਰੇ ਹੋਏ । ੬੩੧.੩
ਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ—ਮ੍ਰਿਤੂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ, ਭਾਵ ਸਾਹ, ਸਵਾਸ, ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਨਾਸਕਾ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ ਹਵਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ੧੬.੨
ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ—ਮ੍ਰਿਤ ਲੋਕ, ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਸੰਸਾਰ । ੧੯.੩, ੧੯੭.੨
ਮ੍ਰਿਤਕਾ—(ਸੰ. ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ)) ਮਿੱਟੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਮਾਟੀ' । ੪੫੬.੩
ਮ੍ਰਿਦੁ—(ਸੰ. ਮ੍ਰਿਦੁ) ਕੋਮਲ, ਨਾਜ਼ਕ, ਨਰਮ । ੬੦੬.੩

ਯ

ਯਾਹੀ—1. ਇਸੇ ਨੂੰ, ਇਸ ਨੂੰ । ੫੭੬.੧, ੨, ੩
2. ਇਥੋਂ, ਇਸੇ ਤੋਂ । ੫੮੧.੩,੪

ਰ

ਰਸ—1. ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਸੁਆਦ, ਇਹ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ : ਮਧੁਰ, ਅਮਲ, ਤਿਕਤ, ਕਟੂ, ਲਵਣ, ਕਸ਼ਾਯ। ੧੩.੧, ੧੯.੨, ੪੯.੨, ੧੦੯.੩, ੧੩੧.੧, ੧੫੩.੩, ੧੫੮.੪, ੧੬੧.੨, ੧੭੯.੨, ੨੭੯.੩[2], ੩੩੦.੩, ੫੬੬.੧

2. ਫੁੱਲ, ਫੁੱਲ ਜਾ ਬਨਾਸਪਤੀ ਆਦਿ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ, ਸ਼ਤ ਅਥਵਾ ਪਰਾਗ ਆਦਿਕ। ੩੮.੩, ੬੮.੧, ੨, ੩,੪, ੮੫.੩, ੯੨.੧, ੯੪.੧, ੧੨੨.੧, ੧੨੯.੨, ੧੩੨.੨, ੧੯੮.੧, ੨੧੬.੧, ੨੨੨.੨, ੨੫੭.੩, ੨੬੭.੨, ੨੭੧.੧, ੨੯੩.੧, ੨੯੪.੪, ੩੩੫ ੩, ੩੩੮.੪, ੩੪੮.੩, ੪੩੩.੩, ੬੧੫.੨, ੬੫੮.੧

3. ਅਨੰਦ, ਸੁਆਦ, ਮਜ਼ਾ। ੫੩.੨[1], ੩, ੬੫.੧, ੭੩.੪, ੮੦.੩, ੯੬.੩, ੯੭ ੨, ੧੦੬ ੪, ੧੫੨.੩, ੧੬੬.੨, ੨੦੧.੪, ੨੭੬.੩, ੨੯੧.੨, ੩੦੩.੪, ੩੨੨.੩, ੩੫੨.੨, ੩੬੦.੪, ੩੮੭.੪, ੩੯੫.੩, ੩੯੬.੩, ੪੦੦.੪, ੪੩੧.੪, ੫੨੬.੩, ੫੫੬.੪. ੫੮੬.੨. ੬੦੭.੩, ੬੨੦.੨ ੬੭੦.੪, ੬੭੫.੪

4. ਜੀਭ ਦੀ ਭੋਜਨ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੁਆਦ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ। ੨੩੨.੨, ੨੮੬.੪, ੫੭੬.੩, ੬੫੩.੨

5. ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪਚ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਜਿਸਤੋਂ ਖ਼ੂਨ ਆਦਿਕ ਬਣਦਾ ਹੈ। ੨੪੫.੨

6. ਰਸਦਾਇਕ ਪਦਾਰਥ, ਆਨੰਦਮਈ ਵਸਤੂਆਂ। ੨੯੦.੧

7. ਅਨੰਦਦਾਇਕ, ਰਸਮਈ, ਰਸਦਾਇਕ। ੪੩੨.੩, ੫੫੯.੨, ੫੬੮.੪, ੬੦੦.੩, ੬੨੭.੩

8. ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ। ੬੪੭.੧

ਰਸਕ—(ਸੰ. ਰਸਿਕ) ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲੀ/ਵਾਲਾ/ਵਾਲੇ, ਰਸੀਆ, ਰਸੀਏ। ੨੦੬.੪, ੪੨੩.੩, ੪੨੪.੪, ੪੨੭.੨

ਰਸਕਸ—ਜੀਭ ਦੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਖੱਟੇ ਮਿੱਠੇ/ਭੈੜੇ ਚੰਗੇ ਸੁਆਦ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਸ' (1)। ੨੪੩.੨

ਰਸਕਿ—ਰਸੀਏ/ਰਸੀਆ ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਸਕ'। ੩੮੭.੪, ੪੨੬.੨, ੪੩੧.੩

ਰਸਗੰਧ—ਰਸ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ, ਭਾਵ ਨਾਮ ਰਸ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ। ੫੭ ੩

ਰਸਤ—ਰਸ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਚਖਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਾਪ ਕਰਦੀ ਹੈ ੩੬੫.੪

ਰਸਨ)— (ਸੰ. ਰਸ਼ਨਸ਼) ਜੀਭ, ਰਸਨਾ, ਜਿਹਵਾ, ਭੋਜਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈਣ
ਰਸਨਾ) ਵਾਲੀ ਅਥਵਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਇੰਦ੍ਰੀ। ੧੦੪.੩/੧੩.੧, ੧੭ ੩, ੧੮.੨, ੨੦ ੨, ੫੨.੨, ੫੩.੩, ੪, ੬੫.੧, ੧੫੩.੩, ੧੫੮.੩, ੧੬੧.੨, ੧੭੩.੩, ੧੯੮.੧, ੨੦੧.੪, ੨੦੨.੨, ੨੩੨ ੨, ੨੭੬ ੩[2], ੨੮੩.੨, ੩੩੫.੩, ੩੫੨.੨, ੩੬੫.੪, ੪੦੧.੨, ੪੩੦.੧, ੫੭੬.੩, ੫੮੬.੩, ੫੯੬.੧, ੬੧੫.੨, ੬੨੦.੩, ੬੨੧.੩, ੬੨੨.੩[3], ੬੨੬.੨, ੬੨੮.੨, ੬੪੦.੨, ੬੪੪.੨, ੬੫੩.੨, ੬੬੯.੪

ਰਸਾਇ—1. ਰਸਾ ਰਸਾ ਕੇ, ਸੁਆਦ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਅਥਵਾ ਚੱਬ ਚੱਬ ਕੇ। ੬੧੫.੨

2. ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ, ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ। ੬੫੬.੧

ਰਸਾਇਕੈ—(ਸੰ. ਰਸਾਯਨ) 1. ਰਸਾਇਣ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ, ਦੁਆਈਆਂ ਆਦਿਕ ਰਾਹੀਂ। ੩੭੮.੨

2. ਰਸਦਾਇਕ ਬਣਾਕੇ, ਆਨੰਦਦਾਇਕ ਬਣਾਕੇ। ੫੮੬.੩

SIKHBOOKCLUB.COM

ਰਸਾਇਨ—(ਸੰ. ਰਸਾਯਨ) 1. ਕੀਮਤੀ ਔਸ਼ਧੀ ਜੋ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਵੈਦ ਆਦਿਕ ਵਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ । ੨੦੧.੪

2. ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਰਸਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ । ੨੮੩.੨, ੨੮੮.੧

ਰਸਾਏ—ਆਨੰਦਿਤ, ਪ੍ਰਸੰਨ, ਦੇਖੋ 'ਰਸ' (3) । ੬੬੩.੧

ਰਸਾਤਲ—(ਸੰ. ਰਸਾਤਲ) ਧਰਤੀ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਲੋਕ, ਪਾਤਾਲ । ੪੨੨.੨, ੫੨੮.੪ (ਭਾਵ ਨਰਕ)

ਰਸਾਲ)— (ਸੰ. ਰਸਾਲ) 1. ਰਸੀਲੇ, ਮਧੁਰ, ਆਨੰਦਦਾਇਕ । ੨੦੫.੨, ੪੨੩.੩,
ਰਸਾਲੁ) ੪੨੪.੪/—

2. ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ । ੬੨੦.੨/੩੮੭.੪

ਰਸਿ— 1. ਆਨੰਦ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਸ' (3) । ੧੩੧.੨, ੬੨੧.੪

2. ਸਤ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਸ' (2) । ੪੬੧.੩

ਰਸਿਕ—ਰਸੀਆ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਸਕ' । ੩੪.੩, ੩੮.੩, ੬੨.੪, ੭੭.੩, ੯੪.੨, ੧੦੬.੩, ੧੯੪.੩, ੨੦੧.੪, ੨੧੪.੪, ੬੨੦.੨, ੬੨੧.੪, ੬੫੨.੪, ੬੫੩.੨, ੬੫੫.੪

ਰਸੀਲੀ)— 1. ਰਸਦਾਇਕ, ਰਸਮਈ, ਆਨੰਦਦਾਇਕ । ੧੭੩.੩, ੨੦੨.੨, ੨੦੬.੪,
ਰਸੀਲੇ) ੬੪੦.੨/੬੪.੨, ੬੫੫.੩

2. ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲੇ । —/੧੬੪.੩, ੪੨੭.੨

ਰਸੁ—1. ਸੁਆਦ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਸ' (1) । ੧੫੮.੩, ੫੮੮.੩

2. ਪਾਨ ਆਦਿਕ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਸ' (2) । ੨੫੮.੩

3. ਸਤ, ਨਿਚੋੜ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਸ' (2) । ੨੬੬.੩

4. ਆਨੰਦ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਸ' (3) । ੨੮੩.੨, ੩੫੦.੩

ਰਸੇ—ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਗੜੁੰਦ ਰਸ/ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਹੋਏ । ੬੨੨.੩

ਰਸੈ—ਰਸਦੀ ਹੈ, ਖੁੱਭਦੀ ਹੈ ਭਾਵ (ਉਹ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੬੨੬.੨

ਰਹਤ)— (ਸੰ. ਰਫ਼੍) 1. ਤਿਆਗਣ/ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੩੪.੩/—
ਰਹਤਿ)

2. (ਸੰ. ਰਹਿਤ) ਬਿਨਾਂ, ਬਗੈਰ । ੬੫.੧, ੧੬੮.੧/—

3. ਮੁਕਤ/ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੧੦੫.੨, ੨੬੭.੨/—

4. ਰਹਿੰਦੀ/ਰਹਿੰਦਾ, ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੨੬੩.੨, ੩, ੩੦੬.੨, ੩੩੨.੩, ੪੧੧.੩, ੪੩੪.੩, ੫੦੬.੩, ੫੧੫.੨, ੫੨੦.੪, ੫੪੬.੨/ ੪੬੬.੪

5. ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਟਿਕ ਜਾਵੇ । ੩੬੫.੧/—

6. ਅਮਲ/ਰਹਿਣੀ । ੪੩੭.੪, ੪੪੦.੪, ੬੧੩.੪/—

7. ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ/ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ/ਕਰਦੀ ਹੈ । ੪੬੫.੩, ੫੩੦.੧/—

8. ਸਮਾਪਤ/ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੫੩੧.੪/—

ਰਹਾਈਐ—ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਰਹਤ' (4) । ੧੧੭.੨

ਰਹਿ—(ਸੰ. ਰਫ਼੍) ਰਹਿਣਾ, ਠਹਿਰਨਾ, ਟਿਕਣਾ, ਸਥਿਤ ਹੋਣਾ, । ੬.੬, (ਬਚਣ ਤੋਂ ਭਾਵ) ੪੪੭.੪

ਰਹਿਓ—1. ਰਿਹਾ, ਠਹਿਰਿਆ, ਟਿਕਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਰਹਿ'। ੯.੨[3], ੨੩੭.੪, ੪੪੧.੪, ੫੩੧.੩

2. ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਟਿਕ ਸਕਦਾ। ੫੩੯.੩

ਰਹਿਤ—1. ਬਚਕੇ, ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਰਹਤ' (3)। ੧੧.੪

2. (ਸੰ. ਰਹਿਤ) ਮੁਕਤ, ਹੀਣ, ਭਾਵ ਨਿਰਲੇਪ। ੧੫੩.੩, ੧੭੩.੩, ੨੭੯.੩, ੨੮੯.੪, ੩੨੫.੪

3. ਰਹਿੰਦੀ, ਟਿਕਦੀ, ਠਹਿਰਦੀ। ੨੩੯.੧, ੨੭੯.੩

4. ਬਿਨਾਂ, ਬਗੈਰ, ਦੇਖੋ 'ਰਹਤ' (2)। ੩੩੦.੩

ਰਹੀ—(ਸੰ. ਰਹ੍) 1. ਟਿਕੀ, ਠਹਿਰੀ। ੯.੧[3], ੩

2. ਰਹਿੰਦਿਆਂ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਿਆਂ। ੬੪੨.੨

ਰਹੇ—1. ਰਿਹਾ ਹੈ, ਠਹਿਰਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਰਹੀ' (1)। ੨੨੯.੪

2. (ਭਾਵ) ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਰਹੀ' (2)। ੩੦੮.੪

3. ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਟਿੱਕਦਾ ਹੈ, ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ। ੩੯੨.੪

ਰਹੈ—1. ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ ਬਚ ਜਾਵੇ। ੬੯.੩

2. ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ/ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ/ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਹਤ' (4)। ੯੫.੧,੨, ੧੨੧.੨, ੩, ੨੯੬.੩, ੩੨੨.੧, ੩੫੩.੨, ੩੫੪.੧, ੩੯੫.੧, ੪੧੧.੪, ੪੧੨.੩, ੪੧੫.੨, ੪੨੬.੨, ੪੪੦.੪, ੪੬੩.੨, ੪੯੪.੨, ੬੧੦.੩, ੬੧੫.੨, ੬੩੦.੨

3. ਰਹੇ, ਸਥਿਤ ਰਹੇ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਹਤ' (4)। ੩੨੯.੩, ੬੭੨.੪

4. ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ 'ਰਹਤ' (7)। ੪੯੩.੩

ਰਹੋ'—ਰਹਾਂ, ਸਥਿਤ ਰਹਾਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਹਤ' (4)। ੬੫੪.੪

ਰੰਕ—(ਸੰ. ਰङ्क) ਕੰਗਾਲ, ਨਿਰਧਨ ਅਥਵਾ ਅਤਿ ਗਰੀਬ। ੫੦੫.੩

ਰੰਕਨ—ਰੰਕ ਕੋਲੋਂ, ਕੰਗਾਲ ਪਾਸੋਂ। ੪੭੫.੨

ਰਖਨ—(ਸੰ. ਰक्षणम्) ਬਚਾ, ਸਾਂਭ ਕੇ ਅਥਵਾ ਠੀਕ ਠਾਕ ਰਖਣ ਤੋਂ ਭਾਵ। ੫੦੬.੨

ਰਖਵਈਆ—ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਕੋਲ ਰਖਣ ਵਾਲਾ। ੩੬੩.੨

ਰਖੀਸੁਰਾਦਿ—(ਸੰ. ਸ਼ੂਥਿ) ਰਿਖੀਰਾਜ ਆਦਿਕ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ/ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਰਿਸ਼ੀ ਆਦਿਕ। ੫੪੩.੨

ਰੰਗ—(ਸੰ. ਰङ्ग.) 1. ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਖੇਲ-ਤਮਾਸ਼ਾ/ਤਮਾਸ਼ੇ ਆਦਿਕ। ੨੦.੧

2. ਅਨੰਦ, ਖੇੜਾ, ਖੁਸ਼ੀ। ੬੧.੨, ੭੩.੪, ੯੬.੩, ੧੧੨.੨, ੧੬੯.੨, ੧੭੦.੧[3], ੨੬੫.੧, ੩੦੩ ੪, ੪੦੦.੩, ੫੭੪.੧

3. ਪ੍ਰਭਾਵ, ਅਸਰ (ਭਾਵ)। ੮੫.੩, ੮੮.੧, ੯੪.੧' ੧੯੪.੨, ੩੦੨.੧

4. ਵਰਣ, ਕਾਲਾ, ਪੀਲਾ, ਲਾਲ ਆਦਿਕ। ੧੦੩.੩, ੧੧੪.੪, ੧੩੧.੧, ੧੩੨.੩[3], ੧੫੫.੩[2], ੧੫੬.੧[2], ੧੫੮.੧[3], ੧੬੧.੧, ੪੪੩.੩, ੪੬੦.੧, ੪੭੪.੧, ੫੭੬.੩

5. ਦਸ਼ਾ, ਹਾਲਤ, ਅਵਸਥਾ। ੧੬੫.੪, ੪੬੨.੧

6. ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਰੰਗਤ। ੨੦੬.੪, ੨੮੪.੨, ੪੪੬.੩, ੬੨੦.੪

7. ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸੁਹੱਪਣ, ਚਮਕ-ਦਮਕ। ੨੦੬.੨, ੨੧੧.੨

8. ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਨੰਦ, ਪਰਮਾਤਮ ਰੰਗ। ੨੧੫.੪, ੨੬੦.੧

9. ਪਿਆਰ, ਪਰੀਤ। ੫੮੬.੪

ਰੰਗਨੁ—ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ, ਵਰਣਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਰੰਗ' (4)। ੧੩੪.੩

ਰੰਗਿ—ਵਰਣ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰੰਗ' (4) । ੫੩੭.੧

ਰੰਗੀਲੀ—ਅਨੂਪਮ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਹੋਈ, ਭਾਵ ਅਨੂਪਮ ਚਮਕ-ਦਮਕ ਵਾਲੀ ਦੇਖੋ 'ਰੰਗ' (7)। ੨੦੯.੨

ਰੰਗੀਲੇ—ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ, ਰੰਗ ਵਾਲੇ । ੮੮.੧, ੯੪.੧, ੧੯੪.੨

ਰੰਗੁ—ਵਰਣ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰੰਗ' (4) । ੧੩੪.੩, ੨੫੮.੩

ਰਘੁਪਤਿ (ਸੰ. ਰਘੁਪਤਿ) ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ, ਅਯੁਧਿਆ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਪੁੱਤਰ । ਇਹ ਵਿਸ਼ਣੂ ਦੇ ਮਰਿਯਾਦਾ ਪਰਸ਼ੋਤਮ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਵੀਕਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਸੀਤਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ । ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਲਵ ਤੇ ਕੁਸ਼ ਹੋਏ । ਰਾਵਣ ਆਦਿਕ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ । ੧੦੩.੨

ਰਘੁਬੰਸੀ—ਰਘੁ ਬੰਸ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ, ਰਾਮ ਭਗਤ । ੪੪.੩

ਰੰਚਕ—(ਸੰ. ਅਲ੍ਪ) ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ, ਰਤਾ ਕੁ, ਮਾਮੂਲੀ । ੩੬੪.੩, ੫੦੬.੩

ਰਚਤ)—, (ਸੰ. ਰਚ੍) 1. ਰਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਸਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ੩੪੬.੧/—

ਰਚਤਿ) 2. ਰਚਦੀ ਹੈ, ਸਜਾਉਂਦੀ ਹੈ । ੩੮੪.੧, ੩੮੫.੨, ੪੦੫.੨, ੫੭੭.੧/ ੩੮੪.੧

3. ਰਚਦੇ ਹਨ, ਉਸਾਰਦੇ ਹਨ, ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ । ੫੩੧.੨/—

4. ਰਚੇ ਗਏ ਹਨ, ਬਣੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ । ੬੨੪.੧/—

ਰਚਨ)— (ਸੰ. ਰਚਨ, ਰਚਨਾ) 1. ਰਚੀ ਜਾਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਵਸਤੂ, ਰਚਨਾ ।

ਰਚਨਾ) ੭.੭, ੪੯.੧, ੧੩੦.੩, ੨੦੩.੨/੫੪.੨, ੩੭੫.੨

2. ਦੁਨਿਆਵੀ, ਸੰਸਾਰਿਕ । ੪੩੨.੩

3. ਰਚਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਆਦਿਕ (ਭਾਵ) । ੨੪੪.੧/੨੩੨.੧, ੨੭੪.੧, ੨੭੫.੧, ੨੮੨.੪, ੩੪੨.੧

ਰਚਿ—(ਸੰ. ਰਚ੍) ਬਣਾ ਕੇ, ਸਿਰਜ ਕੇ । ੭.੭, ੬੨੭.੪

ਰਚਿਓ—1. ਰਚਿਆ ਹੈ, ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਰਚਿ' । ੫੪.੧

2. ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਲਿਵਲੀਨ ਹੈ । ੪੯੨.੧

ਰਚੈ—ਰਚਦੀ ਹੈ, ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਰਚਿ' । ੬੩੭.੧

ਰਜ—(ਸੰ. ਰਜਸ੍) 1. ਧੂੜ, ਧੂਲ, ਮਿੱਟੀ, ਖ਼ਾਕ । ੭੮.੩, ੯੧.੨, ੧੮੦.੧, ੧੯੩.੧, ੨੫੯.੨, ੨੮੫.੨, ੨੯੦.੩, ੨੯੫.੧, ੩੩੭.੧, ੩੩੮.੧, ੩੩੯.੧, ੨, ੩, ੪, ੩੯੬.੨, ੪੦੧.੧, ੪੧੬.੪, ੪੨੧.੪, ੪੨੯.੧

2. ਰਜੋ ਗੁਣ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਰਜ, ਤਮ ਤੇ ਸਤ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗੁਣ ਜੋ ਮੋਹ ਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ । ੭੭੨.੧

ਰਜਨੀ—(ਸੰ. ਰਜਨਿ, ਰਜਨੀ) ਰਾਤ, ਰੈਣ, ਸੂਰਜ ਦੇ ਡੁੱਬਣ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ । ੨੧੨.੨, ੩੧੧.੧, ੫੮੬.੨, ੬੫੬.੨, ੬੬੦.੩

ਰਜਿ—ਰਜੋ ਗੁਣ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਜ' (2) । ੧੫੭.੩

ਰਜਿੰਦ—(ਸੰ. ਰਾਜੇਨ੍ਦ੍ਰ) ਰਾਜਇੰਦਰ, ਮਹਾਰਾਜਾ । ੪੬੪.੨

ਰਜੁ—ਧੂੜੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰਜ' (1) । ੨੪੬.੪

ਰਟਤ—(ਸੰ. √ਰਟ੍) ਰਟਦੀ ਹੈ, ਬਾਰ ਬਾਰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੀ ਹੈ । ੬੨੧.੩, ੬੨੨.੩

ਰਤਨ—(ਸੰ. ਰਤ੍ਨਸ੍) 1. ਜਵਾਹਰ, ਹੀਰਾ, ਪੰਨਾ ਆਦਿਕ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ । ੬੧.੩. ੬੭.੧[3] ੭੬.੨, ੨੭੫.੪, ੨੬੦.੨, ੪੫੫.੧[3], ੪੭੫.੨, ੪੭੬.੧, ੫੭੦.੨, ੫੮੮.੧, ੫੮੬.੪

2. ਰਤਨ (ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ) । ੧੨੬.੨

3. ਜੀਵਨ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ (ਭਾਵ) । ੧੬੨.੨

ਰਤਨੈ—ਰਤਨ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਰਤਨ' (1) । ੬੭੫.੪

ਰਤਿ –(ਸੰ. ਰਤਿ:) ਪਰੇਮ, ਪਿਆਰ, ਅਨੁਰਾਗ । ੯.੩[3], ੬੫੯.੧

ਰਤੀ –(ਸੰ. ਰਕ੍ਤਿਕਾ) ਲਾਲ ਜੰਗ ਦਾ ਇਕ ਦਾਣਾ ਜਿਸ ਦਾ ਤੋਲ ਅੱਠ ਚੌਲਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਤੋਲ ਦੀ ਇਕ ਇਕਾਈ । ੨੨੬.੩[3]

ਰਥੁ– (ਸੰ. ਰਥ:) ਚਾਰ ਜਾਂ ਦੋ ਪਹੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਗੱਡੀ ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਅਥਵਾ ਯਾਤਰਾ ਆਦਿ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ੩੧੩.੨

ਰਨਜੀਤ—(ਸੰ. ਰਣ + ਜਿਤਿ) ਸੰਗਰਾਮ, ਯੁੱਧ, ਜੰਗ/ਜਿਤ ਕੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੬੧੭ ੩

ਰੰਮ – (ਸੰ. ਰਮ) ਸੁੰਦਰ, ਮਨੋਹਰ । ੬੪੯.੧

ਰਮਤ– (ਸੰ. ਰਮਣ) ਰਮਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਲਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ । ੪੧੩.੩, ੫੨੬.੩

ਰਮਤਾ—ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਇਆਂ, ਜੁੜਿਆਂ, ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣ ਦੁਆਰਾ, ਦੇਖੋ 'ਰਮਤ' । ੫.੨, ੪, ੫, ੮

ਰਮਾ—(ਸੰ. ਰਮਾ) ਵਿਸ਼ਨੂ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਸ੍ਰੀ ਲਕਸ਼ਮੀ । ੬੪੯.੧

ਰੰਮਿਤਾ—(ਸੰ. ਰਮਣ) ਜਾਂਦਾ, ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ, ਵਿਚਰਦਾ । ੩੧੬.੨

ਰਮੈ)— (ਸੰ. ਰਮਯਸ੍) ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ/ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਭੋਗ ਕਰਦੀ/ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਰਵਤ) ੩੮੪.੨, ੮੪੦.੨/੫੧੬.੧

ਰਵਨ -(ਸੰ. ਰਮਣ) 1. (ਪੰਛੀਆਂ ਆਦਿ ਦਾ) ਘੁੰਮਣਾ, ਫਿਰਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਰੰਮਿਤਾ' । ੭੪.੪

2. ਚਲਣ (ਕਰਕੇ) ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਣ (ਕਾਰਨ) । ੬੧.੧

3. ਚਲਣ/ਭਰਨ ਅਥਵਾ ਵਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੨੬੧.੩

4. ਜਾਣ/ਕੂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੬੩੬.੪

ਰਵਨੀ—(ਸੰ. ਰਮਣੀ) ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀਆਂ, ਸੁਹਣੀਆਂ ਔਰਤਾਂ । ੫੧੬.੧

ਰਵਿ—(ਸੰ. ਰਵਿ) 1. ਸੂਰਜ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ, 'ਸੂਰਜ' । ੧੩੪.੪, ੨੦੭.੪, ੨੬੬.੨, ੨੬੭.੧, ੨੬੬.੧, ੩੨੧.੧, ੪੭੭.੨, ੪੬੬.੧

ਰਵਿ ਸੁਤਿ –(ਸੰ. ਰਵਿ + ਸੂਨ) ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਧਰਮ ਰਾਜ, ਯਮਰਾਜ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਜਮ' । ੧੬੦.੩

ਰਵਿਦਾਸ—ਰਵਿਦਾਸ ਭਗਤ, ਜਾਤੀ ਦੇ ਚਮਾਰ ਤੇ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਸਨ । ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀਆਂ ਨਿਸਚਿਤ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ । ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਤੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਆਦਿ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੇ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਪਦੇ ਸੋਲਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ 40 ਸ਼ਬਦ ਦਰਜ ਹਨ । ੬੩੨.੪

ਰਾਸਿ—(ਸੰ ਰਾਸ) 1. ਆਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ । ੨੮੫.੨

2. (ਸੰ. ਰਾਸ਼ਿ) ਭੰਡਾਰ, ਖਜ਼ਾਨਾ । ੨੬੦.੧

ਰਾਹ—(ਸੰ. ਰਾਹੂ) ਪੁਰਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨੌਂ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗ੍ਰਹਿ ਜੋ ਵਿਪਰਚਿਤਿ ਦੇ ਵੀਰਜ ਅਤੇ ਸਿੰਹਿਕਾ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ । ੨੬੬.੧, ੪੫੦.੪, ੪੭੭.੨

ਰਾਖ—(ਸੰ. ਰਕ੍ਸ਼ਾ) ਰਖਵਾਲੀ, ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ । ੬੭੫.੩

ਰਾਖਈ—1. ਰਖ ਲੈਂਦਾ ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਲੈਂਦਾ । ੧੫੫.੩
2. ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ, ਠਹਿਰਾ ਲੈਂਦੇ । ੬੦੭.੧

ਰਾਖਤ—1. ਰਖ ਦਿੰਦਾ, ਭਾਵ ਸੋਂਪ ਦਿੰਦਾ । ੩੫੮.੧
2. ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੪੮੦.੪, ੪੮੧.੩

ਰਾਖਤ ਹੀ—ਰਖਦਿਆਂ ਸਾਰ, ਭਾਵ ਉਸੇ ਵੇਲੇ । ੩੬੭.੩, ੬੦੬.੨

ਰਾਖਨਹਾਰੁ—(ਸੰ. ਰਕ੍ਸ਼ਥਸ੍) ਰਾਖਾ, ਰੱਖਣਵਾਲਾ, ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ੨੨੧.੩

ਰਾਖਿ—(ਸੰ. ਰਕ੍ਸ਼ਥਸ੍) 1. ਰੱਖਿਆ, ਬਚਾਉ । ੩੧੭.੨, ੩੧੮.੩, ੩੨੦.੧
2. ਰੋਕਣਾ, ਹਟਾਉਣਾ, ਵਰਜਣਾ । ੩੧੬.੨, ੩੨੦.੨
3. ਰੱਖਣ/ਠਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੪੪੧.੪
4. ਰੱਖਕੇ, ਟਿਕਾਕੇ, ਧਰਕੇ । ੫੧੦.੩

ਰਾਖਿਓ—1. ਰੱਖਿਆ, ਟਿਕਾਇਆ । ੨੧੩.੨, ੫੦੫.੩
2. ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੋ, ਬਚਾ ਕੀਤਾ । ੪੩੬.੨

ਰਾਖੀ—1. ਰੱਖੀ, ਟਿੱਕਾਈ, ਧਰੀ । ੧੪੪.੧, ੨੩੨.੨
2. ਰੱਕਿਆਂ, ਹਟਾਇਆਂ । ੨੩੬.੧, ੩੩੨.੩

ਰਾਖੀਅਤ—ਰੱਖੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਟਿਕਾਈਦੀਆਂ ਹਨ । ੫੬੨.੪

ਰਾਖੀਅਤਿ—ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ, ਟਿਕਾਈਦਾ ਹੈ । ੨੩੧.੧

ਰਾਖੀਐ—(ਸੰ. ਰਕ੍ਸ਼ਥਸ੍) 1. ਰੱਖਿਆ ਕਰੀਏ, ਰਾਖੀ ਕਰੀਏ, ਬਚਾਉ ਕਰੀਏ । ੨੨੧ ੨
2. ਰੱਖ, ਅਥਵਾ ਰਹਿਣ ਦੇ, ਟਿਕਣ ਦੇ (ਸੰਬੋਧਨ ਵਾਚੀ) ੩੪੮.੨
3. ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਭੀਦਾ ਹੈ । ੩੯੮.੨, ੫੦੬.੨
4. ਰੱਖੀਏ, ਸਾਂਭੀਏ । ੪੧੦.੧, ੨, ੪੪੬.੩, ੫੩੨.੧
5. ਰੱਖੀਏ, ਧਰੀਏ, ਟਿਕਾਈਏ । ੪੧੦.੨, ੫੧੪.੧, ੨, ੫੭੦.੩, ੫੮੫.੧, ੫੯੬.੨

ਰਾਖੈ, **ਰਾਖੈ**—1. ਰੱਖਦਾ, ਟਿਕਾਉਂਦਾ । ੬੧.੧, ੭੮.੪, ੮੨.੩, ੨੫੯.੧/੧੧੧.੩, ੨੮੧.੧, ੩੬੩.੧, ੩੬੯.੪, ੫੫੩.੪, ੫੬੮.੧, ੬੦੭.੩
2. ਰੱਖਿਆ, ਟਿਕਾਇਆ, ਟਿਕਾਉਣ ਕਰਕੇ । ੧੨੧.੨/—
3. ਰੱਖੀ, ਠਹਿਰਾਈ । ੨੧੬.੩/—
4. ਰੱਖਦਾ ਭਾਵ ਅਪਨਾ ਲੈਂਦਾ । —/੧੩੪.੩
5. ਰੱਖਿਆ ਕਰੇ, ਬਚਾਏ, ਦੇਖੋ 'ਰਾਖੀਐ' (1) । —/੧੩੪.੩, ੨੨੧.੧
6. ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ/ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਚਾਉ ਦੀ ਹੈ/ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ । —/੩੫੩.੧, ੩੬੬.੧, ੫੬੩.੧
7. ਰੱਖਦਾ, ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਭਾਵ ਨਿਭਾਉਂਦਾ । —/੩੭੬.੨, ੫੩੬.੩
8. ਰੱਖੀਏ, ਟਿਕਾਈਏ, ਧਰੀਏ । —/੩੬੪.੧, ੪੬੧.੧, ੬੦੦.੧
9. ਰੱਖਿਆ, ਧਰਿਆ । —/੪੩੫.੩

ਰਾਗ—(ਸੰ. ਰਾਗ:) 1. ਗਾਉਣ ਦਾ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਢੰਗ ਜਿਸਦਾ ਸਰੂਪ ਸੁਰ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੈਅ ਤਾਲ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਚਿਤ ਵਿਚ ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਉਪਜਦਾ ਹੈ । ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਛੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ : ਭੈਰਵ, ਕੌਸ਼ਿਕ, ਹਿੰਦੋਲ, ਦੀਪਕ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਤੇ ਮੇਘ ।

੨.੬, ੧੩.੩, ੫੨.੪, ੯੬.੩, ੧੧੨.੩, ੧੧੬.੨, ੧੩੧.੨, ੧੪੬.੩, ੧੮੫.੨, ੧੮੮.੩, ੨੫੪.੩, ੨੫੫.੩, ੨੬੫.੩, ੨੭੫.੩, ੨੮੫.੩, ੩੪੧.੨, ੩੫੨.੩, ੪੪੯.੨, ੪੭੪.੨, ੪੭੫.੩, ੪੮੨.੩, ੫੦੦.੩, ੫੩੩.੧, ੫੪੦.੩, ੫੭੪.੨, ੫੮੦.੨, ੫੮੬.੩, ੬੦੦.੨, ੬੨੦.੩, ੬੭੫.੧,

2. ਪਿਆਰ, ਪਰੇਮ, ਨੇਹੁੰ । ੪੦੭.੩

ਰਾਗਨ—ਰਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਰਾਗਾਂ ਵਿਖੋ, ਦੇਖੋ 'ਰਾਗ' (1) । ੩੭੬.੩

ਰਾਗਨਿ)— (ਸੰ. ਰਾਗਿਣੀ) ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ । ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਨ-
ਰਾਗਨੀ) ਸਾਰ ਇਹ 30 ਜਾਂ 36 ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ੨.੬/੨੮੫.੩, ੩੪੧.੨, ੫੮੦.੨, ੬੦੦.੨

ਰਾਗੀ—(ਸੰ. ਰਾਗਿਨ੍) ਗਵੱਈਆ, ਗਾਇਕ, ਰਾਗ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਵਿਚ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੬੭੫.੧

ਰਾਚਹੁ—(ਸੰ. √ਰਂਜ੍) ਰਚੋ, ਇਕਮਿਕ ਹੋਵੋ, ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਵੋ । ੫੯੨.੪

ਰਾਚੈ—ਰਚ ਜਾਵੇ, ਮੁਗਧ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਦੇਖੋ 'ਰਾਚਹੁ' । ੪੧੨.੨

ਰਾਜ—(ਸੰ. ਰਾਜ੍ਯਸ੍) 1. ਹਕੂਮਤ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਰਾਜਸੱਤਾ । ੪੬.੧, ੧੨੦.੩, ੩੦੪.੨, ੩੭੧.੧, ੪੭੩.੪, ੫੬੩.੧, ੬੧੯.੪

2. ਰਿਆਸਤ, ਸਾਮਰਾਜ, ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ । ੨੪੬.੧

ਰਾਜਗ੍ਰਿਹਿ—(ਸੰ. ਰਾਜ੍ਯ+ਗ੍ਰਿਹਸ੍) ਰਾਜਮਹਲ, ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ । ੫੨੬.੨

ਰਾਜਤ—(ਸੰ. ਰਾਜ੍) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਥਵਾ ਬਿਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੬੧੯.੧

ਰਾਜਦੁਆਰ)— 1. ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ, ਜਿਥੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਲਗਿਆ ਹੋਵੇ ।
ਰਾਜਦ੍ਵਾਰ) ੩੧੦.੩/—

2. ਰਾਜ ਦੁਆਰ, ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਭਾਵ ਰਾਜੇ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਛੱਤਰ ਛਾਇਆ । ੪੪੧.੩, ੪੬੪.੩/੬੭੪.੨

ਰਾਜਨੀਤ)— (ਸੰ. ਰਾਜਨੀਤਿ) ਸਿਆਸਤ, ਉਹ ਨੀਤੀ/ਢੰਗ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ
ਰਾਜਨੀਤਿ) ਸ਼ਾਸਕ ਆਪਣੇ ਰਾਜ-ਕਾਜ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੪੧੮.੨/੪੬.੪, ੨੪੬.੩, ੩੫੧.੩, ੩੫੪.੨

ਰਾਜਭਾਗ—ਹਕੂਮਤ, ਰਾਜ ਸੱਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਰਾਜ' (1) । ੨੬੫.੨

ਰਾਜਾ—(ਸੰ. ਰਾਜਨ੍) ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਭੂਪ, ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਖ਼ੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਸ਼ਾਸਕ । ੧੨੦.੧, ੪੧੮.੨, ੫੧੯.੧

ਰਾਜਾਨ—ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ, ਦੇਖੋ 'ਰਾਜਾ' । ੬੧੯.੧

ਰਾਜੀ—(ਸੰ. ਰਾਜੀ) ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਕਤਾਰ, ਭਾਵ ਸਮਾਜ । ੪੦੩.੨

ਰਾਜੁ—ਰਾਜਭਾਗ, ਹਕੂਮਤ, ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ, ਦੇਖੋ 'ਰਾਜ' (1) । ੪੭੫.੨

ਰਾਜੁ-ਡੰਡ—(ਸੰ. ਰਾਜਦਣ੍ਡ) ਰਾਜੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ, ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਦੰਡ । ੪੭੬.੧

ਰਾਜੁਕੁਆਰ—(ਸੰ. ਰਾਜਕੁਮਾਰ) ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲੜਕਾ । ੪੯੭.੪

ਰਾਤ)— (ਸੰ. ਰਾਤ੍ਰਿ:) ਰੈਣ, ਨਿਸ਼ਾ, ਰਜਨੀ, ਦਿਨ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ
ਰਾਤਿ) ਤੱਕ ਦਾ ਸਮਾਂ । ੫੪੨.੨, ੬੨੯.੩/੩੫੧.੧

ਰਾਧੇ—(ਸੰ. √ ਰਧ੍) ਰਿਨ੍ਹਿਆਂ, ਪਕਾਉਣ ਨਾਲ । ੧੨੧.੩

ਰਾਨੀ—(ਸੰ. ਰਾਜ਼ੀ > ਪ੍ਰਾ. ਰਾਣੀ) ਰਾਜੇ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਰਾਣੀ । ੧੨੦.੨

SIKHBOOKCLUB.COM

ਰਾਮ—(ਸੰ. ਰਾਮ) 1. ਜੋ ਹਰ ਥਾਂ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ/ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਦੀਸ਼ਵਰ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ । ਪ.੨[3], ੪[3], ੫, ੮, ੬.੮, ੩੬੬.੩, ੫੮੨.੩

2. ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ । 'ਰਘੁਪਤਿ' । ੪੪.੩

ਰਾਮ ਰੇਖ—ਸੀਤਾ ਵਿਯੋਗ ਸਮੇਂ ਚਕਵੇ ਚਕਵੀ ਨੂੰ ਸੰਯੋਗੀ ਦੇਖਕੇ ਦੁੱਖੀ ਹੋਏ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖਿੱਚੀ ਰੇਖਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਰਾਤ੍ਰੀ ਸਮੇਂ ਇਕੱਠੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ। ੧੫੪.੩

ਰਾਮਨਉਮੀ—(ਸੰ. ਰਾਮਨਵਮੀ) ਚੇਤਰ ਸੁਦੀ ੯, ਜਿਸ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੪੮੪.੩

ਰਾਵਰੀ—ਤੁਹਾਡੀ, ਆਪ ਦੀ, ਤੁਸਾਂ ਦੀ । ੨੨੦.੪

ਰਿਸ)— (ਸੰ. ਰੁਧ੍) ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ, ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਕੇ, ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋਕੇ । ੬੬੪.੨/੪੬੪.੧,

ਰਿਸਾਇ) ੬੧੮.੨, ੬੬੩.੧

ਰਿਝਾਇ—(ਸੰ. ਰੰਜ੍) ਰਿਝਾਉਣਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ, ਮੋਹਿਤ ਕਰ ਲੈਣਾ । ੬੦੭.੧, ੬੪੨.੩

ਰਿਝਾਵੈ—ਰਿਝਾ ਲੈਂਦਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਰਿਝਾਇ' । ੫੬੪.੩

ਰਿਦੇਤਰ—(ਸੰ. ਹ੍ਰਦ੍+ਅਨ੍ਤਰ) ਦਿਲ ਵਿਚ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ । ੪੨੫.੨

ਰਿਦਾ)— (ਸੰ. ਹ੍ਰਦਯਸ੍) ਹਿਰਦਾ, ਦਿਲ । ੬੬੭.੪

ਰਿਦਿ)

ਰਿਦੇ—1. ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਚਿਤ ਅੰਦਰ, ਦੇਖੋ 'ਰਿਦਾ' । ੨੨.੧, ੪੨.੪, ੬੮.੨, ੧੦੪.੨, ੧੩੭.੨, ੧੩੮.੩, ੧੩੯.੨, ੧੪੬.੨, ੧੫੦.੧, ੧੭੮.੧, ੧੮੧.੨, ੧੮੬.੧, ੧੯੦.੨, ੨੦੦.੨, ੨੧੪.੩, ੨੧੮.੧, ੨੨੬.੧, ੨੭੬.੧, ੩, ੩੦੮.੩, ੩੬੪.੧, ੪੨੪.੩, ੪੩੬.੩, ੫੦੩.੧, ੫੦੫.੧, ੫੧੮.੪, ੫੨੭.੨, ੫੪੭.੨, ੫੫੧.੩, ੫੫੩.੨, ੬੨੦.੪, ੬੨੮.੨, ੬੫੩.੩

2. ਹਿਰਦਾ ਭਾਵ ਅੰਦਰਲਾ ਭਾਗ । ੩੨੬.੧

3. ਹਿਰਦੇ ਵਿਚਲੇ, ਅੰਦਰਲੇ । ੪੭੮.੨

ਰਿਧਿ—(ਸੰ. ਰ੍ਧਿ:) ਰਿਧੀਆਂ, ਸਫਲਤਾ, ਉੱਨਤੀ, ਤਰੱਕੀ, ਕਾਮਯਾਬੀ ਅਥਵਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ-ਸਾਧਨ ਤੇ ਧਨਸੰਪਦਾ ਆਦਿਕ । ੭੨.੨, ੧੩੧.੩, ੧੬੨.੨, ੨੪੮.੩, ੪੭੮.੪, ੬੧੨.੧

ਰਿਨ—(ਸੰ. ਰ੍ਣਿਨ੍) 1. ਰਿਣੀ, ਕਰਜ਼ਾਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਰਿਣ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ । ੪੦੩.੩

2. (ਸੰ. ਰ੍ਣਮ੍) ਕਰਜ਼ਾ, ਰਿਣ, ਉਧਾਰ । ੬੩੩.੨

ਰਿਪ—(ਸੰ. ਰਿਪੁ:) ਵੈਰੀ, ਦੁਸ਼ਮਣ, ਸ਼ਤਰੂ । ੨੦੭.੩, ੩੫੬.੩

ਰੀਸ—(ਸੰ. ਈਰ੍ਖਾ) ਬਰਾਬਰੀ, ਨਕਲ, ਦੂਸਰੇ ਢੰਗ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ । ੫੩੬.੨

ਰੀਝ)— (ਸੰ. ਰੰਜ੍ ਪ੍ਰਾ. ਰਿਜ੍ਝ) ਰੀਝ ਕੇ, ਚਾਉ ਨਾਲ, ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ । ੫੬੬.੪/

ਰੀਝਕੈ) ੫੬੪.੩

ਰੀਝਤ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੈ, ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੈ, ਦੇਖੋ 'ਰੀਝ' । ੫੭੬.੧

ਰੀਝਾਇਓ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ, ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਰੀਝ' । ੫੧੦.੪

ਰੀਝਾਈਐ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੀਏ, ਖੁਸ਼ ਕਰੀਏ, ਦੇਖੋ 'ਰੀਝ' । ੬੦੨.੧

ਰੀਝਾਵੈ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਸਕੇਗਾ, ਖੁਸ਼ ਕਰ ਸਕੇਗਾ, ਦੇਖੋ 'ਰੀਝ' । ੫੧੦.੪

ਰੀਝੈ—ਰੀਝਦਾ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਦੇਖੋ 'ਰੀਝ' । ੬੦੭.੧

ਰੀਤ)— 1. (ਸੰ. ਰਿਕ੍ਤ) ਸੰਸਾਰਿਕ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਸੰਸਾਰਿਕ ਸੁਗੰਧੀਆਂ
ਰੀਤਿ) ਤੋਂ ਮੁਕਤ । ੨੭੯.੨/—

2. (ਸੰ. ਰੀਤਿ) ਸ਼ੈਲੀ, ਤਰਜ਼ ਅਥਵਾ ਸੁਭਾ । ੩੬੦.੨/—

3. ਪਰੰਪਰਾ, ਦਸਤੂਰ, ਮਰਿਯਾਦਾ । ५००.३, ६२੭.४/३੭.४, ४२.३, ४६.४, ६३.२, ६४.४, १६५.२, २२०.३, ३१६.१, ४६੭.४, ४९२.३

1. ਰਸਮ, ਰਿਵਾਜ । —/६२੭.४

ਰੀਤੇ—(ਸੰ. ਰਿਕ੍ਤ) ਖਾਲੀ, ਸੱਖਣਾ, ਸੁੰਨਾ । ६९.३, ३०६.३

ਰੋਨ —(ਸੰ. ਰੇਣੁ) ਧੂੜ, ਰਜ, ਖਾਕ, ਮਿੱਟੀ । १४੭.४

ਰੁਚ - (ਸੰ. ਰੁਚਿ:) ਦਿਲਚਸਪੀ, ਭਾਵ ਪਰੀਤ, ਸਨੇਹ । ४२४.१

ਰੁਚਤ)— ਰੁਚੀ, ਇੱਛਾ, ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ, ਦੇਖੋ 'ਰੁਚ' । ३२.३/६००.३
ਰਚਿਤ)

ਰੁਤ—(ਸੰ. ਋ਤੁ) ਮੌਸਮ, ਸਾਲ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ, ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਆਦਿਕ ਰੁੱਤ । ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ : ਗ੍ਰੀਸ਼ਮ, ਵਰਸ਼ਾ, ਸ਼ਰਦ, ਹੇਮੰਤ, ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ, ਬਸੰਤ । ४੭१.३/१५६.२, ३४५.१, ४८४.२

ਰੁਦਨ—(ਸੰ. ਰੁਦਨਮ੍) ਰੋਣਾ, ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਨਾ, ਰੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । २१०.३, ३६२.३

ਰੁਧਰ)— (ਸੰ. ਰੁਧਿਰਮ੍) ਲਹੂ, ਖ਼ੂਨ । ३६५.२/४२५.४
ਰੁਧਰੁ)

ਰੁਨਝੁਨ ਝਨਤਕਾਰ, ਗੁੰਜਾਰ, ਛਣਕਾਰ । २६.३, १७२.३, २२२.३, २५१.३, २७१.३, २८४.३

ਰੁਪਈਆ—(ਸੰ. ਰੂਪ੍ਯ) ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਇਕ ਸਿੱਕਾ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਸੌਲਾਂ ਆਨੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਢਾਲਨ ਵਿਚ ਇਕ ਤੋਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਅਜ ਕਲ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ 100 ਪੈਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ४੭६.१

ਰੁਵਾਇ—(ਸੰ. √ ਰੁਦ੍) ਰੁਆਉਣਾ, ਰੋਣ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤ ਕਰਨਾ । ४३८.१

ਰੁਠਿ—(ਸੰ ਰੁਧ੍) ਰੁਸਣਾ, ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਣਾ । ५४८.३

ਰੁਠੀ—ਰੁੱਠੀ ਹੋਈ, ਰੁਸੀ ਹੋਈ, ਦੇਖੋ 'ਰੁਠਿ' । १६१.२

ਰੂਪ—(ਸੰ. ਰੂਪਮ੍) 1. ਸਰੂਪ, ਸੂਰਤ, ਸ਼ਕਲ, ਆਕਾਰ । ३.५, १२.४, ३६.१,२, ३੭.२, ३८.२, ३९.३, ६४.२, ८१.३, ९८.४, १११.२, १२२.१, १२४.३, १६०.३, १६३.२, १६६.३, २०६.४. २१०.१, २११.२, २१३.३, २२२.२, २५४.२, २५९.२, २८४.२, २८५.२, ३०३.१, ३३५.२, ३४२.४, ३६३.३, ४२९.४, ४३१.४, ४३२.१, ४४३.३, ४४९.३, ४६२.३, ४६੭.१, ५३३.१, ५५८.३, ५੭०.२, ५੭४.१, ५੭९.३, ५८६.४, ६००.१, ६२०.१, ६२१.१, ६२२.१, ६४०.१, ६४६.१², ६५०.१,² ६५५.२, ६६६.१, ६६९.१

2. ਖੂਬਸੂਰਤੀਆਂ, ਹੁਸਨ, ਸੁੰਦਰਤਾਵਾਂ, ਸੁਹੱਪਣਾਂ/ਸੁਹਪਣ । २०.१, ६६.२. ८०.४², १३१.१, १३८.१, १३९.१. २०४.१, २१३.३, २२०.२, २५४.२, २६५.१, २८५.२, ३३८.४, ३४५.२, ३५२.१, ४७४.१, ६०७.१, ६१२.२, ६४९.२

3. ਪ੍ਰਕਾਰ, ਕਿਸਮ, ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ । ३९.२

4. ਸਮਾਨ, ਅਨੁਰੂਪ, ਜਿਹਾ/ਜਿਹੀ । ११४.१, २, १६६.२, २१९.४, २६०.१,

੨੭੪.੪, ੩੫੩.੪, ੩੫੯.੩, ੩੮੫.੧, ੪੨੯.੩, ੫੪੩.੪, ੫੪੭.੧, ੬੦੩.੨, ੬੪੩.੪

5. ਅਵਸਥਾ, ਦਸ਼ਾ, ਹਾਲਤ । ੩੫੪.੨

ਰੂਪਵੰਤ—(ਸੰ. ਰੂਪਵਤ੍) ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ, ਸੁਹਣਾ । ੬੦੭.੧

ਰੂਪੋ—(ਸੰ. ਰੂਪ੍ਯ) ਚਾਂਦੀ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਮਕੀਲੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਕੀਮਤੀ ਧਾਤ ਜਿਸ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿਕ ਬਣਦੇ ਹਨ । ੫੯੭.੨

ਰੇਖ—(ਸੰ. ਰੇਖਾ) 1. ਰੇਖਾ, ਲਕੀਰ । ੨੯੭.੧[3], ੨[3], ੩੮੩.੧, ੫੭੦.੨

2. ਚਿਨ੍ਹ, ਨਿਸ਼ਾਨ (ਸਰੀਰ ਆਦਿ ਦੇ) । ੩੪੨.੪

ਰੇਖਊ—ਰਖਾਂਗਾ, ਧਰਾਂਗਾ, ਟਿਕਾਵਾਂਗਾ । ੪੦੧.੩

ਰੇਨ—(ਸੰ. ਰੇਣੁ) ਧੂੜ, ਖ਼ਾਕ, ਮਿੱਟੀ, ਰਜ । ੨੪.੩, ੧੩੫.੨, ੧੯੦.੪, ੧੯੩.੧, ੨੧੭.੨, ੨੨੪.੪, ੨੮੮.੩, ੬੨੮.੪

ਰੇਵਰੀ—ਰਿਓੜੀ, ਗੜ ਜਾਂ ਚੀਨੀ ਦੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਤਿਲ ਚਿਪਕਾ ਕੇ ਬਣਾਈਆਂ ਟਿੱਕੀਆਂ । ੨੭੩.੨

ਰੈਨ) ਰੈਨਿ)—(ਸੰ. ਰਜਨੀ) ਰਾਤ, ਦਿਨ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਲਟ । ੨੧੧.੩, ੪੮੭.੪, ੬੧੯.੨, ੬੬੫.੨/੫੦੬.੧, ੬੫੨.੧

ਰੋਇ—(ਸੰ. ਰੋਦਨ > ਪ੍ਰਾ. ਰੋਅਨ) ਰੋਂਦੇ, ਰੁਦਨ ਕਰਦੇ, ਰੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੇ । ੪੦੬.੨

2. ਰੋ ਰੋ ਕੇ, ਰੁਦਨ ਕਰ ਕਰ ਕੇ । ੪੨੦.੩[2], ੪੩੮.੧, ੪੬੫.੧

3. ਰੋਣਾ, ਰੁਦਨ ਕਰਨਾ । ੫੭੬.੪

ਰੋਇਓ—ਰੋਇਆ ਭਾਵ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਦਸਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਰੋਇ' (2) । ੬੬੪.੨

ਰੋਸ—(ਸੰ. ਰੋਸ:) ਕਰੋਧ, ਗੁੱਸਾ । ੨੮੮.੧

ਰੋਗ—(ਸੰ. ਰੋਗ.) 1. ਬੀਮਾਰੀ, ਵਿਆਧੀ, ਮਰਜ਼ । ੧੧੩.੧, ੨੧੦.੩, ੨੬੭.੨, ੩੫੬.੨, ੪੩੭.੨, ੪੩੬.੨, ੫੧੩.੩, ੫੨੧.੩, ੫੭੧.੧, ੫੮੭.੧, ੬੩੩.੧, ੬੬੬.੩, ੬੭੦.੪, ੬੭੪.੧, ੬੭੫.੨

2. ਹਾਨੀਕਾਰਕ, ਕਸ਼ਟਦਾਇਕ, ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ । ੨੬੬.੩

ਰੋਗਹਿ—ਰੋਗ ਨੂੰ/ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ, ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ/ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖੋ 'ਰੋਗ' (1) । ੩੫੭.੨, ੫੧੬ ੨

ਰੋਗੀ—(ਸੰ. ਰੋਗਿਨ੍) ਬੀਮਾਰ, ਮਰੀਜ਼, ਰੋਗ ਨਾਲ ਪੀੜਤ । ੩੫੬.੨, ੩੫੭.੨, ੩੬੫.੧, ੬੩੩.੧, ੬੭੪.੧, ੬੭੫.੨

ਰੋਗੀਅੈ—ਰੋਗੀ ਨੂੰ, ਬੀਮਾਰ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਰੋਗੀ' । ੨੨੧.੪

ਰੋਗੁ—ਵਿਕਾਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ, 'ਰੋਗ' (1) । ੧੮੬.੧, ੨੦੭.੧

ਰੋਦਤ—ਰੋਂਦੀ, ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀ, ਰੁਦਨ ਕਰਦੀ, ਦੇਖੋ 'ਰੋਇ' । ੬੦੫.੨

ਰੋਪੈ—(ਸੰ. ਰੋਪ:) ਰੋਪਦਾ ਹੈ, ਉਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ । ੪੧੫.੧

ਰੋਮ—(ਸੰ. ਰੋਮਨ੍) ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਾਲ, ਲੂੰ, ਰੋਂਗਟੇ । ੩੫.੧[2], ੫੩.੪[2], ੭੩.੧, ੧੯੨.੧, ੧੯੫.੧, ੨੦੩.੪[3], ੨੭੦.੧[3], ੪੦੩.੪, ੪੩੦.੧[2], ੫੧੭.੧[2], ੫੨੧.੪, ੫੨੨.੪, ੫੭੨.੧[2], ੬੪੧.੪

ਰੋਮ ਰੋਮ—1. ਰੋਏ ਰੋਏ, ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ (ਭਾਵ) ਦੇਖੋ 'ਰੋਮ' । ੫੮੦.੨

2. ਵਾਲ ਜਿੰਨੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਟੁਕੜੇ (ਭਾਵ) ਦੇਖੋ 'ਰੋਮ' । ੬੭੨.੧

ਰੋਮਹਿ—ਰੋਮ ਨੂੰ, ਰੋਂਗਟੇ ਨੂੰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਰੋਮ' । ੩੫੯.੪

ਰੋਵਤ--ਰੋਂਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰੁਦਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਦੇਖੋ 'ਰੋਇ'। ੪੦ਫ਼.੨, ੪੩ਟ.੧[3]

ਰੋਵਨ—ਰੋਣਾ, ਰੁਦਨ ਕਰਨਾ, ਦੇਖੋ 'ਰੋਇ'। ਫ਼੨੩.੨

ਰੋਵੈ—ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਰੁਦਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਰੋਇ'। ੩੭੦.੨, ੪੭ਫ਼.੧

ਲ

ਲਉ—1. ਤਕ, ਤੀਕਰ, ਤੀਕ, ਤਾਈਂ (ਸਮੇਂ ਦੀ ਪੈਮਾਇਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ)। ੧੨.੧[3], ੨[1], ੩[3], ੧੮ਫ਼.੧[3], ੪੨ਟ.੧, ੨, ੩, ੪੩੦.੧, ੪੩ਫ਼.੨, ੪੩ਯ.੪, ਫ਼ਫ਼੧.੨[2], ੩, ੪

2. ਮਰਾਦ, ਤਕ, ਤੀਕ (ਲੰਬਾਈ ਚੌੜਾਈ, ਗਹਿਰਾਈ ਦੀ ਪੈਮਾਇਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ) ੨੩੫.੧[2], ੪੨੨.੨, ੪੭੨.੪, ਫ਼੨ਟ.੩, ਫ਼੭੨.੧

ਲਉਂਗ—(ਸੰ. ਲਵङ्गकम) ਲੌਂਗ, ਇਕ ਬਿਰਛ ਦਾ ਫਲ ਜੋ ਤਾਸੀਰ ਵਜੋਂ ਗਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ਯ੧.੧

ਲਸਨ—(ਸੰ. ਲਸ਼ੁਨ.) ਥੋਮ, ਚਿੱਟੀਆਂ ਤੁਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਗੰਢੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਬੂਟਾ। ੫੧੭.੨

ਲਹਰ)— (ਸੰ. ਲਹਰਿ:) ਤਰੰਗ, ਹਵਾ ਦੇ ਝੱਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜਲ ਆਦਿਕ ਤਰਲ

ਲਹਰਿ) ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਉਠਣ ਵਾਲੀ ਹਿਲੌਰ। ੫ਫ਼੫.੨/ਫ਼੧.੨, ੭ਫ਼.੧, ਟ੮.੩, ਫ਼੨.੨, ੩੩ਫ਼.੨, ੪੦੩.੧, ੫੩੧.੨

2. ਮਨ ਦੀ ਉਮੰਗ, ਮਨ ਦੀ ਤਰੰਗ। ੨੩੩.੨

ਲਹੈ—(ਸੰ. √ ਲਭ੍) ਲੈ ਲੈਂਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ, ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ। ੩੨੨.੧

ਲੰਕਾ—(ਸੰ. ਲङ्का) ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਲ ਇਕ ਆਬਾਦ ਟਾਪੂ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਵਣ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ/ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪੦੭.੨

ਲਕੀਰ—(ਸੰ. √ ਲਿਖ੍) ਲੀਕ, ਰੇਖਾ, ਲਾਈਨ। ੩ਟ੩.੨

ਲਕੁਟੀ—(ਸੰ. ਲਕੁਟ:) ਲਾਠੀ, ਸੋਟੀ, ਡੰਡਾ, ਅਥਵਾ ਲਕੜੀ। ੩ਯ੦.੩

ਲਖ 1. (ਸੰ. ਲਕ੍ਸ਼) ਲਖਕੇ, ਉਸ ਦਾ ਸਾਰ-ਤੱਤ ਜਾਣ ਕੇ ਅਥਵਾ ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਕੇ (ਭਾਵ)। ਫ਼੦.੩

2. (ਸੰ. ਲਕ੍ਸ਼) ਇਕ ਲੱਖ ਦੀ ਸੰਖਿਆ, ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ। ੫੩ਫ਼.੩

ਲਖਾਟੀ—(ਸੰ. ਲਕ੍ਸ਼) ਲਖ ਲੈਂਦਾ, ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲੈਂਦਾ। ੪ਟ.੧

ਲਖਾਏ)— 1. ਲਖਾਇਆ, ਜਣਾਇਆ, ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਇਆ। ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ'।

ਲਖਾਨ) ੩੫.੪/—

2. ਲਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ'। ੫੩.੩, ਫ਼੪.੧, ੭੭.੨/੧ਟ੧.੪

3. ਲਖ ਲਈਦਾ, ਜਾਣ ਲਈਦਾ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਈਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ'। ੧੩੫.੩, ੨੨ਫ਼.੪, ੨੭੫.੪/—

4. ਜਾਣ ਸਕਦੇ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ'। ੨ਫ਼ਯ.੨/—

ਲਖਾਯੋ—ਲਖ ਲਿਆ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ' । ੬੪੮.੧

ਲਖਾਵਈ—1. ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਜਾਣ ਲਈਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ' । ੧੫.੩

2. ਲਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਖ ਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ' । ੧੦੩.੪

ਲਖਾਵੈ—1. ਲਖਾਏ, ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਏ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ' । ੧੨.੩

2. ਲਖਾਉਂਦਾ, ਜਣਾਉਂਦਾ, ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਉਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ' । ੨੦.੪

3. ਲਖਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ' । ੪੬੧.੩

ਲਖਯੇ—ਲਖਿਆ, ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ' । ੬੮.੩

ਲਖੇ)— ਲਖ ਸਕਦੇ/ਸਕਦਾ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੇ/ਸਕਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ' । ੮.੭/੬੩੦.੪

ਲਖੈ)

ਲਗ—1. ਲਿਖਣ ਦੇਲੇ ਵਿਅੰਜਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲਗਾਂ-ਮਾਤਰਾਂ । ੨੬੪.੧, ੫੪੦.੪

2. ਜ਼ਕ, ਜ਼ੀਕਰ, ਤਾਈਂ, ਤੰਜ਼ੀ ੫੪੨.੧,੨,

3. (ਸੰ. √ਲਗ੍) ਲੱਗ ਕੇ, ਨਾਲ ਲਗਣ ਕਰਕੇ, ਛੂਹਣ ਕਰਕੇ । ੫੫੭.੨

4. ਲਗਿਆ ਭਾਵ ਅਸਰ ਪਿਆ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ । ੫੭੫.੪

5. ਲਗਕੇ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ, ਅਸਰ ਨਾਲ । ੫੯੬.੪, ੬੦੨.੪

6. ਲਗੀ ਹੋਈ, ਜੁੜੀ ਹੋਈ, ਲੀਨ ਹੋਈ ਹੋਈ । ੬੪੨.੨

ਲਗਤ—1. ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੩੯੮.੩

2. ਲਗਦਾ, ਬਤੀਤ ਹੁੰਦਾ । ੬੭੦.੧

ਲਗਨ—(ਸੰ. ਲਗ੍ਨ) 1. ਲਗਾਉ, ਲਿਵ । ੫੬.੨

2. ਕੋਈ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਂ, ਮਹੂਰਤ । ੨੬੪.੪, ੩੪੫.੪, ੪੪੮.੩ ੪੫੦.੩, ੫੭੧.੩, ੫੮੭.੩, ੬੨੭.੨, ੬੫੮.੩

3. ਪਰੀਤ, ਪਰੇਮ ੩੦੨.੨ ।

ਲਗਾਇ—(ਸੰ.√ਲਗ੍) 1. ਲਗਾਕੇ, ਭਾਵ ਵੱਢਕੇ (ਚੁੰਢੀ) । ੫੨੩.੧

2. ਲਗਾਕੇ, ਮਲਕੇ (ਸਾਬਣ ਆਦਿ) । ੬੧੪.੧

3. ਲਗਾਕੇ, ਚਿਪਕਾਕੇ, ਚਮੋੜ ਕੇ । ੬੩੪.੩

4. ਲਗਾਕੇ, ਜੋੜਕੇ, ਮੇਲਕੇ । ੬੬੫.੩

ਲਗਾਇਕੈ – ਲਗਾਕੇ, ਉਗਾਕੇ (ਪੌਦੇ ਆਦਿ) । ੪੨੬.੧

ਲਗਾਈਅਤ—ਲਗਾਈਦੀ ਹੈ, ਚਮੋੜੀਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਲਗਾਇ' (3) । ੩੬੫.੧

ਲਗਾਈਐ—1. ਲਗਾ ਦੇਈਏ, ਚਮੋੜ ਦੇਈਏ, ਚਿਪਕਾ ਦੇਈਏ, ਦੇਖੋ 'ਲਗਾਇ' (3) । ੩੩੨.੩

2. ਲਗਾ ਲਈਏ, ਭਾਵ ਲੇਪ ਆਦਿ ਕਰੀਏ, ਦੇਖੋ 'ਲਗਾਇ (3) । ੩੮੬.੩

ਲਗਾਏ —(ਸੰ.√ਲਗ੍) ਲਗਾਇਆਂ ਭਾਵ ਮਾਰਿਆਂ । ੬੧੦.੨

ਲਗਾਵਈ—(ਸੰ√ਲਗ੍) 1. ਲਗਾਉਂਦੇ/ਲਗਾਉਂਦਾ, ਅਨੁਕੂਲਤ ਹੁੰਦੇ/ਹੁੰਦਾ, ਪਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੇ/ਹੁੰਦਾ । ੧੦੨.੧, ੨੩੪.੩, ੨੩੫.੨

2. ਲਗਾ ਦਿੰਦਾ, ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ । ੧੬੭.੩

3. ਲਗਾ ਦਏਗਾ, ਆਰੋਪਿਤ ਕਰ ਦਏਗਾ । ੪੧੨.੧, ੪੬੩.੭

4. ਲਗਾਉਂਦਾ, ਛੁਹਾਉਂਦਾ । ੫੬੪.੩

ਲਗਾਵਹੀ—(ਸੰ. √ਲਗ੍) 1. ਲਗਵਾ ਲੈਂਦਾ, ਮਲਵਾ ਲੈਂਦਾ । ੩੨੪.੧

2. ਲਗਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ੩੭੦.੧

ਲਗਾਵਤੇ—ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਮੇਲਦੇ ਸਨ, ਜੋੜਦੇ ਸਨ, ਦੇਖੋ 'ਲਗਾਇ' (4) । ੫੭੬.੩

ਲਗਾਵੈ—ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਆਰੰਪਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਲਗਾਵਈ' (3) । ੪੯੦.੨

ਲਗਿ—(ਸੰ. ਲਗ੍) ਲਗਕੇ, ਪਰਵਿਰਤ ਹੋਕੇ । ੧੧੮.੨, ੨੫੬.੪, ੩੧੩.੪, ੩੧੮.੧, ੪੫੧.੨, ੬੧੦.੪

2. ਲਗਕੇ, ਜੁੜਕੇ, ਮਿਲਕੇ । ੨੨੦.੪

3. ਲਗਾਕੇ, ਜੋੜਕੇ । ੨੮੮.੪

4. ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ (ਭਾਵ) । ੫੦੪.੨

ਲਗੁ—ਭਕ, ਭੋਕਰ, ਭਾਈ[1] । ੫੪੨.੩.੪

ਲਘੁ—(ਸੰ. ਲਘੁ) 1. ਛੋਟੀ/ਛੋਟੇ, ਵੱਡੀ/ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਉਲਟ । ੧੧੭.੨, ੧੫੬.੩, ੬੩੬.੨

2. ਛੋਟਾ (ਗੁਣਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ) । ੪੦੭.੪

3. ਛੋਟੀ (ਉਮਰ ਵਿਚ) । ੫੪੭.੧

ਲਛਨ—(ਸੰ. ਲਕ੍ਸ਼ਣ) ਗੁਣ, ਚੰਗਿਆਈਆਂ । ੫੮੬.੪, ੬੫੦.੩[2]

ਲਛਨੁ—(ਸੰ. ਲਾਞ੍ਛਨ) ਕਲੰਕ, ਧੱਬਾ, ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਾਉਣੀ । ੪੬੩.੩

ਲਛਮਨ—ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੂਸਰੇ ਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਜੋ ਸੁਮਿਤਰਾਂ ਰਾਣੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਨਵਾਸ ਚਲੇ ਗਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਵਣ ਦੀ ਭੈਣ ਸਰੂਪਨਖਾ ਦੀ ਨੱਕ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਰਾਵਣ ਨਾਲ ਹੋਏ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ । ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਨ । ੧੦੩.੨

ਲਛਮੀ—(ਸੰ. ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ) 1. ਧਨ, ਦੌਲਤ, । ੭੭੩.੨

2. ਸਮੁੰਦਰ ਮੰਥਨ ਵੇਲੇ ਨਿਕਲੇ 14 ਰਤਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ । ਇਸਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਵਰਣ ਵਰਣ ਦੀ, ਚਾਰ ਬਾਹਵਾਂ ਵਾਲੀ, ਸਦਾ ਜਵਾਨ ਤੇ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਧਨ ਦੌਲਤ ਤੇ ਸੁਖ ਸੰਪਦਾ ਦੀ ਦੇਣਹਾਰੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਸਦੀ ਦੀਵਾਲੀ ਤੇ ਧਨ-ਤੇਰਸ ਆਦਿ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ੬੧੨.੩

ਲਜਤ—(ਸੰ. ਲਜ੍ਜਿਤ) ਲੱਜਾਵਾਨ ਹੁੰਦਾ, ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ । ੧੩੬.੪

ਲਜਾ—ਸ਼ਰਮ, ਹਯਾ, ਲਾਜ, ਦੇਖੋ 'ਲਜਤ' । ੧੩੬.੪, ੧੬੪.੧, ੧੭੩.੨, ੬੫੦.੩[3]

ਲਜਾਇ—1. ਲੱਜਾਵਾਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਭਾਵ ਸੰਕੋਚ/ਝਿਝਕ ਦਿਖਾਏਗਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਜਤ' ੩੪੮.੪

2. ਲੱਜਾਵਾਨ ਹੁੰਦਾ, ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੁੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਜਤ' । ੬੫੭.੩

ਲਜਾਇਮਾਨ—ਲੱਜਾਵਾਨ, ਸ਼ਰਮਸਾਰ, ਸ਼ਰਮਿੰਦੀਆਂ, ਦੇਖੋ 'ਲਜਤ' । ੬੫੦.੩

ਲਜਾਈਐ—ਲੱਜਾਵਾਨ ਹੁੰਦਾ, ਸਰਮਸਾਰ ਹੁੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਜਤ' । ੫੨੨.੩, ੬੪੧.੩

ਲਜਾਨੀਐ—ਲਜਾਇਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਲਜਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਲਜਤ'। ੧੭੩.੨

ਲਜਾਨੇ—ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ/ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ/ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਲਜਤ' । ੧੪.੩, ੨੩.੪, ੨੯੩.੩

ਲਜਾਯੋ—1. ਲੱਜਾਵਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਲਜਤ' । ੫੭੩.੪

2. ਲੱਜਾਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਲਜਤ' । ੬੬੭.੨

ਲਜਾਵਈ—ਲਾਜ ਲਗਾਉਂਦਾ, ਕਲੰਕਿਤ ਕਰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਜਤ' । ੪੬੩.੧, ੫੫੧.੨

ਲਜਾਵਹੀ—1. ਲਜਾਵਾਨ (ਨਹੀਂ) ਹੁੰਦੇ, ਸ਼ਰਮਸਾਰ (ਨਹੀਂ) ਹੁੰਦੇ, ਦੇਖੋ 'ਲਜਤ' । ੩੨੪.੩
2. ਲਾਜ ਲਗਾਉ'ਦਾ, ਕਲੰਕਿਤ ਕਰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਜਤ' । ੪੪੨.੩

ਲਜਾਵਾਨ—(ਸੰ.√ਲਜ) ਸ਼ਰਮਾਉ'ਦੀ ਹੈ, ਸੰਗਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ । ੩੯੫.੩

ਲਜਾਵੈ—ਲੱਜਾਵਾਨ ਹੁੰਦਾ, ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੁੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਜਤ' ੫੨੭.੩

ਲਟੂਆ—(ਸੰ. ਲੁਠਨਸ) ਲਾਟੂ, ਲਕੜੀ ਦਾ ਬਣਿਆ ਇਕ ਗੋਲ ਖਿਡਾਉਣਾ ਜਿਸਨੂੰ ਰੱਸੀ ਲਪੇਟ ਕੇ ਘੁਮਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੬੫.੨

ਲਟੈ—ਮਿਟੈ, ਸਮਾਪਤ ਹੋਵੇ ਅਥਵਾ ਘੱਟ ਹੋਵੇ । ੬੫੩.੧

ਲਡਾਏ - (ਸੰ. ਲਡ > ਪ੍ਰਾ. ਲਡਿਯ) ਲਾਡ ਲਡਾਉ'ਦਾ ਹੈ, ਚਾਅ-ਮਲ੍ਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੩੫.੩/
ਲਡਾਵਦੀ) ੧੨੦.੧, ੪੮੧.੩

ਲਪਟਾਇ—(ਸੰ. ਲਿਖ) ਲਿਪਟ ਜਾਂਦਾ, ਲਗ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ੧੫੬.੧

ਲਪਟਾਇਕੈ—ਪਰਿ ਨਰੈ, ਪਾਕੇ (ਭਾਵ) ਦੇਖੋ 'ਲਪਟਾਇ' । ੬੨੬.੪

ਲਪਟਾਏ—1. ਲਿਪਟੇ ਭਾਵ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਏ, ਦੇਖੋ 'ਲਪਟਾਇ' । ੩੬.੪
2. ਲਿਪਟ ਜਾਂਦਾ, ਚਿੰਬੜ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਖਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਪਟਾਇ' । ੪੯੮ ੨

ਲਪਟਾਹੀ—ਲਿਪਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਚਿੰਬੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਪਟਾਇ' । ੨੨੩.੩

ਲਪਟਾਤ—1. ਲਿਪਟ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵ ਖਚਿਤ ਚੋ ਜਾਂਦਾ. ਪਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਪਟਾਇ' । ੨੪੧.੩
2. ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ, ਲਿਵਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ (ਭਾਵ) । ੩੧੧.੪
3. ਲਿਪਟਦੇ ਹਨ/ਲਿਪਟਦਾ ਹੈ, ਜੁੜਦੇ ਹਨ/ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਲਿਵ ਲਾਉ'ਦੇ ਹਨ/ਲਾਉ'ਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਲਪਟਾਇ' । ੩੬੬.੪, ੫੮੯.੪
4. ਲਿਪਟ ਜਾਂਦੀ, ਚਿਬੜ ਜਾਂਦੀ । ੪੧੦.੧
5. ਲਿਪਟਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਗਲੇ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਪਿਆਰ ਕਲੋਲ ਕਰਦੀ ਹੈ । ੪੧੪.੩, ੬੦੫.੨

ਲਪਟਾਨੇ— ਲਿਪਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਭਾਵ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਲਿਵਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲਪਟਾਇ' । ੪੨੬.੧

ਲਪਟਾਨੋ—ਲਿਪਟਿਆ, ਚਿੰਬੜਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਲਪਟਾਇ' । ੩੨੬.੩

ਲਪਟਾਵਹੀ—ਲਿਪਟਦੇ ਹਨ ਭਾਵ (ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ) ਸਪਰਸ਼ਦੇ ਹਨ, ਛੂੰਹਦੇ ਹਨ । ੩੦੬.੧

ਲਪਟੈ—ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਪਟਾਂ, ਅਗਨੀ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾ । ੪੭੮.੨

ਲਪੇਟ—1. ਘੇਰੇ, ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀ । ੫੬੫.੨
2. ਇਕਮਿਕ ਹੋਈਦਾ, ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਈਦਾ (ਭਾਵ) । ੬੨੬.੪

ਲਭਤ—ਖੱਟਣਾ, ਕਮਾਉਣਾ (ਭਾਵ) । ੧੧੮.੨, ੫੫੨.੨

ਲਭਤਿ—1. ਖੱਟਦਾ, ਕਮਾਉ'ਦਾ (ਭਾਵ) । ੬੭.੨
2. ਖੱਟਣਾ, ਕਮਾਉਣਾ, (ਭਾਵ) । ੩੭੦.੨
3. ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ, ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ (ਭਾਵ) । ੩੮੨.੧

ਲਭਿਤ—(ਸੰ. ਲੁਬ੍ਧ) ਲੁਭਾਇਮਾਨ, ਮਸਤ, ਮੁਗਧ । ੧੭੧.੨

ਲਰਕੈ—ਲੜ ਕੇ, ਝਗੜਾ ਕਰਕੇ । ੫੪੮.੩

ਲਰਤ—ਲੜਦੇ ਹਨ, ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੨੬੮.੨

ਲਰਿਕਾ—ਲੜਕਾ, ਪੁੱਤਰ, ਬੇਟਾ । ੫੪੮.੩

ਲਲਚਾਈ)— (ਸੰ. ਲਾਲਸਾ) ਲਲਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ/ਲਲਚਾਉਂਦਾ ਹੈ/ਲਲਚਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਲਲਚਾਤ) ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਲਾਲਸਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ/ਕਰਦਾ ਹੈ/ਕਰਦੀ ਹੈ । ੨੦੪.੩/
ਲਲਚਾਵਹੀ) ੩੬੬.੩/੩੯੭.੪

ਲਲਨਾ—(ਸੰ. ਲਲਨਾ) ਇਸਤ੍ਰੀ, ਔਰਤ । ੪੫੮.੨

ਲਲਾਰ—(ਸੰ. ਲਲਾਟ) ਮੱਥਾ, ਮਸਤਕ । ੩੪੭.੧

ਲਲੂਜਨ—(ਸੰ. ਲਾਲਸਾ) ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਤ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਖਚਿਤ । ੧੮੨.੩

ਲਵੰਗ—ਲੌਂਗ, ਇਕ ਬਿਰਖ ਦਾ ਫਲ ਜੋ ਗਰਮ ਮਸਾਲੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਲਉਂਗ' । ੫੧੧.੩

ਲਾਇ—ਲਗਾਉਣਾ, (ਚਰਨੀਂ, ਪੈਰੀਂ) ਭਾਵ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਥਾਂ ਦੇ ਦਿੰਦਾ । ੪੫੦.੨

ਲਾਇਕੈ—ਜੋੜ ਕੇ, ਇਕ ਸੁਰ ਕਰਕੇ (ਧਿਆਨ) । ੩੩੪.੪

ਲਾਇਚੀ—(ਸੰ. ਏਲਾ ≺ ਪ੍ਰਾ. ਏਲਾ) ਇਲਾਇਚੀ, ਇਕ ਰੁੱਖ ਦਾ ਫਲ ਜਿਸ ਦੇ ਬੀਜ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਰਮ ਮਸਾਲੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ੫੧੧.੩

ਲਾਈ—ਜੋੜੀ, ਇਕਸੁਰ ਕੀਤੀ (ਲਿਵ) । ੪੭.੩, ੫੦.੧, ੨੮੩.੧, ੩੩੬.੪, ੪੫੫.੩

ਲਾਈਅਤ—ਲਗਾਈਦਾ ਭਾਵ ਖਰਚ ਕਰੀਦਾ । ੫੮੪.੨

ਲਾਈਐ—1. ਜੁੜਦਾ, ਟਿਕਦਾ, ਇਕਸੁਰ ਹੁੰਦਾ । ੨੦੬.੩
2. ਲਾਉਂਦਾ, ਟਿਕਾਉਂਦਾ, ਜੋੜਦਾ । ੧੧੭.੩, ੨੨੨.੩
3. ਲਾਉਣ ਨਾਲ, ਜੋੜਨ ਨਾਲ, ਇਕਸੁਰ ਕਰਨ ਨਾਲ । ੩੦੪.੩
4. ਲਾਏਗਾ, ਜੋੜੇਗਾ, ਇਕਸੁਰ ਕਰੇਗਾ (ਸੰਬੋਧਨਵਾਚੀ) । ੪੬੫.੪
5. ਲਗਾਈਏ, ਜੋੜੀਏ, ਇਕਸੁਰ ਕਰੀਏ । ੫੪੧.੩, ੬੨੮.੨
6. ਲਾਈਦੀ ਹੈ, ਜੋੜੀਦੀ ਹੈ, ਇਕਸੁਰ ਕਰੀਦੀ ਹੈ । ੫੬੨.੪
7. ਲਾਵਾਂਗੇ, ਜੋੜਾਂਗੇ, ਇਕਸੁਰ ਕਰਾਂਗੇ । ੫੦੦.੨
8. ਲਾ ਦਿਉ, ਜੋੜ ਦਿਉ, ਇਕਸੁਰ ਕਰ ਦਿਉ । ੬੨੨.੪

ਲਾਖ—(ਸੰ. ਲਾਕ੍ਸ਼ਾ) 1. ਲਾਹ, ਇਕ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਜਿਹਾ ਪਦਾਰਥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖ਼ਾਸ ਖ਼ਾਸ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਕੁਝ ਕੀੜੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ · ੩੯੦.੪
2. (ਸੰ. ਲਕ੍ਸ਼) ਲੱਖ, ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਸੰਖਿਆ । ੫੮੫.੧, ੬੧੮.੩

ਲਾਖੀ—ਲਖ ਲਿਆ, ਜਾਣ ਲਿਆ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ' । ੧੪੪.੩

ਲਾਖੀਐ—1. ਲਖ ਲਈਏ, ਜਾਣ ਲਈਏ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਈਏ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ' । ੫੮੫.੪
2. ਲਖ ਲਈਦਾ, ਜਾਣ ਲਈਦਾ, ਪਹਿਚਾਣ ਕਰ ਲਈਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਲਖਾਈ' । ੫੬੬ ੪

ਲਾਗ—1. ਲਗਕੇ, ਪਰਵਿਰਤ ਹੋਕੇ । ੫੬੬.੧
2. ਲਗਕੇ, ਪੈ ਕੇ, ਝੁੱਕ ਕੇ (ਪੈਰੀਂ) । ੫੭੫.੧[2]

ਲਾਗਉ—ਲਗ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਪੈ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਝੁਕ ਰਹੀ ਹਾਂ (ਪੈਰੀਂ) । ੬੬੪.੪

ਲਾਗਦੀ—ਲਗਦੀ ਹੈ, ਮਿਲਦੀ ਹੈ (ਸਜ਼ਾ) । ੪੭੬.੧

ਲਾਗਤ—1. ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਟਿਕਦਾ ਹੈ, ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨੩੪.੧
2. ਲਗਦਾ (ਚੁੰਗੀ ਕਰ ਆਦਿਕ) । ੨੮੮.੧
3. ਲਗਦਾ, ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ, ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ, ਜਾਪਦਾ । ੩੭੩.੨, ੩੭੪.੨, ੩੯੮.੧, ੫੫੩.੨
4. ਲਗਦਿਆਂ, ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਿਆਂ । ੪੦੫.੧

ਲਾਗਿ—1. ਲੱਗਕੇ, ਪਰਵਿਰਤ ਹੋਕੇ, ਖਚਿਤ ਹੋ ਕੇ । ੧੬੪.੪, ੪੬੪.੨, ੬੧੭.੩
2. ਪਿਛੇ ਲਗਕੇ, ਮਗਰ ਦੌੜ ਕੇ । ੧੬੭.੨
3. ਲਗਦਾ, ਪਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ । ੧੭੬.੩
4. ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ, ਉਗਿਆ ਹੋਇਆ ੪੭੭.੨
5. ਲਗਦਾ, ਜਾਪਦਾ, ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ । ੫੫੨.੧
6. ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਭਿੱਟ ਆਦਿ) । ੬੩੭.੩

ਲਾਗੀ—1. ਲਗ ਗਈ, ਜੁੜ ਗਈ, ਇਕਸੁਰ ਹੋ ਗਈ । ੬੮.੧
2. ਲਗ ਗਈ, ਛੁਹ ਗਈ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰ ਗਈ । ੧੬੩.੧
3. (ਮਾਇਆ ਆਦਿ) ਮਗਰ ਲਗੀ, ਪਿੱਛੇ ਲਗੀ । ੨੩੫.੪
4. (ਮਗਰ/ਪਿੱਛੇ) ਲਗੀ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ) । ੩੬੩.੨
5. ਲਗ ਗਈ, ਹੋ ਗਈ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਤੀਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸੂਚਕ, (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ) । ੫੭੧.੪
6. ਲਗੀ, ਜੁੜੀ, ਲੀਨ । ੬੭੨.੪

ਲਾਗੇ—1. ਲਗਦੀ ਹੈ, ਜੁੜਦੀ ਹੈ, ਇਕਸੁਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੫੭.੪
2. ਲਗ ਜਾਏ, ਪ੍ਰਜਵਲਿਤ ਹੋ ਜਾਏ । ੬੬.੨
3. ਲਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਕਰਦਿਆਂ । ੬੬.੩
4. ਲਗਦੀ, ਭਾਵ ਪੁੱਜਦੀ । ੭੬.੨
5. ਲਗੇ, ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੪੧੩.੪

ਲਾਗੈ—1. ਲਗਦਾ, ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ (ਘੁਣ ਆਦਿਕ) । ੧੨੧.੨
2. ਲਗ ਜਾਏ, ਪ੍ਰਜਵਲਿਤ ਹੋ ਜਾਏ । ੧੬੭.੧, ੪੬੫.੧, ੫੪੪ ੧
3. ਲਗਦਾ, ਜੁੜਦਾ, ਟਿਕਦਾ । ੨੩੫.੨
4. ਲਗਦੀ/ਲਗਦੇ, ਛੂੰਹਦੀ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦੀ । ੩੬੧.੩, ੪੦੨.੧, ੨
5. ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਗੰਦਗੀ ਆਦਿ) । ੩੮੮.੨
6. ਲਗਦੀ, ਪਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੀ, ਖਚਿਤ ਹੁੰਦੀ । ੩੬੨.੩
7. ਲਗਦੀ ਹੈ/ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ/ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਪਦੀ ਹੈ/ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ੩੬੩.੩, ੫੫੩.੧, ੫੭੪.੨, ੫੮੫.੧
8. ਲਗਦਾ, ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਅਖਵਾ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਹੁੰਦਾ (ਫਲ ਆਦਿ) । ੩੬੩.੪
9. ਲਗੇਗੀ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰੇਗੀ, ਛੁਹੇਗੀ । ੪੦੧.੧
10. ਲਗ ਜਾਣ, ਵਿਆਪ ਜਾਣ (ਦੁੱਖ ਆਦਿ) । ੪੦੩.੪
11. ਲਗਦਾ, ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ, ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ । ੪੧੮.੩
12. ਲਗ ਜਾਏ, ਛੁਹ ਜਾਏ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰ ਜਾਏ । ੪੨੦.੪
13. ਲਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਚੰਬੜੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਨੇ । ੪੮੮.੪
14. ਲਗਦੀ ਹੈ/ਲਗਦੇ ਹਨ, ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ/ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ੫੪੮.੩, ੬੪੪.੧
15. ਲਗਣ ਨਾਲ, ਜੁੜਨ ਨਾਲ । ੫੬੫.੧
16. ਲਗਦੀ, ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸੂਚਕ, (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ) । ੫੬੨.੩
17. ਲਗਦਾ, ਵਜਦਾ । ੬੪੪.੨

ਲਾਛਨ)— (ਸੰ. ਲਾਞ੍ਛਨਸ੍) ਕਲੰਕ, ਬਦਨਾਮੀ । ੪੧੨,੧/੪੯੦.੨
ਲਾਛਨੁ)

ਲਾਜ—1. (ਸੰ. ਲਜ੍ਜਾ) ਲੱਜਾ, ਸ਼ਰਮ, ਮਾਣ-ਮਰਯਾਦਾ। ੩੭੯.੩, ੪੨੫.੧, ੪੯੪.੩, ੫੨੦.੩, ੫੩੬.੧

2. (ਸੰ. ਰਜ੍ਜੁ) ਲੱਜ, ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਲਈ ਬਣੀ ਲੰਬੀ ਰੱਸੀ। ੬੦੯.੩

ਲਾਜਿ –ਲੱਜਿਤ ਕੀਤਾ, ਕਲੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਮਾਣ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਤਿੱਸ਼ਠਾ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤੀ। ੪੧੫.੪

ਲਾਜੁ – ਲੱਜ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਲਾਜ' (2)। ੫੩੫.੩

ਲਾਡਿਲੀ - (ਸੰ. √ਲਡ੍ > ਪ੍ਰਾ. ਲਡਿਅ) ਪਿਆਰੀ, ਦੁਲਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਾਡ-ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਾਲਿਆ ਹੋਵੇ। ੧੧੮.੧

ਲਾਤ—(ਪ੍ਰਾ. ਲਤ੍ਤਾ) ਲੱਤ, ਟੰਗ, ਲੱਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰ ਤੱਕ ਦਾ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਗ। ੪੪੧.੧

ਲਾਦਿ –(ਪ੍ਰਾ. ਲਦ੍ਦ) ਲੱਦ ਕੇ. ਕਿਸੇ ਪਸ਼ੂ, ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਾਹਨ ਨੂੰ ਭਾਰ-ਯੁੱਕਤ ਕਰਕੇ। ੫੧੧ ੩

ਲਾਭ—(ਸੰ. ਲਾਭ:) ਨਫ਼ਾ, ਮੁਨਾਫ਼ਾ, ਫ਼ਾਇਦਾ। ੬੭ ੨, ੧੧੮.੨, ੧੨੬.੨, ੪, ੩੭੦.੨, ੪੭੫.੧, ੫੫੨.੨, ੫੮੪.੨

ਲਾਲ (ਫ਼ਾ. ਲਅ਼ਲ) ਪਿਆਰਾ ਪਤੀ ਦੇਵ, ਸੁਹਣਾ ਕੰਤ, ਪਤੀ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ। ੨੦੫.੨, ੫੭੧.੩, ੬੫੨.੪, ੬੬੫.੧

ਲਾਲਸਾ—(ਸੰ. ਲਾਲਸਾ) ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ, ਕਾਮਨਾ, ਖਾਹਿਸ਼। ੧੪੮.੨

ਲਾਲਚ—ਲੱਭ, ਲਾਲਸਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਦੇਖੋ (ਲਾਲਸਾ)। ੩੫੦.੩

ਲਾਲਚੀ—ਲੱਭੀ, ਲਾਲਸਾ ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਲੂ, ਦੇਖੋ 'ਲਾਲਸਾ'। ੧੮੨.੩

ਲਾਲਚੁ—ਲੱਭ, ਲਾਲਚ (ਦੇਣ), ਭਾਵ ਪ੍ਰਲੱਭਨ ਦੇਣ, ਲਾਲਸਾ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ, ਦੇਖੋ 'ਲਾਲਸਾ'। ੩੫੯.੨

ਲਾਲਨ—1. ਪਿਆਰੇ ਕੰਤ ਨੂੰ, ਪਿਆਰੇ ਪਤੀਦੇਵ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਲਾਲ'। ੬੪੦.੧, ੬੬੩.੪

2. ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਦੇਵ, ਦੇਖੋ 'ਲਾਲ'। ੬੬੯.੨

ਲਾਲੁ—ਪਿਆਰੇ ਪਤੀਦੇਵ, ਦੇਖੋ 'ਲਾਲ'। ੩੫੮.੨

ਲਾਵਈ)— (ਸੰ. √ ਲਗ੍) 1. ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਲੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੦.੩,

ਲਾਵਹੀ) ੧੧.੩, ੧੦੨.੩, ੧੫੪.੩/੨੧੮.੩, ੩੦੯.੨, ੩੪੦.੨, ੩੪੧.੪, ੫੬੬.੪

2. ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੮੭.੩

ਲਾਵਤ—ਲਿਆਉਂਦਾ, ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ। ੩੦੯.੩

ਲਾਵੈ—ਲਾਉਂਦਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਲਾਵਈ'। ੫੧੨.੩

ਲਿਉਲੀਨ—(ਸੰ. ਲਯ > ਪ੍ਰਾ. ਲਰ) ਲਿਵਲੀਨ, ਧਿਆਨ ਮਗ਼ਨ : ੧੧੫.੨

ਲਿਖ—(ਸੰ. √ ਲਿਖ) 1. ਲਿਖਕੇ, ਭਾਵ ਨਕਲ ਉਤਾਰ ਕੇ। ੫੬੨ ੪

2. ਲਿਖਕੇ, ਕਲਮ ਆਦਿ ਨਾਲ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਉਕਰ ਕੇ। ੬੨੭.੨

ਲਿਖਤ—(ਸੰ. √ ਲਿਖ) 1. ਲਿਖੀ ਹੋਈ, ਉਕਰੀ ਹੋਈ। ੧੫੬.੨

2. ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਅੱਖਰਾ ਨਾਲ ਉਕਰਨ ਵਿਚ। ੨੩੪.੧

3. ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਉਕਰਦਾ ਹੈ। ੨੭੫.੨

4. ਲਿਖੇ ਹੋਏ, ਉਕਰੇ ਹੋਏ। ੩੩੧.੧

5. ਲਿਖਕੇ, ਉਕਰ ਕੇ। ੫੮੫.੧

6. ਲਿਖਦਿਆਂ ਲਿਖਦਿਆਂ, ਉਕਰਦਿਆਂ ਉਕਰਦਿਆਂ। ੫੮੮.੩²

ਲਿਖਨ—(ਸੰ. ਲਿਖ੍) ਲਿਖਣਾ, ਉਕਰਨਾ। ੧੮੬.੧

ਲਿਖਾਰੀ-- ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ, ਲੇਖਕ, ਦੇਖੋ 'ਲਿਖਨ'। ੪੫੫.੨

ਲਿਖਿ—1. ਲਿਖਕੇ, ਉਕਰ ਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਲਿਖਨ'। ੨੭੫.੨, ੫੦੦.੪

2. ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ 'ਲਿਖਨ'। ੫੩੦.੪

ਲਿਖੀਐ— ਲਿਖਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਲਿਖਨ'। ੨੧੦.੧

ਲਿਖੇ—ਲਿਖਿਆ, ਲਿਖਣ ਨਾਲ, ਲਿਖਣ ਕਰਕੇ, ਦੇਖੋ 'ਲਿਖਨ'। ੬੧.੩, ੫੮੫.੪

ਲਿਖੈ—ਲਿਖਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ 'ਲਿਖਨ'। ੨੧੦.੩

ਲਿਪਤ—(ਸੰ. ਲਿਪ੍ਤ) ਲਪਟਿਆ ਹੋਇਆ, ਖਚਿਤ। ੬੧੮.੪

ਲਿਲਾਰ—(ਸੰ. ਲਲਾਟ) ਮੱਥਾ, ਮਸਤਕ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਲਲਾਰ'। ੫੬੫.੩, ੬੧੩.੨

ਲਿਵ—(ਸੰ. ਲਯ > ਪ੍ਰਾ. ਲਤ) ਬਿਰਤੀ, ਧਿਆਨ, ਲਗਨ। ੧੦.੩, ੧੧.੩, ੧੩.੨, ੧੮.੨, ੨੨.੩, ੨੮.੧, ੨੯.੧, ੪੭.੩, ੫੦.੧, ੫੧.੧, ੨, ੫੭.੪, ੬੧.੧, ੪. ੬੨.੨, ੪[2], ੬੩.੧, ੨, ੬੫.੩, ੬੮.੧, ੭੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੮੫.੧, ੮੭.੩, ੯੪.੩, ੧੦੭.੨[3], ੧੧੭.੩, ੧੨੦.੪, ੧੨੮.੪, ੧੩੭.੧, ੧੫੪.੩, ੧੬੯.੧, ੧੭੮.੩, ੧੮੩.੩, ੧੬੦.੪, ੧੬੪.੨, ੩, ੧੬੯.੪, ੨੦੬.੩, ੨੧੧.੨, ੨੧੭.੧, ੨੧੮.੩, ੨੨੨.੩, ੨੫੦.੪. ੨੫੧.੧, ੨੫੪.੨, ੨੫੭.੪. ੨੫੯.੩, ੨੭੧.੩, ੨੭੮.੧, ੨੮੩.੧, ੨੯੩.੨, ੨੯੪.੪, ੩੦੦.੧. ੨, ੩੦੪.੩, ੩੦੯.੨, ੩੧੪.੨, ੩੩੪.੪, ੩੩੬ ੪, ੩੪੦.੨, ੩੪੧.੪, ੩੫੪.੪, ੩੯੬.੪, ੪੨੭.੩, ੪੪੮.੩, ੪੫੫.੩, ੪੬੫.੪, ੪੬੯.੧, ੫੦੦.੨. ੫੧੨.੩, ੫੪੧.੩, ੫੫੦.੩, ੪, ੫੬੨.੪, ੫੬੫.੧, ੫੬੬.੪. ੬੨੨.੪, ੬੨੮.੨, ੬੭੨.੪

2. ਲੀਨ ਕਰਕੇ, ਮਗਨ ਕਰਕੇ, ਜੋੜਕੇ। ੫੦.੧, ੧੬੦.੧

3. ਲਿਵਲੀਨ ਹੋ ਕੇ, ਮਗਨ ਹੋ ਕੇ। ੮੧.੨

4. ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ। ੮੮.੨

5. ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਇਆਂ, ਮਗਨ ਹੋਇਆਂ। ੮੬.੩, ੬੬.੨, ੨੨੫.੧, ੨੫੨.੨, ੪੫੭.੪

ਲਿਵਲੀਨ)— 1. ਧਿਆਨ ਮਗਨ, ਦਿਰਾਗਰ, ਇਕ ਰਸ ਜੁੜੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ। ੩੩.੨,
ਲਿਵਲੀਨੇ) ੫੮.੨, ੬੧.੩, ੬੭.੧, ੧੪੭.੧, ੨, ੩, ੪, ੧੮੬.੨, ੧੬੪.੩, ੨੧੫.੪, ੨੭੬.੨, ੨੬੧.੧, ੩੦੨.੪, ੩੧੮.੩, ੫੮੮.੪/੩੩੮.੪

2. ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ, ਮਗਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ। ੩੦੬.੩/—

ਲੀਓ— ਲੈਣਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ੧੦੬.੧

ਲੀਏ—1. ਲੈਕੇ, ਚੁੱਕਕੇ, ਉਠਾਕੇ। ੩੬੩.੨

2. ਲਿਜਾਣਾ, ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਸਰੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਲਿਜਾਣ ਤੋਂ ਭਾਵ। ੫੫੮.੧

ਲੀਕ—(ਸੰ. √ ਲਿਖ੍) ਨਿਸ਼ਾਨ, ਦਾਗ਼। ੪੧੬.੧

ਲੀਕਨ— ਲੀਹ, ਗੱਡੇ ਆਦਿ ਦੇ ਪਹੀਆਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਸਤਾ। ੪੦੪.੨

ਲੀਜੀਅਤ)— ਲਈਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦੀ ਹੈ, ਹਾਸਲ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ੫੪੪.੨,
ਲੀਜੀਅਤਿ) ੬੦੬.੧/੫੩੫.੧

ਲੀਜੀਐ)— 1. ਲਉ, ਲਵੋ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ)। ੨੫੨.੧/੪੬੮.੪/੩੬੬.੪
ਲੀਜੀਏ) 2. ਲਈਦਾ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ)। ੩੦੫.੩, ੪੬੪.੩/—/—
ਲੀਜੇ) 3. ਲਈਦੀ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦੀ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀਦੀ। ੫੩੩.੨/—/੬੧੫.੩

4. ਲਈਏ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ (ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਚਕ) । ੫੪੫.੪
5. ਲਵੈ, ਲਏ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ) । —/—/ ੫੪੪.੨
6. —/—/ ਲਈਦਾ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ) । ੬੨੬.੪

ਲੀਨ—ਲੈ ਲੈਂਦੀ/ਲੈ ਲੈਂਦਾ, ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੀ/ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ੬੫.੧, ੪੪੯.੧

ਲੀਨੀ—ਲਈ ਹੈ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ) । ੬੪੯.੩

ਲੀਨੇ—1. (ਸੰ. ਲੀਨ) ਤਲੀਨ, ਧਿਆਨ ਮਗਨ, ਲਿਵਲੀਨ । ੨੪.੪
2. ਲਏ ਹਨ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ) । ੪੮੪.੧
3. ਲੈ ਕੇ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ । ੪੬੮.੧

ਲੀਨੋ—1. ਲਿਆ, ਚੁੱਕਿਆ, ਉਠਾਇਆ । ੪੨੮.੩
2. ਲਿਆ, ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ । ੪੮੫.੨

ਲੀਪੈ—(ਸੰ. √ ਲਿਪ੍) ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਲਿੰਬਦਾ ਹੈ, ਗਾਰੇ ਆਦਿ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੫੬੩.੨

ਲੀਲਾ—1. ਕੌਤਕ, ਅਚਰਜ, ਅਸਚਰਜ ਅਥਵਾ ਅਧਿਆਤਮਕ ਰਹਸਮਈ ਚੀਜ । ੫੪.੩, ੪੦੦.੪, ੬੬੯.੨
2. ਖੇਡਾਂ, ਖੇਲਾਂ । ੪੦੫.੩, ੬੦੪.੨

ਲੀਲੈ—ਨਿਗਲ ਲਵੈ, ਮੂੰਹ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾ ਲਵੈ । ੫੧੭.੩

ਲੂੰਜ—(ਸੰ. ਲੁ�ञ्च्) ਲੂਲ੍ਹਾ-ਲੰਗੜਾ, ਹਥ-ਬਾਂਹ ਅਥਵਾ ਲੱਤ-ਪੈਰ ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੀਣ ਅਪਾਹਜ ਵਿਅਕਤੀ । ੩੧੪.੪, ੩੧੫.੩

ਲੁਡਾਵੈ—(ਸੰ. √ ਲਡ) ਲਾਡ-ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ, ਦੁਲਾਰਦਾ । ੧੦੧.੪

ਲੁਡੇ—ਲਾਡ-ਪਿਆਰ, ਦੇਖੋ 'ਲੁਡਾਵੈ' । ੪੮੧.੩

ਲੁਨਤ—(ਸੰ. ਲਕਨ) ਵੱਢੀਦਾ, ਕੱਟੀਦਾ (ਫਸਲ ਆਦਿ) । ੬੬੪.੩

ਲੁਨੇ—ਕੱਟਦਾ, ਵੱਢਦਾ, ਦੇਖੋ 'ਲੁਨਤ' । ੫੬੩.੧

ਲੁਭਤ)— 1. ਮੁਗਧ, ਭਾਵ ਲਿਵਲੀਨ, ਧਿਆਨ ਮਗਨ । ੩੫੦.੩, ੪੨੬.੧/
ਲੁਭਤਿ) ੧੪੦.੩
2. ਮੁਗਧ, ਲੁਭਾਇਮਾਨ, ਲੰਭਗ੍ਰਸਤ । ੩੬੭.੩, ੪੩੩.੩, ੬੦੬.੨/—

ਲਭਾਇ—ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆਕੇ, ਲੋਭ ਵਿਚ ਫਸਕੇ । ੩੫੦.੩

ਲੁਭਾਨਿ—ਚਾਹਵਾਨ, ਇੱਛਾਵਾਨ, ਭਾਵ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ੧੭੧.੨

ਲੁਭਾਨੇ—ਲੁਭਾ ਸਕਦੇ, ਮੋਹ ਸਕਦੇ, ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ । ੧੬.੩

ਲੁਭਿਤ—ਲੁਭਾਇਮਾਨ, ਮੁੱਗਧ, ਮੋਹਿਤ । ੬੮.੧,੨,੩,੪, ੯੨.੧, ੧੭੧.੨, ੧੯੪.੪, ੨੧੬.੧, ੨੬੬.੩, ੨੭੧.੧, ੨੯੩.੧, ੨੯੪.੪, ੩੪੮.੩

ਲੂਟਦੀ—ਲੁੱਟ ਰਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਨਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ੫੬੧.੪

ਲੂਟਿ—ਲੁੱਟ (ਲਵੇ), ਭਾਵ ਮਾਰ ਧਾੜ (ਕਰੇ) । ੫੪੪.੨

ਲੂਲੇ—(ਸੰ. ਲੂਨ) ਲੂੰਜੇ ਨੂੰ, ਹਥਾਂ ਅਥਵਾ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਅਪਹਾਜ ਨੂੰ । ੩੧੪.੨

ਲੇ—ਲੈ ਕੇ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਥਵਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੫੬੪.੨, ੫੮੬.੩

ਲੇਹਿ—1. ਲੈਂਦਾ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ । ੪੩੫.੪
2. ਲੈਂਦੇ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ) । ੬੦੭.੧

ਲੇਹੁ—ਲੈਂਦੀ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦੀ ਭਾਵ ਮਾਣਦੀ, ਭੋਗਦੀ । ੬੬੦.੧

ਲੇਖ—(ਸੰ. ਲੇਖ) 1. ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹਤ ਅਥਵਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ । ੭੧.੨
2. ਲਿਖਣ ਕਰਕੇ, ਅੰਕਿਤ ਕਰਣ ਕਰਕੇ । ੧੩੫.੩, ੨੧੦.੨
3. ਸਮਝ ਕੇ, ਲਖਕੇ, ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ । ੨੫੯.੪, ੨੬੦.੩
4. ਕਿਸਮਤ, ਨਸੀਬ, ਭਾਗ । ੩੩੧.੧, ੩੩੭.੧, ੩੪੨.੪
5. ਨਿਸ਼ਾਨ, ਦਾਗ, ਧੱਬਾ । ੪੧੯.੪ ।
6. (ਸੰ. ਲੇਖਨੀ) ਲੇਖਣੀ, ਕਲਮ । ੫੦੦.੪
7. ਲੇਖੇ ਵਿਚ, ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ । ੫੭੦.੪
8. ਲਿਖਤਾਂ, (ਲਿਖੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ) ਰਚਨਾਵਾਂ । ੫੮੮.੩

ਲੇਖਉ—ਲਖ ਸਕਾਂਗਾ, ਸਮਝ ਸਕਾਂਗਾ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਾਂਗਾ । ੪੦੧.੪

ਲੇਖਕ)— (ਸੰ. ਲੇਖਕ) 1. ਲੇਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,
ਲੇਖਕਿ) ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਮੁਨੀਮ ਆਦਿ । ੨੩੪.੧/੪੫੫.੨
2. ਲਿਖਾਰੀ, ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ੫੮੮.੩/—

ਲੇਖਨਿ– (ਸੰ. ਲੇਖਨੀ) ਕਲਮ. ਲੇਖਣੀ. ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਸੰਦ । ੨੧੦.੩

ਲੇਖੀਐ—1. ਲਖ ਸਕੀਦਾ, ਸਮਝ ਸਕੀਦਾ, ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕੀਦਾ । ੧੨.੩
2. ਲਖਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਭਾਵ ਲਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ । ੪੧੯.੪

ਲੇਖੇ)— (ਸੰ. ਲੇਖਾ) ਲੇਖਾ, ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ । ੪੫੫.੨/੨੩੪.੧
ਲੇਖੈ)

ਲੇ ਜਾਇ—ਲਿਜਾ ਕੇ, ਲੈਜਾਕੇ । ੩੩੨.੧

ਲੇ ਜਾਹਿ—ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ । ੬੦੭.੨

ਲੇਤ—1. ਲੈਂਦੇ ਭਾਵ ਮਿਲਦੇ । ੧੧੧.੧
2. ਲਈਦੀ ਹੈ (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ) । ੧੮੪.੩
3. ਲੈ ਲੈਂਦਾ, ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ੨੬੨.੩
4. ਲੈਂਦਾ ਹੈ/ਲੈਂਦੀ ਹੈ, (ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ) । ੩੫੮.੨, ੩੬੫.੨, ੪੫੦.੨, ੫੫੭.੧, ੬੧੧.੧
5. ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਬਿਠਾਉਂਦੀ ਹੈ । ੪੭੬.੧
6. ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੪੬੧.੪, ੫੫੫.੨, ੫੮੬.੧, ੬੧੮.੪, ੬੩੪.੩, ੬੩੮.੪
7. ਲੈਂਦਾ ਭਾਵ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦਾ । ੫੮੨.੩
8. ਲੈ ਕੇ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ । ੫੬੬ ੧

ਲੇਪ—1. ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਸਰ । ੧੬੧.੪, ੪੬੦.੪, ੬੧੮.੪
2. (ਸੰ. ਲੇਪ:) ਕਿਸੇ ਗਾੜ੍ਹੀ ਗਿੱਲੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਸਹੀਰ ਆਦਿ ਤੇ ਫੈਲਾਈ ਗਈ ਪਤਲੀ ਤਹਿ । ੩੪੬.੩

ਲੇਪਨ)— 1. ਲੇਪ, ਲਿੰਬਨ, ਮਲਣ ਤੇਂ ਭਾਵ ਦੇਖੋ 'ਲੇਪ' (2) । ੭੮.੩, ੩੩੭.੧,
ਲੇਪੁ) ੩੮੬.੩/੪੪੫.੩
2. ਪ੍ਰਭਾਵ, ਅਸਰ —/੪੮੩.੪

ਲੈ—1. ਲੈ ਕੇ, ਲਿਜਾਕੇ, ਨਾਲ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੭੮.੧, ੧੬੭.੩, ੩੫੭.੩, ੫੧੧.੨
2. ਲੈ ਕੇ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ । ੧੪੦.੩, ੧੪੪.੩, ੧੪੮.੧, ੧੫੫.੨,

੨੧੯.੩, ੨੭੩.੨, ੩੩੨.੨, ੩੭੭.੩, ੩੮੯.੩, ੪੨੫.੨, ੪੯੮.੧, ੫੦੭ ੪, ੫੮੪.੪, ੬੩੯.੪, ੬੭੨.੨

3. ਲੈ ਕੇ ਭਾਵ ਅਪਨਾ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਬਣਾ ਕੇ । ੨੦੯.੪

4. ਲੈਂਦਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ । ੩੨੪.੧

5. ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ ਹੋਏ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ੪੭੮.੨

6. ਲਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਿਆ ਹੈ ੪੮੫.੧

ਲੈ ਜਾਇ—1. ਲਿਜਾ ਕੇ । ੩੩੨.੧, ੫੧੦ ੧

2. ਲੈਕੇ ਜਾਵੇ । ੫੧੧.੧, ੨, ੩

ਲੈ ਜਾਂਦਿ—ਲਿਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੫੧੫.੩

ਲੈਨ—ਲੈਣਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ । ੪੫੪.੧,੪

ਲੋਇਨ—(ਸੰ. ਲੋਚਨ) ਅੱਖਾ, ਨੇਤ੍ਰ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਅੰਗ । ੬੪੦.੧

ਲੋਸਟ—(ਸੰ. ਲੋਸ੍ਟਸ੍) 1. ਲੰਹਾ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧਾਤ । ੯੦.੪, ੧੦੪ ੧, ੧੬੨.੩, ੨੬੮.੪

2. ਲੰਹੇ ਦੀਆਂ ਕਿਲਾਂ ਆਦਿਕ । ੩੮੧.੩, ੪੨੬.੩

ਲੋਸਟਹਿ—ਲੰਹੇ ਨੂੰ, ਦੇਖੋ 'ਲੋਸਟ' । ੩੮੧.੩

ਲੋਸ੍ਟ—(ਸੰ ਲੋਸ੍ਟ:) ਖਾਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਢੇਲੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੱਚ ਬਣਦਾ ਹੈ । ੫੮੦.੩

ਲੋਹ)—(ਸੰ. ਲੋਹ) 1. ਲੰਹਾ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧਾਤ । ੧੦੭.੨, ੩੭੫ ੨/੩੮੫.੧

ਲੋਹਾ)

2. ਲੰਹੇ ਨੂੰ । ੩੧੭.੨/—

ਲੋਹੂ—(ਸੰ. ਲੋਹ) ਲਹੂ, ਖੂਨ, ਰੱਤ, ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਰੱਗਾ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ । ੩੩੨.੨

ਲੋਹੇ—ਲੰਹਾ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਲੰਹ' (1) । ੫੬੧.੩

ਲੋਕ—(ਸੰ. ਲੋਕ) 1. ਸੰਸਾਰ, ਜਗਤ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਇਸਥਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਪਸਾਰਾ । ੧੧੯.੩, ੧੮੭.੪, ੩੨੪.੪, ੩੮੮.੪, ੪੭੬.੪, ੪੭੯.੩

2. ਲੋਗ, ਆਦਮੀ, ਜਨਸਮੂਹ । ੩੬੬.੪, ੬੨੪ ੧

3. ਲੌਕਿਕ (ਗਿਆਨ) । ੬੬੪.੩

ਲੋਕਨ—ਲੰਕਾਂ, ਲੰਗਾਂ, ਲੋਕ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, ਦੇਖੋ 'ਲੰਕ' (2) । ੫੯੯.੪

ਲੋਕਾਚਾਰ—ਲੋਕ ਲਾਜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮ । ੫੬੯.੪

ਲੋਗ—1. ਲੋਕ ਰੀਤੀ, ਲੌਕਿਕ ਗਿਆਨ । ੮.੭, ੨੬.੨, ੬੦.੧, ੬੦.੩, ੧੫੭.੨, ੧੬੩ ੩, ੧੬੭.੨, ੨੪੬.੪, ੪੦੪.੪, ੪੨੦.੪, ੪੮੨.੧, ੪੮੬.੨, ੪੬੦.੧, ੫੫੩.੩

2. ਲੰਕ/ਲੋਕਾਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਲੋਕ' (2) । ੮੪.੧, ੧੧੭.੩, ੩੨੩.੩, ੩੫੦.੪, ੩੫੧.੪, ੩੫੪.੨, ੪੩੮.੩, ੫੦੬.੧, ੫੨੬.੪, ੬੭੪.੨

3. ਲੋਕਾਚਾਰੀ । ੨੪੩.੪, ੨੬੭.੩

4. ਸੰਸਾਰ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਲੰਕ' (1) । ੩੧੬.੩

ਲੋਗਚਾਰ—1. ਲੋਕਾਚਾਰੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਲੋਕਾਚਾਰ' । ੪੮੩.੧

2. ਲੋਕ ਰਿਵਾਜ, ਲੋਕ ਰੀਤੀ । ੪੮੪.੨

ਲੋਗਨ—ਲੋਕਾਂ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਲੋਕਨ' । ੩੯.੪, ੪੦.੪, ੪੧.੪, ੬੦.੧, ੧੧੪.੩, ੧੮੮.੧, ੪੮੪.੨

ਲੋਗਾਚਾਰ—1. ਲੋਕਾਚਾਰੀ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਲੋਕਾਚਾਰ' । ੩੯.੪, ੪੩੮.੩

2. ਲੋਕ ਲਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ' । ੪੦.੪, ੪੧.੪, ੬੦.੧, ੧੧੪.੩, ੧੮੮.੧

ਲੋਗੁ—ਲੋਕਾਂ, ਲੋਕ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਹੋਰ ਦੇਖੋ 'ਲੋਕ' (2) । ੩੩੪.੧

ਲੋਚਨ—(ਸੰ. ਲੋਚਨ) ਅੱਖਾਂ, ਨੇਤਰ, ਨੈਣ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਅੰਗ । ੧੭.੨, ੫੨.੩, ੫੩.੨, ੬੧.੨, ੧੦੪.੧, ੧੦੭.੨, ੧੦੮.੩, ੧੭੬.੧, ੨੦੪.੨, ੨੦੫.੨, ੨੩੨.੨, ੨੪੫.੧, ੨੭੭.੨, ੨੮੬.੧, ੩੫੨.੧, ੩੬੭.੨, ੩, ੪[3], ੪੩੧.੧, ੫੩੩.੧, ੬੨੦.੧, ੬੨੧.੧, ੬੨੬.੧, ੬੨੮.੧, ੬੪੨.੪, ੬੬੫.੧, ੬੬੬.੧

ਲੋਟਤ—(ਸੰ. ਲੋਠ:) ਲੋਟਦਾ, ਗਲੋਟਣੀਆ ਖਾਂਦਾ, ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲੰਮਾ ਪੈਕੇ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਹੁੰਦਾ। ੩੮੬.੩

ਲੋਟਪੋਟ—1. ਬੇਸੁੱਧ, ਬੇਹੋਸ਼, ਬੇਸੁਰਤ । ੧੪੦.੩, ੨੧੩.੨

2. ਸਦਕੇ, ਬਲਿਹਾਰ, ਨਿਛਾਵਰ । ੧੭੧.੩, ੨੬੪.੩, ੫੬੦.੧

ਲੋਧਾ—ਜੁਲਾਹਾ, ਇਕ ਜਾਤ ਜੋ ਕਪੜੇ ਬੁਣਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ । ੫੧੮.੧

ਲੋਨ)—(ਸੰ, ਲਵਣ > ਪ੍ਰਾ. ਲੂਣ) 1. ਲੂਣ, ਨਮਕ, ਇਕ ਖਾਰਾ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਸਬਜ਼ੀ

ਲੋਨੇ) ਆਦਿ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ੫੧੮.੧, ੫੬੭.੧/੫੩੭.੩

2. ਸਲੋਨੇ, ਸੁੰਦਰ । —/੬੪੦.੧

ਲੋਭ—(ਸੰ. ਲੋਭ) ਲਾਲਚ, ਲਾਲਸਾ/ਲਾਲਸਾਵਾਂ । ੧੪੦.੩, ੧੭੧.੨, ੧੭੭.੨, ੧੮੪.੪, ੨੦੪.੩, ੨੭੨.੧, ੨੮੭.੧, ੨੮੩.੩, ੩੫੬.੨, ੩੬੭ ੩, ੫੨੧.੨, ੬੦੬.੨, ੬੧੭.੧, ੬੨੩.੪

ਲੋਭੀ—ਲਾਲਚੀ, ਹਿਰਸੀ, ਲੋਭ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ 'ਲੋਭ' । ੩੫੬.੨

ਲੋੜੈ—ਲੋੜਦਾ, ਵੇਲਦਾ, ਵੇਲਣੇ ਨਾਲ ਕਪਾਹ ਆਦਿ ਵੇਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੫੬੩.੩

ਲੌ—1. ਵਲ, ਪਾਸੇ, ਤਰਫ਼ । ੪੦੬.੧, ੫੭੮.੩

2. ਤੱਕ, ਤੀਕ, ਤੀਕਰ, ਤੱਕੀ । ੫੮੫.੨, ੪, ੫੮੭.੧[3], ੨[3], ੫੮੭.੩[3], ੪, ੫੬੧.੩, ੫੬੫.੧

ਵ

ਵਟ—ਸਮਾਨ, ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਾਂਗ । ੩੪੨.੨, ੫੭੬.੪

ਵਡਭਾਗਿ—ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ, ਅਤਿਅੰਤ ਭਾਗਸ਼ਾਲੀ, ਵਡਭਾਗੀ । ੫੪੩.੪

ਵਰਨ—(ਸੰ. ਵਰ੍ਣ) ਰੰਗ, ਲਾਲ, ਪੀਲਾ, ਨੀਲਾ ਆਦਿਕ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਰੰਗਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ । ੬੦੦.੧

ਵਾਸ—1. (ਸੰ. वासना) ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ, ਇੱਛਾਵਾਂ, ਲਾਲਸਾਵਾਂ । ੨੧੮.੪
2. ਵਾਸਾ, ਰਿਹਾਇਸ਼, ਨਿਵਾਸ । ੪੦੨.੩

ਵਾਸਨਾ—(ਸੰ. वास) ਖੁਸ਼ਬੂ, ਸੁਗੰਧੀ । ੨੧੮.੪

ਵਾਸੀ—ਵਸਨੀਕ, ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਣ ਵਾਲਾ । ੩੧.੧, ੧੧੬.੧, ੧੬੮.੧

ਵਾ ਹੀ)— 1. ਉਸ ਨੂੰ, ਉਸੇ ਨੂੰ । ੨੦.੪, ੧੯੫.੪/੪੩੬.੨

ਵਾ ਹੂ) 2. ਉਸੇ ਦੇ । ੧੨੦.੨, ੩੭੧.੧/—
3. ਉਸੇ । ੫੭੭.੨, ੬੩੨.੨/—
4. ਉਹੀ, ਉਹੋ ਹੀ । ੫੭੮.੧/—

ਵਾਕੀ—ਉਸ ਦੀ, ਉਹਦੀ । ੧੯੫.੪

ਵਾਕੋ—ਉਸ ਦਾ, ਉਹਦਾ । ੫੮੪.੩

ਵਾਤ—ਮੁਖ, ਮੂੰਹ । ੪੮੩.੧

ਵਾਰ—(ਸੰ. वार) 1. ਨਦੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸਾਹਮਣੇ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ/ਤੱਟ । ੫੬.੩, ੧੬੬.੧, ੧੬੭.੩, ੨੭੭.੨
2. ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਕੋਈ ਦਿਨ । ੧੫੯.੨
3. ਵਾਰਨਾ, ਨਿਛਾਵਰ ਕਰਨਾ । ੬੪੬.੨, ੬੫੦.੨

ਵਾਰਉ—ਵਾਰ ਦੇਈਏ/ਦੇਵਾਂ, ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਦੇਈਏ/ਦੇਵਾਂ, ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦੇਈਏ/ਦੇਵਾਂ । ੨੪੨.੨, ੪੨੧.੧

ਵਾਰਪਾਰ—ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ । ੩੨੯.੨

ਵਾਰਿ—ਕੁਰਬਾਨ, ਨਿਛਾਵਰ, ਦੇਖੋ 'ਵਾਰ' (3)। ੨੫੫.੪

ਵਾਰੀਐ—ਵਾਰ ਦੇਈਏ, ਸਦਕੇ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਦੇਈਏ । ੬੫੦.੧, ੬੭੨.੧

ਵਿਖੈ—ਵਿਚ, ਅੰਦਰ । ੫੬੭.੩

ਵੇਸ—(ਸੰ. वेश:) (ਵਿਚ) ਪਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਿਆਂ ਭਾਵ ਧਾਰਨ ਕੀਤਿਆਂ । ੫੭.੩

ਵੇਚੇ—(ਸੰ. विक्रय) ਵੇਚਦਾ ਹੈ, ਫਰੋਖ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੫੦੫.੩

ਵੈ—(ਫਾ. ਵੇ) ਉਹ । ੪੦੦.੧, ੨², ੩², ੪², ੬੪੨.੩

ਵੈਸੀਐ)— ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ/ਵਾਂਗ, ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਤਿਵੇਂ । ੩੯੮.੩/੬੪੫.੧, ੬੫੫.੧, ੨, ੪

ਵੈਸੇ) /੩੯੮.੧, ੨

ਵੈਸੋ)